Suttantapiṭake Majjhimanikāye

Mūlapaṇṇāsapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

Papañcasūdanī nāma

MŪLAPAṆṆĀSAṬṬHAKATHĀ

(Paṭhamo bhāgo)

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Romanized from Myanmar version published in 1957

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 10

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ မဇ္ဈိမနိကာယေ

မူလပဏ္ဏာသပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒ္ဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

ပပဉ္စသူဒနီ နာမ

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

(ပဌမော ဘာဂေါ)

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ

မုဒ္ဒဏယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၁ မရမ္မဝဿေ ၁၃၁၉ ၁၉၅၇

ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်
စာကြည့်တိုက်
ကမ္ဘာအေး

Nidānakathā

Sirimatā amhākaṁ Buddhena Bhagavatā Arahatā Sammāsambuddhena sakalalokapatthaṭamahākaruṇāsinehasiniddhahadayena sabbattha appaṭihatasabbaññutānāvaraṇādiñāṇobhāsasamujjalitena sanarāmaralokagurunā sadevakassa lokassa atthāya hitāya sukhāya dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so pariyattipaṭipattipaṭivedhavasena vibhattesu tīsu saddhammesu pariyattisaddhammo nāma, tadeva ca sāsanaṭṭhitiyā pamāṇaṁ, satiyeva hi tasmiṁ itare uppajjanti, nāsati, vuttañhetaṁ **Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ**— (Aṁ-Ṭṭha 1. 72 piṭṭhe)

“Suttantesu asantesu, pamuṭṭhe vinayamhi ca.
Tamo bhavissati loko, sūriye atthaṅgate yathā.

Suttante rakkhite sante, paṭipatti hoti rakkhitā.
Paṭipattiyaṁ ṭhito dhīro, yogakkhemā na dhaṁsatī”ti.

Teneva ca saddhammaciraṭṭhitikāmino theravarā Mahākassapādayo pariyattisaddhammasaṅkhātaṁ Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ saṅgītimāropetvā Buddhasāsanaṁ saṁrakkhiṁsu, taṁkālikā ca rājāno saddhammābhivuddhikāmā tesaṁ saṅgītikārānamanubalappadānena sahāyattamupāgamuṁ.

Tathā hi catūhādhikatimāsaparinibbute Bhagavati Mahākassapattherappamukhehi pañcahi arahantasatehi Rājagahe **paṭhamā dhammasaṅgīti** katā rañño Māgadhassa Ajātasattuno visesānuggahamādāya.

Vassasataparinibbute ca Bhagavati Mahāyasattherappamukhehi sattahi arahantasatehi Vesāliyaṁ **dutiyā dhammasaṅgīti** katā, tadā ca Kālāsoko mahīpati tesaṁ sahāyattamupāgato.

Tathāgataparinibbānato pana dvinnaṁ vassasatānamupari pañcattiṁsatime vasse Mahāmoggaliputtatissattherappamukhehi arahantasahassehi Pāṭaliputte **tatiyā dhammasaṅgīti** katā sakalalokapatthaṭayasassa Dhammāsokassa bhūpatino niratisayānuggahaṁ laddhāna.

နိဒါနကထာ

သိရိမတာ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ အရဟတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သကလလောကပတ္ထဋမဟာကရုဏာသိနေဟသိနိဒ္ဓဟဒယေန သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတသဗ္ဗညုတာနာဝရဏာဒိဉာဏောဘာသသမုဇ္ဇလိတေန သနရာမရလောကဂရုနာ သဒေဝကဿ လောကဿ အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော၊ သော ပရိယတ္တိပဋိပတ္တိပဋိဝေဓဝသေန ဝိဘတ္တေသု တီသု သဒ္ဓမ္မေသု ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မော နာမ၊ တဒေဝ စ သာသနဋ္ဌိတိယာ ပမာဏံ၊ သတိယေဝ ဟိ တသ္မိံ ဣတရေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နာသတိ၊ ဝုတ္တဉှေတံ **အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ**—

“သုတ္တန္တေသု အသန္တေသု၊ ပမုဋ္ဌေ ဝိနယမှိ စ။
တမော ဘဝိဿတိ လောကော၊ သူရိယေ အတ္ထင်္ဂတေ ယထာ။

သုတ္တန္တေ ရက္ခိတေ သန္တေ၊ ပဋိပတ္တိ ဟောတိ ရက္ခိတာ။
ပဋိပတ္တိယံ ဌိတော ဓီရော၊ ယောဂက္ခေမာ န ဓံသတီ”တိ။

တေနေဝ စ သဒ္ဓမ္မစိရဋ္ဌိတိကာမာ ထေရဝရာ မဟာကဿပါဒယော ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မသင်္ခါတံ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ သင်္ဂီတိမာရောပေတွာ ဗုဒ္ဓသာသနံ သံရက္ခိံသု၊ တံကာလိကာ စ ရာဇာနော သဒ္ဓမ္မာဘိဝုဒ္ဓိကာမာ တေသံ သင်္ဂီတိကာရာနမနုဗလပ္ပဒါနေန သဟာယတ္တမုပါဂမုံ။

တထာ ဟိ စတူဟာဓိကတိမာသပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ မဟာကဿပတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ ပဉ္စဟိ အရဟန္တသတေဟိ ရာဇဂဟေ **ပဌမာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ ရညော မာဂဓဿ အဇာတသတ္တုနော ဝိသေသာနုဂ္ဂဟမာဒါယ။

ဝဿသတပရိနိဗ္ဗုတေ စ ဘဂဝတိ မဟာယသတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ သတ္တဟိ အရဟန္တသတေဟိ ဝေသာလိယံ **ဒုတိယာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ၊ တဒါ စ ကာလာသောကော မဟီပတိ တေသံ သဟာယတ္တမုပါဂတော။

တထာဂတပရိနိဗ္ဗာနတော ပန ဒွိန္နံ ဝဿသတာနမုပရိ ပဉ္စတ္တိံသတိမေ ဝဿေ မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ အရဟန္တသဟဿေဟိ ပါဋလိပုတ္တေ **တတိယာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ သကလလောကပတ္ထဋယသဿ ဓမ္မာသောကဿ ဘူပတိနော နိရတိသယာနုဂ္ဂဟံ လဒ္ဓါန။

Sammāsambuddhaparinibbutito pana catunnaṁ vassasatānamupari paṇṇāse vasse Laṅkādīpe Vaṭṭagāmaṇirājino kāle Mātulajanapade Ālokaleṇe **catutthī dhammasaṅgīti** katā pañcahi arahantasatehi Mahādhammarakkhitattherappamukhehi, yā loke “potthakāropanasaṅgītī”ti pākaṭā.

Buddhavasse pana catussatādhikadvisahassānamupari pannarasamasaṅkhyaṁ sampatte imasmimpi Marammaraṭṭhe **Mindon**nāmassa mahādhammarājino kāle Mandalay itipākaṭe Ratanāpuñjanagare **pañcamī dhammasaṅgīti** katā catussatādhikadvisahassattherehi Dakkhiṇārāmavāsītipiṭakadharabhadantajāgarattherappamukhehi tasseva rañño anavasesānuggahamādāya, yā loke “selakkharāropanasaṅgītī”ti vuccati.

Itthaṁ sudaṁ Buddhassa Bhagavato sāsanaṁ iddhañceva hoti phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāvajjatanā.

Cirakālato panetaṁ Buddhavacanaṁ lekhaparamparāya ceva muddaṇaparamparāya ca anekakkhattuṁ parivattiyābhataṁ na sakkā dāni vattuṁ “paṭhamadutiyatatiyādisaṅgītimāropitākāreneva sabbaso parisuddhan”ti, aññadatthu panādhunikapotthakesu saṁvijjamānehi kehici pamādalekhādisañjātakhalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhehi malīnamevetaṁ, tathā hi nānādesiyapotthakesu aññamaññaṁ saṁsandiyamānesu anekā visadisapāṭhā dissanti.

Tatoyeva ca Buddhavacanassa suparisuddhabhāvakāmino mahātherā sasatthantarapiṭakattayakovidā dhammavinayaṁ vācentāyeva te khalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhe disvā evaṁ samacintesuṁ kathesuṁ ca—

“Advayavādino suparisuddhavacanassa tassa Bhagavato pāvacanaṁ advayaṁ suparisuddhaṁ nimmalamevassa, imesu pana pāvacanapotthakesu aññamaññaṁ visadisā ceva aparisuddhā ca pāṭhā dissanti, nissaṁsayaṁ kho ayameva mūlapāṭho, yo nesaṁ yuttisampanno, tadañño pana pamādalekhapāṭhoyeva, tādisā ca dissanti ādhunikapāvacanapotthakesu kismiñci kismiñci ṭhāne.

Kāmañcetedāni na tāva bahutarā, yāva yathābhūtaṁ Pāḷiyā atthaṁ paṭisedheyyuṁ, etarahi pana asodhiyamānā te gacchante gacchante

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပရိနိဗ္ဗုတိတော ပန စတုန္နံ ဝဿသတာနမုပရိ ပဏ္ဏာသေ ဝဿေ လင်္ကာဒီပေ ဝဋ္ဋဂါမဏိရာဇိနော ကာလေ မာတုလဇနပဒေ အာလောကလေဏေ **စတုတ္ထီ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ ပဉ္စဟိ အရဟန္တသတေဟိ မဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ၊ ယာ လောကေ “ပေါတ္ထကာရောပနသင်္ဂီတီ”တိ ပါကဋာ။

ဗုဒ္ဓဝဿေ ပန စတုဿတာဓိကဒွိသဟဿာနမုပရိ ပန္နရသမသင်္ချံ သမ္ပတ္တေ ဣမသ္မိမ္ပိ မရမ္မရဋ္ဌေ **မင်းတုန်း**နာမဿ မဟာဓမ္မရာဇိနော ကာလေ မန္တလေး ဣတိပါကဋေ ရတနာပုဉ္ဇနဂရေ **ပဉ္စမီ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ စတုဿတာဓိကဒွိသဟဿတ္ထေရေဟိ ဒက္ခိဏာရာမဝါသီတိပိဋကဓရဘဒန္တဇာဂရတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ တဿေဝ ရညော အနဝသေသာနုဂ္ဂဟမာဒါယ၊ ယာ လောကေ “သေလက္ခရာရောပနသင်္ဂီတီ”တိ ဝုစ္စတိ။

ဣတ္ထံ သုဒံ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာသနံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဟောတိ ဖီတဉ္စ ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ ပုထုဘူတံ ယာဝဇ္ဇတနာ။

စိရကာလတော ပနေတံ ဗုဒ္ဓဝစနံ လေခပရမ္ပရာယ စေဝ မုဒ္ဒဏပရမ္ပရာယ စ အနေကက္ခတ္တုံ ပရိဝတ္တိယာဘတံ န သက္ကာ ဒါနိ ဝတ္တုံ “ပဌမဒုတိယတတိယာဒိသင်္ဂီတိမာရောပိတာကာရေနေဝ သဗ္ဗသော ပရိသုဒ္ဓ”န္တိ၊ အညဒတ္ထု ပနာဓုနိကပေါတ္ထကေသု သံဝိဇ္ဇမာနေဟိ ကေဟိစိ ပမာဒလေခါဒိသဉ္ဇာတခလိတာဓိကပရိဘဋ္ဌပါဌေဟိ မလီနမေဝေတံ၊ တထာ ဟိ နာနာဒေသိယပေါတ္ထကေသု အညမညံ သံသန္ဒိယမာနေသု အနေကာ ဝိသဒိသပါဌာ ဒိဿန္တိ။

တတောယေဝ စ ဗုဒ္ဓဝစနဿ သုပရိသုဒ္ဓဘာဝကာမာ မဟာထေရာ သသတ္ထန္တရပိဋကတ္တယကောဝိဒါ ဓမ္မဝိနယံ ဝါစေန္တာယေဝ တေ ခလိတာဓိကပရိဘဋ္ဌပါဌေ ဒိသွာ ဧဝံ သမစိန္တေသုံ ကထေသုံ စ—

“အဒွယဝါဒိနော သုပရိသုဒ္ဓဝစနဿ တဿ ဘဂဝတော ပါဝစနံ အဒွယံ သုပရိသုဒ္ဓံ နိမ္မလမေဝဿ၊ ဣမေသု ပန ပါဝစနပေါတ္ထကေသု အညမညံ ဝိသဒိသာ စေဝ အပရိသုဒ္ဓါ စ ပါဌာ ဒိဿန္တိ၊ နိဿံသယံ ခေါ အယမေဝ မူလပါဌော၊ ယော နေသံ ယုတ္တိသမ္ပန္နော၊ တဒညော ပန ပမာဒလေခပါဌောယေဝ၊ တာဒိသာ စ ဒိဿန္တိ အာဓုနိကပါဝစနပေါတ္ထကေသု ကိသ္မိဉ္စိ ကိသ္မိဉ္စိ ဌာနေ။

ကာမဉ္စေတဒါနိ န တာဝ ဗဟုတရာ၊ ယာဝ ယထာဘူတံ ပါဠိယာ အတ္ထံ ပဋိသေဓေယျုံ၊ ဧတရဟိ ပန အသောဓိယမာနာ တေ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ

kāle bahutarā bahutarā jāyeyyuṁ, taṁkālikā ca pacchimā janā te sodhetuṁ asamatthā yathādhippetaṁ Pāḷiyā atthaṁ na sammā jāneyyuṁ, evamete saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvatteyyuṁ.

Vuttaṁ hetaṁ **Aṅguttaranikāye**— (Aṁ 1. 60 piṭṭhe)

‘Dveme bhikkhave dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattanti, katame dve, dunnikkhittaṁ ca padabyañjanaṁ attho ca dunnīto, dunnikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi dunnayo hoti, ime kho bhikkhave dve dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattantī’ti.

Yaṁnūna mayaṁ te sodhetvā nimmalaṁ parisuddhaṁ Buddhavacanaṁ sampatiṭṭhāpeyyāma, tadassa saddhammaciraṭṭhitiyā bahujanahitāya bahujanasukhāya ca, taṁ pana na sukaraṁ sampādetuṁ aññatra dhammikarājūnamanuggahenā”ti.

Sā panāyaṁ kathā patthaṭā sādhujanaparamparāya, sutā ca **U Nu** nāmadheyyaggamahāmaccappamukhehi Marammaraṭṭhissarehi, sutvāna te evaṁ samacintesuṁ sammantayiṁsu ca “na kho panetaṁ amhākaṁ patirūpaṁ, ye mayaṁ pubbakehi dhammikehi dhammarājūhi samanuggahitassa Buddhasāsanassa parihānikāraṇaṁ passamānāyeva ajjhupekkhitvā appossukkā vihareyyāma, yaṁnūna mayaṁ sāsanopakārupāye sampādetvā visesato ca ādhunikapāvacanapotthakesu dissamāne saṁsayaṭṭhānīye pamādalekhapāṭhe saṁsodhetukāmānaṁ mahātherānaṁ ajjhāsayaṁ paripūretvā Buddhasāsanaṁ anuggaṇheyyāmā”ti, atha te sabbepi sāsanānuggahāya katasanniṭṭhānā ahesuṁ.

Anuggahitukāmehipi ca tehi na sakkā āṇāya kātuṁ vinā mahājanacchandasañjātopadesena, mahājanappatinidhibhūtā hi etarahi Marammikā rājāno, upadeso ca santhāgārasamitiyaṁ mahājanappatinidhibhūtānaṁ matisajīvānaṁ chandeneva samuppajjati, tasmā Buddhasāsanānuggahāya santhāgārasamitiyaṁ ekaṁ dhammupadesaṁ paññāpetvā **Buddhasāsanasamiti** nāma mahāsamiti samuṭṭhāpitā. Tassā kho pana samitiyā sabhāpati hoti *Thado*sirīsudhammopādhidhārī ***Sir*** **U Thwin**vhayo mahāseṭṭhi, upasabhāpati pana *Thado*sirīsudhammopādhidhārīyeva **U Thein Maung**vhayo padhānaḍḍavinicchayamandiramhi mahākkhadassādhipati, sabbakammavidhāyako pana

ကာလေ ဗဟုတရာ ဗဟုတရာ ဇာယေယျုံ၊ တံကာလိကာ စ ပစ္ဆိမာ ဇနာ တေ သောဓေတုံ အသမတ္ထာ ယထာဓိပ္ပေတံ ပါဠိယာ အတ္ထံ န သမ္မာ ဇာနေယျုံ၊ ဧဝမေတေ သဒ္ဓမ္မဿ သမ္မောသာယ အန္တရဓာနာယ သံဝတ္တေယျုံ။

ဝုတ္တံ ဟေတံ **အင်္ဂုတ္တရနိကာယေ**—

‘ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သဒ္ဓမ္မဿ သမ္မောသာယ အန္တရဓာနာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ကတမေ ဒွေ၊ ဒုန္နိက္ခိတ္တံ စ ပဒဗျဉ္ဇနံ အတ္ထော စ ဒုန္နီတော၊ ဒုန္နိက္ခိတ္တဿ ဘိက္ခဝေ ပဒဗျဉ္ဇနဿ အတ္ထောပိ ဒုန္နယော ဟောတိ၊ ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒွေ ဓမ္မာ သဒ္ဓမ္မဿ သမ္မောသာယ အန္တရဓာနာယ သံဝတ္တန္တီ’တိ။

ယံနူန မယံ တေ သောဓေတွာ နိမ္မလံ ပရိသုဒ္ဓံ ဗုဒ္ဓဝစနံ သမ္ပတိဋ္ဌာပေယျာမ၊ တဒဿ သဒ္ဓမ္မစိရဋ္ဌိတိယာ ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယ စ၊ တံ ပန န သုကရံ သမ္ပာဒေတုံ အညတြ ဓမ္မိကရာဇူနမနုဂ္ဂဟေနာ”တိ။

သာ ပနာယံ ကထာ ပတ္ထဋာ သာဓုဇနပရမ္ပရာယ၊ သုတာ စ **ဦးနု** နာမဓေယျဂ္ဂမဟာမစ္စပ္ပမုခေဟိ မရမ္မရဋ္ဌိဿရေဟိ၊ သုတွာန တေ ဧဝံ သမစိန္တေသုံ သမ္မန္တယိံသု စ “န ခေါ ပနေတံ အမှာကံ ပတိရူပံ၊ ယေ မယံ ပုဗ္ဗကေဟိ ဓမ္မိကေဟိ ဓမ္မရာဇူဟိ သမနုဂ္ဂဟိတဿ ဗုဒ္ဓသာသနဿ ပရိဟာနိကာရဏံ ပဿမာနာယေဝ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ အပ္ပေါဿုက္ကာ ဝိဟရေယျာမ၊ ယံနူန မယံ သာသနောပကာရုပါယေ သမ္ပာဒေတွာ ဝိသေသတော စ အာဓုနိကပါဝစနပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနေ သံသယဋ္ဌာနီယေ ပမာဒလေခပါဌေ သံသောဓေတုကာမာနံ မဟာထေရာနံ အဇ္ဈာသယံ ပရိပူရေတွာ ဗုဒ္ဓသာသနံ အနုဂ္ဂဏှေယျာမာ’’တိ၊ အထ တေ သဗ္ဗေပိ သာသနာနုဂ္ဂဟာယ ကတသန္နိဋ္ဌာနာ အဟေသုံ။

အနုဂ္ဂဟိတုကာမေဟိပိ စ တေဟိ န သက္ကာ အာဏာယ ကာတုံ ဝိနာ မဟာဇနစ္ဆန္ဒသဉ္ဇာတောပဒေသေန၊ မဟာဇနပ္ပတိနိဓိဘူတာ ဟိ ဧတရဟိ မရမ္မိကာ ရာဇာနော၊ ဥပဒေသော စ သန္ထာဂါရသမိတိယံ မဟာဇနပ္ပတိနိဓိဘူတာနံ မတိသဇီဝါနံ ဆန္ဒေနေဝ သမုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓသာသနာနုဂ္ဂဟာယ သန္ထာဂါရသမိတိယံ ဧကံ ဓမ္မုပဒေသံ ပညာပေတွာ **ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိ** နာမ မဟာသမိတိ သမုဋ္ဌာပိတာ။ တဿာ ခေါ ပန သမိတိယာ သဘာပတိ ဟောတိ သတိုးသီရိသုဓမ္မောပါဓိဓာရီ **ဆာဦးသွင်**ဝှယော မဟာသေဋ္ဌိ၊ ဥပသဘာပတိ ပန သတိုးသီရိသုဓမ္မောပါဓိဓာရီယေဝ **ဦးသိန်းမောင်**ဝှယော ပဓာနဍ္ဍဝိနိစ္ဆယမန္ဒိရမှိ မဟာက္ခဒဿာဓိပတိ၊ သဗ္ဗကမ္မဝိဓာယကော ပန

hitadharo *Thado*mahāsaresīthūpādhiko **U Chan Htun**vhayo upadesikādhipatipadhānanītivedimahāmantī. Bhaṇḍuppādako pana raṭṭhissarānaṁ patinidhibhūto **U Win** nāmadheyyo sāsanaṭṭhānikamahāmatto.

Atha te Buddhasāsanasamitikā "yāyeva kho panatthāya samuṭṭhāpitāyaṁ samiti, tadatthamidāni visesato kāhāmā"ti Marammaraṭṭhebhipākaṭaguṇasamudayasamudite tattha tattha padhānanāyakabhūte paropaṇṇāsamahāthere dīghadassino nimantiya evamārocesuṁ "ayaṁ bhante amhākaṁ Buddhasāsanamahāsamiti Buddhasāsanānuggahatthāyeva raṭṭhissarānaṁ dhammupadesena samuṭṭhāpitā, sacedāni bhante pubbe viya dhammasaṅgītiṁ katvā sāsanaṁ paggaṇhituṁ yujjeyya, mahātherā ca tathā kātumiccheyyuṁ, vissatthāva bhante karontu, mayaṁ tattha kāyañāṇapaccayabalehi niravasesaṁ byāvaṭā bhavissāmā"ti.

Atha kho te mahātherā "dhammasaṅgītiṁ karissāmā"ti katasanniṭṭhānā evaṁ pativedesuṁ "kattabbāyevesā dhammasaṅgīti, nesā na kattabbā, tasmā mayaṁ dāni piṭakapotthakāni pañcamasaṅgītisilālekhāya samānetvā tāniyeva sarīraṁ katvā Pāḷisaṁsodhanapubbaṅgamaṁ dhammasaṅgītiṁ kassāma, yāya ādhunikapotthakesu paramparāparivattanavasena sañjātā pamādalekhapāṭhā ca nirākarīyissanti, visodhitañca suparisuddhaṁ pāvacanamūlaṁ labhitvā taṁ muddāpetvā sakalaloke nānāraṭṭhesu nānādesesu byāpanavasena Buddhasāsanassa ciraṭṭhiti ca sādhiyissati, sabbe ca Theravādikā raṭṭhā Marammaraṭṭhasahitā ekato hutvā Buddhasāsanaṁ abhūtapubbapaggahena paggaṇhituṁ labhissanti, sā ca purimikā pañca saṅgītiyo upanidhāya **chaṭṭhasaṅgīti** nāma bhavissati, tañca sabbaṁ bhavissati bahujanahitāya bahujanasukhāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ, bahūni panettha āvassakakiccāni paṭikacceva samādapetabbāni tumhākamāyattāni, tasmā saṅgītikālavavatthānādikiccaṁ tumhākaṁyeva bhāro hotū"ti.

Atha te Buddhasāsanasamitikā sāsanapālakānaṁ mahātherānaṁ chandañca ruciñca samādāya ovādañca sirasā sampaṭicchitvā therānaṁ ceva attano ca kattabbakiccānaṁ pariniṭṭhānasamayaṁ sallakkhetvā "ayaṁ chaṭṭhasaṅgīti Sammāsambuddhaparinibbānato catussatādhikānaṁ dvinnaṁ vassasahassānamupari

ဟိတဓရော သတိုးမဟာသရေစည်သူပါဓိကော **ဦးချန်ထွန်း**ဝှယော ပဒေသိကာဓိပတိပဓာနနီတိဝေဒိမဟာမန္တီ၊ ဘဏ္ဍုပ္ပါဒကော ပန ရဋ္ဌိဿရာနံ ပတိနိဓိဘူတော **ဦးဝင်း** နာမဓေယျော သာသနဋ္ဌာနိကမဟာမတ္တော။

အထ တေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိကာ "ယာယေဝ ခေါ ပနတ္ထာယ သမုဋ္ဌာပိတာယံ သမိတိ၊ တဒတ္ထမိဒါနိ ဝိသေသတော ကာဟာမာ"တိ မရမ္မရဋ္ဌေဘိပါကဋဂုဏသမုဒယသမုဒိတေ တတ္ထ တတ္ထ ပဓာနနာယကဘူတေ ပရောပဏ္ဏာသမဟာထေရေ ဒီဃဒဿိနော နိမန္တိယ ဧဝမာရောစေသုံ "အယံ ဘန္တေ အမှာကံ ဗုဒ္ဓသာသနမဟာသမိတိ ဗုဒ္ဓသာသနာနုဂ္ဂဟတ္ထာယေဝ ရဋ္ဌိဿရာနံ ဓမ္မုပဒေသေန သမုဋ္ဌာပိတာ၊ သစေဒါနိ ဘန္တေ ပုဗ္ဗေ ဝိယ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ ကတွာ သာသနံ ပဂ္ဂဏှိတုံ ယုဇ္ဇေယျ၊ မဟာထေရာ စ တထာ ကာတုမိစ္ဆေယျုံ၊ ဝိဿတ္ထာဝ ဘန္တေ ကရောန္တု၊ မယံ တတ္ထ ကာယဉာဏပစ္စယဗလေဟိ နိရဝသေသံ ဗျာဝဋာ ဘဝိဿာမာ"တိ။

အထ ခေါ တေ မဟာထေရာ "ဓမ္မသင်္ဂီတိံ ကရိဿာမာ"တိ ကတသန္နိဋ္ဌာနာ ဧဝံ ပတိဝေဒေသုံ "ကတ္တဗ္ဗာယေဝေသာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ၊ နေသာ န ကတ္တဗ္ဗာ၊ တသ္မာ မယံ ဒါနိ ပိဋကပေါတ္ထကာနိ ပဉ္စမသင်္ဂီတိသိလာလေခါယ သမာနေတွာ တာနိယေဝ သရီရံ ကတွာ ပါဠိသံသောဓနပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ ကဿာမ၊ ယာယ အာဓုနိကပေါတ္ထကေသု ပရမ္ပရာပရိဝတ္တနဝသေန သဉ္ဇာတာ ပမာဒလေခပါဌာ စ နိရာကရီယိဿန္တိ၊ ဝိသောဓိတဉ္စ သုပရိသုဒ္ဓံ ပါဝစနမူလံ လဘိတွာ တံ မုဒ္ဒါပေတွာ သကလလောကေ နာနာရဋ္ဌေသု နာနာဒေသေသု ဗျာပနဝသေန ဗုဒ္ဓသာသနဿ စိရဋ္ဌိတိ စ သာဓိယိဿတိ၊ သဗ္ဗေ စ ထေရဝါဒိကာ ရဋ္ဌာ မရမ္မရဋ္ဌသဟိတာ ဧကတော ဟုတွာ ဗုဒ္ဓသာသနံ အဘူတပုဗ္ဗပဂ္ဂဟေန ပဂ္ဂဏှိတုံ လဘိဿန္တိ၊ သာ စ ပုရိမိကာ ပဉ္စ သင်္ဂီတိယော ဥပနိဓာယ **ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိ** နာမ ဘဝိဿတိ၊ တဉ္စ သဗ္ဗံ ဘဝိဿတိ ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယ အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဒေဝမနုဿာနံ၊ ဗဟူနိ ပနေတ္ထ အာဝဿကကိစ္စာနိ ပဋိကစ္စေဝ သမာဒပေတဗ္ဗာနိ တုမှာကမာယတ္တာနိ၊ တသ္မာ သင်္ဂီတိကာလဝဝတ္ထာနာဒိကိစ္စံ တုမှာကံယေဝ ဘာရော ဟောတူ"တိ။

အထ တေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိကာ သာသနပါလကာနံ မဟာထေရာနံ ဆန္ဒဉ္စ ရုစိဉ္စ သမာဒါယ ဩဝါဒဉ္စ သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ထေရာနံ စေဝ အတ္တနော စ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စာနံ ပရိနိဋ္ဌာနသမယံ သလ္လက္ခေတွာ "အယံ ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပရိနိဗ္ဗာနတော စတုဿတာဓိကာနံ ဒွိန္နံ ဝဿသဟဿာနမုပရိ

aṭṭhanavutime vasse vesākhapuṇṇamito paṭṭhāya ārabhitabbā, dve ca vassāni kattabbā, pañcannaṁ ca sāsanavassasahassānamupaḍḍhavasse vesākhapuṇṇamiyaṁyeva pariniṭṭhāpetabbā"ti saṅgītikālaṁ vavatthapesuṁ.

Tato paṭṭhāya ca te punappunaṁ sannipatitvā sammantayitvā saṅgītiyā pubbakiccesu nirantaraṁ byāvaṭā honti, "mahantaṁ kho Jinasāsanaṁ mahatiyāyevetaṁ pūjāya pūjanīyan"ti mantvā tehi kārāpitāni mahantamahantāni sāsanamandirāni, tattha saṅgītiṁ kurumānassa bhikkhusaṁghassa sukhasannisajjatthaṁ sannipātaṭṭhānabhūtaṁ mahantaṁ saṅgītimandiraṁ Yangon nāma rājadhāniyaṁ **Sirīmaṅgala**tthale **Kaba Aye** (Lokasāma) nāmakassa cetiyassa āsanne selapabbataguhāvesena kārāpitaṁ tibhūmakaṁ pāyaso silā-iṭṭhakāyomayaṁ, evaṁ mahantampetaṁ ekasaṁvacchareneva pariniṭṭhāpitaṁ iddhiyā maññe nimmitaṁ, tañca bahi ṭhatvā apekkhattaṁ sayaṁjātaselapabbato viya dissati, anto pavisitvā olokayataṁ pana olokitolokitaṭṭhānato dassanīyaṁ pāsādikaṁ ramaṇīyaṁ atittikarameva hutvā devavimānamiva khāyati. Tassa panāvidūre aḍḍhateyyānaṁ saṅgītikārabhikkhusahassānaṁ nivāsappahonakā cattāro iṭṭhakamayā mahāpāsādā ceva iṭṭhakamayāyeva bhojanamahāsālā ca mahāsīmāpāsādādayo ca muddaṇayantasālā ca tatheva kārāpitā.

Mahātherāpi ca "saṅgītikiccaṁ nāma therādheyyaṁ, therānaṁ ovādeneva kattabbaṁ, na vinā tena, tasmā bhikkhusaṁghassa ceva upāsakānañca sabbampi saṅgītipaṭibaddhamovādaṁ dātuṁ bhavitabbamettha ovādadāyakasaṁghasabhāyapī"ti Marammaraṭṭhadhajūpame aggamahāpaṇḍitopādhidhārino ca raṭṭhovādācariyasammate ca raṭṭhavinayadharasammate ca aññe cābhipākaṭagarubhāvanīyādiguṇagaṇasamaṅginoti parosataṁ nāyakamahāthere uccinitvā "chaṭṭhasaṅgīti-ovādācariyasaṁghanāyakasabhaṁ" nāmekaṁ padhānamahāsaṁghasabhaṁ patiṭṭhāpesuṁ, te ca nāyakamahātherā Sambuddhavacanaratanākarapārage vividhasatthantaragahanāsaṅgacārine therānuthere pañcavīsatimatte samuccinitvā "chaṭṭhasaṅgītidhurandharasabhā"ti ca sammannitvā tassā sabhāya bhāraṁ niyyātesuṁ sabbāni saṅgītipaṭibaddhakiccāni saṁvidahituṁ. Te ca saṅgītidhurandharasabhikā therā sakalamarammaraṭṭhe **Nyaung Yan Sayadaw**ti abhipākaṭaṁ "Aggamahāpaṇḍito" pādhinā ceva "Abhidhajamahāraṭṭhagurū" pādhinā cāti

အဋ္ဌနဝုတိမေ ဝဿေ ဝေသာခပုဏ္ဏမိတော ပဋ္ဌာယ အာရဘိတဗ္ဗာ၊ ဒွေ စ ဝဿာနိ ကတ္တဗ္ဗာ၊ ပဉ္စန္နံ စ သာသနဝဿသဟဿာနမုပဍ္ဎဝဿေ ဝေသာခပုဏ္ဏမိယံယေဝ ပရိနိဋ္ဌာပေတဗ္ဗာ"တိ သင်္ဂီတိကာလံ ဝဝတ္ထပေသုံ။

တတော ပဋ္ဌာယ စ တေ ပုနပ္ပုနံ သန္နိပတိတွာ သမ္မန္တယိတွာ သင်္ဂီတိယာ ပုဗ္ဗကိစ္စေသု နိရန္တရံ ဗျာဝဋာ ဟောန္တိ၊ "မဟန္တံ ခေါ ဇိနသာသနံ မဟတိယာယေဝေတံ ပူဇာယ ပူဇနီယ"န္တိ မန္တွာ တေဟိ ကာရာပိတာနိ မဟန္တမဟန္တာနိ သာသနမန္ဒိရာနိ၊ တတ္ထ သင်္ဂီတိံ ကုရုမာနဿ ဘိက္ခုသံဃဿ သုခသန္နိသဇ္ဇတ္ထံ သန္နိပါတဋ္ဌာနဘူတံ မဟန္တံ သင်္ဂီတိမန္ဒိရံ ရန်ကုန် နာမ ရာဇဓာနိယံ **သိရီမင်္ဂလ**တ္ထလေ **ကမ္ဘာ့အေး** (လောကသာမ) နာမကဿ စေတိယဿ အာသန္နေ သေလပဗ္ဗတဂုဟာဝေသေန ကာရာပိတံ တိဘူမကံ ပါယသော သိလာဣဋ္ဌကာယောမယံ၊ ဧဝံ မဟန္တမ္ပေတံ ဧကသံဝစ္ဆရေနေဝ ပရိနိဋ္ဌာပိတံ ဣဒ္ဓိယာ မညေ နိမ္မိတံ၊ တဉ္စ ဗဟိ ဌတွာ အပေက္ခတံ သယံဇာတသေလပဗ္ဗတော ဝိယ ဒိဿတိ၊ အန္တော ပဝိသိတွာ ဩလောကယတံ ပန ဩလောကိတောလောကိတဋ္ဌာနတော ဒဿနီယံ ပါသာဒိကံ ရမဏီယံ အတိတ္တိကရမေဝ ဟုတွာ ဒေဝဝိမာနမိဝ ခါယတိ။ တဿ ပနာဝိဒူရေ အဍ္ဎတေယျာနံ သင်္ဂီတိကာရဘိက္ခုသဟဿာနံ နိဝါသပ္ပဟောနကာ စတ္တာရော ဣဋ္ဌကမယာ မဟာပါသာဒါ စေဝ ဣဋ္ဌကမယာယေဝ ဘောဇနမဟာသာလာ စ မဟာသီမာပါသာဒါဒယော စ မုဒ္ဒဏယန္တသာလာ စ တထေဝ ကာရာပိတာ။

မဟာထေရာပိ စ "သင်္ဂီတိကိစ္စံ နာမ ထေရာဓေယျံ၊ ထေရာနံ ဩဝါဒေနေဝ ကတ္တဗ္ဗံ၊ န ဝိနာ တေန၊ တသ္မာ ဘိက္ခုသံဃဿ စေဝ ဥပါသကာနဉ္စ သဗ္ဗမ္ပိ သင်္ဂီတိပဋိဗဒ္ဓမောဝါဒံ ဒါတုံ ဘဝိတဗ္ဗမေတ္ထ ဩဝါဒဒါယကသံဃသဘာယပီ"တိ မရမ္မရဋ္ဌဓဇူပမေ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတောပါဓိဓာရိနော စ ရဋ္ဌောဝါဒါစရိယသမ္မတေ စ ရဋ္ဌဝိနယဓရသမ္မတေ စ အညေ စာဘိပါကဋဂရုဘာဝနီယာဒိဂုဏဂဏသမင်္ဂိနောတိ ပရောသတံ နာယကမဟာထေရေ ဥစ္စိနိတွာ "ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိဩဝါဒါစရိယသံဃနာယကသဘံ" နာမေကံ ပဓာနမဟာသံဃသဘံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ၊ တေ စ နာယကမဟာထေရာ သမ္ဗုဒ္ဓဝစနရတနာကရပါရဂေ ဝိဝိဓသတ္ထန္တရဂဟနာသင်္ဂစာရိနေ ထေရာနုထေရေ ပဉ္စဝီသတိမတ္တေ သမုစ္စိနိတွာ "ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိဓုရန္ဓရသဘာ"တိ စ သမ္မန္နိတွာ တဿာ သဘာယ ဘာရံ နိယျာတေသုံ သဗ္ဗာနိ သင်္ဂီတိပဋိဗဒ္ဓကိစ္စာနိ သံဝိဒဟိတုံ။ တေ စ သင်္ဂီတိဓုရန္ဓရသဘိကာ ထေရာ သကလမရမ္မရဋ္ဌေ **ညောင်ရမ်းဆရာတော်**တိ အဘိပါကဋံ "အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတော" ပါဓိနာ စေဝ "အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု" ပါဓိနာ စာတိ

dvīhi Marammaraṭṭhissarasamappitopādhīhi virājitaṁ jātiyā āsītivassikaṁ upasampadāya saṭṭhivassaṁ “Bhadantarevataṁ” nāma mahātheravaraṁ sabhāpatiṁ katvā Tepiṭake Buddhavacane ceva nānāsatthesu ca kovide dhammācariyakavipadappatte bhikkhū uccinitvā aṭṭhadasādivaggavasena parosataṁ Pāḷivisodhakavagge ceva sambahule ca paṭivisodhakavagge bandhāpetvā visodhanappaṭivisodhanehi Buddhavacanaṁ suparisuddhattaṁ paṭipāpetvā dhammasaṅgītimakaṁsu yathā taṁ porāṇakasaṅgītikārā.

Evaṁ saṅgītimāropitassa Tepiṭakassa Buddhavacanassa atthasaṁvaṇṇanābhūtā Aṭṭhakathāyo ca saṁvijjanti manoramāya tantinayānucchavikāya bhāsāya Ācariyabuddhaghosādīhi theravarehi katā.

Tāsampi Aṭṭhakathānaṁ sadesīyamūlehi ceva videsīyamūlehi ca saṁsanditvā Tepiṭakassa viya Buddhavacanassa visodhanapaṭivisodhanavasena mahātherā pāvacanadassino saṁvaṇṇanākovidā pāṭhasodhanamakaṁsu.

Iccevamaṭṭhakathāyo ca pamādakhalitādhika paribhaṭṭhapāṭhānaṁ nirākaraṇavasena visodhitā ceva paṭivisodhitā ca hutvā Buddhasāsanamuddaṇayantālaye samappitā suṭṭhu muddāpaṇāya.

Muddāpaṇakāle ca Piṭakattayamuddāpaṇe viya mahātheravarā mūlasodheyyapattapāṭhakehi gahaṭṭhapaṇḍitehi ceva dhammācariyabhikkhupaṇḍitehi ca anekavāraṁ parisodhitaṁ osānasodheyyapattaṁ paṭivisodhitamūlapotthakena ceva aññehi sadesa desantarika Aṭṭhakathāpotthakehi ca vividhabyākaraṇādisatthehi ca punappunaṁ saṁsandetvā suvisada paribyattakaṇḍavāra vākyaccheda saṅketatañca sampāpetvā mahatā parissamena osānasodhanamakaṁsu.

Evametāsampi ca suvisodhitānaṁ Aṭṭhakathānaṁ saṅgītibhāranitthārakā mahātherā nikhilamarammaraṭṭhe **Maso Yein Sayadaw**ti abhipākaṭaṁ “Aggamahāpaṇḍito” pādhinā ceva “Abhidhajamahāraṭṭhagurū” pādhinā cāti dvīhi Marammaraṭṭhissarasamappitopādhīhi virājitaṁ jātiyā chasattativassikaṁ upasampadāya chappaññāsavassaṁ “Bhadantasūriyābhivaṁsaṁ” nāma mahātheravaraṁ sabhāpatiṁ katvā chaṭṭhasaṅgītikārakapariyāpannehi therānutherehi saṅgamma paṭhanatthāya samārabhiṁsu yathā taṁ chaṭṭhasaṅgītidhammasaṅgāyanākāle.

ဒွီဟိ မရမ္မရဋ္ဌိဿရသမပ္ပိတောပါဓီဟိ ဝိရာဇိတံ ဇာတိယာ အာသီတိဝဿိကံ ဥပသမ္ပဒါယ သဋ္ဌိဝဿံ “ဘဒ္ဒန္တရေဝတံ” နာမ မဟာထေရဝရံ သဘာပတိံ ကတွာ တေပိဋကေ ဗုဒ္ဓဝစနေ စေဝ နာနာသတ္ထေသု စ ကောဝိဒေ ဓမ္မာစရိယကဝိပဒပ္ပတ္တေ ဘိက္ခူ ဥစ္စိနိတွာ အဋ္ဌဒသာဒိဝဂ္ဂဝသေန ပရောသတံ ပါဠိဝိသောဓကဝဂ္ဂေ စေဝ သမ္ဗဟုလေ စ ပဋိဝိသောဓကဝဂ္ဂေ ဗန္ဓာပေတွာ ဝိသောဓနပ္ပဋိဝိသောဓနေဟိ ဗုဒ္ဓဝစနံ သုပရိသုဒ္ဓတ္တံ ပဋိပါပေတွာ ဓမ္မသင်္ဂီတိမကံသု ယထာ တံ ပေါရာဏကသင်္ဂီတိကာရာ။

ဧဝံ သင်္ဂီတိမာရောပိတဿ တေပိဋကဿ ဗုဒ္ဓဝစနဿ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာဘူတာ အဋ္ဌကထာယော စ သံဝိဇ္ဇန္တိ မနောရမာယ တန္တိနယာနုစ္ဆဝိကာယ ဘာသာယ အာစရိယဗုဒ္ဓဃောသာဒီဟိ ထေရဝရေဟိ ကတာ။

တာသမ္ပိ အဋ္ဌကထာနံ သဒေသီယမူလေဟိ စေဝ ဝိဒေသီယမူလေဟိ စ သံသန္ဒိတွာ တေပိဋကဿ ဝိယ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ဝိသောဓနပဋိဝိသောဓနဝသေန မဟာထေရာ ပါဝစနဒဿိနော သံဝဏ္ဏနာကောဝိဒါ ပါဌသောဓနမကံသု။

ဣစ္စေဝမဋ္ဌကထာယော စ ပမာဒခလိတာဓိက ပရိဘဋ္ဌပါဌာနံ နိရာကရဏဝသေန ဝိသောဓိတာ စေဝ ပဋိဝိသောဓိတာ စ ဟုတွာ ဗုဒ္ဓသာသနမုဒ္ဒဏယန္တာလယေ သမပ္ပိတာ သုဋ္ဌု မုဒ္ဒါပဏာယ။

မုဒ္ဒါပဏကာလေ စ ပိဋကတ္တယမုဒ္ဒါပဏေ ဝိယ မဟာထေရဝရာ မူလသောဓေယျပတ္တပါဌကေဟိ ဂဟဋ္ဌပဏ္ဍိတေဟိ စေဝ ဓမ္မာစရိယဘိက္ခုပဏ္ဍိတေဟိ စ အနေကဝါရံ ပရိသောဓိတံ ဩသာနသောဓေယျပတ္တံ ပဋိဝိသောဓိတမူလပေါတ္ထကေန စေဝ အညေဟိ သဒေသ ဒေသန္တရိက အဋ္ဌကထာပေါတ္ထကေဟိ စ ဝိဝိဓဗျာကရဏာဒိသတ္ထေဟိ စ ပုနပ္ပုနံ သံသန္ဒေတွာ သုဝိသဒ ပရိဗျတ္တကဏ္ဍဝါရ ဝါကျစ္ဆေဒ သင်္ကေတတဉ္စ သမ္ပာပေတွာ မဟတာ ပရိဿမေန ဩသာနသောဓနမကံသု။

ဧဝမေတာသမ္ပိ စ သုဝိသောဓိတာနံ အဋ္ဌကထာနံ သင်္ဂီတိဘာရနိတ္ထာရကာ မဟာထေရာ နိခိလမရမ္မရဋ္ဌေ **မစိုးရိမ်ဆရာတော်**တိ အဘိပါကဋံ “အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတော” ပါဓိနာ စေဝ “အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရူ” ပါဓိနာ စာတိ ဒွီဟိ မရမ္မရဋ္ဌိဿရသမပ္ပိတောပါဓီဟိ ဝိရာဇိတံ ဇာတိယာ ဆသတ္တတိဝဿိကံ ဥပသမ္ပဒါယ ဆပ္ပညာသဝဿံ “ဘဒ္ဒန္တသူရိယာဘိဝံသံ” နာမ မဟာထေရဝရံ သဘာပတိံ ကတွာ ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိကာရကပရိယာပန္နေဟိ ထေရာနုထေရေဟိ သင်္ဂမ္မ ပဌနတ္ထာယ သမာရဘိံသု ယထာ တံ ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိဓမ္မသင်္ဂါယနာကာလေ။

Evametāsaṁ Aṭṭhakathānaṁ saṁsodhana-muddāpaṇa-sampaṭhanesu karīyamānesu raṭṭhissaragaṇe aggamahāmacco **U Nu** nāmadheyyo mahāsayo ceva Buddhasāsanasamitiyaṁ sampati bhaṇḍuppādako raṭṭhissarānaṁ patinidhibhūto **U Basaw** nāmadheyyo sāsanaṭṭhānikamahāmatto cāti-imepi taṁkiccasampādanāya Pāḷisaṅgītikāle viya mahussāhena byāvaṭā honti.

Iccevametāpi Aṭṭhakathāyo theravādīnekāyikavibudhappamukhānaṁ satthāgamaratanālayasāragāhīnaṁ veyyākaraṇakesarīnaṁ accantanimmalañāṇavārinā paridhovitā saṅgamma ca paṭhitā, tā vibudhappavarekagocarā vimuttirasassādadāyiniyo Piṭakattayassatthaṁ paribyattaṁ pakāsentiyo ciraṁ vilasantiyo lokatthasiddhiṁ sādhayantūti.

Tenetaṁ vuccati—

1. Mūlakaṁ pariyattīva, sāsanassa Mahesino.
   Pariyattippamāṇā hi, ciraṁ saddhammasaṇṭhiti.
2. Tasmā taṁ rakkhituṁ therā, dhammasaṅgāhakā purā.
   Rājāno upanissāya, akaṁsu dhammasaṅgahe.
3. **Paṭhamaṁ** dhammasaṅgītiṁ, **Ajātasattu**rājino.
   Anuggahena katvāna, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.
4. **Dutiyaṁ** tu tathā katvā, **Kālāsokassa** rājino.
   Kāle tamupanissāya, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.
5. **Tatiyaṁ**pica katvāna, **Dhammāsokassa** rājino.
   Anuggahena Buddhassa, sāsanaṁ abhipālayuṁ.
6. **Catutthiṁ** pana Laṅkāyaṁ, **Vaṭṭagāmaṇi**rājino.
   Kālamhi potthakāruḷhaṁ, katvāna pālayuṁ tathā.
7. Imasmiṁ Marammaraṭṭhepi, **Mindon**nāma narādhipaṁ.
   Rajjaṁ samanusāsantaṁ, ratanattayamāmakaṁ.
8. Sannissāya mahātherā, thirasīlā guṇākarā.
   Pañcamiṁ dhammasaṅgītiṁ, karontā sāsanaṭṭhitiṁ.

ဧဝမေတာသံ အဋ္ဌကထာနံ သံသောဓန-မုဒ္ဒါပဏ-သမ္ပဌနေသု ကရီယ-မာနေသု ရဋ္ဌိဿရဂဏေ အဂ္ဂမဟာမစ္စော **ဦးနု** နာမဓေယျော မဟာသယော စေဝ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယံ သမ္ပတိ ဘဏ္ဍုပ္ပါဒကော ရဋ္ဌိဿရာနံ ပတိနိဓိဘူတော **ဦးဘစော** နာမဓေယျော သာသနဋ္ဌာနိကမဟာမတ္တော စာတိဣမေပိ တံကိစ္စ-သမ္ပာဒနာယ ပါဠိသင်္ဂီတိကာလေ ဝိယ မဟုဿာဟေန ဗျာဝဋာ ဟောန္တိ။

ဣစ္စေဝမေတာပိ အဋ္ဌကထာယော ထေရဝါဒီနေကာယိကဝိဗုဓပ္ပမုခါနံ သတ္ထာဂမရတနာလယသာရဂါဟီနံ ဝေယျာကရဏကေသရီနံ အစ္စန္တနိမ္မလ-ဉာဏဝါရိနာ ပရိဓောဝိတာ သင်္ဂမ္မ စ ပဌိတာ၊ တာ ဝိဗုဓပ္ပဝရေကဂေါစရာ ဝိမုတ္တိရသဿာဒဒါယိနိယော ပိဋကတ္တယဿတ္ထံ ပရိဗျတ္တံ ပကာသေန္တိယော စိရံ ဝိလသန္တိယော လောကတ္ထသိဒ္ဓိံ သာဓယန္တူတိ။

တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁။ မူလကံ ပရိယတ္တီဝ၊ သာသနဿ မဟေသိနော။
ပရိယတ္တိပ္ပမာဏာ ဟိ၊ စိရံ သဒ္ဓမ္မသဏ္ဌိတိ။

၂။ တသ္မာ တံ ရက္ခိတုံ ထေရာ၊ ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ ပုရာ။
ရာဇာနော ဥပနိဿာယ၊ အကံသု ဓမ္မသင်္ဂဟေ။

၃။ **ပဌမံ** ဓမ္မသင်္ဂီတိံ၊ **အဇာတသတ္တု**ရာဇိနော။
အနုဂ္ဂဟေန ကတွာန၊ ပါလယုံ ဇိနသာသနံ။

၄။ **ဒုတိယံ** တု တထာ ကတွာ၊ **ကာလာသောကဿ** ရာဇိနော။
ကာလေ တမုပနိဿာယ၊ ပါလယုံ ဇိနသာသနံ။

၅။ **တတိယံ**ပိစ ကတွာန၊ **ဓမ္မာသောကဿ** ရာဇိနော။
အနုဂ္ဂဟေန ဗုဒ္ဓဿ၊ သာသနံ အဘိပါလယုံ။

၆။ **စတုတ္ထိံ** ပန လင်္ကာယံ၊ **ဝဋ္ဋဂါမဏိ**ရာဇိနော။
ကာလမှိ ပေါတ္ထကာရုဠှံ၊ ကတွာန ပါလယုံ တထာ။

၇။ ဣမသ္မိံ မရမ္မရဋ္ဌေပိ၊ **မင်းတုန်း**နာမ နရာဓိပံ။
ရဇ္ဇံ သမနုသာသန္တံ၊ ရတနတ္တယမာမကံ။

၈။ သန္နိဿာယ မဟာထေရာ၊ ထိရသီလာ ဂုဏာကရာ။
ပဉ္စမိံ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ၊ ကရောန္တာ သာသနဋ္ဌိတိံ။

9. Patthayantā likhāpetvā, silāpaṭṭesu peṭakaṁ.
Vāyāmena mahantena, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

10. Itthaṁ purā mahātherā, rājāno cāpi dhammikā.
Sāsanaṁ paripālesuṁ, jīvitaṁ viya attano.

11. Tathāpi khalitādāni, dissanti Piṭakattaye.
Paramparāya lekhāya, sañjātā muddaṇena ca.

12. Disvāna te mahātherā, vācentāva Tipeṭakaṁ.
Vuccamānanayenevaṁ, cintesuṁ mantayiṁsu ca.

13. “Katvāna sādhukaṁ gantha-suddhikaṁ sāsanāyukaṁ.
Yaṁnūna dhammasaṅgītiṁ, kareyyāma mayaṁ” iti.

14. Etamatthaṁ suṇitvāna, **U Nu** nāma mahāsayo.
Marammavisaye **agga-mahāmacca**dhurandharo.

15. “Sāsanāyattakiccāni, sampādentā visesato.
Saṅgītiyañca therānaṁ, sampūrentā manorathaṁ.

16. Yathā rakkhiṁsu porāṇā, surājāno tathā mayaṁ.
Saṁrakkheyyāma Sambuddha-sāsanaṁ” iti cintiya.

17. Mahāmaccehi aññehi, saṅgamehi ca mantiya.
Suppatiṭṭhāpayitvāna, **Buddhasāsana**saṅgamaṁ.

18. Mahātherānamādāya, chandaṁ idha nivāsinaṁ.
Aññesu Sīhaḷādīsu, videsesu ca vāsinaṁ.

19. Kāretvā dhammasaṅgītiṁ, sodhetvā Satthusāsanaṁ.
Saddhammānuggahatthāya, karaṁ daḷhaparakkamaṁ.

20. **Sirīmaṅgala**vikhyāte, thalasmiṁ pavare subhe.
Cetiyassāvidūramhi, **Kaba Aye** itisaññino.

21. Guhāvesena kāretvā, mahāsaṅgītimandiraṁ.
Āvāsādiñca bhikkhūnaṁ, kāresi muddaṇālayaṁ.

22. Ganthasaṁsodhanaṁ dhamma-saṅgītiyā tu paṇḍitā.
Mahātheravarākaṁsu, satimantā punappunaṁ.

၉။ ပတ္ထယန္တာ လိခါပေတွာ၊ သိလာပဋ္ဋေသု ပေဋကံ။
ဝါယာမေန မဟန္တေန၊ ပါလယုံ ဇိနသာသနံ။

၁၀။ ဣတ္ထံ ပုရာ မဟာထေရာ၊ ရာဇာနော စာပိ ဓမ္မိကာ။
သာသနံ ပရိပါလေသုံ၊ ဇီဝိတံ ဝိယ အတ္တနော။

၁၁။ တထာပိ ခလိတာဒါနိ၊ ဒိဿန္တိ ပိဋကတ္တယေ။
ပရမ္ပရာယ လေခါယ၊ သဉ္ဇာတာ မုဒ္ဒဏေန စ။

၁၂။ ဒိသွာန တေ မဟာထေရာ၊ ဝါစေန္တာဝ တိပေဋကံ။
ဝုစ္စမာနနယေနေဝံ၊ စိန္တေသုံ မန္တယိံသု စ။

၁၃။ “ကတွာန သာဓုကံ ဂန္ထ- သုဒ္ဓိကံ သာသနာယုကံ။
ယံနူန ဓမ္မသင်္ဂီတိံ၊ ကရေယျာမ မယံ” ဣတိ။

၁၄။ ဧတမတ္ထံ သုဏိတွာန၊ **ဦးနု** နာမ မဟာသယော။
မရမ္မဝိသယေ **အဂ္ဂ- မဟာမစ္စ**ဓုရန္ဓရော။

၁၅။ “သာသနာယတ္တကိစ္စာနိ၊ သမ္ပာဒေန္တာ ဝိသေသတော။
သင်္ဂီတိယဉ္စ ထေရာနံ၊ သမ္ပူရေန္တာ မနောရထံ။

၁၆။ ယထာ ရက္ခိံသု ပေါရာဏာ၊ သုရာဇာနော တထာ မယံ။
သံရက္ခေယျာမ သမ္ဗုဒ္ဓ- သာသနံ” ဣတိ စိန္တိယ။

၁၇။ မဟာမစ္စေဟိ အညေဟိ၊ သင်္ဂမေဟိ စ မန္တိယ။
သုပ္ပတိဋ္ဌာပယိတွာန၊ **ဗုဒ္ဓသာသန**သင်္ဂမံ။

၁၈။ မဟာထေရာနမာဒါယ၊ ဆန္ဒံ ဣဓ နိဝါသိနံ။
အညေသု သီဟဠာဒီသု၊ ဝိဒေသေသု စ ဝါသိနံ။

၁၉။ ကာရေတွာ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ၊ သောဓေတွာ သတ္ထုသာသနံ။
သဒ္ဓမ္မာနုဂ္ဂဟတ္ထာယ၊ ကရံ ဒဠှပရက္ကမံ။

၂၀။ **သိရီမင်္ဂလ**ဝိချာတေ၊ ထလသ္မိံ ပဝရေ သုဘေ။
စေတိယဿာဝိဒူရမှိ၊ **ကမ္ဘာအေး** ဣတိသညိနော။

၂၁။ ဂုဟာဝေသေန ကာရေတွာ၊ မဟာသင်္ဂီတိမန္ဒိရံ။
အာဝါသာဒိဉ္စ ဘိက္ခူနံ၊ ကာရေသိ မုဒ္ဒဏာလယံ။

၂၂။ ဂန္ထသံသောဓနံ ဓမ္မ- သင်္ဂီတိယာ တု ပဏ္ဍိတာ။
မဟာထေရဝရာကံသု၊ သတိမန္တာ ပုနပ္ပုနံ။

23. Muddāpente ca passitvā, mahātherehi pañcahi.
Sodheyyapattamosānaṁ, nimmalattaṁ supāpitaṁ.

24. Katvā suvisadaṁ Buddha-bhāsitaṁ Piṭakattayaṁ.
Yathā muddāpitaṁ āsi, sāsanatthaṁ Mahesino.

25. Tathā Aṭṭhakathāyo ca, saṁsodhetvā punappunaṁ.
Suṭṭhu muddāpitā honti, sabbalokatthasiddhiyāti.

၂၃။ မုဒ္ဒါပေန္တေ စ ပဿိတွာ၊ မဟာထေရေဟိ ပဉ္စဟိ။
သောဓေယျပတ္တမောသာနံ၊ နိမ္မလတ္တံ သုပါပိတံ။

၂၄။ ကတွာ သုဝိသဒံ ဗုဒ္ဓ၊ ဘာသိတံ ပိဋကတ္တယံ။
ယထာ မုဒ္ဒါပိတံ အာသိ၊ သာသနတ္ထံ မဟေသိနော။

၂၅။ တထာ အဋ္ဌကထာယော စ၊ သံသောဓေတွာ ပုနပ္ပုနံ။
သုဋ္ဌု မုဒ္ဒါပိတာ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗလောကတ္ထသိဒ္ဓိယာတိ။

၂၅၀၁ - ဗုဒ္ဓဝဿေ

Mūlapaṇṇāsaṭṭhakathā

Paṭhamabhāga

Mātikā	Piṭṭhaṅka
Ganthārambhakathā	1
Nidānakathā	2
1. Mūlapariyāyavagga	
1. Mūlapariyāyasuttavaṇṇanā	4
Suttanikkhepavaṇṇanā	16
Pathavīvāravaṇṇanā	26
Āpovārādivaṇṇanā	31
Bhūtavārādivaṇṇanā	33
Ākāsānañcāyatanavārādivaṇṇanā	37
Diṭṭhasutavārādivaṇṇanā	38
Ekattavārādivaṇṇanā	39
Sekkhavāradutiyanayavaṇṇanā	42
Khīṇāsavavāratatiyādinayavaṇṇanā	44
Tathāgatavārasattamanayavaṇṇanā	47
Tathāgatavāra-aṭṭhamanayavaṇṇanā	55
2. Sabbāsavasuttavaṇṇanā	62
Dassanāpahātabba-āsavavaṇṇanā	69
Saṁvarāpahātabba-āsavavaṇṇanā	77
Paṭisevanāpahātabba-āsavavaṇṇanā	80
Adhivāsanāpahātabba-āsavavaṇṇanā	81
Parivajjanāpahātabba-āsavavaṇṇanā	83
Vinodanāpahātabba-āsavavaṇṇanā	84

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

ပဌမဘာဂ

မာတိကာ	ပိဋ္ဌင်္က
ဂန္ထာရမ္ဘကထာ	၁
နိဒါနကထာ	၂
၁-မူလပရိယာယဝဂ္ဂ	
၁-မူလပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၄
သုတ္တနိက္ခေပဝဏ္ဏနာ	၁၆
ပထဝီဝါရဝဏ္ဏနာ	၂၆
အာပေါဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ	၃၁
ဘူတဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ	၃၃
အာကာသာနဉ္စာယတနဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ	၃၇
ဒိဋ္ဌသုတဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ	၃၈
ဧကတ္တဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ	၃၉
သေက္ခဝါရဒုတိယနယဝဏ္ဏနာ	၄၂
ခီဏာသဝဝါရတတိယာဒိနယဝဏ္ဏနာ	၄၄
တထာဂတဝါရသတ္တမနယဝဏ္ဏနာ	၄၇
တထာဂတဝါရအဋ္ဌမနယဝဏ္ဏနာ	၅၅
၂-သဗ္ဗာသဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၆၂
ဒဿနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ	၆၉
သံဝရာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ	၇၇
ပဋိသေဝနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ	၈၀
အဓိဝါသနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ	၈၁
ပရိဝဇ္ဇနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ	၈၃
ဝိနောဒနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ	၈၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Bhāvanāpahātabba-āsavavaṇṇanā	....	....	85
3. Dhammadāyādasuttavaṇṇanā	....	....	91
4. Bhayabheravasuttavaṇṇanā	....	....	113
Kāyakammantavārakathā	....	....	117
Vacīkammantavārādivaṇṇanā	....	....	118
Bhayabheravasenāsanādivaṇṇanā	....	....	122
Asammohavihāravaṇṇanā	....	....	125
Pubbabhāgapaṭipadādivaṇṇanā	....	....	127
Pubbenivāsakathāvaṇṇanā	....	....	129
Dibbacakkhuñāṇakathāvaṇṇanā	....	....	130
Āsavakkhayañāṇakathāvaṇṇanā	....	....	131
Araññavāsakāraṇavaṇṇanā	....	....	132
Desanānumodanāvaṇṇanā	....	....	133
Pasannākāravaṇṇanā	....	....	135
Saraṇagamanakathā	....	....	136
Upāsakavidhikathā	....	....	140
5. Anaṅgaṇasuttavaṇṇanā	....	....	142
Sammutiparamatthadesanākathā	....	....	142
6. Ākaṅkheyyasuttavaṇṇanā	....	....	158
7. Vatthasuttavaṇṇanā	....	....	170
8. Sallekhasuttavaṇṇanā	....	....	185
9. Sammādiṭṭhisuttavaṇṇanā	....	....	199
Akusalakammapathavaṇṇanā	....	....	201
Kusalakammapathavaṇṇanā	....	....	206
Āhāravāravaṇṇanā	....	....	210
Saccavāravaṇṇanā	....	....	219
Jarāmaraṇavāravaṇṇanā	....	....	219
Jātivāravaṇṇanā	....	....	222

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
ဘာဝနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၅
၃-ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၁
၄-ဘယဘေရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၃
ကာယကမ္မန္တဝါရကထာ	....	....	၁၁၇
ဝစီကမ္မန္တဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၈
ဘယဘေရဝသေနာသနာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၂
အသမ္မောဟဝိဟာရဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၅
ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၇
ပုဗ္ဗေနိဝါသကထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၉
ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၀
အာသဝက္ခယဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၁
အရညဝါသကာရဏဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၂
ဒေသနာနုမောဒနာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၃
ပသန္နာကာရဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၅
သရဏဂမနကထာ	....	....	၁၃၆
ဥပါသကဝိဓိကထာ	....	....	၁၄၀
၅-အနင်္ဂဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၂
သမ္မုတိပရမတ္ထဒေသနာကထာ	....	....	၁၄၂
၆-အာကင်္ခေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၈
၇-ဝတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၀
၈-သလ္လေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၅
၉-သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၉
အကုသလကမ္မပထဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၁
ကုသလကမ္မပထဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၆
အာဟာရဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၀
သစ္စဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၉
ဇရာမရဏဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၉
ဇာတိဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၂

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Bhavavāravaṇṇanā	....	....	223
Upādānavāravaṇṇanā	....	....	223
Taṇhāvāravaṇṇanā	....	....	224
Vedanāvāravaṇṇanā	....	....	225
Phassavāravaṇṇanā	....	....	226
Saḷāyatanavāravaṇṇanā	....	....	226
Nāmarūpavāravaṇṇanā	....	....	226
Viññāṇavāravaṇṇanā	....	....	227
Saṅkhāravāravaṇṇanā	....	....	227
Avijjāvāravaṇṇanā	....	....	228
Āsavavāravaṇṇanā	....	....	229
10. Satipaṭṭhānasuttavaṇṇanā	....	....	230
Uddesavārakathāvaṇṇanā	....	....	232
Kāyānupassanā-ānāpānapabbavaṇṇanā	....	....	251
Iriyāpathapabbavaṇṇanā	....	....	255
Catusampajaññapabbavaṇṇanā	....	....	258
Paṭikūlamanasikārapabbavaṇṇanā	....	....	275
Dhātumanasikārapabbavaṇṇanā	....	....	275
Navasivathikapabbavaṇṇanā	....	....	277
Vedanānupassanāvaṇṇanā	....	....	279
Cittānupassanāvaṇṇanā	....	....	284
Dhammānupassanānīvaraṇapabbavaṇṇanā	....	....	285
Khandhapabbavaṇṇanā	....	....	291
Āyatanapabbavaṇṇanā	....	....	291
Bojjhaṅgapabbavaṇṇanā	....	....	293
Catusaccapabbavaṇṇanā	....	....	304

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
ဘဝဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၃
ဥပါဒါနဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၃
တဏှာဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၄
ဝေဒနာဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၅
ဖဿဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၆
သဠာယတနဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၆
နာမရူပဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၆
ဝိညာဏဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၇
သင်္ခါရဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၇
အဝိဇ္ဇာဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၈
အာသဝဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၉
၁၀-သတိပဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၀
ဥဒ္ဒေသဝါရကထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၂
ကာယာနုပဿနာအာနာပါနပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ		....	၂၅၁
ဣရိယာပထပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၅
စတုသမ္ပဇညပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၈
ပဋိကူလမနသိကာရပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၅
ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၅
နဝသိဝထိကပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၇
ဝေဒနာနုပဿနာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၉
စိတ္တာနုပဿနာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၄
ဓမ္မာနုပဿနာနီဝရဏပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၅
ခန္ဓပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၁
အာယတနပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၁
ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၃
စတုသစ္စပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka

2. Sīhanādavagga

1. Cūḷasīhanādasuttavaṇṇanā	....	....	307
2. Mahāsīhanādasuttavaṇṇanā	....	....	325
Vesālinagaravaṇṇanā	....	....	325
Uttarimanussadhammādivaṇṇanā	....	....	327
Dasabalañāṇādivaṇṇanā	....	....	331
Aṭṭhaparisavaṇṇanā	....	....	339
Catuyonivaṇṇanā	....	....	341
Pañcagativaṇṇanā	....	....	341
Ñāṇappavattākāravaṇṇanā	....	....	342
Āsavakkhayavāravaṇṇanā	....	....	345
Dukkarakārikādisuddhivaṇṇanā	....	....	346
Āhārasuddhivaṇṇanā	....	....	354
Saṁsārasuddhi-ādivaṇṇanā	....	....	356
3. Mahādukkhakkhandhasuttavaṇṇanā	....	....	359
4. Cūḷadukkhakkhandhasuttavaṇṇanā	....	....	365
5. Anumānasuttavaṇṇanā	....	....	370
6. Cetokhilasuttavaṇṇanā	....	....	372
7. Vanapatthapariyāyasuttavaṇṇanā	....	....	376
8. Madhupiṇḍikasuttavaṇṇanā	....	....	377
9. Dvedhāvitakkasuttavaṇṇanā	....	....	383
10. Vitakkasaṇṭhānasuttavaṇṇanā	....	....	391

Mūlapaṇṇāsaṭṭhakathāya paṭhamabhāge mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က

၂-သီဟနာဒဝဂ္ဂ

၁-စူဠသီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၇
၂-မဟာသီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
ဝေသာလိနဂရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၇
ဒသဗလဉာဏာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
အဋ္ဌပရိသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၉
စတုယောနိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၁
ပဉ္စဂတိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၁
ဉာဏပ္ပဝတ္တာကာရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၂
အာသဝက္ခယဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၅
ဒုက္ကရကာရိကာဒိသုဒ္ဓိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၆
အာဟာရသုဒ္ဓိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၄
သံသာရသုဒ္ဓိအာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၆
၃-မဟာဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၉
၄-စူဠဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၅
၅-အနုမာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၀
၆-စေတောခိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၂
၇-ဝနပတ္ထပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၆
၈-မဓုပိဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၇
၉-ဒွေဓာဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၃
၁၀-ဝိတက္ကသဏ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၁

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Majjhimanikāya

Mūlapaṇṇāsaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Karuṇāsītalahadayaṁ, paññāpajjotavihatamohatamaṁ.
Sanarāmaralokagaruṁ, vande **Sugataṁ** gativimuttaṁ.

Buddhopi Buddhabhāvaṁ, bhāvetvā ceva sacchikatvā ca.
Yaṁ upagato gatamalaṁ, vande tamanuttaraṁ **dhammaṁ.**

Sugatassa orasānaṁ, puttānaṁ mārasenamathanānaṁ.
Aṭṭhannampi samūhaṁ, sirasā vande **ariyasaṁghaṁ.**

Iti me pasannamatino, ratanattayavandanāmayaṁ puññaṁ.
Yaṁ suvihatantarāyo, hutvā tassānubhāvena.

Majjhimapamāṇasutta,ṅkitassa idha **Majjhimāgamavarassa.**
Buddhānubuddhasaṁva,ṇṇitassa paravādamathanassa.

Atthappakāsanatthaṁ, **Aṭṭhakathā** ādito vasisatehi.
Pañcahi yā saṅgītā, anusaṅgītā ca pacchāpi.

Sīhaḷadīpaṁ pana ābha, tātha vasinā Mahāmahindena.
Ṭhapitā Sīhaḷabhāsāya, dīpavāsīnamatthāya.

Apanetvāna tatohaṁ, Sīhaḷabhāsaṁ manoramaṁ bhāsaṁ.
Tantinayānucchavikaṁ, āropento vigatadosaṁ.

မဇ္ဈိမနိကာယ

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

ကရုဏာသီတလဟဒယံ၊ ပညာပဇ္ဇောတဝိဟတမောဟတမံ။
သနရာမရလောကဂရုံ၊ ဝန္ဒေ **သုဂတံ** ဂတိဝိမုတ္တံ။

ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဘာဝံ၊ ဘာဝေတွာ စေဝ သစ္ဆိကတွာ စ။
ယံ ဥပဂတော ဂတမလံ၊ ဝန္ဒေ တမနုတ္တရံ **ဓမ္မံ**။

သုဂတဿ ဩရသာနံ၊ ပုတ္တာနံ မာရသေနမထနာနံ။
အဋ္ဌန္နမ္ပိ သမူဟံ၊ သိရသာ ဝန္ဒေ **အရိယသံဃံ**။

ဣတိ မေ ပသန္နမတိနော၊ ရတနတ္တယဝန္ဒနာမယံ ပုညံ။
ယံ သုဝိဟတန္တရာယော၊ ဟုတွာ တဿာနုဘာဝေန။

မဇ္ဈိမပမာဏသုတ္တ,င်္ကိတဿ ဣဓ **မဇ္ဈိမာဂမဝရဿ**။
ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓသံဝ,ဏ္ဏိတဿ ပရဝါဒမထနဿ။

အတ္ထပ္ပကာသနတ္ထံ၊ **အဋ္ဌကထာ** အာဒိတော ဝသိသတေဟိ။
ပဉ္စဟိ ယာ သင်္ဂီတာ၊ အနုသင်္ဂီတာ စ ပစ္ဆာပိ။

သီဟဠဒီပံ ပန အာဘ,တာထ ဝသိနာ မဟာမဟိန္ဒေန။
ဌပိတာ သီဟဠဘာသာယ၊ ဒီပဝါသီနမတ္ထာယ။

အပနေတွာန တတောဟံ၊ သီဟဠဘာသံ မနောရမံ ဘာသံ။
တန္တိနယာနုစ္ဆဝိကံ၊ အာရောပေန္တော ဝိဂတဒေါသံ။

Samayaṁ avilomento, therānaṁ theravaṁsadīpānaṁ[1].
Sunipuṇavinicchayānaṁ, Mahāvihāre nivāsīnaṁ[2].

Hitvā punappunāgata, matthaṁ atthaṁ pakāsayissāmi.
Sujanassa ca tuṭṭhatthaṁ, ciraṭṭhitatthañca dhammassa.

Sīlakathā dhutadhammā, kammaṭṭhānāni ceva sabbāni.
Ariyāvidhānasahito, jhānasamāpattivitthāro.

Sabbā ca abhiññāyo, paññāsaṅkalananicchayo ceva.
Khandhādhātāyatani, ndriyāni ariyāni ceva cattāri.

Saccāni paccayākā, radesanā suparisuddhanipuṇanayā.
Avimuttatantimaggā, vipassanābhāvanā ceva.

Iti pana sabbaṁ yasmā, **Visuddhimagge** mayā suparisuddhaṁ.
Vuttaṁ tasmā bhiyyo, na taṁ idha vicārayissāmi.

“Majjhe **Visuddhimaggo,** esa catunnampi āgamānañhi.
Ṭhatvā pakāsayissati, tattha yathābhāsitamatthaṁ”.

Icceva kato tasmā, tampi gahetvāna saddhimetāya.
Aṭṭhakathāya vijānatha, majjhimasaṅgītiyā atthanti.

Nidānakathā

1. Tattha **Majjhimasaṅgīti** nāma paṇṇāsato Mūlapaṇṇāsā Majjhimapaṇṇāsā Uparipaṇṇāsāti paṇṇāsattayasaṅgahā. Vaggato ekekāya paṇṇāsāya pañca pañca vagge katvā pannarasavaggasamāyogā. Suttato diyaḍḍhasuttasataṁ dve ca suttantā. Padato tevīsuttarapañcasatādhikāni asītipadasahassāni. Tenāhu porāṇā—

“Asītipadasahassāni, bhiyyo pañcasatāni ca.
Puna tevīsati vuttā, padamevaṁ vavatthitan”ti.

1. Theravaṁsappadīpānaṁ (Syā)
2. Mahāvihārādhivāsīnaṁ (Sī) Mahāvihāravāsīnaṁ (Syā)

သမယံ အဝိလောမေန္တော၊ ထေရာနံ ထေရဝံသဒီပါနံ[၁]။
သုနိပုဏဝိနိစ္ဆယာနံ၊ မဟာဝိဟာရေ နိဝါသီနံ[၂]။

ဟိတွာ ပုနပ္ပုနာဂတ,မတ္ထံ အတ္ထံ ပကာသယိဿာမိ။
သုဇနဿ စ တုဋ္ဌတ္ထံ၊ စိရဋ္ဌိတတ္ထဉ္စ ဓမ္မဿ။

သီလကထာ ဓုတဓမ္မာ၊ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ စေဝ သဗ္ဗာနိ။
စရိယာဝိဓာနသဟိတော၊ ဈာနသမာပတ္တိဝိတ္ထာရော။

သဗ္ဗာ စ အဘိညာယော၊ ပညာသင်္ကလနနိစ္ဆယော စေဝ။
ခန္ဓာဓာတာယတနိ,န္ဒြိယာနိ အရိယာနိ စေဝ စတ္တာရိ။

သစ္စာနိ ပစ္စယာကာ,ရဒေသနာ သုပရိသုဒ္ဓနိပုဏနယာ။
အဝိမုတ္တတန္တိမဂ္ဂါ၊ ဝိပဿနာဘာဝနာ စေဝ။

ဣတိ ပန သဗ္ဗံ ယသ္မာ၊ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ** မယာ သုပရိသုဒ္ဓံ။
ဝုတ္တံ တသ္မာ ဘိယျော၊ န တံ ဣဓ ဝိစာရယိဿာမိ။

“မဇ္ဈေ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ၊** ဧသ စတုန္နမ္ပိ အာဂမာနဉ္ဟိ။
ဌတွာ ပကာသယိဿတိ၊ တတ္ထ ယထာဘာသိတမတ္ထံ”။

ဣစ္စေဝ ကတော တသ္မာ၊ တမ္ပိ ဂဟေတွာန သဒ္ဓိမေတာယ။
အဋ္ဌကထာယ ဝိဇာနထ၊ မဇ္ဈိမသင်္ဂီတိယာ အတ္ထန္တိ။

နိဒါနကထာ

၁။ တတ္ထ **မဇ္ဈိမသင်္ဂီတိ** နာမ ပဏ္ဏာသတော မူလပဏ္ဏာသာ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသာ ဥပရိပဏ္ဏာသာတိ ပဏ္ဏာသတ္တယသင်္ဂဟာ။ ဝဂ္ဂတော ဧကေကာယ ပဏ္ဏာသာယ ပဉ္စ ပဉ္စ ဝဂ္ဂေ ကတွာ ပန္နရသဝဂ္ဂသမာယောဂါ။ သုတ္တတော ဒိယဍ္ဎသုတ္တသတံ ဒွေ စ သုတ္တန္တာ။ ပဒတော တေဝီသုတ္တရပဉ္စသတာဓိကာနိ အသီတိပဒသဟဿာနိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“အသီတိပဒသဟဿာနိ၊ ဘိယျော ပဉ္စသတာနိ စ။
ပုန တေဝီသတိ ဝုတ္တာ၊ ပဒမေဝံ ဝဝတ္ထိတ”န္တိ။

၁-ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ (သျာ) ၂-မဟာဝိဟာရာဓိဝါသီနံ (သီ) မဟာဝိဟာရဝါသီနံ (သျာ)

Akkharato satta akkharasatasahassāni cattālīsañca sahassāni tepaññāsañca akkharāni. Bhāṇavārato asīti bhāṇavārā tevīsapadādhiko ca upaḍḍhabhāṇavāro. Anusandhito pucchānusandhi-ajjhāsayānusandhiyathānusandhivasena saṅkhepato tividho anusandhi. Vitthārato panettha tīṇi anusandhisahassāni nava ca satāni honti. Tenāhu porāṇā—

“Tīṇi sandhisahassāni, tathā navasatāni ca.
Anusandhinayā ete, majjhimassa pakāsitā”ti.

Tattha paṇṇāsāsu **Mūlapaṇṇāsā** ādi, vaggesu **Mūlapariyāyavaggo,** suttesu **Mūlapariyāyasuttaṁ.** Tassāpi “evaṁ me sutan”ti-ādikaṁ āyasmatā Ānandena paṭhamamahāsaṅgītikāle vuttaṁ nidānamādi. Sā panesā paṭhamamahāsaṅgīti Sumaṅgalavilāsiniyā Dīghanikāyaṭṭhakathāya ādimhi vitthāritā. Tasmā sā tattha vitthāritanayeneva veditabbā.

အက္ခရတော သတ္တ အက္ခရသတသဟဿာနိ စတ္တာလီသဉ္စ သဟဿာနိ တေပညာသဉ္စ အက္ခရာနိ။ ဘာဏဝါရတော အသီတိ ဘာဏဝါရာ တေဝီသ-ပဒါဓိကော စ ဥပဍ္ဎဘာဏဝါရော။ အနုသန္ဓိတော ပုစ္ဆာနုသန္ဓိအဇ္ဈာသယာ-နုသန္ဓိယထာနုသန္ဓိဝသေန သင်္ခေပတော တိဝိဓော အနုသန္ဓိ။ ဝိတ္ထာရတော ပနေတ္ထ တီဏိ အနုသန္ဓိသဟဿာနိ နဝ စ သတာနိ ဟောန္တိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“တီဏိ သန္ဓိသဟဿာနိ၊ တထာ နဝသတာနိ စ။
အနုသန္ဓိနယာ ဧတေ၊ မဇ္ဈိမဿ ပကာသိတာ”တိ။

တတ္ထ ပဏ္ဏာသာသု **မူလပဏ္ဏာသာ** အာဒိ၊ ဝဂ္ဂေသု **မူလပရိယာယဝဂ္ဂေါ၊** သုတ္တေသု **မူလပရိယာယသုတ္တံ။** တဿာပိ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိအာဒိကံ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ဝုတ္တံ နိဒါနမာဒိ။ သာ ပနေသာ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ သုမင်္ဂလဝိလာသိနိယာ ဒီဃနိကာယဋ္ဌ-ကထာယ အာဒိမှိ ဝိတ္ထာရိတာ။ တသ္မာ သာ တတ္ထ ဝိတ္ထာရိတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

1. Mūlapariyāyavagga

1. Mūlapariyāyasuttavaṇṇanā

Yaṁ panetaṁ “evaṁ me sutan”ti-ādikaṁ nidānaṁ. Tattha **evanti** nipātapadaṁ. **Me**ti-ādīni nāmapadāni. **Ukkaṭṭhāyaṁ viharatī**ti ettha **vī**ti upasaggapadaṁ, **haratī**ti ākhyātapadanti iminā tāva nayena padavibhāgo veditabbo.

Atthato pana **evaṁ**saddo tāva upamūpadesasampahaṁsanagarahaṇavacana sampaṭiggahākāra nidassanā vadhāraṇādi-anekatthappabhedo. Tathāhesa “evaṁ jātena maccena, kattabbaṁ kusalaṁ bahun”ti evamādīsu[1] upamāyaṁ āgato. “Evaṁ te abhikkamitabbaṁ, evaṁ te paṭikkamitabban”ti-ādīsu[2] upadese. “Evametaṁ Bhagavā, evametaṁ Sugatā”ti-ādīsu[3] sampahaṁsane. “Evamevaṁ panāyaṁ vasalī yasmiṁ vā tasmiṁ vā tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇaṁ bhāsatī”ti-ādīsu[4] garahaṇe. “Evaṁ bhanteti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosun”ti-ādīsu[5] vacanasampaṭiggahe. “Evaṁ byākho ahaṁ bhante Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmī”ti-ādīsu[6] ākāre. “Ehi tvaṁ māṇavaka, yena samaṇo Ānando tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena samaṇaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha ‘Subho māṇavo Todeyyaputto bhavantaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī’ti, evañca vadehi sādhu kira bhavaṁ Ānando yena Subhassa māṇavassa Todeyyaputtassa nivesanaṁ, tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā”ti-ādīsu[7] nidassane. “Taṁ kiṁ maññatha kālāmā, ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Akusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Sāvajjā bhante. Viññugarahitā vā viññuppasatthā vāti. Viññugarahitā bhante. Samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti no vā, kathaṁ vo ettha hotīti. Samattā bhante samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti, evaṁ no ettha hotī”ti-ādīsu[8] avadhāraṇe. Svāyamidha ākāranidassanāvadhāraṇesu daṭṭhabbo.

---

1. Khu 1. 21 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 439 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 193 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 162 piṭṭhe. 5. Ma 1. 1 piṭṭhe. 6. Ma 1. 325 piṭṭhe.
7. Dī 1. 188 piṭṭhe. 8. Aṁ 1. 190 piṭṭhe.

၁-မူလပရိယာယဝဂ္ဂ

၁-မူလပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ယံ ပနေတံ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိအာဒိကံ နိဒါနံ။ တတ္ထ **ဧဝန္တိ** နိပါတပဒံ။ **မေ**တိအာဒီနိ နာမပဒါနိ။ **ဥက္ကဋ္ဌာယံ ဝိဟရတီ**တိ ဧတ္ထ **ဝီ**တိ ဥပသဂ္ဂပဒံ၊ **ဟရတီ**တိ အာချာတပဒန္တိ ဣမိနာ တာဝ နယေန ပဒဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အတ္ထတော ပန **ဧဝံ**သဒ္ဒေါ တာဝ ဥပမူပဒေသသမ္ပဟံသနဂရဟဏဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏာဒိအနေကတ္ထပ္ပဘေဒေါ။ တထာဟေသ “ဧဝံ ဇာတေန မစ္စေန၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကုသလံ ဗဟု”န္တိ ဧဝမာဒီသု[1] ဥပမာယံ အာဂတော။ “ဧဝံ တေ အဘိက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ တေ ပဋိက္ကမိတဗ္ဗ”န္တိအာဒီသု[2] ဥပဒေသေ။ “ဧဝမေတံ ဘဂဝါ၊ ဧဝမေတံ သုဂတာ”တိအာဒီသု[3] သမ္ပဟံသနေ။ “ဧဝမေဝံ ပနာယံ ဝသလီ ယသ္မိံ ဝါ တသ္မိံ ဝါ တဿ မုဏ္ဍကဿ သမဏကဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသတီ”တိအာဒီသု[4] ဂရဟဏေ။ “ဧဝံ ဘန္တေတိ ခေါ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ပစ္စဿောသု”န္တိအာဒီသု[5] ဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟေ။ “ဧဝံ ဗျာခေါ အဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမီ”တိအာဒီသု[6] အာကာရေ။ “ဧဟိ တွံ မာဏဝက, ယေန သမဏော အာနန္ဒော တေနုပသင်္ကမ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ မမ ဝစနေန သမဏံ အာနန္ဒံ အပ္ပါဗာဓံ အပ္ပာတင်္ကံ လဟုဋ္ဌာနံ ဗလံ ဖာသုဝိဟာရံ ပုစ္ဆ ‘သုဘော မာဏဝေါ တောဒေယျပုတ္တော ဘဝန္တံ အာနန္ဒံ အပ္ပါဗာဓံ အပ္ပာတင်္ကံ လဟုဋ္ဌာနံ ဗလံ ဖာသုဝိဟာရံ ပုစ္ဆတီ’တိ၊ ဧဝဉ္စ ဝဒေဟိ သာဓု ကိရ ဘဝံ အာနန္ဒော ယေန သုဘဿ မာဏဝဿ တောဒေယျပုတ္တဿ နိဝေသနံ၊ တေနုပသင်္ကမတု အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ”တိအာဒီသု[7] နိဒဿနေ။ “တံ ကိံ မညထ ကာလာမာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ ဝါ အကုသလာ ဝါတိ။ အကုသလာ ဘန္တေ။ သာဝဇ္ဇာ ဝါ အနဝဇ္ဇာ ဝါတိ။ သာဝဇ္ဇာ ဘန္တေ။ ဝိညုဂရဟိတာ ဝါ ဝိညုပ္ပသတ္ထာ ဝါတိ။ ဝိညုဂရဟိတာ ဘန္တေ။ သမတ္တာ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝါ၊ ကထံ ဝေါ ဧတ္ထ ဟောတီတိ။ သမတ္တာ ဘန္တေ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ဧဝံ နော ဧတ္ထ ဟောတီ”တိအာဒီသု[8] အဝဓာရဏေ။ သွာယမိဓ အာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁-ခု ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၄၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၁-၃၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဒီ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၈-အံ ၁-၁၉၀-ပိဋ္ဌေ။

Tattha ākāraṭṭhena **evaṁ**saddena etamatthaṁ dīpeti—nānānayanipuṇaṁ anekajjhāsayasamuṭṭhānaṁ atthabyañjanasampannaṁ vividhapāṭihāriyaṁ dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīraṁ sabbasattānaṁ sakasakabhāsānurūpato sotapathamāgacchantaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ sabbappakārena ko samattho viññātuṁ, sabbathāmena pana sotukāmataṁ janetvāpi evaṁ me sutaṁ, mayāpi ekenākārena sutanti.

Nidassanaṭṭhena "nāhaṁ sayambhū, na mayā idaṁ sacchikatan"ti attānaṁ parimocento evaṁ me sutaṁ, mayāpi evaṁ sutanti idāni vattabbaṁ sakalaṁ suttaṁ nidasseti.

Avadhāraṇaṭṭhena "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ bahussutānaṁ yadidaṁ Ānando, gatimantānaṁ, satimantānaṁ, dhitimantānaṁ, upaṭṭhākānaṁ yadidaṁ Ānando"ti[1] evaṁ Bhagavatā "āyasmā Ānando atthakusalo dhammakusalo byañjanakusalo niruttikusalo pubbāparakusalo"ti[2] evaṁ Dhammasenāpatinā ca pasatthabhāvānurūpaṁ attano dhāraṇabalaṁ dassento sattānaṁ sotukamyataṁ janeti "evaṁ me sutaṁ, tañca kho atthato vā byañjanato vā anūnamanadhikaṁ, evameva na aññathā daṭṭhabbanti.

Mesaddo tīsu atthesu dissati. Tathā hissa "gāthābhigītaṁ me abhojaneyyan"ti-ādīsu[3] mayāti attho. "Sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū"ti-ādīsu[4] mayhanti attho. "Dhammadāyādā me bhikkhave bhavathā"ti-ādīsu[5] mamāti attho, idha pana "mayā sutan"ti ca "mama sutan"ti ca atthadvaye yujjati.

Sutanti ayaṁ sutasaddo sa-upasaggo ca anupasaggo ca gamanavissutakilinna upacitānuyoga sotaviññeyya sotadvārānusāra viññātādi-anekatthappabhedo. Tathā hissa "senāya pasuto"ti-ādīsu gacchantoti attho. "Sutadhammassa passato"ti-ādīsu[6] vissutadhammassāti attho, "avassutā avassutassā"ti-ādīsu[7] kilinnā kilinnassāti attho. "Tumhehi puññaṁ pasutaṁ anappakan"ti-ādīsu[8]

---

1. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.
2. Aṁ 1. 177 piṭṭhe.
3. Khu 1. 292 piṭṭhe.
4. Saṁ 2. 285 piṭṭhe.
5. Ma 1. 15 piṭṭhe.
6. Khu 1. 88 piṭṭhe.
7. Vi 2. 276 piṭṭhe.
8. Khu 1. 9 piṭṭhe.

တတ္ထ အာကာရတ္ထေန **ဧဝံ**သဒ္ဒေန ဧတမတ္ထံ ဒီပေတိ—နာနာနယနိပုဏံ အနေကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ ဝိဝိဓပါဋိဟာရိယံ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ သဗ္ဗသတ္တာနံ သကသကဘာသာနုရူပတော သောတပထမာဂစ္ဆန္တံ တဿ ဘဂဝတော ဝစနံ သဗ္ဗပ္ပကာရေန ကော သမတ္ထော ဝိညာတုံ၊ သဗ္ဗထာမေန ပန သောတုကာမတံ ဇနေတွာပိ ဧဝံ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧကေနာကာရေန သုတန္တိ။

နိဒဿနတ္ထေန "နာဟံ သယမ္ဘူ၊ န မယာ ဣဒံ သစ္ဆိကတ"န္တိ အတ္တာနံ ပရိမောစေန္တော ဧဝံ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧဝံ သုတန္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သကလံ သုတ္တံ နိဒဿေတိ။

အဝဓာရဏတ္ထေန "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုဿုတာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော၊ ဂတိမန္တာနံ၊ သတိမန္တာနံ၊ ဓိတိမန္တာနံ၊ ဥပဋ္ဌာကာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော"တိ[၁] ဧဝံ ဘဂဝတာ "အာယသ္မာ အာနန္ဒော အတ္ထကုသလော ဓမ္မကုသလော ဗျဉ္ဇနကုသလော နိရုတ္တိကုသလော ပုဗ္ဗာပရကုသလော"တိ[၂] ဧဝံ ဓမ္မသေနာပတိနာ စ ပသတ္ထဘာဝါနုရူပံ အတ္တနော ဓာရဏဗလံ ဒဿေန္တော သတ္တာနံ သောတုကမျတံ ဇနေတိ "ဧဝံ မေ သုတံ၊ တဉ္စ ခေါ အတ္ထတော ဝါ ဗျဉ္ဇနတော ဝါ အနူနမနဓိကံ၊ ဧဝမေဝ န အညထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗ"န္တိ။

မေသဒ္ဒေါ တီသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိဿ "ဂါထာဘိဂီတံ မေ အဘောဇနေယျ"န္တိအာဒီသု[၃] မယာတိ အတ္ထော။ "သာဓု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ"တိအာဒီသု[၄] မယှန္တိ အတ္ထော။ "ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထာ"တိအာဒီသု[၅] မမာတိ အတ္ထော၊ ဣဓ ပန "မယာ သုတ"န္တိ စ "မမ သုတ"န္တိ စ အတ္ထဒွယေ ယုဇ္ဇတိ။

သုတန္တိ အယံ သုတသဒ္ဒေါ သဥပသဂ္ဂေါ စ အနုပသဂ္ဂေါ စ ဂမနဝိဿုတကိလိန္နဥပစိတာနုယောဂ သောတဝိညေယျ သောတဒွါရာနုသာရဝိညာတာဒိအနေကတ္ထပ္ပဘေဒေါ။ တထာ ဟိဿ "သေနာယ ပသုတော"တိအာဒီသု ဂစ္ဆန္တောတိ အတ္ထော။ "သုတဓမ္မဿ ပဿတော"တိအာဒီသု[၆] ဝိဿုတဓမ္မဿာတိ အတ္ထော၊ "အဝဿုတာ အဝဿုတဿာ"တိအာဒီသု[၇] ကိလိန္နာ ကိလိန္နဿာတိ အတ္ထော။ "တုမှေဟိ ပုညံ ပသုတံ အနပ္ပက"န္တိအာဒီသု[၈]

၁-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၁-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၂၉၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၂-၂၈၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။
၆-ခု ၁-၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဝိ ၂-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၈-ခု ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။

upacitanti attho. “Ye jhānapasutā dhīrā”ti-ādīsu[1] jhānānuyuttāti attho. “Diṭṭhaṁ sutaṁ mutan”ti-ādīsu[2] sotaviññeyyanti attho. “Sutadharo sutasannicayo”ti-ādīsu[3] sotadvārānusāraviññātadharoti attho. Idha panassa sotadvārānusārena “upadhāritan”ti vā “upadhāraṇan”ti vāti attho. Mesaddassa hi mayāti atthe sati “evaṁ mayā sutaṁ sotadvārānusārena upadhāritan”ti yujjati. Mamāti atthe sati “evaṁ mama sutaṁ sotadvārānusārena upadhāraṇan”ti yujjati.

Evametesu tīsu padesu **evan**ti sotaviññāṇādiviññāṇakiccanidassanaṁ. **Me**ti vuttaviññāṇasamaṅgipuggalanidassanaṁ. **Sutan**ti assavanabhāvappaṭikkhepato anūnānadhikāviparītaggahaṇanidassanaṁ. Tathā **evan**ti tassā sotadvārānusārena pavattāya viññāṇavīthiyā nānappakārena ārammaṇe pavattibhāvappakāsanaṁ. **Me**ti attappakāsanaṁ. **Sutan**ti dhammappakāsanaṁ. Ayañhettha saṅkhepo “nānappakārena ārammaṇe pavattāya viññāṇavīthiyā mayā na aññaṁ kataṁ, idaṁ pana kataṁ, ayaṁ dhammo suto”ti.

Tathā **evan**ti niddisitabbappakāsanaṁ. **Me**ti puggalappakāsanaṁ. **Sutan**ti puggalakiccappakāsanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yaṁ suttaṁ niddisissāmi, taṁ mayā evaṁ sutanti.

Tathā **evan**ti yassa cittasantānassa nānākārappavattiyā nānatthabyañjanaggahaṇaṁ hoti, tassa nānākāraniddeso. **Evan**ti hi ayaṁ ākārapaññatti. **Me**ti kattuniddeso. **Sutan**ti visayaniddeso. Ettāvatā nānākārappavattena cittasantānena taṁsamaṅgino kattuvisaye gahaṇasanniṭṭhānaṁ kataṁ hoti.

Atha vā **evan**ti puggalakiccaniddeso. **Sutan**ti viññāṇakiccaniddeso. **Me**ti ubhayakiccayuttapuggalaniddeso. Ayaṁ panettha saṅkhepo—mayā savanakiccaviññāṇasamaṅginā puggalena viññāṇavasena laddhasavanakiccavohārena sutanti.

Tattha **evan**ti ca **me**ti ca saccikaṭṭhaparamatthavasena avijjamānapaññatti. Kiñhettha taṁ paramatthato atthi, yaṁ evanti vā meti vā niddesaṁ labhetha.

---

1. Khu 1. 40 Dhammapade. 2. Ma 1. 189 piṭṭhe. 3. Ma 1. 277 piṭṭhe.

ဥပစိတန္တိ အတ္ထော။ “ယေ ဈာနပသုတာ ဓီရာ”တိအာဒီသု[1] ဈာနာနုယုတ္တာတိ အတ္ထော။ “ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတ”န္တိအာဒီသု[2] သောတဝိညေယျန္တိ အတ္ထော။ “သုတဓရော သုတသန္နိစယော”တိအာဒီသု[3] သောတဒွါရာနုသာရဝိညာတဓရောတိ အတ္ထော။ ဣဓ ပနဿ သောတဒွါရာနုသာရေန “ဥပဓာရိတ”န္တိ ဝါ “ဥပဓာရဏ”န္တိ ဝါတိ အတ္ထော။ မေသဒ္ဒဿ ဟိ မယာတိ အတ္ထေ သတိ “ဧဝံ မယာ သုတံ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရိတ”န္တိ ယုဇ္ဇတိ။ မမာတိ အတ္ထေ သတိ “ဧဝံ မမ သုတံ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရဏ”န္တိ ယုဇ္ဇတိ။

ဧဝမေတေသု တီသု ပဒေသု **ဧဝ**န္တိ သောတဝိညာဏာဒိဝိညာဏကိစ္စနိဒဿနံ။ **မေ**တိ ဝုတ္တဝိညာဏသမင်္ဂိပုဂ္ဂလနိဒဿနံ။ **သုတ**န္တိ အဿဝနဘာဝပ္ပဋိက္ခေပတော အနူနာနဓိကာဝိပရီတဂ္ဂဟဏနိဒဿနံ။ တထာ **ဧဝ**န္တိ တဿာ သောတဒွါရာနုသာရေန ပဝတ္တာယ ဝိညာဏဝီထိယာ နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္တိဘာဝပ္ပကာသနံ။ **မေ**တိ အတ္တပ္ပကာသနံ။ **သုတ**န္တိ ဓမ္မပ္ပကာသနံ။ အယဉ္စေတ္ထ သင်္ခေပေါ “နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္တာယ ဝိညာဏဝီထိယာ မယာ န အညံ ကတံ၊ ဣဒံ ပန ကတံ၊ အယံ ဓမ္မော သုတော”တိ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗပ္ပကာသနံ။ **မေ**တိ ပုဂ္ဂလပ္ပကာသနံ။ **သုတ**န္တိ ပုဂ္ဂလကိစ္စပ္ပကာသနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယံ သုတ္တံ နိဒ္ဒိသိဿာမိ၊ တံ မယာ ဧဝံ သုတန္တိ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ ယဿ စိတ္တသန္တာနဿ နာနာကာရပ္ပဝတ္တိယာ နာနတ္ထဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ၊ တဿ နာနာကာရနိဒ္ဒေသော။ **ဧဝ**န္တိ ဟိ အယံ အာကာရပညတ္တိ။ **မေ**တိ ကတ္တုနိဒ္ဒေသော။ **သုတ**န္တိ ဝိသယနိဒ္ဒေသော။ ဧတ္တာဝတာ နာနာကာရပ္ပဝတ္တေန စိတ္တသန္တာနေန တံသမင်္ဂိနော ကတ္တုဝိသယေ ဂဟဏသန္နိဋ္ဌာနံ ကတံ ဟောတိ။

အထ ဝါ **ဧဝ**န္တိ ပုဂ္ဂလကိစ္စနိဒ္ဒေသော။ **သုတ**န္တိ ဝိညာဏကိစ္စနိဒ္ဒေသော။ **မေ**တိ ဥဘယကိစ္စယုတ္တပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ—မယာ သဝနကိစ္စဝိညာဏသမင်္ဂိနာ ပုဂ္ဂလေန ဝိညာဏဝသေန လဒ္ဓသဝနကိစ္စဝေါဟာရေန သုတန္တိ။

တတ္ထ **ဧဝ**န္တိ စ **မေ**တိ စ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ။ ကိဉှေတ္ထ တံ ပရမတ္ထတော အတ္ထိ၊ ယံ ဧဝန္တိ ဝါ မေတိ ဝါ နိဒ္ဒေသံ လဘေထ။

၁-ခု ၁-၄၀-ဓမ္မပဒေ။ ၂-မ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Sutanti vijjamānapaññatti. Yaṁ hi taṁ ettha sotena upaladdhaṁ, taṁ paramatthato vijjamānanti.

Tathā **evan**ti ca **me**ti ca taṁ taṁ upādāya vattabbato upādāpaññatti. **Sutan**ti diṭṭhādīni upanidhāya vattabbato upanidhāpaññatti. Ettha ca **evan**ti vacanena asammohaṁ dīpeti. Na hi sammūḷho nānappakārapaṭivedhasamattho hoti. **Sutan**ti vacanena sutassa asammosaṁ dīpeti. Yassa hi sutaṁ sammuṭṭhaṁ hoti, na so kālantarena mayā sutanti paṭijānāti. Iccassa asammohena paññāsiddhi, asammosena pana satisiddhi. Tattha paññā pubbaṅgamāya satiyā byañjanāvadhāraṇasamatthatā, satipubbaṅgamāya paññāya atthapaṭivedhasamatthatā. Tadubhayasamatthatāyogena atthabyañjanasampannassa dhammakosassa anupālanasamatthato dhammabhaṇḍāgārikattasiddhi.

Aparo nayo—**evan**ti vacanena yoniso manasikāraṁ dīpeti, ayoniso manasikaroto hi nānappakārapaṭivedhābhāvato. **Sutan**ti vacanena avikkhepaṁ dīpeti, vikkhittacittassa savanābhāvato. Tathā hi vikkhittacitto puggalo sabbasampattiyā vuccamānopi “na mayā sutaṁ, puna bhaṇathā”ti bhaṇati. Yoniso manasikārena cettha attasammāpaṇidhiṁ pubbe ca katapuññataṁ sādheti, sammā apaṇihitattassa pubbe akatapuññassa vā tadabhāvato. Avikkhepena pana saddhammassavanaṁ sappurisūpanissayañca sādheti. Na hi vikkhittacitto sotuṁ sakkoti, na ca sappurise anupassayamānassa savanaṁ atthīti.

Aparo nayo—yasmā **evan**ti yassa cittasantānassa nānākārappavattiyā nānatthabyañjanaggahaṇaṁ hoti, tassa nānākāraniddesoti vuttaṁ. So ca evaṁ bhaddako ākāro na sammā appaṇihitattano pubbe akatapuññassa vā hoti, tasmā **evan**ti iminā bhaddakena ākārena pacchimacakkadvayasampattiṁ attano dīpeti, **sutan**ti savanayogena purimacakkadvayasampattiṁ. Na hi appatirūpadese vasato sappurisūpanissayavirahitassa vā savanaṁ atthi, iccassa pacchimacakkadvayasiddhiyā āsayasuddhi siddhā hoti. Purimacakkadvayasiddhiyā payogasuddhi. Tāya ca āsayasuddhiyā adhigamabyattisiddhi, payogasuddhiyā āgamabyattisiddhi. Iti

သုတန္တိ ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ။ ယံ ဟိ တံ ဧတ္ထ သောတေန ဥပလဒ္ဓံ၊ တံ ပရမတ္ထတော ဝိဇ္ဇမာနန္တိ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ စ **မေ**တိ စ တံ တံ ဥပါဒါယ ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပါဒါပညတ္တိ။ **သုတ**န္တိ ဒိဋ္ဌာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပနိဓာပညတ္တိ။ ဧတ္ထ စ **ဧဝ**န္တိ ဝစနေန အသမ္မောဟံ ဒီပေတိ။ န ဟိ သမ္မူဠှော နာနပ္ပကာရပဋိဝေဓသမတ္ထော ဟောတိ။ **သုတ**န္တိ ဝစနေန သုတဿ အသမ္မောသံ ဒီပေတိ။ ယဿ ဟိ သုတံ သမ္မုဋ္ဌံ ဟောတိ၊ န သော ကာလန္တရေန မယာ သုတန္တိ ပဋိဇာနာတိ။ ဣစ္စဿ အသမ္မောဟေန ပညာသိဒ္ဓိ၊ အသမ္မောသေန ပန သတိသိဒ္ဓိ။ တတ္ထ ပညာ ပုဗ္ဗင်္ဂမာယ သတိယာ ဗျဉ္ဇနာဝဓာရဏသမတ္ထတာ၊ သတိပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ပညာယ အတ္ထပဋိဝေဓသမတ္ထတာ။ တဒုဘယသမတ္ထတာယောဂေန အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နဿ ဓမ္မကောသဿ အနုပါလနသမတ္ထတော ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကတ္တသိဒ္ဓိ။

အပရော နယော—**ဧဝ**န္တိ ဝစနေန ယောနိသော မနသိကာရံ ဒီပေတိ၊ အယောနိသော မနသိကရောတော ဟိ နာနပ္ပကာရပဋိဝေဓာဘာဝတော။ **သုတ**န္တိ ဝစနေန အဝိက္ခေပံ ဒီပေတိ၊ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တဿ သဝနာဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ပုဂ္ဂလော သဗ္ဗသမ္ပတ္တိယာ ဝုစ္စမာနောပိ “န မယာ သုတံ၊ ပုန ဘဏထာ”တိ ဘဏတိ။ ယောနိသော မနသိကာရေန စေတ္ထ အတ္တသမ္မာပဏိဓိံ ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတံ သာဓေတိ၊ သမ္မာ အပဏိဟိတတ္တဿ ပုဗ္ဗေ အကတပုညဿ ဝါ တဒဘာဝတော။ အဝိက္ခေပေန ပန သဒ္ဓမ္မဿဝနံ သပ္ပုရိသူပနိဿယဉ္စ သာဓေတိ။ န ဟိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော သောတုံ သက္ကောတိ၊ န စ သပ္ပုရိသေ အနုပဿယမာနဿ သဝနံ အတ္ထီတိ။

အပရော နယော—ယသ္မာ **ဧဝ**န္တိ ယဿ စိတ္တသန္တာနဿ နာနာကာရပ္ပဝတ္တိယာ နာနတ္ထဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ၊ တဿ နာနာကာရနိဒ္ဒေသောတိ ဝုတ္တံ။ သော စ ဧဝံ ဘဒ္ဒကော အာကာရော န သမ္မာ အပ္ပဏိဟိတတ္တနော ပုဗ္ဗေ အကတပုညဿ ဝါ ဟောတိ၊ တသ္မာ **ဧဝ**န္တိ ဣမိနာ ဘဒ္ဒကေန အာကာရေန ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ အတ္တနော ဒီပေတိ၊ **သုတ**န္တိ သဝနယောဂေန ပုရိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ။ န ဟိ အပ္ပတိရူပဒေသေ ဝသတော သပ္ပုရိသူပနိဿယဝိရဟိတဿ ဝါ သဝနံ အတ္ထိ၊ ဣစ္စဿ ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသိဒ္ဓိယာ အာသယသုဒ္ဓိ သိဒ္ဓါ ဟောတိ။ ပုရိမစက္ကဒွယသိဒ္ဓိယာ ပယောဂသုဒ္ဓိ။ တာယ စ အာသယသုဒ္ဓိယာ အဓိဂမဗျတ္တိသိဒ္ဓိ၊ ပယောဂသုဒ္ဓိယာ အာဂမဗျတ္တိသိဒ္ဓိ။ ဣတိ

payogāsayasuddhassa āgamādhigamasampannassa vacanaṁ aruṇuggaṁ[1] viya sūriyassa udayato yonisomanasikāro viya ca kusalakammassa arahati Bhagavato vacanassa pubbaṅgamaṁ bhavituntі ṭhāne nidānaṁ ṭhapento **evaṁ me sutan**ti-ādimāha.

Aparo nayo—**evan**ti iminā nānappakārapaṭivedhadīpakena vacanena attano atthapaṭibhānapaṭisambhidāsampattisabbhāvaṁ dīpeti. **Sutan**ti iminā sotabbabhedapaṭivedhadīpakena dhammaniruttipaṭisambhidāsampattisabbhāvaṁ. **Evan**ti ca idaṁ yonisomanasikāradīpakaṁ vacanaṁ bhāsamāno "ete mayā dhammā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā"ti dīpeti. **Sutan**ti idaṁ savanayogadīpakaṁ vacanaṁ bhāsamāno "bahū mayā dhammā sutā dhātā[2] vacasā paricitā"ti dīpeti. Tadubhayenapi atthabyañjanapāripūriṁ dīpento savane ādaraṁ janeti. Atthabyañjanaparipuṇṇañhi dhammaṁ ādarena assuṇanto mahatā hitā paribāhiro hotīti ādaraṁ janetvā sakkaccaṁ dhammo sotabboti.

"Evaṁ me sutan"ti iminā pana sakalena vacanena āyasmā Ānando Tathāgatappaveditaṁ dhammaṁ attano adahanto asappurisabhūmiṁ atikkamati, sāvakattaṁ paṭijānanto sappurisabhūmiṁ okkamati. Tathā asaddhammā cittaṁ vuṭṭhāpeti, saddhamme cittaṁ patiṭṭhāpeti. "Kevalaṁ sutamevetaṁ mayā tasseva pana Bhagavato vacanan"ti dīpento attānaṁ parimoceti, Satthāraṁ apadisati, Jinavacanaṁ appeti, dhammanettiṁ patiṭṭhāpeti.

Api ca "evaṁ me sutan"ti attanā uppāditabhāvaṁ appaṭijānanto purimavacanaṁ[3] vivaranto "sammukhā paṭiggahitamidaṁ mayā tassa Bhagavato Catuvesārajjavisāradassa Dasabaladharassa Āsabhaṭṭhānaṭṭhāyino[4] Sīhanādanādino Sabbasattuttamassa Dhammissarassa Dhammarājassa Dhammādhipatino Dhammadīpassa Dhammasaraṇassa Saddhammavaracakkavattino Sammāsambuddhassa vacanaṁ, na ettha atthe vā dhamme vā pade vā byañjane vā kaṅkhā vā vimati vā kattabbā"ti sabbadevamanussānaṁ imasmiṁ dhamme assaddhiyaṁ vināseti, saddhāsampadaṁ uppādetīti. Tenetaṁ vuccati—

1. Aruṇaggaṁ (Sī)
2. Dhatā (Sī, Syā)
3. Purimasavanaṁ (Sī, Syā)
4. Āsabhaṇṭhānaṭṭhāyino (Sī, Syā)

ပယောဂါသယသုဒ္ဓဿ အာဂမာဓိဂမသမ္ပန္နဿ ဝစနံ အရုဏုဂ္ဂံ[၁] ဝိယ သူရိယဿ ဥဒယတော ယောနိသောမနသိကာရော ဝိယ စ ကုသလကမ္မဿ အရဟတိ ဘဂဝတော ဝစနဿ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဘဝိတုန္တိ ဌာနေ နိဒါနံ ဌပေန္တော **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိအာဒိမာဟ။

အပရော နယော—**ဧဝ**န္တိ ဣမိနာ နာနပ္ပကာရပဋိဝေဓဒီပကေန ဝစနေန အတ္တနော အတ္ထပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပတ္တိသဗ္ဘာဝံ ဒီပေတိ။ **သုတ**န္တိ ဣမိနာ သောတဗ္ဗဘေဒပဋိဝေဓဒီပကေန ဓမ္မနိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပတ္တိသဗ္ဘာဝံ။ **ဧဝ**န္တိ စ ဣဒံ ယောနိသောမနသိကာရဒီပကံ ဝစနံ ဘာသမာနော "ဧတေ မယာ ဓမ္မာ မနသာနုပေက္ခိတာ ဒိဋ္ဌိယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ"တိ ဒီပေတိ။ **သုတ**န္တိ ဣဒံ သဝနယောဂဒီပကံ ဝစနံ ဘာသမာနော "ဗဟူ မယာ ဓမ္မာ သုတာ ဓာတာ[၂] ဝစသာ ပရိစိတာ"တိ ဒီပေတိ။ တဒုဘယေနပိ အတ္ထဗျဉ္ဇနပါရိပူရိံ ဒီပေန္တော သဝနေ အာဒရံ ဇနေတိ။ အတ္ထဗျဉ္ဇနပရိပုဏ္ဏဉှိ ဓမ္မံ အာဒရေန အဿုဏန္တော မဟတာ ဟိတာ ပရိဗာဟိရော ဟောတီတိ အာဒရံ ဇနေတွာ သက္ကစ္စံ ဓမ္မော သောတဗ္ဗောတိ။

"ဧဝံ မေ သုတ"န္တိ ဣမိနာ ပန သကလေန ဝစနေန အာယသ္မာ အာနန္ဒော တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ ဓမ္မံ အတ္တနော အဒဟန္တော အသပ္ပုရိသဘူမိံ အတိက္ကမတိ၊ သာဝကတ္တံ ပဋိဇာနန္တော သပ္ပုရိသဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ တထာ အသဒ္ဓမ္မာ စိတ္တံ ဝုဋ္ဌာပေတိ၊ သဒ္ဓမ္မေ စိတ္တံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ "ကေဝလံ သုတမေဝေတံ မယာ တဿေဝ ပန ဘဂဝတော ဝစန"န္တိ ဒီပေန္တော အတ္တာနံ ပရိမောစေတိ၊ သတ္ထာရံ အပဒိသတိ၊ ဇိနဝစနံ အပ္ပေတိ၊ ဓမ္မနေတ္တိံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။

အပိစ "ဧဝံ မေ သုတ"န္တိ အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတဘာဝံ အပ္ပဋိဇာနန္တော ပုရိမဝစနံ[၃] ဝိဝရန္တော "သမ္မုခါ ပဋိဂ္ဂဟိတမိဒံ မယာ တဿ ဘဂဝတော စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒဿ ဒသဗလဓရဿ အာသဘဋ္ဌာနဋ္ဌာယိနော[၄] သီဟနာဒနာဒိနော သဗ္ဗသတ္တုတ္တမဿ ဓမ္မိဿရဿ ဓမ္မရာဇဿ ဓမ္မာဓိပတိနော ဓမ္မဒီပဿ ဓမ္မသရဏဿ သဒ္ဓမ္မဝရစက္ကဝတ္တိနော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဝစနံ၊ န ဧတ္ထ အတ္ထေ ဝါ ဓမ္မေ ဝါ ပဒေ ဝါ ဗျဉ္ဇနေ ဝါ ကင်္ခါ ဝါ ဝိမတိ ဝါ ကတ္တဗ္ဗာ"တိ သဗ္ဗဒေဝမနုဿာနံ ဣမသ္မိံ ဓမ္မေ အဿဒ္ဓိယံ ဝိနာသေတိ၊ သဒ္ဓါသမ္ပဒံ ဥပ္ပါဒေတီတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁-အရုဏဂ္ဂံ (သီ)
၂-ဓတာ (သီ၊ သျာ)
၃-ပုရိမသဝနံ (သီ၊ သျာ)
၄-အာသဘဏ္ဌာနဋ္ဌာယိနော (သီ၊ သျာ)

“Vināsayati assaddhaṁ, saddhaṁ vaḍḍheti sāsane.
Evaṁ me sutamiccevaṁ, vadaṁ Gotamasāvako”ti.

Ekanti gaṇanaparicchedaniddeso. **Samayan**ti paricchinnaniddeso. **Ekaṁ samayan**ti aniyamitaparidīpanaṁ. Tattha **samaya**saddo—

Samavāye khaṇe kāle, samūhe hetudiṭṭhisu.
Paṭilābhe pahāne ca, paṭivedhe ca dissati.

Tathā hissa “appeva nāma svepi upasaṅkameyyāma kālañca samayañca upādāyā”ti evamādīsu[1] samavāyo attho. “Ekova kho bhikkhave khaṇo ca samayo ca brahmacariyavāsāyā”ti-ādīsu[2] khaṇo. “Uṇhasamayo pariḷāhasamayo”ti-ādīsu[3] kālo. “Mahāsamayo pavanasmin”ti-ādīsu[4] samūho. “Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, Bhagavā kho Sāvatthiyaṁ viharati, Bhagavāpi maṁ jānissati ‘Bhaddāli nāma bhikkhu Satthusāsane sikkhāya na paripūrakārī’ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosī”ti-ādīsu[5] hetu. “Tena kho pana samayena uggāhamāno paribbājako samaṇamuṇḍikāputto samayappavādake tindukācīre ekasālake Mallikāya ārāme paṭivasatī”ti-ādīsu[6] diṭṭhi.

“Diṭṭhe dhamme ca yo attho, ye cattho samparāyiko.
Atthābhisamayā dhīro, paṇḍitoti pavuccatī”ti—

Ādīsu[7] paṭilābho. “Sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassā”ti-ādīsu[8] pahānaṁ. “Dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho abhisamayaṭṭho”ti-ādīsu[9] paṭivedho. Idha panassa kālo attho. Tena saṁvacchara-utumāsaḍḍhamāsarattidivapubbaṇhamajjhanhikasāyanhapaṭhamamajjhimapacchimayāmamuhuttādīsu kālappabhedabhūtesu samayesu ekaṁ samayanti dīpeti.

Tattha kiñcāpi etesu saṁvaccharādīsu samayesu yaṁ yaṁ suttaṁ yamhi yamhi saṁvacchare utumhi māse pakkhe rattibhāge divasabhāge vā vuttaṁ, sabbaṁ taṁ

1. Dī 1. 188 piṭṭhe. 2. Aṁ 3. 61 piṭṭhe. 3. Vi 2. 155 piṭṭhe.
4. Dī 2. 201 piṭṭhe. 5. Ma 2. 102 piṭṭhe. 6. Ma 2. 214 piṭṭhe.
7. Saṁ 1. 90 piṭṭhe. 8. Ma 1. 15 piṭṭhe. 9. Khu 9. 293 Paṭisambhidāmagge.

“ဝိနာသယတိ အဿဒ္ဓံ၊ သဒ္ဓံ ဝဍ္ဎေတိ သာသနေ။
ဧဝံ မေ သုတမိစ္စေဝံ၊ ဝဒံ ဂေါတမသာဝကော”တိ။

ဧကန္တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒနိဒ္ဒေသော။ **သမယ**န္တိ ပရိစ္ဆိန္နနိဒ္ဒေသော။ **ဧကံ သမယ**န္တိ အနိယမိတပရိဒီပနံ။ တတ္ထ **သမယ**သဒ္ဒေါ—

သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ၊ သမူဟေ ဟေတုဒိဋ္ဌိသု။
ပဋိလာဘေ ပဟာနေ စ၊ ပဋိဝေဓေ စ ဒိဿတိ။

တထာ ဟိဿ “အပ္ပေဝ နာမ သွေပိ ဥပသင်္ကမေယျာမ ကာလဉ္စ သမယဉ္စ ဥပါဒါယာ”တိ ဧဝမာဒီသု[1] သမဝါယော အတ္ထော။ “ဧကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဏော စ သမယော စ ဗြဟ္မစရိယဝါသာယာ”တိအာဒီသု[2] ခဏော။ “ဥဏှသမယော ပရိဠာဟသမယော”တိအာဒီသု[3] ကာလော။ “မဟာသမယော ပဝနသ္မိ”န္တိအာဒီသု[4] သမူဟော။ “သမယောပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလိ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓေါ အဟောသိ၊ ဘဂဝါ ခေါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ ဘဂဝါပိ မံ ဇာနိဿတိ ‘ဘဒ္ဒါလိ နာမ ဘိက္ခု သတ္ထုသာသနေ သိက္ခာယ န ပရိပူရကာရီ’တိ၊ အယမ္ပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလိ သမယော အပ္ပဋိဝိဒ္ဓေါ အဟောသီ”တိအာဒီသု[5] ဟေတု။ “တေန ခေါ ပန သမယေန ဥဂ္ဂါဟမာနော ပရိဗ္ဗာဇကော သမဏမုဏ္ဍိကာပုတ္တော သမယပ္ပဝါဒကေ တိန္ဒုကာစီရေ ဧကသာလကေ မလ္လိကာယ အာရာမေ ပဋိဝသတီ”တိအာဒီသု[6] ဒိဋ္ဌိ။

“ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ စ ယော အတ္ထော၊ ယော စတ္ထော သမ္ပရာယိကော။
အတ္ထာဘိသမယာ ဓီရော၊ ပဏ္ဍိတောတိ ပဝုစ္စတီ”တိ—

အာဒီသု[7] ပဋိလာဘော။ “သမ္မာ မာနာဘိသမယာ အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာ”တိအာဒီသု[8] ပဟာနံ။ “ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော အဘိသမယဋ္ဌော”တိအာဒီသု[9] ပဋိဝေဓော။ ဣဓ ပနဿ ကာလော အတ္ထော။ တေန သံဝစ္ဆရဥတုမာသဍ္ဎမာသရတ္တိဒိဝပုဗ္ဗဏှမဇ္ဈန္ဟိကသာယနှပဌမမဇ္ဈိမပစ္ဆိမယာမမုဟုတ္တာဒီသု ကာလပ္ပဘေဒဘူတေသု သမယေသု ဧကံ သမယန္တိ ဒီပေတိ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဧတေသု သံဝစ္ဆရာဒီသု သမယေသု ယံ ယံ သုတ္တံ ယမှိ ယမှိ သံဝစ္ဆရေ ဥတုမှိ မာသေ ပက္ခေ ရတ္တိဘာဂေ ဒိဝသဘာဂေ ဝါ ဝုတ္တံ၊ သဗ္ဗံ တံ

၁-ဒီ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၃-၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၂-၁၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၂-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၂-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။
၇-သံ ၁-၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၈-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၉-ခု ၉-၂၉၃-ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

therassa suviditaṁ suvavatthāpitaṁ paññāya. Yasmā pana “evaṁ me sutaṁ asukasaṁvacchare asuka-utumhi asukamāse asukapakkhe asukarattibhāge asukadivasabhāge vā”ti evaṁ vutte na sakkā sukhena dhāretuṁ vā uddisituṁ vā uddisāpetuṁ vā, bahu ca vattabbaṁ hoti, tasmā ekeneva padena tamatthaṁ samodhānetvā “ekaṁ samayan”ti āha.

Ye vā ime gabbhokkantisamayo jātisamayo saṁvegasamayo abhinikkhamanasamayo dukkarakārikasamayo māravijayasamayo abhisambodhisamayo diṭṭhadhammasukhavihārasamayo desanāsamayo parinibbānasamayoti evamādayo Bhagavato devamanussesu ativiya suppakāsā[1] anekakālappabhedā eva samayā, tesu samayesu desanāsamayasaṅkhātaṁ ekaṁ samayanti dīpeti. Yo cāyaṁ ñāṇakaruṇākiccasamayesu karuṇākiccasamayo, attahitaparahitapaṭipattisamayesu parahitapaṭipattisamayo, sannipatitānaṁ karaṇīyadvayasamayesu dhammikathāsamayo, desanāpaṭipattisamayesu desanāsamayo, tesupi samayesu aññataraṁ sandhāya “ekaṁ samayan”ti āha.

Kasmā panettha yathā Abhidhamme “yasmiṁ samaye kāmāvacaran”ti ca ito aññesu suttapadesu “yasmiṁ samaye bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehī”ti ca bhummavacanena niddeso kato, Vinaye ca “tena samayena Buddho Bhagavā”ti karaṇavacanena, tathā akatvā “ekaṁ samayan”ti upayogavacananiddeso katoti. Tattha tathā idha ca aññathā atthasambhavato. Tattha hi Abhidhamme ito aññesu suttapadesu ca adhikaraṇattho bhāvenabhāvalakkhaṇattho ca sambhavati. Adhikaraṇañhi kālattho ca samūhattho ca samayo, tattha vuttānaṁ phassādidhammānaṁ khaṇasamavāya hetusaṅkhātassa ca samayassa bhāvena tesaṁ bhāvo lakkhīyati, tasmā tadatthajotanatthaṁ tattha bhummavacananiddeso kato.

Vinaye ca hetu-attho karaṇattho ca sambhavati. Yo hi so sikkhāpadapaññattisamayo Sāriputtādīhipi dubbiññeyyo, tena samayena hetubhūtena karaṇabhūtena ca sikkhāpadāni paññāpayanto sikkhāpadapaññattihetuñca apekkhamāno Bhagavā tattha tattha vihāsi, tasmā tadatthajotanatthaṁ tattha karaṇavacanena niddeso kato.

1. Pakāsā (Sī)

ထေရဿ သုဝိဒိတံ သုဝဝတ္ထာပိတံ ပညာယ။ ယသ္မာ ပန “ဧဝံ မေ သုတံ အသုကသံဝစ္ဆရေ အသုကဥတုမှိ အသုကမာသေ အသုကပက္ခေ အသုကရတ္တိဘာဂေ အသုကဒိဝသဘာဂေ ဝါ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တေ န သက္ကာ သုခေန ဓာရေတုံ ဝါ ဥဒ္ဒိသိတုံ ဝါ ဥဒ္ဒိသာပေတုံ ဝါ၊ ဗဟု စ ဝတ္တဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧကေနေဝ ပဒေန တမတ္ထံ သမောဓာနေတွာ “ဧကံ သမယ”န္တိ အာဟ။

ယေ ဝါ ဣမေ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိသမယော ဇာတိသမယော သံဝေဂသမယော အဘိနိက္ခမနသမယော ဒုက္ကရကာရိကသမယော မာရဝိဇယသမယော အဘိသမ္ဗောဓိသမယော ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရသမယော ဒေသနာသမယော ပရိနိဗ္ဗာနသမယောတိ ဧဝမာဒယော ဘဂဝတော ဒေဝမနုဿေသု အတိဝိယ သုပ္ပကာသာ[1] အနေကကာလပ္ပဘေဒါ ဧဝ သမယာ၊ တေသု သမယေသု ဒေသနာသမယသင်္ခါတံ ဧကံ သမယန္တိ ဒီပေတိ။ ယော စာယံ ဉာဏကရုဏာကိစ္စသမယေသု ကရုဏာကိစ္စသမယော၊ အတ္တဟိတပရဟိတပဋိပတ္တိသမယေသု ပရဟိတပဋိပတ္တိသမယော၊ သန္နိပတိတာနံ ကရဏီယဒွယသမယေသု ဓမ္မိကထာသမယော၊ ဒေသနာပဋိပတ္တိသမယေသု ဒေသနာသမယော၊ တေသုပိ သမယေသု အညတရံ သန္ဓာယ “ဧကံ သမယ”န္တိ အာဟ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ ယထာ အဘိဓမ္မေ “ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရ”န္တိ စ ဣတော အညေသု သုတ္တပဒေသု “ယသ္မိံ သမယေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ”တိ စ ဘုမ္မဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော၊ ဝိနယေ စ “တေန သမယေန ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ”တိ ကရဏဝစနေန၊ တထာ အကတွာ “ဧကံ သမယ”န္တိ ဥပယောဂဝစနနိဒ္ဒေသော ကတောတိ။ တတ္ထ တထာ ဣဓ စ အညထာ အတ္ထသမ္ဘဝတော။ တတ္ထ ဟိ အဘိဓမ္မေ ဣတော အညေသု သုတ္တပဒေသု စ အဓိကရဏတ္ထော ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏတ္ထော စ သမ္ဘဝတိ။ အဓိကရဏဉှိ ကာလတ္ထော စ သမူဟတ္ထော စ သမယော၊ တတ္ထ ဝုတ္တာနံ ဖဿာဒိဓမ္မာနံ ခဏသမဝါယဟေတုသင်္ခါတဿ စ သမယဿ ဘာဝေန တေသံ ဘာဝေါ လက္ခီယတိ၊ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ တတ္ထ ဘုမ္မဝစနနိဒ္ဒေသော ကတော။

ဝိနယေ စ ဟေတုအတ္ထော ကရဏတ္ထော စ သမ္ဘဝတိ။ ယော ဟိ သော သိက္ခာပဒပညတ္တိသမယော သာရိပုတ္တာဒီဟိပိ ဒုဗ္ဗိညေယျော၊ တေန သမယေန ဟေတုဘူတေန ကရဏဘူတေန စ သိက္ခာပဒါနိ ပညာပယန္တော သိက္ခာပဒပညတ္တိဟေတုဉ္စ အပေက္ခမာနော ဘဂဝါ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဟာသိ၊ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ တတ္ထ ကရဏဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော။

၁-ပကာသာ (သီ)

Idha pana aññasmiñca evaṁjātike accantasaṁyogattho sambhavati. Yañhi samayaṁ Bhagavā imaṁ aññaṁ vā suttantaṁ desesi, accantameva taṁ samayaṁ karuṇāvihārena vihāsi, tasmā tadatthajotanatthaṁ idha upayogavacananiddeso katoti.

Tenetaṁ vuccati—

"Taṁ taṁ atthamapekkhitvā, bhummena karaṇena ca.
Aññatra samayo vutto, upayogena so idhā"ti.

Porāṇā pana vaṇṇayanti "tasmiṁ samaye"ti vā "tena samayenā"ti vā "ekaṁ samayan"ti[1] vā abhilāpamattabhedo esa, sabbattha bhummameva atthoti. Tasmā "ekaṁ samayan"ti vuttepi "ekasmiṁ samaye"ti attho veditabbo.

Bhagavāti garu. Garuñhi loke "Bhagavā"ti vadanti. Ayañca sabbaguṇavisiṭṭhatāya sabbasattānaṁ garu, tasmā "Bhagavā"ti veditabbo. Porāṇehipi vuttaṁ—

"Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ, Bhagavāti vacanamuttamaṁ.
Garugāravayutto so, Bhagavā tena vuccatī"ti.

Api ca—

"Bhāgyavā bhaggavā yutto, bhagehi ca vibhattavā.
Bhattavā vantagamano, bhavesu Bhagavā tato"ti—

Imissā gāthāya vasenassa padassa vitthārato attho veditabbo. So ca **Visuddhimagge** Buddhānussatiniddese vuttoyeva.

Ettāvatā cettha **evaṁ me sutan**ti vacanena yathāsutaṁ dhammaṁ dassento[2] Bhagavato dhammasarīraṁ paccakkhaṁ karoti. Tena "nayidaṁ atikkantasatthukaṁ pāvacanaṁ, ayaṁ vo Satthā"ti Satthu adassanena ukkaṇṭhitaṁ janaṁ samassāseti.

Ekaṁ samayaṁ Bhagavāti vacanena tasmiṁ samaye Bhagavato avijjamānabhāvaṁ dassento rūpakāyaparinibbānaṁ sādheti. Tena

1. Taṁ samayanti (Syā, Ka)
2. Desento (Sī, Syā)

ဣဓ ပန အညသ္မိဉ္စ ဧဝံဇာတိကေ အစ္စန္တသံယောဂတ္ထော သမ္ဘဝတိ။ ယဉှိ သမယံ ဘဂဝါ ဣမံ အညံ ဝါ သုတ္တန္တံ ဒေသေသိ၊ အစ္စန္တမေဝ တံ သမယံ ကရုဏာဝိဟာရေန ဝိဟာသိ၊ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ ဣဓ ဥပယောဂဝစန-နိဒ္ဒေသော ကတောတိ။

တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"တံ တံ အတ္ထမပေက္ခိတွာ၊ ဘုမ္မေန ကရဏေန စ။
အညတြ သမယော ဝုတ္တော၊ ဥပယောဂေန သော ဣဓာ"တိ။

ပေါရာဏာ ပန ဝဏ္ဏယန္တိ "တသ္မိံ သမယေ"တိ ဝါ "တေန သမယေနာ"တိ ဝါ "ဧကံ သမယ"န္တိ[1] ဝါ အဘိလာပမတ္တဘေဒေါ ဧသ၊ သဗ္ဗတ္ထ ဘုမ္မမေဝ အတ္ထောတိ။ တသ္မာ "ဧကံ သမယ"န္တိ ဝုတ္တေပိ "ဧကသ္မိံ သမယေ"တိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘဂဝါတိ ဂရု။ ဂရုဉှိ လောကေ "ဘဂဝါ"တိ ဝဒန္တိ။ အယဉ္စ သဗ္ဗဂုဏ-ဝိသိဋ္ဌတာယ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဂရု၊ တသ္မာ "ဘဂဝါ"တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပေါရာဏေဟိပိ ဝုတ္တံ—

"ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ၊ ဘဂဝါတိ ဝစနမုတ္တမံ။
ဂရုဂါရဝယုတ္တော သော၊ ဘဂဝါ တေန ဝုစ္စတီ"တိ။

အပိစ—

"ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ယုတ္တော၊ ဘဂေဟိ စ ဝိဘတ္တဝါ။
ဘတ္တဝါ ဝန္တဂမနော၊ ဘဝေသု ဘဂဝါ တတော"တိ—

ဣမိဿာ ဂါထာယ ဝသေနဿ ပဒဿ ဝိတ္ထာရတော အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော စ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ** ဗုဒ္ဓါနုဿတိနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တောယေဝ။

ဧတ္တာဝတာ စေတ္ထ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဝစနေန ယထာသုတံ ဓမ္မံ ဒဿေန္တော[2] ဘဂဝတော ဓမ္မသရီရံ ပစ္စက္ခံ ကရောတိ။ တေန "နယိဒံ အတိက္ကန္တသတ္ထုကံ ပါဝစနံ၊ အယံ ဝေါ သတ္ထာ"တိ သတ္ထု အဒဿနေန ဥက္ကဏ္ဌိတံ ဇနံ သမဿာ-သေတိ။

ဧကံ သမယံ ဘဂဝါတိ ဝစနေန တသ္မိံ သမယေ ဘဂဝတော အဝိဇ္ဇမာနဘာဝံ ဒဿေန္တော ရူပကာယပရိနိဗ္ဗာနံ သာဓေတိ။ တေန

၁-တံ သမယန္တိ (သျာ၊ က)
၂-ဒေသေန္တော (သီ၊ သျာ)

“evaṁvidhassa nāma ariyadhammassa desako Dasabaladharo vajirasaṅghātasamānakāyo sopi Bhagavā parinibbuto, kena aññena jīvite āsā janetabbā”ti jīvitamadamattaṁ janaṁ saṁvejeti, saddhamme cassa ussāhaṁ janeti.

Evanti ca bhaṇanto desanāsampattiṁ niddisati. **Me sutan**ti sāvakasampattiṁ. **Ekaṁ samayan**ti kālasampattiṁ. **Bhagavā**ti desakasampattiṁ.

Ukkaṭṭhāyaṁ viharatīti ettha ukkāti dīpikā, tañca nagaraṁ “maṅgaladivaso sukhaṇo sunakkhattaṁ mā atikkamī”ti rattimpi[1] ukkāsu ṭhitāsu māpitattā ukkaṭṭhāti vuccati. Daṇḍadīpikāsu jāletvā dhārīyamānāsu māpitattāti vuttaṁ hoti, tassaṁ **Ukkaṭṭhāyaṁ.** Samīpatthe cetaṁ bhummavacanaṁ. **Viharatī**ti avisesena iriyāpathadibbabrahma-ariyavihāresu aññataravihārasamaṅgiparidīpanametaṁ. Idha pana ṭhānagamananisinnasayanappabhedesu iriyāpathesu aññatara-iriyāpathasamāyogaparidīpanaṁ, tena ṭhitopi gacchantopi nisinnopi sayānopi Bhagavā viharaticceva veditabbo. So hi Bhagavā ekaṁ iriyāpathabādhanaṁ aññena iriyāpathena vicchinditvā aparipatantaṁ attabhāvaṁ harati pavatteti, tasmā viharatīti vuccati.

Subhagavaneti ettha subhagattā **subhagaṁ,** sundarasirikattā sundarakāmattā cāti vuttaṁ hoti. Tassa hi vanassa sirisampattiyā manussā annapānādīni ādāya divasaṁ[2] tattheva chaṇasamajja-ussave karontā bhogasukhaṁ anubhonti, sundarasundare cettha kāme patthenti “puttaṁ labhāma dhītaraṁ labhāmā”ti, tesaṁ taṁ tatheva hoti, evaṁ taṁ sundarasirikattā sundarakāmattā ca **subhagaṁ.** Api ca bahujanakantatāyapi subhagaṁ. Vanayatīti[3] **vanaṁ,** attasampadāya sattānaṁ bhattiṁ kāreti, attani sinehaṁ uppādetīti attho. Vanute iti vā **vanaṁ,** nānāvidhakusumagadhasammodamattakokilādivihaṅgamābhirutehi mandamālutacalitarukkhasākhāviṭapapallavapalāsehi ca “etha maṁ paribhuñjathā”ti sabbapāṇino yācati viyāti attho. Subhagañca taṁ vanañcāti **Subhagavanaṁ.** Tasmiṁ **Subhagavane.** Vanañca nāma ropimaṁ sayaṁjātanti duvidhaṁ, tattha

1. Rattiṁ hi (Syā) 2. Rattindivaṁ (Sī) 3. Vanatīti (Ka)

“ဧဝံဝိဓဿ နာမ အရိယဓမ္မဿ ဒေသကော ဒသဗလဓရော ဝဇိရသင်္ဃာတသမာနကာယော သောပိ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ ကေန အညေန ဇီဝိတေ အာသာ ဇနေတဗ္ဗာ”တိ ဇီဝိတမဒမတ္တံ ဇနံ သံဝေဇေတိ၊ သဒ္ဓမ္မေ စဿ ဥဿာဟံ ဇနေတိ။

ဧဝန္တိ စ ဘဏန္တော ဒေသနာသမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ။ **မေ သုတ**န္တိ သာဝကသမ္ပတ္တိံ။ **ဧကံ သမယ**န္တိ ကာလသမ္ပတ္တိံ။ **ဘဂဝါ**တိ ဒေသကသမ္ပတ္တိံ။

ဥက္ကဋ္ဌာယံ ဝိဟရတီတိ ဧတ္ထ ဥက္ကာတိ ဒီပိကာ၊ တဉ္စ နဂရံ “မင်္ဂလဒိဝသော သုခဏော သုနက္ခတ္တံ မာ အတိက္ကမီ”တိ ရတ္တိမ္ပိ[1] ဥက္ကာသု ဌိတာသု မာပိတတ္တာ ဥက္ကဋ္ဌာတိ ဝုစ္စတိ။ ဒဏ္ဍဒီပိကာသု ဇာလေတွာ ဓာရိယမာနာသု မာပိတတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တဿံ **ဥက္ကဋ္ဌာယံ**။ သမီပတ္ထေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ။ **ဝိဟရတီ**တိ အဝိသေသေန ဣရိယာပထဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဝိဟာရေသု အညတရဝိဟာရသမင်္ဂိပရိဒီပနမေတံ။ ဣဓ ပန ဌာနဂမနနိသိန္နသယနပ္ပဘေဒေသု ဣရိယာပထေသု အညတရဣရိယာပထသမာယောဂပရိဒီပနံ၊ တေန ဌိတောပိ ဂစ္ဆန္တောပိ နိသိန္နောပိ သယာနောပိ ဘဂဝါ ဝိဟရတိစ္စေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ ဘဂဝါ ဧကံ ဣရိယာပထဗာဓနံ အညေန ဣရိယာပထေန ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အပရိပတန္တံ အတ္တဘာဝံ ဟရတိ ပဝတ္တေတိ၊ တသ္မာ ဝိဟရတီတိ ဝုစ္စတိ။

သုဘဂဝနေတိ ဧတ္ထ သုဘဂတ္တာ **သုဘဂံ**၊ သုန္ဒရသိရိကတ္တာ သုန္ဒရကာမတ္တာ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တဿ ဟိ ဝနဿ သိရိသမ္ပတ္တိယာ မနုဿာ အန္နပါနာဒီနိ အာဒါယ ဒိဝသံ[2] တတ္ထေဝ ဆဏသမဇ္ဇဥဿဝေ ကရောန္တာ ဘောဂသုခံ အနုဘောန္တိ၊ သုန္ဒရသုန္ဒရေ စေတ္ထ ကာမေ ပတ္ထေန္တိ “ပုတ္တံ လဘာမ ဓီတရံ လဘာမာ”တိ၊ တေသံ တံ တထေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ တံ သုန္ဒရသိရိကတ္တာ သုန္ဒရကာမတ္တာ စ **သုဘဂံ**။ အပိစ ဗဟုဇနကန္တတာယပိ သုဘဂံ။ ဝနယတီတိ[3] **ဝနံ**၊ အတ္တသမ္ပဒါယ သတ္တာနံ ဘတ္တိံ ကာရေတိ၊ အတ္တနိ သိနေဟံ ဥပ္ပါဒေတီတိ အတ္ထော။ ဝနုတေ ဣတိ ဝါ **ဝနံ**၊ နာနာဝိဓကုသုမဂန္ဓသမ္မောဒမတ္တကောကိလာဒိဝိဟင်္ဂမာဘိရုတေဟိ မန္ဒမာလုတစလိတရုက္ခသာခါဝိဋပပလ္လဝပလာသေဟိ စ “ဧထ မံ ပရိဘုဉ္ဇထာ”တိ သဗ္ဗပါဏိနော ယာစတိ ဝိယာတိ အတ္ထော။ သုဘဂဉ္စ တံ ဝနဉ္စာတိ **သုဘဂဝနံ**။ တသ္မိံ **သုဘဂဝနေ**။ ဝနဉ္စ နာမ ရောပိမံ သယံဇာတန္တိ ဒုဝိဓံ၊ တတ္ထ

၁-ရတ္တိံ ဟိ (သျာ) ၂-ရတ္တိန္ဒိဝံ (သီ) ၃-ဝနတီတိ (က)

Veḷuvanajetavanādīni ropimāni. Andhavanamahāvana-añjanavanādīni sayaṁ jātāni. Idampi sayaṁjātanti veditabbaṁ.

Sālarājamūleti ettha sālarukkhopi sāloti vuccati. Yathāha "seyyathāpi bhikkhave gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahantaṁ sālavanaṁ, tañcassa eḷaṇḍehi[1] sañchannan"ti[2] "antarena yamakasālānan"ti ca[3] vanappatijeṭṭhakarukkhopi. Yathāha—

> "Taveva deva vijite, tavevuyyānabhūmiyā.
> Ujuvaṁsā mahāsālā, nīlobhāsā manoramā"ti[4].

Yo koci rukkhopi. Yathāha "atha kho taṁ bhikkhave māluvabījaṁ aññatarasmiṁ sālamūle nipateyyā"ti[5]. Idha pana vanappatijeṭṭhakarukkho adhippeto. Rājasaddo panassa tameva jeṭṭhakabhāvaṁ sādheti. Yathāha "suppatiṭṭhitassa kho brāhmaṇa Dhammika nigrodharājassā"ti[6]. Tattha dvedhā samāso, sālānaṁ rājātipi **sālarājā,** sālo ca so jeṭṭhakaṭṭhena rājā ca itipi **sālarājā. Mūlan**ti samīpaṁ. Ayaṁ hi mūlasaddo "mūlāni uddhareyya antamaso usiranāḷimattānipī"ti-ādīsu[7] mūlamūle dissati. "Lobho akusalamūlan"ti-ādīsu[8] asādhāraṇahetumhi. "Yāva majjhanhike kāle chāyā pharati, nivāte paṇṇāni patanti, ettāvatā rukkhamūlan"ti-ādīsu samīpe. Idha pana samīpe adhippeto, tasmā sālarājassa samīpeti evamettha attho daṭṭhabbo.

Tattha siyā—yadi tāva Bhagavā Ukkaṭṭhāyaṁ viharati, "Subhagavane sālarājamūle"ti na vattabbaṁ, atha tattha viharati, "Ukkaṭṭhāyan"ti na vattabbaṁ, na hi sakkā ubhayattha ekaṁ samayaṁ viharituṁti. Na kho panetaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ.

Nanu avocumha "samīpatthe cetaṁ bhummavacanan"ti. Tasmā yathā Gaṅgāyamunādīnaṁ samīpe goyūthāni carantāni "Gaṅgāya caranti, Yamunāya carantī"ti vuccanti, evamidhāpi yadidaṁ Ukkaṭṭhāya samīpe Subhagavanaṁ[9] sālarājamūlaṁ, tattha viharanto vuccati "Ukkaṭṭhāyaṁ viharati Subhagavane sālarājamūle"ti.

1. Eraṇḍehi (Syā, Ka) 2. Ma 1. 176 piṭṭhe. 3. Dī 2. 111 piṭṭhe.
4. Khu 6. 53 piṭṭhe. 5. Ma 1. 380 piṭṭhe. 6. Aṁ 2. 324 piṭṭhe.
7. Aṁ 1. 519 piṭṭhe. 8. Dī 3. 180 piṭṭhe. 9. Subhagavanā (Ka)

ဝေဠုဝနဇေတဝနာဒီနိ ရောပိမာနိ။ အန္ဓဝနမဟာဝနအဉ္ဇနဝနာဒီနိ သယံ ဇာတာနိ။ ဣဒမ္ပိ သယံဇာတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သာလရာဇမူလေတိ ဧတ္ထ သာလရုက္ခောပိ သာလောတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဂါမဿ ဝါ နိဂမဿ ဝါ အဝိဒူရေ မဟန္တံ သာလဝနံ၊ တဉ္စဿ ဧဠဏ္ဍေဟိ[1] သဉ္ဆန္န"န္တိ[2] "အန္တရေန ယမကသာလာန"န္တိ စ[3] ဝနပ္ပတိဇေဋ္ဌကရုက္ခောပိ။ ယထာဟ—

> "တဝေဝ ဒေဝ ဝိဇိတေ၊ တဝေဝုယျာနဘူမိယာ။
> ဥဇုဝံသာ မဟာသာလာ၊ နီလောဘာသာ မနောရမာ"တိ[4]။

ယော ကောစိ ရုက္ခောပိ။ ယထာဟ "အထ ခေါ တံ ဘိက္ခဝေ မာလုဝဗီဇံ အညတရသ္မိံ သာလမူလေ နိပတေယျာ"တိ[5]။ ဣဓ ပန ဝနပ္ပတိဇေဋ္ဌကရုက္ခော အဓိပ္ပေတော။ ရာဇသဒ္ဒေါ ပနဿ တမေဝ ဇေဋ္ဌကဘာဝံ သာဓေတိ။ ယထာဟ "သုပ္ပတိဋ္ဌိတဿ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဓမ္မိက နိဂြောဓရာဇဿာ"တိ[6]။ တတ္ထ ဒွေဓာ သမာသော၊ သာလာနံ ရာဇာတိပိ **သာလရာဇာ၊** သာလော စ သော ဇေဋ္ဌကဋ္ဌေန ရာဇာ စ ဣတိပိ **သာလရာဇာ။ မူလ**န္တိ သမီပံ။ အယံ ဟိ မူလသဒ္ဒေါ "မူလာနိ ဥဒ္ဓရေယျ အန္တမသော ဥသီရနာဠိမတ္တာနိပီ"တိအာဒီသု[7] မူလမူလေ ဒိဿတိ။ "လောဘော အကုသလမူလ"န္တိအာဒီသု[8] အသာဓာရဏဟေတုမှိ။ "ယာဝ မဇ္ဈန္ဟိကေ ကာလေ ဆာယာ ဖရတိ၊ နိဝါတေ ပဏ္ဏာနိ ပတန္တိ၊ ဧတ္တာဝတာ ရုက္ခမူလ"န္တိအာဒီသု သမီပေ။ ဣဓ ပန သမီပေ အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ သာလရာဇဿ သမီပေတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

တတ္ထ သိယာ—ယဒိ တာဝ ဘဂဝါ ဥက္ကဋ္ဌာယံ ဝိဟရတိ၊ "သုဘဂဝနေ သာလရာဇမူလေ"တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ အထ တတ္ထ ဝိဟရတိ၊ "ဥက္ကဋ္ဌာယ"န္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ န ဟိ သက္ကာ ဥဘယတ္ထ ဧကံ သမယံ ဝိဟရိတုန္တိ။ န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

နနု အဝေါစုမှ "သမီပတ္ထေ စေတံ ဘုမ္မဝစန"န္တိ။ တသ္မာ ယထာ ဂင်္ဂါယမုနာဒီနံ သမီပေ ဂေါယူထာနိ စရန္တာနိ "ဂင်္ဂါယ စရန္တိ၊ ယမုနာယ စရန္တီ"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝမိဓာပိ ယဒိဒံ ဥက္ကဋ္ဌာယ သမီပေ သုဘဂဝနံ[9] သာလရာဇမူလံ၊ တတ္ထ ဝိဟရန္တော ဝုစ္စတိ "ဥက္ကဋ္ဌာယံ ဝိဟရတိ သုဘဂဝနေ သာလရာဇမူလေ"တိ။

၁-ဧရဏ္ဍေဟိ (သျာ၊ က) ၂-မ ၁-၁၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၆-၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၃၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အံ ၂-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၇-အံ ၁-၅၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဒီ ၃-၁၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၉-သုဘဂဝနာ (က)

Gocaragāmanidassanatthañhissa ukkaṭṭhāvacanaṁ, pabbajitānurūpanivāsaṭṭhānanidassanatthaṁ sesavacanaṁ.

Tattha Ukkaṭṭhākittanena āyasmā Ānando Bhagavato gahaṭṭhānuggahakaraṇaṁ dasseti, Subhagavanādikittanena pabbajitānuggahakaraṇaṁ. Tathā purimena paccayaggahaṇato attakilamathānuyogavivajjanaṁ, pacchimena vatthukāmappahānato kāmasukhallikānuyogavivajjanupāyadassanaṁ[1]. Purimena ca dhammadesanābhiyogaṁ, pacchimena vivekādhimuttiṁ. Purimena karuṇāya upagamanaṁ, pacchimena paññāya apagamanaṁ. Purimena sattānaṁ hitasukhanipphādanādhimuttataṁ, pacchimena parahitasukhakaraṇe nirupalepanaṁ. Purimena dhammikasukhāpariccāganimittaṁ phāsuvihāraṁ, pacchimena uttarimanussadhammānuyoganimittaṁ. Purimena manussānaṁ upakārabahulataṁ, pacchimena devānaṁ. Purimena loke jātassa loke saṁvaḍḍhabhāvaṁ, pacchimena lokena anupalittataṁ. Purimena "ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katamo ekapuggalo, Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho"ti[2] vacanato yadatthaṁ Bhagavā uppanno, tadatthaparinipphādanaṁ, pacchimena yattha uppanno, tadanurūpavihāraṁ. Bhagavā hi paṭhamaṁ Lumbinivane, dutiyaṁ Bodhimaṇḍeti lokiyalokuttarāya uppattiyā vaneyeva uppanno, tenassa vaneyeva vihāraṁ dassetīti evamādinā nayenettha atthayojanā veditabbā.

Tatrāti desakālaparidīpanaṁ. Tañhi yaṁ samayaṁ viharati, tatra samaye. Yasmiṁ ca sālarājamūle viharati, tatra sālarājamūleti dīpeti. Bhāsitabbayutte vā desakāle dīpeti. Na hi Bhagavā ayutte dese kāle vā dhammaṁ bhāsati. "Akālo kho tāva bāhiyā"[3] ti-ādicettha sādhakaṁ. **Kho**ti padapūraṇamatte avadhāraṇe ādikālatthe vā nipāto. **Bhagavā**ti lokagarudīpanaṁ. **Bhikkhū**ti kathāsavanayuttapuggalavacanaṁ. Apicettha "bhikkhakoti bhikkhu, bhikkhācariyaṁ ajjhupagatoti bhikkhū"ti-ādinā[4] nayena vacanattho veditabbo. **Āmantesī**ti ālapi abhāsi sambodhesīti ayamettha attho.

1. Kāmasukhallikānuyogavijjanaṁ (Syā)
2. Aṁ 1. 21 piṭṭhe.
3. Khu 1. 85 piṭṭhe.
4. Vi 1. 28 piṭṭhe.

ဂေါစရဂါမနိဒဿနတ္ထဉှိဿ ဥက္ကဋ္ဌာဝစနံ၊ ပဗ္ဗဇိတာနုရူပနိဝါသဋ္ဌာနနိဒဿနတ္ထံ သေသဝစနံ။

တတ္ထ ဥက္ကဋ္ဌာကိတ္တနေန အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဘဂဝတော ဂဟဋ္ဌာနုဂ္ဂဟကရဏံ ဒဿေတိ၊ သုဘဂဝနာဒိကိတ္တနေန ပဗ္ဗဇိတာနုဂ္ဂဟကရဏံ။ တထာ ပုရိမေန ပစ္စယဂ္ဂဟဏတော အတ္တကိလမထာနုယောဂဝိဝဇ္ဇနံ၊ ပစ္ဆိမေန ဝတ္ထုကာမပ္ပဟာနတော ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝိဝဇ္ဇနုပါယဒဿနံ[1]။ ပုရိမေန စ ဓမ္မဒေသနာဘိယောဂံ၊ ပစ္ဆိမေန ဝိဝေကာဓိမုတ္တိံ။ ပုရိမေန ကရုဏာယ ဥပဂမနံ၊ ပစ္ဆိမေန ပညာယ အပဂမနံ။ ပုရိမေန သတ္တာနံ ဟိတသုခနိပ္ဖါဒနာဓိမုတ္တတံ၊ ပစ္ဆိမေန ပရဟိတသုခကရဏေ နိရုပလေပနံ။ ပုရိမေန ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂနိမိတ္တံ ဖာသုဝိဟာရံ၊ ပစ္ဆိမေန ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာနုယောဂနိမိတ္တံ။ ပုရိမေန မနုဿာနံ ဥပကာရဗဟုလတံ၊ ပစ္ဆိမေန ဒေဝါနံ။ ပုရိမေန လောကေ ဇာတဿ လောကေ သံဝဍ္ဎဘာဝံ၊ ပစ္ဆိမေန လောကေန အနုပလိတ္တတံ။ ပုရိမေန "ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယ လောကာနုကမ္ပာယ အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဒေဝမနုဿာနံ။ ကတမော ဧကပုဂ္ဂလော၊ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ[2] ဝစနတော ယဒတ္ထံ ဘဂဝါ ဥပ္ပန္နော၊ တဒတ္ထပရိနိပ္ဖါဒနံ၊ ပစ္ဆိမေန ယတ္ထ ဥပ္ပန္နော၊ တဒနုရူပဝိဟာရံ။ ဘဂဝါ ဟိ ပဌမံ လုမ္ဗိနိဝနေ၊ ဒုတိယံ ဗောဓိမဏ္ဍေတိ လောကိယလောကုတ္တရာယ ဥပ္ပတ္တိယာ ဝနေယေဝ ဥပ္ပန္နော၊ တေနဿ ဝနေယေဝ ဝိဟာရံ ဒဿေတီတိ ဧဝမာဒိနာ နယေနေတ္ထ အတ္ထယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတြာတိ ဒေသကာလပရိဒီပနံ။ တဉှိ ယံ သမယံ ဝိဟရတိ၊ တတြ သမယေ။ ယသ္မိံ စ သာလရာဇမူလေ ဝိဟရတိ၊ တတြ သာလရာဇမူလေတိ ဒီပေတိ။ ဘာသိတဗ္ဗယုတ္တေ ဝါ ဒေသကာလေ ဒီပေတိ။ န ဟိ ဘဂဝါ အယုတ္တေ ဒေသေ ကာလေ ဝါ ဓမ္မံ ဘာသတိ။ "အကာလော ခေါ တာဝ ဗာဟိယာ"[3]တိအာဒိစေတ္ထ သာဓကံ။ **ခေါ**တိ ပဒပူရဏမတ္တေ အဝဓာရဏေ အာဒိကာလတ္ထေ ဝါ နိပါတော။ **ဘဂဝါ**တိ လောကဂရုဒီပနံ။ **ဘိက္ခူ**တိ ကထာသဝနယုတ္တပုဂ္ဂလဝစနံ။ အပိစေတ္ထ "ဘိက္ခကောတိ ဘိက္ခု၊ ဘိက္ခာစရိယံ အဇ္ဈုပဂတောတိ ဘိက္ခူ"တိအာဒိနာ[4] နယေန ဝစနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အာမန္တေသီ**တိ အာလပိ အဘာသိ သမ္ဗောဓေသီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

၁-ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝိဇ္ဇနံ (သျာ)
၂-အံ ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၈၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၁-၂၈-ပိဋ္ဌေ။

Aññatra pana ñāpanepi hoti. Yathāha “āmantayāmi vo bhikkhave, paṭivedayāmi vo bhikkhave”ti. Pakkosanepi. Yathāha “ehi tvaṁ bhikkhu mama vacanena Sāriputtaṁ āmantehī”ti[1].

Bhikkhavoti āmantanākāradīpanaṁ. Tañca bhikkhanasīlatādiguṇayogasiddhattā vuttaṁ. Bhikkhanasīlatāguṇayuttopi hi **bhikkhu** bhikkhanadhammatāguṇayuttopi. Bhikkhane sādhukāritāguṇayuttopīti saddavidū maññanti. Tena ca nesaṁ bhikkhanasīlatādiguṇayogasiddhena vacanena hīnādhikajanasevitaṁ vuttiṁ pakāsento uddhatadīnabhāvaniggahaṁ[2] karoti. Bhikkhavoti iminā ca garuṇāvipphārasommahadayanayananipātapubbaṅgamena vacanena te attano mukhābhimukhe[3] karoti. Teneva ca kathetukamyatādīpakena vacanena nesaṁ sotukamyataṁ janeti. Teneva ca sambodhanaṭṭhena sādhukaṁ savanamanasikārepi ne niyojeti. Sādhukasavanamanasikārāyattā hi sāsanasampatti.

Aparesupi devamanussesu vijjamānesu kasmā bhikkhūyeva āmantesīti ce. Jeṭṭhaseṭṭhāsannasadāsannihitabhāvato. Sabbaparisasādhāraṇā hi Bhagavato dhammadesanā. Parisāya ca jeṭṭhā bhikkhū, paṭhamaṁ uppannattā. Seṭṭhā, anagāriyabhāvaṁ ādiṁ katvā Satthucariyānuvidhāyakattā sakalasāsanapaṭiggāhakattā ca. Āsannā, tattha nisinnesu Satthusantikattā. Sadāsannihitā, Satthusantikāvacarattāti. Api ca te dhammadesanāya bhājanaṁ, yathānusiṭṭhaṁ paṭipattisabbhāvato[4]. Visesato ca ekacce bhikkhūyeva sandhāya ayaṁ desanātipi te eva āmantesi.

Tattha siyā—kimatthaṁ pana Bhagavā dhammaṁ desento paṭhamaṁ bhikkhū āmantesi, na dhammameva desetīti. Satijananatthaṁ. Bhikkhū hi aññaṁ cintentāpi vikkhittacittāpi dhammaṁ paccavekkhantāpi kammaṭṭhānaṁ manasikarontāpi nisinnā honti, te anāmantetvā dhamme desiyamāne “ayaṁ desanā kinnidānā kiṁpaccayā katamāya aṭṭhuppattiyā desitā”ti sallakkhetuṁ asakkontā duggahitaṁ vā gaṇheyyuṁ, na vā gaṇheyyuṁ. Tena nesaṁ satijananatthaṁ Bhagavā paṭhamaṁ āmantetvā pacchā dhammaṁ deseti.

1. Aṁ 3. 181 piṭṭhe.
2. Uddhatalīnabhāvaniggahaṁ (Syā)
3. Abhimukhe (Ka)
4. Paṭipattisambhāvato (Syā)

အညတြ ပန ဉာပနေပိ ဟောတိ။ ယထာဟ “အာမန္တယာမိ ဝေါ ဘိက္ခဝေ, ပဋိဝေဒယာမိ ဝေါ ဘိက္ခဝေ”တိ။ ပက္ကောသနေပိ။ ယထာဟ “ဧဟိ တွံ ဘိက္ခု မမ ဝစနေန သာရိပုတ္တံ အာမန္တေဟီ”တိ[1]။

ဘိက္ခဝေါတိ အာမန္တနာကာရဒီပနံ။ တဉ္စ ဘိက္ခနသီလတာဒိဂုဏယောဂသိဒ္ဓတ္တာ ဝုတ္တံ။ ဘိက္ခနသီလတာဂုဏယုတ္တောပိ ဟိ **ဘိက္ခု** ဘိက္ခနဓမ္မတာဂုဏယုတ္တောပိ။ ဘိက္ခနေ သာဓုကာရိတာဂုဏယုတ္တောပီတိ သဒ္ဒဝိဒူ မညန္တိ။ တေန စ နေသံ ဘိက္ခနသီလတာဒိဂုဏယောဂသိဒ္ဓေန ဝစနေန ဟီနာဓိကဇနသေဝိတံ ဝုတ္တိံ ပကာသေန္တော ဥဒ္ဓတဒီနဘာဝနိဂ္ဂဟံ[2] ကရောတိ။ ဘိက္ခဝေါတိ ဣမိနာ စ ကရုဏာဝိပ္ဖာရသောမ္မဟဒယနယနနိပါတပုဗ္ဗင်္ဂမေန ဝစနေန တေ အတ္တနော မုခါဘိမုခေ[3] ကရောတိ။ တေနေဝ စ ကထေတုကမျတာဒီပကေန ဝစနေန နေသံ သောတုကမျတံ ဇနေတိ။ တေနေဝ စ သမ္ဗောဓနဋ္ဌေန သာဓုကံ သဝနမနသိကာရေပိ နေ နိယောဇေတိ။ သာဓုကသဝနမနသိကာရာယတ္တာ ဟိ သာသနသမ္ပတ္တိ။

အပရေသုပိ ဒေဝမနုဿေသု ဝိဇ္ဇမာနေသု ကသ္မာ ဘိက္ခူယေဝ အာမန္တေသီတိ စေ။ ဇေဋ္ဌသေဋ္ဌာသန္နသဒါသန္နိဟိတဘာဝတော။ သဗ္ဗပရိသသာဓာရဏာ ဟိ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာ။ ပရိသာယ စ ဇေဋ္ဌာ ဘိက္ခူ၊ ပဌမံ ဥပ္ပန္နတ္တာ။ သေဋ္ဌာ၊ အနဂါရိယဘာဝံ အာဒိံ ကတွာ သတ္ထုစရိယာနုဝိဓာယကတ္တာ သကလသာသနပဋိဂ္ဂါဟကတ္တာ စ။ အာသန္နာ၊ တတ္ထ နိသိန္နေသု သတ္ထုသန္တိကတ္တာ။ သဒါသန္နိဟိတာ၊ သတ္ထုသန္တိကာဝစရတ္တာတိ။ အပိစ တေ ဓမ္မဒေသနာယ ဘာဇနံ၊ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပတ္တိသဗ္ဘာဝတော[4]။ ဝိသေသတော စ ဧကစ္စေ ဘိက္ခူယေဝ သန္ဓာယ အယံ ဒေသနာတိပိ တေ ဧဝ အာမန္တေသိ။

တတ္ထ သိယာ—ကိမတ္ထံ ပန ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ပဌမံ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ၊ န ဓမ္မမေဝ ဒေသေတီတိ။ သတိဇနနတ္ထံ။ ဘိက္ခူ ဟိ အညံ စိန္တေန္တာပိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တာပိ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခန္တာပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တာပိ နိသိန္နာ ဟောန္တိ၊ တေ အနာမန္တေတွာ ဓမ္မေ ဒေသိယမာနေ “အယံ ဒေသနာ ကိံနိဒါနာ ကိံပစ္စယာ ကတမာယ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ ဒေသိတာ”တိ သလ္လက္ခေတုံ အသက္ကောန္တာ ဒုဂ္ဂဟိတံ ဝါ ဂဏှေယျုံ, န ဝါ ဂဏှေယျုံ။ တေန နေသံ သတိဇနနတ္ထံ ဘဂဝါ ပဌမံ အာမန္တေတွာ ပစ္ဆာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။

၁-အံ ၃-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဥဒ္ဓတလီနဘာဝနိဂ္ဂဟံ (သျာ)
၃-အဘိမုခေ (က)
၄-ပဋိပတ္တိသမ္ဘာဝတော (သျာ)

Bhadanteti gāravavacanametaṁ, Satthuno paṭivacanadānaṁ vā, apicettha bhikkhavoti vadamāno Bhagavā te bhikkhū ālapati. Bhadanteti vadamānā te Bhagavantaṁ paccālapanti. Tathā bhikkhavoti Bhagavā ābhāsati. Bhadanteti te paccābhāsanti. Bhikkhavoti paṭivacanaṁ dāpeti, bhadanteti paṭivacanaṁ denti. **Te bhikkhū**ti ye Bhagavā āmantesi. **Bhagavato paccassosun**ti Bhagavato āmantanaṁ paṭi-assosuṁ, abhimukhā hutvā suṇiṁsu sampaṭicchiṁsu paṭiggahesunti attho. **Bhagavā etadavocā**ti Bhagavā etaṁ idāni vattabbaṁ sakalaṁ suttaṁ avoca.

Ettāvatā ca yaṁ āyasmatā Ānandena kamalakuvalayujjalavimalasādurasasalilāya pokkharaṇiyā sukhāvataraṇatthaṁ nimmalasilātalaracanavilāsasobhitaratanasopānaṁ vippakiṇṇamuttātalasadisavālikākiṇṇapaṇḍarabhūmibhāgaṁ titthaṁ viya suvibhattabhittivicitravedikāparikkhittassa nakkhattapathaṁ phusitukāmatāya viya, vijambhita[1] samussayassa pāsādavarassa sukhārohaṇatthaṁ dantamayasaṇhamuduphalakakañcanalatāvinaddhamaṇigaṇappabhāsamuday ujjalasobhaṁ sopānaṁ viya, suvaṇṇavalayānupurādisaṅ ghaṭṭanasaddasammissitakathitahasitamadhurassaragehajanavicaritassa uḷāra-issariyavibhavasobhitassa mahāgharassa sukhappavesanatthaṁ suvaṇṇarajatamaṇimuttāpavāḷādijutivissaravijjotitasuppatiṭṭhitavisāladvārabā haṁ mahādvāraṁ viya ca atthabyañjanasampannassa Buddhānaṁ desanāñāṇagambhīrabhāvasaṁsūcakassa imassa suttassa sukhāvagāhaṇatthaṁ kāladesadesakavatthuparisāpadesapaṭimaṇḍitaṁ nidānaṁ bhāsitaṁ, tassa atthavaṇṇanā samattā.

Suttanikkhepavaṇṇanā

Idāni "sabbadhammamūlapariyāyaṁ vo"ti-ādinā nayena Bhagavatā nikkhittassa suttassa vaṇṇanāya okāso anuppatto. Sā panesā suttavaṇṇanā yasmā suttanikkhepaṁ vicāretvā vuccamānā pākaṭā hoti, tasmā suttanikkhepaṁ tāva vicārayissāma. Cattāro hi suttanikkhepā attajjhāsayo parajjhāsayo pucchāvasiko aṭṭhuppattikoti.

---

1. Pavijumbhita (Sī)

ဘဒန္တေတိ ဂါရဝဝစနမေတံ၊ သတ္ထုနော ပဋိဝစနဒါနံ ဝါ၊ အပိစေတ္ထ ဘိက္ခဝေါတိ ဝဒမာနော ဘဂဝါ တေ ဘိက္ခူ အာလပတိ။ ဘဒန္တေတိ ဝဒမာနာ တေ ဘဂဝန္တံ ပစ္စာလပန္တိ။ တထာ ဘိက္ခဝေါတိ ဘဂဝါ အာဘာသတိ။ ဘဒန္တေတိ တေ ပစ္စာဘာသန္တိ။ ဘိက္ခဝေါတိ ပဋိဝစနံ ဒါပေတိ၊ ဘဒန္တေတိ ပဋိဝစနံ ဒေန္တိ။ **တေ ဘိက္ခူ**တိ ယေ ဘဂဝါ အာမန္တေသိ။ **ဘဂဝတော ပစ္စဿောသုန္တိ** ဘဂဝတော အာမန္တနံ ပဋိအဿောသုံ၊ အဘိမုခါ ဟုတွာ သုဏိံသု သမ္ပဋိစ္ဆိံသု ပဋိဂ္ဂဟေသုန္တိ အတ္ထော။ **ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစာ**တိ ဘဂဝါ ဧတံ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သကလံ သုတ္တံ အဝေါစ။

ဧတ္တာဝတာ စ ယံ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ကမလကုဝလယုဇ္ဇလဝိမလ-သာဒုရသသလိလာယ ပေါက္ခရဏိယာ သုခါဝတရဏတ္ထံ နိမ္မလသိလာတလ-ရစနဝိလာသသောဘိတရတနသောပါနံ ဝိပ္ပကိဏ္ဏမုတ္တာတလသဒိသဝါလိကာ-ကိဏ္ဏပဏ္ဍရဘူမိဘာဂံ တိတ္ထံ ဝိယ သုဝိဘတ္တဘိတ္တိဝိစိတြဝေဒိကာပရိက္ခိတ္တဿ နက္ခတ္တပထံ ဖုသိတုကာမတာယ ဝိယ, ဝိဇမ္ဘိတ[၁] သမုဿယဿ ပါသာဒဝရဿ သုခါရောဟဏတ္ထံ ဒန္တမယသဏှမုဒုဖလကကဉ္စနလတာဝိနဒ္ဓမဏိဂဏပ္ပဘာ-သမုဒယုဇ္ဇလသောဘံ သောပါနံ ဝိယ, သုဝဏ္ဏဝလယာနုပုရာဒိသင်္ဃဋ္ဋနသဒ္ဒ-သမ္မိဿိတကထိတဟသိတမဓုရဿရဂေဟဇနဝိစရိတဿ ဥဠာရဣဿရိယ-ဝိဘဝသောဘိတဿ မဟာဃရဿ သုခပ္ပဝေသနတ္ထံ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမုတ္တာ-ပဝါဠာဒိဇုတိဝိဿရဝိဇ္ဇောတိတသုပ္ပတိဋ္ဌိတဝိသာလဒွါရဗာဟံ မဟာဒွါရံ ဝိယ စ အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နဿ ဗုဒ္ဓါနံ ဒေသနာဉာဏဂမ္ဘီရဘာဝသံသူစကဿ ဣမဿ သုတ္တဿ သုခါဝဂါဟဏတ္ထံ ကာလဒေသဒေသကဝတ္ထုပရိသာပဒေသပဋိမဏ္ဍိတံ နိဒါနံ ဘာသိတံ၊ တဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

သုတ္တနိက္ခေပဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ "သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယံ ဝေါ"တိအာဒိနာ နယေန ဘဂဝတာ နိက္ခိတ္တဿ သုတ္တဿ ဝဏ္ဏနာယ ဩကာသော အနုပ္ပတ္တော။ သာ ပနေသာ သုတ္တဝဏ္ဏနာ ယသ္မာ သုတ္တနိက္ခေပံ ဝိစာရေတွာ ဝုစ္စမာနာ ပါကဋာ ဟောတိ၊ တသ္မာ သုတ္တနိက္ခေပံ တာဝ ဝိစာရယိဿာမ။ စတ္တာရော ဟိ သုတ္တနိက္ခေပါ အတ္တဇ္ဈာသယော ပရဇ္ဈာသယော ပုစ္ဆာဝသိကော အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကောတိ။

၁-ပဝိဇုမ္ဘိတ (သီ)

Tattha yāni suttāni Bhagavā parehi anajjhiṭṭho kevalaṁ attano ajjhāsayeneva kathesi. Seyyathidaṁ, Ākaṅkheyyasuttaṁ Vatthasuttaṁ Mahāsatipaṭṭhānasuttaṁ Mahāsaḷāyatanavibhaṅgasuttaṁ Ariyavaṁsasuttaṁ Sammappadhānasuttantahārako Iddhipāda-indriyabalabojjhaṅgamaggaṅgasuttantahārakoti evamādīni. Tesaṁ attajjhāsayo nikkhepo.

Yāni pana "paripakkā kho Rāhulassa vimuttiparipācanīyā dhammā, yaṁnūnāhaṁ Rāhulaṁ uttari āsavānaṁ khaye vineyyan"ti[1] evaṁ paresaṁ ajjhāsayaṁ khantiṁ manaṁ abhinīhāraṁ bujjhanabhāvaṁ ca avekkhitvā parajjhāsayavasena kathitāni. Seyyathidaṁ, Cūḷarāhulovādasuttaṁ Mahārāhulovādasuttaṁ Dhammacakkappavattanaṁ Dhātuvibhaṅgasuttanti evamādīni. Tesaṁ parajjhāsayo nikkhepo.

Bhagavantaṁ pana upasaṅkamitvā catasso parisā cattāro vaṇṇā nāgā supaṇṇā gandhabbā asurā yakkhā mahārājāno Tāvatiṁsādayo devā mahābrahmāti evamādayo "bojjhaṅgā bojjhaṅgā"ti bhante vuccanti. "Nīvaraṇā nīvaraṇā"ti bhante vuccanti. Ime nu kho bhante pañcu pādānakkhandhā. "Kiṁ sūdha vittaṁ purisassa seṭṭhan"ti-ādinā[2] nayena pañhaṁ pucchanti. Evaṁ puṭṭhena Bhagavatā yāni kathitāni Bojjhaṅgasaṁyuttādīni. Yāni vā panaññānipi Devatāsaṁyutta Mārasaṁyutta Brahmasaṁyutta Sakkapañha Cūḷavedalla mahāvedallasāmaññaphala-āḷavakasūcilomakharalomasuttādīni. Tesaṁ pucchāvasiko nikkhepo.

Yāni panetāni uppannaṁ kāraṇaṁ paṭicca kathitāni. Seyyathidaṁ, dhammadāyādaṁ cūḷasīhanādaṁ candūpamaṁ puttamaṁsūpamaṁ dārukkhandhūpamaṁ aggikkhandhūpamaṁ pheṇapiṇḍūpamaṁ pāricchattakūpamanti evamādīni. Tesaṁ aṭṭhuppattiko nikkhepo.

Evamimesu catūsu nikkhepesu imassa suttassa aṭṭhuppattiko nikkhepo. Aṭṭhuppattiyañhi idaṁ Bhagavatā nikkhittaṁ. Katarāya aṭṭhuppattiyā? Pariyattiṁ nissāya uppanne māne. Pañcasatā kira brāhmaṇā tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū aparabhāge Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā kāmesu ādīnavaṁ nekkhamme ca ānisaṁsaṁ sampassamānā Bhagavato santike pabbajitvā nacirasseva sabbaṁ Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā pariyattiṁ nissāya mānaṁ uppādesuṁ "yaṁ yaṁ Bhagavā katheti, taṁ taṁ mayaṁ khippameva jānāma, Bhagavā hi tīṇi

1. Saṁ 2. 324 piṭṭhe.   2. Khu 1. 306 piṭṭhe Suttanipāte.

တတ္ထ ယာနိ သုတ္တာနိ ဘဂဝါ ပရေဟိ အနဇ္ဈိဋ္ဌော ကေဝလံ အတ္တနော အဇ္ဈာသယေနေဝ ကထေသိ။ သေယျထိဒံ၊ အာကင်္ခေယျသုတ္တံ ဝတ္ထသုတ္တံ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တံ မဟာသဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ္တံ အရိယဝံသသုတ္တံ သမ္မပ္ပ-ဓာနသုတ္တန္တဟာရကော ဣဒ္ဓိပါဒဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂသုတ္တန္တဟာရကောတိ ဧဝမာဒီနိ။ တေသံ အတ္တဇ္ဈာသယော နိက္ခေပေါ။

ယာနိ ပန "ပရိပက္ကာ ခေါ ရာဟုလဿ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ၊ ယံနူနာဟံ ရာဟုလံ ဥတ္တရိ အာသဝါနံ ခယေ ဝိနေယျ''န္တိ[၁] ဧဝံ ပရေသံ အဇ္ဈာသယံ ခန္တိံ မနံ အဘိနီဟာရံ ဗုဇ္ဈနဘာဝံ စ အဝေက္ခိတွာ ပရဇ္ဈာသယဝသေန ကထိတာနိ။ သေယျထိဒံ၊ စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ ဓမ္မစက္ကပ္ပ-ဝတ္တနံ ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တန္တိ ဧဝမာဒီနိ။ တေသံ ပရဇ္ဈာသယော နိက္ခေပေါ။

ဘဂဝန္တံ ပန ဥပသင်္ကမိတွာ စတဿော ပရိသာ စတ္တာရော ဝဏ္ဏာ နာဂါ သုပဏ္ဏာ ဂန္ဓဗ္ဗာ အသုရာ ယက္ခာ မဟာရာဇာနော တာဝတိံသာဒယော ဒေဝါ မဟာဗြဟ္မာတိ ဧဝမာဒယော ''ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိ ဘန္တေ ဝုစ္စန္တိ။ "နီဝရဏာ နီဝရဏာ"တိ ဘန္တေ ဝုစ္စန္တိ။ ဣမေ နု ခေါ ဘန္တေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ။ "ကိံသူဓ ဝိတ္တံ ပုရိသဿ သေဋ္ဌ''န္တိအာဒိနာ[၂] နယေန ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ပုဋ္ဌေန ဘဂဝတာ ယာနိ ကထိတာနိ ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တာဒီနိ။ ယာနိ ဝါ ပနညာနိပိ ဒေဝတာသံယုတ္တ မာရသံယုတ္တ ဗြဟ္မသံယုတ္တ သက္ကပဉှ စူဠဝေဒလ္လ မဟာဝေဒလ္လ-သာမညဖလအာဠဝကသူစိလောမခရလောမသုတ္တာဒီနိ။ တေသံ ပုစ္ဆာဝသိကော နိက္ခေပေါ။

ယာနိ ပနေတာနိ ဥပ္ပန္နံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ ကထိတာနိ။ သေယျထိဒံ၊ ဓမ္မဒါယာဒံ စူဠသီဟနာဒံ စန္ဒူပမံ ပုတ္တမံသူပမံ ဒါရုက္ခန္ဓူပမံ အဂ္ဂိက္ခန္ဓူပမံ ဖေဏပိဏ္ဍူပမံ ပါရိစ္ဆတ္တကူပမန္တိ ဧဝမာဒီနိ။ တေသံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော နိက္ခေပေါ။

ဧဝမိမေသု စတူသု နိက္ခေပေသု ဣမဿ သုတ္တဿ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော နိက္ခေပေါ။ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယဉှိ ဣဒံ ဘဂဝတာ နိက္ခိတ္တံ။ ကတရာယ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ? ပရိယတ္တိံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နေ မာနေ။ ပဉ္စသတာ ကိရ ဗြာဟ္မဏာ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ အပရဘာဂေ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ကာမေသု အာဒီနဝံ နေက္ခမ္မေ စ အာနိသံသံ သမ္ပဿမာနာ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ နစိရဿေဝ သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ပရိယတ္တိံ နိဿာယ မာနံ ဥပ္ပါဒေသုံ "ယံ ယံ ဘဂဝါ ကထေတိ၊ တံ တံ မယံ ခိပ္ပမေဝ ဇာနာမ၊ ဘဂဝါ ဟိ တီဏိ

၁-သံ ၂-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ။   ၂-ခု ၁-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။

liṅgāni cattāri padāni satta vibhattiyo muñcitvā na kiñci katheti, evaṁ kathite ca amhākaṁ gaṇṭhipadaṁ nāma natthī"ti. Te[1] Bhagavati agāravā hutvā tato paṭṭhāya Bhagavato upaṭṭhānampi dhammassavanampi abhiṇhaṁ na gacchanti. Bhagavā tesaṁ taṁ cittacāraṁ[2] ñatvā "abhabbā ime imaṁ mānakhilaṁ anupahacca maggaṁ vā phalaṁ vā sacchikātun"ti tesaṁ sutapariyattiṁ nissāya uppannaṁ mānaṁ aṭṭhuppattiṁ katvā desanākusalo Bhagavā mānabhañjanatthaṁ **sabbadhammamūlapariyāyan**ti desanaṁ ārabhi.

Tattha **sabbadhammamūlapariyāyan**ti sabbesaṁ dhammānaṁ mūlapariyāyaṁ. Sabbesanti anavasesānaṁ. Anavasesavācako hi ayaṁ sabbasaddo. So yena yena sambandhaṁ gacchati, tassa tassa anavasesataṁ dīpeti. Yathā, "sabbaṁ rūpaṁ aniccaṁ sabbā vedanā aniccā sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesū"ti. **Dhamma**saddo panāyaṁ pariyattisaccasamādhipaññāpakatisabhāvasuññatāpuññāpattiñeyyādīsu dissati. "Idha bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyan"ti-ādīsu[3] hi dhammasaddo pariyattiyaṁ vattati. "Diṭṭhadhammo viditadhammo"ti-ādīsu[4] saccesu. "Evaṁ dhammā te Bhagavanto"ti-ādīsu samādhimhi.

"Yassete caturo dhammā, vānarinda yathā tava.
Saccaṁ dhammo dhiti cāgo, diṭṭhaṁ so ativattatī"ti—

ādīsu[5] paññāya.

"Jātidhammā jarādhammā, atho maraṇadhammino"ti-ādīsu pakatiyaṁ. "Kusalā dhammā"ti-ādīsu[6] sabhāve. "Tasmiṁ kho pana samaye dhammā hontī"ti-ādīsu[7] suññatāyaṁ. "Dhammo suciṇṇo sukhamāvahātī"ti-ādīsu[8] puññe. "Dve aniyatā dhammā"ti-ādīsu[9] āpattiyaṁ. "Sabbe dhammā sabbākārena Buddhassa Bhagavato ñāṇamukhe āpāthaṁ āgacchantī"ti-ādīsu ñeyye. Idha panāyaṁ sabhāve vattati. Tatrāyaṁ vacanattho—attano lakkhaṇaṁ dhārentīti **dhammā. Mūla**saddo vitthārito eva. Idha panāyaṁ asādhāraṇahetumhi daṭṭhabbo.

---

1. Tena (Sī) 2. Cittavāraṁ (Syā) 3. Aṁ 2. 76 piṭṭhe.
4. Dī 1. 102 piṭṭhe. 5. Khu 1. 14 piṭṭhe. 6. Abhi 1. 1 piṭṭhe.
7. Abhi 1. 35 piṭṭhe. 8. Khu 5. 215 piṭṭhe. 9. Vi 1. 285 piṭṭhe.

လိင်္ဂါနိ စတ္တာရိ ပဒါနိ သတ္တ ဝိဘတ္တိယော မုဉ္စိတွာ န ကိဉ္စိ ကထေတိ၊ ဧဝံ ကထိတေ စ အမှာကံ ဂဏ္ဌိပဒံ နာမ နတ္ထီ”တိ။ တေ[1] ဘဂဝတိ အဂါရဝါ ဟုတွာ တတော ပဋ္ဌာယ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနမ္ပိ ဓမ္မဿဝနမ္ပိ အဘိဏှံ န ဂစ္ဆန္တိ။ ဘဂဝါ တေသံ တံ စိတ္တစာရံ[2] ဉတွာ “အဘဗ္ဗာ ဣမေ ဣမံ မာနခိလံ အနုပဟစ္စ မဂ္ဂံ ဝါ ဖလံ ဝါ သစ္ဆိကာတု”န္တိ တေသံ သုတပရိယတ္တိံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ မာနံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ဒေသနာကုသလော ဘဂဝါ မာနဘဉ္ဇနတ္ထံ **သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယ**န္တိ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယ**န္တိ သဗ္ဗေသံ ဓမ္မာနံ မူလပရိယာယံ။ သဗ္ဗေသန္တိ အနဝသေသာနံ။ အနဝသေသဝါစကော ဟိ အယံ သဗ္ဗသဒ္ဒေါ။ သော ယေန ယေန သမ္ဗန္ဓံ ဂစ္ဆတိ၊ တဿ တဿ အနဝသေသတံ ဒီပေတိ။ ယထာ၊ “သဗ္ဗံ ရူပံ အနိစ္စံ သဗ္ဗာ ဝေဒနာ အနိစ္စာ သဗ္ဗသက္ကာယပရိယာပန္နေသု ဓမ္မေသူ”တိ။ **ဓမ္မ**သဒ္ဒေါ ပနာယံ ပရိယတ္တိသစ္စသမာဓိပညာပကတိသဘာဝသုညတာပုညာပတ္တိဉေယျာဒီသု ဒိဿတိ။ “ဣဓ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ပရိယာပုဏာတိ သုတ္တံ ဂေယျ”န္တိအာဒီသု[3] ဟိ ဓမ္မသဒ္ဒေါ ပရိယတ္တိယံ ဝတ္တတိ။ “ဒိဋ္ဌဓမ္မော ဝိဒိတဓမ္မော”တိအာဒီသု[4] သစ္စေသု။ “ဧဝံ ဓမ္မာ တေ ဘဂဝန္တော”တိအာဒီသု သမာဓိမှိ။

“ယဿေတေ စတုရော ဓမ္မာ၊ ဝါနရိန္ဒ ယထာ တဝ။
သစ္စံ ဓမ္မော ဓိတိ စာဂေါ၊ ဒိဋ္ဌံ သော အတိဝတ္တတီ”တိ—

အာဒီသု[5] ပညာယ။

“ဇာတိဓမ္မာ ဇရာဓမ္မာ၊ အထော မရဏဓမ္မိနော”တိအာဒီသု ပကတိယံ။ “ကုသလာ ဓမ္မာ”တိအာဒီသု[6] သဘာဝေ။ “တသ္မိံ ခေါ ပန သမယေ ဓမ္မာ ဟောန္တီ”တိအာဒီသု[7] သုညတာယံ။ “ဓမ္မော သုစိဏ္ဏော သုခမာဝဟာတီ”တိအာဒီသု[8] ပုညေ။ “ဒွေ အနိယတာ ဓမ္မာ”တိအာဒီသု[9] အာပတ္တိယံ။ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဉာဏမုခေ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တီ”တိအာဒီသု ဉေယျေ။ ဣဓ ပနာယံ သဘာဝေ ဝတ္တတိ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—အတ္တနော လက္ခဏံ ဓာရေန္တီတိ **ဓမ္မာ။ မူလ**သဒ္ဒေါ ဝိတ္ထာရိတော ဧဝ။ ဣဓ ပနာယံ အသာဓာရဏဟေတုမှိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁-တေန (သီ) ၂-စိတ္တဝါရံ (သျာ) ၃-အံ ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၁-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အဘိ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။
၇-အဘိ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ခု ၅-၂၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၉-ဝိ ၁-၂၈၅-ပိဋ္ဌေ။

Pariyāyasaddo "Madhupiṇḍikapariyāyoti naṁ dhārehī"ti-ādīsu[1] desanāyaṁ vattati. "Atthi khvesa brāhmaṇa pariyāyo, yena maṁ pariyāyena sammā vadamāno vadeyya akiriyavādo samaṇo Gotamo"ti-ādīsu[2] kāraṇe. "Kassa nu kho Ānanda ajja pariyāyo bhikkhuniyo ovaditun"ti-ādīsu[3] vāre. Idha pana kāraṇepi desanāyampi vattati. Tasmā "sabbadhammamūlapariyāyan"ti ettha sabbesaṁ dhammānaṁ asādhāraṇahetusaññitaṁ kāraṇanti vā sabbesaṁ dhammānaṁ kāraṇadesananti vā evaṁ attho daṭṭhabbo. Neyyatthattā cassa suttassa na catubhūmakāpi sabhāvadhammā sabbadhammāti veditabbā. Sakkāyapariyāpannā pana tebhūmakā dhammāva anavasesato veditabbā, ayamettha adhippāyoti.

Voti ayaṁ vosaddo paccatta upayoga karaṇa sampadāna sāmivacanapadapūraṇesu dissati. "Kacci pana vo Anuruddhā samaggā sammodamānā"ti-ādīsu[4] hi paccatte dissati. "Gacchatha bhikkhave paṇāmemi vo"ti-ādīsu[5] upayoge. "Na vo mama santike vatthabban"ti-ādīsu[6] karaṇe. "Vanapatthapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmī"ti-ādīsu[7] sampadāne. "Sabbesaṁ vo Sāriputta subhāsitan"ti-ādīsu[8] sāmivacane. "Ye hi vo ariyā parisuddhakāyakammantā"ti-ādīsu[9] padapūraṇamatte. Idha panāyaṁ sampadāne daṭṭhabbo.

Bhikkhaveti patissavena abhimukhībhūtānaṁ punālapanaṁ. **Desessāmī**ti desanāpaṭijānanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti, bhikkhave sabbadhammānaṁ mūlakāraṇaṁ tumhākaṁ desessāmi, dutiyena nayena kāraṇadesanaṁ tumhākaṁ desessāmīti. **Taṁ suṇāthā**ti taṁ atthaṁ taṁ kāraṇaṁ taṁ desanaṁ mayā vuccamānaṁ suṇātha. **Sādhukaṁ manasi karothā**ti ettha pana sādhukaṁ sādhūti ekatthametaṁ. Ayaṁ ca sādhu saddo āyācana sampaṭicchana sampahaṁsana sundaradaḷhīkammādīsu dissati. "Sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū"ti-ādīsu[10] hi āyācane dissati. "Sādhu bhanteti kho

1. Ma 1. 161 piṭṭhe.
2. Vi 1. 2 piṭṭhe.
3. Ma 3. 315 piṭṭhe.
4. Ma 1. 266 piṭṭhe.
5. Ma 2. 120 piṭṭhe.
6. Ma 2. 120 piṭṭhe.
7. Ma 1. 149 piṭṭhe.
8. Ma 1. 281 piṭṭhe.
9. Ma 1. 20 piṭṭhe.
10. Saṁ 2. 294 piṭṭhe.

ပရိယာယသဒ္ဒေါ “မဓုပိဏ္ဍိကပရိယာယောတိ နံ ဓာရေဟီ”တိအာဒီသု[၁] ဒေသနာယံ ဝတ္တတိ။ “အတ္ထိ ခွေသ ဗြာဟ္မဏ ပရိယာယော၊ ယေန မံ ပရိယာယေန သမ္မာ ဝဒမာနော ဝဒေယျ အကိရိယဝါဒေါ သမဏော ဂေါတမော”တိအာဒီသု[၂] ကာရဏေ။ “ကဿ နု ခေါ အာနန္ဒ အဇ္ဇ ပရိယာယော ဘိက္ခုနိယော ဩဝဒိတု”န္တိအာဒီသု[၃] ဝါရေ။ ဣဓ ပန ကာရဏေပိ ဒေသနာယမ္ပိ ဝတ္တတိ။ တသ္မာ “သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယ”န္တိ ဧတ္ထ သဗ္ဗေသံ ဓမ္မာနံ အသာဓာရဏဟေတုသညိတံ ကာရဏန္တိ ဝါ သဗ္ဗေသံ ဓမ္မာနံ ကာရဏဒေသနန္တိ ဝါ ဧဝံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ နေယျတ္ထတ္တာ စဿ သုတ္တဿ န စတုဘူမကာပိ သဘာဝဓမ္မာ သဗ္ဗဓမ္မာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သက္ကာယပရိယာပန္နာ ပန တေဘူမကာ ဓမ္မာဝ အနဝသေသတော ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယောတိ။

ဝေါတိ အယံ ဝေါသဒ္ဒေါ ပစ္စတ္တ ဥပယောဂ ကရဏ သမ္ပဒါန သာမိဝစန-ပဒပူရဏေသု ဒိဿတိ။ “ကစ္စိ ပန ဝေါ အနုရုဒ္ဓါ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ”တိအာဒီသု[၄] ဟိ ပစ္စတ္တေ ဒိဿတိ။ “ဂစ္ဆထ ဘိက္ခဝေ ပဏာမေမိ ဝေါ”တိအာဒီသု[၅] ဥပယောဂေ။ “န ဝေါ မမ သန္တိကေ ဝတ္ထဗ္ဗ”န္တိအာဒီသု[၆] ကရဏေ။ “ဝနပတ္ထပရိယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမီ”တိအာဒီသု[၇] သမ္ပဒါနေ။ “သဗ္ဗေသံ ဝေါ သာရိပုတ္တ သုဘာသိတ”န္တိအာဒီသု[၈] သာမိဝစနေ။ “ယေ ဟိ ဝေါ အရိယာ ပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တာ”တိအာဒီသု[၉] ပဒပူရဏမတ္တေ။ ဣဓ ပနာယံ သမ္ပဒါနေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဘိက္ခဝေတိ ပတိဿဝေန အဘိမုခီဘူတာနံ ပုနာလပနံ။ **ဒေသေဿာမီ**တိ ဒေသနာပဋိဇာနနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗဓမ္မာနံ မူလကာရဏံ တုမှာကံ ဒေသေဿာမိ၊ ဒုတိယေန နယေန ကာရဏဒေသနံ တုမှာကံ ဒေသေဿာမီတိ။ **တံ သုဏာထာ**တိ တံ အတ္ထံ တံ ကာရဏံ တံ ဒေသနံ မယာ ဝုစ္စမာနံ သုဏာထ။ **သာဓုကံ မနသိ ကရောထာ**တိ ဧတ္ထ ပန သာဓုကံ သာဓူတိ ဧကတ္ထမေတံ။ အယံ စ သာဓု သဒ္ဒေါ အာယာစန သမ္ပဋိစ္ဆန သမ္ပဟံသန သုန္ဒရ-ဒဠှီကမ္မာဒီသု ဒိဿတိ။ “သာဓု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ”တိအာဒီသု[၁၀] ဟိ အာယာစနေ ဒိဿတိ။ “သာဓု ဘန္တေတိ ခေါ

၁-မ ၁-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိ ၁-၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၃-၃၁၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ။
၅-မ ၂-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၂-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ ၁-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။
၈-မ ၁-၂၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၉-မ ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-သံ ၂-၂၉၄-ပိဋ္ဌေ။

so bhikkhu Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā”ti-ādīsu[1] sampaṭicchane. “Sādhu sādhu Sāriputtā”ti-ādīsu[2] sampahaṁsane.

“Sādhu dhammarucī rājā, sādhu paññāṇavā naro.
Sādhu mittānamaddubbho, pāpassākāraṇaṁ sukhan”ti—

Ādīsu [3]sundare. “Tena hi brāhmaṇa sādhukaṁ suṇāhī”ti-ādīsu[4] sādhukasaddoyeva daḷhīkamme, āṇattiyantipi vuccati. Idhāpi ayaṁ ettheva daḷhīkamme ca āṇattiyaṁ ca attho veditabbo. Sundaratthepi vattati. Daḷhīkaraṇatthena hi daḷhamimaṁ dhammaṁ suṇātha suggahitaṁ gaṇhantā. Āṇatti-atthena mama āṇattiyā suṇātha. Sundaratthena sundaramimaṁ bhaddakaṁ dhammaṁ suṇāthāti evaṁ dīpitaṁ hoti.

Manasi karothāti āvajjetha, samannāharathāti attho, avikkhittacittā hutvā nisāmetha citte karothāti adhippāyo. Idānettha **taṁ suṇāthā**ti sotindriyavikkhepavāraṇametaṁ. Sādhukaṁ manasi karothāti manasikāre daḷhīkammaniyojanena manindriyavikkhepavāraṇaṁ. Purimañcettha byañjanavipallāsaggāhavāraṇaṁ, pacchimaṁ atthavipallāsaggāhavāraṇaṁ. Purimena ca dhammassavane niyojeti, pacchimena sutānaṁ dhammānaṁ dhāraṇūpaparikkhādīsu. Purimena ca sabyañjano ayaṁ dhammo, tasmā savanīyoti dīpeti. Pacchimena sāttho, tasmā manasi kātabboti. Sādhukapadaṁ vā ubhayapadehi yojetvā yasmā ayaṁ dhammo dhammagambhīro desanāgambhīro ca, tasmā suṇātha sādhukaṁ, yasmā atthagambhīro paṭivedhagambhīro ca, tasmā sādhukaṁ manasi karothāti evaṁ yojanā veditabbā.

Bhāsissāmīti desessāmi. “Taṁ suṇāthā”ti ettha paṭiññātaṁ desanaṁ na saṁkhittatova desessāmi, Api ca kho vitthāratopi naṁ bhāsissāmīti vuttaṁ hoti, saṅkhepavitthāravācakāni hi etāni padāni. Yathāha Vaṅgīsatthero—

“Saṁkhittenapi deseti, vitthārenapi bhāsati.
Sāḷikāyiva nigghoso, paṭibhānaṁ udīrayī”ti[5].

---

1. Ma 3. 66 piṭṭhe. 2. Dī 3. 226 piṭṭhe. 3. Khu 6. 45 Ummādantījātake.
4. Aṁ 2. 197 piṭṭhe. 5. Saṁ 1. 191 piṭṭhe.

သော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒိတွာ အနုမောဒိတွာ”တိအာဒီသု[၁] သမ္ပဋိစ္ဆနေ။ “သာဓု သာဓု သာရိပုတ္တာ”တိအာဒီသု[၂] သမ္ပဟံသနေ။

“သာဓု ဓမ္မရုစိ ရာဇာ၊ သာဓု ပညာဏဝါ နရော။
သာဓု မိတ္တာနမဒ္ဒုဗ္ဘော၊ ပါပဿာကရဏံ သုခ”န္တိ—

အာဒီသု[၃] သုန္ဒရေ။ “တေန ဟိ ဗြာဟ္မဏ သာဓုကံ သုဏာဟီ”တိအာဒီသု[၄] သာဓုကသဒ္ဒေါယေဝ ဒဠှီကမ္မေ၊ အာဏတ္တိယန္တိပိ ဝုစ္စတိ။ ဣဓာပိ အယံ ဧတ္ထေဝ ဒဠှီကမ္မေ စ အာဏတ္တိယံ စ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သုန္ဒရတ္ထေပိ ဝတ္တတိ။ ဒဠှီကရဏတ္ထေန ဟိ ဒဠှမိမံ ဓမ္မံ သုဏာထ သုဂ္ဂဟိတံ ဂဏှန္တာ။ အာဏတ္တိအတ္ထေန မမ အာဏတ္တိယာ သုဏာထ။ သုန္ဒရတ္ထေန သုန္ဒရမိမံ ဘဒ္ဒကံ ဓမ္မံ သုဏာထာတိ ဧဝံ ဒီပိတံ ဟောတိ။

မနသိ ကရောထာတိ အာဝဇ္ဇေထ၊ သမန္နာဟရထာတိ အတ္ထော၊ အဝိက္ခိတ္တစိတ္တာ ဟုတွာ နိသာမေထ စိတ္တေ ကရောထာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဣဒါနေတ္ထ **တံ သုဏာထာ**တိ သောတိန္ဒြိယဝိက္ခေပဝါရဏမေတံ။ သာဓုကံ မနသိ ကရောထာတိ မနသိကာရေ ဒဠှီကမ္မနိယောဇနေန မနိန္ဒြိယဝိက္ခေပဝါရဏံ။ ပုရိမဉ္စေတ္ထ ဗျဉ္ဇနဝိပလ္လာသဂ္ဂါဟဝါရဏံ၊ ပစ္ဆိမံ အတ္ထဝိပလ္လာသဂ္ဂါဟဝါရဏံ။ ပုရိမေန စ ဓမ္မဿဝနေ နိယောဇေတိ၊ ပစ္ဆိမေန သုတာနံ ဓမ္မာနံ ဓာရဏူပပရိက္ခာဒီသု။ ပုရိမေန စ သဗျဉ္ဇနော အယံ ဓမ္မော၊ တသ္မာ သဝနီယောတိ ဒီပေတိ။ ပစ္ဆိမေန သာတ္ထော၊ တသ္မာ မနသိ ကာတဗ္ဗောတိ။ သာဓုကပဒံ ဝါ ဥဘယပဒေဟိ ယောဇေတွာ ယသ္မာ အယံ ဓမ္မော ဓမ္မဂမ္ဘီရော ဒေသနာဂမ္ဘီရော စ၊ တသ္မာ သုဏာထ သာဓုကံ၊ ယသ္မာ အတ္ထဂမ္ဘီရော ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရော စ၊ တသ္မာ သာဓုကံ မနသိ ကရောထာတိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဘာသိဿာမီတိ ဒေသေဿာမိ။ “တံ သုဏာထာ”တိ ဧတ္ထ ပဋိညာတံ ဒေသနံ န သံခိတ္တတောဝ ဒေသေဿာမိ၊ အပိစ ခေါ ဝိတ္ထာရတောပိ နံ ဘာသိဿာမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ သင်္ခေပဝိတ္ထာရဝါစကာနိ ဟိ ဧတာနိ ပဒါနိ။ ယထာဟ ဝင်္ဂီသတ္ထေရော—

“သံခိတ္တေနပိ ဒေသေတိ၊ ဝိတ္ထာရေနပိ ဘာသတိ။
သာဠိကာယိဝ နိဂ္ဃောသော၊ ပဋိဘာနံ ဥဒီရယီ”တိ[၅]။

၁-မ ၃-၆၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၂၂၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၆-၄၅-ဥမ္မာဒန္တီဇာတကေ။
၄-အံ ၂-၁၉၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ vutte ussāhajātā hutvā **evaṁ bhanteti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ** Satthu vacanaṁ sampaṭicchiṁsu, paṭiggahesunti vuttaṁ hoti. Atha nesaṁ **Bhagavā etadavoca** etaṁ idāni vattabbaṁ **idha bhikkhavo**ti-ādikaṁ sakalaṁ suttaṁ avoca. Tattha **idhā**ti desāpadese nipāto. Svāyaṁ katthaci lokaṁ upādāya vuccati. Yathāha "idha Tathāgato loke uppajjatī"ti[1]. Katthaci sāsanaṁ. Yathāha "idheva bhikkhave samaṇo idha dutiyo samaṇo"ti[2]. Katthaci okāsaṁ. Yathāha—

"Idheva tiṭṭhamānassa, devabhūtassa me sato.
Punarāyu ca me laddho, evaṁ jānāhi mārisā"ti[3].

Katthaci padapūraṇamattameva. Yathāha "idhāhaṁ bhikkhave bhuttāvī assaṁ pavārito"ti[4]. Idha pana lokaṁ upādāya vuttoti veditabbo.

2. **Bhikkhave**ti yathāpaṭiññātaṁ desanaṁ desetuṁ puna bhikkhū ālapati. Ubhayenāpi bhikkhave imasmiṁ loketi vuttaṁ hoti. **Assutavā puthujjano**ti ettha pana āgamādhigamābhāvā ñeyyo assutavā iti. Yassa hi khandhadhātu-āyatanasaccapaccayākārasatipaṭṭhānādīsu uggahaparipucchāvinicchayarahitattā maññanāpaṭisedhako neva āgamo, paṭipattiyā adhigantabbassa anadhigatattā neva adhigamo atthi. So āgamādhigamābhāvā ñeyyo assutavā iti. Svāyaṁ

Puthūnaṁ jananādīhi, kāraṇehi puthujjano.
Puthujjanantogadhattā, puthuvāyaṁ jano iti.

So hi puthūnaṁ nānappakārānaṁ kilesādīnaṁ jananādīhi kāraṇehi **puthujjano.** Yathāha—puthu kilese janentīti puthujjanā, puthu avihatasakkāyadiṭṭhikāti puthujjanā, puthu satthārānaṁ mukhamullokikāti puthujjanā, puthu sabbagatīhi avuṭṭhitāti puthujjanā, puthu nānābhisaṅkhāre abhisaṅkharontīti puthujjanā, puthu nānā-oghehi vuyhantīti puthujjanā, puthu nānāsantāpehi santappantīti puthujjanā, puthu nānāpariḷāhehi paridayhantīti puthujjanā, puthu pañcasu kāmaguṇesu rattā giddhā

1. Dī 1. 58 piṭṭhe.
2. Aṁ 1. 560 piṭṭhe.
3. Dī 2. 227 piṭṭhe.
4. Ma 1. 16 piṭṭhe.

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဥဿာဟဇာတာ ဟုတွာ **ဧဝံ ဘန္တေတိ ခေါ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ပစ္စဿောသုံ** သတ္ထု ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိံသု၊ ပဋိဂ္ဂဟေသုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ နေသံ **ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစ** ဧတံ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ **ဣဓ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိကံ သကလံ သုတ္တံ အဝေါစ။ တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဒေသာပဒေသေ နိပါတော။ သွာယံ ကတ္ထစိ လောကံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ "ဣဓ တထာဂတော လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ[၁]။ ကတ္ထစိ သာသနံ။ ယထာဟ "ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော ဣဓ ဒုတိယော သမဏော"တိ[၂]။ ကတ္ထစိ ဩကာသံ။ ယထာဟ—

"ဣဓေဝ တိဋ္ဌမာနဿ၊ ဒေဝဘူတဿ မေ သတော။
ပုနရာယု စ မေ လဒ္ဓေါ၊ ဧဝံ ဇာနာဟိ မာရိသာ"တိ[၃]။

ကတ္ထစိ ပဒပူရဏမတ္တမေဝ။ ယထာဟ "ဣဓာဟံ ဘိက္ခဝေ ဘုတ္တာဝီ အဿံ ပဝါရိတော"တိ[၄]။ ဣဓ ပန လောကံ ဥပါဒါယ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂။ **ဘိက္ခဝေ**တိ ယထာပဋိညာတံ ဒေသနံ ဒေသေတုံ ပုန ဘိက္ခူ အာလပတိ။ ဥဘယေနာပိ ဘိက္ခဝေ ဣမသ္မိံ လောကေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော**တိ ဧတ္ထ ပန အာဂမာဓိဂမာဘာဝါ ဉေယျော အဿုတဝါ ဣတိ။ ယဿ ဟိ ခန္ဓဓာတုအာယတနသစ္စပစ္စယာကာရသတိပဋ္ဌာနာဒီသု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာဝိနိစ္ဆယရဟိတတ္တာ မညနာပဋိသေဓကော နေဝ အာဂမော, ပဋိပတ္တိယာ အဓိဂန္တဗ္ဗဿ အနဓိဂတတ္တာ နေဝ အဓိဂမော အတ္ထိ။ သော အာဂမာဓိဂမာဘာဝါ ဉေယျော အဿုတဝါ ဣတိ။ သွာယံ—

ပုထူနံ ဇနနာဒီဟိ၊ ကာရဏေဟိ ပုထုဇ္ဇနော။
ပုထုဇ္ဇနန္တောဂဓတ္တာ၊ ပုထုဝါယံ ဇနော ဣတိ။

သော ဟိ ပုထူနံ နာနပ္ပကာရာနံ ကိလေသာဒီနံ ဇနနာဒီဟိ ကာရဏေဟိ **ပုထုဇ္ဇနော**။ ယထာဟ—ပုထု ကိလေသေ ဇနေန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု အဝိဟတသက္ကာယဒိဋ္ဌိကာတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု သတ္ထာရာနံ မုခမုလ္လောကိကာတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု သဗ္ဗဂတီဟိ အဝုဋ္ဌိတာတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု နာနာဘိသင်္ခါရေ အဘိသင်္ခရောန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု နာနာဩဃေဟိ ဝုယှန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု နာနာသန္တာပေဟိ သန္တပ္ပန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု နာနာပရိဠာဟေဟိ ပရိဒယှန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ရတ္တာ ဂိဒ္ဓါ

၁-ဒီ ၁-၅၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၁-၅၆၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၂-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ။

gadhitā mucchitā ajjhosannā[1] laggā lagitā[2] palibuddhāti puthujjanā, puthu pañcahi nīvaraṇehi āvuṭā nivutā ovutā pihitā paṭicchannā paṭikujjitāti puthujjanāti[3]. Puthūnaṁ vā gaṇanapathamatītānaṁ ariyadhammaparammukhānaṁ nīcadhammasamācārānaṁ janānaṁ antogadhattāpi puthujjanā. Puthu vā ayaṁ, visuṁ yeva saṅkhaṁ gato, visaṁsaṭṭho sīlasutādiguṇayuttehi ariyehi janotipi puthujjano. Evametehi "assutavā puthujjano"ti dvīhipi padehi yete—

Duve puthujjanā vuttā, Buddhenādiccabandhunā.
Andho puthujjano eko, kalyāṇeko puthujjanoti—

Dve puthujjanā vuttā, tesu andhaputhujjano vutto hotīti veditabbo. **Ariyānaṁ adassāvī**ti-ādīsu **ariyā**ti ārakattā kilesehi, anaye na-iriyanato, aye iriyanato, sadevakena ca lokena araṇīyato Buddhā ca Paccekabuddhā ca Buddhasāvakā ca vuccanti, Buddhā eva vā idha ariyā. Yathāha "sadevake bhikkhave loke -pa- Tathāgato ariyoti vuccatī"ti[4]. **Sappurisā**ti ettha pana Paccekabuddhā Tathāgatasāvakā ca "sappurisā"ti veditabbā. Te hi lokuttaraguṇayogena sobhanā purisāti **sappurisā**. Sabbeva vā ete dvedhāpi vuttā. Buddhāpi hi ariyā ca sappurisā ca, Paccekabuddhā Buddhasāvakāpi. Yathāha—

Yo ve kataññū katavedi dhīro,
Kalyāṇamitto daḷhabhatti ca hoti.
Dukhitassa sakkacca karoti kiccaṁ,
Tathāvidhaṁ sappurisaṁ vadantīti[5].

Kalyāṇamitto daḷhabhatti ca hotīti ettāvatā hi Buddhasāvako vutto, kataññutādīhi Paccekabuddhā Buddhāti. Idāni yo tesaṁ ariyānaṁ adassanasīlo, na ca dassane sādhukārī, so **ariyānaṁ adassāvī**ti veditabbo. So ca cakkhunā adassāvī ñāṇena adassāvīti duvidho, tesu ñāṇena adassāvī idha adhippeto. Maṁsacakkhunā hi dibbacakkhunā vā

1. Ajjhāpannā (Sī) 2. Laggitā (Ka) 3. Khu 7. 113 piṭṭhe Mahāniddese.
4. Saṁ 3. 381 piṭṭhe. 5. Khu 6. 10 Jātake.

ဂဓိတာ မုစ္ဆိတာ အဇ္ဈောသန္နာ[၁] လဂ္ဂါ လဂိတာ[၂] ပလိဗုဒ္ဓါတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု ပဉ္စဟိ နီဝရဏေဟိ အာဝုဋာ နိဝုတာ ဩဝုတာ ပိဟိတာ ပဋိစ္ဆန္နာ ပဋိကုဇ္ဇိတာတိ ပုထုဇ္ဇနာတိ[၃]။ ပုထူနံ ဝါ ဂဏနပထမတီတာနံ အရိယဓမ္မပရမ္မုခါနံ နီစဓမ္မသမာစာရာနံ ဇနာနံ အန္တောဂဓတ္တာပိ ပုထုဇ္ဇနာ။ ပုထု ဝါ အယံ, ဝိသုံယေဝ သင်္ခံ ဂတော, ဝိသံသဋ္ဌော သီလသုတာဒိဂုဏယုတ္တေဟိ အရိယေဟိ ဇနောတိပိ ပုထုဇ္ဇနော။ ဧဝမေတေဟိ "အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော"တိ ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ ယေတေ—

ဒုဝေ ပုထုဇ္ဇနာ ဝုတ္တာ၊ ဗုဒ္ဓေနာဒိစ္စဗန္ဓုနာ။
အန္ဓော ပုထုဇ္ဇနော ဧကော၊ ကလျာဏေကော ပုထုဇ္ဇနောတိ—

ဒွေ ပုထုဇ္ဇနာ ဝုတ္တာ၊ တေသု အန္ဓပုထုဇ္ဇနော ဝုတ္တော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အရိယာနံ အဒဿာဝီ**တိအာဒီသု **အရိယာ**တိ အာရကတ္တာ ကိလေသေဟိ, အနယေ နဣရိယနတော, အယေ ဣရိယနတော, သဒေဝကေန စ လောကေန အရဏီယတော ဗုဒ္ဓါ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ ဗုဒ္ဓသာဝကာ စ ဝုစ္စန္တိ၊ ဗုဒ္ဓါ ဧဝ ဝါ ဣဓ အရိယာ။ ယထာဟ "သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ တထာဂတော အရိယောတိ ဝုစ္စတီ"တိ[၄]။ **သပ္ပုရိသာ**တိ ဧတ္ထ ပန ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ တထာဂတသာဝကာ စ "သပ္ပုရိသာ"တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ ဟိ လောကုတ္တရဂုဏယောဂေန သောဘနာ ပုရိသာတိ **သပ္ပုရိသာ**။ သဗ္ဗေဝ ဝါ ဧတေ ဒွေဓာပိ ဝုတ္တာ။ ဗုဒ္ဓါပိ ဟိ အရိယာ စ သပ္ပုရိသာ စ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဗုဒ္ဓသာဝကာပိ။ ယထာဟ—

ယော ဝေ ကတညူ ကတဝေဒိ ဓီရော၊
ကလျာဏမိတ္တော ဒဠှဘတ္တိ စ ဟောတိ။
ဒုခိတဿ သက္ကစ္စ ကရောတိ ကိစ္စံ၊
တထာဝိဓံ သပ္ပုရိသံ ဝဒန္တီတိ[၅]။

ကလျာဏမိတ္တော ဒဠှဘတ္တိ စ ဟောတီတိ ဧတ္တာဝတာ ဟိ ဗုဒ္ဓသာဝကော ဝုတ္တော၊ ကတညုတာဒီဟိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဗုဒ္ဓါတိ။ ဣဒါနိ ယော တေသံ အရိယာနံ အဒဿနသီလော၊ န စ ဒဿနေ သာဓုကာရီ၊ သော **အရိယာနံ အဒဿာဝီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော စ စက္ခုနာ အဒဿာဝီ ဉာဏေန အဒဿာဝီတိ ဒုဝိဓော၊ တေသု ဉာဏေန အဒဿာဝီ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ မံသစက္ခုနာ ဟိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဝါ

၁-အဇ္ဈာပန္နာ (သီ) ၂-လဂ္ဂိတာ (က) ၃-ခု ၇-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။
၄-သံ ၃-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၆-၁၀-ဇာတကေ။

ariyā diṭṭhāpi adiṭṭhāva honti, tesaṁ cakkhūnaṁ vaṇṇamattaggahaṇato, na ariyabhāvagocarato. Soṇasiṅgālādayopi ca cakkhunā ariye passanti, na ca te ariyānaṁ dassāvino.

Tatridaṁ vatthu—Cittalapabbatavāsino kira khīṇāsavattherassa upaṭṭhāko vuḍḍhapabbajito ekadivasaṁ therena saddhiṁ piṇḍāya caritvā therassa pattacīvaraṁ gahetvā piṭṭhito āgacchanto theraṁ pucchi, “ariyā nāma bhante kīdisā”ti. Thero āha, “idhekacco mahallako ariyānaṁ pattacīvaraṁ gahetvā vattapaṭipattiṁ[1] katvā sahacarantopi neva ariye jānāti, evaṁ dujjānā āvuso ariyā”ti. Evaṁ vuttepi so neva aññāsi. Tasmā na cakkhunā dassanaṁ dassanaṁ, ñāṇena dassanameva dassanaṁ. Yathāha “kiṁ te Vakkali iminā pūtikāyena diṭṭhena? Yo kho Vakkali dhammaṁ passati, so maṁ passatī”ti[2]. Tasmā cakkhunā passantopi ñāṇena ariyehi diṭṭhaṁ aniccādilakkhaṇaṁ apassanto ariyādhigatañca dhammaṁ anadhigacchanto ariyakaradhammānaṁ ariyabhāvassa ca adiṭṭhattā “ariyānaṁ adassāvī”ti veditabbo.

Ariyadhammassa akovidoti satipaṭṭhānādibhede ariyadhamme akusalo. **Ariyadhamme avinīto**ti ettha pana—

Duvidho vinayo nāma, ekamekettha pañcadhā.
Abhāvato tassa ayaṁ, “avinīto”ti vuccati.

Ayaṁ hi saṁvaravinayo pahānavinayoti duvidho vinayo. Ettha ca duvidhepi vinaye ekameko vinayo pañcadhā bhijjati. **Saṁvaravinayo**pi hi sīlasaṁvaro satisaṁvaro ñāṇasaṁvaro khantisaṁvaro vīriyasaṁvaroti pañcavidho. **Pahānavinayo**pi tadaṅgapahānaṁ vikkhambhanapahānaṁ samucchedapahānaṁ paṭippassaddhipahānaṁ nissaraṇapahānanti pañcavidho.

Tattha “iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto”ti[3] ayaṁ **sīlasaṁvaro.** “Rakkhati cakkhundriyaṁ cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjatī”ti[4] ayaṁ **satisaṁvaro.**

1. Vattapaṭivattaṁ (Sī, Syā) 2. Saṁ 2. 98 piṭṭhe. 3. Abhi 2. 255 piṭṭhe.
4. Dī 1. 66; Ma 1. 238; Saṁ 2. 384; Aṁ 1. 111 piṭṭhādīsu.

အရိယာ ဒိဋ္ဌာပိ အဒိဋ္ဌာဝ ဟောန္တိ၊ တေသံ စက္ခူနံ ဝဏ္ဏမတ္တဂ္ဂဟဏတော၊ န အရိယဘာဝဂေါစရတော။ သောဏသိင်္ဂါလာဒယောပိ စ စက္ခုနာ အရိယေ ပဿန္တိ၊ န စ တေ အရိယာနံ ဒဿာဝိနော။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—စိတ္တလပဗ္ဗတဝါသိနော ကိရ ခီဏာသဝတ္ထေရဿ ဥပဋ္ဌာကော ဝုဍ္ဎပဗ္ဗဇိတော ဧကဒိဝသံ ထေရေန သဒ္ဓိံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ထေရဿ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ပိဋ္ဌိတော အာဂစ္ဆန္တော ထေရံ ပုစ္ဆိ “အရိယာ နာမ ဘန္တေ ကီဒိသာ”တိ။ ထေရော အာဟ “ဣဓေကစ္စော မဟလ္လကော အရိယာနံ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဝတ္တပဋိပတ္တိံ[၁] ကတွာ သဟစရန္တောပိ နေဝ အရိယေ ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ဒုဇ္ဇာနာ အာဝုသော အရိယာ”တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေပိ သော နေဝ အညာသိ။ တသ္မာ န စက္ခုနာ ဒဿနံ ဒဿနံ၊ ဉာဏေန ဒဿနမေဝ ဒဿနံ။ ယထာဟ “ကိံ တေ ဝက္ကလိ ဣမိနာ ပူတိကာယေန ဒိဋ္ဌေန၊ ယော ခေါ ဝက္ကလိ ဓမ္မံ ပဿတိ၊ သော မံ ပဿတီ”တိ[၂]။ တသ္မာ စက္ခုနာ ပဿန္တောပိ ဉာဏေန အရိယေဟိ ဒိဋ္ဌံ အနိစ္စာဒိလက္ခဏံ အပဿန္တော အရိယာဓိဂတဉ္စ ဓမ္မံ အနဓိဂစ္ဆန္တော အရိယကရဓမ္မာနံ အရိယဘာဝဿ စ အဒိဋ္ဌတ္တာ “အရိယာနံ အဒဿာဝီ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အရိယဓမ္မဿ အကောဝိဒေါတိ သတိပဋ္ဌာနာဒိဘေဒေ အရိယဓမ္မေ အကုသလော။ **အရိယဓမ္မေ အဝိနီတော**တိ ဧတ္ထ ပန—

ဒုဝိဓော ဝိနယော နာမ၊ ဧကမေကေတ္ထ ပဉ္စဓာ။
အဘာဝတော တဿ အယံ၊ “အဝိနီတော”တိ ဝုစ္စတိ။

အယံ ဟိ သံဝရဝိနယော ပဟာနဝိနယောတိ ဒုဝိဓော ဝိနယော။ ဧတ္ထ စ ဒုဝိဓေပိ ဝိနယေ ဧကမေကော ဝိနယော ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ **သံဝရဝိနယော**ပိ ဟိ သီလသံဝရော သတိသံဝရော ဉာဏသံဝရော ခန္တိသံဝရော ဝီရိယသံဝရောတိ ပဉ္စဝိဓော။ **ပဟာနဝိနယော**ပိ တဒင်္ဂပဟာနံ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာနံ သမုစ္ဆေဒပဟာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပဟာနံ နိဿရဏပဟာနန္တိ ပဉ္စဝိဓော။

တတ္ထ “ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော”တိ[၃] အယံ **သီလသံဝရော**။ “ရက္ခတိ စက္ခုန္ဒြိယံ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ”တိ[၄] အယံ **သတိသံဝရော**။

၁-ဝတ္တပဋိဝတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၂-သံ ၂-၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၁-၆၆၊ မ ၁-၂၃၈၊ သံ ၂-၃၈၄၊ အံ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Yāni sotāni lokasmiṁ, (Ajitāti Bhagavā)
Sati tesaṁ nivāraṇaṁ.
Sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi,
Paññāyete pidhīyare”ti[1].

Ayaṁ **ñāṇasaṁvaro.** “Khamo hoti sītassa uṇhassā”ti[2] ayaṁ **khantisaṁvaro.** “Uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāsetī”ti[3] ayaṁ **vīriyasaṁvaro.** Sabbopi cāyaṁ saṁvaro yathāsakaṁ saṁvaritabbānaṁ vinetabbānañca kāyaduccaritādīnaṁ saṁvaraṇato “saṁvaro” vinayanato “vinayo”ti vuccati. Evaṁ tāva saṁvaravinayo pañcadhā bhijjatīti veditabbo.

Tathā yaṁ nāmarūpaparicchedādīsu vipassanāñāṇesu paṭipakkhabhāvato dīpālokeneva tamassa, tena tena vipassanāñāṇena tassa tassa anatthassa[4] pahānaṁ. Seyyathidaṁ, nāmarūpavavatthānena sakkāyadiṭṭhiyā, paccayapariggahena ahetuvisamahetudiṭṭhīnaṁ, tasseva aparabhāgena kaṅkhāvitaraṇena kathaṁkathībhāvassa, kalāpasammasanena “ahaṁ mamā”ti gāhassa, maggāmaggavavatthānena amagge maggasaññāya, udayadassanena ucchedadiṭṭhiyā, vayadassanena sassatadiṭṭhiyā, bhayadassanena sabhaye abhayasaññāya, ādīnavadassanena assādasaññāya, nibbidānupassanāya abhiratisaññāya, muccitukamyatāñāṇena amuccitukamyatāya, upekkhāñāṇena anupekkhāya, anulomena dhammaṭṭhitiyaṁ nibbāne ca paṭilomabhāvassa, gotrabhunā saṅkhāranimittaggāhassa pahānaṁ, etaṁ **tadaṅgapahānaṁ** nāma.

Yaṁ pana upacārappanābhedena samādhinā pavattibhāvanivāraṇato ghaṭappahāreneva udakapiṭṭhe sevālassa tesaṁ tesaṁ nīvaraṇādidhammānaṁ pahānaṁ, etaṁ **vikkhambhanapahānaṁ** nāma.

Yaṁ catunnaṁ ariyamaggānaṁ bhāvitattā taṁtaṁmaggavato attano attano santāne “diṭṭhigatānaṁ pahānāyā”ti-ādīsu[5] nayena vuttassa samudayapakkhikassa kilesagaṇassa accantaṁ appavattibhāvena pahānaṁ, idaṁ **samucchedapahānaṁ** nāma. Yaṁ pana phalakkhaṇe paṭippassaddhattaṁ kilesānaṁ, etaṁ

---

1. Khu 1. 434 piṭṭhe. 2. Ma 1. 13; Aṁ 2. 433; Aṁ 3. 341 piṭṭhesu.
3. Ma 1. 4; Aṁ 2. 432; Aṁ 3. 342 piṭṭhesu. 4. Aṅgassa (Sī, Syā)
5. Abhi 1. 72 piṭṭhe.

“ယာနိ သောတာနိ လောကသ္မိံ၊ (အဇိတာတိ ဘဂဝါ)
သတိ တေသံ နိဝါရဏံ။
သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ၊
ပညာယေတေ ပိဓီယရေ”တိ[၁]။

အယံ **ဉာဏသံဝရော**။ “ခမော ဟောတိ သီတဿ ဥဏှဿာ”တိ[၂] အယံ **ခန္တိသံဝရော**။ “ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတီ”တိ[၃] အယံ **ဝီရိယသံဝရော**။ သဗ္ဗောပိ စာယံ သံဝရော ယထာသကံ သံဝရိတဗ္ဗာနံ ဝိနေတဗ္ဗာနဉ္စ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနံ သံဝရဏတော “သံဝရော” ဝိနယနတော “ဝိနယော”တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ တာဝ သံဝရဝိနယော ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တထာ ယံ နာမရူပပရိစ္ဆေဒါဒီသု ဝိပဿနာဉာဏေသု ပဋိပက္ခဘာဝတော ဒီပါလောကေနေဝ တမဿ, တေန တေန ဝိပဿနာဉာဏေန တဿ တဿ အနတ္ထဿ[၄] ပဟာနံ။ သေယျထိဒံ၊ နာမရူပဝဝတ္ထာနေန သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ၊ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန အဟေတုဝိသမဟေတုဒိဋ္ဌီနံ၊ တဿေဝ အပရဘာဂေန ကင်္ခါဝိတရဏေန ကထံကထီဘာဝဿ၊ ကလာပသမ္မသနေန “အဟံ မမာ”တိ ဂါဟဿ၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂဝဝတ္ထာနေန အမဂ္ဂေ မဂ္ဂသညာယ၊ ဥဒယဒဿနေန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ၊ ဝယဒဿနေန သဿတဒိဋ္ဌိယာ၊ ဘယဒဿနေန သဘယေ အဘယသညာယ၊ အာဒီနဝဒဿနေန အဿာဒသညာယ၊ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာယ အဘိရတိသညာယ၊ မုစ္စိတုကမျတာဉာဏေန အမုစ္စိတုကမျတာယ၊ ဥပေက္ခာဉာဏေန အနုပေက္ခာယ၊ အနုလောမေန ဓမ္မဋ္ဌိတိယံ နိဗ္ဗာနေ စ ပဋိလောမဘာဝဿ၊ ဂေါတြဘုနာ သင်္ခါရနိမိတ္တဂ္ဂါဟဿ ပဟာနံ၊ ဧတံ **တဒင်္ဂပဟာနံ** နာမ။

ယံ ပန ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန သမာဓိနာ ပဝတ္တိဘာဝနိဝါရဏတော ဃဋပ္ပဟာရေနေဝ ဥဒကပိဋ္ဌေ သေဝါလဿ တေသံ တေသံ နီဝရဏာဒိဓမ္မာနံ ပဟာနံ၊ ဧတံ **ဝိက္ခမ္ဘနပဟာနံ** နာမ။

ယံ စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂါနံ ဘာဝိတတ္တာ တံတံမဂ္ဂဝတော အတ္တနော အတ္တနော သန္တာနေ “ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယာ”တိအာဒိနာ[၅] နယေန ဝုတ္တဿ သမုဒယပက္ခိကဿ ကိလေသဂဏဿ အစ္စန္တံ အပ္ပဝတ္တိဘာဝေန ပဟာနံ၊ ဣဒံ **သမုစ္ဆေဒပဟာနံ** နာမ။ ယံ ပန ဖလက္ခဏေ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တံ ကိလေသာနံ၊ ဧတံ

၁-ခု ၁-၄၃၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၁၃၊ အံ ၂-၄၃၃၊ အံ ၃-၃၄၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၁-၁၄၊ အံ ၂-၄၃၂၊ အံ ၃-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-အင်္ဂဿ (သီ၊ သျာ)
၅-အဘိ ၁-၇၂-ပိဋ္ဌေ။

paṭippassaddhipahānaṁ nāma. Yaṁ sabbasaṅkhatanissaṭattā pahīnasabbasaṅkhataṁ nibbānaṁ, etaṁ **nissaraṇapahānaṁ** nāma. Sabbampi cetaṁ pahānaṁ yasmā cāgaṭṭhena pahānaṁ vinayanaṭṭhena vinayo, tasmā “pahānavinayo”ti vuccati. Taṁtaṁpahānavato vā tassa tassa vinayassa sambhavatopetaṁ “pahānavinayo”ti vuccati. Evaṁ pahānavinayopi pañcadhā bhijjatīti veditabbo.

Evamayaṁ saṅkhepato duvidho bhedato ca dasavidho vinayo bhinnasaṁvarattā pahātabbassa ca appahīnattā yasmā etassa assutavato puthujjanassa natthi, tasmā abhāvato tassa ayaṁ “avinīto”ti vuccatīti. Esa nayo **sappurisānaṁ adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto**ti etthapi. Ninnānākaraṇañhi etaṁ atthato. Yathāha, “yeva te ariyā, teva te sappurisā. Yeva te sappurisā, teva te ariyā. Yo eva so ariyānaṁ dhammo, so eva so sappurisānaṁ dhammo. Yo eva so sappurisānaṁ dhammo, so eva so ariyānaṁ dhammo. Yeva te ariyavinayā, teva te sappurisavinayā. Yeva te sappurisavinayā, teva te ariyavinayā. Ariyeti vā sappuriseti vā, ariyadhammeti vā sappurisadhammeti vā, ariyavinayeti vā sappurisavinayeti vā esese eke ekatthe same samabhāge tajjāte taññevā”ti.

Kasmā pana Bhagavā “sabbadhammamūlapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmī”ti vatvā taṁ adesetvāva “idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī”ti evaṁ puthujjanaṁ niddisīti. Puggalādhiṭṭhānāya dhammadesanāya taṁ atthaṁ āvikātuṁ. Bhagavato hi dhammādhiṭṭhānā dhammadesanā, dhammādhiṭṭhānā puggaladesanā, puggalādhiṭṭhānā puggaladesanā, puggalādhiṭṭhānā dhammadesanāti dhammapuggalavaseneva tāva catubbidhā desanā.

Tattha “tisso imā bhikkhave vedanā. Katamā tisso, sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Imā kho bhikkhave tisso vedanā”ti[1] evarūpī dhammādhiṭṭhānā dhammadesanā veditabbā. “Chadhāturo[2] ayaṁ puriso chaphassāyatano aṭṭhārasa manopavicāro caturādhiṭṭhāno”ti[3] evarūpī dhammādhiṭṭhānā puggaladesanā. “Tayome bhikkhave puggalā santo

1. Saṁ 2. 407 piṭṭhe. 2. Chadhātuyo (Ka) 3. Ma 3. 282 piṭṭhe.

ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပဟာနံ နာမ။ ယံ သဗ္ဗသင်္ခတနိဿဋတ္တာ ပဟီနသဗ္ဗသင်္ခတံ နိဗ္ဗာနံ၊ ဧတံ **နိဿရဏပဟာနံ** နာမ။ သဗ္ဗမ္ပိ စေတံ ပဟာနံ ယသ္မာ စာဂဋ္ဌေန ပဟာနံ၊ ဝိနယနဋ္ဌေန ဝိနယော၊ တသ္မာ “ပဟာနဝိနယော”တိ ဝုစ္စတိ။ တံတံပဟာနဝတော ဝါ တဿ တဿ ဝိနယဿ သမ္ဘဝတောပေတံ “ပဟာနဝိနယော”တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ပဟာနဝိနယောပိ ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝမယံ သင်္ခေပတော ဒုဝိဓော ဘေဒတော စ ဒသဝိဓော ဝိနယော ဘိန္နသံဝရတ္တာ ပဟာတဗ္ဗဿ စ အပ္ပဟီနတ္တာ ယသ္မာ ဧတဿ အဿုတဝတော ပုထုဇ္ဇနဿ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အဘာဝတော တဿ အယံ “အဝိနီတော”တိ ဝုစ္စတီတိ။ ဧသ နယော **သပ္ပုရိသာနံ အဒဿာဝီ သပ္ပုရိသဓမ္မဿ အကောဝိဒေါ သပ္ပုရိသဓမ္မေ အဝိနီတော**တိ ဧတ္ထာပိ။ နိန္နာနာကရဏဉှိ ဧတံ အတ္ထတော။ ယထာဟ၊ “ယေဝ တေ အရိယာ၊ တေဝ တေ သပ္ပုရိသာ။ ယေဝ တေ သပ္ပုရိသာ၊ တေဝ တေ အရိယာ။ ယော ဧဝ သော အရိယာနံ ဓမ္မော၊ သော ဧဝ သော သပ္ပုရိသာနံ ဓမ္မော။ ယော ဧဝ သော သပ္ပုရိသာနံ ဓမ္မော၊ သော ဧဝ သော အရိယာနံ ဓမ္မော။ ယေဝ တေ အရိယဝိနယာ၊ တေဝ တေ သပ္ပုရိသဝိနယာ။ ယေဝ တေ သပ္ပုရိသဝိနယာ၊ တေဝ တေ အရိယဝိနယာ။ အရိယေတိ ဝါ သပ္ပုရိသေတိ ဝါ၊ အရိယဓမ္မေတိ ဝါ သပ္ပုရိသဓမ္မေတိ ဝါ၊ အရိယဝိနယေတိ ဝါ သပ္ပုရိသဝိနယေတိ ဝါ ဧသေသေ ဧကေ ဧကတ္ထေ သမေ သမဘာဂေ တဇ္ဇာတေ တညေဝါ”တိ။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ “သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမီ”တိ ဝတွာ တံ အဒေသေတွာဝ “ဣဓ ဘိက္ခဝေ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော အရိယာနံ အဒဿာဝီ”တိ ဧဝံ ပုထုဇ္ဇနံ နိဒ္ဒိသီတိ။ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဓမ္မဒေသနာယ တံ အတ္ထံ အာဝိကာတုံ။ ဘဂဝတော ဟိ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ၊ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ၊ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ၊ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာတိ ဓမ္မပုဂ္ဂလဝသေနေဝ တာဝ စတုဗ္ဗိဓာ ဒေသနာ။

တတ္ထ “တိဿော ဣမာ ဘိက္ခဝေ ဝေဒနာ။ ကတမာ တိဿော၊ သုခါ ဝေဒနာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ။ ဣမာ ခေါ ဘိက္ခဝေ တိဿော ဝေဒနာ”တိ[၁] ဧဝရူပီ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “ဆဓာတုရော[၂] အယံ ပုရိသော ဆဖဿာယတနော အဋ္ဌာရသ မနောပဝိစာရော စတုရာဓိဋ္ဌာနော”တိ[၃] ဧဝရူပီ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ။ “တယောမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ သန္တော

၁-သံ ၂-၄၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဆဓာတုယော (က) ၃-မ ၃-၂၈၂-ပိဋ္ဌေ။

saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo, andho ekacakkhu dvicakkhu. Katamo ca bhikkhave puggalo andho”ti[1] evarūpī puggalādhiṭṭhānā puggaladesanā. “Katamañca bhikkhave duggatibhayaṁ. Idha bhikkhave ekacco iti paṭisañcikkhati, kāyaduccaritassa kho pāpako vipāko abhisamparāyaṁ -pa- suddhamattānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave duggatibhayan”ti[2] evarūpī puggalādhiṭṭhānā dhammadesanā.

Svāyaṁ idha yasmā puthujjano apariññātavatthuko, apariññāmūlikā ca idhādhippetānaṁ sabbadhammānaṁ mūlabhūtā maññanā hoti, tasmā puthujjanaṁ dassetvā puggalādhiṭṭhānāya desanāya taṁ atthaṁ āvikātuṁ “idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī”ti evaṁ puthujjanaṁ niddisīti veditabbo.

Pathavīvāravaṇṇanā

Evaṁ puthujjanaṁ niddisitvā idāni tassa pathavī-ādīsu vatthūsu sabbasakkāyadhammajanitaṁ maññanaṁ dassento **pathaviṁ pathavito**ti-ādimāha. Tattha lakkhaṇapathavī sasambhārapathavī ārammaṇapathavī sammutipathavīti catubbidhā pathavī. Tāsu “katamā ca āvuso ajjhattikā pathavīdhātu, yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigatan”ti-ādīsu[3] vuttā **lakkhaṇapathavī.** “Pathaviṁ khaṇeyya vā khaṇāpeyya vā”ti-ādīsu[4] vuttā **sasambhārapathavī.** Ye ca kesādayo vīsati koṭṭhāsā, ayolohādayo ca bāhirā. Sā hi vaṇṇādīhi sambhārehi saddhiṁ pathavīti sasambhārapathavī. “Pathavīkasiṇameko sañjānātī”ti-ādīsu[5] āgatā pana **ārammaṇapathavī,** nimittapathavītipi vuccati. Pathavīkasiṇajjhānalābhī devaloke nibbatto āgamanavasena pathavīdevatāti nāmaṁ labhati. Ayaṁ **sammutipathavī**ti veditabbā. Sā sabbāpi idha labbhati. Tāsu yaṁkañci pathaviṁ ayaṁ puthujjano pathavito sañjānāti, pathavīti sañjānāti, pathavībhāgena sañjānāti, lokavohāraṁ gahetvā saññāvipallāsena sañjānāti pathavīti. Evaṁ pathavībhāgaṁ amuñcantoyeva vā etaṁ[6] “sattoti vā sattassā”ti vā ādinā nayena sañjānāti. Kasmā evaṁ sañjānātīti

1. Aṁ 1. 126 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 438 piṭṭhe. 3. Abhi 2. 84 piṭṭhe.
4. Vi 2. 49 piṭṭhe. 5. Dī 3. 257 piṭṭhe. 6. Evaṁ (Syā, Ka)

သံဝိဇ္ဇမာနာ လောကသ္မိံ။ ကတမေ တယော၊ အန္ဓော ဧကစက္ခု ဒွိစက္ခု။ ကတမော စ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလော အန္ဓော”တိ[၁] ဧဝရူပီ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ။ “ကတမဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဒုဂ္ဂတိဘယံ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ၊ ကာယဒုစ္စရိတဿ ခေါ ပါပကော ဝိပါကော အဘိသမ္ပရာယံ။ ပ။ သုဒ္ဓမတ္တာနံ ပရိဟရတိ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဒုဂ္ဂတိဘယ”န္တိ[၂] ဧဝရူပီ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ။

သွာယံ ဣဓ ယသ္မာ ပုထုဇ္ဇနော အပရိညာတဝတ္ထုကော၊ အပရိညာမူလိကာ စ ဣဓာဓိပ္ပေတာနံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ မူလဘူတာ မညနာ ဟောတိ၊ တသ္မာ ပုထုဇ္ဇနံ ဒဿေတွာ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ တံ အတ္ထံ အာဝိကာတုံ “ဣဓ ဘိက္ခဝေ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော အရိယာနံ အဒဿာဝီ”တိ ဧဝံ ပုထုဇ္ဇနံ နိဒ္ဒိသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပထဝီဝါရဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ပုထုဇ္ဇနံ နိဒ္ဒိသိတွာ ဣဒါနိ တဿ ပထဝီအာဒီသု ဝတ္ထူသု သဗ္ဗသက္ကာယဓမ္မဇနိတံ မညနံ ဒဿေန္တော **ပထဝိံ ပထဝိတော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ လက္ခဏပထဝီ သသမ္ဘာရပထဝီ အာရမ္မဏပထဝီ သမ္မုတိပထဝီတိ စတုဗ္ဗိဓာ ပထဝီ။ တာသု “ကတမာ စ အာဝုသော အဇ္ဈတ္တိကာ ပထဝီဓာတု၊ ယံ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စတ္တံ ကက္ခဠံ ခရိဂတ”န္တိအာဒီသု[၃] ဝုတ္တာ **လက္ခဏပထဝီ။** “ပထဝိံ ခဏေယျ ဝါ ခဏာပေယျ ဝါ”တိအာဒီသု[၄] ဝုတ္တာ **သသမ္ဘာရပထဝီ။** ယေ စ ကေသာဒယော ဝီသတိ ကောဋ္ဌာသာ, အယောလောဟာဒယော စ ဗာဟိရာ။ သာ ဟိ ဝဏ္ဏာဒီဟိ သမ္ဘာရေဟိ သဒ္ဓိံ ပထဝီတိ သသမ္ဘာရပထဝီ။ “ပထဝီကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတီ”တိအာဒီသု[၅] အာဂတာ ပန **အာရမ္မဏပထဝီ၊** နိမိတ္တပထဝီတိပိ ဝုစ္စတိ။ ပထဝီကသိဏဇ္ဈာနလာဘီ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အာဂမနဝသေန ပထဝီဒေဝတာတိ နာမံ လဘတိ။ အယံ **သမ္မုတိပထဝီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ သဗ္ဗာပိ ဣဓ လဗ္ဘတိ။ တာသု ယံကိဉ္စိ ပထဝိံ အယံ ပုထုဇ္ဇနော ပထဝိတော သဉ္ဇာနာတိ၊ ပထဝီတိ သဉ္ဇာနာတိ၊ ပထဝီဘာဂေန သဉ္ဇာနာတိ၊ လောကဝေါဟာရံ ဂဟေတွာ သညာဝိပလ္လာသေန သဉ္ဇာနာတိ ပထဝီတိ။ ဧဝံ ပထဝီဘာဂံ အမုဉ္စန္တောယေဝ ဝါ ဧတံ[၆] “သတ္တောတိ ဝါ သတ္တဿာ”တိ ဝါ အာဒိနာ နယေန သဉ္ဇာနာတိ။ ကသ္မာ ဧဝံ သဉ္ဇာနာတီတိ

၁-အံ ၁-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၄၃၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၂-၈၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၂-၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၃-၂၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဧဝံ (သျာ၊ က)

na vattabbaṁ. Ummattako viya hi puthujjano. So yaṁkiñci yena kenaci ākārena gaṇhāti. Ariyānaṁ adassāvitādibhedameva vā ettha kāraṇaṁ. Yaṁ vā parato "apariññātaṁ tassā"ti vadantena Bhagavatāva vuttaṁ.

Pathaviṁ pathavito saññatvāti so taṁ pathaviṁ evaṁ viparītasaññāya sañjānitvā, "saññānidānā hi papañcasaṅkhā"ti[1] vacanato aparabhāge thāmapattehi taṇhāmānadiṭṭhipapañcehi idha maññanānāmena vuttehi maññati kappeti vikappeti, nānappakārato aññathā gaṇhāti. Tena vuttaṁ "pathaviṁ maññatī"ti. Evaṁ maññato cassa tā maññanā oḷārikanayena dassetuṁ "yā ayaṁ kesā lomā"ti-ādinā nayena vīsatibhedā ajjhattikā pathavī vuttā, yā cāyaṁ Vibhaṅge "tattha katamā bāhirā pathavīdhātu, yaṁ bāhiraṁ kakkhaḷaṁ kharigataṁ kakkhaḷattaṁ kakkhaḷabhāvo bahiddhā anupādinnaṁ. Seyyathidaṁ, ayo lohaṁ tipu sīsaṁ sajjhaṁ muttā maṇi veḷuriyaṁ saṅkho silā pavāḷaṁ rajataṁ jātarūpaṁ lohitaṅko masāragallaṁ tiṇaṁ kaṭṭhaṁ sakkharā kaṭhalaṁ bhūmi pāsāṇo pabbato"ti[2] evaṁ bāhirā pathavī vuttā, yā ca ajjhattārammaṇattike nimittapathavī, taṁ gahetvā ayamatthayojanā vuccati.

Pathaviṁ maññatīti tīhi maññanāhi ahaṁ pathavīti maññati, mama pathavīti maññati, paro pathavīti maññati, parassa pathavīti maññati, atha vā ajjhattikaṁ pathaviṁ taṇhāmaññanāya maññati, mānamaññanāya maññati, diṭṭhimaññanāya maññati. Kathaṁ? Ayañhi kesādīsu chandarāgaṁ janeti kese assādeti abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Lome, nakhe, dante, tacaṁ, aññataraṁ vā pana rajjanīyavatthuṁ. Evaṁ ajjhattikaṁ pathaviṁ taṇhāmaññanāya maññati. Iti me kesā siyuṁ anāgatamaddhānaṁ. Iti lomāti-ādinā vā pana nayena tattha nandiṁ samannāneti. "Imināhaṁ sīlena vā -pa- brahmacariyena vā evaṁ siniddhamudusukhumanīlakeso bhavissāmī"ti-ādinā vā pana nayena appaṭiladdhānaṁ paṭilābhāya cittaṁ paṇidahati. Evampi ajjhattikaṁ pathaviṁ taṇhāmaññanāya maññati.

Tathā attano kesādīnaṁ sampattiṁ vā vipattiṁ vā nissāya mānaṁ janeti, "seyyohamasmīti vā sadisohamasmīti vā hīnohamasmīti vā"ti evaṁ

---

1. Khu 1. 414 piṭṭhe Suttanipāte.
2. Abhi 2, Dhātuvibhaṅge 84 piṭṭhe.

န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဥမ္မတ္တကော ဝိယ ဟိ ပုထုဇ္ဇနော။ သော ယံကိဉ္စိ ယေန ကေနစိ အာကာရေန ဂဏှာတိ။ အရိယာနံ အဒဿာဝိတာဒိဘေဒမေဝ ဝါ ဧတ္ထ ကာရဏံ။ ယံ ဝါ ပရတော "အပရိညာတံ တဿာ"တိ ဝဒန္တေန ဘဂဝတာဝ ဝုတ္တံ။

ပထဝိံ ပထဝိတော သညတွာတိ သော တံ ပထဝိံ ဧဝံ ဝိပရီတသညာယ သဉ္ဇာနိတွာ၊ "သညာနိဒါနာ ဟိ ပပဉ္စသင်္ခါ"တိ[၁] ဝစနတော အပရဘာဂေ ထာမပတ္တေဟိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိပပဉ္စေဟိ ဣဓ မညနာနာမေန ဝုတ္တေဟိ မညတိ ကပ္ပေတိ ဝိကပ္ပေတိ၊ နာနပ္ပကာရတော အညထာ ဂဏှာတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ပထဝိံ မညတီ"တိ။ ဧဝံ မညတော စဿ တာ မညနာ ဩဠာရိကနယေန ဒဿေတုံ "ယာ အယံ ကေသာ လောမာ"တိအာဒိနာ နယေန ဝီသတိဘေဒါ အဇ္ဈတ္တိကာ ပထဝီ ဝုတ္တာ၊ ယာ စာယံ ဝိဘင်္ဂေ "တတ္ထ ကတမာ ဗာဟိရာ ပထဝီဓာတု၊ ယံ ဗာဟိရံ ကက္ခဠံ ခရိဂတံ ကက္ခဠတ္တံ ကက္ခဠဘာဝေါ ဗဟိဒ္ဓါ အနုပါဒိန္နံ။ သေယျထိဒံ၊ အယော လောဟံ တိပု သီသံ သဇ္ဈုံ မုတ္တာ မဏိ ဝေဠုရိယံ သင်္ခေါ သိလာ ပဝါဠံ ရဇတံ ဇာတရူပံ လောဟိတင်္ကော မသာရဂလ္လံ တိဏံ ကဋ္ဌံ သက္ခရာ ကဌလံ ဘူမိ ပါသာဏော ပဗ္ဗတော"တိ[၂] ဧဝံ ဗာဟိရာ ပထဝီ ဝုတ္တာ၊ ယာ စ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတ္တိကေ နိမိတ္တပထဝီ၊ တံ ဂဟေတွာ အယမတ္ထယောဇနာ ဝုစ္စတိ။

ပထဝိံ မညတီတိ တီဟိ မညနာဟိ အဟံ ပထဝီတိ မညတိ၊ မမ ပထဝီတိ မညတိ၊ ပရော ပထဝီတိ မညတိ၊ ပရဿ ပထဝီတိ မညတိ၊ အထ ဝါ အဇ္ဈတ္တိကံ ပထဝိံ တဏှာမညနာယ မညတိ၊ မာနမညနာယ မညတိ၊ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတိ။ ကထံ? အယဉှိ ကေသာဒီသု ဆန္ဒရာဂံ ဇနေတိ ကေသေ အဿာဒေတိ အဘိနန္ဒတိ အဘိဝဒတိ အဇ္ဈောသာယ တိဋ္ဌတိ။ လောမေ၊ နခေ၊ ဒန္တေ၊ တစံ၊ အညတရံ ဝါ ပန ရဇ္ဇနီယဝတ္ထုံ။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တိကံ ပထဝိံ တဏှာမညနာယ မညတိ။ ဣတိ မေ ကေသာ သိယုံ အနာဂတမဒ္ဓါနံ။ ဣတိ လောမာတိအာဒိနာ ဝါ ပန နယေန တတ္ထ နန္ဒိံ သမန္နာနေတိ။ "ဣမိနာဟံ သီလေန ဝါ။ပ။ ဗြဟ္မစရိယေန ဝါ ဧဝံ သိနိဒ္ဓမုဒုသုခုမနီလကေသော ဘဝိဿာမီ"တိအာဒိနာ ဝါ ပန နယေန အပ္ပဋိလဒ္ဓါနံ ပဋိလာဘာယ စိတ္တံ ပဏိဒဟတိ။ ဧဝမ္ပိ အဇ္ဈတ္တိကံ ပထဝိံ တဏှာမညနာယ မညတိ။

တထာ အတ္တနော ကေသာဒီနံ သမ္ပတ္တိံ ဝါ ဝိပတ္တိံ ဝါ နိဿာယ မာနံ ဇနေတိ၊ "သေယျောဟမသ္မီတိ ဝါ သဒိသောဟမသ္မီတိ ဝါ ဟီနောဟမသ္မီတိ ဝါ"တိ ဧဝံ

၁-ခု ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။
၂-အဘိ ၂-ဓာတုဝိဘင်္ဂေ ၈၄-ပိဋ္ဌေ။

ajjhattikaṁ pathaviṁ mānamaññanāya maññati. “Taṁ jīvaṁ taṁ sarīran”ti[1] āgatanayena pana kesaṁ “jīvo”ti abhinivisati. Esa nayo lomādīsu. Evaṁ ajjhattikaṁ pathaviṁ diṭṭhimaññanāya maññati.

Atha vā “yā ceva kho panāvuso ajjhattikā pathavīdhātu, yā ca bāhirā pathavīdhātu, pathavīdhāturevesā, taṁ netaṁ mamā”ti[2] imissā pavattiyā paccanīkanayena kesādibhedaṁ pathaviṁ etaṁ mama esohamasmi eso me attāti abhinivisati. Evampi ajjhattikaṁ pathaviṁ diṭṭhimaññanāya maññati. Evaṁ tāva ajjhattikaṁ pathaviṁ tīhi maññanāhi maññati.

Yathā ca ajjhattikaṁ, evaṁ bāhirampi. Kathaṁ? Ayañhi ayalohādīsu chandarāgaṁ janeti. Ayalohādīni assādeti abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Mama ayo mama lohanti-ādinā nayena ayādīni mamāyati rakkhati gopayati, evaṁ bāhiraṁ pathaviṁ taṇhāmaññanāya maññati. Iti me ayalohādayo siyuṁ anāgatamaddhānanti vā panettha nandiṁ samannāneti, “imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā evaṁ sampanna-ayalohādi-upakaraṇo bhavissāmī”ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṁ paṇidahati. Evampi bāhiraṁ pathaviṁ taṇhāmaññanāya maññati.

Tathā attano ayalohādīnaṁ sampattiṁ vā vipattiṁ vā nissāya mānaṁ janeti “imināhaṁ seyyosmīti vā sadisosmīti vā hīnosmīti vā”ti[3] evaṁ bāhiraṁ pathaviṁ mānamaññanāya maññati. Aye jīvasaññī hutvā pana ayaṁ “jīvo”ti abhinivisati. Esa nayo lohādīsu. Evaṁ bāhiraṁ pathaviṁ diṭṭhimaññanāya maññati.

Atha vā “idhekacco pathavīkasiṇaṁ attato samanupassati. Yaṁ pathavīkasiṇaṁ, so ahaṁ. Yo ahaṁ, taṁ pathavīkasiṇanti pathavīkasiṇañca attañca advayaṁ samanupassatī”ti[4] paṭisambhidāyaṁ vuttanayeneva nimittapathaviṁ “atthā”ti abhinivisati. Evaṁ bāhiraṁ pathaviṁ diṭṭhimaññanāya maññati. Evampi bāhiraṁ pathaviṁ tīhi maññanāhi maññati. Evaṁ tāva “pathaviṁ maññatī”ti ettha tissopi maññanā veditabbā. Ito paraṁ saṅkhepeneva kathayissāma.

1. Ma 2. 151 piṭṭhe.
2. Ma 1. 242 piṭṭhe.
3. Abhi 2. 359 piṭṭhe.
4. Khu 9. 137 piṭṭhe.

အဇ္ဈတ္တိကံ ပထဝိံ မာနမညနာယ မညတိ။ “တံ ဇီဝံ တံ သရီရ”န္တိ[၁] အာဂတနယေန ပန ကေသံ “ဇီဝေါ”တိ အဘိနိဝိသတိ။ ဧသ နယော လောမာဒီသု။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တိကံ ပထဝိံ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတိ။

အထ ဝါ “ယာ စေဝ ခေါ ပနာဝုသော အဇ္ဈတ္တိကာ ပထဝီဓာတု၊ ယာ စ ဗာဟိရာ ပထဝီဓာတု၊ ပထဝီဓာတုရေဝေသာ၊ တံ နေတံ မမာ”တိ[၂] ဣမိဿာ ပဝတ္တိယာ ပစ္စနီကနယေန ကေသာဒိဘေဒံ ပထဝိံ ဧတံ မမ ဧသောဟမသ္မိ ဧသော မေ အတ္တာတိ အဘိနိဝိသတိ။ ဧဝမ္ပိ အဇ္ဈတ္တိကံ ပထဝိံ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတိ။ ဧဝံ တာဝ အဇ္ဈတ္တိကံ ပထဝိံ တီဟိ မညနာဟိ မညတိ။

ယထာ စ အဇ္ဈတ္တိကံ၊ ဧဝံ ဗာဟိရမ္ပိ။ ကထံ? အယဉ္ဟိ အယလောဟာဒီသု ဆန္ဒရာဂံ ဇနေတိ။ အယလောဟာဒီနိ အဿာဒေတိ အဘိနန္ဒတိ အဘိဝဒတိ အဇ္ဈောသာယ တိဋ္ဌတိ။ မမ အယော မမ လောဟန္တိအာဒိနာ နယေန အယာဒီနိ မမာယတိ ရက္ခတိ ဂေါပယတိ၊ ဧဝံ ဗာဟိရံ ပထဝိံ တဏှာမညနာယ မညတိ။ ဣတိ မေ အယလောဟာဒယော သိယုံ အနာဂတမဒ္ဓါနန္တိ ဝါ ပနေတ္ထ နန္ဒိံ သမန္နာနေတိ၊ “ဣမိနာဟံ သီလေန ဝါ ဝတေန ဝါ တပေန ဝါ ဗြဟ္မစရိယေန ဝါ ဧဝံ သမ္ပန္နအယလောဟာဒိဥပကရဏော ဘဝိဿာမီ”တိ အပ္ပဋိလဒ္ဓဿ ပဋိလာဘာယ စိတ္တံ ပဏိဒဟတိ။ ဧဝမ္ပိ ဗာဟိရံ ပထဝိံ တဏှာမညနာယ မညတိ။

တထာ အတ္တနော အယလောဟာဒီနံ သမ္ပတ္တိံ ဝါ ဝိပတ္တိံ ဝါ နိဿာယ မာနံ ဇနေတိ “ဣမိနာဟံ သေယျောသ္မီတိ ဝါ သဒိသောသ္မီတိ ဝါ ဟီနောသ္မီတိ ဝါ”တိ[၃] ဧဝံ ဗာဟိရံ ပထဝိံ မာနမညနာယ မညတိ။ အယေ ဇီဝသညီ ဟုတွာ ပန အယံ “ဇီဝေါ”တိ အဘိနိဝိသတိ။ ဧသ နယော လောဟာဒီသု။ ဧဝံ ဗာဟိရံ ပထဝိံ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတိ။

အထ ဝါ “ဣဓေကစ္စော ပထဝီကသိဏံ အတ္တတော သမနုပဿတိ။ ယံ ပထဝီကသိဏံ၊ သော အဟံ။ ယော အဟံ၊ တံ ပထဝီကသိဏန္တိ ပထဝီကသိဏဉ္စ အတ္တဉ္စ အဒွယံ သမနုပဿတီ”တိ[၄] ပဋိသမ္ဘိဒါယံ ဝုတ္တနယေနေဝ နိမိတ္တပထဝိံ “အတ္တာ”တိ အဘိနိဝိသတိ။ ဧဝံ ဗာဟိရံ ပထဝိံ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတိ။ ဧဝမ္ပိ ဗာဟိရံ ပထဝိံ တီဟိ မညနာဟိ မညတိ။ ဧဝံ တာဝ “ပထဝိံ မညတီ”တိ ဧတ္ထ တိဿောပိ မညနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတော ပရံ သင်္ခေပေနေဝ ကထယိဿာမ။

၁-မ ၂-၁၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၂၄၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ ၂-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၉-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ။

Pathaviyā maññatīti ettha **pathaviyā**ti bhummavacanametaṁ. Tasmā ahaṁ pathaviyāti maññati, mayhaṁ kiñcanaṁ palibodho pathaviyāti maññati, paro pathaviyāti maññati, parassa kiñcanaṁ palibodho pathaviyāti maññatīti ayamettha attho.

Atha vā yvāyaṁ "kathaṁ rūpasmiṁ attānaṁ samanupassati, idhekacco vedanaṁ, saññaṁ, saṅkhāre, viññāṇaṁ attato samanupassati, tassa evaṁ hoti, ayaṁ kho me attā, so kho pana me attā imasmiṁ rūpeti evaṁ rūpasmiṁ vā attānaṁ samanupassatī"ti[1] etassa atthanayo vutto, eteneva nayena vedanādidhamme attato gahetvā tato ajjhattikabāhirāsu pathavīsu yaṁkañci pathaviṁ tassokāsabhāvena parikappetvā so kho pana me ayaṁ attā imissā pathaviyāti maññanto pathaviyā maññati, ayamassa diṭṭhimaññanā. Tasmiṁ yeva panassa attani sinehaṁ tabbatthukañca mānaṁ uppādayato taṇhāmānamaññanāpi veditabbā. Yadā pana teneva nayena so kho panassa attā pathaviyāti maññati, tadā diṭṭhimaññanā eva yujjati. Itarāyopi pana icchanti.

Pathavito maññatīti ettha pana **pathavito**ti nissakkavacanaṁ. Tasmā sa-upakaraṇassa attano vā parassa vā yathāvuttappabhedato pathavito uppattiṁ vā niggamanaṁ vā pathavito vā añño attāti maññamāno pathavito maññatīti veditabbo, ayamassa diṭṭhimaññanā. Tasmiṁyeva panassa diṭṭhimaññanāya maññite vatthusmiṁ sinehaṁ mānañca uppādayato taṇhāmānamaññanāpi veditabbā. Apare āhu "pathavīkasiṇaṁ parittaṁ bhāvetvā tato aññaṁ appamāṇaṁ attānaṁ gahetvā pathavito bahiddhāpi me attāti maññamāno pathavito maññatī"ti.

Pathaviṁ meti maññatīti ettha pana kevalañhi mahāpathaviṁ taṇhāvasena mamāyatīti iminā nayena pavattā ekā taṇhāmaññanā eva labbhatīti veditabbā. Sā cāyaṁ mama kesā, mama lomā, mama ayo, mama lohanti evaṁ yathāvuttappabhedāya sabbāyapi ajjhattikabāhirāya pathaviyā yojetabbāti.

1. Khu 9. 139 Paṭisambhidāmagge.

ပထဝိယာ မညတီတိ ဧတ္ထ **ပထဝိယာ**တိ ဘုမ္မဝစနမေတံ။ တသ္မာ အဟံ ပထဝိယာတိ မညတိ၊ မယှံ ကိဉ္စနံ ပလိဗောဓော ပထဝိယာတိ မညတိ၊ ပရော ပထဝိယာတိ မညတိ၊ ပရဿ ကိဉ္စနံ ပလိဗောဓော ပထဝိယာတိ မညတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

အထ ဝါ ယွာယံ "ကထံ ရူပသ္မိံ အတ္တာနံ သမနုပဿတိ၊ ဣဓေကစ္စော ဝေဒနံ၊ သညံ၊ သင်္ခါရေ၊ ဝိညာဏံ အတ္တတော သမနုပဿတိ၊ တဿ ဧဝံ ဟောတိ၊ အယံ ခေါ မေ အတ္တာ၊ သော ခေါ ပန မေ အတ္တာ ဣမသ္မိံ ရူပေတိ ဧဝံ ရူပသ္မိံ ဝါ အတ္တာနံ သမနုပဿတီ"တိ[၁] ဧတဿ အတ္ထနယော ဝုတ္တော၊ ဧတေနေဝ နယေန ဝေဒနာဒိဓမ္မေ အတ္တတော ဂဟေတွာ တတော အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာသု ပထဝီသု ယံကဉ္စိ ပထဝိံ တဿောကာသဘာဝေန ပရိကပ္ပေတွာ သော ခေါ ပန မေ အယံ အတ္တာ ဣမိဿာ ပထဝိယာတိ မညန္တော ပထဝိယာ မညတိ၊ အယမဿ ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ အတ္တနိ သိနေဟံ တဗ္ဗတ္ထုကဉ္စ မာနံ ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယဒါ ပန တေနေဝ နယေန သော ခေါ ပနဿ အတ္တာ ပထဝိယာတိ မညတိ၊ တဒါ ဒိဋ္ဌိမညနာ ဧဝ ယုဇ္ဇတိ။ ဣတရာယောပိ ပန ဣစ္ဆန္တိ။

ပထဝိတော မညတီတိ ဧတ္ထ ပန **ပထဝိတော**တိ နိဿက္ကဝစနံ။ တသ္မာ သဥပကရဏဿ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ယထာဝုတ္တပ္ပဘေဒတော ပထဝိတော ဥပ္ပတ္တိံ ဝါ နိဂ္ဂမနံ ဝါ ပထဝိတော ဝါ အညော အတ္တာတိ မညမာနော ပထဝိတော မညတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အယမဿ ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ သိနေဟံ မာနဉ္စ ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အပရေ အာဟု "ပထဝီကသိဏံ ပရိတ္တံ ဘာဝေတွာ တတော အညံ အပ္ပမာဏံ အတ္တာနံ ဂဟေတွာ ပထဝိတော ဗဟိဒ္ဓါပိ မေ အတ္တာတိ မညမာနော ပထဝိတော မညတီ"တိ။

ပထဝိံ မေတိ မညတီတိ ဧတ္ထ ပန ကေဝလဉှိ မဟာပထဝိံ တဏှာဝသေန မမာယတီတိ ဣမိနာ နယေန ပဝတ္တာ ဧကာ တဏှာမညနာ ဧဝ လဗ္ဘတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ စာယံ မမ ကေသာ၊ မမ လောမာ၊ မမ အယော၊ မမ လောဟန္တိ ဧဝံ ယထာဝုတ္တပ္ပဘေဒါယ သဗ္ဗာယပိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယ ပထဝိယာ ယောဇေတဗ္ဗာတိ။

၁-ခု ၉-၁၃၉-ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

Pathaviṁ abhinandatīti vuttappakārameva pathaviṁ taṇhādīhi abhinandati, assādeti, parāmasati cāti vuttaṁ hoti. “Pathaviṁ maññatī”ti eteneva etasmiṁ atthe siddhe kasmā etaṁ vuttanti ce. Avicāritametaṁ porāṇehi. Ayaṁ pana attano mati, desanāvilāsato vā ādīnavadassanato vā. Yassā hi dhammadhātuyā suppaṭividdhattā nānānayavicitradesanāvilāsasampanno, ayaṁ[1] sā Bhagavatā suppaṭividdhā. Tasmā pubbe maññanāvasena kilesuppattiṁ dassetvā idāni abhinandanāvasena[2] dassento desanāvilāsato vā idamāha. Yo vā pathaviṁ maññati, pathaviyā maññati, pathavito maññati, pathaviṁ meti maññati, so yasmā na sakkoti pathavīnissitaṁ taṇhaṁ vā diṭṭhiṁ vā pahātuṁ, tasmā pathaviṁ abhinandatiyeva. Yo ca pathaviṁ abhinandati, dukkhaṁ so abhinandati, dukkhañca ādīnavoti ādīnavadassanatopi idamāha. Vuttaṁ cetaṁ Bhagavatā “yo bhikkhave pathavīdhātuṁ abhinandati, dukkhaṁ so abhinandati, yo dukkhaṁ abhinandati, aparimutto so dukkhasmāti vadāmī”ti.

Evaṁ pathavīvatthukaṁ maññanaṁ abhinandanañca vatvā idāni yena kāraṇena so maññati, abhinandati ca, taṁ kāraṇaṁ āvikaronto āha **taṁ kissa hetu, apariññātaṁ tassāti vadāmīti**. Tassattho, so puthujjano taṁ pathaviṁ kissa hetu maññati, kena kāraṇena maññati, abhinandatīti ce. Apariññātaṁ tassāti vadāmīti, yasmā taṁ vatthu tassa apariññātaṁ, tasmāti vuttaṁ hoti. Yo hi pathaviṁ parijānāti, so tīhi pariññāhi parijānāti ñātapariññāya tīraṇapariññāya pahānapariññāyāti.

Tattha katamā ñātapariññā. Pathavīdhātuṁ parijānāti, ayaṁ pathavīdhātu ajjhattikā, ayaṁ bāhirā, idamassā lakkhaṇaṁ, imāni rasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānānīti, ayaṁ **ñātapariññā.** Katamā tīraṇapariññā. Evaṁ ñātaṁ katvā pathavīdhātuṁ tīreti aniccato dukkhato rogatoti dvācattālīsāya ākārehi, ayaṁ **tīraṇapariññā.** Katamā pahānapariññā. Evaṁ tīrayitvā aggamaggena pathavīdhātuyā chandarāgaṁ pajahati, ayaṁ **pahānapariññā.**

1. Assa (Sī) 2. Abhinandanādivasena (Syā)

ပထဝိံ အဘိနန္ဒတီတိ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ ပထဝိံ တဏှာဒီဟိ အဘိနန္ဒတိ၊ အဿာဒေတိ၊ ပရာမသတိ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ''ပထဝိံ မညတီ''တိ ဧတေနေဝ ဧတသ္မိံ အတ္ထေ သိဒ္ဓေ ကသ္မာ ဧတံ ဝုတ္တန္တိ စေ။ အဝိစာရိတမေတံ ပေါရာဏေဟိ။ အယံ ပန အတ္တနော မတိ၊ ဒေသနာဝိလာသတော ဝါ အာဒီနဝဒဿနတော ဝါ။ ယဿာ ဟိ ဓမ္မဓာတုယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ နာနာနယဝိစိတြဒေသနာဝိလာသသမ္ပန္နော၊ အယံ[၁] သာ ဘဂဝတာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ။ တသ္မာ ပုဗ္ဗေ မညနာဝသေန ကိလေသုပ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အဘိနန္ဒနာဝသေန[၂] ဒဿေန္တော ဒေသနာဝိလာသတော ဝါ ဣဒမာဟ။ ယော ဝါ ပထဝိံ မညတိ၊ ပထဝိယာ မညတိ၊ ပထဝိတော မညတိ၊ ပထဝိံ မေတိ မညတိ၊ သော ယသ္မာ န သက္ကောတိ ပထဝီနိဿိတံ တဏှံ ဝါ ဒိဋ္ဌိံ ဝါ ပဟာတုံ၊ တသ္မာ ပထဝိံ အဘိနန္ဒတိယေဝ။ ယော စ ပထဝိံ အဘိနန္ဒတိ၊ ဒုက္ခံ သော အဘိနန္ဒတိ၊ ဒုက္ခဉ္စ အာဒီနဝေါတိ အာဒီနဝဒဿနတောပိ ဣဒမာဟ။ ဝုတ္တံ စေတံ ဘဂဝတာ “ယော ဘိက္ခဝေ ပထဝီဓာတုံ အဘိနန္ဒတိ၊ ဒုက္ခံ သော အဘိနန္ဒတိ၊ ယော ဒုက္ခံ အဘိနန္ဒတိ၊ အပရိမုတ္တော သော ဒုက္ခသ္မာတိ ဝဒါမီ''တိ။

ဧဝံ ပထဝီဝတ္ထုကံ မညနံ အဘိနန္ဒနဉ္စ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေန ကာရဏေန သော မညတိ, အဘိနန္ဒတိ စ၊ တံ ကာရဏံ အာဝိကရောန္တော အာဟ **တံ ကိဿ ဟေတု၊ အပရိညာတံ တဿာတိ ဝဒါမီ**တိ။ တဿတ္ထော၊ သော ပုထုဇ္ဇနော တံ ပထဝိံ ကိဿ ဟေတု မညတိ၊ ကေန ကာရဏေန မညတိ၊ အဘိနန္ဒတီတိ စေ။ အပရိညာတံ တဿာတိ ဝဒါမီတိ၊ ယသ္မာ တံ ဝတ္ထု တဿ အပရိညာတံ၊ တသ္မာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယော ဟိ ပထဝိံ ပရိဇာနာတိ၊ သော တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနာတိ ဉာတပရိညာယ တီရဏပရိညာယ ပဟာနပရိညာယာတိ။

တတ္ထ ကတမာ ဉာတပရိညာ။ ပထဝီဓာတုံ ပရိဇာနာတိ၊ အယံ ပထဝီဓာတု အဇ္ဈတ္တိကာ, အယံ ဗာဟိရာ၊ ဣဒမဿာ လက္ခဏံ၊ ဣမာနိ ရသပစ္စုပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာနီတိ၊ အယံ **ဉာတပရိညာ။** ကတမာ တီရဏပရိညာ။ ဧဝံ ဉာတံ ကတွာ ပထဝီဓာတုံ တီရေတိ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော ရောဂတောတိ ဒွါစတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ၊ အယံ **တီရဏပရိညာ။** ကတမာ ပဟာနပရိညာ။ ဧဝံ တီရယိတွာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ပထဝီဓာတုယာ ဆန္ဒရာဂံ ပဇဟတိ၊ အယံ **ပဟာနပရိညာ။**

၁-အဿ (သီ) ၂-အဘိနန္ဒနာဒိဝသေန (သျာ)

Nāmarūpavavatthānaṁ vā ñātapariññā. Kalāpasammasanādi-anulomapariyosānā tīraṇapariññā. Ariyamagge ñāṇaṁ pahānapariññāti. Yo pathaviṁ parijānāti, so imāhi tīhi pariññāhi parijānāti, assa ca puthujjanassa tā pariññāyo natthi, tasmā apariññātattā pathaviṁ maññati ca abhinandati cāti. Tenāha Bhagavā "idha bhikkhave assutavā puthujjano -pa- pathaviṁ maññati, pathaviyā maññati, pathavito maññati, pathaviṁ meti maññati, pathaviṁ abhinandati. Taṁ kissa hetu, apariññātaṁ tassāti vadāmī"ti.

Pathavīvāro niṭṭhito.

Āpovārādivaṇṇanā

Āpaṁ āpatoti etthāpi lakkhaṇasasambhārārammaṇasammutivasena catubbidho āpo. Tesu "tattha katamā ajjhattikā āpodhātu. Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ sineho sinehagataṁ bandhanattaṁ rūpassa ajjhattaṁ upādinnan"ti-ādīsu[1] vutto **lakkhaṇa-āpo.** "Āpokasiṇaṁ uggaṇhanto āpasmiṁ nimittaṁ gaṇhātī"ti-ādīsu vutto **sasambhāra-āpo.** Sesaṁ sabbaṁ pathaviyaṁ vuttasadisameva. Kevalaṁ yojanānaye[2] pana "pittaṁ semhan"ti-ādinā nayena vuttā dvādasabhedā ajjhattikā āpodhātu, "tattha katamā bāhirā āpodhātu. Yaṁ bāhiraṁ āpo āpogataṁ sineho sinehagataṁ bandhanattaṁ rūpassa bahiddhā anupādinnaṁ. Seyyathidaṁ, mūlaraso khandharaso tacaraso pattaraso puppharaso phalaraso khīraṁ dadhi sappi navanītaṁ telaṁ madhu phāṇitaṁ bhummāni vā udakāni antalikkhāni vā"ti[3] evaṁ vuttā ca bāhirā āpodhātu veditabbā, yo ca ajjhattārammaṇattike nimitta-āpo.

Tejaṁ tejatoti imasmiṁ tejovārepi vuttanayeneva vitthāro veditabbo. Yojanānaye panettha "yena ca santappati, yena ca jīrīyati, yena ca pariḍayhati, yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ sammā pariṇāmaṁ gacchatī"ti[3] evaṁ vuttā catuppabhedā ajjhattikā tejodhātu, "tattha

1. Abhi 2. 84 piṭṭhe. 2. Yojanānayena (Syā) 3. Abhi 2. 85 piṭṭhe.

နာမရူပဝဝတ္ထာနံ ဝါ ဉာတပရိညာ။ ကလာပသမ္မသနာဒိအနုလောမပရိယောသာနာ တီရဏပရိညာ။ အရိယမဂ္ဂေ ဉာဏံ ပဟာနပရိညာတိ။ ယော ပထဝိံ ပရိဇာနာတိ၊ သော ဣမာဟိ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနာတိ၊ အဿ စ ပုထုဇ္ဇနဿ တာ ပရိညာယော နတ္ထိ၊ တသ္မာ အပရိညာတတ္တာ ပထဝိံ မညတိ စ အဘိနန္ဒတိ စာတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "ဣဓ ဘိက္ခဝေ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော။ပ။ ပထဝိံ မညတိ၊ ပထဝိယာ မညတိ၊ ပထဝိတော မညတိ၊ ပထဝိံ မေတိ မညတိ၊ ပထဝိံ အဘိနန္ဒတိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ အပရိညာတံ တဿာတိ ဝဒါမီ"တိ။

ပထဝီဝါရော နိဋ္ဌိတော။

အာပေါဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ

အာပံ အာပတောတိ ဧတ္ထာပိ လက္ခဏသသမ္ဘာရာရမ္မဏသမ္မုတိဝသေန စတုဗ္ဗိဓော အာပေါ။ တေသု "တတ္ထ ကတမာ အဇ္ဈတ္တိကာ အာပေါဓာတု။ ယံ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စတ္တံ အာပေါ အာပေါဂတံ သိနေဟော သိနေဟဂတံ ဗန္ဓနတ္တံ ရူပဿ အဇ္ဈတ္တံ ဥပါဒိန္န"န္တိအာဒီသု[1] ဝုတ္တော **လက္ခဏအာပေါ**။ "အာပေါကသိဏံ ဥဂ္ဂဏှန္တော အာပသ္မိံ နိမိတ္တံ ဂဏှာတီ"တိအာဒီသု ဝုတ္တော **သသမ္ဘာရအာပေါ**။ သေသံ သဗ္ဗံ ပထဝိယံ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ ကေဝလံ ယောဇနာနယေ[2] ပန "ပိတ္တံ သေမှ"န္တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ ဒွါဒသဘေဒါ အဇ္ဈတ္တိကာ အာပေါဓာတု၊ "တတ္ထ ကတမာ ဗာဟိရာ အာပေါဓာတု။ ယံ ဗာဟိရံ အာပေါ အာပေါဂတံ သိနေဟော သိနေဟဂတံ ဗန္ဓနတ္တံ ရူပဿ ဗဟိဒ္ဓါ အနုပါဒိန္နံ။ သေယျထိဒံ၊ မူလရသော ခန္ဓရသော တစရသော ပတ္တရသော ပုပ္ဖရသော ဖလရသော ခီရံ ဒဓိ သပ္ပိ နဝနီတံ တေလံ မဓု ဖာဏိတံ ဘုမ္မာနိ ဝါ ဥဒကာနိ အန္တလိက္ခာနိ ဝါ"တိ[3] ဧဝံ ဝုတ္တာ စ ဗာဟိရာ အာပေါဓာတု ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ယော စ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတ္တိကေ နိမိတ္တအာပေါ။

တေဇံ တေဇတောတိ ဣမသ္မိံ တေဇောဝါရေပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္ထာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယောဇနာနယေ ပနေတ္ထ "ယေန စ သန္တပ္ပတိ၊ ယေန စ ဇီရီယတိ၊ ယေန စ ပရိဍယှတိ၊ ယေန စ အသိတပီတခါယိတသာယိတံ သမ္မာ ပရိဏာမံ ဂစ္ဆတီ"တိ[3] ဧဝံ ဝုတ္တာ စတုပ္ပဘေဒါ အဇ္ဈတ္တိကာ တေဇောဓာတု၊ "တတ္ထ

၁-အဘိ ၂-၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ယောဇနာနယေန (သျာ) ၃-အဘိ ၂-၈၅-ပိဋ္ဌေ။

katamā bāhirā tejodhātu. Yaṁ bāhiraṁ tejo tejogataṁ usmā usmāgataṁ usumaṁ usumagataṁ bahiddhā anupādinnaṁ. Seyyathidaṁ, kaṭṭhaggi palālaggi tiṇaggi gomayaggi thusaggi saṅkāraggi indaggi aggisantāpo sūriyasantāpo kaṭṭhasannicayasantāpo tiṇasannicayasantāpo dhaññasannicayasantāpo bhaṇḍasannicayasantāpo”ti[1] evaṁ vuttā ca bāhirā tejodhātu veditabbā.

Vāyaṁ vāyatoti imassa vāyavārassāpi yojanānaye pana “uddhaṅgamā vātā adhogamā vātā kucchisayā vātā koṭṭhāsayā vātā aṅgamaṅgānusārino vātā satthakavātā khurakavātā uppalakavātā assāso passāso”ti[2] evaṁ vuttā ajjhattikā vāyodhātu, “tattha katamā bāhirā vāyodhātu. Yaṁ bāhiraṁ vāyo vāyogataṁ thambhitattaṁ rūpassa bahiddhā anupādinnaṁ. Seyyathidaṁ, puratthimā vātā pacchimā vātā uttarā vātā dakkhiṇā vātā sarajā vātā arajā vātā sītā vātā uṇhā vātā parittā vātā adhimattā vātā kāḷavātā verambhavātā pakkhavātā supaṇṇavātā tālavaṇṭavātā vidhūpanavātā”ti[2] evaṁ vuttā ca bāhirā vāyodhātu veditabbā. Sesaṁ vuttanayamevāti. Ettāvatā ca yvāyaṁ—

“Vuttamhi ekadhamme, ye dhammā ekalakkhaṇā tena.
Vuttā bhavanti sabbe, iti vutto lakkhaṇo hāro”ti—

Evaṁ nettiyaṁ **lakkhaṇo** nāma hāro vutto, tassa vasena yasmā catūsu bhūtesu gahitesu upādārūpampi gahitameva bhavati, rūpalakkhaṇaṁ anatītattā. Yañca bhūtopādārūpaṁ, so rūpakkhandho. Tasmā “assutavā puthujjano pathaviṁ āpaṁ tejaṁ vāyaṁ maññatī”ti vadantena atthato rūpaṁ attato samanupassatītipi vuttaṁ hoti. “Pathaviyā āpasmiṁ tejasmiṁ vāyasmiṁ maññatī”ti vadantena rūpasmiṁ vā attānaṁ samanupassatīti vuttampi hoti. “Pathavito āpato tejato vāyato maññatī”ti vadantena rūpato añño attāti siddhattā rūpavantaṁ vā attānaṁ attani vā rūpaṁ samanupassatītipi vuttaṁ hoti. Evametā catasso rūpavatthukā

1. Abhi 2. 85 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 86 piṭṭhe.

ကတမာ ဗာဟိရာ တေဇောဓာတု။ ယံ ဗာဟိရံ တေဇော တေဇောဂတံ ဥသ္မာ ဥသ္မာဂတံ ဥသုမံ ဥသုမဂတံ ဗဟိဒ္ဓါ အနုပါဒိန္နံ။ သေယျထိဒံ၊ ကဋ္ဌဂ္ဂိ ပလာလဂ္ဂိ တိဏဂ္ဂိ ဂေါမယဂ္ဂိ ထုသဂ္ဂိ သင်္ကာရဂ္ဂိ ဣန္ဒဂ္ဂိ အဂ္ဂိသန္တာပေါ သူရိယသန္တာပေါ ကဋ္ဌသန္နိစယသန္တာပေါ တိဏသန္နိစယသန္တာပေါ ဓညသန္နိစယသန္တာပေါ ဘဏ္ဍသန္နိစယသန္တာပေါ”တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တာ စ ဗာဟိရာ တေဇောဓာတု ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝါယံ ဝါယတောတိ ဣမဿ ဝါယဝါရဿာပိ ယောဇနာနယေ ပန “ဥဒ္ဓင်္ဂမာ ဝါတာ အဓောဂမာ ဝါတာ ကုစ္ဆိသယာ ဝါတာ ကောဋ္ဌာသယာ ဝါတာ အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရိနော ဝါတာ သတ္ထကဝါတာ ခုရကဝါတာ ဥပ္ပလကဝါတာ အဿာသော ပဿာသော”တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တာ အဇ္ဈတ္တိကာ ဝါယောဓာတု၊ “တတ္ထ ကတမာ ဗာဟိရာ ဝါယောဓာတု။ ယံ ဗာဟိရံ ဝါယော ဝါယောဂတံ ထမ္ဘိတတ္တံ ရူပဿ ဗဟိဒ္ဓါ အနုပါဒိန္နံ။ သေယျထိဒံ၊ ပုရတ္ထိမာ ဝါတာ ပစ္ဆိမာ ဝါတာ ဥတ္တရာ ဝါတာ ဒက္ခိဏာ ဝါတာ သရဇာ ဝါတာ အရဇာ ဝါတာ သီတာ ဝါတာ ဥဏှာ ဝါတာ ပရိတ္တာ ဝါတာ အဓိမတ္တာ ဝါတာ ကာဠဝါတာ ဝေရမ္ဘဝါတာ ပက္ခဝါတာ သုပဏ္ဏဝါတာ တာလဝဏ္ဋဝါတာ ဝိဓူပနဝါတာ”တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တာ စ ဗာဟိရာ ဝါယောဓာတု ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။ ဧတ္တာဝတာ စ ယွာယံ—

“ဝုတ္တမှိ ဧကဓမ္မေ၊ ယေ ဓမ္မာ ဧကလက္ခဏာ တေန။
ဝုတ္တာ ဘဝန္တိ သဗ္ဗေ၊ ဣတိ ဝုတ္တော လက္ခဏော ဟာရော”တိ—

ဧဝံ နေတ္တိယံ **လက္ခဏော** နာမ ဟာရော ဝုတ္တော၊ တဿ ဝသေန ယသ္မာ စတူသု ဘူတေသု ဂဟိတေသု ဥပါဒါရူပမ္ပိ ဂဟိတမေဝ ဘဝတိ၊ ရူပလက္ခဏံ အနတီတတ္တာ။ ယဉ္စ ဘူတောပါဒါရူပံ၊ သော ရူပက္ခန္ဓော။ တသ္မာ “အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော ပထဝိံ အာပံ တေဇံ ဝါယံ မညတီ”တိ ဝဒန္တေန အတ္ထတော ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတီတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ “ပထဝိယာ အာပသ္မိံ တေဇသ္မိံ ဝါယသ္မိံ မညတီ”တိ ဝဒန္တေန ရူပသ္မိံ ဝါ အတ္တာနံ သမနုပဿတီတိ ဝုတ္တမ္ပိ ဟောတိ။ “ပထဝိတော အာပတော တေဇတော ဝါယတော မညတီ”တိ ဝဒန္တေန ရူပတော အညော အတ္တာတိ သိဒ္ဓတ္တာ ရူပဝန္တံ ဝါ အတ္တာနံ အတ္တနိ ဝါ ရူပံ သမနုပဿတီတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝမေတာ စတဿော ရူပဝတ္ထုကာ

၁-အဘိ ၂-၈၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၈၆-ပိဋ္ဌေ။

sakkāyadiṭṭhimaññanā veditabbā. Tattha ekā ucchedadiṭṭhi, tisso sassatadiṭṭhiyoti dveva diṭṭhiyo hontīti ayampi atthaviseso veditabbo.

Bhūtavārādivaṇṇanā

3. Evaṁ rūpamukhena saṅkhāravatthukaṁ maññanaṁ vatvā idāni ye saṅkhāre upādāya sattā paññapīyanti, tesu saṅkhāresu sattesupi yasmā puthujjano maññanaṁ karoti, tasmā te satte niddisanto **bhūte bhūtato sañjānātī**ti-ādimāha. Tatthāyaṁ **bhūta**saddo pañcakkhandha amanussa dhātuvijjamāna khīṇāsava sattarukkhādīsu dissati. "Bhūtamidanti bhikkhave samanupassathā"ti-ādīsu[1] hi ayaṁ pañcakkhandhesu dissati. "Yānīdha bhūtāni samāgatānī"ti[2] ettha amanussesu. "Cattāro kho bhikkhu mahābhūtā hetū"ti[3] ettha dhātūsu. "Bhūtasmiṁ pācittiyan"ti-ādīsu[4] vijjamāne. "Yo ca kālaghaso bhūto"ti[5] ettha khīṇāsave. "Sabbeva nikkhipissanti, bhūtā loke samussayan"ti[6] ettha sattesu. "Bhūtagāmapātabyatāyā"ti[7] ettha rukkhādīsu. Idha panāyaṁ sattesu vattati, no ca kho avisesena. Cātumahārājikānaṁ hi heṭṭhā sattā idha bhūtāti adhippetā.

Tattha **bhūte bhūtato sañjānātī**ti-ādi vuttanayameva. **Bhūte maññatī**ti-ādīsu pana tissopi maññanā yojetabbā. Kathaṁ? Ayaṁ hi "so passati gahapatiṁ vā gahapatiputtaṁ vā pañcahi kāmaguṇehi samappitaṁ samaṅgibhūtan"ti[8] vuttanayena bhūte subhā sukhitāti gahetvā rajjati, disvāpi ne rajjati, sutvāpi, ghāyitvāpi, sāyitvāpi, phusitvāpi, ñatvāpi. Evaṁ bhūte taṇhāmaññanāya maññati. "Aho vatāhaṁ khattiyamahāsālānaṁ vā sahabyataṁ upapajjeyyan"ti-ādinā[9] vā pana nayena appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṁ paṇidahati, evampi bhūte taṇhāmaññanāya maññati. Attano pana bhūtānañca sampattiṁ vipattiṁ nissāya attānaṁ vā seyyaṁ dahati. Bhūtesu ca yaṁkiñci bhūtaṁ hīnaṁ attānaṁ vā hīnaṁ, yaṁkiñci bhūtaṁ

---

1. Ma 1. 326 piṭṭhe.
2. Khu 1. 312 piṭṭhe.
3. Ma 3. 67 piṭṭhe.
4. Vi 2. 37 piṭṭhe.
5. Khu 5. 68 piṭṭhe.
6. Dī 2. 129 piṭṭhe.
7. Vi 2. 52 piṭṭhe.
8. Aṁ 2. 439 piṭṭhe.
9. Dī 3. 214 piṭṭhe.

သက္ကာယဒိဋ္ဌိမညနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ဧကာ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ, တိဿော သဿတ-ဒိဋ္ဌိယောတိ ဒွေဝ ဒိဋ္ဌိယော ဟောန္တီတိ အယမ္ပိ အတ္ထဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘူတဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ

၃။ ဧဝံ ရူပမုခေန သင်္ခါရဝတ္ထုကံ မညနံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေ သင်္ခါရေ ဥပါဒါယ သတ္တာ ပညပီယန္တိ၊ တေသု သင်္ခါရေသု သတ္တေသုပိ ယသ္မာ ပုထုဇ္ဇနော မညနံ ကရောတိ၊ တသ္မာ တေ သတ္တေ နိဒ္ဒိသန္တော **ဘူတေ ဘူတတော သဉ္ဇာနာတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထာယံ **ဘူတ**သဒ္ဒေါ ပဉ္စက္ခန္ဓ အမနုဿ ဓာတု-ဝိဇ္ဇမာန ခီဏာသဝ သတ္တရုက္ခာဒီသု ဒိဿတိ။ “ဘူတမိဒန္တိ ဘိက္ခဝေ သမနု-ပဿထာ”တိအာဒီသု[1] ဟိ အယံ ပဉ္စက္ခန္ဓေသု ဒိဿတိ။ “ယာနီဓ ဘူတာနိ သမာဂတာနီ”တိ[2] ဧတ္ထ အမနုဿေသု။ “စတ္တာရော ခေါ ဘိက္ခု မဟာဘူတာ ဟေတူ”တိ[3] ဧတ္ထ ဓာတူသု။ “ဘူတသ္မိံ ပါစိတ္တိယ”န္တိအာဒီသု[4] ဝိဇ္ဇမာနေ။ “ယော စ ကာလဃသော ဘူတော”တိ[5] ဧတ္ထ ခီဏာသဝေ။ “သဗ္ဗေဝ နိက္ခိပိဿန္တိ၊ ဘူတာ လောကေ သမုဿယ”န္တိ[6] ဧတ္ထ သတ္တေသု။ “ဘူတဂါမပါတဗျတာယာ”တိ[7] ဧတ္ထ ရုက္ခာဒီသု။ ဣဓ ပနာယံ သတ္တေသု ဝတ္တတိ, နော စ ခေါ အဝိသေသေန။ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဟိ ဟေဋ္ဌာ သတ္တာ ဣဓ ဘူတာတိ အဓိပ္ပေတာ။

တတ္ထ **ဘူတေ ဘူတတော သဉ္ဇာနာတီ**တိအာဒိ ဝုတ္တနယမေဝ။ **ဘူတေ မညတီ**တိအာဒီသု ပန တိဿောပိ မညနာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ကထံ? အယံ ဟိ “သော ပဿတိ ဂဟပတိံ ဝါ ဂဟပတိပုတ္တံ ဝါ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတံ သမင်္ဂီဘူတ”န္တိ[8] ဝုတ္တနယေန ဘူတေ သုဘာ သုခိတာတိ ဂဟေတွာ ရဇ္ဇတိ၊ ဒိသွာပိ နေ ရဇ္ဇတိ၊ သုတွာပိ၊ ဃာယိတွာပိ၊ သာယိတွာပိ၊ ဖုသိတွာပိ၊ ဉတွာပိ။ ဧဝံ ဘူတေ တဏှာမညနာယ မညတိ။ “အဟော ဝတာဟံ ခတ္တိယမဟာသာလာနံ ဝါ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျ”န္တိအာဒိနာ[9] ဝါ ပန နယေန အပ္ပဋိလဒ္ဓဿ ပဋိ-လာဘာယ စိတ္တံ ပဏိဒဟတိ၊ ဧဝမ္ပိ ဘူတေ တဏှာမညနာယ မညတိ။ အတ္တနော ပန ဘူတာနဉ္စ သမ္ပတ္တိံ ဝိပတ္တိံ နိဿာယ အတ္တာနံ ဝါ သေယျံ ဒဟတိ။ ဘူတေသု စ ယံကိဉ္စိ ဘူတံ ဟီနံ အတ္တာနံ ဝါ ဟီနံ၊ ယံကိဉ္စိ ဘူတံ

၁-မ ၁-၃၂၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၁-၃၁၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၃-၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၂-၃၇-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၅-၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဒီ ၂-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဝိ ၂-၅၂-ပိဋ္ဌေ။
၈-အံ ၂-၄၃၉-ပိဋ္ဌေ။
၉-ဒီ ၃-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။

seyyaṁ. Attānaṁ vā bhūtena, bhūtaṁ vā attanā sadisaṁ[1] dahati. Yathāha "idhekacco jātiyā vā -pa- aññataraññatarena vatthunā pubbakālaṁ parehi sadisaṁ attānaṁ dahati. Aparakālaṁ attānaṁ seyyaṁ dahati. Pare hīne dahati, yo evarūpo māno -pa- ayaṁ vuccati mānātimāno"ti[2]. Evaṁ bhūte mānamaññanāya maññati.

Bhūte pana "niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā"ti vā "sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisaṅgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentī"ti[3] vā maññamāno diṭṭhimaññanāya maññati. Evaṁ bhūte tīhi maññanāhi maññati.

Kathaṁ **bhūtesu maññati**? Tesu tesu bhūtesu attano upapattiṁ vā sukhuppattiṁ vā ākaṅkhati. Evaṁ tāva taṇhāmaññanāya bhūtesu maññati. Bhūtesu vā upapattiṁ ākaṅkhamāno dānaṁ deti, sīlaṁ samādiyati, uposathakammaṁ karoti. Evampi bhūtesu taṇhāmaññanāya maññati. Bhūte pana samūhaggāhena gahetvā tattha ekacce bhūte seyyato dahati, ekacce sadisato vā hīnato vāti. Evaṁ bhūtesu mānamaññanāya maññati. Tathā ekacce bhūte niccā dhuvāti maññati. Ekacce aniccā adhuvāti, ahampi bhūtesu aññatarosmīti vā maññati. Evaṁ bhūtesu diṭṭhimaññanāya maññati.

Bhūtato maññatīti ettha pana sa-upakaraṇassa attano vā parassa vā yato kutoci bhūtato uppattiṁ maññamāno bhūtato maññatīti veditabbo, ayamassa diṭṭhimaññanā. Tasmiṁyeva panassa diṭṭhimaññanāya maññite vatthusmiṁ sinehaṁ mānañca uppādayato taṇhāmanamaññanāpi veditabbā. **Bhūte meti maññatī**ti ettha pana ekā taṇhāmaññanāva labbhati. Sā cāyaṁ "mama puttā, mama dhītā, mama ajeḷakā, kukkuṭasūkarā, hatthigavassavaḷavā"ti evamādinā nayena mamāyato pavattatīti veditabbā. **Bhūte abhinandatī**ti etaṁ vuttanayameva. **Apariññātaṁ tassā**ti ettha pana ye saṅkhāre upādāya bhūtānaṁ paññatti, tesaṁ apariññātattā bhūtā apariññātā hontīti veditabbā. Yojanā pana vuttanayeneva kātabbā.

1. Attānaṁ vā bhūtañca attanā sadisaṁ (Syā)
2. Abhi 2. 369 piṭṭhe.
3. Dī 1. 50 piṭṭhe.

သေယျံ။ အတ္တာနံ ဝါ ဘူတေန, ဘူတံ ဝါ အတ္တနာ သဒိသံ[၁] ဒဟတိ။ ယထာဟ "ဣဓေကစ္စော ဇာတိယာ ဝါ။ပ။ အညတရညတရေန ဝတ္ထုနာ ပုဗ္ဗကာလံ ပရေဟိ သဒိသံ အတ္တာနံ ဒဟတိ။ အပရကာလံ အတ္တာနံ သေယျံ ဒဟတိ။ ပရေ ဟီနေ ဒဟတိ၊ ယော ဧဝရူပေါ မာနော။ပ။ အယံ ဝုစ္စတိ မာနာတိမာနော"တိ[၂]။ ဧဝံ ဘူတေ မာနမညနာယ မညတိ။

ဘူတေ ပန "နိစ္စာ ဓုဝါ သဿတာ အဝိပရိဏာမဓမ္မာ"တိ ဝါ "သဗ္ဗေ သတ္တာ သဗ္ဗေ ပါဏာ သဗ္ဗေ ဘူတာ သဗ္ဗေ ဇီဝါ အဝသာ အဗလာ အဝီရိယာ နိယတိသင်္ဂတိဘာဝပရိဏတာ ဆသွေဝါဘိဇာတီသု သုခဒုက္ခံ ပဋိသံဝေဒေန္တီ"တိ[၃] ဝါ မညမာနော ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတိ။ ဧဝံ ဘူတေ တီဟိ မညနာဟိ မညတိ။

ကထံ **ဘူတေသု မညတိ**? တေသု တေသု ဘူတေသု အတ္တနော ဥပပတ္တိံ ဝါ သုခုပ္ပတ္တိံ ဝါ အာကင်္ခတိ။ ဧဝံ တာဝ တဏှာမညနာယ ဘူတေသု မညတိ။ ဘူတေသု ဝါ ဥပပတ္တိံ အာကင်္ခမာနော ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ။ ဧဝမ္ပိ ဘူတေသု တဏှာမညနာယ မညတိ။ ဘူတေ ပန သမူဟဂ္ဂါဟေန ဂဟေတွာ တတ္ထ ဧကစ္စေ ဘူတေ သေယျတော ဒဟတိ၊ ဧကစ္စေ သဒိသတော ဝါ ဟီနတော ဝါတိ။ ဧဝံ ဘူတေသု မာနမညနာယ မညတိ။ တထာ ဧကစ္စေ ဘူတေ နိစ္စာ ဓုဝါတိ မညတိ။ ဧကစ္စေ အနိစ္စာ အဓုဝါတိ၊ အဟမ္ပိ ဘူတေသု အညတရောသ္မီတိ ဝါ မညတိ။ ဧဝံ ဘူတေသု ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတိ။

ဘူတတော မညတီတိ ဧတ္ထ ပန သဉပကရဏဿ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ယတော ကုတောစိ ဘူတတော ဥပ္ပတ္တိံ မညမာနော ဘူတတော မညတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အယမဿ ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ သိနေဟံ မာနဉ္စ ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဘူတေ မေတိ မညတီ**တိ ဧတ္ထ ပန ဧကာ တဏှာမညနာဝ လဗ္ဘတိ။ သာ စာယံ "မမ ပုတ္တာ၊ မမ ဓီတာ၊ မမ အဇေဠကာ၊ ကုက္ကုဋသူကရာ၊ ဟတ္ထိဂဝဿဝဠဝါ"တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန မမာယတော ပဝတ္တတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဘူတေ အဘိနန္ဒတီ**တိ ဧတံ ဝုတ္တနယမေဝ။ **အပရိညာတံ တဿာ**တိ ဧတ္ထ ပန ယေ သင်္ခါရေ ဥပါဒါယ ဘူတာနံ ပညတ္တိ၊ တေသံ အပရိညာတတ္တာ ဘူတာ အပရိညာတာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယောဇနာ ပန ဝုတ္တနယေနေဝ ကာတဗ္ဗာ။

၁-အတ္တာနံ ဝါ ဘူတဉ္စ အတ္တနာ သဒိသံ (သျာ) ၂-အဘိ ၂-၃၆၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ saṅkhepato saṅkhāravasena ca sattavasena ca maññanāvatthuṁ dassetvā idāni bhūmivisesādinā bhedena vitthāratopi taṁ dassento **deve devato**ti-ādimāha. Tattha dibbanti pañcahi kāmaguṇehi attano vā iddhiyāti **devā,** kīḷanti jotenti cāti attho. Te tividhā sammutidevā upapattidevā visuddhidevāti. **Sammutidevā** nāma rājāno deviyo rājakumārā. **Upapattidevā** nāma Cātumahārājike deve upādāya tatuttaridevā. **Visuddhidevā** nāma arahanto khīṇāsavā. Idha pana upapattidevā daṭṭhabbā, no ca kho avisesena. Paranimmitavasavattidevaloke māraṁ saparisaṁ ṭhapetvā sesā cha kāmāvacarā idha devāti adhippetā. Tattha sabbā atthavaṇṇanā bhūtavāre vuttanayeneva veditabbā.

Pajāpatinti ettha pana māro pajāpatīti veditabbo. Keci pana “tesaṁ tesaṁ devānaṁ adhipatīnaṁ mahārājādīnaṁ etaṁ adhivacanan”ti vadanti. Taṁ devaggahaṇeneva tesaṁ gahitattā ayuttanti Mahā-aṭṭhakathāyaṁ paṭikkhittaṁ, māroyeva pana sattasaṅkhātāya pajāya adhipatibhāvena idha pajāpatīti adhippeto. So kuhiṁ vasati? Paranimmitavasavattidevaloke. Tatra hi **Vasavattirājā** rajjaṁ kāreti. **Māro** ekasmiṁ padese attano parisāya issariyaṁ pavattento rajjapaccante dāmarikarājaputto viya vasatīti vadanti. Māraggahaṇeneva cettha māraparisāyapi gahaṇaṁ veditabbaṁ. Yojanānayo cettha pajāpatiṁ vaṇṇavantaṁ dīghāyukaṁ sukhabahulaṁ disvā vā sutvā vā rajjanto taṇhāmaññanāya maññati. “Aho vatāhaṁ pajāpatino sahabyataṁ upapajjeyyan”ti-ādinā vā pana nayena appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṁ paṇidahantopi pajāpatiṁ taṇhāmaññanāya maññati. Pajāpatibhāvaṁ pana patto samāno ahamasmi pajānamissaro adhipatīti mānaṁ janento pajāpatiṁ mānamaññanāya maññati. “Pajāpati nicco dhuvo”ti vā “ucchijjissati vinassissatī”ti vā “avaso abalo avīriyo niyatisaṅgatibhāvapariṇato chasvevābhijātīsu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedetī”ti vā maññamāno pana pajāpatiṁ diṭṭhimaññanāya maññatīti veditabbo.

Pajāpatisminti ettha pana ekā diṭṭhimaññanāva yujjati. Tassā evaṁ pavatti veditabbā. Idhekacco “pajāpatismiṁ ye ca dhammā saṁvijjanti, sabbe te niccā

ဧဝံ သင်္ခေပတော သင်္ခါရဝသေန စ သတ္တဝသေန စ မညနာဝတ္ထုံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဘူမိဝိသေသာဒိနာ ဘေဒေန ဝိတ္ထာရတောပိ တံ ဒဿေန္တော **ဒေဝေ ဒေဝတော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဒိဗ္ဗန္တိ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ အတ္တနော ဝါ ဣဒ္ဓိယာတိ **ဒေဝါ**၊ ကီဠန္တိ ဇောတေန္တိ စာတိ အတ္ထော။ တေ တိဝိဓာ သမ္မုတိဒေဝါ ဥပပတ္တိဒေဝါ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါတိ။ **သမ္မုတိဒေဝါ** နာမ ရာဇာနော ဒေဝိယော ရာဇကုမာရာ။ **ဥပပတ္တိဒေဝါ** နာမ စာတုမဟာရာဇိကေ ဒေဝေ ဥပါဒါယ တတုတ္တရိဒေဝါ။ **ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ** နာမ အရဟန္တော ခီဏာသဝါ။ ဣဓ ပန ဥပပတ္တိဒေဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ, နော စ ခေါ အဝိသေသေန။ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိဒေဝလောကေ မာရံ သပရိသံ ဌပေတွာ သေသာ ဆ ကာမာဝစရာ ဣဓ ဒေဝါတိ အဓိပ္ပေတာ။ တတ္ထ သဗ္ဗာ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဘူတဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပဇာပတိန္တိ ဧတ္ထ ပန မာရော ပဇာပတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေစိ ပန “တေသံ တေသံ ဒေဝါနံ အဓိပတီနံ မဟာရာဇာဒီနံ ဧတံ အဓိဝစန”န္တိ ဝဒန္တိ။ တံ ဒေဝဂ္ဂဟဏေနေဝ တေသံ ဂဟိတတ္တာ အယုတ္တန္တိ မဟာအဋ္ဌကထာယံ ပဋိက္ခိတ္တံ၊ မာရောယေဝ ပန သတ္တသင်္ခါတာယ ပဇာယ အဓိပတိဘာဝေန ဣဓ ပဇာပတီတိ အဓိပ္ပေတော။ သော ကုဟိံ ဝသတိ? ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိဒေဝလောကေ။ တတြ ဟိ **ဝသဝတ္တိရာဇာ** ရဇ္ဇံ ကာရေတိ။ **မာရော** ဧကသ္မိံ ပဒေသေ အတ္တနော ပရိသာယ ဣဿရိယံ ပဝတ္တေန္တော ရဇ္ဇပစ္စန္တေ ဒါမရိကရာဇပုတ္တော ဝိယ ဝသတီတိ ဝဒန္တိ။ မာရဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ မာရပရိသာယပိ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယောဇနာနယော စေတ္ထ ပဇာပတိံ ဝဏ္ဏဝန္တံ ဒီဃာယုကံ သုခဗဟုလံ ဒိသွာ ဝါ သုတွာ ဝါ ရဇ္ဇန္တော တဏှာမညနာယ မညတိ။ “အဟော ဝတာဟံ ပဇာပတိနော သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျ”န္တိအာဒိနာ ဝါ ပန နယေန အပ္ပဋိလဒ္ဓဿ ပဋိလာဘာယ စိတ္တံ ပဏိဒဟန္တောပိ ပဇာပတိံ တဏှာမညနာယ မညတိ။ ပဇာပတိဘာဝံ ပန ပတ္တော သမာနော အဟမသ္မိ ပဇာနမိဿရော အဓိပတီတိ မာနံ ဇနေန္တော ပဇာပတိံ မာနမညနာယ မညတိ။ “ပဇာပတိ နိစ္စော ဓုဝေါ”တိ ဝါ “ဥစ္ဆိဇ္ဇိဿတိ ဝိနဿိဿတီ”တိ ဝါ “အဝသော အဗလော အဝီရိယော နိယတိသင်္ဂတိဘာဝပရိဏတော ဆသွေဝါဘိဇာတီသု သုခဒုက္ခံ ပဋိသံဝေဒေတီ”တိ ဝါ မညမာနော ပန ပဇာပတိံ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဇာပတိသ္မိန္တိ ဧတ္ထ ပန ဧကာ ဒိဋ္ဌိမညနာဝ ယုဇ္ဇတိ။ တဿာ ဧဝံ ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဓေကစ္စော “ပဇာပတိသ္မိံ ယေ စ ဓမ္မာ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗေ တေ နိစ္စာ

dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā”ti maññati. Atha vā “pajāpatismiṁ natthi pāpaṁ, na tasmiṁ pāpakāni kammāni upalabbhantī”ti[1] maññati.

Pajāpatitoti ettha tissopi maññanā labbhanti. Kathaṁ? Idhekacco sa-upakaraṇassa attano vā parassa vā pajāpatito uppattiṁ vā niggamanaṁ vā maññati, ayamassa diṭṭhimaññanā. Tasmiṁyeva panassa diṭṭhimaññanāya maññite vatthusmiṁ sinehaṁ mānañca uppādayato taṇhāmānamaññanāpi veditabbā. **Pajāpatiṁ me**ti ettha pana ekā taṇhāmaññanāva labbhati. Sā cāyaṁ “pajāpati mama satthā mama sāmī”ti-ādinā nayena mamāyato pavattatīti veditabbā. Sesaṁ vuttanayameva.

Brahmaṁ brahmatoti ettha brūhito tehi tehi guṇavisesehīti **brahmā.** Api ca brahmāti mahābrahmāpi vuccati, Tathāgatopi brāhmaṇopi mātāpitaropi seṭṭhampi. “Sahasso brahmā dvisahasso brahmā”ti-ādīsu[2] hi mahābrahmā brahmāti vuccati. “Brahmāti kho bhikkhave Tathāgatassetaṁ adhivacanan”ti ettha Tathāgato.

“Tamonudo Buddho samantacakkhu,
Lokantagū sabbabhavātivatto.
Anāsavo sabbadukkhappahīno,
Saccavhayo brahme upāsito me”ti[3]—

Ettha brāhmaṇo.

“Brahmāti mātāpitaro, pubbācariyāti vuccare”ti[4]—

Ettha mātāpitaro. “Brahmacakkaṁ pavattetī”ti[5] ettha seṭṭhaṁ. Idha pana paṭhamābhinibbatto kappāyuko brahmā adhippeto. Taggahaṇeneva ca Brahmapurohitabrahmapārisajjāpi gahitāti veditabbā. Atthavaṇṇanā panettha pajāpativāre vuttanayeneva veditabbā.

Ābhassaravāre daṇḍadīpikāya acci viya etesaṁ sarīrato ābhā chijjitvā chijjitvā[6] patantī viya sarati visaratīti **Ābhassarā.** Tesaṁ

1. Upalippantīti (Sī) 2. Ma 3. 142 piṭṭhe. 3. Khu 8. 206 piṭṭhe.
4. Khu 1. 269 piṭṭhe; Khu 6. 82 piṭṭhe ca. 5. Ma 1. 99 piṭṭhe; Aṁ 2. 8 piṭṭhe ca.
6. Chijjitvā (Ka)

ဓုဝါ သဿတာ အဝိပရိဏာမဓမ္မာ”တိ မညတိ။ အထ ဝါ “ပဇာပတိသ္မိံ နတ္ထိ ပါပံ၊ န တသ္မိံ ပါပကာနိ ကမ္မာနိ ဥပလဗ္ဘန္တီ”တိ[၁] မညတိ။

ပဇာပတိတောတိ ဧတ္ထ တိဿောပိ မညနာ လဗ္ဘန္တိ။ ကထံ? ဣဓေကစ္စော သဥပကရဏဿ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ပဇာပတိတော ဥပ္ပတ္တိံ ဝါ နိဂ္ဂမနံ ဝါ မညတိ၊ အယမဿ ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ သိနေဟံ မာနဉ္စ ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပဇာပတိံ မေ**တိ ဧတ္ထ ပန ဧကာ တဏှာမညနာဝ လဗ္ဘတိ။ သာ စာယံ “ပဇာပတိ မမ သတ္ထာ မမ သာမီ”တိအာဒိနာ နယေန မမာယတော ပဝတ္တတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဗြဟ္မံ ဗြဟ္မတောတိ ဧတ္ထ ဗြူဟိတော တေဟိ တေဟိ ဂုဏဝိသေသေဟီတိ **ဗြဟ္မာ**။ အပိစ ဗြဟ္မာတိ မဟာဗြဟ္မာပိ ဝုစ္စတိ၊ တထာဂတောပိ ဗြာဟ္မဏောပိ မာတာပိတရောပိ သေဋ္ဌမ္ပိ။ “သဟဿော ဗြဟ္မာ ဒွိသဟဿော ဗြဟ္မာ”တိအာဒီသု[၂] ဟိ မဟာဗြဟ္မာ ဗြဟ္မာတိ ဝုစ္စတိ။ “ဗြဟ္မာတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ ဧတ္ထ တထာဂတော။

“တမောနုဒေါ ဗုဒ္ဓေါ သမန္တစက္ခု၊
လောကန္တဂူ သဗ္ဗဘဝါတိဝတ္တော။
အနာသဝေါ သဗ္ဗဒုက္ခပ္ပဟီနော၊
သစ္စဝှယော ဗြဟ္မေ ဥပါသိတော မေ”တိ[၃]—

ဧတ္ထ ဗြာဟ္မဏော။

“ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရော၊ ပုဗ္ဗာစရိယာတိ ဝုစ္စရေ”တိ[၄]—

ဧတ္ထ မာတာပိတရော။ “ဗြဟ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတီ”တိ[၅] ဧတ္ထ သေဋ္ဌံ။ ဣဓ ပန ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တော ကပ္ပါယုကော ဗြဟ္မာ အဓိပ္ပေတော။ တဂ္ဂဟဏေနေဝ စ ဗြဟ္မပုရောဟိတဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာပိ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပနေတ္ထ ပဇာပတိဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အာဘဿရဝါရေ ဒဏ္ဍဒီပိကာယ အစ္စိ ဝိယ ဧတေသံ သရီရတော အာဘာ ဆိဇ္ဇိတွာ ဆိဇ္ဇိတွာ[၆] ပတန္တီ ဝိယ သရတိ ဝိသရတီတိ **အာဘဿရာ**။ တေသံ

၁-ဥပလိပ္ပန္တီတိ (သီ) ၂-မ ၃-၁၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၈-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၂၆၉-ပိဋ္ဌေ၊ ခု ၆-၈၂-ပိဋ္ဌေ စ။ ၅-မ ၁-၉၉-ပိဋ္ဌေ၊ အံ ၂-၈-ပိဋ္ဌေ စ။
၆-ဆိဇ္ဇိတွာ (က)

gahaṇena sabbāpi dutiyajjhānabhūmi gahitā, ekatalavāsino eva cete sabbepi Parittābhā Appamāṇābhā Ābhassarāti veditabbā.

Subhakiṇhavāre subhena okiṇṇā vikiṇṇā subhena sarīrapabhāvaṇṇena ekagghanā suvaṇṇamañjūsāya ṭhapitasampajjalitakañcanapiṇḍasassirikāti **Subhakiṇhā.** Tesaṁ gahaṇena sabbāpi tatiyajjhānabhūmi gahitā, ekatalavāsino eva cete sabbepi Parittasubhā Appamāṇasubhā Subhakiṇhāti veditabbā.

Vehapphalavāre vipulā phalāti **Vehapphalā.** Catutthajjhānabhūmi brahmāno vuccanti. Atthanayayojanā pana imesu tīsupi vāresu bhūtavāre vuttanayeneva veditabbā.

Abhibhūvāre abhibhavīti **Abhibhū.** Kiṁ abhibhavi? Cattāro khandhe arūpino. Asaññabhavassetaṁ adhivacanaṁ. Asaññasattā devā Vehapphalehi saddhiṁ ekatalāyeva ekasmiṁ okāse yena iriyāpathena nibbattā, teneva yāvatāyukaṁ tiṭṭhanti cittakammarūpasadisā hutvā. Te idha sabbepi abhibhūvacanena gahitā. Keci **Abhibhū** nāma sahasso brahmāti evamādinā nayena tattha tattha adhipatibrahmānaṁ vaṇṇayanti. Brahmaggahaṇeneva pana tassa gahitattā ayuttametanti veditabbaṁ. Yojanānayo cettha abhibhū vaṇṇavā dīghāyukoti sutvā tattha chandarāgaṁ uppādento abhibhuṁ taṇhāmaññanāya maññati. “Aho vatāhaṁ abhibhuno sahabyataṁ upapajjeyyan”ti-ādinā pana nayena appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṁ paṇidahantopi abhibhuṁ taṇhāmaññanāya maññati. Attānaṁ hīnato abhibhuṁ seyyato dahanto pana abhibhuṁ mānamaññanāya maññati. “Abhibhū nicco dhuvo”ti-ādinā nayena parāmasanto abhibhuṁ diṭṭhimaññanāya maññatīti veditabbo. Sesaṁ pajāpativāre vuttanayameva.

Ākāsānañcāyatanavārādivaṇṇanā

4. Evaṁ Bhagavā paṭipāṭiyā devaloke dassentopi abhibhūvacanena asaññabhavaṁ dassetvā idāni yasmā ayaṁ vaṭṭakathā, Suddhāvāsā ca vivaṭṭapakkhe ṭhitā, anāgāmikhīṇāsavā eva hi te devā. Yasmā vā

ဂဟဏေန သဗ္ဗာပိ ဒုတိယဇ္ဈာနဘူမိ ဂဟိတာ၊ ဧကတလဝါသိနော ဧဝ စေတေ သဗ္ဗေပိ ပရိတ္တာဘာ အပ္ပမာဏာဘာ အာဘဿရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သုဘကိဏှဝါရေ သုဘေန ဩကိဏ္ဏာ ဝိကိဏ္ဏာ သုဘေန သရီရပဘာဝဏ္ဏေန ဧကဃနာ သုဝဏ္ဏမဉ္ဇူသာယ ဌပိတသမ္ပဇ္ဇလိတကဉ္စနပိဏ္ဍသဿိရိကာတိ **သုဘကိဏှာ**။ တေသံ ဂဟဏေန သဗ္ဗာပိ တတိယဇ္ဈာနဘူမိ ဂဟိတာ၊ ဧကတလဝါသိနော ဧဝ စေတေ သဗ္ဗေပိ ပရိတ္တသုဘာ အပ္ပမာဏသုဘာ သုဘကိဏှာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝေဟပ္ဖလဝါရေ ဝိပုလာ ဖလာတိ **ဝေဟပ္ဖလာ**။ စတုတ္ထဇ္ဈာနဘူမိ ဗြဟ္မာနော ဝုစ္စန္တိ။ အတ္ထနယယောဇနာ ပန ဣမေသု တီသုပိ ဝါရေသု ဘူတဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အဘိဘူဝါရေ အဘိဘဝီတိ **အဘိဘူ**။ ကိံ အဘိဘဝိ? စတ္တာရော ခန္ဓေ အရူပိနော။ အသညဘဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ အသညသတ္တာ ဒေဝါ ဝေဟပ္ဖလေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကတလာယေဝ ဧကသ္မိံ ဩကာသေ ယေန ဣရိယာပထေန နိဗ္ဗတ္တာ၊ တေနေဝ ယာဝတာယုကံ တိဋ္ဌန္တိ စိတ္တကမ္မရူပသဒိသာ ဟုတွာ။ တေ ဣဓ သဗ္ဗေပိ အဘိဘူဝစနေန ဂဟိတာ။ ကေစိ **အဘိဘူ** နာမ သဟဿော ဗြဟ္မာတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန တတ္ထ တတ္ထ အဓိပတိဗြဟ္မာနံ ဝဏ္ဏယန္တိ။ ဗြဟ္မဂ္ဂဟဏေနေဝ ပန တဿ ဂဟိတတ္တာ အယုတ္တမေတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယောဇနာနယော စေတ္ထ အဘိဘူ ဝဏ္ဏဝါ ဒီဃာယုကောတိ သုတွာ တတ္ထ ဆန္ဒရာဂံ ဥပ္ပါဒေန္တော အဘိဘုံ တဏှာမညနာယ မညတိ။ “အဟော ဝတာဟံ အဘိဘုနော သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျ”န္တိအာဒိနာ ပန နယေန အပ္ပဋိလဒ္ဓဿ ပဋိလာဘာယ စိတ္တံ ပဏိဒဟန္တောပိ အဘိဘုံ တဏှာမညနာယ မညတိ။ အတ္တာနံ ဟီနတော အဘိဘုံ သေယျတော ဒဟန္တော ပန အဘိဘုံ မာနမညနာယ မညတိ။ “အဘိဘူ နိစ္စော ဓုဝေါ”တိအာဒိနာ နယေန ပရာမသန္တော အဘိဘုံ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ပဇာပတိဝါရေ ဝုတ္တနယမေဝ။

အာကာသာနဉ္စာယတနဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ

၄။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပဋိပါဋိယာ ဒေဝလောကေ ဒဿေန္တောပိ အဘိဘူဝစနေန အသညဘဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ အယံ ဝဋ္ဋကထာ၊ သုဒ္ဓါဝါသာ စ ဝိဝဋ္ဋပက္ခေ ဌိတာ၊ အနာဂါမိခီဏာသဝါ ဧဝ ဟိ တေ ဒေဝါ။ ယသ္မာ ဝါ

katipayakappasahassāyukā te devā, Buddhuppādakāleyeva honti. Buddhā pana asaṅkheyepi kappe na uppajjanti, tadā suññāpi sā bhūmi hoti. Rañño khandhāvāraṭṭhānaṁ viya hi Buddhānaṁ Suddhāvāsabhavo. Te teneva ca kāraṇena viññāṇaṭṭhitisattāvāsavasenapi na gahitā, sabbakālikā pana imā maññanā. Tasmā tāsaṁ sadāvijjamānabhūmiṁ dassento Suddhāvāse atikkamitvā **Ākāsānañcāyatanan**ti-ādimāha. Tattha **Ākāsānañcāyatanan**ti tabbhūmikā cattāro kusalavipākakiriyā khandhā. Te ca tatrūpapannāyeva daṭṭhabbā bhavaparicchedakathā ayanti katvā. Esa nayo **Viññāṇañcāyatanā**dīsu. Atthayojanā pana catūsupi etesu vāresu Abhibhūvāre vuttanayeneva veditabbā. Mānamaññanā cettha pajāpativāre vuttanayenāpi yujjati.

Diṭṭhasutavārādivaṇṇanā

5. Evaṁ bhūmivisesādinā bhedena vitthāratopi maññanāvatthuṁ dassetvā idāni sabbaṁ maññanāvatthubhūtaṁ sakkāyapariyāpannaṁ tebhūmakadhammabhedaṁ diṭṭhādīhi catūhi saṅgaṇhitvā dassento **diṭṭhaṁ diṭṭhato**ti-ādimāha.

Tattha **diṭṭhan**ti maṁsacakkhunāpi diṭṭhaṁ, dibbacakkhunāpi diṭṭhaṁ. Rūpāyatanassetaṁ adhivacanaṁ. Tattha **diṭṭhaṁ maññatī**ti diṭṭhaṁ tīhi maññanāhi maññati. Kathaṁ? Rūpāyatanaṁ subhasaññāya sukhasaññāya ca passanto tattha chandarāgaṁ janeti, taṁ assādeti abhinandati. Vuttampi hetaṁ Bhagavatā "itthirūpe bhikkhave sattā rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā, te dīgharattaṁ socanti itthirūpavasānugā"ti[1]. Evaṁ diṭṭhaṁ taṇhāmaññanāya maññati. "Iti me rūpaṁ siyā anāgatamaddhānanti vā panettha nandiṁ samannāneti, rūpasampadaṁ vā pana ākaṅkhamāno dānaṁ detī"ti vitthāro. Evampi diṭṭhaṁ taṇhāmaññanāya maññati. Attano pana parassa ca rūpasampattiṁ vipattiṁ nissāya mānaṁ janeti. "Imināhaṁ seyyosmī"ti vā "sadisosmī"ti vā "hīnosmī"ti vāti evaṁ diṭṭhaṁ mānamaññanāya maññati. Rūpāyatanaṁ pana niccaṁ dhuvaṁ sassatanti maññati, attānaṁ attaniyanti maññati, maṅgalaṁ amaṅgalanti maññati, evaṁ diṭṭhaṁ diṭṭhimaññanāya maññati. Evaṁ diṭṭhaṁ tīhi maññanāhi maññati. Kathaṁ diṭṭhasmiṁ maññati? Rūpasmiṁ

---

1. Aṁ 2. 60 piṭṭhe.

ကတိပယကပ္ပသဟဿာယုကာ တေ ဒေဝါ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒကာလေယေဝ ဟောန္တိ။ ဗုဒ္ဓါ ပန အသင်္ခေယျေပိ ကပ္ပေ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တဒါ သုညာပိ သာ ဘူမိ ဟောတိ။ ရညော ခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနံ ဝိယ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ သုဒ္ဓါဝါသဘဝေါ။ တေ တေနေဝ စ ကာရဏေန ဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသဝသေနပိ န ဂဟိတာ၊ သဗ္ဗကာလိကာ ပန ဣမာ မညနာ။ တသ္မာ တာသံ သဒါဝိဇ္ဇမာနဘူမိံ ဒဿေန္တော သုဒ္ဓါဝါသေ အတိက္ကမိတွာ **အာကာသာနဉ္စာယတနန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာကာသာနဉ္စာယတနန္တိ** တဗ္ဘူမိကာ စတ္တာရော ကုသလဝိပါကကိရိယာ ခန္ဓာ။ တေ စ တတြူပပန္နာယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ ဘဝပရိစ္ဆေဒကထာ အယန္တိ ကတွာ။ ဧသ နယော **ဝိညာဏဉ္စာယတနာ**ဒီသု။ အတ္ထယောဇနာ ပန စတူသုပိ ဧတေသု ဝါရေသု အဘိဘူဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မာနမညနာ စေတ္ထ ပဇာပတိဝါရေ ဝုတ္တနယေနာပိ ယုဇ္ဇတိ။

ဒိဋ္ဌသုတဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ

၅။ ဧဝံ ဘူမိဝိသေသာဒိနာ ဘေဒေန ဝိတ္ထာရတောပိ မညနာဝတ္ထုံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သဗ္ဗံ မညနာဝတ္ထုဘူတံ သက္ကာယပရိယာပန္နံ တေဘူမကဓမ္မဘေဒံ ဒိဋ္ဌာဒီဟိ စတူဟိ သင်္ဂဏှိတွာ ဒဿေန္တော **ဒိဋ္ဌံ ဒိဋ္ဌတောတိ**အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဒိဋ္ဌန္တိ** မံသစက္ခုနာပိ ဒိဋ္ဌံ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာပိ ဒိဋ္ဌံ။ ရူပါယတနဿေတံ အဓိဝစနံ။ တတ္ထ **ဒိဋ္ဌံ မညတီ**တိ ဒိဋ္ဌံ တီဟိ မညနာဟိ မညတိ။ ကထံ? ရူပါယတနံ သုဘသညာယ သုခသညာယ စ ပဿန္တော တတ္ထ ဆန္ဒရာဂံ ဇနေတိ၊ တံ အဿာဒေတိ အဘိနန္ဒတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ ဘဂဝတာ "ဣတ္ထိရူပေ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ ရတ္တာ ဂိဒ္ဓါ ဂဓိတာ မုစ္ဆိတာ အဇ္ဈောသန္နာ၊ တေ ဒီဃရတ္တံ သောစန္တိ ဣတ္ထိရူပဝသာနုဂါ"တိ[1]။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌံ တဏှာမညနာယ မညတိ။ "ဣတိ မေ ရူပံ သိယာ အနာဂတမဒ္ဓါနန္တိ ဝါ ပနေတ္ထ နန္ဒိံ သမန္နာနေတိ၊ ရူပသမ္ပဒံ ဝါ ပန အာကင်္ခမာနော ဒါနံ ဒေတီ"တိ ဝိတ္ထာရော။ ဧဝမ္ပိ ဒိဋ္ဌံ တဏှာမညနာယ မညတိ။ အတ္တနော ပန ပရဿ စ ရူပသမ္ပတ္တိံ ဝိပတ္တိံ နိဿာယ မာနံ ဇနေတိ။ "ဣမိနာဟံ သေယျောသ္မီ"တိ ဝါ "သဒိသောသ္မီ"တိ ဝါ "ဟီနောသ္မီ"တိ ဝါတိ ဧဝံ ဒိဋ္ဌံ မာနမညနာယ မညတိ။ ရူပါယတနံ ပန နိစ္စံ ဓုဝံ သဿတန္တိ မညတိ၊ အတ္တာနံ အတ္တနိယန္တိ မညတိ၊ မင်္ဂလံ အမင်္ဂလန္တိ မညတိ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌံ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတိ။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌံ တီဟိ မညနာဟိ မညတိ။ ကထံ ဒိဋ္ဌသ္မိံ မညတိ? ရူပသ္မိံ

၁-အံ ၂-၆၀-ပိဋ္ဌေ။

attānaṁ samanupassananayena maññanto diṭṭhasmiṁ maññati. Yathā vā dhane dhaññe[1]. Evaṁ rūpasmiṁ rāgādayoti maññantopi diṭṭhasmiṁ maññati. Ayamassa diṭṭhimaññanā. Tasmiññeva panassa diṭṭhimaññanāya maññite vatthusmiṁ sinehaṁ mānañca uppādayato taṇhāmānamaññanāpi veditabbā. Evaṁ diṭṭhasmiṁ maññati. Sesaṁ pathavīvāre vuttanayeneva veditabbaṁ.

Sutanti maṁsasotenapi sutaṁ, dibbasotenapi sutaṁ, saddāyatanassetaṁ adhivacanaṁ.

Mutanti mutvā munitvā ca gahitaṁ, āhacca upagantvāti attho, indriyānaṁ ārammaṇānañca aññamaññasaṁsilese viññātanti vuttaṁ hoti, gandharasaphoṭṭhabbāyatanānaṁ etaṁ adhivacanaṁ.

Viññātanti manasā viññātaṁ, sesānaṁ sattannaṁ āyatanānametaṁ adhivacanaṁ dhammārammaṇassa vā. Idha pana sakkāyapariyāpannameva labbhati. Vitthāro panettha diṭṭhavāre vuttanayeneva veditabbo.

Ekattavārādivaṇṇanā

6. Evaṁ sabbaṁ sakkāyabhedaṁ diṭṭhādīhi catūhi dassetvā idāni tameva samāpannakavārena ca asamāpannakavārena ca dvidhā dassento **ekattaṁ nānattan**ti-ādimāha.

Ekattanti iminā hi samāpannakavāraṁ dasseti. **Nānattan**ti iminā asamāpannakavāraṁ. Tesaṁ ayaṁ vacanattho, ekabhāvo **ekattaṁ.** Nānābhāvo **nānattan**ti. Yojanā panettha samāpannakavāraṁ catūhi khandhehi, asamāpannakavārañca pañcahi khandhehi bhinditvā "rūpaṁ attato samanupassatī"ti-ādinā sāsananayena pathavīvārādīsu vuttena ca Aṭṭhakathānayena yathānurūpaṁ vīmaṁsitvā veditabbā. Keci pana ekattanti ekattanayaṁ vadanti nānattanti nānattanayaṁ. Apare "ekattasaññī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, nānattasaññī attā hotī"ti evaṁ diṭṭhābhinivesaṁ. Taṁ sabbaṁ idha nādhippetattā ayuttameva hoti.

---

1. Thane thaññaṁ (Sī)

အတ္တာနံ သမနုပဿနနယေန မညန္တော ဒိဋ္ဌသ္မိံ မညတိ။ ယထာ ဝါ ဓနေ ဓညေ[1]။ ဧဝံ ရူပသ္မိံ ရာဂါဒယောတိ မညန္တောပိ ဒိဋ္ဌသ္မိံ မညတိ။ အယမဿ ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိညေဝ ပနဿ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ သိနေဟံ မာနဉ္စ ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌသ္မိံ မညတိ။ သေသံ ပထဝီဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သုတန္တိ မံသသောတေနပိ သုတံ၊ ဒိဗ္ဗသောတေနပိ သုတံ၊ သဒ္ဒါယတနဿေတံ အဓိဝစနံ။

မုတန္တိ မုတွာ မုနိတွာ စ ဂဟိတံ၊ အာဟစ္စ ဥပဂန္တွာတိ အတ္ထော၊ ဣန္ဒြိယာနံ အာရမ္မဏာနဉ္စ အညမညသံသိလေသေ ဝိညာတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနာနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။

ဝိညာတန္တိ မနသာ ဝိညာတံ၊ သေသာနံ သတ္တန္နံ အာယတနာနမေတံ အဓိဝစနံ ဓမ္မာရမ္မဏဿ ဝါ။ ဣဓ ပန သက္ကာယပရိယာပန္နမေဝ လဗ္ဘတိ။ ဝိတ္ထာရော ပနေတ္ထ ဒိဋ္ဌဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧကတ္တဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ

၆။ ဧဝံ သဗ္ဗံ သက္ကာယဘေဒံ ဒိဋ္ဌာဒီဟိ စတူဟိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တမေဝ သမာပန္နကဝါရေန စ အသမာပန္နကဝါရေန စ ဒွိဓာ ဒဿေန္တော **ဧကတ္တံ နာနတ္တန္တိ**အာဒိမာဟ။

ဧကတ္တန္တိ ဣမိနာ ဟိ သမာပန္နကဝါရံ ဒဿေတိ။ **နာနတ္တန္တိ** ဣမိနာ အသမာပန္နကဝါရံ။ တေသံ အယံ ဝစနတ္ထော၊ ဧကဘာဝေါ **ဧကတ္တံ**။ နာနာဘာဝေါ **နာနတ္တန္တိ**။ ယောဇနာ ပနေတ္ထ သမာပန္နကဝါရံ စတူဟိ ခန္ဓေဟိ, အသမာပန္နကဝါရဉ္စ ပဉ္စဟိ ခန္ဓေဟိ ဘိန္ဒိတွာ "ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတီ"တိအာဒိနာ သာသနနယေန ပထဝီဝါရာဒီသု ဝုတ္တေန စ အဋ္ဌကထာနယေန ယထာနုရူပံ ဝီမံသိတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကေစိ ပန ဧကတ္တန္တိ ဧကတ္တနယံ ဝဒန္တိ နာနတ္တန္တိ နာနတ္တနယံ။ အပရေ "ဧကတ္တသညီ အတ္တာ ဟောတိ အရောဂေါ ပရံ မရဏာ၊ နာနတ္တသညီ အတ္တာ ဟောတီ"တိ ဧဝံ ဒိဋ္ဌာဘိနိဝေသံ။ တံ သဗ္ဗံ ဣဓ နာဓိပ္ပေတတ္တာ အယုတ္တမေဝ ဟောတိ။

၁-ထနေ ထညံ (သီ)

Evaṁ sabbaṁ sakkāyaṁ dvidhā dassetvā idāni tameva ekadhā sampiṇḍetvā dassento **sabbaṁ sabbato**ti-ādimāha. Yojanānayo panettha sabbaṁ assādento sabbaṁ taṇhāmaññanāya maññati. “Mayā ete sattā nimmitā”ti-ādinā nayena attanā nimmitaṁ maññanto sabbaṁ mānamaññanāya maññati. “Sabbaṁ pubbekatakammahetu, sabbaṁ issaranimmānahetu, sabbaṁ ahetu-apaccayā, sabbaṁ atthi, sabbaṁ natthī”ti-ādinā nayena maññanto sabbaṁ diṭṭhimaññanāya maññatīti veditabbo. Kathaṁ sabbasmiṁ maññati? Idhekacco evaṁdiṭṭhiko hoti “mahā me attā”ti. So sabbalokasannivāsaṁ tassokāsabhāvena parikappetvā so kho pana me ayaṁ attā sabbasminti maññati, ayamassa diṭṭhimaññanā. Tasmiṁ yeva panassa attani sinehaṁ tabbatthukañca mānaṁ uppādayato taṇhāmānamaññanāpi veditabbā. Sesaṁ pathavīvāre vuttanayeneva veditabbaṁ.

Evaṁ sabbaṁ sakkāyaṁ ekadhā dassetvā idāni aparenapi nayena taṁ ekadhā dassento **nibbānaṁ nibbānato**ti āha. Tattha **nibbānan**ti “yato kho bho ayaṁ attā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāreti. Ettāvatā kho bho ayaṁ attā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hotī”ti-ādinā nayena pañcadhā āgataṁ paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ veditabbaṁ. Tattha nibbānaṁ assādento taṇhāmaññanāya maññati. Tena nibbānena “ahamasmi nibbānaṁ patto”ti mānaṁ janento mānamaññanāya maññati. Anibbānaṁyeva samānaṁ taṁ nibbānato niccādito ca gaṇhanto diṭṭhimaññanāya maññatīti veditabbā.

Nibbānato pana aññaṁ attānaṁ gahetvā so kho pana me ayaṁ attā imasmiṁ nibbāneti maññanto nibbānasmiṁ maññati, ayamassa diṭṭhimaññanā. Tasmiṁyeva panassa attani sinehaṁ tabbatthukañca mānaṁ uppādayato taṇhāmānamaññanāpi veditabbā. Esa nayo nibbānato maññanāyapi. Tatrapi hi nibbānato aññaṁ attānaṁ gahetvā “idaṁ nibbānaṁ, ayaṁ attā, so kho pana me ayaṁ attā ito nibbānato añño”ti maññanto nibbānato maññati, ayamassa diṭṭhimaññanā. Tasmiṁyeva panassa attani sinehaṁ tabbatthukañca mānaṁ uppādayato taṇhāmānamaññanāpi veditabbā. “Aho sukhaṁ mama nibbānan”ti maññanto pana nibbānaṁ meti maññatīti veditabbo. Sesaṁ vuttanayameva. Ayaṁ panettha anugīti.

ဧဝံ သဗ္ဗံ သက္ကာယံ ဒွိဓာ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဧကဓာ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ဒဿေန္တော **သဗ္ဗံ သဗ္ဗတော**တိအာဒိမာဟ။ ယောဇနာနယော ပနေတ္ထ သဗ္ဗံ အဿာဒေန္တော သဗ္ဗံ တဏှာမညနာယ မညတိ။ “မယာ ဧတေ သတ္တာ နိမ္မိတာ”တိအာဒိနာ နယေန အတ္တနာ နိမ္မိတံ မညန္တော သဗ္ဗံ မာနမညနာယ မညတိ။ “သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗေကတကမ္မဟေတု၊ သဗ္ဗံ ဣဿရနိမ္မာနဟေတု၊ သဗ္ဗံ အဟေတုအပစ္စယာ၊ သဗ္ဗံ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗံ နတ္ထီ”တိအာဒိနာ နယေန မညန္တော သဗ္ဗံ ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကထံ သဗ္ဗသ္မိံ မညတိ? ဣဓေကစ္စော ဧဝံဒိဋ္ဌိကော ဟောတိ “မဟာ မေ အတ္တာ”တိ။ သော သဗ္ဗလောကသန္နိဝါသံ တဿောကာသဘာဝေန ပရိကပ္ပေတွာ သော ခေါ ပန မေ အယံ အတ္တာ သဗ္ဗသ္မိန္တိ မညတိ၊ အယမဿ ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ အတ္တနိ သိနေဟံ တဗ္ဗတ္ထုကဉ္စ မာနံ ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသံ ပထဝီဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ သဗ္ဗံ သက္ကာယံ ဧကဓာ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အပရေနပိ နယေန တံ ဧကဓာ ဒဿေန္တော **နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာနတော**တိ အာဟ။ တတ္ထ **နိဗ္ဗာနန္တိ** “ယတော ခေါ ဘော အယံ အတ္တာ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတော သမင်္ဂိဘူတော ပရိစာရေတိ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ ဘော အယံ အတ္တာ ပရမဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ ပတ္တော ဟောတီ”တိအာဒိနာ နယေန ပဉ္စဓာ အာဂတံ ပရမဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ နိဗ္ဗာနံ အဿာဒေန္တော တဏှာမညနာယ မညတိ။ တေန နိဗ္ဗာနေန “အဟမသ္မိ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တော”တိ မာနံ ဇနေန္တော မာနမညနာယ မညတိ။ အနိဗ္ဗာနံယေဝ သမာနံ တံ နိဗ္ဗာနတော နိစ္စာဒိတော စ ဂဏှန္တော ဒိဋ္ဌိမညနာယ မညတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

နိဗ္ဗာနတော ပန အညံ အတ္တာနံ ဂဟေတွာ သော ခေါ ပန မေ အယံ အတ္တာ ဣမသ္မိံ နိဗ္ဗာနေတိ မညန္တော နိဗ္ဗာနသ္မိံ မညတိ၊ အယမဿ ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ အတ္တနိ သိနေဟံ တဗ္ဗတ္ထုကဉ္စ မာနံ ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧသ နယော နိဗ္ဗာနတော မညနာယပိ။ တတြာပိ ဟိ နိဗ္ဗာနတော အညံ အတ္တာနံ ဂဟေတွာ “ဣဒံ နိဗ္ဗာနံ၊ အယံ အတ္တာ၊ သော ခေါ ပန မေ အယံ အတ္တာ ဣတော နိဗ္ဗာနတော အညော”တိ မညန္တော နိဗ္ဗာနတော မညတိ၊ အယမဿ ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ အတ္တနိ သိနေဟံ တဗ္ဗတ္ထုကဉ္စ မာနံ ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “အဟော သုခံ မမ နိဗ္ဗာန”န္တိ မညန္တော ပန နိဗ္ဗာနံ မေတိ မညတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ အယံ ပနေတ္ထ အနုဂီတိ။

Yādiso esa sakkāyo, tathā naṁ avijānato.
Puthujjanassa sakkāye, jāyanti sabbamaññanā.

Jeguccho bhiduro cāyaṁ, dukkho apariṇāyako.
Taṁ paccanīkato bālo, gaṇhaṁ gaṇhāti maññanaṁ.

Subhato sukhato ceva, sakkāyaṁ anupassato.
Salabhasseva aggimhi, hoti taṇhāya maññanā.

Niccasaññaṁ adhiṭṭhāya, sampattiṁ tassa passato.
Gūthādī viya[1] gūthasmiṁ, hoti mānena maññanā.

Attā attaniyo meti, passato naṁ abuddhino.
Ādāse viya bondhissa[2], diṭṭhiyā hoti maññanā.

Maññanāti ca nāmetaṁ, sukhumaṁ mārabandhanaṁ.
Sithilaṁ duppamuñcañca, yena baddho puthujjano.

Bahuṁ vipphandamānopi, sakkāyaṁ nātivattati.
Samussitaṁ daḷhatthambhaṁ, sāva gaddulabandhano.

Saso sakkāyamalīno, jātiyā ca jarāya ca.
Rogādīhi ca dukkhehi, niccaṁ haññati bāḷhaso[3].

Taṁ vo vadāmi bhaddante, sakkāyaṁ anupassatha.
Asātato asubhato, bhedato ca anattato.

Eso sabhāvo hetassa[4], passaṁ evamimaṁ budho.
Pahāya maññanā sabbā, sabbadukkhā pamuccatīti.

Puthujjanavasena catuvīsatipabbā[5] paṭhamanayakathā niṭṭhitā.

1. Sāva (Sī, Syā)
2. Mandassa (Sī), bimbassa (Syā)
3. Bāliso (Sī, Syā)
4. So tassa (Ka)
5. Catuvīsatisabbā (Ka)

ယာဒိသော ဧသ သက္ကာယော၊ တထာ နံ အဝိဇာနတော။
ပုထုဇ္ဇနဿ သက္ကာယေ၊ ဇာယန္တိ သဗ္ဗမညနာ။

ဇေဂုစ္ဆော ဘိဒုရော စာယံ၊ ဒုက္ခော အပရိဏာယကော။
တံ ပစ္စနီကတော ဗာလော၊ ဂဏှံ ဂဏှာတိ မညနံ။

သုဘတော သုခတော စေဝ၊ သက္ကာယံ အနုပဿတော။
သလဘဿေဝ အဂ္ဂိမှိ၊ ဟောတိ တဏှာယ မညနာ။

နိစ္စသညံ အဓိဋ္ဌာယ၊ သမ္ပတ္တိံ တဿ ပဿတော။
ဂူထာဒီ ဝိယ[၁] ဂူထသ္မိံ၊ ဟောတိ မာနေန မညနာ။

အတ္တာ အတ္တနိယော မေတိ၊ ပဿတော နံ အဗုဒ္ဓိနော။
အာဒါသေ ဝိယ ဗောန္ဓိဿ[၂]၊ ဒိဋ္ဌိယာ ဟောတိ မညနာ။

မညနာတိ စ နာမေတံ၊ သုခုမံ မာရဗန္ဓနံ။
သိထိလံ ဒုပ္ပမုဉ္စဉ္စ၊ ယေန ဗဒ္ဓေါ ပုထုဇ္ဇနော။

ဗဟုံ ဝိပ္ဖန္ဒမာနောပိ၊ သက္ကာယံ နာတိဝတ္တတိ။
သမုဿိတံ ဒဠှတ္ထမ္ဘံ၊ သာဝ ဂဒ္ဒုလဗန္ဓနော။

သ’သော သက္ကာယမလီနော၊ ဇာတိယာ စ ဇရာယ စ။
ရောဂါဒီဟိ စ ဒုက္ခေဟိ၊ နိစ္စံ ဟညတိ ဗာဠှသော[၃]။

တံ ဝေါ ဝဒါမိ ဘဒ္ဒန္တေ၊ သက္ကာယံ အနုပဿထ။
အသာတတော အသုဘတော၊ ဘေဒတော စ အနတ္တတော။

ဧသော သဘာဝေါ ဟေတဿ[၄]၊ ပဿံ ဧဝမိမံ ဗုဓော။
ပဟာယ မညနာ သဗ္ဗာ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီတိ။

ပုထုဇ္ဇနဝသေန စတုဝီသတိပဗ္ဗာ[၅] ပဌမနယကထာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သာဝ (သီ၊ သျာ)
၂-မန္ဒဿ (သီ)၊ ဗိမ္ဗဿ (သျာ)
၃-ဗာလိသော (သီ၊ သျာ)
၄-သော တဿ (က)
၅-စတုဝီသတိသဗ္ဗာ (က)

Sekkhavāradutiyanayavaṇṇanā

7. Evaṁ Bhagavā pathavī-ādīsu vatthūsu sabbasakkāyadhammamūlabhūtaṁ puthujjanassa pavattiṁ dassetvā idāni tesveva vatthūsu sekkhassa pavattiṁ dassento **yopi so bhikkhave bhikkhu sekkho**ti-ādimāha. Tattha **yo**ti uddesavacanaṁ. **So**ti niddesavacanaṁ. **Pi**kāro sampiṇḍanattho ayampi dhammo aniyatoti-ādīsu viya. Tena ca ārammaṇasabhāgena puggalaṁ sampiṇḍeti, no puggalasabhāgena, heṭṭhato hi puggalā diṭṭhivipannā, idha diṭṭhisampannā, na tesaṁ sabhāgatā atthi. Ārammaṇaṁ pana heṭṭhā puggalānampi tadeva, imesampi tadevāti. Tena vuttaṁ "ārammaṇasabhāgena puggalaṁ sampiṇḍeti no puggalasabhāgenā"ti. **Yopi so**ti iminā pana sakalena vacanena idāni vattabbaṁ sekkhaṁ dassetīti veditabbo. **Bhikkhave bhikkhū**ti idaṁ vuttanayameva.

Sekkhoti kenaṭṭhena sekkho? Sekkhadhammappaṭilābhato **sekkho.** Vuttañhetaṁ "kittāvatā nu kho bhante sekkho hotīti. Idha bhikkhave bhikkhu sekkhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti -pa- sekkhena sammāsamādhinā samānnāgato hoti. Ettāvatā kho bhikkhu sekkho hotī"ti[1]. Api ca sikkhatītipi sekkho. Vuttaṁ hetaṁ "sikkhatīti kho bhikkhu tasmā sekkhoti vuccati. Kiñca sikkhati, adhisīlampi sikkhati, adhicittampi sikkhati, adhipaññampi sikkhati, sikkhatīti kho bhikkhu tasmā sekkhoti vuccatī"ti[2].

Yopi kalyāṇaputhujjano anulomapaṭipadāya paripūrakārī sīlasampanno indriyesu guttadvāro bhojane mattaññū jāgariyānuyogamanuyutto pubbarattāpararattaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanānuyogamanuyutto viharati "ajja vā sve vā aññataraṁ sāmaññaphalaṁ adhigamissāmī"ti, sopi vuccati sikkhatīti sekkhoti. Imasmiṁ panatthe paṭivedhappattova sekkho adhippeto, no puthujjano.

Appattaṁ mānasaṁ etenāti **appattamānaso. Mānasan**ti rāgopi cittampi arahattampi. "Antalikkhacaro pāso, yvāyaṁ carati mānaso"ti[3] ettha hi

1. Saṁ 3. 12 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 232 piṭṭhesu. 3. Vi 3. 28; Saṁ 1. 113 piṭṭhesu.

သေက္ခဝါရဒုတိယနယဝဏ္ဏနာ

၇။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပထဝီအာဒီသု ဝတ္ထူသု သဗ္ဗသက္ကာယဓမ္မမူလဘူတံ ပုထုဇ္ဇနဿ ပဝတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တေသွေဝ ဝတ္ထူသု သေက္ခဿ ပဝတ္တိံ ဒဿေန္တော **ယောပိ သော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သေက္ခော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယော**တိ ဥဒ္ဒေသဝစနံ။ **သော**တိ နိဒ္ဒေသဝစနံ။ **ပိ**ကာရော သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော အယမ္ပိ ဓမ္မော အနိယတောတိအာဒီသု ဝိယ။ တေန စ အာရမ္မဏသဘာဂေန ပုဂ္ဂလံ သမ္ပိဏ္ဍေတိ, နော ပုဂ္ဂလသဘာဂေန၊ ဟေဋ္ဌတော ဟိ ပုဂ္ဂလာ ဒိဋ္ဌိဝိပန္နာ၊ ဣဓ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နာ၊ န တေသံ သဘာဂတာ အတ္ထိ။ အာရမ္မဏံ ပန ဟေဋ္ဌာ ပုဂ္ဂလာနမ္ပိ တဒေဝ၊ ဣမေသမ္ပိ တဒေဝါတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အာရမ္မဏသဘာဂေန ပုဂ္ဂလံ သမ္ပိဏ္ဍေတိ နော ပုဂ္ဂလသဘာဂေနာ”တိ။ **ယောပိ သော**တိ ဣမိနာ ပန သကလေန ဝစနေန ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သေက္ခံ ဒဿေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ**တိ ဣဒံ ဝုတ္တနယမေဝ။

သေက္ခောတိ ကေနဋ္ဌေန သေက္ခော? သေက္ခဓမ္မပ္ပဋိလာဘတော **သေက္ခော**။ ဝုတ္တဉှေတံ “ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ သေက္ခော ဟောတီတိ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သေက္ခာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ပ။ သေက္ခေန သမ္မာသမာဓိနာ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ ဘိက္ခု သေက္ခော ဟောတီ”တိ[၁]။ အပိစ သိက္ခတီတိပိ သေက္ခော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “သိက္ခတီတိ ခေါ ဘိက္ခု တသ္မာ သေက္ခောတိ ဝုစ္စတိ။ ကိဉ္စ သိက္ခတိ၊ အဓိသီလမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဓိစိတ္တမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဓိပညမ္ပိ သိက္ခတိ၊ သိက္ခတီတိ ခေါ ဘိက္ခု တသ္မာ သေက္ခောတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၂]။

ယောပိ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနော အနုလောမပဋိပဒါယ ပရိပူရကာရီ သီလသမ္ပန္နော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော ဘောဇနေ မတ္တညူ ဇာဂရိယာနုယောဂမနုယုတ္တော ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တံ ဗောဓိပက္ခိယာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော ဝိဟရတိ “အဇ္ဇ ဝါ သွေ ဝါ အညတရံ သာမညဖလံ အဓိဂမိဿာမီ”တိ၊ သောပိ ဝုစ္စတိ သိက္ခတီတိ သေက္ခောတိ။ ဣမသ္မိံ ပနတ္ထေ ပဋိဝေဓပ္ပတ္တောဝ သေက္ခော အဓိပ္ပေတော၊ နော ပုထုဇ္ဇနော။

အပ္ပတ္တံ မာနသံ ဧတေနာတိ **အပ္ပတ္တမာနသော။ မာနသ**န္တိ ရာဂေါပိ စိတ္တမ္ပိ အရဟတ္တမ္ပိ။ “အန္တလိက္ခစရော ပါသော၊ ယွာယံ စရတိ မာနသော”တိ[၃] ဧတ္ထ ဟိ

၁-သံ ၃-၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၃၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဝိ ၃-၂၈၊ သံ ၁-၁၁၃-ပိဋ္ဌေသု။

rāgo mānasaṁ. “Cittaṁ mano mānasan”ti[1] ettha cittaṁ. “Appattamānaso sekkho, kālaṁ kayirā janesutā”ti[2] ettha arahattaṁ. Idhāpi arahattameva adhippetaṁ. Tena appattārahattoti vuttaṁ hoti.

Anuttaranti seṭṭhaṁ, asadisanti attho. Catūhi yogehi khemaṁ ananuyuttanti[3] **yogakkhemaṁ,** arahattameva adhippetaṁ. **Patthayamāno**ti dve patthanā taṇhāpatthanā ca, chandapatthanā ca. “Patthayamānassa hi pajappitāni, pavedhitaṁ vāpi pakappitesū”ti[4] ettha taṇhāpatthanā.

“Chinnaṁ pāpimato sotaṁ, viddhastaṁ vinaḷīkataṁ.
Pāmojjabahulā hotha, khemaṁ pattattha bhikkhavo”ti[5]—

Ettha kattukamyatā kusalacchandapatthanā. Ayameva idhādhippetā. Tena **patthayamāno**ti taṁ yogakkhemaṁ pattukāmo adhigantukāmo tanninno tappoṇo tappabbhāroti veditabbo. **Viharatī**ti aññaṁ iriyāpathadukkhaṁ aññena iriyāpathena vicchinditvā aparipatantaṁ kāyaṁ harati. Atha vā “sabbe saṅkhārā aniccāti adhimuccanto saddhāya viharatī”ti-ādināpi niddesanayenettha attho daṭṭhabbo. **Pathaviṁ pathavito abhijānātī**ti pathaviṁ pathavībhāvena abhijānāti, na puthujjano viya sabbakāraviparītāya saññāya sañjānāti. Api ca kho abhivisiṭṭhena ñāṇena jānāti, evaṁ pathavīti etaṁ pathavībhāvaṁ adhimuccantoyeva[6] naṁ aniccātipi dukkhātipi anattātipi evaṁ abhijānātīti vuttaṁ hoti. Evañca naṁ abhiññatvā pathaviṁ mā maññīti vuttaṁ hoti. Maññatīti **maññi.** Ayaṁ pana maññī ca na maññī ca na vattabboti. Etasmiñhi atthe idaṁ padaṁ nipātetvā vuttanti veditabbaṁ. Ko panettha adhippāyoti. Vuccate, puthujjano tāva sabbamaññanānaṁ appahīnattā maññatīti vutto. Khīṇāsavo pahīnattā na maññatīti. Sekkhassa pana diṭṭhimaññanā pahīnā, itarā pana tanubhāvaṁ gatā, tena so maññatītipi na vattabbo puthujjano viya, na maññatītipi na vattabbo khīṇāsavo viyāti.

Pariññeyyaṁ tassāti tassa sekkhassa taṁ maññanāvatthu okkantaniyāmattā sambodhiparāyaṇattā ca tīhi pariññāhi pariññeyyaṁ, apariññeyyañca

1. Abhi 1. 27 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 122 piṭṭhe. 3. Anupaddutanti (Sī, Syā)
4. Khu 1. 419 piṭṭhe. 5. Ma 1. 289 piṭṭhe. 6. Amuñcantoyeva (Sī, Syā)

ရာဂေါ မာနသံ။ “စိတ္တံ မနော မာနသ”န္တိ[၁] ဧတ္ထ စိတ္တံ။ “အပ္ပတ္တမာနသော သေက္ခော၊ ကာလံ ကယိရာ ဇနေသုတာ”တိ[၂] ဧတ္ထ အရဟတ္တံ။ ဣဓာပိ အရဟတ္တမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တေန အပ္ပတ္တာရဟတ္တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အနုတ္တရန္တိ သေဋ္ဌံ၊ အသဒိသန္တိ အတ္ထော။ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ အနနုယုတ္တန္တိ[၃] **ယောဂက္ခေမံ၊** အရဟတ္တမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ **ပတ္ထယမာနော**တိ ဒွေ ပတ္ထနာ တဏှာပတ္ထနာ စ, ဆန္ဒပတ္ထနာ စ။ “ပတ္ထယမာနဿ ဟိ ပဇပ္ပိတာနိ၊ ပဝေဓိတံ ဝါပိ ပကပ္ပိတေသူ”တိ[၄] ဧတ္ထ တဏှာပတ္ထနာ။

“ဆိန္နံ ပါပိမတော သောတံ၊ ဝိဒ္ဓဿံ ဝိနဠီကတံ။
ပါမောဇ္ဇဗဟုလာ ဟောထ၊ ခေမံ ပတ္တတ္ထ ဘိက္ခဝေါ”တိ[၅]—

ဧတ္ထ ကတ္တုကမျတာ ကုသလစ္ဆန္ဒပတ္ထနာ။ အယမေဝ ဣဓာဓိပ္ပေတာ။ တေန **ပတ္ထယမာနော**တိ တံ ယောဂက္ခေမံ ပတ္တုကာမော အဓိဂန္တုကာမော တန္နိန္နော တပ္ပောဏော တပ္ပဗ္ဘာရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဝိဟရတီ**တိ အညံ ဣရိယာပထဒုက္ခံ အညေန ဣရိယာပထေန ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အပရိပတန္တံ ကာယံ ဟရတိ။ အထ ဝါ “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ အဓိမုစ္စန္တော သဒ္ဓါယ ဝိဟရတီ”တိ-အာဒိနာပိ နိဒ္ဒေသနယေနေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ပထဝိံ ပထဝိတော အဘိဇာနာတီ**တိ ပထဝိံ ပထဝီဘာဝေန အဘိဇာနာတိ၊ န ပုထုဇ္ဇနော ဝိယ သဗ္ဗာကာရဝိပရီတာယ သညာယ သဉ္ဇာနာတိ။ အပိစ ခေါ အဘိဝိသိဋ္ဌေန ဉာဏေန ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ပထဝီတိ ဧတံ ပထဝီဘာဝံ အဓိမုစ္စန္တောယေဝ[၆] နံ အနိစ္စာတိပိ ဒုက္ခာတိပိ အနတ္တာတိပိ ဧဝံ အဘိဇာနာတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝဉ္စ နံ အဘိညတွာ ပထဝိံ မာ မညီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မညတီတိ **မညီ။** အယံ ပန မညီ စ န မညီ စ န ဝတ္တဗ္ဗောတိ။ ဧတသ္မိဉှိ အတ္ထေ ဣဒံ ပဒံ နိပါတေတွာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကော ပနေတ္ထ အဓိပ္ပါယောတိ။ ဝုစ္စတေ၊ ပုထုဇ္ဇနော တာဝ သဗ္ဗမညနာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ မညတီတိ ဝုတ္တော။ ခီဏာသဝေါ ပဟီနတ္တာ န မညတီတိ။ သေက္ခဿ ပန ဒိဋ္ဌိမညနာ ပဟီနာ၊ ဣတရာ ပန တနုဘာဝံ ဂတာ၊ တေန သော မညတီတိပိ န ဝတ္တဗ္ဗော ပုထုဇ္ဇနော ဝိယ၊ န မညတီတိပိ န ဝတ္တဗ္ဗော ခီဏာသဝေါ ဝိယာတိ။

ပရိညေယျံ တဿာတိ တဿ သေက္ခဿ တံ မညနာဝတ္ထု ဩက္ကန္တနိယာမတ္တာ သမ္ဗောဓိပရာယဏတ္တာ စ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိညေယျံ၊ အပရိညေယျဉ္စ

၁-အဘိ ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အနုပဒ္ဒုတန္တိ (သီ၊ သျာ)
၄-ခု ၁-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၂၈၉-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အမုဉ္စန္တောယေဝ (သီ၊ သျာ)

apariññātañca na hoti puthujjanassa viya, nopi pariññātaṁ khīṇāsavassa viya. Sesaṁ sabbattha vuttanayameva.

Sekkhavasena dutiyanayakathā niṭṭhitā.

Khīṇāsavavāratatiyādinayavaṇṇanā

8. Evaṁ pathavī-ādīsu vatthūsu sekkhassa pavattiṁ dassetvā idāni khīṇāsavassa pavattiṁ dassento **yopi so bhikkhave bhikkhu arahan**ti-ādimāha. Tattha **yopī**tipisaddo sampiṇḍanattho. Tena idha ubhayasabhāgatāpi labbhatīti dasseti. Sekkho hi khīṇāsavena ariyapuggalattā sabhāgo, tena puggalasabhāgatā labbhati, ārammaṇasabhāgatā pana vuttanayā eva. **Arahan**ti ārakakileso, dūrakileso pahīnakilesoti attho. Vuttañcetaṁ Bhagavatā "kathañca bhikkhave bhikkhu arahaṁ hoti. Ārakāssa honti pāpakā akusalā dhammā saṁkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu arahaṁ hotī"ti[1]. **Khīṇāsavo**ti cattāro āsavā kāmāsavo -pa- avijjāsavo, ime cattāro āsavā arahato khīṇā pahīnā samucchinnā paṭippassaddhā, abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhā, tena vuccati khīṇāsavoti.

Vusitavāti garusaṁvāsepi ariyamaggasaṁvāsepi dasasu ariyavāsesupi vasi parivasi vuttho parivuttho, so vutthavāso ciṇṇacaraṇoti **vusitavā. Katakaraṇīyo**ti puthujjanakalyāṇakaṁ upādāya satta sekkhā catūhi maggehi karaṇīyaṁ karonti nāma, khīṇāsavassa sabbakaraṇīyāni katāni pariyositāni, natthi tassa uttari karaṇīyaṁ dukkhakkhayādhigamāyāti katakaraṇīyo. Vuttampi hetaṁ—

"Tassa sammā vimuttassa, santacittassa bhikkhuno.
Katassa paṭicayo natthi, karaṇīyaṁ na vijjatī"ti[2].

Ohitabhāroti tayo bhārā khandhabhāro kilesabhāro abhisaṅkhārabhāroti, tassime tayo bhārā ohitā oropitā

---

1. Ma 1. 348 piṭṭhe. 2. Khu 2. 312 piṭṭhe.

အပရိညာတဉ္စ န ဟောတိ ပုထုဇ္ဇနဿ ဝိယ၊ နောပိ ပရိညာတံ ခီဏာသဝဿ ဝိယ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝ။

သေက္ခဝသေန ဒုတိယနယကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ခီဏာသဝဝါရတတိယာဒိနယဝဏ္ဏနာ

၈။ ဧဝံ ပထဝီအာဒီသု ဝတ္ထူသု သေက္ခဿ ပဝတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ခီဏာသဝဿ ပဝတ္တိံ ဒဿေန္တော **ယောပိ သော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရဟန္တိ**-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယောပီ**တိ ပိသဒ္ဒေါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော။ တေန ဣဓ ဥဘယ-သဘာဂတာပိ လဗ္ဘတီတိ ဒဿေတိ။ သေက္ခော ဟိ ခီဏာသဝေန အရိယ-ပုဂ္ဂလတ္တာ သဘာဂေါ၊ တေန ပုဂ္ဂလသဘာဂတာ လဗ္ဘတိ၊ အာရမ္မဏ-သဘာဂတာ ပန ဝုတ္တနယာ ဧဝ။ **အရဟန္တိ** အာရကကိလေသော၊ ဒူရကိလေသော ပဟီနကိလေသောတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ "ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရဟံ ဟောတိ။ အာရကာဿ ဟောန္တိ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သံကိလေသိကာ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ သဒရာ ဒုက္ခဝိပါကာ အာယတိံ ဇာတိ-ဇရာမရဏိယာ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရဟံ ဟောတီ"တိ[၁]။ **ခီဏာသဝေါ**တိ စတ္တာရော အာသဝါ ကာမာသဝေါ။ပ။ အဝိဇ္ဇာသဝေါ၊ ဣမေ စတ္တာရော အာသဝါ အရဟတော ခီဏာ ပဟီနာ သမုစ္ဆိန္နာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ အဘဗ္ဗုပ္ပတ္တိကာ ဉာဏဂ္ဂိနာ ဒဍ္ဎာ၊ တေန ဝုစ္စတိ ခီဏာသဝေါတိ။

ဝုသိတဝါတိ ဂရုသံဝါသေပိ အရိယမဂ္ဂသံဝါသေပိ ဒသသု အရိယဝါသေသုပိ ဝသိ ပရိဝသိ ဝုတ္ထော ပရိဝုတ္ထော၊ သော ဝုတ္ထဝါသော စိဏ္ဏစရဏောတိ **ဝုသိတဝါ။ ကတကရဏီယော**တိ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကံ ဥပါဒါယ သတ္တ သေက္ခာ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကရဏီယံ ကရောန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝဿ သဗ္ဗကရဏီယာနိ ကတာနိ ပရိယောသိတာနိ၊ နတ္ထိ တဿ ဥတ္တရိ ကရဏီယံ ဒုက္ခက္ခယာဓိဂမာ-ယာတိ ကတကရဏီယော။ ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ—

"တဿ သမ္မာ ဝိမုတ္တဿ၊ သန္တစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော။
ကတဿ ပဋိစယော နတ္ထိ၊ ကရဏီယံ န ဝိဇ္ဇတီ"တိ[၂]။

ဩဟိတဘာရောတိ တယော ဘာရာ ခန္ဓဘာရော ကိလေသဘာရော အဘိသင်္ခါရဘာရောတိ၊ တဿိမေ တယော ဘာရာ ဩဟိတာ ဩရောပိတာ

၁-မ ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၂-၃၁၂-ပိဋ္ဌေ။

nikkhittā pātitā, tena vuccati **ohitabhāro**ti. **Anuppattasadattho**ti anuppatto sadatthaṁ, sakatthanti vuttaṁ hoti. Kakārassāyaṁ dakāro kato, sadatthoti ca arahattaṁ veditabbaṁ. Tañhi attupanibandhanaṭṭhena attānaṁ avijahanaṭṭhena attano paramatthaṭṭhena ca attano attho sakatthoti vuccati.

Parikkhīṇabhavasaṁyojanoti **bhavasaṁyojanānī**ti dasa saṁyojanāni kāmarāgasaṁyojanaṁ paṭighamānadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsabhavarāga-issāmacchariyasaṁyojanaṁ avijjāsaṁyojanaṁ. Imāni hi satte bhavesu saṁyojenti upanibandhanti, bhavaṁ vā bhavena saṁyojenti, tasmā “bhavasaṁyojanānī”ti vuccanti. Imāni bhavasaṁyojanāni arahato parikkhīṇāni pahīnāni ñāṇagginā daḍḍhāni, tena vuccati “parikkhīṇabhavasaṁyojano”ti. **Sammadaññā vimutto**ti ettha **sammadaññā**ti sammā aññāya. Kiṁ vuttaṁ hoti—khandhānaṁ khandhaṭṭhaṁ, āyatanānaṁ āyatanaṭṭhaṁ, dhātūnaṁ dhātuṭṭhaṁ, dukkhassa pīḷanaṭṭhaṁ, samudayassa pabhavaṭṭhaṁ, nirodhassa santaṭṭhaṁ, maggassa dassanaṭṭhaṁ, sabbe saṅkhārā aniccāti evamādiṁ vā bhedaṁ sammā yathābhūtaṁ aññāya jānitvā tīrayitvā tulayitvā vibhāvetvā vibhūtaṁ katvāti.

Vimuttoti dve vimuttiyo cittassa ca vimutti nibbānañca. Arahā sabbakilesehi vimuttacittattā cittavimuttiyāpi vimutto. Nibbānaṁ adhimuttattā nibbānepi vimutto. Tena vuccati “sammadaññā vimutto”ti. **Pariññātaṁ tassā**ti tassa arahato taṁ maññanāvatthu tīhi pariññāhi pariññātaṁ. Tasmā so taṁ vatthuṁ na maññati, taṁ vā maññanaṁ na maññatīti vuttaṁ hoti, sesaṁ vuttanayameva.

Nibbānavāre pana **khayā rāgassā**ti-ādayo tayo vārā vuttā. Te pathavīvārādīsupi vitthāretabbā. Ayañca pariññātavāro nibbānavārepi vitthāretabbo. Vitthārentena ca pariññātaṁ tassāti sabbapadehi yojetvā puna khayā rāgassa vītarāgattāti yojetabbaṁ. Esa nayo itaresu. Desanā pana ekattha vuttaṁ sabbattha vuttameva hotīti saṁkhittā.

Khayā rāgassa vītarāgattāti ettha ca yasmā bāhirako kāmesu vītarāgo, na khayā rāgassa vītarāgo. Arahā pana khayā eva, tasmā

နိက္ခိတ္တာ ပါတိတာ၊ တေန ဝုစ္စတိ **ဩဟိတဘာရော**တိ။ **အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော**တိ အနုပ္ပတ္တော သဒတ္ထံ၊ သကတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကကာရဿာယံ ဒကာရော ကတော၊ သဒတ္ထောတိ စ အရဟတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တဉှိ အတ္တုပနိဗန္ဓနဋ္ဌေန အတ္တာနံ အဝိဇဟနဋ္ဌေန အတ္တနော ပရမတ္ထဋ္ဌေန စ အတ္တနော အတ္ထော သကတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ။

ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနောတိ **ဘဝသံယောဇနာနီ**တိ ဒသ သံယော-ဇနာနိ ကာမရာဂသံယောဇနံ ပဋိဃမာနဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာသီလဗ္ဗတပရာမာသဘဝ-ရာဂဣဿာမစ္ဆရိယသံယောဇနံ အဝိဇ္ဇာသံယောဇနံ။ ဣမာနိ ဟိ သတ္တေ ဘဝေသု သံယောဇေန္တိ ဥပနိဗန္ဓန္တိ, ဘဝံ ဝါ ဘဝေန သံယောဇေန္တိ၊ တသ္မာ “ဘဝသံယောဇနာနီ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣမာနိ ဘဝသံယောဇနာနိ အရဟတော ပရိက္ခီဏာနိ ပဟီနာနိ ဉာဏဂ္ဂိနာ ဒဍ္ဎာနိ၊ တေန ဝုစ္စတိ “ပရိက္ခီဏဘဝ-သံယောဇနော”တိ။ **သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တော**တိ ဧတ္ထ **သမ္မဒညာ**တိ သမ္မာ အညာယ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ခန္ဓာနံ ခန္ဓဋ္ဌံ၊ အာယတနာနံ အာယတနဋ္ဌံ၊ ဓာတူနံ ဓာတုဋ္ဌံ၊ ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌံ၊ သမုဒယဿ ပဘဝဋ္ဌံ၊ နိရောဓဿ သန္တဋ္ဌံ၊ မဂ္ဂဿ ဒဿနဋ္ဌံ၊ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ ဧဝမာဒိံ ဝါ ဘေဒံ သမ္မာ ယထာဘူတံ အညာယ ဇာနိတွာ တီရယိတွာ တုလယိတွာ ဝိဘာဝေတွာ ဝိဘူတံ ကတွာတိ။

ဝိမုတ္တောတိ ဒွေ ဝိမုတ္တိယော စိတ္တဿ စ ဝိမုတ္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ အရဟာ သဗ္ဗကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တစိတ္တတ္တာ စိတ္တဝိမုတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တော။ နိဗ္ဗာနံ အဓိမုတ္တတ္တာ နိဗ္ဗာနေပိ ဝိမုတ္တော။ တေန ဝုစ္စတိ “သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တော”တိ။ **ပရိညာတံ တဿာ**တိ တဿ အရဟတော တံ မညနာဝတ္ထု တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိညာတံ။ တသ္မာ သော တံ ဝတ္ထုံ န မညတိ၊ တံ ဝါ မညနံ န မညတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

နိဗ္ဗာနဝါရေ ပန **ခယာ ရာဂဿာ**တိအာဒယော တယော ဝါရာ ဝုတ္တာ။ တေ ပထဝီဝါရာဒီသုပိ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာ။ အယဉ္စ ပရိညာတဝါရော နိဗ္ဗာနဝါရေပိ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗော။ ဝိတ္ထာရေန္တေန စ ပရိညာတံ တဿာတိ သဗ္ဗပဒေဟိ ယောဇေတွာ ပုန ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂတ္တာတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဧသ နယော ဣတရေသု။ ဒေသနာ ပန ဧကတ္ထ ဝုတ္တံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တမေဝ ဟောတီတိ သံခိတ္တာ။

ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂတ္တာတိ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ ဗာဟိရကော ကာမေသု ဝီတရာဂေါ၊ န ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂေါ။ အရဟာ ပန ခယာ ဧဝ၊ တသ္မာ

vuttaṁ “khayā rāgassa vītarāgattā”ti. Esa nayo dosamohesupi. Yathā ca “pariññātaṁ tassāti vadāmī”ti vuttepi pariññātattā so taṁ vatthuṁ taṁ vā maññanaṁ na maññatīti attho hoti, evamidhāpi vītarāgattā so taṁ vatthuṁ taṁ vā maññanaṁ na maññatīti daṭṭhabbo.

Ettha ca pariññātaṁ tassāti ayaṁ vāro maggabhāvanāpāripūridassanatthaṁ vutto. Itare pana phalasacchikiriyāpāripūridassanatthanti veditabbā. Dvīhi vā kāraṇehi arahā na maññati vatthussa ca pariññātattā akusalamūlānañca samucchinnattā. Tenassa pariññātavārena vatthuno vatthupariññaṁ[1] dīpeti, itarehi akusalamūlasamucchedanti. Tattha pacchimesu tīsu vāresu ayaṁ viseso veditabbo, tīsu hi vāresu rāge ādīnavaṁ disvā dukkhānupassī viharanto appaṇihitavimokkhena vimutto khayā rāgassa vītarāgo hoti. Dose ādīnavaṁ disvā aniccānupassī viharanto animittavimokkhena vimutto khayā dosassa vītadoso hoti. Mohe ādīnavaṁ disvā anattānupassī viharanto suññatavimokkhena vimutto khayā mohassa vītamoho hotīti.

Evaṁ sante na eko tīhi vimokkhehi vimuccatīti dve vārā na vattabbā siyunti ce, taṁ na. Kasmā? Aniyamitattā. Aniyamena hi vuttaṁ “yopi so bhikkhave bhikkhu arahan”ti, na pana vuttaṁ appaṇihitavimokkhena vā vimutto, itarena vāti, tasmā yaṁ arahato yujjati, taṁ sabbaṁ vattabbamevāti.

Avisesena vā yo koci arahā samānepi[2] rāgādikkhaye vipariṇāmadukkhassa pariññātattā khayā rāgassa vītarāgoti vuccati, dukkhadukkhassa pariññātattā khayā dosassa vītadosoti. Saṅkhāradukkhassa pariññātattā khayā mohassa vītamohoti. Iṭṭhārammaṇassa vā pariññātattā khayā rāgassa vītarāgo. Aniṭṭhārammaṇassa pariññātattā khayā dosassa vītadoso. Majjhattārammaṇassa pariññātattā khayā mohassa vītamoho. Sukhāya vā vedanāya rāgānusayassa samucchinnattā khayā rāgassa vītarāgo, itarāsu paṭighamohānusayānaṁ

1. Pariññātataṁ (Ka) 2. Samānopi (Sī)

ဝုတ္တံ “ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂတ္တာ”တိ။ ဧသ နယော ဒေါသမောဟေသုပိ။ ယထာ စ “ပရိညာတံ တဿာတိ ဝဒါမီ”တိ ဝုတ္တေပိ ပရိညာတတ္တာ သော တံ ဝတ္ထုံ တံ ဝါ မညနံ န မညတီတိ အတ္ထော ဟောတိ၊ ဧဝမိဓာပိ ဝီတရာဂတ္တာ သော တံ ဝတ္ထုံ တံ ဝါ မညနံ န မညတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ ပရိညာတံ တဿာတိ အယံ ဝါရော မဂ္ဂဘာဝနာပါရိပူရိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တော။ ဣတရေ ပန ဖလသစ္ဆိကိရိယာပါရိပူရိဒဿနတ္ထန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒွီဟိ ဝါ ကာရဏေဟိ အရဟာ န မညတိ ဝတ္ထုဿ စ ပရိညာတတ္တာ အကုသလမူလာနဉ္စ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ။ တေနဿ ပရိညာတဝါရေန ဝတ္ထုနော ဝတ္ထုပရိညံ[1] ဒီပေတိ၊ ဣတရေဟိ အကုသလမူလသမုစ္ဆေဒန္တိ။ တတ္ထ ပစ္ဆိမေသု တီသု ဝါရေသု အယံ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တီသု ဟိ ဝါရေသု ရာဂေ အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဒုက္ခာနုပဿီ ဝိဟရန္တော အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခေန ဝိမုတ္တော ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂေါ ဟောတိ။ ဒေါသေ အာဒီနဝံ ဒိသွာ အနိစ္စာနုပဿီ ဝိဟရန္တော အနိမိတ္တဝိမောက္ခေန ဝိမုတ္တော ခယာ ဒေါသဿ ဝီတဒေါသော ဟောတိ။ မောဟေ အာဒီနဝံ ဒိသွာ အနတ္တာနုပဿီ ဝိဟရန္တော သုညတဝိမောက္ခေန ဝိမုတ္တော ခယာ မောဟဿ ဝီတမောဟော ဟောတီတိ။

ဧဝံ သန္တေ န ဧကော တီဟိ ဝိမောက္ခေဟိ ဝိမုစ္စတီတိ ဒွေ ဝါရာ န ဝတ္တဗ္ဗာ သိယုန္တိ စေ၊ တံ န။ ကသ္မာ? အနိယမိတတ္တာ။ အနိယမေန ဟိ ဝုတ္တံ “ယောပိ သော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရဟ”န္တိ၊ န ပန ဝုတ္တံ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခေန ဝါ ဝိမုတ္တော၊ ဣတရေန ဝါတိ၊ တသ္မာ ယံ အရဟတော ယုဇ္ဇတိ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝတ္တဗ္ဗမေဝါတိ။

အဝိသေသေန ဝါ ယော ကောစိ အရဟာ သမာနေပိ[2] ရာဂါဒိက္ခယေ ဝိပရိဏာမဒုက္ခဿ ပရိညာတတ္တာ ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂေါတိ ဝုစ္စတိ၊ ဒုက္ခဒုက္ခဿ ပရိညာကတ္တာ ခယာ ဒေါသဿ ဝီတဒေါသောတိ။ သင်္ခါရဒုက္ခဿ ပရိညာတတ္တာ ခယာ မောဟဿ ဝီတမောဟောတိ။ ဣဋ္ဌာရမ္မဏဿ ဝါ ပရိညာတတ္တာ ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂေါ။ အနိဋ္ဌာရမ္မဏဿ ပရိညာတတ္တာ ခယာ ဒေါသဿ ဝီတဒေါသော။ မဇ္ဈတ္တာရမ္မဏဿ ပရိညာတတ္တာ ခယာ မောဟဿ ဝီတမောဟော။ သုခါယ ဝါ ဝေဒနာယ ရာဂါနုသယဿ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂေါ၊ ဣတရာသု ပဋိဃမောဟာနုသယာနံ

၁-ပရိညာတတံ (က) ၂-သမာနောပိ (သီ)

samucchinnattā vītadoso vītamoho cāti. Tasmā taṁ visesaṁ dassento āha "khayā rāgassa vītarāgattā -pa- vītamohattā"ti.

Khīṇāsavavasena tatiyacatutthapañcamachaṭṭhanayakathā niṭṭhitā.

Tathāgatavārasattamanayavaṇṇanā

12. Evaṁ pathavī-ādīsu vatthūsu khīṇāsavassa pavattiṁ dassetvā idāni attano pavattiṁ dassento **Tathāgatopi bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **Tathāgato**ti aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgatoti vuccati, tathā āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato, tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato, tathadassitāya Tathāgato, tathāvāditāya Tathāgato, tathākāritāya Tathāgato, abhibhavanaṭṭhena Tathāgatoti.

Kathaṁ Bhagavā tathā āgatoti Tathāgato. Yathā sabbalokahitāya ussukkamāpannā purimakā Sammāsambuddhā āgatā, yathā Vipassī Bhagavā āgato, yathā Sikhī Bhagavā, yathā Vessabhū Bhagavā, yathā Kakusandho Bhagavā, yathā Koṇāgamano Bhagavā, yathā Kassapo Bhagavā āgatoti. Kiṁ vuttaṁ hoti, yena abhinīhārena ete Bhagavanto āgatā, teneva amhākampi Bhagavā āgato.

Atha vā yathā Vipassī Bhagavā -pa- yathā Kassapo Bhagavā dānapāramiṁ pūretvā sīlanekkhammapaññāvīriyakhantisacca-adhiṭṭhānamettā-upekkhāpāramiṁ pūretvā imā dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samattiṁ sapāramiyo pūretvā aṅgapariccāgaṁ nayana dhana rajja puttadārapariccāganti ime pañca mahāpariccāge pariccajitvā pubbayoga pubbacariya dhammakkhānañātatthacariyādayo pūretvā buddhicariyāya koṭiṁ patvā āgato, tathā amhākampi Bhagavā āgato.

Yathā ca Vipassī Bhagavā -pa- yathā Kassapo Bhagavā cattāro satipaṭṭhāne sammappadhāne iddhipāde pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅge ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāvetvā brūhetvā āgato, tathā amhākaṁ Bhagavāpi āgatoti Tathāgato.

သမုစ္ဆိန္နတ္တာ ဝီတဒေါသော ဝီတမောဟော စာတိ။ တသ္မာ တံ ဝိသေသံ ဒဿေန္တော အာဟ "ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂတ္တာ။ပ။ ဝီတမောဟတ္တာ"တိ။

ခီဏာသဝဝသေန တတိယစတုတ္ထပဉ္စမဆဋ္ဌနယကထာ နိဋ္ဌိတာ။

တထာဂတဝါရသတ္တမနယဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဧဝံ ပထဝီအာဒီသု ဝတ္ထူသု ခီဏာသဝဿ ပဝတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အတ္တနော ပဝတ္တိံ ဒဿေန္တော **တထာဂတောပိ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တထာဂတော**တိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ၊ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော၊ တထဒဿိတာယ တထာဂတော၊ တထာဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ တထာကာရိတာယ တထာဂတော၊ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတောတိ။

ကထံ ဘဂဝါ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော။ ယထာ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥဿုက္ကမာပန္နာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အာဂတာ၊ ယထာ ဝိပဿီ ဘဂဝါ အာဂတော၊ ယထာ သိခီ ဘဂဝါ, ယထာ ဝေဿဘူ ဘဂဝါ, ယထာ ကကုသန္ဓော ဘဂဝါ, ယထာ ကောဏာဂမနော ဘဂဝါ, ယထာ ကဿပေါ ဘဂဝါ အာဂတောတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယေန အဘိနီဟာရေန ဧတေ ဘဂဝန္တော အာဂတာ၊ တေနေဝ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။

အထ ဝါ ယထာ ဝိပဿီ ဘဂဝါ။ပ။ ယထာ ကဿပေါ ဘဂဝါ ဒါနပါရမိံ ပူရေတွာ သီလနေက္ခမ္မပညာဝီရိယခန္တိသစ္စအဓိဋ္ဌာနမေတ္တာဥပေက္ခာပါရမိံ ပူရေတွာ ဣမာ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတ္တိံသပါရမိယော ပူရေတွာ အင်္ဂပရိစ္စာဂံ နယန ဓန ရဇ္ဇ ပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂန္တိ ဣမေ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ ပုဗ္ဗယောဂ ပုဗ္ဗစရိယ ဓမ္မက္ခာနဉာတတ္ထစရိယာဒယော ပူရေတွာ ဗုဒ္ဓိစရိယာယ ကောဋိံ ပတွာ အာဂတော၊ တထာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။

ယထာ စ ဝိပဿီ ဘဂဝါ။ပ။ ယထာ ကဿပေါ ဘဂဝါ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ သမ္မပ္ပဓာနေ ဣဒ္ဓိပါဒေ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ပဉ္စ ဗလာနိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ဗြူဟေတွာ အာဂတော၊ တထာ အမှာကံ ဘဂဝါပိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

Yatheva lokamhi Vipassi-ādayo,
Sabbaññubhāvaṁ munayo idhāgatā.
Tathā ayaṁ Sakyamunīpi āgato,
Tathāgato vuccati tena cakkhumāti.

Evaṁ tathā āgatoti Tathāgato. (1)

Kathaṁ tathā gatoti Tathāgato. Yathā sampatijāto Vipassī Bhagavā gato -pa- Kassapo Bhagavā gato. Kathaṁ ca so gatoti, so hi sampatijātova samehi pādehi pathaviyaṁ patiṭṭhāya uttarābhimukho sattapadavītihārena gato. Yathāha—sampatijāto Ānanda bodhisatto samehi pādehi pathaviyaṁ patiṭṭhahitvā uttarābhimukho sattapadavītihārena gacchati setamhi chatte anudhārīyamāne, sabbā ca disā anuviloketi, āsabhiñca vācaṁ bhāsati “aggohamasmi lokassa, jeṭṭhohamasmi lokassa, seṭṭhohamasmi lokassa, ayamantimā jāti, natthi dāni punabbhavo”ti[1].

Tañcassa gamanaṁ tathaṁ ahosi avitathaṁ anekesaṁ visesādhigamānaṁ pubbanimittabhāvena. Yañhi so sampatijātova samehi pādehi patiṭṭhahi, idamassa caturiddhipādapaṭilābhassa pubbanimittaṁ. Uttarābhimukhabhāvo pana sabbalokuttarabhāvassa pubbanimittaṁ. Sattapadavītihāro sattabojjhaṅgaratanapaṭilābhassa. “Suvaṇṇadaṇḍā vītipatanti cāmarā”ti[2] ettha vutto cāmarukkhepo sabbatitthiyanimmathanassa. Setacchattadhāraṇaṁ arahattavimuttivaravimalasetacchattapaṭilābhassa. Sabbadisānuvilokanaṁ sabbaññutānāvaraṇañāṇapaṭilābhassa. Āsabhīvācābhāsanaṁ appaṭivattiyavaradhammacakkappavattanassa pubbanimittaṁ. Tathā ayaṁ Bhagavāpi gato. Tañcassa gamanaṁ tathaṁ ahosi avitathaṁ tesaññeva visesādhigamānaṁ pubbanimittabhāvena. Tenāhu porāṇā—

“Muhuttajātova gavaṁpatī yathā,
Samehi pādehi phusī vasundharaṁ.
So vikkamī satta padāni Gotamo,
Setañca chattaṁ anudhārayuṁ marū.

1. Ma 3. 164 piṭṭhe. 2. Khu 1. 386 piṭṭhe.

ယထေဝ လောကမှိ ဝိပဿိအာဒယော၊
သဗ္ဗညုဘာဝံ မုနယော ဣဓာဂတာ။
တထာ အယံ သကျမုနီပိ အာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ တေန စက္ခုမာတိ။

ဧဝံ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၁)

ကထံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ ယထာ သမ္ပတိဇာတော ဝိပဿီ ဘဂဝါ ဂတော။ပ။ ကဿပေါ ဘဂဝါ ဂတော။ ကထံ စ သော ဂတောတိ၊ သော ဟိ သမ္ပတိဇာတောဝ သမေဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ဥတ္တရာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂတော။ ယထာဟ—သမ္ပတိဇာတော အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော သမေဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ဥတ္တရာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂစ္ဆတိ သေတမှိ ဆတ္တေ အနုဓာရီယမာနေ၊ သဗ္ဗာ စ ဒိသာ အနုဝိလောကေတိ၊ အာသဘိဉ္စ ဝါစံ ဘာသတိ “အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လောကဿ၊ ဇေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ သေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ အယမန္တိမာ ဇာတိ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ[၁]။

တဉ္စဿ ဂမနံ တထံ အဟောသိ အဝိတထံ အနေကေသံ ဝိသေသာဓိဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝေန။ ယဉှိ သော သမ္ပတိဇာတောဝ သမေဟိ ပါဒေဟိ ပတိဋ္ဌဟိ၊ ဣဒမဿ စတုရိဒ္ဓိပါဒပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဥတ္တရာဘိမုခဘာဝေါ ပန သဗ္ဗလောကုတ္တရဘာဝဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ သတ္တပဒဝီတိဟာရော သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂရတနပဋိလာဘဿ။ “သုဝဏ္ဏဒဏ္ဍာ ဝီတိပတန္တိ စာမရာ”တိ[၂] ဧတ္ထ ဝုတ္တော စာမရုက္ခေပေါ သဗ္ဗတိတ္ထိယနိမ္မထနဿ။ သေတစ္ဆတ္တဓာရဏံ အရဟတ္တဝိမုတ္တိဝရဝိမလသေတစ္ဆတ္တပဋိလာဘဿ။ သဗ္ဗဒိသာနုဝိလောကနံ သဗ္ဗညုတာနာဝရဏဉာဏပဋိလာဘဿ။ အာသဘီဝါစာဘာသနံ အပ္ပဋိဝတ္တိယဝရဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ တထာ အယံ ဘဂဝါပိ ဂတော။ တဉ္စဿ ဂမနံ တထံ အဟောသိ အဝိတထံ တေသညေဝ ဝိသေသာဓိဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝေန။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“မုဟုတ္တဇာတောဝ ဂဝံပတီ ယထာ၊
သမေဟိ ပါဒေဟိ ဖုသီ ဝသုန္ဓရံ။
သော ဝိက္ကမီ သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော၊
သေတဉ္စ ဆတ္တံ အနုဓာရယုံ မရူ။

၁-မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။

Gantvāna so satta padāni Gotamo,
Disā vilokesi samā samantato.
Aṭṭhaṅgupetaṁ giramabbhudīrayī,
Sīho yathā pabbatamuddhaniṭṭhito”ti.

Evaṁ tathā gatoti Tathāgato.

Atha vā yathā Vipassī Bhagavā -pa- yathā Kassapo Bhagavā, ayampi Bhagavā tatheva nekkhammena kāmacchandaṁ pahāya gato. Abyāpādena byāpādaṁ, ālokasaññāya thinamiddhaṁ, avikkhepena uddhaccakukkuccaṁ, dhammavavatthānena vicikicchaṁ pahāya, ñāṇena avijjaṁ padāletvā, pāmojjena aratiṁ vinodetvā, paṭhamajjhānena nīvaraṇakavāṭaṁ ugghāṭetvā, dutiyajjhānena vitakkavicāradhūmaṁ vūpasametvā, tatiyajjhānena pītiṁ virājetvā, catutthajjhānena sukhadukkhaṁ pahāya, ākāsānañcāyatanasamāpattiyā rūpasaññāpaṭighasaññānānattasaññāyo samatikkamitvā, viññāṇañcāyatanasamāpattiyā ākāsānañcāyatanasaññaṁ, ākiñcaññāyatanasamāpattiyā viññāṇañcāyatanasaññaṁ, nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā ākiñcaññāyatanasaññaṁ samatikkamitvā gato.

Aniccānupassanāya niccasaññaṁ pahāya, dukkhānupassanāya sukhasaññaṁ, anattānupassanāya attasaññaṁ, nibbidānupassanāya nandiṁ, virāgānupassanāya rāgaṁ, nirodhānupassanāya samudayaṁ, paṭinissaggānupassanāya ādānaṁ, khayānupassanāya ghanasaññaṁ, vayānupassanāya āyūhanaṁ, vipariṇāmānupassanāya dhuvasaññaṁ, animittānupassanāya nimittaṁ, appaṇihitānupassanāya paṇidhiṁ, suññatānupassanāya abhinivesaṁ, adhipaññādhammavipassanāya sārādānābhinivesaṁ, yathābhūtañāṇadassanena sammohābhinivesaṁ, ādīnavānupassanāya ālayābhinivesaṁ, paṭisaṅkhānupassanāya appaṭisaṅkhaṁ, vivaṭṭānupassanāya saṁyogābhinivesaṁ, sotāpattimaggena diṭṭhekaṭṭhe kilese bhañjitvā, sakadāgāmimaggena oḷārike kilese pahāya, anāgāmimaggena aṇusahagate kilese samugghāṭetvā, arahattamaggena sabbakilese samucchinditvā gato, evampi tathā gatoti Tathāgato. (2)

ဂန္တွာန သော သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော၊
ဒိသာ ဝိလောကေသိ သမာ သမန္တတော။
အဋ္ဌင်္ဂုပေတံ ဂိရမဗ္ဘုဒီရယီ၊
သီဟော ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော”တိ။

ဧဝံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။

အထ ဝါ ယထာ ဝိပဿီ ဘဂဝါ။ပ။ ယထာ ကဿပေါ ဘဂဝါ၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထေဝ နေက္ခမ္မေန ကာမစ္ဆန္ဒံ ပဟာယ ဂတော။ အဗျာပါဒေန ဗျာပါဒံ,အာလောကသညာယ ထိနမိဒ္ဓံ, အဝိက္ခေပေန ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ, ဓမ္မဝဝတ္ထာနေန ဝိစိကိစ္ဆံ ပဟာယ, ဉာဏေန အဝိဇ္ဇံ ပဒါလေတွာ, ပါမောဇ္ဇေန အရတိံ ဝိနောဒေတွာ, ပဌမဇ္ဈာနေန နီဝရဏကဝါဋံ ဥဂ္ဃါဋေတွာ, ဒုတိယဇ္ဈာနေန ဝိတက္ကဝိစာရဓူမံ ဝူပသမေတွာ, တတိယဇ္ဈာနေန ပီတိံ ဝိရာဇေတွာ, စတုတ္ထဇ္ဈာနေန သုခဒုက္ခံ ပဟာယ, အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိယာ ရူပသညာပဋိဃသညာနာနတ္တသညာယော သမတိက္ကမိတွာ, ဝိညာဏဉ္စာယတနသမာပတ္တိယာ အာကာသာနဉ္စာယတနသညံ, အာကိဉ္စညာယတနသမာပတ္တိယာ ဝိညာဏဉ္စာယတနသညံ, နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိယာ အာကိဉ္စညာယတနသညံ သမတိက္ကမိတွာ ဂတော။

အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညံ ပဟာယ, ဒုက္ခာနုပဿနာယ သုခသညံ, အနတ္တာနုပဿနာယ အတ္တသညံ, နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာယ နန္ဒိံ, ဝိရာဂါနုပဿနာယ ရာဂံ, နိရောဓာနုပဿနာယ သမုဒယံ, ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာယ အာဒါနံ, ခယာနုပဿနာယ ဃနသညံ, ဝယာနုပဿနာယ အာယူဟနံ, ဝိပရိဏာမာနုပဿနာယ ဓုဝသညံ, အနိမိတ္တာနုပဿနာယ နိမိတ္တံ, အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာယ ပဏိဓိံ, သုညတာနုပဿနာယ အဘိနိဝေသံ, အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာယ သာရာဒါနာဘိနိဝေသံ, ယထာဘူတဉာဏဒဿနေန သမ္မောဟာဘိနိဝေသံ, အာဒီနဝါနုပဿနာယ အာလယာဘိနိဝေသံ, ပဋိသင်္ခါနုပဿနာယ အပ္ပဋိသင်္ခံ, ဝိဝဋ္ဋာနုပဿနာယ သံယောဂါဘိနိဝေသံ, သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌေ ကိလေသေ ဘဉ္ဇိတွာ, သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန ဩဠာရိကေ ကိလေသေ ပဟာယ, အနာဂါမိမဂ္ဂေန အဏုသဟဂတေ ကိလေသေ သမုဂ္ဃါဋေတွာ, အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသေ သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ ဂတော၊ ဧဝမ္ပိ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ (၂)

Kathaṁ tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato. Pathavīdhātuyā kakkhaḷattalakkhaṇaṁ tathaṁ avitathaṁ. Āpodhātuyā paggharaṇalakkhaṇaṁ. Tejodhātuyā uṇhattalakkhaṇaṁ. Vāyodhātuyā vitthambhanalakkhaṇaṁ. Ākāsadhātuyā asamphuṭṭhalakkhaṇaṁ. Viññāṇadhātuyā vijānanalakkhaṇaṁ.

Rūpassa ruppanalakkhaṇaṁ. Vedanāya vedayitalakkhaṇaṁ. Saññāya sañjānanalakkhaṇaṁ. Saṅkhārānaṁ abhisaṅkhāraṇalakkhaṇaṁ. Viññāṇassa vijānanalakkhaṇaṁ.

Vitakkassa abhiniropanalakkhaṇaṁ. Vicārassa anumajjanalakkhaṇaṁ. Pītiyā pharaṇalakkhaṇaṁ. Sukhassa sātalakkhaṇaṁ. Cittekaggatāya avikkhepalakkhaṇaṁ. Phassassa phusanalakkhaṇaṁ.

Saddhindriyassa adhimokkhalakkhaṇaṁ. Vīriyindriyassa paggahaṇalakkhaṇaṁ. Satindriyassa upaṭṭhānalakkhaṇaṁ. Samādhindriyassa avikkhepalakkhaṇaṁ. Paññindriyassa pajānanalakkhaṇaṁ.

Saddhābalassa assaddhiye akampiyalakkhaṇaṁ. Vīriyabalassa kosajje. Satibalassa muṭṭhasacce. Samādhibalassa uddhacce. Paññābalassa avijjāya akampiyalakkhaṇaṁ.

Satisambojjhaṅgassa upaṭṭhānalakkhaṇaṁ. Dhammavicayasambojjhaṅgassa pavicayalakkhaṇaṁ. Vīriyasambojjhaṅgassa paggahaṇalakkhaṇaṁ. Pītisambojjhaṅgassa pharaṇalakkhaṇaṁ. Passaddhisambojjhaṅgassa upasamalakkhaṇaṁ. Samādhisambojjhaṅgassa avikkhepalakkhaṇaṁ. Upekkhāsambojjhaṅgassa paṭisaṅkhānalakkhaṇaṁ.

Sammādiṭṭhiyā dassanalakkhaṇaṁ. Sammāsaṅkappassa abhiniropanalakkhaṇaṁ. Sammāvācāya pariggāhalakkhaṇaṁ. Sammākammantassa samuṭṭhānalakkhaṇaṁ. Sammā-ājīvassa vodānalakkhaṇaṁ. Sammāvāyāmassa paggahalakkhaṇaṁ. Sammāsatiyā upaṭṭhānalakkhaṇaṁ. Sammāsamādhissa avikkhepalakkhaṇaṁ.

Avijjāya aññāṇalakkhaṇaṁ. Saṅkhārānaṁ cetanālakkhaṇaṁ. Viññāṇassa vijānanalakkhaṇaṁ. Nāmassa namanalakkhaṇaṁ. Rūpassa ruppanalakkhaṇaṁ. Saḷāyatanassa āyatanalakkhaṇaṁ. Phassassa phusanalakkhaṇaṁ. Vedanāya vedayitalakkhaṇaṁ. Taṇhāya hetulakkhaṇaṁ. Upādānassa gahaṇalakkhaṇaṁ. Bhavassa āyūhanalakkhaṇaṁ. Jātiyā nibbattilakkhaṇaṁ. Jarāya jīraṇalakkhaṇaṁ. Maraṇassa cutilakkhaṇaṁ.

ကထံ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော။ ပထဝီဓာတုယာ ကက္ခဠတ္တလက္ခဏံ တထံ အဝိတထံ။ အာပေါဓာတုယာ ပဂ္ဃရဏလက္ခဏံ။ တေဇောဓာတုယာ ဥဏှတ္တလက္ခဏံ။ ဝါယောဓာတုယာ ဝိတ္ထမ္ဘနလက္ခဏံ။ အာကာသဓာတုယာ အသမ္ဖုဋ္ဌလက္ခဏံ။ ဝိညာဏဓာတုယာ ဝိဇာနနလက္ခဏံ။

ရူပဿ ရုပ္ပနလက္ခဏံ။ ဝေဒနာယ ဝေဒယိတလက္ခဏံ။ သညာယ သဉ္ဇာနနလက္ခဏံ။ သင်္ခါရာနံ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏံ။ ဝိညာဏဿ ဝိဇာနနလက္ခဏံ။

ဝိတက္ကဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏံ။ ဝိစာရဿ အနုမဇ္ဇနလက္ခဏံ။ ပီတိယာ ဖရဏလက္ခဏံ။ သုခဿ သာတလက္ခဏံ။ စိတ္တေကဂ္ဂတာယ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ။ ဖဿဿ ဖုသနလက္ခဏံ။

သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ အဓိမောက္ခလက္ခဏံ။ ဝီရိယိန္ဒြိယဿ ပဂ္ဂဟဏလက္ခဏံ။ သတိန္ဒြိယဿ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ။ သမာဓိန္ဒြိယဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ။ ပညိန္ဒြိယဿ ပဇာနနလက္ခဏံ။

သဒ္ဓါဗလဿ အဿဒ္ဓိယေ အကမ္ပိယလက္ခဏံ။ ဝီရိယဗလဿ ကောသဇ္ဇေ။ သတိဗလဿ မုဋ္ဌဿစ္စေ။ သမာဓိဗလဿ ဥဒ္ဓစ္စေ။ ပညာဗလဿ အဝိဇ္ဇာယ အကမ္ပိယလက္ခဏံ။

သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ။ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဝိစယလက္ခဏံ။ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဂ္ဂဟဏလက္ခဏံ။ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဖရဏလက္ခဏံ။ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပသမလက္ခဏံ။ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ။ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဋိသင်္ခါနလက္ခဏံ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဒဿနလက္ခဏံ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏံ။ သမ္မာဝါစာယ ပရိဂ္ဂါဟလက္ခဏံ။ သမ္မာကမ္မန္တဿ သမုဋ္ဌာနလက္ခဏံ။ သမ္မာအာဇီဝဿ ဝေါဒါနလက္ခဏံ။ သမ္မာဝါယာမဿ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ။ သမ္မာသတိယာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ။ သမ္မာသမာဓိဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ။

အဝိဇ္ဇာယ အညာဏလက္ခဏံ။ သင်္ခါရာနံ စေတနာလက္ခဏံ။ ဝိညာဏဿ ဝိဇာနနလက္ခဏံ။ နာမဿ နမနလက္ခဏံ။ ရူပဿ ရုပ္ပနလက္ခဏံ။ သဠာယတနဿ အာယတနလက္ခဏံ။ ဖဿဿ ဖုသနလက္ခဏံ။ ဝေဒနာယ ဝေဒယိတလက္ခဏံ။ တဏှာယ ဟေတုလက္ခဏံ။ ဥပါဒါနဿ ဂဟဏလက္ခဏံ။ ဘဝဿ အာယူဟနလက္ခဏံ။ ဇာတိယာ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ။ ဇရာယ ဇီရဏလက္ခဏံ။ မရဏဿ စုတိလက္ခဏံ။

Dhātūnaṁ suññatālakkhaṇaṁ. Āyatanānaṁ āyatanalakkhaṇaṁ. Satipaṭṭhānānaṁ upaṭṭhānalakkhaṇaṁ. Sammappadhānānaṁ padahanalakkhaṇaṁ. Iddhipādānaṁ ijjhanalakkhaṇaṁ. Indriyānaṁ adhipatilakkhaṇaṁ. Balānaṁ akampiyalakkhaṇaṁ. Bojjhaṅgānaṁ niyyānalakkhaṇaṁ. Maggassa hetulakkhaṇaṁ.

Saccānaṁ tathalakkhaṇaṁ. Samathassa avikkhepalakkhaṇaṁ. Vipassanāya anupassanālakkhaṇaṁ. Samathavipassanānaṁ ekarasalakkhaṇaṁ. Yuganaddhānaṁ anativattanalakkhaṇaṁ.

Sīlavisuddhiyā saṁvaralakkhaṇaṁ. Cittavisuddhiyā avikkhepalakkhaṇaṁ. Diṭṭhivisuddhiyā dassanalakkhaṇaṁ.

Khayeñāṇassa samucchedalakkhaṇaṁ. Anuppādeñāṇassa passaddhilakkhaṇaṁ. Chandassa mūlalakkhaṇaṁ. Manasikārassa samuṭṭhānalakkhaṇaṁ. Phassassa samodhānalakkhaṇaṁ. Vedanāya samosaraṇalakkhaṇaṁ. Samādhissa pamukhalakkhaṇaṁ. Satiyā ādhipateyyalakkhaṇaṁ. Paññāya tatuttarilakkhaṇaṁ. Vimuttiyā sāralakkhaṇaṁ. Amatogadhassa nibbānassa pariyosānalakkhaṇaṁ tathaṁ avitathaṁ. Evaṁ tathalakkhaṇaṁ ñāṇagatiyā āgato avirajjhitvā patto anuppattoti Tathāgato, evaṁ tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato. (3)

Kathaṁ tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato. Tathadhammā nāma cattāri ariyasaccāni. Yathāha "cattārimāni bhikkhave tathāni avitathāni anaññathāni. Katamāni cattāri, idaṁ dukkhanti bhikkhave tathametaṁ avitathametaṁ anaññathametan"ti[1] vitthāro. Tāni ca Bhagavā abhisambuddho, tasmā tathānaṁ abhisambuddhattā Tathāgatoti vuccati. Abhisambuddhattho hi ettha gatasaddo. Api ca jarāmaraṇassa jātipaccayasambhūtasamudāgataṭṭho tatho avitatho anaññatho -pa-. Saṅkhārānaṁ avijjāpaccayasambhūtasamudāgataṭṭho tatho avitatho anaññatho. Tathā avijjāya saṅkhārānaṁ paccayaṭṭho. Saṅkhārānaṁ viññāṇassa paccayaṭṭho -pa-. Jātiyā jarāmaraṇassa paccayaṭṭho tatho avitatho anaññatho. Taṁ sabbaṁ Bhagavā abhisambuddho, tasmāpi tathānaṁ dhammānaṁ abhisambuddhattā

1. Saṁ 3. 377 piṭṭhe.

ဓာတူနံ သုညတာလက္ခဏံ။ အာယတနာနံ အာယတနလက္ခဏံ။ သတိပဋ္ဌာနာနံ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ။ သမ္မပ္ပဓာနာနံ ပဒဟနလက္ခဏံ။ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ ဣဇ္ဈနလက္ခဏံ။ ဣန္ဒြိယာနံ အဓိပတိလက္ခဏံ။ ဗလာနံ အကမ္ပိယလက္ခဏံ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ နိယျာနလက္ခဏံ။ မဂ္ဂဿ ဟေတုလက္ခဏံ။

သစ္စာနံ တထလက္ခဏံ။ သမထဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ။ ဝိပဿနာယ အနုပဿနာလက္ခဏံ။ သမထဝိပဿနာနံ ဧကရသလက္ခဏံ။ ယုဂနဒ္ဓါနံ အနတိဝတ္တနလက္ခဏံ။

သီလဝိသုဒ္ဓိယာ သံဝရလက္ခဏံ။ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိယာ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိယာ ဒဿနလက္ခဏံ။

ခယေဉာဏဿ သမုစ္ဆေဒလက္ခဏံ။ အနုပ္ပါဒေဉာဏဿ ပဿဒ္ဓိလက္ခဏံ။ ဆန္ဒဿ မူလလက္ခဏံ။ မနသိကာရဿ သမုဋ္ဌာနလက္ခဏံ။ ဖဿဿ သမောဓာနလက္ခဏံ။ ဝေဒနာယ သမောသရဏလက္ခဏံ။ သမာဓိဿ ပမုခလက္ခဏံ။ သတိယာ အာဓိပတေယျလက္ခဏံ။ ပညာယ တတုတ္တရိလက္ခဏံ။ ဝိမုတ္တိယာ သာရလက္ခဏံ။ အမတောဂဓဿ နိဗ္ဗာနဿ ပရိယောသာနလက္ခဏံ တထံ အဝိတထံ။ ဧဝံ တထလက္ခဏံ ဉာဏဂတိယာ အာဂတော အဝိရဇ္ဈိတွာ ပတ္တော အနုပ္ပတ္တောတိ တထာဂတော၊ ဧဝံ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၃)

ကထံ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ တထဓမ္မာ နာမ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ၊ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနညထမေတ"န္တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။ တာနိ စ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။ အပိစ ဇရာမရဏဿ ဇာတိပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ပ။ သင်္ခါရာနံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ တထာ အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယဋ္ဌော။ သင်္ခါရာနံ ဝိညာဏဿ ပစ္စယဋ္ဌော။ပ။ ဇာတိယာ ဇရာမရဏဿ ပစ္စယဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ တံ သဗ္ဗံ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာပိ တထာနံ ဓမ္မာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ

၁-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Tathāgatoti vuccati. Evaṁ tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato. (4)

Kathaṁ tathadassitāya Tathāgato. Bhagavā yaṁ sadevake loke -pa- sadevamanussāya aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṁ sattānaṁ cakkhudvāre āpāthaṁ āgacchantaṁ rūpārammaṇaṁ nāma atthi. Taṁ sabbākārato jānāti passati. Evaṁ jānatā passatā ca tena taṁ iṭṭhāniṭṭhādivasena vā diṭṭhasutamutaviññātesu labbhamānakapadavasena vā “katamaṁ taṁ rūpaṁ rūpāyatanaṁ, yaṁ rūpaṁ catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya vaṇṇanibhā sanidassanaṁ sappaṭighaṁ nīlaṁ pītakan”ti[1] ādinā nayena anekehi nāmehi terasahi vārehi dvepaññāsāya nayehi vibhajjamānaṁ tathameva hoti, vitathaṁ natthi. Esa nayo sotadvārādīsupi āpāthamāgacchantesu saddādīsu. Vuttaṁ cetaṁ Bhagavatā “yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tamahaṁ jānāmi, tamahaṁ abhiññāsiṁ, taṁ Tathāgatassa viditaṁ, taṁ Tathāgato na upaṭṭhāsī”ti[2]. Evaṁ tathadassitāya Tathāgato. Tattha tathadassī-atthe Tathāgatoti padasambhavo veditabbo. (5)

Kathaṁ tathāvāditāya Tathāgato, yaṁ rattiṁ Bhagavā Bodhimaṇḍe Aparājitapallaṅke nisinno tiṇṇaṁ mārānaṁ matthakaṁ madditvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, yañca rattiṁ yamakasālānamantare anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi, etthantare pañcacattālīsavassaparimāṇe kāle paṭhamabodhiyāpi majjhimabodhiyāpi pacchimabodhiyāpi yaṁ Bhagavatā bhāsitaṁ Suttaṁ Geyyaṁ -pa- Vedallaṁ, taṁ sabbaṁ atthato ca byañjanato ca anupavajjaṁ anūnamanadhikaṁ sabbākāraparipuṇṇaṁ rāgama danimmadanaṁ dosamohamadanimmadanaṁ, natthi tattha vālaggamattampi pakkhalitaṁ, sabbaṁ taṁ ekamuddikāya lañchitaṁ viya, ekanāḷiyā mitaṁ viya, ekatulāya tulitaṁ viya ca tathameva hoti avitathaṁ. Tenāha “yañca Cunda rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, yaṁ etasmiṁ antare bhāsati lapati niddisati, sabbaṁ taṁ tatheva hoti no aññathā. Tasmā Tathāgatoti vuccatī”ti[3].

1. Abhi 1. 162 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 333 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 332 piṭṭhe.

တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ (၄)

ကထံ တထဒဿိတာယ တထာဂတော။ ဘဂဝါ ယံ သဒေဝကေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ စက္ခုဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တံ ရူပါရမ္မဏံ နာမ အတ္ထိ။ တံ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနာတိ ပဿတိ။ ဧဝံ ဇာနတာ ပဿတာ စ တေန တံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိဝသေန ဝါ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတေသု လဗ္ဘမာနကပဒဝသေန ဝါ “ကတမံ တံ ရူပံ ရူပါယတနံ၊ ယံ ရူပံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ဝဏ္ဏနိဘာ သနိဒဿနံ သပ္ပဋိဃံ နီလံ ပီတက”န္တိ[၁] အာဒိနာ နယေန အနေကေဟိ နာမေဟိ တေရသဟိ ဝါရေဟိ ဒွေပညာသာယ နယေဟိ ဝိဘဇ္ဇမာနံ တထမေဝ ဟောတိ၊ ဝိတထံ နတ္ထိ။ ဧသ နယော သောတဒွါရာဒီသုပိ အာပါထမာဂစ္ဆန္တေသု သဒ္ဒါဒီသု။ ဝုတ္တံ စေတံ ဘဂဝတာ “ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ပတ္တံ ပရိယေသိတံ အနုဝိစရိတံ မနသာ၊ တမဟံ ဇာနာမိ၊ တမဟံ အဘိညာသိံ၊ တံ တထာဂတဿ ဝိဒိတံ၊ တံ တထာဂတော န ဥပဋ္ဌာသီ”တိ[၂]။ ဧဝံ တထဒဿိတာယ တထာဂတော။ တတ္ထ တထဒဿီအတ္ထေ တထာဂတောတိ ပဒသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (၅)

ကထံ တထာဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ ယံ ရတ္တိံ ဘဂဝါ ဗောဓိမဏ္ဍေ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော တိဏ္ဏံ မာရာနံ မတ္ထကံ မဒ္ဒိတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ ယမကသာလာနမန္တရေ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ ဧတ္ထန္တရေ ပဉ္စစတ္တာလီသဝဿပရိမာဏေ ကာလေ ပဌမဗောဓိယာပိ မဇ္ဈိမဗောဓိယာပိ ပစ္ဆိမဗောဓိယာပိ ယံ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ သုတ္တံ ဂေယျံ။ပ။ ဝေဒလ္လံ၊ တံ သဗ္ဗံ အတ္ထတော စ ဗျဉ္ဇနတော စ အနုပဝဇ္ဇံ အနူနမနဓိကံ သဗ္ဗာကာရပရိပုဏ္ဏံ ရာဂမဒနိမ္မဒနံ ဒေါသမောဟမဒနိမ္မဒနံ၊ နတ္ထိ တတ္ထ ဝါလဂ္ဂမတ္တမ္ပိ ပက္ခလိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဧကမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆိတံ ဝိယ, ဧကနာဠိယာ မိတံ ဝိယ, ဧကတုလာယ တုလိတံ ဝိယ စ တထမေဝ ဟောတိ အဝိတထံ။ တေနာဟ “ယဉ္စ စုန္ဒ ရတ္တိံ တထာဂတော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဘာသတိ လပတိ နိဒ္ဒိသတိ၊ သဗ္ဗံ တံ တထေဝ ဟောတိ နော အညထာ။ တသ္မာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၃]။

၁-အဘိ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။

gada-attho hi ettha gatasaddo. Evaṁ tathāvāditāya Tathāgato. Api ca āgadanaṁ āgado, vacananti attho. Tatho aviparīto āgado assāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti evametasmiṁ atthe padasiddhi veditabbā. (6)

Kathaṁ tathākāritāya Tathāgato. Bhagavato hi vācāya kāyo anulometi, kāyassapi vācā. Tasmā yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī ca hoti. Evaṁbhūtassa cassa yathā vācā, kāyopi tathā gato pavattoti attho. Yathā ca kāyo, vācāpi tathā gatā pavattāti Tathāgato. Tenāha “yathāvādī bhikkhave Tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī. Tasmā Tathāgatoti vuccatī”ti[1]. Evaṁ tathākāritāya Tathāgato. (7)

Kathaṁ abhibhavanaṭṭhena Tathāgato. Upari Bhavaggaṁ heṭṭhā Aviciṁ pariyantaṁ katvā tiriyaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu sabbasatte abhibhavati sīlenapi samādhināpi paññāyapi vimuttiyāpi vimuttiñāṇadassanenapi, na tassa tulā vā pamāṇaṁ vā atthi, atulo appameyyo anuttaro rājarājo devadevo sakkānaṁ atisakko brahmānaṁ atibrahmā. Tenāha “sadevake bhikkhave loke -pa- sadevamanussāya Tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthu daso vasavattī. Tasmā Tathāgatoti vuccatī”ti[1].

Tatrevaṁ padasiddhi veditabbā, agado viya agado. Ko panesa? Desanāvilāsamayo ceva puññussayo ca. Tena hesa mahānubhāvo bhisakko dibbāgadena sappe viya sabbaparappavādino sadevakañca lokaṁ abhibhavati, iti sabbalokābhibhavane tatho aviparīto desanāvilāsamayo ceva puññussayo ca agado assāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti veditabbo. Evaṁ abhibhavanaṭṭhena Tathāgato. (8)

Api ca tathāya gatotipi Tathāgato, tathaṁ gatotipi Tathāgato. **Gato**ti avagato, atīto, patto, paṭipannoti attho.

1. Aṁ 1. 332 piṭṭhe.

ဂဒအတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။ ဧဝံ တထာဝါဒိတာယ တထာဂတော။ အပိစ အာဂဒနံ အာဂဒေါ၊ ဝစနန္တိ အတ္ထော။ တထော အဝိပရီတော အာဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဧဝမေတသ္မိံ အတ္ထေ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (၆)

ကထံ တထာကာရိတာယ တထာဂတော။ ဘဂဝတော ဟိ ဝါစာယ ကာယော အနုလောမေတိ, ကာယဿပိ ဝါစာ။ တသ္မာ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ, ယထာကာရီ တထာဝါဒီ စ ဟောတိ။ ဧဝံဘူတဿ စဿ ယထာ ဝါစာ, ကာယောပိ တထာ ဂတော ပဝတ္တောတိ အတ္ထော။ ယထာ စ ကာယော, ဝါစာပိ တထာ ဂတာ ပဝတ္တာတိ တထာဂတော။ တေနာဟ “ယထာဝါဒီ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ ဣတိ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ တသ္မာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။ ဧဝံ တထာကာရိတာယ တထာဂတော။ (၇)

ကထံ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။ ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပရိယန္တံ ကတွာ တိရိယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု သဗ္ဗသတ္တေ အဘိဘဝတိ သီလေနပိ သမာဓိနာပိ ပညာယပိ ဝိမုတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေနပိ၊ န တဿ တုလာ ဝါ ပမာဏံ ဝါ အတ္ထိ၊ အတုလော အပ္ပမေယျော အနုတ္တရော ရာဇရာဇာ ဒေဝဒေဝေါ သက္ကာနံ အတိသက္ကော ဗြဟ္မာနံ အတိဗြဟ္မာ။ တေနာဟ “သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ တထာဂတော အဘိဘူ အနဘိဘူတော အညဒတ္ထု ဒသော ဝသဝတ္တီ။ တသ္မာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

တတြေဝံ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ အဂဒေါ ဝိယ အဂဒေါ။ ကော ပနေသ? ဒေသနာဝိလာသမယော စေဝ ပုညုဿယော စ။ တေန ဟေသ မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဒိဗ္ဗာဂဒေန သပ္ပေ ဝိယ သဗ္ဗပရပ္ပဝါဒိနော သဒေဝကဉ္စ လောကံ အဘိဘဝတိ၊ ဣတိ သဗ္ဗလောကာဘိဘဝနေ တထော အဝိပရီတော ဒေသနာဝိလာသမယော စေဝ ပုညုဿယော စ အဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။ (၈)

အပိစ တထာယ ဂတောတိပိ တထာဂတော၊ တထံ ဂတောတိပိ တထာဂတော။ **ဂတော**တိ အဝဂတော, အတီတော, ပတ္တော, ပဋိပန္နောတိ အတ္ထော။

၁-အံ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။

tattha sakalaṁ lokaṁ tīraṇapariññāya tathāya gato avagatoti Tathāgato. Lokasamudayaṁ pahānapariññāya tathāya gato atītoti Tathāgato. Lokanirodhaṁ sacchikiriyāya tathāya gato pattoti Tathāgato. Lokanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ tathaṁ gato paṭipannoti Tathāgato. Tena yaṁ vuttaṁ Bhagavatā "loko bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasmā Tathāgato visaṁyutto. Lokasamudayo bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasamudayo Tathāgatassa pahīno. Lokanirodho bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokanirodho Tathāgatassa sacchikato. Lokanirodhagāminī paṭipadā bhikkhave Tathāgatena abhisambuddhā, lokanirodhagāminī paṭipadā Tathāgatassa bhāvitā. Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sabbaṁ taṁ Tathāgatena abhisambuddhaṁ, tasmā Tathāgatoti vuccatī"ti[1]. Tassa evampi attho veditabbo. Idampi ca Tathāgatassa Tathāgatabhāvadīpane mukhamattameva. Sabbākārena pana Tathāgatova Tathāgatassa Tathāgatabhāvaṁ vaṇṇeyya.

Arahaṁ Sammāsambuddhoti padadvaye pana ārakattā arīnaṁ, arānañca hatattā, paccayādīnaṁ arahattā, pāpakaraṇe rahābhāvāti imehi tāva kāraṇehi **Arahan**ti veditabbo.

Sammā sāmañca sabbadhammānaṁ Buddhattā pana **Sammāsambuddho**ti ayamettha saṅkhepo. Vitthārato panetaṁ padadvayaṁ Visuddhimagge Buddhānussativaṇṇanāyaṁ pakāsitaṁ.

Pariññātantaṁ Tathāgatassāti ettha pana taṁ maññanāvatthu pariññātaṁ Tathāgatassātipi attho veditabbo. Pariññātantaṁ nāma pariññātapāraṁ pariññātāvasānaṁ anavasesato pariññātanti vuttaṁ hoti. Buddhānañhi sāvakehi saddhiṁ kiñcāpi tena tena maggena kilesappahāne viseso natthi, pariññāya pana atthi. Sāvakā hi catunnaṁ dhātūnaṁ ekadesameva sammasitvā nibbānaṁ pāpuṇanti, Buddhānaṁ pana aṇuppamāṇampi saṅkhāragataṁ ñāṇena adiṭṭhamatulitamatīritamasacchikataṁ natthi.

---

1. Aṁ 1. 331 piṭṭhe.

တတ္ထ သကလံ လောကံ တီရဏပရိညာယ တထာယ ဂတော အဝဂတောတိ တထာဂတော။ လောကသမုဒယံ ပဟာနပရိညာယ တထာယ ဂတော အတီတောတိ တထာဂတော။ လောကနိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာယ တထာယ ဂတော ပတ္တောတိ တထာဂတော။ လောကနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒံ တထံ ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ တေန ယံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ "လောကော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသ္မာ တထာဂတော ဝိသံယုတ္တော။ လောကသမုဒယော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသမုဒယော တထာဂတဿ ပဟီနော။ လောကနိရောဓော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကနိရောဓော တထာဂတဿ သစ္ဆိကတော။ လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ တထာဂတဿ ဘာဝိတာ။ ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။ သဗ္ဗံ တံ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ တသ္မာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီ"တိ[၁]။ တဿ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဒမ္ပိ စ တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝဒီပနေ မုခမတ္တမေဝ။ သဗ္ဗာကာရေန ပန တထာဂတောဝ တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝံ ဝဏ္ဏေယျ။

အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ပဒဒွယေ ပန အာရကတ္တာ အရီနံ, အရာနဉ္စ ဟတတ္တာ, ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာ, ပါပကရဏေ ရဟာဘာဝါတိ ဣမေဟိ တာဝ ကာရဏေဟိ **အရဟ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သမ္မာ သာမဉ္စ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ ပန **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရတော ပနေတံ ပဒဒွယံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဗုဒ္ဓါနုဿတိဝဏ္ဏနာယံ ပကာသိတံ။

ပရိညာတန္တံ တထာဂတဿာတိ ဧတ္ထ ပန တံ မညနာဝတ္ထု ပရိညာတံ တထာဂတဿာတိပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပရိညာတန္တံ နာမ ပရိညာတပါရံ ပရိညာတာဝသာနံ အနဝသေသတော ပရိညာတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဗုဒ္ဓါနဉှိ သာဝကေဟိ သဒ္ဓိံ ကိဉ္စာပိ တေန တေန မဂ္ဂေန ကိလေသပ္ပဟာနေ ဝိသေသော နတ္ထိ၊ ပရိညာယ ပန အတ္ထိ။ သာဝကာ ဟိ စတုန္နံ ဓာတူနံ ဧကဒေသမေဝ သမ္မသိတွာ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏန္တိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ပန အဏုပ္ပမာဏမ္ပိ သင်္ခါရဂတံ ဉာဏေန အဒိဋ္ဌမတုလိတမတီရိတမသစ္ဆိကတံ နတ္ထိ။

၁-အံ ၁-၃၃၁-ပိဋ္ဌေ။

Tathāgatavāra-aṭṭhamanayavaṇṇanā

13. **Nandī dukkhassa mūlan**ti-ādīsu ca **nandī**ti purimataṇhā. **Dukkhan**ti pañcakkhandhā. **Mūlan**ti ādi. **Iti viditvā**ti taṁ purimabhavanandiṁ “imassa dukkhassa mūlan”ti evaṁ jānitvā. **Bhavā**ti kammabhavato. **Jātī**ti vipākakkhandhā. Te hi yasmā jāyanti, tasmā “jātī”ti vuttā. Jātisīsena vā ayaṁ desanā. Etampi “iti viditvā”ti iminā yojetabbaṁ. Ayaṁ hi ettha attho “kammabhavato upapattibhavo hotīti evañca jānitvā”ti. **Bhūtassā**ti sattassa. **Jarāmaraṇan**ti jarā ca maraṇañca. Idaṁ vuttaṁ hoti—tena upapattibhavena bhūtassa sattassa khandhānaṁ jarāmaraṇaṁ hotīti evañca jānitvāti.

Ettāvatā yaṁ Bodhirukkhamūle Aparājitapallaṅke nisinno sammasitvā sabbaññutaṁ patto, tassa paṭiccasamuppādassa paṭivedho maññanānaṁ abhāvakāraṇaṁ dassento catusaṅkhepaṁ tisandhiṁ tiyaddhaṁ vīsatākāraṁ tameva paṭiccasamuppādaṁ dasseti.

Kathaṁ pana ettāvatā esa sabbo dassito hotīti. Ettha hi nandīti ayameko saṅkhepo. Dukkhassāti vacanato dukkhaṁ dutiyo, bhavā jātīti vacanato bhavo tatiyo, jātijarāmaraṇaṁ catuttho. Evaṁ tāva cattāro saṅkhepā veditabbā, koṭṭhāsāti attho. Taṇhādukkhanaṁ pana antaraṁ eko sandhi, dukkhassa ca bhavassa ca antaraṁ dutiyo, bhavassa ca jātiyā ca antaraṁ tatiyo. Evaṁ catunnaṁ aṅgulīnaṁ antarasadisā catusaṅkhepantarā tayo sandhī veditabbā.

Tattha nandīti atīto addhā, jātijarāmaraṇaṁ anāgato, dukkhañca bhavo ca paccuppannoti evaṁ tayo addhā veditabbā. Atīte pana pañcasu ākāresu nandīvacanena taṇhā ekā āgatā, tāya anāgatāpi avijjāsaṅkhāra-upādānabhavā paccayalakkhaṇena gahitāva honti. Jātijarāmaraṇavacanena pana yesaṁ khandhānaṁ tajjātijarāmaraṇaṁ, te vuttā evāti katvā āyatiṁ viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanā gahitāva honti.

Evamete “purimakammabhavasmiṁ moho avijjā, āyūhanā saṅkhārā, nikanti taṇhā, upagamanaṁ upādānaṁ, cetanā bhavo iti ime pañca dhammā

တထာဂတဝါရအဋ္ဌမနယဝဏ္ဏနာ

၁၃။ **နန္ဒီ ဒုက္ခဿ မူလ**န္တိအာဒီသု စ **နန္ဒီ**တိ ပုရိမတဏှာ။ **ဒုက္ခ**န္တိ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ **မူလ**န္တိ အာဒိ။ **ဣတိ ဝိဒိတွာ**တိ တံ ပုရိမဘဝနန္ဒိံ “ဣမဿ ဒုက္ခဿ မူလ”န္တိ ဧဝံ ဇာနိတွာ။ **ဘဝါ**တိ ကမ္မဘဝတော။ **ဇာတီ**တိ ဝိပါကက္ခန္ဓာ။ တေ ဟိ ယသ္မာ ဇာယန္တိ၊ တသ္မာ “ဇာတီ”တိ ဝုတ္တာ။ ဇာတိသီသေန ဝါ အယံ ဒေသနာ။ ဧတမ္ပိ “ဣတိ ဝိဒိတွာ”တိ ဣမိနာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ အယံ ဟိ ဧတ္ထ အတ္ထော “ကမ္မဘဝတော ဥပပတ္တိဘဝေါ ဟောတီတိ ဧဝဉ္စ ဇာနိတွာ”တိ။ **ဘူတဿာ**တိ သတ္တဿ။ **ဇရာမရဏ**န္တိ ဇရာ စ မရဏဉ္စ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— တေန ဥပပတ္တိဘဝေန ဘူတဿ သတ္တဿ ခန္ဓာနံ ဇရာမရဏံ ဟောတီတိ ဧဝဉ္စ ဇာနိတွာတိ။

ဧတ္တာဝတာ ယံ ဗောဓိရုက္ခမူလေ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော သမ္မသိတွာ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော၊ တဿ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ ပဋိဝေဓော မညနာနံ အဘာဝကာရဏံ ဒဿေန္တော စတုသင်္ခေပံ တိသန္ဓိံ တိယဒ္ဓံ ဝီသတာကာရံ တမေဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒဿေတိ။

ကထံ ပန ဧတ္တာဝတာ ဧသ သဗ္ဗော ဒဿိတော ဟောတီတိ။ ဧတ္ထ ဟိ နန္ဒီတိ အယမေကော သင်္ခေပေါ။ ဒုက္ခဿာတိ ဝစနတော ဒုက္ခံ ဒုတိယော၊ ဘဝါ ဇာတီတိ ဝစနတော ဘဝေါ တတိယော၊ ဇာတိဇရာမရဏံ စတုတ္ထော။ ဧဝံ တာဝ စတ္တာရော သင်္ခေပါ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ကောဋ္ဌာသာတိ အတ္ထော။ တဏှာဒုက္ခာနံ ပန အန္တရံ ဧကော သန္ဓိ၊ ဒုက္ခဿ စ ဘဝဿ စ အန္တရံ ဒုတိယော၊ ဘဝဿ စ ဇာတိယာ စ အန္တရံ တတိယော။ ဧဝံ စတုန္နံ အင်္ဂုလီနံ အန္တရသဒိသာ စတုသင်္ခေပန္တရာ တယော သန္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ နန္ဒီတိ အတီတော အဒ္ဓါ၊ ဇာတိဇရာမရဏံ အနာဂတော၊ ဒုက္ခဉ္စ ဘဝေါ စ ပစ္စုပ္ပန္နောတိ ဧဝံ တယော အဒ္ဓါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အတီတေ ပန ပဉ္စသု အာကာရေသု နန္ဒီဝစနေန တဏှာ ဧကာ အာဂတာ၊ တာယ အနာဂတာပိ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရဥပါဒါနဘဝါ ပစ္စယလက္ခဏေန ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ဇာတိဇရာမရဏဝစနေန ပန ယေသံ ခန္ဓာနံ တဇ္ဇာတိဇရာမရဏံ၊ တေ ဝုတ္တာ ဧဝါတိ ကတွာ အာယတိံ ဝိညာဏနာမရူပသဠာယတနဖဿဝေဒနာ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။

ဧဝမေတေ “ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ, အာယူဟနာ သင်္ခါရာ, နိကန္တိ တဏှာ, ဥပဂမနံ ဥပါဒါနံ, စေတနာ ဘဝေါ ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ

purimakammabhavasmiṁ idha paṭisandhiyā paccayā. Idha paṭisandhi viññāṇaṁ, okkanti nāmarūpaṁ, pasādo āyatanaṁ, phuṭṭho phasso, vedayitaṁ vedanā iti ime pañca dhammā idhūpapattibhavasmiṁ purekatassa kammassa paccayā. Idha paripakkattā āyatanānaṁ moho avijjā, āyūhanā saṅkhārā, nikanti taṇhā, upagamanamupādānaṁ, cetanā bhavo iti ime pañca dhammā idha kammabhavasmiṁ āyatiṁ paṭisandhiyā paccayā. Āyatiṁ paṭisandhi viññāṇaṁ, okkanti nāmarūpaṁ, pasādo āyatanaṁ, phuṭṭho phasso, vedayitaṁ vedanā iti ime pañca dhammā āyatiṁ upapattibhavasmiṁ idha katassa kammassa paccayā"ti evaṁ niddiṭṭhalakkhaṇā vīsati ākārā idha veditabbā. Evaṁ "nandī dukkhassa mūlanti iti viditvā bhavā jāti, bhūtassa jarāmaraṇan"ti ettāvatā esa sabbopi catusaṅkhepo tisandhi tiyaddho vīsatākāro paṭiccasamuppādo dassito hotīti veditabbo.

Idāni **tasmā tiha bhikkhave -pa- abhisambuddhoti vadāmī**ti ettha apubbapadavaṇṇanaṁ katvā padayojanāya atthanigamanaṁ karissāma. **Tasmā tihā**ti tasmā icceva vuttaṁ hoti. Tikārahakārā hi nipātā. **Sabbaso**ti anavasesavacanametaṁ. **Taṇhānan**ti nandīti evaṁ vuttānaṁ sabbataṇhānaṁ. **Khayā**ti lokuttaramaggena accantakkhayā. **Virāgādī**ni khayavevacanāneva. Yā hi taṇhā khīṇā, virattāpi tā[1] bhavanti niruddhāpi cattāpi paṭinissaṭṭhāpi. **Khayā**ti vā catumaggakiccasādhāraṇametaṁ. Tato paṭhamamaggena **virāgā,** dutiyena **nirodhā,** tatiyena **cāgā,** catutthena **paṭinissaggā**ti yojetabbaṁ. Yāhi vā taṇhāhi pathaviṁ pathavito sañjāneyya, tāsaṁ khayā. Yāhi pathaviṁ maññeyya, tāsaṁ virāgā. Yāhi pathaviyā maññeyya, tāsaṁ nirodhā. Yāhi pathavito maññeyya, tāsaṁ cāgā. Yāhi pathaviṁ meti maññeyya, tāsaṁ paṭinissaggā. Yāhi vā pathaviṁ maññeyya, tāsaṁ khayā -pa-. Yāhi pathaviṁ abhinandeyya, tāsaṁ paṭinissaggāti evamettha yojanā kātabbā, na kiñci virujjhati.

Anuttaranti uttaravirahitaṁ sabbaseṭṭhaṁ. **Sammāsambodhin**ti sammā sāmañca bodhiṁ. Atha vā pasatthaṁ sundarañca bodhiṁ. **Bodhī**ti rukkhopi maggopi sabbaññutaññāṇampi nibbānampi. "Bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho"ti[2] ca

1. Tā virattā khepitā (Ka)   2. Vi 3. 1; Khu 1. 77 piṭṭhesu.

ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ ဣဓ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ။ ဣဓ ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏံ, ဩက္ကန္တိ နာမရူပံ, ပသာဒေါ အာယတနံ, ဖုဋ္ဌော ဖဿော, ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဣဓူပပတ္တိဘဝသ္မိံ ပုရေကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယာ။ ဣဓ ပရိပက္ကတ္တာ အာယတနာနံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ, အာယူဟနာ သင်္ခါရာ, နိကန္တိ တဏှာ, ဥပဂမနမုပါဒါနံ, စေတနာ ဘဝေါ ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဣဓ ကမ္မဘဝသ္မိံ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ။ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏံ, ဩက္ကန္တိ နာမရူပံ, ပသာဒေါ အာယတနံ, ဖုဋ္ဌော ဖဿော, ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အာယတိံ ဥပပတ္တိဘဝသ္မိံ ဣဓ ကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယာ"တိ ဧဝံ နိဒ္ဒိဋ္ဌလက္ခဏာ ဝီသတိ အာကာရာ ဣဓ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ "နန္ဒီ ဒုက္ခဿ မူလန္တိ ဣတိ ဝိဒိတွာ ဘဝါ ဇာတိ၊ ဘူတဿ ဇရာမရဏ"န္တိ ဧတ္တာဝတာ ဧသ သဗ္ဗောပိ စတုသင်္ခေပေါ တိသန္ဓိ တိယဒ္ဓေါ ဝီသတာကာရော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဒဿိတော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ **တသ္မာ တိဟ ဘိက္ခဝေ။ပ။ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဝဒါမီ**တိ ဧတ္ထ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနံ ကတွာ ပဒယောဇနာယ အတ္ထနိဂမနံ ကရိဿာမ။ **တသ္မာ တိဟာ**တိ တသ္မာ ဣစ္စေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တိကာရဟကာရာ ဟိ နိပါတာ။ **သဗ္ဗသော**တိ အနဝသေသဝစနမေတံ။ **တဏှာန**န္တိ နန္ဒီတိ ဧဝံ ဝုတ္တာနံ သဗ္ဗတဏှာနံ။ **ခယာ**တိ လောကုတ္တရမဂ္ဂေန အစ္စန္တက္ခယာ။ **ဝိရာဂါဒီ**နိ ခယဝေဝစနာနေဝ။ ယာ ဟိ တဏှာ ခီဏာ၊ ဝိရတ္တာပိ တာ[၁] ဘဝန္တိ နိရုဒ္ဓါပိ စတ္တာပိ ပဋိနိဿဋ္ဌာပိ။ **ခယာ**တိ ဝါ စတုမဂ္ဂကိစ္စသာဓာရဏမေတံ။ တတော ပဌမမဂ္ဂေန **ဝိရာဂါ၊** ဒုတိယေန **နိရောဓာ၊** တတိယေန **စာဂါ၊** စတုတ္ထေန **ပဋိနိဿဂ္ဂါ**တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ယာဟိ ဝါ တဏှာဟိ ပထဝိံ ပထဝိတော သဉ္ဇာနေယျ၊ တာသံ ခယာ။ ယာဟိ ပထဝိံ မညေယျ၊ တာသံ ဝိရာဂါ။ ယာဟိ ပထဝိယာ မညေယျ၊ တာသံ နိရောဓာ။ ယာဟိ ပထဝိတော မညေယျ၊ တာသံ စာဂါ။ ယာဟိ ပထဝိံ မေတိ မညေယျ၊ တာသံ ပဋိနိဿဂ္ဂါ။ ယာဟိ ဝါ ပထဝိံ မညေယျ၊ တာသံ ခယာ။ပ။ ယာဟိ ပထဝိံ အဘိနန္ဒေယျ၊ တာသံ ပဋိနိဿဂ္ဂါတိ ဧဝမေတ္ထ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ၊ န ကိဉ္စိ ဝိရုဇ္ဈတိ။

အနုတ္တရန္တိ ဥတ္တရဝိရဟိတံ သဗ္ဗသေဋ္ဌံ။ **သမ္မာသမ္ဗောဓိ**န္တိ သမ္မာ သာမဉ္စ ဗောဓိံ။ အထ ဝါ ပသတ္ထံ သုန္ဒရဉ္စ ဗောဓိံ။ **ဗောဓီ**တိ ရုက္ခောပိ မဂ္ဂေါပိ သဗ္ဗညုတညာဏမ္ပိ နိဗ္ဗာနမ္ပိ။ "ဗောဓိရုက္ခမူလေ ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ[၂] စ

၁-တာ ဝိရတ္တာ ခေပိတာ (က)   ၂-ဝိ ၃-၁၊ ခု ၁-၇၇-ပိဋ္ဌေသု။

“antarā ca bodhiṁ antarā ca Gayan”ti[1] ca āgataṭṭhāne hi rukkho bodhīti vuccati. “Catūsu maggesu ñāṇan”ti[2] āgataṭṭhāne maggo. “Pappoti bodhiṁ varabhūrimedhaso”ti[3] āgataṭṭhāne sabbaññutaññāṇaṁ. “Patvāna bodhiṁ amataṁ asaṅkhatan”ti āgataṭṭhāne nibbānaṁ. Idha pana Bhagavato arahattamaggañāṇaṁ adhippetaṁ. Apare sabbaññutaññāṇantipi vadanti.

Sāvakānaṁ arahattamaggo anuttarā bodhi hoti na hotīti. Na hoti. Kasmā? Asabbaguṇadāyakattā. Tesañhi kassaci arahattamaggo arahattaphalameva deti, kassaci tisso vijjā, kassaci cha abhiññā, kassaci catasso paṭisambhidā, kassaci sāvakapāramīñāṇaṁ. **Paccekabuddhānampi** paccekabodhiñāṇameva deti. **Buddhānaṁ** pana sabbaguṇasampattiṁ deti abhiseko viya rañño sabbalokissariyabhāvaṁ. Tasmā aññassa kassacipi anuttarā bodhi na hotīti.

Abhisambuddhoti abhiññāsi paṭivijjhi, patto adhigatoti vuttaṁ hoti. **Iti vadāmī**ti iti vadāmi ācikkhāmi desemi paññapemi paṭṭhapemi vivarāmi vibhajāmi uttānīkaromīti[4]. Tatrāyaṁ yojanā—Tathāgatopi bhikkhave -pa- pathaviṁ na maññati -pa- pathaviṁ nābhinandati. Taṁ kissa hetu, nandī dukkhassa mūlaṁ, bhavā jāti, bhūtassa jarāmaraṇanti iti viditvāti. Tattha **iti viditvā**ti **iti**kāro kāraṇattho. Tena imassa paṭiccasamuppādassa viditattā paṭividdhattāti vuttaṁ hoti. Kiñca bhiyyo—yasmā ca evamimaṁ paṭiccasamuppādaṁ viditvā Tathāgatassa yā nandīti vuttataṇhā sabbappakārā, sā pahīnā, tāsañca Tathāgato sabbaso taṇhānaṁ khayā -pa- anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho. Tasmā pathaviṁ na maññati -pa- pathaviṁ nābhinandatīti vadāmīti evaṁ abhisambuddhattā na maññati nābhinandatīti vadāmīti vuttaṁ hoti.

Atha vā yasmā “nandī dukkhassa mūlan”ti-ādinā nayena paṭiccasamuppādaṁ viditvā sabbaso taṇhā khayaṁ gatā[5], tasmā tiha bhikkhave Tathāgato sabbaso taṇhānaṁ khayā -pa- abhisambuddhoti vadāmi. So evaṁ

1. Vi 3. 11; Ma 1. 227 piṭṭhesu.
2. Khu 8. 231 Cūḷaniddese.
3. Dī 3. 129 piṭṭhe.
4. Uttāniṁ karomīti (Ka)
5. Taṇhānaṁ khayaṁ gato (Sī)

“အန္တရာ စ ဗောဓိံ အန္တရာ စ ဂယ”န္တိ[၁] စ အာဂတဋ္ဌာနေ ဟိ ရုက္ခော ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ။ “စတူသု မဂ္ဂေသု ဉာဏ”န္တိ[၂] အာဂတဋ္ဌာနေ မဂ္ဂေါ။ “ပပ္ပေါတိ ဗောဓိံ ဝရဘူရိမေဓသော”တိ[၃] အာဂတဋ္ဌာနေ သဗ္ဗညုတညာဏံ။ “ပတွာန ဗောဓိံ အမတံ အသင်္ခတ”န္တိ အာဂတဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗာနံ။ ဣဓ ပန ဘဂဝတော အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ အဓိပ္ပေတံ။ အပရေ သဗ္ဗညုတညာဏန္တိပိ ဝဒန္တိ။

သာဝကာနံ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ အနုတ္တရာ ဗောဓိ ဟောတိ န ဟောတီတိ။ န ဟောတိ။ ကသ္မာ? အသဗ္ဗဂုဏဒါယကတ္တာ။ တေသဉှိ ကဿစိ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ အရဟတ္တဖလမေဝ ဒေတိ၊ ကဿစိ တိဿော ဝိဇ္ဇာ၊ ကဿစိ ဆ အဘိညာ၊ ကဿစိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ကဿစိ သာဝကပါရမီဉာဏံ။ **ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနမ္ပိ** ပစ္စေကဗောဓိဉာဏမေဝ ဒေတိ။ **ဗုဒ္ဓါနံ** ပန သဗ္ဗဂုဏသမ္ပတ္တိံ ဒေတိ အဘိသေကော ဝိယ ရညော သဗ္ဗလောကိဿရိယဘာဝံ။ တသ္မာ အညဿ ကဿစိပိ အနုတ္တရာ ဗောဓိ န ဟောတီတိ။

အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ အဘိညာသိ ပဋိဝိဇ္ဈိ၊ ပတ္တော အဓိဂတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဣတိ ဝဒါမီ**တိ ဣတိ ဝဒါမိ အာစိက္ခာမိ ဒေသေမိ ပညပေမိ ပဋ္ဌပေမိ ဝိဝရာမိ ဝိဘဇာမိ ဥတ္တာနီကရောမီတိ[၄]။ တတြာယံ ယောဇနာ—တထာဂတောပိ ဘိက္ခဝေ။ပ။ ပထဝိံ န မညတိ။ပ။ ပထဝိံ နာဘိနန္ဒတိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ နန္ဒီ ဒုက္ခဿ မူလံ၊ ဘဝါ ဇာတိ၊ ဘူတဿ ဇရာမရဏန္တိ ဣတိ ဝိဒိတွာတိ။ တတ္ထ **ဣတိ ဝိဒိတွာ**တိ **ဣတိ**ကာရော ကာရဏတ္ထော။ တေန ဣမဿ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ ဝိဒိတတ္တာ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိဉ္စ ဘိယျော—ယသ္မာ စ ဧဝမိမံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဝိဒိတွာ တထာဂတဿ ယာ နန္ဒီတိ ဝုတ္တတဏှာ သဗ္ဗပ္ပကာရာ၊ သာ ပဟီနာ၊ တာသဉ္စ တထာဂတော သဗ္ဗသော တဏှာနံ ခယာ။ပ။ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ တသ္မာ ပထဝိံ န မညတိ။ပ။ ပထဝိံ နာဘိနန္ဒတီတိ ဝဒါမီတိ ဧဝံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ န မညတိ နာဘိနန္ဒတီတိ ဝဒါမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အထ ဝါ ယသ္မာ “နန္ဒီ ဒုက္ခဿ မူလ”န္တိအာဒိနာ နယေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဝိဒိတွာ သဗ္ဗသော တဏှာ ခယံ ဂတာ[၅]၊ တသ္မာ တိဟ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော သဗ္ဗသော တဏှာနံ ခယာ။ပ။ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဝဒါမိ။ သော ဧဝံ

၁-ဝိ ၃-၁၁၊ မ ၁-၂၂၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ခု ၈-၂၃၁-စူဠနိဒ္ဒေသေ။
၃-ဒီ ၃-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဥတ္တာနိံ ကရောမီတိ (က)
၅-တဏှာနံ ခယံ ဂတော (သီ)

abhisambuddhattā pathaviṁ na maññati -pa- nābhinandatīti. Yattha yattha hi yasmāti avatvā tasmāti vuccati, tattha tattha yasmāti ānetvā yojetabbaṁ, ayaṁ sāsanayutti. Esa nayo sabbattha.

Idamavoca Bhagavāti idaṁ nidānāvasānato pabhuti yāva abhisambuddhoti vadāmīti sakalasuttantaṁ Bhagavā paresaṁ paññāya alabbhaṇeyyapatiṭṭhaṁ paramagambhīraṁ sabbaññutaññāṇaṁ dassento ekena puthujjanavārena ekena sekkhavārena catūhi khīṇāsavavārehi dvīhi Tathāgatavārehīti aṭṭhahi mahāvārehi ekamekasmiñca vāre pathavī-ādīhi catuvīsatiyā antaravārehi paṭimaṇḍetvā dvebhāṇavāraparimāṇāya tantiyā[1] avoca.

Evaṁ vicitranayadesanāvilāsayuttaṁ panetaṁ suttaṁ karavikarudamañjunā kaṇṇasukhena paṇḍitajanahadayānaṁ amatābhisekasadisena brahmassarena bhāsamānassāpi. **Na te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun**ti te pañcasatā bhikkhū idaṁ Bhagavato vacanaṁ nānumodiṁsu. Kasmā? Aññāṇakena. Te kira imassa suttassa atthaṁ na jāniṁsu, tasmā nābhinandiṁsu. Tesañhi tasmiṁ samaye evaṁ vicitranayadesanāvilāsayuttampi etaṁ suttaṁ ghanaputhulena dussapaṭṭena mukhe bandhaṁ[2] katvā purato ṭhapitamanuññabhojanaṁ viya ahosi. Nanu ca Bhagavā attanā desitaṁ dhammaṁ pare ñāpetuṁ kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni pāramiyo pūretvā sabbaññutaṁ patto. So kasmā yathā te na jānanti, tathā desesīti. Vuttamidaṁ imassa suttassa nikkhepavicāraṇāyaṁ eva “mānabhañjanatthaṁ sabbadhammamūlapariyāyanti desanaṁ ārabhī”ti, tasmā na yidha puna vattabbamatthi, evaṁ mānabhañjanatthaṁ desitañca panetaṁ suttaṁ sutvā te bhikkhū taṁyeva kira pathaviṁ diṭṭhigatikopi sañjānāti, sekkhopi arahāpi Tathāgatopi sañjānāti. Kinnāmidaṁ kathaṁ nāmidanti cintentā pubbe mayaṁ Bhagavatā kathitaṁ yaṁkiñci khippameva jānāma, idāni panimassa mūlapariyāyassa antaṁ vā koṭiṁ vā na jānāma na passāma, aho Buddhā nāma appameyyā atulāti uddhaṭadāṭhā viya sappā nimmadā hutvā Buddhupaṭṭhānañca dhammassavanañca sakkaccaṁ āgamaṁsu.

1. Pariyattiyā (Syā, Ka) 2. Mukhabandhanaṁ (Sī)

အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ ပထဝိံ န မညတိ။ပ။ နာဘိနန္ဒတီတိ။ ယတ္ထ ယတ္ထ ဟိ ယသ္မာတိ အဝတွာ တသ္မာတိ ဝုစ္စတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ယသ္မာတိ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ၊ အယံ သာသနယုတ္တိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ဣဒမဝေါစ ဘဂဝါတိ ဣဒံ နိဒါနာဝသာနတော ပဘုတိ ယာဝ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဝဒါမီတိ သကလသုတ္တန္တံ ဘဂဝါ ပရေသံ ပညာယ အလဗ္ဘဏေယျပတိဋ္ဌံ ပရမဂမ္ဘီရံ သဗ္ဗညုတညာဏံ ဒဿေန္တော ဧကေန ပုထုဇ္ဇနဝါရေန ဧကေန သေက္ခဝါရေန စတူဟိ ခီဏာသဝဝါရေဟိ ဒွီဟိ တထာဂတဝါရေဟီတိ အဋ္ဌဟိ မဟာဝါရေဟိ ဧကမေကသ္မိဉ္စ ဝါရေ ပထဝီအာဒီဟိ စတုဝီသတိယာ အန္တရဝါရေဟိ ပဋိမဏ္ဍေတွာ ဒွေဘာဏဝါရပရိမာဏာယ တန္တိယာ[၁] အဝေါစ။

ဧဝံ ဝိစိတြနယဒေသနာဝိလာသယုတ္တံ ပနေတံ သုတ္တံ ကရဝိကရုဒမဉ္ဇုနာ ကဏ္ဏသုခေန ပဏ္ဍိတဇနဟဒယာနံ အမတာဘိသေကသဒိသေန ဗြဟ္မဿရေန ဘာသမာနဿာပိ။ **န တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒုံ**န္တိ တေ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ ဣဒံ ဘဂဝတော ဝစနံ နာနုမောဒိံသု။ ကသ္မာ? အညာဏကေန။ တေ ကိရ ဣမဿ သုတ္တဿ အတ္ထံ န ဇာနိံသု၊ တသ္မာ နာဘိနန္ဒိံသု။ တေသဉှိ တသ္မိံ သမယေ ဧဝံ ဝိစိတြနယဒေသနာဝိလာသယုတ္တမ္ပိ ဧတံ သုတ္တံ ဃနပုထုလေန ဒုဿပဋ္ဋေန မုခေ ဗန္ဓံ[၂] ကတွာ ပုရတော ဌပိတမနုညဘောဇနံ ဝိယ အဟောသိ။ နနု စ ဘဂဝါ အတ္တနာ ဒေသိတံ ဓမ္မံ ပရေ ဉာပေတုံ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော။ သော ကသ္မာ ယထာ တေ န ဇာနန္တိ၊ တထာ ဒေသေသီတိ။ ဝုတ္တမိဒံ ဣမဿ သုတ္တဿ နိက္ခေပဝိစာရဏာယံ ဧဝ “မာနဘဉ္ဇနတ္ထံ သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယန္တိ ဒေသနံ အာရဘီ”တိ၊ တသ္မာ န ယိဓ ပုန ဝတ္တဗ္ဗမတ္ထိ၊ ဧဝံ မာနဘဉ္ဇနတ္ထံ ဒေသိတဉ္စ ပနေတံ သုတ္တံ သုတွာ တေ ဘိက္ခူ တံယေဝ ကိရ ပထဝိံ ဒိဋ္ဌိဂတိကောပိ သဉ္ဇာနာတိ၊ သေက္ခောပိ အရဟာပိ တထာဂတောပိ သဉ္ဇာနာတိ။ ကိန္နာမိဒံ ကထံ နာမိဒန္တိ စိန္တေန္တာ ပုဗ္ဗေ မယံ ဘဂဝတာ ကထိတံ ယံကိဉ္စိ ခိပ္ပမေဝ ဇာနာမ၊ ဣဒါနိ ပနိမဿ မူလပရိယာယဿ အန္တံ ဝါ ကောဋိံ ဝါ န ဇာနာမ န ပဿာမ၊ အဟော ဗုဒ္ဓါ နာမ အပ္ပမေယျာ အတုလာတိ ဥဒ္ဓဋဒါဌာ ဝိယ သပ္ပါ နိမ္မဒါ ဟုတွာ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနဉ္စ ဓမ္မဿဝနဉ္စ သက္ကစ္စံ အာဂမံသု။

၁-ပရိယတ္တိယာ (သျာ၊ က) ၂-မုခဗန္ဓနံ (သီ)

Tena kho pana samayena bhikkhū dhammasabhāyaṁ sannisinnā imaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ "aho Buddhānaṁ ānubhāvo, te nāma brāhmaṇapabbajitā tathā mānamadamattā Bhagavatā mūlapariyāyadesanāya nihatamānā katā"ti, ayañcarahi tesaṁ bhikkhūnaṁ antarākathā vippakatā. Atha Bhagavā Gandhakuṭiyā nikkhamitvā taṅkhaṇānurūpena pāṭihāriyena dhammasabhāyaṁ paññattavarabuddhāsane nisīditvā te bhikkhū āha "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya[1] sannisinnā"ti. Te tamatthaṁ Bhagavato ārocesuṁ. Bhagavā etadavoca "na bhikkhave idāneva, pubbepi ahaṁ ime evaṁ mānapaggahitasire vicarante nihatamāne akāsin"ti. Tato imissā aṭṭhuppattiyā idaṁ atītaṁ ānesi—

Bhūtapubbaṁ bhikkhave aññataro disāpāmokkho brāhmaṇo Bārāṇasiyaṁ paṭivasati tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇṭukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, so pañcamattāni māṇavakasatāni mante vāceti. Paṇḍitā māṇavakā bahuñca gaṇhanti lahuñca, suṭṭhu ca upadhārenti, gahitañca tesaṁ na vinassati. Sopi brāhmaṇo ācariyamuṭṭhiṁ akatvā ghaṭe udakaṁ āsiñcanto viya sabbampi sippaṁ uggaṇhāpetvā te māṇavake etadavoca "ettakamidaṁ sippaṁ diṭṭhadhammasamparāyahitan"ti. Te māṇavakā "yaṁ amhākaṁ ācariyo jānāti, mayampi taṁ jānāma, mayampi dāni ācariyā evā"ti mānaṁ uppādetvā tato pabhuti ācariye agāravā nikkhittavattā vihariṁsu. Ācariyo ñatvā "karissāmi nesaṁ mānaniggahan"ti cintesi. So ekadivasaṁ upaṭṭhānaṁ āgantvā vanditvā nisinne te māṇavake āha "tātā pañhaṁ pucchissāmi, kaccittha samatthā kathetun"ti. Te "pucchatha ācariya pucchatha ācariyā"ti sahasāva āhaṁsu, yathā taṁ sutamadamattā. Ācariyo āha—

"Kālo ghasati bhūtāni, sabbāneva sahattanā.
Yo ca kālaghaso bhūto, sa bhūtapacaniṁ pacī"ti"[2].

Vissajjetha tātā imaṁ pañhanti.

1. Antarākathāya (Sī, Syā, Ka) Pāḷiyā saṁsandetabbaṁ. 2. Khu 5. 68 piṭṭhe.

တေန ခေါ ပန သမယေန ဘိက္ခူ ဓမ္မသဘာယံ သန္နိသိန္နာ ဣမံ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ “အဟော ဗုဒ္ဓါနံ အာနုဘာဝေါ၊ တေ နာမ ဗြာဟ္မဏပဗ္ဗဇိတာ တထာ မာနမဒမတ္တာ ဘဂဝတာ မူလပရိယာယဒေသနာယ နိဟတမာနာ ကတာ”တိ၊ အယဉ္စရဟိ တေသံ ဘိက္ခူနံ အန္တရာကထာ ဝိပ္ပကတာ။ အထ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိယာ နိက္ခမိတွာ တင်္ခဏာနုရူပေန ပါဋိဟာရိယေန ဓမ္မသဘာယံ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ တေ ဘိက္ခူ အာဟ “ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ[၁] သန္နိသိန္နာ”တိ။ တေ တမတ္ထံ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။ ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစ “န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ၊ ပုဗ္ဗေပိ အဟံ ဣမေ ဧဝံ မာနပဂ္ဂဟိတသိရေ ဝိစရန္တေ နိဟတမာနေ အကာသိ”န္တိ။ တတော ဣမိဿာ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ ဣဒံ အတီတံ အာနေသိ—

ဘူတပုဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အညတရော ဒိသာပါမောက္ခော ဗြာဟ္မဏော ဗာရာဏသိယံ ပဋိဝသတိ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ သနိဃဏ္ဍုကေဋုဘာနံ သာက္ခရပ္ပဘေဒါနံ ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ ပဒကော ဝေယျာကရဏော လောကာယတမဟာပုရိသလက္ခဏေသု အနဝယော၊ သော ပဉ္စမတ္တာနိ မာဏဝကသတာနိ မန္တေ ဝါစေတိ။ ပဏ္ဍိတာ မာဏဝကာ ဗဟုဉ္စ ဂဏှန္တိ လဟုဉ္စ၊ သုဋ္ဌု စ ဥပဓာရေန္တိ၊ ဂဟိတဉ္စ တေသံ န ဝိနဿတိ။ သောပိ ဗြာဟ္မဏော အာစရိယမုဋ္ဌိံ အကတွာ ဃဋေ ဥဒကံ အာသိဉ္စန္တော ဝိယ သဗ္ဗမ္ပိ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှာပေတွာ တေ မာဏဝကေ ဧတဒဝေါစ “ဧတ္တကမိဒံ သိပ္ပံ ဒိဋ္ဌဓမ္မသမ္ပရာယဟိတ”န္တိ။ တေ မာဏဝကာ “ယံ အမှာကံ အာစရိယော ဇာနာတိ၊ မယမ္ပိ တံ ဇာနာမ၊ မယမ္ပိ ဒါနိ အာစရိယာ ဧဝါ”တိ မာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တတော ပဘုတိ အာစရိယေ အဂါရဝါ နိက္ခိတ္တဝတ္တာ ဝိဟရိံသု။ အာစရိယော ဉတွာ “ကရိဿာမိ နေသံ မာနနိဂ္ဂဟ”န္တိ စိန္တေသိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ နိသိန္နေ တေ မာဏဝကေ အာဟ “တာတာ ပဉှံ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ ကစ္စိတ္ထ သမတ္ထာ ကထေတု”န္တိ။ တေ “ပုစ္ဆထ အာစရိယ ပုစ္ဆထ အာစရိယာ”တိ သဟသာဝ အာဟံသု၊ ယထာ တံ သုတမဒမတ္တာ။ အာစရိယော အာဟ—

“ကာလော ဃသတိ ဘူတာနိ၊ သဗ္ဗာနေဝ သဟတ္တနာ။
ယော စ ကာလဃသော ဘူတော၊ သ ဘူတပစနိံ ပစီ”တိ[၂]။

ဝိဿဇ္ဇေထ တာတာ ဣမံ ပဉှန္တိ။

၁-အန္တရာကထာယ (သီ၊ သျာ၊ က) ပါဠိယာ သံသန္ဒေတဗ္ဗံ။ ၂-ခု ၅-၆၈-ပိဋ္ဌေ။

Te cintentā ajānamānā tuṇhī ahesuṁ. Ācariyo āha “alaṁ tātā gacchathajja, sve katheyyāthā”ti uyyojesi. Te dasapi vīsatipi sampiṇḍitā hutvā na tassa pañhassa ādiṁ, na antamaddasaṁsu. Āgantvā ācariyassa ārocesuṁ “na imassa pañhassa atthaṁ ājānāmā”ti. Ācariyo tesaṁ niggahatthāya imaṁ gāthamābhāsi—

“Bahūni narasīsāni, lomasāni brahāni ca.
Gīvāsu paṭimukkāni, kocidevettha kaṇṇavā”ti[1].

Gāthāyattho—bahūni narānaṁ sīsāni dissanti, sabbāni ca tāni lomasāni sabbāni ca mahantāni gīvāyameva ca ṭhapitāni, na tālaphalaṁ viya hatthena gahitāni, natthi tesaṁ imehi dhammehi nānākaraṇaṁ. Ettha pana kocideva kaṇṇavāti attānaṁ sandhāyāha. **Kaṇṇavā**ti paññavā. Kaṇṇacchiddaṁ pana na kassaci natthi, taṁ sutvā te māṇavakā maṅkubhūtā pattakkhandhā adhomukhā aṅguliyā bhūmiṁ vilikhantā tuṇhī ahesuṁ.

Atha nesaṁ sahirikabhāvaṁ passitvā ācariyo “uggaṇhatha tātā pañhan”ti pañhaṁ vissajjesi. **Kālo**ti purebhattakālopi pacchābhattakālopīti evamādi. **Bhūtānī**ti sattādhivacanametaṁ. Kālo hi bhūtānaṁ na cammamaṁsādīni khādati, Api ca kho nesaṁ āyuvaṇṇabalāni khepento yobbaññaṁ maddanto ārogyaṁ vināsento **ghasati** khādatīti vuccati. **Sabbāneva sahattanā**ti evaṁ ghasanto ca na kiñci vajjeti, sabbāneva ghasati. Na kevalañca bhūtāniyeva, Api ca kho sahattanā attānampi ghasati. Purebhattakālo hi pacchābhattakālaṁ na pāpuṇāti. Esa nayo pacchābhattakālādīsu. **Yo ca kālaghaso bhūto**ti khīṇāsavassetaṁ adhivacanaṁ. So hi āyatiṁ paṭisandhikālaṁ khepetvā khāditvā ṭhitattā “kālaghaso”ti vuccati. **Sa bhūtapacaniṁ pacī**ti so yāyaṁ taṇhā apāyesu bhūte pacati, taṁ ñāṇagginā paci dayhi[2] bhasmamakāsi, tena “bhūtapacaniṁ pacī”ti vuccati. “**P**ajanin”tipi pāṭho. Janikaṁ nibbattikanti[3] attho.

Atha te māṇavakā dīpasahassālokena viya rattiṁ samavisamaṁ ācariyassa vissajjanena pañhassa atthaṁ pākaṭaṁ disvā “idāni mayaṁ yāvajīvaṁ

1. Khu 5. 68 piṭṭhe. 2. Paridayhi (Sī, Syā) 3. Janitaṁ nibbattitanti (Ka)

တေ စိန္တေန္တာ အဇာနမာနာ တုဏှီ အဟေသုံ။ အာစရိယော အာဟ “အလံ တာတာ ဂစ္ဆထဇ္ဇ၊ သွေ ကထေယျာထာ”တိ ဥယျောဇေသိ။ တေ ဒသပိ ဝီသတိပိ သမ္ပိဏ္ဍိတာ ဟုတွာ န တဿ ပဉှဿ အာဒိံ, န အန္တမဒ္ဒသံသု။ အာဂန္တွာ အာစရိယဿ အာရောစေသုံ “န ဣမဿ ပဉှဿ အတ္ထံ အာဇာနာမာ”တိ။ အာစရိယော တေသံ နိဂ္ဂဟတ္ထာယ ဣမံ ဂါထမဘာသိ—

“ဗဟူနိ နရသီသာနိ၊ လောမသာနိ ဗြဟာနိ စ။
ဂီဝါသု ပဋိမုက္ကာနိ၊ ကောစိဒေဝေတ္ထ ကဏ္ဏဝါ”တိ[၁]။

ဂါထာယတ္ထော—ဗဟူနိ နရာနံ သီသာနိ ဒိဿန္တိ၊ သဗ္ဗာနိ စ တာနိ လောမသာနိ သဗ္ဗာနိ စ မဟန္တာနိ ဂီဝါယမေဝ စ ဌပိတာနိ၊ န တာလဖလံ ဝိယ ဟတ္ထေန ဂဟိတာနိ၊ နတ္ထိ တေသံ ဣမေဟိ ဓမ္မေဟိ နာနာကရဏံ။ ဧတ္ထ ပန ကောစိဒေဝ ကဏ္ဏဝါတိ အတ္တာနံ သန္ဓာယာဟ။ **ကဏ္ဏဝါ**တိ ပညဝါ။ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒံ ပန န ကဿစိ နတ္ထိ၊ တံ သုတွာ တေ မာဏဝကာ မင်္ကုဘူတာ ပတ္တက္ခန္ဓာ အဓောမုခါ အင်္ဂုလိယာ ဘူမိံ ဝိလိခန္တာ တုဏှီ အဟေသုံ။

အထ နေသံ သဟိရိကဘာဝံ ပဿိတွာ အာစရိယော “ဥဂ္ဂဏှထ တာတာ ပဉှ”န္တိ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ **ကာလော**တိ ပုရေဘတ္တကာလောပိ ပစ္ဆာဘတ္တကာလောပီတိ ဧဝမာဒိ။ **ဘူတာနီ**တိ သတ္တာဓိဝစနမေတံ။ ကာလော ဟိ ဘူတာနံ န စမ္မမံသာဒီနိ ခါဒတိ၊ အပိစ ခေါ နေသံ အာယုဝဏ္ဏဗလာနိ ခေပေန္တော ယောဗ္ဗညံ မဒ္ဒန္တော အာရောဂျံ ဝိနာသေန္တော **ဃသတိ** ခါဒတီတိ ဝုစ္စတိ။ **သဗ္ဗာနေဝ သဟတ္တနာ**တိ ဧဝံ ဃသန္တော စ န ကိဉ္စိ ဝဇ္ဇေတိ၊ သဗ္ဗာနေဝ ဃသတိ။ န ကေဝလဉ္စ ဘူတာနိယေဝ၊ အပိစ ခေါ သဟတ္တနာ အတ္တာနမ္ပိ ဃသတိ။ ပုရေဘတ္တကာလော ဟိ ပစ္ဆာဘတ္တကာလံ န ပါပုဏာတိ။ ဧသ နယော ပစ္ဆာဘတ္တကာလာဒီသု။ **ယော စ ကာလဃသော ဘူတော**တိ ခီဏာသဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ သော ဟိ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိကာလံ ခေပေတွာ ခါဒိတွာ ဌိတတ္တာ “ကာလဃသော”တိ ဝုစ္စတိ။ **သ ဘူတပစနိံ ပစီ**တိ သော ယာယံ တဏှာ အပါယေသု ဘူတေ ပစတိ၊ တံ ဉာဏဂ္ဂိနာ ပစိ ဒယှိ[၂] ဘသ္မမကာသိ၊ တေန “ဘူတပစနိံ ပစီ”တိ ဝုစ္စတိ။ “ပဇနိ”န္တိပိ ပါဌော။ ဇနိကံ နိဗ္ဗတ္တိကန္တိ[၃] အတ္ထော။

အထ တေ မာဏဝကာ ဒီပသဟဿာလောကေန ဝိယ ရတ္တိံ သမဝိသမံ အာစရိယဿ ဝိဿဇ္ဇနေန ပဉှဿ အတ္ထံ ပါကဋံ ဒိသွာ “ဣဒါနိ မယံ ယာဝဇီဝံ

၁-ခု ၅-၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပရိဒယှိ (သီ၊ သျာ) ၃-ဇနိတံ နိဗ္ဗတ္တိတန္တိ (က)

garuvāsaṁ vasissāma, mahantā ete ācariyā nāma, mayañhi bahussutamānaṁ uppādetvā catuppadikagāthāyapi atthaṁ na jānāmā"ti nihatamānā pubbasadisameva ācariyassa vattappaṭipattiṁ katvā saggaparāyaṇā ahesuṁ.

Ahaṁ kho bhikkhave tena samayena tesamācariyo ahosiṁ, ime bhikkhū māṇavakā. Evaṁ pubbepāhaṁ ime evaṁ mānapaggahitasire vicarante nihatamāne akāsinti.

Imañca jātakaṁ sutvā te bhikkhū pubbepi mayaṁ māneneva upahatāti bhiyyosomattāya nihatamānā hutvā attano upakārakakammaṭṭhānaparāyaṇā ahesuṁ.

Tato Bhagavā ekaṁ samayaṁ janapadacārikaṁ caranto Vesāliṁ patvā Gotamake cetiye viharanto imesaṁ pañcasatānaṁ bhikkhūnaṁ ñāṇaparipākaṁ viditvā imaṁ Gotamakasuttaṁ kathesi—

"Abhiññāyāhaṁ bhikkhave dhammaṁ desemi no anabhiññāya, sanidānātaṁ -pa- sappāṭihāriyāhaṁ bhikkhave dhammaṁ desemi no appāṭihāriyaṁ. Tassa mayhaṁ bhikkhave abhiññāya dhammaṁ desayato -pa- no appāṭihāriyaṁ. Karaṇīyo ovādo, karaṇīyā anusāsanī. Alañca pana vo bhikkhave tuṭṭhiyā alaṁ attamanatāya alaṁ somanassāya Sammāsambuddho Bhagavā[1], svākkhāto dhammo, suppaṭipanno saṁghoti. Idamavoca Bhagavā, imasmiñca pana veyyākaraṇasmiṁ bhaññamāne dasasahassilokadhātu akampitthā"ti[2].

Idañca suttaṁ sutvā te pañcasatā bhikkhū tasmiṁ yevāsane saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇiṁsu, evāyaṁ desanā etasmiṁ ṭhāne niṭṭhamagamāsīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mūlapariyāyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Sammāsambuddho vata so Bhagavā (Sī) 2. Aṁ 1. 280 piṭṭhe.

ဂရုဝါသံ ဝသိဿာမ၊ မဟန္တာ ဧတေ အာစရိယာ နာမ၊ မယဉ္ဟိ ဗဟုဿုတမာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ စတုပ္ပဒိကဂါထာယပိ အတ္ထံ န ဇာနာမာ"တိ နိဟတမာနာ ပုဗ္ဗသဒိသမေဝ အာစရိယဿ ဝတ္တပ္ပဋိပတ္တိံ ကတွာ သဂ္ဂပရာယဏာ အဟေသုံ။

အဟံ ခေါ ဘိက္ခဝေ တေန သမယေန တေသမာစရိယော အဟောသိံ၊ ဣမေ ဘိက္ခူ မာဏဝကာ။ ဧဝံ ပုဗ္ဗေပါဟံ ဣမေ ဧဝံ မာနပဂ္ဂဟိတသိရေ ဝိစရန္တေ နိဟတမာနေ အကာသိန္တိ။

ဣမဉ္စ ဇာတကံ သုတွာ တေ ဘိက္ခူ ပုဗ္ဗေပိ မယံ မာနေနေဝ ဥပဟတာတိ ဘိယျောသောမတ္တာယ နိဟတမာနာ ဟုတွာ အတ္တနော ဥပကာရကကမ္မဋ္ဌာန-ပရာယဏာ အဟေသုံ။

တတော ဘဂဝါ ဧကံ သမယံ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော ဝေသာလိံ ပတွာ ဂေါတမကေ စေတိယေ ဝိဟရန္တော ဣမေသံ ပဉ္စသတာနံ ဘိက္ခူနံ ဉာဏပရိပါကံ ဝိဒိတွာ ဣမံ ဂေါတမကသုတ္တံ ကထေသိ—

"အဘိညာယာဟံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသေမိ နော အနဘိညာယ၊ သနိဒါ-နာဟံ။ပ။ သပ္ပါဋိဟာရိယာဟံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသေမိ နော အပ္ပါဋိဟာရိယံ။ တဿ မယှံ ဘိက္ခဝေ အဘိညာယ ဓမ္မံ ဒေသယတော။ပ။ နော အပ္ပါဋိဟာရိယံ။ ကရဏီယော ဩဝါဒေါ၊ ကရဏီယာ အနုသာသနီ။ အလဉ္စ ပန ဝေါ ဘိက္ခဝေ တုဋ္ဌိယာ အလံ အတ္တမနတာယ အလံ သောမနဿာယ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ[၁]၊ သွာက္ခာတော ဓမ္မော၊ သုပ္ပဋိပန္နော သံဃောတိ။ ဣဒမဝေါစ ဘဂဝါ၊ ဣမသ္မိဉ္စ ပန ဝေယျာကရဏသ္မိံ ဘညမာနေ ဒသသဟဿိလောကဓာတု အကမ္ပိတ္ထာ"တိ[၂]။

ဣဒဉ္စ သုတ္တံ သုတွာ တေ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ တသ္မိံယေဝါသနေ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု၊ ဧဝါယံ ဒေသနာ တေသ္မိံ ဌာနေ နိဋ္ဌမဂမာသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မူလပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝတ သော ဘဂဝါ (သီ) ၂-အံ ၁-၂၈၀-ပိဋ္ဌေ။

2. Sabbāsavasuttavaṇṇanā

14. **Evaṁ me sutaṁ -pa- Sāvatthiyan**ti Sabbāsavasuttaṁ. Tatrāyaṁ apubbapadavaṇṇanā—**Sāvatthī**ti savatthassa isino nivāsaṭṭhānabhūtā nagarī, yathā kākandī mākandī kosambīti evaṁ tāva akkharacintakā. Aṭṭhakathācariyā pana bhaṇanti “yaṁkiñci manussānaṁ upabhogaparibhogaṁ sabbamettha atthīti Sāvatthī. Satthasamāyoge ca kiṁ bhaṇḍamatthīti pucchite sabbamatthīti vacanamupādāya Sāvatthī.

Sabbadā sabbūpakaraṇaṁ, Sāvatthiyaṁ samohitaṁ.
Tasmā sabbamupādāya, Sāvatthīti pavuccati.

Kosalānaṁ puraṁ rammaṁ, dassaneyyaṁ manoramaṁ.
Dasahi saddehi avivittaṁ, annapānasamāyutaṁ.

Vuddhiṁ vepullataṁ pattaṁ, iddhaṁ phītaṁ manoramaṁ.
Aḷakamandāva devānaṁ, Sāvatthipuramuttaman”ti.

Tassaṁ **Sāvatthiyaṁ. Jetavane**ti ettha attano paccatthikajanaṁ jinātīti jeto, raññā vā attano paccatthikajane jite jātoti jeto, maṅgalakamyatāya vā tassa evaṁnāmameva katantijeto, Jetassa vanaṁ Jetavanaṁ. Tañhi Jetena rājakumārena ropitaṁ saṁvaddhitaṁ paripālitaṁ, so ca tassa sāmī ahosi. Tasmā Jetavananti vuccati, tasmiṁ **Jetavane. Anāthapiṇḍikassa ārāme**ti ettha Sudatto nāma so gahapati mātāpitūhi katanāmavasena. Sabbakāmasamiddhitāya pana vigatamalamaccheratāya karuṇādiguṇasamaṅgitāya ca niccakālaṁ anāthānaṁ piṇḍamadāsi, tena Anāthapiṇḍikoti saṅkhaṁ gato. Āramanti ettha pāṇino visesena vā pabbajitāti ārāmo, tassa pupphaphalādisobhāya nātidūranaccāsannatādipañcavidhasenāsanaṅgasampattiyā ca tato tato āgamma ramanti abhiramanti anukkaṇṭhitā hutvā nivasantīti attho. Vuttappakārāya vā sampattiyā tattha tattha gatepi attano abbhantaraṁyeva ānetvā rametīti ārāmo. So hi Anāthapiṇḍikena gahapatinā Jetassa rājakumārassa hatthato aṭṭhārasahi hiraññakoṭīhi koṭisantharena kīṇitvā aṭṭhārasahi hiraññakoṭīhi senāsanāni kārāpetvā aṭṭhārasahi hiraññakoṭīhi vihāramahaṁ

၂-သဗ္ဗာသဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ **ဧဝံ မေ သုတံ။ပ။ သာဝတ္ထိယ**န္တိ သဗ္ဗာသဝသုတ္တံ။ တတြာယံ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ—**သာဝတ္ထီ**တိ သဝတ္ထဿ ဣသိနော နိဝါသဋ္ဌာနဘူတာ နဂရီ၊ ယထာ ကာကန္ဒီ မာကန္ဒီ ကောသမ္ဗီတိ ဧဝံ တာဝ အက္ခရစိန္တကာ။ အဋ္ဌကထာစရိယာ ပန ဘဏန္တိ “ယံကိဉ္စိ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ သဗ္ဗမေတ္ထ အတ္ထီတိ သာဝတ္ထီ။ သတ္ထသမာယောဂေ စ ကိံ ဘဏ္ဍမတ္ထီတိ ပုစ္ဆိတေ သဗ္ဗမတ္ထီတိ ဝစနမုပါဒါယ သာဝတ္ထီ။

သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗူပကရဏံ၊ သာဝတ္ထိယံ သမောဟိတံ။
တသ္မာ သဗ္ဗမုပါဒါယ၊ သာဝတ္ထီတိ ပဝုစ္စတိ။

ကောသလာနံ ပုရံ ရမ္မံ၊ ဒဿနေယျံ မနောရမံ။
ဒသဟိ သဒ္ဒေဟိ အဝိဝိတ္တံ၊ အန္နပါနသမာယုတံ။

ဝုဒ္ဓိံ ဝေပုလ္လတံ ပတ္တံ၊ ဣဒ္ဓံ ဖီတံ မနောရမံ။
အဠကမန္ဒာဝ ဒေဝါနံ၊ သာဝတ္ထိပုရမုတ္တမ”န္တိ။

တဿံ **သာဝတ္ထိယံ။ ဇေတဝနေ**တိ ဧတ္ထ အတ္တနော ပစ္စတ္ထိကဇနံ ဇိနာတီတိ ဇေတော၊ ရညာ ဝါ အတ္တနော ပစ္စတ္ထိကဇနေ ဇိတေ ဇာတောတိ ဇေတော၊ မင်္ဂလကမျတာယ ဝါ တဿ ဧဝံနာမမေဝ ကတန္တိ ဇေတော၊ ဇေတဿ ဝနံ ဇေတဝနံ။ တဉှိ ဇေတေန ရာဇကုမာရေန ရောပိတံ သံဝဍ္ဎိတံ ပရိပါလိတံ၊ သော စ တဿ သာမီ အဟောသိ။ တသ္မာ ဇေတဝနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိံ **ဇေတဝနေ။ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ**တိ ဧတ္ထ သုဒတ္တော နာမ သော ဂဟပတိ မာတာပိတူဟိ ကတနာမဝသေန။ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိတာယ ပန ဝိဂတမလမစ္ဆေရတာယ ကရုဏာဒိဂုဏသမင်္ဂိတာယ စ နိစ္စကာလံ အနာထာနံ ပိဏ္ဍမဒါသိ၊ တေန အနာထပိဏ္ဍိကောတိ သင်္ခံ ဂတော။ အာရမန္တိ ဧတ္ထ ပါဏိနော ဝိသေသေန ဝါ ပဗ္ဗဇိတာတိ အာရာမော၊ တဿ ပုပ္ဖဖလာဒိသောဘာယ နာတိဒူရနစ္စာသန္နတာဒိပဉ္စဝိဓသေနာသနင်္ဂသမ္ပတ္တိယာ စ တတော တတော အာဂမ္မ ရမန္တိ အဘိရမန္တိ အနုက္ကဏ္ဌိတာ ဟုတွာ နိဝသန္တီတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဝါ သမ္ပတ္တိယာ တတ္ထ တတ္ထ ဂတေပိ အတ္တနော အဗ္ဘန္တရံယေဝ အာနေတွာ ရမေတီတိ အာရာမော။ သော ဟိ အနာထပိဏ္ဍိကေန ဂဟပတိနာ ဇေတဿ ရာဇကုမာရဿ ဟတ္ထတော အဋ္ဌာရသဟိ ဟိရညကောဋီဟိ ကောဋိသန္ထရေန ကီဏိတွာ အဋ္ဌာရသဟိ ဟိရညကောဋီဟိ သေနာသနာနိ ကာရာပေတွာ အဋ္ဌာရသဟိ ဟိရညကောဋီဟိ ဝိဟာရမဟံ

niṭṭhāpetvā evaṁ catupaññāsahiraññakoṭipariccāgena Buddhappamukhassa saṁghassa niyyādito. Tasmā “Anāthapiṇḍikassa ārāmo”ti vuccati. Tasmiṁ **Anāthapiṇḍikassa ārāme.**

Ettha ca “Jetavane”ti vacanaṁ purimasāmiparikittanaṁ. “Anāthapiṇḍikassa ārāme”ti pacchimasāmiparikittanaṁ. Kimetesaṁ parikittane payojananti. Puññakāmānaṁ diṭṭhānugati-āpajjanaṁ. Tatra hi dvārakoṭṭhakapāsādamāpane bhūmivikkayaladdhā aṭṭhārasa hiraññakoṭiyo anekakoṭi-agghanakā rukkhā ca jetassa pariccāgo, catupaññāsa koṭiyo Anāthapiṇḍikassa. Iti tesaṁ parikittanena evaṁ puññakāmā puññāni karontīti dassento āyasmā Ānando aññepi puññakāme tesaṁ diṭṭhānugati-āpajjane niyojeti.

Sabbāsavasaṁvarapariyāyaṁ vo bhikkhaveti kasmā idaṁ suttamabhāsi. Tesaṁ bhikkhūnaṁ upakkilesavisodhanaṁ ādiṁ katvā āsavakkhayāya paṭipattidassanatthaṁ. Tattha **sabbāsavasaṁvarapariyāyan**ti sabbesaṁ āsavānaṁ saṁvarakāraṇaṁ saṁvarabhūtaṁ kāraṇaṁ, yena kāraṇena te saṁvaritā pidahitā hutvā anuppādanirodha saṅkhātaṁ khayaṁ gacchanti pahīyanti nappavattanti, taṁ kāraṇanti attho. Tattha āsavantīti **āsavā,** cakkhutopi -pa- manatopi sandanti pavattantīti vuttaṁ hoti. Dhammato yāva gotrabhuṁ okāsato yāva bhavaggaṁ savantīti vā āsavā, ete dhamme etañca okāsaṁ antokaritvā pavattantīti attho. Antokaraṇattho hi ayaṁ ākāro. Cirapārivāsiyaṭṭhena madirādayo āsavā, āsavā viyātipi āsavā. Lokasmiñhi cirapārivāsikā madirādayo āsavāti vuccanti. Yadi ca cirapārivāsiyaṭṭhena āsavā, eteyeva bhavitumarahanti. Vuttañhetaṁ “purimā bhikkhave koṭi na paññāyati avijjāya, ito pubbe avijjā nahosī”ti-ādi[1]. Āyataṁ vā saṁsāradukkhaṁ savanti pasavantītipi āsavā. Purimāni cettha nibbacanāni yattha kilesā āsavāti āgacchanti, tattha yujjanti, pacchimaṁ kammepi. Na kevalañca kammakilesāyeva āsavā, Api ca kho nānappakārakā upaddavāpi. Suttesu hi “nāhaṁ Cunda diṭṭhadhammikānaṁyeva āsavānaṁ saṁvarāya dhammaṁ desemī”ti[2] ettha vivādamūlabhūtā kilesā āsavāti āgatā.

1. Aṁ 3. 346 piṭṭhe. 2. Dī 3. 107 piṭṭhe.

နိဋ္ဌာပေတွာ ဧဝံ စတုပညာသဟိရညကောဋိပရိစ္စာဂေန ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ နိယျာဒိတော။ တသ္မာ “အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမော”တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ **အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ။**

ဧတ္ထ စ “ဇေတဝနေ”တိ ဝစနံ ပုရိမသာမိပရိကိတ္တနံ။ “အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ”တိ ပစ္ဆိမသာမိပရိကိတ္တနံ။ ကိမေတေသံ ပရိကိတ္တနေ ပယောဇနန္တိ။ ပုညကာမာနံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနံ။ တတြ ဟိ ဒွါရကောဋ္ဌကပါသာဒမာပနေ ဘူမိဝိက္ကယလဒ္ဓါ အဋ္ဌာရသ ဟိရညကောဋိယော အနေကကောဋိအဂ္ဃနကာ ရုက္ခာ စ ဇေတဿ ပရိစ္စာဂေါ၊ စတုပညာသ ကောဋိယော အနာထပိဏ္ဍိကဿ။ ဣတိ တေသံ ပရိကိတ္တနေန ဧဝံ ပုညကာမာ ပုညာနိ ကရောန္တီတိ ဒဿေန္တော အာယသ္မာ အာနန္ဒော အညေပိ ပုညကာမေ တေသံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနေ နိယောဇေတိ။

သဗ္ဗာသဝသံဝရပရိယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေတိ ကသ္မာ ဣဒံ သုတ္တမဘာသိ။ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဥပက္ကိလေသဝိသောဓနံ အာဒိံ ကတွာ အာသဝက္ခယာယ ပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထံ။ တတ္ထ **သဗ္ဗာသဝသံဝရပရိယာယ**န္တိ သဗ္ဗေသံ အာသဝါနံ သံဝရကာရဏံ သံဝရဘူတံ ကာရဏံ၊ ယေန ကာရဏေန တေ သံဝရိတာ ပိဒဟိတာ ဟုတွာ အနုပ္ပါဒနိရောဓသင်္ခါတံ ခယံ ဂစ္ဆန္တိ ပဟီယန္တိ နပ္ပဝတ္တန္တိ၊ တံ ကာရဏန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ အာသဝန္တီတိ **အာသဝါ၊** စက္ခုတောပိ။ပ။ မနတောပိ သန္ဒန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဓမ္မတော ယာဝ ဂေါတြဘုံ ဩကာသတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂံ သဝန္တီတိ ဝါ အာသဝါ၊ ဧတေ ဓမ္မေ ဧတဉ္စ ဩကာသံ အန္တောကရိတွာ ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ အန္တောကရဏတ္ထော ဟိ အယံ အာကာရော။ စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန မဒိရာဒယော အာသဝါ၊ အာသဝါ ဝိယာတိပိ အာသဝါ။ လောကသ္မိဉ္ဟိ စိရပါရိဝါသိကာ မဒိရာဒယော အာသဝါတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယဒိ စ စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန အာသဝါ၊ ဧတေယေဝ ဘဝိတုမရဟန္တိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ “ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယ၊ ဣတော ပုဗ္ဗေ အဝိဇ္ဇာ နာဟောသီ”တိအာဒိ[၁]။ အာယတံ ဝါ သံသာရဒုက္ခံ သဝန္တိ ပသဝန္တီတိပိ အာသဝါ။ ပုရိမာနိ စေတ္ထ နိဗ္ဗစနာနိ ယတ္ထ ကိလေသာ အာသဝါတိ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တတ္ထ ယုဇ္ဇန္တိ၊ ပစ္ဆိမံ ကမ္မေပိ။ န ကေဝလဉ္စ ကမ္မကိလေသာယေဝ အာသဝါ၊ အပိစ ခေါ နာနပ္ပကာရကာ ဥပဒ္ဒဝါပိ။ သုတ္တေသု ဟိ “နာဟံ စုန္ဒ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံယေဝ အာသဝါနံ သံဝရာယ ဓမ္မံ ဒေသေမီ”တိ[၂] ဧတ္ထ ဝိဝါဒမူလဘူတာ ကိလေသာ အာသဝါတိ အာဂတာ။

၁-အံ ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။

"Yena devūpapatyassa, gandhabbo vā vihaṅgamo.
Yakkhattaṁ yena gaccheyyaṁ, manussattaṁ ca abbaje.
Te mayhaṁ āsavā khīṇā, viddhastā vinaḷīkatā"ti[1]—

Ettha tebhūmakaṁ ca kammaṁ avasesā ca akusalā dhammā. "Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāyā"ti[2] ettha parūpavādavippaṭisāravadhabandhādayo ceva apāyadukkhabhūtā ca nānappakārā upaddavā. Te panete āsavā yattha yathā āgatā, tattha tathā veditabbā.

Ete hi vinaye tāva "diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāyā"ti dvedhā āgatā. Saḷāyatane "tayome āvuso āsavā, kāmāsavo bhavāsavo avijjāsavo"ti[3] tidhā āgatā. Aññesu ca suttantesu abhidhamme ca teyeva diṭṭhāsavena saha catudhā āgatā. Nibbedhikapariyāye "atthi bhikkhave āsavā nirayagāminiyā, atthi āsavā tiracchānayonigāminiyā, atthi āsavā pettivisayagāminiyā, atthi āsavā manussalokagāminiyā, atthi āsavā devalokagāminiyā"ti[4] pañcadhā āgatā. Chakkanipāte "atthi bhikkhave āsavā saṁvarā pahātabbā"ti-ādinā nayena chadhā āgatā. Imasmiṁ pana sutte teyeva dassanāpahātabbehi saddhiṁ sattadhā āgatāti. Ayaṁ tāva āsavapade vacanattho ceva pabhedo ca.

Saṁvarapade pana saṁvarayatīti **saṁvaro,** pidahati nivāreti pavattituṁ na detīti attho. Tathā hi "anujānāmi bhikkhave divā paṭisallīyantena dvāraṁ saṁvaritvā paṭisallīyitun"ti[5], "sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi, paññāyete pidhīyare"ti[6] ca ādīsu pidhānaṭṭhena saṁvaramāha. Svāyaṁ saṁvaro pañcavidho hoti sīlasaṁvaro sati ñāṇa khanti vīriyasaṁvaroti. Tattha "iminā pātimokkhasaṁvarena upeto"ti[7] ayaṁ sīlasaṁvaro.

1. Aṁ 1. 348 piṭṭhe. 2. Vi 1. 24 piṭṭhe. 3. Saṁ 2. 400 piṭṭhe.
4. Aṁ 2. 362 piṭṭhe. 5. Vi 1. 48 piṭṭhādīsu. 6. Khu 1. 434 piṭṭhe Suttanipāte.
7. Abhi 2. 255 piṭṭhe.

“ယေန ဒေဝူပပတျဿ၊ ဂန္ဓဗ္ဗော ဝါ ဝိဟင်္ဂမော။
ယက္ခတ္တံ ယေန ဂစ္ဆေယျံ၊ မနုဿတ္တံ စ အဗ္ဗဇေ။
တေ မယှံ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဝိဒ္ဓသ္တာ ဝိနဠီကတာ”တိ[၁]—

ဧတ္ထ တေဘူမကံ စ ကမ္မံ အဝသေသာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ။ “ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယ သမ္ပရာယိကာနံ အာသဝါနံ ပဋိဃာတာယာ”တိ[၂] ဧတ္ထ ပရူပဝါဒဝိပ္ပဋိသာရဝဓဗန္ဓာဒယော စေဝ အပါယဒုက္ခဘူတာ စ နာနပ္ပကာရာ ဥပဒ္ဒဝါ။ တေ ပနေတေ အာသဝါ ယတ္ထ ယထာ အာဂတာ၊ တတ္ထ တထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧတေ ဟိ ဝိနယေ တာဝ “ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယ, သမ္ပရာယိကာနံ အာသဝါနံ ပဋိဃာတာယာ”တိ ဒွေဓာ အာဂတာ။ သဠာယတနေ “တယောမေ အာဝုသော အာသဝါ၊ ကာမာသဝေါ ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ”တိ[၃] တိဓာ အာဂတာ။ အညေသု စ သုတ္တန္တေသု အဘိဓမ္မေ စ တေယေဝ ဒိဋ္ဌာသဝေန သဟ စတုဓာ အာဂတာ။ နိဗ္ဗေဓိကပရိယာယေ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ နိရယဂါမိနိယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ တိရစ္ဆာနယောနိဂါမိနိယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ ပေတ္တိဝိသယဂါမိနိယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ မနုဿလောကဂါမိနိယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ ဒေဝလောကဂါမိနိယာ”တိ[၄] ပဉ္စဓာ အာဂတာ။ ဆက္ကနိပါတေ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ သံဝရာ ပဟာတဗ္ဗာ”တိအာဒိနာ နယေန ဆဓာ အာဂတာ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ တေယေဝ ဒဿနာပဟာတဗ္ဗေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တဓာ အာဂတာတိ။ အယံ တာဝ အာသဝပဒေ ဝစနတ္ထော စေဝ ပဘေဒေါ စ။

သံဝရပဒေ ပန သံဝရယတီတိ **သံဝရော၊** ပိဒဟတိ နိဝါရေတိ ပဝတ္တိတုံ န ဒေတီတိ အတ္ထော။ တထာ ဟိ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဒိဝါ ပဋိသလ္လီယန္တေန ဒွါရံ သံဝရိတွာ ပဋိသလ္လီယိတု”န္တိ[၅]၊ “သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ၊ ပညာယေတေ ပိဓိယရေ”တိ[၆] စ အာဒီသု ပိဓာနဋ္ဌေန သံဝရမာဟ။ သွာယံ သံဝရော ပဉ္စဝိဓော ဟောတိ သီလသံဝရော သတိ ဉာဏ ခန္တိ ဝီရိယသံဝရောတိ။ တတ္ထ “ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော”တိ[၇] အယံ သီလသံဝရော။

၁-အံ ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၂-၄၀၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၂-၃၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝိ ၁-၄၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၆-ခု ၁-၄၃၄-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။
၇-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။

pātimokkhasīlañhi ettha saṁvaroti vuttaṁ. “Cakkhundriye saṁvaramāpajjatī”ti-ādīsu[1] satisaṁvaro. Sati hettha saṁvaroti vuttā. Sati hettha saṁvaroti vuttā. “Sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi, paññāyete pidhīyare”ti ayaṁ ñāṇasaṁvaro. Ñāṇañhettha pidhīyareti iminā pidhānaṭṭhena saṁvaroti vuttaṁ. “Khamo hoti sītassa -pa- uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāsetī”ti-ādinā[2] pana nayena idheva khantivīriyasaṁvarā āgatā. Tesaṁ ca “sabbāsavasaṁvarapariyāyan”ti iminā uddesena saṅgahitattā saṁvarabhāvo veditabbo.

Api ca pañcavidhopi ayaṁ saṁvaro idha āgatoyeva, tattha khantivīriyasaṁvarā tāva vuttāyeva. “So tañca anāsanaṁ tañca agocaran”ti[3] ayaṁ panettha sīlasaṁvaro. “Paṭisaṅkhā yoniso cakkhundriyasaṁvarasaṁvuto”ti[4] ayaṁ satisaṁvaro. Sabbattha paṭisaṅkhā ñāṇasaṁvaro. Aggahitaggahaṇena pana dassanaṁ paṭisevanā bhāvanā ca ñāṇasaṁvaro. Pariyāyanti etena dhammāti pariyāyo, uppattiṁ nirodhaṁ vā gacchantīti vuttaṁ hoti. Ettāvatā “sabbāsavasaṁvarapariyāyan”ti ettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ vuttaṁ hoti.

15. Idāni **jānato ahan**ti-ādīsu **jānato**ti jānantassa. **Passato**ti passantassa. Dvepi padāni ekatthāni, byañjanameva nānaṁ. Evaṁ santepi jānatoti ñāṇalakkhaṇaṁ upādāya puggalaṁ niddisati, jānanalakkhaṇañhi ñāṇaṁ. Passatoti ñāṇappabhāvaṁ upādāya, passanappabhāvañhi ñāṇaṁ. Ñāṇasamaṅgī puggalo cakkhumā viya cakkhunā rūpāni ñāṇena vivaṭe dhamme passati. Api ca yonisomanasikāraṁ uppādetuṁ jānato, ayonisomanasikāro yathā na uppajjati, evaṁ passatoti ayamettha sāro. Keci panācariyā bahū papañce bhaṇanti, te imasmiṁ atthe na yujjanti.

Āsavānaṁ khayanti āsavappahānaṁ āsavānaṁ accantakkhayasamuppādaṁ khīṇākāraṁ natthibhāvanti ayameva hi imasmiṁ ca sutte “āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttin”ti-ādīsu[5] ca āsavakkhayattho. Aññattha pana maggaphalanibbānānipi āsavakkhayoti vuccanti. Tathā hi—

1. Dī 1. 66 piṭṭhādīsu. 2. Ma 1. 13. 14 piṭṭhesu. 3. Ma 1. 14 piṭṭhe.
4. Ma 1. 12 piṭṭhe. 5. Ma 1. 353 piṭṭhe.

ပါတိမောက္ခသီလဉှိ ဧတ္ထ သံဝရောတိ ဝုတ္တံ။ “စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရမာပဇ္ဇတီ”တိအာဒီသု၁ သတိသံဝရော။ သတိ ဟေတ္ထ သံဝရောတိ ဝုတ္တာ။ “သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ၊ ပညာယေတေ ပိဓီယရေ”တိ အယံ ဉာဏသံဝရော။ ဉာဏဉှေတ္ထ ပိဓီယရေတိ ဣမိနာ ပိဓာနဋ္ဌေန သံဝရောတိ ဝုတ္တံ။ “ခမော ဟောတိ သီတဿ။ပ။ ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတီ”တိအာဒိနာ၂ ပန နယေန ဣဓေဝ ခန္တိဝီရိယသံဝရာ အာဂတာ။ တေသံ စ “သဗ္ဗာသဝသံဝရပရိယာယ”န္တိ ဣမိနာ ဥဒ္ဒေသေန သင်္ဂဟိတတ္တာ သံဝရဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပိစ ပဉ္စဝိဓောပိ အယံ သံဝရော ဣဓ အာဂတောယေဝ၊ တတ္ထ ခန္တိဝီရိယသံဝရာ တာဝ ဝုတ္တာယေဝ။ “သော တဉ္စ အနာသနံ တဉ္စ အဂေါစရ”န္တိ၃ အယံ ပနေတ္ထ သီလသံဝရော။ “ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော”တိ၄ အယံ သတိသံဝရော။ သဗ္ဗတ္ထ ပဋိသင်္ခါ ဉာဏသံဝရော။ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန ဒဿနံ ပဋိသေဝနာ ဘာဝနာ စ ဉာဏသံဝရော။ ပရိယာယန္တိ ဧတေန ဓမ္မာတိ ပရိယာယော၊ ဥပ္ပတ္တိံ နိရောဓံ ဝါ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ “သဗ္ဗာသဝသံဝရပရိယာယ”န္တိ ဧတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁၅။ ဣဒါနိ **ဇာနတော အဟ**န္တိအာဒီသု **ဇာနတော**တိ ဇာနန္တဿ။ **ပဿတော**တိ ပဿန္တဿ။ ဒွေပိ ပဒါနိ ဧကတ္ထာနိ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဇာနတောတိ ဉာဏလက္ခဏံ ဥပါဒါယ ပုဂ္ဂလံ နိဒ္ဒိသတိ၊ ဇာနနလက္ခဏဉှိ ဉာဏံ။ ပဿတောတိ ဉာဏပ္ပဘာဝံ ဥပါဒါယ၊ ပဿနပ္ပဘာဝဉှိ ဉာဏံ။ ဉာဏသမင်္ဂီ ပုဂ္ဂလော စက္ခုမာ ဝိယ စက္ခုနာ ရူပါနိ ဉာဏေန ဝိဝဋေ ဓမ္မေ ပဿတိ။ အပိစ ယောနိသောမနသိကာရံ ဥပ္ပါဒေတုံ ဇာနတော၊ အယောနိသောမနသိကာရော ယထာ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ပဿတောတိ အယမေတ္ထ သာရော။ ကေစိ ပနာစရိယာ ဗဟူ ပပဉ္စေ ဘဏန္တိ၊ တေ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ န ယုဇ္ဇန္တိ။

အာသဝါနံ ခယန္တိ အာသဝပ္ပဟာနံ အာသဝါနံ အစ္စန္တက္ခယသမုပ္ပါဒံ ခီဏာကာရံ နတ္ထိဘာဝန္တိ အယမေဝ ဟိ ဣမသ္မိံ စ သုတ္တေ “အာသဝါနံ ခယာ အနာသဝံ စေတောဝိမုတ္တိ”န္တိအာဒီသု၅ စ အာသဝက္ခယတ္ထော။ အညတ္ထ ပန မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာနိပိ အာသဝက္ခယောတိ ဝုစ္စန္တိ။ တထာ ဟိ—

၁-ဒီ ၁-၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-မ ၁-၁၃-၁၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-မ ၁-၁၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။

“Sekhassa sikkhamānassa, ujumaggānusārino.
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ, tato aññā anantarā”ti[1]—

Ādīsu maggo āsavakkhayoti vutto, “āsavānaṁ khayā samaṇo hotī”ti-ādīsu[2] phalaṁ.

“Paravajjānupassissa, niccaṁ ujjhānasaññino.
Āsavā tassa vaḍḍhanti, ārā so āsavakkhayā”ti[3]—

Ādīsu nibbānaṁ “āsavakkhayo”ti vuttaṁ.

No ajānato no apassatoti yo pana na jānāti na passati, tassa neva vadāmīti attho. Etena ye ajānato apassatopi saṁvarādīhiyeva suddhiṁ vadanti, te paṭikkhittā honti. Purimena vā padadvayena upāyo vutto, iminā anupāyapaṭisedho. Saṅkhepena cettha ñāṇaṁ āsavasaṁvarapariyāyoti dassitaṁ hoti.

Idāni yaṁ jānato āsavānaṁ khayo hoti, taṁ dassetukāmo **kiñca bhikkhave jānato**ti pucchaṁ ārabhi, tattha jānanā bahuvidhā. Dabbajātiko eva hi koci bhikkhu chattaṁ kātuṁ jānāti, koci cīvarādīnaṁ aññataraṁ, tassa īdisāni kammāni vattasīse ṭhatvā karontassa sā jānanā maggaphalānaṁ padaṭṭhānaṁ na hotīti na vattabbā. Yo pana sāsane pabbajitvā vejjakammādīni kātuṁ jānāti, tassevaṁ jānato āsavā vaḍḍhantiyeva, tasmā yaṁ jānato passato ca āsavānaṁ khayo hoti, tadeva dassento āha **yoniso ca manasikāraṁ ayoniso ca manasikāra**nti.

Tattha **yoniso manasikāro** nāma upāyamanasikāro pathamanasikāro, aniccādīsu aniccanti-ādinā eva nayena saccānulomikena vā cittassa āvaṭṭanā anvāvaṭṭanā ābhogo samannāhāro manasikāro, ayaṁ vuccati yoniso manasikāroti. **Ayoniso manasikāro**ti anupāyamanasikāro uppathamanasikāro, anicce niccanti dukkhe sukhanti anattani attāti asubhe subhanti ayoniso manasikāro uppathamanasikāro. Saccappaṭikulena vā cittassa āvaṭṭanā anvāvaṭṭanā

1. Khu 1. 231 piṭṭhe. 2. Ma 1. 353 piṭṭhe. 3. Khu 1. 50 Dhammapade.

“သေခဿ သိက္ခမာနဿ၊ ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော။
ခယသ္မိံ ပဌမံ ဉာဏံ၊ တတော အညာ အနန္တရာ”တိ[၁]—

အာဒီသု မဂ္ဂေါ အာသဝက္ခယောတိ ဝုတ္တော၊ “အာသဝါနံ ခယာ သမဏော ဟောတီ”တိအာဒီသု[၂] ဖလံ။

“ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ၊ နိစ္စံ ဥဇ္ဈာနသညိနော။
အာသဝါ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ၊ အာရာ သော အာသဝက္ခယာ”တိ[၃]—

အာဒီသု နိဗ္ဗာနံ “အာသဝက္ခယော”တိ ဝုတ္တံ။

နော အဇာနတော နော အပဿတောတိ ယော ပန န ဇာနာတိ န ပဿတိ၊ တဿ နေဝ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ ဧတေန ယေ အဇာနတော အပဿတောပိ သံဝရာဒီဟိယေဝ သုဒ္ဓိံ ဝဒန္တိ၊ တေ ပဋိက္ခိတ္တာ ဟောန္တိ။ ပုရိမေန ဝါ ပဒဒ္ဝယေန ဥပါယော ဝုတ္တော၊ ဣမိနာ အနုပါယပဋိသေဓော။ သင်္ခေပေန စေတ္ထ ဉာဏံ အာသဝသံဝရပရိယာယောတိ ဒဿိတံ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ယံ ဇာနတော အာသဝါနံ ခယော ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုကာမော **ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဇာနတော**တိ ပုစ္ဆံ အာရဘိ၊ တတ္ထ ဇာနနာ ဗဟုဝိဓာ။ ဒဗ္ဗဇာတိကော ဧဝ ဟိ ကောစိ ဘိက္ခု ဆတ္တံ ကာတုံ ဇာနာတိ, ကောစိ စီဝရာဒီနံ အညတရံ၊ တဿ ဤဒိသာနိ ကမ္မာနိ ဝတ္တသီသေ ဌတွာ ကရောန္တဿ သာ ဇာနနာ မဂ္ဂဖလာနံ ပဒဋ္ဌာနံ န ဟောတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ယော ပန သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝေဇ္ဇကမ္မာဒီနိ ကာတုံ ဇာနာတိ၊ တဿေဝံ ဇာနတော အာသဝါ ဝဍ္ဎန္တိယေဝ၊ တသ္မာ ယံ ဇာနတော ပဿတော စ အာသဝါနံ ခယော ဟောတိ၊ တဒေဝ ဒဿေန္တော အာဟ **ယောနိသော စ မနသိကာရံ အယောနိသော စ မနသိကာရ**န္တိ။

တတ္ထ **ယောနိသော မနသိကာရော** နာမ ဥပါယမနသိကာရော ပထမနသိကာရော၊ အနိစ္စာဒီသု အနိစ္စန္တိအာဒိနာ ဧဝ နယေန သစ္စာနုလောမိကေန ဝါ စိတ္တဿ အာဝဋ္ဋနာ အန္ဝာဝဋ္ဋနာ အာဘောဂေါ သမန္နာဟာရော မနသိကာရော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ယောနိသော မနသိကာရောတိ။ **အယောနိသော မနသိကာရော**တိ အနုပါယမနသိကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရော၊ အနိစ္စေ နိစ္စန္တိ ဒုက္ခေ သုခန္တိ အနတ္တနိ အတ္တာတိ အသုဘေ သုဘန္တိ အယောနိသော မနသိကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရော။ သစ္စပ္ပဋိကူလေန ဝါ စိတ္တဿ အာဝဋ္ဋနာ အန္ဝာဝဋ္ဋနာ

၁-ခု ၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၅၀-ဓမ္မပဒေ။

ābhogo samannāhāro manasikāro, ayaṁ vuccati ayoniso manasikāroti. Evaṁ yoniso manasikāraṁ uppādetuṁ jānato, ayoniso manasikāro ca yathā na uppajjati, evaṁ passato āsavānaṁ khayo hoti.

Idāni imassevatthassa yuttiṁ dassento āha **ayoniso bhikkhave -pa- pahīyantī**ti. Tena kiṁ vuttaṁ hoti, yasmā ayoniso manasikaroto āsavā uppajjanti, yoniso manasikaroto pahīyanti, tasmā jānitabbaṁ yoniso manasikāraṁ uppādetuṁ jānato, ayoniso manasikāro ca yathā na uppajjati, evaṁ passato āsavānaṁ khayo hotīti, ayaṁ tāvettha saṅkhepavaṇṇanā.

Ayaṁ pana vitthāro—tattha "yoniso, ayoniso"ti imehi tāva dvīhi padehi ābaddhaṁ hoti upari Sakalasuttaṁ. Vaṭṭavivaṭṭavasena hi upari Sakalasuttaṁ vuttaṁ. Ayoniso manasikāramūlakañca vaṭṭaṁ, yoniso manasikāramūlakañca vivaṭṭaṁ. Kathaṁ? Ayoniso manasikāro hi vaḍḍhamāno dve dhamme paripūreti avijjaṁ ca bhavataṇhaṁ ca. Avijjāya ca sati "avijjāpaccayā saṅkhārā -pa- dukkhakkhandhassa samudayo hoti. Taṇhāya sati taṇhāpaccayā upādānaṁ -pa- samudayo hotī"ti evaṁ ayaṁ ayoniso manasikārabahulo puggalo vātavegābhighātena vippanaṭṭhanāvā viya gaṅgāvaṭṭe patitagokulaṁ viya cakkayante yuttabalibaddo viya ca punappunaṁ bhavayonigativiññāṇaṭṭhitisattāvāsesu āvaṭṭaparivaṭṭaṁ karoti, evaṁ tāva ayoniso manasikāramūlakaṁ vaṭṭaṁ.

Yoniso manasikāro pana vaḍḍhamāno "yoniso manasikārasampannassetaṁ bhikkhave bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ, ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāvessati, ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bahulīkarissatī"ti[1] vacanato sammādiṭṭhipamukhaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ paripūreti. Yā ca sammādiṭṭhi, sā vijjāti tassa vijjuppādā avijjānirodho, "avijjānirodhā saṅkhāranirodho -pa- evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī"ti[2] evaṁ yoniso manasikāramūlakaṁ vivaṭṭaṁ veditabbaṁ. Evaṁ imehi dvīhi padehi ābaddhaṁ hoti upari Sakalasuttaṁ.

1. Saṁ 3. 24 piṭṭhe. 2. Vi 3. 1 piṭṭhe.

အာဘောဂေါ သမန္နာဟာရော မနသိကာရော၊ အယံ ဝုစ္စတိ အယောနိသော မနသိကာရောတိ။ ဧဝံ ယောနိသော မနသိကာရံ ဥပ္ပါဒေတုံ ဇာနတော, အယောနိသော မနသိကာရော စ ယထာ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ပဿတော အာသဝါနံ ခယော ဟောတိ။

ဣဒါနိ ဣမဿေဝတ္ထဿ ယုတ္တိံ ဒဿေန္တော အာဟ **အယောနိသော ဘိက္ခဝေ။ပ။ ပဟီယန္တီ**တိ။ တေန ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယသ္မာ အယောနိသော မနသိကရောတော အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ယောနိသော မနသိကရောတော ပဟီယန္တိ၊ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗံ ယောနိသော မနသိကာရံ ဥပ္ပါဒေတုံ ဇာနတော, အယောနိသော မနသိကာရော စ ယထာ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ပဿတော အာသဝါနံ ခယော ဟောတီတိ၊ အယံ တာဝေတ္ထ သင်္ခေပဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန ဝိတ္ထာရော—တတ္ထ "ယောနိသော, အယောနိသော"တိ ဣမေဟိ တာဝ ဒွီဟိ ပဒေဟိ အာဗဒ္ဓံ ဟောတိ ဥပရိ သကလသုတ္တံ။ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋဝသေန ဟိ ဥပရိ သကလသုတ္တံ ဝုတ္တံ။ အယောနိသော မနသိကာရမူလကဉ္စ ဝဋ္ဋံ၊ ယောနိသော မနသိကာရမူလကဉ္စ ဝိဝဋ္ဋံ။ ကထံ? အယောနိသော မနသိကာရော ဟိ ဝဍ္ဎမာနော ဒွေ ဓမ္မေ ပရိပူရေတိ အဝိဇ္ဇဉ္စ ဘဝတဏှဉ္စ။ အဝိဇ္ဇာယ စ သတိ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ။ပ။ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယော ဟောတိ။ တဏှာယ သတိ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနံ။ပ။ သမုဒယော ဟောတီ"တိ ဧဝံ အယံ အယောနိသော မနသိကာရဗဟုလော ပုဂ္ဂလော ဝါတဝေဂါဘိဃာတေန ဝိပ္ပနဋ္ဌနာဝါ ဝိယ ဂင်္ဂါဝဋ္ဋေ ပတိတဂေါကုလံ ဝိယ စက္ကယန္တေ ယုတ္တဗလိဗဒ္ဒေါ ဝိယ စ ပုနပ္ပုနံ ဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု အာဝဋ္ဋပရိဝဋ္ဋံ ကရောတိ၊ ဧဝံ တာဝ အယောနိသော မနသိကာရမူလကံ ဝဋ္ဋံ။

ယောနိသော မနသိကာရော ပန ဝဍ္ဎမာနော "ယောနိသော မနသိကာရ-သမ္ပန္နဿေတံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော ပါဋိကင်္ခံ၊ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝေဿတိ၊ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဗဟုလီကရိဿတီ"တိ[၁] ဝစနတော သမ္မာဒိဋ္ဌိပမုခံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ပရိပူရေတိ။ ယာ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သာ ဝိဇ္ဇာတိ တဿ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒါ အဝိဇ္ဇာနိရောဓော၊ "အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော။ပ။ ဧဝမေတဿ ကေဝလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ နိရောဓော ဟောတီ"တိ[၂] ဧဝံ ယောနိသော မနသိကာရမူလကံ ဝိဝဋ္ဋံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ အာဗဒ္ဓံ ဟောတိ ဥပရိ သကလသုတ္တံ။

၁-သံ ၃-၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၃-၁-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ ābaddhe cettha yasmā pubbe āsavappahānaṁ dassetvā pacchā uppatti vuccamānā na yujjati. Na hi pahīnā puna uppajjanti. Uppannānaṁ pana pahānaṁ yujjati, tasmā uddesapaṭilomatopi “ayoniso bhikkhave manasikaroto”ti-ādimāha.

Tattha **ayoniso manasikaroto**ti vuttappakāraṁ ayoniso manasikāraṁ uppādayato. **Anuppannā ceva āsavā uppajjantī**ti ettha ye pubbe appaṭiladdhapubbaṁ cīvarādiṁ vā paccayaṁ upaṭṭhākasaddhivihārika-antevāsikānaṁ vā aññataraṁ manuññaṁ vatthuṁ paṭilabhitvā taṁ sutaṁ sukhanti ayoniso manusikaroto, aññatarāññataraṁ vā pana ananubhūtapubbaṁ ārammaṇaṁ yathā vā tathā vā ayoniso manasikaroto āsavā uppajjanti, te anuppannā uppajjantīti veditabbā, aññathā hi anamatagge saṁsāre anuppannā nāma āsavā na santi. Anubhūtapubbepi ca vatthumhi ārammaṇe vā yassa pakatisuddhiyā vā uddesaparipucchāpariyattinavakammayonisomanasikārānaṁ vā aññataravasena pubbe anuppajjitvā pacchā tādisena paccayena sahasā uppajjanti, imepi anuppannā uppajjantīti veditabbā. Tesuyeva pana vatthārammaṇesu punappunaṁ uppajjamānā uppannā pavaḍḍhantīti vuccanti. Ito aññathā hi paṭhamuppannānaṁ vaḍḍhi nāma natthi.

Yoniso ca kho bhikkhaveti ettha pana yassa pakatisuddhiyā vā seyyathāpi āyasmato Mahākassapassa bhaddāya ca kāpilāniyā, uddesaparipucchādīhi vā kāraṇehi āsavā nuppajjanti, so ca jānāti “na kho me āsavā maggena samugghātaṁ gatā, handa nesaṁ samugghātāya paṭipajjāmī”ti. Tato maggabhāvanāya sabbe samugghāteti. Tassa te āsavā anuppannā na uppajjantīti vuccanti. Yassa pana kārakasseva sato satisammosena sahasā āsavā uppajjanti, tato saṁvegamāpajjitvā yoniso padahanto te āsave samucchindati, tassa uppannā pahīyantīti vuccanti Maṇḍalārāmavāsīmahātissabhūtattherassa viya. So kira tasmiṁ yeva vihāre uddesaṁ gaṇhāti, athassa gāme piṇḍāya carato visabhāgārammaṇe kileso uppajji, so taṁ vipassanāya vikkhambhetvā vihāraṁ agamāsi. Tassa supinantepi taṁ ārammaṇaṁ na upaṭṭhāsi. So “ayaṁ kileso vaḍḍhitvā apāyasaṁvattaniko hotī”ti saṁvegaṁ janetvā ācariyaṁ āpucchitvā vihārā nikkhamma Mahāsaṁgharakkhitattherassa

ဧဝံ အာဗဒ္ဓေ စေတ္ထ ယသ္မာ ပုဗ္ဗေ အာသဝပ္ပဟာနံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ ဥပ္ပတ္တိ ဝုစ္စမာနာ န ယုဇ္ဇတိ။ န ဟိ ပဟီနာ ပုန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဥပ္ပန္နာနံ ပန ပဟာနံ ယုဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဥဒ္ဒေသပဋိလောမတောပိ “အယောနိသော ဘိက္ခဝေ မနသိကရောတော”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အယောနိသော မနသိကရောတော**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရံ အယောနိသော မနသိကာရံ ဥပ္ပါဒယတော။ **အနုပ္ပန္နာ စေဝ အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ ဧတ္ထ ယေ ပုဗ္ဗေ အပ္ပဋိလဒ္ဓပုဗ္ဗံ စီဝရာဒိံ ဝါ ပစ္စယံ ဥပဋ္ဌာကသဒ္ဓိဝိဟာရိကအန္တေဝါသိကာနံ ဝါ အညတရံ မနုညံ ဝတ္ထုံ ပဋိလဘိတွာ တံ သုဘံ သုခန္တိ အယောနိသော မနသိကရောတော, အညတရညတရံ ဝါ ပန အနနုဘူတပုဗ္ဗံ အာရမ္မဏံ ယထာ ဝါ တထာ ဝါ အယောနိသော မနသိကရောတော အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တေ အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ အညထာ ဟိ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ အနုပ္ပန္နာ နာမ အာသဝါ န သန္တိ။ အနုဘူတပုဗ္ဗေပိ စ ဝတ္ထုမှိ အာရမ္မဏေ ဝါ ယဿ ပကတိသုဒ္ဓိယာ ဝါ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာပရိယတ္တိနဝကမ္မယောနိသောမနသိကာရာနံ ဝါ အညတရဝသေန ပုဗ္ဗေ အနုပ္ပဇ္ဇိတွာ ပစ္ဆာ တာဒိသေန ပစ္စယေန သဟသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဣမေပိ အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေသုယေဝ ပန ဝတ္ထာရမ္မဏေသု ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပန္နာ ပဝဍ္ဎန္တီတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣတော အညထာ ဟိ ပဌမုပ္ပန္နာနံ ဝဍ္ဎိ နာမ နတ္ထိ။

ယောနိသော စ ခေါ ဘိက္ခဝေတိ ဧတ္ထ ပန ယဿ ပကတိသုဒ္ဓိယာ ဝါ သေယျထာပိ အာယသ္မတော မဟာကဿပဿ ဘဒ္ဒါယ စ ကာပိလာနိယာ, ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဒီဟိ ဝါ ကာရဏေဟိ အာသဝါ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သော စ ဇာနာတိ “န ခေါ မေ အာသဝါ မဂ္ဂေန သမုဂ္ဃာတံ ဂတာ၊ ဟန္ဒ နေသံ သမုဂ္ဃာတာယ ပဋိပဇ္ဇာမီ”တိ။ တတော မဂ္ဂဘာဝနာယ သဗ္ဗေ သမုဂ္ဃာတေတိ။ တဿ တေ အာသဝါ အနုပ္ပန္နာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယဿ ပန ကာရကဿေဝ သတော သတိသမ္မောသေန သဟသာ အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတော သံဝေဂမာပဇ္ဇိတွာ ယောနိသော ပဒဟန္တော တေ အာသဝေ သမုစ္ဆိန္ဒတိ၊ တဿ ဥပ္ပန္နာ ပဟီယန္တီတိ ဝုစ္စန္တိ မဏ္ဍလာရာမဝါသီမဟာတိဿဘူတတ္ထေရဿ ဝိယ။ သော ကိရ တသ္မိံယေဝ ဝိဟာရေ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှာတိ၊ အထဿ ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရတော ဝိသဘာဂါရမ္မဏေ ကိလေသော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ သော တံ ဝိပဿနာယ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဝိဟာရံ အဂမာသိ။ တဿ သုပိနန္တေပိ တံ အာရမ္မဏံ န ဥပဋ္ဌာသိ။ သော “အယံ ကိလေသော ဝဍ္ဎိတွာ အပါယသံဝတ္တနိကော ဟောတီ”တိ သံဝေဂံ ဇနေတွာ အာစရိယံ အာပုစ္ဆိတွာ ဝိဟာရာ နိက္ခမ္မ မဟာသံဃရက္ခိတတ္ထေရဿ

santike rāgapaṭipakkhaṁ asubhakammaṭṭhānaṁ gahetvā gumbantaraṁ pavisitvā paṁsukūlacīvaraṁ santharitvā[1] nisajja anāgāmimaggena pañcakāmaguṇikarāgaṁ chinditvā uṭṭhāya ācariyaṁ vanditvā punadivase uddesamaggaṁ pāpuṇi. Ye pana vattamānuppannā, tesaṁ paṭipattiyā pahānaṁ nāma natthi.

16. Idāni "uppannā ca āsavā pahīyantī"ti idameva padaṁ gahetvā ye te āsavā pahīyanti, tesaṁ nānappakārato aññampi pahānakāraṇaṁ āvikātuṁ desanaṁ vitthārento **atthi bhikkhave āsavā dassanā pahātabbā**ti-ādimāha yathā taṁ desanāpabhedakusalo dhammarājā. Tattha **dassanā pahātabbā**ti dassanena pahātabbā. Esa nayo sabbattha.

Dassanāpahātabba-āsavavaṇṇanā

17. Idāni tāni padāni anupubbato byākātukāmo "katame ca bhikkhave āsavā dassanā pahātabbā"ti pucchaṁ katvā mūlapariyāyavaṇṇanāyaṁ vuttanayeneva "idha bhikkhave assutavā puthujjano"ti puggalādhiṭṭhānaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **manasikaraṇīye dhamme nappajānātī**ti āvajjitabbe samannāharitabbe dhamme na pajānāti. **Amanasikaraṇīye**ti tabbiparīte. Esa nayo sesapadesupi. Yasmā pana ime dhammā manasikaraṇīyā, ime amanasikaraṇīyāti dhammato niyamo natthi, ākārato pana atthi. Yenākārena manasikariyamānā akusaluppattipadaṭṭhānā honti, tenākārena na manasikātabbā. Yena kusaluppattipadaṭṭhānā honti, tenākārena manasikātabbā. Tasmā "yassa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo"ti-ādimāha.

Tattha **yassā**ti ye assa assutavato puthujjanassa. **Manasikarototi** āvajjayato samannāharantassa. **Anuppanno vā kāmāsavo**ti ettha samuccayattho vāsaddo, na vikappattho. Tasmā yathā "yāvatā bhikkhave sattā apadā vā dvipadā vā -pa- Tathāgato

1. Pattharitvā (Sī, Syā)

သန္တိကေ ရာဂပဋိပက္ခံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဂုမ္ဗန္တရံ ပဝိသိတွာ ပံသုကူလစီဝရံ သန္ထရိတွာ[1] နိသဇ္ဇ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂံ ဆိန္ဒိတွာ ဥဋ္ဌာယ အာစရိယံ ဝန္ဒိတွာ ပုနဒိဝသေ ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂံ ပါပုဏိ။ ယေ ပန ဝတ္တမာနုပ္ပန္နာ၊ တေသံ ပဋိပတ္တိယာ ပဟာနံ နာမ နတ္ထိ။

၁၆။ ဣဒါနိ "ဥပ္ပန္နာ စ အာသဝါ ပဟီယန္တီ"တိ ဣဒမေဝ ပဒံ ဂဟေတွာ ယေ တေ အာသဝါ ပဟီယန္တိ၊ တေသံ နာနပ္ပကာရတော အညမ္ပိ ပဟာနကာရဏံ အာဝိကာတုံ ဒေသနံ ဝိတ္ထာရေန္တော **အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ**တိအာဒိမာဟ ယထာ တံ ဒေသနာပဘေဒကုသလော ဓမ္မရာဇာ။ တတ္ထ **ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ**တိ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗာ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ဒဿနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ

၁၇။ ဣဒါနိ တာနိ ပဒါနိ အနုပုဗ္ဗတော ဗျာကာတုကာမော "ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ"တိ ပုစ္ဆံ ကတွာ မူလပရိယာယဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ "ဣဓ ဘိက္ခဝေ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော"တိ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **မနသိကရဏီယေ ဓမ္မေ နပ္ပဇာနာတီ**တိ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗေ သမန္နာဟရိတဗ္ဗေ ဓမ္မေ န ပဇာနာတိ။ **အမနသိကရဏီယေ**တိ တဗ္ဗိပရီတေ။ ဧသ နယော သေသပဒေသုပိ။ ယသ္မာ ပန ဣမေ ဓမ္မာ မနသိကရဏီယာ၊ ဣမေ အမနသိကရဏီယာတိ ဓမ္မတော နိယမော နတ္ထိ၊ အာကာရတော ပန အတ္ထိ။ ယေနာကာရေန မနသိကရိယမာနာ အကုသလုပ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာနာ ဟောန္တိ၊ တေနာကာရေန န မနသိကာတဗ္ဗာ။ ယေန ကုသလုပ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာနာ ဟောန္တိ၊ တေနာကာရေန မနသိကာတဗ္ဗာ။ တသ္မာ "ယ'ဿ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေ မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နော ဝါ ကာမာသဝေါ"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ယ'ဿာ**တိ ယေ အဿ အဿုတဝတော ပုထုဇ္ဇနဿ။ **မနသိကရောတော**တိ အာဝဇ္ဇယတော သမန္နာဟရန္တဿ။ **အနုပ္ပန္နော ဝါ ကာမာသဝေါ**တိ ဧတ္ထ သမုစ္စယတ္ထော ဝါသဒ္ဒေါ၊ န ဝိကပ္ပတ္ထော။ တသ္မာ ယထာ "ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ အပဒါ ဝါ ဒွိပဒါ ဝါ။ပ။ တထာဂတော

၁-ပတ္ထရိတွာ (သီ၊ သျာ)

tesaṁ aggamakkhāyatī”ti[1] vutte apadā ca dvipadā cāti attho, yathā ca “bhūtānaṁ vā sattānaṁ ṭhitiyā sambhavesīnaṁ vā anuggahāyā”ti[2] vutte bhūtānañca sambhavesīnañcāti attho, yathā ca “aggito vā udakato vā mithubhedato vā”ti[3] vutte aggito ca udakato ca mithubhedato cāti attho, evamidhāpi anuppanno ca kāmāsavo uppajjati, uppanno ca kāmāsavo pavaḍḍhatīti attho daṭṭhabbo. Evaṁ sesesu.

Ettha ca **kāmāsavo**ti pañcakāmaguṇiko rāgo. **Bhavāsavo**ti rūpārūpabhave chandarāgo, jhānanikanti ca sassatucchedadiṭṭhisahagatā. Evaṁ diṭṭhāsavopi bhavāsave eva samodhānaṁ gacchati. **Avijjāsavo**ti catūsu saccesu aññāṇaṁ. Tattha kāmaguṇe assādato manasikaroto anuppanno ca kāmāsavo uppajjati, uppanno ca pavaḍḍhati. Mahaggatadhamme assādato manasikaroto anuppanno ca bhavāsavo uppajjati, uppanno ca pavaḍḍhati. Tīsu bhūmīsu dhamme catuvipallāsapadaṭṭhānabhāvena manasikaroto anuppanno ca avijjāsavo uppajjati, uppanno ca pavaḍḍhatīti veditabbo. Vuttanayapaccanīkato sukkapakkho vitthāretabbo.

Kasmā pana tayo eva āsavā idha vuttāti. Vimokkhapaṭipakkhato. Appaṇihitavimokkhapaṭipakkho hi kāmāsavo, animittasuññatavimokkhapaṭipakkhā itare. Tasmā ime tayo āsave uppādentā tiṇṇaṁ vimokkhānaṁ abhāgino honti, anuppādentā bhāginoti etamatthaṁ dassentena tayo eva vuttāti veditabbā. Diṭṭhāsavopi vā ettha vuttoyevāti vaṇṇitametaṁ.

Tassa amanasikaraṇīyānaṁ dhammānaṁ manasikārāti manasikārahetu, yasmā te dhamme manasi karoti, tasmāti vuttaṁ hoti. Esa nayo dutiyapadepi. “Anuppannā āsavā uppajjanti, uppannā ca āsavā pavaḍḍhantī”ti heṭṭhā vutta-āsavānaṁyeva abhedato nigamanametaṁ.

18. Ettāvatā yo ayaṁ puggalādhiṭṭhānāya desanāya dessanā pahātabbe āsave niddisituṁ assutavā puthujjano vutto, so yasmā “ayoniso bhikkhave manasikaroto anuppannā āsavā uppajjantī”ti evaṁ sāmaññato vuttānaṁ ayoniso manasikārapaccayānaṁ

1. Khu 1. 254 piṭṭhe. 2. Ma 1. 327 piṭṭhe. 3. Khu 1. 187 piṭṭhe Udāne.

တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိ[၁] ဝုတ္တေ အပဒါ စ ဒွိပဒါ စာတိ အတ္ထော၊ ယထာ စ “ဘူတာနံ ဝါ သတ္တာနံ ဌိတိယာ သမ္ဘဝေသီနံ ဝါ အနုဂ္ဂဟာယာ”တိ[၂] ဝုတ္တေ ဘူတာနဉ္စ သမ္ဘဝေသီနဉ္စာတိ အတ္ထော၊ ယထာ စ “အဂ္ဂိတော ဝါ ဥဒကတော ဝါ မိထုဘေဒတော ဝါ”တိ[၃] ဝုတ္တေ အဂ္ဂိတော စ ဥဒကတော စ မိထုဘေဒတော စာတိ အတ္ထော၊ ဧဝမိဓာပိ အနုပ္ပန္နော စ ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နော စ ကာမာသဝေါ ပဝဍ္ဎတီတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဧဝံ သေသေသု။

ဧတ္ထ စ **ကာမာသဝေါ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကော ရာဂေါ။ **ဘဝါသဝေါ**တိ ရူပါရူပဘဝေ ဆန္ဒရာဂေါ, ဈာနနိကန္တိ စ သဿတုစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတာ။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌာသဝေါပိ ဘဝါသဝေ ဧဝ သမောဓာနံ ဂစ္ဆတိ။ **အဝိဇ္ဇာသဝေါ**တိ စတူသု သစ္စေသု အညာဏံ။ တတ္ထ ကာမဂုဏေ အဿာဒတော မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နော စ ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နော စ ပဝဍ္ဎတိ။ မဟဂ္ဂတဓမ္မေ အဿာဒတော မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နော စ ဘဝါသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နော စ ပဝဍ္ဎတိ။ တီသု ဘူမီသု ဓမ္မေ စတုဝိပလ္လာသပဒဋ္ဌာနဘာဝေန မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နော စ အဝိဇ္ဇာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နော စ ပဝဍ္ဎတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တနယပစ္စနီကတော သုက္ကပက္ခော ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗော။

ကသ္မာ ပန တယော ဧဝ အာသဝါ ဣဓ ဝုတ္တာတိ။ ဝိမောက္ခပဋိပက္ခတော။ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခပဋိပက္ခော ဟိ ကာမာသဝေါ၊ အနိမိတ္တသုညတဝိမောက္ခပဋိပက္ခာ ဣတရေ။ တသ္မာ ဣမေ တယော အာသဝေ ဥပ္ပါဒေန္တာ တိဏ္ဏံ ဝိမောက္ခာနံ အဘာဂိနော ဟောန္တိ၊ အနုပ္ပါဒေန္တာ ဘာဂိနောတိ ဧတမတ္ထံ ဒဿေန္တေန တယော ဧဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒိဋ္ဌာသဝေါပိ ဝါ ဧတ္ထ ဝုတ္တောယေဝါတိ ဝဏ္ဏိတမေတံ။

တဿ အမနသိကရဏီယာနံ ဓမ္မာနံ မနသိကာရာတိ မနသိကာရဟေတု၊ ယသ္မာ တေ ဓမ္မေ မနသိ ကရောတိ၊ တသ္မာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧသ နယော ဒုတိယပဒေပိ။ “အနုပ္ပန္နာ စေဝ အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ အာသဝါ ပဝဍ္ဎန္တီ”တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တအာသဝါနံယေဝ အဘေဒတော နိဂမနမေတံ။

၁၈။ ဧတ္တာဝတာ ယော အယံ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗေ အာသဝေ နိဒ္ဒိသိတုံ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော ဝုတ္တော၊ သော ယသ္မာ “အယောနိသော ဘိက္ခဝေ မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နာ စေဝ အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ ဧဝံ သာမညတော ဝုတ္တာနံ အယောနိသော မနသိကာရပစ္စယာနံ

၁-ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။

kāmāsavādīnampi adhiṭṭhānaṁ, tasmā tepi āsave teneva puggalena dassetvā idāni dassanā pahātabbe āsave dassento **so evaṁ ayoniso manasi karoti, ahosiṁ nu kho ahan**ti-ādimāha. Vicikicchāsīsena cettha diṭṭhāsavampi dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tassattho, yassa te iminā vuttanayena āsavā uppajjanti, so puthujjano, yo cāyaṁ "assutavā"ti-ādinā nayena vutto, so puthujjano evaṁ ayoniso anupāyena uppathena manasi karoti. Kathaṁ? Ahosiṁ nu kho -pa- so kuhiṁ gāmī bhavissatīti. Kiṁ vuttaṁ hoti, so evaṁ ayoniso manasi karoti, yathāssa "ahaṁ ahosiṁ nu kho"ti-ādinā nayena vuttā soḷasavidhāpi vicikicchā uppajjatīti.

Tattha **ahosiṁ nu kho nanu kho**ti sassatākārañca adhiccasamuppatti-ākārañca nissāya atīte attano vijjamānataṁ avijjamānatañca kaṅkhati. Kiṁ kāraṇanti na vattabbaṁ. Ummattako viya hi bālaputhujjano yathā vā tathā vā pavattati. Api ca ayoniso manasikāroyevettha kāraṇaṁ. Evaṁ ayoniso manasikārassa pana kiṁ kāraṇanti. Sveva puthujjanabhāvo ariyānaṁ adassanādīni vā. Nanu ca puthujjanopi yoniso manasi karotīti. Ko vā evamāha na manasi karotīti. Na pana tattha puthujjanabhāvo kāraṇaṁ, saddhammassavanakalyāṇamittādīni tattha kāraṇāni. Na hi macchamaṁsādīni attano attano pakatiyā sugandhāni, abhisaṅkhārapaccayā pana sugandhānipi honti.

Kiṁ nu kho ahosinti jātiliṅgūpapattiyo nissāya khattiyo nu kho ahosiṁ, brāhmaṇa vessa sudda gahaṭṭha pabbajite devamanussānaṁ aññataroti kaṅkhati.

Kathaṁ nu khoti saṇṭhānākāraṁ nissāya dīgho nu kho ahosiṁ, rassa odāta kaṇhappamāṇika-appamāṇikādīnaṁ aññataroti kaṅkhati. Keci pana issaranimmānādiṁ nissāya kena nu kho kāraṇena ahosinti hetuto kaṅkhatīti vadanti.

Kiṁ hutvā kiṁ ahosinti jāti-ādīni nissāya khattiyo hutvā nu kho brāhmaṇo ahosiṁ -pa- devo hutvā manussoti attano paramparaṁ kaṅkhati. Sabbattheva pana **addhānan**ti kālādhivacanametaṁ.

ကာမာသဝါဒီနမ္ပိ အဓိဋ္ဌာနံ၊ တသ္မာ တေပိ အာသဝေ တေနေဝ ပုဂ္ဂလေန ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗေ အာသဝေ ဒဿေန္တော **သော ဧဝံ အယောနိသော မနသိ ကရောတိ၊ အဟောသိံ နု ခေါ အဟ**န္တိအာဒိမာဟ။ ဝိစိကိစ္ဆာသီသေန စေတ္ထ ဒိဋ္ဌာသဝမ္ပိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တဿတ္ထော၊ ယဿ တေ ဣမိနာ ဝုတ္တနယေန အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သော ပုထုဇ္ဇနော, ယော စာယံ ''အဿုတဝါ''တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော၊ သော ပုထုဇ္ဇနော ဧဝံ အယောနိသော အနုပါယေန ဥပ္ပထေန မနသိ ကရောတိ။ ကထံ? အဟောသိံ နု ခေါ။ပ။ သော ကုဟိံ ဂါမီ ဘဝိဿတီတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ သော ဧဝံ အယောနိသော မနသိ ကရောတိ၊ ယထာဿ "အဟံ အဟောသိံ နု ခေါ"တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ သောဠသဝိဓာပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။

တတ္ထ **အဟောသိံ နု ခေါ နနု ခေါ**တိ သဿတာကာရဉ္စ အဓိစ္စသမုပ္ပတ္တိ-အာကာရဉ္စ နိဿာယ အတီတေ အတ္တနော ဝိဇ္ဇမာနတံ အဝိဇ္ဇမာနတဉ္စ ကင်္ခတိ။ ကိံ ကာရဏန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဥမ္မတ္တကော ဝိယ ဟိ ဗာလပုထုဇ္ဇနော ယထာ ဝါ တထာ ဝါ ပဝတ္တတိ။ အပိစ အယောနိသော မနသိကာရော-ယေဝေတ္ထ ကာရဏံ။ ဧဝံ အယောနိသော မနသိကာရဿ ပန ကိံ ကာရဏန္တိ။ သွေဝ ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ အရိယာနံ အဒဿနာဒီနိ ဝါ။ နနု စ ပုထုဇ္ဇနောပိ ယောနိသော မနသိ ကရောတီတိ။ ကော ဝါ ဧဝမာဟ န မနသိ ကရောတီတိ။ န ပန တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ ကာရဏံ၊ သဒ္ဓမ္မဿဝနကလျာဏမိတ္တာဒီနိ တတ္ထ ကာရဏာနိ။ န ဟိ မစ္ဆမံသာဒီနိ အတ္တနော အတ္တနော ပကတိယာ သုဂန္ဓာနိ၊ အဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန သုဂန္ဓာနိပိ ဟောန္တိ။

ကိံ နု ခေါ အဟောသိန္တိ ဇာတိလိင်္ဂူပပတ္တိယော နိဿာယ ခတ္တိယော နု ခေါ အဟောသိံ၊ ဗြာဟ္မဏ ဝေဿ သုဒ္ဒ ဂဟဋ္ဌ ပဗ္ဗဇိတ ဒေဝမနုဿာနံ အညတရောတိ ကင်္ခတိ။

ကထံ နု ခေါတိ သဏ္ဌာနာကာရံ နိဿာယ ဒီဃော နု ခေါ အဟောသိံ၊ ရဿ ဩဒါတ ကဏှပ္ပမာဏိကအပ္ပမာဏိကာဒီနံ အညတရောတိ ကင်္ခတိ။ ကေစိ ပန ဣဿရနိမ္မာနာဒိံ နိဿာယ ကေန နု ခေါ ကာရဏေန အဟောသိန္တိ ဟေတုတော ကင်္ခတီတိ ဝဒန္တိ။

ကိံ ဟုတွာ ကိံ အဟောသိန္တိ ဇာတိအာဒီနိ နိဿာယ ခတ္တိယော ဟုတွာ နု ခေါ ဗြာဟ္မဏော အဟောသိံ။ပ။ ဒေဝေါ ဟုတွာ မနုဿောတိ အတ္တနော ပရမ္ပရံ ကင်္ခတိ။ သဗ္ဗတ္ထေဝ ပန **အဒ္ဓါန**န္တိ ကာလာဓိဝစနမေတံ။

Bhavissāmi nu kho nanu khoti sassatākārañca ucchedākārañca nissāya anāgate attano vijjamānataṁ avijjāmānatañca kaṅkhati. Sesamettha vuttanayameva.

Etarahi vā paccuppannamaddhānanti idāni vā paṭisandhiṁ ādiṁ katvā cutipariyantaṁ sabbampi vattamānakālaṁ gahetvā. **Ajjhattaṁ kathaṁkathī hotī**ti attano khandhesu vicikiccho[1] hoti. **Ahaṁ nu khosmī**ti attano atthibhāvaṁ kaṅkhati. Yuttaṁ panetanti? Yuttaṁ ayuttanti kā ettha cintā. Apicettha idaṁ vatthumpi udāharanti. Cūḷamātāya kira putto muṇḍo mahāmātāya putto amuṇḍo, taṁ puttaṁ muṇḍesuṁ. So uṭṭhāya ahaṁ nu kho cūḷamātāya puttoti cintesi. Evaṁ ahaṁ nu khosmīti kaṅkhā hoti.

No nu khosmīti attano natthibhāvaṁ kaṅkhati. Tatrāpi idaṁ vatthu—eko kira macche gaṇhanto udake ciraṭṭhānena sītibhūtaṁ attano ūruṁ macchoti cintetvā pahari. Aparo susānapasse khettaṁ rakkhanto bhīto saṅkuṭito sayi. So paṭibujjhitvā attano jaṇṇukāni dve yakkhāti cintetvā pahari. Evaṁ no nu khosmīti kaṅkhati.

Kiṁ nu khosmīti khattiyova samāno attano khattiyabhāvaṁ kaṅkhati. Esa nayo sesesu. Devo pana samāno devabhāvaṁ ajānanto nāma natthi. Sopi pana “ahaṁ rūpī nu kho arūpī nu kho”ti-ādinā nayena kaṅkhati. Khattiyādayo kasmā na jānantīti ce. Apaccakkhā tesaṁ tattha tattha kule uppatti. Gahaṭṭhāpi ca potthalikādayo pabbajitasaññino. Pabbajitāpi “kuppaṁ nu kho me kamman”ti-ādinā nayena gahaṭṭhasaññino. Manussāpi ca rājāno viya attani devasaññino honti.

Kathaṁ nu khosmīti vuttanayameva. Kevalañcettha abbhantare jīvo nāma atthīti gahetvā tassa saṇṭhānākāraṁ nissāya dīgho nu khosmi, rassacaturaṁsachaḷaṁsa-aṭṭhaṁsasoḷasaṁsādīnaṁ aññatarappakāroti kaṅkhanto kathaṁ nu khosmīti kaṅkhatīti veditabbo. Sarīrasaṇṭhānaṁ pana paccuppannaṁ ajānanto nāma natthi.

---

1. Vicikicchī (Sī, Syā)

ဘဝိဿာမိ နု ခေါ နနု ခေါတိ သဿတာကာရဉ္စ ဥစ္ဆေဒါကာရဉ္စ နိဿာယ အနာဂတေ အတ္တနော ဝိဇ္ဇမာနတံ အဝိဇ္ဇမာနတဉ္စ ကင်္ခတိ။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧတရဟိ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နမဒ္ဓါနန္တိ ဣဒါနိ ဝါ ပဋိသန္ဓိံ အာဒိံ ကတွာ စုတိပရိယန္တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝတ္တမာနကာလံ ဂဟေတွာ။ **အဇ္ဈတ္တံ ကထံကထီ ဟောတီ**တိ အတ္တနော ခန္ဓေသု ဝိစိကိစ္ဆော[၁] ဟောတိ။ **အဟံ နု ခေါသ္မီ**တိ အတ္တနော အတ္ထိဘာဝံ ကင်္ခတိ။ ယုတ္တံ ပနေတန္တိ? ယုတ္တံ အယုတ္တန္တိ ကာ ဧတ္ထ စိန္တာ။ အပိစေတ္ထ ဣဒံ ဝတ္ထုမ္ပိ ဥဒါဟရန္တိ။ စူဠမာတာယ ကိရ ပုတ္တော မုဏ္ဍော မဟာမာတာယ ပုတ္တော အမုဏ္ဍော၊ တံ ပုတ္တံ မုဏ္ဍေသုံ။ သော ဥဋ္ဌာယ အဟံ နု ခေါ စူဠမာတာယ ပုတ္တောတိ စိန္တေသိ။ ဧဝံ အဟံ နု ခေါသ္မီတိ ကင်္ခါ ဟောတိ။

နော နု ခေါသ္မီတိ အတ္တနော နတ္ထိဘာဝံ ကင်္ခတိ။ တတြာပိ ဣဒံ ဝတ္ထု— ဧကော ကိရ မစ္ဆေ ဂဏှန္တော ဥဒကေ စိရဋ္ဌာနေန သီတိဘူတံ အတ္တနော ဦရုံ မစ္ဆောတိ စိန္တေတွာ ပဟရိ။ အပရော သုသာနပဿေ ခေတ္တံ ရက္ခန္တော ဘီတော သင်္ကုဋိတော သယိ။ သော ပဋိဗုဇ္ဈိတွာ အတ္တနော ဇဏ္ဏုကာနိ ဒွေ ယက္ခာတိ စိန္တေတွာ ပဟရိ။ ဧဝံ နော နု ခေါသ္မီတိ ကင်္ခတိ။

ကိံ နု ခေါသ္မီတိ ခတ္တိယောဝ သမာနော အတ္တနော ခတ္တိယဘာဝံ ကင်္ခတိ။ ဧသ နယော သေသေသု။ ဒေဝေါ ပန သမာနော ဒေဝဘာဝံ အဇာနန္တော နာမ နတ္ထိ။ သောပိ ပန “အဟံ ရူပီ နု ခေါ အရူပီ နု ခေါ”တိအာဒိနာ နယေန ကင်္ခတိ။ ခတ္တိယာဒယော ကသ္မာ န ဇာနန္တီတိ စေ။ အပစ္စက္ခာ တေသံ တတ္ထ တတ္ထ ကုလေ ဥပ္ပတ္တိ။ ဂဟဋ္ဌာပိ စ ပေါတ္ထလိကာဒယော ပဗ္ဗဇိတသညိနော။ ပဗ္ဗဇိတာပိ “ကုပ္ပံ နု ခေါ မေ ကမ္မ”န္တိအာဒိနာ နယေန ဂဟဋ္ဌသညိနော။ မနုဿာပိ စ ရာဇာနော ဝိယ အတ္တနိ ဒေဝသညိနော ဟောန္တိ။

ကထံ နု ခေါသ္မီတိ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကေဝလဉ္စေတ္ထ အဗ္ဘန္တရေ ဇီဝေါ နာမ အတ္ထီတိ ဂဟေတွာ တဿ သဏ္ဌာနာကာရံ နိဿာယ ဒီဃော နု ခေါသ္မိ၊ ရဿစတုရံသဆဠံသအဋ္ဌံသသောဠသံသာဒီနံ အညတရပ္ပကာရောတိ ကင်္ခန္တော ကထံ နု ခေါသ္မီတိ ကင်္ခတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သရီရသဏ္ဌာနံ ပန ပစ္စုပ္ပန္နံ အဇာနန္တော နာမ နတ္ထိ။

၁- ဝိစိကိစ္ဆီ (သီ၊ သျာ)

Kuto āgato, so kuhiṁ gāmī bhavissatīti attabhāvassa āgatigatiṭṭhānaṁ kaṅkhati.

19. Evaṁ soḷasappabhedaṁ vicikicchaṁ dassetvā idāni yaṁ iminā vicikicchāsīsena diṭṭhāsavaṁ dassetuṁ ayaṁ desanā āraddhā, taṁ dassento **tassa evaṁ ayoniso manasikaroto channaṁ diṭṭhīnan**ti-ādimāha. Tattha tassa puggalassa yathā ayaṁ vicikicchā uppajjati, evaṁ ayoniso manasikaroto tasseva savicikicchassa ayoniso manasikarassa thāmagatattā channaṁ diṭṭhīnaṁ aññatarā diṭṭhi uppajjatīti vuttaṁ hoti. Tattha sabbapadesu vāsaddo vikappattho, evaṁ vā evaṁ vā diṭṭhi uppajjatīti vuttaṁ hoti. **Atthi me attā**ti cettha sassatadiṭṭhi sabbakālesu attano atthitaṁ gaṇhāti. **Saccato thetato**ti bhūtato ca thirato ca, "idaṁ saccan"ti bhūtato suṭṭhu daḷhabhāvenāti vuttaṁ hoti. **Natthi me attā**ti ayaṁ pana ucchedadiṭṭhi, sato sattassa tattha tattha vibhavaggahaṇato. Atha vā purimāpi tīsu kālesu atthīti gahaṇato sassatadiṭṭhi, paccuppannameva atthīti gaṇhantī ucchedadiṭṭhi. Pacchimāpi atītānāgatesu natthīti gahaṇato bhasmantā hutiyoti gahitadiṭṭhikānaṁ viya ucchedadiṭṭhi. Atīte eva natthīti gaṇhantī adhiccasamuppattikasseva sassatadiṭṭhi.

Attanāva attānaṁ sañjānāmīti saññākkhandhasīsena khandhe attāti gahetvā saññāya avasesakkhandhe sañjānato iminā attanā imaṁ attānaṁ sañjānāmīti hoti. **Attanāva anattānan**ti saññākkhandhaṁyeva attāti gahetvā, itare cattāropi anattāti gahetvā saññāya tesaṁ jānato evaṁ hoti. **Anattanāva attānan**ti saññākkhandhaṁ anattāti, itare cattāro attāti gahetvā saññāya tesaṁ jānato evaṁ hoti, sabbāpi sassatucchedadiṭṭhiyova.

Vado vedeyyoti-ādayo pana sassatadiṭṭhiyā eva abhinivesākārā. Tattha vadatīti **vado,** vacīkammassa kārakoti vuttaṁ hoti. Vedayatīti **vedeyyo,** jānāti anubhavati cāti vuttaṁ hoti. Kiṁ vedetīti. Tatra tatra kalyāṇapāpakānaṁ kammānaṁ

ကုတော အာဂတော၊ သော ကုဟိံ ဂါမီ ဘဝိဿတီတိ အတ္တဘာဝဿ အာဂတိဂတိဋ္ဌာနံ ကင်္ခတိ။

၁၉။ ဧဝံ သောဠသပ္ပဘေဒံ ဝိစိကိစ္ဆံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယံ ဣမိနာ ဝိစိကိစ္ဆာသီသေန ဒိဋ္ဌာသဝံ ဒဿေတုံ အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ၊ တံ ဒဿေန္တော **တဿ ဧဝံ အယောနိသော မနသိကရောတော ဆန္နံ ဒိဋ္ဌီနန္တိ**-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ယထာ အယံ ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ အယောနိသော မနသိကရောတော တဿေဝ သဝိစိကိစ္ဆဿ အယောနိသော မနသိကာရဿ ထာမဂတတ္တာ ဆန္နံ ဒိဋ္ဌီနံ အညတရာ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗပဒေသု ဝါသဒ္ဒေါ ဝိကပ္ပတ္ထော၊ ဧဝံ ဝါ ဧဝံ ဝါ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အတ္ထိ မေ အတ္တာ**တိ စေတ္ထ သဿတဒိဋ္ဌိ သဗ္ဗကာလေသု အတ္တနော အတ္ထိတံ ဂဏှာတိ။ **သစ္စတော ထေတတော**တိ ဘူတတော စ ထိရတော စ၊ "ဣဒံ သစ္စ"န္တိ ဘူတတော သုဋ္ဌု ဒဠှဘာဝေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နတ္ထိ မေ အတ္တာ**တိ အယံ ပန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ၊ သတော သတ္တဿ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘဝဂ္ဂဟဏတော။ အထ ဝါ ပုရိမာပိ တီသု ကာလေသု အတ္ထီတိ ဂဟဏတော သဿတဒိဋ္ဌိ၊ ပစ္စုပ္ပန္နမေဝ အတ္ထီတိ ဂဏှန္တီ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။ ပစ္ဆိမာပိ အတီတာ-နာဂတေသု နတ္ထီတိ ဂဟဏတော ဘသ္မန္တာ ဟုတိယောတိ ဂဟိတဒိဋ္ဌိကာနံ ဝိယ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။ အတီတေ ဧဝ နတ္ထီတိ ဂဏှန္တီ အဓိစ္စသမုပ္ပတ္တိကဿေဝ သဿတဒိဋ္ဌိ။

အတ္တနာဝ အတ္တာနံ သဉ္ဇာနာမီတိ သညာက္ခန္ဓသီသေန ခန္ဓေ အတ္တာတိ ဂဟေတွာ သညာယ အဝသေသက္ခန္ဓေ သဉ္ဇာနတော ဣမိနာ အတ္တနာ ဣမံ အတ္တာနံ သဉ္ဇာနာမီတိ ဟောတိ။ **အတ္တနာဝ အနတ္တာန**န္တိ သညာက္ခန္ဓံယေဝ အတ္တာတိ ဂဟေတွာ, ဣတရေ စတ္တာရောပိ အနတ္တာတိ ဂဟေတွာ သညာယ တေသံ ဇာနတော ဧဝံ ဟောတိ။ **အနတ္တနာဝ အတ္တာန**န္တိ သညာက္ခန္ဓံ အနတ္တာတိ, ဣတရေ စတ္တာရော အတ္တာတိ ဂဟေတွာ သညာယ တေသံ ဇာနတော ဧဝံ ဟောတိ၊ သဗ္ဗာပိ သဿတုစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယောဝ။

ဝဒေါ ဝေဒေယျောတိအာဒယော ပန သဿတဒိဋ္ဌိယာ ဧဝ အဘိ-နိဝေသာကာရာ။ တတ္ထ ဝဒတီတိ **ဝဒေါ**၊ ဝစီကမ္မဿ ကာရကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝေဒယတီတိ **ဝေဒေယျော**၊ ဇာနာတိ အနုဘဝတိ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိံ ဝေဒေတီတိ။ တတြ တတြ ကလျာဏပါပကာနံ ကမ္မာနံ

vipākaṁ paṭisaṁvedeti. **Tatra tatrā**ti tesu tesu yonigatiṭṭhitinivāsanikāyesu ārammaṇesu vā. **Niccot**i uppādavayarahito. **Dhuvo**ti thiro sārabhūto. **Sassato**ti sabbakāliko. **Avipariṇāmadhammo**ti attano pakatibhāvaṁ avijahanadhammo, kakaṇṭako viya nānappakārataṁ nāpajjati. **Sassatisaman**ti candasūriyasamuddamahāpathavīpabbatā lokavohārena sassatiyoti vuccanti. Sassatīhi samaṁ **sassatisamaṁ.** Yāva sassatiyo tiṭṭhanti, tāva tatheva ṭhassatīti gaṇhato evaṁdiṭṭhi hoti.

Idaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhigatanti-ādīsu **idan**ti idāni vattabbassa paccakkhanidassanaṁ diṭṭhigatasambandhena ca idanti vuttaṁ, na diṭṭhisambandhena, ettha ca diṭṭhiyeva **diṭṭhigataṁ,** gūthagataṁ viya. Diṭṭhīsu vā gataṁ idaṁ dassanaṁ dvāsaṭṭhidiṭṭhi-antogadhattātipi diṭṭhigataṁ. Diṭṭhiyā vā gataṁ diṭṭhigataṁ. Idañhi atthi me attāti-ādi diṭṭhiyā gamanamattameva, natthettha attā vā nicco vā kocīti vuttaṁ hoti. Sā cāyaṁ diṭṭhi dunniggamanaṭṭhena **gahanaṁ.** Duratikkamaṭṭhena sappaṭibhayaṭṭhena ca **kantāro**, dubbhikkhakantāravāḷakantārādayo viya. Sammādiṭṭhiyā vinivijjhanaṭṭhena vilomanaṭṭhena vā **visūkaṁ.** Kadāci sassatassa, kadāci ucchedassa gahaṇato virūpaṁ phanditanti **vipphanditaṁ.** Bandhanaṭṭhena **saṁyojanaṁ.** Tenāha “diṭṭhigahanaṁ -pa- diṭṭhisaṁyojanan”ti[1]. Idānissa tameva bandhanatthaṁ dassento **diṭṭhisaṁyojanasaṁyutto**ti-ādimāha. Tassāyaṁ saṅkhepattho, iminā diṭṭhisaṁyojanena saṁyutto puthujjano etehi jāti-ādīhi na parimuccatīti. Kiṁ vā bahunā, sakalavaṭṭadukkhatopi na muccatīti.

20. Evaṁ chappabhedaṁ diṭṭhāsavaṁ dassetvā yasmā sīlabbataparāmāso kāmāsavādivacaneneva dassito hoti. Kāmasukhatthañhi bhavasukhabhavavisuddhi-atthañca avijjāya abhibhūtā ito bahiddhā samaṇabrāhmaṇā sīlabbatāni parāmasanti, tasmā taṁ adassetvā diṭṭhiggahaṇena vā tassa gahitattāpi taṁ adassetvāva idāni yo puggalo dassanā pahātabbe āsave pajahati, taṁ dassetvā tesaṁ āsavānaṁ pahānaṁ

1. Abhi 1. 93 piṭṭhe.

ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒေတိ။ **တတြ တတြာ**တိ တေသု တေသု ယောနိဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသနိကာယေသု အာရမ္မဏေသု ဝါ။ **နိစ္စော**တိ ဥပ္ပါဒဝယရဟိတော။ **ဓုဝေါ**တိ ထိရော သာရဘူတော။ **သဿတော**တိ သဗ္ဗကာလိကော။ **အဝိပရိဏာမဓမ္မော**တိ အတ္တနော ပကတိဘာဝံ အဝိဇဟနဓမ္မော၊ ကကဏ္ဋကော ဝိယ နာနပ္ပကာရတံ နာပဇ္ဇတိ။ **သဿတိသမ**န္တိ စန္ဒသူရိယသမုဒ္ဒမဟာပထဝိပဗ္ဗတာ လောကဝေါဟာရေန သဿတိယောတိ ဝုစ္စန္တိ။ သဿတီဟိ သမံ **သဿတိသမံ**။ ယာဝ သဿတိယော တိဋ္ဌန္တိ၊ တာဝ တထေဝ ဌဿတီတိ ဂဏှတော ဧဝံဒိဋ္ဌိ ဟောတိ။

ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဒိဋ္ဌိဂတန္တိအာဒီသု **ဣဒ**န္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗဿ ပစ္စက္ခနိဒဿနံ။ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ဗန္ဓေန စ ဣဒန္တိ ဝုတ္တံ, န ဒိဋ္ဌိသမ္ဗန္ဓေန၊ ဧတ္ထ စ ဒိဋ္ဌိယေဝ **ဒိဋ္ဌိဂတံ,** ဂူထဂတံ ဝိယ။ ဒိဋ္ဌီသု ဝါ ဂတံ ဣဒံ ဒဿနံ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိအန္တောဂဓတ္တာတိပိ ဒိဋ္ဌိဂတံ။ ဒိဋ္ဌိယာ ဝါ ဂတံ ဒိဋ္ဌိဂတံ။ ဣဒဉှိ အတ္ထိ မေ အတ္တာတိအာဒိ ဒိဋ္ဌိယာ ဂမနမတ္တမေဝ၊ နတ္ထေတ္ထ အတ္တာ ဝါ နိစ္စော ဝါ ကောစီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာ စာယံ ဒိဋ္ဌိ ဒုန္နိဂ္ဂမနဋ္ဌေန **ဂဟနံ**။ ဒုရတိက္ကမဋ္ဌေန သပ္ပဋိဘယဋ္ဌေန စ **ကန္တာရော,** ဒုဗ္ဘိက္ခကန္တာရဝါဠကန္တာရာဒယော ဝိယ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဝိနိဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန ဝိလောမနဋ္ဌေန ဝါ **ဝိသူကံ**။ ကဒါစိ သဿတဿ, ကဒါစိ ဥစ္ဆေဒဿ ဂဟဏတော ဝိရူပံ ဖန္ဒိတန္တိ **ဝိပ္ဖန္ဒိတံ**။ ဗန္ဓနဋ္ဌေန **သံယောဇနံ**။ တေနာဟ “ဒိဋ္ဌိဂဟနံ။ပ။ ဒိဋ္ဌိသံယောဇန”န္တိ[1]။ ဣဒါနိဿ တမေဝ ဗန္ဓနတ္ထံ ဒဿေန္တော **ဒိဋ္ဌိသံယောဇနသံယုတ္တော**တိအာဒိမာဟ။ တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော၊ ဣမိနာ ဒိဋ္ဌိသံယောဇနေန သံယုတ္တော ပုထုဇ္ဇနော ဧတေဟိ ဇာတိအာဒီဟိ န ပရိမုစ္စတီတိ။ ကိံ ဝါ ဗဟုနာ၊ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခတောပိ န မုစ္စတီတိ။

၂၀။ ဧဝံ ဆပ္ပဘေဒံ ဒိဋ္ဌာသဝံ ဒဿေတွာ ယသ္မာ သီလဗ္ဗတပရာမာသော ကာမာသဝါဒိဝစနေနေဝ ဒဿိတော ဟောတိ။ ကာမသုခတ္ထဉ္ဟိ ဘဝသုခဘဝဝိသုဒ္ဓိအတ္ထဉ္စ အဝိဇ္ဇာယ အဘိဘူတာ ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏဗြာဟ္မဏာ သီလဗ္ဗတာနိ ပရာမသန္တိ၊ တသ္မာ တံ အဒဿေတွာ ဒိဋ္ဌိဂ္ဂဟဏေန ဝါ တဿ ဂဟိတတ္တာပိ တံ အဒဿေတွာဝ ဣဒါနိ ယော ပုဂ္ဂလော ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗေ အာသဝေ ပဇဟတိ၊ တံ ဒဿေတွာ တေသံ အာသဝါနံ ပဟာနံ

၁-အဘိ ၁-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

dassetuṁ pubbe vā ayoniso manasikaroto puthujjanassa tesaṁ uppattiṁ dassetvā idāni tabbiparītassa pahānaṁ dassetuṁ **sutavā ca kho bhikkhave**ti-ādimāha.

Tassattho, yāva “so idaṁ dukkhan”ti āgacchati, tāva heṭṭhā vuttanayena ca vuttapaccanīkato ca veditabbo. Paccanīkato ca sabbākārena ariyadhammassa akovidāvinītapaccanīkato ayaṁ “sutavā ariyasāvako ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto”ti veditabbo. Api ca kho sikhāpattavipassanato pabhuti yāva gotrabhu, tāva tadanurūpena atthena ayaṁ ariyasāvakoti veditabbo.

21. “So idaṁ dukkhanti yoniso manasi karotī”ti-ādīsu pana ayaṁ atthavibhāvanā, so catusaccakammaṭṭhāniko ariyasāvako taṇhāvajjā tebhūmakā khandhā **dukkhaṁ,** taṇhā **dukkhasamudayo,** ubhinnaṁ appavatti **nirodho,** nirodhasampāpako **magga**ti evaṁ pubbeva ācariyasantike uggahitacatusaccakammaṭṭhāno aparena samayena vipassanāmaggaṁ samāruḷho samāno te tebhūmake khandhe **idaṁ dukkhanti yoniso manasi karoti,** upāyena pathena samannāharati vipassati ca. Ettha hi yāva sotāpattimaggo, tāva manasikārasīseneva vipassanā vuttā. Yā panāyaṁ tasseva dukkhassa samuṭṭhāpikā sambhāvikā taṇhā, **ayaṁ samudayoti yoniso manasi karoti.** Yasmā pana dukkhañca samudayo ca idaṁ ṭhānaṁ patvā nirujjhanti nappavattanti, tasmā yadidaṁ **nibbānaṁ** nāma, **ayaṁ dukkhanirodhoti yoniso manasi karoti.** Nirodhasampāpakaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ **ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yoniso manasi karoti,** upāyena pathena samannāharati vipassati ca.

Tatrāyaṁ upāyo, abhiniveso nāma vaṭṭe hoti, vivaṭṭe natthi. Tasmā “ayaṁ atthi imasmiṁ kāye pathavīdhātu āpodhātū”ti-ādinā nayena sakasantatiyaṁ cattāri bhūtāni tadanusārena upādārūpāni ca pariggahetvā ayaṁ rūpakkhandhoti vavatthapeti, taṁ vavatthāpayato uppanne tadārammaṇe cittacetasike dhamme ime cattāro arūpakkhandhāti vavatthapeti, tato ime pañcakkhandhā dukkhanti vavatthapeti, te pana

ဒဿေတုံ ပုဗ္ဗေ ဝါ အယောနိသော မနသိကရောတော ပုထုဇ္ဇနဿ တေသံ ဥပ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဗ္ဗိပရီတဿ ပဟာနံ ဒဿေတုံ **သုတဝါ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။

တဿတ္ထော၊ ယာဝ “သော ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ အာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန စ ဝုတ္တပစ္စနီကတော စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပစ္စနီကတော စ သဗ္ဗာကာရေန အရိယဓမ္မဿ အကောဝိဒါဝိနီတပစ္စနီကတော အယံ “သုတဝါ အရိယသာဝကော အရိယဓမ္မဿ ကောဝိဒေါ အရိယဓမ္မေ သုဝိနီတော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစ ခေါ သိခါပတ္တဝိပဿနတော ပဘုတိ ယာဝ ဂေါတြဘု၊ တာဝ တဒနုရူပေန အတ္ထေန အယံ အရိယသာဝကောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂၁။ ‘‘သော ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတီ”တိအာဒီသု ပန အယံ အတ္ထဝိဘာဝနာ၊ သော စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနိကော အရိယသာဝကော တဏှာဝဇ္ဇာ တေဘူမကာ ခန္ဓာ **ဒုက္ခံ၊** တဏှာ **ဒုက္ခသမုဒယော၊** ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ **နိရောဓော၊** နိရောဓသမ္ပာပကော **မဂ္ဂေါ**တိ ဧဝံ ပုဗ္ဗေဝ အာစရိယသန္တိကေ ဥဂ္ဂဟိတစတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနော အပရေန သမယေန ဝိပဿနာမဂ္ဂံ သမာရုဠှော သမာနော တေ တေဘူမကေ ခန္ဓေ **ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ၊** ဥပါယေန ပထေန သမန္နာဟရတိ ဝိပဿတိ စ။ ဧတ္ထ ဟိ ယာဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ၊ တာဝ မနသိကာရသီသေနေဝ ဝိပဿနာ ဝုတ္တာ။ ယာ ပနာယံ တဿေဝ ဒုက္ခဿ သမုဋ္ဌာပိကာ သမ္ဘာဝိကာ တဏှာ၊ **အယံ သမုဒယောတိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ။** ယသ္မာ ပန ဒုက္ခဉ္စ သမုဒယော စ ဣဒံ ဌာနံ ပတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ နပ္ပဝတ္တန္တိ၊ တသ္မာ ယဒိဒံ **နိဗ္ဗာနံ** နာမ၊ **အယံ ဒုက္ခနိရောဓောတိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ။** နိရောဓသမ္ပာပကံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ **အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ယောနိသော မနသိ ကရောတိ၊** ဥပါယေန ပထေန သမန္နာဟရတိ ဝိပဿတိ စ။

တတြာယံ ဥပါယော၊ အဘိနိဝေသော နာမ ဝဋ္ဋေ ဟောတိ၊ ဝိဝဋ္ဋေ နတ္ထိ။ တသ္မာ ‘‘အယံ အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတူ’’တိအာဒိနာ နယေန သကသန္တတိယံ စတ္တာရိ ဘူတာနိ တဒနုသာရေန ဥပါဒါရူပါနိ စ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အယံ ရူပက္ခန္ဓောတိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ တံ ဝဝတ္ထာပယတော ဥပ္ပန္နေ တဒါရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိကေ ဓမ္မေ ဣမေ စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာတိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ တတော ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒုက္ခန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ တေ ပန

saṅkhepato nāmañca rūpañcāti dve bhāgāyeva honti. Idañca nāmarūpaṁ sahetu sappaccayaṁ uppajjati. Tassa ayaṁ hetu ayaṁ paccayoti avijjābhavataṇhākammāhārādike hetupaccaye vavatthapeti. Tato tesaṁ paccayānañca paccayuppannadhammānañca yāthāvasarasalakkhaṇaṁ vavatthapetvā ime dhammā ahutvā hontīti aniccalakkhaṇaṁ āropeti, udayabbayapīḷitattā dukkhāti dukkhalakkhaṇaṁ āropeti, avasavattanato anattāti anattalakkhaṇaṁ āropeti. Evaṁ tīṇi lakkhaṇāni āropetvā paṭipāṭiyā vipassanaṁ pavattento sotāpattimaggaṁ pāpuṇāti.

Tasmiṁ khaṇe cattāri saccāni ekapaṭivedheneva paṭivijjhati, ekābhisamayena abhisameti. Dukkhaṁ pariññāpaṭivedhena paṭivijjhati, samudayaṁ pahānapaṭivedhena, nirodhaṁ sacchikiriyāpaṭivedhena, maggaṁ bhāvanāpaṭivedhena. Dukkhañca pariññābhisamayena abhisameti -pa- maggaṁ bhāvanābhisamayena abhisameti, no ca kho aññamaññena ñāṇena. Ekañāṇeneva hi esa nirodhaṁ ārammaṇato, sesāni kiccato paṭivijjhati abhisameti ca. Na hissa tasmiṁ samaye evaṁ hoti “ahaṁ dukkhaṁ parijānāmī”ti vā -pa- “maggaṁ bhāvemī”ti vā, api ca khvassa ārammaṇaṁ katvā paṭivedhavasena nirodhaṁ sacchikaroto evaṁ taṁ ñāṇaṁ dukkhapariññākiccampi samudayapahānakiccampi maggabhāvanākiccampi karotiyeva. Tassa evaṁ upāyena yoniso manasikaroto tīṇi saṁyojanāni pahīyanti vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi, aṭṭhavatthukā vicikicchā, “sīlena suddhi vatena suddhī”ti sīlabbatānaṁ parāmasanato sīlabbataparāmāsoti. Tattha catūsu āsavesu sakkāyadiṭṭhisīlabbataparāmāsā diṭṭhāsavena saṅgahitattā āsavā saṁyojanā ca. Vicikicchā saṁyojanameva, na āsavo. “Dassanā pahātabbā āsavā”ti ettha pariyāpannattā pana āsavāti.

“Ime vuccanti -pa- pahātabbā”ti ime sakkāyadiṭṭhi-ādayo dassanā pahātabbā nāma āsavāti dassento āha. Atha vā yā ayaṁ channaṁ diṭṭhīnaṁ aññatarā diṭṭhi uppajjatīti evaṁ sarūpeneva sakkāyadiṭṭhi vibhattā. Taṁ sandhāyāha “ime vuccanti bhikkhave”ti. Sā ca yasmā sahajātapahānekaṭṭhehi saddhiṁ pahīyati. Diṭṭhāsave hi pahīyamāne taṁsahajāto catūsu diṭṭhisampayuttacittesu kāmāsavopi avijjāsavopi

သင်္ခေပတော နာမဉ္စ ရူပဉ္စာတိ ဒွေ ဘာဂါယေဝ ဟောန္တိ။ ဣဒဉ္စ နာမရူပံ သဟေတု သပ္ပစ္စယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဿ အယံ ဟေတု အယံ ပစ္စယောတိ အဝိဇ္ဇာဘဝတဏှာကမ္မာဟာရာဒိကေ ဟေတုပစ္စယေ ဝဝတ္ထပေတိ။ တတော တေသံ ပစ္စယာနဉ္စ ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မာနဉ္စ ယာထာဝသရသလက္ခဏံ ဝဝတ္ထပေတွာ ဣမေ ဓမ္မာ အဟုတွာ ဟောန္တီတိ အနိစ္စလက္ခဏံ အာရောပေတိ၊ ဥဒယဗ္ဗယပီဠိတတ္တာ ဒုက္ခာတိ ဒုက္ခလက္ခဏံ အာရောပေတိ၊ အဝသဝတ္တနတော အနတ္တာတိ အနတ္တလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ ဧဝံ တီဏိ လက္ခဏာနိ အာရောပေတွာ ပဋိပါဋိယာ ဝိပဿနံ ပဝတ္တေန္တော သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပါပုဏာတိ။

တသ္မိံ ခဏေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဧကပဋိဝေဓေနေဝ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ ဧကာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ဒုက္ခံ ပရိညာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ သမုဒယံ ပဟာနပဋိဝေဓေန၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာပဋိဝေဓေန၊ မဂ္ဂံ ဘာဝနာပဋိဝေဓေန။ ဒုက္ခဉ္စ ပရိညာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ပ။ မဂ္ဂံ ဘာဝနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ နော စ ခေါ အညမညေန ဉာဏေန။ ဧကဉာဏေနေဝ ဟိ ဧသ နိရောဓံ အာရမ္မဏတော, သေသာနိ ကိစ္စတော ပဋိဝိဇ္ဈတိ စေဝ အဘိသမေတိ စ။ န ဟိဿ တသ္မိံ သမယေ ဧဝံ ဟောတိ “အဟံ ဒုက္ခံ ပရိဇာနာမီ”တိ ဝါ။ပ။ “မဂ္ဂံ ဘာဝေမီ”တိ ဝါ၊ အပိစ ခွဿ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဋိဝေဓဝသေန နိရောဓံ သစ္ဆိကရောတော ဧဝံ တံ ဉာဏံ ဒုက္ခပရိညာကိစ္စမ္ပိ သမုဒယပဟာနကိစ္စမ္ပိ မဂ္ဂဘာဝနာကိစ္စမ္ပိ ကရောတိယေဝ။ တဿ ဧဝံ ဥပါယေန ယောနိသော မနသိကရောတော တီဏိ သံယောဇနာနိ ပဟီယန္တိ ဝီသတိဝတ္ထုကာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ, အဋ္ဌဝတ္ထုကာ ဝိစိကိစ္ဆာ, “သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓီ”တိ သီလဗ္ဗတာနံ ပရာမသနတော သီလဗ္ဗတပရာမာသောတိ။ တတ္ထ စတူသု အာသဝေသု သက္ကာယဒိဋ္ဌိသီလဗ္ဗတပရာမာသာ ဒိဋ္ဌာသဝေန သင်္ဂဟိတတ္တာ အာသဝါ စေဝ သံယောဇနာ စ။ ဝိစိကိစ္ဆာ သံယောဇနမေဝ၊ န အာသဝေါ။ “ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ အာသဝါ”တိ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နတ္တာ ပန အာသဝါတိ။

“ဣမေ ဝုစ္စန္တိ။ပ။ ပဟာတဗ္ဗာ”တိ ဣမေ သက္ကာယဒိဋ္ဌိအာဒယော ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ နာမ အာသဝါတိ ဒဿေန္တော အာဟ။ အထ ဝါ ယာ အယံ ဆန္နံ ဒိဋ္ဌီနံ အညတရာ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဧဝံ သရူပေနေဝ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝိဘတ္တာ။ တံ သန္ဓာယာဟ “ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ”တိ။ သာ စ ယသ္မာ သဟဇာတပဟာနေကဋ္ဌေဟိ သဒ္ဓိံ ပဟီယတိ။ ဒိဋ္ဌာသဝေ ဟိ ပဟီယမာနေ တံသဟဇာတော စတူသု ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တစိတ္တေသု ကာမာသဝေါပိ အဝိဇ္ဇာသဝေါပိ

pahīyati. Pahānekaṭṭho pana catūsu diṭṭhivippayuttesu nāgasupaṇṇādisamiddhipatthanāvasena uppajjamāno bhavāsavo. Teneva sampayutto avijjāsavopi. Dvīsu domanassacittesu pāṇātipātādinibbattako avijjāsavopi, tathā vicikicchācittasampayutto avijjāsavopīti evaṁ sabbathāpi avasesā tayopi āsavā pahīyanti. Tasmā bahuvacananiddeso katoti evamettha attho veditabbo. Esa porāṇānaṁ adhippāyo.

Dassanā pahātabbāti **dassanaṁ** nāma sotāpattimaggo, tena pahātabbāti attho. Kasmā Sotāpattimaggo dassanaṁ? Paṭhamaṁ nibbānadassanato. Nanu gotrabhu paṭhamataraṁ passatīti. No na passati. Disvā katabbakiccaṁ pana na karoti saṁyojanānaṁ appahānato. Tasmā passatīti na vattabbo. Yattha katthaci rājānaṁ disvāpi paṇṇākāraṁ datvā kiccanipphattiyā adiṭṭhattā "ajjāpi rājānaṁ na passāmī"ti vadanto gāmavāsī puriso cettha nidassanaṁ.

Saṁvarāpahātabba-āsavavaṇṇanā

22. Evaṁ dassanena pahātabbe āsave dassetvā idāni tadanantaruddiṭṭhe saṁvarā pahātabbe dassetuṁ **katame ca bhikkhave āsavā saṁvarā pahātabbā**ti āha. Evaṁ sabbattha sambandho veditabbo. Ito parañhi atthamattameva vaṇṇayissāma.

Nanu ca dassanena bhāvanāyāti imehi dvīhi appahātabbo āsavo nāma natthi, atha kasmā visuṁ saṁvarādīhi pahātabbe dassetīti. Saṁvarādīhi pubbabhāge vikkhambhitā āsavā catūhi maggehi samugghātaṁ gacchanti, tasmā tesaṁ maggānaṁ pubbabhāge imehi pañcahākārehi vikkhambhanappahānaṁ dassento evamāha. Tasmā yo cāyaṁ vutto paṭhamo dassanamaggoyeva, idāni bhāvanānāmena vuccissanti[1] tayo maggā, tesaṁ sabbesampi ayaṁ pubbabhāgapaṭipadāti veditabbā.

1. Bujjhissanti (Ka)

ပဟီယတိ။ ပဟာနေကဋ္ဌော ပန စတူသု ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တေသု နာဂသုပဏ္ဏာဒိသမိဒ္ဓိပတ္ထနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဘဝါသဝေါ။ တေနေဝ သမ္ပယုတ္တော အဝိဇ္ဇာသဝေါပိ။ ဒွီသု ဒေါမနဿစိတ္တေသု ပါဏာတိပါတာဒိနိဗ္ဗတ္တကော အဝိဇ္ဇာသဝေါပိ၊ တထာ ဝိစိကိစ္ဆာစိတ္တသမ္ပယုတ္တော အဝိဇ္ဇာသဝေါပီတိ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ အဝသေသာ တယောပိ အာသဝါ ပဟီယန္တိ။ တသ္မာ ဗဟုဝစနနိဒ္ဒေသော ကတောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧသ ပေါရာဏာနံ အဓိပ္ပါယော။

ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာတိ **ဒဿနံ** နာမ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ၊ တေန ပဟာတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ဒဿနံ? ပဌမံ နိဗ္ဗာနဒဿနတော။ နနု ဂေါတြဘု ပဌမတရံ ပဿတီတိ။ နော န ပဿတိ။ ဒိသွာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ပန န ကရောတိ သံယောဇနာနံ အပ္ပဟာနတော။ တသ္မာ ပဿတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ရာဇာနံ ဒိသွာပိ ပဏ္ဏာကာရံ ဒတွာ ကိစ္စနိပ္ဖတ္တိယာ အဒိဋ္ဌတ္တာ "အဇ္ဇာပိ ရာဇာနံ န ပဿာမီ"တိ ဝဒန္တော ဂါမဝါသီ ပုရိသော စေတ္ထ နိဒဿနံ။

သံဝရာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဧဝံ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗေ အာသဝေ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဒနန္တရုဒ္ဒိဋ္ဌေ သံဝရာ ပဟာတဗ္ဗေ ဒဿေတုံ **ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ သံဝရာ ပဟာတဗ္ဗာ**တိ အာဟ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတော ပရဉှိ အတ္ထမတ္တမေဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။

နနု စ ဒဿနေန ဘာဝနာယာတိ ဣမေဟိ ဒွီဟိ အပ္ပဟာတဗ္ဗော အာသဝေါ နာမ နတ္ထိ၊ အထ ကသ္မာ ဝိသုံ သံဝရာဒီဟိ ပဟာတဗ္ဗေ ဒဿေတီတိ။ သံဝရာဒီဟိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိက္ခမ္ဘိတာ အာသဝါ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ သမုဂ္ဃာတံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ မဂ္ဂါနံ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဣမေဟိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ တသ္မာ ယော စာယံ ဝုတ္တော ပဌမော ဒဿနမဂ္ဂေါယေဝ၊ ဣဒါနိ ဘာဝနာနာမေန ဝုစ္စိဿန္တိ[၁] တယော မဂ္ဂါ၊ တေသံ သဗ္ဗေသမ္ပိ အယံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ဗုဇ္ဈိဿန္တိ (က)

Tattha **idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Paṭisaṅkhā**ti paṭisaṅkhāya. Tatthāyaṁ saṅkhāsaddo ñāṇakoṭṭhāsapaññattigaṇanāsu dissati. “Saṅkhāyekaṁ paṭisevatī”ti-ādīsu[1] hi ñāṇe dissati. “Papañcasaññāsaṅkhā samudācarantī”ti-ādīsu[2] koṭṭhāse. “Tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ saṅkhā samaññā”ti-ādīsu[3] paññattiyaṁ. “Na sukaraṁ saṅkhātun”ti-ādīsu[4] gaṇanāyaṁ. Idha pana ñāṇe daṭṭhabbo.

Paṭisaṅkhā yonisoti hi upāyena pathena paṭisaṅkhāya ñatvā paccavekkhitvāti attho. Ettha ca asaṁvare ādīnavapaṭisaṅkhā yoniso paṭisaṅkhāti veditabbā. Sā cāyaṁ “varaṁ bhikkhave tattāya ayosalākāya ādittāya sampajjalitāya sajotibhūtāya cakkhundriyaṁ sampalimaṭṭhaṁ, na tveva cakkhuviññeyyesu rūpesu anubyañjanaso nimittaggāho”ti-ādinā[5] ādittapariyāyanayena veditabbā. **Cakkhundriyasaṁvarasaṁvuto viharatī**ti ettha cakkhumeva indriyaṁ cakkhundriyaṁ, saṁvaraṇato saṁvaro, pidahanato thakanatoti vuttaṁ hoti. Satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Cakkhundriye saṁvaro cakkhundriyasaṁvaro. Titthakāko āvāṭakacchapo vanamahiṁsoti-ādayo viya.

Tattha kiñcāpi cakkhundriye saṁvaro vā asaṁvaro vā natthi. Na hi cakkhupasādaṁ nissāya sati vā muṭṭhasaccaṁ vā uppajjati. Api ca yadā rūpārammaṇaṁ cakkhussa āpāthaṁ āgacchati, tadā bhavaṅge dvikkhattuṁ uppajjitvā niruddhe kiriyamanodhātu āvajjanakiccaṁ sādhayamānā uppajjitvā nirujjhati, tato cakkhuviññāṇaṁ dassanakiccaṁ, tato vipākamanodhātu sampaṭicchanakiccaṁ, tato vipākāhetukamanoviññāṇadhātu santīraṇakiccaṁ, tato kiriyāhetukamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanakiccaṁ sādhayamānā uppajjitvā nirujjhati. Tadanantaraṁ javanaṁ javati.

Tatthapi neva bhavaṅgasamaye, na āvajjanādīnaṁ aññatarasamaye saṁvaro vā asaṁvaro vā atthi. Javanakkhaṇe pana sace dussīlyaṁ vā muṭṭhasaccaṁ vā aññāṇaṁ vā akkhanti vā kosajjaṁ vā uppajjati, ayaṁ asaṁvaro hoti, evaṁ hontopi so cakkhundriye asaṁvaroti vuccati. Kasmā? Tasmiṁ hi sati dvārampi aguttaṁ hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīni vīthicittānipi. Yathā

1. Ma 2. 127 piṭṭhe.
2. Ma 1. 156 piṭṭhe.
3. Abhi 1. 256 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 389 piṭṭhe.
5. Saṁ 1. 377 piṭṭhe.
6. Votthapanakiccaṁ (Sī)

တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **ပဋိသင်္ခါ**တိ ပဋိသင်္ခါယ။ တတ္ထာယံ သင်္ခါသဒ္ဒေါ ဉာဏကောဋ္ဌာသပညတ္တိဂဏနာသု ဒိဿတိ။ “သင်္ခါယေကံ ပဋိသေဝတီ”တိအာဒီသု[၁] ဟိ ဉာဏေ ဒိဿတိ။ “ပပဉ္စသညာသင်္ခါ သမုဒါစရန္တီ”တိအာဒီသု[၂] ကောဋ္ဌာသေ။ “တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ သင်္ခါ သမညာ”တိအာဒီသု[၃] ပညတ္တိယံ။ “န သုကရံ သင်္ခါတု”န္တိအာဒီသု[၄] ဂဏနာယံ။ ဣဓ ပန ဉာဏေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ပဋိသင်္ခါ ယောနိသောတိ ဟိ ဥပါယေန ပထေန ပဋိသင်္ခါယ ဉတွာ ပစ္စဝေက္ခိတွာတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ အသံဝရေ အာဒီနဝပဋိသင်္ခါ ယောနိသော ပဋိသင်္ခါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ စာယံ “ဝရံ ဘိက္ခဝေ တတ္တာယ အယောသလာကာယ အာဒိတ္တာယ သမ္ပဇ္ဇလိတာယ သဇောတိဘူတာယ စက္ခုန္ဒြိယံ သမ္ပလိမဋ္ဌံ၊ န တွေဝ စက္ခုဝိညေယျေသု ရူပေသု အနုဗျဉ္ဇနသော နိမိတ္တဂ္ဂါဟော”တိအာဒိနာ[၅] အာဒိတ္တပရိယာယနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော ဝိဟရတီ**တိ ဧတ္ထ စက္ခုမေဝ ဣန္ဒြိယံ စက္ခုန္ဒြိယံ၊ သံဝရဏတော သံဝရော၊ ပိဒဟနတော ထကနတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရော စက္ခုန္ဒြိယသံဝရော။ တိတ္ထကာကော အာဝါဋကစ္ဆပေါ ဝနမဟိံသောတိအာဒယော ဝိယ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရော ဝါ အသံဝရော ဝါ နတ္ထိ။ န ဟိ စက္ခုပသာဒံ နိဿာယ သတိ ဝါ မုဋ္ဌဿစ္စံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အပိ စ ယဒါ ရူပါရမ္မဏံ စက္ခုဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ တဒါ ဘဝင်္ဂေ ဒွိက္ခတ္တုံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေ ကိရိယမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ၊ တတော စက္ခုဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ၊ တတော ဝိပါကမနောဓာတု သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စံ၊ တတော ဝိပါကာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု သန္တီရဏကိစ္စံ၊ တတော ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စံ[၆] သာဓယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ။ တဒနန္တရံ ဇဝနံ ဇဝတိ။

တတ္ထာပိ နေဝ ဘဝင်္ဂသမယေ၊ န အာဝဇ္ဇနာဒီနံ အညတရသမယေ သံဝရော ဝါ အသံဝရော ဝါ အတ္ထိ။ ဇဝနက္ခဏေ ပန သစေ ဒုဿီလျံ ဝါ မုဋ္ဌဿစ္စံ ဝါ အညာဏံ ဝါ အက္ခန္တိ ဝါ ကောသဇ္ဇံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အယံ အသံဝရော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဟောန္တောပိ သော စက္ခုန္ဒြိယေ အသံဝရောတိ ဝုစ္စတိ။ ကသ္မာ? တသ္မိံ ဟိ သတိ ဒွါရမ္ပိ အဂုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဝီထိစိတ္တာနိပိ။ ယထာ

၁-မ ၂-၁၂၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ ၁-၂၅၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၃၈၉-ပိဋ္ဌေ။
၅-သံ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဝေါဋ္ဌပနကိစ္စံ (သီ)

kiṁ, yathā nagare catūsu dvāresu asaṁvutesu kiñcāpi anto gharakoṭṭhakagabbhādayo susaṁvutā, tathāpi antonagare sabbaṁ bhaṇḍaṁ arakkhitaṁ agopitameva hoti. Nagaradvārena hi pavisitvā corā yadicchanti, taṁ kareyyuṁ, evameva javane dussīlyādīsu uppannesu tasmiṁ asaṁvare sati dvārampi aguttaṁ hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīni vīthicittānipīti.

Tasmiṁ pana sīlādīsu uppannesu dvārampi guttaṁ hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīni vīthicittānipi. Yathā kiṁ, yathā nagaradvāresu susaṁvutesu kiñcāpi anto gharādayo asaṁvutā, tathāpi antonagare sabbaṁ bhaṇḍaṁ surakkhitaṁ sugopitameva hoti. Nagaradvāresu hi pihitesu corānaṁ paveso natthi, evameva javane sīlādīsu uppannesu dvārampi suguttaṁ hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīni vīthicittānipi. Tasmā javanakkhaṇe uppajjamānopi cakkhundriye saṁvaroti vutto. Idha cāyaṁ satisaṁvaro adhippeto veditabbo. Cakkhundriyasaṁvarena saṁvuto **cakkhundriyasaṁvarasaṁvuto,** upetoti vuttaṁ hoti. Tathā hi pātimokkhasaṁvarasaṁvutoti imassa Vibhaṅge "iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti -pa- samannāgato"ti[1] vuttaṁ. Taṁ ekajjhaṁ katvā cakkhundriyasaṁvarena saṁvutoti evamattho veditabbo.

Atha vā saṁvarīti saṁvuto, thakesi pidahīti vuttaṁ hoti. Cakkhundriye saṁvarasaṁvuto cakkhundriyasaṁvarasaṁvuto, cakkhundriyasaṁvarasaññitaṁ satikavāṭaṁ cakkhudvāre gharadvāre kavāṭaṁ viya saṁvari thakesi pidahīti vuttaṁ hoti. Ayameva cettha attho sundarataro. Tathā hi "cakkhundriyasaṁvaraṁ asaṁvutassa viharato saṁvutassa viharato"ti etesu padesu ayameva attho dissati.

Viharatīti evaṁ cakkhundriyasaṁvarasaṁvuto yena kenaci iriyāpathavihārena viharati. **Yañhissā**ti-ādimhi yaṁ cakkhundriyasaṁvaraṁ assa bhikkhuno asaṁvutassa athaketvā apidahitvā viharantassāti evamattho veditabbo. Atha vā yekārassa **yan**ti ādeso, **hi**kāro ca padapūraṇo, ye assāti attho.

---

1. Abhi 2. 255 piṭṭhe.

ကိံ၊ ယထာ နဂရေ စတူသု ဒွါရေသု အသံဝုတေသု ကိဉ္စာပိ အန္တော ဃရကောဋ္ဌကဂဗ္ဘာဒယော သုသံဝုတာ၊ တထာပိ အန္တောနဂရေ သဗ္ဗံ ဘဏ္ဍံ အရက္ခိတံ အဂေါပိတမေဝ ဟောတိ။ နဂရဒွါရေန ဟိ ပဝိသိတွာ စောရာ ယဒိစ္ဆန္တိ၊ တံ ကရေယျုံ၊ ဧဝမေဝ ဇဝနေ ဒုဿီလျာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု တသ္မိံ အသံဝရေ သတိ ဒွါရမ္ပိ အဂုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဝီထိစိတ္တာနိပီတိ။

တသ္မိံ ပန သီလာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု ဒွါရမ္ပိ ဂုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဝီထိစိတ္တာနိပိ။ ယထာ ကိံ၊ ယထာ နဂရဒွါရေသု သုသံဝုတေသု ကိဉ္စာပိ အန္တော ဃရာဒယော အသံဝုတာ၊ တထာပိ အန္တောနဂရေ သဗ္ဗံ ဘဏ္ဍံ သုရက္ခိတံ သုဂေါပိတမေဝ ဟောတိ။ နဂရဒွါရေသု ဟိ ပိဟိတေသု စောရာနံ ပဝေသော နတ္ထိ၊ ဧဝမေဝ ဇဝနေ သီလာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု ဒွါရမ္ပိ သုဂုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဝီထိစိတ္တာနိပိ။ တသ္မာ ဇဝနက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရောတိ ဝုတ္တော။ ဣဓ စာယံ သတိသံဝရော အဓိပ္ပေတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ စက္ခုန္ဒြိယသံဝရေန သံဝုတော **စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော၊** ဥပေတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တထာ ဟိ ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတောတိ ဣမဿ ဝိဘင်္ဂေ "ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ။ပ။ သမန္နာဂတော"တိ[၁] ဝုတ္တံ။ တံ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ စက္ခုန္ဒြိယသံဝရေန သံဝုတောတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အထ ဝါ သံဝရီတိ သံဝုတော၊ ထကေသိ ပိဒဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရသံဝုတော စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော၊ စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသညိတံ သတိကဝါဋံ စက္ခုဒွါရေ ဃရဒွါရေ ကဝါဋံ ဝိယ သံဝရိ ထကေသိ ပိဒဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယမေဝ စေတ္ထ အတ္ထော သုန္ဒရတရော။ တထာ ဟိ ''စက္ခုန္ဒြိယသံဝရံ အသံဝုတဿ ဝိဟရတော သံဝုတဿ ဝိဟရတော"တိ ဧတေသု ပဒေသု အယမေဝ အတ္ထော ဒိဿတိ။

ဝိဟရတီတိ ဧဝံ စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော ယေန ကေနစိ ဣရိယာပထဝိဟာရေန ဝိဟရတိ။ **ယဉ္ဟိဿာ**တိအာဒိမှိ ယံ စက္ခုန္ဒြိယသံဝရံ အဿ ဘိက္ခုနော အသံဝုတဿ အထကေတွာ အပိဒဟိတွာ ဝိဟရန္တဿာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝါ ယေ-ကာရဿ **ယ**န္တိ အာဒေသော၊ **ဟိ**-ကာရော စ ပဒပူရဏော၊ ယေ အဿာတိ အတ္ထော။

၁-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။

Uppajjeyyunti nibbatteyyuṁ. **Āsavā vighātapariḷāhā**ti cattāro āsavā ca aññe ca vighātakarā kilesapariḷāhā vipākapariḷāhā ca. Cakkhudvāre hi iṭṭhārammaṇaṁ āpāthagataṁ kāmassādavasena assādayato abhinandato kāmāsavo uppajjati, īdisaṁ aññasmimpi sugatibhave labhissāmīti bhavapatthanāya assādayato bhavāsavo uppajjati, sattoti vā sattassāti vā gaṇhantassa diṭṭhāsavo uppajjati, sabbeheva sahajātaṁ aññāṇaṁ avijjāsavoti cattāro āsavā uppajjanti. Tehi sampayuttā apare kilesā vighātapariḷāhā, āyatiṁ vā tesaṁ vipākā. Tepi hi asaṁvutasseva viharato uppajjeyyunti vuccanti.

Evaṁsa teti evaṁ assa te, evaṁ etena upāyena na honti, no aññathāti vuttaṁ hoti. Esa nayo **paṭisaṅkhā yoniso sotindriyasaṁvarasaṁvuto**ti-ādīsu.

Ime vuccanti bhikkhave āsavā saṁvarā pahātabbāti ime chasu dvāresu cattāro cattāro katvā catuvīsati āsavā saṁvarena pahātabbāti vuccanti. Sabbattheva cettha satisaṁvaro eva saṁvaroti veditabbo.

Paṭisevanāpahātabba-āsavavaṇṇanā

23. **Paṭisaṅkhā yoniso cīvaran**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge Sīlakathāyaṁ vuttameva. **Yañhissā**ti yaṁ cīvarapiṇḍapātādīsu vā aññataraṁ assa. **Appaṭisevato**ti evaṁ yoniso appaṭisevantassa. Sesaṁ vuttanayameva. Kevalaṁ panidha aladdhaṁ cīvarādiṁ patthayato laddhaṁ vā assādayato kāmāsavassa uppatti veditabbā. Īdisaṁ aññasmimpi sampattibhave sugatibhave labhissāmīti bhavapatthanāya assādayato bhavāsavassa, ahaṁ labhāmi na labhāmīti vā mayhaṁ vā idanti attasaññaṁ adhiṭṭhahato[1] diṭṭhāsavassa uppatti veditabbā. Sabbeheva pana sahajāto avijjāsavoti evaṁ catunnaṁ āsavānaṁ uppatti vipākapariḷāhā ca navavedanuppādanatopi veditabbā.

1. Avijahato (Sī)

ဥပ္ပဇ္ဇေယျုန္တိ နိဗ္ဗတ္တေယျုံ။ **အာသဝါ ဝိဃာတပရိဠာဟာ**တိ စတ္တာရော အာသဝါ စ အညေ စ ဝိဃာတကရာ ကိလေသပရိဠာဟာ ဝိပါကပရိဠာဟာ စ။ စက္ခုဒွါရေ ဟိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ အာပါထဂတံ ကာမဿာဒဝသေန အဿာဒယတော အဘိနန္ဒတော ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဤဒိသံ အညသ္မိမ္ပိ သုဂတိဘဝေ လဘိဿာမီတိ ဘဝပတ္ထနာယ အဿာဒယတော ဘဝါသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သတ္တောတိ ဝါ သတ္တဿာတိ ဝါ ဂဏှန္တဿ ဒိဋ္ဌာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗေဟေဝ သဟဇာတံ အညာဏံ အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ စတ္တာရော အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေဟိ သမ္ပယုတ္တာ အပရေ ကိလေသာ ဝိဃာတပရိဠာဟာ၊ အာယတိံ ဝါ တေသံ ဝိပါကာ။ တေပိ ဟိ အသံဝုတဿေဝ ဝိဟရတော ဥပ္ပဇ္ဇေယျုန္တိ ဝုစ္စန္တိ။

ဧဝံသ တေတိ ဧဝံ အဿ တေ၊ ဧဝံ ဧတေန ဥပါယေန န ဟောန္တိ၊ နော အညထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧသ နယော **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော သောတိန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော**တိအာဒီသု။

ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ သံဝရာ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဣမေ ဆသု ဒွါရေသု စတ္တာရော စတ္တာရော ကတွာ စတုဝီသတိ အာသဝါ သံဝရေန ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တိ။ သဗ္ဗတ္ထေဝ စေတ္ထ သတိသံဝရော ဧဝ သံဝရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဋိသေဝနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ

၂၃။ **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စီဝရ**န္တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သီလကထာယံ ဝုတ္တမေဝ။ **ယဉှိဿာ**တိ ယံ စီဝရပိဏ္ဍပါတာဒီသု ဝါ အညတရံ အဿ။ **အပ္ပဋိသေဝတော**တိ ဧဝံ ယောနိသော အပ္ပဋိသေဝန္တဿ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကေဝလံ ပနိဓ အလဒ္ဓံ စီဝရာဒိံ ပတ္ထယတော လဒ္ဓံ ဝါ အဿာဒယတော ကာမာသဝဿ ဥပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဤဒိသံ အညသ္မိမ္ပိ သမ္ပတ္တိဘဝေ သုဂတိဘဝေ လဘိဿာမီတိ ဘဝပတ္ထနာယ အဿာဒယတော ဘဝါသဝဿ၊ အဟံ လဘာမိ န လဘာမီတိ ဝါ မယှံ ဝါ ဣဒန္တိ အတ္တသညံ အဓိဋ္ဌဟတော[1] ဒိဋ္ဌာသဝဿ ဥပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သဗ္ဗေဟေဝ ပန သဟဇာတော အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ ဧဝံ စတုန္နံ အာသဝါနံ ဥပ္ပတ္တိ ဝိပါကပရိဠာဟာ စ နဝဝေဒနုပ္ပါဒနတောပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အဝိဇဟတော (သီ)

Ime vuccanti bhikkhave āsavā paṭisevanā pahātabbāti ime ekamekasmiṁ paccaye cattāro cattāro katvā soḷasa āsavā iminā ñāṇasaṁvarasaṅkhātena paccavekkhaṇapaṭisevanena pahātabbāti vuccanti.

Adhivāsanāpahātabba-āsavavaṇṇanā

24. **Paṭisaṅkhā yoniso khamo hoti sītassā**ti upāyena pathena paccavekkhitvā khamo hoti sītassa sītaṁ khamati sahati, na avīrapuriso viya appamattakenapi sītena calati kampati kammaṭṭhānaṁ vijahati. Api ca kho Lomasanāgatthero viya anappakenāpi sītena phuṭṭho na calati na kampati, kammaṭṭhānameva manasi karoti. Thero kira Cetiyapabbate Piyaṅguguhāyaṁ padhānaghare viharanto antaraṭṭhake himapātasamaye Lokantarikaniraye paccavekkhitvā kammaṭṭhānaṁ avijahantova abbhokāse vītināmesi. Evaṁ **uṇhādīsupi** atthayojanā veditabbā.

Kevalañhi yo bhikkhu adhimattampi uṇhaṁ sahati sveva thero viya, ayaṁ “khamo uṇhassā”ti veditabbo. Thero kira gimhasamaye pacchābhattaṁ bahicaṅkame nisīdi. Kammaṭṭhānaṁ manasikaronto[1] sedāpissa kacchehi muccanti. Atha naṁ antevāsiko āha “idha bhante nisīdatha, sītalo okāso”ti. Thero “uṇhabhayenevamhi āvuso idha nisinno”ti Avīcimahānirayaṁ paccavekkhitvā nisīdiyeva. **Uṇhan**ti cettha aggisantāpova veditabbo. Sūriyasantāpavasena panetaṁ vatthu vuttaṁ.

Yo ca dve tayo vāre bhattaṁ vā pānīyaṁ vā alabhamānopi anamatagge saṁsāre attano pettivisayūpapattiṁ paccavekkhitvā avedhento kammaṭṭhānaṁ na vijahatiyeva. Adhimattehi ḍaṁsamakasavātātapasamphassehi phuṭṭho cāpi tiracchānupapattiṁ paccavekkhitvā avedhento kammaṭṭhānaṁ na vijahatiyeva. Sarīsapasamphassena phuṭṭho cāpi anamatagge saṁsāre sīhabyagghādimukhesu anekavāraṁ parivattitapubbabhāvaṁ paccavekkhitvā avedhento kammaṭṭhānaṁ na vijahatiyeva Padhāniyatthero viya. Ayaṁ “khamo jighacchāya -pa- sarīsapasamphassānan”ti veditabbo.

1. Manasikaroto (Syā)

ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ ပဋိသေဝနာ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဣမေ ဧကမေကသ္မိံ ပစ္စယေ စတ္တာရော စတ္တာရော ကတွာ သောဠသ အာသဝါ ဣမိနာ ဉာဏသံဝရသင်္ခါတေန ပစ္စဝေက္ခဏပဋိသေဝနေန ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တိ။

အဓိဝါသနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ

၂၄။ **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော ခမော ဟောတိ သီတဿာ**တိ ဥပါယေန ပထေန ပစ္စဝေက္ခိတွာ ခမော ဟောတိ သီတဿ သီတံ ခမတိ သဟတိ၊ န အဝီရပုရိသော ဝိယ အပ္ပမတ္တကေနပိ သီတေန စလတိ ကမ္ပတိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဇဟတိ။ အပိစ ခေါ လောမသနာဂတ္ထေရော ဝိယ အနပ္ပကေနာပိ သီတေန ဖုဋ္ဌော န စလတိ န ကမ္ပတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ မနသိ ကရောတိ။ ထေရော ကိရ စေတိယပဗ္ဗတေ ပိယင်္ဂုဂုဟာယံ ပဓာနဃရေ ဝိဟရန္တော အန္တရဋ္ဌကေ ဟိမပါတသမယေ လောကန္တရိကနိရယေ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဇဟန္တောဝ အဗ္ဘောကာသေ ဝီတိနာမေသိ။ ဧဝံ **ဥဏှာဒီသုပိ** အတ္ထယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကေဝလဉ္ဟိ ယော ဘိက္ခု အဓိမတ္တမ္ပိ ဥဏှံ သဟတိ သွေဝ ထေရော ဝိယ၊ အယံ “ခမော ဥဏှဿာ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ထေရော ကိရ ဂိမှသမယေ ပစ္ဆာဘတ္တံ ဗဟိစင်္ကမေ နိသီဒိ။ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော[1] သေဒါပိဿ ကစ္ဆေဟိ မုစ္စန္တိ။ အထ နံ အန္တေဝါသိကော အာဟ “ဣဓ ဘန္တေ နိသီဒထ၊ သီတလော ဩကာသော”တိ။ ထေရော “ဥဏှဘယေနေဝမှိ အာဝုသော ဣဓ နိသိန္နော”တိ အဝီစိမဟာနိရယံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ နိသီဒိယေဝ။ **ဥဏှ**န္တိ စေတ္ထ အဂ္ဂိသန္တာပေါဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သူရိယသန္တာပဝသေန ပနေတံ ဝတ္ထု ဝုတ္တံ။

ယော စ ဒွေ တယော ဝါရေ ဘတ္တံ ဝါ ပါနီယံ ဝါ အလဘမာနောပိ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ အတ္တနော ပေတ္တိဝိသယူပပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ အဝေဓေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ န ဝိဇဟတိယေဝ။ အဓိမတ္တေဟိ ဍံသမကသဝါတာတပသမ္ဖဿေဟိ ဖုဋ္ဌော စာပိ တိရစ္ဆာနုပပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ အဝေဓေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ န ဝိဇဟတိယေဝ။ သရီသပသမ္ဖဿေန ဖုဋ္ဌော စာပိ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ သီဟဗျဂ္ဃာဒိမုခေသု အနေကဝါရံ ပရိဝတ္တိတပုဗ္ဗဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ အဝေဓေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ န ဝိဇဟတိယေဝ ပဓာနိယတ္ထေရော ဝိယ။ အယံ “ခမော ဇိဃစ္ဆာယ။ပ။ သရီသပသမ္ဖဿာန”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-မနသိကရောတော (သျာ)

Theraṁ kira Khaṇḍacelavihāre[1] kaṇikārapadhāniyaghare ariyavaṁsaṁ suṇantaṁ ghoraviso sappo ḍaṁsi. Thero jānitvāpi pasannacitto nisinno dhammaṁyeva suṇāti. Visavego thaddho ahosi. Thero upasampadamaṇḍalaṁ ādiṁ katvā sīlaṁ paccavekkhitvā parisuddhasīlohamasmīti pītiṁ uppādesi. Saha pītuppādā visaṁ nivattitvā pathaviṁ pāvisi. Thero tattheva cittekaggataṁ labhitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi.

Yo pana akkosavasena durutte duruttattāyeva ca durāgate api antimavatthusaññite vacanapathe sutvā khantiguṇaṁyeva paccavekkhitvā na vedhati Dīghabhāṇaka-abhayatthero viya. Ayaṁ "khamo duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānan"ti veditabbo.

Thero kira paccayasantosabhāvanārāmatāya mahā-ariyavaṁsappaṭipadaṁ kathesi, sabbo mahāgāmo āgacchati. Therassa mahāsakkāro uppajjati. Taṁ aññataro mahāthero adhivāsetuṁ asakkonto Dīghabhāṇako ariyavaṁsaṁ kathemīti sabbarattiṁ kolāhalaṁ karosīti-ādīhi akkosi, ubhopi ca attano attano vihāraṁ gacchantā gāvutamattaṁ ekapathena agamaṁsu. Sakalagāvutampi so taṁ akkosiyeva. Tato yattha dvinnaṁ vihārānaṁ maggo bhijjati, tattha ṭhatvā Dīghabhāṇakatthero taṁ vanditvā "esa bhante tumhākaṁ maggo"ti āha. So asuṇanto viya agamāsi. Theropi vihāraṁ gantvā pāde pakkhāletvā nisīdi. Tamenaṁ antevāsiko "kiṁ bhante sakalagāvutaṁ paribhāsantaṁ na kiñci avocutthā"ti āha. Thero "khantiyeva āvuso mayhaṁ bhāro, na akkhanti. Ekapaduddhārepi kammaṭṭhānaviyogaṁ na passāmī"ti āha. Ettha ca vacanameva **vacanapatho**ti veditabbo.

Yo pana uppannā sārīrikā vedanā dukkhamanaṭṭhena[2] **dukkhā**, bahalaṭṭhena **tibbā**, pharusaṭṭhena **kharā**, tikhiṇaṭṭhena **kaṭukā**, assādavirahato **asātā**, manaṁ avaḍḍhanato **amanāpā**, pāṇaharaṇasamatthatāya **pāṇaharā** adhivāsetiyeva, na vedhati. Evaṁ sabhāvo hoti Cittalapabbate Padhāniyatthero viya. Ayaṁ "uppannānaṁ -pa- adhivāsanajātiko"ti veditabbo.

1. Khaṇḍe Cetiyavihāre (Ka)
2. Dukkhā vahanaṭṭhena (Syā), dukkhāpanaṭṭhena (Ka)

ထေရံ ကိရ ခဏ္ဍစေလဝိဟာရေ[၁] ကဏိကာရပဓာနိယဃရေ အရိယဝံသံ သုဏန္တံ ဃောရဝိသော သပ္ပော ဍံသိ။ ထေရော ဇာနိတွာပိ ပသန္နစိတ္တော နိသိန္နော ဓမ္မံယေဝ သုဏာတိ။ ဝိသဝေဂေါ ထဒ္ဓေါ အဟောသိ။ ထေရော ဥပသမ္ပဒမဏ္ဍလံ အာဒိံ ကတွာ သီလံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပရိသုဒ္ဓသီလောဟမသ္မီတိ ပီတိံ ဥပ္ပာဒေသိ။ သဟ ပီတုပ္ပါဒါ ဝိသံ နိဝတ္တိတွာ ပထဝိံ ပါဝိသိ။ ထေရော တတ္ထေဝ စိတ္တေကဂ္ဂတံ လဘိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

ယော ပန အက္ကောသဝသေန ဒုရုတ္တေ ဒုရုတ္တတ္တာယေဝ စ ဒုရာဂတေ အပိ အန္တိမဝတ္ထုသညိတေ ဝစနပထေ သုတွာ ခန္တိဂုဏံယေဝ ပစ္စဝေက္ခိတွာ န ဝေဓတိ ဒီဃဘာဏကအဘယတ္ထေရော ဝိယ။ အယံ "ခမော ဒုရုတ္တာနံ ဒုရာဂတာနံ ဝစနပထာန''န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ထေရော ကိရ ပစ္စယသန္တောသဘာဝနာရာမတာယ မဟာအရိယဝံသပ္ပဋိပဒံ ကထေသိ၊ သဗ္ဗော မဟာဂါမော အာဂစ္ဆတိ။ ထေရဿ မဟာသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တံ အညတရော မဟာထေရော အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော ဒီဃဘာဏကော အရိယဝံသံ ကထေမီတိ သဗ္ဗရတ္တိံ ကောလာဟလံ ကရောသီတိအာဒီဟိ အက္ကောသိ၊ ဥဘောပိ စ အတ္တနော အတ္တနော ဝိဟာရံ ဂစ္ဆန္တာ ဂါဝုတမတ္တံ ဧကပထေန အဂမံသု။ သကလဂါဝုတမ္ပိ သော တံ အက္ကောသိယေဝ။ တတော ယတ္ထ ဒွိန္နံ ဝိဟာရာနံ မဂ္ဂေါ ဘိဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ ဌတွာ ဒီဃဘာဏကတ္ထေရော တံ ဝန္ဒိတွာ "ဧသ ဘန္တေ တုမှာကံ မဂ္ဂေါ''တိ အာဟ။ သော အသုဏန္တော ဝိယ အဂမာသိ။ ထေရောပိ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပါဒေ ပက္ခါလေတွာ နိသီဒိ။ တမေနံ အန္တေဝါသိကော "ကိံ ဘန္တေ သကလဂါဝုတံ ပရိဘာသန္တံ န ကိဉ္စိ အဝေါစုတ္ထာ''တိ အာဟ။ ထေရော "ခန္တိယေဝ အာဝုသော မယှံ ဘာရော, န အက္ခန္တိ။ ဧကပဒုဒ္ဓါရေပိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိယောဂံ န ပဿာမီ"တိ အာဟ။ ဧတ္ထ စ ဝစနမေဝ **ဝစနပထော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယော ပန ဥပ္ပန္နာ သာရီရိကာ ဝေဒနာ ဒုက္ခမနဋ္ဌေန[၂] **ဒုက္ခာ**၊ ဗဟလဋ္ဌေန **တိဗ္ဗာ**၊ ဖရုသဋ္ဌေန **ခရာ**၊ တိခိဏဋ္ဌေန **ကဋုကာ**၊ အဿာဒဝိရဟတော **အသာတာ**၊ မနံ အဝဍ္ဎနတော **အမနာပါ**၊ ပါဏဟရဏသမတ္ထတာယ **ပါဏဟရာ** အဓိဝါသေတိယေဝ၊ န ဝေဓတိ။ ဧဝံ သဘာဝေါ ဟောတိ စိတ္တလပဗ္ဗတေ ပဓာနိယတ္ထေရော ဝိယ။ အယံ "ဥပ္ပန္နာနံ။ပ။ အဓိဝါသနဇာတိကော''တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ခဏ္ဍေ စေတိယဝိဟာရေ (က)
၂-ဒုက္ခာဝဟနဋ္ဌေန (သျာ)၊ ဒုက္ခာပနဋ္ဌေန (က)

Therassa kira rattiṁ padhānena vītināmetvā ṭhitassa udaravāto uppajji. So taṁ adhivāsetuṁ asakkonto āvattati parivattati. Tamenaṁ caṅkamapasse ṭhito Piṇḍapātiyatthero āha “āvuso pabbajito nāma adhivāsanasīlo hotī”ti. So sādhu bhanteti adhivāsetvā niccalo sayi. Vāto nābhito yāva hadayaṁ phāleti. Thero vedanaṁ vikkhambhetvā vipassanto muhuttena anāgāmī hutvā parinibbāyīti.

Yañhissāti sītādīsu yaṁkiñci ekadhammampi assa. **Anadhivāsayato**ti anadhivāsentassa akkhamantassa. Sesaṁ vuttanayameva. Āsavuppatti panettha evaṁ veditabbā. Sītena phuṭṭhassa uṇhaṁ patthayantassa kāmāsavo uppajjati, evaṁ sabbattha. Natthi no sampattibhave sugatibhave sītaṁ vā uṇhaṁ vāti bhavaṁ patthayantassa bhavāsavo. Mayhaṁ sītaṁ uṇhanti gāho diṭṭhāsavo. Sabbeheva sampayutto avijjāsavoti.

“**Ime vuccanti -pa- adhivāsanā pahātabbā**”ti ime sītādīsu ekamekassa vasena cattāro cattāro katvā aneke āsavā imāya khantisaṁvarasaṅkhātāya adhivāsanāya pahātabbāti vuccantīti attho. Ettha ca yasmā ayaṁ khanti sītādidhamme adhivāseti, attano upari āropetvā vāsetiyeva. Na asahamānā hutvā nirassati[1], tasmā “adhivāsanā”ti vuccatīti veditabbā.

Parivajjanāpahātabba-āsavavaṇṇanā

25. **Paṭisaṅkhā yoniso caṇḍaṁ hatthiṁ parivajjetī**ti ahaṁ samaṇoti caṇḍassa hatthissa āsanne na ṭhātabbaṁ. Tatonidānañhi maraṇampi siyā maraṇamattampi dukkhanti evaṁ upāyena pathena paccayena paccavekkhitvā caṇḍaṁ hatthiṁ parivajjeti paṭikkamati. Esa nayo sabbattha. **Caṇḍan**ti ca duṭṭhaṁ, vāḷanti vuttaṁ hoti. **Khāṇun**ti khadirakhāṇu-ādiṁ. **Kaṇṭakaṭṭhānan**ti kaṇṭakānaṁ ṭhānaṁ, yattha kaṇṭakā vijjanti, taṁ okāsanti vuttaṁ hoti. **Sobbhan**ti sabbato paricchinnataṭaṁ. **Papātan**ti ekato chinnataṭaṁ. **Candanikan**ti ucchiṭṭhodakagabbhamalādīnaṁ chaḍḍanaṭṭhānaṁ. **Oḷigallan**ti

1. Nidassati (Ka)

ထေရဿ ကိရ ရတ္တိံ ပဓာနေန ဝီတိနာမေတွာ ဌိတဿ ဥဒရဝါတော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော တံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော အာဝတ္တတိ ပရိဝတ္တတိ။ တမေနံ စင်္ကမပဿေ ဌိတော ပိဏ္ဍပါတိယတ္ထေရော အာဟ “အာဝုသော ပဗ္ဗဇိတော နာမ အဓိဝါသနသီလော ဟောတီ”တိ။ သော သာဓု ဘန္တေတိ အဓိဝါသေတွာ နိစ္စလော သယိ။ ဝါတော နာဘိတော ယာဝ ဟဒယံ ဖာလေတိ။ ထေရော ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဝိပဿန္တော မုဟုတ္တေန အနာဂါမီ ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ။

ယဉ္ဟိဿာတိ သီတာဒီသု ယံကိဉ္စိ ဧကဓမ္မမ္ပိ အဿ။ **အနဓိဝါသယတော**တိ အနဓိဝါသေန္တဿ အက္ခမန္တဿ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ အာသဝုပ္ပတ္တိ ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သီတေန ဖုဋ္ဌဿ ဥဏှံ ပတ္ထယန္တဿ ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။ နတ္ထိ နော သမ္ပတ္တိဘဝေ သုဂတိဘဝေ သီတံ ဝါ ဥဏှံ ဝါတိ ဘဝံ ပတ္ထယန္တဿ ဘဝါသဝေါ။ မယှံ သီတံ ဥဏှန္တိ ဂါဟော ဒိဋ္ဌာသဝေါ။ သဗ္ဗေဟေဝ သမ္ပယုတ္တော အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ။

“**ဣမေ ဝုစ္စန္တိ။ပ။ အဓိဝါသနာ ပဟာတဗ္ဗာ**”တိ ဣမေ သီတာဒီသု ဧကမေကဿ ဝသေန စတ္တာရော စတ္တာရော ကတွာ အနေကေ အာသဝါ ဣမာယ ခန္တိသံဝရသင်္ခါတာယ အဓိဝါသနာယ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ အယံ ခန္တိ သီတာဒိဓမ္မေ အဓိဝါသေတိ၊ အတ္တနော ဥပရိ အာရောပေတွာ ဝါသေတိယေဝ။ န အသဟမာနာ ဟုတွာ နိရဿတိ[1]၊ တသ္မာ “အဓိဝါသနာ”တိ ဝုစ္စတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပရိဝဇ္ဇနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ

၂၅။ **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စဏ္ဍံ ဟတ္ထိံ ပရိဝဇ္ဇေတီ**တိ အဟံ သမဏောတိ စဏ္ဍဿ ဟတ္ထိဿ အာသန္နေ န ဌာတဗ္ဗံ။ တတောနိဒါနဉှိ မရဏမ္ပိ သိယာ မရဏမတ္တမ္ပိ ဒုက္ခန္တိ ဧဝံ ဥပါယေန ပထေန ပစ္စယေန ပစ္စဝေက္ခိတွာ စဏ္ဍံ ဟတ္ထိံ ပရိဝဇ္ဇေတိ ပဋိက္ကမတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **စဏ္ဍ**န္တိ စ ဒုဋ္ဌံ၊ ဝါဠန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ခါဏု**န္တိ ခဒိရခါဏုအာဒိံ။ **ကဏ္ဋကဋ္ဌာန**န္တိ ကဏ္ဋကာနံ ဌာနံ၊ ယတ္ထ ကဏ္ဋကာ ဝိဇ္ဇန္တိ၊ တံ ဩကာသန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သောဗ္ဘ**န္တိ သဗ္ဗတော ပရိစ္ဆိန္နတဋံ။ **ပပါတ**န္တိ ဧကတော ဆိန္နတဋံ။ **စန္ဒနိက**န္တိ ဥစ္ဆိဋ္ဌောဒကဂဗ္ဘမလာဒီနံ ဆဍ္ဍနဋ္ဌာနံ။ **ဩဠိဂလ္လ**န္တိ

၁-နိဒဿတိ (က)

tesaṁyeva sakaddamādīnaṁ sandanokāsaṁ. Taṁ jaṇṇumattampi asucibharitaṁ hoti, dvepi cetāni ṭhānāni amanussaduṭṭhāni honti. Tasmā tāni vajjetabbāni. **Anāsane**ti ettha pana ayuttaṁ āsanaṁ **anāsanaṁ,** taṁ atthato aniyatavatthukaṁ rahopaṭicchannāsananti veditabbaṁ. **Agocare**ti etthapi ca ayutto gocaro **agocaro,** so vesiyādibhedato pañcavidho. **Pāpake mitte**ti lāmake dussīle mittapatirūpake, amitte vā. **Bhajantan**ti sevamānaṁ. **Viññū sabrahmacārī**ti paṇḍitā buddhisampannā sabrahmacārayo, bhikkhūnametaṁ adhivacanaṁ. Te hi ekakammaṁ ekuddeso samasikkhatāti imaṁ brahmaṁ samānaṁ caranti, tasmā **sabrahmacārī**ti vuccanti. **Pāpakesu ṭhānesū**ti lāmakesu ṭhānesu. **Okappeyyun**ti saddaheyyuṁ, adhimucceyyuṁ "addhā ayamāyasmā akāsi vā karissati vā"ti.

Yañhissāti hatthi-ādīsu yaṁkiñci ekampi assa. Sesaṁ vuttanayameva. Āsavuppatti panettha evaṁ veditabbā. Hatthi-ādinidānena dukkhena phuṭṭhassa sukhaṁ patthayato kāmāsavo uppajjati. Natthi no sampattibhave sugatibhave īdisaṁ dukkhanti bhavaṁ patthentassa bhavāsavo. Maṁ hatthī maddati, maṁ assoti gāho diṭṭhāsavo. Sabbeheva sampayutto avijjāsavoti.

Ime vuccanti -pa- parivajjanā pahātabbāti ime hatthi-ādīsu ekekassa vasena cattāro cattāro katvā aneke āsavā iminā sīlasaṁvarasaṅkhātena parivajjanena pahātabbāti vuccantīti veditabbā.

Vinodanāpahātabba-āsavavaṇṇanā

26. **Paṭisaṅkhā yoniso uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāsetī**ti "iti pāyaṁ vitakko akusalo, itipi sāvajjo, itipi dukkhavipāko. So ca kho attabyābādhāya saṁvattatī"ti-ādinā nayena yoniso kāmavitakke ādīnavaṁ paccavekkhitvā tasmiṁ tasmiṁ ārammaṇe uppannaṁ jātamabhinibbattaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti, cittaṁ āropetvā na vāseti, abbhantare vā na vāsetītipi attho.

Anadhivāsento kiṁ karotīti? **Pajahati** chaḍḍeti.

Kiṁ kacavaraṁ viya piṭakenāti? Na hi, Api ca kho naṁ **vinodeti** tudati vijjhati nīharati.

တေသံယေဝ သကဒ္ဒမာဒီနံ သန္ဒနောကာသံ။ တံ ဇဏ္ဏုမတ္တမ္ပိ အသုစိဘရိတံ ဟောတိ၊ ဒွေပိ စေတာနိ ဌာနာနိ အမနုဿဒုဋ္ဌာနိ ဟောန္တိ။ တသ္မာ တာနိ ဝဇ္ဇေတဗ္ဗာနိ။ **အနာသနေ**တိ ဧတ္ထ ပန အယုတ္တံ အာသနံ **အနာသနံ၊** တံ အတ္ထတော အနိယတဝတ္ထုကံ ရဟောပဋိစ္ဆန္နာသနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဂေါစရေ**တိ ဧတ္ထာပိ စ အယုတ္တော ဂေါစရော **အဂေါစရော၊** သော ဝေသိယာဒိဘေဒတော ပဉ္စဝိဓော။ **ပါပကေ မိတ္တေ**တိ လာမကေ ဒုဿီလေ မိတ္တပတိရူပကေ, အမိတ္တေ ဝါ။ **ဘဇန္တ**န္တိ သေဝမာနံ။ **ဝိညူ သဗြဟ္မစာရီ**တိ ပဏ္ဍိတာ ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နာ သဗြဟ္မစာရယော၊ ဘိက္ခူနမေတံ အဓိဝစနံ။ တေ ဟိ ဧကကမ္မံ ဧကုဒ္ဒေသော သမသိက္ခတာတိ ဣမံ ဗြဟ္မံ သမာနံ စရန္တိ၊ တသ္မာ **သဗြဟ္မစာရီ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ပါပကေသု ဌာနေသူ**တိ လာမကေသု ဌာနေသု။ **ဩကပ္ပေယျု**န္တိ သဒ္ဒဟေယျုံ၊ အဓိမုစ္စေယျုံ "အဒ္ဓါ အယမာယသ္မာ အကာသိ ဝါ ကရိဿတိ ဝါ"တိ။

ယဉှိဿာတိ ဟတ္ထိအာဒီသု ယံကိဉ္စိ ဧကမ္ပိ အဿ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ အာသဝုပ္ပတ္တိ ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဟတ္ထိအာဒိနိဒါနေန ဒုက္ခေန ဖုဋ္ဌဿ သုခံ ပတ္ထယတော ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ နတ္ထိ နော သမ္ပတ္တိဘဝေ သုဂတိဘဝေ ဤဒိသံ ဒုက္ခန္တိ ဘဝံ ပတ္ထေန္တဿ ဘဝါသဝေါ။ မံ ဟတ္ထီ မဒ္ဒတိ၊ မံ အဿောတိ ဂါဟော ဒိဋ္ဌာသဝေါ။ သဗ္ဗေဟေဝ သမ္ပယုတ္တော အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ။

ဣမေ ဝုစ္စန္တိ။ ပ။ ပရိဝဇ္ဇနာ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဣမေ ဟတ္ထိအာဒီသု ဧကေကဿ ဝသေန စတ္တာရော စတ္တာရော ကတွာ အနေကေ အာသဝါ ဣမိနာ သီလသံဝရသင်္ခါတေန ပရိဝဇ္ဇနေန ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိနောဒနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ

၂၆။ **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတီ**တိ "ဣတိ ပါယံ ဝိတက္ကော အကုသလော၊ ဣတိပိ သာဝဇ္ဇော၊ ဣတိပိ ဒုက္ခဝိပါကော။ သော စ ခေါ အတ္တဗျာဗာဓာယ သံဝတ္တတီ"တိအာဒိနာ နယေန ယောနိသော ကာမဝိတက္ကေ အာဒီနဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ တသ္မိံ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ ဥပ္ပန္နံ ဇာတမဘိနိဗ္ဗတ္တံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတိ၊ စိတ္တံ အာရောပေတွာ န ဝါသေတိ၊ အဗ္ဘန္တရေ ဝါ န ဝါသေတီတိပိ အတ္ထော။

အနဓိဝါသေန္တော ကိံ ကရောတီတိ? **ပဇဟတိ** ဆဍ္ဍေတိ။

ကိံ ကစဝရံ ဝိယ ပိဋကေနာတိ? န ဟိ၊ အပိစ ခေါ နံ **ဝိနောဒေတိ** တုဒတိ ဝိဇ္ဈတိ နီဟရတိ။

Kiṁ balibaddaṁ viya patodenāti? Na hi, atha kho naṁ **byantīkaroti** vigatantaṁ karoti. Yathāssa antopi nāvasissati antamaso bhaṅgamattampi, tathānaṁ karoti.

Kathaṁ pana naṁ tathā karotīti? **Anabhāvaṁ gametī**ti anu anu abhāvaṁ gameti, vikkhambhanappahānena yathā suvikkhambhito hoti, tathā karotīti vuttaṁ hoti. Esa nayo **byāpādavihiṁsāvitakkesu.**

Ettha ca **kāmavitakko**ti “yo kāmapaṭisaṁyutto takko vitakko micchāsaṅkappo”ti Vibhaṅge[1] vutto. Esa nayo itaresu. **Uppannuppanne**ti uppanne uppanne, uppannamatteyevāti vuttaṁ hoti. Sakiṁ vā uppanne vinodetvā dutiyavāre ajjhupekkhitā na hoti, satakkhattumpi uppanne uppanne vinodetiyeva. **Pāpake akusale**ti lāmakaṭṭhena pāpake, akosallatāya[2] akusale. **Dhamme**ti teyeva kāmavitakkādayo sabbepi vā nava mahāvitakke. Tattha tayo vuttā eva. Avasesā “ñātivitakko janapadavitakko amaravitakko parānuddayatāpaṭisaṁyutto vitakko lābhasakkāra siloka paṭisaṁyutto vitakko anavaññattipaṭisaṁyutto vitakko”ti[3] ime cha.

Yañhissāti etesu vitakkesu yaṁkiñci assa, sesaṁ vuttanayameva. Kāmavitakko panettha kāmāsavo eva. Tabbiseso bhavāsavo. Taṁsampayutto diṭṭhāsavo. Sabbavitakkesu avijjāsavoti evaṁ āsavuppattipi veditabbā.

Ime vuccanti -pa- vinodanā pahātabbāti ime kāmavitakkādivasena vuttappakārā āsavā iminā tasmiṁ tasmiṁ vitakke ādīnavapaccavekkhaṇasahitena vīriyasaṁvarasaṅkhātena vinodanena pahātabbāti vuccantīti veditabbā.

Bhāvanāpahātabba-āsavavaṇṇanā

27. **Paṭisaṅkhā yoniso satisambojjhaṅgaṁ bhāvetī**ti abhāvanāya ādīnavaṁ, bhāvanāya ca ānisaṁsaṁ upāyena pathena paccavekkhitvā

1. Abhi 2. 377 piṭṭhe.
2. Akosallatāya paṭipakkhatāya (Ka)
3. Khu 7. 402 Mahāniddese.

ကိံ ဗလိဗဒ္ဒံ ဝိယ ပတောဒေနာတိ? န ဟိ၊ အထ ခေါ နံ **ဗျန္တီကရောတိ** ဝိဂတန္တံ ကရောတိ။ ယထာဿ အန္တောပိ နာဝသိဿတိ အန္တမသော ဘင်္ဂမတ္တမ္ပိ၊ တထာ နံ ကရောတိ။

ကထံ ပန နံ တထာ ကရောတီတိ? **အနဘာဝံ ဂမေတီ**တိ အနု အနု အဘာဝံ ဂမေတိ၊ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ယထာ သုဝိက္ခမ္ဘိတော ဟောတိ၊ တထာ ကရောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧသ နယော **ဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိတက္ကေသု**။

ဧတ္ထ စ **ကာမဝိတက္ကော**တိ “ယော ကာမပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပော”တိ ဝိဘင်္ဂေ[၁] ဝုတ္တော။ ဧသ နယော ဣတရေသု။ **ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေ**တိ ဥပ္ပန္နေ ဥပ္ပန္နေ၊ ဥပ္ပန္နမတ္တေယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သကိံ ဝါ ဥပ္ပန္နေ ဝိနောဒေတွာ ဒုတိယဝါရေ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ န ဟောတိ၊ သတက္ခတ္တုမ္ပိ ဥပ္ပန္နေ ဥပ္ပန္နေ ဝိနောဒေတိယေဝ။ **ပါပကေ အကုသလေ**တိ လာမကဋ္ဌေန ပါပကေ, အကောသလ္လတာယ[၂] အကုသလေ။ **ဓမ္မေ**တိ တေယေဝ ကာမဝိတက္ကာဒယော သဗ္ဗေပိ ဝါ နဝ မဟာဝိတက္ကေ။ တတ္ထ တယော ဝုတ္တာ ဧဝ။ အဝသေသာ “ဉာတိဝိတက္ကော ဇနပဒဝိတက္ကော အမရဝိတက္ကော ပရာနုဒ္ဒယတာပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော လာဘသက္ကာရသိလောကပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော”တိ[၃] ဣမေ ဆ။

ယဉ္ဟိဿာတိ ဧတေသု ဝိတက္ကေသု ယံကိဉ္စိ အဿ၊ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကာမဝိတက္ကော ပနေတ္ထ ကာမာသဝေါ ဧဝ။ တဗ္ဗိသေသော ဘဝါသဝေါ။ တံသမ္ပယုတ္တော ဒိဋ္ဌာသဝေါ။ သဗ္ဗဝိတက္ကေသု အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ ဧဝံ အာသဝုပ္ပတ္တိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣမေ ဝုစ္စန္တိ။ပ။ ဝိနောဒနာ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဣမေ ကာမဝိတက္ကာဒိဝသေန ဝုတ္တပ္ပကာရာ အာသဝါ ဣမိနာ တသ္မိံ တသ္မိံ ဝိတက္ကေ အာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏသဟိတေန ဝီရိယသံဝရသင်္ခါတေန ဝိနောဒနေန ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဘာဝနာပဟာတဗ္ဗအာသဝဝဏ္ဏနာ

၂၇။ **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတီ**တိ အဘာဝနာယ အာဒီနဝံ, ဘာဝနာယ စ အာနိသံသံ ဥပါယေန ပထေန ပစ္စဝေက္ခိတွာ

၁-အဘိ ၂-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အကောသလ္လတာယ ပဋိပက္ခတာယ (က)
၃-ခု ၇-၄၀၂-မဟာနိဒ္ဒေသေ။

satisambojjhaṅgaṁ bhāveti, esa nayo sabbattha. Ettha ca kiñcāpi ime uparimaggattayasamayasambhūtā lokuttarabojjhaṅgā eva adhippetā, tathāpi ādikammikānaṁ bojjhaṅgesu asammohatthaṁ lokiyalokuttaramissakena nesaṁ nayena atthavaṇṇanaṁ karissāmi. Idha pana lokiyanayaṁ pahāya lokuttaranayo eva gahetabbo. Tattha satisambojjhaṅganti-ādinā nayena vuttānaṁ sattannaṁ ādipadānaṁyeva tāva—

Atthato lakkhaṇādīhi, kamato ca vinicchayo.
Anūnādhikato, viññātabbo vibhāvinā.

Tattha satisambojjhaṅge tāva saraṇaṭṭhena **sati.** Sā panesā upaṭṭhānalakkhaṇā, apilāpanalakkhaṇā vā. Vuttampi hetaṁ “yathā mahārāja rañño bhaṇḍāgāriko rañño sāpateyyaṁ apilāpeti, ettakaṁ mahārāja hiraññaṁ, ettakaṁ suvaṇṇaṁ, ettakaṁ sāpateyyanti, evameva kho mahārāja sati uppajjamānā kusalākusala sāvajjānavajja hīnapaṇīta kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme apilāpeti. Ime cattāro satipaṭṭhānā”ti[1] vitthāro. Apilāpanarasā. Kiccavaseneva hissa etaṁ lakkhaṇaṁ therena vuttaṁ. Asammosarasā vā. Gocarābhimukhabhāvapaccupaṭṭhānā. Sati eva sambojjhaṅgo **satisambojjhaṅgo.** Tattha bodhiyā, bodhissa vā aṅgoti bojjhaṅgo.

Kiṁ vuttaṁ hoti, yā hi ayaṁ dhammasāmaggī, yāya lokiyalokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhanakāmasukhattakilamathānuyoga-ucchedasassatābhinivesādīnaṁ anekesaṁ upaddavānaṁ paṭipakkhabhūtāya sati dhammavicaya vīriya pīti passaddhi samādhi upekkhāsaṅkhātāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhatīti katvā “bodhī”ti vuccati, **bujjhatī**ti kilesasantānaniddāya uṭṭhahati, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikarotīti vuttaṁ hoti. Yathāha “satta bojjhaṅge bhāvetvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho”ti. Tassā dhammasāmaggisaṅkhātāya bodhiyā aṅgotipi bojjhaṅgo, jhānaṅgamaggaṅgādayo viya.

1. Khu 11. 36 Milindapañhe.

သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ၊ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ဧတ္ထ စ ကိဉ္စာပိ ဣမေ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမယသမ္ဘူတာ လောကုတ္တရဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဧဝ အဓိပ္ပေတာ၊ တထာပိ အာဒိကမ္မိကာနံ ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု အသမ္မောဟတ္ထံ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကေန နေသံ နယေန အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမိ။ ဣဓ ပန လောကိယနယံ ပဟာယ လောကုတ္တရနယော ဧဝ ဂဟေတဗ္ဗော။ တတ္ထ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂန္တိ-အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာနံ သတ္တန္နံ အာဒိပဒါနံယေဝ တာဝ—

အတ္ထတော လက္ခဏာဒီဟိ၊ ကမတော စ ဝိနိစ္ဆယော။
အနူနာဓိကတော စေဝ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိဘာဝိနာ။

တတ္ထ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ တာဝ သရဏဋ္ဌေန **သတိ**။ သာ ပနေသာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာ, အပိလာပနလက္ခဏာ ဝါ။ ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ “ယထာ မဟာရာဇ ရညော ဘဏ္ဍာဂါရိကော ရညော သာပတေယျံ အပိလာပေတိ၊ ဧတ္တကံ မဟာရာဇ ဟိရညံ၊ ဧတ္တကံ သုဝဏ္ဏံ၊ ဧတ္တကံ သာပတေယျန္တိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ကုသလာကုသလသာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇဟီနပဏီတကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေ ဓမ္မေ အပိလာပေတိ။ ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ”တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။ အပိလာပနရသာ။ ကိစ္စဝသေနေဝ ဟိဿ ဧတံ လက္ခဏံ ထေရေန ဝုတ္တံ။ အသမ္မောသရသာ ဝါ။ ဂေါစရာဘိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ သတိ ဧဝ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ**။ တတ္ထ ဗောဓိယာ, ဗောဓိဿ ဝါ အင်္ဂေါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။

ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယာ ဟိ အယံ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ, ယာယ လောကိယလောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနကာမသုခတ္တကိလမထာနုယောဂဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒီနံ အနေကေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိပက္ခဘူတာယ သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသင်္ခါတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ ‘‘ဗောဓိ’’တိ ဝုစ္စတိ၊ **ဗုဇ္ဈတီ**တိ ကိလေသသန္တာနနိဒ္ဒါယ ဥဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ သစ္ဆိကရောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ ‘‘သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဘာဝေတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ’’တိ။ တဿာ ဓမ္မသာမဂ္ဂိသင်္ခါတာယ ဗောဓိယာ အင်္ဂေါတိပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ, ဈာနင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါဒယော ဝိယ။

၁-ခု ၁၁-၃၆-မိလိန္ဒပဉှေ။

Yopesa yathāvuttappakārāya etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako “bodhī”ti vuccati, tassa bodhissa aṅgotipi bojjhaṅgo, senaṅgarathaṅgādayo viya. Tenāhu Aṭṭhakathācariyā “bujjhanakassa puggalassa aṅgāti vā bojjhaṅgā”ti. Api ca “bojjhaṅgāti kenaṭṭhena bojjhaṅgā, bodhāya saṁvattantīti bojjhaṅgā, bujjhantīti bojjhaṅgā, anubujjhantīti bojjhaṅgā, paṭibujjhantīti bojjhaṅgā, sambujjhantīti bojjhaṅgā”ti-ādinā[1] paṭisambhidānayenāpi attho veditabbo. Passattho sundaro vā bojjhaṅgoti sambojjhaṅgo. Evaṁ sati eva sambojjhaṅgo satisambojjhaṅgo. Taṁ **satisambojjhaṅgaṁ.** Evaṁ tāva ekassa ādipadassa atthato lakkhaṇādīhi ca vinicchayo viññātabbo.

Dutiyādīsu pana catusaccadhamme vicinātīti **dhammavicayo.** So pana vicayalakkhaṇo, obhāsanaraso, asammohapaccupaṭṭhāno. Vīrabhāvato vidhinā īrayitabbato ca **vīriyaṁ.** Taṁ paggahalakkhaṇaṁ, upatthambhanarasaṁ, anosīdanapaccupaṭṭhānaṁ. Pīṇayatīti **pīti.** Sā pharaṇalakkhaṇā, tuṭṭhilakkhaṇā vā, kāyacittānaṁ pīṇanarasā, tesaṁyeva odagyapaccupaṭṭhānā. Kāyacittadarathapassambhanato **passaddhi.** Sā upasamalakkhaṇā, kāyacittadarathanimmaddanarasā, kāyacittānaṁ aparipphandanabhūtasītibhāvapaccupaṭṭhānā. Samādhānato **samādhi.** So avikkhepalakkhaṇo, avisāralakkhaṇo vā, cittacetasikānaṁ sampiṇḍanaraso, cittaṭṭhitipaccupaṭṭhāno. Ajjhupekkhanato **upekkhā.** Sā paṭisaṅkhānalakkhaṇā, samavāhitalakkhaṇā vā, ūnādhikatānivāraṇarasā, pakkhapātupacchedarasā vā, majjhattabhāvapaccupaṭṭhānā. Sesaṁ vuttanayameva. Evaṁ sesapadānampi atthato lakkhaṇādīhi ca vinicchayo viññātabbo.

Kamatoti ettha ca “satiñca khvāhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī”ti[2] vacanato sabbesaṁ sesabojjhaṅgānaṁ upakārakattā satisambojjhaṅgova paṭhamaṁ vutto. Tato paraṁ “so tathā sato viharanto taṁ dhammaṁ paññāya pavicinatī”ti-ādinā[3] nayena sesabojjhaṅgānaṁ pubbāpariyavacane payojanaṁ sutteyeva vuttaṁ. Evamettha kamatopi vinicchayo viññātabbo.

Anūnādhikatoti kasmā pana Bhagavatā satteva bojjhaṅgā vuttā anūnā anadhikāti. Līnuddhaccapaṭipakkhato sabbatthikato ca. Ettha hi

1. Khu 9. 302 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 100 piṭṭhe. 3. Abhi 2. 236 piṭṭhe.

ယောပေသ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဧတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ အရိယသာဝကော “ဗောဓီ”တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဗောဓိဿ အင်္ဂေါတိပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ, သေနင်္ဂရထင်္ဂါဒယော ဝိယ။ တေနာဟု အဋ္ဌကထာစရိယာ “ဗုဇ္ဈနကဿ ပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂါတိ ဝါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ”တိ။ အပိစ “ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ကေနဋ္ဌေန ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ အနုဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ပဋိဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ သမ္ဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ”တိ-အာဒိနာ[၁] ပဋိသမ္ဘိဒါနယေနာပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပသတ္ထော သုန္ဒရော ဝါ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါတိ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ဧဝံ သတိ ဧဝ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ တံ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ**။ ဧဝံ တာဝ ဧကဿ အာဒိပဒဿ အတ္ထတော လက္ခဏာဒီဟိ စ ဝိနိစ္ဆယော ဝိညာတဗ္ဗော။

ဒုတိယာဒီသု ပန စတုသစ္စဓမ္မေ ဝိစိနာတီတိ **ဓမ္မဝိစယော**။ သော ပန ဝိစယလက္ခဏော၊ ဩဘာသနရသော၊ အသမ္မောဟပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဝီရဘာဝတော ဝိဓိနာ ဤရယိတဗ္ဗတော စ **ဝီရိယံ**။ တံ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ ဥပတ္ထမ္ဘနရသံ၊ အနောသီဒနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ပီဏယတီတိ **ပီတိ**။ သာ ဖရဏလက္ခဏာ, တုဋ္ဌိလက္ခဏာ ဝါ၊ ကာယစိတ္တာနံ ပီဏနရသာ၊ တေသံယေဝ ဩဒဂျပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ကာယစိတ္တဒရထပဿမ္ဘနတော **ပဿဒ္ဓိ**။ သာ ဥပသမလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တဒရထနိမ္မဒ္ဒနရသာ၊ ကာယစိတ္တာနံ အပရိပ္ဖန္ဒနဘူတသီတိဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ သမာဓာနတော **သမာဓိ**။ သော အဝိက္ခေပလက္ခဏော, အဝိသာရလက္ခဏော ဝါ၊ စိတ္တစေတသိကာနံ သမ္ပိဏ္ဍနရသော၊ စိတ္တဋ္ဌိတိပစ္စုပဋ္ဌာနော။ အဇ္ဈုပေက္ခနတော **ဥပေက္ခာ**။ သာ ပဋိသင်္ခါနလက္ခဏာ, သမဝါဟိတလက္ခဏာ ဝါ၊ ဦနာဓိကတာနိဝါရဏရသာ, ပက္ခပါတုပစ္ဆေဒရသာ ဝါ၊ မဇ္ဈတ္တဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဧဝံ သေသပဒါနမ္ပိ အတ္ထတော လက္ခဏာဒီဟိ စ ဝိနိစ္ဆယော ဝိညာတဗ္ဗော။

ကမတောတိ ဧတ္ထ စ “သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ”တိ[၂] ဝစနတော သဗ္ဗေသံ သေသဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဥပကာရကတ္တာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါဝ ပဌမံ ဝုတ္တော။ တတော ပရံ “သော တထာ သတော ဝိဟရန္တော တံ ဓမ္မံ ပညာယ ပဝိစိနတီ”တိအာဒိနာ[၃] နယေန သေသဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ပုဗ္ဗာပရိယဝစနေ ပယောဇနံ သုတ္တေယေဝ ဝုတ္တံ။ ဧဝမေတ္ထ ကမတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝိညာတဗ္ဗော။

အနူနာဓိကတောတိ ကသ္မာ ပန ဘဂဝတာ သတ္တေဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ။ လီနုဒ္ဓစ္စပဋိပက္ခတော သဗ္ဗတ္ထိကတော စ။ ဧတ္ထ ဟိ

၁-ခု ၉-၃၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၂-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။

tayo bojjhaṅgā līnassa paṭipakkhā. Yathāha “yasmiṁ ca kho bhikkhave samaye līnaṁ cittaṁ hoti, kālo tasmiṁ samaye dhammavicayasambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo vīriyasambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo pītisambojjhaṅgassa bhāvanāyā”ti[1]. Tayo uddhaccassa paṭipakkhā. Yathāha “yasmiṁ ca kho bhikkhave samaye uddhataṁ cittaṁ hoti, kālo tasmiṁ samaye passaddhisambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo samādhisambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo upekkhāsambojjhaṅgassa bhāvanāyā”ti[2]. Eko panettha sabbatthiko. Yathāha “satiñca khvāhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī”ti[2]. “Sabbatthakan”tipi pāṭho, dvinnampi sabbattha icchitabbanti attho. Evaṁ līnuddhaccapaṭipakkhato sabbatthikato ca satteva bojjhaṅgā vuttā anūnā anadhikāti, evamettha anūnādhikatopi vinicchayo viññātabbo.

Evaṁ tāva “satisambojjhaṅgan”ti-ādinā nayena vuttānaṁ sattannaṁ ādipadānaṁyeva atthavaṇṇanaṁ ñatvā idāni **bhāveti vivekanissitan**ti-ādīsu evaṁ ñātabbā. **Bhāvetī**ti vaḍḍheti, attano cittasantāne punappunaṁ janeti abhinibbattetīti attho. **Vivekanissitan**ti viveke nissitaṁ. **Viveko**ti vivittatā. Svāyaṁ tadaṅgaviveko vikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhi nissaraṇavivekoti pañcavidho. Tassa nānattaṁ “ariyadhamme avinīto”ti ettha vuttanayeneva veditabbaṁ. Ayameva hi tattha vinayoti vutto. Evametasmiṁ pañcavidhe viveke.

Vivekanissitanti tadaṅgavivekanissitaṁ samucchedavivekanissitaṁ nissaraṇavivekanissitañca satisambojjhaṅgaṁ bhāvetīti ayamattho veditabbo. Tathā hi ayaṁ bojjhaṅgabhāvanānuyutto yogī vipassanākkhaṇe kiccato tadaṅgavivekanissitaṁ, ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitaṁ, maggakāle pana kiccato samucchedavivekanissitaṁ, ārammaṇato nissaraṇavivekanissitaṁ satisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pañcavidhavivekanissitantipi eke, te hi na kevalaṁ balavavipassanāmaggaphalakkhaṇesu eva bojjhaṅge uddharanti, vipassanāpādakakasiṇajjhāna-ānāpānāsubhabrahmavihārajjhānesupi uddharanti. Na ca paṭisiddhā Aṭṭhakathācariyehi. Tasmā tesaṁ matena etesaṁ jhānānaṁ pavattikkhaṇe kiccato eva vikkhambhanavivekanissitaṁ.

1. Saṁ 3. 99 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 100 piṭṭhe.

တယော ဗောဇ္ဈင်္ဂါ လီနဿ ပဋိပက္ခာ။ ယထာဟ “ယသ္မိံ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ သမယေ လီနံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ ကာလော တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယ၊ ကာလော ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယ၊ ကာလော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယာ”တိ[၁]။ တယော ဥဒ္ဓစ္စဿ ပဋိပက္ခာ။ ယထာဟ “ယသ္မိံ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ သမယေ ဥဒ္ဓတံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ ကာလော တသ္မိံ သမယေ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယ၊ ကာလော သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယ၊ ကာလော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယာ”တိ[၂]။ ဧကော ပနေတ္ထ သဗ္ဗတ္ထိကော။ ယထာဟ “သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ”တိ[၂]။ “သဗ္ဗတ္ထက”န္တိပိ ပါဌော၊ ဒွိန္နမ္ပိ သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ဧဝံ လီနုဒ္ဓစ္စပဋိပက္ခတော သဗ္ဗတ္ထိကတော စ သတ္တေဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ၊ ဧဝမေတ္ထ အနူနာဓိကတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝိညာတဗ္ဗော။

ဧဝံ တာဝ “သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ”န္တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာနံ သတ္တန္နံ အာဒိပဒါနံယေဝ အတ္ထဝဏ္ဏနံ ဉတွာ ဣဒါနိ **ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတ**န္တိ-အာဒီသု ဧဝံ ဉာတဗ္ဗာ။ **ဘာဝေတီ**တိ ဝဍ္ဎေတိ၊ အတ္တနော စိတ္တသန္တာနေ ပုနပ္ပုနံ ဇနေတိ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတီတိ အတ္ထော။ **ဝိဝေကနိဿိတ**န္တိ ဝိဝေကေ နိဿိတံ။ **ဝိဝေကော**တိ ဝိဝိတ္တတာ။ သွာယံ တဒင်္ဂဝိဝေကော ဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိဿရဏဝိဝေကောတိ ပဉ္စဝိဓော။ တဿ နာနတ္တံ “အရိယဓမ္မေ အဝိနီတော”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယမေဝ ဟိ တတ္ထ ဝိနယောတိ ဝုတ္တော။ ဧဝမေတသ္မိံ ပဉ္စဝိဓေ ဝိဝေကေ။

ဝိဝေကနိဿိတန္တိ တဒင်္ဂဝိဝေကနိဿိတံ သမုစ္ဆေဒဝိဝေကနိဿိတံ နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတဉ္စ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတီတိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တထာ ဟိ အယံ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာနုယုတ္တော ယောဂီ ဝိပဿနာက္ခဏေ ကိစ္စတော တဒင်္ဂဝိဝေကနိဿိတံ, အဇ္ဈာသယတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတံ, မဂ္ဂကာလေ ပန ကိစ္စတော သမုစ္ဆေဒဝိဝေကနိဿိတံ, အာရမ္မဏတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတံ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ။ ပဉ္စဝိဓဝိဝေကနိဿိတန္တိပိ ဧကေ၊ တေ ဟိ န ကေဝလံ ဗလဝဝိပဿနာမဂ္ဂဖလက္ခဏေသု ဧဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဥဒ္ဓရန္တိ၊ ဝိပဿနာပါဒကကသိဏဈာနအာနာပါနာသုဘဗြဟ္မဝိဟာရဈာနေသုပိ ဥဒ္ဓရန္တိ။ န စ ပဋိသိဒ္ဓါ အဋ္ဌကထာစရိယေဟိ။ တသ္မာ တေသံ မတေန ဧတေသံ ဈာနာနံ ပဝတ္တိက္ခဏေ ကိစ္စတော ဧဝ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကနိဿိတံ။

၁-သံ ၃-၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။

Yathā ca “vipassanākkhaṇe ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitan”ti vuttaṁ, evaṁ paṭippassaddhivivekanissitampi bhāvetīti vattuṁ vaṭṭati. Esa nayo **virāganissitā**dīsu. Vivekaṭṭhā eva hi virāgādayo.

Kevalañhettha **vossaggo** duvidho pariccāgavossaggo ca pakkhandanavossaggo cāti. Tattha **pariccāgavossaggo**ti vipassanākkhaṇe ca tadaṅgavasena, maggakkhaṇe ca samucchedavasena kilesappahānaṁ. **Pakkhandanavossaggo**ti vipassanākkhaṇe tanninnabhāvena, maggakkhaṇe pana ārammaṇakaraṇena nibbānapakkhandanaṁ. Tadubhayampi imasmiṁ lokiyalokuttaramissake atthavaṇṇanānaye vaṭṭati. Tathā hi ayaṁ satisambojjhaṅgo yathāvuttena pakārena kilese pariccajati, nibbānañca pakkhandati. **Vossaggapariṇāmin**ti iminā pana sakalena vacanena vossaggattaṁ pariṇamantaṁ pariṇatañca paripaccantaṁ paripakkañcāti. Idaṁ vuttaṁ hoti “ayañhi bojjhaṅgabhāvanānuyutto bhikkhu yathā satisambojjhaṅgo kilesapariccāgavossaggattaṁ nibbānapakkhandanavossaggattañca paripaccati, yathā ca paripakko hoti, tathā naṁ bhāvetī”ti. Esa nayo sesabojjhaṅgesu.

Idha pana nibbānaṁyeva sabbasaṅkhatehi vivittattā **viveko,** sabbesaṁ virāgabhāvato **virāgo,** nirodhabhāvato **nirodho**ti vuttaṁ. Maggo eva ca vossaggapariṇāmī, tasmā satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekaṁ ārammaṇaṁ katvā pavattiyā vivekanissitaṁ. Tathā **virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ.** Tañca kho ariyamaggakkhaṇuppattiyā kilesānaṁ samucchedato pariccāgabhāvena ca nibbānapakkhandanabhāvena ca pariṇataṁ paripakkanti ayameva attho daṭṭhabbo. Esa nayo sesabojjhaṅgesu.

Yañhissāti etesu bojjhaṅgesu yaṁkiñci assa. Sesaṁ vuttanayameva. Āsavuppattiyaṁ panettha imesaṁ uparimaggattayasampayuttānaṁ bojjhaṅgānaṁ abhāvitattā ye uppajjeyyuṁ kāmāsavo bhavāsavo avijjāsavoti tayo āsavā, bhāvayato evaṁsa te āsavā na hontīti ayaṁ nayo veditabbo.

Ime vuccanti -pa- bhāvanā pahātabbāti ime tayo āsavā imāya maggattayasampayuttāya bojjhaṅgabhāvanāya pahātabbāti vuccantīti veditabbā.

ယထာ စ “ဝိပဿနာက္ခဏေ အဇ္ဈာသယတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကနိဿိတမ္ပိ ဘာဝေတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဧသ နယော **ဝိရာဂနိဿိတာ**ဒီသု။ ဝိဝေကဋ္ဌာ ဧဝ ဟိ ဝိရာဂါဒယော။

ကေဝလဉ္ဟေတ္ထ **ဝေါဿဂ္ဂေါ** ဒုဝိဓော ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ စ ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ စာတိ။ တတ္ထ **ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ ဝိပဿနာက္ခဏေ စ တဒင်္ဂဝသေန, မဂ္ဂက္ခဏေ စ သမုစ္ဆေဒဝသေန ကိလေသပ္ပဟာနံ။ **ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ ဝိပဿနာက္ခဏေ တန္နိန္နဘာဝေန, မဂ္ဂက္ခဏေ ပန အာရမ္မဏကရဏေန နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနံ။ တဒုဘယမ္ပိ ဣမသ္မိံ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကေ အတ္ထဝဏ္ဏနာနယေ ဝဋ္ဋတိ။ တထာ ဟိ အယံ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ယထာဝုတ္တေန ပကာရေန ကိလေသေ ပရိစ္စဇတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ ပက္ခန္ဒတိ။ **ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိ**န္တိ ဣမိနာ ပန သကလေန ဝစနေန ဝေါဿဂ္ဂတ္ထံ ပရိဏမန္တံ ပရိဏတဉ္စ ပရိပစ္စန္တံ ပရိပက္ကဉ္စာတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ “အယဉ္ဟိ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာနုယုတ္တော ဘိက္ခု ယထာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ကိလေသပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂတ္ထံ နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂတ္ထဉ္စ ပရိပစ္စတိ၊ ယထာ စ ပရိပက္ကော ဟောတိ၊ တထာ နံ ဘာဝေတီ”တိ။ ဧသ နယော သေသဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။

ဣဓ ပန နိဗ္ဗာနံယေဝ သဗ္ဗသင်္ခတေဟိ ဝိဝိတ္တတ္တာ **ဝိဝေကော၊** သဗ္ဗေသံ ဝိရာဂဘာဝတော **ဝိရာဂေါ၊** နိရောဓဘာဝတော **နိရောဓော**တိ ဝုတ္တံ။ မဂ္ဂေါ ဧဝ စ ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမီ၊ တသ္မာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တိယာ ဝိဝေကနိဿိတံ။ တထာ **ဝိရာဂနိဿိတံ နိရောဓနိဿိတံ**။ တဉ္စ ခေါ အရိယမဂ္ဂက္ခဏုပ္ပတ္တိယာ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆေဒတော ပရိစ္စာဂဘာဝေန စ နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနဘာဝေန စ ပရိဏတံ ပရိပက္ကန္တိ အယမေဝ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဧသ နယော သေသဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။

ယဉ္ဟိဿာတိ ဧတေသု ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု ယံကိဉ္စိ အဿ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ အာသဝုပ္ပတ္တိယံ ပနေတ္ထ ဣမေသံ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ပယုတ္တာနံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အဘာဝိတတ္တာ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ ကာမာသဝေါ ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ တယော အာသဝါ၊ ဘာဝယတော ဧဝံသ တေ အာသဝါ န ဟောန္တီတိ အယံ နယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣမေ ဝုစ္စန္တိ။ ပ။ ဘာဝနာ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဣမေ တယော အာသဝါ ဣမာယ မဂ္ဂတ္တယသမ္ပယုတ္တာယ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

28. Idāni imehi sattahākārehi pahīnāsavaṁ bhikkhuṁ thomento āsavappahāne cassa ānisaṁsaṁ dassento eteheva ca kāraṇehi āsavappahāne sattānaṁ ussukkaṁ janento **yato kho bhikkhave -pa- antamakāsi dukkhassā**ti āha. Tattha **yato kho**ti sāmivacane tokāro, yassa khoti vuttaṁ hoti. Porāṇā pana yasmiṁ kāleti vaṇṇayanti. **Ye āsavā dassanā pahātabbā**ti ye āsavā dassanena pahātabbā, te dassaneneva pahīnā honti, na appahīnesuyeva pahīnasaññī hoti. Evaṁ sabbattha vitthāro.

Sabbāsavasaṁvarasaṁvutoti sabbehi āsavapidhānehi pihito, sabbesaṁ vā āsavānaṁ pidhānehi pihito. **Acchecchi taṇhan**ti sabbampi taṇhaṁ chindi saṁchindi samucchindi. **Vivattayi saṁyojanan**ti dasavidhampi saṁyojanaṁ parivattayi nimmalamakāsi. **Sammā**ti hetunā kāraṇena. **Mānābhisamayā**ti mānassa dassanābhisamayā pahānābhisamayā ca. Arahattamaggo hi kiccavasena mānaṁ passati, ayamassa dassanābhisamayo. Tena diṭṭho pana so tāvadeva pahīyati diṭṭhavisena diṭṭhasattānaṁ[1] jīvitaṁ viya. Ayamassa pahānābhisamayo.

Antamakāsi dukkhassāti evaṁ arahattamaggena sammā mānassa diṭṭhattā pahīnattā ca ye ime "kāyabandhanassa anto jīrati[2]. Haritantaṁ vā"ti[3] evaṁ vutta-antimamariyādanto ca, "antamidaṁ bhikkhave jīvikānan"ti[4] evaṁ vuttalāmakanto ca, "sakkāyo eko anto"ti[5] evaṁ vuttakoṭṭhāsanto ca, "esevanto dukkhassa sabbapaccayasaṅkhayā"ti[6] evaṁ vuttakoṭanto cāti evaṁ cattāro antā, tesu sabbasseva vaṭṭadukkhassa antaṁ catutthakoṭisaṅkhātaṁ antimakoṭisaṅkhātaṁ antamakāsi paricchedaṁ parivaṭumaṁ akāsi, antimasamussayamattāvasesaṁ dukkhamakāsīti vuttaṁ hoti.

Attamanā te bhikkhūti sakamanā tuṭṭhamanā, pītisomanassehi vā sampayuttamanā hutvā. **Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun**ti idaṁ dukkhassa

1. Dāṭhavisena daṭṭhasattānaṁ (Syā) 2. Vi 4. 277 piṭṭhe. 3. Ma 1. 246 piṭṭhe.
4. Khu 1. 255; Saṁ 2. 76 piṭṭhe. 5. Aṁ 2. 351 piṭṭhe. 6. Saṁ 1. 311 piṭṭhe.

၂၈။ ဣဒါနိ ဣမေဟိ သတ္တဟာကာရေဟိ ပဟီနာသဝံ ဘိက္ခုံ ထောမေန္တော အာသဝပ္ပဟာနေ စဿ အာနိသံသံ ဒဿေန္တော ဧတေဟေဝ စ ကာရဏေဟိ အာသဝပ္ပဟာနေ သတ္တာနံ ဥဿုက္ကံ ဇနေန္တော **ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ။ပ။ အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာ**တိ အာဟ။ တတ္ထ **ယတော ခေါ**တိ သာမိဝစနေ တော-ကာရော၊ ယဿ ခေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပေါရာဏာ ပန ယသ္မိံ ကာလေတိ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **ယေ အာသဝါ ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ**တိ ယေ အာသဝါ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗာ၊ တေ ဒဿနေနေဝ ပဟီနာ ဟောန္တိ၊ န အပ္ပဟီနေသုယေဝ ပဟီနသညီ ဟောတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ဝိတ္ထာရော။

သဗ္ဗာသဝသံဝရသံဝုတောတိ သဗ္ဗေဟိ အာသဝပိဓာနေဟိ ပိဟိတော၊ သဗ္ဗေသံ ဝါ အာသဝါနံ ပိဓာနေဟိ ပိဟိတော။ **အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှ**န္တိ သဗ္ဗမ္ပိ တဏှံ ဆိန္ဒိ သံဆိန္ဒိ သမုစ္ဆိန္ဒိ။ **ဝိဝတ္တယိ သံယောဇန**န္တိ ဒသဝိဓမ္ပိ သံယောဇနံ ပရိဝတ္တယိ နိမ္မလမကာသိ။ **သမ္မာ**တိ ဟေတုနာ ကာရဏေန။ **မာနာဘိသမယာ**တိ မာနဿ ဒဿနာဘိသမယာ ပဟာနာဘိသမယာ စ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဟိ ကိစ္စဝသေန မာနံ ပဿတိ၊ အယမဿ ဒဿနာဘိသမယော။ တေန ဒိဋ္ဌော ပန သော တာဝဒေဝ ပဟီယတိ ဒိဋ္ဌဝိသေန ဒိဋ္ဌသတ္တာနံ[၁] ဇီဝိတံ ဝိယ။ အယမဿ ပဟာနာဘိသမယော။

အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာတိ ဧဝံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သမ္မာ မာနဿ ဒိဋ္ဌတ္တာ ပဟီနတ္တာ စ ယေ ဣမေ "ကာယဗန္ဓနဿ အန္တော ဇီရတိ[၂]။ ဟရိတန္တံ ဝါ"တိ[၃] ဧဝံ ဝုတ္တအန္တိမမရိယာဒန္တော စ၊ "အန္တမိဒံ ဘိက္ခဝေ ဇီဝိကာန"န္တိ[၄] ဧဝံ ဝုတ္တလာမကန္တော စ၊ "သက္ကာယော ဧကော အန္တော"တိ[၅] ဧဝံ ဝုတ္တကောဋ္ဌာသန္တော စ၊ "ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿ သဗ္ဗပစ္စယသင်္ခယာ"တိ[၆] ဧဝံ ဝုတ္တကောဋန္တော စာတိ ဧဝံ စတ္တာရော အန္တာ၊ တေသု သဗ္ဗဿေဝ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တံ စတုတ္ထကောဋိသင်္ခါတံ အန္တိမကောဋိသင်္ခါတံ အန္တမကာသိ ပရိစ္ဆေဒံ ပရိဝဋုမံ အကာသိ၊ အန္တိမသမုဿယမတ္တာဝသေသံ ဒုက္ခမကာသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အတ္တမနာ တေ ဘိက္ခူတိ သကမနာ တုဋ္ဌမနာ၊ ပီတိသောမနဿေဟိ ဝါ သမ္ပယုတ္တမနာ ဟုတွာ။ **ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒု**န္တိ ဣဒံ ဒုက္ခဿ

၁-ဒါဌာဝိသေန ဒဋ္ဌသတ္တာနံ (သျာ) ၂-ဝိ ၄-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၂၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၁-၂၅၅၊ သံ ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၅-အံ ၂-၃၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၆-သံ ၁-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။

antakiriyāpariyosānaṁ Bhagavato bhāsitaṁ sukathitaṁ sulapitaṁ, evametaṁ Bhagavā evametaṁ Sugatāti matthakena sampaṭicchantā abbhanumodiṁsūti.

Sesamettha yaṁ na vuttaṁ, taṁ pubbe vuttattā suviññeyyattā ca na vuttaṁ. Tasmā sabbaṁ vuttānusārena anupadaso paccavekkhitabbaṁ.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sabbāsavasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Dhammadāyādasuttavaṇṇanā

29. **Evaṁ me sutan**ti Dhammadāyādasuttaṁ. Yasmā panassa aṭṭhuppattiko nikkhepo, tasmā taṁ dassetvāvassa apubbapadavaṇṇanaṁ karissāma. Katarāya ca pana idaṁ aṭṭhuppattiyā nikkhittanti. Lābhasakkāre. Bhagavato kira mahālābhasakkāro uppajji. Yathā taṁ cattāro asaṅkhyeyye pūritadānapāramīsañcayassa sabbadisāsu yamakamahāmegho vuṭṭhahitvā mahoghaṁ viya sabbapāramiyo ekasmiṁ attabhāve vipākaṁ dassāmāti sampiṇḍitā viya lābhasakkāramahoghaṁ nibbattayiṁsu. Tato tato annapānayānavatthamālāgandhavilepanādihatthā khattiyabrāhmaṇādayo āgantvā "kahaṁ Buddho kahaṁ Bhagavā kahaṁ devadevo narāsabho purisasīho"ti Bhagavantaṁ pariyesanti. Sakaṭasatehipi paccaye āharitvā okāsaṁ alabhamānā samantā gāvutappamāṇampi sakaṭadhurena sakaṭadhuramāhaccatiṭṭhanti ceva anubandhanti ca andhakavindabrāhmaṇādayo viya. Sabbaṁ Khandhake tesu tesu suttesu ca āgatanayeneva veditabbaṁ. Yathā ca Bhagavato, evaṁ bhikkhusaṁghassāpi.

> Vuttampi cetaṁ "tena kho pana samayena Bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, Bhikkhusaṁghopi kho sakkato hoti -pa- parikkhārānan"ti[1]. Tathā

1. Khu 1. 89 piṭṭhe.

အန္တကိရိယာပရိယောသာနံ ဘဂဝတော ဘာသိတံ သုကထိတံ သုလပိတံ၊ ဧဝမေတံ ဘဂဝါ ဧဝမေတံ သုဂတာတိ မတ္ထကေန သမ္ပဋိစ္ဆန္တာ အဗ္ဘာနုမောဒိံသူတိ။

သေသမေတ္ထ ယံ န ဝုတ္တံ၊ တံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တတ္တာ သုဝိညေယျတ္တာ စ န ဝုတ္တံ။ တသ္မာ သဗ္ဗံ ဝုတ္တာနုသာရေန အနုပဒသော ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သဗ္ဗာသဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တံ။ ယသ္မာ ပနဿ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော နိက္ခေပေါ၊ တသ္မာ တံ ဒဿေတွာဝဿ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ။ ကတရာယ စ ပန ဣဒံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ နိက္ခိတ္တန္တိ။ လာဘသက္ကာရေ။ ဘဂဝတော ကိရ မဟာလာဘသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ယထာ တံ စတ္တာရော အသင်္ချေယျေ ပူရိတဒါနပါရမီသဉ္စယဿ သဗ္ဗဒိသာသု ယမကမဟာမေဃော ဝုဋ္ဌဟိတွာ မဟောဃံ ဝိယ သဗ္ဗပါရမိယော ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒဿာမာတိ သမ္ပိဏ္ဍိတာ ဝိယ လာဘသက္ကာရမဟောဃံ နိဗ္ဗတ္တယိံသု။ တတော တတော အန္နပါနယာနဝတ္ထမာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒိဟတ္ထာ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏာဒယော အာဂန္တွာ "ကဟံ ဗုဒ္ဓေါ ကဟံ ဘဂဝါ ကဟံ ဒေဝဒေဝေါ နရာသဘော ပုရိသသီဟော"တိ ဘဂဝန္တံ ပရိယေသန္တိ။ သကဋသတေဟိပိ ပစ္စယေ အာဟရိတွာ ဩကာသံ အလဘမာနာ သမန္တာ ဂါဝုတပ္ပမာဏမ္ပိ သကဋဓုရေန သကဋဓုရမာဟစ္စ တိဋ္ဌန္တိ စေဝ အနုဗန္ဓန္တိ စ အန္ဓကဝိန္ဒဗြာဟ္မဏာဒယော ဝိယ။ သဗ္ဗံ ခန္ဓကေ တေသု တေသု သုတ္တေသု စ အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ စ ဘဂဝတော၊ ဧဝံ ဘိက္ခုသံဃဿာပိ။

> ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ သက္ကတော ဟောတိ ဂရုကတော မာနိတော ပူဇိတော အပစိတော လာဘီ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာနံ၊ ဘိက္ခုသံဃောပိ ခေါ သက္ကတော ဟောတိ။ပ။ ပရိက္ခာရာန"န္တိ[၁]။ တထာ

၁-ခု ၁-၈၉-ပိဋ္ဌေ။

“yāvatā kho Cunda etarahi saṁgho vā gaṇo vā loke uppanno, nāhaṁ Cunda aññaṁ ekasaṁghampi samanupassāmi, evaṁ lābhaggayasaggapattaṁ, yathariva Cunda bhikkhusaṁgho”ti[1].

Svāyaṁ Bhagavato ca bhikkhusaṁghassa ca uppanno lābhasakkāro ekato hutvā dvinnaṁ mahānadīnaṁ udakamiva appameyyo ahosi. Kamena bhikkhū paccayagarukā paccayabāhulikā ahesuṁ. Pacchābhattampi telamadhuphāṇitādīsu āhaṭesu gaṇḍiṁ yeva paharitvā “amhākaṁ ācariyassa detha, upajjhāyassa dethā”ti uccāsaddamahāsaddaṁ karonti. Sā ca nesaṁ pavatti Bhagavatopi pākaṭā ahosi. Tato Bhagavā ananucchavikanti dhammasaṁvegaṁ uppādetvā cintesi—

“Paccayā akappiyāti na sakkā sikkhāpadaṁ paññapetuṁ. Paccayapaṭibaddhā hi kulaputtānaṁ samaṇadhammavutti. Handāhaṁ dhammadāyādapaṭipadaṁ desemi. Sā sikkhākāmānaṁ kulaputtānaṁ sikkhāpadapaññatti viya bhavissati nagaradvāre ṭhapitasabbakāyika-ādāso viya ca, yathā hi nagaradvāre ṭhapite sabbākāyike ādāse cattāro vaṇṇā attano chāyaṁ disvā vajjaṁ pahāya niddosā honti, evameva sikkhākāmā kulaputtā payogamaṇḍanena[2] attānaṁ maṇḍetukāmā imaṁ sabbakāyikādāsūpamaṁ desanaṁ āvajjitvā āmisadāyādapaṭipadaṁ vajjetvā dhammadāyādapaṭipadaṁ pūrentā khippameva jātijarāmaraṇassa antaṁ karissantī”ti. Imissā aṭṭhuppattiyā idaṁ suttaṁ abhāsi.

Tattha **dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha, mā āmisadāyādā**ti dhammassa me dāyādā bhikkhave bhavatha, mā āmisassa. Yo mayhaṁ dhammo, tassa paṭiggāhakā bhavatha. Yañca kho mayhaṁ āmisaṁ, tassa mā paṭiggāhakā bhavathāti vuttaṁ hoti. Tattha dhammopi duvidho nippariyāyadhammo pariyāyadhammoti. Āmisampi duvidhaṁ nippariyāyāmisaṁ pariyāyāmisanti. Kathaṁ? Maggaphalanibbānabhedo hi navavidhopi lokuttaradhammo **nippariyāyadhammo** nibbattitadhammo, na yena kenaci pariyāyena kāraṇena vā lesena vā dhammo. Yaṁ panidaṁ vivaṭṭūpanissitaṁ kusalaṁ, seyyathidaṁ,

1. Dī 3. 104 piṭṭhe.
2. Sikkhāyogamaṇḍanena (Sī)

“ယာဝတာ ခေါ စုန္ဒ ဧတရဟိ သံဃော ဝါ ဂဏော ဝါ လောကေ ဥပ္ပန္နော၊ နာဟံ စုန္ဒ အညံ ဧကသံဃမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ဧဝံ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပတ္တံ၊ ယထရိဝ စုန္ဒ ဘိက္ခုသံဃော”တိ[၁]။

သွာယံ ဘဂဝတော စ ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဥပ္ပန္နော လာဘသက္ကာရော ဧကတော ဟုတွာ ဒွိန္နံ မဟာနဒီနံ ဥဒကမိဝ အပ္ပမေယျော အဟောသိ။ ကမေန ဘိက္ခူ ပစ္စယဂရုကာ ပစ္စယဗာဟုလိကာ အဟေသုံ။ ပစ္ဆာဘတ္တမ္ပိ တေလမဓုဖာဏိတာဒီသု အာဟဋေသု ဂဏ္ဍိံ ယေဝ ပဟရိတွာ “အမှာကံ အာစရိယဿ ဒေထ၊ ဥပဇ္ဈာယဿ ဒေထာ”တိ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တိ။ သာ စ နေသံ ပဝတ္တိ ဘဂဝတောပိ ပါကဋာ အဟောသိ။ တတော ဘဂဝါ အနနုစ္ဆဝိကန္တိ ဓမ္မသံဝေဂံ ဥပ္ပါဒေတွာ စိန္တေသိ—

“ပစ္စယာ အကပ္ပိယာတိ န သက္ကာ သိက္ခာပဒံ ပညပေတုံ။ ပစ္စယပဋိဗဒ္ဓါ ဟိ ကုလပုတ္တာနံ သမဏဓမ္မဝုတ္တိ။ ဟန္ဒါဟံ ဓမ္မဒါယာဒပဋိပဒံ ဒေသေမိ။ သာ သိက္ခာကာမာနံ ကုလပုတ္တာနံ သိက္ခာပဒပညတ္တိ ဝိယ ဘဝိဿတိ နဂရဒွါရေ ဌပိတသဗ္ဗကာယိကအာဒါသော ဝိယ စ၊ ယထာ ဟိ နဂရဒွါရေ ဌပိတေ သဗ္ဗကာယိကေ အာဒါသေ စတ္တာရော ဝဏ္ဏာ အတ္တနော ဆာယံ ဒိသွာ ဝဇ္ဇံ ပဟာယ နိဒ္ဒေါသာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝ သိက္ခာကာမာ ကုလပုတ္တာ ပယောဂမဏ္ဍနေန[၂] အတ္တာနံ မဏ္ဍေတုကာမာ ဣမံ သဗ္ဗကာယိကာဒါသူပမံ ဒေသနံ အာဝဇ္ဇိတွာ အာမိသဒါယာဒပဋိပဒံ ဝဇ္ဇေတွာ ဓမ္မဒါယာဒပဋိပဒံ ပူရေန္တာ ခိပ္ပမေဝ ဇာတိဇရာမရဏဿ အန္တံ ကရိဿန္တီ”တိ။ ဣမိဿာ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ ဣဒံ သုတ္တံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထ၊ မာ အာမိသဒါယာဒါ**တိ ဓမ္မဿ မေ ဒါယာဒါ ဘိက္ခဝေ ဘဝထ၊ မာ အာမိသဿ။ ယော မယှံ ဓမ္မော၊ တဿ ပဋိဂ္ဂါဟကာ ဘဝထ။ ယဉ္စ ခေါ မယှံ အာမိသံ၊ တဿ မာ ပဋိဂ္ဂါဟကာ ဘဝထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဓမ္မောပိ ဒုဝိဓော နိပ္ပရိယာယဓမ္မော ပရိယာယဓမ္မောတိ။ အာမိသမ္ပိ ဒုဝိဓံ နိပ္ပရိယာယာမိသံ ပရိယာယာမိသန္တိ။ ကထံ? မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနဘေဒေါ ဟိ နဝဝိဓောပိ လောကုတ္တရဓမ္မော **နိပ္ပရိယာယဓမ္မော** နိဗ္ဗတ္တိတဓမ္မော၊ န ယေန ကေနစိ ပရိယာယေန ကာရဏေန ဝါ လေသေန ဝါ ဓမ္မော။ ယံ ပနိဒံ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿိတံ ကုသလံ၊ သေယျထိဒံ၊

၁-ဒီ ၃-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-သိက္ခာယောဂမဏ္ဍနေန (သီ)

idhekacco vivaṭṭaṁ patthento dānaṁ deti, sīlaṁ samādiyati, uposathakammaṁ karoti, gandhamālādīhi vatthupūjaṁ karoti, dhammaṁ suṇāti deseti jhānasamāpattiyo nibbatteti, evaṁ karonto anupubbena nippariyāyadhammaṁ amataṁ nibbānaṁ paṭilabhati, ayaṁ **pariyāyadhammo.** Tathā cīvarādayo cattāro paccayā **nippariyāyāmisameva,** na aññena pariyāyena kāraṇena vā lesena vā āmisaṁ. Yaṁ panidaṁ vaṭṭagāmikusalaṁ, seyyathidaṁ, idhekacco vaṭṭaṁ patthento sampattibhavaṁ icchamāno dānaṁ deti -pa- samāpattiyo nibbatteti, evaṁ karonto anupubbena devamanussasampattiṁ paṭilabhati, idaṁ **pariyāyāmisaṁ** nāma.

Tattha nippariyāyadhammopi Bhagavatoyeva santako. Bhagavatā hi kathitattā bhikkhū maggaphalanibbānāni adhigacchanti. Vuttampi cetaṁ "so hi brāhmaṇa Bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā, asañjātassa maggassa sañjanetā, anakkhātassa maggassa akkhātā, maggaññū maggavidū maggakovido. Maggānugā ca pana etarahi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā"ti[1] ca, "so hāvuso Bhagavā jānaṁ jānāti, passaṁ passati cakkhubhūto ñāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto vattā pavattā atthassa ninnetā amatassa dātā dhammassāmī Tathāgato"ti[2] ca.

Pariyāyadhammopi Bhagavatoyeva santako. Bhagavatā hi kathitattā evaṁ jānanti "vivaṭṭaṁ patthetvā dānaṁ dento -pa- samāpattiyo nibbattento anukkamena amataṁ nibbānaṁ paṭilabhatī"ti. Nippariyāyāmisampi ca Bhagavatoyeva santakaṁ. Bhagavatā hi anuññātattāyeva bhikkhūhi Jīvakavatthuṁ ādiṁ katvā paṇītacīvaraṁ laddhaṁ. Yathāha "anujānāmi bhikkhave gahapaticīvaraṁ. Yo icchati, paṁsukūliko hotu. Yo icchati, gahapaticīvaraṁ sādiyatu. Itarītarenapāhaṁ bhikkhave santuṭṭhiṁyeva vaṇṇemī"ti[3].

Pubbe ca bhikkhū paṇītapiṇḍapātaṁ nālatthuṁ. Sapadānapiṇḍiyālopabhojanā evāhesuṁ. Tehi Rājagahe viharantena Bhagavatā "anujānāmi bhikkhave saṁghabhattaṁ uddesabhattaṁ nimantanaṁ salākabhattaṁ

1. Ma 3. 59 piṭṭhe. 2. Ma 1. 157 piṭṭhe. 3. Vi 3. 392 piṭṭhe.

ဣဓေကစ္စော ဝိဝဋ္ဋံ ပတ္ထေန္တော ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ဝတ္ထုပူဇံ ကရောတိ၊ ဓမ္မံ သုဏာတိ ဒေသေတိ ဈာနသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ဧဝံ ကရောန္တော အနုပုဗ္ဗေန နိပ္ပရိယာယဓမ္မံ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ပဋိလဘတိ၊ အယံ **ပရိယာယဓမ္မော**။ တထာ စီဝရာဒယော စတ္တာရော ပစ္စယာ **နိပ္ပရိယာယာမိသမေဝ**၊ န အညေန ပရိယာယေန ကာရဏေန ဝါ လေသေန ဝါ အာမိသံ။ ယံ ပနိဒံ ဝဋ္ဋဂါမိကုသလံ၊ သေယျထိဒံ၊ ဣဓေကစ္စော ဝဋ္ဋံ ပတ္ထေန္တော သမ္ပတ္တိဘဝံ ဣစ္ဆမာနော ဒါနံ ဒေတိ။ပ။ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ဧဝံ ကရောန္တော အနုပုဗ္ဗေန ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘတိ၊ ဣဒံ **ပရိယာယာမိသံ** နာမ။

တတ္ထ နိပ္ပရိယာယဓမ္မောပိ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကော။ ဘဂဝတာ ဟိ ကထိတတ္တာ ဘိက္ခူ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာနိ အဓိဂစ္ဆန္တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "သော ဟိ ဗြာဟ္မဏ ဘဂဝါ အနုပ္ပန္နဿ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒေတာ၊ အသဉ္ဇာတဿ မဂ္ဂဿ သဉ္ဇနေတာ၊ အနက္ခာတဿ မဂ္ဂဿ အက္ခာတာ၊ မဂ္ဂညူ မဂ္ဂဝိဒူ မဂ္ဂကောဝိဒေါ။ မဂ္ဂါနုဂါ စ ပန ဧတရဟိ သာဝကာ ဝိဟရန္တိ ပစ္ဆာ သမန္နာဂတာ"တိ[၁] စ, "သော ဟာဝုသော ဘဂဝါ ဇာနံ ဇာနာတိ၊ ပဿံ ပဿတိ စက္ခုဘူတော ဉာဏဘူတော ဓမ္မဘူတော ဗြဟ္မဘူတော ဝတ္တာ ပဝတ္တာ အတ္ထဿ နိန္နေတာ အမတဿ ဒါတာ ဓမ္မဿာမီ တထာဂတော"တိ[၂] စ။

ပရိယာယဓမ္မောပိ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကော။ ဘဂဝတာ ဟိ ကထိတတ္တာ ဧဝံ ဇာနန္တိ "ဝိဝဋ္ဋံ ပတ္ထေတွာ ဒါနံ ဒေန္တော။ပ။ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေန္တော အနုက္ကမေန အမတံ နိဗ္ဗာနံ ပဋိလဘတီ"တိ။ နိပ္ပရိယာယာမိသမ္ပိ စ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကံ။ ဘဂဝတာ ဟိ အနုညာတတ္တာယေဝ ဘိက္ခူဟိ ဇီဝကဝတ္ထုံ အာဒိံ ကတွာ ပဏီတစီဝရံ လဒ္ဓံ။ ယထာဟ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဂဟပတိစီဝရံ။ ယော ဣစ္ဆတိ၊ ပံသုကူလိကော ဟောတု။ ယော ဣစ္ဆတိ၊ ဂဟပတိစီဝရံ သာဒိယတု။ ဣတရီတရေနပါဟံ ဘိက္ခဝေ သန္တုဋ္ဌိံယေဝ ဝဏ္ဏေမီ"တိ[၃]။

ပုဗ္ဗေ စ ဘိက္ခူ ပဏီတပိဏ္ဍပါတံ နာလတ္ထုံ။ သပဒါနပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇနာ ဧဝါဟေသုံ။ တေဟိ ရာဇဂဟေ ဝိဟရန္တေန ဘဂဝတာ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သံဃဘတ္တံ ဥဒ္ဒေသဘတ္တံ နိမန္တနံ သလာကဘတ္တံ

၁-မ ၃-၅၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၃-၃၉၂-ပိဋ္ဌေ။

pakkhikaṁ uposathikaṁ pāṭipadikan"ti[1] evaṁ anuññātattāyeva paṇītabhojanaṁ laddhaṁ. Tathā senāsanaṁ. Pubbe hi akatapabbhārarukkhamūlādisenāsanāyeva bhikkhū ahesuṁ. Te "anujānāmi bhikkhave pañca leṇānī"ti[2] evaṁ Bhagavatā anuññātattāyeva vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṁ guhāti imāni senāsanāni labhiṁsu. Pubbe ca muttaharītakeneva bhesajjaṁ akaṁsu. Te Bhagavatāyeva "anujānāmi bhikkhave pañca bhesajjāni, seyyathidaṁ, sappi, navanītaṁ, telaṁ, madhu, phāṇitan"ti[3] evamādinā nayena anuññātattā nānābhesajjāni labiṁsu.

Pariyāyāmisampi Bhagavatoyeva santakaṁ. Bhagavatā hi kathitattā yeva jānanti "sampattibhavaṁ patthento dānaṁ datvā sīlaṁ -pa- samāpattiyo nibbattetvā anukkamena pariyāyāmisaṁ dibbasampattiṁ manussasampattiṁ paṭilabhatī"ti. Tadeva, yasmā nippariyāyadhammopi pariyāyadhammopi nippariyāyāmisampi pariyāyāmisampi Bhagavatoyeva santakaṁ, tasmā tattha attano sāmibhāvaṁ dassento āha "dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha, mā āmisadāyādā"ti.

Yo mayhaṁ santako duvidhopi dhammo, tassa dāyādā bhavatha. Yaṁ ca kho etaṁ mayhameva santakaṁ āmisaṁ, tassa dāyādā mā bhavatha. Dhammakoṭṭhāsasseva sāmino bhavatha, mā āmisakoṭṭhāsassa. Yo hi Jinasāsane pabbajitvā paccayaparamo viharati catūsu taṇhuppādesu sandissamāno nikkhittadhuro dhammānudhammappaṭipattiyaṁ, ayaṁ **āmisadāyādo** nāma. Tādisā mā bhavatha. Yo pana anuññātapaccayesu appicchatādīni nissāya paṭisaṅkhā sevamāno paṭipattiparamo viharati catūsu ariyavaṁsesu sandissamāno, ayaṁ **dhammadāyādo** nāma. Tādisā bhavathāti vuttaṁ hoti.

Idāni yesaṁ tattha etadahosi, bhavissati vā anāgatamaddhānaṁ "kiṁ nu kho Bhagavā sāvakānaṁ alābhatthiko evamāhā"ti tesaṁ atipaṇītalābhatthiko ahaṁ evaṁ vadāmīti dassetuṁ āha **atthi me tumhesu -pa- no āmisadāyādāti**.

1. Vi 4. 329 piṭṭhe. 2. Vi 4. 290 piṭṭhe. 3. Vi 3. 290 piṭṭhe.

ပက္ခိကံ ဥပေါသထိကံ ပါဋိပဒိက”န္တိ[၁] ဧဝံ အနုညာတတ္တာယေဝ ပဏီတဘောဇနံ လဒ္ဓံ။ တထာ သေနာသနံ။ ပုဗ္ဗေ ဟိ အကတပဗ္ဘာရရုက္ခမူလာဒိသေနာသနာယေဝ ဘိက္ခူ အဟေသုံ။ တေ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စ လေဏာနီ”တိ[၂] ဧဝံ ဘဂဝတာ အနုညာတတ္တာယေဝ ဝိဟာရော အဍ္ဎယောဂေါ ပါသာဒေါ ဟမ္မိယံ ဂုဟာတိ ဣမာနိ သေနာသနာနိ လဘိံသု။ ပုဗ္ဗေ စ မုတ္တဟရီတကေနေဝ ဘေသဇ္ဇံ အကံသု။ တေ ဘဂဝတာယေဝ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စ ဘေသဇ္ဇာနိ၊ သေယျထိဒံ၊ သပ္ပိ၊ နဝနီတံ၊ တေလံ၊ မဓု၊ ဖာဏိတ”န္တိ[၃] ဧဝမာဒိနာ နယေန အနုညာတတ္တာ နာနာဘေသဇ္ဇာနိ လဘိံသု။

ပရိယာယာမိသမ္ပိ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကံ။ ဘဂဝတာ ဟိ ကထိတတ္တာ ယေဝ ဇာနန္တိ “သမ္ပတ္တိဘဝံ ပတ္ထေန္တော ဒါနံ ဒတွာ သီလံ။ပ။ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ အနုက္ကမေန ပရိယာယာမိသံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ မနုဿသမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘတီ”တိ။ တဒေဝ, ယသ္မာ နိပ္ပရိယာယဓမ္မောပိ ပရိယာယဓမ္မောပိ နိပ္ပရိယာယာမိသမ္ပိ ပရိယာယာမိသမ္ပိ ဘဂဝတောယေဝ သန္တကံ၊ တသ္မာ တတ္ထ အတ္တနော သာမိဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ “ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထ၊ မာ အာမိသဒါယာဒါ”တိ။

ယော မယှံ သန္တကော ဒုဝိဓောပိ ဓမ္မော၊ တဿ ဒါယာဒါ ဘဝထ။ ယံ စ ခေါ ဧတံ မယှမေဝ သန္တကံ အာမိသံ၊ တဿ ဒါယာဒါ မာ ဘဝထ။ ဓမ္မကောဋ္ဌာသဿေဝ သာမိနော ဘဝထ၊ မာ အာမိသကောဋ္ဌာသဿ။ ယော ဟိ ဇိနသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပစ္စယပရမော ဝိဟရတိ စတူသု တဏှုပ္ပါဒေသု သန္ဒိဿမာနော နိက္ခိတ္တဓုရော ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိယံ၊ အယံ **အာမိသဒါယာဒော** နာမ။ တာဒိသာ မာ ဘဝထ။ ယော ပန အနုညာတပစ္စယေသု အပ္ပိစ္ဆတာဒီနိ နိဿာယ ပဋိသင်္ခါ သေဝမာနော ပဋိပတ္တိပရမော ဝိဟရတိ စတူသု အရိယဝံသေသု သန္ဒိဿမာနော၊ အယံ **ဓမ္မဒါယာဒော** နာမ။ တာဒိသာ ဘဝထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ယေသံ တတ္ထ ဧတဒဟောသိ, ဘဝိဿတိ ဝါ အနာဂတမဒ္ဓါနံ “ကိံ နု ခေါ ဘဂဝါ သာဝကာနံ အလာဘတ္ထိကော ဧဝမာဟာ”တိ တေသံ အတိပဏီတလာဘတ္ထိကော အဟံ ဧဝံ ဝဒါမီတိ ဒဿေတုံ အာဟ **အတ္ထိ မေ တုမှေသု။ပ။ နော အာမိသဒါယာဒါ**တိ။

၁-ဝိ ၄-၃၂၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၄-၂၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၃-၂၉၀-ပိဋ္ဌေ။

Tassāyamattho, atthi me tumhesu anukampā anuddayā hitesitā, kena nu kho kāraṇena kena upāyena sāvakā dhammadāyādā assu dhammakoṭṭhāsasāmino, no āmisadāyādāti. Ayaṁ pana adhippāyo, passati kira Bhagavā āmisagarukānaṁ āmise upakkhalitānaṁ atītakāle tāva Kapilassa bhikkhuno, "saṅghāṭipi ādittā hotī"ti[1] ādinā nayena āgatapāpabhikkhubhikkhunīsikkhamānādīnaṁ ca anekasatānaṁ apāyaparipūraṇattaṁ attano sāsane pabbajitānañca Devadattādīnaṁ. Dhammagarukānaṁ pana Sāriputtamoggallānamahākassapādīnaṁ abhiññāpaṭisambhidādiguṇappaṭilābhaṁ. Tasmā tesaṁ apāyā parimuttiṁ sabbaguṇasampattiñca icchanto āha "atthi me tumhesu anukampā kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyuṁ, no āmisadāyādā"ti. Paccayagaruko ca catuparisantare kūṭakahāpaṇo viya nibbutaṅgāro viya ca nittejo nippabho hoti. Tato vivattitacitto dhammagaruko tejavā sīhova abhibhuyyacārī, tasmāpi evamāha "atthi me -pa- no āmisadāyādā"ti.

Evaṁ "dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha, mā āmisadāyādā"ti idaṁ anukampāya paṇītataraṁ lābhaṁ icchantena vuttaṁ, no alābhatthikenāti sāvetvā idāni imassa ovādassa akaraṇe ādīnavaṁ dassento āha "tumhe ca me bhikkhave -pa- no dhammadāyādā"ti. Tattha **tumhepi tena ādiyā**[2] **bhaveyyāthā**ti tumhepi tena āmisadāyādabhāvena no dhammadāyādabhāvena ādiyā[2] bhaveyyātha apadisitabbā[3] visuṁ kātabbā vavatthapetabbā, viññūhi gārayhā bhaveyyāthāti vuttaṁ hoti. Kinti? Āmisadāyādā Satthusāvakā viharanti, no dhammadāyādāti.

Ahampi tena ādiyo bhaveyyanti ahampi tena tumhākaṁ āmisadāyādabhāvena no dhammadāyādabhāvena gārayho bhaveyyaṁ. Kinti? Āmisa -pa- dāyādāti. Idaṁ Bhagavā tesaṁ atīva mudukaraṇatthaṁ āha. Ayañhi ettha adhippāyo, sace bhikkhave tumhe āmisalolā carissatha, tattha viññū maṁ garahissanti "kathañhi nāma sabbaññū samāno attano

1. Vi 1. 148 piṭṭhe, Saṁ 1. 451 piṭṭhe ca.
2. Ādissā (Sī, Syā)
3. Avadisitabbā (Sī, Syā)

တဿာယမတ္ထော၊ အတ္ထိ မေ တုမှေသု အနုကမ္ပာ အနုဒ္ဒယာ ဟိတေသိတာ၊ ကေန နု ခေါ ကာရဏေန ကေန ဥပါယေန သာဝကာ ဓမ္မဒါယာဒါ အဿု ဓမ္မကောဋ္ဌာသသာမိနော၊ နော အာမိသဒါယာဒါတိ။ အယံ ပန အဓိပ္ပါယော၊ ပဿတိ ကိရ ဘဂဝါ အာမိသဂရုကာနံ အာမိသေ ဥပက္ခလိတာနံ အတီတကာလေ တာဝ ကပိလဿ ဘိက္ခုနော, “သင်္ဃာဋိပိ အာဒိတ္တာ ဟောတီ”တိ[1] အာဒိနာ နယေန အာဂတပါပဘိက္ခုဘိက္ခုနီသိက္ခမာနာဒီနံ စ အနေကသတာနံ အပါယပရိပူရဏတ္တံ အတ္တနော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတာနဉ္စ ဒေဝဒတ္တာဒီနံ။ ဓမ္မဂရုကာနံ ပန သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနမဟာကဿပါဒီနံ အဘိညာပဋိသမ္ဘိဒါဒိဂုဏပ္ပဋိလာဘံ။ တသ္မာ တေသံ အပါယာ ပရိမုတ္တိံ သဗ္ဗဂုဏသမ္ပတ္တိဉ္စ ဣစ္ဆန္တော အာဟ “အတ္ထိ မေ တုမှေသု အနုကမ္ပာ ကိန္တိ မေ သာဝကာ ဓမ္မဒါယာဒါ ဘဝေယျုံ၊ နော အာမိသဒါယာဒါ”တိ။ ပစ္စယဂရုကော စ စတုပရိသန္တရေ ကူဋကဟာပဏော ဝိယ နိဗ္ဗုတင်္ဂါရော ဝိယ စ နိတ္တေဇော နိပ္ပဘော ဟောတိ။ တတော ဝိဝတ္တိတစိတ္တော ဓမ္မဂရုကော တေဇဝါ သီဟောဝ အဘိဘုယျစာရီ၊ တသ္မာပိ ဧဝမာဟ “အတ္ထိ မေ။ပ။ နော အာမိသဒါယာဒါ”တိ။

ဧဝံ “ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထ၊ မာ အာမိသဒါယာဒါ”တိ ဣဒံ အနုကမ္ပာယ ပဏီတတရံ လာဘံ ဣစ္ဆန္တေန ဝုတ္တံ၊ နော အလာဘတ္ထိကေနာတိ သာဝေတွာ ဣဒါနိ ဣမဿ ဩဝါဒဿ အကရဏေ အာဒီနဝံ ဒဿေန္တော အာဟ “တုမှေ စ မေ ဘိက္ခဝေ။ပ။ နော ဓမ္မဒါယာဒါ”တိ။ တတ္ထ **တုမှေပိ တေန အာဒိယာ**[2] **ဘဝေယျာထာ**တိ တုမှေပိ တေန အာမိသဒါယာဒဘာဝေန နော ဓမ္မဒါယာဒဘာဝေန အာဒိယာ[2] ဘဝေယျာထ အပဒိသိတဗ္ဗာ[3] ဝိသုံ ကာတဗ္ဗာ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗာ, ဝိညူဟိ ဂါရယှာ ဘဝေယျာထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိန္တိ? အာမိသဒါယာဒါ သတ္ထုသာဝကာ ဝိဟရန္တိ၊ နော ဓမ္မဒါယာဒါတိ။

အဟမ္ပိ တေန အာဒိယော ဘဝေယျန္တိ အဟမ္ပိ တေန တုမှာကံ အာမိသဒါယာဒဘာဝေန နော ဓမ္မဒါယာဒဘာဝေန ဂါရယှော ဘဝေယျံ။ ကိန္တိ? အာမိသ။ပ။ ဒါယာဒါတိ။ ဣဒံ ဘဂဝါ တေသံ အတီဝ မုဒုကရဏတ္ထံ အာဟ။ အယဉ္ဟိ ဧတ္ထ အဓိပ္ပါယော၊ သစေ ဘိက္ခဝေ တုမှေ အာမိသလောလာ စရိဿထ၊ တတ္ထ ဝိညူ မံ ဂရဟိဿန္တိ “ကထဉ္ဟိ နာမ သဗ္ဗညူ သမာနော အတ္တနော

၁-ဝိ ၁-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ၊ သံ ၁-၄၅၁-ပိဋ္ဌေ စ။
၂-အာဒိဿာ (သီ၊ သျာ)
၃-အဝဒိသိတဗ္ဗာ (သီ၊ သျာ)

sāvake dhammadāyāde no āmisadāyāde kātuṁ na sakkotī”ti. Seyyathāpi nāma anākappasampanne bhikkhū disvā ācariyupajjhāye garahanti “kassime saddhivihārikā, kassantevāsikā”ti, seyyathā vā pana kulakumārake vā kulakumārikāyo vā dussīle pāpadhamme disvā mātāpitaro garahanti “kassime puttā, kassa dhītaro”ti, evameva maṁ viññū garahissanti “kathañhi nāma sabbaññū samāno attano sāvake dhammadāyāde no āmisadāyāde kātuṁ na sakkotī”ti.

Evaṁ imassa ovādassa akaraṇe ādīnavaṁ dassetvā karaṇe ānisaṁsaṁ dassento **tumhe ca me**ti-ādimāha. Tattha **ahampi tena na ādiyo bhaveyyan**ti seyyathāpi nāma vattaparipūrake daharabhikkhū uddesaparipucchāsampanne Vassasatikatthere viya ākappasampanne disvā, kassa saddhivihārikā, kassantevāsikāti, asukassāti, “patirūpaṁ therassa, paṭibalo vata ovadituṁ anusāsitun”ti ācariyupajjhāyā na ādiyā na gārayhā bhavanti, evameva ahampi tena tumhākaṁ dhammadāyādabhāvena no āmisadāyādabhāvena kassa sāvakā nālakapaṭipadaṁ tuvaṭṭakapaṭipadaṁ candūpamapaṭipadaṁ rathavinītapaṭipadaṁ mahāgosiṅgasālapaṭipadaṁ mahāsuññatapaṭipadaṁ paṭipannā catupaccayasantosabhāvanārāma-ariyavaṁsesu sakkhibhūtā paccayagedhato vivattamānasā abbhā muttacandasamā viharantīti, “samaṇassa Gotamassā”ti vutte “sabbaññū vata Bhagavā, asakkhi vata sāvake āmisadāyādapaṭipadaṁ chaḍḍāpetvā dhammadāyādapaṭipattipūrake kātun”ti viññūnaṁ na ādiyo na gārayho bhaveyyanti. Evamimasmiṁ pade adhippāyaṁ ñatvā sesaṁ kaṇhapakkhe vuttanayapaccanīkena veditabbaṁ. Evaṁ imassa ovādassa karaṇe ānisaṁsaṁ dassetvā idāni taṁ ovādaṁ niyyātento[1] āha “tasmātiha me bhikkhave -pa- no āmisadāyādā”ti.

30. Evamimaṁ ovādaṁ niyyātetvā idāni tassā dhammadāyādapaṭipattiyā paripūrakāriṁ thometuṁ **idhāhaṁ bhikkhave**ti-ādimāha. Bhagavato hi thomanaṁ sutvāpi hontiyeva tadatthāya[2] paṭipajjitāro.

1. Niyyādento (Ka) 2. Tathattāya (Sī, Syā)

သာဝကေ ဓမ္မဒါယာဒေ နော အာမိသဒါယာဒေ ကာတုံ န သက္ကောတီ''တိ။ သေယျထာပိ နာမ အနာကပ္ပသမ္ပန္နေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ အာစရိယုပဇ္ဈာယေ ဂရဟန္တိ "ကဿိမေ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာ၊ ကဿန္တေဝါသိကာ"တိ၊ သေယျထာ ဝါ ပန ကုလကုမာရကေ ဝါ ကုလကုမာရိကာယော ဝါ ဒုဿီလေ ပါပဓမ္မေ ဒိသွာ မာတာပိတရော ဂရဟန္တိ "ကဿိမေ ပုတ္တာ၊ ကဿ ဓီတရော''တိ၊ ဧဝမေဝ မံ ဝိညူ ဂရဟိဿန္တိ "ကထဉ္ဟိ နာမ သဗ္ဗညူ သမာနော အတ္တနော သာဝကေ ဓမ္မဒါယာဒေ နော အာမိသဒါယာဒေ ကာတုံ န သက္ကောတီ''တိ။

ဧဝံ ဣမဿ ဩဝါဒဿ အကရဏေ အာဒီနဝံ ဒဿေတွာ ကရဏေ အာနိသံသံ ဒဿေန္တော **တုမှေ စ မေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဟမ္ပိ တေန န အာဒိယော ဘဝေယျ**န္တိ သေယျထာပိ နာမ ဝတ္တပရိပူရကေ ဒဟရဘိက္ခူ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာသမ္ပန္နေ ဝဿသတိကတ္ထေရေ ဝိယ အာကပ္ပသမ္ပန္နေ ဒိသွာ, ကဿ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာ၊ ကဿန္တေဝါသိကာတိ၊ အသုကဿာတိ၊ ''ပတိရူပံ ထေရဿ၊ ပဋိဗလော ဝတ ဩဝဒိတုံ အနုသာသိတု''န္တိ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ န အာဒိယာ န ဂါရယှာ ဘဝန္တိ၊ ဧဝမေဝ အဟမ္ပိ တေန တုမှာကံ ဓမ္မဒါယာဒဘာဝေန နော အာမိသဒါယာဒဘာဝေန ကဿ သာဝကာ နာလကပဋိပဒံ တုဝဋ္ဋကပဋိပဒံ စန္ဒူပမပဋိပဒံ ရထဝိနီတပဋိပဒံ မဟာဂေါသိင်္ဂသာလပဋိပဒံ မဟာသုညတပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ စတုပစ္စယသန္တောသဘာဝနာရာမအရိယဝံသေသု သက္ခိဘူတာ ပစ္စယဂေဓတော ဝိဝတ္တမာနသာ အဗ္ဘာ မုတ္တစန္ဒသမာ ဝိဟရန္တီတိ၊ "သမဏဿ ဂေါတမဿာ"တိ ဝုတ္တေ "သဗ္ဗညူ ဝတ ဘဂဝါ၊ အသက္ခိ ဝတ သာဝကေ အာမိသဒါယာဒပဋိပဒံ ဆဍ္ဍာပေတွာ ဓမ္မဒါယာဒပဋိပတ္တိပူရကေ ကာတု"န္တိ ဝိညူနံ န အာဒိယော န ဂါရယှော ဘဝေယျန္တိ။ ဧဝမိမသ္မိံ ပဒေ အဓိပ္ပါယံ ဉတွာ သေသံ ကဏှပက္ခေ ဝုတ္တနယပစ္စနီကေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဣမဿ ဩဝါဒဿ ကရဏေ အာနိသံသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တံ ဩဝါဒံ နိယျာတေန္တော[၁] အာဟ "တသ္မာတိဟ မေ ဘိက္ခဝေ။ပ။ နော အာမိသဒါယာဒါ''တိ။

၃၀။ ဧဝမိမံ ဩဝါဒံ နိယျာတေတွာ ဣဒါနိ တဿာ ဓမ္မဒါယာဒပဋိပတ္တိယာ ပရိပူရကာရိံ ထောမေတုံ **ဣဓာဟံ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ ဘဂဝတော ဟိ ထောမနံ သုတွာပိ ဟောန္တိယေဝ တဒတ္ထာယ[၂] ပဋိပဇ္ဇိတာရော။

၁-နိယျာဒေန္တော (က) ၂-တထတ္တာယ (သီ၊ သျာ)

Tattha **idhā**ti nipātapadametaṁ. **Bhuttāvī**ti bhuttavā, katabhattakiccoti vuttaṁ hoti. **Pavārito**ti yāvadatthapavāraṇāya pavārito, yāvadatthaṁ bhuñjitvā paṭikkhittabhojano tittovāti vuttaṁ hoti. Catubbidhā hi pavāraṇā vassaṁvuṭṭhapavāraṇā paccayapavāraṇā anatirittapavāraṇā yāvadatthapavāraṇāti. Tattha “anujānāmi bhikkhave vassaṁvuṭṭhānaṁ bhikkhūnaṁ tīhi ṭhānehi pavāretun”ti[1] ayaṁ **vassaṁvuṭṭhapavāraṇā.** “Icchāmahaṁ bhante saṁghaṁ catumāsaṁ bhesajjena pavāretun”ti[2] ca “aññatra punapavāraṇāya aññatra niccapavāraṇāyā”ti ca[3] ayaṁ **paccayapavāraṇā.** “Pavārito nāma asanaṁ paññāyati, bhojanaṁ paññāyati, hatthapāse ṭhito abhiharati, paṭikkhepo paññāyati. eso pavārito nāmā”ti[4] ayaṁ **anatirittapavāraṇā.** “Paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresī”ti[5] ayaṁ **yāvadatthapavāraṇā.** Ayamidha adhippetā. Tena vuttaṁ “pavāritoti yāvadatthapavāraṇāya pavārito”ti.

Paripuṇṇoti bhojanena paripuṇṇo. **Pariyosito**ti pariyositabhojano, uttarapadalopo daṭṭhabbo. Yāvatakaṁ bhuñjitabbaṁ, tāvatakaṁ bhuttaṁ hoti, avasitā me bhojanakiriyāti attho. **Suhito**ti dhāto, jighacchādukkhābhāvena vā sukhitoti vuttaṁ hoti. **Yāvadattho**ti yāvatako me bhojanena attho, so sabbo pattoti. Ettha ca purimānaṁ tiṇṇaṁ pacchimāni sādhakāni. Yo hi pariyosito, so bhuttāvī hoti. Yo ca suhito, so yāvadatthapavāraṇāya pavārito. Yo yāvadattho, so paripuṇṇoti. Purimāni vā pacchimānaṁ. Yasmā hi bhuttāvī, tasmā pariyosito. Yasmā pavārito, tasmā suhito. Yasmā paripuṇṇo, tasmā yāvadatthoti. Sabbaṁ cetaṁ parikappetvā vuttanti veditabbaṁ.

Siyāti ekaṁse ca vikappane ca. “Pathavīdhātu siyā ajjhattikā, siyā bāhirā”ti[6] ekaṁse. “Siyā aññatarassa bhikkhuno āpatti vītikkamo”ti[7] vikappane. Idha ubhayampi vaṭṭati. Atirekova **atirekadhammo.** Tathā **chaḍḍanīyadhammo.** Adhiko ca chaḍḍetabbo ca, na aññaṁ kiñci

1. Vi 3. 223 piṭṭhe. 2. Vi 2. 135 piṭṭhe. 3. Vi 2. 137 piṭṭhe.
4. Vi 2. 111 piṭṭhe. 5. Dī 1. 102. 142 piṭṭhādīsu. 6. Ma 3. 283 piṭṭhe.
7. Ma 3. 29 piṭṭhe.

တတ္ထ **ဣဓာ**တိ နိပါတပဒမေတံ။ **ဘုတ္တာဝီ**တိ ဘုတ္တဝါ၊ ကတဘတ္တကိစ္စောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပဝါရိတော**တိ ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာယ ပဝါရိတော၊ ယာဝဒတ္ထံ ဘုဉ္ဇိတွာ ပဋိက္ခိတ္တဘောဇနော တိတ္တောဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ စတုဗ္ဗိဓာ ဟိ ပဝါရဏာ ဝဿံဝုဋ္ဌပဝါရဏာ ပစ္စယပဝါရဏာ အနတိရိတ္တပဝါရဏာ ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာတိ။ တတ္ထ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝဿံဝုဋ္ဌာနံ ဘိက္ခူနံ တီဟိ ဌာနေဟိ ပဝါရေတု”န္တိ[1] အယံ **ဝဿံဝုဋ္ဌပဝါရဏာ။** “ဣစ္ဆာမဟံ ဘန္တေ သံဃံ စတုမာသံ ဘေသဇ္ဇေန ပဝါရေတု”န္တိ[2] စ “အညတြ ပုနပဝါရဏာယ အညတြ နိစ္စပဝါရဏာယာ”တိ[3] စ အယံ **ပစ္စယပဝါရဏာ။** “ပဝါရိတော နာမ အသနံ ပညာယတိ၊ ဘောဇနံ ပညာယတိ၊ ဟတ္ထပါသေ ဌိတော အဘိဟရတိ၊ ပဋိက္ခေပေါ ပညာယတိ၊ ဧသော ပဝါရိတော နာမာ”တိ[4] အယံ **အနတိရိတ္တပဝါရဏာ။** “ပဏီတေန ခါဒနီယေန ဘောဇနီယေန သဟတ္ထာ သန္တပ္ပေသိ သမ္ပဝါရေသီ”တိ[5] အယံ **ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာ။** အယမိဓ အဓိပ္ပေတာ။ တေန ဝုတ္တံ “ပဝါရိတောတိ ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာယ ပဝါရိတော”တိ။

ပရိပုဏ္ဏောတိ ဘောဇနေန ပရိပုဏ္ဏော။ **ပရိယောသိတော**တိ ပရိယောသိတဘောဇနော၊ ဥတ္တရပဒလောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယာဝတကံ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ၊ တာဝတကံ ဘုတ္တံ ဟောတိ၊ အဝသိတာ မေ ဘောဇနကိရိယာတိ အတ္ထော။ **သုဟိတော**တိ ဓာတော၊ ဇိဃစ္ဆာဒုက္ခာဘာဝေန ဝါ သုခိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ယာဝဒတ္ထော**တိ ယာဝတကော မေ ဘောဇနေန အတ္ထော၊ သော သဗ္ဗော ပတ္တောတိ။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာနံ တိဏ္ဏံ ပစ္ဆိမာနိ သာဓကာနိ။ ယော ဟိ ပရိယောသိတော၊ သော ဘုတ္တာဝီ ဟောတိ။ ယော စ သုဟိတော၊ သော ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာယ ပဝါရိတော။ ယော ယာဝဒတ္ထော၊ သော ပရိပုဏ္ဏောတိ။ ပုရိမာနိ ဝါ ပစ္ဆိမာနံ။ ယသ္မာ ဟိ ဘုတ္တာဝီ၊ တသ္မာ ပရိယောသိတော။ ယသ္မာ ပဝါရိတော၊ တသ္မာ သုဟိတော။ ယသ္မာ ပရိပုဏ္ဏော၊ တသ္မာ ယာဝဒတ္ထောတိ။ သဗ္ဗံ စေတံ ပရိကပ္ပေတွာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သိယာတိ ဧကံသေ စ ဝိကပ္ပနေ စ။ “ပထဝီဓာတု သိယာ အဇ္ဈတ္တိကာ၊ သိယာ ဗာဟိရာ”တိ[6] ဧကံသေ။ “သိယာ အညတရဿ ဘိက္ခုနော အာပတ္တိ ဝီတိက္ကမော”တိ[7] ဝိကပ္ပနေ။ ဣဓ ဥဘယမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ အတိရေကောဝ **အတိရေကဓမ္မော။** တထာ **ဆဍ္ဍနီယဓမ္မော။** အဓိကော စ ဆဍ္ဍေတဗ္ဗော စ၊ န အညံ ကိဉ္စိ

၁-ဝိ ၃-၂၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၂-၁၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၂-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၂-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၁-၁၀၂-၁၄၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၆-မ ၃-၂၈၃-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ ၃-၂၉-ပိဋ္ဌေ။

kātabboti attho. **Athā**ti tamhi kāle. **Jighacchādubbalyaparetā**ti jighacchāya ca dubbalyena ca paretā phuṭṭhā anugatā ca aṭṭhapi dasapi divasāni. Tattha keci jighacchitāpi na dubbalā honti, sakkonti jighacchaṁ sahituṁ. Ime pana na tādisāti dassetuṁ ubhayamāha. **Tyāhan**ti te ahaṁ. **Sace ākaṅkhathā**ti yadi icchatha.

Appahariteti apparuḷhaharite, yasmiṁ ṭhāne piṇḍapātajjhottharaṇena vinassanadhammāni tiṇāni natthi, tasminti attho. Tena nittiṇaṁ ca mahātiṇagahanaṁ ca, yattha sakaṭenapi chaḍḍite piṇḍapāte tiṇāni na vinassanti, taṁ ca ṭhānaṁ pariggahitaṁ hoti. Bhūtagāmasikkhāpadassa hi avikopanatthametaṁ vuttaṁ.

Appāṇaketi nippāṇake piṇḍapātajjhottharaṇena maritabbapāṇakarahite vā mahā-udakakkhandhe. Parittodake eva hi bhattapakkhepena āḷulite sukhumapāṇakā maranti, na mahātaḷākādīsūti. Pāṇakānurakkhaṇatthañhi etaṁ vuttaṁ. **Opilāpessāmī**ti nimujjāpessāmi.

Tatrekassāti tesu dvīsu ekassa. Yo imaṁ dhammadesanaṁ suṭṭhu sutavā punappunaṁ āvajjeti ca, taṁ sandhāyāha **vuttaṁ kho panetan**ti. Ayaṁ **vutta**saddo kesohāraṇepi dissati "kāpaṭiko māṇavo daharo vuttasiro"ti-ādīsu[1]. Ropitepi "yathā sāradikaṁ bījaṁ, khette vuttaṁ virūhatī"ti-ādīsu[2]. Kathitepi "vuttamidaṁ Bhagavatā, vuttamidaṁ arahatā"ti-ādīsu. Idha pana kathite daṭṭhabbo. Kathitaṁ kho panetanti ayañhissa attho. **Āmisaññataran**ti catunnaṁ paccayāmisānaṁ aññataraṁ, ekanti attho. **Yadidan**ti nipāto, sabbaliṅgavibhattivacanesu tādisova tattha tattha atthato pariṇāmetabbo. Idha panāssa yo esoti attho. Yo eso piṇḍapāto nāma. Idaṁ āmisaññataranti vuttaṁ hoti. **Yaṁnūnāhan**ti sādhu vatāhaṁ. **Evan**ti yathā idāni imaṁ khaṇaṁ vītināmemi, evameva rattindivaṁ. **Vītināmeyyan**ti khepeyyaṁ ativattāpeyyaṁ.

So taṁ piṇḍapātanti so taṁ sadevakena lokena sirasā sampaṭicchitabbarūpaṁ Sugatātirittampi piṇḍapātaṁ abhuñjitvā dhammadāyādabhāvaṁ

---

1. Ma 2. 380 piṭṭhe. 2. Khu 5. 75 piṭṭhe.

ကာတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ **အထာ**တိ တမှိ ကာလေ။ **ဇိဃစ္ဆာဒုဗ္ဗလျပရေတာ**တိ ဇိဃစ္ဆာယ စ ဒုဗ္ဗလျေန စ ပရေတာ ဖုဋ္ဌာ အနုဂတာ စ အဋ္ဌပိ ဒသပိ ဒိဝသာနိ။ တတ္ထ ကေစိ ဇိဃစ္ဆိတာပိ န ဒုဗ္ဗလာ ဟောန္တိ၊ သက္ကောန္တိ ဇိဃစ္ဆံ သဟိတုံ။ ဣမေ ပန န တာဒိသာတိ ဒဿေတုံ ဥဘယမာဟ။ **တျာဟ**န္တိ တေ အဟံ။ **သစေ အာကင်္ခထာ**တိ ယဒိ ဣစ္ဆထ။

အပ္ပဟရိတေတိ အပ္ပရူဠှဟရိတေ၊ ယသ္မိံ ဌာနေ ပိဏ္ဍပါတဇ္ဈောတ္ထရဏေန ဝိနဿနဓမ္မာနိ တိဏာနိ နတ္ထိ၊ တသ္မိန္တိ အတ္ထော။ တေန နိတ္တိဏံ စ မဟာတိဏဂဟနံ စ၊ ယတ္ထ သကဋေနပိ ဆဍ္ဍိတေ ပိဏ္ဍပါတေ တိဏာနိ န ဝိနဿန္တိ၊ တံ စ ဌာနံ ပရိဂ္ဂဟိတံ ဟောတိ။ ဘူတဂါမသိက္ခာပဒဿ ဟိ အဝိကောပနတ္ထမေတံ ဝုတ္တံ။

အပ္ပါဏကေတိ နိပ္ပါဏကေ ပိဏ္ဍပါတဇ္ဈောတ္ထရဏေန မရိတဗ္ဗပါဏကရဟိတေ ဝါ မဟာဥဒကက္ခန္ဓေ။ ပရိတ္တောဒကေ ဧဝ ဟိ ဘတ္တပက္ခေပေန အာဠုလိတေ သုခုမပါဏကာ မရန္တိ၊ န မဟာတဠာကာဒီသူတိ။ ပါဏကာနုရက္ခဏတ္ထညှိ ဧတံ ဝုတ္တံ။ **ဩပိလာပေဿာမီ**တိ နိမုဇ္ဇာပေဿာမိ။

တတြေကဿာတိ တေသု ဒွီသု ဧကဿ။ ယော ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ သုဋ္ဌု သုတဝါ ပုနပ္ပုနံ အာဝဇ္ဇေတိ စ၊ တံ သန္ဓာယာဟ **ဝုတ္တံ ခေါ ပနေတ**န္တိ။ အယံ **ဝုတ္တ**သဒ္ဒေါ ကေသောဟာရဏေပိ ဒိဿတိ "ကာပဋိကော မာဏဝေါ ဒဟရော ဝုတ္တသိရော"တိအာဒီသု[၁]။ ရောပိတေပိ "ယထာ သာရဒိကံ ဗီဇံ၊ ခေတ္တေ ဝုတ္တံ ဝိရူဟတိ"တိအာဒီသု[၂]။ ကထိတေပိ "ဝုတ္တမိဒံ ဘဂဝတာ၊ ဝုတ္တမိဒံ အရဟတာ"တိအာဒီသု။ ဣဓ ပန ကထိတေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကထိတံ ခေါ ပနေတန္တိ အယညှိဿ အတ္ထော။ **အာမိသညတရ**န္တိ စတုန္နံ ပစ္စယာမိသာနံ အညတရံ၊ ဧကန္တိ အတ္ထော။ **ယဒိဒ**န္တိ နိပါတော၊ သဗ္ဗလိင်္ဂဝိဘတ္တိဝစနေသု တာဒိသောဝ တတ္ထ တတ္ထ အတ္ထတော ပရိဏာမေတဗ္ဗော။ ဣဓ ပနာဿ ယော ဧသောတိ အတ္ထော။ ယော ဧသော ပိဏ္ဍပါတော နာမ။ ဣဒံ အာမိသညတရန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ယံနူနာဟ**န္တိ သာဓု ဝတာဟံ။ **ဧဝ**န္တိ ယထာ ဣဒါနိ ဣမံ ခဏံ ဝီတိနာမေမိ၊ ဧဝမေဝ ရတ္တိန္ဒိဝံ။ **ဝီတိနာမေယျ**န္တိ ခေပေယျံ အတိဝတ္တာပေယျံ။

သော တံ ပိဏ္ဍပါတန္တိ သော တံ သဒေဝကေန လောကေန သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆိတဗ္ဗရူပံ သုဂတာတိရိတ္တမ္ပိ ပိဏ္ဍပါတံ အဘုဉ္ဇိတွာ ဓမ္မဒါယာဒဘာဝံ

၁-မ ၂-၃၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၇၅-ပိဋ္ဌေ။

ākaṅkhamāno ādittasīsūpamaṁ paccavekkhitvā teneva jighacchādubbalyena evaṁ taṁ rattindivaṁ vītināmeyya.

Atha dutiyassāti imasmiṁ pana vāre esa saṅkhepo, sace so bhikkhu yaṁnūnāhaṁ -pa- vītināmeyyanti cintento evampi cinteyya, pabbajitena kho vāḷamigākule araññe bhesajjaṁ viya pañcakāmaguṇavāḷākule gāme piṇḍapātopi dukkhaṁ pariyesituṁ. Ayaṁ pana piṇḍapāto itipariyesanādīnavavimutto ca Sugatātiritto cāti ubhato sujātakhattiyakumāro viya hoti, yehi ca pañcahi kāraṇehi piṇḍapāto na paribhuñjitabbo hoti. Seyyathidaṁ, puggalaṁ garahitvā na paribhuñjitabbo hoti "alajjipuggalassa santako"ti. Aparisuddha-uppattitāya na paribhuñjitabbo hoti "bhikkhuniparipācana-asantasambhāvanuppanno"ti. Sāmikānukampāya na paribhuñjitabbo hoti "piṇḍapātasāmiko bhikkhu jighacchito"ti. So dhāto tasseva antevāsikādīsu anukampāya na paribhuñjitabbo hoti "antevāsikā aññe vā tappaṭibaddhā jighacchitā"ti, tepi dhātā suhitā, Api ca kho assaddhatāya na paribhuñjitabbo hoti "piṇḍapātasāmiko bhikkhu assaddho"ti. Tehi ca kāraṇehi ayaṁ vimutto. Bhagavā hi lajjīnaṁ aggo, parisuddhuppattiko piṇḍapāto, Bhagavā ca dhāto suhito, paccāsīsakopi añño puggalo natthi, ye loke saddhā, Bhagavā tesaṁ aggoti evaṁ cintetvā ca so taṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā -pa- vītināmeyya. Ettāvatā yopi abhuñjitvā samaṇadhammaṁ karoti, sopi bhuñjitabbakameva piṇḍapātaṁ na bhutto hoti, yopi bhuñjitvā samaṇadhammaṁ karoti, sopi bhuñjitabbakameva bhutto hoti. Natthi piṇḍapāte viseso. Puggale pana atthi viseso. Tasmā taṁ dassento **kiñcāpi so**ti-ādimāha.

Tattha **kiñcāpī**ti anujānanappasaṁsanatthe nipāto. Kiṁ anujānāti? Tassa bhikkhuno taṁ anavajjaparibhogaṁ. Kiṁ pasaṁsati? Bhutvā samaṇadhammakaraṇaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti, yadipi so bhikkhu evaṁ bhuñjitabbameva bhuñjitvā kātabbameva kareyya. **Atha kho asuyeva me purimo bhikkhū**ti yo purimo bhikkhu tampi piṇḍapātaṁ paṭikkhipitvā samaṇadhammaṁ karoti, soyeva mama dvīsu sūresu sūrataro viya dvīsu paṇḍitesu paṇḍitataro viya ca

အာကင်္ခမာနော အာဒိတ္တသီသူပမံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ တေနေဝ ဇိဃစ္ဆာဒုဗ္ဗလျေန ဧဝံ တံ ရတ္တိန္ဒိဝံ ဝီတိနာမေယျ။

အထ ဒုတိယဿာတိ ဣမသ္မိံ ပန ဝါရေ ဧသ သင်္ခေပေါ၊ သစေ သော ဘိက္ခု ယံနူနာဟံ။ပ။ ဝီတိနာမေယျန္တိ စိန္တေန္တော ဧဝမ္ပိ စိန္တေယျ၊ ပဗ္ဗဇိတေန ခေါ ဝါဠမိဂါကုလေ အရညေ ဘေသဇ္ဇံ ဝိယ ပဉ္စကာမဂုဏဝါဠာကုလေ ဂါမေ ပိဏ္ဍပါတောပိ ဒုက္ခံ ပရိယေသိတုံ။ အယံ ပန ပိဏ္ဍပါတော ဣတိပရိယေသနာဒီနဝဝိမုတ္တော စ သုဂတာတိရိတ္တော စာတိ ဥဘတော သုဇာတခတ္တိယကုမာရော ဝိယ ဟောတိ၊ ယေဟိ စ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ပိဏ္ဍပါတော န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော ဟောတိ။ သေယျထိဒံ၊ ပုဂ္ဂလံ ဂရဟိတွာ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော ဟောတိ "အလဇ္ဇိပုဂ္ဂလဿ သန္တကော"တိ။ အပရိသုဒ္ဓဥပ္ပတ္တိတာယ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော ဟောတိ "ဘိက္ခုနိပရိပါစနအသန္တသမ္ဘာဝနုပ္ပန္နော"တိ။ သာမိကာနုကမ္ပာယ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော ဟောတိ "ပိဏ္ဍပါတသာမိကော ဘိက္ခု ဇိဃစ္ဆိတော"တိ။ သော ဓာတော တဿေဝ အန္တေဝါသိကာဒီသု အနုကမ္ပာယ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော ဟောတိ "အန္တေဝါသိကာ အညေ ဝါ တပ္ပဋိဗဒ္ဓါ ဇိဃစ္ဆိတာ"တိ၊ တေပိ ဓာတာ သုဟိတာ၊ အပိစ ခေါ အဿဒ္ဓတာယ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော ဟောတိ "ပိဏ္ဍပါတသာမိကော ဘိက္ခု အဿဒ္ဓေါ"တိ။ တေဟိ စ ကာရဏေဟိ အယံ ဝိမုတ္တော။ ဘဂဝါ ဟိ လဇ္ဇီနံ အဂ္ဂေါ၊ ပရိသုဒ္ဓုပ္ပတ္တိကော ပိဏ္ဍပါတော၊ ဘဂဝါ စ ဓာတော သုဟိတော၊ ပစ္စာသီသကောပိ အညော ပုဂ္ဂလော နတ္ထိ၊ ယေ လောကေ သဒ္ဓါ၊ ဘဂဝါ တေသံ အဂ္ဂေါတိ ဧဝံ စိန္တေတွာ စ သော တံ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတွာ။ပ။ ဝီတိနာမေယျ။ ဧတ္တာဝတာ ယောပိ အဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ၊ သောပိ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗကမေဝ ပိဏ္ဍပါတံ န ဘုတ္တော ဟောတိ၊ ယောပိ ဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ၊ သောပိ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗကမေဝ ဘုတ္တော ဟောတိ။ နတ္ထိ ပိဏ္ဍပါတေ ဝိသေသော။ ပုဂ္ဂလေ ပန အတ္ထိ ဝိသေသော။ တသ္မာ တံ ဒဿေန္တော **ကိဉ္စာပိ သော**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ကိဉ္စာပီ**တိ အနုဇာနနပ္ပသံသနတ္ထေ နိပါတော။ ကိံ အနုဇာနာတိ? တဿ ဘိက္ခုနော တံ အနဝဇ္ဇပရိဘောဂံ။ ကိံ ပသံသတိ? ဘုတွာ သမဏဓမ္မကရဏံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယဒိပိ သော ဘိက္ခု ဧဝံ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗမေဝ ဘုဉ္ဇိတွာ ကာတဗ္ဗမေဝ ကရေယျ။ **အထ ခေါ အသုယေဝ မေ ပုရိမော ဘိက္ခူ**တိ ယော ပုရိမော ဘိက္ခု တမ္ပိ ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိက္ခိပိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ၊ သောယေဝ မမ ဒွီသု သူရေသု သူရတရော ဝိယ ဒွီသု ပဏ္ဍိတေသု ပဏ္ဍိတတရော ဝိယ စ

pujjataro ca pāsaṁsataro ca, dutiyabhikkhuto atirekena pūjanīyo ca pasaṁsanīyo cāti vuttaṁ hoti.

Idāni tamatthaṁ kāraṇena sādhento **taṁ kissa hetū**ti-ādimāha. Tassattho, tattha siyā tumhākaṁ, kasmā so bhikkhu Bhagavato pujjataro ca pāsaṁsataro cāti, **tañhi tassā**ti yasmā taṁ piṇḍapātapaṭikkhipanaṁ tassa bhikkhuno dīgharattaṁ appicchatāya -pa- vīriyārambhāya saṁvattissati. Kathaṁ? Tassa hi sace aparena samayena paccayesu atricchatā vā pāpicchatā vā mahicchatā vā uppajjissati. Tato naṁ iminā piṇḍapātapaṭikkhepaṅkusena nivāressati “are tvaṁ Sugatātirittampi piṇḍapātaṁ paṭikkhipitvā īdisaṁ icchaṁ uppādesī”ti evaṁ paccavekkhamāno. Esa nayo asantuṭṭhiyā asallekhassa cuppannassa nivāraṇe. Evaṁ tāvassa appicchatāya santuṭṭhiyā saṁlekhāya saṁvattissati.

Subharatāyāti ettha ayaṁ saṁvaṇṇanā, idhekacco attanopi upaṭṭhākānampi dubbharo hoti dupposo. Ekacco attanopi upaṭṭhākānampi subharo hoti suposo. Kathaṁ? Yo hi ambilādīni laddhā anambilādīni pariyesati, aññassa ghare laddhaṁ aññassa ghare chaḍḍento sabbaṁ gāmaṁ vicaritvā rittapattova vihāraṁ pavisitvā nipajjati, ayaṁ attano dubbharo. Yo pana sālimaṁsodanādīnaṁ patte pūretvā dinnepi dummukhabhāvaṁ anattamanabhāvameva ca dasseti, tesaṁ vā sammukhāva taṁ piṇḍapātaṁ “kiṁ tumhehi dinnan”ti apasādento sāmaṇeragahaṭṭhādīnampi deti, ayaṁ upaṭṭhākānaṁ dubbharo. Etaṁ disvā manussā dūrato parivajjanti “dubbharo bhikkhu na sakkā positun”ti. Yo pana yaṁkiñci lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā laddhā tuṭṭhacittova bhuñjitvā vihāraṁ gantvā attano kammaṁ karoti, ayaṁ attano subharo. Yo ca paresampi appaṁ vā bahuṁ vā lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā dānaṁ ahīḷetvā attamano vippasannamukho hutvā tesaṁ sammukhāva paribhuñjitvā yāti, ayaṁ upaṭṭhākānaṁ subharo. Etaṁ disvā manussā ativiya vissatthā honti, “amhākaṁ bhadanto subharo thokenapi tussati, mayameva naṁ posissāmā”ti paṭiññaṁ katvā posenti.

Tattha sace aparena samayena assa attano vā upaṭṭhākānaṁ vā dubbharatānayena cittaṁ uppajjissati. Tato naṁ iminā piṇḍapātapaṭikkhepaṅkusena nivāressati “are tvaṁ Sugatātirittampi piṇḍapātaṁ paṭikkhipitvā

ပုဇ္ဇတရော စ ပါသံသတရော စ၊ ဒုတိယဘိက္ခုတော အတိရေကေန ပူဇနီယော စ ပသံသနီယော စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဣဒါနိ တမတ္ထံ ကာရဏေန သာဓေန္တော **တံ ကိဿ ဟေတူ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော၊ တတ္ထ သိယာ တုမှာကံ၊ ကသ္မာ သော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ပုဇ္ဇတရော စ ပါသံသတရော စာတိ၊ **တဉှိ တဿာ**တိ ယသ္မာ တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ခိပနံ တဿ ဘိက္ခုနော ဒီဃရတ္တံ အပ္ပိစ္ဆတာယ။ပ။ ဝီရိယာရမ္ဘာယ သံဝတ္တိဿတိ။ ကထံ? တဿ ဟိ သစေ အပရေန သမယေန ပစ္စယေသု အတြိစ္ဆတာ ဝါ ပါပိစ္ဆတာ ဝါ မဟိစ္ဆတာ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ တတော နံ ဣမိနာ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ခေပင်္ကုသေန နိဝါရေဿတိ “အရေ တွံ သုဂတာတိရိတ္တမ္ပိ ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိက္ခိပိတွာ ဤဒိသံ ဣစ္ဆံ ဥပ္ပါဒေသီ”တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခမာနော။ ဧသ နယော အသန္တုဋ္ဌိယာ အသလ္လေခဿ စုပ္ပန္နဿ နိဝါရဏေ။ ဧဝံ တာဝဿ အပ္ပိစ္ဆတာယ သန္တုဋ္ဌိယာ သံလေခါယ သံဝတ္တိဿတိ။

သုဘရတာယာတိ ဧတ္ထ အယံ သံဝဏ္ဏနာ၊ ဣဓေကစ္စော အတ္တနောပိ ဥပဋ္ဌာကာနမ္ပိ ဒုဗ္ဘရော ဟောတိ ဒုပ္ပောသော။ ဧကစ္စော အတ္တနောပိ ဥပဋ္ဌာကာနမ္ပိ သုဘရော ဟောတိ သုပေါသော။ ကထံ? ယော ဟိ အမ္ဗိလာဒီနိ လဒ္ဓါ အနမ္ဗိလာဒီနိ ပရိယေသတိ၊ အညဿ ဃရေ လဒ္ဓံ အညဿ ဃရေ ဆဍ္ဍေန္တော သဗ္ဗံ ဂါမံ ဝိစရိတွာ ရိတ္တပတ္တောဝ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ နိပဇ္ဇတိ၊ အယံ အတ္တနော ဒုဗ္ဘရော။ ယော ပန သာလိမံသောဒနာဒီနံ ပတ္တေ ပူရေတွာ ဒိန္နေပိ ဒုမ္မုခဘာဝံ အနတ္တမနဘာဝမေဝ စ ဒဿေတိ၊ တေသံ ဝါ သမ္မုခါဝ တံ ပိဏ္ဍပါတံ “ကိံ တုမှေဟိ ဒိန္န”န္တိ အပသာဒေန္တော သာမဏေရဂဟဋ္ဌာဒီနမ္ပိ ဒေတိ၊ အယံ ဥပဋ္ဌာကာနံ ဒုဗ္ဘရော။ ဧတံ ဒိသွာ မနုဿာ ဒူရတော ပရိဝဇ္ဇန္တိ “ဒုဗ္ဘရော ဘိက္ခု န သက္ကာ ပေါသိတု”န္တိ။ ယော ပန ယံကိဉ္စိ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ လဒ္ဓါ တုဋ္ဌစိတ္တောဝ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မံ ကရောတိ၊ အယံ အတ္တနော သုဘရော။ ယော စ ပရေသမ္ပိ အပ္ပံ ဝါ ဗဟုံ ဝါ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ ဒါနံ အဟီဠေတွာ အတ္တမနော ဝိပ္ပသန္နမုခေါ ဟုတွာ တေသံ သမ္မုခါဝ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ယာတိ၊ အယံ ဥပဋ္ဌာကာနံ သုဘရော။ ဧတံ ဒိသွာ မနုဿာ အတိဝိယ ဝိဿတ္ထာ ဟောန္တိ၊ “အမှာကံ ဘဒန္တော သုဘရော ထောကေနပိ တုဿတိ၊ မယမေဝ နံ ပေါသိဿာမာ”တိ ပဋိညံ ကတွာ ပေါသေန္တိ။

တတ္ထ သစေ အပရေန သမယေန အဿ အတ္တနော ဝါ ဥပဋ္ဌာကာနံ ဝါ ဒုဗ္ဘရတာနယေန စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ တတော နံ ဣမိနာ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ခေပင်္ကုသေန နိဝါရေဿတိ “အရေ တွံ သုဂတာတိရိတ္တမ္ပိ ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိက္ခိပိတွာ

īdisaṁ cittaṁ uppādesī”ti evaṁ paccavekkhamāno, evamassa subharatāya saṁvattissati. Sace panassa kosajjaṁ uppajjissati, tampi etenevaṅkusena nivāressati “are tvaṁ nāma tadā Sugatātirittampi piṇḍapātaṁ paṭikkhipitvā tathā jighacchādubbalyaparetopi samaṇadhammaṁ katvā ajja kosajjamanuyuñjasī”ti evaṁ paccavekkhamāno, evamassa vīriyārambhāya saṁvattissati. Evamassa idaṁ piṇḍapātapaṭikkhipanaṁ dīgharattaṁ appicchatāya -pa- vīriyārambhāya saṁvattissati. Evamassime pañca guṇā paripūrā dasa kathāvatthūni paripūressanti.

Kathaṁ? Atra hi Pāḷiyaṁyeva appicchatāsantuṭṭhitāvīriyārambhavasena tīṇi āgatāni, sesāni sallekhena saṅgahitāni, idaṁ hi sabbakathāvatthūnaṁ nāmameva, yadidaṁ sallekho. Yathāha “yā ca kho ayaṁ Ānanda kathā abhisallekhikā cetovinīvaraṇasappāyā[1] ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Seyyathidaṁ, appicchakathā”ti[2] vitthāro. Evaṁ ime pañca guṇā paripūrā dasa kathāvatthūni paripūressanti. Dasa kathāvatthūni paripūrāni tisso sikkhā paripūressanti.

Kathaṁ? Etesu hi appicchakathā santosakathā asaṁsaggakathā sīlakathāti imā catasso kathā adhisīlasikkhāsaṅgahitāyeva. Pavivekakathā vīriyārambhakathā samādhikathāti imā tisso adhicittasikkhāsaṅgahitā. Paññākathā vimuttikathā vimuttiñāṇadassanakathāti imā tisso adhipaññāsikkhāsaṅgahitāti. Evaṁ dasa kathāvatthūni paripūrāni tisso sikkhā paripūressanti. Tisso sikkhā paripūrā pañca asekkhadhammakkhandhe paripūressanti.

Kathaṁ? Paripūrā hi adhisīlasikkhā asekkho sīlakkhandhoyeva hoti, adhicittasikkhā asekkho samādhikkhandho, adhipaññāsikkhā asekkhā paññāvimuttivimuttiñāṇadassanakkhandhā evāti evaṁ tisso sikkhā paripūrā pañca asekkhadhammakkhandhe paripūressanti. Pañca dhammakkhandhā paripūrā amataṁ nibbānaṁ paripūressanti. Seyyathāpi uparipabbate pāvussako mahāmegho

1. Cetovivaraṇasappāyā (Ka)

2. Ma 3. 155. 157 piṭṭhesu.

ဤဒိသံ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသီ”တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခမာနော၊ ဧဝမဿ သုဘရတာယ သံဝတ္တိဿတိ။ သစေ ပနဿ ကောသဇ္ဇံ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တမ္ပိ ဧတေနေဝင်္ကုသေန နိဝါရေဿတိ “အရေ တွံ နာမ တဒါ သုဂတာတိရိတ္တမ္ပိ ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိက္ခိပိတွာ တထာ ဇိဃစ္ဆာဒုဗ္ဗလျပရေတောပိ သမဏဓမ္မံ ကတွာ အဇ္ဇ ကောသဇ္ဇမနုယုဉ္ဇသီ”တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခမာနော၊ ဧဝမဿ ဝီရိယာရမ္ဘာယ သံဝတ္တိဿတိ။ ဧဝမဿ ဣဒံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ခိပနံ ဒီဃရတ္တံ အပ္ပိစ္ဆတာယ။ပ။ ဝီရိယာရမ္ဘာယ သံဝတ္တိဿတိ။ ဧဝမဿိမေ ပဉ္စ ဂုဏာ ပရိပူရာ ဒသ ကထာဝတ္ထူနိ ပရိပူရေဿန္တိ။

ကထံ? အတြ ဟိ ပါဠိယံယေဝ အပ္ပိစ္ဆတာသန္တုဋ္ဌိတာဝီရိယာရမ္ဘဝသေန တီဏိ အာဂတာနိ၊ သေသာနိ သလ္လေခေန သင်္ဂဟိတာနိ၊ ဣဒံ ဟိ သဗ္ဗကထာဝတ္ထူနံ နာမမေဝ၊ ယဒိဒံ သလ္လေခေါ။ ယထာဟ “ယာ စ ခေါ အယံ အာနန္ဒ ကထာ အဘိသလ္လေခိကာ စေတောဝိနီဝရဏသပ္ပာယာ[1] ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ နိရောဓာယ ဥပသမာယ အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ သေယျထိဒံ၊ အပ္ပိစ္ဆကထာ”တိ[2] ဝိတ္ထာရော။ ဧဝံ ဣမေ ပဉ္စ ဂုဏာ ပရိပူရာ ဒသ ကထာဝတ္ထူနိ ပရိပူရေဿန္တိ။ ဒသ ကထာဝတ္ထူနိ ပရိပူရာနိ တိဿော သိက္ခာ ပရိပူရေဿန္တိ။

ကထံ? ဧတေသု ဟိ အပ္ပိစ္ဆကထာ သန္တောသကထာ အသံသဂ္ဂကထာ သီလကထာတိ ဣမာ စတဿော ကထာ အဓိသီလသိက္ခာသင်္ဂဟိတာယေဝ။ ပဝိဝေကကထာ ဝီရိယာရမ္ဘကထာ သမာဓိကထာတိ ဣမာ တိဿော အဓိစိတ္တသိက္ခာသင်္ဂဟိတာ။ ပညာကထာ ဝိမုတ္တိကထာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနကထာတိ ဣမာ တိဿော အဓိပညာသိက္ခာသင်္ဂဟိတာတိ။ ဧဝံ ဒသ ကထာဝတ္ထူနိ ပရိပူရာနိ တိဿော သိက္ခာ ပရိပူရေဿန္တိ။ တိဿော သိက္ခာ ပရိပူရာ ပဉ္စ အသေက္ခဓမ္မက္ခန္ဓေ ပရိပူရေဿန္တိ။

ကထံ? ပရိပူရာ ဟိ အဓိသီလသိက္ခာ အသေက္ခော သီလက္ခန္ဓောယေဝ ဟောတိ၊ အဓိစိတ္တသိက္ခာ အသေက္ခော သမာဓိက္ခန္ဓော၊ အဓိပညာသိက္ခာ အသေက္ခာ ပညာ-ဝိမုတ္တိ-ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓာ ဝေါတိ ဧဝံ တိဿော သိက္ခာ ပရိပူရာ ပဉ္စ အသေက္ခဓမ္မက္ခန္ဓေ ပရိပူရေဿန္တိ။ ပဉ္စ ဓမ္မက္ခန္ဓာ ပရိပူရာ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ပရိပူရေဿန္တိ။ သေယျထာပိ ဥပရိပဗ္ဗတေ ပါဝုဿကော မဟာမေဃော

၁-စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ (က)

၂-မ ၃-၁၅၅-၁၅၇-ပိဋ္ဌေသု။

abhivuṭṭho pabbatakandarasarasākhā paripūreti. Tā paripūrā kusobbhe, kusobbhā mahāsobbhe, mahāsobbhā kunnadiyo, kunnadiyo mahānadiyo, mahānadiyo mahāsamuddasāgaraṁ paripūrenti, evameva tassa bhikkhuno ime pañca guṇā paripūrā dasa kathāvatthūni ādiṁ katvā yāva amataṁ nibbānaṁ paripūressanti. Evamayaṁ bhikkhu dhammadāyādapaṭipadaṁ paṭipanno paramadhammadāyādaṁ labhatīti etamatthaṁ sampassamāno Bhagavā "taṁ kissa hetu, tañhi tassa bhikkhave bhikkhuno"ti-ādimāha.

Evaṁ tassa bhikkhuno pujjatarapāsaṁsatarabhāvaṁ kāraṇena sādhetvā idāni te bhikkhū tathattāya sanniyojento **tasmātiha me bhikkhave**ti-ādimāha. Kiṁ vuttaṁ hoti, yasmā yo taṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā samaṇadhammaṁ kareyya, so imehi pañcahi mūlaguṇehi paribāhiro. Yo pana abhuñjitvā kareyya, so imesaṁ bhāgī hoti "tasmātiha me bhikkhave -pa- no āmisadāyādā"ti.

Idamavoca Bhagavāti idaṁ nidānapariyosānato pabhuti yāva no āmisadāyādāti suttappadesaṁ Bhagavā avoca. **Idaṁ vatvāna Sugato**ti idañca suttappadesaṁ vatvāva[2] sobhanāya paṭipadāya gatattā **Sugato**ti saṅkhaṁ pattoyeva Bhagavā. **Uṭṭhāyāsanā vihāraṁ pāvisī**ti paññattavarabuddhāsanato uṭṭhahitvā vihāraṁ attano Mahāgandhakuṭiṁ pāvisi asambhinnāya eva parisāya, kasmā? Dhammathomanatthaṁ.

Buddhā kira apariniṭṭhitāya desanāya vihāraṁ pavisantā dvīhi kāraṇehi pavisanti puggalathomanatthaṁ vā dhammathomanatthaṁ vā. Puggalathomanatthaṁ pavisanto evaṁ cintesi "imaṁ mayā saṁkhittena uddesaṁ uddiṭṭhaṁ, vitthārena avibhattaṁ, dhammapaṭiggāhakā bhikkhū uggahetvā Ānandaṁ vā Kaccānaṁ vā upasaṅkamitvā pucchissanti, te mayhaṁ ñāṇena saṁsandetvā kathessanti[3], tato dhammapaṭiggāhakā puna maṁ pucchissanti, tesaṁ ahaṁ sukathitaṁ bhikkhave Ānandena, sukathitaṁ Kaccānena, maṁ cepi tumhe etamatthaṁ puccheyyātha, ahampi naṁ evameva byākareyyanti evaṁ te puggale thomessāmi, tato tesu gāravaṁ janetvā bhikkhū upasaṅkamissanti, tepi bhikkhū atthe ca dhamme

1. Pabbatakandarapadarasākhā (Sī, Syā) 2. Vatvā ca (Ka) 3. Vissajjessanti (Sī)

အဘိဝုဋ္ဌော ပဗ္ဗတကန္ဒရသရသာခါ[၁] ပရိပူရေတိ။ တာ ပရိပူရာ ကုသောဗ္ဘေ၊ ကုသောဗ္ဘာ မဟာသောဗ္ဘေ၊ မဟာသောဗ္ဘာ ကုန္နဒိယော၊ ကုန္နဒိယော မဟာနဒိယော၊ မဟာနဒိယော မဟာသမုဒ္ဒသာဂရံ ပရိပူရေန္တိ၊ ဧဝမေဝ တဿ ဘိက္ခုနော ဣမေ ပဉ္စ ဂုဏာ ပရိပူရာ ဒသ ကထာဝတ္ထူနိ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ပရိပူရေဿန္တိ။ ဧဝမယံ ဘိက္ခု ဓမ္မဒါယာဒပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ပရမဓမ္မဒါယာဒံ လဘတီတိ ဧတမတ္ထံ သမ္ပဿမာနော ဘဂဝါ "တံ ကိဿ ဟေတု၊ တဉှိ တဿ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော"တိအာဒိမာဟ။

ဧဝံ တဿ ဘိက္ခုနော ပုဇ္ဇတရပါသံသတရဘာဝံ ကာရဏေန သာဓေတွာ ဣဒါနိ တေ ဘိက္ခူ တထတ္တာယ သန္နိယောဇေန္တော **တသ္မာတိဟ မေ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယသ္မာ ယော တံ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရေယျ၊ သော ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ မူလဂုဏေဟိ ပရိဗာဟိရော။ ယော ပန အဘုဉ္ဇိတွာ ကရေယျ၊ သော ဣမေသံ ဘာဂီ ဟောတိ "တသ္မာတိဟ မေ ဘိက္ခဝေ။ပ။ နော အာမိသဒါယာဒါ"တိ။

ဣဒမဝေါစ ဘဂဝါတိ ဣဒံ နိဒါနပရိယောသာနတော ပဘုတိ ယာဝ နော အာမိသဒါယာဒါတိ သုတ္တပ္ပဒေသံ ဘဂဝါ အဝေါစ။ **ဣဒံ ဝတွာန သုဂတော**တိ ဣဒဉ္စ သုတ္တပ္ပဒေသံ ဝတွာဝ[၂] သောဘနာယ ပဋိပဒါယ ဂတတ္တာ **သုဂတော**တိ သင်္ခံ ပတ္တောယေဝ ဘဂဝါ။ **ဥဋ္ဌာယာသနာ ဝိဟာရံ ပါဝိသီ**တိ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနတော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဝိဟာရံ အတ္တနော မဟာဂန္ဓကုဋိံ ပါဝိသိ အသမ္ဘိန္နာယ ဧဝ ပရိသာယ၊ ကသ္မာ? ဓမ္မထောမနတ္ထံ။

ဗုဒ္ဓါ ကိရ အပရိနိဋ္ဌိတာယ ဒေသနာယ ဝိဟာရံ ပဝိသန္တာ ဒွီဟိ ကာရဏေဟိ ပဝိသန္တိ ပုဂ္ဂလထောမနတ္ထံ ဝါ ဓမ္မထောမနတ္ထံ ဝါ။ ပုဂ္ဂလထောမနတ္ထံ ပဝိသန္တော ဧဝံ စိန္တေသိ "ဣမံ မယာ သံခိတ္တေန ဥဒ္ဒေသံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ, ဝိတ္ထာရေန အဝိဘတ္တံ၊ ဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကာ ဘိက္ခူ ဥဂ္ဂဟေတွာ အာနန္ဒံ ဝါ ကစ္စာနံ ဝါ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိဿန္တိ၊ တေ မယှံ ဉာဏေန သံသန္ဒေတွာ ကထေဿန္တိ[၃]၊ တတော ဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကာ ပုန မံ ပုစ္ဆိဿန္တိ၊ တေသံ အဟံ သုကထိတံ ဘိက္ခဝေ အာနန္ဒေန၊ သုကထိတံ ကစ္စာနေန၊ မံ စေပိ တုမှေ ဧတမတ္ထံ ပုစ္ဆေယျာထ၊ အဟမ္ပိ နံ ဧဝမေဝ ဗျာကရေယျန္တိ ဧဝံ တေ ပုဂ္ဂလေ ထောမေဿာမိ၊ တတော တေသု ဂါရဝံ ဇနေတွာ ဘိက္ခူ ဥပသင်္ကမိဿန္တိ၊ တေပိ ဘိက္ခူ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ

၁-ပဗ္ဗတကန္ဒရပဒရသာခါ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝတွာ စ (က) ၃-ဝိဿဇ္ဇေဿန္တိ (သီ)

ca niyojessanti, te tehi niyojitā tisso sikkhā paripūrentā dukkhassantaṁ karissantī”ti.

Dhammathomanatthaṁ pavisanto evaṁ cintesi, yathā idheva cintesi “mayi vihāraṁ paviṭṭhe tameva āmisadāyādaṁ garahanto dhammadāyādaṁ ca thomento imissaṁyeva parisati nisinno Sāriputto dhammaṁ desessati, evaṁ dvinnampi amhākaṁ ekajjhāsayāya matiyā desitā ayaṁ desanā aggā ca garukā ca bhavissati pāsāṇacchattasadisā. Caturoghanittharaṇaṭṭhena titthe ṭhapitā nāvā viya maggagamanaṭṭhena catuyutta-ājaññaratho viya ca bhavissati. Yathā ca ‘evaṁ karontassa ayaṁ daṇḍo’ti parisati āṇaṁ ṭhapetvā uṭṭhāyāsanā pāsādaṁ āruḷhe rājini tattheva nisinno senāpati taṁ raññā ṭhapitaṁ āṇaṁ pavatteti, evampi mayā ṭhapitaṁ desanaṁ imissaṁyeva parisati nisinno Sāriputto thometvā desessati, evaṁ dvinnampi amhākaṁ matiyā desitā ayaṁ desanā balavatarā majjhanhikasūriyo viya pajjalissatī”ti, evaṁ idha dhammathomanatthaṁ uṭṭhāyāsanā vihāraṁ pāvisi.

Īdisesu ca ṭhānesu Bhagavā nisinnāsaneyeva antarahito cittagatiyā vihāraṁ pavisatīti veditabbo. Yadi hi kāyagatiyā gaccheyya, sabbā parisā Bhagavantaṁ parivāretvā gaccheyya, sā ekavāraṁ bhinnā puna dussannipātā bhaveyyāti Bhagavā cittagatiyā eva pāvisi.

31. Evaṁ paviṭṭhe pana Bhagavati Bhagavato adhippāyānurūpaṁ taṁ dhammaṁ thometukāmo **tatra kho āyasmā Sāriputto -pa- etadavoca.** Tattha **āyasmā**ti piyavacanametaṁ. **Sāriputto**ti tassa therassa nāmaṁ, tañca kho mātito, na pitito. Rūpasāriyā hi brāhmaṇiyā so putto, tasmā Sāriputtoti vuccati. **Acirapakkantassā**ti pakkantassa sato nacirena. **Āvuso bhikkhave**ti ettha pana Buddhā Bhagavanto sāvake ālapantā bhikkhaveti ālapanti. Sāvakā pana Buddhehi sadisā mā homāti āvusoti paṭhamaṁ vatvā pacchā bhikkhaveti bhaṇanti. Buddhehi ca ālapito bhikkhusaṁgho bhadanteti paṭivacanaṁ deti, sāvakehi āvusoti.

စ နိယောဇေဿန္တိ၊ တေ တေဟိ နိယောဇိတာ တိဿော သိက္ခာ ပရိပူရေန္တာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿန္တီ”တိ။

ဓမ္မထောမနတ္ထံ ပဝိသန္တော ဧဝံ စိန္တေသိ၊ ယထာ ဣဓေဝ စိန္တေသိ “မယိ ဝိဟာရံ ပဝိဋ္ဌေ တမေဝ အာမိသဒါယာဒံ ဂရဟန္တော ဓမ္မဒါယာဒံ စ ထောမေန္တော ဣမိဿံယေဝ ပရိသတိ နိသိန္နော သာရိပုတ္တော ဓမ္မံ ဒေသေဿတိ၊ ဧဝံ ဒွိန္နမ္ပိ အမှာကံ ဧကဇ္ဈာသယာယ မတိယာ ဒေသိတာ အယံ ဒေသနာ အဂ္ဂါ စ ဂရုကာ စ ဘဝိဿတိ ပါသာဏစ္ဆတ္တသဒိသာ။ စတုရောဃနိတ္ထရဏဋ္ဌေန တိတ္ထေ ဌပိတာ နာဝါ ဝိယ မဂ္ဂဂမနဋ္ဌေန စတုယုတ္တအာဇညရထော ဝိယ စ ဘဝိဿတိ။ ယထာ စ ‘ဧဝံ ကရောန္တဿ အယံ ဒဏ္ဍော’တိ ပရိသတိ အာဏံ ဌပေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ပါသာဒံ အာရူဠှေ ရာဇိနိ တတ္ထေဝ နိသိန္နော သေနာပတိ တံ ရညာ ဌပိတံ အာဏံ ပဝတ္တေတိ၊ ဧဝမ္ပိ မယာ ဌပိတံ ဒေသနံ ဣမိဿံယေဝ ပရိသတိ နိသိန္နော သာရိပုတ္တော ထောမေတွာ ဒေသေဿတိ၊ ဧဝံ ဒွိန္နမ္ပိ အမှာကံ မတိယာ ဒေသိတာ အယံ ဒေသနာ ဗလဝတရာ မဇ္ဈန္ဟိကသူရိယော ဝိယ ပဇ္ဇလိဿတီ”တိ၊ ဧဝံ ဣဓ ဓမ္မထောမနတ္ထံ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဝိဟာရံ ပါဝိသိ။

ဤဒိသေသု စ ဌာနေသု ဘဂဝါ နိသိန္နာသနေယေဝ အန္တရဟိတော စိတ္တဂတိယာ ဝိဟာရံ ပဝိသတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယဒိ ဟိ ကာယဂတိယာ ဂစ္ဆေယျ၊ သဗ္ဗာ ပရိသာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ ဂစ္ဆေယျ၊ သာ ဧကဝါရံ ဘိန္နာ ပုန ဒုဿန္နိပါတာ ဘဝေယျာတိ ဘဂဝါ စိတ္တဂတိယာ ဧဝ ပါဝိသိ။

၃၁။ ဧဝံ ပဝိဋ္ဌေ ပန ဘဂဝတိ ဘဂဝတော အဓိပ္ပါယာနုရူပံ တံ ဓမ္မံ ထောမေတုကာမော **တတြ ခေါ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော။ပ။ ဧတဒဝေါစ။** တတ္ထ **အာယသ္မာ**တိ ပိယဝစနမေတံ။ **သာရိပုတ္တော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ၊ တဉ္စ ခေါ မာတိတော၊ န ပိတိတော။ ရူပသာရိယာ ဟိ ဗြာဟ္မဏိယာ သော ပုတ္တော၊ တသ္မာ သာရိပုတ္တောတိ ဝုစ္စတိ။ **အစိရပက္ကန္တဿာ**တိ ပက္ကန္တဿ သတော နစိရေန။ **အာဝုသော ဘိက္ခဝေ**တိ ဧတ္ထ ပန ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော သာဝကေ အာလပန္တာ ဘိက္ခဝေတိ အာလပန္တိ။ သာဝကာ ပန ဗုဒ္ဓေဟိ သဒိသာ မာ ဟောမာတိ အာဝုသောတိ ပဌမံ ဝတွာ ပစ္ဆာ ဘိက္ခဝေတိ ဘဏန္တိ။ ဗုဒ္ဓေဟိ စ အာလပိတော ဘိက္ခုသံဃော ဘဒန္တေတိ ပဋိဝစနံ ဒေတိ၊ သာဝကေဟိ အာဝုသောတိ။

Kittāvatā nu kho āvusoti ettha **kittāvatā**ti paricchedavacanaṁ, kittakenāti vuttaṁ hoti. **Nu**kāro pucchāyaṁ. **Kho**kāro nipātamattaṁ. **Satthu pavivittassa viharato**ti tīhi vivekehi kāyacitta-upadhivivekehi Satthuno viharantassa. **Vivekaṁ nānusikkhantī**ti tiṇṇaṁ vivekānaṁ aññatarampi nānusikkhanti, āmisadāyādāva hontīti imamatthaṁ āyasmā Sāriputto bhikkhū pucchi. Esa nayo sukkapakkhepi.

Evaṁ vutte tamatthaṁ sotukāmā bhikkhū **duratopi kho**ti-ādimāhaṁsu. Tattha **dūratopī**ti tiroraṭṭhatopi tirojanapadatopi anekayojanagaṇanatopīti vuttaṁ hoti. **Santike**ti samīpe. **Aññātun**ti jānituṁ bujjhituṁ. **Āyasmantaṁyeva Sāriputtaṁ paṭibhātū**ti āyasmatoyeva Sāriputtassa bhāgo hotu, āyasmā pana Sāriputto attano bhāgaṁ katvā vibhajatūti vuttaṁ hoti. Āyasmato hi bhāgo yadidaṁ atthakkhānaṁ, amhākaṁ pana savanaṁ bhāgoti ayamettha adhippāyo, evaṁ saddalakkhaṇena sameti. Keci pana bhaṇanti “paṭibhātūti dissatū”ti. Apare “upaṭṭhātū”ti. **Dhāressantī**ti uggahessanti pariyāpuṇissanti. Tato nesaṁ kathetukāmo thero **tena hī**ti-ādimāha. Tattha **tenā**ti kāraṇavacanaṁ. **Hi**kāro nipāto. Yasmā sotukāmāttha, yasmā ca mayhaṁ bhāraṁ āropayittha, tasmā suṇāthāti vuttaṁ hoti. Tepi bhikkhū therassa vacanaṁ sampaṭicchiṁsu, tenāha “evamāvusoti -pa- paccassosun”ti.

Atha nesaṁ āmisadāyādaṁ garahantena Bhagavatā “tumhepi tena ādiyā bhaveyyāthā”ti ekenevākārena vuttamatthaṁ tīhi ākārehi dassento āyasmā Sāriputto etadavoca “idhāvuso Satthu pavivittassa viharato -pa-. Ettāvatā kho āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekaṁ nānusikkhantī”ti.

Ettāvatā yañca Bhagavā āmisadāyādapaṭipadaṁ garahanto “tumhepi tena ādiyā bhaveyyāthā”ti āha, yañca attanā pucchaṁ pucchi “kittāvatā nu kho -pa- nānusikkhantī”ti, tassa vitthārato attho suvibhatto hoti. So ca kho Bhagavato ādiyabhāvaṁ anāmasitvāva. Bhagavatoyeva hi yuttaṁ sāvake anuggaṇhantassa

ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ အာဝုသောတိ ဧတ္ထ **ကိတ္တာဝတာ**တိ ပရိစ္ဆေဒဝစနံ၊ ကိတ္တကေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နု**ကာရော ပုစ္ဆာယံ။ **ခေါ**ကာရော နိပါတမတ္တံ။ **သတ္ထု ပဝိဝိတ္တဿ ဝိဟရတော**တိ တီဟိ ဝိဝေကေဟိ ကာယစိတ္တ-ဥပဓိဝိဝေကေဟိ သတ္ထုနော ဝိဟရန္တဿ။ **ဝိဝေကံ နာနုသိက္ခန္တီ**တိ တိဏ္ဏံ ဝိဝေကာနံ အညတရမ္ပိ နာနုသိက္ခန္တိ၊ အာမိသဒါယာဒါဝ ဟောန္တီတိ ဣမမတ္ထံ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ဘိက္ခူ ပုစ္ဆိ။ ဧသ နယော သုက္ကပက္ခေပိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ တမတ္ထံ သောတုကာမာ ဘိက္ခူ **ဒူရတောပိ ခေါ**တိအာဒိမာဟံသု။ တတ္ထ **ဒူရတောပီ**တိ တိရောရဋ္ဌတောပိ တိရောဇနပဒတောပိ အနေကယောဇနဂဏနတောပီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သန္တိကေ**တိ သမီပေ။ **အညာတုန္တိ** ဇာနိတုံ ဗုဇ္ဈိတုံ။ **အာယသ္မန္တံယေဝ သာရိပုတ္တံ ပဋိဘာတူ**တိ အာယသ္မတောယေဝ သာရိပုတ္တဿ ဘာဂေါ ဟောတု၊ အာယသ္မာ ပန သာရိပုတ္တော အတ္တနော ဘာဂံ ကတွာ ဝိဘဇတူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အာယသ္မတော ဟိ ဘာဂေါ ယဒိဒံ အတ္ထက္ခာနံ၊ အမှာကံ ပန သဝနံ ဘာဂေါတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော၊ ဧဝံ သဒ္ဒလက္ခဏေန သမေတိ။ ကေစိ ပန ဘဏန္တိ “ပဋိဘာတူတိ ဒိဿတူ”တိ။ အပရေ “ဥပဋ္ဌာတူ”တိ။ **ဓာရေဿန္တီ**တိ ဥဂ္ဂဟေဿန္တိ ပရိယာပုဏိဿန္တိ။ တတော နေသံ ကထေတုကာမော ထေရော **တေန ဟီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တေနာ**တိ ကာရဏဝစနံ။ **ဟီ**ကာရော နိပါတော။ ယသ္မာ သောတုကာမာတ္ထ၊ ယသ္မာ စ မယှံ ဘာရံ အာရောပယိတ္ထ၊ တသ္မာ သုဏာထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေပိ ဘိက္ခူ ထေရဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိံသု၊ တေနာဟ “ဧဝမာဝုသောတိ။ပ။ ပစ္စဿောသု”န္တိ။

အထ နေသံ အာမိသဒါယာဒံ ဂရဟန္တေန ဘဂဝတာ “တုမှေပိ တေန အာဒိယာ ဘဝေယျာထာ”တိ ဧကေနေဝါကာရေန ဝုတ္တမတ္ထံ တီဟိ အာကာရေဟိ ဒဿေန္တော အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ဧတဒဝေါစ “ဣဓာဝုသော သတ္ထု ပဝိဝိတ္တဿ ဝိဟရတော။ပ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ အာဝုသော သတ္ထု ပဝိဝိတ္တဿ ဝိဟရတော သာဝကာ ဝိဝေကံ နာနုသိက္ခန္တီ”တိ။

ဧတ္တာဝတာ ယဉ္စ ဘဂဝါ အာမိသဒါယာဒပဋိပဒံ ဂရဟန္တော “တုမှေပိ တေန အာဒိယာ ဘဝေယျာထာ”တိ အာဟ၊ ယဉ္စ အတ္တနာ ပုစ္ဆံ ပုစ္ဆိ “ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ။ပ။ နာနုသိက္ခန္တီ”တိ၊ တဿ ဝိတ္ထာရတော အတ္ထော သုဝိဘတ္တော ဟောတိ။ သော စ ခေါ ဘဂဝတော အာဒိယဘာဝံ အနာမသိတွာဝ။ ဘဂဝတောယေဝ ဟိ ယုတ္တံ သာဝကေ အနုဂ္ဂဏှန္တဿ

“ahampi tena ādiyo bhavissāmī”ti vattuṁ, na sāvakānaṁ. Esa nayo sukkapakkhepi, ayaṁ tāvettha anusandhikkamayojanā.

Ayaṁ panatthavaṇṇanā. **Idhā**ti imasmiṁ sāsane, **Satthu pavivittassā**ti Satthuno tīhi vivekehi accantapavivittassa. **Vivekaṁ nānusikkhantī**ti kāyavivekaṁ nānusikkhanti, na paripūrentīti vuttaṁ hoti. Yadi pana tividhaṁ vivekaṁ sandhāya vadeyya, pucchāya aviseso siyā, byākaraṇapakkho hi ayaṁ. Tasmā iminā padena kāyavivekaṁ, “yesañca dhammānan”ti-ādinā cittavivekaṁ, “bāhulikā”ti-ādinā upadhivivekañca dassesīti evamettha saṅkhepato attho veditabbo.

Yesañca dhammānanti lobhādayo sandhāyāha, ye parato “tatrāvuso lobho ca pāpako”ti-ādinā nayena vakkhati. **Nappajahantī**ti na pariccajanti, cittavivekaṁ na paripūrentīti vuttaṁ hoti. **Bāhulikā**ti cīvarādibāhullāya paṭipannā. Sāsanaṁ sithilaṁ gaṇhantīti **sāthalikā. Okkamane pubbaṅgamā**ti ettha **okkamanaṁ** vuccanti avagamanaṭṭhena pañca nīvaraṇāni, tena pañcanīvaraṇapubbaṅgamāti vuttaṁ hoti. **Paviveke**ti upadhiviveke nibbāne. **Nikkhittadhurā**ti oropitadhurā, tadadhigamāya ārambhampi akurumānāti, ettāvatā upadhivivekaṁ na paripūrentīti vuttaṁ hoti.

Ettāvatā aniyameneva vatvā idāni desanaṁ niyamento “tatrāvuso”ti-ādimāha. Kasmā? Sāvakā “tīhi ṭhānehī”ti evañhi aniyametvāva vuccamāne “kampi maññe[1] bhaṇati, na amhe”ti udāsināpi honti. “Therā navā majjhimā”ti evaṁ pana niyametvā vuccamāne amhe bhaṇatīti ādaraṁ karonti. Yathā raññā[2] “amaccehi nagaravīthiyo sodhetabbā”ti vuttepi “kena nu kho sodhetabbā”ti maññamānā na sodhenti, attano attano gharadvāraṁ sodhetabbanti pana bheriyā nikkhantāya sabbe muhuttena sodhenti ca alaṅkaronti ca, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ.

Tattha **tatrā**ti tesu sāvakesu. **Therā**ti dasa vasse upādāya vuccanti. **Tīhi ṭhānehī**ti tīhi kāraṇehi. Ayañhi ṭhānasaddo issariyaṭṭhitikhaṇakāraṇesu dissati. “Kiṁ panāyasmā Devānamindo kammaṁ

1. Tampi aññe (Ka) 2. Rañño (Ka Sī)

“အဟမ္ပိ တေန အာဒိယော ဘဝိဿာမီ”တိ ဝတ္တုံ, န သာဝကာနံ။ ဧသ နယော သုက္ကပက္ခေပိ၊ အယံ တာဝေတ္ထ အနုသန္ဓိက္ကမယောဇနာ။

အယံ ပနတ္ထဝဏ္ဏနာ။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ၊ **သတ္ထု ပဝိဝိတ္တဿာ**တိ သတ္ထုနော တီဟိ ဝိဝေကေဟိ အစ္စန္တပဝိဝိတ္တဿ။ **ဝိဝေကံ နာနုသိက္ခန္တီ**တိ ကာယဝိဝေကံ နာနုသိက္ခန္တိ၊ န ပရိပူရေန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယဒိ ပန တိဝိဓံ ဝိဝေကံ သန္ဓာယ ဝဒေယျ၊ ပုစ္ဆာယ အဝိသေသော သိယာ၊ ဗျာကရဏပက္ခော ဟိ အယံ။ တသ္မာ ဣမိနာ ပဒေန ကာယဝိဝေကံ, “ယေသဉ္စ ဓမ္မာန”န္တိအာဒိနာ စိတ္တဝိဝေကံ, “ဗာဟုလိကာ”တိအာဒိနာ ဥပဓိဝိဝေကဉ္စ ဒဿေသီတိ ဧဝမေတ္ထ သင်္ခေပတော အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယေသဉ္စ ဓမ္မာနန္တိ လောဘာဒယော သန္ဓာယာဟ၊ ယေ ပရတော “တတြာဝုသော လောဘော စ ပါပကော”တိအာဒိနာ နယေန ဝက္ခတိ။ **နပ္ပဇဟန္တီ**တိ န ပရိစ္စဇန္တိ၊ စိတ္တဝိဝေကံ န ပရိပူရေန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဗာဟုလိကာ**တိ စီဝရာဒိဗာဟုလ္လာယ ပဋိပန္နာ။ သာသနံ သိထိလံ ဂဏှန္တီတိ **သာထလိကာ။ ဩက္ကမနေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ**တိ ဧတ္ထ **ဩက္ကမနံ** ဝုစ္စန္တိ အဝဂမနဋ္ဌေန ပဉ္စ နီဝရဏာနိ၊ တေန ပဉ္စနီဝရဏပုဗ္ဗင်္ဂမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပဝိဝေကေ**တိ ဥပဓိဝိဝေကေ နိဗ္ဗာနေ။ **နိက္ခိတ္တဓုရာ**တိ ဩရောပိတဓုရာ၊ တဒဓိဂမာယ အာရမ္ဘမ္ပိ အကုရုမာနာတိ၊ ဧတ္တာဝတာ ဥပဓိဝိဝေကံ န ပရိပူရေန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဧတ္တာဝတာ အနိယမေနေဝ ဝတွာ ဣဒါနိ ဒေသနံ နိယမေန္တော “တတြာဝုသော”တိအာဒိမာဟ။ ကသ္မာ? သာဝကာ “တီဟိ ဌာနေဟီ”တိ ဧဝဉှိ အနိယမေတွာဝ ဝုစ္စမာနေ “ကမ္ပိ မညေ[1] ဘဏတိ၊ န အမှေ”တိ ဥဒါသိနာပိ ဟောန္တိ။ “ထေရာ နဝါ မဇ္ဈိမာ”တိ ဧဝံ ပန နိယမေတွာ ဝုစ္စမာနေ အမှေ ဘဏတီတိ အာဒရံ ကရောန္တိ။ ယထာ ရညာ[2] “အမစ္စေဟိ နဂရဝီထိယော သောဓေတဗ္ဗာ”တိ ဝုတ္တေပိ “ကေန နု ခေါ သောဓေတဗ္ဗာ”တိ မညမာနာ န သောဓေန္တိ၊ အတ္တနော အတ္တနော ဃရဒွါရံ သောဓေတဗ္ဗန္တိ ပန ဘေရိယာ နိက္ခန္တာယ သဗ္ဗေ မုဟုတ္တေန သောဓေန္တိ စ အလင်္ကရောန္တိ စ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ **တတြာ**တိ တေသု သာဝကေသု။ **ထေရာ**တိ ဒသ ဝဿေ ဥပါဒါယ ဝုစ္စန္တိ။ **တီဟိ ဌာနေဟီ**တိ တီဟိ ကာရဏေဟိ။ အယဉှိ ဌာနသဒ္ဒော ဣဿရိယဋ္ဌိတိခဏကာရဏေသု ဒိဿတိ။ “ကိံ ပနာယသ္မာ ဒေဝါနမိန္ဒော ကမ္မံ

၁-တမ္ပိ အညေ (က) ၂-ရညော (က-သီ)

katvā imaṁ ṭhānaṁ patto"ti-ādīsu hi issariye dissati. "Ṭhānakusalo hoti akkhaṇavedhī"ti-ādīsu ṭhitiyaṁ. "Ṭhānasovetaṁ Tathāgataṁ paṭibhātī"ti-ādīsu[1] khaṇe. "Ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato"ti-ādīsu[2] kāraṇe. Idha pana kāraṇeyeva. Kāraṇañhi yasmā tattha phalaṁ tiṭṭhati tadāyattavuttibhāvena, tasmā ṭhānanti vuccati.

Iminā paṭhamena ṭhānena therā bhikkhū gārayhāti ettha **gārayhā**ti garahitabbā. **Therā** nāma samānā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni na upenti, gāmantasenāsanaṁ na muñcanti, saṅgaṇikārāmataṁ vaḍḍhentā viharanti, kāyavivekampi na paripūrenti, navamajjhimakāle kīdisā ahesunti evaṁ ninditabbā honti, imaṁ nindaṁ āvuso labhantīti dasseti. **Dutiyena ṭhānenā**ti etthāpi ime nāma āvuso therāpi samānā yesaṁ dhammānaṁ Satthā pahānamāha, te lobhādidhamme na jahanti, accharāsaṅghātamattampi ekamantaṁ nisīditvā cittekaggataṁ na labhanti, navamajjhimakāle kīdisā ahesunti evaṁ ninditabbā honti, imaṁ nindaṁ āvuso labhantīti dassetīti evaṁ yojanā kātabbā. **Tatiyena ṭhānenā**ti etthāpi ime nāma āvuso therāpi samānā itarītarena na yāpenti, cīvara patta senāsana pūtikāyamaṇḍanānuyogamanuyuttā viharanti upadhivivekaṁ apūrayamānā, navamajjhimakāle kīdisā ahesunti evaṁ ninditabbā honti, imaṁ nindaṁ āvuso labhantīti dassetīti evaṁ yojanā veditabbā. Esa nayo majjhimanavavāresu.

Ayaṁ pana viseso. **Majjhimā**ti pañca vasse upādāya yāva nava vassā vuccanti. **Navā**ti ūnapañcavassā vuccanti. Yathā ca tattha navamajjhimakāle kīdisā ahesunti vuttaṁ, evamidha navakāle kīdisā ahesuṁ, therakāle kīdisā bhavissanti, majjhimatherakāle kīdisā bhavissantīti vatvā yojetabbaṁ.

32. Imasmiṁ ca kaṇhapakkhe vuttapaccanīkanayena sukkapakkhe attho veditabbo. Ayaṁ panettha saṅkhepo, ime vata therāpi samānā yojanaparamparāya araññavanapatthāni pantāni senāsanāni sevanti, gāmantasenāsanaṁ upagantuṁ yuttakālepi na upagacchanti, evaṁ jiṇṇasarīrāpi

1. Ma 2. 58 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 348 piṭṭhe; Ma 1. 99 piṭṭhe ca.

ကတွာ ဣမံ ဌာနံ ပတ္တော''တိအာဒီသု ဟိ ဣဿရိယေ ဒိဿတိ။ "ဌာနကုသလော ဟောတိ အက္ခဏဝေဓီ"တိအာဒီသု ဌိတိယံ။ "ဌာနသောဝေတံ တထာဂတံ ပဋိဘာတီ"တိအာဒီသု[၁] ခဏေ။ "ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော"တိအာဒီသု[၂] ကာရဏေ။ ဣဓ ပန ကာရဏေယေဝ။ ကာရဏဉှိ ယသ္မာ တတ္ထ ဖလံ တိဋ္ဌတိ တဒါယတ္တဝုတ္တိဘာဝေန၊ တသ္မာ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။

ဣမိနာ ပဌမေန ဌာနေန ထေရာ ဘိက္ခူ ဂါရယှာတိ ဧတ္ထ **ဂါရယှာ**တိ ဂရဟိတဗ္ဗာ။ **ထေရာ** နာမ သမာနာ အရညဝနပတ္ထာနိ ပန္တာနိ သေနာသနာနိ န ဥပေန္တိ၊ ဂါမန္တသေနာသနံ န မုဉ္စန္တိ၊ သင်္ဂဏိကာရာမတံ ဝဍ္ဍေန္တာ ဝိဟရန္တိ၊ ကာယဝိဝေကမ္ပိ န ပရိပူရေန္တိ၊ နဝမဇ္ဈိမကာလေ ကီဒိသာ အဟေသုန္တိ ဧဝံ နိန္ဒိတဗ္ဗာ ဟောန္တိ၊ ဣမံ နိန္ဒံ အာဝုသော လဘန္တီတိ ဒဿေတိ။ **ဒုတိယေန ဌာနေနာ**တိ ဧတ္ထာပိ ဣမေ နာမ အာဝုသော ထေရာပိ သမာနာ ယေသံ ဓမ္မာနံ သတ္ထာ ပဟာနမာဟ၊ တေ လောဘာဒိဓမ္မေ န ဇဟန္တိ၊ အစ္ဆရာသင်္ဃာတမတ္တမ္ပိ ဧကမန္တံ နိသီဒိတွာ စိတ္တေကဂ္ဂတံ န လဘန္တိ၊ နဝမဇ္ဈိမကာလေ ကီဒိသာ အဟေသုန္တိ ဧဝံ နိန္ဒိတဗ္ဗာ ဟောန္တိ၊ ဣမံ နိန္ဒံ အာဝုသော လဘန္တီတိ ဒဿေတီတိ ဧဝံ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ **တတိယေန ဌာနေနာ**တိ ဧတ္ထာပိ ဣမေ နာမ အာဝုသော ထေရာပိ သမာနာ ဣတရီတရေန န ယာပေန္တိ၊ စီဝရ ပတ္တ သေနာသန ပူတိကာယမဏ္ဍနာနုယောဂမနုယုတ္တာ ဝိဟရန္တိ ဥပဓိဝိဝေကံ အပူရယမာနာ၊ နဝမဇ္ဈိမကာလေ ကီဒိသာ အဟေသုန္တိ ဧဝံ နိန္ဒိတဗ္ဗာ ဟောန္တိ၊ ဣမံ နိန္ဒံ အာဝုသော လဘန္တီတိ ဒဿေတီတိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧသ နယော မဇ္ဈိမနဝဝါရေသု။

အယံ ပန ဝိသေသော။ **မဇ္ဈိမာ**တိ ပဉ္စ ဝဿေ ဥပါဒါယ ယာဝ နဝ ဝဿာ ဝုစ္စန္တိ။ **နဝါ**တိ ဦနပဉ္စဝဿာ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာ စ တတ္ထ နဝမဇ္ဈိမကာလေ ကီဒိသာ အဟေသုန္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝမိဓ နဝကာလေ ကီဒိသာ အဟေသုံ၊ ထေရကာလေ ကီဒိသာ ဘဝိဿန္တိ၊ မဇ္ဈိမထေရကာလေ ကီဒိသာ ဘဝိဿန္တီတိ ဝတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။

၃၂။ ဣမသ္မိံ စ ကဏှပက္ခေ ဝုတ္တပစ္စနီကနယေန သုက္ကပက္ခေ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဣမေ ဝတ ထေရာပိ သမာနာ ယောဇနပရမ္ပရာယ အရညဝနပတ္ထာနိ ပန္တာနိ သေနာသနာနိ သေဝန္တိ၊ ဂါမန္တသေနာသနံ ဥပဂန္တုံ ယုတ္တကာလေပိ န ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ ဇိဏ္ဏသရီရာပိ

၁-မ ၂-၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ၊ မ ၁-၉၉-ပိဋ္ဌေ စ။

āraddhavīriyā paccayadāyakānaṁ pasādaṁ janenti, navamajjhimakāle kīdisā ahesunti iminā paṭhamena ṭhānena therā pāsaṁsā bhavanti, pasaṁsaṁ labhanti. Lobhādayo pahāya cittavivekaṁ pūrenti, ayampi mahāthero saddhivihārika-antevāsikaparivārito hutvā nisīdituṁ yuttakālepi īdisepi vaye vattamāne bhattakiccaṁ katvā paviṭṭho sāyaṁ nikkhamati, sāyaṁ paviṭṭho pāto nikkhamati, kasiṇaparikammaṁ karoti, samāpattiyo nibbatteti, maggaphalāni adhigacchati, sabbathāpi cittavivekaṁ pūretīti iminā dutiyena ṭhānena therā bhikkhū pāsaṁsā bhavanti, pasaṁsaṁ labhanti. Yasmiṁ kāle therassa paṭṭadukūlakoseyyādīni[1] sukhasamphassāni lahucīvarādīni yuttāni, tasmimpi nāma kāle ayaṁ mahāthero paṁsukūlāni dhāreti, asithilaṁ sāsanaṁ gahetvā vigatanīvaraṇo phalasamāpattiṁ appetvā upadhivivekaṁ paripūrayamāno viharati, navamajjhimakāle kīdiso ahosīti iminā tatiyena ṭhānena therā pāsaṁsā bhavanti, pasaṁsaṁ labhantīti. Esa nayo majjhimanavavāresu.

33. **Tatrāvuso**ti ko anusandhi, evaṁ navahākārehi āmisadāyādapaṭipadaṁ garahanto, navahi dhammadāyādapaṭipadaṁ thomento, aṭṭhārasahākārehi desanaṁ niṭṭhāpetvā, ye te "yesaṁ ca dhammānaṁ Satthā pahānaṁ āha, te ca dhamme na pajahantī"ti evaṁ pahātabbadhammā vuttā, te sarūpato "ime te"ti dassetuṁ idaṁ "tatrāvuso lobho cā"ti-ādimāha, ayaṁ anusandhi.

Api ca heṭṭhā pariyāyeneva dhammo kathito. Āmisaṁ pana pariyāyenapi nippariyāyenapi kathitaṁ. Idāni nippariyāyadhammaṁ lokuttaramaggaṁ kathetuṁ idamāha. Ayampettha anusandhi.

Tattha **tatrā**ti atītadesanānidassanaṁ, "Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekaṁ nānusikkhantī"ti-ādinā nayena vuttadesanāyanti vuttaṁ hoti. **Lobho ca pāpako doso ca pāpako**ti ime dve dhammā pāpakā lāmakā, ime pahātabbāti dasseti. Tattha lubbhanalakkhaṇo **lobho.** Dussanalakkhaṇo **doso.** Tesu lobho āmisadāyādassa paccayānaṁ lābhe hoti, doso alābhe.

1. Paṭṭunnadukūlakoseyyādīni (Ka)

အာရဒ္ဓဝီရိယာ ပစ္စယဒါယကာနံ ပသာဒံ ဇနေန္တိ၊ နဝမဇ္ဈိမကာလေ ကီဒိသာ အဟေသုန္တိ ဣမိနာ ပဌမေန ဌာနေန ထေရာ ပါသံသာ ဘဝန္တိ၊ ပသံသံ လဘန္တိ။ လောဘာဒယော ပဟာယ စိတ္တဝိဝေကံ ပူရေန္တိ၊ အယမ္ပိ မဟာထေရော သဒ္ဓိဝိဟာရိကအန္တေဝါသိကပရိဝါရိတော ဟုတွာ နိသီဒိတုံ ယုတ္တကာလေပိ ဤဒိသေပိ ဝယေ ဝတ္တမာနေ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ပဝိဋ္ဌော သာယံ နိက္ခမတိ၊ သာယံ ပဝိဋ္ဌော ပါတော နိက္ခမတိ၊ ကသိဏပရိကမ္မံ ကရောတိ၊ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ မဂ္ဂဖလာနိ အဓိဂစ္ဆတိ၊ သဗ္ဗထာပိ စိတ္တဝိဝေကံ ပူရေတီတိ ဣမိနာ ဒုတိယေန ဌာနေန ထေရာ ဘိက္ခူ ပါသံသာ ဘဝန္တိ၊ ပသံသံ လဘန္တိ။ ယသ္မိံ ကာလေ ထေရဿ ပဋ္ဋဒုကူလကောသေယျာဒီနိ[1] သုခသမ္ဖဿာနိ လဟုစီဝရာဒီနိ ယုတ္တာနိ၊ တသ္မိမ္ပိ နာမ ကာလေ အယံ မဟာထေရော ပံသုကူလာနိ ဓာရေတိ၊ အသိထိလံ သာသနံ ဂဟေတွာ ဝိဂတနီဝရဏော ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ ဥပဓိဝိဝေကံ ပရိပူရယမာနော ဝိဟရတိ၊ နဝမဇ္ဈိမကာလေ ကီဒိသော အဟောသီတိ ဣမိနာ တတိယေန ဌာနေန ထေရာ ပါသံသာ ဘဝန္တိ၊ ပသံသံ လဘန္တီတိ။ ဧသ နယော မဇ္ဈိမနဝဝါရေသု။

၃၃။ **တတြာဝုသော**တိ ကော အနုသန္ဓိ၊ ဧဝံ နဝဟာကာရေဟိ အာမိသဒါယာဒပဋိပဒံ ဂရဟန္တော, နဝဟိ ဓမ္မဒါယာဒပဋိပဒံ ထောမေန္တော, အဋ္ဌာရသဟာကာရေဟိ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေတွာ, ယေ တေ "ယေသံ စ ဓမ္မာနံ သတ္ထာ ပဟာနံ အာဟ၊ တေ စ ဓမ္မေ န ပဇဟန္တီ"တိ ဧဝံ ပဟာတဗ္ဗဓမ္မာ ဝုတ္တာ၊ တေ သရူပတော "ဣမေ တေ"တိ ဒဿေတုံ ဣဒံ "တတြာဝုသော လောဘော စာ"တိအာဒိမာဟ၊ အယံ အနုသန္ဓိ။

အပိစ ဟေဋ္ဌာ ပရိယာယေနေဝ ဓမ္မော ကထိတော။ အာမိသံ ပန ပရိယာယေနပိ နိပ္ပရိယာယေနပိ ကထိတံ။ ဣဒါနိ နိပ္ပရိယာယဓမ္မံ လောကုတ္တရမဂ္ဂံ ကထေတုံ ဣဒမာဟ။ အယမ္ပေတ္ထ အနုသန္ဓိ။

တတ္ထ **တတြာ**တိ အတီတဒေသနာနိဒဿနံ၊ "သတ္ထု ပဝိဝိတ္တဿ ဝိဟရတော သာဝကာ ဝိဝေကံ နာနုသိက္ခန္တီ"တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တဒေသနာယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **လောဘော စ ပါပကော ဒေါသော စ ပါပကော**တိ ဣမေ ဒွေ ဓမ္မာ ပါပကာ လာမကာ၊ ဣမေ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဒဿေတိ။ တတ္ထ လုဗ္ဘနလက္ခဏော **လောဘော**။ ဒုဿနလက္ခဏော **ဒေါသော**။ တေသု လောဘော အာမိသဒါယာဒဿ ပစ္စယာနံ လာဘေ ဟောတိ၊ ဒေါသော အလာဘေ။

၁-ပဋ္ဋုန္နဒုကူလကောသေယျာဒီနိ (က)

lobhena aladdhaṁ pattheti, dosena alabhanto vighātavā hoti. Lobho ca deyyadhamme hoti, doso adāyake vā amanuññadāyake vā. Lobhena navataṇhāmūlake dhamme paripūreti, dosena pañca macchariyāni.

Idāni nesaṁ pahānupāyaṁ dassento **lobhassa ca pahānāyā**ti-ādimāha. Tassattho, tassa pana pāpakassa lobhassa ca dosassa ca pahānāya. **Atthi majjhimā paṭipadā**ti maggaṁ sandhāya idaṁ vuttaṁ. Maggo hi lobho eko anto, doso eko antoti ete dve ante na upeti na upagacchati, vimutto etehi antehi, tasmā "majjhimā paṭipadā"ti vuccati. Etesaṁ majjhe bhavattā **majjhimā,** paṭipajjitabbato ca **paṭipadā**ti. Tathā kāmasukhallikānuyogo eko anto, attakilamathānuyogo eko anto, sassataṁ eko anto, ucchedo eko antoti purimanayeneva vitthāretabbaṁ.

Cakkhukaraṇīti-ādīhi pana tameva paṭipadaṁ thometi. Sāhi saccānaṁ dassanāya saṁvattati dassanapariṇāyakaṭṭhenāti **cakkhukaraṇī.** Saccānaṁ ñāṇāya saṁvattati viditakaraṇaṭṭhenāti **ñāṇakaraṇī.** Rāgādīnaṁ ca vūpasamanato **upasamāya saṁvattati**[1]. Catunnampi saccānaṁ abhiññeyyabhāvadassanato **abhiññāya saṁvattati. Sambodho**ti maggo, tassatthāya saṁvattanato **sambodhāya saṁvattati.** Maggoyeva hi maggatthāya saṁvattati maggena kātabbakiccakaraṇato. [2]**Nibbānaṁ** nāma appaccayaṁ, tassa[2] pana sacchikiriyāya paccakkhakammāya saṁvattanato **nibbānāya saṁvattatī**ti vuccati, ayamettha sāro. Ito aññathā vaṇṇanā papañcā.

Idāni taṁ majjhimapaṭipadaṁ sarūpato dassetukāmo "katamā ca sā"ti pucchitvā "ayamevā"ti-ādinā nayena vissajjeti.

Tattha **ayamevā**ti avadhāraṇavacanaṁ, aññamaggappaṭisedhanatthaṁ, Buddhapaccekabuddhabuddhasāvakānaṁ sādhāraṇabhāvadassanatthaṁ ca. Vuttaṁ cetaṁ "eseva maggo natthañño, dassanassa visuddhiyā"ti[3]. Svāyaṁ kilesānaṁ ārakattāpi **ariyo.** Aripahānāya saṁvattatītipi ariyena desitotipi ariyabhāvappaṭilābhāya saṁvattatītipi ariyo. Aṭṭhahi aṅgehi

1. Saṁvattati nāma (Syā, Ka) 2-2. Nibbānāmatassa (Sī) 3. Khu 1. 52 piṭṭhe.

လောဘေန အလဒ္ဓံ ပတ္ထေတိ၊ ဒေါသေန အလဘန္တော ဝိဃာတဝါ ဟောတိ။ လောဘော စ ဒေယျဓမ္မေ ဟောတိ၊ ဒေါသော အဒါယကေ ဝါ အမနုညဒါယကေ ဝါ။ လောဘေန နဝတဏှာမူလကေ ဓမ္မေ ပရိပူရေတိ၊ ဒေါသေန ပဉ္စ မစ္ဆရိယာနိ။

ဣဒါနိ နေသံ ပဟာနုပါယံ ဒဿေန္တော **လောဘဿ စ ပဟာနာယာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော၊ တဿ ပန ပါပကဿ လောဘဿ စ ဒေါသဿ စ ပဟာနာယ။ **အတ္ထိ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ**တိ မဂ္ဂံ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ မဂ္ဂေါ ဟိ လောဘော ဧကော အန္တော, ဒေါသော ဧကော အန္တောတိ ဧတေ ဒွေ အန္တေ န ဥပေတိ န ဥပဂစ္ဆတိ၊ ဝိမုတ္တော ဧတေဟိ အန္တေဟိ၊ တသ္မာ "မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဧတေသံ မဇ္ဈေ ဘဝတ္တာ **မဇ္ဈိမာ၊** ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗတော စ **ပဋိပဒါ**တိ။ တထာ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ ဧကော အန္တော, အတ္တကိလမထာနုယောဂေါ ဧကော အန္တော, သဿတံ ဧကော အန္တော, ဥစ္ဆေဒေါ ဧကော အန္တောတိ ပုရိမနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

စက္ခုကရဏီတိအာဒီဟိ ပန တမေဝ ပဋိပဒံ ထောမေတိ။ သာ ဟိ သစ္စာနံ ဒဿနာယ သံဝတ္တတိ ဒဿနပရိဏာယကဋ္ဌေနာတိ **စက္ခုကရဏီ။** သစ္စာနံ ဉာဏာယ သံဝတ္တတိ ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေနာတိ **ဉာဏကရဏီ။** ရာဂါဒီနံ စ ဝူပသမနတော **ဥပသမာယ သံဝတ္တတိ**[၁]။ စတုန္နမ္ပိ သစ္စာနံ အဘိညေယျဘာဝဒဿနတော **အဘိညာယ သံဝတ္တတိ။ သမ္ဗောဓော**တိ မဂ္ဂေါ၊ တဿတ္ထာယ သံဝတ္တနတော **သမ္ဗောဓာယ သံဝတ္တတိ။** မဂ္ဂေါယေဝ ဟိ မဂ္ဂတ္ထာယ သံဝတ္တတိ မဂ္ဂေန ကာတဗ္ဗကိစ္စကရဏတော။ [၂]**နိဗ္ဗာနံ** နာမ အပ္ပစ္စယံ၊ တဿ[၂] ပန သစ္ဆိကိရိယာယ ပစ္စက္ခကမ္မာယ သံဝတ္တနတော **နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတီ**တိ ဝုစ္စတိ၊ အယမေတ္ထ သာရော။ ဣတော အညထာ ဝဏ္ဏနာ ပပဉ္စာ။

ဣဒါနိ တံ မဇ္ဈိမပဋိပဒံ သရူပတော ဒဿေတုကာမော "ကတမာ စ သာ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "အယမေဝါ"တိအာဒိနာ နယေန ဝိဿဇ္ဇေတိ။

တတ္ထ **အယမေဝါ**တိ အဝဓာရဏဝစနံ၊ အညမဂ္ဂပ္ပဋိသေဓနတ္ထံ, ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနံ သာဓာရဏဘာဝဒဿနတ္ထံ စ။ ဝုတ္တံ စေတံ "ဧသေဝ မဂ္ဂေါ နတ္ထညော၊ ဒဿနဿ ဝိသုဒ္ဓိယာ"တိ[၃]။ သွာယံ ကိလေသာနံ အာရကတ္တာပိ **အရိယော။** အရိပဟာနာယ သံဝတ္တတီတိပိ အရိယေန ဒေသိတောတိပိ အရိယဘာဝပ္ပဋိလာဘာယ သံဝတ္တတီတိပိ အရိယော။ အဋ္ဌဟိ အင်္ဂေဟိ

၁-သံဝတ္တတိ နာမ (သျာ၊ က) ၂-၂-နိဗ္ဗာနာမတဿ (သီ) ၃-ခု ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ။

upetattā **aṭṭhaṅgiko,** na ca aṅgavinimutto pañcaṅgikatūriyādīni viya, kilese mārento gacchati, maggati vā nibbānaṁ, maggīyati vā nibbānatthikehi, gammati vā tehi paṭipajjīyatīti **maggo. Seyyathidan**ti nipāto, tassa katamo so iti ceti attho, katamāni vā tāni aṭṭhaṅgānīti. Ekamekañhi aṅgaṁ maggoyeva. Yathāha "sammādiṭṭhi maggo ceva hetu cā"ti[1]. Porāṇāpi bhaṇanti "dassanamaggo sammādiṭṭhi, abhiniropanamaggo sammāsaṅkappo -pa- avikkhepamaggo sammāsamādhī"ti.

Sammādiṭṭhādīsu cetesu sammā dassanalakkhaṇā **sammādiṭṭhi.** Sammā abhiniropanalakkhaṇo **sammāsaṅkappo.** Sammā pariggahalakkhaṇā **sammāvācā.** Sammā samuṭṭhānalakkhaṇo **sammākammanto.** Sammā vodānalakkhaṇo **sammā-ājīvo.** Sammā paggahalakkhaṇo **sammāvāyāmo.** Sammā upaṭṭhānalakkhaṇā **sammāsati.** Sammā samādhānalakkhaṇo **sammāsamādhi.** Nibbacanampi nesaṁ sammā passatīti **sammādiṭṭhī**ti eteneva nayena veditabbaṁ.

Tattha sammādiṭṭhi uppajjamānā micchādiṭṭhiṁ tappaccanīyakilese[2] ca avijjaṁ ca pajahati, nibbānañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca passati, te ca kho asammohato, no ārammaṇato, tasmā "sammādiṭṭhī"ti vuccati.

Sammāsaṅkapo micchāsaṅkappaṁ tappaccanīyakilese ca pajahati, nibbānañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca sammā abhiniropeti, tasmā "sammāsaṅkappo"ti vuccati.

Sammāvācā micchāvācaṁ tappaccanīyakilese ca pajahati, nibbānañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca sammā parigganhāti, tasmā "sammāvācā"ti vuccati.

Sammākammanto micchākammantaṁ tappaccanīyakilese ca pajahati, nibbānañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca sammā samuṭṭhāpeti, tasmā "sammākammanto"ti vuccati.

1. Abhi 1. 212 piṭṭhe. 2. Tappaccanīkakilese (Syā)

ဥပေတတ္တာ **အဋ္ဌင်္ဂိကော,** န စ အင်္ဂဝိနိမုတ္တော ပဉ္စင်္ဂိကတူရိယာဒီနိ ဝိယ၊ ကိလေသေ မာရေန္တော ဂစ္ဆတိ, မဂ္ဂတိ ဝါ နိဗ္ဗာနံ, မဂ္ဂီယတိ ဝါ နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ, ဂမ္မတိ ဝါ တေဟိ ပဋိပဇ္ဇီယတီတိ **မဂ္ဂေါ။ သေယျထိဒန္တိ** နိပါတော၊ တဿ ကတမော သော ဣတိ စေတိ အတ္ထော၊ ကတမာနိ ဝါ တာနိ အဋ္ဌင်္ဂါနီတိ။ ဧကမေကဉှိ အင်္ဂံ မဂ္ဂေါယေဝ။ ယထာဟ "သမ္မာဒိဋ္ဌိ မဂ္ဂေါ စေဝ ဟေတု စာ"တိ[1]။ ပေါရာဏာပိ ဘဏန္တိ "ဒဿနမဂ္ဂေါ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ အဘိနိရောပနမဂ္ဂေါ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ။ပ။ အဝိက္ခေပမဂ္ဂေါ သမ္မာသမာဓီ"တိ။

သမ္မာဒိဋ္ဌာဒီသု စေတေသု သမ္မာ ဒဿနလက္ခဏာ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ။** သမ္မာ အဘိနိရောပနလက္ခဏော **သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ။** သမ္မာ ပရိဂ္ဂဟလက္ခဏာ **သမ္မာဝါစာ။** သမ္မာ သမုဋ္ဌာနလက္ခဏော **သမ္မာကမ္မန္တော။** သမ္မာ ဝေါဒါနလက္ခဏော **သမ္မာအာဇီဝေါ။** သမ္မာ ပဂ္ဂဟလက္ခဏော **သမ္မာဝါယာမော။** သမ္မာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာ **သမ္မာသတိ။** သမ္မာ သမာဓာနလက္ခဏော **သမ္မာသမာဓိ။** နိဗ္ဗစနမ္ပိ နေသံ သမ္မာ ပဿတီတိ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ ဧတေနေဝ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ[2] စ အဝိဇ္ဇံ စ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ ပဿတိ၊ တေ စ ခေါ အသမ္မောဟတော, နော အာရမ္မဏတော၊ တသ္မာ "သမ္မာဒိဋ္ဌီ"တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပံ တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ စ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ သမ္မာ အဘိနိရောပေတိ၊ တသ္မာ "သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ"တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္မာဝါစာ မိစ္ဆာဝါစံ တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ စ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ သမ္မာ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ "သမ္မာဝါစာ"တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္မာကမ္မန္တော မိစ္ဆာကမ္မန္တံ တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ စ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ သမ္မာ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တသ္မာ "သမ္မာကမ္မန္တော"တိ ဝုစ္စတိ။

၁-အဘိ ၁-၂၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တပ္ပစ္စနီကကိလေသေ (သျာ)

Sammā-ājīvo micchā-ājīvaṁ tappaccanīyakilese ca pajahati, nibbānañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca sammā vodāpeti, tasmā “sammā-ājīvo”ti vuccati.

Sammāvāyāmo micchāvāyāmaṁ tappaccanīyakilese ca kosajjaṁ ca pajahati, nibbānañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca sammā paggaṇhāti, tasmā “sammāvāyāmo”ti vuccati.

Sammāsati micchāsatiṁ tappaccanīyakilese ca pajahati, nibbānañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca sammā upaṭṭhāpeti, tasmā “sammāsatī”ti vuccati.

Sammāsamādhi micchāsamādhiṁ tappaccanīyakilese ca uddhaccaṁ ca pajahati, nibbānañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca sammā samādhiyati, tasmā “sammāsamādhī”ti vuccati.

Idāni **ayaṁ kho sā āvuso**ti tameva paṭipadaṁ nigamento āha. Tassattho, yvāyaṁ cattāropi lokuttaramagge ekato katvā kathito aṭṭhaṅgiko maggo, ayaṁ kho sā āvuso -pa- nibbānāya saṁvattatīti.

Evaṁ pahātabbadhammesu lobhadose tappahānupāyaṁ ca dassetvā idāni aññepi pahātabbadhamme tesaṁ pahānupāyaṁ ca dassento **tatrāvuso kodho cā**ti-ādimāha. Tattha kujjhanalakkhaṇo **kodho**, caṇḍikkalakkhaṇo vā, āghātakaraṇaraso, dussanapaccupaṭṭhāno. Upanandhanalakkhaṇo **upanāho,** vera-appaṭinissajjanaraso, kodhānupabandhabhāvapaccupaṭṭhāno. Vuttaṁ cetaṁ “pubbakāle kodho, aparakāle upanāho”ti-ādi[1].

Paraguṇamakkhanalakkhaṇo **makkho,** tesaṁ vināsanaraso, tadavacchādanapaccupaṭṭhāno. Yugaggāhalakkhaṇo **paḷāso,** paraguṇehi attano guṇānaṁ samīkaraṇaraso, paresaṁ guṇappamāṇena upaṭṭhānapaccupaṭṭhāno.

Parasampattikhīyanalakkhaṇā **issā,** tassā akkhamanalakkhaṇā vā, tattha anabhiratirasā, tato vimukhabhāvapaccupaṭṭhānā. Attano

1. Abhi 2. 371 piṭṭhe.

သမ္မာအာဇီဝေါ မိစ္ဆာအာဇီဝံ တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ စ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ သမ္မာ ဝေါဒါပေတိ၊ တသ္မာ “သမ္မာအာဇီဝေါ”တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္မာဝါယာမော မိစ္ဆာဝါယာမံ တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ စ ကောသဇ္ဇံ စ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ သမ္မာ ပဂ္ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ “သမ္မာဝါယာမော”တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္မာသတိ မိစ္ဆာသတိံ တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ စ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ သမ္မာ ဥပဋ္ဌာပေတိ၊ တသ္မာ “သမ္မာသတီ”တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္မာသမာဓိ မိစ္ဆာသမာဓိံ တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ စ ဥဒ္ဓစ္စံ စ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ သမ္မာ သမာဓိယတိ၊ တသ္မာ “သမ္မာသမာဓီ”တိ ဝုစ္စတိ။

ဣဒါနိ **အယံ ခေါ သာ အာဝုသော**တိ တမေဝ ပဋိပဒံ နိဂမေန္တော အာဟ။ တဿတ္ထော၊ ယွာယံ စတ္တာရောပိ လောကုတ္တရမဂ္ဂေ ဧကတော ကတွာ ကထိတော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ အယံ ခေါ သာ အာဝုသော။ပ။ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတီတိ။

ဧဝံ ပဟာတဗ္ဗဓမ္မေသု လောဘဒေါသေ တပ္ပဟာနုပါယံ စ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အညေပိ ပဟာတဗ္ဗဓမ္မေ တေသံ ပဟာနုပါယံ စ ဒဿေန္တော **တတြာဝုသော ကောဓော စာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ကုဇ္ဈနလက္ခဏော **ကောဓော**, စဏ္ဍိက္ကလက္ခဏော ဝါ၊ အာဃာတကရဏရသော၊ ဒုဿနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဥပနန္ဓနလက္ခဏော **ဥပနာဟော၊** ဝေရအပ္ပဋိနိဿဇ္ဇနရသော၊ ကောဓာနုပဗန္ဓဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဝုတ္တံ စေတံ “ပုဗ္ဗကာလေ ကောဓော၊ အပရကာလေ ဥပနာဟော”တိအာဒိ[၁]။

ပရဂုဏမက္ခနလက္ခဏော **မက္ခော၊** တေသံ ဝိနာသနရသော၊ တဒဝစ္ဆာဒနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏော **ပဠာသော၊** ပရဂုဏေဟိ အတ္တနော ဂုဏာနံ သမီကရဏရသော၊ ပရေသံ ဂုဏပ္ပမာဏေန ဥပဋ္ဌာနပစ္စုပဋ္ဌာနော။

ပရသမ္ပတ္တိခီယနလက္ခဏာ **ဣဿာ,** တဿာ အက္ခမနလက္ခဏာ ဝါ၊ တတ္ထ အနဘိရတိရသာ၊ တတော ဝိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ အတ္တနော

၁-အဘိ ၂-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။

sampattinigūhanalakkhaṇaṁ **maccheraṁ,** attano sampattiyā parehi sādhāraṇabhāva-asukhāyanarasaṁ, saṅkocanapaccupaṭṭhānaṁ.

Katapāpapaṭicchādanalakkhaṇā **māyā,** tassa nigūhanarasā, tadāvaraṇapaccupaṭṭhānā. Attano avijjamānaguṇapakāsanalakkhaṇaṁ **sāṭheyyaṁ,** tesaṁ samudāharaṇarasaṁ, sarīrākārehipi tesaṁ vibhūtakaraṇapaccupaṭṭhānaṁ.

Cittassa uddhumātabhāvalakkhaṇo **thambho,** appatissayavuttiraso, amaddavatāpaccupaṭṭhāno. Karaṇuttariyalakkhaṇo **sārambho,** vipaccanīkatāraso, agāravapaccupaṭṭhāno.

Uṇṇatilakkhaṇo **māno,** ahaṁkāraraso, uddhumātabhāvapaccupaṭṭhāno. Abbhuṇṇatilakkhaṇo **atimāno,** ativiya ahaṁkāraraso accuddhumātabhāvapaccupaṭṭhāno.

Mattabhāvalakkhaṇo **mado,** madaggāhaṇaraso, ummādapaccupaṭṭhāno. Pañcasu kāmaguṇesu cittavossaggalakkhaṇo **pamādo,** vossaggānuppadānaraso, satippavāsapaccupaṭṭhānoti evaṁ imesaṁ dhammānaṁ lakkhaṇādīni veditabbāni. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana “tattha katamo kodho”ti-ādinā Vibhaṅge[1] vuttanayeneva veditabbo.

Visesato cettha āmisadāyādo attanā alabhanto aññassa lābhino kujjhati, tassa sakiṁ uppanno kodho **kodho**yeva, tatuttari **upanāho.** So evaṁ kuddho upanayhanto ca santepi aññassa lābhino guṇe makkheti, ahampi tādisoti ca yugaggāhaṁ gaṇhāti, ayamassa makkho ca paḷāso ca, evaṁ makkhī paḷāsī tassa lābhasakkārādīsu kiṁ imassa imināti issati padussati, ayamassa **issā.** Sace panassa kāci sampatti hoti, tassā tena sādhāraṇabhāvaṁ na sahati, idamassa **maccheraṁ.** Lābhahetu kho pana attano santepi dose paṭicchādeti, ayamassa **māyā.** Asantepi guṇe pakāseti, idamassa **sāṭheyyaṁ.** So evaṁ paṭipanno sace yathādhippāyaṁ lābhaṁ labhati, tena thaddho hoti amuducitto, nayidaṁ evaṁ kātabbanti ovadituṁ asakkuṇeyyo, ayamassa **thambho.** Sace pana naṁ koci kiñci vadati “nayidaṁ evaṁkātabban”ti, tena sāraddhacitto hoti bhākuṭikamukho “ko

1. Abhi 2. 371 piṭṭhe.

သမ္ပတ္တိနိဂူဟနလက္ခဏံ **မစ္ဆေရံ၊** အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ ပရေဟိ သာဓာရဏဘာဝအသုခါယနရသံ၊ သင်္ကောစနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။

ကတပါပပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ **မာယာ၊** တဿ နိဂူဟနရသာ၊ တဒါဝရဏပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ အတ္တနော အဝိဇ္ဇမာနဂုဏပကာသနလက္ခဏံ **သာဌေယျံ၊** တေသံ သမုဒါဟရဏရသံ၊ သရီရာကာရေဟိပိ တေသံ ဝိဘူတကရဏပစ္စုပဋ္ဌာနံ။

စိတ္တဿ ဥဒ္ဓုမာတဘာဝလက္ခဏော **ထမ္ဘော၊** အပ္ပတိဿယဝုတ္တိရသော၊ အမဒ္ဒဝတာပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏော **သာရမ္ဘော၊** ဝိပစ္စနီကတာရသော၊ အဂါရဝပစ္စုပဋ္ဌာနော။

ဥဏ္ဏတိလက္ခဏော **မာနော၊** အဟံကာရရသော၊ ဥဒ္ဓုမာတဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော။ အဗ္ဘုဏ္ဏတိလက္ခဏော **အတိမာနော၊** အတိဝိယ အဟံကာရရသော။ အစ္စုဒ္ဓုမာတဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော။

မတ္တဘာဝလက္ခဏော **မဒေါ၊** မဒဂ္ဂါဟဏရသော၊ ဥမ္မာဒပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု စိတ္တဝေါဿဂ္ဂလက္ခဏော **ပမာဒေါ၊** ဝေါဿဂ္ဂါနုပ္ပဒါနရသော၊ သတိဝိပ္ပဝါသပစ္စုပဋ္ဌာနောတိ ဧဝံ ဣမေသံ ဓမ္မာနံ လက္ခဏာဒီနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန “တတ္ထ ကတမော ကောဓော”တိအာဒိနာ ဝိဘင်္ဂေ[၁] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိသေသတော စေတ္ထ အာမိသဒါယာဒေါ အတ္တနာ အလဘန္တော အညဿ လာဘိနော ကုဇ္ဈတိ၊ တဿ သကိံ ဥပ္ပန္နော ကောဓော **ကောဓော**ယေဝ၊ တတုတ္တရိ **ဥပနာဟော။** သော ဧဝံ ကုဒ္ဓေါ ဥပနယှန္တော စ သန္တေပိ အညဿ လာဘိနော ဂုဏေ မက္ခေတိ၊ အဟမ္ပိ တာဒိသောတိ စ ယုဂဂ္ဂါဟံ ဂဏှာတိ၊ အယမဿ မက္ခော စ ပဠာသော စ၊ ဧဝံ မက္ခီ ပဠာသီ တဿ လာဘသက္ကာရာဒီသု ကိံ ဣမဿ ဣမိနာတိ ဣဿတိ ပဒုဿတိ၊ အယမဿ **ဣဿာ။** သစေ ပနဿ ကာစိ သမ္ပတ္တိ ဟောတိ၊ တဿာ တေန သာဓာရဏဘာဝံ န သဟတိ၊ ဣဒမဿ **မစ္ဆေရံ။** လာဘဟေတု ခေါ ပန အတ္တနော သန္တေပိ ဒေါသေ ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ အယမဿ **မာယာ။** အသန္တေပိ ဂုဏေ ပကာသေတိ၊ ဣဒမဿ **သာဌေယျံ။** သော ဧဝံ ပဋိပန္နော သစေ ယထာဓိပ္ပါယံ လာဘံ လဘတိ၊ တေန ထဒ္ဓေါ ဟောတိ အမုဒုစိတ္တော၊ နယိဒံ ဧဝံ ကာတဗ္ဗန္တိ ဩဝဒိတုံ အသက္ကုဏေယျော၊ အယမဿ **ထမ္ဘော။** သစေ ပန နံ ကောစိ ကိဉ္စိ ဝဒတိ “နယိဒံ ဧဝံကာတဗ္ဗ”န္တိ၊ တေန သာရဒ္ဓစိတ္တော ဟောတိ ဘာကုဋိကမုခေါ “ကော

၁-အဘိ ၂-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။

me tvan”ti pasayha bāṇī, ayamassa **sārambho.** Tato thambhena “ahameva seyyo”ti attānaṁ maññanto mānī hoti. Sārambhena “ke ime”ti pare atimaññanto atimānī, ayamassa **māno** ca **atimāno** ca. So tehi mānātimānehi jātimadādi-anekarūpaṁ madaṁ janeti, matto samāno kāmaguṇādibhedesu vatthūsu pamajjati, ayamassa **mado** ca **pamādo** cāti.

Evaṁ āmisadāyādo aparimutto hoti imehi pāpakehi dhammehi aññehi ca evarūpehi. Evaṁ tāvattha pahātabbadhammā veditabbā. Pahānupāyo pāṭhato ca atthato ca sabbattha nibbisesoyeva.

Ñāṇaparicayapāṭavatthaṁ panettha ayaṁ bhedo ca kamo ca bhāvanānayo ca veditabbo. Tattha **bhedo** tāva, ayañhi majjhimā paṭipadā kadāci ariyo aṭṭhaṅgiko maggo hoti, kadāci sattaṅgiko. Ayañhi lokuttarapaṭhamajjhānavasena uppajjamāno aṭṭhaṅgiko maggo hoti, avasesajjhānavasena sattaṅgiko. Ukkaṭṭhaniddesato panidha aṭṭhaṅgikoti vutto. Ito parañhi maggaṅgaṁ natthi. Evaṁ tāvettha bhedo veditabbo.

Yasmā pana sabbakusalānaṁ sammādiṭṭhi seṭṭhā, yathāha “paññā hi seṭṭhā kusalā vadantī”ti[1]. Kusalavāre ca pubbaṅgamā, yathāha “kathañca bhikkhave sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti, sammādiṭṭhiṁ sammādiṭṭhīti pajānāti, micchādiṭṭhiṁ micchādiṭṭhīti pajānātī”ti[2] vitthāro. Yathā cāha “vijjā ca kho bhikkhave pubbaṅgamā kusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā”ti. Tappabhavābhinibbattāni sesaṅgāni, yathāha “sammādiṭṭhissa sammāsaṅkappo pahoti -pa- sammāsatissa sammāsamādhi pahotī”ti[3]. Tasmā iminā kamena etāni aṅgāni vuttānīti evamettha **kamo** veditabbo.

Bhāvanānayoti koci samathapubbaṅgamaṁ vipassanaṁ bhāveti, koci vipassanāpubbaṅgamaṁ samathaṁ. Kathaṁ? Idhekacco paṭhamaṁ upacārasamādhiṁ vā appanāsamādhiṁ vā uppādeti, ayaṁ samatho, so tañca taṁsampayutte ca dhamme aniccādīhi vipassati, ayaṁ vipassanā. Iti paṭhamaṁ samatho, pacchā vipassanā. Tena vuccati “samathapubbaṅgamaṁ vipassanaṁ bhāvetī”ti. Tassa samathapubbaṅgamaṁ vipassanaṁ bhāvayato maggo sañjāyati, so taṁ maggaṁ

1. Khu 6. 10 piṭṭhe. 2. Ma 3. 116 piṭṭhe. 3. Ma 3. 120 piṭṭhe.

မေ တွ”န္တိ ပသယှ ဘာဏီ၊ အယမဿ **သာရမ္ဘော**။ တတော ထမ္ဘေန “အဟမေဝ သေယျော”တိ အတ္တာနံ မညန္တော မာနီ ဟောတိ။ သာရမ္ဘေန “ကေ ဣမေ”တိ ပရေ အတိမညန္တော အတိမာနီ၊ အယမဿ **မာနော** စ **အတိမာနော** စ။ သော တေဟိ မာနာတိမာနေဟိ ဇာတိမဒါဒိအနေကရူပံ မဒံ ဇနေတိ၊ မတ္တော သမာနော ကာမဂုဏာဒိဘေဒေသု ဝတ္ထူသု ပမဇ္ဇတိ၊ အယမဿ **မဒေါ** စ **ပမာဒေါ** စာတိ။

ဧဝံ အာမိသဒါယာဒေါ အပရိမုတ္တော ဟောတိ ဣမေဟိ ပါပကေဟိ ဓမ္မေဟိ အညေဟိ စ ဧဝရူပေဟိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ပဟာတဗ္ဗဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပဟာနုပါယော ပါဌတော စ အတ္ထတော စ သဗ္ဗတ္ထ နိဗ္ဗိသေသောယေဝ။

ဉာဏပရိစယပါဋဝတ္ထံ ပနေတ္ထ အယံ ဘေဒေါ စ ကမော စ ဘာဝနာနယော စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ဘေဒေါ** တာဝ၊ အယဉှိ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ ကဒါစိ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဟောတိ၊ ကဒါစိ သတ္တင်္ဂိကော။ အယဉှိ လောကုတ္တရပဌမဇ္ဈာနဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဟောတိ၊ အဝသေသဇ္ဈာနဝသေန သတ္တင်္ဂိကော။ ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသတော ပနိဓ အဋ္ဌင်္ဂိကောတိ ဝုတ္တော။ ဣတော ပရဉှိ မဂ္ဂင်္ဂံ နတ္ထိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယသ္မာ ပန သဗ္ဗကုသလာနံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သေဋ္ဌာ၊ ယထာဟ “ပညာ ဟိ သေဋ္ဌာ ကုသလာ ဝဒန္တီ”တိ[၁]။ ကုသလဝါရေ စ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ၊ ယထာဟ “ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟောတိ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ ပဇာနာတီ”တိ[၂] ဝိတ္ထာရော။ ယထာ စာဟ “ဝိဇ္ဇာ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ”တိ။ တပ္ပဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တာနိ သေသင်္ဂါနိ၊ ယထာဟ “သမ္မာဒိဋ္ဌိဿ သမ္မာသင်္ကပ္ပော ပဟောတိ။ပ။ သမ္မာသတိဿ သမ္မာသမာဓိ ပဟောတီ”တိ[၃]။ တသ္မာ ဣမိနာ ကမေန ဧတာနိ အင်္ဂါနိ ဝုတ္တာနီတိ ဧဝမေတ္ထ **ကမော** ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘာဝနာနယောတိ ကောစိ သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဝိပဿနံ ဘာဝေတိ၊ ကောစိ ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမံ သမထံ။ ကထံ? ဣဓေကစ္စော ပဌမံ ဥပစာရသမာဓိံ ဝါ အပ္ပနာသမာဓိံ ဝါ ဥပ္ပါဒေတိ၊ အယံ သမထော၊ သော တဉ္စ တံသမ္ပယုတ္တေ စ ဓမ္မေ အနိစ္စာဒီဟိ ဝိပဿတိ၊ အယံ ဝိပဿနာ။ ဣတိ ပဌမံ သမထော၊ ပစ္ဆာ ဝိပဿနာ။ တေန ဝုစ္စတိ “သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဝိပဿနံ ဘာဝေတီ”တိ။ တဿ သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဝိပဿနံ ဘာဝယတော မဂ္ဂေါ သဉ္ဇာယတိ၊ သော တံ မဂ္ဂံ

၁-ခု ၆-၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။

āsevati bhāveti bahulīkaroti, tassa taṁ maggaṁ āsevato bhāvayato bahulīkaroto saṁyojanāni pahīyanti, anusayā byantīhonti[1], evaṁ samathapubbaṅgamaṁ vipassanaṁ bhāveti.

Idha panekacco vuttappakāraṁ samathaṁ anuppādetvāva pañcupādānakkhandhe aniccādīhi vipassati, ayaṁ vipassanā. Tassa vipassanāpāripūriyā tattha jātānaṁ dhammānaṁ vossaggārammaṇato uppajjati cittassa ekaggatā, ayaṁ samatho. Iti paṭhamaṁ vipassanā, pacchā samatho. Tena vuccati "vipassanāpubbaṅgamaṁ samathaṁ bhāvetī"ti. Tassa vipassanāpubbaṅgamaṁ samathaṁ bhāvayato maggo sañjāyati, so taṁ maggaṁ āsevati -pa- bahulīkaroti, tassa taṁ maggaṁ āsevato -pa- anusayā byantīhonti[1], evaṁ vipassanāpubbaṅgamaṁ samathaṁ bhāveti.

Samathapubbaṅgamaṁ pana vipassanaṁ bhāvayatopi vipassanāpubbaṅgamaṁ samathaṁ bhāvayatopi lokuttaramaggakkhaṇe samathavipassanā yuganaddhāva honti. Evamettha bhāvanānayo veditabboti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Dhammadāyādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Bhayabheravasuttavaṇṇanā

34. **Evaṁ me sutan**ti Bhayabheravasuttaṁ. Tatrāyaṁ apubbapadavaṇṇanā—**athā**ti avicchedanatthe nipāto. **Kho**ti avadhāraṇatthe, Bhagavato Sāvatthiyaṁ vihāre avicchinneyevāti vuttaṁ hoti. **Jāṇussoṇī**ti netaṁ tassa mātāpitūhi katanāmaṁ, api ca kho ṭhānantarapaṭilābhaladdhaṁ. Jāṇussoṇiṭṭhānaṁ kira nāmetaṁ purohitaṭṭhānaṁ, taṁ tassa raññā dinnaṁ, tasmā "Jāṇussoṇī"ti vuccati. Brahmaṁ aṇatīti **brāhmaṇo,** mante sajjhāyatīti attho, idameva hi jātibrāhmaṇānaṁ niruttivacanaṁ. Ariyā pana bāhitapāpattā **brāhmaṇā**ti vuccanti.

1. Aṁ 1. 475; Khu 9. 282 piṭṭhesu tannissayapāḷi.

အာသေဝတိ ဘာဝေတိ ဗဟုလီကရောတိ၊ တဿ တံ မဂ္ဂံ အာသေဝတော ဘာဝယတော ဗဟုလီကရောတော သံယောဇနာနိ ပဟီယန္တိ၊ အနုသယာ ဗျန္တီဟောန္တိ[၁]၊ ဧဝံ သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဝိပဿနံ ဘာဝေတိ။

ဣဓ ပနေကစ္စော ဝုတ္တပ္ပကာရံ သမထံ အနုပ္ပါဒေတွာဝ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ အနိစ္စာဒီဟိ ဝိပဿတိ၊ အယံ ဝိပဿနာ။ တဿ ဝိပဿနာပါရိပူရိယာ တတ္ထ ဇာတာနံ ဓမ္မာနံ ဝေါဿဂ္ဂါရမ္မဏတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာ၊ အယံ သမထော။ ဣတိ ပဌမံ ဝိပဿနာ၊ ပစ္ဆာ သမထော။ တေန ဝုစ္စတိ "ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမံ သမထံ ဘာဝေတီ"တိ။ တဿ ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမံ သမထံ ဘာဝယတော မဂ္ဂေါ သဉ္ဇာယတိ၊ သော တံ မဂ္ဂံ အာသေဝတိ။ပ။ ဗဟုလီကရောတိ၊ တဿ တံ မဂ္ဂံ အာသေဝတော။ပ။ အနုသယာ ဗျန္တီဟောန္တိ[၁]၊ ဧဝံ ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမံ သမထံ ဘာဝေတိ။

သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပန ဝိပဿနံ ဘာဝယတောပိ ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမံ သမထံ ဘာဝယတောပိ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ သမထဝိပဿနာ ယုဂနဒ္ဓါဝ ဟောန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ဘာဝနာနယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဘယဘေရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဘယဘေရဝသုတ္တံ။ တတြာယံ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ— **အထာ**တိ အဝိစ္ဆေဒနတ္ထေ နိပါတော။ **ခေါ**တိ အဝဓာရဏတ္ထေ၊ ဘဂဝတော သာဝတ္ထိယံ ဝိဟာရေ အဝိစ္ဆိန္နေယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဇာဏုဿောဏီ**တိ နေတံ တဿ မာတာပိတူဟိ ကတနာမံ၊ အပိစ ခေါ ဌာနန္တရပဋိလာဘလဒ္ဓံ။ ဇာဏုဿောဏိဋ္ဌာနံ ကိရ နာမေတံ ပုရောဟိတဋ္ဌာနံ၊ တံ တဿ ရညာ ဒိန္နံ၊ တသ္မာ "ဇာဏုဿောဏီ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဗြဟ္မံ အဏတီတိ **ဗြာဟ္မဏော၊** မန္တေ သဇ္ဈာယတီတိ အတ္ထော၊ ဣဒမေဝ ဟိ ဇာတိဗြာဟ္မဏာနံ နိရုတ္တိဝစနံ။ အရိယာ ပန ဗာဟိတပါပတ္တာ **ဗြာဟ္မဏာ**တိ ဝုစ္စန္တိ။

၁-အံ ၁-၄၇၅၊ ခု ၉-၂၈၂-ပိဋ္ဌေသု တန္နိဿယပါဠိ။

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti **yenā**ti bhummatthe karaṇavacanaṁ, tasmā yattha Bhagavā, tattha upasaṅkamīti evamettha attho daṭṭhabbo. Yena vā kāraṇena Bhagavā devamanussehi upasaṅkamitabbo, tena kāraṇena upasaṅkamīti evamettha attho daṭṭhabbo. Kena ca kāraṇena Bhagavā upasaṅkamitabbo? Nānappakāraguṇavisesādhigamādhippāyena, sāduphalūpabhogādhippāyena dijagaṇehi niccaphalitamahārukkho viya.

Upasaṅkamīti ca gatoti vuttaṁ hoti. **Upasaṅkamitvā**ti upAsaṅKamanapariyosānadīpanaṁ. Atha vā evaṁ gato tato āsannataraṁ ṭhānaṁ Bhagavato samīpasaṅkhātaṁ gantvātipi vuttaṁ hoti. **Bhagavatā saddhiṁ sammodī**ti yathā khamanīyādīni pucchanto Bhagavā tena, evaṁ sopi Bhagavatā saddhiṁ samappavattamodo ahosi, sītodakaṁ viya uṇhodakena sammoditaṁ ekībhāvaṁ agamāsi. Yāya ca "kacci te bho Gotama khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci bhoto Gotamassa Gotamasāvakānaṁ ca appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāro"ti-ādikāya kathāya sammodi, taṁ pītipāmojjasaṅkhātasammodajananato sammodituṁ yuttabhāvato ca **sammodanīyaṁ,** atthabyañjanamadhuratāya sucirampi kālaṁ sāretuṁ nirantaraṁ pavattetuṁ araharūpato saritabba bhāvato ca **sāraṇīyaṁ.** Suyyamānasukhato ca sammodanīyaṁ, anussariyamānasukhato ca sāraṇīyaṁ. Tathā byañjanaparisuddhatāya sammodanīyaṁ, atthaparisuddhatāya sāraṇīyanti evaṁ anekehi pariyāyehi sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā pariyosāpetvā niṭṭhāpetvā yenatthena āgato, taṁ pucchitukāmo ekamantaṁ nisīdi.

Ekamantanti bhāvanapuṁsakaniddeso, "visamaṁ candimasūriyā parivattantī"ti-ādīsu[1] viya. Tasmā yathā nisinno ekamantaṁ nisinno hoti, tathā nisīdīti evamettha attho daṭṭhabbo. Bhummatthe vā etaṁ upayogavacanaṁ. **Nisīdī**ti upāvisi. Paṇḍitā hi purisā garuṭṭhāniyaṁ upasaṅkamitvā āsanakusalatāya ekamantaṁ nisīdanti, ayañca nesaṁ aññataro, tasmā ekamantaṁ nisīdi.

Kathaṁ nisinno pana ekamantaṁ nisinno hotīti. Cha nisajjadose vajjetvā. Seyyathidaṁ, atidūraṁ accāsannaṁ uparivātaṁ unnatapadesaṁ atisammukhaṁ atipacchāti. Atidūre nisinno hi sace kathetukāmo hoti,

1. Aṁ 1. 386 piṭṭhe.

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ **ယေနာ**တိ ဘုမ္မတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ တသ္မာ ယတ္ထ ဘဂဝါ၊ တတ္ထ ဥပသင်္ကမီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယေန ဝါ ကာရဏေန ဘဂဝါ ဒေဝမနုဿေဟိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော၊ တေန ကာရဏေန ဥပသင်္ကမီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကေန စ ကာရဏေန ဘဂဝါ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော? နာနပ္ပကာရဂုဏဝိသေသာဓိဂမာဓိပ္ပါယေန, သာဒုဖလူပဘောဂါဓိပ္ပါယေန ဒိဇဂဏေဟိ နိစ္စဖလိတမဟာရုက္ခော ဝိယ။

ဥပသင်္ကမီတိ စ ဂတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥပသင်္ကမိတွာ**တိ ဥပသင်္ကမနပရိယောသာနဒီပနံ။ အထ ဝါ ဧဝံ ဂတော တတော အာသန္နတရံ ဌာနံ ဘဂဝတော သမီပသင်္ခါတံ ဂန္တွာတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမ္မောဒီ**တိ ယထာ ခမနီယာဒီနိ ပုစ္ဆန္တော ဘဂဝါ တေန၊ ဧဝံ သောပိ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမပ္ပဝတ္တမောဒေါ အဟောသိ၊ သီတောဒကံ ဝိယ ဥဏှောဒကေန သမ္မောဒိတံ ဧကီဘာဝံ အဂမာသိ။ ယာယ စ "ကစ္စိ တေ ဘော ဂေါတမ ခမနီယံ, ကစ္စိ ယာပနီယံ, ကစ္စိ ဘောတော ဂေါတမဿ ဂေါတမသာဝကာနံ စ အပ္ပါဗာဓံ အပ္ပါတင်္ကံ လဟုဋ္ဌာနံ ဗလံ ဖာသုဝိဟာရော"တိအာဒိကာယ ကထာယ သမ္မောဒိ၊ တံ ပီတိပါမောဇ္ဇသင်္ခါတသမ္မောဒဇနနတော သမ္မောဒိတုံ ယုတ္တဘာဝတော စ **သမ္မောဒနီယံ၊** အတ္ထဗျဉ္ဇနမဓုရတာယ သုစိရမ္ပိ ကာလံ သာရေတုံ နိရန္တရံ ပဝတ္တေတုံ အရဟရူပတော သရိတဗ္ဗဘာဝတော စ **သာရဏီယံ။** သုယျမာနသုခတော စ သမ္မောဒနီယံ၊ အနုဿရိယမာနသုခတော စ သာရဏီယံ။ တထာ ဗျဉ္ဇနပရိသုဒ္ဓတာယ သမ္မောဒနီယံ၊ အတ္ထပရိသုဒ္ဓတာယ သာရဏီယန္တိ ဧဝံ အနေကေဟိ ပရိယာယေဟိ သမ္မောဒနီယံ ကထံ သာရဏီယံ ဝီတိသာရေတွာ ပရိယောသာပေတွာ နိဋ္ဌာပေတွာ ယေနတ္ထေန အာဂတော၊ တံ ပုစ္ဆိတုကာမော ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

ဧကမန္တန္တိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော, "ဝိသမံ စန္ဒိမသူရိယာ ပရိဝတ္တန္တီ"တိအာဒီသု[1] ဝိယ။ တသ္မာ ယထာ နိသိန္နော ဧကမန္တံ နိသိန္နော ဟောတိ၊ တထာ နိသီဒီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ဧတံ ဥပယောဂဝစနံ။ **နိသီဒီ**တိ ဥပါဝိသိ။ ပဏ္ဍိတာ ဟိ ပုရိသာ ဂရုဋ္ဌာနိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာသနကုသလတာယ ဧကမန္တံ နိသီဒန္တိ၊ အယဉ္စ နေသံ အညတရော၊ တသ္မာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

ကထံ နိသိန္နော ပန ဧကမန္တံ နိသိန္နော ဟောတီတိ။ ဆ နိသဇ္ဇဒေါသေ ဝဇ္ဇေတွာ။ သေယျထိဒံ၊ အတိဒူရံ အစ္စာသန္နံ ဥပရိဝါတံ ဥန္နတပဒေသံ အတိသမ္မုခံ အတိပစ္ဆာတိ။ အတိဒူရေ နိသိန္နော ဟိ သစေ ကထေတုကာမော ဟောတိ၊

၁-အံ ၁-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။

uccāsaddena kathetabbaṁ hoti. Accāsanne nisinno saṁghaṭṭanaṁ karoti. Uparivāte nisinno sarīragandhena bādhati. Unnatappadese nisinno agāravaṁ pakāseti. Atisammukhā nisinno sace daṭṭhukāmo hoti, cakkhunā cakkhuṁ āhacca daṭṭhabbaṁ hoti. Atipacchā nisinno sace daṭṭhukāmo hoti, gīvaṁ pasāretvā daṭṭhabbaṁ hoti. Tasmā ayampi ete cha nisajjadose vajjetvā nisīdi, tena vuttaṁ "ekamantaṁ nisīdī"ti.

Yemeti ye ime. **Kulaputtā**ti duvidhā kulaputtā jātikulaputtā ācārakulaputtā. Tattha "tena kho pana samayena Raṭṭhapālo nāma kulaputto tasmiṁyeva Thullakoṭṭhike aggakulassa[1] putto"ti[2] evaṁ āgatā uccākulappasutā **jātikulaputtā** nāma. "Ye te kulaputtā saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā"ti[3] evaṁ āgatā pana yattha katthaci kule pasutāpi ācārasampannā **ācārakulaputtā** nāma. Idha pana dvīhipi kāraṇehi kulaputtāyeva.

Saddhāti saddhāya. **Agārasmā**ti agārato. **Anagāriyan**ti pabbajjaṁ bhikkhubhāvaṁ ca. Pabbajjāpi hi natthettha agāriyanti **anagāriyā,** agārassa hitaṁ kasigorakkhādikammaṁ ettha natthīti attho. Bhikkhupi natthetassa agāranti anagāro, anagārassa bhāvo anagāriyaṁ. **Pabbajitā**ti upagatā, evaṁ sabbathāpi anagāriyasaṅkhātaṁ pabbajjaṁ bhikkhubhāvaṁ vā upagatāti vuttaṁ hoti. **Pubbaṅgamo**ti purato gāmī nāyako. **Bahukāro**ti hitakiriyāya bahūpakāro. **Bhavaṁ tesaṁ Gotamo samādapetā**ti te kulaputte bhavaṁ Gotamo adhisīlādīni gāhetā sikkhāpetā. **Sā janatā**ti so janasamūho. **Diṭṭhānugatiṁ āpajjatī**ti dassanānugatiṁ paṭipajjati, yandiṭṭhiko bhavaṁ Gotamo yaṁkhantiko yaṁruciko, tepi tandiṭṭhikā honti taṁkhantikā taṁrucikāti attho.

Kasmā panāyaṁ evamāhāti, esa kira pubbe aneke kulaputte agāramajjhe vasante devaputte viya pañcahi kāmaguṇehi paricārayamāne anto ca bahi ca susaṁvihitārakkhe disvā te aparena samayena Bhagavato madhurarasaṁ dhammadesanaṁ[4] sutvā saddhāya gharā nikkhamma pabbajitvā

1. Aggakulikassa (Sī, Syā, Ka) 2. Ma 2. 245 piṭṭhe. 3. Ma 3. 57 piṭṭhe.
4. Madhurasaraṁ dhammadesanaṁ (Sī), madhurasaddhammadesanaṁ (Syā)

ဥစ္စာသဒ္ဒေန ကထေတဗ္ဗံ ဟောတိ။ အစ္စာသန္နေ နိသိန္နော သံဃဋ္ဋနံ ကရောတိ။ ဥပရိဝါတေ နိသိန္နော သရီရဂန္ဓေန ဗာဓတိ။ ဥန္နတပ္ပဒေသေ နိသိန္နော အဂါရဝံ ပကာသေတိ။ အတိသမ္မုခါ နိသိန္နော သစေ ဒဋ္ဌုကာမော ဟောတိ၊ စက္ခုနာ စက္ခုံ အာဟစ္စ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ဟောတိ။ အတိပစ္ဆာ နိသိန္နော သစေ ဒဋ္ဌုကာမော ဟောတိ၊ ဂီဝံ ပသာရေတွာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ဟောတိ။ တသ္မာ အယမ္ပိ ဧတေ ဆ နိသဇ္ဇဒေါသေ ဝဇ္ဇေတွာ နိသီဒိ၊ တေန ဝုတ္တံ "ဧကမန္တံ နိသီဒီ"တိ။

ယေမေတိ ယေ ဣမေ။ **ကုလပုတ္တာ**တိ ဒုဝိဓာ ကုလပုတ္တာ ဇာတိကုလပုတ္တာ အာစာရကုလပုတ္တာ။ တတ္ထ "တေန ခေါ ပန သမယေန ရဋ္ဌပါလော နာမ ကုလပုတ္တော တသ္မိံယေဝ ထုလ္လကောဋ္ဌိကေ အဂ္ဂကုလဿ[၁] ပုတ္တော"တိ[၂] ဧဝံ အာဂတာ ဥစ္စာကုလပ္ပသုတာ **ဇာတိကုလပုတ္တာ** နာမ။ "ယေ တေ ကုလပုတ္တာ သဒ္ဓါ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတာ"တိ[၃] ဧဝံ အာဂတာ ပန ယတ္ထ ကတ္ထစိ ကုလေ ပသုတာပိ အာစာရသမ္ပန္နာ **အာစာရကုလပုတ္တာ** နာမ။ ဣဓ ပန ဒွီဟိပိ ကာရဏေဟိ ကုလပုတ္တာယေဝ။

သဒ္ဓါတိ သဒ္ဓါယ။ **အဂါရသ္မာ**တိ အဂါရတော။ **အနဂါရိယန္တိ** ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဘိက္ခုဘာဝံ စ။ ပဗ္ဗဇ္ဇာပိ ဟိ နတ္ထေတ္ထ အဂါရိယန္တိ **အနဂါရိယာ၊** အဂါရဿ ဟိတံ ကသိဂေါရက္ခာဒိကမ္မံ ဧတ္ထ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ ဘိက္ခုပိ နတ္ထေတဿ အဂါရန္တိ အနဂါရော၊ အနဂါရဿ ဘာဝေါ အနဂါရိယံ။ **ပဗ္ဗဇိတာ**တိ ဥပဂတာ၊ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ အနဂါရိယသင်္ခါတံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဘိက္ခုဘာဝံ ဝါ ဥပဂတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပုဗ္ဗင်္ဂမော**တိ ပုရတော ဂါမီ နာယကော။ **ဗဟုကာရော**တိ ဟိတကိရိယာယ ဗဟူပကာရော။ **ဘဝံ တေသံ ဂေါတမော သမာဒပေတာ**တိ တေ ကုလပုတ္တေ ဘဝံ ဂေါတမော အဓိသီလာဒီနိ ဂါဟေတာ သိက္ခာပေတာ။ **သာ ဇနတာ**တိ သော ဇနသမူဟော။ **ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇတီ**တိ ဒဿနာနုဂတိံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ ယန္ဒိဋ္ဌိကော ဘဝံ ဂေါတမော ယံခန္တိကော ယံရုစိကော၊ တေပိ တန္ဒိဋ္ဌိကာ ဟောန္တိ တံခန္တိကာ တံရုစိကာတိ အတ္ထော။

ကသ္မာ ပနာယံ ဧဝမာဟာတိ၊ ဧသ ကိရ ပုဗ္ဗေ အနေကေ ကုလပုတ္တေ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တေ ဒေဝပုတ္တေ ဝိယ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ ပရိစာရယမာနေ အန္တော စ ဗဟိ စ သုသံဝိဟိတာရက္ခေ ဒိသွာ တေ အပရေန သမယေန ဘဂဝတော မဓုရရသံ ဓမ္မဒေသနံ[၄] သုတွာ သဒ္ဓါယ ဃရာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတွာ

၁-အဂ္ဂကုလိကဿ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-မ ၂-၂၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၅၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-မဓုရသရံ ဓမ္မဒေသနံ (သီ)၊ မဓုရသဒ္ဓမ္မဒေသနံ (သျာ)

ghāsacchādanaparamatāya santuṭṭhe āraññakesu senāsanesu kenaci arakkhiyamānepi anussaṅkitāparisaṅkite haṭṭhapahaṭṭhe udaggudagge addasa, disvā ca imesaṁ kulaputtānaṁ "ayaṁ phāsuvihāro kaṁ nissāya uppanno"ti cintento "samaṇaṁ Gotaman"ti Bhagavati pasādaṁ alattha. So taṁ pasādaṁ nivedetuṁ Bhagavato santikaṁ āgato, tasmā evamāha.

Athassa Bhagavā taṁ vacanaṁ sampaṭicchanto abbhanumodanto ca **evametaṁ brāhmaṇā**ti-ādimāha. Vacanasampaṭicchanānumodanatthoyeva hi ettha ayaṁ **evan**ti nipāto. **Mamaṁ uddissā**ti maṁ uddissa. **Saddhā**ti saddhāyeva. Na iṇaṭṭā na bhayaṭṭāti-ādīni sandhāyāha. Īdisānaṁyeva hi Bhagavā pubbaṅgamo, na itaresaṁ. **Durabhisambhavāni hī**ti sambhavituṁ dukkhāni dussahāni, na sakkā appesakkhehi ajjhogāhituntі vuttaṁ hoti. **Araññavanapatthānī**ti araññāni ca vanapatthāni ca. Tattha kiñcāpi abhidhamme nippariyāyena "nikkhamitvā bahi indakhilā sabbametaṁ araññan"ti[1] vuttaṁ, tathāpi yantaṁ "pañcadhanusatikaṁ pacchiman"ti āraññikaṅganipphādakaṁ senāsanaṁ vuttaṁ, tadeva adhippetanti veditabbaṁ.

Vanapatthanti gāmantaṁ atikkamitvā manussānaṁ anupacāraṭṭhānaṁ, yattha na kasīyati na vapīyati. Vuttampi cetaṁ "vanapatthanti dūrānametaṁ senāsanānaṁ adhivacanaṁ, vanapatthanti vanasaṇḍānametaṁ senāsanānaṁ, vanapatthanti bhiṁsanakānametaṁ, vanapatthanti salomahaṁsānametaṁ, vanapatthanti pariyantānametaṁ, vanapatthanti na manussūpacārānametaṁ senāsanānaṁ adhivacanan"ti[1]. Ettha ca **pariyantānan**ti imamekaṁ pariyāyaṁ ṭhapetvā sesapariyāyehi vanapatthāni veditabbāni. **Pantānī**ti pariyantāni atidūrāni. **Dukkaraṁ pavivekan**ti kāyavivekaṁ dukkaraṁ. **Durabhiraman**ti abhiramituṁ na sukhaṁ. **Ekatte**ti ekībhāve. Kiṁ dasseti? Kāyaviveke katepi tattha cittaṁ abhiramāpetuṁ dukkaraṁ. Dvayaṁdvayārāmo hi ayaṁ lokoti. **Haranti maññe**ti haranti viya ghasanti viya. **Mano**ti manaṁ. **Samādhiṁ alabhamānassā**ti upacārasamādhiṁ vā appanāsamādhiṁ vā alabhantassa. Kiṁ dasseti? Īdisassa bhikkhuno tiṇapaṇṇamigādisaddehi vividhehi ca bhiṁsanakehi vanāni cittaṁ vikkhipanti maññeti, sabbaṁ brāhmaṇo saddhāpabbajitānaṁ kulaputtānaṁ araññavāse[2] vimhito āha.

1. Abhi 2. 260 piṭṭhe. 2. Araññavāsena (Sī, Syā)

ဃာသစ္ဆာဒနပရမတာယ သန္တုဋ္ဌေ အာရညကေသု သေနာသနေသု ကေနစိ အရက္ခိယမာနေပိ အနုဿင်္ကိတာပရိသင်္ကိတေ ဟတ္ထပဟတ္ထေ ဥဒဂ္ဂုဒဂ္ဂေ အဒ္ဒသ၊ ဒိသွာ စ ဣမေသံ ကုလပုတ္တာနံ “အယံ ဖာသုဝိဟာရော ကံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နော”တိ စိန္တေန္တော “သမဏံ ဂေါတမ”န္တိ ဘဂဝတိ ပသာဒံ အလတ္ထ။ သော တံ ပသာဒံ နိဝေဒေတုံ ဘဂဝတော သန္တိကံ အာဂတော၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

အထဿ ဘဂဝါ တံ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော အဗ္ဘနုမောဒန္တော စ **ဧဝမေတံ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။ ဝစနသမ္ပဋိစ္ဆနာနုမောဒနတ္ထောယေဝ ဟိ ဧတ္ထ အယံ **ဧဝ**န္တိ နိပါတော။ **မမံ ဥဒ္ဒိဿာ**တိ မံ ဥဒ္ဒိဿ။ **သဒ္ဓါ**တိ သဒ္ဓါယေဝ။ န ဣဏဋ္ဋာ န ဘယဋ္ဋာတိအာဒီနိ သန္ဓာယာဟ။ ဤဒိသာနံယေဝ ဟိ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗင်္ဂမော, န ဣတရေသံ။ **ဒုရဘိသမ္ဘဝါနိ ဟီ**တိ သမ္ဘဝိတုံ ဒုက္ခာနိ ဒုဿဟာနိ၊ န သက္ကာ အပ္ပေသက္ခေဟိ အဇ္ဈောဂါဟိတုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အရညဝနပတ္ထာနီ**တိ အရညာနိ စ ဝနပတ္ထာနိ စ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အဘိဓမ္မေ နိပ္ပရိယာယေန “နိက္ခမိတွာ ဗဟိ ဣန္ဒခိလာ သဗ္ဗမေတံ အရည”န္တိ[၁] ဝုတ္တံ၊ တထာပိ ယန္တံ “ပဉ္စဓနုသတိကံ ပစ္ဆိမ”န္တိ အာရညိကင်္ဂနိပ္ဖာဒကံ သေနာသနံ ဝုတ္တံ၊ တဒေဝ အဓိပ္ပေတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝနပတ္ထန္တိ ဂါမန္တံ အတိက္ကမိတွာ မနုဿာနံ အနုပစာရဋ္ဌာနံ၊ ယတ္ထ န ကသီယတိ န ဝပီယတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “ဝနပတ္ထန္တိ ဒူရာနမေတံ သေနာသနာနံ အဓိဝစနံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ ဝနသဏ္ဍာနမေတံ သေနာသနာနံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ ဘိံသနကာနမေတံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ သလောမဟံသာနမေတံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ ပရိယန္တာနမေတံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ န မနုဿူပစာရာနမေတံ သေနာသနာနံ အဓိဝစန”န္တိ[၁]။ ဧတ္ထ စ **ပရိယန္တာန**န္တိ ဣမမေကံ ပရိယာယံ ဌပေတွာ သေသပရိယာယေဟိ ဝနပတ္ထာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ပန္တာနီ**တိ ပရိယန္တာနိ အတိဒူရာနိ။ **ဒုက္ကရံ ပဝိဝေက**န္တိ ကာယဝိဝေကံ ဒုက္ကရံ။ **ဒုရဘိရမ**န္တိ အဘိရမိတုံ န သုခံ။ **ဧကတ္တေ**တိ ဧကီဘာဝေ။ ကိံ ဒဿေတိ? ကာယဝိဝေကေ ကတေပိ တတ္ထ စိတ္တံ အဘိရမာပေတုံ ဒုက္ကရံ။ ဒွယံဒွယာရာမော ဟိ အယံ လောကောတိ။ **ဟရန္တိ မညေ**တိ ဟရန္တိ ဝိယ ဃသန္တိ ဝိယ။ **မနော**တိ မနံ။ **သမာဓိံ အလဘမာနဿာ**တိ ဥပစာရသမာဓိံ ဝါ အပ္ပနာသမာဓိံ ဝါ အလဘန္တဿ။ ကိံ ဒဿေတိ? ဤဒိသဿ ဘိက္ခုနော တိဏပဏ္ဏမိဂါဒိသဒ္ဒေဟိ ဝိဝိဓေဟိ စ ဘိံသနကေဟိ ဝနာနိ စိတ္တံ ဝိက္ခိပန္တိ မညေတိ၊ သဗ္ဗံ ဗြာဟ္မဏော သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတာနံ ကုလပုတ္တာနံ အရညဝါသေ[၂] ဝိမှိတော အာဟ။

၁-အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အရညဝါသေန (သီ၊ သျာ)

Kāyakammantavārakathā

35. Athassa Bhagavā purimanayeneva “evametaṁ brāhmaṇā”ti-ādīhi taṁ taṁ vacanaṁ sampaṭicchitvā abbhanumoditvā ca yasmā soḷasasu ṭhānesu ārammaṇapariggaharahitānaṁyeva tādisāni senāsanāni durabhisambhavāni, na tesu ārammaṇapariggāhayuttānaṁ, attanā ca bodhisatto samāno tādiso ahosi, tasmā attano tādisānaṁ senāsanānaṁ durabhisambhavataṁ dassetuṁ **mayhampi kho**ti-ādimāha.

Tattha **pubbeva sambodhā**ti sambodhato pubbeva, ariyamaggappattito aparabhāgeyevāti vuttaṁ hoti. **Anabhisambuddhassā**ti appaṭividdhacatusaccassa. **Bodhisattasseva sato**ti bujjhanakasattasseva sammāsambodhiṁ adhigantuṁ arahasattasseva sato, bodhiyā vā sattasseva laggasseva sato. Dīpaṅkarassa hi Bhagavato pādamūle aṭṭhadhammasamodhānena abhinīhārasamiddhito pabhuti Tathāgato bodhiyā satto laggo “pattabbā mayā esā”ti tadadhigamāya parakkamaṁ amuñcantoyeva āgato, tasmā **bodhisatto**ti vuccati. **Tassa mayhan**ti tassa evaṁ bodhisattasseva sato mayhaṁ. **Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā**ti ye keci pabbajjūpagatā vā bhovādino vā.

Aparisuddhakāyakammantāti aparisuddhena pāṇātipātādinā kāyakammantena samannāgatā. **Aparisuddhakāyakammantasandosahetū**ti aparisuddhassa kāyakammantasaṅkhātassa attano dosassa hetu, aparisuddhakāyakammantakāraṇāti vuttaṁ hoti. **Have**ti ekaṁsavacane nipāto. **Akusalan**ti sāvajjaṁ akkhemaṁ ca. **Bhayabheravan**ti bhayaṁ ca bheravaṁ ca. Cittutrāsassa ca bhayānakārammaṇassa cetaṁ adhivacanaṁ. Tatra **bhayaṁ** sāvajjaṭṭhena akusalaṁ, **bheravaṁ** akkhemaṭṭhenāti veditabbaṁ. **Avhāyantī**ti pakkosanti. Kathaṁ? Te hi pāṇātipātādīni katvā “mayaṁ ayuttamakamhā, sace no te jāneyyuṁ, yesaṁ aparajjhimhā, idāni anubandhitvā anayabyasanaṁ āpādeyyun”ti araññaṁ pavisitvā gacchantare vā gumbantare vā nisīdanti. Te “appamattakampi tiṇasaddaṁ vā paṇṇasaddaṁ vā sutvā idānimhā naṭṭhā”ti tasanti vittasanti, āgantvā parehi parivāritā viya baddhā vadhitā viya ca honti. Evaṁ taṁ bhayabheravaṁ attani samāropanaṭṭhena avhāyanti pakkosanti.

ကာယကမ္မန္တဝါရကထာ

၃၅။ အထဿ ဘဂဝါ ပုရိမနယေနေဝ “ဧဝမေတံ ဗြာဟ္မဏာ”တိအာဒီဟိ တံ တံ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အဗ္ဘနုမောဒိတွာ စ ယသ္မာ သောဠသသု ဌာနေသု အာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟရဟိတာနံယေဝ တာဒိသာနိ သေနာသနာနိ ဒုရဘိသမ္ဘဝါနိ၊ န တေသု အာရမ္မဏပရိဂ္ဂါဟယုတ္တာနံ၊ အတ္တနာ စ ဗောဓိသတ္တော သမာနော တာဒိသော အဟောသိ၊ တသ္မာ အတ္တနော တာဒိသာနံ သေနာသနာနံ ဒုရဘိသမ္ဘဝတံ ဒဿေတုံ **မယှမ္ပိ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ပုဗ္ဗေဝ သမ္ဗောဓာ**တိ သမ္ဗောဓတော ပုဗ္ဗေဝ၊ အရိယမဂ္ဂပ္ပတ္တိတော အပရဘာဂေယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓဿာ**တိ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓစတုသစ္စဿ။ **ဗောဓိသတ္တဿေဝ သတော**တိ ဗုဇ္ဈနကသတ္တဿေဝ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဓိဂန္တုံ အရဟသတ္တဿေဝ သတော, ဗောဓိယာ ဝါ သတ္တဿေဝ လဂ္ဂဿေဝ သတော။ ဒီပင်္ကရဿ ဟိ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနေန အဘိနီဟာရသမိဒ္ဓိတော ပဘုတိ တထာဂတော ဗောဓိယာ သတ္တော လဂ္ဂေါ “ပတ္တဗ္ဗာ မယာ ဧသာ”တိ တဒဓိဂမာယ ပရက္ကမံ အမုဉ္စန္တောယေဝ အာဂတော၊ တသ္မာ **ဗောဓိသတ္တော**တိ ဝုစ္စတိ။ **တဿ မယှန္တိ** တဿ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တဿေဝ သတော မယှံ။ **ယေ ခေါ ကေစိ သမဏာ ဝါ ဗြာဟ္မဏာ ဝါ**တိ ယေ ကေစိ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂတာ ဝါ ဘောဝါဒိနော ဝါ။

အပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တာတိ အပရိသုဒ္ဓေန ပါဏာတိပါတာဒိနာ ကာယကမ္မန္တေန သမန္နာဂတာ။ **အပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တသန္ဒောသဟေတူ**တိ အပရိသုဒ္ဓဿ ကာယကမ္မန္တသင်္ခါတဿ အတ္တနော ဒေါသဿ ဟေတု၊ အပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တကာရဏာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဟဝေ**တိ ဧကံသဝစနေ နိပါတော။ **အကုသလန္တိ** သာဝဇ္ဇံ အက္ခေမံ စ။ **ဘယဘေရဝန္တိ** ဘယံ စ ဘေရဝံ စ။ စိတ္တုတြာသဿ စ ဘယာနကာရမ္မဏဿ စေတံ အဓိဝစနံ။ တတြ **ဘယံ** သာဝဇ္ဇဋ္ဌေန အကုသလံ၊ **ဘေရဝံ** အက္ခေမဋ္ဌေနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဝှါယန္တီ**တိ ပက္ကောသန္တိ။ ကထံ? တေ ဟိ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ကတွာ “မယံ အယုတ္တမကမှာ၊ သစေ နော တေ ဇာနေယျုံ၊ ယေသံ အပရဇ္ဈိမှာ၊ ဣဒါနိ အနုဗန္ဓိတွာ အနယဗျသနံ အာပါဒေယျု”န္တိ အရညံ ပဝိသိတွာ ဂစ္ဆန္တရေ ဝါ ဂုမ္ဗန္တရေ ဝါ နိသီဒန္တိ။ တေ “အပ္ပမတ္တကမ္ပိ တိဏသဒ္ဒံ ဝါ ပဏ္ဏသဒ္ဒံ ဝါ သုတွာ ဣဒါနိမှာ နဋ္ဌာ”တိ တသန္တိ ဝိတ္တသန္တိ၊ အာဂန္တွာ ပရေဟိ ပရိဝါရိတာ ဝိယ ဗဒ္ဓါ ဝဓိတာ ဝိယ စ ဟောန္တိ။ ဧဝံ တံ ဘယဘေရဝံ အတ္တနိ သမာရောပနဋ္ဌေန အဝှါယန္တိ ပက္ကောသန္တိ။

Na kho panāhaṁ -pa- paṭisevāmīti ahaṁ kho pana aparisuddhakāyakammanto hutvā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni na paṭisevāmi. **Ye hi vo**ti ettha **vo**ti nipātamattaṁ. **Ariyā** vuccanti Buddhā ca Buddhasāvakā ca. **Parisuddhakāyakammantā**ti īdisā hutvā. **Tesamahaṁ aññataro**ti tesaṁ ahampi eko aññataro. Bodhisatto hi gahaṭṭhopi pabbajitopi parisuddhakāyakammantova hoti. **Bhiyyo**ti atirekatthe nipāto. **Palloman**ti pannalomataṁ, khemaṁ sotthibhāvanti attho. **Āpādin**ti āpajjiṁ, atirekaṁ sotthibhāvaṁ atirekena vā sotthibhāvamāpajjinti vuttaṁ hoti. **Araññe vihārāyā**ti araññe vihāratthāya.

Kāyakammantavārakathā niṭṭhitā.

Vacīkammantavārādivaṇṇanā

36. Esa nayo sabbattha. Ayaṁ pana viseso, vacīkammantavāre tāva **aparisuddhavacīkammantā**ti aparisuddhena musāvādādinā vacīkammantena samannāgatā. Te kathaṁ bhayabheravaṁ avhāyanti? Te musāvādena parassa atthaṁ bhañjitvā pisuṇavācāya mittabhedaṁ katvā pharusavācāya paresaṁ parisamajjhe mammāni tuditvā[1] niratthakavācāya parasattānaṁ[2] kammante nāsetvā "mayaṁ ayuttamakamhā, sace no te jāneyyuṁ, yesaṁ aparajjhimhā, idāni anubandhitvā anayabyasanaṁ pāpeyyun"ti araññaṁ pavisitvā gacchantare vā gumbantare vā nisīdanti. Te "appamattakampi tiṇasaddaṁ vā paṇṇasaddaṁ vā sutvā idānimhā naṭṭhā"ti tasanti vittasanti, āgantvā parehi parivāritā viya baddhā vadhitā viya ca honti. Evaṁ taṁ bhayabheravaṁ attani samāropanaṭṭhena avhāyanti pakkosanti.

Manokammantavāre **aparisuddhamanokammantā**ti aparisuddhena abhijjhādinā manokammantena samannāgatā. Te kathaṁ bhayabheravaṁ avhāyanti? Te paresaṁ rakkhitagopitesu bhaṇḍesu abhijjhāvisamalobhaṁ uppādetvā parassa kujjhitvā parasatthe[3] micchādassanaṁ gāhāpetvā mayaṁ ayuttamakamhā -pa- attani samāropanaṭṭhena avhāyanti pakkosanti.

---

1. Mammāni bhinditvā tuditvā (Sī) 2. Paraputtānaṁ (Ka) 3. Paraputte (Ka)

န ခေါ ပနာဟံ။ပ။ ပဋိသေဝါမီတိ အဟံ ခေါ ပန အပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တော ဟုတွာ အရညဝနပတ္ထာနိ ပန္တာနိ သေနာသနာနိ န ပဋိသေဝါမိ။ **ယေ ဟိ ဝေါ**တိ ဧတ္ထ **ဝေါ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **အရိယာ** ဝုစ္စန္တိ ဗုဒ္ဓါ စ ဗုဒ္ဓသာဝကာ စ။ **ပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တာ**တိ ဤဒိသာ ဟုတွာ။ **တေသမဟံ အညတရော**တိ တေသံ အဟမ္ပိ ဧကော အညတရော။ ဗောဓိသတ္တော ဟိ ဂဟဋ္ဌောပိ ပဗ္ဗဇိတောပိ ပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တောဝ ဟောတိ။ **ဘိယျော**တိ အတိရေကတ္ထေ နိပါတော။ **ပလ္လောမ**န္တိ ပန္နလောမတံ၊ ခေမံ သောတ္ထိဘာဝန္တိ အတ္ထော။ **အာပါဒိ**န္တိ အာပဇ္ဇိံ၊ အတိရေကံ သောတ္ထိဘာဝံ အတိရေကေန ဝါ သောတ္ထိဘာဝမာပဇ္ဇိန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အရညေ ဝိဟာရာယာ**တိ အရညေ ဝိဟာရတ္ထာယ။

ကာယကမ္မန္တဝါရကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ဝစီကမ္မန္တဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၆။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ အယံ ပန ဝိသေသော၊ ဝစီကမ္မန္တဝါရေ တာဝ **အပရိသုဒ္ဓဝစီကမ္မန္တာ**တိ အပရိသုဒ္ဓေန မုသာဝါဒါဒိနာ ဝစီကမ္မန္တေန သမန္နာဂတာ။ တေ ကထံ ဘယဘေရဝံ အဝှါယန္တိ? တေ မုသာဝါဒေန ပရဿ အတ္ထံ ဘဉ္ဇိတွာ ပိသုဏဝါစာယ မိတ္တဘေဒံ ကတွာ ဖရုသဝါစာယ ပရေသံ ပရိသမဇ္ဈေ မမ္မာနိ တုဒိတွာ[1] နိရတ္ထကဝါစာယ ပရသတ္တာနံ[2] ကမ္မန္တေ နာသေတွာ "မယံ အယုတ္တမကမှာ၊ သစေ နော တေ ဇာနေယျုံ၊ ယေသံ အပရဇ္ဈိမှာ၊ ဣဒါနိ အနုဗန္ဓိတွာ အနယဗျသနံ ပါပေယျု"န္တိ အရညံ ပဝိသိတွာ ဂစ္ဆန္တရေ ဝါ ဂုမ္ဗန္တရေ ဝါ နိသီဒန္တိ။ တေ "အပ္ပမတ္တကမ္ပိ တိဏသဒ္ဒံ ဝါ ပဏ္ဏသဒ္ဒံ ဝါ သုတွာ ဣဒါနိမှာ နဋ္ဌာ"တိ တသန္တိ ဝိတ္တသန္တိ၊ အာဂန္တွာ ပရေဟိ ပရိဝါရိတာ ဝိယ ဗဒ္ဓါ ဝဓိတာ ဝိယ စ ဟောန္တိ။ ဧဝံ တံ ဘယဘေရဝံ အတ္တနိ သမာရောပနဋ္ဌေန အဝှါယန္တိ ပက္ကောသန္တိ။

မနောကမ္မန္တဝါရေ **အပရိသုဒ္ဓမနောကမ္မန္တာ**တိ အပရိသုဒ္ဓေန အဘိဇ္ဈာဒိနာ မနောကမ္မန္တေန သမန္နာဂတာ။ တေ ကထံ ဘယဘေရဝံ အဝှါယန္တိ? တေ ပရေသံ ရက္ခိတဂေါပိတေသု ဘဏ္ဍေသု အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘံ ဥပ္ပါဒေတွာ ပရဿ ကုဇ္ဈိတွာ ပရသတ္တေ[3] မိစ္ဆာဒဿနံ ဂါဟာပေတွာ မယံ အယုတ္တမကမှာ။ပ။ အတ္တနိ သမာရောပနဋ္ဌေန အဝှါယန္တိ ပက္ကောသန္တိ။

၁-မမ္မာနိ ဘိန္ဒိတွာ တုဒိတွာ (သီ) ၂-ပရပုတ္တာနံ (က) ၃-ပရပုတ္တေ (က)

Ājīvavāre **aparisuddhājīvā**ti aparisuddhena vejjakammadūtakammavaḍḍhipayogādinā ekavīsati-anesanabhedena ājīvena samannāgatā. Te kathaṁ bhayabheravaṁ avhāyanti? Te evaṁ jīvikaṁ kappetvā suṇanti “sāsanasodhakā kira Tepiṭakā bhikkhū sāsanaṁ sodhetuṁ nikkhantā, ajja vā sve vā idhāgamissantī”ti araññaṁ pavisitvā gacchantare vā -pa- tasanti vittasanti. Te hi āgantvā parivāretvā gahitā viya odātavatthanivāsitā viya ca hontīti. Sesaṁ tādisameva.

37. Ito paraṁ **abhijjhālū**ti-ādīsu kiñcāpi abhijjhābyāpādā manokammantena saṅgahitā, tathāpi nīvaraṇavasena puna vuttāti veditabbā. Tattha **abhijjhālū**ti parabhaṇḍādi-abhijjhāyanasīlā. **Kāmesu tibbasārāgā**ti vatthukāmesu bahalakilesarāgā, te kathaṁ bhayabheravaṁ avhāyanti? Te avavatthitārammaṇā honti, tesaṁ avavatthitārammaṇānaṁ araññe viharantānaṁ divā diṭṭhaṁ rattiṁ bhayabheravaṁ hutvā upaṭṭhāti “te ākulacittā appamattakenapi tasanti vittasanti, rajjuṁ vā lataṁ vā disvā sappasaññino honti, khāṇuṁ disvā yakkhasaññino, thalaṁ vā pabbataṁ vā disvā hatthisaññino sappādīhi anayabyasanaṁ āpāditā viya hontī”ti. Sesaṁ tādisameva.

38. **Byāpannacittā**ti pakatibhāvavijahanena vipannacittā. Kilesānugatañhi cittaṁ pakatibhāvaṁ vijahati, purāṇabhattabyañjanaṁ viya pūtikaṁ hoti. **Paduṭṭhamanasaṅkappā**ti paduṭṭhacittasaṅkappā, abhadrakena paresaṁ anatthajanakena cittasaṅkappena samannāgatāti vuttaṁ hoti. Te kathaṁ bhayabheravaṁ avhāyanti? Bhayabheravāvhāyanaṁ ito pabhuti abhijjhāluvāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Yattha pana viseso bhavissati, tattha vakkhāma. **Na kho panāhaṁ byāpannacitto**ti ettha pana mettacitto ahaṁ hitacittoti dasseti, īdisā hi bodhisattā honti. Evaṁ sabbattha vuttadosapaṭipakkhavasena bodhisattassa guṇā vaṇṇetabbā.

39. **Thinamiddhapariyuṭṭhitā**ti cittagelaññabhūtena thinena sesanāmakāyagelaññabhūtena middhena ca pariyuṭṭhitā, abhibhūtā gahitāti vuttaṁ hoti. Te niddābahulā honti.

အာဇီဝဝါရေ **အပရိသုဒ္ဓါဇီဝါ**တိ အပရိသုဒ္ဓေန ဝေဇ္ဇကမ္မဒူတကမ္မဝဍ္ဎိပယောဂါဒိနာ ဧကဝီသတိအနေသနဘေဒေန အာဇီဝေန သမန္နာဂတာ။ တေ ကထံ ဘယဘေရဝံ အဝှါယန္တိ? တေ ဧဝံ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတွာ သုဏန္တိ “သာသနသောဓကာ ကိရ တေပိဋကာ ဘိက္ခူ သာသနံ သောဓေတုံ နိက္ခန္တာ၊ အဇ္ဇ ဝါ သွေ ဝါ ဣဓာဂမိဿန္တီ”တိ အရညံ ပဝိသိတွာ ဂစ္ဆန္တရေ ဝါ။ပ။ တသန္တိ ဝိတ္တသန္တိ။ တေ ဟိ အာဂန္တွာ ပရိဝါရေတွာ ဂဟိတာ ဝိယ ဩဒါတဝတ္ထနိဝါသိတာ ဝိယ စ ဟောန္တီတိ။ သေသံ တာဒိသမေဝ။

၃၇။ ဣတော ပရံ **အဘိဇ္ဈာလူ**တိအာဒီသု ကိဉ္စာပိ အဘိဇ္ဈာဗျာပါဒါ မနောကမ္မန္တေန သင်္ဂဟိတာ၊ တထာပိ နီဝရဏဝသေန ပုန ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ **အဘိဇ္ဈာလူ**တိ ပရဘဏ္ဍာဒိအဘိဇ္ဈာယနသီလာ။ **ကာမေသု တိဗ္ဗသာရာဂါ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု ဗဟလကိလေသရာဂါ၊ တေ ကထံ ဘယဘေရဝံ အဝှါယန္တိ? တေ အဝဝတ္ထိတာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ တေသံ အဝဝတ္ထိတာရမ္မဏာနံ အရညေ ဝိဟရန္တာနံ ဒိဝါ ဒိဋ္ဌံ ရတ္တိံ ဘယဘေရဝံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ “တေ အာကုလစိတ္တာ အပ္ပမတ္တကေနပိ တသန္တိ ဝိတ္တသန္တိ၊ ရဇ္ဇုံ ဝါ လတံ ဝါ ဒိသွာ သပ္ပသညိနော ဟောန္တိ၊ ခါဏုံ ဒိသွာ ယက္ခသညိနော၊ ထလံ ဝါ ပဗ္ဗတံ ဝါ ဒိသွာ ဟတ္ထိသညိနော သပ္ပါဒီဟိ အနယဗျသနံ အာပါဒိတာ ဝိယ ဟောန္တီ”တိ။ သေသံ တာဒိသမေဝ။

၃၈။ **ဗျာပန္နစိတ္တာ**တိ ပကတိဘာဝဝိဇဟနေန ဝိပန္နစိတ္တာ။ ကိလေသာနုဂတဉှိ စိတ္တံ ပကတိဘာဝံ ဝိဇဟတိ၊ ပုရာဏဘတ္တဗျဉ္ဇနံ ဝိယ ပူတိကံ ဟောတိ။ **ပဒုဋ္ဌမနသင်္ကပ္ပါ**တိ ပဒုဋ္ဌစိတ္တသင်္ကပ္ပါ၊ အဘဒြကေန ပရေသံ အနတ္ထဇနကေန စိတ္တသင်္ကပ္ပေန သမန္နာဂတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေ ကထံ ဘယဘေရဝံ အဝှါယန္တိ? ဘယဘေရဝါဝှါယနံ ဣတော ပဘုတိ အဘိဇ္ဈာလုဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယတ္ထ ပန ဝိသေသော ဘဝိဿတိ၊ တတ္ထ ဝက္ခာမ။ **န ခေါ ပနာဟံ ဗျာပန္နစိတ္တော**တိ ဧတ္ထ ပန မေတ္တစိတ္တော အဟံ ဟိတစိတ္တောတိ ဒဿေတိ၊ ဤဒိသာ ဟိ ဗောဓိသတ္တာ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တဒေါသပဋိပက္ခဝသေန ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏာ ဝဏ္ဏေတဗ္ဗာ။

၃၉။ **ထိနမိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌိတာ**တိ စိတ္တဂေလညဘူတေန ထိနေန သေသနာမကာယဂေလညဘူတေန မိဒ္ဓေန စ ပရိယုဋ္ဌိတာ၊ အဘိဘူတာ ဂဟိတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေ နိဒ္ဒါဗဟုလာ ဟောန္တိ။

40. **Uddhatā**ti uddhaccapakatikā vipphandamānacittā, uddhaccena hi ekārammaṇe cittaṁ vipphandati dhajayaṭṭhiyaṁ vātena paṭākā viya. **Avūpasantacittā**ti anibbutacittā, idha kukkuccaṁ gahetuṁ vaṭṭati.

41. **Kaṅkhī vicikicchī**ti ettha ekamevidaṁ pañcamaṁ nīvaraṇaṁ. Kiṁ nu kho idanti ārammaṇaṁ kaṅkhanato kaṅkhā, idamevidanti nicchetuṁ asamatthabhāvato vicikicchāti vuccati, tena samannāgatā samaṇabrāhmaṇā “kaṅkhī vicikicchī”ti vuttā.

42. **Attukkaṁsanakā paravambhī**ti ye attānaṁ ukkaṁsenti ukkhipanti, ucce ṭhāne ṭhapenti, parañca vambhenti garahanti nindanti, nīce ṭhāne ṭhapenti, tesametaṁ adhivacanaṁ. Te kathaṁ bhayabheravaṁ avhāyanti? Te parehi “asuko ca kira asuko ca attānaṁ ukkaṁsenti, amhe garahanti, dāse viya karonti, gaṇhatha ne”ti anubaddhā palāyitvā araññaṁ pavisitvā gacchantare vā gumbantare vāti kāyakammantasadisaṁ vitthāretabbaṁ.

43. **Chambhī**ti kāyathambhanalomahaṁsanakarena thambhena samannāgatā. **Bhīrukajātikā**ti bhīrukapakatikā, gāmadārakā viya bhayabahulā asūrā kātarāti vuttaṁ hoti.

44. **Lābhasakkārasilokan**ti ettha labbhatītī **lābho,** catunnaṁ paccayānametaṁ adhivacanaṁ. **Sakkāro**ti sundarakāro, paccayā eva hi paṇītapaṇītā sundarasundarā ca abhisaṅkharitvā katā sakkārāti vuccanti. Yā ca parehi attano gāravakiriyā pupphādīhi vā pūjā. **Siloko**ti vaṇṇabhaṇanaṁ etaṁ, lābhañca sakkārañca silokañca **lābhasakkārasilokaṁ. Nikāmayamānā**ti patthayamānā. Bhayabheravāvhāyanaṁ abhijjhāluvārasadisameva. Tadatthadīpakaṁ panettha Piyagāmikavatthuṁ kathenti—

Eko kira Piyagāmiko nāma bhikkhu samādinnadhutaṅgānaṁ bhikkhūnaṁ lābhaṁ disvā “ahampi dhutaṅgaṁ samādiyitvā lābhaṁ uppādemī”ti cintetvā sosānikaṅgaṁ samādāya susāne vasati. Athekadivasaṁ ekokammamutto jaraggavo divā gocare caritvā rattiṁ tasmiṁ susāne pupphagumbe sīsaṁ katvā romanthayamāno[1] aṭṭhāsi. Piyagāmiko rattiṁ caṅkamanā

1. Romatthayamāno (Syā, Ka)

၄၀။ **ဥဒ္ဓတာ**တိ ဥဒ္ဓစ္စပကတိကာ ဝိပ္ဖန္ဒမာနစိတ္တာ၊ ဥဒ္ဓစ္စေန ဟိ ဧကာရမ္မဏေ စိတ္တံ ဝိပ္ဖန္ဒတိ ဓဇယဋ္ဌိယံ ဝါတေန ပဋာကာ ဝိယ။ **အဝူပသန္တစိတ္တာ**တိ အနိဗ္ဗုတစိတ္တာ၊ ဣဓ ကုက္ကုစ္စံ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

၄၁။ **ကင်္ခီ ဝိစိကိစ္ဆီ**တိ ဧတ္ထ ဧကမေဝိဒံ ပဉ္စမံ နီဝရဏံ။ ကိံ နု ခေါ ဣဒန္တိ အာရမ္မဏံ ကင်္ခနတော ကင်္ခါ၊ ဣဒမေဝိဒန္တိ နိစ္ဆေတုံ အသမတ္ထဘာဝတော ဝိစိကိစ္ဆာတိ ဝုစ္စတိ၊ တေန သမန္နာဂတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ “ကင်္ခီ ဝိစိကိစ္ဆီ”တိ ဝုတ္တာ။

၄၂။ **အတ္တုက္ကံသနကာ ပရဝမ္ဘီ**တိ ယေ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေန္တိ ဥက္ခိပန္တိ၊ ဥစ္စေ ဌာနေ ဌပေန္တိ၊ ပရဉ္စ ဝမ္ဘေန္တိ ဂရဟန္တိ နိန္ဒန္တိ၊ နီစေ ဌာနေ ဌပေန္တိ၊ တေသမေတံ အဓိဝစနံ။ တေ ကထံ ဘယဘေရဝံ အဝှာယန္တိ? တေ ပရေဟိ “အသုကော စ ကိရ အသုကော စ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေန္တိ၊ အမှေ ဂရဟန္တိ၊ ဒါသေ ဝိယ ကရောန္တိ၊ ဂဏှထ နေ”တိ အနုဗဒ္ဓါ ပလာယိတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ ဂစ္ဆန္တရေ ဝါ ဂုမ္ဗန္တရေ ဝါတိ ကာယကမ္မန္တသဒိသံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

၄၃။ **ဆမ္ဘီ**တိ ကာယထမ္ဘနလောမဟံသနကရေန ထမ္ဘေန သမန္နာဂတာ။ **ဘီရုကဇာတိကာ**တိ ဘီရုကပကတိကာ၊ ဂါမဒါရကာ ဝိယ ဘယဗဟုလာ အသူရာ ကာတရာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၄၄။ **လာဘသက္ကာရသိလောကန္တိ** ဧတ္ထ လဗ္ဘတီတိ **လာဘော၊** စတုန္နံ ပစ္စယာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **သက္ကာရော**တိ သုန္ဒရကာရော၊ ပစ္စယာ ဧဝ ဟိ ပဏီတပဏီတာ သုန္ဒရသုန္ဒရာ စ အဘိသင်္ခရိတွာ ကတာ သက္ကာရာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယာ စ ပရေဟိ အတ္တနော ဂါရဝကိရိယာ ပုပ္ဖါဒီဟိ ဝါ ပူဇာ။ **သိလောကော**တိ ဝဏ္ဏဘဏနံ ဧတံ၊ လာဘဉ္စ သက္ကာရဉ္စ သိလောကဉ္စ **လာဘသက္ကာရသိလောကံ။ နိကာမယမာနာ**တိ ပတ္ထယမာနာ။ ဘယဘေရဝါဝှာယနံ အဘိဇ္ဈာလုဝါရသဒိသမေဝ။ တဒတ္ထဒီပကံ ပနေတ္ထ ပိယဂါမိကဝတ္ထုံ ကထေန္တိ—

ဧကော ကိရ ပိယဂါမိကော နာမ ဘိက္ခု သမာဒိန္နဓုတင်္ဂါနံ ဘိက္ခူနံ လာဘံ ဒိသွာ “အဟမ္ပိ ဓုတင်္ဂံ သမာဒိယိတွာ လာဘံ ဥပ္ပါဒေမီ”တိ စိန္တေတွာ သောသာနိကင်္ဂံ သမာဒါယ သုသာနေ ဝသတိ။ အထေကဒိဝသံ ဧကော ကမ္မမုတ္တော ဇရဂ္ဂဝေါ ဒိဝါ ဂေါစရေ စရိတွာ ရတ္တိံ တသ္မိံ သုသာနေ ပုပ္ဖဂုမ္ဗေ သီသံ ကတွာ ရောမန္ထယမာနော[၁] အဋ္ဌာသိ။ ပိယဂါမိကော ရတ္တိံ စင်္ကမနာ

၁-ရောမတ္ထယမာနော (သျာ၊ က)

nikkhanto tassa hanusaddaṁ sutvā cintesi “addhā maṁ lābhagiddho esa susāne vasatīti ñatvā devarājā viheṭhetuṁ āgato”ti, so jaraggavassa purato añjaliṁ paggahetvā “sappurisa devarāja ajja me ekarattiṁ khama, sve paṭṭhāya na evaṁ karissāmī”ti namassamāno sabbarattiṁ yācanto aṭṭhāsi. Tato sūriye uṭṭhite taṁ disvā kattarayaṭṭhiyā paharitva palāpesi “sabbarattiṁ maṁ bhiṁsāpesī”ti.

45. **Kusītā**ti kosajjānugatā. **Hīnavīriyā**ti hīnā vīriyena virahitā viyuttā, nibbīriyāti vuttaṁ hoti. Tattha kusītā kāyikavīriyārambhavirahitā honti, hīnavīriyā cetasikavīriyārambhavirahitā. Te ārammaṇavavatthānamattampi kātuṁ na sakkonti. Tesaṁ avavatthitārammaṇānanti sabbaṁ pubbasadisameva.

46. **Muṭṭhassatī**ti naṭṭhassatī. **Asampajānā**ti paññārahitā, imassa ca paṭipakkhe “upaṭṭhitassatīhamasmī”ti vacanato satibhājaniyamevetaṁ. Paññā panettha satidubbalyadīpanatthaṁ vuttā. Duvidhā hi sati paññāsampayuttā paññāvippayuttā ca. Tattha paññāsampayuttā balavatī, vippayuttā dubbalā, tasmā yadāpi tesaṁ sati hoti, tadāpi asampajānantā muṭṭhassatīyeva te, dubbalāya satiyā satikiccābhāvatoti etamatthaṁ dīpetuṁ “asampajānā”ti vuttaṁ. Te evaṁ muṭṭhassatī asampajānā ārammaṇavavatthānamattampi kātuṁ na sakkontīti sabbaṁ pubbasadisameva.

47. **Asamāhitā**ti upacārappanāsamādhivirahitā. **Vibbhantacittā**ti ubbhantacittā. Samādhivirahena laddhokāsena uddhaccena tesaṁ samādhivirahānaṁ cittaṁ nānārammaṇesu paribbhamati, vanamakkaṭo viya vanasākhāsu uddhaccena ekārammaṇe vipphandati. Pubbe vuttanayeneva te evaṁ asamāhitā vibbhantacittā ārammaṇavavatthānamattampi kātuṁ na sakkontīti sabbaṁ pubbasadisameva.

48. **Duppaññā**ti nippaññānametaṁ adhivacanaṁ. Paññā pana duṭṭhā nāma natthi. **Eḷamūgā**ti elamukhā, khakārassa gakāro kato. Lālamukhāti vuttaṁ hoti. Duppaññānañhi kathentānaṁ lālā mukhato galati, lālā ca

နိက္ခန္တော တဿ ဟနုသဒ္ဒံ သုတွာ စိန္တေသိ “အဒ္ဓါ မံ လာဘဂိဒ္ဓေါ ဧသ သုသာနေ ဝသတီတိ ဉတွာ ဒေဝရာဇာ ဝိဟေဌေတုံ အာဂတော”တိ၊ သော ဇရဂ္ဂဝဿ ပုရတော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ “သပ္ပုရိသ ဒေဝရာဇ အဇ္ဇ မေ ဧကရတ္တိံ ခမ၊ သွေ ပဋ္ဌာယ န ဧဝံ ကရိဿာမီ”တိ နမဿမာနော သဗ္ဗရတ္တိံ ယာစန္တော အဋ္ဌာသိ။ တတော သူရိယေ ဥဋ္ဌိတေ တံ ဒိသွာ ကတ္တရယဋ္ဌိယာ ပဟရိတွာ ပလာပေသိ “သဗ္ဗရတ္တိံ မံ ဘိံသာပေသီ”တိ။

၄၅။ **ကုသီတာ**တိ ကောသဇ္ဇာနုဂတာ။ **ဟီနဝီရိယာ**တိ ဟီနာ ဝီရိယေန ဝိရဟိတာ ဝိယုတ္တာ၊ နိဗ္ဗီရိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ကုသီတာ ကာယိကဝီရိယာရမ္ဘဝိရဟိတာ ဟောန္တိ၊ ဟီနဝီရိယာ စေတသိကဝီရိယာရမ္ဘဝိရဟိတာ။ တေ အာရမ္မဏဝဝတ္ထာနမတ္တမ္ပိ ကာတုံ န သက္ကောန္တိ။ တေသံ အဝဝတ္ထိတာရမ္မဏာနန္တိ သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗသဒိသမေဝ။

၄၆။ **မုဋ္ဌဿတီ**တိ နဋ္ဌဿတီ။ **အသမ္ပဇာနာ**တိ ပညာရဟိတာ၊ ဣမဿ စ ပဋိပက္ခေ “ဥပဋ္ဌိတဿတီဟမသ္မီ”တိ ဝစနတော သတိဘာဇနိယမေဝေတံ။ ပညာ ပနေတ္ထ သတိဒုဗ္ဗလျဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ ဒုဝိဓာ ဟိ သတိ ပညာသမ္ပယုတ္တာ ပညာဝိပ္ပယုတ္တာ စ။ တတ္ထ ပညာသမ္ပယုတ္တာ ဗလဝတီ၊ ဝိပ္ပယုတ္တာ ဒုဗ္ဗလာ၊ တသ္မာ ယဒါပိ တေသံ သတိ ဟောတိ၊ တဒါပိ အသမ္ပဇာနန္တာ မုဋ္ဌဿတီယေဝ တေ၊ ဒုဗ္ဗလာယ သတိယာ သတိကိစ္စာဘာဝတောတိ ဧတမတ္ထံ ဒီပေတုံ “အသမ္ပဇာနာ”တိ ဝုတ္တံ။ တေ ဧဝံ မုဋ္ဌဿတီ အသမ္ပဇာနာ အာရမ္မဏဝဝတ္ထာနမတ္တမ္ပိ ကာတုံ န သက္ကောန္တီတိ သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗသဒိသမေဝ။

၄၇။ **အသမာဟိတာ**တိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဝိရဟိတာ။ **ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တာ**တိ ဥဗ္ဘန္တစိတ္တာ။ သမာဓိဝိရဟေန လဒ္ဓေါကာသေန ဥဒ္ဓစ္စေန တေသံ သမာဓိဝိရဟာနံ စိတ္တံ နာနာရမ္မဏေသု ပရိဗ္ဘမတိ၊ ဝနမက္ကဋော ဝိယ ဝနသာခါသု ဥဒ္ဓစ္စေန ဧကာရမ္မဏေ ဝိပ္ဖန္ဒတိ။ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ တေ ဧဝံ အသမာဟိတာ ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တာ အာရမ္မဏဝဝတ္ထာနမတ္တမ္ပိ ကာတုံ န သက္ကောန္တီတိ သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗသဒိသမေဝ။

၄၈။ **ဒုပ္ပညာ**တိ နိပ္ပညာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ပညာ ပန ဒုဋ္ဌာ နာမ နတ္ထိ။ **ဧဠမူဂါ**တိ ဧလမုခါ၊ ခ-ကာရဿ ဂ-ကာရော ကတော။ လာလမုခါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒုပ္ပညာနဉှိ ကထေန္တာနံ လာလာ မုခတော ဂလတိ၊ လာလာ စ

elāti vuccati. Yathāha “passelamūgaṁ uragaṁ dujjivhan”ti. Tasmā te “eḷamūgā”ti vuccanti. “Elamukhā”tipi pāṭho. “Elamugā”ti keci paṭhanti, apare “elamukā”tipi, sabbattha “elamukhā”ti attho. Te kathaṁ bhayabheravaṁ avhāyanti? Te duppaññā eḷamūgā ārammaṇavavatthānamattampi kātuṁ na sakkonti. Tesaṁ avavatthitārammaṇānaṁ araññe viharantānaṁ divā diṭṭhaṁ rattiṁ bhayabheravaṁ hutvā upaṭṭhāti “te ākulacittā appamattakenapi tasanti vittasanti, rajjuṁ vā lataṁ vā disvā sappasaññino honti, khāṇuṁ disvā yakkhasaññino, thalaṁ vā pabbataṁ vā disvā hatthisaññino sappādīhi anayabyasanaṁ āpāditā viya hontī”ti. Evaṁ taṁ bhayabheravaṁ atthani samāropanatthena avhāyanti pakkosanti. **Paññāsampannohamasmī**ti ettha **paññāsampanno**ti paññāya sampanno samannāgato, no ca kho vipassanāpaññāya, na maggapaññāya, Api ca kho pana imesu soḷasasu ṭhānesu ārammaṇavavatthānapaññāyāti attho. Sesaṁ sabbattha vuttanayamevāti.

Soḷasaṭṭhānārammaṇapariggaho niṭṭhito.

Bhayabheravasenāsanādivaṇṇanā

49. **Tassa mayhan**ti ko anusandhi? Bodhisatto kira imāni soḷasārammaṇāni pariggaṇhanto ca bhayabheravaṁ adisvā bhayabheravaṁ nāma evarūpāsu rattīsu evarūpe senāsane ca paññāyati, handa naṁ tatthāpi gavesissāmīti[1] bhayabheravagavesanaṁ akāsi, etamatthaṁ Bhagavā idāni brāhmaṇassa dassento **tassa mayhan**ti-ādimāha.

Tattha **yā tā**ti ubhayametaṁ rattīnaṁyeva uddesaniddesavacanaṁ. **Abhiññātā**ti ettha **abhī**ti lakkhaṇatthe upasaggo. Tasmā abhiññātāti candapāripūriyā candaparikkhayenāti evamādīhi lakkhaṇehi ñātāti veditabbā. **Abhilakkhitā**ti ettha upasaggamattameva, tasmā abhilakkhitāti lakkhaṇīyā icceva attho, uposathasamādānadhammassavanapūjāsakkārādikaraṇatthaṁ lakkhetabbā sallakkhetabbā upalakkhetabbāti vuttaṁ hoti.

---

1. Gavesāmīti (Sī, Syā)

ဧလာတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ “ပဿေလမူဂံ ဥရဂံ ဒုဇ္ဇိဝှ”န္တိ။ တသ္မာ တေ “ဧဠမူဂါ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ “ဧလမုခါ”တိပိ ပါဌော။ “ဧလမုဂါ”တိ ကေစိ ပဌန္တိ၊ အပရေ “ဧလမုကာ”တိပိ၊ သဗ္ဗတ္ထ “ဧလမုခါ”တိ အတ္ထော။ တေ ကထံ ဘယဘေရဝံ အဝှါယန္တိ? တေ ဒုပ္ပညာ ဧဠမူဂါ အာရမ္မဏဝဝတ္ထာနမတ္တမ္ပိ ကာတုံ န သက္ကောန္တိ။ တေသံ အဝဝတ္ထိတာရမ္မဏာနံ အရညေ ဝိဟရန္တာနံ ဒိဝါ ဒိဋ္ဌံ ရတ္တိံ ဘယဘေရဝံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ “တေ အာကုလစိတ္တာ အပ္ပမတ္တကေနပိ တသန္တိ ဝိတ္တသန္တိ၊ ရဇ္ဇုံ ဝါ လတံ ဝါ ဒိသွာ သပ္ပသညိနော ဟောန္တိ၊ ခါဏုံ ဒိသွာ ယက္ခသညိနော၊ ထလံ ဝါ ပဗ္ဗတံ ဝါ ဒိသွာ ဟတ္ထိသညိနော သပ္ပါဒီဟိ အနယဗျသနံ အာပါဒိတာ ဝိယ ဟောန္တီ”တိ။ ဧဝံ တံ ဘယဘေရဝံ အတ္တနိ သမာရောပနတ္ထေန အဝှါယန္တိ ပက္ကောသန္တိ။ **ပညာသမ္ပန္နောဟမသ္မီ**တိ ဧတ္ထ **ပညာသမ္ပန္နော**တိ ပညာယ သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော၊ နော စ ခေါ ဝိပဿနာပညာယ၊ န မဂ္ဂပညာယ၊ အပိစ ခေါ ပန ဣမေသု သောဠသသု ဌာနေသု အာရမ္မဏဝဝတ္ထာနပညာယာတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

သောဠသဋ္ဌာနာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟော နိဋ္ဌိတော။

ဘယဘေရဝသေနာသနာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၉။ **တဿ မယှ**န္တိ ကော အနုသန္ဓိ? ဗောဓိသတ္တော ကိရ ဣမာနိ သောဠသာရမ္မဏာနိ ပရိဂ္ဂဏှန္တော စ ဘယဘေရဝံ အဒိသွာ ဘယဘေရဝံ နာမ ဧဝရူပါသု ရတ္တီသု ဧဝရူပေ သေနာသနေ စ ပညာယတိ၊ ဟန္ဒ နံ တတ္ထာပိ ဂဝေသိဿာမီတိ[၁] ဘယဘေရဝဂဝေသနံ အကာသိ၊ ဧတမတ္ထံ ဘဂဝါ ဣဒါနိ ဗြာဟ္မဏဿ ဒဿေန္တော **တဿ မယှ**န္တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ယာ တာ**တိ ဥဘယမေတံ ရတ္တီနံယေဝ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသဝစနံ။ **အဘိညာတာ**တိ ဧတ္ထ **အဘီ**တိ လက္ခဏတ္ထေ ဥပသဂ္ဂေါ။ တသ္မာ အဘိညာတာတိ စန္ဒပါရိပူရိယာ စန္ဒပရိက္ခယေနာတိ ဧဝမာဒီဟိ လက္ခဏေဟိ ဉာတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အဘိလက္ခိတာ**တိ ဧတ္ထ ဥပသဂ္ဂမတ္တမေဝ၊ တသ္မာ အဘိလက္ခိတာတိ လက္ခဏီယာ ဣစ္စေဝ အတ္ထော၊ ဥပေါသထသမာဒါနဓမ္မဿဝနပူဇာသက္ကာရာဒိကရဏတ္ထံ လက္ခေတဗ္ဗာ သလ္လက္ခေတဗ္ဗာ ဥပလက္ခေတဗ္ဗာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-ဂဝေသာမီတိ (သီ၊ သျာ)

Cātuddasīti pakkhassa paṭhamadivasato pabhuti catuddasannaṁ pūraṇī ekā ratti. Evaṁ **pañcadasī aṭṭhamī** ca. **Pakkhassā**ti sukkapakkhassa kaṇhapakkhassa ca. Etā tisso tisso katvā cha rattiyo, tasmā sabbattha pakkhavacanaṁ yojetabbaṁ "pakkhassa cātuddasī pakkhassa pañcadasī pakkhassa aṭṭhamī"ti. Atha pañcamī kasmā na gahitāti. Asabbakālikattā. Buddhe kira Bhagavati anuppannepi uppajjitvā aparinibbutepi pañcamī anabhilakkhitāyeva, parinibbute pana dhammasaṅgāhakattherā cintesuṁ "dhammassavanaṁ cirena hotī"ti. Tato sammannitvā pañcamīti dhammassavanadivasaṁ ṭhapesuṁ, tato pabhuti sā abhilakkhitā jātā, evaṁ asabbakālikattā ettha na gahitāti.

Tathārūpāsūti tathāvidhāsu. **Ārāmacetiyānī**ti pupphārāmaphalārāmādayo ārāmā eva ārāmacetiyāni. Cittīkataṭṭhena hi **cetiyānī**ti vuccanti, pūjanīyaṭṭhenāti vuttaṁ hoti. **Vanacetiyānī**ti baliharaṇavanasaṇḍa subhagavana devasālavanādīni vanāniyeva vanacetiyāni. **Rukkhacetiyānī**ti gāmanigamādidvāresu pūjanīyarukkhāyeva rukkhacetiyāni. Lokiyā hi dibbādhivatthāti vā maññamānā tesuyeva vā dibbasaññino hutvā ārāmavanarukkhe cittīkaronti pūjenti, tena te sabbepi **cetiyānī**ti vuccanti. **Bhiṁsanakānī**ti bhayajanakāni, passatopi suṇatopi bhayaṁ janenti. **Salomahaṁsānī**ti saheva lomahaṁsena vattanti, pavisamānasseva lomahaṁsajananato. **Appeva nāma passeyyan**ti api nāma taṁ bhayabheravaṁ passeyyameva. **Aparena samayenā**ti "etadahosi yaṁnūnāhan"ti evaṁ cintitakālato paṭṭhāya aññena kālena.

Tattha ca me brāhmaṇa viharatoti tathārūpesu senāsanesu yaṁ yaṁ manussānaṁ āyācana-upahārakaraṇārahaṁ yakkhaṭṭhānaṁ pupphadhūpamaṁsaruhiravasāmedapihakapapphāsasurāmerayādīhi okiṇṇakilinnadharaṇi talaṁ ekanipātaṁ viya yakkharakkhasapisācānaṁ, yaṁ divāpi passantānaṁ hadayaṁ maññe phalati, taṁ ṭhānaṁ sandhāyāha "tattha ca me brāhmaṇa viharato"ti. **Mago vā āgacchatī**ti siṅgāni vā khurāni vā koṭṭento gokaṇṇakhaggadīpivarāhādibhedo mago vā āgacchati, sabbacatuppadānañhi idha **mago**ti nāmaṁ. Katthaci pana kāḷasiṅgālopi vuccati. Yathāha—

စာတုဒ္ဒသီတိ ပက္ခဿ ပဌမဒိဝသတော ပဘုတိ စတုဒ္ဒသန္နံ ပူရဏီ ဧကာ ရတ္တိ။ ဧဝံ **ပဉ္စဒသီ အဋ္ဌမီ** စ။ **ပက္ခဿာ**တိ သုက္ကပက္ခဿ ကဏှပက္ခဿ စ။ ဧတာ တိဿော တိဿော ကတွာ ဆ ရတ္တိယော၊ တသ္မာ သဗ္ဗတ္ထ ပက္ခဝစနံ ယောဇေတဗ္ဗံ “ပက္ခဿ စာတုဒ္ဒသီ ပက္ခဿ ပဉ္စဒသီ ပက္ခဿ အဋ္ဌမီ”တိ။ အထ ပဉ္စမီ ကသ္မာ န ဂဟိတာတိ။ အသဗ္ဗကာလိကတ္တာ။ ဗုဒ္ဓေ ကိရ ဘဂဝတိ အနုပ္ပန္နေပိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အပရိနိဗ္ဗုတေပိ ပဉ္စမီ အနဘိလက္ခိတာယေဝ၊ ပရိနိဗ္ဗုတေ ပန ဓမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရာ စိန္တေသုံ “ဓမ္မဿဝနံ စိရေန ဟောတီ”တိ။ တတော သမ္မန္နိတွာ ပဉ္စမီတိ ဓမ္မဿဝနဒိဝသံ ဌပေသုံ၊ တတော ပဘုတိ သာ အဘိလက္ခိတာ ဇာတာ၊ ဧဝံ အသဗ္ဗကာလိကတ္တာ ဧတ္ထ န ဂဟိတာတိ။

တထာရူပါသူတိ တထာဝိဓာသု။ **အာရာမစေတိယာနီ**တိ ပုပ္ဖာရာမဖလာရာမာဒယော အာရာမာ ဧဝ အာရာမစေတိယာနိ။ စိတ္တီကတဋ္ဌေန ဟိ **စေတိယာနီ**တိ ဝုစ္စန္တိ၊ ပူဇနီယဋ္ဌေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝနစေတိယာနီ**တိ ဗလိဟရဏဝနသဏ္ဍ သုဘဂဝန ဒေဝသာလဝနာဒီနိ ဝနာနိယေဝ ဝနစေတိယာနိ။ **ရုက္ခစေတိယာနီ**တိ ဂါမနိဂမာဒိဒွါရေသု ပူဇနီယရုက္ခာယေဝ ရုက္ခစေတိယာနိ။ လောကိယာ ဟိ ဒိဗ္ဗာဓိဝတ္ထာတိ ဝါ မညမာနာ တေသုယေဝ ဝါ ဒိဗ္ဗသညိနော ဟုတွာ အာရာမဝနရုက္ခေ စိတ္တီကရောန္တိ ပူဇေန္တိ၊ တေန တေ သဗ္ဗေပိ **စေတိယာနီ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဘိံသနကာနီ**တိ ဘယဇနကာနိ၊ ပဿတောပိ သုဏတောပိ ဘယံ ဇနေန္တိ။ **သလောမဟံသာနီ**တိ သဟေဝ လောမဟံသေန ဝတ္တန္တိ, ပဝိသမာနဿေဝ လောမဟံသဇနနတော။ **အပ္ပေဝ နာမ ပဿေယျ**န္တိ အပိ နာမ တံ ဘယဘေရဝံ ပဿေယျမေဝ။ **အပရေန သမယေနာ**တိ “ဧတဒဟောသိ ယံနူနာဟ”န္တိ ဧဝံ စိန္တိတကာလတော ပဋ္ဌာယ အညေန ကာလေန။

တတ္ထ စ မေ ဗြာဟ္မဏ ဝိဟရတောတိ တထာရူပေသု သေနာသနေသု ယံ ယံ မနုဿာနံ အာယာစနဥပဟာရကရဏာရဟံ ယက္ခဋ္ဌာနံ ပုပ္ဖဓူပမံသရုဟိရဝသာမေဒပိဟကပပ္ဖါသသုရာမေရယာဒီဟိ ဩကိဏ္ဏကိလိန္နဓရဏိတလံ ဧကနိပါတံ ဝိယ ယက္ခရက္ခသပိသာစာနံ၊ ယံ ဒိဝါပိ ပဿန္တာနံ ဟဒယံ မညေ ဖလတိ၊ တံ ဌာနံ သန္ဓာယာဟ “တတ္ထ စ မေ ဗြာဟ္မဏ ဝိဟရတော”တိ။ **မဂေါ ဝါ အာဂစ္ဆတီ**တိ သိင်္ဂါနိ ဝါ ခုရာနိ ဝါ ကောဋ္ဋေန္တော ဂေါကဏ္ဏခဂ္ဂဒီပိဝရာဟာဒိဘေဒေါ မဂေါ ဝါ အာဂစ္ဆတိ၊ သဗ္ဗစတုပ္ပဒါနဉှိ ဣဓ **မဂေါ**တိ နာမံ။ ကတ္ထစိ ပန ကာဠသိင်္ဂါလောပိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ—

"Usabhasseva te khandho, sīhasseva vijambhitaṁ.
Magarāja namo tyatthu, api kiñci labhāmase"ti[1].

Moro vā kaṭṭhaṁ pātetīti moro vā sukkhakaṭṭhaṁ rukkhato cāletvā pāteti. Moraggahaṇena ca idha sabbapakkhiggahaṇaṁ adhippetaṁ, tena yo koci pakkhīti vuttaṁ hoti. Atha vā moro vāti vāsaddena añño vā koci pakkhīti. Esa nayo purime magaggahaṇepi. **Vāto vā paṇṇakasaṭaṁ eretī**ti vāto vā paṇṇakacavaraṁ ghaṭṭeti. **Etaṁ nūna taṁ bhayabheravaṁ āgacchatī**ti yaṁ etaṁ āgacchati, taṁ bhayabheravaṁ nūnāti. Ito pabhuti ca ārammaṇameva bhayabheravanti veditabbaṁ. Parittassa ca adhimattassa ca bhayassa ārammaṇattā sukhārammaṇaṁ rūpaṁ sukhamiva. **Kiṁ nu kho ahaṁ aññadatthu bhayapaṭikaṅkhī viharāmī**ti ahaṁ kho kiṁ kāraṇaṁ ekaṁseneva bhayaṁ ākaṅkhamāno icchamāno hutvā viharāmi.

Yathābhūtaṁ yathābhūtassāti yena yena iriyāpathena bhūtassa bhavitassa sato vattamānassa samaṅgībhūtassa vā. **Me**ti mama santike. **Tathābhūtaṁ tathābhūto vā**ti tena teneva iriyāpathena bhūto bhavito santo vattamāno samaṅgībhūto vāti attho. **So kho ahaṁ -pa- paṭivinemī**ti bodhisattassa kira caṅkamantassa tasmiṁ magasiṅgakhurasaddādibhede bhayabheravārammaṇe āgate neva mahāsatto tiṭṭhati, na nisīdati na sayati, atha kho caṅkamantova parivīmaṁsanto parivicinanto bhayabheravaṁ na passati, magasiṅgakhurasaddādimattameva cetaṁ hoti, so taṁ ñatvā idaṁ nāmetaṁ, na bhayabheravanti tato tiṭṭhati vā nisīdati vā sayati vā. Etamatthaṁ dassento "so kho ahan"ti-ādimāha. Esa nayo sabbapeyyālesu. Ito paraṁ ca iriyāpathapaṭipāṭiyā avatvā āsannapaṭipāṭiyā iriyāpathā vuttāti veditabbā, caṅkamantassa hi bhayabherave āgate na ṭhito na nisinno na nipanno ṭhitassāpi āgate na caṅkamīti evaṁ tassa āsannapaṭipāṭiyā vuttāti.

---

1. Khu 5. 89 piṭṭhe.

"ဥသဘဿေဝ တေ ခန္ဓော၊ သီဟဿေဝ ဝိဇမ္ဘိတံ။
မဂရာဇ နမော တျတ္ထု၊ အပိ ကိဉ္စိ လဘာမသေ"တိ[၁]။

မောရော ဝါ ကဋ္ဌံ ပါတေတီတိ မောရော ဝါ သုက္ခကဋ္ဌံ ရုက္ခတော စာလေတွာ ပါတေတိ။ မောရဂ္ဂဟဏေန စ ဣဓ သဗ္ဗပက္ခိဂ္ဂဟဏံ အဓိပ္ပေတံ၊ တေန ယော ကောစိ ပက္ခီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ မောရော ဝါတိ ဝါသဒ္ဒေန အညော ဝါ ကောစိ ပက္ခီတိ။ ဧသ နယော ပုရိမေ မဂဂ္ဂဟဏေပိ။ **ဝါတော ဝါ ပဏ္ဏကသဋံ ဧရေတီ**တိ ဝါတော ဝါ ပဏ္ဏကစဝရံ ဃဋ္ဋေတိ။ **ဧတံ နူန တံ ဘယဘေရဝံ အာဂစ္ဆတီ**တိ ယံ ဧတံ အာဂစ္ဆတိ၊ တံ ဘယဘေရဝံ နူနာတိ။ ဣတော ပဘုတိ စ အာရမ္မဏမေဝ ဘယဘေရဝန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပရိတ္တဿ စ အဓိမတ္တဿ စ ဘယဿ အာရမ္မဏတ္တာ သုခါရမ္မဏံ ရူပံ သုခမိဝ။ **ကိံ နု ခေါ အဟံ အညဒတ္ထု ဘယပဋိကင်္ခီ ဝိဟရာမီ**တိ အဟံ ခေါ ကိံ ကာရဏံ ဧကံသေနေဝ ဘယံ အာကင်္ခမာနော ဣစ္ဆမာနော ဟုတွာ ဝိဟရာမိ။

ယထာဘူတံ ယထာဘူတဿာတိ ယေန ယေန ဣရိယာပထေန ဘူတဿ ဘဝိတဿ သတော ဝတ္တမာနဿ သမင်္ဂီဘူတဿ ဝါ။ **မေ**တိ မမ သန္တိကေ။ **တထာဘူတံ တထာဘူတော ဝါ**တိ တေန တေနေဝ ဣရိယာပထေန ဘူတော ဘဝိတော သန္တော ဝတ္တမာနော သမင်္ဂီဘူတော ဝါတိ အတ္ထော။ **သော ခေါ အဟံ။ ပ။ ပဋိဝိနေမီ**တိ ဗောဓိသတ္တဿ ကိရ စင်္ကမန္တဿ တသ္မိံ မဂသိင်္ဂခုရသဒ္ဒါဒိဘေဒေ ဘယဘေရဝါရမ္မဏေ အာဂတေ နေဝ မဟာသတ္တော တိဋ္ဌတိ၊ န နိသီဒတိ န သယတိ၊ အထ ခေါ စင်္ကမန္တောဝ ပရိဝီမံသန္တော ပရိဝိစိနန္တော ဘယဘေရဝံ န ပဿတိ၊ မဂသိင်္ဂခုရသဒ္ဒါဒိမတ္တမေဝ စေတံ ဟောတိ၊ သော တံ ဉတွာ ဣဒံ နာမေတံ၊ န ဘယဘေရဝန္တိ တတော တိဋ္ဌတိ ဝါ နိသီဒတိ ဝါ သယတိ ဝါ။ ဧတမတ္ထံ ဒဿေန္တော "သော ခေါ အဟ"န္တိအာဒိမာဟ။ ဧသ နယော သဗ္ဗပေယျာလေသု။ ဣတော ပရံ စ ဣရိယာပထပဋိပါဋိယာ အဝတွာ အာသန္နပဋိပါဋိယာ ဣရိယာပထာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ စင်္ကမန္တဿ ဟိ ဘယဘေရဝေ အာဂတေ န ဌိတော န နိသိန္နော န နိပန္နော ဌိတဿာပိ အာဂတေ န စင်္ကမီတိ ဧဝံ တဿ အာသန္နပဋိပါဋိယာ ဝုတ္တာတိ။

၁-ခု ၅-၈၉-ပိဋ္ဌေ။

Asammohavihāravaṇṇanā

50. Evaṁ bhiṁsanakesupi ṭhānesu attano bhayabheravābhāvaṁ dassetvā idāni jhāyīnaṁ sammohaṭṭhānesu attano asammohavihāraṁ dassetuṁ **santi kho pana brāhmaṇā**ti-ādimāha.

Tattha **santī**ti atthi saṁvijjanti upalabbhanti. **Rattiṁyeva samānan**ti rattiṁyeva santaṁ. **Divāti sañjānantī**ti "divaso ayan"ti sañjānanti. **Divāyeva samānan**ti divasaṁyeva santaṁ. **Rattīti sañjānantī**ti "ratti ayan"ti sañjānanti. Kasmā panete evaṁsaññino hontīti. Vuṭṭhānakosallābhāvato vā sakuṇarutato vā. Kathaṁ? Idhekacco odātakasiṇalābhī divā parikammaṁ katvā divā samāpanno divāyeva vuṭṭhahāmīti manasikāraṁ uppādeti, no ca kho addhānaparicchede kusalo hoti. So divasaṁ atikkamitvā rattibhāge vuṭṭhāti. Odātakasiṇapharaṇavasena cassa visadaṁ hoti vibhūtaṁ suvibhūtaṁ. So divā vuṭṭhahāmīti uppāditamanasikāratāya odātakasiṇapharaṇavisadavibhūtatāya ca rattiṁyeva samānaṁ divāti sañjānāti. Idha panekacco nīlakasiṇalābhī rattiṁ parikammaṁ katvā rattiṁ samāpanno rattiṁyeva vuṭṭhahāmīti manasikāraṁ uppādeti, no ca kho addhānaparicchede kusalo hoti. So rattiṁ atikkamitvā divasabhāge vuṭṭhāti. Nīlakasiṇapharaṇavasena cassa avisadaṁ hoti avibhūtaṁ. So rattiṁ vuṭṭhahāmīti uppāditamanasikāratāya nīlakasiṇapharaṇāvisadāvibhūtatāya ca divāyeva samānaṁ rattīti sañjānāti. Evaṁ tāva vuṭṭhānakosallābhāvato evaṁsaññino honti.

Sakuṇarutato pana idhekacco antosenāsane nisinno hoti. Atha divā ravanakasakuṇā kākādayo candālokena divāti maññamānā rattiṁ ravanti, aññehi vā kāraṇehi. So tesaṁ saddaṁ sutvā rattiṁyeva samānaṁ divāti sañjānāti. Idha panekacco pabbatantare gambhīrāya ghanavanappaṭicchannāya giriguhāya sattāhavaddalikāya vattamānāya antarahitasūriyāloke kāle nisinno hoti. Atha rattiṁ ravanakasakuṇā ulūkādayo majjhanhikasamayepi tattha tattha samandhakāre nilīnā rattisaññāya vā aññehi vā kāraṇehi ravanti. So tesaṁ saddaṁ sutvā divāyeva samānaṁ rattīti sañjānāti. Evaṁ sakuṇarutato evaṁsaññino hontīti. **Idamahan**ti idaṁ ahaṁ evaṁ

အသမ္မောဟဝိဟာရဝဏ္ဏနာ

၅၀။ ဧဝံ ဘိံသနကေသုပိ ဌာနေသု အတ္တနော ဘယဘေရဝါဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဈာယီနံ သမ္မောဟဋ္ဌာနေသု အတ္တနော အသမ္မောဟဝိဟာရံ ဒဿေတုံ **သန္တိ ခေါ ပန ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **သန္တီ**တိ အတ္ထိ သံဝိဇ္ဇန္တိ ဥပလဗ္ဘန္တိ။ **ရတ္တိံယေဝ သမာန**န္တိ ရတ္တိံယေဝ သန္တံ။ **ဒိဝါတိ သဉ္ဇာနန္တီ**တိ "ဒိဝသော အယ"န္တိ သဉ္ဇာနန္တိ။ **ဒိဝါယေဝ သမာန**န္တိ ဒိဝသံယေဝ သန္တံ။ **ရတ္တီတိ သဉ္ဇာနန္တီ**တိ "ရတ္တိ အယ"န္တိ သဉ္ဇာနန္တိ။ ကသ္မာ ပနေတေ ဧဝံသညိနော ဟောန္တီတိ။ ဝုဋ္ဌာနကောသလ္လာဘာဝတော ဝါ သကုဏရုတတော ဝါ။ ကထံ? ဣဓေကစ္စော ဩဒါတကသိဏလာဘီ ဒိဝါ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဒိဝါ သမာပန္နော ဒိဝါယေဝ ဝုဋ္ဌဟာမီတိ မနသိကာရံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ နော စ ခေါ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒေ ကုသလော ဟောတိ။ သော ဒိဝသံ အတိက္ကမိတွာ ရတ္တိဘာဂေ ဝုဋ္ဌာတိ။ ဩဒါတကသိဏဖရဏဝသေန စဿ ဝိသဒံ ဟောတိ ဝိဘူတံ သုဝိဘူတံ။ သော ဒိဝါ ဝုဋ္ဌဟာမီတိ ဥပ္ပါဒိတမနသိကာရတာယ ဩဒါတကသိဏဖရဏဝိသဒဝိဘူတတာယ စ ရတ္တိံယေဝ သမာနံ ဒိဝါတိ သဉ္ဇာနာတိ။ ဣဓ ပနေကစ္စော နီလကသိဏလာဘီ ရတ္တိံ ပရိကမ္မံ ကတွာ ရတ္တိံ သမာပန္နော ရတ္တိံယေဝ ဝုဋ္ဌဟာမီတိ မနသိကာရံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ နော စ ခေါ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒေ ကုသလော ဟောတိ။ သော ရတ္တိံ အတိက္ကမိတွာ ဒိဝသဘာဂေ ဝုဋ္ဌာတိ။ နီလကသိဏဖရဏဝသေန စဿ အဝိသဒံ ဟောတိ အဝိဘူတံ။ သော ရတ္တိံ ဝုဋ္ဌဟာမီတိ ဥပ္ပါဒိတမနသိကာရတာယ နီလကသိဏဖရဏာဝိသဒါဝိဘူတတာယ စ ဒိဝါယေဝ သမာနံ ရတ္တီတိ သဉ္ဇာနာတိ။ ဧဝံ တာဝ ဝုဋ္ဌာနကောသလ္လာဘာဝတော ဧဝံသညိနော ဟောန္တိ။

သကုဏရုတတော ပန ဣဓေကစ္စော အန္တောသေနာသနေ နိသိန္နော ဟောတိ။ အထ ဒိဝါ ရဝနကသကုဏာ ကာကာဒယော စန္ဒာလောကေန ဒိဝါတိ မညမာနာ ရတ္တိံ ရဝန္တိ, အညေဟိ ဝါ ကာရဏေဟိ။ သော တေသံ သဒ္ဒံ သုတွာ ရတ္တိံယေဝ သမာနံ ဒိဝါတိ သဉ္ဇာနာတိ။ ဣဓ ပနေကစ္စော ပဗ္ဗတန္တရေ ဂမ္ဘီရာယ ဃနဝနပ္ပဋိစ္ဆန္နာယ ဂိရိဂုဟာယ သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကာယ ဝတ္တမာနာယ အန္တရဟိတသူရိယာလောကေ ကာလေ နိသိန္နော ဟောတိ။ အထ ရတ္တိံ ရဝနကသကုဏာ ဥလူကာဒယော မဇ္ဈန္ဟိကသမယေပိ တတ္ထ တတ္ထ သမန္ဓကာရေ နိလီနာ ရတ္တိသညာယ ဝါ အညေဟိ ဝါ ကာရဏေဟိ ရဝန္တိ။ သော တေသံ သဒ္ဒံ သုတွာ ဒိဝါယေဝ သမာနံ ရတ္တီတိ သဉ္ဇာနာတိ။ ဧဝံ သကုဏရုတတော ဧဝံသညိနော ဟောန္တီတိ။ **ဣဒမဟ**န္တိ ဣဒံ အဟံ ဧဝံ

saññānanaṁ. **Sammohavihārasmiṁ vadāmī**ti sammohavihārapariyāpannaṁ antogadhaṁ, sammohavihārānaṁ aññataraṁ vadāmīti vuttaṁ hoti.

Ahaṁ kho pana brāhmaṇa -pa- sañjānāmīti pākaṭo bodhisattassa rattindivaparicchedo. Sattāhavaddalepi candimasūriyesu adissamānesupi jānātiyeva "ettakaṁ purebhattakālo gato, ettakaṁ pacchābhattakālo, ettakaṁ paṭhamayāmo, ettakaṁ majjhimayāmo, ettakaṁ pacchimayāmoti, tasmā evamāha. Anacchariyaṁ cetaṁ, yaṁ pūritapāramī bodhisatto evaṁ jānāti. Padesañāṇe ṭhitānaṁ sāvakānampi hi rattindivaparicchedo pākaṭo hoti.

Kalyāṇiyamahāvihāre kira Godattatthero dvaṅgulakāle bhattaṁ gahetvā aṅgulakāle bhuñjati. Sūriye adissamānepi pātoyeva senāsanaṁ pavisitvā tāya velāya nikkhamati. Ekadivasaṁ ārāmikā "sve therassa nikkhamanakāle passāmā"ti bhattaṁ sampādetvā kālatthambhamūle nisīdiṁsu. Thero dvaṅgulakāleyeva nikkhamati[1]. Tato pabhuti kira sūriye adissamānepi therassa nikkhamanasaññāya eva bheriṁ ākoṭenti.

Ajagaravihārepi Kāḷadevatthero antovasse yāmagaṇḍikaṁ paharati, āciṇṇametaṁ therassa. Na ca yāmayantanāḷikaṁ payojeti, aññe bhikkhū payojenti. Atha nikkhante paṭhame yāme there muggaraṁ gahetvā ṭhitamatteyeva ekaṁ dve vāre paharanteyeva vā yāmayantaṁ patati, evaṁ tīsu yāmesu samaṇadhammaṁ katvā thero pātoyeva gāmaṁ pavisitvā piṇḍapātaṁ ādāya vihāraṁ āgantvā bhojanavelāya[2] pattaṁ gahetvā divā vihāraṭṭhānaṁ gantvā samaṇadhammaṁ karoti. Bhikkhū kālatthambhaṁ disvā therassa adisvā āgamanatthāya pesenti. So bhikkhu theraṁ divā vihāraṭṭhānā nikkhamantameva vā antarāmagge vā passati. Evaṁ padesañāṇe ṭhitānaṁ sāvakānampi rattindivaparicchedo pākaṭo hoti, kimaṅgaṁ pana bodhisattānanti.

Yaṁ kho taṁ brāhmaṇa -pa- vadeyyāti ettha pana "yaṁ kho taṁ brāhmaṇa asammohadhammo satto loke uppanno -pa- sukhāya devamanussānan"ti

---

1. Nikkhami (Sī)
2. Bhojanasālāya (Sī, Syā)

သဉ္ဇာနနံ။ **သမ္မောဟဝိဟာရသ္မိံ ဝဒါမီ**တိ သမ္မောဟဝိဟာရပရိယာပန္နံ အန္တောဂဓံ၊ သမ္မောဟဝိဟာရာနံ အညတရံ ဝဒါမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အဟံ ခေါ ပန ဗြာဟ္မဏ။ပ။ သဉ္ဇာနာမီတိ ပါကဋော ဗောဓိသတ္တဿ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒေါ။ သတ္တာဟဝဒ္ဒလေပိ စန္ဒိမသူရိယေသု အဒိဿမာနေသုပိ ဇာနာတိယေဝ ''ဧတ္တကံ ပုရေဘတ္တကာလော ဂတော၊ ဧတ္တကံ ပစ္ဆာဘတ္တကာလော၊ ဧတ္တကံ ပဌမယာမော၊ ဧတ္တကံ မဇ္ဈိမယာမော၊ ဧတ္တကံ ပစ္ဆိမယာမောတိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ အနစ္ဆရိယံ စေတံ၊ ယံ ပူရိတပါရမီ ဗောဓိသတ္တော ဧဝံ ဇာနာတိ။ ပဒေသဉာဏေ ဌိတာနံ သာဝကာနမ္ပိ ဟိ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒေါ ပါကဋော ဟောတိ။

ကလျာဏိယမဟာဝိဟာရေ ကိရ ဂေါဒတ္တတ္ထေရော ဒွင်္ဂုလကာလေ ဘတ္တံ ဂဟေတွာ အင်္ဂုလကာလေ ဘုဉ္ဇတိ။ သူရိယေ အဒိဿမာနေပိ ပါတောယေဝ သေနာသနံ ပဝိသိတွာ တာယ ဝေလာယ နိက္ခမတိ။ ဧကဒိဝသံ အာရာမိကာ “သွေ ထေရဿ နိက္ခမနကာလေ ပဿာမာ”တိ ဘတ္တံ သမ္ပာဒေတွာ ကာလတ္ထမ္ဘမူလေ နိသီဒိံသု။ ထေရော ဒွင်္ဂုလကာလေယေဝ နိက္ခမတိ[၁]။ တတော ပဘုတိ ကိရ သူရိယေ အဒိဿမာနေပိ ထေရဿ နိက္ခမနသညာယ ဧဝ ဘေရိံ အာကောဋေန္တိ။

အဇဂရဝိဟာရေပိ ကာဠဒေဝတ္ထေရော အန္တောဝဿေ ယာမဂဏ္ဍိကံ ပဟရတိ၊ အာစိဏ္ဏမေတံ ထေရဿ။ န စ ယာမယန္တနာဠိကံ ပယောဇေတိ၊ အညေ ဘိက္ခူ ပယောဇေန္တိ။ အထ နိက္ခန္တေ ပဌမေ ယာမေ ထေရေ မုဂ္ဂရံ ဂဟေတွာ ဌိတမတ္တေယေဝ ဧကံ ဒွေ ဝါရေ ပဟရန္တေယေဝ ဝါ ယာမယန္တံ ပတတိ၊ ဧဝံ တီသု ယာမေသု သမဏဓမ္မံ ကတွာ ထေရော ပါတောယေဝ ဂါမံ ပဝိသိတွာ ပိဏ္ဍပါတံ အာဒါယ ဝိဟာရံ အာဂန္တွာ ဘောဇနဝေလာယ[၂] ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဒိဝါ ဝိဟာရဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ။ ဘိက္ခူ ကာလတ္ထမ္ဘံ ဒိသွာ ထေရဿ အဒိသွာ အာဂမနတ္ထာယ ပေသေန္တိ။ သော ဘိက္ခု ထေရံ ဒိဝါ ဝိဟာရဋ္ဌာနာ နိက္ခမန္တမေဝ ဝါ အန္တရာမဂ္ဂေ ဝါ ပဿတိ။ ဧဝံ ပဒေသဉာဏေ ဌိတာနံ သာဝကာနမ္ပိ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒေါ ပါကဋော ဟောတိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန ဗောဓိသတ္တာနန္တိ။

ယံ ခေါ တံ ဗြာဟ္မဏ။ပ။ ဝဒေယျာတိ ဧတ္ထ ပန ''ယံ ခေါ တံ ဗြာဟ္မဏ အသမ္မောဟဓမ္မော သတ္တော လောကေ ဥပ္ပန္နော။ပ။ သုခါယ ဒေဝမနုဿာန”န္တိ

၁-နိက္ခမိ (သီ)
၂-ဘောဇနသာလာယ (သီ၊ သျာ)

vacanaṁ vadamāno koci sammā vadeyya, sammā vadamāno siyā, na vitathavādī assa. Mameva taṁ vacanaṁ vadamāno sammā vadeyya, sammā vadamāno siyā, na vitathavādī assāti evaṁ padasambandho veditabbo.

Tattha **asammohadhammo**ti asammohasabhāvo. **Loke**ti manussaloke. **Bahujanahitāyā**ti bahujanassa hitatthāya, paññāsampattiyā diṭṭhadhammikasamparāyikahitūpadesakoti. **Bahujanasukhāyā**ti bahujanassa sukhatthāya, cāgasampattiyā upakaraṇasukhassa dāyakoti[1]. **Lokānukampāyā**ti lokassa anukampatthāya, mettākaruṇāsampattiyā mātāpitaro viya lokassa rakkhitā gopayitāti[2]. **Atthāya hitāya sukhāya devamanussānan**ti idha devamanussaggahaṇena ca bhabbapuggalaveneyyasatteyeva gahetvā tesaṁ nibbānamaggaphalādhigamāya attano uppattiṁ dassetīti veditabbo. **Atthāyā**ti hi vutte paramatthatthāya nibbānāyāti vuttaṁ hoti. **Hitāyā**ti vutte taṁ sampāpakamaggatthāyāti vuttaṁ hoti, nibbānasampāpakamaggato hi uttari hitaṁ nāma natthi. **Sukhāyā**ti vutte phalasamāpattisukhatthāyāti vuttaṁ hoti, tato uttari sukhābhāvato. Vuttaṁ cetaṁ "ayaṁ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko"ti[3].

Pubbabhāgapaṭipadādivaṇṇanā

51. Evaṁ Bhagavā Buddhaguṇapaṭilābhāvasānaṁ attano asammohavihāraṁ brāhmaṇassa dassetvā idāni yāya paṭipadāya taṁ koṭippattaṁ asammohavihāraṁ adhigato, taṁ pubbabhāgato pabhuti dassetuṁ **āraddhaṁ kho pana me brāhmaṇā**ti-ādimāha.

Keci panāhu "imaṁ asammohavihāraṁ sutvā brāhmaṇassa cittamevaṁ uppannaṁ 'kāya nu kho paṭipadāya imaṁ patto'ti, tassa cittamaññāya imāyāhaṁ paṭipadāya imaṁ uttamaṁ asammohavihāraṁ pattoti dassento evamāhā"ti.

1. Upakaraṇasukhasampadāyakoti (Sī), upakaraṇasukhasampattidāyakoti (Syā)
2. Gopāyitāti (Syā), gopāpayitāti (Ka)
3. Dī 3. 234; Aṁ 2. 20; Abhi 2. 347 piṭṭhesu.

ဝစနံ ဝဒမာနော ကောစိ သမ္မာ ဝဒေယျ, သမ္မာ ဝဒမာနော သိယာ၊ န ဝိတထဝါဒီ အဿ။ မမေဝ တံ ဝစနံ ဝဒမာနော သမ္မာ ဝဒေယျ, သမ္မာ ဝဒမာနော သိယာ၊ န ဝိတထဝါဒီ အဿာတိ ဧဝံ ပဒသမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **အသမ္မောဟဓမ္မော**တိ အသမ္မောဟသဘာဝေါ။ **လောကေ**တိ မနုဿလောကေ။ **ဗဟုဇနဟိတာယာ**တိ ဗဟုဇနဿ ဟိတတ္ထာယ၊ ပညာသမ္ပတ္တိယာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဟိတူပဒေသကောတိ။ **ဗဟုဇနသုခါယာ**တိ ဗဟုဇနဿ သုခတ္ထာယ၊ စာဂသမ္ပတ္တိယာ ဥပကရဏသုခဿ ဒါယကောတိ[၁]။ **လောကာနုကမ္ပာယာ**တိ လောကဿ အနုကမ္ပတ္ထာယ၊ မေတ္တာကရုဏာသမ္ပတ္တိယာ မာတာပိတရော ဝိယ လောကဿ ရက္ခိတာ ဂေါပယိတာတိ[၂]။ **အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဒေဝမနုဿာန**န္တိ ဣဓ ဒေဝမနုဿဂ္ဂဟဏေန စ ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလဝေနေယျသတ္တေယေဝ ဂဟေတွာ တေသံ နိဗ္ဗာနမဂ္ဂဖလာဓိဂမာယ အတ္တနော ဥပ္ပတ္တိံ ဒဿေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အတ္ထာယာ**တိ ဟိ ဝုတ္တေ ပရမတ္ထတ္ထာယ နိဗ္ဗာနာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဟိတာယာ**တိ ဝုတ္တေ တံ သမ္ပာပကမဂ္ဂတ္ထာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ နိဗ္ဗာနသမ္ပာပကမဂ္ဂတော ဟိ ဥတ္တရိ ဟိတံ နာမ နတ္ထိ။ **သုခါယာ**တိ ဝုတ္တေ ဖလသမာပတ္တိသုခတ္ထာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ, တတော ဥတ္တရိ သုခါဘာဝတော။ ဝုတ္တံ စေတံ "အယံ သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ စေဝ အာယတိဉ္စ သုခဝိပါကော"တိ[၃]။

ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါဒိဝဏ္ဏနာ

၅၁။ ဧဝံ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓဂုဏပဋိလာဘာဝသာနံ အတ္တနော အသမ္မောဟဝိဟာရံ ဗြာဟ္မဏဿ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယာယ ပဋိပဒါယ တံ ကောဋိပ္ပတ္တံ အသမ္မောဟဝိဟာရံ အဓိဂတော၊ တံ ပုဗ္ဗဘာဂတော ပဘုတိ ဒဿေတုံ **အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။

ကေစိ ပနာဟု "ဣမံ အသမ္မောဟဝိဟာရံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏဿ စိတ္တမေဝံ ဥပ္ပန္နံ 'ကာယ နု ခေါ ပဋိပဒါယ ဣမံ ပတ္တော'တိ၊ တဿ စိတ္တမညာယ ဣမာယာဟံ ပဋိပဒါယ ဣမံ ဥတ္တမံ အသမ္မောဟဝိဟာရံ ပတ္တောတိ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟာ"တိ။

၁-ဥပကရဏသုခသမ္ပဒါယကောတိ (သီ)၊ ဥပကရဏသုခသမ္ပတ္တိဒါယကောတိ (သျာ)
၂-ဂေါပါယိတာတိ (သျာ)၊ ဂေါပါပယိတာတိ (က)
၃-ဒီ ၃-၂၃၄၊ အံ ၂-၂၀၊ အဘိ ၂-၃၄၇-ပိဋ္ဌေသု။

Tattha **āraddhaṁ kho pana me brāhmaṇa vīriyaṁ ahosī**ti brāhmaṇa na mayā ayaṁ uttamo asammohavihāro kusītena muṭṭhassatinā sāraddhakāyena vikkhittacittena vā adhigato, Api ca kho tadadhigamāya āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ ahosi, Bodhimaṇḍe nisinnena mayā caturaṅgavīriyaṁ āraddhaṁ ahosi, paggahitaṁ asithilappavattitanti vuttaṁ hoti. Āraddhattāyeva ca metaṁ **asallīnaṁ** ahosi.

Upaṭṭhitā sati asammuṭṭhāti na kevalañca vīriyameva, satipi me ārammaṇābhimukhībhāvena upaṭṭhitā ahosi. Upaṭṭhitattāyeva ca asammuṭṭhā. **Passaddho kāyo**ti kāyacittappassaddhisambhavena kāyopi me passaddho ahosi. Tattha yasmā nāmakāye passaddhe rūpakāyopi passaddhoyeva hoti, tasmā nāmakāyo rūpakāyoti avisesetvāva passaddho kāyoti vuttaṁ. **Asāraddho**ti so ca kho passaddhattāyeva asāraddho, vigatadarathoti vuttaṁ hoti. **Samāhitaṁ cittaṁ ekaggan**ti cittampi me sammā āhitaṁ suṭṭhu ṭhapitaṁ appitaṁ viya ahosi. Samāhitattā eva ca ekaggaṁ acalaṁ nipphandananti, ettāvatā jhānassa pubbabhāgapaṭipadā kathitā hoti.

Idāni imāya paṭipadāya adhigataṁ paṭhamaṁ jhānaṁ ādiṁ katvā vijjāttayapariyosānaṁ visesaṁ dassento **so kho ahan**ti-ādimāha. Tattha **vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsin**ti ettha tāva yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge pathavīkasiṇakathāyaṁ vuttaṁ. Kevalañhi tattha "upasampajja viharatī"ti āgataṁ, idha "vihāsin"ti, ayameva viseso. Kiṁ katvā pana Bhagavā imāni jhānāni upasampajja vihāsīti, kammaṭṭhānaṁ bhāvetvā. Kataraṁ? Ānāpānassatikammaṭṭhānaṁ.

Imāni ca pana cattāri jhānāni kesañci cittekaggatatthāni honti, kesañci vipassanāpādakāni, kesañci abhiññāpādakāni, kesañci nirodhapādakāni, kesañci bhavokkamanatthāni. Tattha khīṇāsavānaṁ cittekaggatatthāni honti. Te hi samāpajjitvā ekaggacittā sukhaṁ divasaṁ viharissāmāti iccevaṁ kasiṇaparikammaṁ katvā aṭṭha samāpattiyo nibbattenti. Sekkhaputhujjanānaṁ samāpattito vuṭṭhāya samāhitena cittena vipassissāmāti nibbattentānaṁ vipassanāpādakāni honti. Ye pana aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā abhiññāpādakajjhānaṁ samāpajjitvā samāpattito vuṭṭhāya

တတ္ထ **အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဗြာဟ္မဏ ဝီရိယံ အဟောသီ**တိ ဗြာဟ္မဏ န မယာ အယံ ဥတ္တမော အသမ္မောဟဝိဟာရော ကုသီတေန မုဋ္ဌဿတိနာ သာရဒ္ဓကာယေန ဝိက္ခိတ္တစိတ္တေန ဝါ အဓိဂတော၊ အပိစ ခေါ တဒဓိဂမာယ အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဝီရိယံ အဟောသိ၊ ဗောဓိမဏ္ဍေ နိသိန္နေန မယာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အာရဒ္ဓံ အဟောသိ၊ ပဂ္ဂဟိတံ အသိထိလပ္ပဝတ္တိတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အာရဒ္ဓတ္တာယေဝ စ မေတံ **အသလ္လီနံ** အဟောသိ။

ဥပဋ္ဌိတာ သတိ အသမ္မုဋ္ဌာတိ န ကေဝလဉ္စ ဝီရိယမေဝ၊ သတိပိ မေ အာရမ္မဏာဘိမုခီဘာဝေန ဥပဋ္ဌိတာ အဟောသိ။ ဥပဋ္ဌိတတ္တာယေဝ စ အသမ္မုဋ္ဌာ။ **ပဿဒ္ဓေါ ကာယော**တိ ကာယစိတ္တပ္ပဿဒ္ဓိသမ္ဘဝေန ကာယောပိ မေ ပဿဒ္ဓေါ အဟောသိ။ တတ္ထ ယသ္မာ နာမကာယေ ပဿဒ္ဓေ ရူပကာယောပိ ပဿဒ္ဓေါယေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ နာမကာယော ရူပကာယောတိ အဝိသေသေတွာဝ ပဿဒ္ဓေါ ကာယောတိ ဝုတ္တံ။ **အသာရဒ္ဓေါ**တိ သော စ ခေါ ပဿဒ္ဓတ္တာယေဝ အသာရဒ္ဓေါ၊ ဝိဂတဒရထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သမာဟိတံ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂ**န္တိ စိတ္တမ္ပိ မေ သမ္မာ အာဟိတံ သုဋ္ဌု ဌပိတံ အပ္ပိတံ ဝိယ အဟောသိ။ သမာဟိတတ္တာ ဧဝ စ ဧကဂ္ဂံ အစလံ နိပ္ဖန္ဒနန္တိ၊ ဧတ္တာဝတာ ဈာနဿ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ ကထိတာ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ဣမာယ ပဋိပဒါယ အဓိဂတံ ပဌမံ ဈာနံ အာဒိံ ကတွာ ဝိဇ္ဇာတ္တယပရိယောသာနံ ဝိသေသံ ဒဿေန္တော **သော ခေါ အဟ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသိ**န္တိ ဧတ္ထ တာဝ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ပထဝီကသိဏကထာယံ ဝုတ္တံ။ ကေဝလဉှိ တတ္ထ "ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ"တိ အာဂတံ၊ ဣဓ "ဝိဟာသိ"န္တိ၊ အယမေဝ ဝိသေသော။ ကိံ ကတွာ ပန ဘဂဝါ ဣမာနိ ဈာနာနိ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသီတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတွာ။ ကတရံ? အာနာပါနဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ။

ဣမာနိ စ ပန စတ္တာရိ ဈာနာနိ ကေသဉ္စိ စိတ္တေကဂ္ဂတတ္ထာနိ ဟောန္တိ၊ ကေသဉ္စိ ဝိပဿနာပါဒကာနိ၊ ကေသဉ္စိ အဘိညာပါဒကာနိ၊ ကေသဉ္စိ နိရောဓပါဒကာနိ၊ ကေသဉ္စိ ဘဝေါက္ကမနတ္ထာနိ။ တတ္ထ ခီဏာသဝါနံ စိတ္တေကဂ္ဂတတ္ထာနိ ဟောန္တိ။ တေ ဟိ သမာပဇ္ဇိတွာ ဧကဂ္ဂစိတ္တာ သုခံ ဒိဝသံ ဝိဟရိဿာမာတိ ဣစ္စေဝံ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေန္တိ။ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနံ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သမာဟိတေန စိတ္တေန ဝိပဿိဿာမာတိ နိဗ္ဗတ္တေန္တာနံ ဝိပဿနာပါဒကာနိ ဟောန္တိ။ ယေ ပန အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ

"ekopi hutvā bahudhā hotī"ti[1] vuttanayā abhiññāyo patthentā nibbattenti, tesaṁ abhiññāpādakāni honti. Ye pana aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā nirodhasamāpattiṁ samāpajjitvā sattāhaṁ acittā hutvā diṭṭheva dhamme nirodhaṁ nibbānaṁ patvā sukhaṁ viharissāmāti nibbattenti, tesaṁ nirodhapādakāni honti. Ye pana aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā aparihīnajjhānā brahmaloke uppajjissāmāti nibbattenti, tesaṁ bhavokkamanatthāni honti.

Bhagavatā panidaṁ catutthajjhānaṁ Bodhirukkhamūle nibbattitaṁ, taṁ tassa vipassanāpādakañceva ahosi abhiññāpādakañca sabbakiccasādhakañca, sabbalokiyalokuttaraguṇadāyakanti veditabbaṁ.

Pubbenivāsakathāvaṇṇanā

52. Yesañca guṇānaṁ dāyakaṁ ahosi, tesaṁ ekadesaṁ dassento **so evaṁ samāhite citte**ti-ādimāha. Tattha dvinnaṁ vijjānaṁ anupadavaṇṇanā ceva bhāvanānayo ca Visuddhimagge vitthārito. Kevalañhi tattha "so evaṁ samāhite citte -pa- abhininnāmetī"ti vuttaṁ, idha "abhininnāmesin"ti. **Ayaṁ kho me brāhmaṇā**ti ayaṁ ca appanāvāro tattha anāgatoti ayameva viseso. Tattha **so**ti so ahaṁ. **Abhininnāmesin**ti abhinīhariṁ. Abhininnāmesinti ca vacanato **so**ti ettha so ahanti evamattho veditabbo.

Yasmā cidaṁ Bhagavato vasena pubbenivāsānussatiñāṇaṁ āgataṁ, tasmā "so tato cuto idhūpapanno"ti ettha evaṁ yojanā veditabbā. Ettha hi **so tato cuto**ti paṭinivattantassa paccavekkhaṇaṁ. Tasmā **idhūpapanno**ti imissā idhūpapattiyā anantaraṁ. **Amutra udapādin**ti Tusitabhavanaṁ sandhāyāhāti veditabbo. **Tatrāpāsiṁ evaṁnāmo**ti tatrāpi Tusitabhavane Setaketu nāma devaputto ahosiṁ. **Evaṁ gotto**ti tāhi devatāhi saddhiṁ ekagotto. **Evaṁvaṇṇo**ti suvaṇṇavaṇṇo. **Evamāhāro**ti dibbasudhāhāro. **Evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī**ti evaṁ dibbasukhappaṭisaṁvedī. Dukkhaṁ pana saṅkhāradukkhamattameva. **Evamāyupariyanto**ti evaṁ satta paññāsa vassa koṭi saṭṭhivassa sata sahassā yupariyanto.

---

1. Dī 1. 73; Khu 9. 107 piṭṭhādīsu.

"ဧကောပိ ဟုတွာ ဗဟုဓာ ဟောတီ"တိ[၁] ဝုတ္တနယာ အဘိညာယော ပတ္ထေန္တာ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ တေသံ အဘိညာပါဒကာနိ ဟောန္တိ။ ယေ ပန အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ သတ္တာဟံ အစိတ္တာ ဟုတွာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ ပတွာ သုခံ ဝိဟရိဿာမာတိ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ တေသံ နိရောဓပါဒကာနိ ဟောန္တိ။ ယေ ပန အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနာ ဗြဟ္မလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿာမာတိ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ တေသံ ဘဝေါက္ကမနတ္ထာနိ ဟောန္တိ။

ဘဂဝတာ ပနိဒံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဗောဓိရုက္ခမူလေ နိဗ္ဗတ္တိတံ၊ တံ တဿ ဝိပဿနာပါဒကဉ္စေဝ အဟောသိ အဘိညာပါဒကဉ္စ သဗ္ဗကိစ္စသာဓကဉ္စ၊ သဗ္ဗလောကိယလောကုတ္တရဂုဏဒါယကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသကထာဝဏ္ဏနာ

၅၂။ ယေသဉ္စ ဂုဏာနံ ဒါယကံ အဟောသိ၊ တေသံ ဧကဒေသံ ဒဿေန္တော **သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဒွိန္နံ ဝိဇ္ဇာနံ အနုပဒဝဏ္ဏနာ စေဝ ဘာဝနာနယော စ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတော။ ကေဝလဉှိ တတ္ထ "သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ။ပ။ အဘိနိန္နာမေတီ"တိ ဝုတ္တံ၊ ဣဓ "အဘိနိန္နာမေသိ"န္တိ။ **အယံ ခေါ မေ ဗြာဟ္မဏာ**တိ အယံ စ အပ္ပနာဝါရော တတ္ထ အနာဂတောတိ အယမေဝ ဝိသေသော။ တတ္ထ **သော**တိ သော အဟံ။ **အဘိနိန္နာမေသိ**န္တိ အဘိနီဟရိံ။ အဘိနိန္နာမေသိန္တိ စ ဝစနတော **သော**တိ ဧတ္ထ သော အဟန္တိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယသ္မာ စိဒံ ဘဂဝတော ဝသေန ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ အာဂတံ၊ တသ္မာ "သော တတော စုတော ဣဓူပပန္နော"တိ ဧတ္ထ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတ္ထ ဟိ **သော တတော စုတော**တိ ပဋိနိဝတ္တန္တဿ ပစ္စဝေက္ခဏံ။ တသ္မာ **ဣဓူပပန္နော**တိ ဣမိဿာ ဣဓူပပတ္တိယာ အနန္တရံ။ **အမုတြ ဥဒပါဒိ**န္တိ တုသိတဘဝနံ သန္ဓာယာဟာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တတြာပါသိံ ဧဝံနာမော**တိ တတြာပိ တုသိတဘဝနေ သေတကေတု နာမ ဒေဝပုတ္တော အဟောသိံ။ **ဧဝံ ဂေါတ္တော**တိ တာဟိ ဒေဝတာဟိ သဒ္ဓိံ ဧကဂေါတ္တော။ **ဧဝံဝဏ္ဏော**တိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော။ **ဧဝမာဟာရော**တိ ဒိဗ္ဗသုဓာဟာရော။ **ဧဝံသုခဒုက္ခပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ ဧဝံ ဒိဗ္ဗသုခပ္ပဋိသံဝေဒီ။ ဒုက္ခံ ပန သင်္ခါရဒုက္ခမတ္တမေဝ။ **ဧဝမာယုပရိယန္တော**တိ ဧဝံ သတ္တ ပညာသ ဝဿ ကောဋိ သဋ္ဌိဝဿ သတ သဟဿာ ယုပရိယန္တော။

၁-ဒီ ၁-၇၃၊ ခု ၉-၁၀၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

So tato cutoti so ahaṁ tato Tusitabhavanato cuto. **Idhūpapanno**ti idha Mahāmāyāya deviyā kucchimhi nibbatto.

Ayaṁ kho me brāhmaṇāti-ādīsu **me**ti mayā. **Vijjā**ti viditakaraṇaṭṭhena vijjā. Kiṁ viditaṁ karoti? Pubbenivāsaṁ. **Avijjā**ti tasseva pubbenivāsassa aviditakaraṇaṭṭhena tappaṭicchādako moho vuccati. **Tamo**ti sveva moho paṭicchādakaṭṭhena “tamo”ti vuccati. **Āloko**ti sāyeva vijjā obhāsakaraṇaṭṭhena “āloko”ti vuccati. Ettha ca vijjā adhigatāti ayaṁ attho, sesaṁ pasaṁsāvacanaṁ. Yojanā panettha ayaṁ kho me vijjā adhigatā, tassa me adhigatavijjassa avijjā vihatā, vinaṭṭhāti attho. Kasmā? Yasmā vijjā uppannā. Esa nayo itarasmimpi padadvaye.

Yathā tanti ettha **yathā**ti opamme. **Tan**ti nipāto. Satiyā avippavāsena **appamattassa.** Vīriyātāpena **ātāpino.** Kāye ca jīvite ca anapekkhatāya **pahitattassa,** pesitattassāti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti “yathā appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avijjā vihaññeyya, vijjā uppajjeyya. Tamo vihaññeyya, āloko uppajjeyya. Evameva mama avijjā vihatā, vijjā uppannā. Tamo vihato, āloko uppanno. Etassa me padhānānuyogassa anurūpameva phalaṁ laddhan”ti.

Pubbenivāsakathā niṭṭhitā.

Dibbacakkhuñāṇakathāvaṇṇanā

53. Cutūpapātakathāyaṁ yasmā idha Bhagavato vasena Pāḷi āgatā, tasmā “passāmi pajānāmī”ti vuttaṁ, ayaṁ viseso. Sesaṁ Vsuddhimagge vuttasadisameva.

Ettha pana **vijjā**ti dibbacakkhuñāṇavijjā. **Avijjā**ti sattānaṁ cutipaṭisandhipaṭicchādikā avijjā. Sesaṁ vuttanayamevāti. Yasmā ca pūritapāramīnaṁ mahāsattānaṁ parikammakiccaṁ nāma natthi. Te hi citte abhininnāmitamatteyeva

သော တတော စုတောတိ သော အဟံ တတော တုသိတဘဝနတော စုတော။ **ဣဓူပပန္နော**တိ ဣဓ မဟာမာယာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တော။

အယံ ခေါ မေ ဗြာဟ္မဏာတိအာဒီသု **မေ**တိ မယာ။ **ဝိဇ္ဇာ**တိ ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ။ ကိံ ဝိဒိတံ ကရောတိ? ပုဗ္ဗေနိဝါသံ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ တဿေဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသဿ အဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန တပ္ပဋိစ္ဆာဒကော မောဟော ဝုစ္စတိ။ **တမော**တိ သွေဝ မောဟော ပဋိစ္ဆာဒကဋ္ဌေန “တမော”တိ ဝုစ္စတိ။ **အာလောကော**တိ သာယေဝ ဝိဇ္ဇာ ဩဘာသကရဏဋ္ဌေန “အာလောကော”တိ ဝုစ္စတိ။ ဧတ္ထ စ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာတိ အယံ အတ္ထော၊ သေသံ ပသံသာဝစနံ။ ယောဇနာ ပနေတ္ထ အယံ ခေါ မေ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာ၊ တဿ မေ အဓိဂတဝိဇ္ဇဿ အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ၊ ဝိနဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ။ ဧသ နယော ဣတရသ္မိမ္ပိ ပဒဒွယေ။

ယထာ တန္တိ ဧတ္ထ **ယထာ**တိ ဩပမ္မေ။ **တန္တိ** နိပါတော။ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသေန **အပ္ပမတ္တဿ။** ဝီရိယာတာပေန **အာတာပိနော။** ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတာယ **ပဟိတတ္တဿ၊** ပေသိတတ္တဿာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ “ယထာ အပ္ပမတ္တဿ အာတာပိနော ပဟိတတ္တဿ ဝိဟရတော အဝိဇ္ဇာ ဝိဟညေယျ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ တမော ဝိဟညေယျ၊ အာလောကော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ ဧဝမေဝ မမ အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ။ တမော ဝိဟတော၊ အာလောကော ဥပ္ပန္နော။ ဧတဿ မေ ပဓာနာနုယောဂဿ အနုရူပမေဝ ဖလံ လဒ္ဓ”န္တိ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၅၃။ စုတူပပါတကထာယံ ယသ္မာ ဣဓ ဘဂဝတော ဝသေန ပါဠိ အာဂတာ၊ တသ္မာ “ပဿာမိ ပဇာနာမီ”တိ ဝုတ္တံ၊ အယံ ဝိသေသော။ သေသံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။

ဧတ္ထ ပန **ဝိဇ္ဇာ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဝိဇ္ဇာ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ သတ္တာနံ စုတိပဋိသန္ဓိပဋိစ္ဆာဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။ ယသ္မာ စ ပူရိတပါရမီနံ မဟာသတ္တာနံ ပရိကမ္မကိစ္စံ နာမ နတ္ထိ။ တေ ဟိ စိတ္တေ အဘိနိန္နာမိတမတ္တေယေဝ

anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti, dibbena cakkhunā satte passanti. Tasmā yo tattha parikammaṁ ādiṁ katvā bhāvanānayo vutto, na tena idha atthoti.

Āsavakkhayañāṇakathāvaṇṇanā

54. Tatiyavijjāya **so evaṁ samāhite citte**ti vipassanāpādakaṁ catutthajjhānacittaṁ veditabbaṁ. **Āsavānaṁ khayañāṇāyā**ti arahattamaggañāṇatthāya, arahattamaggo hi āsavavināsanato āsavānaṁ khayoti vuccati, tatra cetaṁ ñāṇaṁ, tappariyāpannattāti. **Cittaṁ abhininnāmesin**ti vipassanācittaṁ abhinīhariṁ. **So idaṁ dukkhan**ti evamādīsu “ettakaṁ dukkhaṁ, na ito bhiyyo”ti sabbampi dukkhasaccaṁ sarasalakkhaṇapaṭivedhena yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ jāniṁ paṭivijjhiṁ. Tassa ca dukkhassa nibbattikaṁ taṇhaṁ **ayaṁ dukkhasamudayo**ti. Tadubhayampi yaṁ ṭhānaṁ patvā nirujjhati, taṁ tesaṁ appavattiṁ nibbānaṁ **ayaṁ dukkhanirodho**ti. Tassa sampāpakaṁ ariyamaggaṁ **ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā**ti sarasalakkhaṇapaṭivedhena yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ jāniṁ paṭivijjhinti evamattho veditabbo.

Evaṁ sarūpato saccāni dassetvā idāni kilesavasena pariyāyato dassento **ime āsavā**ti-ādimāha. **Tassa me evaṁ jānato evaṁ passato**ti tassa mayhaṁ evaṁ jānantassa evaṁ passantassa. Saha vipassanāya koṭippattaṁ maggaṁ katheti. **Kāmāsavā**ti kāmāsavato. **Vimuccitthā**ti iminā phalakkhaṇaṁ dasseti, maggakkhaṇe hi cittaṁ vimuccati, phalakkhaṇe vimuttaṁ hoti. **Vimuttasmiṁ vimuttamitiñāṇan**ti iminā paccavekkhaṇañāṇaṁ dasseti. **Khīṇā jātī**ti-ādīhi tassa bhūmiṁ, tena hi ñāṇena Bhagavā paccavekkhanto “khīṇā jātī”ti-ādīni abbhaññāsi. Katamā pana Bhagavato jāti khīṇā, kathaṁ ca naṁ abbhaññāsīti. Na tāvassa atītā jāti khīṇā, pubbeva khīṇattā, na anāgatā, anāgate vāyāmābhāvato, na paccuppannā, vijjamānattā. Yā pana maggassa abhāvitattā uppajjeyya ekacatupañcavokārabhavesu ekacatupañcakkhandhabhedā jāti, sā maggassa bhāvitattā anuppādadhammataṁ āpajjanena khīṇā, taṁ somagga bhāvanāya pahīnakilese paccavekkhitvā “kilesābhāve vijjamānampi kammaṁ āyatiṁ appaṭisandhikaṁ hotī”ti jānanto abbhaññāsi.

အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တိ၊ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ သတ္တေ ပဿန္တိ။ တသ္မာ ယော တတ္ထ ပရိကမ္မံ အာဒိံ ကတွာ ဘာဝနာနယော ဝုတ္တော၊ န တေန ဣဓ အတ္ထောတိ။

အာသဝက္ခယဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၅၄။ တတိယဝိဇ္ဇာယ **သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ**တိ ဝိပဿနာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနစိတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အာသဝါနံ ခယဉာဏာယာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏတ္ထာယ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဟိ အာသဝဝိနာသနတော အာသဝါနံ ခယောတိ ဝုစ္စတိ၊ တတြ စေတံ ဉာဏံ, တပ္ပရိယာပန္နတ္တာတိ။ **စိတ္တံ အဘိနိန္နာမေသိ**န္တိ ဝိပဿနာစိတ္တံ အဘိနီဟရိံ။ **သော ဣဒံ ဒုက္ခ**န္တိ ဧဝမာဒီသု “ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ၊ န ဣတော ဘိယျော”တိ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခသစ္စံ သရသလက္ခဏပဋိဝေဓေန ယထာဘူတံ အဗ္ဘညာသိံ ဇာနိံ ပဋိဝိဇ္ဈိံ။ တဿ စ ဒုက္ခဿ နိဗ္ဗတ္တိကံ တဏှံ **အယံ ဒုက္ခသမုဒယော**တိ။ တဒုဘယမ္ပိ ယံ ဌာနံ ပတွာ နိရုဇ္ဈတိ၊ တံ တေသံ အပ္ပဝတ္တိံ နိဗ္ဗာနံ **အယံ ဒုက္ခနိရောဓော**တိ။ တဿ သမ္ပာပကံ အရိယမဂ္ဂံ **အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ**တိ သရသလက္ခဏပဋိဝေဓေန ယထာဘူတံ အဗ္ဘညာသိံ ဇာနိံ ပဋိဝိဇ္ဈိန္တိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ သရူပတော သစ္စာနိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ကိလေသဝသေန ပရိယာယတော ဒဿေန္တော **ဣမေ အာသဝါ**တိအာဒိမာဟ။ **တဿ မေ ဧဝံ ဇာနတော ဧဝံ ပဿတော**တိ တဿ မယှံ ဧဝံ ဇာနန္တဿ ဧဝံ ပဿန္တဿ။ သဟ ဝိပဿနာယ ကောဋိပ္ပတ္တံ မဂ္ဂံ ကထေတိ။ **ကာမာသဝါ**တိ ကာမာသဝတော။ **ဝိမုစ္စိတ္ထာ**တိ ဣမိနာ ဖလက္ခဏံ ဒဿေတိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ၊ ဖလက္ခဏေ ဝိမုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏ**န္တိ ဣမိနာ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဒဿေတိ။ **ခီဏာ ဇာတီ**တိအာဒီဟိ တဿ ဘူမိံ၊ တေန ဟိ ဉာဏေန ဘဂဝါ ပစ္စဝေက္ခန္တော “ခီဏာ ဇာတီ”တိအာဒီနိ အဗ္ဘညာသိ။ ကတမာ ပန ဘဂဝတော ဇာတိ ခီဏာ၊ ကထံ စ နံ အဗ္ဘညာသီတိ။ န တာဝဿ အတီတာ ဇာတိ ခီဏာ, ပုဗ္ဗေဝ ခီဏတ္တာ၊ န အနာဂတာ, အနာဂတေ ဝါယာမာဘာဝတော၊ န ပစ္စုပ္ပန္နာ, ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ ယာ ပန မဂ္ဂဿ အဘာဝိတတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဧကစတုပဉ္စဝေါကာရဘဝေသု ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓဘေဒါ ဇာတိ၊ သာ မဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ အနုပ္ပါဒဓမ္မတံ အာပဇ္ဇနေန ခီဏာ၊ တံ သော မဂ္ဂဘာဝနာယ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခိတွာ “ကိလေသာဘာဝေ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ကမ္မံ အာယတိံ အပ္ပဋိသန္ဓိကံ ဟောတီ”တိ ဇာနန္တော အဗ္ဘညာသိ။

Vusitanti vuttaṁ parivutthaṁ, kataṁ caritaṁ niṭṭhitanti attho. **Brahmacariyan**ti maggabrahmacariyaṁ, puthujjanakalyāṇakena hi saddhiṁ sattasekkhā brahmacariyavāsaṁ vasanti nāma, khīṇāsavo vutthavāso. Tasmā Bhagavā attano brahmacariyavāsaṁ paccavekkhanto "vusitaṁ brahmacariyan"ti abbhaññāsi. **Kataṁ karaṇīyan**ti catūsu saccesu catūhi maggehi pariññāpahānasacchikiriyābhāvanāvasena soḷasavidhampi kiccaṁ niṭṭhāpitanti attho. Puthujjanakalyāṇakādayo hi taṁ kiccaṁ karonti, khīṇāsavo katakaraṇīyo. Tasmā Bhagavā attano karaṇīyaṁ paccavekkhanto "kataṁ karaṇīyan"ti abbhaññāsi.

Nāparaṁ itthattāyāti idāni puna itthabhāvāya evaṁsoḷasakiccabhāvāya, kilesakkhakāya vā maggabhāvanākiccaṁ me natthīti abbhaññāsi. Atha vā **itthattāyā**ti itthabhāvato imasmā evaṁpakārā idāni vattamānakkhandhasantānā aparaṁ khandhasantānaṁ mayhaṁ natthi. Ime pana pañcakkhandhā pariññātā tiṭṭhanti chinnamūlakā rukkhā viya. Te carimakaviññāṇanirodhena anupādāno viya jātavedo nibbāyissantīti abbhaññāsi.

Idāni evaṁ paccavekkhaṇañāṇapariggahitaṁ āsavānaṁ khayañāṇādhigamaṁ brāhmaṇassa dassento **ayaṁ kho me brāhmaṇā**ti-ādimāha. Tattha **vijjā**ti arahattamaggañāṇavijjā. **Avijjā**ti catusaccapaṭicchādikā avijjā. Sesaṁ vuttanayameva. Ettāvatā ca pubbenivāsañāṇena atītaṁsañāṇaṁ, dibbacakkhunā paccuppannānāgataṁsañāṇaṁ, āsavakkhayena sakalalokiyalokuttaraguṇanti evaṁ tīhi vijjāhi sabbepi sabbaññuguṇe saṅgahetvā pakāsento attano asammohavihāraṁ brāhmaṇassa dassesi.

Araññavāsakāraṇavaṇṇanā

55. Evaṁ vutte kira brāhmaṇo cintesi "samaṇo Gotamo sabbaññutaṁ paṭijānāti, ajjāpi ca araññavāsaṁ na vijahati, atthi nu khvassa aññampi kiñci karaṇīyan"ti. Athassa Bhagavā ajjhāsayaṁ viditvā iminā ajjhāsayānusandhinā **siyā kho pana te**ti-ādimāha. Tattha **siyā kho pana te brāhmaṇa evamassā**ti brāhmaṇa kadāci tuyhaṁ evaṁ bhaveyya. **Na kho panetaṁ brāhmaṇa evaṁ daṭṭhabban**ti etaṁ kho pana brāhmaṇa tayā mayhaṁ

1. Itthambhāvāya (Sī, Syā)

ဝုသိတန္တိ ဝုတ္ထံ ပရိဝုတ္ထံ၊ ကတံ စရိတံ နိဋ္ဌိတန္တိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ၊ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကေန ဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တသေက္ခာ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝေါ ဝုတ္ထဝါသော။ တသ္မာ ဘဂဝါ အတ္တနော ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယ"န္တိ အဗ္ဘညာသိ။ **ကတံ ကရဏီယ**န္တိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဝသေန သောဠသဝိဓမ္ပိ ကိစ္စံ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကာဒယော ဟိ တံ ကိစ္စံ ကရောန္တိ၊ ခီဏာသဝေါ ကတကရဏီယော။ တသ္မာ ဘဂဝါ အတ္တနော ကရဏီယံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ကတံ ကရဏီယ"န္တိ အဗ္ဘညာသိ။

နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာတိ ဣဒါနိ ပုန ဣတ္ထဘာဝါယ[1] ဧဝံသောဠသကိစ္စဘာဝါယ, ကိလေသက္ခယာယ ဝါ မဂ္ဂဘာဝနာကိစ္စံ မေ နတ္ထီတိ အဗ္ဘညာသိ။ အထ ဝါ **ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ဣတ္ထဘာဝတော ဣမသ္မာ ဧဝံပကာရာ ဣဒါနိ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓသန္တာနာ အပရံ ခန္ဓသန္တာနံ မယှံ နတ္ထိ။ ဣမေ ပန ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ ရုက္ခာ ဝိယ။ တေ စရိမကဝိညာဏနိရောဓေန အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ နိဗ္ဗာယိဿန္တီတိ အဗ္ဘညာသိ။

ဣဒါနိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏပရိဂ္ဂဟိတံ အာသဝါနံ ခယဉာဏာဓိဂမံ ဗြာဟ္မဏဿ ဒဿေန္တော **အယံ ခေါ မေ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝိဇ္ဇာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏဝိဇ္ဇာ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ စတုသစ္စပဋိစ္ဆာဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဧတ္တာဝတာ စ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေန အတီတံသဉာဏံ, ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ပစ္စုပ္ပန္နာနာဂတံသဉာဏံ, အာသဝက္ခယေန သကလလောကိယလောကုတ္တရဂုဏန္တိ ဧဝံ တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ သဗ္ဗေပိ သဗ္ဗညုဂုဏေ သင်္ဂဟေတွာ ပကာသေန္တော အတ္တနော အသမ္မောဟဝိဟာရံ ဗြာဟ္မဏဿ ဒဿေသိ။

အရညဝါသကာရဏဝဏ္ဏနာ

၅၅။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ကိရ ဗြာဟ္မဏော စိန္တေသိ "သမဏော ဂေါတမော သဗ္ဗညုတံ ပဋိဇာနာတိ၊ အဇ္ဇာပိ စ အရညဝါသံ န ဝိဇဟတိ၊ အတ္ထိ နု ခွဿ အညမ္ပိ ကိဉ္စိ ကရဏီယ"န္တိ။ အထဿ ဘဂဝါ အဇ္ဈာသယံ ဝိဒိတွာ ဣမိနာ အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိနာ **သိယာ ခေါ ပန တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သိယာ ခေါ ပန တေ ဗြာဟ္မဏ ဧဝမဿာ**တိ ဗြာဟ္မဏ ကဒါစိ တုယှံ ဧဝံ ဘဝေယျ။ **န ခေါ ပနေတံ ဗြာဟ္မဏ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗ**န္တိ ဧတံ ခေါ ပန ဗြာဟ္မဏ တယာ မယှံ

၁-ဣတ္ထမ္ဘာဝါယ (သီ၊ သျာ)

pantasenāsanapaṭisevanaṁ avītarāgāditāyāti evaṁ na daṭṭhabbaṁ. Evaṁ pantasenāsanapaṭisevane akāraṇaṁ paṭikkhipitvā kāraṇaṁ dassento **dve kho ahan**ti-ādimāha. Tattha atthoyeva atthavaso. Tasmā **dve kho ahaṁ brāhmaṇa atthavase**ti ahaṁ kho brāhmaṇa dve atthe dve kāraṇāni sampassamānoti vuttaṁ hoti. **Attano ca diṭṭhadhammasukhavihāran**ti ettha **diṭṭhadhammo** nāma ayaṁ paccakkho attabhāvo. **Sukhavihāro** nāma catunnampi iriyāpathavihārānaṁ phāsutā, ekakassa hi araññe antamaso uccārapassāvakiccaṁ upādāya sabbeva iriyāpathā phāsukā honti, tasmā diṭṭhadhammassa sukhavihāranti[1] ayamattho veditabbo. **Pacchimañca janataṁ anukampamāno**ti kathaṁ araññavāsena pacchimā janatā anukampitā hoti? Saddhāpabbajitā hi kulaputtā Bhagavato araññavāsaṁ disvā Bhagavāpi nāma araññasenāsanāni na muñcati, yassa nevatthi pariññātabbaṁ na pahātabbaṁ na bhāvetabbaṁ na sacchikātabbaṁ, kimaṅgaṁ pana mayanti cintetvā tattha vasitabbameva maññissanti. Evaṁ khippameva dukkhassantakarā bhavissanti. Evaṁ pacchimā janatā anukampitā hoti, etamatthaṁ dassento āha "pacchimañca janataṁ anukampamāno"ti.

Desanānumodanāvaṇṇanā

56. Taṁ sutvā attamano brāhmaṇo **anukampitarūpā**ti-ādimāha. Tattha **anukampitarūpā**ti anukampitajātikā anukampitasabhāvā. **Janatā**ti janasamūho. **Yathā taṁ Arahatā Sammāsambuddhenā**ti yathā Arahaṁ Sammāsambuddho anukampeyya, tatheva anukampitarūpāti.

Evañca pana vatvā puna taṁ Bhagavato dhammadesanaṁ abbhanumodamāno Bhagavantaṁ etadavoca **abhikkantaṁ bho Gotama abhikkantaṁ bho Gotamā**ti. Tatthāyaṁ abhikkantasaddo khayasundarābhirūpa-abbhanumodanesu dissati. "Abhikkantā bhante ratti, nikkhanto paṭhamo yāmo, ciranisinno bhikkhusaṁgho"ti-ādīsu[2] hi khaye dissati. "Ayaṁ imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cā"ti-ādīsu[3] sundare.

---

1. Diṭṭhadhammassa sukhavihāraṁ diṭṭhadhammasukhavihāranti (Sī, Syā)
2. Vi 4. 418; Aṁ 3. 44 piṭṭhesu.
3. Aṁ 1. 414 piṭṭhe.

ပန္တသေနာသနပဋိသေဝနံ အဝီတရာဂါဒိတာယာတိ ဧဝံ န ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဧဝံ ပန္တသေနာသနပဋိသေဝနေ အကာရဏံ ပဋိက္ခိပိတွာ ကာရဏံ ဒဿေန္တော **ဒွေ ခေါ အဟန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ အတ္ထောယေဝ အတ္ထဝသော။ တသ္မာ **ဒွေ ခေါ အဟံ ဗြာဟ္မဏ အတ္ထဝသေ**တိ အဟံ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဒွေ အတ္ထေ ဒွေ ကာရဏာနိ သမ္ပဿမာနောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အတ္တနော စ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရန္တိ** ဧတ္ထ **ဒိဋ္ဌဓမ္မော** နာမ အယံ ပစ္စက္ခော အတ္တဘာဝေါ။ **သုခဝိဟာရော** နာမ စတုန္နမ္ပိ ဣရိယာပထဝိဟာရာနံ ဖာသုတာ၊ ဧကကဿ ဟိ အရညေ အန္တမသော ဥစ္စာရပဿာဝကိစ္စံ ဥပါဒါယ သဗ္ဗေဝ ဣရိယာပထာ ဖာသုကာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဒိဋ္ဌဓမ္မဿ သုခဝိဟာရန္တိ[1] အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပစ္ဆိမဉ္စ ဇနတံ အနုကမ္ပမာနော**တိ ကထံ အရညဝါသေန ပစ္ဆိမာ ဇနတာ အနုကမ္ပိတာ ဟောတိ? သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတာ ဟိ ကုလပုတ္တာ ဘဂဝတော အရညဝါသံ ဒိသွာ ဘဂဝါပိ နာမ အရညသေနာသနာနိ န မုဉ္စတိ၊ ယဿ နေဝတ္ထိ ပရိညာတဗ္ဗံ န ပဟာတဗ္ဗံ န ဘာဝေတဗ္ဗံ န သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ၊ ကိမင်္ဂံ ပန မယန္တိ စိန္တေတွာ တတ္ထ ဝသိတဗ္ဗမေဝ မညိဿန္တိ။ ဧဝံ ခိပ္ပမေဝ ဒုက္ခဿန္တကရာ ဘဝိဿန္တိ။ ဧဝံ ပစ္ဆိမာ ဇနတာ အနုကမ္ပိတာ ဟောတိ၊ ဧတမတ္ထံ ဒဿေန္တော အာဟ "ပစ္ဆိမဉ္စ ဇနတံ အနုကမ္ပမာနော"တိ။

ဒေသနာနုမောဒနာဝဏ္ဏနာ

၅၆။ တံ သုတွာ အတ္တမနော ဗြာဟ္မဏော **အနုကမ္ပိတရူပါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အနုကမ္ပိတရူပါ**တိ အနုကမ္ပိတဇာတိကာ အနုကမ္ပိတသဘာဝါ။ **ဇနတာ**တိ ဇနသမူဟော။ **ယထာ တံ အရဟတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေနာ**တိ ယထာ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အနုကမ္ပေယျ၊ တထေဝ အနုကမ္ပိတရူပါတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ပုန တံ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ အဗ္ဘာနုမောဒမာနော ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ **အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမ အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမာ**တိ။ တတြာယံ အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေါ ခယသုန္ဒရာဘိရူပအဗ္ဘာနုမောဒနေသု ဒိဿတိ။ "အဘိက္ကန္တာ ဘန္တေ ရတ္တိ၊ နိက္ခန္တော ပဌမော ယာမော၊ စိရနိသိန္နော ဘိက္ခုသံဃော"တိအာဒီသု[2] ဟိ ခယေ ဒိဿတိ။ "အယံ ဣမေသံ စတုန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ အဘိက္ကန္တတရော စ ပဏီတတရော စာ"တိအာဒီသု[3] သုန္ဒရေ။

၁-ဒိဋ္ဌဓမ္မဿ သုခဝိဟာရံ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရန္တိ (သီ၊ သျာ)
၂-ဝိ ၄-၄၁၈၊ အံ ၃-၄၄-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အံ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။

“Ko me vandati pādāni, iddhiyā yasasā jalaṁ.
Abhikkantena vaṇṇena, sabbā obhāsayaṁ disā”ti—

Ādīsu[1] abhirūpe. “Abhikkantaṁ bhante”ti-ādīsu[2] abbhanumodane. Idhāpi abbhanumodaneyeva. Yasmā ca abbhanumodane, tasmā sādhu sādhu bho Gotamāti vuttaṁ hotīti veditabbaṁ.

“Bhaye kodhe pasaṁsāyaṁ, turite kotūhalacchare.
Hāse soke pasāde ca, kare āmeḍitaṁ budho”ti—

Iminā ca lakkhaṇena idha pasādavasena pasaṁsāvasena cāyaṁ dvikkhattuṁ vuttoti veditabbo. Atha vā **abhikkantan**ti abhikantaṁ[3] ati-iṭṭhaṁ atimanāpaṁ, atisundaranti vuttaṁ hoti.

Tattha ekena abhikkantasaddena desanaṁ thometi, ekena attano pasādaṁ. Ayañhettha adhippāyo—abhikkantaṁ bho Gotama yadidaṁ bhoto Gotamassa dhammadesanā, abhikkantaṁ yadidaṁ bhoto Gotamassa dhammadesanaṁ āgamma mama pasādoti. Bhagavatoyeva vā vacanaṁ dve dve atthe sandhāya thometi—bhoto Gotamassa vacanaṁ abhikkantaṁ dosanāsanato, abhikkantaṁ guṇādhigamanato, tathā saddhājananato, paññājananato, sātthato, sabyañjanato, uttānapadato, gambhīratthato, kaṇṇasukhato, hadayaṅgamato, anattukkaṁsanato, aparavambhanato, karuṇāsītalato, paññāvadātato, āpātharamaṇīyato, vimaddakkhamato, suyyamānasukhato, vīmaṁsīyamānahitatoti evamādīhi yojetabbaṁ.

Tato parampi catūhi upamāhi desanaṁyeva thometi. Tattha **nikkujjitan**ti adho mukhaṭhapitaṁ, heṭṭhāmukhajātaṁ vā. **Ukkujjeyyā**ti upari mukhaṁ kareyya, **paṭicchannan**ti tiṇapaṇṇādicchāditaṁ. **Vivareyyā**ti ugghāṭeyya. **Mūḷhassā**ti disāmūḷhassa. **Maggaṁ ācikkheyyā**ti hatthe gahetvā “esa maggo”ti vadeyya. **Andhakāre**ti kāḷapakkhacātuddasī-aḍḍharattaghanavanasaṇḍameghapaṭalehi caturaṅge tame, ayaṁ tāva anuttānapadattho.

Ayaṁ pana adhippāyayojanā—yathā koci nikkujjitaṁ ukkujjeyya, evaṁ saddhammavimukhaṁ asaddhamme patitaṁ maṁ asaddhammā vuṭṭhāpentena, yathā paṭicchannaṁ

1. Khu 2. 73 piṭṭhe. 2. Dī 1. 80; Vi 1. 7 piṭṭhādīsu. 3. Atikantaṁ (Sī)

"ကော မေ ဝန္ဒတိ ပါဒါနိ၊ ဣဒ္ဓိယာ ယသသာ ဇလံ။
အဘိက္ကန္တေန ဝဏ္ဏေန၊ သဗ္ဗာ ဩဘာသယံ ဒိသာ"တိ—

အာဒီသု[၁] အဘိရူပေ။ "အဘိက္ကန္တံ ဘန္တေ"တိအာဒီသု[၂] အဗ္ဘာနုမောဒနေ။ ဣဓာပိ အဗ္ဘာနုမောဒနေယေဝ။ ယသ္မာ စ အဗ္ဘာနုမောဒနေ၊ တသ္မာ သာဓု သာဓု ဘော ဂေါတမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

"ဘယေ ကောဓေ ပသံသာယံ၊ တုရိတေ ကောတူဟလစ္ဆရေ။
ဟာသေ သောကေ ပသာဒေ စ၊ ကရေ အာမေဍိတံ ဗုဓော"တိ—

ဣမိနာ စ လက္ခဏေန ဣဓ ပသာဒဝသေန ပသံသာဝသေန စာယံ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝါ **အဘိက္ကန္တ**န္တိ အဘိကန္တံ[၃] အတိဣဋ္ဌံ အတိမနာပံ၊ အတိသုန္ဒရန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တတ္ထ ဧကေန အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေန ဒေသနံ ထောမေတိ၊ ဧကေန အတ္တနော ပသာဒံ။ အယဉှေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမ ယဒိဒံ ဘောတော ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနာ၊ အဘိက္ကန္တံ ယဒိဒံ ဘောတော ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနံ အာဂမ္မ မမ ပသာဒေါတိ။ ဘဂဝတောယေဝ ဝါ ဝစနံ ဒွေ ဒွေ အတ္ထေ သန္ဓာယ ထောမေတိ—ဘောတော ဂေါတမဿ ဝစနံ အဘိက္ကန္တံ ဒေါသနာသနတော, အဘိက္ကန္တံ ဂုဏာဓိဂမနတော၊ တထာ သဒ္ဓါဇနနတော, ပညာဇနနတော၊ သာတ္ထတော, သဗျဉ္ဇနတော၊ ဥတ္တာနပဒတော, ဂမ္ဘီရတ္ထတော၊ ကဏ္ဏသုခတော, ဟဒယင်္ဂမတော၊ အနတ္တုက္ကံသနတော, အပရဝမ္ဘနတော၊ ကရုဏာသီတလတော, ပညာဝဒါတတော၊ အာပါထရမဏီယတော, ဝိမဒ္ဒက္ခမတော၊ သုယျမာနသုခတော, ဝီမံသိယမာနဟိတတောတိ ဧဝမာဒီဟိ ယောဇေတဗ္ဗံ။

တတော ပရမ္ပိ စတူဟိ ဥပမာဟိ ဒေသနံယေဝ ထောမေတိ။ တတ္ထ **နိက္ကုဇ္ဇိတ**န္တိ အဓောမုခဌပိတံ, ဟေဋ္ဌာမုခဇာတံ ဝါ။ **ဥက္ကုဇ္ဇေယျာ**တိ ဥပရိ မုခံ ကရေယျ၊ **ပဋိစ္ဆန္န**န္တိ တိဏပဏ္ဏာဒိစ္ဆာဒိတံ။ **ဝိဝရေယျာ**တိ ဥဃ္ဃါဋေယျ။ **မူဠှဿာ**တိ ဒိသာမူဠှဿ။ **မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျာ**တိ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ "ဧသ မဂ္ဂေါ"တိ ဝဒေယျ။ **အန္ဓကာရေ**တိ ကာဠပက္ခစာတုဒ္ဒသီအဍ္ဎရတ္တဃနဝနသဏ္ဍမေဃပဋလေဟိ စတုရင်္ဂေ တမေ၊ အယံ တာဝ အနုတ္တာနပဒတ္ထော။

အယံ ပန အဓိပ္ပါယယောဇနာ—ယထာ ကောစိ နိက္ကုဇ္ဇိတံ ဥက္ကုဇ္ဇေယျ၊ ဧဝံ သဒ္ဓမ္မဝိမုခံ အသဒ္ဓမ္မေ ပတိတံ မံ အသဒ္ဓမ္မာ ဝုဋ္ဌာပေန္တေန, ယထာ ပဋိစ္ဆန္နံ

၁-ခု ၂-၇၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၈၀၊ ဝိ ၁-၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-အတိကန္တံ (သီ)

vivareyya. Evaṁ Kassapassa Bhagavato sāsanantaradhānato pabhuti micchādiṭṭhigahanapaṭicchannaṁ sāsanaṁ vivarantena, yathā mūḷhassa maggaṁ ācikkheyya, evaṁ kummaggamicchāmaggappaṭipannassa me saggamokkhamaggaṁ ācikkhantena[1], yathā andhakāre telapajjotaṁ dhāreyya, evaṁ mohandhakāre nimuggassa me Buddhādiratanarūpāni apassato tappaṭicchādakamohandhakāraviddhaṁsakadesanāpajjotadhāraṇena mayhaṁ bhotā Gotamena etehi pariyāyehi pakāsitattā anekapariyāyena dhammo pakāsitoti.

Pasannākāravaṇṇanā

Evaṁ desanaṁ thometvā imāya desanāya ratanattayapasannacitto pasannākāraṁ karonto **esāhan**ti-ādimāha. Tattha **esāhan**ti eso ahaṁ. **Bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmī**ti bhavaṁ me Gotamo saraṇaṁ parāyaṇaṁ aghassa tātā[2] hitassa ca vidhātāti iminā adhippāyena bhavantaṁ Gotamaṁ gacchāmi bhajāmi sevāmi payirupāsāmi, evaṁ vā jānāmi bujjhāmīti. Yesañhi dhātūnaṁ gati-attho, buddhipi tesaṁ attho. Tasmā gacchāmīti imassa jānāmi bujjhāmīti ayamattho vutto. **Dhammañca bhikkhusaṁghañcā**ti ettha pana adhigatamagge sacchikatanirodhe yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamāne ca apāyesu apatamāne dhāretīti **dhammo,** so atthato ariyamaggo ceva nibbānañca. Vuttañhetaṁ "yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tesaṁ aggamakkhāyatī"ti[3] vitthāro. Na kevalañca ariyamaggo ceva nibbānañca, Api ca kho ariyaphalehi saddhiṁ pariyattidhammopi. Vuttañhetaṁ chattamāṇavakavimāne—

"Rāgavirāgamanejamasokaṁ,
Dhammamasaṅkhatamappaṭikūlaṁ.
Madhuramimaṁ paguṇaṁ suvibhattaṁ,
Dhammamimaṁ araṇatthamupehī"ti[4].

Ettha **rāgavirāgo**ti maggo kathito. **Anejamasokan**ti phalaṁ. **Dhammamasaṅkhatan**ti nibbānaṁ. **Appaṭikūlaṁ madhuramimaṁ paguṇaṁ suvibhattan**ti piṭakattayena vibhattā sabbadhammakkhandhāti. Diṭṭhisīlasaṁghātena saṁhatoti **saṁgho,** so atthato aṭṭha-ariyapuggalasamūho. Vuttañhetaṁ tasmiṁyeva vimāne.

1. Āvikarontena (Sī, Syā) 2. Hantā (Sī, Syā)
3. Aṁ 1. 343 piṭṭhe. 4. Khu 2. 76 piṭṭhe.

ဝိဝရေယျ။ ဧဝံ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနန္တရဓာနတော ပဘုတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဂဟနပဋိစ္ဆန္နံ သာသနံ ဝိဝရန္တေန, ယထာ မူဠှဿ မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျ၊ ဧဝံ ကုမ္မဂ္ဂမိစ္ဆာမဂ္ဂပ္ပဋိပန္နဿ မေ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂံ အာစိက္ခန္တေန[၁], ယထာ အန္ဓကာရေ တေလပဇ္ဇောတံ ဓာရေယျ၊ ဧဝံ မောဟန္ဓကာရေ နိမုဂ္ဂဿ မေ ဗုဒ္ဓါဒိရတနရူပါနိ အပဿတော တပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟန္ဓကာရဝိဒ္ဓံသကဒေသနာပဇ္ဇောတဓာရဏေန မယှံ ဘောတာ ဂေါတမေန ဧတေဟိ ပရိယာယေဟိ ပကာသိတတ္တာ အနေကပရိယာယေန ဓမ္မော ပကာသိတောတိ။

ပသန္နာကာရဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဒေသနံ ထောမေတွာ ဣမာယ ဒေသနာယ ရတနတ္တယပသန္နစိတ္တော ပသန္နာကာရံ ကရောန္တော **ဧသာဟန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧသာဟန္တိ** ဧသော အဟံ။ **ဘဝန္တံ ဂေါတမံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ**တိ ဘဝံ မေ ဂေါတမော သရဏံ ပရာယဏံ အဃဿ တာတာ[၂] ဟိတဿ စ ဝိဓာတာတိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဂစ္ဆာမိ ဘဇာမိ သေဝါမိ ပယိရုပါသာမိ၊ ဧဝံ ဝါ ဇာနာမိ ဗုဇ္ဈာမီတိ။ ယေသညှိ ဓာတူနံ ဂတိအတ္ထော၊ ဗုဒ္ဓိပိ တေသံ အတ္ထော။ တသ္မာ ဂစ္ဆာမီတိ ဣမဿ ဇာနာမိ ဗုဇ္ဈာမီတိ အယမတ္ထော ဝုတ္တော။ **ဓမ္မဉ္စ ဘိက္ခုသံဃဉ္စာ**တိ ဧတ္ထ ပန အဓိဂတမဂ္ဂေ သစ္ဆိကတနိရောဓေ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ စ အပါယေသု အပတမာနေ ဓာရေတီတိ **ဓမ္မော၊** သော အတ္ထတော အရိယမဂ္ဂေါ စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ဝုတ္တဉှေတံ "ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိ[၃] ဝိတ္ထာရော။ န ကေဝလဉ္စ အရိယမဂ္ဂေါ စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ၊ အပိစ ခေါ အရိယဖလေဟိ သဒ္ဓိံ ပရိယတ္တိဓမ္မောပိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဆတ္တမာဏဝကဝိမာနေ—

"ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ၊ ဓမ္မမသင်္ခတမပ္ပဋိကူလံ။
မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ္တံ၊ ဓမ္မမိမံ သရဏတ္ထမုပေဟီ"တိ[၄]။

ဧတ္ထ **ရာဂဝိရာဂေါ**တိ မဂ္ဂေါ ကထိတော။ **အနေဇမသောကန္တိ** ဖလံ။ **ဓမ္မမသင်္ခတန္တိ** နိဗ္ဗာနံ။ **အပ္ပဋိကူလံ မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ္တန္တိ** ပိဋကတ္တယေန ဝိဘတ္တာ သဗ္ဗဓမ္မက္ခန္ဓာတိ။ ဒိဋ္ဌိသီလသံဃာတေန သံဟတောတိ **သံဃော၊** သော အတ္ထတော အဋ္ဌအရိယပုဂ္ဂလသမူဟော။ ဝုတ္တဉှေတံ တသ္မိံယေဝ ဝိမာနေ။

၁-အာဝိကရောန္တေန (သီ၊ သျာ) ၂-ဟန္တာ (သီ၊ သျာ)
၃-အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။

“Yattha ca dinnamahapphalamāhu, catūsu sucīsu purisayugesu.
Aṭṭha ca puggala dhammadasā te, saṁghamimaṁ saraṇatthamupehī”ti[1].

Bhikkhūnaṁ saṁgho **bhikkhusaṁgho.** Ettāvatā brāhmaṇo tīṇi saraṇagamanāni paṭivedesi.

Saraṇagamanakathā

Idāni tesu saraṇagamanesu kosallatthaṁ saraṇaṁ, saraṇagamanaṁ, yo ca saraṇaṁ gacchati, saraṇagamanappabhedo, saraṇagamanassa phalaṁ, saṁkileso, bhedoti ayaṁ vidhi veditabbo. Seyyathidaṁ—padatthato tāva hiṁsatīti **saraṇaṁ**, saraṇagatānaṁ teneva saraṇagamanena bhayaṁ santāsaṁ dukkhaṁ duggatiparikilesaṁ hanati vināsetīti attho, ratanattayassevetaṁ adhivacanaṁ.

Atha vā hite pavattanena ahitā ca nivattanena sattānaṁ bhayaṁ hiṁsati[2] Buddho. Bhavakantārā uttāraṇena assāsadānena ca dhammo. Appakānampi kārānaṁ vipulaphalapaṭilābhakaraṇena saṁgho. Tasmā imināpi pariyāyena ratanattayaṁ saraṇaṁ. Tappasādataggarutāhi vihatakileso tapparāyaṇatākārappavatto cittuppādo saraṇagamanaṁ. Taṁsamaṅgisatto saraṇaṁ gacchati, vuttappakārena cittuppādena etāni me tīṇi saraṇāni saraṇaṁ, etāni parāyaṇanti evaṁ upetīti attho. Evaṁ tāva **saraṇaṁ saraṇagamanaṁ yo ca saraṇaṁ gacchatī**ti idaṁ tayaṁ veditabbaṁ.

Saraṇagamanappabhede pana duvidhaṁ saraṇagamanaṁ lokuttaraṁ lokiyañca. Tattha lokuttaraṁ diṭṭhasaccānaṁ maggakkhaṇe saraṇagamanupakkilesasamucchedena ārammaṇato nibbānārammaṇaṁ hutvā kiccato sakalepi ratanattaye ijjhati. Lokiyaṁ puthujjanānaṁ saraṇagamanupakkilesavikkhambhanena ārammaṇato Buddhādiguṇārammaṇaṁ hutvā ijjhati, taṁ atthato Buddhādīsu vatthūsu saddhāpaṭilābho, saddhāmūlikā ca sammādiṭṭhi dasasu puññakiriyavatthūsu diṭṭhijukammanti vuccati.

Tayidaṁ catudhā pavattati attasanniyyātanena tapparāyaṇatāya sissabhāvūpagamanena paṇipātenāti[3]. Tattha **attasanniyyātanaṁ** nāma

1. Khu 2. 76 piṭṭhe. 2. Hiṁsatīti (Sī, Syā) 3. Pāṇipātenāti (Syā, Ka)

“ယတ္ထ စ ဒိန္နမဟပ္ဖလမာဟု၊ စတူသု သုစီသု ပုရိသယုဂေသု။
အဋ္ဌ စ ပုဂ္ဂလ ဓမ္မဒသာ တေ၊ သံဃမိမံ သရဏတ္ထမုပေဟီ”တိ[၁]။

ဘိက္ခူနံ သံဃော **ဘိက္ခုသံဃော။** ဧတ္တာဝတာ ဗြာဟ္မဏော တီဏိ သရဏဂမနာနိ ပဋိဝေဒေသိ။

သရဏဂမနကထာ

ဣဒါနိ တေသု သရဏဂမနေသု ကောသလ္လတ္ထံ သရဏံ, သရဏဂမနံ, ယော စ သရဏံ ဂစ္ဆတိ, သရဏဂမနပ္ပဘေဒေါ, သရဏဂမနဿ ဖလံ, သံကိလေသော, ဘေဒေါတိ အယံ ဝိဓိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေယျထိဒံ—ပဒတ္ထတော တာဝ ဟိံသတီတိ **သရဏံ၊** သရဏဂတာနံ တေနေဝ သရဏဂမနေန ဘယံ သန္တာသံ ဒုက္ခံ ဒုဂ္ဂတိပရိကိလေသံ ဟနတိ ဝိနာသေတီတိ အတ္ထော၊ ရတနတ္တယဿေဝေတံ အဓိဝစနံ။

အထ ဝါ ဟိတေ ပဝတ္တနေန အဟိတာ စ နိဝတ္တနေန သတ္တာနံ ဘယံ ဟိံသတိ[၂] ဗုဒ္ဓေါ။ ဘဝကန္တာရာ ဥတ္တာရဏေန အဿာသဒါနေန စ ဓမ္မော။ အပ္ပကာနမ္ပိ ကာရာနံ ဝိပုလဖလပဋိလာဘကရဏေန သံဃော။ တသ္မာ ဣမိနာပိ ပရိယာယေန ရတနတ္တယံ သရဏံ။ တပ္ပသာဒတဂ္ဂရုတာဟိ ဝိဟတကိလေသော တပ္ပရာယဏတာကာရပ္ပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ သရဏဂမနံ။ တံသမင်္ဂီသတ္တော သရဏံ ဂစ္ဆတိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရေန စိတ္တုပ္ပါဒေန ဧတာနိ မေ တီဏိ သရဏာနိ သရဏံ၊ ဧတာနိ ပရာယဏန္တိ ဧဝံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ တာဝ **သရဏံ သရဏဂမနံ ယော စ သရဏံ ဂစ္ဆတီ**တိ ဣဒံ တယံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သရဏဂမနပ္ပဘေဒေ ပန ဒုဝိဓံ သရဏဂမနံ လောကုတ္တရံ လောကိယဉ္စ။ တတ္ထ လောကုတ္တရံ ဒိဋ္ဌသစ္စာနံ မဂ္ဂက္ခဏေ သရဏဂမနုပက္ကိလေသသမုစ္ဆေဒေန အာရမ္မဏတော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဟုတွာ ကိစ္စတော သကလေပိ ရတနတ္တယေ ဣဇ္ဈတိ။ လောကိယံ ပုထုဇ္ဇနာနံ သရဏဂမနုပက္ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနေန အာရမ္မဏတော ဗုဒ္ဓါဒိဂုဏာရမ္မဏံ ဟုတွာ ဣဇ္ဈတိ၊ တံ အတ္ထတော ဗုဒ္ဓါဒီသု ဝတ္ထူသု သဒ္ဓါပဋိလာဘော၊ သဒ္ဓါမူလိကာ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒသသု ပုညကိရိယဝတ္ထူသု ဒိဋ္ဌိဇုကမ္မန္တိ ဝုစ္စတိ။

တယိဒံ စတုဓာ ပဝတ္တတိ အတ္တသန္နိယျာတနေန တပ္ပရာယဏတာယ သိဿဘာဝူပဂမနေန ပဏိပါတေနာတိ[၃]။ တတ္ထ **အတ္တသန္နိယျာတနံ** နာမ

၁-ခု ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဟိံသတီတိ (သီ၊ သျာ) ၃-ပါဏိပါတေနာတိ (သျာ၊ က)

"ajja ādiṁ katvā ahaṁ attānaṁ Buddhassa niyyātemi, dhammassa, saṁghassā"ti evaṁ Buddhādīnaṁ attapariccajanaṁ. **Tapparāyaṇatā** nāma "ajja ādiṁ katvā ahaṁ Buddhaparāyaṇo, dhammaparāyaṇo, saṁghaparāyaṇo iti maṁ dhārethā"ti evaṁ tapparāyaṇabhāvo. **Sissabhāvūpagamanaṁ** nāma "ajja ādiṁ katvā ahaṁ Buddhassa antevāsiko, dhammassa, saṁghassāti maṁ dhārethā"ti evaṁ sissabhāvūpagamo. **Paṇipāto** nāma "ajja ādiṁ katvā ahaṁ abhivādanapaccuṭṭhāna-añjalikammasāmīcikammaṁ Buddhādīnaṁyeva tiṇṇaṁ vatthūnaṁ karomi, iti maṁ dhārethā"ti evaṁ Buddhādīsu paramanipaccakāro. Imesañhi catunnaṁ ākārānaṁ aññatarampi karontena gahitaṁyeva hoti saraṇagamanaṁ.

Api ca Bhagavato attānaṁ pariccajāmi, dhammassa, saṁghassa attānaṁ pariccajāmi. Jīvitaṁ pariccajāmi, pariccattoyeva me attā, pariccattaṁyeva me jīvitaṁ, jīvitapariyantikaṁ Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi, Buddho me saraṇaṁ leṇaṁ tāṇanti evampi attasanniyyātanaṁ veditabbaṁ. "Satthārañca vatāhaṁ passeyyaṁ Bhagavantameva passeyyaṁ, Sugatañca vatāhaṁ passeyyaṁ Bhagavantameva passeyyaṁ, Sammāsambuddhañca vatāhaṁ passeyyaṁ Bhagavantameva passeyyan"ti[1] evampi Mahākassapassa saraṇagamanaṁ[2] viya sissabhāvūpagamanaṁ daṭṭhabbaṁ.

"So ahaṁ vicarissāmi, gāmā gāmaṁ purā puraṁ.
Namassamāno Sambuddhaṁ, dhammassa ca sudhammatan"ti[3]—

Evampi Āḷavakādīnaṁ saraṇagamanaṁ viya tapparāyaṇatā veditabbā. "Atha kho Brāhmāyu brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati, pāṇīhi ca parisambāhati, nāmañca sāveti Brahmāyu ahaṁ bho Gotama brāhmaṇo, Brahmāyu ahaṁ bho Gotama brāhmaṇo"ti[4] evampi paṇīpāto daṭṭhabbo.

So panesa ñātibhayācariyadakkhiṇeyyavasena catubbidho hoti. Tattha dakkhiṇeyyapaṇipātena saraṇagamanaṁ hoti, na itarehi. Seṭṭhavaseneva hi saraṇaṁ gayhati, seṭṭhavasena bhijjati, tasmā yo

1. Saṁ 1. 419 piṭṭhe.
2. Saraṇagamane (Sī, Syā)
3. Khu 1. 307; Saṁ 1. 217 piṭṭesu.
4. Ma 1. 345 piṭṭhe.

"အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ အတ္တာနံ ဗုဒ္ဓဿ နိယျာတေမိ၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿာ"တိ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ အတ္တပရိစ္စဇနံ။ **တပ္ပရာယဏတာ** နာမ "အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ ဗုဒ္ဓပရာယဏော၊ ဓမ္မပရာယဏော၊ သံဃပရာယဏော ဣတိ မံ ဓာရေထာ"တိ ဧဝံ တပ္ပရာယဏဘာဝေါ။ **သိဿဘာဝူပဂမနံ** နာမ "အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ ဗုဒ္ဓဿ အန္တေဝါသိကော၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿာတိ မံ ဓာရေထာ"တိ ဧဝံ သိဿဘာဝူပဂမော။ **ပဏိပါတော** နာမ "အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ အဘိဝါဒနပစ္စုဋ္ဌာနအဉ္ဇလိကမ္မသာမီစိကမ္မံ ဗုဒ္ဓါဒီနံယေဝ တိဏ္ဏံ ဝတ္ထူနံ ကရောမိ၊ ဣတိ မံ ဓာရေထာ"တိ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါဒီသု ပရမနိပစ္စကာရော။ ဣမေသညှိ စတုန္နံ အာကာရာနံ အညတရမ္ပိ ကရောန္တေန ဂဟိတံယေဝ ဟောတိ သရဏဂမနံ။

အပိစ ဘဂဝတော အတ္တာနံ ပရိစ္စဇာမိ၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿ အတ္တာနံ ပရိစ္စဇာမိ။ ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇာမိ၊ ပရိစ္စတ္တောယေဝ မေ အတ္တာ၊ ပရိစ္စတ္တံယေဝ မေ ဇီဝိတံ၊ ဇီဝိတပရိယန္တိကံ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ ဗုဒ္ဓေါ မေ သရဏံ လေဏံ တာဏန္တိ ဧဝမ္ပိ အတ္တသန္နိယျာတနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ "သတ္ထာရဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျံ၊ သုဂတဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျ"န္တိ[၁] ဧဝမ္ပိ မဟာကဿပဿ သရဏဂမနံ[၂] ဝိယ သိဿဘာဝူပဂမနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

"သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ၊ ဂါမာ ဂါမံ ပုရာ ပုရံ။
နမဿမာနော သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မဿ စ သုဓမ္မတ"န္တိ[၃]—

ဧဝမ္ပိ အာဠဝကာဒီနံ သရဏဂမနံ ဝိယ တပ္ပရာယဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ "အထ ခေါ ဗြဟ္မာယု ဗြာဟ္မဏော ဥဋ္ဌာယာသနာ ဧကံသံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကရိတွာ ဘဂဝတော ပါဒေသု သိရသာ နိပတိတွာ ဘဂဝတော ပါဒါနိ မုခေန စ ပရိစုမ္ဗတိ၊ ပါဏီဟိ စ ပရိသမ္ဗာဟတိ၊ နာမဉ္စ သာဝေတိ ဗြဟ္မာယု အဟံ ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏော၊ ဗြဟ္မာယု အဟံ ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏော"တိ[၄] ဧဝမ္ပိ ပဏိပါတော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သော ပနေသ ဉာတိဘယာစရိယဒက္ခိဏေယျဝသေန စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ ဒက္ခိဏေယျပဏိပါတေန သရဏဂမနံ ဟောတိ၊ န ဣတရေဟိ။ သေဋ္ဌဝသေနေဝ ဟိ သရဏံ ဂယှတိ၊ သေဋ္ဌဝသေန ဘိဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ယော

၁-သံ ၁-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-သရဏဂမနေ (သီ၊ သျာ)
၃-ခု ၁-၃၀၇၊ သံ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၂-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ။

sākiyo vā koliyo vā “Buddho amhākaṁ ñātako”ti vandati, aggahitameva hoti saraṇaṁ. Yo vā “samaṇo Gotamo rājapūjito mahānubhāvo, avandiyamāno anatthampi kareyyā”ti bhayena vandati, aggahitameva hoti saraṇaṁ. Yo vā bodhisattakāle Bhagavato santike kiñci uggahitaṁ saramāno Buddhakāle vā—

“Ekena bhoge bhuñjeyya, dvīhi kammaṁ payojaye.
Catutthaṁ ca nidhāpeyya, āpadāsu bhavissatī”ti[1]—

Evarūpaṁ anusāsaniṁ uggahetvā “ācariyo me”ti vandati, aggahitameva hoti saraṇaṁ. Yo pana “ayaṁ loke aggadakkhiṇeyyo”ti vandati, teneva gahitaṁ hoti saraṇaṁ.

Evaṁ gahitasaraṇassa ca upāsakassa vā upāsikāya vā aññatitthiyesu pabbajitampi ñātiṁ “ñātako me ayan”ti vandato saraṇagamanaṁ na bhijjati, pageva apabbajitaṁ. Tathā rājānaṁ bhayavasena vandato, so hi raṭṭhapūjitattā avandiyamāno anatthampi kareyyāti. Tathā yaṁkiñci sippaṁ sikkhāpakaṁ titthiyaṁ “ācariyo me ayan”ti vandatopi na bhijjatīti evaṁ saraṇagamanappabhedo veditabbo.

Ettha ca lokuttarassa saraṇagamanassa cattāri sāmaññaphalāni vipākaphalaṁ, sabbadukkhakkhayo ānisaṁsaphalaṁ. Vuttañhetaṁ—

“Yo ca Buddhañca dhammañca, saṁghañca saraṇaṁ gato.
Cattāri ariyasaccāni, sammappaññāya passati,

Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ, dukkhassa ca atikkamaṁ.
Ariyaṁ caṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, dukkhūpasamagāminaṁ.

Etaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ, etaṁ saraṇamuttamaṁ.
Etaṁ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccatī”ti[2].

Api ca niccato anupagamanādivasenapetassa ānisaṁsaphalaṁ veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ, “aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kañci saṅkhāraṁ niccato upagaccheyya, sukhato upagaccheyya, kañci dhammaṁ attato upagaccheyya, mātaraṁ jīvitā voropeyya, pitaraṁ,

1. Dī 3. 153 piṭṭhe. 2. Khu 1. 42 Dhammapade.

သာကိယော ဝါ ကောလိယော ဝါ “ဗုဒ္ဓေါ အမှာကံ ဉာတကော”တိ ဝန္ဒတိ၊ အဂ္ဂဟိတမေဝ ဟောတိ သရဏံ။ ယော ဝါ “သမဏော ဂေါတမော ရာဇပူဇိတော မဟာနုဘာဝေါ၊ အဝန္ဒိယမာနော အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျာ”တိ ဘယေန ဝန္ဒတိ၊ အဂ္ဂဟိတမေဝ ဟောတိ သရဏံ။ ယော ဝါ ဗောဓိသတ္တကာလေ ဘဂဝတော သန္တိကေ ကိဉ္စိ ဥဂ္ဂဟိတံ သရမာနော ဗုဒ္ဓကာလေ ဝါ—

“ဧကေန ဘောဂေ ဘုဉ္ဇေယျ၊ ဒွီဟိ ကမ္မံ ပယောဇယေ။
စတုတ္ထံ စ နိဓာပေယျ၊ အာပဒါသု ဘဝိဿတီ”တိ[၁]—

ဧဝရူပံ အနုသာသနိံ ဥဂ္ဂဟေတွာ “အာစရိယော မေ”တိ ဝန္ဒတိ၊ အဂ္ဂဟိတမေဝ ဟောတိ သရဏံ။ ယော ပန “အယံ လောကေ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျော”တိ ဝန္ဒတိ၊ တေနေဝ ဂဟိတံ ဟောတိ သရဏံ။

ဧဝံ ဂဟိတသရဏဿ စ ဥပါသကဿ ဝါ ဥပါသိကာယ ဝါ အညတိတ္ထိယေသု ပဗ္ဗဇိတမ္ပိ ဉာတိံ “ဉာတကော မေ အယ”န္တိ ဝန္ဒတော သရဏဂမနံ န ဘိဇ္ဇတိ၊ ပဂေဝ အပဗ္ဗဇိတံ။ တထာ ရာဇာနံ ဘယဝသေန ဝန္ဒတော၊ သော ဟိ ရဋ္ဌပူဇိတတ္တာ အဝန္ဒိယမာနော အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျာတိ။ တထာ ယံကိဉ္စိ သိပ္ပံ သိက္ခာပကံ တိတ္ထိယံ “အာစရိယော မေ အယ”န္တိ ဝန္ဒတောပိ န ဘိဇ္ဇတီတိ ဧဝံ သရဏဂမနပ္ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ လောကုတ္တရဿ သရဏဂမနဿ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ ဝိပါကဖလံ၊ သဗ္ဗဒုက္ခက္ခယော အာနိသံသဖလံ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ယော စ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ၊ သံဃဉ္စ သရဏံ ဂတော။
စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတိ။

ဒုက္ခံ ဒုက္ခသမုပ္ပါဒံ၊ ဒုက္ခဿ စ အတိက္ကမံ။
အရိယံ စဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ၊ ဒုက္ခူပသမဂါမိနံ။

ဧတံ ခေါ သရဏံ ခေမံ၊ ဧတံ သရဏမုတ္တမံ။
ဧတံ သရဏမာဂမ္မ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ[၂]။

အပိစ နိစ္စတော အနုပဂမနာဒိဝသေနပေတဿ အာနိသံသဖလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉှေတံ၊ “အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော ကဉ္စိ သင်္ခါရံ နိစ္စတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ သုခတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ ကဉ္စိ ဓမ္မံ အတ္တတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ မာတရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ၊ ပိတရံ၊

၁-ဒီ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၄၂-ဓမ္မပဒေ။

arahantaṁ jīvitā voropeyya, duṭṭhacitto Tathāgatassa lohitaṁ uppādeyya, saṁghaṁ bhindeyya, aññaṁ Satthāraṁ uddiseyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī”ti[1].

Lokiyassa pana saraṇagamanassa bhavasampadāpi bhogasampadāpi phalameva. Vuttañhetaṁ—

“Yekeci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse,
Na te gamissanti apāyabhūmiṁ.
Pahāya mānusaṁ dehaṁ,
Devakāyaṁ paripūressantī”ti[2].

Aparampi vuttaṁ “atha kho Sakko Devānamindo asītiyā devatāsahassehi saddhiṁ yenāyasmā Mahāmoggallāno, tenupasaṅkami -pa- ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Sakkaṁ Devānamindaṁ āyasmā Mahāmoggallāno etadavoca ‘sādhu kho Devānaminda Buddhaṁ saraṇagamanaṁ hoti, Buddhaṁ saraṇagamanahetu kho Devānaminda evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantī’ti. Te aññe deve dasahi ṭhānehi adhigaṇhanti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena sukhena yasena ādhipateyyena dibbehi rūpehi saddehi gandhehi rasehi phoṭṭhabbehī”ti[3]. Esa nayo dhamme saṁghe ca. Api ca Velāmasuttādivasenāpi[4] saraṇagamanassa phalaviseso veditabbo. Evaṁ saraṇagamanaphalaṁ veditabbaṁ.

Tattha lokiyasaraṇagamanaṁ tīsu vatthūsu aññāṇasaṁsayamicchāñāṇādīhi saṁkilissati, na mahājutikaṁ hoti na mahāvipphāraṁ. Lokuttarassa natthi saṁkileso. Lokiyassa ca saraṇagamanassa duvidho bhedo sāvajjo anavajjo ca. Tattha sāvajjo aññasatthārādīsu attasanniyyātanādīhi hoti, so aniṭṭhaphalo. Anavajjo kālaṁ kiriyāya, so avipākattā aphalo. Lokuttarassa pana nevatthi bhedo. Bhavantarepi hi ariyasāvako aññaṁ Satthāraṁ na uddisatīti evaṁ saraṇagamanassa saṁkileso ca bhedo ca veditabboti. **Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretū**ti maṁ bhavaṁ Gotamo “upāsako ayan”ti evaṁ dhāretu, jānātūti attho.

1. Ma 3. 110 piṭṭhe; Aṁ 1. 29 piṭṭhe ca.
2. Saṁ 1. 25 piṭṭhe.
3. Saṁ 2. 463. 467 piṭṭhādīsu.
4. Aṁ 3. 195 piṭṭhe.

အရဟန္တံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ၊ ဒုဋ္ဌစိတ္တော တထာဂတဿ လောဟိတံ ဥပ္ပါဒေယျ၊ သံဃံ ဘိန္ဒေယျ၊ အညံ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိသေယျ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိ[၁]။

လောကိယဿ ပန သရဏဂမနဿ ဘဝသမ္ပဒါပိ ဘောဂသမ္ပဒါပိ ဖလမေဝ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ယေကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ၊
န တေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမိံ။
ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊
ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တီ”တိ[၂]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ “အထ ခေါ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော အသီတိယာ ဒေဝတာသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ယေနာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော၊ တေနုပသင်္ကမိ။ပ။ ဧကမန္တံ ဌိတံ ခေါ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဧတဒဝေါစ ‘သာဓု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဗုဒ္ဓံ သရဏဂမနံ ဟောတိ၊ ဗုဒ္ဓံ သရဏဂမနဟေတု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဧဝမိဓေကစ္စေ သတ္တာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇန္တီ’တိ။ တေ အညေ ဒေဝေ ဒသဟိ ဌာနေဟိ အဓိဂဏှန္တိ ဒိဗ္ဗေန အာယုနာ ဒိဗ္ဗေန ဝဏ္ဏေန သုခေန ယသေန အာဓိပတေယျေန ဒိဗ္ဗေဟိ ရူပေဟိ သဒ္ဒေဟိ ဂန္ဓေဟိ ရသေဟိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေဟီ”တိ[၃]။ ဧသ နယော ဓမ္မေ သံဃေ စ။ အပိစ ဝေလာမသုတ္တာဒိဝသေနာပိ[၄] သရဏဂမနဿ ဖလဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ သရဏဂမနဖလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ လောကိယသရဏဂမနံ တီသု ဝတ္ထူသု အညာဏသံသယမိစ္ဆာဉာဏာဒီဟိ သံကိလိဿတိ၊ န မဟာဇုတိကံ ဟောတိ န မဟာဝိပ္ဖာရံ။ လောကုတ္တရဿ နတ္ထိ သံကိလေသော။ လောကိယဿ စ သရဏဂမနဿ ဒုဝိဓော ဘေဒေါ သာဝဇ္ဇော အနဝဇ္ဇော စ။ တတ္ထ သာဝဇ္ဇော အညသတ္ထာရာဒီသု အတ္တသန္နိယျာတနာဒီဟိ ဟောတိ၊ သော အနိဋ္ဌဖလော။ အနဝဇ္ဇော ကာလံ ကိရိယာယ၊ သော အဝိပါကတ္တာ အဖလော။ လောကုတ္တရဿ ပန နေဝတ္ထိ ဘေဒေါ။ ဘဝန္တရေပိ ဟိ အရိယသာဝကော အညံ သတ္ထာရံ န ဥဒ္ဒိသတီတိ ဧဝံ သရဏဂမနဿ သံကိလေသော စ ဘေဒေါ စ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။ **ဥပါသကံ မံ ဘဝံ ဂေါတမော ဓာရေတူ**တိ မံ ဘဝံ ဂေါတမော “ဥပါသကော အယ”န္တိ ဧဝံ ဓာရေတု၊ ဇာနာတူတိ အတ္ထော။

၁-မ ၃-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ၊ အံ ၁-၂၉-ပိဋ္ဌေ စ။
၂-သံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၂-၄၆၃-၄၆၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-အံ ၃-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ။

Upāsakavidhikathā

Upāsakavidhikosallatthaṁ panettha ko upāsako, kasmā upāsakoti vuccati, kimassa sīlaṁ, ko ājīvo, kā vipatti, kā sampattīti idaṁ pakiṇṇakaṁ veditabbaṁ.

Tattha **ko upāsako**ti yo koci tisaraṇagato gahaṭṭho, vuttañhetaṁ "yato kho Mahānāma upāsako Buddhaṁ saraṇaṁ gato hoti, dhammaṁ saraṇaṁ gato hoti, saṁghaṁ saraṇaṁ gato hoti. Ettāvatā kho Mahānāma upāsako hotī"ti[1].

Kasmā upāsakoti ratanattayassa upāsanato. So hi Buddhaṁ upāsatīti upāsako. dhammaṁ, saṁghaṁ upāsatīti upāsako.

Kimassa sīlanti pañca veramaṇiyo. Yathāha "yato kho Mahānāma upāsako pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā, kāmesumicchācārā, musāvādā, surāmerayamajjappamādaṭṭhānā paṭivirato hoti. Ettāvatā kho Mahānāma upāsako sīlavā hotī"ti[2].

Ko ājīvoti pañca micchāvaṇijjā pahāya dhammena samena jīvitakappanaṁ. Vuttañhetaṁ "pañcimā bhikkhave vaṇijjā upāsakena akaraṇīyā. Katamā pañca. Satthavaṇijjā, sattavaṇijjā, maṁsavaṇijjā, majjavaṇijjā, visavaṇijjā. Imā kho bhikkhave pañca vaṇijjā upāsakena akaraṇīyā"ti[3].

Kā vipattīti yā tasseva sīlassa ca ājīvassa ca vipatti, ayamassa vipatti. Api ca yāya esa caṇḍālo ceva hoti malañca patikuṭṭho[4] ca. Sāpissa vipattīti veditabbā. Te ca atthato assaddhiyādayo pañca dhammā honti. Yathāha "pañcahi bhikkhave dhammehi samannāgato upāsako upāsakacaṇḍālo ca hoti upāsakamalañca upāsakapatikuṭṭho ca. Katamehi pañcahi. Assaddho hoti, dussīlo hoti, kotūhalamaṅgaliko hoti, maṅgalaṁ pacceti, no kammaṁ, ito ca bahiddhā dakkhiṇeyyaṁ pariyesati, tattha ca pubbakāraṁ karotī"ti[5].

---

1. Saṁ 3. 344 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 145 piṭṭhe. 3. Aṁ 2. 183 piṭṭhe.
4. Patikiṭṭho (Sī) 5. Aṁ 2. 181 piṭṭhe.

ဥပါသကဝိဓိကထာ

ဥပါသကဝိဓိကောသလ္လတ္ထံ ပနေတ္ထ ကော ဥပါသကော၊ ကသ္မာ ဥပါသကောတိ ဝုစ္စတိ၊ ကိမဿ သီလံ၊ ကော အာဇီဝေါ၊ ကာ ဝိပတ္တိ၊ ကာ သမ္ပတ္တီတိ ဣဒံ ပကိဏ္ဏကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ **ကော ဥပါသကော**တိ ယော ကောစိ တိသရဏဂတော ဂဟဋ္ဌော၊ ဝုတ္တဉှေတံ "ယတော ခေါ မဟာနာမ ဥပါသကော ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတော ဟောတိ၊ ဓမ္မံ သရဏံ ဂတော ဟောတိ၊ သံဃံ သရဏံ ဂတော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ မဟာနာမ ဥပါသကော ဟောတီ"တိ[၁]။

ကသ္မာ ဥပါသကောတိ ရတနတ္တယဿ ဥပါသနတော။ သော ဟိ ဗုဒ္ဓံ ဥပါသတီတိ ဥပါသကော။ ဓမ္မံ၊ သံဃံ ဥပါသတီတိ ဥပါသကော။

ကိမဿ သီလန္တိ ပဉ္စ ဝေရမဏိယော။ ယထာဟ "ယတော ခေါ မဟာနာမ ဥပါသကော ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ အဒိန္နာဒါနာ၊ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရာ၊ မုသာဝါဒါ၊ သုရာမေရယမဇ္ဇပ္ပမာဒဋ္ဌာနာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ မဟာနာမ ဥပါသကော သီလဝါ ဟောတီ"တိ[၂]။

ကော အာဇီဝေါတိ ပဉ္စ မိစ္ဆာဝဏိဇ္ဇာ ပဟာယ ဓမ္မေန သမေန ဇီဝိတကပ္ပနံ။ ဝုတ္တဉှေတံ "ပဉ္စိမာ ဘိက္ခဝေ ဝဏိဇ္ဇာ ဥပါသကေန အကရဏီယာ။ ကတမာ ပဉ္စ။ သတ္ထဝဏိဇ္ဇာ၊ သတ္တဝဏိဇ္ဇာ၊ မံသဝဏိဇ္ဇာ၊ မဇ္ဇဝဏိဇ္ဇာ၊ ဝိသဝဏိဇ္ဇာ။ ဣမာ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စ ဝဏိဇ္ဇာ ဥပါသကေန အကရဏီယာ"တိ[၃]။

ကာ ဝိပတ္တီတိ ယာ တဿေဝ သီလဿ စ အာဇီဝဿ စ ဝိပတ္တိ၊ အယမဿ ဝိပတ္တိ။ အပိစ ယာယ ဧသ စဏ္ဍာလော စေဝ ဟောတိ မလဉ္စ ပတိကုဋ္ဌော[၄] စ။ သာပိဿ ဝိပတ္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ စ အတ္ထတော အဿဒ္ဓိယာဒယော ပဉ္စ ဓမ္မာ ဟောန္တိ။ ယထာဟ "ပဉ္စဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဥပါသကော ဥပါသကစဏ္ဍာလော စ ဟောတိ ဥပါသကမလဉ္စ ဥပါသကပတိကုဋ္ဌော စ။ ကတမေဟိ ပဉ္စဟိ။ အဿဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ ဒုဿီလော ဟောတိ၊ ကောတူဟလမင်္ဂလိကော ဟောတိ၊ မင်္ဂလံ ပစ္စေတိ, နော ကမ္မံ၊ ဣတော စ ဗဟိဒ္ဓါ ဒက္ခိဏေယျံ ပရိယေသတိ၊ တတ္ထ စ ပုဗ္ဗကာရံ ကရောတီ"တိ[၅]။

၁-သံ ၃-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၂-၁၈၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ပတိကိဋ္ဌော (သီ) ၅-အံ ၂-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။

Kā sampattīti yā cassa sīlasampadā ca ājīvasampadā ca, sā sampatti. Ye cassa ratanabhāvādikarā saddhādayo pañca dhammā. Yathāha "pañcahi bhikkhave dhammehi samannāgato upāsako upāsakaratanañca hoti upāsakapadumañca upāsakapuṇḍarīkañca[1]. Katamehi pañcahi. Saddho hoti, sīlavā hoti, na kotūhalamaṅgaliko hoti, kammaṁ pacceti, no maṅgalaṁ, na ito bahiddhā dakkhiṇeyyaṁ gavesati, idha ca pubbakāraṁ karotī"ti[2].

Ajjataggeti ettha ayaṁ **agga**saddo ādikoṭikoṭṭhāsaseṭṭhesu dissati. "Ajjatagge samma dovārika āvarāmi dvāraṁ nigaṇṭhānaṁ nigaṇṭhīnan"ti-ādīsu[3] hi ādimhi dissati. "Teneva aṅgulaggena taṁ aṅgulaggaṁ parāmaseyya[4], ucchaggaṁ veḷaggan"ti-ādīsu koṭiyaṁ. "Ambilaggaṁ vā madhuraggaṁ vā tittakaggaṁ vā[5], anujānāmi bhikkhave vihāraggena vā pariveṇaggena vā bhājetun"ti-ādīsu[6] koṭṭhāse. "Yāvatā bhikkhave sattā apadā vā -pa- Tathāgato tesaṁ aggamakkhāyatī"ti-ādīsu[7] seṭṭhe. Idha panāyaṁ ādimhi daṭṭhabbo. Tasmā **ajjatagge**ti ajjataṁ ādiṁ katvā, evamettha attho veditabbo. **Ajjatan**ti ajjabhāvaṁ. Ajjadaggeti vā pāṭho, dakāro padasandhikaro, ajja aggaṁ katvāti attho.

Pāṇupetanti pāṇehi upetaṁ, yāva me jīvitaṁ pavattati, tāva upetaṁ. Anaññasatthukaṁ tīhi saraṇagamanehi saraṇaṁ gataṁ upāsakaṁ kappiyakārakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu jānātu. Ahañhi sacepi me tikhiṇena asinā sīsaṁ chindeyya, neva Buddhaṁ "na Buddho"ti vā dhammaṁ "na dhammo"ti vā saṁghaṁ "na saṁgho"ti vā vadeyyanti. Evaṁ attasanniyyātanena saraṇaṁ gantvā catūhi ca paccayehi pavāretvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā pakkāmīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bhayabheravasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Upāsakapuṇḍarīko ca (Sī, Syā, Ka)
2. Aṁ 2. 181 piṭṭhe.
3. Ma 2. 43 piṭṭhe.
4. Abhi 4. 237 piṭṭhe.
5. Saṁ 3. 130 piṭṭhe.
6. Vi 4. 317 piṭṭhe.
7. Aṁ 1. 343 piṭṭhe.

ကာ သမ္ပတ္တီတိ ယာ စဿ သီလသမ္ပဒါ စ အာဇီဝသမ္ပဒါ စ၊ သာ သမ္ပတ္တိ။ ယေ စဿ ရတနဘာဝါဒိကရာ သဒ္ဓါဒယော ပဉ္စ ဓမ္မာ။ ယထာဟ "ပဉ္စဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဥပါသကော ဥပါသကရတနဉ္စ ဟောတိ ဥပါသကပဒုမဉ္စ ဥပါသကပုဏ္ဍရီကဉ္စ[၁]။ ကတမေဟိ ပဉ္စဟိ။ သဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ သီလဝါ ဟောတိ၊ န ကောတူဟလမင်္ဂလိကော ဟောတိ၊ ကမ္မံ ပစ္စေတိ, နော မင်္ဂလံ၊ န ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ ဒက္ခိဏေယျံ ဂဝေသတိ၊ ဣဓ စ ပုဗ္ဗကာရံ ကရောတီ"တိ[၂]။

အဇ္ဇတဂ္ဂေတိ ဧတ္ထ အယံ **အဂ္ဂ**သဒ္ဒေါ အာဒိကောဋိကောဋ္ဌာသသေဋ္ဌေသု ဒိဿတိ။ "အဇ္ဇတဂ္ဂေ သမ္မ ဒေါဝါရိက အာဝရာမိ ဒွါရံ နိဂဏ္ဌာနံ နိဂဏ္ဌီန"န္တိအာဒီသု[၃] ဟိ အာဒိမှိ ဒိဿတိ။ "တေနေဝ အင်္ဂုလဂ္ဂေန တံ အင်္ဂုလဂ္ဂံ ပရာမသေယျ[၄]၊ ဥစ္ဆဂ္ဂံ ဝေဠဂ္ဂ"န္တိအာဒီသု ကောဋိယံ။ "အမ္ဗိလဂ္ဂံ ဝါ မဓုရဂ္ဂံ ဝါ တိတ္တကဂ္ဂံ ဝါ[၅]၊ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝိဟာရဂ္ဂေန ဝါ ပရိဝေဏဂ္ဂေန ဝါ ဘာဇေတု"န္တိအာဒီသု[၆] ကောဋ္ဌာသေ။ "ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ အပဒါ ဝါ။ပ။ တထာဂတော တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိအာဒီသု[၇] သေဋ္ဌေ။ ဣဓ ပနာယံ အာဒိမှိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ **အဇ္ဇတဂ္ဂေ**တိ အဇ္ဇတံ အာဒိံ ကတွာ၊ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဇ္ဇတ**န္တိ အဇ္ဇဘာဝံ။ အဇ္ဇဒဂ္ဂေတိ ဝါ ပါဌော၊ ဒကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ အဇ္ဇ အဂ္ဂံ ကတွာတိ အတ္ထော။

ပါဏုပေတန္တိ ပါဏေဟိ ဥပေတံ၊ ယာဝ မေ ဇီဝိတံ ပဝတ္တတိ၊ တာဝ ဥပေတံ။ အနညသတ္ထုကံ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ သရဏံ ဂတံ ဥပါသကံ ကပ္ပိယကာရကံ မံ ဘဝံ ဂေါတမော ဓာရေတု ဇာနာတု။ အဟဉှိ သစေပိ မေ တိခိဏေန အသိနာ သီသံ ဆိန္ဒေယျ၊ နေဝ ဗုဒ္ဓံ "န ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဝါ ဓမ္မံ "န ဓမ္မော"တိ ဝါ သံဃံ "န သံဃော"တိ ဝါ ဝဒေယျန္တိ။ ဧဝံ အတ္တသန္နိယျာတနေန သရဏံ ဂန္တွာ စတူဟိ စ ပစ္စယေဟိ ပဝါရေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဘယဘေရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥပါသကပုဏ္ဍရီကော စ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-အံ ၂-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၂-၄၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၄-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဝိ ၄-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၇-အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။

5. Anaṅgaṇasuttavaṇṇanā

57. **Evaṁ me sutaṁ -pa- āyasmā Sāriputto**ti Anaṅgaṇasuttaṁ. Tatrāyaṁ anuttānapadavaṇṇanā—yathā cettha, evaṁ sabbasuttesu. Tasmā ito paraṁ ettakampi avatvā apubbapadavaṇṇanaṁyeva karissāma.

Cattāroti gaṇanaparicchedo. **Puggalā**ti sattā narā posā. Ettāvatā ca puggalavādī mahātheroti na gahetabbaṁ, ayañhi āyasmā Buddhaputtānaṁ seṭṭho, so Buddhassa Bhagavato desanaṁ avilomentoyeva deseti.

Sammutiparamatthadesanākathā

Buddhassa Bhagavato duvidhā desanā sammutidesanā paramatthadesanā cāti. Tattha puggalo satto itthī puriso khattiyo brāhmaṇo devo māroti evarūpā **sammutidesanā.** Aniccaṁ dukkhaṁ anattā, khandhā dhātū āyatanāni satipaṭṭhānāti evarūpā **paramatthadesanā.**

Tattha Bhagavā ye sammutivasena desanaṁ sutvā atthaṁ paṭivijjhitvā mohaṁ pahāya visesamadhigantuṁ samatthā, tesaṁ sammutidesanaṁ deseti. Ye pana paramatthavasena desanaṁ sutvā atthaṁ paṭivijjhitvā mohaṁ pahāya visesamadhigantuṁ samatthā, tesaṁ paramatthadesanaṁ deseti. Tatthāyaṁ upamā, yathā hi desabhāsākusalo tiṇṇaṁ vedānaṁ atthasaṁvaṇṇanako ācariyo ye damiḷabhāsāya vutte atthaṁ jānanti, tesaṁ damiḷabhāsāya ācikkhati. Ye andhakabhāsādīsu aññatarāya, tesaṁ tāya tāya bhāsāya. Evaṁ te māṇavakā chekaṁ byattaṁ ācariyamāgamma khippameva sippaṁ uggaṇhanti. Tattha ācariyo viya Buddho Bhagavā. Tayo vedā viya kathetabbabhāvena ṭhitāni tīṇi piṭakāni. Desabhāsākosallamiva sammutiparamatthakosallaṁ. Nānādesabhāsā māṇavakā viya sammutiparamatthadesanāpaṭivijjhanasamatthā veneyyasattā. Ācariyassa damiḷabhāsādi-ācikkhanaṁ viya Bhagavato sammutiparamatthavasena desanā veditabbā. Āha cettha—

“Duve saccāni akkhāsi, Sambuddho vadataṁ varo.
Sammutiṁ paramatthañca, tatiyaṁ nūpalabbhati.

၅-အနင်္ဂဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၇။ **ဧဝံ မေ သုတံ။ပ။ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော**တိ အနင်္ဂဏသုတ္တံ။ တတြာယံ အနုတ္တာနပဒဝဏ္ဏနာ—ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ သဗ္ဗသုတ္တေသု။ တသ္မာ ဣတော ပရံ ဧတ္တကမ္ပိ အဝတွာ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနံယေဝ ကရိဿာမ။

စတ္တာရောတိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ပုဂ္ဂလာ**တိ သတ္တာ နရာ ပေါသာ။ ဧတ္တာဝတာ စ ပုဂ္ဂလဝါဒီ မဟာထေရောတိ န ဂဟေတဗ္ဗံ၊ အယဉ္ဟိ အာယသ္မာ ဗုဒ္ဓပုတ္တာနံ သေဋ္ဌော၊ သော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဒေသနံ အဝိလောမေန္တောယေဝ ဒေသေတိ။

သမ္မုတိပရမတ္ထဒေသနာကထာ

ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဒုဝိဓာ ဒေသနာ သမ္မုတိဒေသနာ ပရမတ္ထဒေသနာ စာတိ။ တတ္ထ ပုဂ္ဂလော သတ္တော ဣတ္ထီ ပုရိသော ခတ္တိယော ဗြာဟ္မဏော ဒေဝေါ မာရောတိ ဧဝရူပါ **သမ္မုတိဒေသနာ။** အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ၊ ခန္ဓာ ဓာတူ အာယတနာနိ သတိပဋ္ဌာနာတိ ဧဝရူပါ **ပရမတ္ထဒေသနာ။**

တတ္ထ ဘဂဝါ ယေ သမ္မုတိဝသေန ဒေသနံ သုတွာ အတ္ထံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ မောဟံ ပဟာယ ဝိသေသမဓိဂန္တုံ သမတ္ထာ၊ တေသံ သမ္မုတိဒေသနံ ဒေသေတိ။ ယေ ပန ပရမတ္ထဝသေန ဒေသနံ သုတွာ အတ္ထံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ မောဟံ ပဟာယ ဝိသေသမဓိဂန္တုံ သမတ္ထာ၊ တေသံ ပရမတ္ထဒေသနံ ဒေသေတိ။ တတ္ထာယံ ဥပမာ၊ ယထာ ဟိ ဒေသဘာသာကုသလော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ အတ္ထသံဝဏ္ဏနကော အာစရိယော ယေ ဒမိဠဘာသာယ ဝုတ္တေ အတ္ထံ ဇာနန္တိ၊ တေသံ ဒမိဠဘာသာယ အာစိက္ခတိ။ ယေ အန္ဓကဘာသာဒီသု အညတရာယ၊ တေသံ တာယ တာယ ဘာသာယ။ ဧဝံ တေ မာဏဝကာ ဆေကံ ဗျတ္တံ အာစရိယမာဂမ္မ ခိပ္ပမေဝ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှန္တိ။ တတ္ထ အာစရိယော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ။ တယော ဝေဒါ ဝိယ ကထေတဗ္ဗဘာဝေန ဌိတာနိ တီဏိ ပိဋကာနိ။ ဒေသဘာသာကောသလ္လမိဝ သမ္မုတိပရမတ္ထကောသလ္လံ။ နာနာဒေသဘာသာ မာဏဝကာ ဝိယ သမ္မုတိပရမတ္ထဒေသနာပဋိဝိဇ္ဈနသမတ္ထာ ဝေနေယျသတ္တာ။ အာစရိယဿ ဒမိဠဘာသာဒိအာစိက္ခနံ ဝိယ ဘဂဝတော သမ္မုတိပရမတ္ထဝသေန ဒေသနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အာဟ စေတ္ထ—

“ဒုဝေ သစ္စာနိ အက္ခာသိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝဒတံ ဝရော။
သမ္မုတိံ ပရမတ္ထဉ္စ၊ တတိယံ နူပလဗ္ဘတိ။

Saṅketavacanaṁ saccaṁ, lokasammutikāraṇā.
Paramatthavacanaṁ saccaṁ, dhammānaṁ bhūtakāraṇā.

Tasmā vohārakusalassa, Lokanāthassa Satthuno.
Sammutiṁ voharantassa, musāvādo na jāyatī"ti.

Api ca aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā puggalakathaṁ katheti hirottappadīpanatthaṁ, kammassakatādīpanatthaṁ, paccattapurisakāradīpanatthaṁ, ānantariyadīpanatthaṁ, brahmavihāradīpanatthaṁ, pubbenivāsadīpanatthaṁ, dakkhiṇāvisuddhidīpanatthaṁ, lokasammutiyā appahānatthaṁ cāti. "Khandhadhātu-āyatanāni hirīyanti ottappantī"ti hi vutte mahājano na jānāti, sammohamāpajjati, paṭisattu hoti "kimidaṁ khandhadhātu-āyatanāni hirīyanti ottappanti nāmā"ti. "Itthī hirīyati ottappati puriso khattiyo brāhmaṇo devo māro"ti vutte pana jānāti, na sammohamāpajjati, na paṭisattu hoti. Tasmā Bhagavā **hirottappadīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti.

"Khandhā kammassakā dhātuyo āyatanānī"ti vuttepi eseva nayo. Tasmā Bhagavā **kammassakatādīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti.

"Veḷuvanādayo Mahāvihārā khandhehi kārāpitā dhātūhi āyatanehī"ti vuttepi eseva nayo. Tasmā Bhagavā **paccattapurisakāradīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti.

"Khandhā mātaraṁ jīvitā voropenti pitaraṁ arahantaṁ ruhiruppādakammaṁ karonti, saṁghabhedakammaṁ karonti, dhātuyo āyatanānī"ti vuttepi eseva nayo. Tasmā Bhagavā **ānantariyadīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti. "Khandhā mettāyanti dhātuyo āyatanānī"ti vuttepi eseva naso. Tasmā Bhagavā **brahmavihāradīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti.

"Khandhā pubbenivāsamanussaranti dhātuyo āyatanānī"ti vuttepi eseva nayo. Tasmā Bhagavā **pubbenivāsadīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti. "Khandhā dānaṁ paṭiggaṇhanti dhātuyo āyatanānī"ti vuttepi mahājano na jānāti, sammohamāpajjati, paṭisattu hoti "kimidaṁ khandhadhātu-āyatanāni paṭiggaṇhanti nāmā"ti. "Puggalā paṭiggaṇhanti sīlavanto kalyāṇadhammā"ti vutte pana jānāti, na sammohamāpajjati, na paṭisattu hoti. Tasmā Bhagavā **dakkhiṇāvisuddhidīpanatthaṁ** puggalakathaṁ katheti.

သင်္ကေတဝစနံ သစ္စံ၊ လောကသမ္မုတိကာရဏာ။
ပရမတ္ထဝစနံ သစ္စံ၊ ဓမ္မာနံ ဘူတကာရဏာ။

တသ္မာ ဝေါဟာရကုသလဿ၊ လောကနာထဿ သတ္ထုနော။
သမ္မုတိံ ဝေါဟရန္တဿ၊ မုသာဝါဒေါ န ဇာယတီ"တိ။

အပိစ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ ဟိရောတ္တပ္ပဒီပနတ္ထံ, ကမ္မဿကတာဒီပနတ္ထံ, ပစ္စတ္တပုရိသကာရဒီပနတ္ထံ, အာနန္တရိယဒီပနတ္ထံ, ဗြဟ္မဝိဟာရဒီပနတ္ထံ, ပုဗ္ဗေနိဝါသဒီပနတ္ထံ, ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိဒီပနတ္ထံ, လောကသမ္မုတိယာ အပ္ပဟာနတ္ထံ စာတိ။ "ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ ဟိရီယန္တိ ဩတ္တပ္ပန္တီ"တိ ဟိ ဝုတ္တေ မဟာဇနော န ဇာနာတိ၊ သမ္မောဟမာပဇ္ဇတိ၊ ပဋိသတ္တု ဟောတိ "ကိမိဒံ ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ ဟိရီယန္တိ ဩတ္တပ္ပန္တိ နာမာ"တိ။ "ဣတ္ထီ ဟိရီယတိ ဩတ္တပ္ပတိ ပုရိသော ခတ္တိယော ဗြာဟ္မဏော ဒေဝေါ မာရော"တိ ဝုတ္တေ ပန ဇာနာတိ၊ န သမ္မောဟမာပဇ္ဇတိ၊ န ပဋိသတ္တု ဟောတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ဟိရောတ္တပ္ပဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

"ခန္ဓာ ကမ္မဿကာ ဓာတုယော အာယတနာနီ"တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ကမ္မဿကတာဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

"ဝေဠုဝနာဒယော မဟာဝိဟာရာ ခန္ဓေဟိ ကာရာပိတာ ဓာတူဟိ အာယတနေဟီ"တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ပစ္စတ္တပုရိသကာရဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

"ခန္ဓာ မာတရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေန္တိ ပိတရံ အရဟန္တံ ရုဟိရုပ္ပါဒကမ္မံ ကရောန္တိ၊ သံဃဘေဒကမ္မံ ကရောန္တိ၊ ဓာတုယော အာယတနာနီ"တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မာ ဘဂဝါ **အာနန္တရိယဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။ "ခန္ဓာ မေတ္တာယန္တိ ဓာတုယော အာယတနာနီ"တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နသော။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ဗြဟ္မဝိဟာရဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

"ခန္ဓာ ပုဗ္ဗေနိဝါသမနုဿရန္တိ ဓာတုယော အာယတနာနီ"တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ပုဗ္ဗေနိဝါသဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။ "ခန္ဓာ ဒါနံ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ ဓာတုယော အာယတနာနီ"တိ ဝုတ္တေပိ မဟာဇနော န ဇာနာတိ၊ သမ္မောဟမာပဇ္ဇတိ၊ ပဋိသတ္တု ဟောတိ "ကိမိဒံ ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ နာမာ"တိ။ "ပုဂ္ဂလာ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ သီလဝန္တော ကလျာဏဓမ္မာ"တိ ဝုတ္တေ ပန ဇာနာတိ၊ န သမ္မောဟမာပဇ္ဇတိ၊ န ပဋိသတ္တု ဟောတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိဒီပနတ္ထံ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။

Lokasammutiṁ ca Buddhā Bhagavanto nappajahanti, lokasamaññāya lokaniruttiyaṁ lokābhilāpe ṭhitāyeva dhammaṁ desenti. Tasmā Bhagavā **lokasammutiyā appahānatthampi** puggalakathaṁ katheti. Tasmā ayampi āyasmā lokavohārakusalatāya Buddhassa Bhagavato desanaṁ avilomento lokasammutiyaṁ ṭhatvāva **cattārome āvuso puggalā**ti āha. Tasmā ettha paramatthavasena aggahetvā sammutivaseneva puggalo veditabbo.

Santo saṁvijjamānāti lokasaṅketavasena atthi upalabbhamānā. **Lokasmin**ti sattaloke. **Sāṅgaṇova samāno**ti-ādīsu pana **aṅgaṇan**ti katthaci kilesā vuccanti. Yathāha “tattha katamāni tīṇi aṅgaṇāni, rāgo aṅgaṇaṁ, doso aṅgaṇaṁ, moho aṅgaṇan”ti[1]. Katthaci yaṁkiñci malaṁ vā paṅko vā, yathāha “tasseva rajassa vā aṅgaṇassa vā pahānāya vāyamatī”ti. Katthaci tathārūpo bhūmibhāgo, so bodhiyaṅgaṇaṁ cetiyaṅgaṇanti-ādīnaṁ vasena veditabbo. Idha pana nānappakārā tibbakilesā “aṅgaṇan”ti adhippetā. Tathā hi vakkhati “pāpakānaṁ kho etaṁ āvuso akusalānaṁ icchāvacarānaṁ adhivacanaṁ, yadidaṁ aṅgaṇan”ti[2]. Saha aṅgaṇena **sāṅgaṇo.**

Sāṅgaṇova samānoti sakilesoyeva santo. **Atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇanti yathābhūtaṁ nappajānātī**ti mayhaṁ attano cittasantāne kileso atthītipi na jānāti. “Ime kilesā nāma kakkhaḷā vāḷā jahitabbā na gahitabbā visaduṭṭhasallasadisā”ti evaṁ yāthāvasarasatopi na jānāti. Yo atthīti ca jānāti, evañca jānāti. So “atthi me ajjhattaṁ aṅgaṇanti yathābhūtaṁ pajānātī”ti vuccati. Yassa pana na ca maggena samūhatā kilesā, na ca uppajjanti yena vā tena vā vāritattā, ayamidha anaṅgaṇoti adhippeto. **Natthi me ajjhattaṁ aṅgaṇanti yathābhūtaṁ nappajānātī**ti “mayhaṁ kilesā yena vā tena vā vāritattā natthi, na maggena samūhatattā”ti na jānāti, “te uppajjamānā mahā-anatthaṁ karissanti kakkhaḷā vāḷā visaduṭṭhasallasadisā”ti evaṁ yāthāvasarasatopi na jānāti. Yo pana “iminā kāraṇena natthī”ti ca jānāti, evañca jānāti, so “natthi me ajjhattaṁ aṅgaṇanti yathābhūtaṁ pajānātī”ti

---

1. Abhi 2. 382 piṭṭhe. 2. Ma 1. 32 piṭṭhe.

လောကသမ္မုတိံ စ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော နပ္ပဇဟန္တိ၊ လောကသမညာယ လောကနိရုတ္တိယံ လောကာဘိလာပေ ဌိတာယေဝ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ **လောကသမ္မုတိယာ အပ္ပဟာနတ္ထမ္ပိ** ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။ တသ္မာ အယမ္ပိ အာယသ္မာ လောကဝေါဟာရကုသလတာယ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဒေသနံ အဝိလောမေန္တော လောကသမ္မုတိယံ ဌတွာဝ **စတ္တာရောမေ အာဝုသော ပုဂ္ဂလာ**တိ အာဟ။ တသ္မာ ဧတ္ထ ပရမတ္ထဝသေန အဂ္ဂဟေတွာ သမ္မုတိဝသေနေဝ ပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနာတိ လောကသင်္ကေတဝသေန အတ္ထိ ဥပလဗ္ဘမာနာ။ **လောကသ္မိန္တိ** သတ္တလောကေ။ **သာင်္ဂဏောဝ သမာနော**တိအာဒီသု ပန **အင်္ဂဏန္တိ** ကတ္ထစိ ကိလေသာ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာဟ “တတ္ထ ကတမာနိ တီဏိ အင်္ဂဏာနိ၊ ရာဂေါ အင်္ဂဏံ၊ ဒေါသော အင်္ဂဏံ၊ မောဟော အင်္ဂဏ”န္တိ[1]။ ကတ္ထစိ ယံကိဉ္စိ မလံ ဝါ ပင်္ကော ဝါ၊ ယထာဟ “တဿေဝ ရဇဿ ဝါ အင်္ဂဏဿ ဝါ ပဟာနာယ ဝါယမတီ”တိ။ ကတ္ထစိ တထာရူပေါ ဘူမိဘာဂေါ၊ သော ဗောဓိယင်္ဂဏံ စေတိယင်္ဂဏန္တိအာဒီနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဓ ပန နာနပ္ပကာရာ တိဗ္ဗကိလေသာ “အင်္ဂဏ”န္တိ အဓိပ္ပေတာ။ တထာ ဟိ ဝက္ခတိ “ပါပကာနံ ခေါ ဧတံ အာဝုသော အကုသလာနံ ဣစ္ဆာဝစရာနံ အဓိဝစနံ၊ ယဒိဒံ အင်္ဂဏ”န္တိ[2]။ သဟ အင်္ဂဏေန **သာင်္ဂဏော**။

သာင်္ဂဏောဝ သမာနောတိ သကိလေသောယေဝ သန္တော။ **အတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ အင်္ဂဏန္တိ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတီ**တိ မယှံ အတ္တနော စိတ္တသန္တာနေ ကိလေသော အတ္ထီတိပိ န ဇာနာတိ။ “ဣမေ ကိလေသာ နာမ ကက္ခဠာ ဝါဠာ ဇဟိတဗ္ဗာ န ဂဟိတဗ္ဗာ ဝိသဒုဋ္ဌသလ္လသဒိသာ”တိ ဧဝံ ယာထာဝသရသတောပိ န ဇာနာတိ။ ယော အတ္ထီတိ စ ဇာနာတိ၊ ဧဝဉ္စ ဇာနာတိ။ သော “အတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ အင်္ဂဏန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ ယဿ ပန န စ မဂ္ဂေန သမူဟတာ ကိလေသာ၊ န စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဝါရိတတ္တာ၊ အယမိဓ အနင်္ဂဏောတိ အဓိပ္ပေတော။ **နတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ အင်္ဂဏန္တိ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတီ**တိ “မယှံ ကိလေသာ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဝါရိတတ္တာ နတ္ထိ, န မဂ္ဂေန သမူဟတတ္တာ”တိ န ဇာနာတိ၊ “တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ မဟာအနတ္ထံ ကရိဿန္တိ ကက္ခဠာ ဝါဠာ ဝိသဒုဋ္ဌသလ္လသဒိသာ”တိ ဧဝံ ယာထာဝသရသတောပိ န ဇာနာတိ။ ယော ပန “ဣမိနာ ကာရဏေန နတ္ထီ”တိ စ ဇာနာတိ၊ ဧဝဉ္စ ဇာနာတိ၊ သော “နတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ အင်္ဂဏန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ”တိ

၁-အဘိ ၂-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၂-ပိဋ္ဌေ။

vuccati. **Tatrā**ti tesu catūsu puggalesu, tesu vā dvīsu sāṅgaṇesu, **yvāyan**ti yo ayaṁ, yāyantipi pāṭho.

58. **Ko nu kho āvuso Sāriputta hetu ko paccayo**ti ubhayenāpi kāraṇameva pucchati. **Yenimesan**ti yena hetunā yena paccayena imesaṁ dvinnaṁ eko seṭṭhapuriso eko hīnapurisoti akkhāyati, so ko hetu ko paccayoti evamettha sambandho veditabbo. Tattha kiñcāpi "nappajānāti pajānātī"ti evaṁ vuttaṁ, pajānanā nappajānanāti idameva ubhayaṁ hetu ceva paccayo ca.

59. Thero pana attano vicitrapaṭibhānatāya taṁ pākaṭataraṁ katvā dassetuṁ puna **tatrāvuso**ti-ādimāha. Tattha **tassetaṁ pāṭikaṅkhan**ti tassa puggalassa etaṁ pāṭikaṅkhitabbaṁ. Idameva esa pāpuṇissati, na aññanti icchitabbaṁ, avassaṁ bhāvīti vuttaṁ hoti. "Na chandaṁ janessatī"ti-ādinā nayena vuttaṁ achandajananādiṁ sandhāyāha.

Tattha ca **na chandaṁ janessatī**ti appajānanto tassa aṅgaṇassa pahānatthaṁ kattukamyatāchandaṁ na janessati. **Na vāyamissatī**ti tato balavataraṁ vāyāmaṁ na karissati, **na vīriyaṁ ārabhissatī**ti thāmagatavīriyaṁ pana neva ārabhissati, na pavattessatīti vuttaṁ hoti. **Sāṅgaṇo**ti imehi rāgādīhi aṅgaṇehi sāṅgaṇo. **Saṁkiliṭṭhacitto**ti tehiyeva suṭṭhutaraṁ kiliṭṭhacitto malīnacitto vibādhitacitto upatāpitacitto ca hutvā. **Kālaṁ karissatī**ti marissati.

Seyyathāpīti yathā nāma. **Kaṁsapātī**ti kaṁsalohabhājanaṁ. **Ābhatā**ti ānītā. **Āpaṇā vā kammārakulā vā**ti āpaṇato vā kaṁsapātikārakānaṁ kammārānaṁ gharato vā. **Rajenā**ti āgantukarajena paṁsu-ādinā. **Malenā**ti tattheva uṭṭhitena lohamalena. **Pariyonaddhā**ti sañchannā. **Na ceva paribhuñjeyyun**ti udakakhādanīyapakkhipanādīhi paribhogaṁ na kareyyuṁ. **Na ca pariyodapeyyun**ti dhovanaghaṁsanādīhi na parisuddhaṁ kārāpeyyuṁ. **Rajāpathe**ti rajapathe, ayameva vā pāṭho, rajassa āgamanaṭṭhāne vuṭṭhānuṭṭhāne vā heṭṭhāmañce vā thusakoṭṭhake vā bhājanantare vā, yattha rajena okirīyatīti attho. **Saṁkiliṭṭhatarā assa malaggahitā**ti ettha rajāpathe nikkhipanena saṁkiliṭṭhatarā,

ဝုစ္စတိ။ **တတြာ**တိ တေသု စတူသု ပုဂ္ဂလေသု, တေသု ဝါ ဒွီသု သာင်္ဂဏေသု၊ **ယွာယ**န္တိ ယော အယံ၊ ယာယန္တိပိ ပါဌော။

၅၈။ **ကော နု ခေါ အာဝုသော သာရိပုတ္တ ဟေတု ကော ပစ္စယော**တိ ဥဘယေနာပိ ကာရဏမေဝ ပုစ္ဆတိ။ **ယေနိမေသ**န္တိ ယေန ဟေတုနာ ယေန ပစ္စယေန ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဧကော သေဋ္ဌပုရိသော ဧကော ဟီနပုရိသောတိ အက္ခာယတိ၊ သော ကော ဟေတု ကော ပစ္စယောတိ ဧဝမေတ္ထ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ "နပ္ပဇာနာတိ ပဇာနာတီ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ၊ ပဇာနနာ နပ္ပဇာနနာတိ ဣဒမေဝ ဥဘယံ ဟေတု စေဝ ပစ္စယော စ။

၅၉။ ထေရော ပန အတ္တနော ဝိစိတြပဋိဘာနတာယ တံ ပါကဋတရံ ကတွာ ဒဿေတုံ ပုန **တတြာဝုသော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တဿေတံ ပါဋိကင်္ခ**န္တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဧတံ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗံ။ ဣဒမေဝ ဧသ ပါပုဏိဿတိ၊ န အညန္တိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ၊ အဝဿံ ဘာဝီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ "န ဆန္ဒံ ဇနေဿတီ"တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ အစ္ဆန္ဒဇနနာဒိံ သန္ဓာယာဟ။

တတ္ထ စ **န ဆန္ဒံ ဇနေဿတီ**တိ အပ္ပဇာနန္တော တဿ အင်္ဂဏဿ ပဟာနတ္ထံ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒံ န ဇနေဿတိ။ **န ဝါယမိဿတီ**တိ တတော ဗလဝတရံ ဝါယာမံ န ကရိဿတိ၊ **န ဝီရိယံ အာရဘိဿတီ**တိ ထာမဂတဝီရိယံ ပန နေဝ အာရဘိဿတိ၊ န ပဝတ္တေဿတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သာင်္ဂဏော**တိ ဣမေဟိ ရာဂါဒီဟိ အင်္ဂဏေဟိ သာင်္ဂဏော။ **သံကိလိဋ္ဌစိတ္တော**တိ တေဟိယေဝ သုဋ္ဌုတရံ ကိလိဋ္ဌစိတ္တော မလီနစိတ္တော ဝိဗာဓိတစိတ္တော ဥပတာပိတစိတ္တော စ ဟုတွာ။ **ကာလံ ကရိဿတီ**တိ မရိဿတိ။

သေယျထာပီတိ ယထာ နာမ။ **ကံသပါတီ**တိ ကံသလောဟဘာဇနံ။ **အာဘတာ**တိ အာနီတာ။ **အာပဏာ ဝါ ကမ္မာရကုလာ ဝါ**တိ အာပဏတော ဝါ ကံသပါတိကာရကာနံ ကမ္မာရာနံ ဃရတော ဝါ။ **ရဇေနာ**တိ အာဂန္တုကရဇေန ပံသုအာဒိနာ။ **မလေနာ**တိ တတ္ထေဝ ဥဋ္ဌိတေန လောဟမလေန။ **ပရိယောနဒ္ဓါ**တိ သဉ္ဆန္နာ။ **န စေဝ ပရိဘုဉ္ဇေယျု**န္တိ ဥဒကခါဒနီယပက္ခိပနာဒီဟိ ပရိဘောဂံ န ကရေယျုံ။ **န စ ပရိယောဒပေယျု**န္တိ ဓောဝနဃံသနာဒီဟိ န ပရိသုဒ္ဓံ ကာရာပေယျုံ။ **ရဇာပထေ**တိ ရဇပထေ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော၊ ရဇဿ အာဂမနဋ္ဌာနေ ဝုဋ္ဌာနုဋ္ဌာနေ ဝါ ဟေဋ္ဌာမဉ္စေ ဝါ ထုသကောဋ္ဌကေ ဝါ ဘာဇနန္တရေ ဝါ၊ ယတ္ထ ရဇေန ဩကိရီယတီတိ အတ္ထော။ **သံကိလိဋ္ဌတရာ အဿ မလဂ္ဂဟိတာ**တိ ဧတ္ထ ရဇာပထေ နိက္ခိပနေန သံကိလိဋ္ဌတရာ၊

aparibhogāpariyodapanehi malaggahitatarāti vuttaṁ hoti, paṭipucchāvacanaṁ cetaṁ. Tenassa evamattho veditabbo, āvuso sā kaṁsapāti evaṁ karīyamānā aparena kālena saṁkiliṭṭhatarā ca malaggahitatarā ca mattikapātīti vā kaṁsapātīti vā itipi dujjānā bhaveyya nu kho noti, thero taṁ paṭijānanto āha “evamāvuso”ti. Puna Dhammasenāpati opammaṁ sampaṭipādento **evameva kho**ti-ādimāha. Tatthevaṁ opammasaṁsandanā veditabbā—kiliṭṭhakaṁsapātisadiso sāṅgaṇo puggalo. Saṁkiliṭṭhakaṁsapātiyā naparibhuñjanamādiṁ katvā rajāpathanikkhepo viya tassa puggalassa pabbajjaṁ labhamānassa vejjakammādīsu pasutapuggalasantike pabbajjāpaṭilābho. Saṁkiliṭṭhakaṁsapātiyā puna saṁkiliṭṭhatarabhāvo viya tassa puggalassa anukkamena ācariyupajjhāyānaṁ anusikkhato vejjakammādikaraṇaṁ, ettha ṭhitassa sāṅgaṇakālakiriyā. Atha vā anukkamena dukkaṭadubbhāsitavītikkamanaṁ, ettha ṭhitassa sāṅgaṇakālakiriyā. Atha vā anukkamena pācittiyathullaccayavītikkamanaṁ, saṁghādisesavītikkamanaṁ, pārājikavītikkamanaṁ, mātughātādi-ānantariyakaraṇaṁ, ettha ṭhitassa sāṅgaṇakālakiriyāti.

Saṁkiliṭṭhacitto kālaṁ karissatīti ettha ca akusalacittena kālaṁ karissatīti na evaṁ attho daṭṭhabbo. Sabbasattā hi pakaticittena bhavaṅgacitteneva kālaṁ karonti. Ayaṁ pana avisodhetvā cittasantānaṁ kālaṁ karissatīti etamatthaṁ sandhāya evaṁ vuttoti veditabbo.

Dutiyavāre **pariyodapeyyun**ti dhovanaghaṁsanasaṇhachārikāparimajjanādīhi parisuddhaṁ ādāsamaṇḍalasadisaṁ kareyyuṁ. **Na ca naṁ rajāpathe**ti pubbe vuttappakāre ṭhāne anikkhipitvā karaṇḍamañjūsādīsu vā ṭhapeyyuṁ, paliveṭhetvā vā nāgadante lageyyuṁ. Sesaṁ vuttanayānusāreneva gahetabbaṁ.

Upamāsaṁsandanā cettha evaṁ veditabbā—kiliṭṭhakaṁsapātisadiso sāṅgaṇo bhabbapuggalo. Kiliṭṭhakaṁsapātiyā paribhuñjanamādiṁ katvā suddhaṭṭhāne ṭhapanaṁ viya tassa puggalassa pabbajjaṁ labhamānassa pesalabhikkhūnaṁ santike pabbajjāpaṭilābho. Ye ovadanti anusāsanti appamattakampi pamādaṁ disvā daṇḍakammaṁ katvā punappunaṁ sikkhāpenti, saṁkiliṭṭhakaṁsapātiyā

အပရိဘောဂါပရိယောဒပနေဟိ မလဂ္ဂဟိတတရာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ပဋိပုစ္ဆာဝစနံ စေတံ။ တေနဿ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အာဝုသော သာ ကံသပါတိ ဧဝံ ကရီယမာနာ အပရေန ကာလေန သံကိလိဋ္ဌတရာ စ မလဂ္ဂဟိတတရာ စ မတ္တိကပါတီတိ ဝါ ကံသပါတီတိ ဝါ ဣတိပိ ဒုဇ္ဇာနာ ဘဝေယျ နု ခေါ နောတိ၊ ထေရော တံ ပဋိဇာနန္တော အာဟ “ဧဝမာဝုသော”တိ။ ပုန ဓမ္မသေနာပတိ ဩပမ္မံ သမ္ပဋိပါဒေန္တော **ဧဝမေဝ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထေဝံ ဩပမ္မသံသန္ဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ကိလိဋ္ဌကံသပါတိသဒိသော သာင်္ဂဏော ပုဂ္ဂလော။ သံကိလိဋ္ဌကံသပါတိယာ နပရိဘုဉ္ဇနမာဒိံ ကတွာ ရဇာပထနိက္ခေပေါ ဝိယ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ပဗ္ဗဇ္ဇံ လဘမာနဿ ဝေဇ္ဇကမ္မာဒီသု ပသုတပုဂ္ဂလသန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇာပဋိလာဘော။ သံကိလိဋ္ဌကံသပါတိယာ ပုန သံကိလိဋ္ဌတရဘာဝေါ ဝိယ တဿ ပုဂ္ဂလဿ အနုက္ကမေန အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ အနုသိက္ခတော ဝေဇ္ဇကမ္မာဒိကရဏံ၊ ဧတ္ထ ဌိတဿ သာင်္ဂဏကာလကိရိယာ။ အထ ဝါ အနုက္ကမေန ဒုက္ကဋဒုဗ္ဘာသိတဝီတိက္ကမနံ၊ ဧတ္ထ ဌိတဿ သာင်္ဂဏကာလကိရိယာ။ အထ ဝါ အနုက္ကမေန ပါစိတ္တိယထုလ္လစ္စယဝီတိက္ကမနံ၊ သံဃာဒိသေသဝီတိက္ကမနံ၊ ပါရာဇိကဝီတိက္ကမနံ၊ မာတုဃာတာဒိအာနန္တရိယကရဏံ၊ ဧတ္ထ ဌိတဿ သာင်္ဂဏကာလကိရိယာတိ။

သံကိလိဋ္ဌစိတ္တော ကာလံ ကရိဿတီတိ ဧတ္ထ စ အကုသလစိတ္တေန ကာလံ ကရိဿတီတိ န ဧဝံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သဗ္ဗသတ္တာ ဟိ ပကတိစိတ္တေန ဘဝင်္ဂစိတ္တေနေဝ ကာလံ ကရောန္တိ။ အယံ ပန အဝိသောဓေတွာ စိတ္တသန္တာနံ ကာလံ ကရိဿတီတိ ဧတမတ္ထံ သန္ဓာယ ဧဝံ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုတိယဝါရေ **ပရိယောဒပေယျု**န္တိ ဓောဝနဃံသနသဏှစာရိကာပရိမဇ္ဇနာဒီဟိ ပရိသုဒ္ဓံ အာဒါသမဏ္ဍလသဒိသံ ကရေယျုံ။ **န စ နံ ရဇာပထေ**တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရေ ဌာနေ အနိက္ခိပိတွာ ကရဏ္ဍမဉ္ဇူသာဒီသု ဝါ ဌပေယျုံ၊ ပလိဝေဌေတွာ ဝါ နာဂဒန္တေ လဂေယျုံ။ သေသံ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။

ဥပမာသံသန္ဒနာ စေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ကိလိဋ္ဌကံသပါတိသဒိသော သာင်္ဂဏော ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလော။ ကိလိဋ္ဌကံသပါတိယာ ပရိဘုဉ္ဇနမာဒိံ ကတွာ သုဒ္ဓဋ္ဌာနေ ဌပနံ ဝိယ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ပဗ္ဗဇ္ဇံ လဘမာနဿ ပေသလဘိက္ခူနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇာပဋိလာဘော။ ယေ ဩဝဒန္တိ အနုသာသန္တိ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ပမာဒံ ဒိသွာ ဒဏ္ဍကမ္မံ ကတွာ ပုနပ္ပုနံ သိက္ခာပေန္တိ၊ သံကိလိဋ္ဌကံသပါတိယာ

aparakāle parisuddhapariyodātabhāvo viya tassa puggalassa ācariyupajjhāyānaṁ anusikkhato anukkamena sammāvattapaṭipatti, ettha ṭhitassa anaṅgaṇakālakiriyā. Atha vā anukkamena parisuddhe sīle patiṭṭhāya attano anurūpaṁ Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā dhutaṅgāni samādāya attano anukūlakammaṭṭhānaṁ gahetvā gāmantasenāsanavāsaṁ muñcitvā pantasenāsanavāso, ettha ṭhitassa anaṅgaṇakālakiriyā. Atha vā anukkamena kasiṇaparikammaṁ katvā aṭṭhasamāpattinibbattanena kilesavikkhambhanaṁ, vipassanāpādakajjhānā vuṭṭhāya vipassanāya kilesānaṁ tadaṅganivāraṇaṁ, sotāpattiphalādhigamo -pa- arahattasacchikiriyāti ettha ṭhitassa accantaṁ anaṅgaṇakālakiriyā eva.

Tatiyavāre **subhanimittan**ti rāgaṭṭhāniyaṁ iṭṭhārammaṇaṁ. **Manasi karissatī**ti tasmiṁ vipannassati taṁ nimittaṁ āvajjissati. **Tassa subhanimittassa manasikārā**ti tassa puggalassa subhanimittamanasikārakāraṇā. **Anuddhaṁsessatī**ti hiṁsissati adhibhavissati. Rāgo hi uppajjanto kusalavāraṁ pacchinditvā sayameva akusalajavanaṁ hutvā tiṭṭhanto kusalacittaṁ anuddhaṁsetīti veditabbo. Sesaṁ vuttanayānusāreneva gahetabbaṁ.

Opammasaṁsandanā panettha evaṁ veditabbā—parisuddhakaṁsapātisadiso pakatiyā appakileso anaṅgaṇapuggalo. Parisuddhakaṁsapātiyā naparibhuñjanaṁ ādiṁ katvā rajāpathe nikkhepo viya tassa puggalassa pabbajjaṁ labhamānassāti ito paraṁ sabbaṁ paṭhamavārasadisameva.

Catutthavāre **subhanimittaṁ na manasi karissatī**ti tasmiṁ sativirahābhāvato taṁ nimittaṁ nāvajjissati, sesaṁ dutiyavārānusārena veditabbaṁ. “Ayaṁ kho āvuso”ti-ādi “ko nu kho āvuso”ti-ādimhi vuttanayameva.

60. Idāni taṁ aṅgaṇaṁ nānappakārato pākaṭaṁ kārāpetukāmenāyasmatā Mahāmoggallānena “aṅgaṇaṁ aṅgaṇan”ti-ādinā nayena puṭṭho taṁ byākaronto **pāpakānaṁ kho etaṁ āvuso**ti-ādimāha. Tattha **icchāvacarānan**ti icchāya avacarānaṁ, icchāvasena otiṇṇānaṁ pavattānaṁ nānappakārānaṁ kopa-appaccayānanti attho. **Yaṁ idhekaccassā**ti yena idhekaccassa evaṁ icchā uppajjeyya, taṁ ṭhānaṁ taṁ kāraṇaṁ vijjati atthi,

အပရကာလေ ပရိသုဒ္ဓပရိယောဒါတဘာဝေါ ဝိယ တဿ ပုဂ္ဂလဿ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ အနုသိက္ခတော အနုက္ကမေန သမ္မာဝတ္တပဋိပတ္တိ၊ ဧတ္ထ ဌိတဿ အနင်္ဂဏကာလကိရိယာ။ အထ ဝါ အနုက္ကမေန ပရိသုဒ္ဓေ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ အတ္တနော အနုရူပံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဓုတင်္ဂါနိ သမာဒါယ အတ္တနော အနုကူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဂါမန္တသေနာသနဝါသံ မုဉ္စိတွာ ပန္တသေနာသနဝါသော၊ ဧတ္ထ ဌိတဿ အနင်္ဂဏကာလကိရိယာ။ အထ ဝါ အနုက္ကမေန ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ အဋ္ဌသမာပတ္တိနိဗ္ဗတ္တနေန ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနံ၊ ဝိပဿနာပါဒကဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿနာယ ကိလေသာနံ တဒင်္ဂနိဝါရဏံ၊ သောတာပတ္တိဖလာဓိဂမော။ပ။ အရဟတ္တသစ္ဆိကိရိယာတိ ဧတ္ထ ဌိတဿ အစ္စန္တံ အနင်္ဂဏကာလကိရိယာ ဧဝ။

တတိယဝါရေ **သုဘနိမိတ္တန္တိ** ရာဂဋ္ဌာနိယံ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ။ **မနသိ ကရိဿတီ**တိ တသ္မိံ ဝိပန္နဿတိ တံ နိမိတ္တံ အာဝဇ္ဇိဿတိ။ **တဿ သုဘနိမိတ္တဿ မနသိကာရာ**တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ သုဘနိမိတ္တမနသိကာရကာရဏာ။ **အနုဒ္ဓံသေဿတီ**တိ ဟိံသိဿတိ အဓိဘဝိဿတိ။ ရာဂေါ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တော ကုသလဝါရံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ သယမေဝ အကုသလဇဝနံ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တော ကုသလစိတ္တံ အနုဒ္ဓံသေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။

ဩပမ္မသံသန္ဒနာ ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ပရိသုဒ္ဓကံသပါတိသဒိသော ပကတိယာ အပ္ပကိလေသော အနင်္ဂဏပုဂ္ဂလော။ ပရိသုဒ္ဓကံသပါတိယာ နပရိဘုဉ္ဇနံ အာဒိံ ကတွာ ရဇာပထေ နိက္ခေပေါ ဝိယ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ပဗ္ဗဇ္ဇံ လဘမာနဿာတိ ဣတော ပရံ သဗ္ဗံ ပဌမဝါရသဒိသမေဝ။

စတုတ္ထဝါရေ **သုဘနိမိတ္တံ န မနသိ ကရိဿတီ**တိ တသ္မိံ သတိဝိရဟာဘာဝတော တံ နိမိတ္တံ နာဝဇ္ဇိဿတိ၊ သေသံ ဒုတိယဝါရာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ “အယံ ခေါ အာဝုသော”တိအာဒိ “ကော နု ခေါ အာဝုသော”တိအာဒိမှိ ဝုတ္တနယမေဝ။

၆၀။ ဣဒါနိ တံ အင်္ဂဏံ နာနပ္ပကာရတော ပါကဋံ ကာရာပေတုကာမေနာယသ္မတာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနေန “အင်္ဂဏံ အင်္ဂဏ”န္တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌော တံ ဗျာကရောန္တော **ပါပကာနံ ခေါ ဧတံ အာဝုသော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဣစ္ဆာဝစရာနန္တိ** ဣစ္ဆာယ အဝစရာနံ၊ ဣစ္ဆာဝသေန ဩတိဏ္ဏာနံ ပဝတ္တာနံ နာနပ္ပကာရာနံ ကောပအပ္ပစ္စယာနန္တိ အတ္ထော။ **ယံ ဣဓေကစ္စဿာ**တိ ယေန ဣဓေကစ္စဿ ဧဝံ ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တံ ဌာနံ တံ ကာရဏံ ဝိဇ္ဇတိ အတ္ထိ၊

upalabbhatīti vuttaṁ hoti. **Āpanno assan**ti āpanno bhaveyyaṁ. **Na ca maṁ bhikkhū jāneyyun**ti bhikkhū ca maṁ na jāneyyuṁ. Kiṁ panettha ṭhānaṁ, lābhatthikatā. Lābhatthiko hi bhikkhu pakatiyāpi ca katapuñño manussehi sakkato garukato evaṁ cinteti “āpattiṁ āpannaṁ bhikkhuṁ therā ñatvā majjhimānaṁ ārocenti, te navakānaṁ, navakā vihāre vighāsādādīnaṁ, te ovādaṁ āgatānaṁ bhikkhunīnaṁ, evaṁ kamena catasso parisā jānanti. Evamassa lābhantarāyo hoti. Aho vatāhaṁ āpattiṁ ca vata āpanno assaṁ, na ca maṁ bhikkhū jāneyyun”ti.

Yaṁ taṁ bhikkhuṁ bhikkhū jāneyyunti yena kāraṇena taṁ bhikkhuṁ aññe bhikkhū jāneyyuṁ, taṁ kāraṇaṁ vijjati kho pana atthiyeva, no natthi. Therā hi ñatvā majjhimānaṁ ārocenti. Evaṁ so pubbe vuttanayena catūsu parisāsu pākaṭo hoti. Evaṁ pākaṭo ca ayasābhibhūto gāmasatampi pavisitvā ummārasatesu ṭhānesu uñchitvā[1] yathādhotena pattena nikkhamati. Tato **jānanti maṁ bhikkhū āpattiṁ āpanno**ti tehi camhi evaṁ nāsitoti cintetvā, **iti so kupito hoti appatīto** so iminā kāraṇena kupito ceva hoti kodhābhibhūto appatīto ca domanassābhibhūto.

Yo ceva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayametaṁ aṅgaṇanti āvuso yo cāyaṁ saṅkhārakkhandhasaṅgahito kopo, yo ca vedanākkhandhasaṅgahito appaccayo, etaṁ ubhayaṁ aṅgaṇanti evamettha attho daṭṭhabbo. Idañca tādisānaṁ puggalānaṁ vasena vuttaṁ. Lobho pana imassa aṅgaṇassa pubbabhāgavasena, moho sampayogavasenāpi gahitoyeva hoti.

Anuraho manti purimasadisameva bhikkhuṁ gahetvā vihārapaccante senāsanaṁ pavesetvā dvāraṁ thaketvā codente icchati. **Ṭhānaṁ kho panetan**ti etaṁ kāraṇaṁ vijjati, yaṁ taṁ bhikkhuṁ catuparisamajjhe ānetvā byattā vinītā “tayā asukamhi nāma ṭhāne vejjakammaṁ katan”ti-ādinā nayena codeyyuṁ. So catūsu parisāsu pākaṭo hoti. Evaṁ pākaṭo ca ayasābhibhūtoti sabbaṁ purimasadisameva.

1. Pāde puñchitvā (Sī, Syā)

ဥပလဗ္ဘတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အာပန္နော အဿ**န္တိ အာပန္နော ဘဝေယျံ။ **န စ မံ ဘိက္ခူ ဇာနေယျု**န္တိ ဘိက္ခူ စ မံ န ဇာနေယျုံ။ ကိံ ပနေတ္ထ ဌာနံ၊ လာဘတ္ထိကတာ။ လာဘတ္ထိကော ဟိ ဘိက္ခု ပကတိယာပိ စ ကတပုညော မနုဿေဟိ သက္ကတော ဂရုကတော ဧဝံ စိန္တေတိ “အာပတ္တိံ အာပန္နံ ဘိက္ခုံ ထေရာ ဉတွာ မဇ္ဈိမာနံ အာရောစေန္တိ၊ တေ နဝကာနံ၊ နဝကာ ဝိဟာရေ ဝိဃာသာဒါဒီနံ၊ တေ ဩဝါဒံ အာဂတာနံ ဘိက္ခုနီနံ၊ ဧဝံ ကမေန စတဿော ပရိသာ ဇာနန္တိ။ ဧဝမဿ လာဘန္တရာယော ဟောတိ။ အဟော ဝတာဟံ အာပတ္တိံ စ ဝတ အာပန္နော အဿံ၊ န စ မံ ဘိက္ခူ ဇာနေယျု”န္တိ။

ယံ တံ ဘိက္ခုံ ဘိက္ခူ ဇာနေယျုန္တိ ယေန ကာရဏေန တံ ဘိက္ခုံ အညေ ဘိက္ခူ ဇာနေယျုံ၊ တံ ကာရဏံ ဝိဇ္ဇတိ ခေါ ပန အတ္ထိယေဝ၊ နော နတ္ထိ။ ထေရာ ဟိ ဉတွာ မဇ္ဈိမာနံ အာရောစေန္တိ။ ဧဝံ သော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန စတူသု ပရိသာသု ပါကဋော ဟောတိ။ ဧဝံ ပါကဋော စ အယသာဘိဘူတော ဂါမသတမ္ပိ ပဝိသိတွာ ဥမ္မာရသတေသု ဌာနေသု ဥဉ္ဆိတွာ[၁] ယထာဓောတေန ပတ္တေန နိက္ခမတိ။ တတော **ဇာနန္တိ မံ ဘိက္ခူ အာပတ္တိံ အာပန္နော**တိ တေဟိ စမှိ ဧဝံ နာသိတောတိ စိန္တေတွာ၊ **ဣတိ သော ကုပိတော ဟောတိ အပ္ပတီတော** သော ဣမိနာ ကာရဏေန ကုပိတော စေဝ ဟောတိ ကောဓာဘိဘူတော အပ္ပတီတော စ ဒေါမနဿာဘိဘူတော။

ယော စေဝ ခေါ အာဝုသော ကောပေါ ယော စ အပ္ပစ္စယော ဥဘယမေတံ အင်္ဂဏန္တိ အာဝုသော ယော စာယံ သင်္ခါရက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတော ကောပေါ၊ ယော စ ဝေဒနာက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတော အပ္ပစ္စယော၊ ဧတံ ဥဘယံ အင်္ဂဏန္တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဣဒဉ္စ တာဒိသာနံ ပုဂ္ဂလာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ လောဘော ပန ဣမဿ အင်္ဂဏဿ ပုဗ္ဗဘာဂဝသေန၊ မောဟော သမ္ပယောဂဝသေနာပိ ဂဟိတောယေဝ ဟောတိ။

အနုရဟော မန္တိ ပုရိမသဒိသမေဝ ဘိက္ခုံ ဂဟေတွာ ဝိဟာရပစ္စန္တေ သေနာသနံ ပဝေသေတွာ ဒွါရံ ထကေတွာ စောဒေန္တေ ဣစ္ဆတိ။ **ဌာနံ ခေါ ပနေတ**န္တိ ဧတံ ကာရဏံ ဝိဇ္ဇတိ၊ ယံ တံ ဘိက္ခုံ စတုပရိသမဇ္ဈေ အာနေတွာ ဗျတ္တာ ဝိနီတာ “တယာ အသုကမှိ နာမ ဌာနေ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ကတ”န္တိအာဒိနာ နယေန စောဒေယျုံ။ သော စတူသု ပရိသာသု ပါကဋော ဟောတိ။ ဧဝံ ပါကဋော စ အယသာဘိဘူတောတိ သဗ္ဗံ ပုရိမသဒိသမေဝ။

၁-ပါဒေ ပုဉ္ဆိတွာ (သီ၊ သျာ)

Sappaṭipuggaloti samāno puggalo. **Samāno**ti sāpattiko. **Paṭipuggalo**ti codako. Ayaṁ sāpattikeneva codanaṁ icchati, tvampi imañcimañca āpattiṁ āpanno, taṁ tāva paṭikarohi pacchā maṁ codessasīti vattuṁ sakkāti maññamāno. Api ca jāti-ādīhipi samāno puggalo sappaṭipuggalo. Ayañhi attano jātiyā kulena bāhusaccena byattatāya dhutaṅgenāti evamādīhipi samāneneva codanaṁ icchati, tādisena vuttaṁ nātidukkhaṁ hotīti maññamāno. **Appaṭipuggalo**ti ettha ayutto paṭipuggalo appaṭipuggalo. Imehi āpattādīhi asadisattā paṭisattu paṭisallo[1], codako bhavituṁ ayuttoti vuttaṁ hoti. **Iti so kupito**ti iti so imāya appaṭipuggalacodanāya evaṁ kupito hoti.

Catutthavāre **aho vatā**ti "aho vata re amhākaṁ paṇḍitakā, aho vata re amhākaṁ bahussutakā tevijjakā"ti[2] garahāyaṁ dissati. "Aho vata maṁ daharaṁyeva samānaṁ rajje abhisiñceyyun"ti[3] patthanāyaṁ. Idha patthanāyameva. **Paṭipucchitvā paṭipucchitvā**ti punappunaṁ pucchitvā. Ayaṁ bhikkhu lābhatthiko Bhagavato attānaṁ paṭipucchitabbaṁ icchati, taṁ ca kho anumatipucchāya, no maggaṁ vā phalaṁ vā vipassanaṁ vā antaraṁ katvā. Ayañhi passati Bhagavantaṁ Sāriputtādayo mahāthere "taṁ kiṁ maññasi Sāriputta, Moggallāna, Kassapa, Rāhula cakkhuṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā"ti evaṁ parisamajjhe paṭipucchitvā paṭipucchitvā dhammaṁ desentaṁ, manusse ca "tesaṁ paṇḍitā therā Satthu cittaṁ ārādhentī"ti vaṇṇaṁ bhaṇante, lābhasakkārañca upaharante. Tasmā taṁ lābhasakkāraṁ icchanto evaṁ cintetvā nikhaṇitvā ṭhapitakhāṇu viya Bhagavato puratova hoti.

Iti so kupitoti atha Bhagavā taṁ amanasikaritvāva aññaṁ theraṁ paṭipucchitvā dhammaṁ deseti, tena so kupito hoti Bhagavato ca therassa ca. Kathaṁ Bhagavato kuppati? "Ahaṁ pabbajitakālato pabhuti Gandhakuṭipariveṇato bahinikkhamanaṁ na jānāmi, sabbakālaṁ chāyāva na vijahāmi, maṁ nāma pucchitvā dhammadesanāmattampi natthi. Taṁmuhuttaṁ diṭṭhamattakameva theraṁ pucchitvā dhammaṁ desetī"ti evaṁ Bhagavato kuppati. Kathaṁ therassa kuppati? "Ayaṁ mahallakatthero Bhagavato purato

1. Paṭimallo (Sī, Syā) 2. Dī 1. 100 piṭṭhe. 3. Vi 3. 47 piṭṭhe.

သပ္ပဋိပုဂ္ဂလောတိ သမာနော ပုဂ္ဂလော။ **သမာနော**တိ သာပတ္တိကော။ **ပဋိပုဂ္ဂလော**တိ စောဒကော။ အယံ သာပတ္တိကေနေဝ စောဒနံ ဣစ္ဆတိ၊ တွမ္ပိ ဣမဉ္စိမဉ္စ အာပတ္တိံ အာပန္နော၊ တံ တာဝ ပဋိကရောဟိ ပစ္ဆာ မံ စောဒေဿသီတိ ဝတ္တုံ သက္ကာတိ မညမာနော။ အပိစ ဇာတိအာဒီဟိပိ သမာနော ပုဂ္ဂလော သပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။ အယဉ္ဟိ အတ္တနော ဇာတိယာ ကုလေန ဗာဟုသစ္စေန ဗျတ္တတာယ ဓုတင်္ဂေနာတိ ဧဝမာဒီဟိပိ သမာနေနေဝ စောဒနံ ဣစ္ဆတိ၊ တာဒိသေန ဝုတ္တံ နာတိဒုက္ခံ ဟောတီတိ မညမာနော။ **အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော**တိ ဧတ္ထ အယုတ္တော ပဋိပုဂ္ဂလော အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။ ဣမေဟိ အာပတ္တာဒီဟိ အသဒိသတ္တာ ပဋိသတ္တု ပဋိသလ္လော[1]၊ စောဒကော ဘဝိတုံ အယုတ္တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဣတိ သော ကုပိတော**တိ ဣတိ သော ဣမာယ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလစောဒနာယ ဧဝံ ကုပိတော ဟောတိ။

စတုတ္ထဝါရေ **အဟော ဝတာ**တိ "အဟော ဝတ ရေ အမှာကံ ပဏ္ဍိတကာ၊ အဟော ဝတ ရေ အမှာကံ ဗဟုဿုတကာ တေဝိဇ္ဇကာ"တိ[2] ဂရဟာယံ ဒိဿတိ။ "အဟော ဝတ မံ ဒဟရံယေဝ သမာနံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စေယျု''န္တိ[3] ပတ္ထနာယံ။ ဣဓ ပတ္ထနာယမေဝ။ **ပဋိပုစ္ဆိတွာ ပဋိပုစ္ဆိတွာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ပုစ္ဆိတွာ။ အယံ ဘိက္ခု လာဘတ္ထိကော ဘဂဝတော အတ္တာနံ ပဋိပုစ္ဆိတဗ္ဗံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ စ ခေါ အနုမတိပုစ္ဆာယ၊ နော မဂ္ဂံ ဝါ ဖလံ ဝါ ဝိပဿနံ ဝါ အန္တရံ ကတွာ။ အယဉ္ဟိ ပဿတိ ဘဂဝန္တံ သာရိပုတ္တာဒယော မဟာထေရေ "တံ ကိံ မညသိ သာရိပုတ္တ၊ မောဂ္ဂလ္လာန၊ ကဿပ၊ ရာဟုလ စက္ခုံ နိစ္စံ ဝါ အနိစ္စံ ဝါ"တိ ဧဝံ ပရိသမဇ္ဈေ ပဋိပုစ္ဆိတွာ ပဋိပုစ္ဆိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ၊ မနုဿေ စ "တေသံ ပဏ္ဍိတာ ထေရာ သတ္ထု စိတ္တံ အာရာဓေန္တီ"တိ ဝဏ္ဏံ ဘဏန္တေ၊ လာဘသက္ကာရဉ္စ ဥပဟရန္တေ။ တသ္မာ တံ လာဘသက္ကာရံ ဣစ္ဆန္တော ဧဝံ စိန္တေတွာ နိခဏိတွာ ဌပိတခါဏု ဝိယ ဘဂဝတော ပုရတောဝ ဟောတိ။

ဣတိ သော ကုပိတောတိ အထ ဘဂဝါ တံ အမနသိကရိတွာဝ အညံ ထေရံ ပဋိပုစ္ဆိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ တေန သော ကုပိတော ဟောတိ ဘဂဝတော စ ထေရဿ စ။ ကထံ ဘဂဝတော ကုပ္ပတိ? "အဟံ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဘုတိ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏတော ဗဟိနိက္ခမနံ န ဇာနာမိ၊ သဗ္ဗကာလံ ဆာယာဝ န ဝိဇဟာမိ၊ မံ နာမ ပုစ္ဆိတွာ ဓမ္မဒေသနာမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ။ တံမုဟုတ္တံ ဒိဋ္ဌမတ္တကမေဝ ထေရံ ပုစ္ဆိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတီ"တိ ဧဝံ ဘဂဝတော ကုပ္ပတိ။ ကထံ ထေရဿ ကုပ္ပတိ? "အယံ မဟလ္လကတ္ထေရော ဘဂဝတော ပုရတော

၁-ပဋိမလ္လော (သီ၊ သျာ) ၂-ဒီ ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၃-၄၇-ပိဋ္ဌေ။

khāṇu viya nisīdati, kadā nu kho imaṁ dhammakammikā abhabbaṭṭhānaṁ pāpetvā nīharissanti, ayañhi yadi imasmiṁ vihāre na bhaveyya, avassaṁ Bhagavā mayā saddhiṁ sallapeyyā”ti evaṁ therassa kuppati.

Purakkhatvā purakkhatvāti purato purato katvā, samparivāretvāti vuttaṁ hoti. Ayampi lābhatthikoyeva, ayañhi passati bahussute bhikkhū mahāparivārena gāmaṁ pavisante, cetiyaṁ vandante, tesañca taṁ sampattiṁ disvā upāsake pasanne pasannākāraṁ karonte. Tasmā evaṁ icchati. **Kupito**ti ayampi dvīsu ṭhānesu kuppati bhikkhūnaṁ therassa ca. Kathaṁ bhikkhūnaṁ? “Ime yadeva mayhaṁ uppajjati cīvaraṁ vā piṇḍapāto vā, taṁ gahetvā paribhuñjanti, mayhaṁ pana pattacīvaraṁ gahetvā piṭṭhito āgacchantopi natthī”ti evaṁ bhikkhūnaṁ kuppati. Kathaṁ therassa? “Eso mahallakatthero tesu tesu ṭhānesu sayameva paññāyati, kudāssu nāma naṁ dhammakammikā nikkaḍḍhissanti, imasmiṁ asati avassaṁ maṁyeva parivāressantī”ti.

Bhattaggeti bhojanaṭṭhāne. **Aggāsanan**ti saṁghattherāsanaṁ. **Aggodakan**ti dakkhiṇodakaṁ. **Aggapiṇḍan**ti saṁghattherapiṇḍaṁ. Sabbattha vā **aggan**ti paṇītādhivacanametaṁ. Tattha **ahameva labheyyan**ti icchā nātimahāsāvajjā. **Na añño bhikkhu labheyyā**ti pana atimahāsāvajjā. Ayampi lābhatthiko pāsādiko hoti cīvaradhāraṇādīhi, kadāci pabbajati, kadāci vibbhamati, tena so pubbe laddhapubbaṁ āsanādiṁ pacchā alabhanto evaṁ cintesi. **Na so bhikkhu labheyyā**ti na so bhikkhu therānaṁ aggāsanādīsu[1] tadanusārena majjhimānaṁ aññesañca navānaṁ kadāci yaṁ vā taṁ vā sabbanihīnaṁ āsanādiṁ labhati. **Kupito**ti ayampi dvīsu ṭhānesu kuppati manussānaṁ ca therānaṁ ca. Kathaṁ manussānaṁ? “Ime maṅgalādīsu maṁ nissāya bhikkhū labhanti, ete ‘bhante ettake bhikkhū gahetvā amhākaṁ anukampaṁ karothā’ti vadanti, idāni taṁmuhuttaṁdiṭṭhamattakaṁ mahallakattheraṁ gahetvā gatā, hotu idāni, nesaṁ kicce uppanne jānissāmī”ti evaṁ manussānaṁ kuppati. Kathaṁ therānaṁ? “Ime nāma yadi na bhaveyyuṁ, maṁyeva manussā nimanteyyun”ti evaṁ therānaṁ kuppati.

1. Aggāsanādīsu pattesu (Sī, Syā)

ခါဏု ဝိယ နိသီဒတိ၊ ကဒါ နု ခေါ ဣမံ ဓမ္မကမ္မိကာ အဘဗ္ဗဋ္ဌာနံ ပါပေတွာ နီဟရိဿန္တိ၊ အယဉှိ ယဒိ ဣမသ္မိံ ဝိဟာရေ န ဘဝေယျ၊ အဝဿံ ဘဂဝါ မယာ သဒ္ဓိံ သလ္လပေယျာ”တိ ဧဝံ ထေရဿ ကုပ္ပတိ။

ပုရက္ခတွာ ပုရက္ခတွာတိ ပုရတော ပုရတော ကတွာ၊ သမ္ပရိဝါရေတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယမ္ပိ လာဘတ္ထိကောယေဝ၊ အယဉှိ ပဿတိ ဗဟုဿုတေ ဘိက္ခူ မဟာပရိဝါရေန ဂါမံ ပဝိသန္တေ၊ စေတိယံ ဝန္ဒန္တေ၊ တေသဉ္စ တံ သမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ဥပါသကေ ပသန္နေ ပသန္နာကာရံ ကရောန္တေ။ တသ္မာ ဧဝံ ဣစ္ဆတိ။ **ကုပိတော**တိ အယမ္ပိ ဒွီသု ဌာနေသု ကုပ္ပတိ ဘိက္ခူနံ ထေရဿ စ။ ကထံ ဘိက္ခူနံ? “ဣမေ ယဒေဝ မယှံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စီဝရံ ဝါ ပိဏ္ဍပါတော ဝါ၊ တံ ဂဟေတွာ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ၊ မယှံ ပန ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ပိဋ္ဌိတော အာဂစ္ဆန္တောပိ နတ္ထီ”တိ ဧဝံ ဘိက္ခူနံ ကုပ္ပတိ။ ကထံ ထေရဿ? “ဧသော မဟလ္လကတ္ထေရော တေသု တေသု ဌာနေသု သယမေဝ ပညာယတိ၊ ကုဒါဿု နာမ နံ ဓမ္မကမ္မိကာ နိက္ကဍ္ဎိဿန္တိ၊ ဣမသ္မိံ အသတိ အဝဿံ မံယေဝ ပရိဝါရေဿန္တီ”တိ။

ဘတ္တဂ္ဂေတိ ဘောဇနဋ္ဌာနေ။ **အဂ္ဂါသနန္တိ** သံဃတ္ထေရာသနံ။ **အဂ္ဂေါဒကန္တိ** ဒက္ခိဏောဒကံ။ **အဂ္ဂပိဏ္ဍန္တိ** သံဃတ္ထေရပိဏ္ဍံ။ သဗ္ဗတ္ထ ဝါ **အဂ္ဂန္တိ** ပဏီတာဓိဝစနမေတံ။ တတ္ထ **အဟမေဝ လဘေယျန္တိ** ဣစ္ဆာ နာတိမဟာသာဝဇ္ဇာ။ **န အညော ဘိက္ခု လဘေယျာ**တိ ပန အတိမဟာသာဝဇ္ဇာ။ အယမ္ပိ လာဘတ္ထိကော ပါသာဒိကော ဟောတိ စီဝရဓာရဏာဒီဟိ၊ ကဒါစိ ပဗ္ဗဇတိ၊ ကဒါစိ ဝိဗ္ဘမတိ၊ တေန သော ပုဗ္ဗေ လဒ္ဓပုဗ္ဗံ အာသနာဒိံ ပစ္ဆာ အလဘန္တော ဧဝံ စိန္တေသိ။ **န သော ဘိက္ခု လဘေယျာ**တိ န သော ဘိက္ခု ထေရာနံ အဂ္ဂါသနာဒီသု[၁] တဒနုသာရေန မဇ္ဈိမာနံ အညေသဉ္စ နဝါနံ ကဒါစိ ယံ ဝါ တံ ဝါ သဗ္ဗနိဟီနံ အာသနာဒိံ လဘတိ။ **ကုပိတော**တိ အယမ္ပိ ဒွီသု ဌာနေသု ကုပ္ပတိ မနုဿာနံ စ ထေရာနံ စ။ ကထံ မနုဿာနံ? “ဣမေ မင်္ဂလာဒီသု မံ နိဿာယ ဘိက္ခူ လဘန္တိ၊ ဧတေ ‘ဘန္တေ ဧတ္တကေ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ အမှာကံ အနုကမ္ပံ ကရောထာ’တိ ဝဒန္တိ၊ ဣဒါနိ တံမုဟုတ္တံဒိဋ္ဌမတ္တကံ မဟလ္လကတ္ထေရံ ဂဟေတွာ ဂတာ၊ ဟောတု ဣဒါနိ၊ နေသံ ကိစ္စေ ဥပ္ပန္နေ ဇာနိဿာမီ”တိ ဧဝံ မနုဿာနံ ကုပ္ပတိ။ ကထံ ထေရာနံ? “ဣမေ နာမ ယဒိ န ဘဝေယျုံ၊ မံယေဝ မနုဿာ နိမန္တေယျု”န္တိ ဧဝံ ထေရာနံ ကုပ္ပတိ။

၁-အဂ္ဂါသနာဒီသု ပတ္တေသု (သီ၊ သျာ)

Anumodeyyanti anumodanaṁ kareyyaṁ. Ayampi lābhatthiko yaṁ vā taṁ vā khaṇḍānumodanaṁ jānāti, “so anumodanaṭṭhāne bahū mātugāmā āgacchanti, tā maṁ sañjānitvā tato pabhuti thālakabhikkhaṁ dassantī”ti patthento evaṁ cintesi. **Ṭhānan**ti bahussutānaṁ anumodanā bhāro, tena bahussuto anumodeyyāti vuttaṁ hoti. **Kupito**ti ayampi tīsu ṭhānesu kuppati manussānaṁ therassa dhammakathikassa ca. Kathaṁ manussānaṁ? “Ime pubbe maṁyeva upasaṅkamitvā yācanti ‘amhākaṁ Nāgatthero amhākaṁ Sumanatthero anumodatū’ti, ajja pana nāvocun”ti evaṁ manussānaṁ kuppati. Kathaṁ therassa? “Ayaṁ saṁghatthero ‘tumhākaṁ kulupakaṁ Nāgattheraṁ Sumanattheraṁ upasaṅkamatha, ayaṁ anumodissatī’ti na bhaṇatī”ti evaṁ therassa kuppati. Kathaṁ dhammakathikassa? “Therena vuttamatteyeva pahāraṁ laddhakukkuṭo viya turitaturitaṁ vassati, imaṁ nāma nikkaḍḍhantā natthi, imasmiñhi asati ahameva anumodeyyan”ti evaṁ dhammakathikassa kuppati.

Ārāmagatānanti vihāre sannipatitānaṁ. Ayampi lābhatthiko yaṁ vā taṁ khaṇḍadhammakathaṁ jānāti, so passati tādisesu ṭhānesu dviyojanatiyojanato sannipatitvā bhikkhū sabbarattikāni dhammassavanāni[1] suṇante, tuṭṭhacitte ca dahare vā sāmaṇere vā sādhu sādhūti mahāsaddena sādhukāraṁ dente, tato dutiyadivase antogāmagate bhikkhū upāsakā pucchanti “ke bhante dhammaṁ kathesun”ti. Te bhaṇanti “asuko ca asuko cā”ti. Taṁ sutvā pasannā manussā dhammakathikānaṁ mahāsakkāraṁ karonti. So taṁ icchamāno evaṁ cintesi. **Ṭhānan**ti bahussutānaṁ vinicchayakusalānaṁ dhammadesanā bhāro, tena bahussuto deseyyāti vuttaṁ hoti. **Kupito**ti catuppadikaṁ gāthampi vattuṁ okāsaṁ alabhamāno kupito hoti attano mandabhāvassa “ahañhi mando duppañño kuto labhissāmi desetun”ti.

Bhikkhunīnanti ovādatthaṁ vā uddesatthaṁ vā paripucchatthaṁ vā pūjākaraṇatthaṁ vā ārāmaṁ āgantvā sannipatitabhikkhunīnaṁ. Ayampi lābhatthiko, tassevaṁ hoti imā mahākulā pabbajitā bhikkhuniyo, tāsu kulesu pavisetvā nisinnāsu manussā pucchissanti “kassa santike ovādaṁ vā uddesaṁ vā paripucchaṁ vā gaṇhathā”ti. Tato vakkhanti “asuko nāma

1. Sabbarattikaniccadhammassavaṇāni (Sī, Syā)

အနုမောဒေယျန္တိ အနုမောဒနံ ကရေယျံ။ အယမ္ပိ လာဘတ္ထိကော ယံ ဝါ တံ ဝါ ခဏ္ဍာနုမောဒနံ ဇာနာတိ၊ “သော အနုမောဒနဋ္ဌာနေ ဗဟူ မာတုဂါမာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တာ မံ သဉ္ဇာနိတွာ တတော ပဘုတိ ထာလကဘိက္ခံ ဒဿန္တီ”တိ ပတ္ထေန္တော ဧဝံ စိန္တေသိ။ **ဌာန**န္တိ ဗဟုဿုတာနံ အနုမောဒနာ ဘာရော၊ တေန ဗဟုဿုတော အနုမောဒေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကုပိတော**တိ အယမ္ပိ တီသု ဌာနေသု ကုပ္ပတိ မနုဿာနံ ထေရဿ ဓမ္မကထိကဿ စ။ ကထံ မနုဿာနံ? “ဣမေ ပုဗ္ဗေ မံယေဝ ဥပသင်္ကမိတွာ ယာစန္တိ ‘အမှာကံ နာဂတ္ထေရော အမှာကံ သုမနတ္ထေရော အနုမောဒတူ’တိ၊ အဇ္ဇ ပန နာဝေါစု”န္တိ ဧဝံ မနုဿာနံ ကုပ္ပတိ။ ကထံ ထေရဿ? “အယံ သံဃတ္ထေရော ‘တုမှာကံ ကုလုပကံ နာဂတ္ထေရံ သုမနတ္ထေရံ ဥပသင်္ကမထ၊ အယံ အနုမောဒိဿတီ’တိ န ဘဏတီ”တိ ဧဝံ ထေရဿ ကုပ္ပတိ။ ကထံ ဓမ္မကထိကဿ? “ထေရေန ဝုတ္တမတ္တေယေဝ ပဟာရံ လဒ္ဓကုက္ကုဋော ဝိယ တုရိတတုရိတံ ဝဿတိ၊ ဣမံ နာမ နိက္ကဍ္ဎန္တာ နတ္ထိ၊ ဣမသ္မိဉ္ဟိ အသတိ အဟမေဝ အနုမောဒေယျ”န္တိ ဧဝံ ဓမ္မကထိကဿ ကုပ္ပတိ။

အာရာမဂတာနန္တိ ဝိဟာရေ သန္နိပတိတာနံ။ အယမ္ပိ လာဘတ္ထိကော ယံ ဝါ တံ ဝါ ခဏ္ဍဓမ္မကထံ ဇာနာတိ၊ သော ပဿတိ တာဒိသေသု ဌာနေသု ဒွိယောဇနတိယောဇနတော သန္နိပတိတွာ ဘိက္ခူ သဗ္ဗရတ္တိကာနိ ဓမ္မဿဝနာနိ[1] သုဏန္တေ၊ တုဋ္ဌစိတ္တေ စ ဒဟရေ ဝါ သာမဏေရေ ဝါ သာဓု သာဓူတိ မဟာသဒ္ဒေန သာဓုကာရံ ဒေန္တေ၊ တတော ဒုတိယဒိဝသေ အန္တောဂါမဂတေ ဘိက္ခူ ဥပါသကာ ပုစ္ဆန္တိ “ကေ ဘန္တေ ဓမ္မံ ကထေသု”န္တိ။ တေ ဘဏန္တိ “အသုကော စ အသုကော စာ”တိ။ တံ သုတွာ ပသန္နာ မနုဿာ ဓမ္မကထိကာနံ မဟာသက္ကာရံ ကရောန္တိ။ သော တံ ဣစ္ဆမာနော ဧဝံ စိန္တေသိ။ **ဌာန**န္တိ ဗဟုဿုတာနံ ဝိနိစ္ဆယကုသလာနံ ဓမ္မဒေသနာ ဘာရော၊ တေန ဗဟုဿုတော ဒေသေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကုပိတော**တိ စတုပ္ပဒိကံ ဂါထမ္ပိ ဝတ္တုံ ဩကာသံ အလဘမာနော ကုပိတော ဟောတိ အတ္တနော မန္ဒဘာဝဿ “အဟဉ္ဟိ မန္ဒော ဒုပ္ပညော ကုတော လဘိဿာမိ ဒေသေတု”န္တိ။

ဘိက္ခုနီနန္တိ ဩဝါဒတ္ထံ ဝါ ဥဒ္ဒေသတ္ထံ ဝါ ပရိပုစ္ဆတ္ထံ ဝါ ပူဇာကရဏတ္ထံ ဝါ အာရာမံ အာဂန္တွာ သန္နိပတိတဘိက္ခုနီနံ။ အယမ္ပိ လာဘတ္ထိကော၊ တဿေဝံ ဟောတိ ဣမာ မဟာကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ ဘိက္ခုနိယော၊ တာသု ကုလေသု ပဝိသေတွာ နိသိန္နာသု မနုဿာ ပုစ္ဆိဿန္တိ “ကဿ သန္တိကေ ဩဝါဒံ ဝါ ဥဒ္ဒေသံ ဝါ ပရိပုစ္ဆံ ဝါ ဂဏှထာ”တိ။ တတော ဝက္ခန္တိ “အသုကော နာမ

၁-သဗ္ဗရတ္တိကနိစ္စဓမ္မဿဝဏာနိ (သီ၊ သျာ)

ayyo bahussuto, tassa detha karothā”ti, tenassa evaṁ icchā uppajjati. **Ṭhānan**ti ovādādayo nāma bahussutānaṁ bhāro, tena bahussuto deseyyāti vuttaṁ hoti. **Kupito**ti ayampi dvīsu ṭhānesu kuppati, tāsañca bhikkhunīnaṁ “imā pubbe maṁ nissāya uposathappavāraṇādīni labhanti, tā idāni taṁmuhuttaṁ diṭṭhamattakamahallakattherassa santikaṁ gatā”ti, dhammakathikassa ca “esa imāsaṁ sahasā ovādaṁ adāsiyevā”ti.

Upāsakānanti ārāmagatānaṁ upāsakānaṁ. Nissaṭṭhakammantā nāma mahā-upāsakā honti, te puttabhātukānaṁ kammaṁ niyyātetvā dhammaṁ suṇantā vicaranti, ayaṁ tesaṁ desetuṁ icchati, kiṁ kāraṇā? Ime pasīditvā upāsikānampi ārocessanti, tato saddhiṁ upāsikāhi mayhameva lābhasakkāraṁ upaharissantīti. Ṭhānaṁ bahussuteneva yojetabbaṁ. **Kupito**ti ayampi dvīsu ṭhānesu kuppati, upāsakānañca “ime aññattha suṇanti, amhākaṁ kulupakassa santike suṇāmāti nāgacchanti, hotu idāni, tesaṁ uppanne kicce jānissāmī”ti, dhammakathikassa ca “ayametesaṁ desetī”ti.

Upāsikānanti āramagatānaṁ. **Upāsikā** nāma āsanapūjādikaraṇatthaṁ vā uposathadivase vā dhammassavanatthaṁ sannipatitā. Sesaṁ upāsakavāre vuttanayameva.

Sakkareyyunti sakkaccaṁ ca kareyyuṁ, sundaraṁ ca kareyyuṁ. Iminā attani kāraṁ karīyamānaṁ sakkaccaṁ kataṁ ca sundaraṁ ca pattheti. **Garuṁ kareyyun**ti bhāriyaṁ kareyyuṁ, iminā bhikkhūhi attānaṁ garuṭṭhāne ṭhapīyamānaṁ pattheti. **Māneyyun**ti piyāyeyyuṁ. **Pūjeyyun**ti evaṁ sakkarontā garuṁ karontā mānentā paccayehi pūjeyyunti paccayapūjaṁ pattheti. **Ṭhānan**ti “piyo garu bhāvaniyo”ti vuttappakāro bahussuto ca sīlavā ca etaṁ vidhiṁ arahati, tena bhikkhū evarūpaṁ evaṁ kareyyunti vuttaṁ hoti. **Kupito**ti ayampi dvīsu ṭhānesu kuppati, bhikkhūnaṁ ca “ime etaṁ sakkarontī”ti, therassa ca “imasmiṁ asati maṁyeva sakkareyyun”ti. Esa nayo ito paresu tīsu vāresu.

အယျော ဗဟုဿုတော၊ တဿ ဒေထ ကရောထာ”တိ၊ တေနဿ ဧဝံ ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဌာန**န္တိ ဩဝါဒါဒယော နာမ ဗဟုဿုတာနံ ဘာရော၊ တေန ဗဟုဿုတော ဒေသေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကုပိတော**တိ အယမ္ပိ ဒွီသု ဌာနေသု ကုပ္ပတိ, တာသဉ္စ ဘိက္ခုနီနံ “ဣမာ ပုဗ္ဗေ မံ နိဿာယ ဥပေါသထပ္ပဝါရဏာဒီနိ လဘန္တိ၊ တာ ဣဒါနိ တံမုဟုတ္တံ ဒိဋ္ဌမတ္တကမဟလ္လကတ္ထေရဿ သန္တိကံ ဂတာ”တိ၊ ဓမ္မကထိကဿ စ “ဧသ ဣမာသံ သဟသာ ဩဝါဒံ အဒါသိယေဝါ”တိ။

ဥပါသကာနန္တိ အာရာမဂတာနံ ဥပါသကာနံ။ နိဿဋ္ဌကမ္မန္တာ နာမ မဟာဥပါသကာ ဟောန္တိ၊ တေ ပုတ္တဘာတုကာနံ ကမ္မံ နိယျာတေတွာ ဓမ္မံ သုဏန္တာ ဝိစရန္တိ၊ အယံ တေသံ ဒေသေတုံ ဣစ္ဆတိ၊ ကိံ ကာရဏာ? ဣမေ ပသီဒိတွာ ဥပါသိကာနမ္ပိ အာရောစေဿန္တိ၊ တတော သဒ္ဓိံ ဥပါသိကာဟိ မယှမေဝ လာဘသက္ကာရံ ဥပဟရိဿန္တီတိ။ ဌာနံ ဗဟုဿုတေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ကုပိတော**တိ အယမ္ပိ ဒွီသု ဌာနေသု ကုပ္ပတိ, ဥပါသကာနဉ္စ “ဣမေ အညတ္ထ သုဏန္တိ၊ အမှာကံ ကုလုပကဿ သန္တိကေ သုဏာမာတိ နာဂစ္ဆန္တိ၊ ဟောတု ဣဒါနိ၊ တေသံ ဥပ္ပန္နေ ကိစ္စေ ဇာနိဿာမီ”တိ၊ ဓမ္မကထိကဿ စ “အယမေတေသံ ဒေသေတီ”တိ။

ဥပါသိကာနန္တိ အာရာမဂတာနံ။ **ဥပါသိကာ** နာမ အာသနပူဇာဒိကရဏတ္ထံ ဝါ ဥပေါသထဒိဝသေ ဝါ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ သန္နိပတိတာ။ သေသံ ဥပါသကဝါရေ ဝုတ္တနယမေဝ။

သက္ကရေယျုန္တိ သက္ကစ္စံ စ ကရေယျုံ၊ သုန္ဒရံ စ ကရေယျုံ။ ဣမိနာ အတ္တနိ ကာရံ ကရီယမာနံ သက္ကစ္စံ ကတံ စ သုန္ဒရံ စ ပတ္ထေတိ။ **ဂရုံ ကရေယျု**န္တိ ဘာရိယံ ကရေယျုံ၊ ဣမိနာ ဘိက္ခူဟိ အတ္တာနံ ဂရုဋ္ဌာနေ ဌပီယမာနံ ပတ္ထေတိ။ **မာနေယျု**န္တိ ပိယာယေယျုံ။ **ပူဇေယျု**န္တိ ဧဝံ သက္ကရောန္တာ ဂရုံ ကရောန္တာ မာနေန္တာ ပစ္စယေဟိ ပူဇေယျုန္တိ ပစ္စယပူဇံ ပတ္ထေတိ။ **ဌာန**န္တိ “ပိယော ဂရု ဘာဝနိယော”တိ ဝုတ္တပ္ပကာရော ဗဟုဿုတော စ သီလဝါ စ ဧတံ ဝိဓိံ အရဟတိ၊ တေန ဘိက္ခူ ဧဝရူပံ ဧဝံ ကရေယျုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကုပိတော**တိ အယမ္ပိ ဒွီသု ဌာနေသု ကုပ္ပတိ, ဘိက္ခူနံ စ “ဣမေ ဧတံ သက္ကရောန္တီ”တိ၊ ထေရဿ စ “ဣမသ္မိံ အသတိ မံယေဝ သက္ကရေယျု”န္တိ။ ဧသ နယော ဣတော ပရေသု တီသု ဝါရေသု။

Paṇītānaṁ cīvarānanti paṭṭadukūlapaṭṭuṇṇakoseyyādīnaṁ mahagghasukhumasukhasamphassānaṁ cīvarānaṁ. Idhāpi **ahameva lābhī assanti** icchā nātimahāsāvajjā. **Na añño bhikkhu lābhī assāti** pana mahāsāvajjā.

Paṇītānaṁ piṇḍapātānanti sappitelamadhusakkarādipūritānaṁ[1] seṭṭhapiṇḍapātānaṁ. **Paṇītānaṁ senāsanānanti** anekasatasahassagghanakānaṁ mañcapīṭhādīnaṁ paṇītānaṁ. **Gilānappaccayabhesajjaparikkhārānanti** sappitelamadhuphāṇitādīnaṁ uttamabhesajjānaṁ. Sabbatthāpi ṭhānaṁ bahussutehi puññavantehi ca yojetabbaṁ. **Kupitoti** sabbatthāpi dvīsu ṭhānesu kuppati, manussānaṁ ca "imesaṁ nāma paricitabhāvopi natthi, dīgharattaṁ ekato vasantassa paṁsukūlatthāya vā piṇḍapātatthāya vā sappitelādikāraṇā vā gharapaṭipāṭiyā carantassāpi me ekadivasampi kiñci paṇītaṁ paccayaṁ na denti. Āgantukaṁ mahallakaṁ pana disvāva yaṁ icchati, taṁ dentī"ti, therassa ca "ayampi mahallako imesaṁ attānaṁ dassentoyeva carati, kudāssu nāma naṁ dhammakammikā nikkaḍḍheyyuṁ, evaṁ imasmiṁ asati ahameva lābhī assan"ti.

Imesaṁ kho etaṁ āvusoti imesaṁ heṭṭhā ekūnavīsativārehi vuttānaṁ icchāvacarānaṁ.

61. **Dissanti sūyanti cāti** na icchāvacarā cakkhunā dissanti, na sotena sūyanti, manoviññāṇavisayattā. Appahīna-icchāvacarassa pana puggalassa icchāvacaravasena pavattakāyakammaṁ disvā diṭṭhā viya vacīkammaṁ sutvā sutā viya ca honti, tena vuttaṁ "dissanti sūyanti cā"ti. Paccakkhakāle dissanti, "asuko kira bhikkhu īdiso"ti tirokkhakāle[2] sūyanti. **Kiñcāpīti** anuggahagarahavacanaṁ. Tena āraññikattaṁ anuggaṇhāti, icchāvacarānaṁ appahānaṁ garahati.

Tatrāyaṁ yojanā, kiñcāpi so bhikkhu gāmantasenāsanaṁ paṭikkhipitvā āraññiko hoti, ante pantasenāsane vasati, ime cassa ettakā icchāvacarā appahīnā. Kiñcāpi so atirekalābhaṁ paṭikkhipitvā

1. Sappitelamaṁsasakkarādipūritānaṁ (Ka), sappitelamaṁsarasādipūritānaṁ (Syā)
2. Parokkhakāle (Syā)

ပဏီတာနံ စီဝရာနန္တိ ပဋ္ဋဒုကူလပဋ္ဋုဏ္ဏကောသေယျာဒီနံ မဟဂ္ဃသုခုမသုခသမ္ဖဿာနံ စီဝရာနံ။ ဣဓာပိ **အဟမေဝ လာဘီ အဿန္တိ** ဣစ္ဆာ နာတိမဟာသာဝဇ္ဇာ။ **န အညော ဘိက္ခု လာဘီ အဿာ**တိ ပန မဟာသာဝဇ္ဇာ။

ပဏီတာနံ ပိဏ္ဍပါတာနန္တိ သပ္ပိတေလမဓုသက္ကရာဒိပူရိတာနံ[၁] သေဋ္ဌပိဏ္ဍပါတာနံ။ **ပဏီတာနံ သေနာသနာနန္တိ** အနေကသတသဟဿဂ္ဃနကာနံ မဉ္စပီဌာဒီနံ ပဏီတာနံ။ **ဂိလာနပ္ပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာနန္တိ** သပ္ပိတေလမဓုဖာဏိတာဒီနံ ဥတ္တမဘေသဇ္ဇာနံ။ သဗ္ဗတ္ထာပိ ဌာနံ ဗဟုဿုတေဟိ ပုညဝန္တေဟိ စ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ကုပိတော**တိ သဗ္ဗတ္ထာပိ ဒွီသု ဌာနေသု ကုပ္ပတိ, မနုဿာနံ စ "ဣမေသံ နာမ ပရိစိတဘာဝေါပိ နတ္ထိ၊ ဒီဃရတ္တံ ဧကတော ဝသန္တဿ ပံသုကူလတ္ထာယ ဝါ ပိဏ္ဍပါတတ္ထာယ ဝါ သပ္ပိတေလာဒိကာရဏာ ဝါ ဃရပဋိပါဋိယာ စရန္တဿာပိ မေ ဧကဒိဝသမ္ပိ ကိဉ္စိ ပဏီတံ ပစ္စယံ န ဒေန္တိ။ အာဂန္တုကံ မဟလ္လကံ ပန ဒိသွာဝ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ ဒေန္တီ"တိ၊ ထေရဿ စ "အယမ္ပိ မဟလ္လကော ဣမေသံ အတ္တာနံ ဒဿေန္တောယေဝ စရတိ၊ ကုဒါဿု နာမ နံ ဓမ္မကမ္မိကာ နိက္ကဍ္ဎေယျုံ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ အသတိ အဟမေဝ လာဘီ အဿ"န္တိ။

ဣမေသံ ခေါ ဧတံ အာဝုသောတိ ဣမေသံ ဟေဋ္ဌာ ဧကူနဝီသတိဝါရေဟိ ဝုတ္တာနံ ဣစ္ဆာဝစရာနံ။

၆၁။ **ဒိဿန္တိ စေဝ သူယန္တိ စာ**တိ န ဣစ္ဆာဝစရာ စက္ခုနာ ဒိဿန္တိ၊ န သောတေန သူယန္တိ, မနောဝိညာဏဝိသယတ္တာ။ အပ္ပဟီနဣစ္ဆာဝစရဿ ပန ပုဂ္ဂလဿ ဣစ္ဆာဝစရဝသေန ပဝတ္တကာယကမ္မံ ဒိသွာ ဒိဋ္ဌာ ဝိယ ဝစီကမ္မံ သုတွာ သုတာ ဝိယ စ ဟောန္တိ၊ တေန ဝုတ္တံ "ဒိဿန္တိ စေဝ သူယန္တိ စာ"တိ။ ပစ္စက္ခကာလေ ဒိဿန္တိ၊ "အသုကော ကိရ ဘိက္ခု ဤဒိသော"တိ တိရောက္ခကာလေ[၂] သူယန္တိ။ **ကိဉ္စာပီ**တိ အနုဂ္ဂဟဂရဟဝစနံ။ တေန အာရညိကတ္တံ အနုဂ္ဂဏှာတိ၊ ဣစ္ဆာဝစရာနံ အပ္ပဟာနံ ဂရဟတိ။

တတြာယံ ယောဇနာ၊ ကိဉ္စာပိ သော ဘိက္ခု ဂါမန္တသေနာသနံ ပဋိက္ခိပိတွာ အာရညိကော ဟောတိ၊ အန္တေ ပန္တသေနာသနေ ဝသတိ၊ ဣမေ စဿ ဧတ္တကာ ဣစ္ဆာဝစရာ အပ္ပဟီနာ။ ကိဉ္စာပိ သော အတိရေကလာဘံ ပဋိက္ခိပိတွာ

၁-သပ္ပိတေလမံသသက္ကရာဒိပူရိတာနံ (က)၊ သပ္ပိတေလမံသရသာဒိပူရိတာနံ (သျာ)
၂-ပရောက္ခကာလေ (သျာ)

piṇḍapātiko hoti. Kiñcāpi so loluppacāraṁ vajjetvā sapadānacārī hoti. Kiñcāpi so gahapaticīvaraṁ paṭikkhipitvā paṁsukūliko hoti.

Lūkhacīvaradharoti ettha pana **lūkhan**ti satthalūkhaṁ suttalūkhaṁ rajanalūkhanti tīhi kāraṇehi lūkhaṁ veditabbaṁ. Tattha satthena khaṇḍākhaṇḍikaṁ chinnaṁ **satthalūkhaṁ** nāma, taṁ agghena parihāyati, thūladīghasuttakena sibbitaṁ **suttalūkhaṁ** nāma, taṁ phassena parihāyati kharasamphassaṁ hoti. Rajanena rattaṁ **rajanalūkhaṁ** nāma, taṁ vaṇṇena parihāyati dubbaṇṇaṁ hoti. Kiñcāpi so bhikkhu evaṁ satthalūkhasuttalūkharajanalūkhacīvaradharo hoti, ime cassa ettakā icchāvacarā appahīnā dissanti ceva sūyanti ca, atha kho naṁ viññū sabrahmacārī neva sakkaronti -pa- na pūjentīti. **Taṁ kissa hetū**ti ettha **tan**ti nipātamattaṁ, **kissa hetū**ti kiṁ kāraṇā. **Te hi tassa -pa- sūyanti ca** yasmā tassa te pāpakā sūyanti cāti vuttaṁ hoti. Imesaṁ icchāvacarānaṁ appahīnattāti ayamettha adhippāyo.

Idāni tamatthaṁ upamāya pākaṭaṁ karonto **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha **kuṇapan**ti matakaḷevaraṁ. Ahissa kuṇapaṁ **ahikuṇapaṁ.** Evaṁ itarāni. Atipaṭikūlajigucchanīyabhāvato cettha imāneva tīṇi vuttānīti veditabbāni. Aññesañhi sasasūkarādīnaṁ[1] kuṇapaṁ manussā kaṭukabhaṇḍādīhi abhisaṅkharitvā paribhuñjantipi. Imesaṁ pana kuṇapaṁ abhinavampi jigucchantiyeva, ko pana vādo kālātikkamena pūtibhūte. **Racayitvā**ti vaḍḍhetvā, paripūretvāti attho, kuṇapaṁ gahetvā kaṁsapātiyaṁ pakkhipitvāti vuttaṁ hoti. **Aññissā**ti aparāya. **Paṭikujjhitvā**ti pidahitvā. **Antarāpaṇan**ti āpaṇānamantare mahājanasaṁkiṇṇaṁ racchāmukhaṁ. **Paṭipajjeyyun**ti gaccheyyuṁ. **Jaññajaññaṁ viyā**ti cokkhacokkhaṁ[2] viya manāpamanāpaṁ viya. Api ca vadhukāpaṇṇākāraṁ viyāti vuttaṁ hoti. **Vadhukā**ti janetti vuccati, tassā nīyamānaṁ paṇṇākāraṁ jaññaṁ, ubhayatthāpi ādaravasena vā pasaṁsāvasena vā punaruttaṁ. “Jaññajaññaṁ byā”tipi pāṭho.

Apāpuritvāti vivaritvā. **Tassa saha dassanena amanāpatā ca saṇṭhaheyyā**ti tassa kuṇapassa dassanena saheva tassa janassa

1. Pasusūkarādīnaṁ (Syā) 2. Mokkhamokkhaṁ (Syā)

ပိဏ္ဍပါတိကော ဟောတိ။ ကိဉ္စာပိ သော လောလုပ္ပစာရံ ဝဇ္ဇေတွာ သပဒါန-စာရီ ဟောတိ။ ကိဉ္စာပိ သော ဂဟပတိစီဝရံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပံသုကူလိကော ဟောတိ။

လူခစီဝရဓရောတိ ဧတ္ထ ပန **လူခ**န္တိ သတ္ထလူခံ သုတ္တလူခံ ရဇနလူခန္တိ တီဟိ ကာရဏေဟိ လူခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ သတ္ထေန ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဆိန္နံ **သတ္ထလူခံ** နာမ၊ တံ အဂ္ဃေန ပရိဟာယတိ၊ ထူလဒီဃသုတ္တကေန သိဗ္ဗိတံ **သုတ္တလူခံ** နာမ၊ တံ ဖဿေန ပရိဟာယတိ ခရသမ္ဖဿံ ဟောတိ။ ရဇနေန ရတ္တံ **ရဇနလူခံ** နာမ၊ တံ ဝဏ္ဏေန ပရိဟာယတိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ ဟောတိ။ ကိဉ္စာပိ သော ဘိက္ခု ဧဝံ သတ္ထလူခသုတ္တလူခရဇနလူခစီဝရဓရော ဟောတိ၊ ဣမေ စဿ ဧတ္တကာ ဣစ္ဆာဝစရာ အပ္ပဟီနာ ဒိဿန္တိ စေဝ သူယန္တိ စ၊ အထ ခေါ နံ ဝိညူ သဗြဟ္မစာရီ နေဝ သက္ကရောန္တိ။ပ။ န ပူဇေန္တီတိ။ **တံ ကိဿ ဟေတူ**တိ ဧတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ **ကိဿ ဟေတူ**တိ ကိံ ကာရဏာ။ **တေ ဟိ တဿ။ပ။ သူယန္တိ စ** ယသ္မာ တဿ တေ ပါပကာ သူယန္တိ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမေသံ ဣစ္ဆာဝစရာနံ အပ္ပဟီနတ္တာတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ တမတ္ထံ ဥပမာယ ပါကဋံ ကရောန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကုဏပ**န္တိ မတကဠေဝရံ။ အဟိဿ ကုဏပံ **အဟိကုဏပံ။** ဧဝံ ဣတရာနိ။ အတိပဋိကူလဇိဂုစ္ဆနီယဘာဝတော စေတ္ထ ဣမာနေဝ တီဏိ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အညေသဉှိ သသသူကရာဒီနံ[1] ကုဏပံ မနုဿာ ကဋုကဘဏ္ဍာဒီဟိ အဘိသင်္ခရိတွာ ပရိဘုဉ္ဇန္တိပိ။ ဣမေသံ ပန ကုဏပံ အဘိနဝမ္ပိ ဇိဂုစ္ဆန္တိယေဝ၊ ကော ပန ဝါဒေါ ကာလာတိက္ကမေန ပူတိဘူတေ။ **ရစယိတွာ**တိ ဝဍ္ဎေတွာ၊ ပရိပူရေတွာတိ အတ္ထော၊ ကုဏပံ ဂဟေတွာ ကံသပါတိယံ ပက္ခိပိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အညိဿာ**တိ အပရာယ။ **ပဋိကုဇ္ဈိတွာ**တိ ပိဒဟိတွာ။ **အန္တရာပဏ**န္တိ အာပဏာနမန္တရေ မဟာဇနသံကိဏ္ဏံ ရစ္ဆာမုခံ။ **ပဋိပဇ္ဇေယျု**န္တိ ဂစ္ဆေယျုံ။ **ဇညဇညံ ဝိယာ**တိ စောက္ခစောက္ခံ[2] ဝိယ မနာပမနာပံ ဝိယ။ အပိစ ဝဓုကာပဏ္ဏာကာရံ ဝိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝဓုကာ**တိ ဇနေတ္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿာ နီယမာနံ ပဏ္ဏာကာရံ ဇညံ၊ ဥဘယတ္ထာပိ အာဒရဝသေန ဝါ ပသံသာဝသေန ဝါ ပုနရုတ္တံ။ “ဇညဇညံ ဗျာ”တိပိ ပါဌော။

အပါပုရိတွာတိ ဝိဝရိတွာ။ **တဿ သဟ ဒဿနေန အမနာပတာ စ သဏ္ဌဟေယျာ**တိ တဿ ကုဏပဿ ဒဿနေန သဟေဝ တဿ ဇနဿ

၁-ပသုသူကရာဒီနံ (သျာ) ၂-မောက္ခမောက္ခံ (သျာ)

amanāpatā tiṭṭheyya. **Amanāpatā**ti ca “amanāpaṁ idan”ti uppannacittacetasikānametaṁ adhivacanaṁ. Esa nayo **paṭikulyajegucchatāsu. Jighacchitānampī**ti chātānampi. **Na bhottukamyatā assā**ti bhuñjitukāmatā na bhaveyya. **Pageva suhitānan**ti dhātānaṁ[1] pana paṭhamatarameva bhuñjitukāmatā na bhaveyyāti vuttaṁ hoti.

Tatrāyaṁ upamāsaṁsandanā—parisuddhakaṁsapātisadisaṁ imassa pabbajjāliṅgaṁ, kuṇaparacanaṁ viya icchāvacarānaṁ appahānaṁ, aparakaṁsapātiyā paṭikujjhanaṁ viya āraññikaṅgādīhi icchāvacarappaṭicchādanaṁ, kaṁsapātiṁ vivaritvā kuṇapadassanena janassa amanāpatā viya āraññikaṅgādīni anādiyitvā icchāvacaradassanena sabrahmacārīnaṁ asakkārakaraṇāditāti.

62. Sukkapakkhe pana **kiñcāpī**ti anuggahapasaṁsāvacanaṁ, tena āraññikattaṁ anuggaṇhāti, icchāvacarappahānaṁ pasaṁsati. **Nemantaniko**ti nimantanapaṭiggāhako. **Vicitakāḷakan**ti vicinitvā apanītakāḷakaṁ. **Anekasūpaṁ anekabyañjananti** ettha **sūpo** nāma hatthahāriyo vuccati, **byañjanan**ti uttaribhaṅgaṁ, tena macchamaṁsamuggasūpādīhi anekasūpaṁ, nānappakāramaṁsādibyañjanehi anekabyañjananti vuttaṁ hoti. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

Upamāsaṁsandane ca sālivarabhattaracanaṁ viya icchāvacarappahānaṁ, aparakaṁsapātiyā paṭikujjhanaṁ viya appicchatāsamuṭṭhānehi gāmantavihārādīhi icchāvacarappahānappaṭicchādakaṁ, kaṁsapātiṁ vivaritvā sālivarabhattadassanena janassa manāpatā viya gāmantavihārādīni anādiyitvā icchāvacarappahānadassanena sabrahmacārīnaṁ sakkārakaraṇāditā veditabbā.

63. **Upamā maṁ āvuso Sāriputta paṭibhātī**ti mayhaṁ āvuso Sāriputta upamā upaṭṭhāti, ekaṁ upamaṁ vatthukāmo ahanti adhippāyo. **Paṭibhātu tan**ti tuyhaṁ paṭibhātu upaṭṭhātu, vada tvanti adhippāyo. **Ekamidāhan**ti ettha **idā**ti nipātamattaṁ, ekasmiṁ samaye ahanti vuttaṁ hoti, bhummatthe upayogavacanaṁ. **Rājagahe viharāmi Giribbaje**ti **Rājagahan**ti tassa nagarassa nāmaṁ. Samantato pana giriparikkhepena vajo viya saṇṭhitattā **Giribbajan**ti vuccati. Tasmiṁ nagare viharāmi, taṁ nissāya

1. Achātānaṁ (Ka), chātānaṁ (Syā)

အမနာပတာ တိဋ္ဌေယျ။ **အမနာပတာ**တိ စ “အမနာပံ ဣဒ”န္တိ ဥပ္ပန္နစိတ္တစေတသိကာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဧသ နယော **ပဋိကုလျဇေဂုစ္ဆတာသု။ ဇိဃစ္ဆိတာနမ္ပီ**တိ ဆာတာနမ္ပိ။ **န ဘောတ္တုကမျတာ အဿာ**တိ ဘုဉ္ဇိတုကာမတာ န ဘဝေယျ။ **ပဂေဝ သုဟိတာန**န္တိ ဓာတာနံ[1] ပန ပဌမတရမေဝ ဘုဉ္ဇိတုကာမတာ န ဘဝေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တတြာယံ ဥပမာသံသန္ဒနာ—ပရိသုဒ္ဓကံသပါတိသဒိသံ ဣမဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာလိင်္ဂံ၊ ကုဏပရစနံ ဝိယ ဣစ္ဆာဝစရာနံ အပ္ပဟာနံ၊ အပရကံသပါတိယာ ပဋိကုဇ္ဇနံ ဝိယ အာရညိကင်္ဂါဒီဟိ ဣစ္ဆာဝစရပ္ပဋိစ္ဆာဒနံ၊ ကံသပါတိံ ဝိဝရိတွာ ကုဏပဒဿနေန ဇနဿ အမနာပတာ ဝိယ အာရညိကင်္ဂါဒီနိ အနာဒိယိတွာ ဣစ္ဆာဝစရဒဿနေန သဗြဟ္မစာရီနံ အသက္ကာရကရဏာဒိတာတိ။

၆၂။ သုက္ကပက္ခေ ပန **ကိဉ္စာပီ**တိ အနုဂ္ဂဟပသံသာဝစနံ၊ တေန အာရညိကတ္တံ အနုဂ္ဂဏှာတိ၊ ဣစ္ဆာဝစရပ္ပဟာနံ ပသံသတိ။ **နေမန္တနိကော**တိ နိမန္တနပဋိဂ္ဂါဟကော။ **ဝိစိတကာဠက**န္တိ ဝိစိနိတွာ အပနီတကာဠကံ။ **အနေကသူပံ အနေကဗျဉ္ဇန**န္တိ ဧတ္ထ **သူပေါ** နာမ ဟတ္ထဟာရိယော ဝုစ္စတိ၊ **ဗျဉ္ဇန**န္တိ ဥတ္တရိဘင်္ဂံ၊ တေန မစ္ဆမံသမုဂ္ဂသူပါဒီဟိ အနေကသူပံ၊ နာနပ္ပကာရမံသာဒိဗျဉ္ဇနေဟိ အနေကဗျဉ္ဇနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဥပမာသံသန္ဒနေ စ သာလိဝရဘတ္တရစနံ ဝိယ ဣစ္ဆာဝစရပ္ပဟာနံ၊ အပရကံသပါတိယာ ပဋိကုဇ္ဇနံ ဝိယ အပ္ပိစ္ဆတာသမုဋ္ဌာနေဟိ ဂါမန္တဝိဟာရာဒီဟိ ဣစ္ဆာဝစရပ္ပဟာနပ္ပဋိစ္ဆာဒကံ၊ ကံသပါတိံ ဝိဝရိတွာ သာလိဝရဘတ္တဒဿနေန ဇနဿ မနာပတာ ဝိယ ဂါမန္တဝိဟာရာဒီနိ အနာဒိယိတွာ ဣစ္ဆာဝစရပ္ပဟာနဒဿနေန သဗြဟ္မစာရီနံ သက္ကာရကရဏာဒိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၆၃။ **ဥပမာ မံ အာဝုသော သာရိပုတ္တ ပဋိဘာတီ**တိ မယှံ အာဝုသော သာရိပုတ္တ ဥပမာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဧကံ ဥပမံ ဝတ္ထုကာမော အဟန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **ပဋိဘာတု တ**န္တိ တုယှံ ပဋိဘာတု ဥပဋ္ဌာတု၊ ဝဒ တွန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **ဧကမိဒါဟ**န္တိ ဧတ္ထ **ဣဒါ**တိ နိပါတမတ္တံ၊ ဧကသ္မိံ သမယေ အဟန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘုမ္မတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ **ရာဇဂဟေ ဝိဟရာမိ ဂိရိဗ္ဗဇေ**တိ **ရာဇဂဟ**န္တိ တဿ နဂရဿ နာမံ။ သမန္တတော ပန ဂိရိပရိက္ခေပေန ဝဇော ဝိယ သဏ္ဌိတတ္တာ **ဂိရိဗ္ဗဇ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ နဂရေ ဝိဟရာမိ၊ တံ နိဿာယ

၁-အဆာတာနံ (က)၊ ဆာတာနံ (သျာ)

aham viharāmīti vuttaṁ hoti. **Atha khvāhan**ti atha kho ahaṁ. Ettha ca **athā**ti aññādhikāravacanārambhe nipāto. **Kho**ti padapūraṇamatte. **Pubbaṇhasamayan**ti divasassa pubbabhāgasamayaṁ, pubbaṇhasamayeti attho, pubbaṇhe vā samayaṁ pubbaṇhasamayaṁ, pubbaṇhe ekaṁ khaṇanti vuttaṁ hoti, evaṁ accantasaṁyoge upayogavacanaṁ labbhati. **Nivāsetvā**ti paridahitvā, vihāranivāsanaparivattanavasenetaṁ veditabbaṁ. Gāmappavesanatthāya vā saṇṭhapetvā nivāsanavasena, na hi so tato pubbe anivattho ahosi.

Pattacīvaramādāyāti pattaṁ hatthena cīvaraṁ kāyena ādiyitvā. **Piṇḍāyā**ti piṇḍapātatthāya. **Samītī**ti tassa nāmaṁ. **Yānakāraputto**ti rathakāraputto. **Paṇḍuputto**ti paṇḍussa putto. **Ājīvako**ti naggasamaṇako. **Purāṇayānakāraputto**ti porāṇayānakārakulassa putto. **Paccupaṭṭhito**ti upagantvā ṭhito. **Vaṅkaṁ** nāma ekato kuṭilaṁ. **Jimhaṁ** nāma sappagatamaggasadisaṁ. **Dosan**ti phegguvisamagaṇṭhikādiṁ. **Yathā yathā**ti kālatthe nipāto, yadā yadā yasmiṁ yasmiṁ kāleti vuttaṁ hoti. **Tathā tathā**ti ayampi kālatthoyeva, tasmiṁ tasmiṁ kāleti vuttaṁ hoti. So attano suttānulomena cintesi, itaro tena cintitakkhaṇe cintitaṭṭhānameva tacchati. **Attamano**ti sakamano tuṭṭhamano pītisomanassehi gahitamano. **Attamanavācaṁ nicchāresī**ti attamanatāya vācaṁ, attamanabhāvassa vā yuttaṁ vācaṁ nicchāresi udīrayi, pabyaharīti vuttaṁ hoti. **Hadayā hadayaṁ maññe aññāyā**ti cittena cittaṁ jānitvā viya.

Assaddhāti Buddhadhammasaṁghesu saddhāvirahitā. **Jīvikatthā**ti iṇabhayādīhi pīḷitā bahi jīvituṁ asakkontā idha jīvikatthikā hutvā. **Na saddhā**ti na saddhāya. **Saṭhā māyāvino**ti māyāsāṭheyyehi yuttā. **Ketabino**ti[1] sikkhitakerāṭikā, nipphannathāmagatasāṭheyyāti vuttaṁ hoti. Sāṭheyyañhi abhūtaguṇadassanato abhūtabhaṇḍaguṇadassanasamaṁ katvā “kerāṭiyan”ti vuccati. **Unnaḷā**ti uggatanaḷā, uṭṭhitatucchamānāti vuttaṁ

1. Keṭubhinoti (bahūsu)

အဟံ ဝိဟရာမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အထ ခွါဟ**န္တိ အထ ခေါ အဟံ။ ဧတ္ထ စ **အထာ**တိ အညာဓိကာရဝစနာရမ္ဘေ နိပါတော။ **ခေါ**တိ ပဒပူရဏမတ္တေ။ **ပုဗ္ဗဏှသမယ**န္တိ ဒိဝသဿ ပုဗ္ဗဘာဂသမယံ၊ ပုဗ္ဗဏှသမယေတိ အတ္ထော၊ ပုဗ္ဗဏှေ ဝါ သမယံ ပုဗ္ဗဏှသမယံ၊ ပုဗ္ဗဏှေ ဧကံ ခဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဧဝံ အစ္စန္တသံယောဂေ ဥပယောဂဝစနံ လဗ္ဘတိ။ **နိဝါသေတွာ**တိ ပရိဒဟိတွာ၊ ဝိဟာရနိဝါသနပရိဝတ္တနဝသေနေတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဂါမပ္ပဝေသနတ္ထာယ ဝါ သဏ္ဌပေတွာ နိဝါသနဝသေန၊ န ဟိ သော တတော ပုဗ္ဗေ အနိဝတ္ထော အဟောသိ။

ပတ္တစီဝရမာဒါယာတိ ပတ္တံ ဟတ္ထေန စီဝရံ ကာယေန အာဒိယိတွာ။ **ပိဏ္ဍာယာ**တိ ပိဏ္ဍပါတတ္ထာယ။ **သမီတီ**တိ တဿ နာမံ။ **ယာနကာရပုတ္တော**တိ ရထကာရပုတ္တော။ **ပဏ္ဍုပုတ္တော**တိ ပဏ္ဍုဿ ပုတ္တော။ **အာဇီဝကော**တိ နဂ္ဂသမဏကော။ **ပုရာဏယာနကာရပုတ္တော**တိ ပေါရာဏယာနကာရကုလဿ ပုတ္တော။ **ပစ္စုပဋ္ဌိတော**တိ ဥပဂန္တွာ ဌိတော။ **ဝင်္ကံ** နာမ ဧကတော ကုဋိလံ။ **ဇိမှံ** နာမ သပ္ပဂတမဂ္ဂသဒိသံ။ **ဒေါသ**န္တိ ဖေဂ္ဂုဝိသမဂဏ္ဌိကာဒိံ။ **ယထာ ယထာ**တိ ကာလတ္ထေ နိပါတော၊ ယဒါ ယဒါ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ကာလေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တထာ တထာ**တိ အယမ္ပိ ကာလတ္ထောယေဝ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သော အတ္တနော သုတ္တာနုလောမေန စိန္တေသိ၊ ဣတရော တေန စိန္တိတက္ခဏေ စိန္တိတဋ္ဌာနမေဝ တစ္ဆတိ။ **အတ္တမနော**တိ သကမနော တုဋ္ဌမနော ပီတိသောမနဿေဟိ ဂဟိတမနော။ **အတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေသီ**တိ အတ္တမနတာယ ဝါစံ, အတ္တမနဘာဝဿ ဝါ ယုတ္တံ ဝါစံ နိစ္ဆာရေသိ ဥဒီရယိ၊ ပဗျာဟရီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဟဒယာ ဟဒယံ မညေ အညာယာ**တိ စိတ္တေန စိတ္တံ ဇာနိတွာ ဝိယ။

အဿဒ္ဓါတိ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃေသု သဒ္ဓါဝိရဟိတာ။ **ဇီဝိကတ္ထာ**တိ ဣဏဘယာဒီဟိ ပီဠိတာ ဗဟိ ဇီဝိတုံ အသက္ကောန္တာ ဣဓ ဇီဝိကတ္ထိကာ ဟုတွာ။ **န သဒ္ဓါ**တိ န သဒ္ဓါယ။ **သဌာ မာယာဝိနော**တိ မာယာသာဌေယျေဟိ ယုတ္တာ။ **ကေတဗိနော**တိ[၁] သိက္ခိတကေရာဋိကာ၊ နိပ္ဖန္နထာမဂတသာဌေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာဌေယျဉှိ အဘူတဂုဏဒဿနတော အဘူတဘဏ္ဍဂုဏဒဿနသမံ ကတွာ “ကေရာဋိယ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ **ဥန္နဠာ**တိ ဥဂ္ဂတနဠာ၊ ဥဋ္ဌိတတုစ္ဆမာနာတိ ဝုတ္တံ

၁-ကေဋုဘိနောတိ (ဗဟူသု)

hoti. **Capalā**ti pattacīvaramaṇḍanādinā cāpallena yuttā. **Mukharā**ti mukhakharā, kharavacanāti vuttaṁ hoti, **vikiṇṇavācā**ti asaṁyatavacanā, divasampi niratthakavacanappalāpino. **Indriyesu aguttadvārā**ti chasu indriyesu asaṁvutakammadvārā. **Bhojane amattaññuno**ti bhojane yā mattā jānitabbā pariyesanapaṭiggahaṇaparibhogesu yuttatā, tassā ajānanakā. **Jāgariyaṁ ananuyuttā**ti jāgare ananuyuttā. **Sāmaññe anapekkhavanto**ti samaṇadhamme nirapekkhā, dhammānudhammappaṭipattirahitāti attho. **Sikkhāya na tibbagāravā**ti sikkhāpadesu bahulagāravā na honti, āpattivītikkamabahulā vā. **Bāhulikā**ti-ādi dhammadāyāde vuttaṁ, **kusītā**ti-ādi bhayabherave. **Dhammapariyāyenā**ti dhammadesanāya.

Saddhā agārasmāti pakatiyāpi saddhā, pabbajitāpi saddhāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā. **Pivanti maññe ghasanti maññe**ti pivanti viya ghasanti[1] viya. Attamanavācaṁ nicchārentā vacasā pivanti viya, abbhanumodantā manasā ghasanti viya. **Sādhu vatā**ti sundaraṁ vata. **Sabrahmacārī**ti rassampi vaṭṭati dīghampi. Rasse sati Sāriputtassa upari hoti, dīghe sati sabrahmacārīnaṁ. Yadā Sāriputtassa upari hoti, tadā sabrahmacāri Sāriputto amhe akusalā vuṭṭhāpetvāti attho. Yadā sabrahmacārīnaṁ, tadā sabrahmacārayo akusalā vuṭṭhāpetvāti attho. **Daharo**ti taruṇo. **Yuvā**ti yobbanabhāve ṭhito. **Maṇḍanakajātiko**ti alaṅkarakasabhāvo, tattha koci taruṇopi yuvā na hoti yathā atitaruṇo, koci yuvāpi maṇḍanakajātiko na hoti yathā upasantasabhāvo, ālasiyabyasanādīhi vā abhibhūto, idha pana daharo ceva yuvā ca maṇḍanakajātiko ca adhippeto, tasmā evamāha. **Uppalādīni** lokasammatattā vuttāni. **Itiha te**ti evaṁ te. **Ubho mahānāgā**ti dvepi mahānāgā, dvepi hi ete aggasāvakā "mahānāgā"ti vuccanti. Tatrāyaṁ vacanattho, chandādīhi na gacchantīti **nāgā,** tena tena maggena pahīne kilese na āgacchantīti **nāgā,** nānappakārakaṁ āguṁ na karontīti **nāgā,** ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Mahāniddese[2] vuttanayeneva veditabbo. Api ca—

1. Gilanti (Sī, Syā)

2. Khu 7. 155 piṭṭhe.

ဟောတိ။ **စပလာ**တိ ပတ္တစီဝရမဏ္ဍနာဒိနာ စာပလ္လေန ယုတ္တာ။ **မုခရာ**တိ မုခခရာ၊ ခရဝစနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ **ဝိကိဏ္ဏဝါစာ**တိ အသံယတဝစနာ၊ ဒိဝသမ္ပိ နိရတ္ထကဝစနပ္ပလာပိနော။ **ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရာ**တိ ဆသု ဣန္ဒြိယေသု အသံဝုတကမ္မဒွါရာ။ **ဘောဇနေ အမတ္တညုနော**တိ ဘောဇနေ ယာ မတ္တာ ဇာနိတဗ္ဗာ ပရိယေသနပဋိဂ္ဂဟဏပရိဘောဂေသု ယုတ္တတာ၊ တဿာ အဇာနနကာ။ **ဇာဂရိယံ အနနုယုတ္တာ**တိ ဇာဂရေ အနနုယုတ္တာ။ **သာမညေ အနပေက္ခဝန္တော**တိ သမဏဓမ္မေ နိရပေက္ခာ၊ ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိရဟိတာတိ အတ္ထော။ **သိက္ခာယ န တိဗ္ဗဂါရဝါ**တိ သိက္ခာပဒေသု ဗဟုလဂါရဝါ န ဟောန္တိ, အာပတ္တိဝီတိက္ကမဗဟုလာ ဝါ။ **ဗာဟုလိကာ**တိအာဒိ ဓမ္မဒါယာဒေ ဝုတ္တံ၊ **ကုသီတာ**တိအာဒိ ဘယဘေရဝေ။ **ဓမ္မပရိယာယေနာ**တိ ဓမ္မဒေသနာယ။

သဒ္ဓါ အဂါရသ္မာတိ ပကတိယာပိ သဒ္ဓါ၊ ပဗ္ဗဇိတာပိ သဒ္ဓါယ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတာ။ **ပိဝန္တိ မညေ ဃသန္တိ မညေ**တိ ပိဝန္တိ ဝိယ ဃသန္တိ[1] ဝိယ။ အတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေန္တာ ဝစသာ ပိဝန္တိ ဝိယ၊ အဗ္ဘာနုမောဒန္တာ မနသာ ဃသန္တိ ဝိယ။ **သာဓု ဝတာ**တိ သုန္ဒရံ ဝတ။ **သဗြဟ္မစာရီ**တိ ရဿမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ ဒီဃမ္ပိ။ ရဿေ သတိ သာရိပုတ္တဿ ဥပရိ ဟောတိ၊ ဒီဃေ သတိ သဗြဟ္မစာရီနံ။ ယဒါ သာရိပုတ္တဿ ဥပရိ ဟောတိ၊ တဒါ သဗြဟ္မစာရိ သာရိပုတ္တော အမှေ အကုသလာ ဝုဋ္ဌာပေတွာတိ အတ္ထော။ ယဒါ သဗြဟ္မစာရီနံ၊ တဒါ သဗြဟ္မစာရယော အကုသလာ ဝုဋ္ဌာပေတွာတိ အတ္ထော။ **ဒဟရော**တိ တရုဏော။ **ယုဝါ**တိ ယောဗ္ဗနဘာဝေ ဌိတော။ **မဏ္ဍနကဇာတိကော**တိ အလင်္ကာရကသဘာဝေါ၊ တတ္ထ ကောစိ တရုဏောပိ ယုဝါ န ဟောတိ ယထာ အတိတရုဏော၊ ကောစိ ယုဝါပိ မဏ္ဍနကဇာတိကော န ဟောတိ ယထာ ဥပသန္တသဘာဝေါ၊ အာလသိယဗျသနာဒီဟိ ဝါ အဘိဘူတော၊ ဣဓ ပန ဒဟရော စေဝ ယုဝါ စ မဏ္ဍနကဇာတိကော စ အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဥပ္ပလာ**ဒီနိ လောကသမ္မတတ္တာ ဝုတ္တာနိ။ **ဣတိဟ တေ**တိ ဧဝံ တေ။ **ဥဘော မဟာနာဂါ**တိ ဒွေပိ မဟာနာဂါ၊ ဒွေပိ ဟိ ဧတေ အဂ္ဂသာဝကာ “မဟာနာဂါ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော၊ ဆန္ဒာဒီဟိ န ဂစ္ဆန္တီတိ **နာဂါ**၊ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟီနေ ကိလေသေ န အာဂစ္ဆန္တီတိ **နာဂါ**၊ နာနပ္ပကာရကံ အာဂုံ န ကရောန္တီတိ **နာဂါ**၊ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန မဟာနိဒ္ဒေသေ[2] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိ စ—

၁-ဂိလန္တိ (သီ၊ သျာ)

၂-ခု ၇-၁၅၅-ပိဋ္ဌေ။

“Āguṁ na karoti kiñci loke,
Sabbasaṁyoge visajja bandhanāni.
Sabbattha na sajjatī vimutto,
Nāgo tādi pavuccate tathattā”ti[1]—

Evamettha attho veditabbo. Mahantā nāgā **mahānāgā,** aññehi khīṇāsavanāgehi pujjatarā ca pāsaṁsatarā cāti attho. **Aññamaññassā**ti añño aññassa. **Samanumodiṁsū**ti samaṁ anumodiṁsu. Tattha imāya upamāya Mahāmoggallāno anumodi, paṭibhātu taṁ āvusoti Dhammasenāpati. Tena vuttaṁ “aññamaññassa subhāsitaṁ samanumodiṁsū”ti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Anaṅgaṇasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Ākaṅkheyyasuttavaṇṇanā

64. **Evaṁ me sutan**ti Ākaṅkheyyasuttaṁ. Tattha **sampannasīlā**ti tividhaṁ sampannaṁ paripuṇṇasamaṅgimadhuravasena. Tattha—

“Sampannaṁ sālikedāraṁ, suvā bhuñjanti kosiya.
Paṭivedemi te brahme, na naṁ vāretumussahe”ti[2]—

Idaṁ **paripuṇṇasampannaṁ** nāma. “Iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto upāgato samupāgato upapanno sampanno samannāgato”ti[3] idaṁ **samaṅgisampannaṁ** nāma. “Imissā bhante mahāpathaviyā heṭṭhimatalaṁ sampannaṁ, seyyathāpi khuddamadhuṁ aneḷakaṁ, evamassādan”ti[4] idaṁ **madhurasampannaṁ** nāma. Idha pana paripuṇṇasampannampi samaṅgisampannampi vaṭṭati. Tasmā sampannasīlāti paripuṇṇasīlā hutvātipi sīlasamaṅgino hutvātipi evamettha attho veditabbo. **Sīlan**ti kenaṭṭhena sīlaṁ. Sīlanaṭṭhena **sīlaṁ**? Tassa vitthārakathā Visuddhimagge vuttā.

---

1. Khu 1. 359 piṭṭhe.
2. Khu 5. 276 piṭṭhe.
3. Abhi 2. 255 piṭṭhe.
4. Vi 1. 8 piṭṭhe.

“အာဂုံ န ကရောတိ ကိဉ္စိ လောကေ၊
သဗ္ဗသံယောဂေ ဝိသဇ္ဇ ဗန္ဓနာနိ။
သဗ္ဗတ္ထ န သဇ္ဇတီ ဝိမုတ္တော၊
နာဂေါ တာဒိ ပဝုစ္စတေ တထတ္တာ”တိ[၁]—

ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ မဟန္တာ နာဂါ **မဟာနာဂါ**၊ အညေဟိ ခီဏာသဝနာဂေဟိ ပုဇ္ဇတရာ စ ပါသံသတရာ စာတိ အတ္ထော။ **အညမညဿာ**တိ အညော အညဿ။ **သမနုမောဒိံသူ**တိ သမံ အနုမောဒိံသု။ တတ္ထ ဣမာယ ဥပမာယ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော အနုမောဒိ၊ ပဋိဘာတု တံ အာဝုသောတိ ဓမ္မသေနာပတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အညမညဿ သုဘာသိတံ သမနုမောဒိံသူ”တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အနင်္ဂဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-အာကင်္ခေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၄။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** အာကင်္ခေယျသုတ္တံ။ တတ္ထ **သမ္ပန္နသီလာ**တိ တိဝိဓံ သမ္ပန္နံ ပရိပုဏ္ဏသမင်္ဂိမဓုရဝသေန။ တတ္ထ—

“သမ္ပန္နံ သာလိကေဒါရံ၊ သုဝါ ဘုဉ္ဇန္တိ ကောသိယ။
ပဋိဝေဒေမိ တေ ဗြဟ္မေ၊ န နံ ဝါရေတုမုဿဟေ”တိ[၂]—

ဣဒံ **ပရိပုဏ္ဏသမ္ပန္နံ** နာမ။ “ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပါဂတော သမုပါဂတော ဥပပန္နော သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော”တိ[၃] ဣဒံ **သမင်္ဂိသမ္ပန္နံ** နာမ။ “ဣမိဿာ ဘန္တေ မဟာပထဝိယာ ဟေဋ္ဌိမတလံ သမ္ပန္နံ၊ သေယျထာပိ ခုဒ္ဒမဓုံ အနေဠကံ၊ ဧဝမဿာဒ”န္တိ[၄] ဣဒံ **မဓုရသမ္ပန္နံ** နာမ။ ဣဓ ပန ပရိပုဏ္ဏသမ္ပန္နမ္ပိ သမင်္ဂိသမ္ပန္နမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ တသ္မာ သမ္ပန္နသီလာတိ ပရိပုဏ္ဏသီလာ ဟုတွာတိပိ သီလသမင်္ဂိနော ဟုတွာတိပိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သီလန္တိ** ကေနဋ္ဌေန သီလံ။ သီလနဋ္ဌေန **သီလံ**? တဿ ဝိတ္ထာရကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာ။

၁-ခု ၁-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၅-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၁-၈-ပိဋ္ဌေ။

Tattha “paripuṇṇasīlā”ti iminā atthena khettadosavigamena khettapāripūrī viya sīladosavigamena sīlapāripūrī vuttā hoti. Yathā hi khettaṁ bījakhaṇḍaṁ vappakhaṇḍaṁ udakakhaṇḍaṁ ūsakhaṇḍanti[1] catudosasamannāgataṁ aparipūraṁ hoti.

Tattha **bījakhaṇḍaṁ** nāma yattha antarantarā bījāni khaṇḍāni vā pūtīni vā honti, tāni yattha pavanti, tattha sassaṁ na uṭṭheti, khettaṁ khaṇḍaṁ hoti. **Vappakhaṇḍaṁ** nāma yattha akusalo bījāni vapanto antarantarā nipāteti. Evañhi sabbattha sassaṁ na uṭṭheti, khettaṁ khaṇḍaṁ hoti. **Udakakhaṇḍaṁ** nāma yattha katthaci udakaṁ atibahu vā na vā hoti, tatrāpi hi sassāni na uṭṭhenti, khettaṁ khaṇḍaṁ hoti. **Ūsakhaṇḍaṁ** nāma yattha kassako kismiñci padese naṅgalena bhūmiṁ cattāro pañca vāre kasanto atigambhīraṁ karoti, tato ūsaṁ uppajjati, tatrāpi hi sassaṁ na uṭṭheti, khettaṁ khaṇḍaṁ hoti, tādisaṁ ca khettaṁ na mahapphalaṁ hoti na mahānisaṁsaṁ, tatrāpi hi bahumpi vapitvā appaṁ labhati. Imesaṁ pana catunnaṁ dosānaṁ vigamā khettaṁ paripuṇṇaṁ hoti. Tādisaṁ ca khettaṁ mahapphalaṁ hoti mahānisaṁsaṁ. Evameva khaṇḍaṁ chiddaṁ sabalaṁ kammāsanti catudosasamannāgataṁ sīlaṁ aparipūraṁ hoti. Tādisaṁ ca sīlaṁ na mahapphalaṁ hoti na mahānisaṁsaṁ. Imesaṁ pana catunnaṁ dosānaṁ vigamā sīlakhettaṁ paripuṇṇaṁ hoti, tādisaṁ ca sīlaṁ mahapphalaṁ hoti mahānisaṁsaṁ.

“Sīlasamaṅgino”ti iminā panatthena sīlena samaṅgibhūtā samodhānaṁ gatā samannāgatā hutvā viharathāti idameva vuttaṁ hoti. Tattha dvīhi kāraṇehi sampannasīlatā hoti sīlavipattiyā ca ādīnavadassanena sīlasampattiyā ca ānisaṁsadassanena. Tadubhayampi Visuddhimagge vitthāritaṁ.

Tattha “sampannasīlā”ti ettāvatā kira Bhagavā catupārisuddhisīlaṁ uddisitvā “pātimokkhasaṁvarasaṁvutā”ti iminā tattha jeṭṭhakasīlaṁ vitthāretvā dassesīti Dīpavihāravāsī Sumatthero āha. Antevāsiko panassa Tepiṭakacūḷanāgatthero āha—ubhayatthāpi pātimokkhasaṁvaro Bhagavatā vutto, pātimokkhasaṁvaroyeva hi sīlaṁ. Itarāni pana tīṇi sīlanti vuttaṭṭhānaṁ nāma atthīti ananujānanto vatvā

1. Usakhaṇḍanti (Ka)

တတ္ထ ‘‘ပရိပုဏ္ဏသီလာ’’တိ ဣမိနာ အတ္ထေန ခေတ္တဒေါသဝိဂမေန ခေတ္တပါရိပူရီ ဝိယ သီလဒေါသဝိဂမေန သီလပါရိပူရီ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ခေတ္တံ ဗီဇခဏ္ဍံ ဝပ္ပခဏ္ဍံ ဥဒကခဏ္ဍံ ဦသခဏ္ဍန္တိ[1] စတုဒေါသသမန္နာဂတံ အပရိပူရံ ဟောတိ။

တတ္ထ **ဗီဇခဏ္ဍံ** နာမ ယတ္ထ အန္တရန္တရာ ဗီဇာနိ ခဏ္ဍာနိ ဝါ ပူတီနိ ဝါ ဟောန္တိ၊ တာနိ ယတ္ထ ဝပန္တိ၊ တတ္ထ သဿံ န ဥဋ္ဌေတိ၊ ခေတ္တံ ခဏ္ဍံ ဟောတိ။ **ဝပ္ပခဏ္ဍံ** နာမ ယတ္ထ အကုသလော ဗီဇာနိ ဝပန္တော အန္တရန္တရာ နိပါတေတိ။ ဧဝဉှိ သဗ္ဗတ္ထ သဿံ န ဥဋ္ဌေတိ၊ ခေတ္တံ ခဏ္ဍံ ဟောတိ။ **ဥဒကခဏ္ဍံ** နာမ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဥဒကံ အတိဗဟု ဝါ န ဝါ ဟောတိ၊ တတြာပိ ဟိ သဿာနိ န ဥဋ္ဌေန္တိ၊ ခေတ္တံ ခဏ္ဍံ ဟောတိ။ **ဦသခဏ္ဍံ** နာမ ယတ္ထ ကဿကော ကိသ္မိဉ္စိ ပဒေသေ နင်္ဂလေန ဘူမိံ စတ္တာရော ပဉ္စ ဝါရေ ကသန္တော အတိဂမ္ဘီရံ ကရောတိ၊ တတော ဦသံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတြာပိ ဟိ သဿံ န ဥဋ္ဌေတိ၊ ခေတ္တံ ခဏ္ဍံ ဟောတိ၊ တာဒိသံ စ ခေတ္တံ န မဟပ္ဖလံ ဟောတိ န မဟာနိသံသံ၊ တတြာပိ ဟိ ဗဟုမ္ပိ ဝပိတွာ အပ္ပံ လဘတိ။ ဣမေသံ ပန စတုန္နံ ဒေါသာနံ ဝိဂမာ ခေတ္တံ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ။ တာဒိသံ စ ခေတ္တံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ မဟာနိသံသံ။ ဧဝမေဝ ခဏ္ဍံ ဆိဒ္ဒံ သဗလံ ကမ္မာသန္တိ စတုဒေါသသမန္နာဂတံ သီလံ အပရိပူရံ ဟောတိ။ တာဒိသံ စ သီလံ န မဟပ္ဖလံ ဟောတိ န မဟာနိသံသံ။ ဣမေသံ ပန စတုန္နံ ဒေါသာနံ ဝိဂမာ သီလခေတ္တံ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ၊ တာဒိသံ စ သီလံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ မဟာနိသံသံ။

“သီလသမင်္ဂိနော”တိ ဣမိနာ ပနတ္ထေန သီလေန သမင်္ဂိဘူတာ သမောဓာနံ ဂတာ သမန္နာဂတာ ဟုတွာ ဝိဟရထာတိ ဣဒမေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒွီဟိ ကာရဏေဟိ သမ္ပန္နသီလတာ ဟောတိ သီလဝိပတ္တိယာ စ အာဒီနဝဒဿနေန သီလသမ္ပတ္တိယာ စ အာနိသံသဒဿနေန။ တဒုဘယမ္ပိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတံ။

တတ္ထ “သမ္ပန္နသီလာ”တိ ဧတ္တာဝတာ ကိရ ဘဂဝါ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဥဒ္ဒိသိတွာ ‘‘ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ”တိ ဣမိနာ တတ္ထ ဇေဋ္ဌကသီလံ ဝိတ္ထာရေတွာ ဒဿေသီတိ ဒီပဝိဟာရဝါသီ သုမတ္ထေရော အာဟ။ အန္တေဝါသိကော ပနဿ တေပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော အာဟ—ဥဘယတ္ထာပိ ပါတိမောက္ခသံဝရော ဘဂဝတာ ဝုတ္တော၊ ပါတိမောက္ခသံဝရောယေဝ ဟိ သီလံ။ ဣတရာနိ ပန တီဏိ သီလန္တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနံ နာမ အတ္ထီတိ အနနုဇာနန္တော ဝတွာ

၁-ဥသခဏ္ဍန္တိ (က)

āha—“indriyasaṁvaro nāma chadvārarakkhāmattakameva, ājīvapārisuddhi dhammena samena paccayuppattimattakaṁ, paccayanissitaṁ paṭiladdhapaccaye idamatthanti paccavekkhitvā paribhuñjanamattakaṁ. Nippariyāyena pātimokkhasaṁvarova sīlaṁ. Yassa so bhinno, ayaṁ chinnasīso viya puriso hatthapāde sesāni rakkhissatīti na vattabbo. Yassa pana so arogo, ayaṁ acchinnasīso viya puriso jīvitaṁ sesāni puna pākatikāni katvā rakkhituṁ sakkoti. Tasmā ‘sampannasīlā’ti iminā pātimokkhasaṁvaraṁ uddisitvā ‘sampannapātimokkhā’ti tasseva vevacanaṁ vatvā taṁ vitthāretvā dassento ‘pātimokkhasaṁvarasaṁvutā’ti-ādimāhā”ti.

Tattha **pātimokkhasaṁvarasaṁvutā**ti pātimokkhasaṁvarena samannāgatā. **Ācāragocarasampannā**ti ācārena ca gocarena ca sampannā. **Aṇumattesū**ti appamattakesu. **Vajjesū**ti akusaladhammesu. **Bhayadassāvī**ti bhayadassino. **Samādāyā**ti sammā ādiyitvā. **Sikkhatha sikkhāpadesū**ti sikkhāpadesu taṁ taṁ sikkhāpadaṁ samādiyitvā sikkhatha. Api ca **samādāya sikkhatha sikkhāpadesū**ti yaṁkiñci sikkhākoṭṭhāsesu sikkhitabbaṁ kāyikaṁ vācasikañca, taṁ sabbaṁ samādāya sikkhathāti ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana sabbānetāni pātimokkhasaṁvarādīni padāni Visuddhimagge vuttāni.

65. **Ākaṅkheyya ce**ti idaṁ kasmā āraddhaṁ? Sīlānisaṁsadassanatthaṁ. Sacepi acirapabbajitānaṁ vā duppaññānaṁ vā evamassa “Bhagavā sīlaṁ pūrethāti vadati, ko nu kho sīlapūraṇe ānisaṁso, ko viseso, kā vaḍḍhī”ti. Tesaṁ sattarasa ānisaṁse dassetuṁ evamāha. Appeva nāma etaṁ[1] sabrahmacārīnaṁ piyamanāpatādi-āsavakkhayapariyosānaṁ ānisaṁsaṁ sutvāpi sīlaṁ paripūreyyunti visakaṇṭakavāṇijo viya. **Visakaṇṭakavāṇijo** nāma guḷavāṇijo vuccati.

So kira guḷaphāṇitakhaṇḍasakkharādīni sakaṭenādāya paccantagāmaṁ gantvā “visakaṇṭakaṁ gaṇhatha visakaṇṭakaṁ gaṇhathā”ti ugghosesi. Taṁ sutvā gāmikā “visaṁ nāma kakkhaḷaṁ, yo naṁ khādati, so marati, kaṇṭakampi vijjhitvā māreti, ubhopete kakkhaḷā, ko ettha ānisaṁso”ti gehadvārāni thakesuṁ, dārake ca palāpesuṁ. Taṁ disvā vāṇijo

1. Evaṁ (Sī)

အာဟ—“ဣန္ဒြိယသံဝရော နာမ ဆဒွါရရက္ခာမတ္တကမေဝ၊ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိ ဓမ္မေန သမေန ပစ္စယုပ္ပတ္တိမတ္တကံ၊ ပစ္စယနိဿိတံ ပဋိလဒ္ဓပစ္စယေ ဣဒမတ္ထန္တိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပရိဘုဉ္ဇနမတ္တကံ။ နိပ္ပရိယာယေန ပါတိမောက္ခသံဝရောဝ သီလံ။ ယဿ သော ဘိန္နော၊ အယံ ဆိန္နသီသော ဝိယ ပုရိသော ဟတ္ထပါဒေ သေသာနိ ရက္ခိဿတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ယဿ ပန သော အရောဂေါ၊ အယံ အစ္ဆိန္နသီသော ဝိယ ပုရိသော ဇီဝိတံ သေသာနိ ပုန ပါကတိကာနိ ကတွာ ရက္ခိတုံ သက္ကောတိ။ တသ္မာ ‘သမ္ပန္နသီလာ’တိ ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရံ ဥဒ္ဒိသိတွာ ‘သမ္ပန္နပါတိမောက္ခာ’တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ ဝတွာ တံ ဝိတ္ထာရေတွာ ဒဿေန္တော ‘ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ’တိအာဒိမာဟာ”တိ။

တတ္ထ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ**တိ ပါတိမောက္ခသံဝရေန သမန္နာဂတာ။ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နာ**တိ အာစာရေန စ ဂေါစရေန စ သမ္ပန္နာ။ **အဏုမတ္တေသူ**တိ အပ္ပမတ္တကေသု။ **ဝဇ္ဇေသူ**တိ အကုသလဓမ္မေသု။ **ဘယ-ဒဿာဝီ**တိ ဘယဒဿိနော။ **သမာဒါယာ**တိ သမ္မာ အာဒိယိတွာ။ **သိက္ခထ သိက္ခာပဒေသူ**တိ သိက္ခာပဒေသု တံ တံ သိက္ခာပဒံ သမာဒိယိတွာ သိက္ခထ။ အပိစ **သမာဒါယ သိက္ခထ သိက္ခာပဒေသူ**တိ ယံကိဉ္စိ သိက္ခာကောဋ္ဌာသေသု သိက္ခိတဗ္ဗံ ကာယိကံ ဝါစသိကဉ္စ၊ တံ သဗ္ဗံ သမာဒါယ သိက္ခထာတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန သဗ္ဗာနေတာနိ ပါတိမောက္ခသံဝရာဒီနိ ပဒါနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာနိ။

၆၅။ **အာကင်္ခေယျ စေ**တိ ဣဒံ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? သီလာနိသံသဒဿနတ္ထံ။ သစေပိ အစိရပဗ္ဗဇိတာနံ ဝါ ဒုပ္ပညာနံ ဝါ ဧဝမဿ “ဘဂဝါ သီလံ ပူရေထာတိ ဝဒတိ၊ ကော နု ခေါ သီလပူရဏေ အာနိသံသော၊ ကော ဝိသေသော၊ ကာ ဝဍ္ဎီ”တိ။ တေသံ သတ္တရသ အာနိသံသေ ဒဿေတုံ ဧဝမာဟ။ အပ္ပေဝ နာမ ဧတံ[1] သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယမနာပတာဒိအာသဝက္ခယပရိယောသာနံ အာနိသံသံ သုတွာပိ သီလံ ပရိပူရေယျုန္တိ ဝိသကဏ္ဋကဝါဏိဇော ဝိယ။ **ဝိသကဏ္ဋကဝါဏိဇော** နာမ ဂုဠဝါဏိဇော ဝုစ္စတိ။

သော ကိရ ဂုဠဖာဏိတခဏ္ဍသက္ခရာဒီနိ သကဋေနာဒါယ ပစ္စန္တဂါမံ ဂန္တွာ “ဝိသကဏ္ဋကံ ဂဏှထ ဝိသကဏ္ဋကံ ဂဏှထာ”တိ ဥဂ္ဃောသေသိ။ တံ သုတွာ ဂါမိကာ “ဝိသံ နာမ ကက္ခဠံ၊ ယော နံ ခါဒတိ၊ သော မရတိ၊ ကဏ္ဋကမ္ပိ ဝိဇ္ဈိတွာ မာရေတိ၊ ဥဘောပေတေ ကက္ခဠာ၊ ကော ဧတ္ထ အာနိသံသော”တိ ဂေဟဒွါရာနိ ထကေသုံ၊ ဒါရကေ စ ပလာပေသုံ။ တံ ဒိသွာ ဝါဏိဇော

၁-ဧဝံ (သီ)

“avohārakusalā ime gāmikā, handa ne upāyena gaṇhāpemī”ti “atimadhuraṁ gaṇhatha, atisāduṁ gaṇhatha, guḷaṁ phāṇitaṁ sakkharaṁ samagghaṁ labbhati, kūṭamāsakakūṭakahāpaṇādīhipi labbhatī”ti ugghosesi. Taṁ sutvā gāmikā haṭṭhatuṭṭhā āgantvā bahumpi mūlaṁ datvā gahesuṁ. Tattha vāṇijassa “visakaṇṭakaṁ gaṇhathā”ti ugghosanaṁ viya Bhagavato “sampannasīlā bhikkhave viharatha -pa- samādāya sikkhatha sikkhāpadesū”ti vacanaṁ. “Ubhopete kakkhaḷā, ko ettha ānisaṁso”ti gāmikānaṁ cintanaṁ viya Bhagavā “sampannasīlā viharathā”ti āha, “sīlaṁ ca nāmetaṁ kakkhaḷaṁ pharusaṁ khiḍḍādipaccanīkaṁ, ko nu kho sampannasīlānaṁ ānisaṁso”ti bhikkhūnaṁ cintanaṁ. Atha tassa vāṇijassa “atimadhuraṁ gaṇhathā”ti-ādivacanaṁ viya Bhagavato piyamanāpatādi-āsavakkhayapariyosānaṁ sattarasa-ānisaṁsappakāsanatthaṁ “ākaṅkheyya ce”ti-ādivacanaṁ veditabbaṁ.

Tattha **ākaṅkheyya ce**ti yadi ākaṅkheyya yadi iccheyya. **Piyo ca assan**ti piyacakkhūhi sampassitabbo, sinehuppattiyā padaṭṭhānabhūto bhaveyyanti vuttaṁ hoti. **Manāpo**ti tesaṁ manavaḍḍhanako, tesaṁ vā manena pattabbo, mettacittena pharitabboti vuttaṁ hoti. **Garū**ti tesaṁ garuṭṭhāniyo pāsāṇacchattasadiso. **Bhāvanīyo**ti “addhā ayamāyasmā jānaṁ jānāti passaṁ passatī”ti evaṁ sambhāvanīyo. **Sīlesvevassa paripūrakārī**ti catupārisuddhisīlesuyeva paripūrakārī assa, anūnena paripūritākārena samannāgato bhaveyyāti vuttaṁ hoti. **Ajjhattaṁ cetosamathamanuyutto**ti attano cittasamathe yutto, ettha hi ajjhattanti vā attanoti vā ekaṁ ekatthaṁ, byañjanameva nānaṁ. Bhummatthe panetaṁ samathanti upayogavacanaṁ. Anūti iminā upasaggena yoge siddhaṁ. **Anirākatajjhāno**ti bahi anīhaṭajjhāno, avināsitajjhāno vā, nīharaṇavināsatthañhi idaṁ nirākaraṇaṁ nāma. Thambhaṁ niraṁkatvā[1] nivātavuttīti-ādīsu cassa payogo daṭṭhabbo.

Vipassanāya samannāgatoti sattavidhāya anupassanāya yutto, sattavidhā **anupassanā** nāma aniccānupassanā dukkhānupassanā anattānupassanā nibbidānupassanā virāgānupassanā nirodhānupassanā paṭinissaggānupassanāti. Tā Visuddhimagge vitthāritā. **Brūhetā suññāgārānan**ti

---

1. Nirākatvā (?)

“အဝေါဟာရကုသလာ ဣမေ ဂါမိကာ၊ ဟန္ဒ နေ ဥပါယေန ဂဏှာပေမီ”တိ “အတိမဓုရံ ဂဏှထ၊ အတိသာဒုံ ဂဏှထ၊ ဂုဠံ ဖာဏိတံ သက္ခရံ သမဂ္ဃံ လဗ္ဘတိ၊ ကူဋမာသကကူဋကဟာပဏာဒီဟိပိ လဗ္ဘတီ”တိ ဥဂ္ဃောသေသိ။ တံ သုတွာ ဂါမိကာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ အာဂန္တွာ ဗဟုမ္ပိ မူလံ ဒတွာ ဂဟေသုံ။ တတ္ထ ဝါဏိဇဿ “ဝိသကဏ္ဋကံ ဂဏှထာ”တိ ဥဂ္ဃောသနံ ဝိယ ဘဂဝတော “သမ္ပန္နသီလာ ဘိက္ခဝေ ဝိဟရထ။ပ။ သမာဒါယ သိက္ခထ သိက္ခာပဒေသူ”တိ ဝစနံ။ “ဥဘောပေတေ ကက္ခဠာ၊ ကော ဧတ္ထ အာနိသံသော”တိ ဂါမိကာနံ စိန္တနံ ဝိယ ဘဂဝါ “သမ္ပန္နသီလာ ဝိဟရထာ”တိ အာဟ၊ “သီလံ စ နာမေတံ ကက္ခဠံ ဖရုသံ ခိဍ္ဍာဒိပစ္စနီကံ၊ ကော နု ခေါ သမ္ပန္နသီလာနံ အာနိသံသော”တိ ဘိက္ခူနံ စိန္တနံ။ အထ တဿ ဝါဏိဇဿ “အတိမဓုရံ ဂဏှထာ”တိအာဒိဝစနံ ဝိယ ဘဂဝတော ပိယမနာပတာဒိအာသဝက္ခယပရိယောသာနံ သတ္တရသအာနိသံသပ္ပကာသနတ္ထံ “အာကင်္ခေယျ စေ”တိအာဒိဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ **အာကင်္ခေယျ စေ**တိ ယဒိ အာကင်္ခေယျ ယဒိ ဣစ္ဆေယျ။ **ပိယော စ အဿ**န္တိ ပိယစက္ခူဟိ သမ္ပဿိတဗ္ဗော၊ သိနေဟုပ္ပတ္တိယာ ပဒဋ္ဌာနဘူတော ဘဝေယျန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မနာပေါ**တိ တေသံ မနဝဍ္ဎနကော၊ တေသံ ဝါ မနေန ပတ္တဗ္ဗော၊ မေတ္တစိတ္တေန ဖရိတဗ္ဗောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဂရူ**တိ တေသံ ဂရုဋ္ဌာနိယော ပါသာဏစ္ဆတ္တသဒိသော။ **ဘာဝနီယော**တိ “အဒ္ဓါ အယမာယသ္မာ ဇာနံ ဇာနာတိ ပဿံ ပဿတီ”တိ ဧဝံ သမ္ဘာဝနီယော။ **သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေသုယေဝ ပရိပူရကာရီ အဿ၊ အနူနေန ပရိပူရိတာကာရေန သမန္နာဂတော ဘဝေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထမနုယုတ္တော**တိ အတ္တနော စိတ္တသမထေ ယုတ္တော၊ ဧတ္ထ ဟိ အဇ္ဈတ္တန္တိ ဝါ အတ္တနောတိ ဝါ ဧကံ ဧကတ္ထံ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ။ ဘုမ္မတ္ထေ ပနေတံ သမထန္တိ ဥပယောဂဝစနံ။ အနူတိ ဣမိနာ ဥပသဂ္ဂေန ယောဂေ သိဒ္ဓံ။ **အနိရာကတဇ္ဈာနော**တိ ဗဟိ အနီဟဋဇ္ဈာနော, အဝိနာသိတဇ္ဈာနော ဝါ၊ နီဟရဏဝိနာသတ္ထဉှိ ဣဒံ နိရာကရဏံ နာမ။ ထမ္ဘံ နိရံကတွာ[၁] နိဝါတဝုတ္တီတိအာဒီသု စဿ ပယောဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဝိပဿနာယ သမန္နာဂတောတိ သတ္တဝိဓာယ အနုပဿနာယ ယုတ္တော၊ သတ္တဝိဓာ **အနုပဿနာ** နာမ အနိစ္စာနုပဿနာ ဒုက္ခာနုပဿနာ အနတ္တာနုပဿနာ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ ဝိရာဂါနုပဿနာ နိရောဓာနုပဿနာ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာတိ။ တာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာ။ **ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာန**န္တိ

၁-နိရာကတွာ (?)

vaḍḍhetā suññāgārānaṁ, ettha ca samathavipassanāvasena kammaṭṭhānaṁ gahetvā rattindivaṁ suññāgāraṁ pavisitvā nisīdamāno bhikkhu "brūhetā suññāgārānan"ti veditabbo. Ekabhūmakādipāsāde kurumānopi pana neva suññāgārānaṁ brūhetāti daṭṭhabboti.

Ettāvatā ca yathā taṇhāvicaritadesanā paṭhamaṁ taṇhāvasena āraddhāpi taṇhāpadaṭṭhānattā mānadiṭṭhīnaṁ mānadiṭṭhiyo osaritvā kamena papañcattayadesanā jātā, evamayaṁ desanā paṭhamaṁ adhisīlasikkhāvasena āraddhāpi sīlapadaṭṭhānattā samathavipassanānaṁ samathavipassanāyo osaritvā kamena sikkhattayadesanā jātāti veditabbā.

Ettha[1] hi "sīlesvevassa paripūrakārī"ti ettāvatā adhisīlasikkhā vuttā. "Ajjhattaṁ cetosamathamanuyutto anirākatajjhāno"ti ettāvatā adhicittasikkhā, "vipassanāya samannāgato"ti ettāvatā adhipaññāsikkhā, "brūhetā suññāgārānan"ti iminā pana samathavasena suññāgāravaḍḍhane adhicittasikkhā, vipassanāvasena adhipaññāsikkhāti evaṁ dvepi sikkhā saṅgahetvā vuttā. Ettha ca "ajjhattaṁ cetosamathamanuyutto anirākatajjhāno"ti imihi padehi sīlānurakkhikā eva cittekaggatā kathitā. "Vipassanāyā"ti iminā padena sīlānurakkhiko saṅkhārapariggaho.

Kathaṁ cittekaggatā sīlamanurakkhati? Yassa hi cittekaggatā natthi, so byādhimhi uppanne vihaññati, so byādhivihato vikkhittacitto sīlaṁ vināsetvāpi byādhivūpasamaṁ kattā hoti. Yassa pana cittekaggatā atthi, so taṁ byādhidukkhaṁ vikkhambhetvā samāpattiṁ samāpajjati, samāpannakkhaṇe dukkhaṁ durāpakataṁ hoti, balavatarasukhamuppajjati. Evaṁ cittekaggatā sīlamanurakkhati.

Kathaṁ saṅkhārapariggaho sīlamanurakkhati? Yassa hi saṅkhārapariggaho natthi, tassa "mama rūpaṁ mama viññāṇan"ti attabhāve balavamamattaṁ hoti, so tathārūpesu dubbhikkhabyādhibhayādīsu sampattesu sīlaṁ vināsetvāpi attabhāvaṁ posetā hoti. Yassa pana saṅkhārapariggaho atthi, tassa attabhāve balavamamattaṁ vā sineho vā na hoti, so tathārūpesu dubbhikkhabyādhibhayādīsu sampattesu sacepissa antāni bahi nikkhamanti[2],

1. Tattha (Syā, Ka)

2. Antaṁ bahi nikkhamati (Sī, Syā)

ဝဍ္ဎေတာ သုညာဂါရာနံ၊ ဧတ္ထ စ သမထဝိပဿနာဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ရတ္တိန္ဒိဝံ သုညာဂါရံ ပဝိသိတွာ နိသီဒမာနော ဘိက္ခု "ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာန"န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧကဘူမကာဒိပါသာဒေ ကုရုမာနောပိ ပန နေဝ သုညာဂါရာနံ ဗြူဟေတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ။

ဧတ္တာဝတာ စ ယထာ တဏှာဝိစရိတဒေသနာ ပဌမံ တဏှာဝသေန အာရဒ္ဓါပိ တဏှာပဒဋ္ဌာနတ္တာ မာနဒိဋ္ဌီနံ မာနဒိဋ္ဌိယော ဩသရိတွာ ကမေန ပပဉ္စတ္တယဒေသနာ ဇာတာ၊ ဧဝမယံ ဒေသနာ ပဌမံ အဓိသီလသိက္ခာဝသေန အာရဒ္ဓါပိ သီလပဒဋ္ဌာနတ္တာ သမထဝိပဿနာနံ သမထဝိပဿနာယော ဩသရိတွာ ကမေန သိက္ခတ္တယဒေသနာ ဇာတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧတ္ထ[၁] ဟိ "သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ"တိ ဧတ္တာဝတာ အဓိသီလသိက္ခာ ဝုတ္တာ။ "အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထမနုယုတ္တော အနိရာကတဇ္ဈာနော"တိ ဧတ္တာဝတာ အဓိစိတ္တသိက္ခာ၊ "ဝိပဿနာယ သမန္နာဂတော"တိ ဧတ္တာဝတာ အဓိပညာသိက္ခာ၊ "ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာန"န္တိ ဣမိနာ ပန သမထဝသေန သုညာဂါရဝဍ္ဎနေ အဓိစိတ္တသိက္ခာ, ဝိပဿနာဝသေန အဓိပညာသိက္ခာတိ ဧဝံ ဒွေပိ သိက္ခာ သင်္ဂဟေတွာ ဝုတ္တာ။ ဧတ္ထ စ "အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထမနုယုတ္တော အနိရာကတဇ္ဈာနော"တိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ သီလာနုရက္ခိကာ ဧဝ စိတ္တေကဂ္ဂတာ ကထိတာ။ "ဝိပဿနာယာ"တိ ဣမိနာ ပဒေန သီလာနုရက္ခိကော သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟော။

ကထံ စိတ္တေကဂ္ဂတာ သီလမနုရက္ခတိ? ယဿ ဟိ စိတ္တေကဂ္ဂတာ နတ္ထိ၊ သော ဗျာဓိမှိ ဥပ္ပန္နေ ဝိဟညတိ၊ သော ဗျာဓိဝိဟတော ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော သီလံ ဝိနာသေတွာပိ ဗျာဓိဝူပသမံ ကတ္တာ ဟောတိ။ ယဿ ပန စိတ္တေကဂ္ဂတာ အတ္ထိ၊ သော တံ ဗျာဓိဒုက္ခံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ၊ သမာပန္နက္ခဏေ ဒုက္ခံ ဒူရာပကတံ ဟောတိ၊ ဗလဝတရသုခမုပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ စိတ္တေကဂ္ဂတာ သီလမနုရက္ခတိ။

ကထံ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟော သီလမနုရက္ခတိ? ယဿ ဟိ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟော နတ္ထိ၊ တဿ "မမ ရူပံ မမ ဝိညာဏ"န္တိ အတ္တဘာဝေ ဗလဝမမတ္တံ ဟောတိ၊ သော တထာရူပေသု ဒုဗ္ဘိက္ခဗျာဓိဘယာဒီသု သမ္ပတ္တေသု သီလံ ဝိနာသေတွာပိ အတ္တဘာဝံ ပေါသေတာ ဟောတိ။ ယဿ ပန သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟော အတ္ထိ၊ တဿ အတ္တဘာဝေ ဗလဝမမတ္တံ ဝါ သိနေဟော ဝါ န ဟောတိ၊ သော တထာရူပေသု ဒုဗ္ဘိက္ခဗျာဓိဘယာဒီသု သမ္ပတ္တေသု သစေပိဿ အန္တာနိ ဗဟိ နိက္ခမန္တိ[၂]၊

၁-တတ္ထ (သျာ၊ က)

၂-အန္တံ ဗဟိ နိက္ခမတိ (သီ၊ သျာ)

sacepi ussussati visussati, khaṇḍākhaṇḍiko vā hoti satadhāpi sahassadhāpi, neva sīlaṁ vināsetvā attabhāvaṁ posetā hoti. Evaṁ saṅkhārapariggaho sīlamanurakkhati. “Brūhetā suññāgārānan”ti iminā pana tasseva ubhayassa brūhanā vaḍḍhanā sātaccakiriyā dassitā.

Evaṁ Bhagavā yasmā “sabrahmacārīnaṁ piyo cassaṁ manāpo ca garu ca bhāvanīyo cā”ti ime cattāro dhamme ākaṅkhantena natthaññaṁ kiñci kātabbaṁ, aññadatthu sīlādiguṇasamannāgatena bhavitabbaṁ. Īdiso hi sabrahmacārīnaṁ piyo hoti manāpo garu bhāvanīyo. Vuttampi hetaṁ—

“Sīladassanasampannaṁ, dhammaṭṭhaṁ saccavādinaṁ.
Attano kamma kubbānaṁ, taṁ jano kurute piyan”ti[1].

Tasmā “ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu sabrahmacārīnaṁ piyo cassaṁ manāpo ca garu ca bhāvanīyo cāti sīlesvevassa paripūrakārī -pa- suññāgārānan”ti vatvā idāni yasmā paccayalābhādiṁ[2] patthayantenāpi idameva karaṇīyaṁ, na aññaṁ kiñci, tasmā “ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu lābhī assan”ti-ādimāha. Na cettha Bhagavā lābhanimittaṁ sīlādiparipūraṇaṁ kathetīti veditabbo. Bhagavā hi ghāsesanaṁ chinnakatho na vācaṁ payuttaṁ bhaṇeti, evaṁ sāvake ovadati, so kathaṁ lābhanimittaṁ sīlādiparipūraṇaṁ kathessati, puggalajjhāsayavasena panetaṁ vuttaṁ. Yesañhi evaṁ ajjhāsayo bhaveyya “sace mayaṁ catūhi paccayehi na kilameyyāma, sīlādiṁ pūretuṁ sakkuṇeyyāmā”ti, tesaṁ ajjhāsayavasena Bhagavā evamāha. Api ca rasānisaṁso esa sīlassa, yadidaṁ cattāro paccayā nāma. Tathā hi paṇḍitamanussā koṭṭhādīsu ṭhapitaṁ nīharitvā puttādīnampi adatvā attanāpi aparibhuñjitvā sīlavantānaṁ dentīti sīlassa sarasānisaṁsadassanatthampetaṁ vuttaṁ.

Tatiyavāre **yesāhan**ti yesaṁ ahaṁ. **Tesaṁ te kārā**ti tesaṁ devānaṁ vā manussānaṁ vā te mayi katā paccayadānakārā. Devāpi hi sīlādiguṇayuttānaṁ paccaye denti, na kevalaṁ manussāyeva, Sakko viya āyasmato Mahākassapassa. **Mahapphalā mahānisaṁsā**ti ubhayametaṁ atthato ekaṁ, byañjanameva nānaṁ. Mahantaṁ vā lokiyasukhaṁ phalantīti

1. Khu 1. 45 piṭṭhe. 2. Paccayalābhāditaṁ (Sī), paccayalābhādīnaṁ (Syā)

သစေပိ ဥဿုဿတိ ဝိသုဿတိ၊ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကော ဝါ ဟောတိ သတဓာပိ သဟဿဓာပိ၊ နေဝ သီလံ ဝိနာသေတွာ အတ္တဘာဝံ ပေါသေတာ ဟောတိ။ ဧဝံ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟော သီလမနုရက္ခတိ။ ''ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာန''န္တိ ဣမိနာ ပန တဿေဝ ဥဘယဿ ဗြူဟနာ ဝဍ္ဎနာ သာတစ္စကိရိယာ ဒဿိတာ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ယသ္မာ ''သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယော စဿံ မနာပေါ စ ဂရု စ ဘာဝနီယော စာ''တိ ဣမေ စတ္တာရော ဓမ္မေ အာကင်္ခန္တေန နတ္ထညံ ကိဉ္စိ ကာတဗ္ဗံ၊ အညဒတ္ထု သီလာဒိဂုဏသမန္နာဂတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဤဒိသော ဟိ သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယော ဟောတိ မနာပေါ ဂရု ဘာဝနီယော။ ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ—

“သီလဒဿနသမ္ပန္နံ၊ ဓမ္မဋ္ဌံ သစ္စဝါဒိနံ။
အတ္တနော ကမ္မ ကုဗ္ဗာနံ၊ တံ ဇနော ကုရုတေ ပိယ”န္တိ[၁]။

တသ္မာ ''အာကင်္ခေယျ စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယော စဿံ မနာပေါ စ ဂရု စ ဘာဝနီယော စာတိ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ။ပ။ သုညာဂါရာန''န္တိ ဝတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ ပစ္စယလာဘာဒိံ[၂] ပတ္ထယန္တေနာပိ ဣဒမေဝ ကရဏီယံ၊ န အညံ ကိဉ္စိ၊ တသ္မာ “အာကင်္ခေယျ စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု လာဘီ အဿ”န္တိအာဒိမာဟ။ န စေတ္ထ ဘဂဝါ လာဘနိမိတ္တံ သီလာဒိပရိပူရဏံ ကထေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဘဂဝါ ဟိ ဃာသေသနံ ဆိန္နကထော န ဝါစံ ပယုတ္တံ ဘဏတိ၊ ဧဝံ သာဝကေ ဩဝဒတိ၊ သော ကထံ လာဘနိမိတ္တံ သီလာဒိပရိပူရဏံ ကထေဿတိ၊ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝသေန ပနေတံ ဝုတ္တံ။ ယေသဉှိ ဧဝံ အဇ္ဈာသယော ဘဝေယျ “သစေ မယံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ န ကိလမေယျာမ၊ သီလာဒိံ ပူရေတုံ သက္ကုဏေယျာမာ”တိ၊ တေသံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဘဂဝါ ဧဝမာဟ။ အပိစ ရသာနိသံသော ဧသ သီလဿ၊ ယဒိဒံ စတ္တာရော ပစ္စယာ နာမ။ တထာ ဟိ ပဏ္ဍိတမနုဿာ ကောဋ္ဌာဒီသု ဌပိတံ နီဟရိတွာ ပုတ္တာဒီနမ္ပိ အဒတွာ အတ္တနာပိ အပရိဘုဉ္ဇိတွာ သီလဝန္တာနံ ဒေန္တီတိ သီလဿ သရသာနိသံသဒဿနတ္ထံပေတံ ဝုတ္တံ။

တတိယဝါရေ **ယေသာဟ**န္တိ ယေသံ အဟံ။ **တေသံ တေ ကာရာ**တိ တေသံ ဒေဝါနံ ဝါ မနုဿာနံ ဝါ တေ မယိ ကတာ ပစ္စယဒါနကာရာ။ ဒေဝါပိ ဟိ သီလာဒိဂုဏယုတ္တာနံ ပစ္စယေ ဒေန္တိ၊ န ကေဝလံ မနုဿာယေဝ၊ သက္ကော ဝိယ အာယသ္မတော မဟာကဿပဿ။ **မဟပ္ဖလာ မဟာနိသံသာ**တိ ဥဘယမေတံ အတ္ထတော ဧကံ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ။ မဟန္တံ ဝါ လောကိယသုခံ ဖလန္တီတိ

၁-ခု ၁-၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပစ္စယလာဘာဒိတံ (သီ)၊ ပစ္စယလာဘာဒီနံ (သျာ)

mahapphalā. Mahato lokuttarasukhassa ca paccayā hontīti **mahānisaṁsā.** Sīlādiguṇayuttassa hi kaṭacchubhikkhāpi pañcaratanamattāya bhūmiyā paṇṇasālāpi katvā dinnā anekāni kappasahassāni duggativinipātato rakkhati, pariyosāne ca amatāya parinibbānadhātuyā paccayo hoti. "Khīrodanaṁ ahamadāsin"ti-ādīni cettha vatthūni, sakalameva vā Petavatthu Vimānavatthu ca sādhakaṁ. Tasmā paccayadāyakehi attani katānaṁ kārānaṁ mahapphalataṁ icchantenāpi sīlādiguṇayutteneva bhavitabbanti dasseti.

Catutthavāre **ñātī**ti sassusasurapakkhikā. **Sālohitā**ti ekalohitasambaddhā pitipitāmahādayo. **Petā**ti peccabhāvaṁ gatā. **Kālaṅkatā**ti matā. **Tesaṁ tan**ti tesaṁ taṁ mayi pasannacittataṁ vā pasannena cittena anussaraṇaṁ vā. Yassa hi bhikkhuno kālaṅkato pitā vā mātā vā "amhākaṁ ñātako thero sīlavā kalyāṇadhammo"ti pasannacitto hutvā taṁ bhikkhuṁ anussarati, tassa so cittappasādopi taṁ anussaraṇamattampi mahapphalaṁ mahānisaṁsameva hoti, anekāni kappasatasahassāni duggatito vāretuṁ[2] ante ca amataṁ pāpetuṁ samatthameva hoti. Vuttañhetaṁ Bhagavatā "ye te bhikkhave bhikkhū sīlasampannā samādhisampannā paññā, vimutti, vimuttiñāṇadassanasampannā, dassanampāhaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahukāraṁ vadāmi. Savanaṁ, anussatiṁ, anupabbajjaṁ, upasaṅkamanaṁ, payirupāsanampāhaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahukāraṁ vadāmī"ti[3]. Tasmā ñātisālohitānaṁ attani cittappasādassa anussatiyā ca mahapphalataṁ icchantenāpi sīlādiguṇayutteneva bhavitabbanti dasseti.

66. Pañcamavāre **aratiratisaho assan**ti aratiyā ratiyā ca saho abhibhavitā ajjhottharitā bhaveyyaṁ. Ettha ca **aratī**ti adhikusalesu dhammesu pantasenāsanesu ca ukkaṇṭhā. **Ratī**ti pañcakāmaguṇarati. **Na ca maṁ arati saheyyā**ti maṁ ca arati na abhibhaveyya na maddeyya na ajjhotthareyya. **Uppannan**ti jātaṁ nibbattaṁ. Sīlādiguṇayutto hi aratiṁ ca ratiṁ ca sahati ajjhottharati madditvā tiṭṭhati. Tasmā īdisamattānaṁ icchantenāpi sīlādiguṇayutteneva bhavitabbanti dasseti.

---

1. Khu 2. 44 piṭṭhe. 2. Taretuṁ (Syā) 3. Khu 1. 267 piṭṭhe.

မဟပ္ဖလာ။ မဟတော လောကုတ္တရသုခဿ စ ပစ္စယာ ဟောန္တီတိ **မဟာနိသံသာ။** သီလာဒိဂုဏယုတ္တဿ ဟိ ကဋစ္ဆုဘိက္ခာပိ ပဉ္စရတနမတ္တာယ ဘူမိယာ ပဏ္ဏသာလာပိ ကတွာ ဒိန္နာ အနေကာနိ ကပ္ပသဟဿာနိ ဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတတော ရက္ခတိ၊ ပရိယောသာနေ စ အမတာယ ပရိနိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပစ္စယော ဟောတိ။ “ခီရောဒနံ အဟမဒါသိ”န္တိအာဒီနိ[၁] စေတ္ထ ဝတ္ထူနိ၊ သကလမေဝ ဝါ ပေတဝတ္ထု ဝိမာနဝတ္ထု စ သာဓကံ။ တသ္မာ ပစ္စယဒါယကေဟိ အတ္တနိ ကတာနံ ကာရာနံ မဟပ္ဖလတံ ဣစ္ဆန္တေနာပိ သီလာဒိဂုဏယုတ္တေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။

စတုတ္ထဝါရေ **ဉာတီ**တိ သဿုသသုရပက္ခိကာ။ **သာလောဟိတာ**တိ ဧကလောဟိတသမ္ဗဒ္ဓါ ပိတိပိတာမဟာဒယော။ **ပေတာ**တိ ပေစ္စဘာဝံ ဂတာ။ **ကာလင်္ကတာ**တိ မတာ။ **တေသံ တ**န္တိ တေသံ တံ မယိ ပသန္နစိတ္တတံ ဝါ ပသန္နေန စိတ္တေန အနုဿရဏံ ဝါ။ ယဿ ဟိ ဘိက္ခုနော ကာလင်္ကတော ပိတာ ဝါ မာတာ ဝါ “အမှာကံ ဉာတကော ထေရော သီလဝါ ကလျာဏဓမ္မော”တိ ပသန္နစိတ္တော ဟုတွာ တံ ဘိက္ခုံ အနုဿရတိ၊ တဿ သော စိတ္တပ္ပသာဒေါပိ တံ အနုဿရဏမတ္တမ္ပိ မဟပ္ဖလံ မဟာနိသံသမေဝ ဟောတိ၊ အနေကာနိ ကပ္ပသတသဟဿာနိ ဒုဂ္ဂတိတော ဝါရေတုံ[၂] အန္တေ စ အမတံ ပါပေတုံ သမတ္ထမေဝ ဟောတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ “ယေ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ သီလသမ္ပန္နာ သမာဓိသမ္ပန္နာ ပညာ၊ ဝိမုတ္တိ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသမ္ပန္နာ၊ ဒဿနံပါဟံ ဘိက္ခဝေ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုကာရံ ဝဒါမိ။ သဝနံ၊ အနုဿတိံ၊ အနုပဗ္ဗဇ္ဇံ၊ ဥပသင်္ကမနံ၊ ပယိရုပါသနံပါဟံ ဘိက္ခဝေ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုကာရံ ဝဒါမီ”တိ[၃]။ တသ္မာ ဉာတိသာလောဟိတာနံ အတ္တနိ စိတ္တပ္ပသာဒဿ အနုဿတိယာ စ မဟပ္ဖလတံ ဣစ္ဆန္တေနာပိ သီလာဒိဂုဏယုတ္တေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။

၆၆။ ပဉ္စမဝါရေ **အရတိရတိသဟော အဿ**န္တိ အရတိယာ ရတိယာ စ သဟော အဘိဘဝိတာ အဇ္ဈောတ္ထရိတာ ဘဝေယျံ။ ဧတ္ထ စ **အရတီ**တိ အဓိကုသလေသု ဓမ္မေသု ပန္တသေနာသနေသု စ ဥက္ကဏ္ဌာ။ **ရတီ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏရတိ။ **န စ မံ အရတိ သဟေယျာ**တိ မံ စ အရတိ န အဘိဘဝေယျ န မဒ္ဒေယျ န အဇ္ဈောတ္ထရေယျ။ **ဥပ္ပန္န**န္တိ ဇာတံ နိဗ္ဗတ္တံ။ သီလာဒိဂုဏယုတ္တော ဟိ အရတိံ စ ရတိံ စ သဟတိ အဇ္ဈောတ္ထရတိ မဒ္ဒိတွာ တိဋ္ဌတိ။ တသ္မာ ဤဒိသမတ္တာနံ ဣစ္ဆန္တေနာပိ သီလာဒိဂုဏယုတ္တေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။

၁-ခု ၂-၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တာရေတုံ (သျာ) ၃-ခု ၁-၂၆၇-ပိဋ္ဌေ။

Chaṭṭhavāre **bhayaṁ** cittutrāsopi ārammaṇampi. **Bheravaṁ** ārammaṇameva. Sesaṁ pañcamavāre vuttanayameva. Sīlādiguṇayutto hi bhayabheravaṁ sahati ajjhottharati madditvā tiṭṭhati Ariyakoṭiyavāsī Mahādattathero[1] viya.

Thero kira maggaṁ paṭipanno aññataraṁ pāsādikaṁ araññaṁ disvā “idhevajja samaṇadhammaṁ katvā gamissāmī”ti maggā okkamma aññatarasmiṁ rukkhamūle saṅghāṭiṁ paññapetvā pallaṅkaṁ ābhujitvā nisīdi, rukkhadevatāya dārakā therassa sīlatejena sakabhāvena saṇṭhātuṁ[2] asakkontā vissaramakaṁsu. Devatāpi rukkhaṁ cālesi. Thero acalova nisīdi. Sā devatā dhūmāyi pajjali, neva sakkhi theraṁ cāletuṁ, tato upāsakavaṇṇenāgantvā vanditvā aṭṭhāsi. “Ko eso”ti vuttā “ahaṁ bhante etasmiṁ rukkhe adhivatthā devatā”ti avoca. Tvaṁ ete vikāre akāsīti. Āma bhanteti. Kasmāti ca vuttā āha “tumhākaṁ bhante sīlatejena dārakā sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkontā vissaramakaṁsu, sāhaṁ tumhe palāpetuṁ evamakāsin”ti. Thero āha “atha kasmā idha bhante mā vasatha, mayhaṁ aphāsūti paṭikacceva nāvacāsi[3]. Idāni pana mā kiñci avaca, Ariyakoṭiyamahādatto amanussabhayena gatoti vacanato lajjāmi, tenāhaṁ idheva vasissaṁ, tvaṁ pana ajjekadivasaṁ yattha katthaci vasāhī”ti. Evaṁ sīlādiguṇayutto bhayabheravasaho hoti. Tasmā īdisamattānaṁ icchantenāpi sīlādiguṇayutteneva bhavitabbanti dasseti.

Sattamavāre **ābhicetasikānan**ti **abhiceto**ti abhikkantaṁ visuddhacittaṁ vuccati, adhicittaṁ vā, abhicetasi jātāni ābhicetasikāni, abhiceto sannissitānīti vā ābhicetasikāni. **Diṭṭhadhammasukhavihārānan**ti diṭṭhadhamme sukhavihārānaṁ. **Diṭṭhadhammo**ti paccakkho attabhāvo vuccati, tattha sukhavihārabhūtānanti attho rūpāvacarajjhānānametaṁ adhivacanaṁ. Tāni hi appetvā nisinnā jhāyino imasmiṁ yeva attabhāve asaṁkiliṭṭhaṁ nekkhammasukhaṁ vindanti, tasmā “diṭṭhadhammasukhavihārānī”ti vuccanti. **Nikāmalābhī**ti nikāmena lābhī attano icchāvasena lābhī,

1. Pāṭiyakoṭiyavāsī Mahādattatthero (Ka)
2. Sandhāretuṁ (Ka)
3. Nāvocāti (Sī), nārocase (Syā)

ဆဋ္ဌဝါရေ **ဘယံ** စိတ္တုတြာသောပိ အာရမ္မဏမ္ပိ။ **ဘေရဝံ** အာရမ္မဏမေဝ။ သေသံ ပဉ္စမဝါရေ ဝုတ္တနယမေဝ။ သီလာဒိဂုဏယုတ္တော ဟိ ဘယဘေရဝံ သဟတိ အဇ္ဈောတ္ထရတိ မဒ္ဒိတွာ တိဋ္ဌတိ အရိယကောဋိယဝါသီ မဟာဒတ္တတ္ထေရော[၁] ဝိယ။

ထေရော ကိရ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နော အညတရံ ပါသာဒိကံ အရညံ ဒိသွာ “ဣဓေဝဇ္ဇ သမဏဓမ္မံ ကတွာ ဂမိဿာမီ”တိ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ သင်္ဃာဋိံ ပညပေတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသီဒိ၊ ရုက္ခဒေဝတာယ ဒါရကာ ထေရဿ သီလတေဇေန သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ[၂] အသက္ကောန္တာ ဝိဿရမကံသု။ ဒေဝတာပိ ရုက္ခံ စာလေသိ။ ထေရော အစလောဝ နိသီဒိ။ သာ ဒေဝတာ ဓူမာယိ ပဇ္ဇလိ၊ နေဝ သက္ခိ ထေရံ စာလေတုံ၊ တတော ဥပါသကဝဏ္ဏေနာဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ “ကော ဧသော”တိ ဝုတ္တာ “အဟံ ဘန္တေ ဧတသ္မိံ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ”တိ အဝေါစ။ တွံ ဧတေ ဝိကာရေ အကာသီတိ။ အာမ ဘန္တေတိ။ ကသ္မာတိ စ ဝုတ္တာ အာဟ “တုမှာကံ ဘန္တေ သီလတေဇေန ဒါရကာ သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တာ ဝိဿရမကံသု၊ သာဟံ တုမှေ ပလာပေတုံ ဧဝမကာသိ”န္တိ။ ထေရော အာဟ “အထ ကသ္မာ ဣဓ ဘန္တေ မာ ဝသထ၊ မယှံ အဖာသူတိ ပဋိကစ္စေဝ နာဝစာသိ[၃]။ ဣဒါနိ ပန မာ ကိဉ္စိ အဝစ၊ အရိယကောဋိယမဟာဒတ္တော အမနုဿဘယေန ဂတောတိ ဝစနတော လဇ္ဇာမိ၊ တေနာဟံ ဣဓေဝ ဝသိဿံ၊ တွံ ပန အဇ္ဇေကဒိဝသံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝသာဟီ”တိ။ ဧဝံ သီလာဒိဂုဏယုတ္တော ဘယဘေရဝသဟော ဟောတိ။ တသ္မာ ဤဒိသမတ္တာနံ ဣစ္ဆန္တေနာပိ သီလာဒိဂုဏယုတ္တေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။

သတ္တမဝါရေ **အာဘိစေတသိကာနန္တိ** **အဘိစေတော**တိ အဘိက္ကန္တံ ဝိသုဒ္ဓစိတ္တံ ဝုစ္စတိ, အဓိစိတ္တံ ဝါ၊ အဘိစေတသိ ဇာတာနိ အာဘိစေတသိကာနိ၊ အဘိစေတော သန္နိဿိတာနီတိ ဝါ အာဘိစေတသိကာနိ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနန္တိ** ဒိဋ္ဌဓမ္မေ သုခဝိဟာရာနံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မော**တိ ပစ္စက္ခော အတ္တဘာဝေါ ဝုစ္စတိ၊ တတ္ထ သုခဝိဟာရဘူတာနန္တိ အတ္ထော၊ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ တာနိ ဟိ အပ္ပေတွာ နိသိန္နာ ဈာယိနော ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ အသံကိလိဋ္ဌံ နေက္ခမ္မသုခံ ဝိန္ဒန္တိ၊ တသ္မာ “ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနီ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **နိကာမလာဘီ**တိ နိကာမေန လာဘီ အတ္တနော ဣစ္ဆာဝသေန လာဘီ၊

၁-ပါဋိယကောဋိယဝါသီ မဟာဒတ္တတ္ထေရော (က)
၂-သန္ဓာရေတုံ (က)
၃-နာဝေါစာတိ (သီ)၊ နာရောစသေ (သျာ)

icchiticchitakkhaṇe samāpajjituṁ samatthoti vuttaṁ hoti. **Akicchalābhī**ti sukheneva paccanīkadhamme vikkhambhetvā samāpajjituṁ samatthoti vuttaṁ hoti. **Akasiralābhī**ti akasirānaṁ vipulānaṁ lābhī, yathāparicchedeyeva vuṭṭhātuṁ samatthoti vuttaṁ hoti. Ekacco hi lābhīyeva hoti, na pana sakkoti icchiticchitakkhaṇe samāpajjituṁ. Ekacco sakkoti tathā samāpajjituṁ, pāribandhike[1] pana kicchena vikkhambheti. Ekacco tathā samāpajjati, pāribandhike[1] ca akiccheneva vikkhambheti, na sakkoti nāḷikāyantaṁ viya yathāparicchedeyeva ca vuṭṭhātuṁ. Yo pana imaṁ tividhampi sampadaṁ icchati, sopi sīlesvevassa paripūrakārīti.

Evaṁ abhiññāpādake jhāne vutte kiñcāpi abhiññānaṁ vāro āgato, atha kho naṁ Bhagavā aggahetvāva yasmā na kevalaṁ abhiññāpādakajjhānāni ca abhiññāyoyeva ca sīlānaṁ ānisaṁso, Api ca kho cattāri āruppajhānānipi tayo ca heṭṭhimā ariyamaggā, tasmā taṁ sabbaṁ pariyādiyitvā dassetuṁ **ākaṅkheyya ce -pa- Ye te santā**ti evamādimāha.

Tattha **santā**ti aṅgasantatāya ceva ārammaṇasantatāya ca. **Vimokkhā**ti paccanīkadhammehi vimuttattā[2] ārammaṇe ca adhimuttattā[3]. **Atikkamma rūpe**ti rūpāvacarajjhāne atikkamitvā, ye te vimokkhā atikkamma rūpe santāti padasambandho, itarathā hi atikkamma rūpe kiṁ karotīti na paññāyeyyuṁ. **Āruppā**ti ārammaṇato ca vipākato ca rūpavirahitā. **Kāyena phusitvā**ti nāmakāyena phusitvā pāpuṇitvā, adhigantvā vuttaṁ hoti. Sesaṁ uttānameva. Idaṁ vuttaṁ hoti "yopi bhikkhu ime vimokkhe phusitvā viharitukāmo, sopi sīlesvevassa paripūrakārī"ti.

67. Navamavāre **tiṇṇaṁ saṁyojanānan**ti sakkāyadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsasaṅkhātānaṁ tiṇṇaṁ bandhanānaṁ. Tāni hi saṁyojenti khandhagatibhavādīhi khandhagatibhavādayo, kammaṁ vā phalena[4], tasmā **saṁyojanānī**ti vuccanti, bandhanānīti attho. **Parikkhayā**ti parikkhayena. **Sotāpanno**ti

1. Pāripanthike (Sī, Syā)
2. Vimuttā (Sī)
3. Adhimuttā (Sī)
4. Kammaphalena saṁyojenti yasmā (Ka)

ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတုံ သမတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အကိစ္ဆလာဘီ**တိ သုခေနေဝ ပစ္စနီကဓမ္မေ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ သမာပဇ္ဇိတုံ သမတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အကသိရလာဘီ**တိ အကသိရာနံ ဝိပုလာနံ လာဘီ၊ ယထာပရိစ္ဆေဒေယေဝ ဝုဋ္ဌာတုံ သမတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧကစ္စော ဟိ လာဘီယေဝ ဟောတိ၊ န ပန သက္ကောတိ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတုံ။ ဧကစ္စော သက္ကောတိ တထာ သမာပဇ္ဇိတုံ၊ ပါရိဗန္ဓိကေ[၁] ပန ကိစ္ဆေန ဝိက္ခမ္ဘေတိ။ ဧကစ္စော တထာ သမာပဇ္ဇတိ၊ ပါရိဗန္ဓိကေ[၁] စ အကိစ္ဆေနေဝ ဝိက္ခမ္ဘေတိ၊ န သက္ကောတိ နာဠိကာယန္တံ ဝိယ ယထာပရိစ္ဆေဒေယေဝ စ ဝုဋ္ဌာတုံ။ ယော ပန ဣမံ တိဝိဓမ္ပိ သမ္ပဒံ ဣစ္ဆတိ၊ သောပိ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီတိ။

ဧဝံ အဘိညာပါဒကေ ဈာနေ ဝုတ္တေ ကိဉ္စာပိ အဘိညာနံ ဝါရော အာဂတော၊ အထ ခေါ နံ ဘဂဝါ အဂ္ဂဟေတွာဝ ယသ္မာ န ကေဝလံ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနာနိ စ အဘိညာယောယေဝ စ သီလာနံ အာနိသံသော၊ အပိစ ခေါ စတ္တာရိ အာရုပ္ပဈာနာနိပိ တယော စ ဟေဋ္ဌိမာ အရိယမဂ္ဂါ၊ တသ္မာ တံ သဗ္ဗံ ပရိယာဒိယိတွာ ဒဿေတုံ **အာကင်္ခေယျ စေ။ပ။ ယေ တေ သန္တာ**တိ ဧဝမာဒိမာဟ။

တတ္ထ **သန္တာ**တိ အင်္ဂသန္တတာယ စေဝ အာရမ္မဏသန္တတာယ စ။ **ဝိမောက္ခာ**တိ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ[၂] အာရမ္မဏေ စ အဓိမုတ္တတ္တာ[၃]။ **အတိက္ကမ္မ ရူပေ**တိ ရူပါဝစရဇ္ဈာနေ အတိက္ကမိတွာ၊ ယေ တေ ဝိမောက္ခာ အတိက္ကမ္မ ရူပေ သန္တာတိ ပဒသမ္ဗန္ဓော၊ ဣတရထာ ဟိ အတိက္ကမ္မ ရူပေ ကိံ ကရောတီတိ န ပညာယေယျုံ။ **အာရုပ္ပါ**တိ အာရမ္မဏတော စ ဝိပါကတော စ ရူပဝိရဟိတာ။ **ကာယေန ဖုသိတွာ**တိ နာမကာယေန ဖုသိတွာ ပါပုဏိတွာ၊ အဓိဂန္တွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ "ယောပိ ဘိက္ခု ဣမေ ဝိမောက္ခေ ဖုသိတွာ ဝိဟရိတုကာမော၊ သောပိ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ"တိ။

၆၇။ နဝမဝါရေ **တိဏ္ဏံ သံယောဇနာန**န္တိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာသီလဗ္ဗတပရာမာသသင်္ခါတာနံ တိဏ္ဏံ ဗန္ဓနာနံ။ တာနိ ဟိ သံယောဇေန္တိ ခန္ဓဂတိဘဝါဒီဟိ ခန္ဓဂတိဘဝါဒယော, ကမ္မံ ဝါ ဖလေန[၄]၊ တသ္မာ **သံယောဇနာနီ**တိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဗန္ဓနာနီတိ အတ္ထော။ **ပရိက္ခယာ**တိ ပရိက္ခယေန။ **သောတာပန္နော**တိ

၁-ပါရိပန္ထိကေ (သီ၊ သျာ)
၂-ဝိမုတ္တာ (သီ)
၃-အဓိမုတ္တာ (သီ)
၄-ကမ္မဖလေန သံယောဇေန္တိ ယသ္မာ (က)

sotaṁ āpanno. Sototi ca maggassetaṁ adhivacanaṁ. **Sotāpanno**ti taṁsamaṅgipuggalassa[1]. Yathāha "soto sototi hidaṁ Sāriputta vuccati. Katamo nu kho Sāriputta sototi. Ayameva hi bhante ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhīti. Sotāpanno sotāpannoti hidaṁ Sāriputta vuccati. Katamo nu kho Sāriputta sotāpannoti. Yo hi bhante iminā aṭṭhaṅgikena maggena samannāgato, ayaṁ vuccati sotāpanno, yoyaṁ āyasmā evaṁnāmo evaṁgotto"ti[2]. Idha pana maggena phalassa nāmaṁ dinnaṁ, tasmā phalaṭṭho "sotāpanno"ti veditabbo. **Avinipātadhammo**ti vinipātetīti vinipāto, nāssa vinipāto dhammoti avinipātadhammo, na attānaṁ apāye vinipātasabhāvoti vuttaṁ hoti. Kasmā? Ye dhammā apāyagamaniyā, tesaṁ pahīnattā. Sambodhi paraṁ ayanaṁ gati assāti **sambodhiparāyaṇo**, uparimaggattayaṁ avassaṁ sampāpakoti attho. Kasmā? Paṭiladdhapaṭhamamaggattā. **Sīlesvevā**ti īdiso hotukāmopi sīlesvevassa paripūrakārīti.

Dasamavāre paṭhamamaggena parikkhīṇānipi tīṇi saṁyojanāni sakadāgāmimaggassa vaṇṇabhaṇanatthaṁ vuttāni. **Rāgadosamohānaṁ tanuttā**ti etesaṁ tanubhāvena, tanuttakaraṇenāti vuttaṁ hoti. Tattha dvīhi kāraṇehi tanuttaṁ veditabbaṁ adhiccuppattiyā ca pariyuṭṭhānamandatāya ca. Sakadāgāmissa hi vaṭṭānusārimahājanasseva kilesā abhiṇhaṁ na uppajjanti, kadāci karahaci uppajjanti viraḷākārā hutvā, viraḷavāpite khette aṅkurā viya. Uppajjamānāpi ca vaṭṭānusārimahājanasseva maddantā pharantā chādentā andhakāraṁ karontā na uppajjanti, mandamandā uppajjanti tanukākārā hutvā, abbhapaṭalamiva makkhikāpattamiva ca.

Tattha keci therā bhaṇanti "sakadāgāmissa kilesā kiñcāpi cirena uppajjanti, bahalāva uppajjanti, tathā hissa puttā ca dhītaro ca dissantī"ti, etaṁ pana appamāṇaṁ. Puttadhītaro hi aṅgapaccaṅgaparāmasanamattenapi hontīti. Dvīhiyeva kāraṇehissa kilesānaṁ tanuttaṁ veditabbaṁ adhiccuppattiyā ca pariyuṭṭhānamandatāya cāti.

---

1. Taṅkhaṇe puggalassa (Sī, Ka)

2. Saṁ 3. 302 piṭṭhe.

သောတံ အာပန္နော။ သောတောတိ စ မဂ္ဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ **သောတာပန္နော**တိ တံသမင်္ဂိပုဂ္ဂလဿ[၁]။ ယထာဟ "သောတော သောတောတိ ဟိဒံ သာရိပုတ္တ ဝုစ္စတိ။ ကတမော နု ခေါ သာရိပုတ္တ သောတောတိ။ အယမေဝ ဟိ ဘန္တေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ။ သေယျထိဒံ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ သမ္မာသမာဓီတိ။ သောတာပန္နော သောတာပန္နောတိ ဟိဒံ သာရိပုတ္တ ဝုစ္စတိ။ ကတမော နု ခေါ သာရိပုတ္တ သောတာပန္နောတိ။ ယော ဟိ ဘန္တေ ဣမိနာ အဋ္ဌင်္ဂိကေန မဂ္ဂေန သမန္နာဂတော၊ အယံ ဝုစ္စတိ သောတာပန္နော၊ ယောယံ အာယသ္မာ ဧဝံနာမော ဧဝံဂေါတ္တော"တိ[၂]။ ဣဓ ပန မဂ္ဂေန ဖလဿ နာမံ ဒိန္နံ၊ တသ္မာ ဖလဋ္ဌော "သောတာပန္နော"တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဝိနိပါတဓမ္မော**တိ ဝိနိပါတေတီတိ ဝိနိပါတော၊ နာဿ ဝိနိပါတော ဓမ္မောတိ အဝိနိပါတဓမ္မော၊ န အတ္တာနံ အပါယေ ဝိနိပါတသဘာဝေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကသ္မာ? ယေ ဓမ္မာ အပါယဂမနိယာ၊ တေသံ ပဟီနတ္တာ။ သမ္ဗောဓိ ပရံ အယနံ ဂတိ အဿာတိ **သမ္ဗောဓိပရာယဏော**၊ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယံ အဝဿံ သမ္ပာပကောတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ? ပဋိလဒ္ဓပဌမမဂ္ဂတ္တာ။ **သီလေသွေဝါ**တိ ဤဒိသော ဟောတုကာမောပိ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီတိ။

ဒသမဝါရေ ပဌမမဂ္ဂေန ပရိက္ခီဏာနိပိ တီဏိ သံယောဇနာနိ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဿ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ **ရာဂဒေါသမောဟာနံ တနုတ္တာ**တိ ဧတေသံ တနုဘာဝေန၊ တနုတ္တကရဏေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒွီဟိ ကာရဏေဟိ တနုတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ အဓိစ္စုပ္ပတ္တိယာ စ ပရိယုဋ္ဌာနမန္ဒတာယ စ။ သကဒါဂါမိဿ ဟိ ဝဋ္ဋာနုသာရိမဟာဇနဿေဝ ကိလေသာ အဘိဏှံ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝိရဠာကာရာ ဟုတွာ, ဝိရဠဝါပိတေ ခေတ္တေ အင်္ကုရာ ဝိယ။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ စ ဝဋ္ဋာနုသာရိမဟာဇနဿေဝ မဒ္ဒန္တာ ဖရန္တာ ဆာဒေန္တာ အန္ဓကာရံ ကရောန္တာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မန္ဒမန္ဒာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တနုကာကာရာ ဟုတွာ, အဗ္ဘပဋလမိဝ မက္ခိကာပတ္တမိဝ စ။

တတ္ထ ကေစိ ထေရာ ဘဏန္တိ "သကဒါဂါမိဿ ကိလေသာ ကိဉ္စာပိ စိရေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဗဟလာဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တထာ ဟိဿ ပုတ္တာ စ ဓီတရော စ ဒိဿန္တိ"တိ၊ ဧတံ ပန အပ္ပမာဏံ။ ပုတ္တဓီတရော ဟိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂပရာမသနမတ္တေနပိ ဟောန္တီတိ။ ဒွီဟိယေဝ ကာရဏေဟိဿ ကိလေသာနံ တနုတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ အဓိစ္စုပ္ပတ္တိယာ စ ပရိယုဋ္ဌာနမန္ဒတာယ စာတိ။

၁-တင်္ခဏေ ပုဂ္ဂလဿ (သီ၊ က)

၂-သံ ၃.၃၀၂-ပိဋ္ဌေ။

Sakadāgāmīti sakiṁ āgamanadhammo. **Sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā**ti ekavāraṁyeva imaṁ manussalokaṁ paṭisandhivasena āgantvā. Yopi hi idha sakadāgāmimaggaṁ bhāvetvā idheva parinibbāti, sopi idha na gahito. Yopi idha maggaṁ bhāvetvā devesu upapajjitvā tattheva parinibbāti. Yopi devaloke maggaṁ bhāvetvā tattheva parinibbāti. Yopi devaloke maggaṁ bhāvetvā idheva manussaloke nibbattitvā parinibbāti. ( )[1] yo pana idha maggaṁ bhāvetvā devaloke nibbatto, tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā puna idheva upapajjitvā parinibbāti, ayamidha gahitoti veditabbo. **Dukkhasantaṁ kareyyan**ti vaṭṭadukkhassa paricchedaṁ kareyyaṁ. **Sīlesvevā**ti īdiso hotukāmopi sīlesvevassa paripūrakārīti.

Ekādasamavāre **pañcannan**ti gaṇanaparicchedo. **Orambhāgiyānan**ti oraṁ vuccati heṭṭhā, heṭṭhābhāgiyānanti attho, kāmāvacaraloke uppattipaccayānanti adhippāyo. **Saṁyojanānan**ti bandhanānaṁ, tāni kāmarāgabyāpādasaṁyojanehi saddhiṁ pubbe vuttasaṁyojanāneva veditabbāni. Yassa hi etāni appahīnāni, so kiñcāpi bhavagge uppanno hoti, atha kho āyuparikkhayā kāmāvacare nibbattatiyeva, gilitabalisamacchūpamo svāyaṁ[2] puggalo dīghasuttakena pāde baddhavihaṅgūpamo cāti veditabbo. Pubbe vuttānampi cettha vacanaṁ vaṇṇabhaṇanatthamevāti veditabbaṁ. **Opapātiko**ti sesayonipaṭikkhepavacanametaṁ. **Tattha parinibbāyī**ti tattheva brahmaloke parinibbāyī. **Anāvattidhammo tasmā lokā**ti tato brahmalokā paṭisandhivasena puna anāvattisabhāvo. **Sīlesvevā**ti īdiso hotukāmopi sīlesvevassa paripūrakārīti.

68. Evaṁ anāgāmimagge vutte kiñcāpi catutthamaggassa vāro āgato, atha kho naṁ Bhagavā aggahetvāva yasmā na kevalā āsavakkhayābhiññā eva sīlānaṁ ānisaṁso, Api ca kho lokiyapañcābhiññāyopi, tasmā tāpi dassetuṁ, yasmā ca āsavakkhaye kathite desanā niṭṭhitā hoti, evaṁ ca sati imesaṁ guṇānaṁ akathitattā ayaṁ kathā muṇḍābhiññākathā nāma bhaveyya, tasmā ca abhiññāpāripūriṁ katvā dassetumpi, yasmā ca anāgāmimagge ṭhitassa sukhena

1. (Sopi idha na gahito.) (?)
2. Hayaṁ (Sī)

သကဒါဂါမီတိ သကိံ အာဂမနဓမ္မော။ **သကိဒေဝ ဣမံ လောကံ အာဂန္တွာ**တိ ဧကဝါရံယေဝ ဣမံ မနုဿလောကံ ပဋိသန္ဓိဝသေန အာဂန္တွာ။ ယောပိ ဟိ ဣဓ သကဒါဂါမိမဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ဣဓေဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ သောပိ ဣဓ န ဂဟိတော။ ယောပိ ဣဓ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ဒေဝေသု ဥပပဇ္ဇိတွာ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ ယောပိ ဒေဝလောကေ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ ယောပိ ဒေဝလောကေ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ဣဓေဝ မနုဿလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပရိနိဗ္ဗာတိ။( )[၁] ယော ပန ဣဓ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ပုန ဣဓေဝ ဥပပဇ္ဇိတွာ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ အယမိဓ ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဒုက္ခဿန္တံ ကရေယျုန္တိ** ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိစ္ဆေဒံ ကရေယျံ။ **သီလေသွေဝါ**တိ ဤဒိသော ဟောတုကာမောပိ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီတိ။

ဧကာဒသမဝါရေ **ပဉ္စန္နန္တိ** ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဩရမ္ဘာဂိယာနန္တိ** ဩရံ ဝုစ္စတိ ဟေဋ္ဌာ၊ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာနန္တိ အတ္ထော၊ ကာမာဝစရလောကေ ဥပ္ပတ္တိပစ္စယာနန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **သံယောဇနာနန္တိ** ဗန္ဓနာနံ၊ တာနိ ကာမရာဂဗျာပါဒသံယောဇနေဟိ သဒ္ဓိံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တသံယောဇနာနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ယဿ ဟိ ဧတာနိ အပ္ပဟီနာနိ၊ သော ကိဉ္စာပိ ဘဝဂ္ဂေ ဥပ္ပန္နော ဟောတိ၊ အထ ခေါ အာယုပရိက္ခယာ ကာမာဝစရေ နိဗ္ဗတ္တတိယေဝ၊ ဂိလိတဗလိသမစ္ဆူပမော သွာယံ[၂] ပုဂ္ဂလော ဒီဃသုတ္တကေန ပါဒေ ဗဒ္ဓဝိဟင်္ဂူပမော စာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာနမ္ပိ စေတ္ထ ဝစနံ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဩပပါတိကော**တိ သေသယောနိပဋိက္ခေပဝစနမေတံ။ **တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ တတ္ထေဝ ဗြဟ္မလောကေ ပရိနိဗ္ဗာယီ။ **အနာဝတ္တိဓမ္မော တသ္မာ လောကာ**တိ တတော ဗြဟ္မလောကာ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပုန အနာဝတ္တိသဘာဝေါ။ **သီလေသွေဝါ**တိ ဤဒိသော ဟောတုကာမောပိ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီတိ။

၆၈။ ဧဝံ အနာဂါမိမဂ္ဂေ ဝုတ္တေ ကိဉ္စာပိ စတုတ္ထမဂ္ဂဿ ဝါရော အာဂတော၊ အထ ခေါ နံ ဘဂဝါ အဂ္ဂဟေတွာဝ ယသ္မာ န ကေဝလာ အာသဝက္ခယာဘိညာ ဧဝ သီလာနံ အာနိသံသော၊ အပိစ ခေါ လောကိယပဉ္စာဘိညာယောပိ၊ တသ္မာ တာပိ ဒဿေတုံ၊ ယသ္မာ စ အာသဝက္ခယေ ကထိတေ ဒေသနာ နိဋ္ဌိတာ ဟောတိ၊ ဧဝံ စ သတိ ဣမေသံ ဂုဏာနံ အကထိတတ္တာ အယံ ကထာ မုဏ္ဍာဘိညာကထာ နာမ ဘဝေယျ၊ တသ္မာ စ အဘိညာပါရိပူရိံ ကတွာ ဒဿေတုမ္ပိ၊ ယသ္မာ စ အနာဂါမိမဂ္ဂေ ဌိတဿ သုခေန

၁-(သောပိ ဣဓ န ဂဟိတော။) (?)
၂-ဟယံ (သီ)

iddhivikuppanā ijjhati, samādhiparibandhānaṁ kāmārāgabyāpādānaṁ samūhatattā, anāgāmī hi sīlesu ca samādhimhi ca paripūrakārī, tasmā yuttaṭṭhāneyeva lokiyābhiññāyo dassetumpi “ākaṅkheyya ce -pa- anekavihitan”ti evamādimāhāti ayamanusandhi.

Tattha “anekavihitaṁ iddhividhan”ti-ādinā nayena āgatānaṁ pañcannampi lokiyābhiññānaṁ Pāḷivaṇṇanā saddhiṁ bhāvanānayena Visuddhimagge vuttā.

69. Chaṭṭhābhiññāya **āsavānaṁ khayā**ti arahattamaggena sabbakilesānaṁ khayā. **Anāsavan**ti āsavavirahitaṁ. **Cetovimuttiṁ paññāvimuttin**ti ettha cetovacanena arahattaphalasampayuttova samādhi, paññāvacanena taṁsampayuttā paññāva vuttā. Tattha ca samādhi rāgato vimuttattā **cetovimutti,** paññā avijjāya vimuttattā **paññāvimuttī**ti veditabbā. Vuttaṁ cetaṁ Bhagavatā “yo hissa bhikkhave samādhi, tadassa samādhindriyaṁ. Yā hissa bhikkhave paññā, tadassa paññindriyaṁ. Iti kho bhikkhave rāgavirāgā cetovimutti, avijjāvirāgā paññāvimuttī”ti, apicettha samathaphalaṁ **cetovimutti**, vipassanāphalaṁ **paññāvimuttī**ti veditabbā.

Diṭṭheva dhammeti imasmiṁyeva attabhāve. **Sayaṁ abhiññā sacchikatvā**ti attanoyeva paññāya paccakkhaṁ katvā, aparapaccayena ñatvāti attho. **Upasampajja vihareyyan**ti pāpuṇitvā sampādetvā vihareyyaṁ. **Sīlesvevā**ti evaṁ sabbāsave niddhunitvā cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ adhigantukāmopi sīlesvevassa paripūrakārīti.

Evaṁ Bhagavā sīlānisaṁsakathaṁ yāva arahattā kathetvā idāni sabbampi taṁ sīlānisaṁsaṁ sampiṇḍetvā dassento nigamanaṁ āha “sampannasīlā bhikkhave -pa- idametaṁ paṭicca vuttan”ti. Tassāyaṁ saṅkhepattho, “sampannasīlā bhikkhave viharatha -pa- samādāya sikkhatha sikkhāpadesū”ti iti yaṁ taṁ mayā pubbe evaṁ vuttaṁ, idaṁ sabbampi sampannasīlo bhikkhu sabrahmacārīnaṁ piyo hoti manāpo, garu bhāvanīyo paccayānaṁ lābhī, paccayadāyakānaṁ mahapphalakaro, pubbañātīnaṁ anussaraṇacetanāya phalamahattakaro, aratiratisaho, bhayabheravasaho, rūpāvacarajjhānānaṁ arūpāvacarajjhānānaṁ ca lābhī, heṭṭhimāni tīṇi sāmaññaphalāni pañca lokiyābhiññā āsavakkhayañāṇanti ca ime ca guṇe sayaṁ abhiññā

ဣဒ္ဓိဝိကုပ္ပနာ ဣဇ္ဈတိ, သမာဓိပရိဗန္ဓာနံ ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ သမူဟတတ္တာ၊ အနာဂါမီ ဟိ သီလေသု စ သမာဓိမှိ စ ပရိပူရကာရီ၊ တသ္မာ ယုတ္တဋ္ဌာနေယေဝ လောကိယာဘိညာယော ဒဿေတုမ္ပိ “အာကင်္ခေယျ စေ။ပ။ အနေကဝိဟိ-တ”န္တိ ဧဝမာဒိမာဟာတိ အယမနုသန္ဓိ။

တတ္ထ “အနေကဝိဟိတံ ဣဒ္ဓိဝိဓ”န္တိအာဒိနာ နယေန အာဂတာနံ ပဉ္စန္နမ္ပိ လောကိယာဘိညာနံ ပါဠိဝဏ္ဏနာ သဒ္ဓိံ ဘာဝနာနယေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာ။

၆၉။ ဆဋ္ဌာဘိညာယ **အာသဝါနံ ခယာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗ-ကိလေသာနံ ခယာ။ **အနာသဝ**န္တိ အာသဝဝိရဟိတံ။ **စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိ**န္တိ ဧတ္ထ စေတောဝစနေန အရဟတ္တဖလသမ္ပယုတ္တောဝ သမာဓိ, ပညာဝစနေန တံသမ္ပယုတ္တာ ပညာဝ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ စ သမာဓိ ရာဂတော ဝိမုတ္တတ္တာ **စေတောဝိမုတ္တိ,** ပညာ အဝိဇ္ဇာယ ဝိမုတ္တတ္တာ **ပညာဝိမုတ္တီ**တိ ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ စေတံ ဘဂဝတာ “ယော ဟိဿ ဘိက္ခဝေ သမာဓိ၊ တဒဿ သမာဓိန္ဒြိယံ။ ယာ ဟိဿ ဘိက္ခဝေ ပညာ၊ တဒဿ ပညိန္ဒြိယံ။ ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ရာဂဝိရာဂါ စေတောဝိမုတ္တိ၊ အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ ပညာဝိမုတ္တီ”တိ၊ အပိ-စေတ္ထ သမထဖလံ **စေတောဝိမုတ္တိ,** ဝိပဿနာဖလံ **ပညာဝိမုတ္တီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေတိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ**တိ အတ္တနောယေဝ ပညာယ ပစ္စက္ခံ ကတွာ၊ အပရပစ္စယေန ဉတွာတိ အတ္ထော။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရေယျ**န္တိ ပါပုဏိတွာ သမ္ပာဒေတွာ ဝိဟရေယျံ။ **သီလေသွေဝါ**တိ ဧဝံ သဗ္ဗာသဝေ နိဒ္ဓုနိတွာ စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိံ အဓိဂန္တုကာမောပိ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ သီလာနိသံသကထံ ယာဝ အရဟတ္တာ ကထေတွာ ဣဒါနိ သဗ္ဗမ္ပိ တံ သီလာနိသံသံ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ဒဿေန္တော နိဂမနံ အာဟ “သမ္ပန္န-သီလာ ဘိက္ခဝေ။ပ။ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ။ တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော၊ “သမ္ပန္နသီလာ ဘိက္ခဝေ ဝိဟရထ။ပ။ သမာဒါယ သိက္ခထ သိက္ခာပဒေသူ”တိ ဣတိ ယံ တံ မယာ ပုဗ္ဗေ ဧဝံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒံ သဗ္ဗမ္ပိ သမ္ပန္နသီလော ဘိက္ခု သဗြဟ္မ-စာရီနံ ပိယော ဟောတိ မနာပေါ၊ ဂရု ဘာဝနီယော ပစ္စယာနံ လာဘီ၊ ပစ္စယဒါယကာနံ မဟပ္ဖလကရော၊ ပုဗ္ဗဉာတီနံ အနုဿရဏစေတနာယ ဖလ-မဟတ္တကရော၊ အရတိရတိသဟော၊ ဘယဘေရဝသဟော၊ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ အရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ စ လာဘီ၊ ဟေဋ္ဌိမာနိ တီဏိ သာမညဖလာနိ ပဉ္စ လောကိယာဘိညာ အာသဝက္ခယဉာဏန္တိ စ ဣမေ စ ဂုဏေ သယံ အဘိညာ

sacchikattā hoti, etaṁ paṭicca idaṁ sandhāya vuttanti. Idamavoca Bhagavā, attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Ākaṅkheyyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Vatthasuttavaṇṇanā

70. **Evaṁ me sutan**ti Vatthasuttaṁ. Tattha **seyyathāpi bhikkhave vatthan**ti upamāvacanamevetaṁ. Upamaṁ karonto ca Bhagavā katthaci paṭhamaṁyeva upamaṁ dassetvā pacchā atthaṁ dasseti, katthaci paṭhamaṁ atthaṁ dassetvā pacchā upamaṁ, katthaci upamāya atthaṁ parivāretvā dasseti, katthaci atthena upamaṁ.

Tathā hesa "seyyathāpissu bhikkhave dve agārā sadvārā[1], tattha cakkhumā puriso majjhe ṭhito passeyyā"ti[2] sakalampi Devadūtasuttaṁ upamaṁ paṭhamaṁ dassetvā pacchā atthaṁ dassento āha. "Tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati, seyyathāpi ākāse"ti-ādinā[3] pana nayena sakalampi iddhividhaṁ atthaṁ paṭhamaṁ dassetvā pacchā upamaṁ dassento āha. "Seyyathāpi brāhmaṇapuriso sāratthiko sāragavesī"ti-ādināva[4] nayena sakalampi Cūḷasāropamasuttaṁ upamāya atthaṁ parivāretvā dassento āha. "Idha pana bhikkhave ekacce kulaputtā dhammaṁ pariyāpuṇanti suttaṁ -pa-. Seyyathāpi bhikkhave puriso alagaddatthiko"ti-ādinā[5] nayena sakalampi Alagaddasuttaṁ Mahāsāropamasuttanti evamādīni suttāni atthena upamaṁ parivāretvā dassento āha.

Svāyaṁ idha paṭhamaṁ upamaṁ dassetvā pacchā atthaṁ dasseti. Kasmā panevaṁ Bhagavā dassetīti. Puggalajjhāsayena vā desanāvilāsena vā. Ye hi puggalā paṭhamaṁ upamaṁ dassetvā vuccamānaṁ atthaṁ sukhena paṭivijjhanti,

---

1. Sannadvārā (Ka) 2. Ma 3. 216 piṭṭhe. 3. Dī 1. 73; Khu 9. 107 piṭṭhādīsu.
4. Ma 1. 258 piṭṭhe. 5. Ma 1. 186 piṭṭhe.

သစ္ဆိကတ္တာ ဟောတိ၊ ဧတံ ပဋိစ္စ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ။ ဣဒမဝေါစ ဘဂဝါ၊ အတ္တမနာ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒုန္တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အာကင်္ခေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဝတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဝတ္ထသုတ္တံ။ တတ္ထ **သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဝတ္ထန္တိ** ဥပမာဝစနမေဝေတံ။ ဥပမံ ကရောန္တော စ ဘဂဝါ ကတ္ထစိ ပဌမံယေဝ ဥပမံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ အတ္ထံ ဒဿေတိ၊ ကတ္ထစိ ပဌမံ အတ္ထံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ ဥပမံ၊ ကတ္ထစိ ဥပမာယ အတ္ထံ ပရိဝါရေတွာ ဒဿေတိ၊ ကတ္ထစိ အတ္ထေန ဥပမံ။

တထာ ဟေသ ''သေယျထာပိဿု ဘိက္ခဝေ ဒွေ အဂါရာ သဒွါရာ[1]၊ တတ္ထ စက္ခုမာ ပုရိသော မဇ္ဈေ ဌိတော ပဿေယျာ''တိ[2] သကလမ္ပိ ဒေဝဒူတသုတ္တံ ဥပမံ ပဌမံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ အတ္ထံ ဒဿေန္တော အာဟ။ "တိရောကုဋ္ဋံ တိရောပါကာရံ တိရောပဗ္ဗတံ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတိ၊ သေယျထာပိ အာကာသေ''တိအာဒိနာ[3] ပန နယေန သကလမ္ပိ ဣဒ္ဓိဝိဓံ အတ္ထံ ပဌမံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ ဥပမံ ဒဿေန္တော အာဟ။ "သေယျထာပိ ဗြာဟ္မဏပုရိသော သာရတ္ထိကော သာရဂဝေသီ"တိအာဒိနာဝ[4] နယေန သကလမ္ပိ စူဠသာရောပမသုတ္တံ ဥပမာယ အတ္ထံ ပရိဝါရေတွာ ဒဿေန္တော အာဟ။ "ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စေ ကုလပုတ္တာ ဓမ္မံ ပရိယာပုဏန္တိ သုတ္တံ။ပ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ပုရိသော အလဂဒ္ဒတ္ထိကော''တိအာဒိနာ[5] နယေန သကလမ္ပိ အလဂဒ္ဒသုတ္တံ မဟာသာရောပမသုတ္တန္တိ ဧဝမာဒီနိ သုတ္တာနိ အတ္ထေန ဥပမံ ပရိဝါရေတွာ ဒဿေန္တော အာဟ။

သွာယံ ဣဓ ပဌမံ ဥပမံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ အတ္ထံ ဒဿေတိ။ ကသ္မာ ပနေဝံ ဘဂဝါ ဒဿေတီတိ။ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယေန ဝါ ဒေသနာဝိလာသေန ဝါ။ ယေ ဟိ ပုဂ္ဂလာ ပဌမံ ဥပမံ ဒဿေတွာ ဝုစ္စမာနံ အတ္ထံ သုခေန ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊

၁-သန္နဒွါရာ (က) ၂-မ ၃-၂၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၁-၇၃၊ ခု ၉-၁၀၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-မ ၁-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၁၈၆-ပိဋ္ဌေ။

tesaṁ paṭhamaṁ upamaṁ dasseti. Esa nayo sabbattha. Yassā ca dhammadhātuyā suppaṭividdhattā desanāvilāsaṁ patto hoti, tassā suppaṭividdhā, tasmā esa desanāvilāsaṁ patto Dhammissaro Dhammarājā, so yathā yathā icchati, tathā tathā dhammaṁ desetīti evaṁ iminā puggalajjhāsayena vā desanāvilāsena vā evaṁ dassetīti veditabbo.

Tattha **vatthan**ti pakatiparisuddhaṁ vatthaṁ. **Saṁkiliṭṭhaṁ malaggahitan**ti āgantukena paṁsurajādinā saṁkilesena saṁkiliṭṭhaṁ, sedajallikādinā malena gahitattā malaggahitaṁ. **Raṅgajāte**ti ettha raṅgameva raṅgajātaṁ. **Upasaṁhareyyā**ti upanāmeyya. **Yadi nīlakāyā**ti nīlakāya vā, nīlakatthāya vāti vuttaṁ hoti. Evaṁ sabbattha. Rajako hi nīlakatthāya upasaṁharanto kaṁsanīlapalāsanīlādike nīlaraṅge upasaṁharati. Pītakatthāya upasaṁharanto kaṇikārapupphasadise pītakaraṅge. Lohitakatthāya upasaṁharanto bandhujīvakapupphasadise lohitakaraṅge. Mañjiṭṭhakatthāya upasaṁharanto kaṇavīrapupphasadise mandarattaraṅge. Tena vuttaṁ "yadi nīlakāya -pa- yadi mañjiṭṭhakāyā"ti.

Durattavaṇṇamevassāti duṭṭhu rajitavaṇṇameva assa. **Aparisuddhavaṇṇamevassā**ti nīlavaṇṇopissa parisuddho na bhaveyya, sesavaṇṇopi. Tādisañhi vatthaṁ nīlakumbhiyā pakkhittampi sunīlaṁ na hoti, sesakumbhīsu pakkhittampi pītakādivaṇṇaṁ na hoti, milātanīla kuraṇḍa kaṇikāra bandhujīvaka kaṇavīrapupphavaṇṇameva hoti. **Taṁ kissa hetū**ti taṁ vatthaṁ kissa hetu kiṁ kāraṇā īdisaṁ hoti, tasmiṁ vā vatthe raṅgajātaṁ kissa hetu īdisaṁ durattavaṇṇaṁ aparisuddhavaṇṇaṁ hotīti. Yasmā panassa vatthassa saṁkiliṭṭhabhāvoyevettha kāraṇaṁ, na aññaṁ kiñci, tasmā "aparisuddhattā bhikkhave vatthassā"ti āha.

Evameva khoti upamāsampaṭipādanaṁ. **Citte saṁkiliṭṭhe**ti cittamhi saṁkiliṭṭhamhi. Kasmā pana Bhagavā saṁkiliṭṭhavatthena opammaṁ akāsīti ce, vāyāmamahapphaladassanatthaṁ. Yathā hi āgantukehi malehi saṁkiliṭṭhaṁ vatthaṁ pakatiyā paṇḍarattā puna dhovīyamānaṁ paṇḍaraṁ hoti, na tattha jātikāḷake viya eḷakalome vāyāmo nipphalo hoti, evaṁ cittampi āgantukehi kilesehi saṁkiliṭṭhaṁ. Pakatiyā pana taṁ sakalepi paṭisandhibhavaṅgavāre paṇḍarameva. Yathāha "pabhassaramidaṁ bhikkhave cittaṁ,

တေသံ ပဌမံ ဥပမံ ဒဿေတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ယဿာ စ ဓမ္မဓာတုယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဒေသနာဝိလာသံ ပတ္တော ဟောတိ၊ တဿာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ၊ တသ္မာ ဧသ ဒေသနာဝိလာသံ ပတ္တော ဓမ္မိဿရော ဓမ္မရာဇာ၊ သော ယထာ ယထာ ဣစ္ဆတိ၊ တထာ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ ဧဝံ ဣမိနာ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယေန ဝါ ဒေသနာဝိလာသေန ဝါ ဧဝံ ဒဿေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **ဝတ္ထန္တိ** ပကတိပရိသုဒ္ဓံ ဝတ္ထံ။ **သံကိလိဋ္ဌံ မလဂ္ဂဟိတန္တိ** အာဂန္တုကေန ပံသုရဇာဒိနာ သံကိလေသေန သံကိလိဋ္ဌံ၊ သေဒဇလ္လိကာဒိနာ မလေန ဂဟိတတ္တာ မလဂ္ဂဟိတံ။ **ရင်္ဂဇာတေတိ** ဧတ္ထ ရင်္ဂမေဝ ရင်္ဂဇာတံ။ **ဥပသံဟရေယျာတိ** ဥပနာမေယျ။ **ယဒိ နီလကာယာတိ** နီလကာယ ဝါ၊ နီလကတ္ထာယ ဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။ ရဇကော ဟိ နီလကတ္ထာယ ဥပသံဟရန္တော ကံသနီလပလာသနီလာဒိကေ နီလရင်္ဂေ ဥပသံဟရတိ။ ပီတကတ္ထာယ ဥပသံဟရန္တော ကဏိကာရပုပ္ဖသဒိသေ ပီတကရင်္ဂေ။ လောဟိတကတ္ထာယ ဥပသံဟရန္တော ဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖသဒိသေ လောဟိတကရင်္ဂေ။ မဉ္ဇိဋ္ဌကတ္ထာယ ဥပသံဟရန္တော ကဏဝီရပုပ္ဖသဒိသေ မန္ဒရတ္တရင်္ဂေ။ တေန ဝုတ္တံ "ယဒိ နီလကာယ။ပ။ ယဒိ မဉ္ဇိဋ္ဌကာယာ"တိ။

ဒုရတ္တဝဏ္ဏမေဝဿာတိ ဒုဋ္ဌု ရဇိတဝဏ္ဏမေဝ အဿ။ **အပရိသုဒ္ဓဝဏ္ဏမေဝဿာတိ** နီလဝဏ္ဏောပိဿ ပရိသုဒ္ဓေါ န ဘဝေယျ၊ သေသဝဏ္ဏောပိ။ တာဒိသဉှိ ဝတ္ထံ နီလကုမ္ဘိယာ ပက္ခိတ္တမ္ပိ သုနီလံ န ဟောတိ၊ သေသကုမ္ဘီသု ပက္ခိတ္တမ္ပိ ပီတကာဒိဝဏ္ဏံ န ဟောတိ၊ မိလာတနီလ ကုရဏ္ဍ ကဏိကာရ ဗန္ဓုဇီဝက ကဏဝီရပုပ္ဖဝဏ္ဏမေဝ ဟောတိ။ **တံ ကိဿ ဟေတူတိ** တံ ဝတ္ထံ ကိဿ ဟေတု ကိံ ကာရဏာ ဤဒိသံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဝါ ဝတ္ထေ ရင်္ဂဇာတံ ကိဿ ဟေတု ဤဒိသံ ဒုရတ္တဝဏ္ဏံ အပရိသုဒ္ဓဝဏ္ဏံ ဟောတီတိ။ ယသ္မာ ပနဿ ဝတ္ထဿ သံကိလိဋ္ဌဘာဝေါယေဝေတ္ထ ကာရဏံ၊ န အညံ ကိဉ္စိ၊ တသ္မာ "အပရိသုဒ္ဓတ္တာ ဘိက္ခဝေ ဝတ္ထဿာ"တိ အာဟ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဥပမာသမ္ပဋိပါဒနံ။ **စိတ္တေ သံကိလိဋ္ဌေတိ** စိတ္တမှိ သံကိလိဋ္ဌမှိ။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ သံကိလိဋ္ဌဝတ္ထေန ဩပမ္မံ အကာသီတိ စေ၊ ဝါယာမမဟပ္ဖလဒဿနတ္ထံ။ ယထာ ဟိ အာဂန္တုကေဟိ မလေဟိ သံကိလိဋ္ဌံ ဝတ္ထံ ပကတိယာ ပဏ္ဍရတ္တာ ပုန ဓောဝိယမာနံ ပဏ္ဍရံ ဟောတိ၊ န တတ္ထ ဇာတိကာဠကေ ဝိယ ဧဠကလောမေ ဝါယာမော နိပ္ဖလော ဟောတိ၊ ဧဝံ စိတ္တမ္ပိ အာဂန္တုကေဟိ ကိလေသေဟိ သံကိလိဋ္ဌံ။ ပကတိယာ ပန တံ သကလေပိ ပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂဝါရေ ပဏ္ဍရမေဝ။ ယထာဟ "ပဘဿရမိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ၊

taṁ ca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhan”ti[1]. Taṁ visodhīyamānaṁ sakkā pabhassarataraṁ kātuṁ, na tattha vāyāmo nipphaloti evaṁ vāyāmamahapphaladassanatthaṁ saṁkiliṭṭhavatthena opammaṁ akāsīti veditabbo.

Duggati pāṭikaṅkhāti īdise citte duggati pāṭikaṅkhitabbā, duggatimeva esa pāpuṇissati, na aññanti evaṁ duggati icchitabbā, avassaṁ bhāvīti vuttaṁ hoti. Sā cāyaṁ duggati nāma paṭipattiduggati gatiduggatīti duvidhā hoti. Paṭipattiduggatipi agāriyapaṭipattiduggati anagāriyapaṭipattiduggatīti duvidhā hoti.

Agāriyo hi saṁkiliṭṭhacitto pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, sakalepi dasa akusalakammapathe pūreti, ayamassa **agāriyapaṭipattiduggati.** So tattha ṭhito kāyassa bhedā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi, pettivisayampi gacchati, ayamassa **gatiduggati.**

Anagāriyopi imasmiṁ sāsane pabbajito saṁkiliṭṭhacitto dūteyyapahiṇagamanaṁ gacchati, vejjakammaṁ karoti, saṁghabhedāya cetiyabhedāya parakkamati, veḷudānādīhi jīvikaṁ kappeti, sakalampi anācāraṁ agocaraṁ ca paripūreti, ayamassa **anagāriyapaṭipattiduggati.** So tattha ṭhito kāyassa bhedā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi, pettivisayampi gacchati, samaṇayakkho nāma hoti samaṇapeto, ādittehi saṁghāṭi-ādīhi sampajjalitakāyo aṭṭassaraṁ karonto vicarati, ayamassa **gatiduggati.**

Seyyathāpīti sukkapakkhaṁ dassetumāraddho, tassattho kaṇhapakkhe vuttapaccanīkeneva veditabbo. Etthāpi ca sugati nāma paṭipattisugati gatisugatīti duvidhā hoti. Paṭipattisugatipi agāriyapaṭipattisugati anagāriyapaṭipattisugatīti duvidhā hoti. Agāriyo hi parisuddhacitto pāṇātipātāpi viramati, adinnādānāpi, sakalepi dasa kusalakammapathe paripūreti, ayamassa **agāriyapaṭipattisugati.** So tattha ṭhito kāyassa bhedā manussamahantatampi devamahantatampi upapajjati, ayamassa **gatisugati.**

1. Aṁ 1. 9 piṭṭhe.

တံ စ ခေါ အာဂန္တုကေဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ ဥပက္ကိလိဋ္ဌ”န္တိ[၁]။ တံ ဝိသောဓိယမာနံ သက္ကာ ပဘဿရတရံ ကာတုံ၊ န တတ္ထ ဝါယာမော နိပ္ဖလောတိ ဧဝံ ဝါယာမမဟပ္ဖလဒဿနတ္ထံ သံကိလိဋ္ဌဝတ္ထေန ဩပမ္မံ အကာသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါတိ ဤဒိသေ စိတ္တေ ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ၊ ဒုဂ္ဂတိမေဝ ဧသ ပါပုဏိဿတိ၊ န အညန္တိ ဧဝံ ဒုဂ္ဂတိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ အဝဿံ ဘာဝီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာ စာယံ ဒုဂ္ဂတိ နာမ ပဋိပတ္တိဒုဂ္ဂတိ ဂတိဒုဂ္ဂတီတိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။ ပဋိပတ္တိဒုဂ္ဂတိပိ အဂါရိယပဋိပတ္တိဒုဂ္ဂတိ အနဂါရိယပဋိပတ္တိဒုဂ္ဂတီတိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။

အဂါရိယော ဟိ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တော ပါဏမ္ပိ ဟနတိ၊ အဒိန္နမ္ပိ အာဒိယတိ၊ သကလေပိ ဒသ အကုသလကမ္မပထေ ပူရေတိ၊ အယမဿ **အဂါရိယပဋိပတ္တိဒုဂ္ဂတိ**။ သော တတ္ထ ဌိတော ကာယဿ ဘေဒါ နိရယမ္ပိ ဂစ္ဆတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိမ္ပိ၊ ပေတ္တိဝိသယမ္ပိ ဂစ္ဆတိ၊ အယမဿ **ဂတိဒုဂ္ဂတိ**။

အနဂါရိယောပိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတော သံကိလိဋ္ဌစိတ္တော ဒူတေယျပဟိဏဂမနံ ဂစ္ဆတိ၊ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ကရောတိ၊ သံဃဘေဒါယ စေတိယဘေဒါယ ပရက္ကမတိ၊ ဝေဠုဒါနာဒီဟိ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ၊ သကလမ္ပိ အနာစာရံ အဂေါစရံ စ ပရိပူရေတိ၊ အယမဿ **အနဂါရိယပဋိပတ္တိဒုဂ္ဂတိ**။ သော တတ္ထ ဌိတော ကာယဿ ဘေဒါ နိရယမ္ပိ ဂစ္ဆတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိမ္ပိ၊ ပေတ္တိဝိသယမ္ပိ ဂစ္ဆတိ၊ သမဏယက္ခော နာမ ဟောတိ သမဏပေတော၊ အာဒိတ္တေဟိ သံဃာဋိ-အာဒီဟိ သမ္ပဇ္ဇလိတကာယော အဋ္ဋဿရံ ကရောန္တော ဝိစရတိ၊ အယမဿ **ဂတိဒုဂ္ဂတိ**။

သေယျထာပီတိ သုက္ကပက္ခံ ဒဿေတုမာရဒ္ဓေါ၊ တဿတ္ထော ကဏှပက္ခေ ဝုတ္တပစ္စနီကေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္ထာပိ စ သုဂတိ နာမ ပဋိပတ္တိသုဂတိ ဂတိသုဂတီတိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။ ပဋိပတ္တိသုဂတိပိ အဂါရိယပဋိပတ္တိသုဂတိ အနဂါရိယပဋိပတ္တိသုဂတီတိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။ အဂါရိယော ဟိ ပရိသုဒ္ဓစိတ္တော ပါဏာတိပါတာပိ ဝိရမတိ၊ အဒိန္နာဒါနာပိ၊ သကလေပိ ဒသ ကုသလကမ္မပထေ ပရိပူရေတိ၊ အယမဿ **အဂါရိယပဋိပတ္တိသုဂတိ**။ သော တတ္ထ ဌိတော ကာယဿ ဘေဒါ မနုဿမဟန္တတမ္ပိ ဒေဝမဟန္တတမ္ပိ ဥပပဇ္ဇတိ၊ အယမဿ **ဂတိသုဂတိ**။

၁-အံ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။

Anagāriyopi imasmiṁ sāsane pabbajitvā parisuddhacitto catupārisuddhisīlaṁ sodheti, terasa dhutaṅgāni samādiyati, aṭṭhatiṁsārammaṇesu attano anukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā pantasenāsane paṭisevamāno kasiṇaparikammaṁ katvā jhānasamāpattiyo nibbatteti, sotāpattimaggaṁ bhāveti -pa- anāgāmimaggaṁ bhāveti, ayamassa **anagāriyapaṭipattisugati.** So tattha ṭhito kāyassa bhedā manussaloke vā tīsu mahākulesu, chasu vā kāmāvacaradevesu, dasasu vā brahmabhavanesu, pañcasu vā suddhāvāsesu, catūsu vā āruppesu upapajjati, ayamassa **gatisugatī**ti.

71. Evaṁ saṁkiliṭṭhe citte duggati pāṭikaṅkhā, asaṁkiliṭṭhe ca sugatīti vatvā idāni yehi upakkilesehi cittaṁ saṁkiliṭṭhaṁ hoti, te dassento **katame ca bhikkhave cittassa upakkilesā, abhijjhā visamalobho**ti-ādimāha.

Tattha sakabhaṇḍe chandarāgo **abhijjhā,** parabhaṇḍe **visamalobho.** Atha vā sakabhaṇḍe vā parabhaṇḍe vā hotu, yuttapattaṭṭhāne chandarāgo abhijjhā, ayuttāpattaṭṭhāne visamalobho. Thero panāha "kissa vinibbhogaṁ karotha, yutte vā ayutte vā hotu, 'rāgo visamaṁ doso visamaṁ moho visaman'ti[1] vacanato na koci lobho avisamo nāma, tasmā lobhoyeva abhijjhāyanaṭṭhena abhijjhā, visamaṭṭhena visamaṁ, ekatthametaṁ byañjanameva nānan"ti. So panesa abhijjhāvisamalobho uppajjitvā cittaṁ dūseti, obhāsituṁ na deti. Tasmā "cittassa upakkileso"ti vuccati.

Yathā cesa, evaṁ navavidha-āghātavatthusambhavo **byāpādo.** Dasavidha-āghātavatthusambhavo **kodho.** Punappunaṁ cittapariyonandhano **upanāho.** Agāriyacsa vā anagāriyassa vā sukatakaraṇavināsano **makkho.** Agāriyopi hi kenaci anukampakena daliddo samāno ucce ṭhāne ṭhapito, aparena samayena "kiṁ tayā mayhaṁ katan"ti tassa sukatakaraṇaṁ vināseti. Anagāriyopi sāmaṇerakālato

1. Abhi 2. 382 piṭṭhe.

အနဂါရိယောပိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပရိသုဒ္ဓစိတ္တော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ သောဓေတိ၊ တေရသ ဓုတင်္ဂါနိ သမာဒိယတိ၊ အဋ္ဌတိံသာရမ္မဏေသု အတ္တနော အနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ပန္တသေနာသနေ ပဋိသေဝမာနော ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ ဈာနသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ပ။ အနာဂါမိမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ၊ အယမဿ **အနဂါရိယပဋိပတ္တိသုဂတိ။** သော တတ္ထ ဌိတော ကာယဿ ဘေဒါ မနုဿလောကေ ဝါ တီသု မဟာကုလေသု, ဆသု ဝါ ကာမာဝစရဒေဝေသု, ဒသသု ဝါ ဗြဟ္မဘဝနေသု, ပဉ္စသု ဝါ သုဒ္ဓါဝါသေသု, စတူသု ဝါ အာရုပ္ပေသု ဥပပဇ္ဇတိ၊ အယမဿ **ဂတိသုဂတီ**တိ။

၇၁။ ဧဝံ သံကိလိဋ္ဌေ စိတ္တေ ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါ၊ အသံကိလိဋ္ဌေ စ သုဂတီတိ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ စိတ္တံ သံကိလိဋ္ဌံ ဟောတိ၊ တေ ဒဿေန္တော **ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသာ၊ အဘိဇ္ဈာ ဝိသမလောဘော**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ သကဘဏ္ဍေ ဆန္ဒရာဂေါ **အဘိဇ္ဈာ၊** ပရဘဏ္ဍေ **ဝိသမလောဘော။** အထ ဝါ သကဘဏ္ဍေ ဝါ ပရဘဏ္ဍေ ဝါ ဟောတု၊ ယုတ္တပတ္တဋ္ဌာနေ ဆန္ဒရာဂေါ အဘိဇ္ဈာ၊ အယုတ္တာပတ္တဋ္ဌာနေ ဝိသမလောဘော။ ထေရော ပနာဟ "ကိဿ ဝိနိဗ္ဘောဂံ ကရောထ၊ ယုတ္တေ ဝါ အယုတ္တေ ဝါ ဟောတု၊ 'ရာဂေါ ဝိသမံ ဒေါသော ဝိသမံ မောဟော ဝိသမ'န္တိ[၁] ဝစနတော န ကောစိ လောဘော အဝိသမော နာမ၊ တသ္မာ လောဘောယေဝ အဘိဇ္ဈာယနဋ္ဌေန အဘိဇ္ဈာ၊ ဝိသမဋ္ဌေန ဝိသမံ၊ ဧကတ္ထမေတံ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန"န္တိ။ သော ပနေသ အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ စိတ္တံ ဒူသေတိ၊ ဩဘာသိတုံ န ဒေတိ။ တသ္မာ "စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသော"တိ ဝုစ္စတိ။

ယထာ စေသ၊ ဧဝံ နဝဝိဓအာဃာတဝတ္ထုသမ္ဘဝေါ **ဗျာပါဒေါ။** ဒသဝိဓအာဃာတဝတ္ထုသမ္ဘဝေါ **ကောဓော။** ပုနပ္ပုနံ စိတ္တပရိယောနန္ဓနော **ဥပနာဟော။** အဂါရိယဿ ဝါ အနဂါရိယဿ ဝါ သုကတကရဏဝိနာသနော **မက္ခော။** အဂါရိယောပိ ဟိ ကေနစိ အနုကမ္ပကေန ဒလိဒ္ဒေါ သမာနော ဥစ္စေ ဌာနေ ဌပိတော၊ အပရေန သမယေန "ကိံ တယာ မယှံ ကတ"န္တိ တဿ သုကတကရဏံ ဝိနာသေတိ။ အနဂါရိယောပိ သာမဏေရကာလတော

၁-အဘိ ၂-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။

pabhuti ācariyena vā upajjhāyena vā catūhi paccayehi uddesaparipucchāhi ca anuggahetvā dhammakathānayapakaraṇakosallādīni sikkhā`ito, aparena samayena rājarājamahāmattādīhi sakkato garukato ācariyupajjhāyesu acittīkato caramāno "ayaṁ amhehi daharakāle evaṁ anuggahito saṁvaḍḍhito ca, atha panidāni nissineho[1] jāto"ti vuccamāno "kiṁ mayhaṁ tumhehi katan"ti tesaṁ sukatakaraṇaṁ vināseti, tassa so sukatakaraṇavināsano makkho uppajjitvā cittaṁ dūseti, obhāsituṁ na deti. Tasmā "cittassa upakkileso"ti vuccati.

Yathā cāyaṁ, evaṁ bahussutepi puggale ajjhottharitvā "īdisassa ceva bahussutassa aniyatā gati, tava vā mama vā ko viseso"ti-ādinā nayena uppajjamāno yugaggāhagāhī **paḷāso.** Paresaṁ sakkārādīni khīyanā **issā.** Attano sampattiyā parehi sādhāraṇabhāvaṁ asahamānaṁ **macchariyaṁ.** Vañcanikacariyabhūtā **māyā.** Kerāṭikabhāvena uppajjamānaṁ **sāṭheyyaṁ.** Kerāṭiko hi āyatanamaccho[2] viya hoti, **āyatanamaccho** nāma kira macchānaṁ naṅguṭṭhaṁ dasseti sappānaṁ sīsaṁ, "tumhehi sadiso ahan"ti jānāpetuṁ. Evameva kerāṭiko puggalo yaṁ yaṁ suttantikaṁ vā ābhidhammikaṁ vā upasaṅkamati, taṁ taṁ evaṁ vadati "ahaṁ tumhākaṁ baddhacaro, tumhe mayhaṁ anukampakā, nāhaṁ tumhe muñcāmī"ti "evamete 'sagāravo ayaṁ amhesu sappatisso'ti maññissantī"ti. Tassetaṁ kerāṭikabhāvena uppajjamānaṁ sāṭheyyaṁ uppajjitvā cittaṁ dūseti, obhāsituṁ na deti. Tasmā "cittassa upakkileso"ti vuccati.

Yathā cetaṁ, evaṁ vātabharitabhastasadisathaddhabhāvapaggahitasira-anivātavuttikārakaraṇo **thambho.** Taduttarikaraṇo **sārambho.** So duvidhena labbhati akusalavasena ceva kusalavasena ca. Tattha agāriyassa parena kataṁ alaṅkārādiṁ disvā taddiguṇakaraṇena uppajjamāno, anagāriyassa ca yattakaṁ yattakaṁ paro pariyāpuṇāti vā katheti vā, mānavasena taddiguṇataddiguṇakaraṇena uppajjamāno akusalo. Agāriyassa pana paraṁ ekaṁ salākabhattaṁ dentaṁ disvā attanā dve vā tīṇi vā dātukāmatāya uppajjamāno, anagāriyassa ca parena

1. Nisneho (Sī) 2. Ānandamaccho (Sī, Syā)

ပဘုတိ အာစရိယေန ဝါ ဥပဇ္ဈာယေန ဝါ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဟိ စ အနုဂ္ဂဟေတွာ ဓမ္မကထာနယပကရဏကောသလ္လာဒီနိ သိက္ခာပိတော၊ အပရေန သမယေန ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီဟိ သက္ကတော ဂရုကတော အာစရိယုပဇ္ဈာယေသု အစိတ္တီကတော စရမာနော "အယံ အမှေဟိ ဒဟရကာလေ ဧဝံ အနုဂ္ဂဟိတော သံဝဍ္ဎိတော စ၊ အထ ပနိဒါနိ နိဿိနေဟော[1] ဇာတော"တိ ဝုစ္စမာနော "ကိံ မယှံ တုမှေဟိ ကတ"န္တိ တေသံ သုကတကရဏံ ဝိနာသေတိ၊ တဿ သော သုကတကရဏဝိနာသနော မက္ခော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ စိတ္တံ ဒူသေတိ၊ ဩဘာသိတုံ န ဒေတိ။ တသ္မာ "စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသော"တိ ဝုစ္စတိ။

ယထာ စာယံ၊ ဧဝံ ဗဟုဿုတေပိ ပုဂ္ဂလေ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ "ဤဒိသဿ စေဝ ဗဟုဿုတဿ အနိယတာ ဂတိ၊ တဝ ဝါ မမ ဝါ ကော ဝိသေသော"တိအာဒိနာ နယေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ယုဂဂ္ဂါဟဂါဟီ **ပဠာသော**။ ပရေသံ သက္ကာရာဒီနိ ခီယနာ **ဣဿာ**။ အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ ပရေဟိ သာဓာရဏဘာဝံ အသဟမာနံ **မစ္ဆရိယံ**။ ဝဉ္စနိကစရိယဘူတာ **မာယာ**။ ကေရာဋိကဘာဝေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ **သာဌေယျံ**။ ကေရာဋိကော ဟိ အာယတနမစ္ဆော[2] ဝိယ ဟောတိ၊ **အာယတနမစ္ဆော** နာမ ကိရ မစ္ဆာနံ နင်္ဂုဋ္ဌံ ဒဿေတိ သပ္ပါနံ သီသံ, "တုမှေဟိ သဒိသော အဟ"န္တိ ဇာနာပေတုံ။ ဧဝမေဝ ကေရာဋိကော ပုဂ္ဂလော ယံ ယံ သုတ္တန္တိကံ ဝါ အာဘိဓမ္မိကံ ဝါ ဥပသင်္ကမတိ၊ တံ တံ ဧဝံ ဝဒတိ "အဟံ တုမှာကံ ဗဒ္ဓစရော၊ တုမှေ မယှံ အနုကမ္ပကာ၊ နာဟံ တုမှေ မုဉ္စာမီ"တိ "ဧဝမေတေ 'သဂါရဝေါ အယံ အမှေသု သပ္ပတိဿော'တိ မညိဿန္တီ"တိ။ တဿေတံ ကေရာဋိကဘာဝေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ သာဌေယျံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ စိတ္တံ ဒူသေတိ၊ ဩဘာသိတုံ န ဒေတိ။ တသ္မာ "စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသော"တိ ဝုစ္စတိ။

ယထာ စေတံ၊ ဧဝံ ဝါတဘရိတဘသ္တသဒိသထဒ္ဓဘာဝပဂ္ဂဟိတသိရအနိဝါတဝုတ္တိကာရကရဏော **ထမ္ဘော**။ တဒုတ္တရိကရဏော **သာရမ္ဘော**။ သော ဒုဝိဓေန လဗ္ဘတိ အကုသလဝသေန စေဝ ကုသလဝသေန စ။ တတ္ထ အဂါရိယဿ ပရေန ကတံ အလင်္ကာရာဒိံ ဒိသွာ တဒ္ဒိဂုဏကရဏေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော၊ အနဂါရိယဿ စ ယတ္တကံ ယတ္တကံ ပရော ပရိယာပုဏာတိ ဝါ ကထေတိ ဝါ၊ မာနဝသေန တဒ္ဒိဂုဏတဒ္ဒိဂုဏကရဏေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော အကုသလော။ အဂါရိယဿ ပန ပရံ ဧကံ သလာကဘတ္တံ ဒေန္တံ ဒိသွာ အတ္တနာ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ဒါတုကာမတာယ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော၊ အနဂါရိယဿ စ ပရေန

၁-နိသ္နေဟော (သီ) ၂-အာနန္ဒမစ္ဆော (သီ၊ သျာ)

ekanikāye gahite mānaṁ anissāya kevalaṁ taṁ disvā attanā ālasiyaṁ abhibhuyya dve nikāye gahetukāmatāya uppajjamāno kusalo. Idha pana akusalo adhippeto. Ayañhi uppajjitvā cittaṁ dūseti, obhāsituṁ na deti. Tasmā “cittassa upakkileso”ti vuccati.

Yathā cāyaṁ, evaṁ jāti-ādīni nissāya cittassa uṇṇativasena pavattamāno **māno**, accuṇṇativasena **atimāno,** madaggahaṇākāro **mado,** kāmaguṇesu cittavossaggavasena uppajjamāno **pamādo** uppajjitvā cittaṁ dūseti, obhāsituṁ na deti. Tasmā “cittassa upakkileso”ti vuccati.

Kasmā pana Bhagavā upakkilesaṁ dassento lobhamādiṁ katvā dassetīti. Tassa paṭhamuppattito. Sabbasattānañhi yattha katthaci upapannānaṁ antamaso suddhāvāsabhūmiyampi sabbapaṭhamaṁ bhavanikantivasena lobho uppajjati, tato attano attano anurūpapaccayaṁ paṭicca yathāsambhavaṁ itare, na ca ete soḷaseva cittassa upakkilesā, etena pana nayena sabbepi kilesā gahitāyeva hontīti veditabbā.

72. Ettāvatā saṁkilesaṁ dassetvā idāni vodānaṁ dassento **sa kho so bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **iti viditvā**ti evaṁ jānitvā. **Pajahatī**ti samucchedappahānavasena ariyamaggena pajahati. Tattha kilesapaṭipāṭiyā maggapaṭipāṭiyāti dvidhā pahānaṁ veditabbaṁ. Kilesapaṭipāṭiyā tāva abhijjhāvisamalobho thambho sārambho māno atimāno madoti ime cha kilesā arahattamaggena pahīyanti. Byāpādo kodho upanāho pamādoti ime cattāro kilesā anāgāmimaggena pahīyanti. Makkho palāso issā macchariyaṁ māyā sāṭheyyanti ime cha sotāpattimaggena pahīyantīti. Maggapaṭipāṭiyā pana sotāpattimaggena makkho palāso issā macchariyaṁ māyā sāṭheyyanti ime cha pahīyanti. Anāgāmimaggena byāpādo kodho upanāho pamādoti ime cattāro. Arahattamaggena abhijjhāvisamalobho thambho sārambho māno atimāno madoti ime cha pahīyantīti.

ဧကနိကာယေ ဂဟိတေ မာနံ အနိဿာယ ကေဝလံ တံ ဒိသွာ အတ္တနာ အာလသိယံ အဘိဘုယျ ဒွေ နိကာယေ ဂဟေတုကာမတာယ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ကုသလော။ ဣဓ ပန အကုသလော အဓိပ္ပေတော။ အယဉ္ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ စိတ္တံ ဒူသေတိ၊ ဩဘာသိတုံ န ဒေတိ။ တသ္မာ “စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသော”တိ ဝုစ္စတိ။

ယထာ စာယံ၊ ဧဝံ ဇာတိအာဒီနိ နိဿာယ စိတ္တဿ ဥဏ္ဏတိဝသေန ပဝတ္တမာနော **မာနော**, အစ္စုဏ္ဏတိဝသေန **အတိမာနော**, မဒဂ္ဂဟဏာကာရော **မဒေါ**, ကာမဂုဏေသု စိတ္တဝေါဿဂ္ဂဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော **ပမာဒေါ** ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ စိတ္တံ ဒူသေတိ၊ ဩဘာသိတုံ န ဒေတိ။ တသ္မာ “စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသော”တိ ဝုစ္စတိ။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဥပက္ကိလေသံ ဒဿေန္တော လောဘမာဒိံ ကတွာ ဒဿေတီတိ။ တဿ ပဌမုပ္ပတ္တိတော။ သဗ္ဗသတ္တာနဉ္ဟိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဥပပန္နာနံ အန္တမသော သုဒ္ဓါဝါသဘူမိယမ္ပိ သဗ္ဗပဌမံ ဘဝနိကန္တိဝသေန လောဘော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတော အတ္တနော အတ္တနော အနုရူပပစ္စယံ ပဋိစ္စ ယထာသမ္ဘဝံ ဣတရေ၊ န စ ဧတေ သောဠသေဝ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသာ၊ ဧတေန ပန နယေန သဗ္ဗေပိ ကိလေသာ ဂဟိတာယေဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၇၂။ ဧတ္တာဝတာ သံကိလေသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝေါဒါနံ ဒဿေန္တော **သ ခေါ သော ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဣတိ ဝိဒိတွာ**တိ ဧဝံ ဇာနိတွာ။ **ပဇဟတီ**တိ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန အရိယမဂ္ဂေန ပဇဟတိ။ တတ္ထ ကိလေသပဋိပါဋိယာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာတိ ဒွိဓာ ပဟာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကိလေသပဋိပါဋိယာ တာဝ အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘော ထမ္ဘော သာရမ္ဘော မာနော အတိမာနော မဒေါတိ ဣမေ ဆ ကိလေသာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ။ ဗျာပါဒေါ ကောဓော ဥပနာဟော ပမာဒေါတိ ဣမေ စတ္တာရော ကိလေသာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ။ မက္ခော ပဠာသော ဣဿာ မစ္ဆရိယံ မာယာ သာဌေယျန္တိ ဣမေ ဆ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တီတိ။ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန မက္ခော ပဠာသော ဣဿာ မစ္ဆရိယံ မာယာ သာဌေယျန္တိ ဣမေ ဆ ပဟီယန္တိ။ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ဗျာပါဒေါ ကောဓော ဥပနာဟော ပမာဒေါတိ ဣမေ စတ္တာရော။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘော ထမ္ဘော သာရမ္ဘော မာနော အတိမာနော မဒေါတိ ဣမေ ဆ ပဟီယန္တီတိ။

Imasmiṁ pana ṭhāne ime kilesā sotāpattimaggavajjhā vā hontu sesamaggavajjhā vā, atha kho anāgāmimaggeneva pahānaṁ sandhāya “abhijjhāvisamalobhaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahatī”ti-ādimāhāti veditabbā. Ayamettha paveṇimaggāgato sambhavo, so ca upari catutthamaggasseva niddiṭṭhattā yujjati, tatiyamaggena pahīnāvasesānañhi visamalobhādīnaṁ tena pahānaṁ hoti, sesānaṁ imināva. Yepi hi[1] sotāpattimaggena pahīyanti, tepi taṁsamuṭṭhāpakacittānaṁ appahīnattā anāgāmimaggeneva suppahīnā hontīti. Keci pana paṭhamamaggena cettha pahānaṁ vaṇṇayanti, taṁ pubbāparena na sandhiyati. Keci vikkhambhanappahānampi, taṁ tesaṁ icchāmattameva.

73. **Yato kho bhikkhave**ti ettha **yato**ti yamhi kāle. **Pahīno hotī**ti anāgāmimaggakkhaṇe pahānaṁ sandhāyevāha.

74. **So Buddhe aveccappasādenā**ti etaṁ “yato kho bhikkhave abhijjhāvisamalobho pahīno hoti, so Buddhe aveccappasādena samannāgato hotī”ti evaṁ ekamekena padena yojetabbaṁ. Imassa hi bhikkhuno anāgāmimaggena lokuttarappasādo āgato, athassa aparena samayena Buddhaguṇe dhammaguṇe saṁghaguṇe ca anussarato lokiyo uppajjati, tamassa sabbampi lokiyalokuttaramissakaṁ pasādaṁ dassento Bhagavā “Buddhe aveccappasādenā”ti-ādimāha.

Tattha **aveccappasādenā**ti Buddhadhammasaṁghaguṇānaṁ yāthāvato ñātattā acalena accutena pasādena. Idāni yathā tassa bhikkhuno anussarato so aveccappasādo uppanno, taṁ vidhiṁ dassento “itipi so Bhagavā”ti-ādinā nayena tīṇi anussatiṭṭhānāni vitthāresi, tesaṁ atthavaṇṇanā sabbākārena Visuddhimagge anussatikathāyaṁ vuttā.

75. Evamassa lokiyalokuttaramissakaṁ pasādaṁ dassetvā idāni kilesappahānaṁ aveccappasādasamannāgataṁ ca paccavekkhato uppajjamānaṁ

1. Imināva nayena yepi (Syā, Ka)

ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဣမေ ကိလေသာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ဝါ ဟောန္တု သေသမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ဝါ၊ အထ ခေါ အနာဂါမိမဂ္ဂေနေဝ ပဟာနံ သန္ဓာယ “အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘံ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသံ ပဇဟတီ”တိအာဒိမာဟာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယမေတ္ထ ပဝေဏိမဂ္ဂါဂတော သမ္ဘဝေါ၊ သော စ ဥပရိ စတုတ္ထမဂ္ဂဿေဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ ယုဇ္ဇတိ၊ တတိယမဂ္ဂေန ပဟီနာဝသေသာနဉ္ဟိ ဝိသမလောဘာဒီနံ တေန ပဟာနံ ဟောတိ၊ သေသာနံ ဣမိနာဝ။ ယေပိ ဟိ[၁] သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ၊ တေပိ တံသမုဋ္ဌာပကစိတ္တာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ အနာဂါမိမဂ္ဂေနေဝ သုပ္ပဟီနာ ဟောန္တီတိ။ ကေစိ ပန ပဌမမဂ္ဂေန စေတ္ထ ပဟာနံ ဝဏ္ဏယန္တိ၊ တံ ပုဗ္ဗာပရေန န သန္ဓိယတိ။ ကေစိ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနမ္ပိ၊ တံ တေသံ ဣစ္ဆာမတ္တမေဝ။

၇၃။ **ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိ ဧတ္ထ **ယတော**တိ ယမှိ ကာလေ။ **ပဟီနော ဟောတီ**တိ အနာဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေ ပဟာနံ သန္ဓာယေဝါဟ။

၇၄။ **သော ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေနာ**တိ ဧတံ “ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘော ပဟီနော ဟောတိ၊ သော ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတော ဟောတီ”တိ ဧဝံ ဧကမေကေန ပဒေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣမဿ ဟိ ဘိက္ခုနော အနာဂါမိမဂ္ဂေန လောကုတ္တရပ္ပသာဒေါ အာဂတော၊ အထဿ အပရေန သမယေန ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဓမ္မဂုဏေ သံဃဂုဏေ စ အနုဿရတော လောကိယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တမဿ သဗ္ဗမ္ပိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကံ ပသာဒံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ “ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေနာ”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အဝေစ္စပ္ပသာဒေနာ**တိ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဂုဏာနံ ယာထာဝတော ဉာတတ္တာ အစလေန အစ္စုတေန ပသာဒေန။ ဣဒါနိ ယထာ တဿ ဘိက္ခုနော အနုဿရတော သော အဝေစ္စပ္ပသာဒေါ ဥပ္ပန္နော၊ တံ ဝိဓိံ ဒဿေန္တော “ဣတိပိ သော ဘဂဝါ”တိအာဒိနာ နယေန တီဏိ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ ဝိတ္ထာရေသိ၊ တေသံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ အနုဿတိကထာယံ ဝုတ္တာ။

၇၅။ ဧဝမဿ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကံ ပသာဒံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ကိလေသပ္ပဟာနံ အဝေစ္စပ္ပသာဒသမန္နာဂတံ စ ပစ္စဝေက္ခတော ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ

၁-ဣမိနာဝ နယေန ယေပိ (သျာ၊ က)

somanassādi-ānisaṁsaṁ dassento **yathodhi kho panassā**ti-ādimāha. Anāgāmissa hi paccante vuṭṭhitaṁ corupaddavaṁ vūpasametvā taṁ paccavekkhato mahānagare vasantassa rañño viya ime cime ca mama kilesā pahīnāti attano kilesappahānaṁ paccavekkhato balavasomanassaṁ uppajjati. Taṁ dassento Bhagavā “yathodhi kho panassā”ti-ādimāha.

Tassattho—yvāyaṁ anāgāmī bhikkhu evaṁ “Buddhe aveccappasādena samannāgato hoti -pa-. Dhamme -pa-. Saṁghe -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā”ti, tassa yathodhi kho cattaṁ hoti paṭinissaṭṭhaṁ sakasaka-odhivasena cattameva hoti, taṁ taṁ kilesajātaṁ vantaṁ muttaṁ pahīnaṁ paṭinissaṭṭhaṁ. **Sakasaka-odhivasenā**ti dve odhī kilesomi ca maggodhi ca, tattha kilesodhivasenāpi ye kilesā yaṁmaggavajjhā, te aññamaggavajjhehi amissā hutvā sakeneva odhinā pahīnā. Maggodhivasenāpi ye kilesā yena maggena pahātabbā, tena teyeva pahīnā honti. Evaṁ sakasaka-odhivasena taṁ taṁ kilesajātaṁ cattameva hoti paṭinissaṭṭhaṁ, taṁ paccavekkhitvā ca laddhasomanasso tatuttaripi so “Buddhe aveccappasādena samannāgatomhī”ti labhati atthavedanti sambandho.

Yatodhi khotipi pāṭho. Tassa vasena ayamattho, assa bhikkhuno yatodhi kho pana cattaṁ hoti paṭinissaṭṭhaṁ, tattha **yato**ti kāraṇavacanaṁ, yasmāti vuttaṁ hoti. **Odhī**ti heṭṭhā tayo maggā vuccanti. Kasmā? Te hi odhiṁ katvā koṭṭhāsaṁ katvā uparimaggena pahātabbakilese ṭhapetvā pajahanti, tasmā **odhī**ti vuccanti. Arahattamaggo pana kiñci kilesaṁ anavasesetvā pajahati, tasmā **anodhī**ti vuccati. Imassa ca bhikkhuno heṭṭhāmaggattayena cattaṁ. Tena vuttaṁ “yatodhi kho panassa cattaṁ hotī”ti. Tattha **kho panā**ti nipātamattaṁ. Ayaṁ pana piṇḍattho, yasmā assa odhi cattaṁ hoti paṭinissaṭṭhaṁ, tasmā taṁ paccavekkhitvā ca laddhasomanasso tatuttaripi so “Buddhe aveccappasādena samannāgatomhī”ti labhati atthavedanti yathāpāḷi netabbaṁ.

Tattha **cattan**ti idaṁ sakabhāvapariccajanavasena vuttaṁ. **Vantan**ti idaṁ pana anādiyanabhāvadassanavasena. **Muttan**ti idaṁ santatito vinimocanavasena. **Pahīnan**ti idaṁ muttassapi kvaci anavaṭṭhānadassanavasena. **Paṭinissaṭṭhan**ti idaṁ pubbe

သောမနဿာဒိအာနိသံသံ ဒဿေန္တော **ယထောဓိ ခေါ ပနဿာ**တိ-အာဒိမာဟ။ အနာဂါမိဿ ဟိ ပစ္စန္တေ ဝုဋ္ဌိတံ စောရုပဒ္ဒဝံ ဝူပသမေတွာ တံ ပစ္စဝေက္ခတော မဟာနဂရေ ဝသန္တဿ ရညော ဝိယ ဣမေ စိမေ စ မမ ကိလေသာ ပဟီနာတိ အတ္တနော ကိလေသပ္ပဟာနံ ပစ္စဝေက္ခတော ဗလဝသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ “ယထောဓိ ခေါ ပနဿာ”တိ-အာဒိမာဟ။

တဿတ္ထော—ယွာယံ အနာဂါမီ ဘိက္ခု ဧဝံ “ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတော ဟောတိ။ပ။ ဓမ္မေ။ပ။ သံဃေ။ပ။ အနုတ္တရံ ပုညက္ခေတ္တံ လောကဿာ”တိ၊ တဿ ယထောဓိ ခေါ စတ္တံ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ သကသကဩဓိဝသေန စတ္တမေဝ ဟောတိ၊ တံ တံ ကိလေသဇာတံ ဝန္တံ မုတ္တံ ပဟီနံ ပဋိနိဿဋ္ဌံ။ **သကသကဩဓိဝသေနာ**တိ ဒွေ ဩဓီ ကိလေသောဓိ စ မဂ္ဂေါဓိ စ၊ တတ္ထ ကိလေသောဓိဝသေနာပိ ယေ ကိလေသာ ယံမဂ္ဂဝဇ္ဈာ၊ တေ အညမဂ္ဂဝဇ္ဈေဟိ အမိဿာ ဟုတွာ သကေနေဝ ဩဓိနာ ပဟီနာ။ မဂ္ဂေါဓိဝသေနာပိ ယေ ကိလေသာ ယေန မဂ္ဂေန ပဟာတဗ္ဗာ၊ တေန တေယေဝ ပဟီနာ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သကသကဩဓိဝသေန တံ တံ ကိလေသဇာတံ စတ္တမေဝ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ၊ တံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ စ လဒ္ဓသောမနဿော တတုတ္တရိပိ သော “ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတောမှိ”တိ လဘတိ အတ္ထဝေဒန္တိ သမ္ဗန္ဓော။

ယတောဓိ ခေါတိပိ ပါဌော။ တဿ ဝသေန အယမတ္ထော၊ အဿ ဘိက္ခုနော ယတောဓိ ခေါ ပန စတ္တံ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ၊ တတ္ထ **ယတော**တိ ကာရဏဝစနံ၊ ယသ္မာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဩဓီ**တိ ဟေဋ္ဌာ တယော မဂ္ဂါ ဝုစ္စန္တိ။ ကသ္မာ? တေ ဟိ ဩဓိံ ကတွာ ကောဋ္ဌာသံ ကတွာ ဥပရိမဂ္ဂေန ပဟာတဗ္ဗကိလေသေ ဌပေတွာ ပဇဟန္တိ၊ တသ္မာ **ဩဓီ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ပန ကိဉ္စိ ကိလေသံ အနဝသေသေတွာ ပဇဟတိ၊ တသ္မာ **အနောဓီ**တိ ဝုစ္စတိ။ ဣမဿ စ ဘိက္ခုနော ဟေဋ္ဌာမဂ္ဂတ္တယေန စတ္တံ။ တေန ဝုတ္တံ “ယတောဓိ ခေါ ပနဿ စတ္တံ ဟောတီ”တိ။ တတ္ထ **ခေါ ပနာ**တိ နိပါတမတ္တံ။ အယံ ပန ပိဏ္ဍတ္ထော၊ ယသ္မာ အဿ ဩဓိ စတ္တံ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ၊ တသ္မာ တံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ စ လဒ္ဓသောမနဿော တတုတ္တရိပိ သော “ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတောမှိ”တိ လဘတိ အတ္ထဝေဒန္တိ ယထာပါဠိ နေတဗ္ဗံ။

တတ္ထ **စတ္တ**န္တိ ဣဒံ သကဘာဝပရိစ္စဇနဝသေန ဝုတ္တံ။ **ဝန္တ**န္တိ ဣဒံ ပန အနာဒိယနဘာဝဒဿနဝသေန။ **မုတ္တ**န္တိ ဣဒံ သန္တတိတော ဝိနိမောစနဝသေန။ **ပဟီန**န္တိ ဣဒံ မုတ္တဿပိ ကွစိ အနဝဋ္ဌာနဒဿနဝသေန။ **ပဋိနိဿဋ္ဌ**န္တိ ဣဒံ ပုဗ္ဗေ

ādinnapubbassa paṭinissaggadassanavasena paṭimukhaṁ vā nissaṭṭhabhāvadassanavasena bhāvanābalena abhibhuyya nissaṭṭhabhāvadassanavasenāti vuttaṁ hoti. **Labhati atthavedaṁ labhati dhammavedan**ti ettha Buddhādīsu aveccappasādoyeva araṇīyato **attho,** upagantabbatoti vuttaṁ hoti. Dhāraṇato **dhammo,** vinipatituṁ appadānatoti vuttaṁ hoti. **Vedo**ti ganthopi ñāṇampi somanassampi. “Tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū”ti-ādīsu[1] hi gantho “vedo”ti vuccati. “Yaṁ brāhmaṇaṁ vedagumābhijaññā, akiñcanaṁ kāmabhāve asattan”ti-ādīsu[2] ñāṇaṁ. “Ye vedajātā vicaranti loke”ti-ādīsu somanassaṁ. Idha pana somanassañca somanassasampayuttañāṇañca adhippetaṁ, tasmā “labhati atthavedaṁ labhati dhammavedanti aveccappasādārammaṇasomanassañca somanassamayañāṇañca labhatī”ti evamettha attho veditabbo.

Atha vā **atthavedan**ti aveccappasādaṁ paccavekkhato uppannaṁ vuttappakārameva vedaṁ. **Dhammavedan**ti aveccappasādassa hetuṁ odhiso kilesappahānaṁ paccavekkhato uppannaṁ vuttappakārameva vedanti evampi ettha attho veditabbo. Vuttañhetaṁ “hetumhi ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, hetuphale ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā”ti[3]. **Dammūpasañhitaṁ pāmojjan**ti tameva atthañca Dhammañca atthadhammānisaṁsabhūtaṁ vedañca paccavekkhato uppannapāmojjaṁ. Tañhi anavajjalakkhaṇena paccavekkhaṇākārappavattena dhammena **upasañhitan**ti vuccati. **Pamuditassa pīti jāyatī**ti iminā pāmojjena pamuditassa nirāmisā pīti jāyati. **Pītimanassā**ti tāya pītiyā pīṇitamanassa. **Kāyo passambhatī**ti kāyopi passaddho hoti vūpasantadaratho. **Passaddhakāyo sukhan**ti evaṁ vūpasantakāyadaratho cetasikasukhaṁ paṭisaṁvedeti. **Cittaṁ samādhiyatī**ti cittaṁ sammā ādhiyati appitaṁ viya acalaṁ tiṭṭhati.

76. Evamassa kilesappahānaṁ aveccappasādasamannāgataṁ paccavekkhato uppajjamānaṁ somanassādi-ānisaṁsaṁ dassetvā idāni “yathodhi kho pana me”ti vārena tassa[4] paccavekkhaṇāya pavattākāraṁ pakāsetvā

1. Dī 1. 82 piṭṭhādīsu.
2. Khu 1. 438 piṭṭhe.
3. Abhi 2. 307 piṭṭhe.
4. Tassā (Sī, Syā)

အာဒိန္နပုဗ္ဗဿ ပဋိနိဿဂ္ဂဒဿနဝသေန ပဋိမုခံ ဝါ နိဿဋ္ဌဘာဝဒဿနဝသေန ဘာဝနာဗလေန အဘိဘုယျ နိဿဋ္ဌဘာဝဒဿနဝသေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **လဘတိ အတ္ထဝေဒံ လဘတိ ဓမ္မဝေဒ**န္တိ ဧတ္ထ ဗုဒ္ဓါဒီသု အဝေစ္စပ္ပသာဒေါယေဝ အရဏီယတော **အတ္ထော၊** ဥပဂန္တဗ္ဗတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဓာရဏတော **ဓမ္မော၊** ဝိနိပတိတုံ အပ္ပဒါနတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝေဒေါ**တိ ဂန္ထောပိ ဉာဏမ္ပိ သောမနဿမ္ပိ။ “တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ”တိအာဒီသု[1] ဟိ ဂန္ထော “ဝေဒေါ”တိ ဝုစ္စတိ။ “ယံ ဗြာဟ္မဏံ ဝေဒဂုမာဘိဇညာ၊ အကိဉ္စနံ ကာမဘဝေ အသတ္တ”န္တိအာဒီသု[2] ဉာဏံ။ “ယေ ဝေဒဇာတာ ဝိစရန္တိ လောကေ”တိအာဒီသု သောမနဿံ။ ဣဓ ပန သောမနဿဉ္စ သောမနဿသမ္ပယုတ္တဉာဏဉ္စ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ “လဘတိ အတ္ထဝေဒံ လဘတိ ဓမ္မဝေဒန္တိ အဝေစ္စပ္ပသာဒါရမ္မဏသောမနဿဉ္စ သောမနဿမယဉာဏဉ္စ လဘတီ”တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အထ ဝါ **အတ္ထဝေဒ**န္တိ အဝေစ္စပ္ပသာဒံ ပစ္စဝေက္ခတော ဥပ္ပန္နံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ ဝေဒံ။ **ဓမ္မဝေဒ**န္တိ အဝေစ္စပ္ပသာဒဿ ဟေတုံ ဩဓိသော ကိလေသပ္ပဟာနံ ပစ္စဝေက္ခတော ဥပ္ပန္နံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ ဝေဒန္တိ ဧဝမ္ပိ ဧတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တဉှေတံ “ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ”တိ[3]။ **ဓမ္မူပသံဟိတံ ပါမောဇ္ဇ**န္တိ တမေဝ အတ္ထဉ္စ ဓမ္မဉ္စ အတ္ထဓမ္မာနိသံသဘူတံ ဝေဒဉ္စ ပစ္စဝေက္ခတော ဥပ္ပန္နပါမောဇ္ဇံ။ တဉှိ အနဝဇ္ဇလက္ခဏေန ပစ္စဝေက္ခဏာကာရပ္ပဝတ္တေန ဓမ္မေန **ဥပသံဟိတ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ **ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာယတီ**တိ ဣမိနာ ပါမောဇ္ဇေန ပမုဒိတဿ နိရာမိသာ ပီတိ ဇာယတိ။ **ပီတိမနဿာ**တိ တာယ ပီတိယာ ပီဏိတမနဿ။ **ကာယော ပဿမ္ဘတီ**တိ ကာယောပိ ပဿဒ္ဓေါ ဟောတိ ဝူပသန္တဒရထော။ **ပဿဒ္ဓကာယော သုခ**န္တိ ဧဝံ ဝူပသန္တကာယဒရထော စေတသိကသုခံ ပဋိသံဝေဒေတိ။ **စိတ္တံ သမာဓိယတီ**တိ စိတ္တံ သမ္မာ အာဓိယတိ အပ္ပိတံ ဝိယ အစလံ တိဋ္ဌတိ။

၇၆။ ဧဝမဿ ကိလေသပ္ပဟာနံ အဝေစ္စပ္ပသာဒသမန္နာဂတံ ပစ္စဝေက္ခတော ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ သောမနဿာဒိအာနိသံသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ “ယထောဓိ ခေါ ပန မေ”တိ ဝါရေန တဿ[4] ပစ္စဝေက္ခဏာယ ပဝတ္တာကာရံ ပကာသေတွာ

၁-ဒီ ၁-၈၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ခု ၁-၄၃၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ ၂-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-တဿာ (သီ၊ သျာ)

tasseva anāgāmimaggānubhāvasūcakaṁ phalaṁ[1] dassento **sa kho so bhikkhave**ti-ādimāha.

Tattha **evaṁsīlo**ti tassa anāgāmimaggasampayuttaṁ sīlakkhandhaṁ dasseti. **Evaṁdhammo evaṁpañño**ti taṁsampayuttameva samādhikkhandhaṁ paññākkhandhañca dasseti. **Sālīnan**ti lohitasāligandhasāli-ādīnaṁ anekarūpānaṁ. **Piṇḍapātan**ti odanaṁ. **Vicitakāḷakan**ti apanītakāḷakaṁ. **Nevassa taṁ hoti antarāyāyā**ti tassa evaṁvidhassa bhikkhuno taṁ vuttappakāraṁ piṇḍapātabhojanaṁ maggassa vā phalassa vā neva antarāyāya hoti, paṭiladdhaguṇassa hi taṁ kimantarāyaṁ karissati. Yopissa appaṭiladdho catutthamaggo ca phalaṁ ca tappaṭilābhāya vipassanaṁ ārabhatopi nevassa taṁ hoti antarāyāya, antarāyaṁ kātuṁ asamatthameva hoti. Kasmā? Vuttappakārasīladhammapaññāsaṅgahena maggena visuddhacittattā.

Yasmā cettha etadeva kāraṇaṁ, tasmā tadanurūpaṁ upamaṁ dassento **seyyathāpī**ti-ādimāha.

Tattha **acchan**ti vippasannaṁ. **Parisuddhaṁ** malavigamena. **Pariyodātaṁ** pabhassaratāya. **Ukkāmukhan**ti suvaṇṇakārānaṁ mūsāmukhaṁ. Suvaṇṇakārānaṁ mūsā hi idha **ukkā,** aññattha pana dīpikādayopi vuccanti. "Ukkāsu dhārīyamānāsū"ti[2] hi āgataṭṭhāne dīpikā "ukkā"ti vuccati. "Ukkaṁ bandheyya, ukkaṁ bandhitvā ukkāmukhaṁ ālimpeyyā"ti[3] āgataṭṭhāne aṅgārakapallaṁ. "Kammārānaṁ yathā ukkā, anto jhāyati no bahī"ti[4] āgataṭṭhāne kammāruddhanaṁ. "Evaṁvipāko ukkāpāto bhavissatī"ti[5] āgataṭṭhāne vātavego "ukkā"ti vuccati. Imasmiṁ pana ṭhāne aññesu ca evarūpesu "saṇḍāsena jātarūpaṁ gahetvā ukkāmukhe pakkhipatī"ti[3] āgataṭṭhānesu suvaṇṇakārānaṁ mūsā "ukkā"ti veditabbā.

Tatrāyaṁ upamāsaṁsandanā—saṁkiliṭṭhavatthaṁ viya hi saṁkiliṭṭhajātarūpaṁ viya ca imassa bhikkhuno puthujjanakāle kāmarāgādimalānugatacittaṁ daṭṭhabbaṁ. Acchodakaṁ viya ukkāmukhaṁ viya ca anāgāmimaggo. Taṁ udakaṁ

1. Anāgāmimaggānubhāvassa ca balaṁ (Sī, Syā) 2. Dī 1. 46 piṭṭhe.
3. Ma 3. 286 piṭṭhe. 4. Khu 6. 209 piṭṭhe. 5. Dī 1. 10 piṭṭhe.

တဿေဝ အနာဂါမိမဂ္ဂါနုဘာဝသူစကံ ဖလံ[1] ဒဿေန္တော **သ ခေါ သော ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဧဝံသီလော**တိ တဿ အနာဂါမိမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တံ သီလက္ခန္ဓံ ဒဿေတိ။ **ဧဝံဓမ္မော ဧဝံပညော**တိ တံသမ္ပယုတ္တမေဝ သမာဓိက္ခန္ဓံ ပညာက္ခန္ဓဉ္စ ဒဿေတိ။ **သာလီန**န္တိ လောဟိတသာလိဂန္ဓသာလိအာဒီနံ အနေကရူပါနံ။ **ပိဏ္ဍပါတ**န္တိ ဩဒနံ။ **ဝိစိတကာဠက**န္တိ အပနီတကာဠကံ။ **နေဝဿ တံ ဟောတိ အန္တရာယာယာ**တိ တဿ ဧဝံဝိဓဿ ဘိက္ခုနော တံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ပိဏ္ဍပါတဘောဇနံ မဂ္ဂဿ ဝါ ဖလဿ ဝါ နေဝ အန္တရာယာယ ဟောတိ၊ ပဋိလဒ္ဓဂုဏဿ ဟိ တံ ကိမန္တရာယံ ကရိဿတိ။ ယောပိဿ အပ္ပဋိလဒ္ဓေါ စတုတ္ထမဂ္ဂေါ စ ဖလံ စ တပ္ပဋိလာဘာယ ဝိပဿနံ အာရဘတောပိ နေဝဿ တံ ဟောတိ အန္တရာယာယ၊ အန္တရာယံ ကာတုံ အသမတ္ထမေဝ ဟောတိ။ ကသ္မာ? ဝုတ္တပ္ပကာရသီလဓမ္မပညာသင်္ဂဟေန မဂ္ဂေန ဝိသုဒ္ဓစိတ္တတ္တာ။

ယသ္မာ စေတ္ထ ဧတဒေဝ ကာရဏံ၊ တသ္မာ တဒနုရူပံ ဥပမံ ဒဿေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အစ္ဆ**န္တိ ဝိပ္ပသန္နံ။ **ပရိသုဒ္ဓံ** မလဝိဂမေန။ **ပရိယောဒါတံ** ပဘဿရတာယ။ **ဥက္ကာမုခ**န္တိ သုဝဏ္ဏကာရာနံ မူသာမုခံ။ သုဝဏ္ဏကာရာနံ မူသာ ဟိ ဣဓ **ဥက္ကာ၊** အညတ္ထ ပန ဒီပိကာဒယောပိ ဝုစ္စန္တိ။ "ဥက္ကာသု ဓာရိယမာနာသူ"တိ[2] ဟိ အာဂတဋ္ဌာနေ ဒီပိကာ "ဥက္ကာ"တိ ဝုစ္စတိ။ "ဥက္ကံ ဗန္ဓေယျ၊ ဥက္ကံ ဗန္ဓိတွာ ဥက္ကာမုခံ အာလိမ္ပေယျာ"တိ[3] အာဂတဋ္ဌာနေ အင်္ဂါရကပလ္လံ။ "ကမ္မာရာနံ ယထာ ဥက္ကာ၊ အန္တော ဈာယတိ နော ဗဟိ"တိ[4] အာဂတဋ္ဌာနေ ကမ္မာရုဒ္ဓနံ။ "ဧဝံဝိပါကော ဥက္ကာပါတော ဘဝိဿတီ"တိ[5] အာဂတဋ္ဌာနေ ဝါတဝေဂေါ "ဥက္ကာ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ အညေသု စ ဧဝရူပေသု "သဏ္ဍာသေန ဇာတရူပံ ဂဟေတွာ ဥက္ကာမုခေ ပက္ခိပတီ"တိ[3] အာဂတဋ္ဌာနေသု သုဝဏ္ဏကာရာနံ မူသာ "ဥက္ကာ"တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတြာယံ ဥပမာသံသန္ဒနာ—သံကိလိဋ္ဌဝတ္ထံ ဝိယ ဟိ သံကိလိဋ္ဌဇာတရူပံ ဝိယ စ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ပုထုဇ္ဇနကာလေ ကာမရာဂါဒိမလာနုဂတစိတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အစ္ဆောဒကံ ဝိယ ဥက္ကာမုခံ ဝိယ စ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ။ တံ ဥဒကံ

၁-အနာဂါမိမဂ္ဂါနုဘာဝဿ စ ဗလံ (သီ၊ သျာ) ၂-ဒီ ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၃-၂၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၆-၂၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၁-၁၀-ပိဋ္ဌေ။

ukkāmukhaṁ ca āgamma vatthasuvaṇṇānaṁ parisuddhatā viya tassa bhikkhuno vuttappakārasīladhammapaññāsaṅgahaṁ anāgāmimaggaṁ āgamma visuddhacittatāti.

77. **So mettāsahagatena cetasā**ti yathānusandhivasena desanā āgatā. Tayo hi anusandhī pucchānusandhi ajjhāsayānusandhi yathānusandhīti. Tattha “evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca ‘siyā nu kho bhante bahiddhā asati paritassanā’ti. ‘Siyā bhikkhū’ti Bhagavā avocā”ti[1] evaṁ pucchantānaṁ vissajjitasuttavasena **pucchānusandhi** veditabbo. “Siyā kho pana te brāhmaṇa evamassa, ajjāpi nuna samaṇo Gotamo avītarāgo”ti[2] evaṁ paresaṁ ajjhāsayaṁ viditvā vuttassa suttassa vasena **ajjhāsayānusandhi** veditabbo. Yena pana dhammena ādimhi desanā uṭṭhitā, tassa dhammassa anurūpadhammavasena vā paṭipakkhavasena vā yesu suttesu upari desanā āgacchati, tesaṁ vasena **yathānusandhi** veditabbo. Seyyathidaṁ, Ākaṅkheyasutte heṭṭhā sīlena desanā uṭṭhitā, upari cha abhiññā āgatā. Kakacūpame heṭṭhā akkhantiyā uṭṭhitā, upari kakacūpamovādo āgato. Alagadde heṭṭhā diṭṭhiparidīpanena uṭṭhitā, upari tiparivaṭṭasuññatāpakāsanā āgatā, cūḷa-assapure heṭṭhā kilesaparidīpanena uṭṭhitā, upari brahmavihārā āgatā. Kosambiyasutte heṭṭhā bhaṇḍanena uṭṭhitā, upari sāraṇīyadhammā āgatā. Imasmimpi Vatthasutte heṭṭhā kilesaparidīpanena uṭṭhitā, upari brahmavihārā āgatā. Tena vuttaṁ “yathānusandhivasena desanā āgatā”ti. Brahmavihāresu pana anupadavaṇṇanā ca bhāvanānayo ca sabbo sabbākārena Visuddhimagge vutto.

78. Evaṁ Bhagavā abhijjhādīnaṁ upakkilesānaṁ paṭipakkhabhūtaṁ sabbaso ca kāmarāgabyāpādappahānena vihatapaccatthikattā laddhapadaṭṭhānaṁ tassa anāgāmino brahmavihārabhāvanaṁ dassetvā idānissa arahattāya vipassanaṁ dassetvā arahattappattiṁ dassetuṁ **so atthi idan**ti-ādimāha.

Tassattho—so anāgāmī evaṁ bhāvitabrahmavihāro etesaṁ brahmavihārānaṁ yato kutoci vuṭṭhāya te eva brahmavihāradhamme

1. Ma 1. 189 piṭṭhe. 2. Ma 1. 28 piṭṭhe.

ဥက္ကာမုခံ စ အာဂမ္မ ဝတ္ထုသုဝဏ္ဏာနံ ပရိသုဒ္ဓတာ ဝိယ တဿ ဘိက္ခုနော ဝုတ္တပ္ပကာရသီလဓမ္မပညာသင်္ဂဟံ အနာဂါမိမဂ္ဂံ အာဂမ္မ ဝိသုဒ္ဓစိတ္တတာတိ။

၇၇။ **သော မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ**တိ ယထာနုသန္ဓိဝသေန ဒေသနာ အာဂတာ။ တယော ဟိ အနုသန္ဓီ ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိ ယထာနုသန္ဓီတိ။ တတ္ထ “ဧဝံ ဝုတ္တေ အညတရော ဘိက္ခု ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ ‘သိယာ နု ခေါ ဘန္တေ ဗဟိဒ္ဓါ အသတိ ပရိတဿနာ’တိ။ ‘သိယာ ဘိက္ခူ’တိ ဘဂဝါ အဝေါစာ”တိ[၁] ဧဝံ ပုစ္ဆန္တာနံ ဝိဿဇ္ဇိတသုတ္တဝသေန **ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ** ဝေဒိတဗ္ဗော။ “သိယာ ခေါ ပန တေ ဗြာဟ္မဏ ဧဝမဿ၊ အဇ္ဇာပိ နူန သမဏော ဂေါတမော အဝီတရာဂေါ”တိ[၂] ဧဝံ ပရေသံ အဇ္ဈာသယံ ဝိဒိတွာ ဝုတ္တဿ သုတ္တဿ ဝသေန **အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိ** ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယေန ပန ဓမ္မေန အာဒိမှိ ဒေသနာ ဥဋ္ဌိတာ၊ တဿ ဓမ္မဿ အနုရူပဓမ္မဝသေန ဝါ ပဋိပက္ခဝသေန ဝါ ယေသု သုတ္တေသု ဥပရိ ဒေသနာ အာဂစ္ဆတိ၊ တေသံ ဝသေန **ယထာနုသန္ဓိ** ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေယျထိဒံ၊ အာကင်္ခေယျသုတ္တေ ဟေဋ္ဌာ သီလေန ဒေသနာ ဥဋ္ဌိတာ၊ ဥပရိ ဆ အဘိညာ အာဂတာ။ ကကစူပမေ ဟေဋ္ဌာ အက္ခန္တိယာ ဥဋ္ဌိတာ၊ ဥပရိ ကကစူပမောဝါဒေါ အာဂတော။ အလဂဒ္ဒေ ဟေဋ္ဌာ ဒိဋ္ဌိပရိဒီပနေန ဥဋ္ဌိတာ၊ ဥပရိ တိပရိဝဋ္ဋသုညတာပကာသနာ အာဂတာ၊ စူဠအဿပုရေ ဟေဋ္ဌာ ကိလေသပရိဒီပနေန ဥဋ္ဌိတာ၊ ဥပရိ ဗြဟ္မဝိဟာရာ အာဂတာ။ ကောသမ္ဗိယသုတ္တေ ဟေဋ္ဌာ ဘဏ္ဍနေန ဥဋ္ဌိတာ၊ ဥပရိ သာရဏီယဓမ္မာ အာဂတာ။ ဣမသ္မိမ္ပိ ဝတ္ထသုတ္တေ ဟေဋ္ဌာ ကိလေသပရိဒီပနေန ဥဋ္ဌိတာ၊ ဥပရိ ဗြဟ္မဝိဟာရာ အာဂတာ။ တေန ဝုတ္တံ “ယထာနုသန္ဓိဝသေန ဒေသနာ အာဂတာ”တိ။ ဗြဟ္မဝိဟာရေသု ပန အနုပဒဝဏ္ဏနာ စ ဘာဝနာနယော စ သဗ္ဗော သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တော။

၇၈။ ဧဝံ ဘဂဝါ အဘိဇ္ဈာဒီနံ ဥပက္ကိလေသာနံ ပဋိပက္ခဘူတံ သဗ္ဗသော စ ကာမရာဂဗျာပါဒပ္ပဟာနေန ဝိဟတပစ္စတ္ထိကတ္တာ လဒ္ဓပဒဋ္ဌာနံ တဿ အနာဂါမိနော ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိဿ အရဟတ္တာယ ဝိပဿနံ ဒဿေတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တိံ ဒဿေတုံ **သော အတ္ထိ ဣဒန္တိ**-အာဒိမာဟ။

တဿတ္ထော—သော အနာဂါမီ ဧဝံ ဘာဝိတဗြဟ္မဝိဟာရော ဧတေသံ ဗြဟ္မဝိဟာရာနံ ယတော ကုတောစိ ဝုဋ္ဌာယ တေ ဧဝ ဗြဟ္မဝိဟာရဓမ္မေ

၁-မ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၂၈-ပိဋ္ဌေ။

nāmavasena tesaṁ nissayaṁ hadayavatthuṁ vatthunissayāni bhūtānīti iminā nayena bhūtupādāyadhamme rūpavasena ca vavatthapetvā **atthi idan**ti pajānāti, ettāvatānena dukkhasaccavavatthānaṁ kataṁ hoti. Tato tassa dukkhassa samudayaṁ paṭivijjhanto **atthi hīnan**ti pajānāti, ettāvatānena samudayasaccavavatthānaṁ kataṁ hoti. Tato tassa pahānupāyaṁ vicinanto **atthi paṇītan**ti pajānāti, ettāvatānena maggasaccavavatthānaṁ kataṁ hoti. Tato tena maggena adhigantabbaṭṭhānaṁ vicinanto **atthi uttari imassa saññāgatassa nissaraṇan**ti pajānāti, imassa mayā adhigatassa brahmavihārasaññāgatassa uttari nissaraṇaṁ nibbānaṁ atthīti evaṁ pajānātīti adhippāyo, ettāvatānena nirodhasaccavavatthānaṁ kataṁ hoti. **Tassa evaṁ jānato evaṁ passato**ti tassa vipassanāpaññāya evaṁ catūhi ākārehi cattāri saccāni jānato, maggapaññāya evaṁ passato, bhayabherave vuttanayeneva kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati -pa- itthattāyāti pajānātīti.

Evaṁ yāva arahattā desanaṁ pāpetvā idāni yasmā tassaṁ parisati nhānasuddhiko brāhmaṇo nisinno, so evaṁ nhānasuddhiyā vaṇṇaṁ vuccamānaṁ sutvā pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇissatīti Bhagavatā vidito, tasmā tassa codanatthāya “ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu sināto antarena sinānenā”ti imaṁ pāṭiyekkaṁ anusandhiṁ āha. Tattha **antarena sinānenā**ti abbhantarena kilesavuṭṭhānasinānena.

79. **Sundarikabhāradvājo**ti **Bhāradvājo** nāma so brāhmaṇo attano gottavasena, Sundarikāya pana nadiyā sinātassa pāpappahānaṁ[1] hotīti ayamassa diṭṭhi, tasmā “Sundarikabhāradvājo”ti vuccati. So taṁ Bhagavato vacanaṁ sutvā cintesi “mayaṁ sinānasuddhiṁ vaṇṇema, samaṇopi Gotamo tatheva vaṇṇeti, samānacchando dāni esa amhehī”ti. Atha Bhagavantaṁ Bāhukaṁ nadiṁ gantvā taṁ tattha pāpaṁ pavāhetvā āgataṁ viya maññamāno āha “gacchati pana bhavaṁ Gotamo Bāhukaṁ nadiṁ sināyitun”ti. Bhagavā tassa gacchāmīti vā na gacchāmīti vā avatvāyeva brāhmaṇassa diṭṭhisamugghātaṁ kattukāmo “kiṁ brāhmaṇa Bāhukāya

1. Pāpappavāhanaṁ (Sī)

နာမဝသေန တေသံ နိဿယံ ဟဒယဝတ္ထုံ ဝတ္ထုနိဿယာနိ ဘူတာနီတိ ဣမိနာ နယေန ဘူတုပါဒါယဓမ္မေ ရူပဝသေန စ ဝဝတ္ထပေတွာ **အတ္ထိ ဣဒန္တိ** ပဇာနာတိ၊ ဧတ္တာဝတာနေန ဒုက္ခသစ္စဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။ တတော တဿ ဒုက္ခဿ သမုဒယံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော **အတ္ထိ ဟီနန္တိ** ပဇာနာတိ၊ ဧတ္တာဝတာနေန သမုဒယသစ္စဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။ တတော တဿ ပဟာနုပါယံ ဝိစိနန္တော **အတ္ထိ ပဏီတန္တိ** ပဇာနာတိ၊ ဧတ္တာဝတာနေန မဂ္ဂသစ္စဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။ တတော တေန မဂ္ဂေန အဓိဂန္တဗ္ဗဋ္ဌာနံ ဝိစိနန္တော **အတ္ထိ ဥတ္တရိ ဣမဿ သညာဂတဿ နိဿရဏန္တိ** ပဇာနာတိ၊ ဣမဿ မယာ အဓိဂတဿ ဗြဟ္မဝိဟာရသညာဂတဿ ဥတ္တရိ နိဿရဏံ နိဗ္ဗာနံ အတ္ထီတိ ဧဝံ ပဇာနာတီတိ အဓိပ္ပါယော၊ ဧတ္တာဝတာနေန နိရောဓသစ္စဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။ **တဿ ဧဝံ ဇာနတော ဧဝံ ပဿတော**တိ တဿ ဝိပဿနာပညာယ ဧဝံ စတူဟိ အာကာရေဟိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဇာနတော, မဂ္ဂပညာယ ဧဝံ ပဿတော, ဘယဘေရဝေ ဝုတ္တနယေနေဝ ကာမာသဝါပိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ။ပ။ ဣတ္ထတ္တာယာတိ ပဇာနာတီတိ။

ဧဝံ ယာဝ အရဟတ္တာ ဒေသနံ ပါပေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ တဿံ ပရိသတိ နှာနသုဒ္ဓိကော ဗြာဟ္မဏော နိသိန္နော၊ သော ဧဝံ နှာနသုဒ္ဓိယာ ဝဏ္ဏံ ဝုစ္စမာနံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတီတိ ဘဂဝတာ ဝိဒိတော၊ တသ္မာ တဿ စောဒနတ္ထာယ “အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သိနာတော အန္တရေန သိနာနေနာ”တိ ဣမံ ပါဋိယေက္ကံ အနုသန္ဓိံ အာဟ။ တတ္ထ **အန္တရေန သိနာနေနာ**တိ အဗ္ဘန္တရေန ကိလေသဝုဋ္ဌာနသိနာနေန။

၇၉။ **သုန္ဒရိကဘာရဒွါဇော**တိ **ဘာရဒွါဇော** နာမ သော ဗြာဟ္မဏော အတ္တနော ဂေါတ္တဝသေန၊ သုန္ဒရိကာယ ပန နဒိယာ သိနာတဿ ပါပပ္ပဟာနံ[၁] ဟောတီတိ အယမဿ ဒိဋ္ဌိ၊ တသ္မာ “သုန္ဒရိကဘာရဒွါဇော”တိ ဝုစ္စတိ။ သော တံ ဘဂဝတော ဝစနံ သုတွာ စိန္တေသိ “မယံ သိနာနသုဒ္ဓိံ ဝဏ္ဏေမ၊ သမဏောပိ ဂေါတမော တထေဝ ဝဏ္ဏေတိ၊ သမာနစ္ဆန္ဒော ဒါနိ ဧသ အမှေဟီ”တိ။ အထ ဘဂဝန္တံ ဗာဟုကံ နဒိံ ဂန္တွာ တံ တတ္ထ ပါပံ ပဝါဟေတွာ အာဂတံ ဝိယ မညမာနော အာဟ “ဂစ္ဆတိ ပန ဘဝံ ဂေါတမော ဗာဟုကံ နဒိံ သိနာယိတု”န္တိ။ ဘဂဝါ တဿ ဂစ္ဆာမီတိ ဝါ န ဂစ္ဆာမီတိ ဝါ အဝတွာယေဝ ဗြာဟ္မဏဿ ဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃာတံ ကတ္တုကာမော “ကိံ ဗြာဟ္မဏ ဗာဟုကာယ

၁-ပါပပ္ပဝါဟနံ (သီ)

nadiyā, kiṁ Bāhukā nadī karissatī”ti āha. Tassattho, kiṁ payojanaṁ bahukāya, kiṁ sā karissati, asamatthā sā kassaci atthāya, kiṁ tattha gamissāmīti.

Atha brāhmaṇo taṁ pasaṁsanto **lokkhasammatā**ti-ādimāha. Tattha **lokkhasammatā**ti lūkhabhāvasammatā, **lūkhabhāvan**ti cokkhabhāvaṁ, visuddhibhāvaṁ detīti evaṁ sammatāti vuttaṁ hoti. **Lokyasammatā**tipi pāṭho. Tassattho, seṭṭhaṁ lokaṁ gamayatīti evaṁ sammatāti. **Puññasammatā**ti puññanti sammatā. **Pavāhetī**ti gamayati visodheti. **Gāthāhi ajjhabhāsī**ti gāthāhi abhāsi. Gāthā ca vuccamānā tadatthadīpanatthameva vā gāthārucikānaṁ vuccati visesatthadīpanatthaṁ vā. Idha panetā ubhayatthadīpanatthaṁ vuttāti veditabbā.

Bāhukanti idameva hi ettha vacanaṁ tadatthadīpakaṁ, sesāni visesatthadīpakāni. Yatheva hi bāhukaṁ, evaṁ adhikakkādīnipi loko gacchati nhānena pāpaṁ pavāhetuṁ. Tattha ye tesaṁ ṭhānānaṁ āsannā honti, te divasassa tikkhattuṁ nhāyanti. Ye dūrā, te yathākkamaṁ dvikkhattuṁ sakiṁ ekadivasantaraṁ, evaṁ yāva saṁvaccharantaraṁ nhāyanti. Ye pana sabbathāpi gantuṁ na sakkonti, te ghaṭehipi tato udakaṁ āharāpetvā nhāyanti, sabbaṁ cetaṁ niratthakaṁ, tasmā imaṁ visesatthaṁ dīpetuṁ **adhikakkādīnipī**ti āha.

Tattha **adhikakkan**ti nhānasambhāravasena laddhavohāraṁ ekaṁ titthaṁ vuccati. **Gayā**tipi maṇḍalavāpisaṇṭhānaṁ titthameva vuccati. **Payāgā**ti etampi Gaṅgāya ekaṁ titthameva Mahāpanādassa rañño Gaṅgāyaṁ nimuggapāsādassa sopānasammukhaṭṭhānaṁ, Bāhukā Sundarikā Sarassatī Bāhumatīti imā pana catasso nadiyo. **Bālo**ti duppañño. **Pakkhando**ti pavisanto. **Na sujjhatī**ti kilesasuddhiṁ na pāpuṇāti, kevalaṁ rajojallameva pavāheti.

Kiṁ sundarikā karissatīti sundarikā kilesavisodhane kiṁ karissati, na kiñci kātuṁ samatthāti adhippāyo. Esa nayo **payāgabāhukā**su. Imehi ca tīhi padehi vuttehi itarānipi cattāri lakkhaṇāhāranayena vuttāneva honti, tasmā yatheva sundarikā

နဒိယာ၊ ကိံ ဗာဟုကာ နဒီ ကရိဿတီ”တိ အာဟ။ တဿတ္ထော၊ ကိံ ပယောဇနံ ဗာဟုကာယ၊ ကိံ သာ ကရိဿတိ၊ အသမတ္ထာ သာ ကဿစိ အတ္ထာယ၊ ကိံ တတ္ထ ဂမိဿာမီတိ။

အထ ဗြာဟ္မဏော တံ ပသံသန္တော **လောက္ခသမ္မတာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **လောက္ခသမ္မတာ**တိ လူခဘာဝသမ္မတာ၊ **လူခဘာဝ**န္တိ စောက္ခဘာဝံ၊ ဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ ဒေတီတိ ဧဝံ သမ္မတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **လောကျသမ္မတာ**တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော၊ သေဋ္ဌံ လောကံ ဂမယတီတိ ဧဝံ သမ္မတာတိ။ **ပုညသမ္မတာ**တိ ပုညန္တိ သမ္မတာ။ **ပဝါဟေတီ**တိ ဂမယတိ ဝိသောဓေတိ။ **ဂါထာဟိ အဇ္ဈဘာသီ**တိ ဂါထာဟိ အဘာသိ။ ဂါထာ စ ဝုစ္စမာနာ တဒတ္ထဒီပနတ္ထမေဝ ဝါ ဂါထာရုစိကာနံ ဝုစ္စတိ ဝိသေသတ္ထဒီပနတ္ထံ ဝါ။ ဣဓ ပနေတာ ဥဘယတ္ထဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဗာဟုကန္တိ ဣဒမေဝ ဟိ ဧတ္ထ ဝစနံ တဒတ္ထဒီပကံ၊ သေသာနိ ဝိသေသတ္ထဒီပကာနိ။ ယထေဝ ဟိ ဗာဟုကံ၊ ဧဝံ အဓိကက္ကာဒီနိပိ လောကော ဂစ္ဆတိ နှာနေန ပါပံ ပဝါဟေတုံ။ တတ္ထ ယေ တေသံ ဌာနာနံ အာသန္နာ ဟောန္တိ၊ တေ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ နှာယန္တိ။ ယေ ဒူရာ၊ တေ ယထာက္ကမံ ဒွိက္ခတ္တုံ သကိံ ဧကဒိဝသန္တရံ၊ ဧဝံ ယာဝ သံဝစ္ဆရန္တရံ နှာယန္တိ။ ယေ ပန သဗ္ဗထာပိ ဂန္တုံ န သက္ကောန္တိ၊ တေ ဃဋေဟိပိ တတော ဥဒကံ အာဟရာပေတွာ နှာယန္တိ၊ သဗ္ဗံ စေတံ နိရတ္ထကံ၊ တသ္မာ ဣမံ ဝိသေသတ္ထံ ဒီပေတုံ **အဓိကက္ကာဒီနိပီ**တိ အာဟ။

တတ္ထ **အဓိကက္က**န္တိ နှာနသမ္ဘာရဝသေန လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဧကံ တိတ္ထံ ဝုစ္စတိ။ **ဂယာ**တိပိ မဏ္ဍလဝါပိသဏ္ဌာနံ တိတ္ထမေဝ ဝုစ္စတိ။ **ပယာဂါ**တိ ဧတမ္ပိ ဂင်္ဂါယ ဧကံ တိတ္ထမေဝ မဟာပနာဒဿ ရညော ဂင်္ဂါယံ နိမုဂ္ဂပါသာဒဿ သောပါနသမ္မုခဋ္ဌာနံ၊ ဗာဟုကာ သုန္ဒရိကာ သရဿတီ ဗာဟုမတီတိ ဣမာ ပန စတဿော နဒိယော။ **ဗာလော**တိ ဒုပ္ပညော။ **ပက္ခန္ဒော**တိ ပဝိသန္တော။ **န သုဇ္ဈတီ**တိ ကိလေသသုဒ္ဓိံ န ပါပုဏာတိ၊ ကေဝလံ ရဇောဇလ္လမေဝ ပဝါဟေတိ။

ကိံ သုန္ဒရိကာ ကရိဿတီတိ သုန္ဒရိကာ ကိလေသဝိသောဓနေ ကိံ ကရိဿတိ၊ န ကိဉ္စိ ကာတုံ သမတ္ထာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဧသ နယော **ပယာဂဗာဟုကာ**သု။ ဣမေဟိ စ တီဟိ ပဒေဟိ ဝုတ္တေဟိ ဣတရာနိပိ စတ္တာရိ လက္ခဏာဟာရနယေန ဝုတ္တာနေဝ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ယထေဝ သုန္ဒရိကာ

payāgā bāhukā na kiñci karonti, tathā adhikakkādayopīti veditabbā.

Verinti pāṇātipātādipañcaverasamannāgataṁ. **Katakibbisan**ti kataluddakammaṁ. **Na hi naṁ sodhaye**ti sundarikā vā payāgā vā bāhukā vā na sodhaye, na sodhetīti vuttaṁ hoti. **Pāpakamminan**ti pāpakehi verakibbisakammehi yuttaṁ, lāmakakammayuttaṁ vā verakibbisabhāvaṁ appattehi khuddakehipi pāpehi yuttanti vuttaṁ hoti.

Suddhassāti nikkilesassa. **Sadā phaggū**ti niccampi phaggunīnakkhattameva. Phaggunamāse kira "uttaraphaggunadivase yo nhāyati, so saṁvaccharaṁ katapāpaṁ sodhetī"ti evaṁ diṭṭhiko so brāhmaṇo, tenassa Bhagavā taṁ diṭṭhiṁ paṭihananto āha "suddhassa ve sadā phaggū"ti. Nikkilesassa niccaṁ phaggunīnakkhattaṁ, itaro kiṁ sujjhatīti. **Uposatho sadā**ti suddhassa ca cātuddasapannarasādīsu uposathaṅgāni asamādiyatopi niccameva uposatho. **Suddhassa sucikammassā**ti nikkilesatāya suddhassa sucīhi kāyakammādīhi samannāgatassa. **Sadā sampajjate vatan**ti īdisassa ca kusalūpasañhitaṁ vatasamādānampi niccaṁ sampannameva hotīti. **Idheva sināhī**ti imasmiṁyeva mama sāsane sināhi. Kiṁ vuttaṁ hoti "sace ajjhattikakilesamalappavāhanaṁ icchasi, idheva mama sāsane aṭṭhaṅgikamaggasalilena sināhi, aññatra hi idaṁ netthī"ti.

Idānissa sappāyadesanāvasena tīsupi dvāresu suddhiṁ dassento **sabbabhūtesu karohi khematan**ti-ādimāha. Tattha **khematan**ti abhayaṁ hitabhāvaṁ, mettanti vuttaṁ hoti. Etenassa manodvārasuddhi dassitā hoti.

Sace musā na bhaṇasīti etenassa vacīdvārasuddhi. **Sace pāṇaṁ na hiṁsasi sace adinnaṁ nādiyasī**ti etehi kāyadvārasuddhi. **Saddahāno amaccharī**ti etehi pana naṁ evaṁ parisuddhadvāraṁ saddhāsampadāya cāgasampadāya ca niyojesi. **Kiṁ kāhasi Gayaṁ gantvā, udapānopi te gayā**ti ayaṁ pana upaḍḍhagāthā, sace sabbabhūtesu khemataṁ karissasi, musā na bhaṇissasi, pāṇaṁ na hanissasi, adinnaṁ nādiyissasi, saddahāno amaccharī bhavissasi, kiṁ kāhasi Gayaṁ gantvā udapānopi te

ပယာဂါ ဗာဟုကာ န ကိဉ္စိ ကရောန္တိ၊ တထာ အဓိကက္ကာဒယောပီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝေရိန္တိ ပါဏာတိပါတာဒိပဉ္စဝေရသမန္နာဂတံ။ **ကတကိဗ္ဗိသန္တိ** ကတလုဒ္ဒကမ္မံ။ **န ဟိ နံ သောဓယေ**တိ သုန္ဒရိကာ ဝါ ပယာဂါ ဝါ ဗာဟုကာ ဝါ န သောဓယေ၊ န သောဓေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပါပကမ္မိနန္တိ** ပါပကေဟိ ဝေရကိဗ္ဗိသကမ္မေဟိ ယုတ္တံ၊ လာမကကမ္မယုတ္တံ ဝါ ဝေရကိဗ္ဗိသဘာဝံ အပ္ပတ္တေဟိ ခုဒ္ဒကေဟိပိ ပါပေဟိ ယုတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သုဒ္ဓဿာတိ နိက္ကိလေသဿ။ **သဒါ ဖဂ္ဂူ**တိ နိစ္စမ္ပိ ဖဂ္ဂုနီနက္ခတ္တမေဝ။ ဖဂ္ဂုနမာသေ ကိရ “ဥတ္တရဖဂ္ဂုနဒိဝသေ ယော နှာယတိ၊ သော သံဝစ္ဆရံ ကတပါပံ သောဓေတီ”တိ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိကော သော ဗြာဟ္မဏော၊ တေနဿ ဘဂဝါ တံ ဒိဋ္ဌိံ ပဋိဟနန္တော အာဟ “သုဒ္ဓဿ ဝေ သဒါ ဖဂ္ဂူ”တိ။ နိက္ကိလေသဿ နိစ္စံ ဖဂ္ဂုနီနက္ခတ္တံ၊ ဣတရော ကိံ သုဇ္ဈတီတိ။ **ဥပေါသထော သဒါ**တိ သုဒ္ဓဿ စ စာတုဒ္ဒသပန္နရသာဒီသု ဥပေါသထင်္ဂါနိ အသမာဒိယတောပိ နိစ္စမေဝ ဥပေါသထော။ **သုဒ္ဓဿ သုစိကမ္မဿာ**တိ နိက္ကိလေသတာယ သုဒ္ဓဿ သုစီဟိ ကာယကမ္မာဒီဟိ သမန္နာဂတဿ။ **သဒါ သမ္ပဇ္ဇတေ ဝတ**န္တိ ဤဒိသဿ စ ကုသလူပသဉ္ဟိတံ ဝတသမာဒါနမ္ပိ နိစ္စံ သမ္ပန္နမေဝ ဟောတီတိ။ **ဣဓေဝ သိနာဟီ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ မမ သာသနေ သိနာဟိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ “သစေ အဇ္ဈတ္တိကကိလေသမလပ္ပဝါဟနံ ဣစ္ဆသိ၊ ဣဓေဝ မမ သာသနေ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂသလိလေန သိနာဟိ၊ အညတြ ဟိ ဣဒံ နတ္ထီ”တိ။

ဣဒါနိဿ သပ္ပါယဒေသနာဝသေန တီသုပိ ဒွါရေသု သုဒ္ဓိံ ဒဿေန္တော **သဗ္ဗဘူတေသု ကရောဟိ ခေမတ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ခေမတ**န္တိ အဘယံ ဟိတဘာဝံ၊ မေတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတေနဿ မနောဒွါရသုဒ္ဓိ ဒဿိတာ ဟောတိ။

သစေ မုသာ န ဘဏသီတိ ဧတေနဿ ဝစီဒွါရသုဒ္ဓိ။ **သစေ ပါဏံ န ဟိံသသိ သစေ အဒိန္နံ နာဒိယသီ**တိ ဧတေဟိ ကာယဒွါရသုဒ္ဓိ။ **သဒ္ဒဟာနော အမစ္ဆရီ**တိ ဧတေဟိ ပန နံ ဧဝံ ပရိသုဒ္ဓဒွါရံ သဒ္ဓါသမ္ပဒါယ စာဂသမ္ပဒါယ စ နိယောဇေသိ။ **ကိံ ကာဟသိ ဂယံ ဂန္တွာ၊ ဥဒပါနောပိ တေ ဂယာ**တိ အယံ ပန ဥပဍ္ဎဂါထာ၊ သစေ သဗ္ဗဘူတေသု ခေမတံ ကရိဿသိ၊ မုသာ န ဘဏိဿသိ၊ ပါဏံ န ဟနိဿသိ၊ အဒိန္နံ နာဒိယိဿသိ၊ သဒ္ဒဟာနော အမစ္ဆရီ ဘဝိဿသိ၊ ကိံ ကာဟသိ ဂယံ ဂန္တွာ ဥဒပါနောပိ တေ

gayā, gayāyapi hi te nhāyantassa udapānepi imāya eva paṭipattiyā kilesasuddhi, sarīramalasuddhi pana ubhayattha samāti evaṁ yojetabbaṁ. Yasmā ca loke gayā sammatatarā, tasmā tassa Bhagavā “gacchati pana bhavaṁ Gotamo Bāhukan”ti puṭṭhopi “kiṁ kāhasi Bāhukaṁ gantvā”ti avatvā “kiṁ kāhasi Gayaṁ gantvā”ti āhāti veditabbo.

80. **Evaṁ vutte**ti evamādi bhayabherave vuttattā pākaṭameva. **Eko vūpakaṭṭho**ti-ādīsu pana **eko** kāyavivekena. **Vūpakaṭṭho** cittavivekena. **Appamatto** kammaṭṭhāne sati avijahanena. **Ātāpī** kāyikacetasikavīriyasaṅkhātena ātāpena. **Pahitatto** kāye ca jīvite ca anapekkhatāya. **Viharanto** aññatara-iriyāpathavihārena. **Nacirassevā**ti pabbajjaṁ upādāya vuccati. **Kulaputtā**ti duvidhā kulaputtā jātikulaputtā ca ācārakulaputtā ca, ayaṁ pana ubhayathāpi kulaputto. **Agārasmā**ti gharā. Agārassa hitaṁ **agāriyaṁ,** kasigorakkhādikuṭumbaposanakammaṁ vuccati, natthi ettha agāriyanti **anagāriyaṁ,** pabbajjāyetaṁ adhivacanaṁ. **Pabbajantī**ti upagacchanti upasaṅkamanti. **Tadanuttaran**ti taṁ anuttaraṁ. **Brahmacariyapariyosānan**ti maggabrahmacariyassa pariyosānaṁ, arahattaphalanti vuttaṁ hoti. Tassa hi atthāya kulaputtā pabbajanti. **Diṭṭheva dhamme**ti tasmiṁyeva attabhāve. **Sayaṁ abhiññā sacchikatvā**ti attanāyeva paññāya paccakkhaṁ katvā, aparappaccayaṁ katvāti attho. **Upasampajja vihāsī**ti pāpuṇitvā sampādetvā vihāsīti, evaṁ viharanto ca khīṇā jāti -pa- abbhaññāsi. Etenassa paccavekkhaṇabhūmiṁ dasseti.

Katamā panassa jāti khīṇā, kathaṁ ca naṁ abbhaññāsīti. Vuccate, kāmañcetaṁ bhayabheravepi vuttaṁ, tathāpi naṁ idha paṭhamapurisavasena yojanānayassa dassanatthaṁ puna saṅkhepato bhaṇāma. Na tāvassa atītā jāti khīṇā, pubbeva khīṇattā. Na anāgatā, tattha vāyāmābhāvato. Na paccuppannā, vijjamānattā. Maggassa pana abhāvitattā yā uppajjeyya ekacatupañcavokārabhavesu ekacatupañcakkhandhappabhedā jāti, sā maggassa bhāvitattā anuppādadhammataṁ āpajjanena khīṇā, taṁ so maggabhāvanāya pahīnakilese paccavekkhitvā kilesābhāve vijjamānampi kammaṁ āyatiṁ appaṭisandhikaṁ hotīti jānanto jānāti.

ဂယာ၊ ဂယာယပိ ဟိ တေ နှာယန္တဿ ဥဒပါနေပိ ဣမာယ ဧဝ ပဋိပတ္တိယာ ကိလေသသုဒ္ဓိ၊ သရီရမလသုဒ္ဓိ ပန ဥဘယတ္ထ သမာတိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ယသ္မာ စ လောကေ ဂယာ သမ္မတတရာ၊ တသ္မာ တဿ ဘဂဝါ “ဂစ္ဆတိ ပန ဘဝံ ဂေါတမော ဗာဟုက”န္တိ ပုဋ္ဌောပိ “ကိံ ကာဟသိ ဗာဟုကံ ဂန္တွာ”တိ အဝတွာ “ကိံ ကာဟသိ ဂယံ ဂန္တွာ”တိ အာဟာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၀။ **ဧဝံ ဝုတ္တေ**တိ ဧဝမာဒိ ဘယဘေရဝေ ဝုတ္တတ္တာ ပါကဋမေဝ။ **ဧကော ဝူပကဋ္ဌော**တိအာဒီသု ပန **ဧကော** ကာယဝိဝေကေန။ **ဝူပကဋ္ဌော** စိတ္တဝိဝေကေန။ **အပ္ပမတ္တော** ကမ္မဋ္ဌာနေ သတိ အဝိဇဟနေန။ **အာတာပီ** ကာယိကစေတသိကဝီရိယသင်္ခါတေန အာတာပေန။ **ပဟိတတ္တော** ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတာယ။ **ဝိဟရန္တော** အညတရဣရိယာပထဝိဟာရေန။ **နစိရဿေဝါ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ **ကုလပုတ္တာ**တိ ဒုဝိဓာ ကုလပုတ္တာ ဇာတိကုလပုတ္တာ စ အာစာရကုလပုတ္တာ စ၊ အယံ ပန ဥဘယထာပိ ကုလပုတ္တော။ **အဂါရသ္မာ**တိ ဃရာ။ အဂါရဿ ဟိတံ **အဂါရိယံ၊** ကသိဂေါရက္ခာဒိကုဋုမ္ဗပေါသနကမ္မံ ဝုစ္စတိ၊ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဂါရိယန္တိ **အနဂါရိယံ၊** ပဗ္ဗဇ္ဇာယေတံ အဓိဝစနံ။ **ပဗ္ဗဇန္တီ**တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ ဥပသင်္ကမန္တိ။ **တဒနုတ္တရ**န္တိ တံ အနုတ္တရံ။ **ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာန**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ပရိယောသာနံ၊ အရဟတ္တဖလန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တဿ ဟိ အတ္ထာယ ကုလပုတ္တာ ပဗ္ဗဇန္တိ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ တသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ**တိ အတ္တနာယေဝ ပညာယ ပစ္စက္ခံ ကတွာ၊ အပရပ္ပစ္စယံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသီ**တိ ပါပုဏိတွာ သမ္ပာဒေတွာ ဝိဟာသီတိ၊ ဧဝံ ဝိဟရန္တော စ ခီဏာ ဇာတိ။ပ။ အဗ္ဘညာသိ။ ဧတေနဿ ပစ္စဝေက္ခဏာဘူမိံ ဒဿေတိ။

ကတမာ ပနဿ ဇာတိ ခီဏာ၊ ကထံ စ နံ အဗ္ဘညာသီတိ။ ဝုစ္စတေ၊ ကာမဉ္စေတံ ဘယဘေရဝေပိ ဝုတ္တံ၊ တထာပိ နံ ဣဓ ပဌမပုရိသဝသေန ယောဇနာနယဿ ဒဿနတ္ထံ ပုန သင်္ခေပတော ဘဏာမ။ န တာဝဿ အတီတာ ဇာတိ ခီဏာ, ပုဗ္ဗေဝ ခီဏတ္တာ။ န အနာဂတာ, တတ္ထ ဝါယာမာဘာဝတော။ န ပစ္စုပ္ပန္နာ, ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ မဂ္ဂဿ ပန အဘာဝိတတ္တာ ယာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဧကစတုပဉ္စဝေါကာရဘဝေသု ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓပ္ပဘေဒါ ဇာတိ၊ သာ မဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ အနုပ္ပါဒဓမ္မတံ အာပဇ္ဇနေန ခီဏာ၊ တံ သော မဂ္ဂဘာဝနာယ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ကိလေသာဘာဝေ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ကမ္မံ အာယတိံ အပ္ပဋိသန္ဓိကံ ဟောတီတိ ဇာနန္တော ဇာနာတိ။

Vusitanti vutthaṁ parivutthaṁ, kataṁ caritaṁ niṭṭhāpitanti attho. **Brahmacariyan**ti maggabrahmacariyaṁ. **Kataṁ karaṇīyan**ti catūsu saccesu catūhi maggehi pariññāpahānasacchikiriyabhāvanāvasena soḷasavidhampi kiccaṁ niṭṭhāpitanti attho. **Nāparaṁ itthattāyā**ti idāni puna-itthabhāvāya evaṁsoḷasakiccabhāvāya, kilesakkhayāya vā maggabhāvanā natthīti. Atha vā **itthattāyā**ti itthabhāvato imasmā evaṁpakārā idāni vattamānakkhandhasantānā aparaṁ khandhasantānaṁ natthi. Ime pana pañcakkhandhā pariññātā tiṭṭhanti, chinnamūlako rukkho viyāti abbhaññāsi. **Aññataro**ti eko. **Arahatan**ti arahantānaṁ, Bhagavato sāvakānaṁ arahataṁ abbhantaro ahosīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Vatthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Sallekhasuttavaṇṇanā

81. **Evaṁ me sutan**ti Sallekhasuttaṁ. Tattha **Mahācundo**ti tassa therassa nāmaṁ. **Sāyanhasamayan**ti sāyanhakāle. **Paṭisallānā vuṭṭhito**ti ettha **paṭisallānan**ti tehi tehi sattasaṅkhārehi paṭinivattitvā sallānaṁ nilīyanaṁ, ekībhāvo pavivekoti vuttaṁ hoti. Yo tato vuṭṭhito, so paṭisallānā vuṭṭhito nāma hoti. Ayaṁ pana yasmā paṭisallānānaṁ uttamato phalasamāpattito vuṭṭhāsi, tasmā "paṭisallānā vuṭṭhito"ti vutto. **Bhagavantaṁ abhivādetvā**ti samadasanakhujjalavibhūsitena sirasā Bhagavantaṁ sakkaccaṁ vanditvā, abhivādāpetvā vā "sukhī bhava Cundā"ti evaṁ vacībhedaṁ kārāpetvā, Bhagavā pana kira vandito samāno suvaṇṇadundubhisadisaṁ gīvaṁ paggayha kaṇṇasukhaṁ pemaniyaṁ amatābhisekasadisaṁ brahmaghosaṁ nicchārento "sukhī hohī"ti tassa tassa nāmaṁ gahetvā vadati, etaṁ āciṇṇaṁ Tathāgatānaṁ. Tatridaṁ Sādhakasuttaṁ, "Sakko bhante devānamindo sāmacco saparijano Bhagavato pāde sirasā vandatīti, sukhī hotu pañcasikha Sakko devānamindo sāmacco saparijano, sukhakāmā hi devā manussā asurā nāgā gandhabbā, ye

ဝုသိတန္တိ ဝုတ္ထံ ပရိဝုတ္ထံ၊ ကတံ စရိတံ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ **ကတံ ကရဏီယ**န္တိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယဘာဝနာဝသေန သောဠသဝိဓမ္ပိ ကိစ္စံ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ **နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ဣဒါနိ ပုနဣတ္ထဘာဝါယ ဧဝံသောဠသကိစ္စဘာဝါယ, ကိလေသက္ခယာယ ဝါ မဂ္ဂဘာဝနာ နတ္ထီတိ။ အထ ဝါ **ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ဣတ္ထဘာဝတော ဣမသ္မာ ဧဝံပကာရာ ဣဒါနိ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓသန္တာနာ အပရံ ခန္ဓသန္တာနံ နတ္ထိ။ ဣမေ ပန ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဆိန္နမူလကော ရုက္ခော ဝိယာတိ အဗ္ဘညာသိ။ **အညတရော**တိ ဧကော။ **အရဟတ**န္တိ အရဟန္တာနံ၊ ဘဂဝတော သာဝကာနံ အရဟတံ အဗ္ဘန္တရော အဟောသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဝတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သလ္လေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သလ္လေခသုတ္တံ။ တတ္ထ **မဟာစုန္ဒော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ။ **သာယနှသမယ**န္တိ သာယနှကာလေ။ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဧတ္ထ **ပဋိသလ္လာန**န္တိ တေဟိ တေဟိ သတ္တသင်္ခါရေဟိ ပဋိနိဝတ္တိတွာ သလ္လာနံ နိလီယနံ၊ ဧကီဘာဝေါ ပဝိဝေကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယော တတော ဝုဋ္ဌိတော၊ သော ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော နာမ ဟောတိ။ အယံ ပန ယသ္မာ ပဋိသလ္လာနာနံ ဥတ္တမတော ဖလသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာသိ၊ တသ္မာ "ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော"တိ ဝုတ္တော။ **ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ**တိ သမဒသနခုဇ္ဇလဝိဘူသိတေန သိရသာ ဘဂဝန္တံ သက္ကစ္စံ ဝန္ဒိတွာ၊ အဘိဝါဒါပေတွာ ဝါ "သုခီ ဘဝ စုန္ဒာ"တိ ဧဝံ ဝစီဘေဒံ ကာရာပေတွာ၊ ဘဂဝါ ပန ကိရ ဝန္ဒိတော သမာနော သုဝဏ္ဏဒုန္ဒုဘိသဒိသံ ဂီဝံ ပဂ္ဂယှ ကဏ္ဏသုခံ ပေမနိယံ အမတာဘိသေကသဒိသံ ဗြဟ္မဃောသံ နိစ္ဆာရေန္တော "သုခီ ဟောဟီ"တိ တဿ တဿ နာမံ ဂဟေတွာ ဝဒတိ၊ ဧတံ အာစိဏ္ဏံ တထာဂတာနံ။ တတြိဒံ သာဓကသုတ္တံ၊ "သက္ကော ဘန္တေ ဒေဝါနမိန္ဒော သာမစ္စော သပရိဇနော ဘဂဝတော ပါဒေ သိရသာ ဝန္ဒတီတိ၊ သုခီ ဟောတု ပဉ္စသိခ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော သာမစ္စော သပရိဇနော၊ သုခကာမာ ဟိ ဒေဝါ မနုဿာ အသုရာ နာဂါ ဂန္ဓဗ္ဗာ၊ ယေ

caññe santi puthukāyā”ti[1]. Evaṁ ca pana Tathāgatā evarūpe mahesakkhe yakkhe abhivadantīti.

Yā imāti idāni vattabbābhimukhaṁ karonto viya āha. **Anekavihitā**ti nānappakārā. **Diṭṭhiyo**ti micchādiṭṭhiyo. **Loke uppajjantī**ti sattesu pātubhavanti. **Attavādappaṭisaṁyuttā**ti “rūpaṁ attato samanupassatī”ti-ādinayappavattena attavādena paṭisaṁyuttā, tā vīsati bhavanti. **Lokavādappaṭisaṁyuttā**ti “sassato attā ca loko cā”ti-ādinayappavattena lokavādena paṭisaṁyuttā, tā aṭṭha honti sassato, asassato, sassato ca asassato ca, nevasassato nāsassato, antavā, anantavā, antavā ca anantavā ca, nevantavā nānantavā attā ca loko cāti evaṁ pavattattā.

Ādimevāti-ādīsu ayamattho, kiṁ nu kho bhante ādimeva manasikarontassa appatvāpi sotāpattimaggaṁ vipassanāmissakapaṭhamamanasikārameva manasikarontassa bhikkhuno evametāsaṁ ettakeneva upāyena etāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ ca paṭinissaggo ca hotīti. Idaṁ ca thero attanā anadhimānikopi samāno adhimānikānaṁ adhimānappahānatthaṁ adhimāniko viya hutvā pucchatīti veditabbo. Apare panāhu “therassa antevāsikā ādimanasikāreneva diṭṭhīnaṁ samucchedappahānaṁ hotīti evaṁsaññinopi, samāpattivihārā sallekhavihārāti evaṁsaññinopi atthi. So tesaṁ atthāya Bhagavantaṁ pucchatī”ti.

82. Athassa Bhagavā tāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānūpāyaṁ dassento **yā imā**ti-ādimāha. Tattha yattha cetā diṭṭhiyo uppajjantīti-ādi pañcakkhandhe sandhāya vuttaṁ. Etesu hi etā diṭṭhiyo uppajjanti. Yathāha “rūpe kho bhikkhave sati rūpaṁ abhinivissa evaṁ diṭṭhi uppajjati, so attā so loko so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo”ti[2] vitthāro. Ārammaṇavasena pana ekavacanaṁ katvā **yattha cā**ti āha, yasmiṁ ārammaṇe uppajjantīti vuttaṁ hoti. Ettha ca **uppajjanti anusenti samudācarantī**ti imesaṁ evaṁ nānākaraṇaṁ veditabbaṁ. Jātivasena hi ajātā jāyamānā **uppajjantī**ti vuccanti. Punappunaṁ āsevitā

1. Dī 2. 214 piṭṭhe.
2. Saṁ 2. 149 piṭṭhe.

စညေ သန္တိ ပုထုကာယာ”တိ[၁]။ ဧဝံ စ ပန တထာဂတာ ဧဝရူပေ မဟေသက္ခေ ယက္ခေ အဘိဝဒန္တီတိ။

ယာ ဣမာတိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာဘိမုခံ ကရောန္တော ဝိယ အာဟ။ **အနေကဝိဟိတာ**တိ နာနပ္ပကာရာ။ **ဒိဋ္ဌိယော**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယော။ **လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ သတ္တေသု ပါတုဘဝန္တိ။ **အတ္တဝါဒပ္ပဋိသံယုတ္တာ**တိ ‘‘ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတီ’’တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တေန အတ္တဝါဒေန ပဋိသံယုတ္တာ၊ တာ ဝီသတိ ဘဝန္တိ။ **လောကဝါဒပ္ပဋိသံယုတ္တာ**တိ “သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တေန လောကဝါဒေန ပဋိသံယုတ္တာ၊ တာ အဋ္ဌ ဟောန္တိ သဿတော၊ အသဿတော၊ သဿတော စ အသဿတော စ၊ နေဝသဿတော နာသဿတော၊ အန္တဝါ၊ အနန္တဝါ၊ အန္တဝါ စ အနန္တဝါ စ၊ နေဝန္တဝါ နာနန္တဝါ အတ္တာ စ လောကော စာတိ ဧဝံ ပဝတ္တတ္တာ။

အာဒိမေဝါတိအာဒီသု အယမတ္ထော၊ ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ အာဒိမေဝ မနသိကရောန္တဿ အပ္ပတွာပိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ဝိပဿနာမိဿကပဌမမနသိကာရမေဝ မနသိကရောန္တဿ ဘိက္ခုနော ဧဝမေတာသံ ဧတ္တကေနေဝ ဥပါယေန ဧတာသံ ဒိဋ္ဌီနံ ပဟာနံ စ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ စ ဟောတီတိ။ ဣဒံ စ ထေရော အတ္တနာ အနဓိမာနိကောပိ သမာနော အဓိမာနိကာနံ အဓိမာနပ္ပဟာနတ္ထံ အဓိမာနိကော ဝိယ ဟုတွာ ပုစ္ဆတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပရေ ပနာဟု “ထေရဿ အန္တေဝါသိကာ အာဒိမနသိကာရေနေဝ ဒိဋ္ဌီနံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ ဟောတီတိ ဧဝံသညိနောပိ, သမာပတ္တိဝိဟာရာ သလ္လေခဝိဟာရာတိ ဧဝံသညိနောပိ အတ္ထိ။ သော တေသံ အတ္ထာယ ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆတီ’’တိ။

၈၂။ အထဿ ဘဂဝါ တာသံ ဒိဋ္ဌီနံ ပဟာနူပါယံ ဒဿေန္တော **ယာ ဣမာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယတ္ထ စေတာ ဒိဋ္ဌိယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိအာဒိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဧတေသု ဟိ ဧတာ ဒိဋ္ဌိယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယထာဟ ‘‘ရူပေ ခေါ ဘိက္ခဝေ သတိ ရူပံ အဘိနိဝိဿ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော အတ္တာ သော လောကော သော ပေစ္စ ဘဝိဿာမိ နိစ္စော ဓုဝေါ သဿတော အဝိပရိဏာမဓမ္မော’’တိ[၂] ဝိတ္ထာရော။ အာရမ္မဏဝသေန ပန ဧကဝစနံ ကတွာ **ယတ္ထ စာ**တိ အာဟ၊ ယသ္မိံ အာရမ္မဏေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတ္ထ စ **ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အနုသေန္တိ သမုဒါစရန္တီ**တိ ဣမေသံ ဧဝံ နာနာကရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဇာတိဝသေန ဟိ အဇာတာ ဇာယမာနာ **ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ ပုနပ္ပုနံ အာသေဝိတာ

၁-ဒီ ၂-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၂-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။

thāmagatā appaṭivinītā **anusentī**ti. Kāyavacīdvāraṁ sampattā **samudācarantī**ti, idametesaṁ nānākaraṇaṁ. **Taṁ netaṁ mamā**ti-ādīsu taṁ pañcakkhandhappabhedaṁ ārammaṇaṁ etaṁ mayhaṁ na hoti, ahampi eso na asmi, eso me attāpi na hotīti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passatoti evaṁ tāva padattho veditabbo.

Yasmā pana ettha etaṁ mamāti taṇhāgāho, tañca gaṇhanto aṭṭhasatataṇhāvicaritappabhedaṁ taṇhāpapañcaṁ gaṇhāti. Esohamasmīti mānagāho, tañca gaṇhanto navappabhedaṁ mānapapañcaṁ gaṇhāti. Eso me attāti diṭṭhigāho, tañca gaṇhanto dvāsaṭṭhidiṭṭhigatappabhedaṁ diṭṭhipapañcaṁ gaṇhāti. Tasmā **netaṁ mamā**ti vadanto Bhagavā yathāvuttappabhedaṁ taṇhāpapañcaṁ paṭikkhipati. **Nesohamasmī**ti mānapapañcaṁ. **Na meso attā**ti diṭṭhipapañcaṁ. Diṭṭhekaṭṭhāyeva cettha taṇhāmānā veditabbā. **Evametan**ti evaṁ "netaṁ mamā"ti-ādinā ākārena etaṁ khandhapañcakaṁ. **Yathābhūtan**ti yathā sabhāvaṁ, yathā atthīti vuttaṁ hoti. Khandhapañcakañhi eteneva ākārena atthi. Mamanti-ādinā pana gayhamānampi tenākārena nevatthīti adhippāyo. **Sammappaññāya passato**ti sotāpattimaggapaññāpariyosānāya vipassanāpaññāya suṭṭhu passantassa. **Evametāsan**ti etena upāyena etāsaṁ. **Pahānaṁ paṭinissaggo**ti ubhayampetaṁ samucchedappahānassevādhivacanaṁ.

Evaṁ Bhagavā ādimanasikāreneva diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti nu kho noti āyasmatā Mahācundena adhimānikānaṁ vasena pañhaṁ puṭṭho sotāpattimaggena diṭṭhipahānaṁ dassetvā idāni sayameva adhimānikānaṁ jhānaṁ vibhajanto **ṭhānaṁ kho panetan**ti-ādimāha. Tattha **adhimānikā** nāma yesaṁ appatte pattasaññāya adhimāno uppajjati, svāyaṁ uppajjamāno neva lokavaṭṭānusārīnaṁ bālaputhujjanānaṁ uppajjati, na ariyasāvakānaṁ. Na hi sotāpannassa "sakadāgāmī ahan"ti adhimāno uppajjati, na sakadāgāmissa "anāgāmī ahan"ti, na anāgāmino "arahā ahan"ti, kārakasseva pana samathavasena vā vipassanāvasena vā vikkhambhi takilesassa niccaṁ yuttapayuttassa āraddhavipassakassa uppajjati. Tassa hi samathavikkhambhitānaṁ vā vipassanāvikkhambhitānaṁ vā kilesānaṁ samudācāraṁ apassato "sotāpanno ahanti vā, sakadāgāmī,

ထာမဂတာ အပ္ပဋိဝိနီတာ **အနုသေန္တီ**တိ။ ကာယဝစီဒွါရံ သမ္ပတ္တာ **သမုဒါစရန္တီ**တိ၊ ဣဒမေတေသံ နာနာကရဏံ။ **တံ နေတံ မမာ**တိအာဒီသု တံ ပဉ္စက္ခန္ဓပ္ပဘေဒံ အာရမ္မဏံ ဧတံ မယှံ န ဟောတိ၊ အဟမ္ပိ ဧသော န အသ္မိ၊ ဧသော မေ အတ္တာပိ န ဟောတီတိ ဧဝမေတံ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတောတိ ဧဝံ တာဝ ပဒတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယသ္မာ ပန ဧတ္ထ ဧတံ မမာတိ တဏှာဂါဟော၊ တဉ္စ ဂဏှန္တော အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတပ္ပဘေဒံ တဏှာပပဉ္စံ ဂဏှာတိ။ ဧသောဟမသ္မီတိ မာနဂါဟော၊ တဉ္စ ဂဏှန္တော နဝပ္ပဘေဒံ မာနပပဉ္စံ ဂဏှာတိ။ ဧသော မေ အတ္တာတိ ဒိဋ္ဌိဂါဟော၊ တဉ္စ ဂဏှန္တော ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတပ္ပဘေဒံ ဒိဋ္ဌိပပဉ္စံ ဂဏှာတိ။ တသ္မာ **နေတံ မမာ**တိ ဝဒန္တော ဘဂဝါ ယထာဝုတ္တပ္ပဘေဒံ တဏှာပပဉ္စံ ပဋိက္ခိပတိ။ **နေသောဟမသ္မီ**တိ မာနပပဉ္စံ။ **န မေသော အတ္တာ**တိ ဒိဋ္ဌိပပဉ္စံ။ ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌာယေဝ စေတ္ထ တဏှာမာနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဧဝမေတန္တိ** ဧဝံ "နေတံ မမာ"တိအာဒိနာ အာကာရေန ဧတံ ခန္ဓပဉ္စကံ။ **ယထာဘူတန္တိ** ယထာ သဘာဝံ၊ ယထာ အတ္ထီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ခန္ဓပဉ္စကဉှိ ဧတေနေဝ အာကာရေန အတ္ထိ။ မမန္တိအာဒိနာ ပန ဂယှမာနမ္ပိ တေနာကာရေန နေဝတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။ **သမ္မပ္ပညာယ ပဿတော**တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂပညာပရိယောသာနာယ ဝိပဿနာပညာယ သုဋ္ဌု ပဿန္တဿ။ **ဧဝမေတာသန္တိ** ဧတေန ဥပါယေန ဧတာသံ။ **ပဟာနံ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ**တိ ဥဘယမ္ပေတံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဿေဝါဓိဝစနံ။

ဧဝံ ဘဂဝါ အာဒိမနသိကာရေနေဝ ဒိဋ္ဌီနံ ပဟာနံ ဟောတိ နု ခေါ နောတိ အာယသ္မတာ မဟာစုန္ဒေန အဓိမာနိကာနံ ဝသေန ပဉှံ ပုဋ္ဌော သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌိပဟာနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သယမေဝ အဓိမာနိကာနံ ဈာနံ ဝိဘဇန္တော **ဌာနံ ခေါ ပနေတန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဓိမာနိကာ** နာမ ယေသံ အပ္ပတ္တေ ပတ္တသညာယ အဓိမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သွာယံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော နေဝ လောကဝဋ္ဋာနုသာရီနံ ဗာလပုထုဇ္ဇနာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န အရိယသာဝကာနံ။ န ဟိ သောတာပန္နဿ "သကဒါဂါမီ အဟ"န္တိ အဓိမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န သကဒါဂါမိဿ "အနာဂါမီ အဟ"န္တိ၊ န အနာဂါမိနော "အရဟာ အဟ"န္တိ၊ ကာရကဿေဝ ပန သမထဝသေန ဝါ ဝိပဿနာဝသေန ဝါ ဝိက္ခမ္ဘိတကိလေသဿ နိစ္စံ ယုတ္တပယုတ္တဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဿ ဟိ သမထဝိက္ခမ္ဘိတာနံ ဝါ ဝိပဿနာဝိက္ခမ္ဘိတာနံ ဝါ ကိလေသာနံ သမုဒါစာရံ အပဿတော "သောတာပန္နော အဟန္တိ ဝါ၊ သကဒါဂါမီ၊

anāgāmī, arahā ahan”ti vā adhimāno uppajjati, Talaṅgara[1] tissapabbatavāsidhammadinnattherena ovādiyamānattherānaṁ[2] viya.

Therassa kira acirūpasampannasseva ovāde ṭhatvā bahū bhikkhū visesaṁ adhigacchiṁsu, taṁ pavattiṁ sutvā Tissamahāvihāravāsī bhikkhusaṁgho “na aṭṭhānaniyojako theroti theraṁ ānethā”ti sambahule bhikkhū pāhesi. Te gantvā “āvuso Dhammadinna bhikkhusaṁgho taṁ pakkosāpetī”ti āhaṁsu. So āha “kiṁ pana tumhe bhante attānaṁ gavesatha paran”ti. Attānaṁ sappurisāti, so tesaṁ kammaṭṭhānamadāsi, sabbeva arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Bhikkhusaṁgho puna aññe bhikkhū pāhesi, evaṁ yāvatatiyaṁ pahitā sabbepi tattheva arahattaṁ patvā vihariṁsu.

Tato saṁgho gatagatā nāgacchantīti aññataraṁ vuḍḍhapabbajitaṁ pāhesi, so gantvā ca “bhante Dhammadinna tikkhattuṁ Tissamahāvihāravāsī bhikkhusaṁgho tuyhaṁ santike pesesi, tvaṁ nāma saṁghassa āṇaṁ garuṁ na karosi, nāgacchasī”ti āha. Thero kimetanti paṇṇasālaṁ appavisitvāva pattacīvaraṁ gāhāpetvā tāvadeva nikkhami, so antarāmagge Haṅkanavihāraṁ[3] pāvisi. Tattha ceko mahāthero saṭṭhivassātīto adhimānena arahattaṁ paṭijānāti, thero taṁ upasaṅkamitvā vanditvā paṭisanthāraṁ katvā adhigamaṁ pucchi. Thero āha “āma Dhammadinna, yaṁ pabbajitena kātabbaṁ, cirakataṁ taṁ mayā, atītasaṭṭhivassomhi etarahī”ti. Kiṁ bhante iddhimpi vaḷañjethāti. Āma Dhammadinnāti. Sādhu vata bhante, hatthiṁ tumhākaṁ paṭimukhaṁ āgacchantaṁ māpethāti. Sādhāvusoti thero sabbasetaṁ sattappatiṭṭhaṁ tidhāpabhinnaṁ naṅguṭṭhaṁ bījayamānaṁ soṇḍaṁ mukhe pakkhipitvā dvīhi dantehi vijjhitukāmaṁ viya paṭimukhaṁ āgacchantaṁ mahāhatthiṁ māpesi. So taṁ attanāyeva māpitaṁ hatthiṁ disvā bhīto palāyituṁ ārabhi, tadāva attānaṁ “nāhaṁ arahā”ti ñatvā Dhammadinnassa pādamūle ukkuṭikaṁ nisīditvā “patiṭṭhā me hoti āvuso”ti āha. Dhammadinno “mā bhante soci, mā anattamano ahosi, kārakānaṁyeva adhimāno uppajjatī”ti theraṁ samassāsetvā kammaṭṭhānamadāsi. Thero tassovāde ṭhatvā arahattaṁ pāpuṇi.

---

1. Vāḷaṅgara (Ka) 2. Ovāditattherānaṁ (Ka) 3. Taṅkhaṇavihāraṁ (Ka)

အနာဂါမီ၊ အရဟာ အဟ”န္တိ ဝါ အဓိမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ, တလင်္ဂရ[1]တိဿပဗ္ဗတဝါသိဓမ္မဒိန္နတ္ထေရေန ဩဝါဒိယမာနတ္ထေရာနံ[2] ဝိယ။

ထေရဿ ကိရ အစိရူပသမ္ပန္နဿေဝ ဩဝါဒေ ဌတွာ ဗဟူ ဘိက္ခူ ဝိသေသံ အဓိဂစ္ဆိံသု၊ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ တိဿမဟာဝိဟာရဝါသီ ဘိက္ခုသံဃော “န အဋ္ဌာနနိယောဇကော ထေရောတိ ထေရံ အာနေထာ”တိ သမ္ဗဟုလေ ဘိက္ခူ ပါဟေသိ။ တေ ဂန္တွာ “အာဝုသော ဓမ္မဒိန္န ဘိက္ခုသံဃော တံ ပက္ကောသာပေတီ”တိ အာဟံသု။ သော အာဟ “ကိံ ပန တုမှေ ဘန္တေ အတ္တာနံ ဂဝေသထ ပရ”န္တိ။ အတ္တာနံ သပ္ပုရိသာတိ၊ သော တေသံ ကမ္မဋ္ဌာနမဒါသိ၊ သဗ္ဗေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ ဘိက္ခုသံဃော ပုန အညေ ဘိက္ခူ ပါဟေသိ၊ ဧဝံ ယာဝတတိယံ ပဟိတာ သဗ္ဗေပိ တတ္ထေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ ဝိဟရိံသု။

တတော သံဃော ဂတဂတာ နာဂစ္ဆန္တီတိ အညတရံ ဝုဍ္ဎပဗ္ဗဇိတံ ပါဟေသိ၊ သော ဂန္တွာ စ “ဘန္တေ ဓမ္မဒိန္န တိက္ခတ္တုံ တိဿမဟာဝိဟာရဝါသီ ဘိက္ခုသံဃော တုယှံ သန္တိကေ ပေသေသိ၊ တွံ နာမ သံဃဿ အာဏံ ဂရုံ န ကရောသိ၊ နာဂစ္ဆသီ”တိ အာဟ။ ထေရော ကိမေတန္တိ ပဏ္ဏသာလံ အပ္ပဝိသိတွာဝ ပတ္တစီဝရံ ဂါဟာပေတွာ တာဝဒေဝ နိက္ခမိ၊ သော အန္တရာမဂ္ဂေ ဟင်္ကနဝိဟာရံ[3] ပါဝိသိ။ တတ္ထ စေကော မဟာထေရော သဋ္ဌိဝဿာတီတော အဓိမာနေန အရဟတ္တံ ပဋိဇာနာတိ၊ ထေရော တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ အဓိဂမံ ပုစ္ဆိ။ ထေရော အာဟ “အာမ ဓမ္မဒိန္န၊ ယံ ပဗ္ဗဇိတေန ကာတဗ္ဗံ၊ စိရကတံ တံ မယာ၊ အတီတသဋ္ဌိဝဿောမှိ ဧတရဟီ”တိ။ ကိံ ဘန္တေ ဣဒ္ဓိမ္ပိ ဝဠဉ္ဇေထာတိ။ အာမ ဓမ္မဒိန္နာတိ။ သာဓု ဝတ ဘန္တေ၊ ဟတ္ထိံ တုမှာကံ ပဋိမုခံ အာဂစ္ဆန္တံ မာပေထာတိ။ သာဓာဝုသောတိ ထေရော သဗ္ဗသေတံ သတ္တပ္ပတိဋ္ဌံ တိဓာပဘိန္နံ နင်္ဂုဋ္ဌံ ဗီဇယမာနံ သောဏ္ဍံ မုခေ ပက္ခိပိတွာ ဒွီဟိ ဒန္တေဟိ ဝိဇ္ဈိတုကာမံ ဝိယ ပဋိမုခံ အာဂစ္ဆန္တံ မဟာဟတ္ထိံ မာပေသိ။ သော တံ အတ္တနာယေဝ မာပိတံ ဟတ္ထိံ ဒိသွာ ဘီတော ပလာယိတုံ အာရဘိ၊ တဒါဝ အတ္တာနံ “နာဟံ အရဟာ”တိ ဉတွာ ဓမ္မဒိန္နဿ ပါဒမူလေ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ “ပတိဋ္ဌာ မေ ဟောဟိ အာဝုသော”တိ အာဟ။ ဓမ္မဒိန္နော “မာ ဘန္တေ သောစိ၊ မာ အနတ္တမနော အဟောသိ၊ ကာရကာနံယေဝ အဓိမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ထေရံ သမဿာသေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနမဒါသိ။ ထေရော တဿောဝါဒေ ဌတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

၁-ဝါဠင်္ဂရ (က) ၂-ဩဝါဒိတတ္ထေရာနံ (က) ၃-တင်္ခဏဝိဟာရံ (က)

Cittalapabbatepi tādisova thero vasati. Dhammadinno tampi upasaṅkamitvā tatheva pucchi. Sopi tatheva byākāsi. Tato naṁ Dhammadinno kiṁ bhante iddhimpi vaḷañjethāti āha. Āmāvusoti. Sādhu vata bhante, ekaṁ pokkharaṇiṁ māpethāti. Thero māpesi. Ettha bhante padumagumbaṁ māpethāti. Tampi māpesi. Padumagumbe mahāpadumaṁ māpethāti. Tampi māpesi. Etasmiṁ padumagumbe ṭhatvā madhurassarena gāyantaṁ naccantaṁ ca ekaṁ itthiviggahaṁ māpethāti. Tampi māpesi. So etaṁ bhante punappunaṁ upanijjhāyathāti vatvā sayaṁ pāsādaṁ pāvisi. Therassa taṁ upanijjhāyato saṭṭhivassāni vikkhambhitakilesā caliṁsu, so tadā attānaṁ ñatvā purimatthero viya Dhammadinnattherassa santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā arahattaṁ pāpuṇi.

Dhammadinnopi anupubbena Tissamahāvihāraṁ agamāsi. Tasmiṁ ca samaye therā cetiyaṅgaṇaṁ sammapajjitvā Buddhārammaṇaṁ pītiṁ uppādetvā nisinnā honti, etaṁ kira tesaṁ vattaṁ. Tena nesaṁ ekopi "idha pattacīvaraṁ ṭhapehī"ti Dhammadinnaṁ vattā pucchitāpi nāhosi. Dhammadinno eso bhaveyyāti ñatvā pana pañhaṁ pucchiṁsu. So pucchitapañhe tiṇhena asinā kumudanāḷakalāpaṁ viya chinditvā pādaṅguliyā mahāpathaviṁ pahari. Bhante ayaṁ acetanā mahāpathavīpi Dhammadinnassa guṇaṁ jānāti. Tumhe pana jānitthāti ca vatvā imaṁ gāthamāha—

"Acetanāyaṁ pathavī, vijānāti guṇāguṇaṁ.
Sacetanātha kho bhante, na jānātha guṇāguṇan"ti.

Tāvadeva ca ākāse abbhuggantvā Talaṅgaratissapabbatameva agamāsi. Evaṁ kārakasseva adhimāno uppajjati. Tasmā Bhagavā tādisānaṁ bhikkhūnaṁ vasena jhānaṁ vibhajanto **ṭhānaṁ kho panetan**ti-ādimāha.

Tassattho, atthetaṁ kāraṇaṁ, no natthi. Yena idhekacco bhikkhu bāhiraparibbājakehi sādhāraṇaṁ vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja vihareyya, yaṁ pana **tassa evamassa sallekhena viharāmī**ti, yaṁ paṭipattividhānaṁ kilese saṁlikhati, tenāhaṁ viharāmīti, taṁ na yujjati,

1. Tādiso ca (Syā)

စိတ္တလပဗ္ဗတေပိ တာဒိသောဝ[1] ထေရော ဝသတိ။ ဓမ္မဒိန္နော တမ္ပိ ဥပသင်္ကမိတွာ တထေဝ ပုစ္ဆိ။ သောပိ တထေဝ ဗျာကာသိ။ တတော နံ ဓမ္မဒိန္နော ကိံ ဘန္တေ ဣဒ္ဓိမ္ပိ ဝဠဉ္ဇေထာတိ အာဟ။ အာမာဝုသောတိ။ သာဓု ဝတ ဘန္တေ၊ ဧကံ ပေါက္ခရဏိံ မာပေထာတိ။ ထေရော မာပေသိ။ ဧတ္ထ ဘန္တေ ပဒုမဂုမ္ဗံ မာပေထာတိ။ တမ္ပိ မာပေသိ။ ပဒုမဂုမ္ဗေ မဟာပဒုမံ မာပေထာတိ။ တမ္ပိ မာပေသိ။ ဧတသ္မိံ ပဒုမဂုမ္ဗေ ဌတွာ မဓုရဿရေန ဂါယန္တံ နစ္စန္တံ စ ဧကံ ဣတ္ထိဝိဂ္ဂဟံ မာပေထာတိ။ တမ္ပိ မာပေသိ။ သော ဧတံ ဘန္တေ ပုနပ္ပုနံ ဥပနိဇ္ဈာယထာတိ ဝတွာ သယံ ပါသာဒံ ပါဝိသိ။ ထေရဿ တံ ဥပနိဇ္ဈာယတော သဋ္ဌိဝဿာနိ ဝိက္ခမ္ဘိတကိလေသာ စလိံသု၊ သော တဒါ အတ္တာနံ ဉတွာ ပုရိမတ္ထေရော ဝိယ ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

ဓမ္မဒိန္နောပိ အနုပုဗ္ဗေန တိဿမဟာဝိဟာရံ အဂမာသိ။ တသ္မိံ စ သမယေ ထေရာ စေတိယင်္ဂဏံ သမ္မဇ္ဇိတွာ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ နိသိန္နာ ဟောန္တိ၊ ဧတံ ကိရ တေသံ ဝတ္တံ။ တေန နေသံ ဧကောပိ “ဣဓ ပတ္တစီဝရံ ဌပေဟီ”တိ ဓမ္မဒိန္နံ ဝတ္တာ ပုစ္ဆိတာပိ နာဟောသိ။ ဓမ္မဒိန္နော ဧသော ဘဝေယျာတိ ဉတွာ ပန ပဉှံ ပုစ္ဆိံသု။ သော ပုစ္ဆိတပဉှေ တိဏှေန အသိနာ ကုမုဒနာဠကလာပံ ဝိယ ဆိန္ဒိတွာ ပါဒင်္ဂုလိယာ မဟာပထဝိံ ပဟရိ။ ဘန္တေ အယံ အစေတနာ မဟာပထဝီပိ ဓမ္မဒိန္နဿ ဂုဏံ ဇာနာတိ။ တုမှေ ပန န ဇာနိတ္ထာတိ စ ဝတွာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“အစေတနာယံ ပထဝီ၊ ဝိဇာနာတိ ဂုဏာဂုဏံ။
သစေတနာထ ခေါ ဘန္တေ၊ န ဇာနာထ ဂုဏာဂုဏ”န္တိ။

တာဝဒေဝ စ အာကာသေ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ တလင်္ဂရတိဿပဗ္ဗတမေဝ အဂမာသိ။ ဧဝံ ကာရကဿေဝ အဓိမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ တာဒိသာနံ ဘိက္ခူနံ ဝသေန ဈာနံ ဝိဘဇန္တော **ဌာနံ ခေါ ပနေတန္တိ**-အာဒိမာဟ။

တဿတ္ထော၊ အတ္ထေတံ ကာရဏံ၊ နော နတ္ထိ။ ယေန ဣဓေကစ္စော ဘိက္ခု ဗာဟိရပရိဗ္ဗာဇကေဟိ သာဓာရဏံ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရေယျ၊ ယံ ပန **တဿ ဧဝမဿ သလ္လေခေန ဝိဟရာမီ**တိ, ယံ ပဋိပတ္တိဝိဓာနံ ကိလေသေ သံလိခတိ၊ တေနာဟံ ဝိဟရာမီတိ၊ တံ န ယုဇ္ဇတိ၊

၁-တာဒိသော စ (သျာ)

na hi adhimānikassa bhikkhuno jhānaṁ sallekho vā sallekhapaṭipadā vā hoti. Kasmā? Avipassanāpādakattā. Na hi so jhānaṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasati, jhānaṁ panassa cittekaggamattaṁ karoti, diṭṭhadhammasukhavihāro hoti. Tasmā tamatthaṁ dassento Bhagavā “na kho panete Cunda ariyassa vinaye sallekhā vuccanti, diṭṭhadhammasukhavihārā ete ariyassa vinaye vuccantī”ti āha.

Tattha **ete**ti jhānadhammavasena bahuvacanaṁ veditabbaṁ, ete paṭhamajjhānadhammāti vuttaṁ hoti. Samāpattivasena vā, ekampi hi paṭhamajjhānaṁ punappunaṁ samāpattivasena pavattattā bahuttaṁ gacchati. Ārammaṇavasena vā, ekampi hi paṭhamajjhānaṁ pathavīkasiṇādīsu pavattivasena bahuttaṁ gacchatīti. Esa nayo dutiyatatiyacatutthajjhānesu. Āruppajhānesu pana ārammaṇabhedābhāvato purimakāraṇadvayavaseneva bahuvacanaṁ veditabbaṁ.

Yasmā cetesaṁ aṅgānipi santāni ārammaṇānipi. nibbutāni ceva sukhumāni cāti vuttaṁ hoti, tasmā tāni **santā ete vihārā**ti evaṁ vuttānīti veditabbāni. Ayaṁ tāva tesaṁ catunnampi sādhāraṇā vaṇṇanā. Visesavaṇṇanā pana “sabbaso rūpasaññānan”ti-ādipadānusārato vattabbā siyā. Sā Visuddhimagge sabbākārena vuttāyeva.

83. Evaṁ yasmā adhimānikassa bhikkhuno jhānavihāro avipassanāpādakattā sallekhavihāro na hoti, na hi so jhānaṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasati, cittekaggakaro[1] diṭṭhadhamme sukhavihāro panassa hoti, tasmā tamatthaṁ dassento rūpajjhānāni ca arūpajjhānāni ca vibhajitvā idāni ca yattha sallekho kātabbo catucattālīsāya ākārehi, tañca vatthuṁ tañca sallekhaṁ dassento **idha kho pana** voti-ādimāha.

Kasmā pana “aṭṭhahi samāpattīhi avihiṁsādayo sallekhā”ti vuttā? Lokuttarapādakattā. Bāhirakānañhi aṭṭha samāpattiyo vaṭṭapādakāyeva. Sāsane saraṇagamanampi lokuttarapādakaṁ, pageva avihiṁsādayo. Imināyeva ca suttena veditabbaṁ “yathā bāhirakassa aṭṭhasamāpattilābhino pañcābhiññassāpi dinnadānato sāsane

1. Cittekaggaṁ karoti (Ka)

န ဟိ အဓိမာနိကဿ ဘိက္ခုနော ဈာနံ သလ္လေခေါ ဝါ သလ္လေခပဋိပဒါ ဝါ ဟောတိ။ ကသ္မာ? အဝိပဿနာပါဒကတ္တာ။ န ဟိ သော ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသတိ၊ ဈာနံ ပနဿ စိတ္တေကဂ္ဂမတ္တံ ကရောတိ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရော ဟောတိ။ တသ္မာ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ “န ခေါ ပနေတေ စုန္ဒ အရိယဿ ဝိနယေ သလ္လေခါ ဝုစ္စန္တိ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာ ဧတေ အရိယဿ ဝိနယေ ဝုစ္စန္တီ”တိ အာဟ။

တတ္ထ **ဧတေ**တိ ဈာနဓမ္မဝသေန ဗဟုဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဧတေ ပဌမဇ္ဈာနဓမ္မာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သမာပတ္တိဝသေန ဝါ၊ ဧကမ္ပိ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနံ ပုနပ္ပုနံ သမာပတ္တိဝသေန ပဝတ္တတ္တာ ဗဟုတ္တံ ဂစ္ဆတိ။ အာရမ္မဏဝသေန ဝါ၊ ဧကမ္ပိ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနံ ပထဝီကသိဏာဒီသု ပဝတ္တိဝသေန ဗဟုတ္တံ ဂစ္ဆတီတိ။ ဧသ နယော ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနေသု။ အာရုပ္ပဈာနေသု ပန အာရမ္မဏဘေဒါဘာဝတော ပုရိမကာရဏဒွယဝသေနေဝ ဗဟုဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယသ္မာ စေတေသံ အင်္ဂါနိပိ သန္တာနိ အာရမ္မဏာနိပိ၊ နိဗ္ဗုတာနိ စေဝ သုခုမာနိ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မာ တာနိ **သန္တာ ဧတေ ဝိဟာရာ**တိ ဧဝံ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အယံ တာဝ တေသံ စတုန္နမ္ပိ သာဓာရဏာ ဝဏ္ဏနာ။ ဝိသေသဝဏ္ဏနာ ပန “သဗ္ဗသော ရူပသညာန”န္တိအာဒိပဒါနုသာရတော ဝတ္တဗ္ဗာ သိယာ။ သာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သဗ္ဗာကာရေန ဝုတ္တာယေဝ။

၈၃။ ဧဝံ ယသ္မာ အဓိမာနိကဿ ဘိက္ခုနော ဈာနဝိဟာရော အဝိပဿနာပါဒကတ္တာ သလ္လေခဝိဟာရော န ဟောတိ၊ န ဟိ သော ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသတိ၊ စိတ္တေကဂ္ဂကရော[၁] ဒိဋ္ဌဓမ္မေ သုခဝိဟာရော ပနဿ ဟောတိ၊ တသ္မာ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော ရူပဇ္ဈာနာနိ စ အရူပဇ္ဈာနာနိ စ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ စ ယတ္ထ သလ္လေခေါ ကာတဗ္ဗော စတုစတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ၊ တဉ္စ ဝတ္ထုံ တဉ္စ သလ္လေခံ ဒဿေန္တော **ဣဓ ခေါ ပန ဝေါ**တိအာဒိမာဟ။

ကသ္မာ ပန “အဋ္ဌဟိ သမာပတ္တီဟိ အဝိဟိံသာဒယော သလ္လေခါ”တိ ဝုတ္တာ? လောကုတ္တရပါဒကတ္တာ။ ဗာဟိရကာနဉ္ဟိ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ဝဋ္ဋပါဒကာယေဝ။ သာသနေ သရဏဂမနမ္ပိ လောကုတ္တရပါဒကံ၊ ပဂေဝ အဝိဟိံသာဒယော။ ဣမိနာယေဝ စ သုတ္တေန ဝေဒိတဗ္ဗံ “ယထာ ဗာဟိရကဿ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော ပဉ္စာဘိညဿာပိ ဒိန္နဒါနတော သာသနေ

၁-စိတ္တေကဂ္ဂံ ကရောတိ (က)

tisaraṇagatassa dinnadānaṁ mahapphalataraṁ hotī”ti. Idañhi sandhāya dakkhiṇāvisuddhisutte “bāhirake kāmesu vītarāge dānaṁ datvā koṭisatasahassaguṇā pāṭikaṅkhitabbā. Sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanne dānaṁ datvā asaṅkheyyā appameyyā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā, ko pana vādo sotāpanne”ti[1] vuttaṁ. Saraṇagamanato paṭṭhāya hi tattha sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno adhippetoti, ayaṁ tāvettha Pāḷiyojanā.

Anupadavaṇṇanāyaṁ pana **idhā**ti vihiṁsādivatthudīpanametaṁ. **Kho panā**ti nipātamattaṁ. **Vo**ti karaṇatthe sāmivacanaṁ, ayaṁ pana saṅkhepattho, yadetaṁ “pare vihiṁsakā bhavissantī”ti-ādinā nayena vihiṁsādivatthuṁ vadāma, idha Cunda tumhehi sallekho kātabboti.

Evaṁ saṅkhepato vatvā idāni vitthārento “pare vihiṁsakā bhavissanti, mayamettha avihiṁsakā bhavissāmāti sallekho karaṇīyo”ti-ādimāha.

Tattha **pare**ti ye keci imaṁ sallekhamananuyuttā. **Vihiṁsakā bhavissantī**ti pāṇinā vā leḍḍunā vāti-ādīhi sattānaṁ vihesakā bhavissanti. **Mayamettha avihiṁsakā bhavissāmā**ti mayaṁ pana yattheva vatthusmiṁ pare evaṁ vihiṁsakā bhavissanti, ettheva avihiṁsakā bhavissāma, avihiṁsaṁ uppādetvā viharissāma. **Iti sallekho karaṇīyo**ti evaṁ tumhehi sallekho kātabbo. **Sallekho**ti ca idha avihiṁsāva veditabbā. Avihiṁsā hi vihiṁsaṁ sallekhati, taṁ chindati, tasmā **sallekho**ti vuccati. Esa nayo sabbattha. Ayaṁ pana viseso. **Pare micchādiṭṭhī**ti ettha kammapathānaṁ antamicchādiṭṭhiṁ ca micchattānaṁ ādimicchādiṭṭhiṁ ca missetvā diṭṭhi vuttāti veditabbā. Tathā **mayamettha sammādiṭṭhī**ti vuttaṭṭhāne sammādiṭṭhi. Ettha ca kammapathakathā vitthārato Sammādiṭṭhisutte āvi bhavissati. Micchattesu micchādiṭṭhi-ādayo dvedhāvitakke.

Ayaṁ panettha saṅkhepo, pāṇaṁ atipātentīti **pāṇātipātī,** pāṇaghātakāti attho. Adinnaṁ ādiyantīti **adinnādāyī,** parassa hārinoti attho. Abrahmaṁ hīnaṁ lāmakadhammaṁ[2] carantīti **abrahmacārī,**

1. Ma 3. 298 piṭṭhe.
2. Lāmakakammaṁ (Ka)

တိသရဏဂတဿ ဒိန္နဒါနံ မဟပ္ဖလတရံ ဟောတီ”တိ။ ဣဒဉ္ဟိ သန္ဓာယ ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိသုတ္တေ “ဗာဟိရကေ ကာမေသု ဝီတရာဂေ ဒါနံ ဒတွာ ကောဋိသတသဟဿဂုဏာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ။ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နေ ဒါနံ ဒတွာ အသင်္ချေယျာ အပ္ပမေယျာ ဒက္ခိဏာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ၊ ကော ပန ဝါဒေါ သောတာပန္နေ”တိ[1] ဝုတ္တံ။ သရဏဂမနတော ပဋ္ဌာယ ဟိ တတ္ထ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော အဓိပ္ပေတောတိ၊ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိယောဇနာ။

အနုပဒဝဏ္ဏနာယံ ပန **ဣဓာ**တိ ဝိဟိံသာဒိဝတ္ထုဒီပနမေတံ။ **ခေါ ပနာ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **ဝေါ**တိ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ အယံ ပန သင်္ခေပတ္ထော၊ ယဒေတံ “ပရေ ဝိဟိံသကာ ဘဝိဿန္တီ”တိအာဒိနာ နယေန ဝိဟိံသာဒိဝတ္ထုံ ဝဒါမ၊ ဣဓ စုန္ဒ တုမှေဟိ သလ္လေခေါ ကာတဗ္ဗောတိ။

ဧဝံ သင်္ခေပတော ဝတွာ ဣဒါနိ ဝိတ္ထာရေန္တော “ပရေ ဝိဟိံသကာ ဘဝိဿန္တိ၊ မယမေတ္ထ အဝိဟိံသကာ ဘဝိဿာမာတိ သလ္လေခေါ ကရဏီယော”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ပရေ**တိ ယေ ကေစိ ဣမံ သလ္လေခမနနုယုတ္တာ။ **ဝိဟိံသကာ ဘဝိဿန္တီ**တိ ပါဏိနာ ဝါ လေဍ္ဍုနာ ဝါတိအာဒီဟိ သတ္တာနံ ဝိဟေသကာ ဘဝိဿန္တိ။ **မယမေတ္ထ အဝိဟိံသကာ ဘဝိဿာမာ**တိ မယံ ပန ယတ္ထေဝ ဝတ္ထုသ္မိံ ပရေ ဧဝံ ဝိဟိံသကာ ဘဝိဿန္တိ၊ ဧတ္ထေဝ အဝိဟိံသကာ ဘဝိဿာမ၊ အဝိဟိံသံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဝိဟရိဿာမ။ **ဣတိ သလ္လေခေါ ကရဏီယော**တိ ဧဝံ တုမှေဟိ သလ္လေခေါ ကာတဗ္ဗော။ **သလ္လေခေါ**တိ စ ဣဓ အဝိဟိံသာဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဝိဟိံသာ ဟိ ဝိဟိံသံ သလ္လေခတိ၊ တံ ဆိန္ဒတိ၊ တသ္မာ **သလ္လေခေါ**တိ ဝုစ္စတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ အယံ ပန ဝိသေသော။ **ပရေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ**တိ ဧတ္ထ ကမ္မပထာနံ အန္တမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ စ မိစ္ဆတ္တာနံ အာဒိမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ စ မိဿေတွာ ဒိဋ္ဌိ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ **မယမေတ္ထ သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ ဧတ္ထ စ ကမ္မပထကထာ ဝိတ္ထာရတော သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ မိစ္ဆတ္တေသု မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအာဒယော ဒွေဓာဝိတက္ကေ။

အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ပါဏံ အတိပါတေန္တီတိ **ပါဏာတိပါတီ၊** ပါဏဃာတကာတိ အတ္ထော။ အဒိန္နံ အာဒိယန္တီတိ **အဒိန္နာဒါယီ၊** ပရဿ ဟာရိနောတိ အတ္ထော။ အဗြဟ္မံ ဟီနံ လာမကဓမ္မံ[2] စရန္တီတိ **အဗြဟ္မစာရီ၊**

၁-မ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-လာမကကမ္မံ (က)

methunadhammappaṭisevakāti attho. Brahmaṁ seṭṭhaṁ paṭipadaṁ carantīti **brahmacārī,** methunappaṭiviratāti attho. Ettha ca brahmacariyaṁ sallekhoti veditabbaṁ. Brahmacariyañhi abrahmacariyaṁ sallekhati. Musā vadantīti **musāvādī,** paresaṁ atthabhañjanakaṁ tucchaṁ alikaṁ vācaṁ bhāsitāroti attho. Pisuṇā vācā etesanti **pisuṇavācā.** Paresaṁ mammacchedikā pharusā vācā etesanti **pharusavācā.** Samphaṁ niratthakavacanaṁ palapantīti **samphappalāpī.** Abhijjhāyantīti **abhijjhālū,** parabhaṇḍalubbhanasīlāti attho. Byāpannaṁ pūtibhūtaṁ cittametesanti **byāpannacittā.** Micchā pāpikā viññugarahitā etesaṁ diṭṭhīti **micchādiṭṭhī,** kammapathapariyāpannāya natthi dinnanti-ādivatthukāya, micchattapariyāpannāya aniyyānikadiṭṭhiyā ca samannāgatāti attho. Sammā sobhanā viññuppasatthā etesaṁ diṭṭhīti **sammādiṭṭhī,** kammapathapariyāpannāya atthi dinnanti-ādikāya kammassakatādiṭṭhiyā, sammattapariyāpannāya maggadiṭṭhiyā ca samannāgatāti attho.

Micchāsaṅkappāti ayāthāva-aniyyānika-akusalasaṅkappā. Esa nayo **micchāvācā**ti-ādīsu. Ayaṁ pana viseso, micchāsaṅkappādayo viya hi **micchāsati** nāma pāṭi-ekko koci dhammo natthi, atītaṁ pana cintayato pavattānaṁ catunnampi akusalakkhandhānametaṁ adhivacanaṁ. Yampi vuttaṁ Bhagavatā "atthesā bhikkhave anussati, nesā natthīti vadāmi, puttalābhaṁ vā bhikkhave anussarato, dhanalābhaṁ vā bhikkhave anussarato, yasalābhaṁ vā bhikkhave anussarato"ti, tampi taṁ taṁ cintentassa satipatirūpakena uppattiṁ sandhāya vuttanti veditabbaṁ. **Micchāñāṇī**ti ettha **micchāñāṇa**nti pāpakiriyāsu upāyacintāvasena pāpaṁ katvā "sukataṁ mayā"ti paccavekkhaṇākārena ca uppanno moho veditabbo, tena samannāgatā puggalā **micchāñāṇī. Sammāñāṇī**ti ettha pana ekūnavīsatibhedaṁ paccavekkhaṇañāṇaṁ "sammāñāṇan"ti vuccati, tena samannāgatā puggalā **sammāñāṇī. Micchāvimuttī**ti avimuttāyeva samānā "vimuttā mayan"ti evaṁsaññino, avimuttiyaṁ vā vimuttisaññino. Tatrāyaṁ vacanattho, micchā pāpikā viparītā vimutti etesaṁ atthīti **micchāvimuttī.** Micchāvimuttīti ca yathāvuttenākārena pavattānaṁ akusalakkhandhānametaṁ adhivacanaṁ. Phalasampayuttāni pana sammādiṭṭhi-ādīni aṭṭhaṅgāni ṭhapetvā sesadhammā **sammāvimuttī**ti veditabbā. Sā ca micchāvimuttiṁ sallikhitvā ṭhitattā

မေထုနဓမ္မပ္ပဋိသေဝကာတိ အတ္ထော။ ဗြဟ္မံ သေဋ္ဌံ ပဋိပဒံ စရန္တီတိ **ဗြဟ္မစာရီ၊** မေထုနပ္ပဋိဝိရတာတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ဗြဟ္မစရိယံ သလ္လေခေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဗြဟ္မစရိယဉ္ဟိ အဗြဟ္မစရိယံ သလ္လေခတိ။ မုသာ ဝဒန္တီတိ **မုသာဝါဒီ၊** ပရေသံ အတ္ထဘဉ္ဇနကံ တုစ္ဆံ အလိကံ ဝါစံ ဘာသိတာရောတိ အတ္ထော။ ပိသုဏာ ဝါစာ ဧတေသန္တိ **ပိသုဏဝါစာ။** ပရေသံ မမ္မစ္ဆေဒိကာ ဖရုသာ ဝါစာ ဧတေသန္တိ **ဖရုသဝါစာ။** သမ္ဖံ နိရတ္ထကဝစနံ ပလပန္တီတိ **သမ္ဖပ္ပလာပီ။** အဘိဇ္ဈာယန္တီတိ **အဘိဇ္ဈာလူ၊** ပရဘဏ္ဍာလုဗ္ဘနသီလာတိ အတ္ထော။ ဗျာပန္နံ ပူတိဘူတံ စိတ္တမေတေသန္တိ **ဗျာပန္နစိတ္တာ။** မိစ္ဆာ ပါပိကာ ဝိညုဂရဟိတာ ဧတေသံ ဒိဋ္ဌီတိ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ၊** ကမ္မပထပရိယာပန္နာယ နတ္ထိ ဒိန္နန္တိအာဒိဝတ္ထုကာယ, မိစ္ဆတ္တပရိယာပန္နာယ အနိယျာနိကဒိဋ္ဌိယာ စ သမန္နာဂတာတိ အတ္ထော။ သမ္မာ သောဘနာ ဝိညုပ္ပသတ္ထာ ဧတေသံ ဒိဋ္ဌီတိ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ၊** ကမ္မပထပရိယာပန္နာယ အတ္ထိ ဒိန္နန္တိအာဒိကာယ ကမ္မဿကတာဒိဋ္ဌိယာ, သမ္မတ္တပရိယာပန္နာယ မဂ္ဂဒိဋ္ဌိယာ စ သမန္နာဂတာတိ အတ္ထော။

မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါတိ အယာထာဝအနိယျာနိကအကုသလသင်္ကပ္ပါ။ ဧသ နယော **မိစ္ဆာဝါစာ**တိအာဒီသု။ အယံ ပန ဝိသေသော၊ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါဒယော ဝိယ ဟိ **မိစ္ဆာသတိ** နာမ ပါဋိယေက္ကော ကောစိ ဓမ္မော နတ္ထိ၊ အတီတံ ပန စိန္တယတော ပဝတ္တာနံ စတုန္နမ္ပိ အကုသလက္ခန္ဓာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ယမ္ပိ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ "အတ္ထေသာ ဘိက္ခဝေ အနုဿတိ၊ နေသာ နတ္ထီတိ ဝဒါမိ၊ ပုတ္တလာဘံ ဝါ ဘိက္ခဝေ အနုဿရတော၊ ဓနလာဘံ ဝါ ဘိက္ခဝေ အနုဿရတော၊ ယသလာဘံ ဝါ ဘိက္ခဝေ အနုဿရတော"တိ၊ တမ္ပိ တံ တံ စိန္တေန္တဿ သတိပတိရူပကေန ဥပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **မိစ္ဆာဉာဏီ**တိ ဧတ္ထ **မိစ္ဆာဉာဏ**န္တိ ပါပကိရိယာသု ဥပါယစိန္တာဝသေန ပါပံ ကတွာ "သုကတံ မယာ"တိ ပစ္စဝေက္ခဏာကာရေန စ ဥပ္ပန္နော မောဟော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တေန သမန္နာဂတာ ပုဂ္ဂလာ **မိစ္ဆာဉာဏီ။ သမ္မာဉာဏီ**တိ ဧတ္ထ ပန ဧကူနဝီသတိဘေဒံ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ "သမ္မာဉာဏ"န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တေန သမန္နာဂတာ ပုဂ္ဂလာ **သမ္မာဉာဏီ။ မိစ္ဆာဝိမုတ္တီ**တိ အဝိမုတ္တာယေဝ သမာနာ "ဝိမုတ္တာ မယ"န္တိ ဧဝံသညိနော၊ အဝိမုတ္တိယံ ဝါ ဝိမုတ္တိသညိနော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော၊ မိစ္ဆာ ပါပိကာ ဝိပရီတာ ဝိမုတ္တိ ဧတေသံ အတ္ထီတိ **မိစ္ဆာဝိမုတ္တီ။** မိစ္ဆာဝိမုတ္တီတိ စ ယထာဝုတ္တေနာကာရေန ပဝတ္တာနံ အကုသလက္ခန္ဓာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဖလသမ္ပယုတ္တာနိ ပန သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနိ အဋ္ဌင်္ဂါနိ ဌပေတွာ သေသဓမ္မာ **သမ္မာဝိမုတ္တီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ စ မိစ္ဆာဝိမုတ္တိံ သလ္လိခိတွာ ဌိတတ္တာ

sallekhoti veditabbā. Tattha niyojento āha “mayamettha sammāvimuttī bhavissāmāti sallekho karaṇīyo”ti.

Ito parāni tīṇi nīvaraṇavasena vuttāni. **Abhijjhālū byāpannacittā**ti evaṁ kammapathesu vuttattā panettha paṭhamāni dve nīvaraṇāni na vuttānīti veditabbāni. Tattha thinamiddhena pariyuṭṭhitā abhibhūtāti **thinamiddhapariyuṭṭhitā.** Uddhaccena samannāgatāti **uddhatā.** Vicinantā kicchanti na sakkonti sanniṭṭhānaṁ kātunti **vicikicchī. Kodhanā**ti-ādīni dasa cittassa upakkilesavasena vuttāni. Tattha kodhādīsu yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ Dhammadāyādavatthasuttesu vuttaṁ. Ayaṁ panettha vacanattho, **kodhanā**ti kujjhanasīlā. **Upanāhī**ti upanāhanasīlā, upanāho vā etesaṁ atthīti **upanāhī.** Tathā **makkhī palāsī** ca. Issantīti **issukī.** Maccharāyantīti **maccharī,** maccheraṁ vā etesaṁ atthīti maccharī. Saṭhayantīti **saṭhā,** na sammā bhāsantīti vuttaṁ hoti, kerāṭikayuttānametaṁ adhivacanaṁ. Māyā etesaṁ atthīti **māyāvī.** Thambhasamaṅgitāya **thaddhā.** Atimānayogena **atimānī.** Vuttapaccanīkanayena sukkapakkho veditabbo.

Dubbacāti vattuṁ dukkhā kiñci vuccamānā na sahanti. Tabbiparītā **suvacā.** Devadattādisadisā pāpakā mittā etesanti **pāpamittā.** Buddhā vā Sāriputtādisadisā vā kalyāṇā mittā etesanti **kalyāṇamittā.** Kāyaduccaritādīsu cittavossaggavasena **pamattā.** Viparītā **appamattā**ti veditabbā. Imāni tīṇi pakiṇṇakavasena vuttāni. **Assaddhā**ti-ādīni satta asaddhammavasena. Tattha tīsu vatthūsu saddhā etesaṁ natthīti **assaddhā.** Sukkapakkhe saddahantīti **saddhā,** saddhā vā etesaṁ atthītipi saddhā. Natthi etesaṁ hirīti **ahirikā,** akusalasamāpattiyā ajigucchamānānametaṁ adhivacanaṁ. Hirī etesaṁ mane[1], hiriyā vā yuttamanātī **hirimanā.** Na ottappantīti **anottappī,** akusalasamāpattiyā na bhāyantīti vuttaṁ hoti. Tabbiparītā **ottappī.** Appaṁ sutametesanti **appassutā, appan**ti ca thokanti na gahetabbaṁ, natthīti gahetabbaṁ. “Appassutā”ti hi nissutā sutavirahitā vuccanti. Bahu sutametesanti **bahussutā,** Tathāgatabhāsitaṁ ekampi gāthaṁ yāthāvato ñatvā anurūpapaṭipannānametaṁ adhivacanaṁ. Kucchitā sīdantīti **kusītā,** hīnavīriyānametaṁ adhivacanaṁ.

1. Mano (Ka)

သလ္လေခေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ နိယောဇေန္တော အာဟ “မယမေတ္ထ သမ္မာဝိမုတ္တီ ဘဝိဿာမာတိ သလ္လေခေါ ကရဏီယော”တိ။

ဣတော ပရာနိ တီဏိ နီဝရဏဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **အဘိဇ္ဈာလူ ဗျာပန္နစိတ္တာ**တိ ဧဝံ ကမ္မပထေသု ဝုတ္တတ္တာ ပနေတ္ထ ပဌမာနိ ဒွေ နီဝရဏာနိ န ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တတ္ထ ထိနမိဒ္ဓေန ပရိယုဋ္ဌိတာ အဘိဘူတာတိ **ထိနမိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌိတာ။** ဥဒ္ဓစ္စေန သမန္နာဂတာတိ **ဥဒ္ဓတာ။** ဝိစိနန္တာ ကိစ္ဆန္တိ န သက္ကောန္တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကာတုန္တိ **ဝိစိကိစ္ဆီ။ ကောဓနာ**တိအာဒီနိ ဒသ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ကောဓာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ဓမ္မဒါယာဒဝတ္ထသုတ္တေသု ဝုတ္တံ။ အယံ ပနေတ္ထ ဝစနတ္ထော၊ **ကောဓနာ**တိ ကုဇ္ဈနသီလာ။ **ဥပနာဟီ**တိ ဥပနာဟနသီလာ၊ ဥပနာဟော ဝါ ဧတေသံ အတ္ထီတိ **ဥပနာဟီ။** တထာ **မက္ခီ ပလာသီ** စ။ ဣဿန္တီတိ **ဣဿုကီ။** မစ္ဆရာယန္တီတိ **မစ္ဆရီ၊** မစ္ဆေရံ ဝါ ဧတေသံ အတ္ထီတိ မစ္ဆရီ။ သဌယန္တီတိ **သဌာ၊** န သမ္မာ ဘာသန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ကေရာဋိကယုတ္တာနမေတံ အဓိဝစနံ။ မာယာ ဧတေသံ အတ္ထီတိ **မာယာဝီ။** ထမ္ဘသမင်္ဂိတာယ **ထဒ္ဓါ။** အတိမာနယောဂေန **အတိမာနီ။** ဝုတ္တပစ္စနီကနယေန သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုဗ္ဗစာတိ ဝတ္တုံ ဒုက္ခာ ကိဉ္စိ ဝုစ္စမာနာ န သဟန္တိ။ တဗ္ဗိပရီတာ **သုဝစာ။** ဒေဝဒတ္တာဒိသဒိသာ ပါပကာ မိတ္တာ ဧတေသန္တိ **ပါပမိတ္တာ။** ဗုဒ္ဓါ ဝါ သာရိပုတ္တာဒိသဒိသာ ဝါ ကလျာဏာ မိတ္တာ ဧတေသန္တိ **ကလျာဏမိတ္တာ။** ကာယဒုစ္စရိတာဒီသု စိတ္တဝေါဿဂ္ဂဝသေန **ပမတ္တာ။** ဝိပရီတာ **အပ္ပမတ္တာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမာနိ တီဏိ ပကိဏ္ဏကဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **အဿဒ္ဓါ**တိအာဒီနိ သတ္တ အသဒ္ဓမ္မဝသေန။ တတ္ထ တီသု ဝတ္ထူသု သဒ္ဓါ ဧတေသံ နတ္ထီတိ **အဿဒ္ဓါ။** သုက္ကပက္ခေ သဒ္ဒဟန္တီတိ **သဒ္ဓါ၊** သဒ္ဓါ ဝါ ဧတေသံ အတ္ထီတိပိ သဒ္ဓါ။ နတ္ထိ ဧတေသံ ဟိရီတိ **အဟိရိကာ၊** အကုသလသမာပတ္တိယာ အဇိဂုစ္ဆမာနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဟိရီ ဧတေသံ မနေ[1]၊ ဟိရိယာ ဝါ ယုတ္တမနာတိ **ဟိရိမနာ။** န ဩတ္တပ္ပန္တီတိ **အနောတ္တပ္ပီ၊** အကုသလသမာပတ္တိယာ န ဘာယန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တဗ္ဗိပရီတာ **ဩတ္တပ္ပီ။** အပ္ပံ သုတမေတေသန္တိ **အပ္ပဿုတာ၊ အပ္ပ**န္တိ စ ထောကန္တိ န ဂဟေတဗ္ဗံ၊ နတ္ထီတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ “အပ္ပဿုတာ”တိ ဟိ နိဿုတာ သုတဝိရဟိတာ ဝုစ္စန္တိ။ ဗဟု သုတမေတေသန္တိ **ဗဟုဿုတာ၊** တထာဂတဘာသိတံ ဧကမ္ပိ ဂါထံ ယာထာဝတော ဉတွာ အနုရူပပဋိပန္နာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ကုစ္ဆိတာ သီဒန္တီတိ **ကုသီတာ၊** ဟီနဝီရိယာနမေတံ အဓိဝစနံ။

၁-မနော (က)

āraddhaṁ vīriyametesanti **āraddhavīriyā,** sammappadhānayuttānametaṁ adhivacanaṁ, muṭṭhā sati etesanti **muṭṭhassatī,** naṭṭhassatīti vuttaṁ hoti. Upaṭṭhitā sati etesanti **upaṭṭhitassatī,** niccaṁ ārammaṇābhimukhappavattasatīnametaṁ adhivacanaṁ. Duṭṭhā paññā etesanti **duppaññā,** naṭṭhapaññāti vuttaṁ hoti. Paññāya sampannāti **paññāsampannā, paññā**ti ca idha vipassanāpaññā veditabbā. Vipassanāsambhāro hi paripūro imasmiṁ ṭhāne āgato, tasmā vipassanāpaññāva ayanti porāṇānaṁ āṇā.

Idāni ekameva lokuttaraguṇānaṁ antarāyakaraṁ aniyyānikadiṭṭhiṁ tīhākārehi dassento **sandiṭṭhiparāmāsī**ti-ādimāha. Tattha sandiṭṭhiṁ parāmasantīti **sandiṭṭhiparāmāsī.** Ādhānaṁ gaṇhantīti **ādhānaggāhī, ādhānan**ti daḷhaṁ vuccati, daḷhaggāhīti attho. Yuttakāraṇaṁ disvāva laddhiṁ paṭinissajjantīti **paṭinissaggī,** dukkhena kicchena kasirena bahumpi kāraṇaṁ dassetvā na sakkā paṭinissaggaṁ kātunti **duppaṭinissaggī,** ye attano uppannaṁ diṭṭhiṁ idameva saccanti daḷhaṁ gaṇhitvā api Buddhādīhi kāraṇaṁ dassetvā vuccamānā na paṭinissajjanti, tesametaṁ adhivacanaṁ. Tādisā hi puggalā yaṁ yadeva dhammaṁ vā adhammaṁ vā gaṇhanti[1], taṁ sabbaṁ "evaṁ amhākaṁ ācariyehi kathitaṁ, evaṁ amhehi sutan"ti kummova aṅgāni sake kapāle antoyeva samodahanti, kumbhīlaggāhaṁ gaṇhanti na vissajjanti. Vuttavipariyāyena sukkapakkho veditabbo.

84. Evaṁ catucattālīsāya ākārehi sallekhaṁ dassetvā idāni tasmiṁ sallekhe cittuppādassāpi bahūpakārataṁ dassetuṁ **cittuppādampi kho ahan**ti-ādimāha.

Tassattho, ahaṁ Cunda kusalesu dhammesu cittuppādampi bahūpakāraṁ vadāmi, yā panetā kāyena ca vācāya ca anuvidhiyanā, yathā paṭhamaṁ cittaṁ uppannaṁ, tatheva tesaṁ dhammānaṁ kāyena karaṇaṁ, vācāya ca "karothā"ti āṇāpanaṁ vā uggahaparipucchādīni vā, tattha vādoyevako, ekantabahūpakārāyeva hi tā anuvidhiyanāti dasseti. Kasmā panettha cittuppādopi bahūpakāroti. Ekantahitasukhāvahattā anuvidhiyanānaṁ hetuttā ca.

---

1. Suṇanti (Sī, Syā)

အာရဒ္ဓံ ဝီရိယမေတေသန္တိ **အာရဒ္ဓဝီရိယာ၊** သမ္မပ္ပဓာနယုတ္တာနမေတံ အဓိဝစနံ၊ မုဋ္ဌာ သတိ ဧတေသန္တိ **မုဋ္ဌဿတီ၊** နဋ္ဌဿတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥပဋ္ဌိတာ သတိ ဧတေသန္တိ **ဥပဋ္ဌိတဿတီ၊** နိစ္စံ အာရမ္မဏာဘိမုခပ္ပဝတ္တသတီနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဒုဋ္ဌာ ပညာ ဧတေသန္တိ **ဒုပ္ပညာ၊** နဋ္ဌပညာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပညာယ သမ္ပန္နာတိ **ပညာသမ္ပန္နာ၊ ပညာ**တိ စ ဣဓ ဝိပဿနာပညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိပဿနာသမ္ဘာရော ဟိ ပရိပူရော ဣမသ္မိံ ဌာနေ အာဂတော၊ တသ္မာ ဝိပဿနာပညာဝ အယန္တိ ပေါရာဏာနံ အာဏာ။

ဣဒါနိ ဧကမေဝ လောကုတ္တရဂုဏာနံ အန္တရာယကရံ အနိယျာနိကဒိဋ္ဌိံ တီဟာကာရေဟိ ဒဿေန္တော **သန္ဒိဋ္ဌိပရာမာသီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ သန္ဒိဋ္ဌိံ ပရာမသန္တီတိ **သန္ဒိဋ္ဌိပရာမာသီ။** အာဓာနံ ဂဏှန္တီတိ **အာဓာနဂ္ဂါဟီ၊ အာဓာန**န္တိ ဒဠှံ ဝုစ္စတိ၊ ဒဠှဂ္ဂါဟီတိ အတ္ထော။ ယုတ္တကာရဏံ ဒိသွာဝ လဒ္ဓိံ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တီတိ **ပဋိနိဿဂ္ဂီ၊** ဒုက္ခေန ကိစ္ဆေန ကသိရေန ဗဟုမ္ပိ ကာရဏံ ဒဿေတွာ န သက္ကာ ပဋိနိဿဂ္ဂံ ကာတုန္တိ **ဒုပ္ပဋိနိဿဂ္ဂီ၊** ယေ အတ္တနော ဥပ္ပန္နံ ဒိဋ္ဌိံ ဣဒမေဝ သစ္စန္တိ ဒဠှံ ဂဏှိတွာ အပိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ကာရဏံ ဒဿေတွာ ဝုစ္စမာနာ န ပဋိနိဿဇ္ဇန္တိ၊ တေသမေတံ အဓိဝစနံ။ တာဒိသာ ဟိ ပုဂ္ဂလာ ယံ ယဒေဝ ဓမ္မံ ဝါ အဓမ္မံ ဝါ ဂဏှန္တိ[1]၊ တံ သဗ္ဗံ "ဧဝံ အမှာကံ အာစရိယေဟိ ကထိတံ, ဧဝံ အမှေဟိ သုတ"န္တိ ကုမ္မောဝ အင်္ဂါနိ သကေ ကပါလေ အန္တောယေဝ သမောဒဟန္တိ၊ ကုမ္ဘီလဂ္ဂါဟံ ဂဏှန္တိ န ဝိဿဇ္ဇန္တိ။ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၄။ ဧဝံ စတုစတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ သလ္လေခံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တသ္မိံ သလ္လေခေ စိတ္တုပ္ပါဒဿာပိ ဗဟူပကာရတံ ဒဿေတုံ **စိတ္တုပ္ပါဒမ္ပိ ခေါ အဟ**န္တိအာဒိမာဟ။

တဿတ္ထော၊ အဟံ စုန္ဒ ကုသလေသု ဓမ္မေသု စိတ္တုပ္ပါဒမ္ပိ ဗဟူပကာရံ ဝဒါမိ၊ ယာ ပနေတာ ကာယေန စ ဝါစာယ စ အနုဝိဓိယနာ၊ ယထာ ပဌမံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ၊ တထေဝ တေသံ ဓမ္မာနံ ကာယေန ကရဏံ၊ ဝါစာယ စ "ကရောထာ"တိ အာဏာပနံ ဝါ ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာဒီနိ ဝါ၊ တတ္ထ ဝါဒေါယေဝ ကော၊ ဧကန္တဗဟူပကာရာယေဝ ဟိ တာ အနုဝိဓိယနာတိ ဒဿေတိ။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ စိတ္တုပ္ပါဒေါပိ ဗဟူပကာရောတိ။ ဧကန္တဟိတသုခါဝဟတ္တာ အနုဝိဓိယနာနံ ဟေတုတ္တာ စ။

၁-သုဏန္တိ (သီ၊ သျာ)

“Dānaṁ dassāmī”ti hi cittuppādo sayampi ekantahitasukhāvaho anuvidhiyanānampi hetu, evañhi uppannacittattāyeva dutiyadivase mahāvīthiṁ pidahitvā mahāmaṇḍapaṁ katvā bhikkhusatassa vā bhikkhusahassassa vā dānaṁ deti, “bhikkhusaṁghaṁ nimantetha pūjetha parivisathā”ti parijane āṇāpeti. Evaṁ “saṁghassa cīvaraṁ senāsanaṁ bhesajjaṁ dassāmī”ti cittuppādo sayampi ekantahitasukhāvaho anuvidhiyanānampi hetu, evaṁ uppannacittattāyeva hi cīvarādīni abhisaṅkharoti deti dāpeti ca. Esa nayo saraṇagamanādīsu.

“Saraṇaṁ gacchāmī”ti hi cittaṁ uppādetvāva pacchā kāyena vā vācāya vā saraṇaṁ gaṇhāti. Tathā “pañcaṅgaṁ aṭṭhaṅgaṁ dasaṅgaṁ vā sīlaṁ samādiyissāmī”ti cittaṁ uppādetvāva kāyena vā vācāya vā samādiyati, “pabbajitvā catūsu sīlesu patiṭṭhahissāmī”ti ca cittaṁ uppādetvā kāyena vācāya ca pūretabbaṁ sīlaṁ pūreti. “Buddhavacanaṁ uggahessāmī”ti cittaṁ uppādetvāva ekaṁ vā nikāyaṁ dve vā tayo vā cattāro vā pañca vā nikāye vācāya uggaṇhāti. Evaṁ dhutaṅgasamādāna kammaṭṭhānuggaha kasiṇaparikamma jhānasamāpattivipassanā magga phala paccekabodhi sammāsambodhivasena netabbaṁ.

“Buddho bhavissāmī”ti hi cittuppādo sayampi ekantahitasukhāvaho anuvidhiyanānampi hetu, evañhi uppannacittattāyeva aparena samayena kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkheyyāni kāyena vācāya ca pāramiyo pūretvā sadevakaṁ lokaṁ tārento vicarati. Evaṁ sabbattha cittuppādopi bahūpakāro. Kāyavācāhi pana anuvidhiyanā atibahūpakārāyevāti veditabbā.

Evaṁ kusalesu dhammesu cittuppādassāpi bahūpakārataṁ dassetvā idāni tattha niyojento “tasmātiha Cundā”ti-ādimāha. Taṁ atthato pākaṭameva.

85. Evaṁ catucattālīsāya ākārehi dassite sallekhe cittuppādassāpi bahūpakārataṁ dassetvā idāni tasseva sallekhassa hitādhigamāya maggabhāvaṁ dassento **seyyathāpī**ti-ādimāha.

“ဒါနံ ဒဿာမီ”တိ ဟိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ သယမ္ပိ ဧကန္တဟိတသုခါဝဟော အနုဝိဓိယနာနမ္ပိ ဟေတု၊ ဧဝဉ္ဟိ ဥပ္ပန္နစိတ္တတ္တာယေဝ ဒုတိယဒိဝသေ မဟာဝီထိံ ပိဒဟိတွာ မဟာမဏ္ဍပံ ကတွာ ဘိက္ခုသတဿ ဝါ ဘိက္ခုသဟဿဿ ဝါ ဒါနံ ဒေတိ၊ “ဘိက္ခုသံဃံ နိမန္တေထ ပူဇေထ ပရိဝိသထာ”တိ ပရိဇနေ အာဏာပေတိ။ ဧဝံ “သံဃဿ စီဝရံ သေနာသနံ ဘေသဇ္ဇံ ဒဿာမီ”တိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ သယမ္ပိ ဧကန္တဟိတသုခါဝဟော အနုဝိဓိယနာနမ္ပိ ဟေတု၊ ဧဝံ ဥပ္ပန္နစိတ္တတ္တာယေဝ ဟိ စီဝရာဒီနိ အဘိသင်္ခရောတိ ဒေတိ ဒါပေတိ စ။ ဧသ နယော သရဏဂမနာဒီသု။

“သရဏံ ဂစ္ဆာမီ”တိ ဟိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာဝ ပစ္ဆာ ကာယေန ဝါ ဝါစာယ ဝါ သရဏံ ဂဏှာတိ။ တထာ “ပဉ္စင်္ဂံ အဋ္ဌင်္ဂံ ဒသင်္ဂံ ဝါ သီလံ သမာဒိယိဿာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာဝ ကာယေန ဝါ ဝါစာယ ဝါ သမာဒိယတိ၊ “ပဗ္ဗဇိတွာ စတူသု သီလေသု ပတိဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ စ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကာယေန ဝါစာယ စ ပူရေတဗ္ဗံ သီလံ ပူရေတိ။ “ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေဿာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာဝ ဧကံ ဝါ နိကာယံ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ စတ္တာရော ဝါ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ဝါစာယ ဥဂ္ဂဏှာတိ။ ဧဝံ ဓုတင်္ဂသမာဒါန ကမ္မဋ္ဌာနုဂ္ဂဟ ကသိဏပရိကမ္မ ဈာနသမာပတ္တိဝိပဿနာ မဂ္ဂ ဖလ ပစ္စေကဗောဓိ သမ္မာသမ္ဗောဓိဝသေန နေတဗ္ဗံ။

“ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီ”တိ ဟိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ သယမ္ပိ ဧကန္တဟိတသုခါဝဟော အနုဝိဓိယနာနမ္ပိ ဟေတု၊ ဧဝဉ္ဟိ ဥပ္ပန္နစိတ္တတ္တာယေဝ အပရေန သမယေန ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကာယေန ဝါစာယ စ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဒေဝကံ လောကံ တာရေန္တော ဝိစရတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ စိတ္တုပ္ပါဒေါပိ ဗဟူပကာရော။ ကာယဝါစာဟိ ပန အနုဝိဓိယနာ အတိဗဟူပကာရာယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု စိတ္တုပ္ပါဒဿာပိ ဗဟူပကာရတံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တတ္ထ နိယောဇေန္တော “တသ္မာတိဟ စုန္ဒာ”တိအာဒိမာဟ။ တံ အတ္ထတော ပါကဋမေဝ။

၈၅။ ဧဝံ စတုစတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ ဒဿိတေ သလ္လေခေ စိတ္တုပ္ပါဒဿာပိ ဗဟူပကာရတံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဿေဝ သလ္လေခဿ ဟိတာဓိဂမာယ မဂ္ဂဘာဝံ ဒဿေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။

Tassattho, yathā nāma Cunda khāṇukaṇṭakapāsāṇādīhi visamo maggo bhaveyya, tassa parikkamanāya parivajjanatthāya añño suparikammakato viya bhūmibhāgo samo maggo bhaveyya, yathā ca rukkhamūlapāsāṇa papāta kumbhīla makarādi paribyākulaṁ visamaṁ titthamassa, tassa parikkamanāya parivajjanatthāya aññaṁ avisamaṁ anupubbagambhīraṁ sopānaphalakasadisaṁ titthaṁ bhaveyya, yaṁ paṭipanno sukheneva taṁ nadiṁ vā taḷākaṁ vā ajjhogāhetvā nhāyeyya vā uttareyya vā, evameva kho Cunda visamamaggavisamatitthasadisāya vihiṁsāya samannāgatassa vihiṁsakapuggalassa samamaggasamatitthasadisā avihiṁsā hoti parikkamanāya. Yatheva hi visamamaggatitthaparivajjanatthāya samo maggo ca titthañca paṭiyattaṁ, evaṁ vihiṁsāparivajjanatthāya avihiṁsā paṭiyattā, yaṁ paṭipanno sukheneva manussagatiṁ vā devagatiṁ vā ajjhogāhetvā sampattiṁ vā anubhaveyya uttareyya vā lokā. Eteneva upāyena sabbapadāni yojetabbāni.

86. Evaṁ tasseva hitādhigamāya maggabhāvaṁ dassetvā idāni uparibhāgaṅgamanīyataṁ[1] dassento **seyyathāpī**ti-ādimāha.

Tassattho, yathā nāma Cunda ye keci akusalā dhammā paṭisandhiyā janakā vā ajanakā vā, dinnāyapi paṭisandhiyā vipākajanakā vā ajanakā vā, sabbe te jātivasena adhobhāgaṅgamanīyāti[2] evaṁnāmāva honti, vipākakāle aniṭṭhākantavipākattā. Yathā ca ye keci kusalā dhammā paṭisandhiyā janakā vā ajanakā vā, dinnāyapi paṭisandhiyā vipākajanakā vā ajanakā vā, sabbe te jātivasena uparibhāgaṅgamanīyāti evaṁnāmāva honti, vipākakāle iṭṭhakantavipākattā, evameva kho Cunda vihiṁsakassa -pa- uparibhāgāyāti. Tatrāyaṁ opammasaṁsandanā—yathā sabbe akusalā adhobhāgaṅgamanīyā, evaṁ vihiṁsakassa ekā vihiṁsāpi. Yathā ca sabbe kusalā uparibhāgaṅgamanīyā, evaṁ avihiṁsakassa ekā avihiṁsāpi. Eteneva upāyena akusalaṁ akusalena kusalañca kusalena upametabbaṁ, ayaṁ kirettha adhippāyoti.

87. Evaṁ tasseva sallekhassa uparibhāgaṅgamanīyataṁ dassetvā idāni parinibbāpane samatthabhāvaṁ dassetuṁ **so vata Cundā**ti-ādimāha.

1. Uparibhāvaṅgamanīyataṁ (Sī, Syā)   2. Adhobhāvaṅgamanīyāti (Sī, Syā)

တဿတ္ထော၊ ယထာ နာမ စုန္ဒ ခါဏုကဏ္ဋကပါသာဏာဒီဟိ ဝိသမော မဂ္ဂေါ ဘဝေယျ၊ တဿ ပရိက္ကမနာယ ပရိဝဇ္ဇနတ္ထာယ အညော သုပရိကမ္မကတော ဝိယ ဘူမိဘာဂေါ သမော မဂ္ဂေါ ဘဝေယျ၊ ယထာ စ ရုက္ခမူလပါသာဏ ပပါတ ကုမ္ဘီလ မကရာဒိ ပရိဗျာကုလံ ဝိသမံ တိတ္ထမဿ၊ တဿ ပရိက္ကမနာယ ပရိဝဇ္ဇနတ္ထာယ အညံ အဝိသမံ အနုပုဗ္ဗဂမ္ဘီရံ သောပါနဖလကသဒိသံ တိတ္ထံ ဘဝေယျ၊ ယံ ပဋိပန္နော သုခေနေဝ တံ နဒိံ ဝါ တဠာကံ ဝါ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ နှာယေယျ ဝါ ဥတ္တရေယျ ဝါ၊ ဧဝမေဝ ခေါ စုန္ဒ ဝိသမမဂ္ဂဝိသမတိတ္ထသဒိသာယ ဝိဟိံသာယ သမန္နာဂတဿ ဝိဟိံသကပုဂ္ဂလဿ သမမဂ္ဂသမတိတ္ထသဒိသာ အဝိဟိံသာ ဟောတိ ပရိက္ကမနာယ။ ယထေဝ ဟိ ဝိသမမဂ္ဂတိတ္ထပရိဝဇ္ဇနတ္ထာယ သမော မဂ္ဂေါ စ တိတ္ထဉ္စ ပဋိယတ္တံ၊ ဧဝံ ဝိဟိံသာပရိဝဇ္ဇနတ္ထာယ အဝိဟိံသာ ပဋိယတ္တာ၊ ယံ ပဋိပန္နော သုခေနေဝ မနုဿဂတိံ ဝါ ဒေဝဂတိံ ဝါ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ သမ္ပတ္တိံ ဝါ အနုဘဝေယျ ဥတ္တရေယျ ဝါ လောကာ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန သဗ္ဗပဒါနိ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

၈၆။ ဧဝံ တဿေဝ ဟိတာဓိဂမာယ မဂ္ဂဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဥပရိဘာဂင်္ဂမနီယတံ[၁] ဒဿေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။

တဿတ္ထော၊ ယထာ နာမ စုန္ဒ ယေ ကေစိ အကုသလာ ဓမ္မာ ပဋိသန္ဓိယာ ဇနကာ ဝါ အဇနကာ ဝါ၊ ဒိန္နာယပိ ပဋိသန္ဓိယာ ဝိပါကဇနကာ ဝါ အဇနကာ ဝါ၊ သဗ္ဗေ တေ ဇာတိဝသေန အဓောဘာဂင်္ဂမနီယာတိ[၂] ဧဝံနာမာဝ ဟောန္တိ၊ ဝိပါကကာလေ အနိဋ္ဌာကန္တဝိပါကတ္တာ။ ယထာ စ ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ ပဋိသန္ဓိယာ ဇနကာ ဝါ အဇနကာ ဝါ၊ ဒိန္နာယပိ ပဋိသန္ဓိယာ ဝိပါကဇနကာ ဝါ အဇနကာ ဝါ၊ သဗ္ဗေ တေ ဇာတိဝသေန ဥပရိဘာဂင်္ဂမနီယာတိ ဧဝံနာမာဝ ဟောန္တိ၊ ဝိပါကကာလေ ဣဋ္ဌကန္တဝိပါကတ္တာ၊ ဧဝမေဝ ခေါ စုန္ဒ ဝိဟိံသကဿ။ပ။ ဥပရိဘာဂါယာတိ။ တတြာယံ ဩပမ္မသံသန္ဒနာ—ယထာ သဗ္ဗေ အကုသလာ အဓောဘာဂင်္ဂမနီယာ၊ ဧဝံ ဝိဟိံသကဿ ဧကာ ဝိဟိံသာပိ။ ယထာ စ သဗ္ဗေ ကုသလာ ဥပရိဘာဂင်္ဂမနီယာ၊ ဧဝံ အဝိဟိံသကဿ ဧကာ အဝိဟိံသာပိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန အကုသလံ အကုသလေန ကုသလဉ္စ ကုသလေန ဥပမေတဗ္ဗံ၊ အယံ ကိရေတ္ထ အဓိပ္ပါယောတိ။

၈၇။ ဧဝံ တဿေဝ သလ္လေခဿ ဥပရိဘာဂင်္ဂမနီယတံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပရိနိဗ္ဗာပနေ သမတ္ထဘာဝံ ဒဿေတုံ **သော ဝတ စုန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။

၁-ဥပရိဘာဝင်္ဂမနီယတံ (သီ၊ သျာ)   ၂-အဓောဘာဝင်္ဂမနီယာတိ (သီ၊ သျာ)

Tattha **so**ti vuttappakārapuggalaniddeso, tassa yoti imaṁ uddesavacanaṁ āharitvā yo attanā palipapalipanno, so vata Cunda paraṁ palipapalipannaṁ uddharissatīti evaṁ sabbapadesu sambandho veditabbo. **Palipapalipanno**ti gambhīrakaddame nimuggo vuccati, no ca kho ariyassa vinaye. Ariyassa pana vinaye **palipan**ti pañca kāmaguṇā vuccanti. **Palipanno**ti tattha nimuggo bālaputhujjano, tasmā evamettha atthayojanā veditabbā. Yathā Cunda koci puriso yāva nāsikaggā gambhīre kaddame nimuggo aparaṁ tattheva nimuggaṁ hatthe vā sīse vā gahetvā uddharissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati, na hi taṁ kāraṇamatthi, yena so taṁ uddharitvā thale patiṭṭhapeyya, evameva yo attanā pañcakāmaguṇapalipe palipanno, so vata paraṁ tatheva palipapalipannaṁ uddharissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Tattha siyā ayuttametaṁ, puthujjanānampi bhikkhubhikkhunī-upāsaka-upāsikānaṁ dhammadesanaṁ sutvā hontiyeva dhammaṁ abhisametāro, tasmā palipapalipanno uddharatīti, taṁ na tathā daṭṭhabbaṁ. Bhagavāyeva hi tattha uddharati, pasaṁsāmattameva pana dhammakathikā labhanti raññā pahitalekhavācako viya. Yathā hi rañño paccantajanapade pahitaṁ lekhaṁ tattha manussā lekhaṁ vācetuṁ ajānantā yo vācetuṁ jānāti, tena vācāpetvā tamatthaṁ sutvā "rañño āṇā"ti ādarena sampādenti, na ca nesaṁ hoti "lekhavācakassa ayaṁ āṇā"ti. Lekhavācako pana "vissaṭṭhāya vācāya vācesi anelagaḷāyā"ti pasaṁsāmattameva labhati, evameva kiñcāpi Sāriputtapabhutayo dhammakathikā dhammaṁ desenti, atha kho likhitapaṇṇavācako viya te honti. Bhagavatoyeva pana sā dhammadesanā rañño āṇā viya. Ye ca taṁ sutvā dhammaṁ abhisamenti, te Bhagavāyeva uddharatīti veditabbā. Dhammakathikā pana "vissaṭṭhāya vācāya dhammaṁ desenti anelagaḷāyā"ti pasaṁsāmattameva labhantīti. Tasmā yuttamevetanti. Vuttavipariyāyena sukkapakkho veditabbo.

Adanto avinīto aparinibbutoti ettha pana anibbisatāya **adanto.** Asikkhitavinayatāya **avinīto.** Anibbutakilesatāya **aparinibbuto**ti veditabbo[2]. So tādiso paraṁ damessati, nibbisaṁ

1. Tattheva palipannaṁ (Sī, Syā)   2. Attho (Ka)

တတ္ထ **သော**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော၊ တဿ ယောတိ ဣမံ ဥဒ္ဒေသဝစနံ အာဟရိတွာ ယော အတ္တနာ ပလိပပလိပန္နော၊ သော ဝတ စုန္ဒ ပရံ ပလိပပလိပန္နံ ဥဒ္ဓရိဿတီတိ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပလိပပလိပန္နော**တိ ဂမ္ဘီရကဒ္ဒမေ နိမုဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ၊ နော စ ခေါ အရိယဿ ဝိနယေ။ အရိယဿ ပန ဝိနယေ **ပလိပ**န္တိ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ ဝုစ္စန္တိ။ **ပလိပန္နော**တိ တတ္ထ နိမုဂ္ဂေါ ဗာလပုထုဇ္ဇနော၊ တသ္မာ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စုန္ဒ ကောစိ ပုရိသော ယာဝ နာသိကဂ္ဂါ ဂမ္ဘီရေ ကဒ္ဒမေ နိမုဂ္ဂေါ အပရံ တတ္ထေဝ နိမုဂ္ဂံ ဟတ္ထေ ဝါ သီသေ ဝါ ဂဟေတွာ ဥဒ္ဓရိဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ၊ န ဟိ တံ ကာရဏမတ္ထိ၊ ယေန သော တံ ဥဒ္ဓရိတွာ ထလေ ပတိဋ္ဌပေယျ၊ ဧဝမေဝ ယော အတ္တနာ ပဉ္စကာမဂုဏပလိပေ ပလိပန္နော၊ သော ဝတ ပရံ တထေဝ ပလိပပလိပန္နံ[1] ဥဒ္ဓရိဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။

တတ္ထ သိယာ အယုတ္တမေတံ၊ ပုထုဇ္ဇနာနမ္ပိ ဘိက္ခုဘိက္ခုနီဥပါသကဥပါသိကာနံ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဟောန္တိယေဝ ဓမ္မံ အဘိသမေတာရော၊ တသ္မာ ပလိပပလိပန္နော ဥဒ္ဓရတီတိ၊ တံ န တထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဘဂဝါယေဝ ဟိ တတ္ထ ဥဒ္ဓရတိ၊ ပသံသာမတ္တမေဝ ပန ဓမ္မကထိကာ လဘန္တိ ရညာ ပဟိတလေခဝါစကော ဝိယ။ ယထာ ဟိ ရညော ပစ္စန္တဇနပဒေ ပဟိတံ လေခံ တတ္ထ မနုဿာ လေခံ ဝါစေတုံ အဇာနန္တာ ယော ဝါစေတုံ ဇာနာတိ၊ တေန ဝါစာပေတွာ တမတ္ထံ သုတွာ "ရညော အာဏာ"တိ အာဒရေန သမ္ပာဒေန္တိ၊ န စ နေသံ ဟောတိ "လေခဝါစကဿ အယံ အာဏာ"တိ။ လေခဝါစကော ပန "ဝိဿဋ္ဌာယ ဝါစာယ ဝါစေသိ အနေလဂဠာယာ"တိ ပသံသာမတ္တမေဝ လဘတိ၊ ဧဝမေဝ ကိဉ္စာပိ သာရိပုတ္တပ္ပဘုတယော ဓမ္မကထိကာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ၊ အထ ခေါ လိခိတပဏ္ဏဝါစကော ဝိယ တေ ဟောန္တိ။ ဘဂဝတောယေဝ ပန သာ ဓမ္မဒေသနာ ရညော အာဏာ ဝိယ။ ယေ စ တံ သုတွာ ဓမ္မံ အဘိသမေန္တိ၊ တေ ဘဂဝါယေဝ ဥဒ္ဓရတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဓမ္မကထိကာ ပန "ဝိဿဋ္ဌာယ ဝါစာယ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ အနေလဂဠာယာ"တိ ပသံသာမတ္တမေဝ လဘန္တီတိ။ တသ္မာ ယုတ္တမေဝေတန္တိ။ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဒန္တော အဝိနီတော အပရိနိဗ္ဗုတောတိ ဧတ္ထ ပန အနိဗ္ဗိသတာယ **အဒန္တော။** အသိက္ခိတဝိနယတာယ **အဝိနီတော။** အနိဗ္ဗုတကိလေသတာယ **အပရိနိဗ္ဗုတော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော[2]။ သော တာဒိသော ပရံ ဒမေဿတိ, နိဗ္ဗိသံ

၁-တတ္ထေဝ ပလိပန္နံ (သီ၊ သျာ)   ၂-အတ္ထော (က)

karissati, vinessati vā tisso sikkhā sikkhāpessati, parinibbāpessati vā tassa kilese nibbāpessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Vuttavipariyāyena sukkapakkho veditabbo.

Evameva kho Cunda vihiṁsakassa -pa- parinibbānāyāti ettha pana evamattho veditabbo—yathā hi attanā apalipapalipanno paraṁ palipapalipannaṁ uddharissati, danto damessati, vinīto vinessati, parinibbuto parinibbāpessatīti ṭhānametaṁ vijjatīti. Ki pana tanti, apalipapalipannattaṁ dantattaṁ vinītattaṁ parinibbutattaṁ ca, evameva kho Cunda vihiṁsakassa purisapuggalassa avihiṁsā hoti parinibbānāya. Kiṁ vuttaṁ hoti, yo attanā avihiṁsako, tassa yā avihiṁsā, ayaṁ yā esā vihiṁsakassa parassa vihiṁsā, tassā parinibbānāya hoti, attanā hi avihiṁsako, parassa vihiṁsācetanaṁ nibbāpessatīti ṭhānametaṁ vijjati. Kiṁ pana tanti, avihiṁsakattameva. Yañhi yena attanā adhigataṁ hoti, so paraṁ tadatthāya samādapetuṁ sakkotīti.

Atha vā yathā attanā apalipanno danto vinīto parinibbuto paraṁ palipapalipannaṁ adantaṁ avinītaṁ aparinibbutaṁ ca uddharissati damessati vinessati parinibbāpessatīti ṭhānametaṁ vijjati, evameva vihiṁsakassa purisapuggalassa vihiṁsāpahānāya maggaṁ bhāvayato uppannā avihiṁsā hoti parinibbānāya. Parinibbuto viya hi aparinibbutaṁ avihiṁsācetanāva vihiṁsācetanaṁ parinibbāpetuṁ samatthā. Etamatthaṁ dassento “evameva kho Cundā”ti-ādimāhāti evamettha attho daṭṭhabbo. Yathā cettha, evaṁ sabbapadesu. Ativitthārabhayena pana anupadayojanā na katāti.

88. Evaṁ tassa parinibbāpane samatthabhāvaṁ dassetvā idāni taṁ desanaṁ nigametvā dhammapaṭipattiyaṁ niyojetuṁ **iti kho Cundā**ti-ādimāha. Tattha **sallekhapariyāyo**ti sallekhakāraṇaṁ. Esa nayo sabbattha ettha avihiṁsādayo eva vihiṁsādīnaṁ sallekhanato sallekhakāraṇaṁ. Tesaṁ vasena cittassa uppādetabbato cittuppādakāraṇaṁ, vihiṁsādi, parikkamanassa hetuto parikkamanakāraṇaṁ, uparibhāganipphādanato

ကရိဿတိ, ဝိနေဿတိ ဝါ တိဿော သိက္ခာ သိက္ခာပေဿတိ, ပရိနိဗ္ဗာပေဿတိ ဝါ တဿ ကိလေသေ နိဗ္ဗာပေဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝမေဝ ခေါ စုန္ဒ ဝိဟိံသကဿ။ပ။ ပရိနိဗ္ဗာနာယာတိ ဧတ္ထ ပန ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—ယထာ ဟိ အတ္တနာ အပလိပပလိပန္နော ပရံ ပလိပပလိပန္နံ ဥဒ္ဓရိဿတိ၊ ဒန္တော ဒမေဿတိ၊ ဝိနီတော ဝိနေဿတိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတော ပရိနိဗ္ဗာပေဿတီတိ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတီတိ။ ကိ ပန တန္တိ၊ အပလိပပလိပန္နတ္တံ ဒန္တတ္တံ ဝိနီတတ္တံ ပရိနိဗ္ဗုတတ္တံ စ၊ ဧဝမေဝ ခေါ စုန္ဒ ဝိဟိံသကဿ ပုရိသပုဂ္ဂလဿ အဝိဟိံသာ ဟောတိ ပရိနိဗ္ဗာနာယ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယော အတ္တနာ အဝိဟိံသကော၊ တဿ ယာ အဝိဟိံသာ၊ အယံ ယာ ဧသာ ဝိဟိံသကဿ ပရဿ ဝိဟိံသာ၊ တဿာ ပရိနိဗ္ဗာနာယ ဟောတိ၊ အတ္တနာ ဟိ အဝိဟိံသကော၊ ပရဿ ဝိဟိံသာစေတနံ နိဗ္ဗာပေဿတီတိ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတိ။ ကိံ ပန တန္တိ၊ အဝိဟိံသကတ္တမေဝ။ ယဉ္ဟိ ယေန အတ္တနာ အဓိဂတံ ဟောတိ၊ သော ပရံ တဒတ္ထာယ သမာဒပေတုံ သက္ကောတီတိ။

အထ ဝါ ယထာ အတ္တနာ အပလိပန္နော ဒန္တော ဝိနီတော ပရိနိဗ္ဗုတော ပရံ ပလိပပလိပန္နံ အဒန္တံ အဝိနီတံ အပရိနိဗ္ဗုတံ စ ဥဒ္ဓရိဿတိ ဒမေဿတိ ဝိနေဿတိ ပရိနိဗ္ဗာပေဿတီတိ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ ဝိဟိံသကဿ ပုရိသပုဂ္ဂလဿ ဝိဟိံသာပဟာနာယ မဂ္ဂံ ဘာဝယတော ဥပ္ပန္နာ အဝိဟိံသာ ဟောတိ ပရိနိဗ္ဗာနာယ။ ပရိနိဗ္ဗုတော ဝိယ ဟိ အပရိနိဗ္ဗုတံ အဝိဟိံသာစေတနာဝ ဝိဟိံသာစေတနံ ပရိနိဗ္ဗာပေတုံ သမတ္ထာ။ ဧတမတ္ထံ ဒဿေန္တော “ဧဝမေဝ ခေါ စုန္ဒာ”တိအာဒိမာဟာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု။ အတိဝိတ္ထာရဘယေန ပန အနုပဒယောဇနာ န ကတာတိ။

၈၈။ ဧဝံ တဿ ပရိနိဗ္ဗာပနေ သမတ္ထဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တံ ဒေသနံ နိဂမေတွာ ဓမ္မပဋိပတ္တိယံ နိယောဇေတုံ **ဣတိ ခေါ စုန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သလ္လေခပရိယာယော**တိ သလ္လေခကာရဏံ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ ဧတ္ထ အဝိဟိံသာဒယော ဧဝ ဝိဟိံသာဒီနံ သလ္လေခနတော သလ္လေခကာရဏံ။ တေသံ ဝသေန စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗတော စိတ္တုပ္ပါဒကာရဏံ၊ ဝိဟိံသာဒိ၊ ပရိက္ကမနဿ ဟေတုတော ပရိက္ကမနကာရဏံ၊ ဥပရိဘာဂနိပ္ဖာဒနတော

uparibhāgakāraṇaṁ[1], vihiṁsādīnaṁ parinibbāpanato parinibbānakāraṇanti veditabbā. **Hitesinā**ti hitaṁ esantena. **Anukampakenā**ti anukampamānena. **Anukampaṁ upādāyā**ti anukampaṁ cittena pariggahetvā, pariccātipi[2] vuttaṁ hoti. **Kataṁ vo taṁ mayā**ti taṁ mayā ime pañca pariyāyedassentena tumhākaṁ kataṁ. Ettakameva hi anukampakassa Satthu kiccaṁ, yadidaṁ aviparītadhammadesanā. Ito paraṁ pana paṭipatti nāma sāvakānaṁ kiccaṁ. Tenāha **etāni Cunda rukkhamūlāni -pa- amhākaṁ anusāsanī**ti.

Tattha ca **rukkhamūlānī**ti iminā rukkhamūlasenāsanaṁ dasseti. **Suññāgārānī**ti iminā janavivittaṭṭhānaṁ. Ubhayenāpi ca yogānurūpasenāsanamācikkhati, dāyajjaṁ niyyāteti. **Jhāyathā**ti ārammaṇūpanijjhānena aṭṭhatiṁsārammaṇāni, lakkhaṇūpanijjhānena ca aniccādito khandhāyatanādīni upanijjhāyatha, samathañca vipassanañcavaḍḍhethāti vuttaṁ hoti. **Mā pamādatthā**ti mā pamajjittha. **Mā pacchā vippaṭisārino ahuvatthā**ti ye hi pubbe daharakāle ārogyakāle sattasappāyādisampattikāle Satthu sammukhībhāvakāle ca yonisomanasikāravirahitā rattindivaṁ maṅgulabhattā[3] hutvā seyyasukhaṁ middhasukhamanubhontā pamajjanti, te pacchā jarākāle rogakāle maraṇakāle vipattikāle Satthu parinibbutakāle ca taṁ pubbe pamādavihāraṁ anussarantā, sappaṭisandhikālakiriyañca bhāriyaṁ sampassamānā vippaṭisārino honti, tumhe pana tādisā mā ahuvatthāti etamatthaṁ dassento āha "mā pacchā vippaṭisārino ahuvatthā"ti. **Ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanī**ti ayaṁ amhākaṁ santikā "jhāyatha mā pamādatthā"ti tumhākaṁ anusāsanī, ovādoti vuttaṁ hoti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sallekhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Sammādiṭṭhisuttavaṇṇanā

89. **Evaṁ me sutan**ti Sammādiṭṭhisuttaṁ. Tattha "sammādiṭṭhi sammādiṭṭhīti āvuso vuccati, kittāvatā nu kho āvuso"ti vā "katamaṁ

---

1. Uparibhāvanipphādanato uparibhāvakāraṇaṁ (Sī, Syā)
2. Paṭiccātipi (Sī, Syā)
3. Maṅkulabhattaṁ (Ka)

ဥပရိဘာဂကာရဏံ[၁]၊ ဝိဟိံသာဒီနံ ပရိနိဗ္ဗာပနတော ပရိနိဗ္ဗာနကာရဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဟိတေသိနာ**တိ ဟိတံ ဧသန္တေန။ **အနုကမ္ပကေနာ**တိ အနုကမ္ပမာနေန။ **အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ**တိ အနုကမ္ပံ စိတ္တေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ၊ ပရိစ္စာတိပိ[၂] ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကတံ ဝေါ တံ မယာ**တိ တံ မယာ ဣမေ ပဉ္စ ပရိယာယေ ဒဿေန္တေန တုမှာကံ ကတံ။ ဧတ္တကမေဝ ဟိ အနုကမ္ပကဿ သတ္ထု ကိစ္စံ၊ ယဒိဒံ အဝိပရီတဓမ္မဒေသနာ။ ဣတော ပရံ ပန ပဋိပတ္တိ နာမ သာဝကာနံ ကိစ္စံ။ တေနာဟ **ဧတာနိ စုန္ဒ ရုက္ခမူလာနိ။ပ။ အမှာကံ အနုသာသနီ**တိ။

တတ္ထ စ **ရုက္ခမူလာနီ**တိ ဣမိနာ ရုက္ခမူလသေနာသနံ ဒဿေတိ။ **သုညာဂါရာနီ**တိ ဣမိနာ ဇနဝိဝိတ္တဋ္ဌာနံ။ ဥဘယေနာပိ စ ယောဂါနုရူပသေနာသနမာစိက္ခတိ၊ ဒါယဇ္ဇံ နိယျာတေတိ။ **ဈာယထာ**တိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန အဋ္ဌတိံသာရမ္မဏာနိ, လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စ အနိစ္စာဒိတော ခန္ဓာယတနာဒီနိ ဥပနိဇ္ဈာယထ၊ သမထဉ္စ ဝိပဿနဉ္စ ဝဍ္ဎေထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မာ ပမာဒတ္ထာ**တိ မာ ပမဇ္ဇိတ္ထ။ **မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အဟုဝတ္ထာ**တိ ယေ ဟိ ပုဗ္ဗေ ဒဟရကာလေ အာရောဂျကာလေ သတ္တသပ္ပါယာဒိသမ္ပတ္တိကာလေ သတ္ထု သမ္မုခီဘာဝကာလေ စ ယောနိသောမနသိကာရဝိရဟိတာ ရတ္တိန္ဒိဝံ မင်္ဂုလဘတ္တာ[၃] ဟုတွာ သေယျသုခံ မိဒ္ဓသုခမနုဘောန္တာ ပမဇ္ဇန္တိ၊ တေ ပစ္ဆာ ဇရာကာလေ ရောဂကာလေ မရဏကာလေ ဝိပတ္တိကာလေ သတ္ထု ပရိနိဗ္ဗုတကာလေ စ တံ ပုဗ္ဗေ ပမာဒဝိဟာရံ အနုဿရန္တာ, သပ္ပဋိသန္ဓိကာလကိရိယဉ္စ ဘာရိယံ သမ္ပဿမာနာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ဟောန္တိ၊ တုမှေ ပန တာဒိသာ မာ အဟုဝတ္ထာတိ ဧတမတ္ထံ ဒဿေန္တော အာဟ "မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အဟုဝတ္ထာ"တိ။ **အယံ ဝေါ အမှာကံ အနုသာသနီ**တိ အယံ အမှာကံ သန္တိကာ "ဈာယထ မာ ပမာဒတ္ထာ"တိ တုမှာကံ အနုသာသနီ၊ ဩဝါဒေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သလ္လေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၉။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တံ။ တတ္ထ "သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ အာဝုသော ဝုစ္စတိ၊ ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ အာဝုသော"တိ ဝါ "ကတမံ

၁-ဥပရိဘာဝနိပ္ဖါဒနတော ဥပရိဘာဝကာရဏံ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဋိစ္စာတိပိ (သီ၊ သျာ)
၃-မင်္ကုလဘတ္တံ (က)

panāvuso akusalan”ti vā evaṁ yattakā therena pucchā vuttā, sabbā kathetukamyatā pucchā eva.

Tattha yasmā jānantāpi sammādiṭṭhīti vadanti ajānantāpi bāhirakāpi sāsanikāpi anussavādivasenāpi attapaccakkhenāpi, tasmā taṁ bahūnaṁ vacanaṁ upādāya dvikkhattuṁ āmasanto “sammādiṭṭhi sammādiṭṭhīti āvuso vuccatī”ti āha. Ayañhi ettha adhippāyo, aparehipi sammādiṭṭhīti vuccati, athāparehipi sammādiṭṭhīti vuccati, svāyaṁ evaṁ vuccamāno atthañca lakkhaṇañca upādāya kittāvatā nu kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hotīti. Tattha **sammādiṭṭhī**ti sobhanāya pasatthāya ca diṭṭhiyā samannāgato. Yadā pana dhammeyeva ayaṁ sammādiṭṭhisaddo vattati, tadāssa sobhanā pasatthā ca diṭṭhi **sammādiṭṭhī**ti evamattho veditabbo.

Sā cāyaṁ samādiṭṭhi duvidhā hoti lokiyā lokuttarāti. Tattha kammassakatāñāṇaṁ saccānulomikañāṇañca lokiyā sammādiṭṭhi, saṅkhepato vā sabbāpi sāsavā paññā. Ariyamaggaphalasampayuttā paññā lokuttarā sammādiṭṭhi. Puggalo pana tividho hoti puthujjano sekkho asekkho ca. Tattha puthujjano duvidho hoti bāhirako sāsaniko ca. Tattha bāhirako kammavādī kammassakatādiṭṭhiyā sammādiṭṭhi hoti, no saccānulomikāya attadiṭṭhiparāmāsakattā. Sāsaniko dvīhipi. Sekkho niyatāya sammādiṭṭhiyā sammādiṭṭhi. Asekkho asekkhāya. Idha pana niyatāya niyyānikāya lokuttarakusalasammādiṭṭhiyā samannāgato “sammādiṭṭhī”ti adhippeto. Tenevāha “ujugatāssa diṭṭhi dhamme aveccappasādena samannāgato āgato imaṁ saddhamman”ti, lokuttarakusalasammādiṭṭhiyeva hi antadvayamanupagamma ujubhāvena gatattā, kāyavaṅkādīni ca sabbavaṅkāni samucchinditvā gatattā ujugatā hoti, tāyeva ca diṭṭhiyā samannāgato navappakārepi lokuttaradhamme aveccappasādena acalappasādena samannāgato hoti, sabbadiṭṭhigahanāni ca vinibbeṭhento sabbakilese pajahanto jātisaṁsārā nikkhamanto paṭipattiṁ pariniṭṭhapento ariyena maggena āgato imaṁ Sambuddhappaveditaṁ amatogadhaṁ nibbānasaṅkhātaṁ **saddhamman**ti vuccati.

Yato khoti kālaparicchedavacanametaṁ, yasmiṁ kāleti vuttaṁ hoti. **Akusalañca pajānātī**ti dasākusalakammapathasaṅkhātaṁ

ပနာဝုသော အကုသလ”န္တိ ဝါ ဧဝံ ယတ္တကာ ထေရေန ပုစ္ဆာ ဝုတ္တာ၊ သဗ္ဗာ ကထေတုကမျတာ ပုစ္ဆာ ဧဝ။

တတ္ထ ယသ္မာ ဇာနန္တာပိ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ ဝဒန္တိ အဇာနန္တာပိ ဗာဟိရကာပိ သာသနိကာပိ အနုဿဝါဒိဝသေနာပိ အတ္တပစ္စက္ခေနာပိ၊ တသ္မာ တံ ဗဟူနံ ဝစနံ ဥပါဒါယ ဒွိက္ခတ္တုံ အာမသန္တော “သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ အာဝုသော ဝုစ္စတီ”တိ အာဟ။ အယဉ္ဟိ ဧတ္ထ အဓိပ္ပါယော၊ အပရေဟိပိ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ ဝုစ္စတိ၊ အထာပရေဟိပိ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ ဝုစ္စတိ၊ သွာယံ ဧဝံ ဝုစ္စမာနော အတ္ထဉ္စ လက္ခဏဉ္စ ဥပါဒါယ ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ အာဝုသော အရိယသာဝကော သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဟောတီတိ။ တတ္ထ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ သောဘနာယ ပသတ္ထာယ စ ဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော။ ယဒါ ပန ဓမ္မေယေဝ အယံ သမ္မာဒိဋ္ဌိသဒ္ဒေါ ဝတ္တတိ၊ တဒါဿ သောဘနာ ပသတ္ထာ စ ဒိဋ္ဌိ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သာ စာယံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ လောကိယာ လောကုတ္တရာတိ။ တတ္ထ ကမ္မဿကတာဉာဏံ သစ္စာနုလောမိကဉာဏဉ္စ လောကိယာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သင်္ခေပတော ဝါ သဗ္ဗာပိ သာသဝါ ပညာ။ အရိယမဂ္ဂဖလသမ္ပယုတ္တာ ပညာ လောကုတ္တရာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ ပုဂ္ဂလော ပန တိဝိဓော ဟောတိ ပုထုဇ္ဇနော သေက္ခော အသေက္ခော စ။ တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနော ဒုဝိဓော ဟောတိ ဗာဟိရကော သာသနိ-ကော စ။ တတ္ထ ဗာဟိရကော ကမ္မဝါဒီ ကမ္မဿကတာဒိဋ္ဌိယာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဟောတိ၊ နော သစ္စာနုလောမိကာယ အတ္တဒိဋ္ဌိပရာမာသကတ္တာ။ သာသနိကော ဒွီဟိပိ။ သေက္ခော နိယတာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ အသေက္ခော အသေက္ခာယ။ ဣဓ ပန နိယတာယ နိယျာနိကာယ လောကုတ္တရကုသလသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာ-ဂတော “သမ္မာဒိဋ္ဌီ”တိ အဓိပ္ပေတော။ တေနေဝါဟ “ဥဇုဂတာဿ ဒိဋ္ဌိ ဓမ္မေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတော အာဂတော ဣမံ သဒ္ဓမ္မ”န္တိ၊ လောကုတ္တရ-ကုသလသမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ ဟိ အန္တဒွယမနုပဂမ္မ ဥဇုဘာဝေန ဂတတ္တာ, ကာယ-ဝင်္ကာဒီနိ စ သဗ္ဗဝင်္ကာနိ သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ ဂတတ္တာ ဥဇုဂတာ ဟောတိ၊ တာယေဝ စ ဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော နဝပ္ပကာရေပိ လောကုတ္တရဓမ္မေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန အစလပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိ-ဂဟနာနိ စ ဝိနိဗ္ဗေဌေန္တော သဗ္ဗကိလေသေ ပဇဟန္တော ဇာတိသံသာရာ နိက္ခမန္တော ပဋိပတ္တိံ ပရိနိဋ္ဌပေန္တော အရိယေန မဂ္ဂေန အာဂတော ဣမံ သမ္ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတံ အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ **သဒ္ဓမ္မ**န္တိ ဝုစ္စတိ။

ယတော ခေါတိ ကာလပရိစ္ဆေဒဝစနမေတံ၊ ယသ္မိံ ကာလေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အကုသလဉ္စ ပဇာနာတီ**တိ ဒသာကုသလကမ္မပထသင်္ခါတံ

akusalañca pajānāti, nirodhārammaṇāya pajānanāya kiccavasena “idaṁ dukkhan”ti paṭivijjhanto akusalaṁ pajānāti. **Akusalamūlañca pajānātī**ti tassa mūlapaccayabhūtaṁ akusalamūlañca pajānāti, teneva pakārena “ayaṁ dukkhasamudayo”ti paṭivijjhanto. Esa nayo **kusalañca kusalamūlañcā**ti etthāpi. Yathā cettha, evaṁ ito paresu sabbavāresu kiccavaseneva vatthupajānanā veditabbā. **Ettāvatāpī**ti ettakena iminā akusalādipajānanenāpi. **Sammādiṭṭhi hotī**ti vuttappakārāya lokuttarasammādiṭṭhiyā samannāgato hoti. **Ujugatāssa -pa- imaṁ saddhammanti** ettāvatā saṁkhittadesanā niṭṭhitā hoti. Desanāyeva cesā saṁkhittā, tesaṁ pana bhikkhūnaṁ vitthāravaseneva sammāmanasikārappaṭivedho veditabbo.

Dutiyavāre pana desanāpi vitthārena manasikārappaṭivedhopi vitthāreneva vuttoti veditabbo. Tattha “saṁkhittadesanāya dve heṭṭhimamaggā, vitthāradesanāya dve uparimamaggā kathitā”ti bhikkhū āhaṁsu vitthāradesanāvasāne “sabbaso rāgānusayaṁ pahāyā”ti-ādivacanaṁ sampassamānā. Thero panāha “saṁkhittadesanāyapi cattāro maggā rāsito kathitā, vitthāradesanāyapī”ti. Yā cāyaṁ idha saṁkhittavitthāradesanāsu vicāraṇā āvikatā, sā sabbavāresu idha vuttanayeneva veditabbā. Apubbānuttānapadavaṇṇanāmattameva hi ito paraṁ karissāma.

Akusalakammapathavaṇṇanā

Tattha paṭhamavārassa tāva vitthāradesanāya “pāṇātipāto kho āvuso akusalan”ti-ādīsu akosallappavattiyā akusalaṁ veditabbaṁ, parato vattabbakusalappaṭipakkhato vā. Taṁ lakkhaṇato sāvajjadukkhavipākaṁ saṁkiliṭṭhaṁ vā. Ayaṁ tāvettha sādhāraṇapadavaṇṇanā.

Asādhāraṇesu pana pāṇassa atipāto **pāṇātipāto,** pāṇavadho pāṇaghātoti vuttaṁ hoti. **Pāṇo**ti cettha vohārato satto, paramatthato jīvitindriyaṁ. Tasmiṁ pana pāṇe pāṇasaññino jīvitindriyupacchedaka-upakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṁ aññataradvārappavattā vadhakacetanā pāṇātipāto. So guṇavirahitesu tiracchānagatādīsu pāṇesu khuddake pāṇe appasāvajjo,

အကုသလဉ္စ ပဇာနာတိ၊ နိရောဓာရမ္မဏာယ ပဇာနနာယ ကိစ္စဝသေန “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော အကုသလံ ပဇာနာတိ။ **အကုသလမူလဉ္စ ပဇာနာတီ**တိ တဿ မူလပစ္စယဘူတံ အကုသလမူလဉ္စ ပဇာနာတိ၊ တေနေဝ ပကာရေန “အယံ ဒုက္ခသမုဒယော”တိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော။ ဧသ နယော **ကုသလဉ္စ ကုသလမူလဉ္စာ**တိ ဧတ္ထာပိ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဣတော ပရေသု သဗ္ဗဝါရေသု ကိစ္စဝသေနေဝ ဝတ္ထုပဇာနနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဧတ္တာဝတာပီ**တိ ဧတ္တကေန ဣမိနာ အကုသလာဒိပဇာနနေနာပိ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဟောတီ**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ လောကုတ္တရသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ **ဥဇုဂတာဿ။ပ။ ဣမံ သဒ္ဓမ္မန္တိ** ဧတ္တာဝတာ သံခိတ္တဒေသနာ နိဋ္ဌိတာ ဟောတိ။ ဒေသနာယေဝ စေသာ သံခိတ္တာ၊ တေသံ ပန ဘိက္ခူနံ ဝိတ္ထာရဝသေနေဝ သမ္မာမနသိကာရပ္ပဋိဝေဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုတိယဝါရေ ပန ဒေသနာပိ ဝိတ္ထာရေန မနသိကာရပ္ပဋိဝေဓောပိ ဝိတ္ထာရေနေဝ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ‘‘သံခိတ္တဒေသနာယ ဒွေ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂါ၊ ဝိတ္ထာရဒေသနာယ ဒွေ ဥပရိမမဂ္ဂါ ကထိတာ”တိ ဘိက္ခူ အာဟံသု ဝိတ္ထာရဒေသနာဝသာနေ “သဗ္ဗသော ရာဂါနုသယံ ပဟာယာ”တိအာဒိဝစနံ သမ္ပဿမာနာ။ ထေရော ပနာဟ ‘‘သံခိတ္တဒေသနာယပိ စတ္တာရော မဂ္ဂါ ရာသိတော ကထိတာ၊ ဝိတ္ထာရဒေသနာယပီ”တိ။ ယာ စာယံ ဣဓ သံခိတ္တဝိတ္ထာရဒေသနာသု ဝိစာရဏာ အာဝိကတာ၊ သာ သဗ္ဗဝါရေသု ဣဓ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အပုဗ္ဗာနုတ္တာနပဒဝဏ္ဏနာမတ္တမေဝ ဟိ ဣတော ပရံ ကရိဿာမ။

အကုသလကမ္မပထဝဏ္ဏနာ

တတ္ထ ပဌမဝါရဿ တာဝ ဝိတ္ထာရဒေသနာယ ‘‘ပါဏာတိပါတော ခေါ အာဝုသော အကုသလ”န္တိအာဒီသု အကောသလ္လပ္ပဝတ္တိယာ အကုသလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ပရတော ဝတ္တဗ္ဗကုသလပ္ပဋိပက္ခတော ဝါ။ တံ လက္ခဏတော သာဝဇ္ဇဒုက္ခဝိပါကံ သံကိလိဋ္ဌံ ဝါ။ အယံ တာဝေတ္ထ သာဓာရဏပဒဝဏ္ဏနာ။

အသာဓာရဏေသု ပန ပါဏဿ အတိပါတော **ပါဏာတိပါတော၊** ပါဏဝဓော ပါဏဃာတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပါဏော**တိ စေတ္ထ ဝေါဟာရတော သတ္တော၊ ပရမတ္ထတော ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ တသ္မိံ ပန ပါဏေ ပါဏသညိနော ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒွါရာနံ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ ဝဓကစေတနာ ပါဏာတိပါတော။ သော ဂုဏဝိရဟိတေသု တိရစ္ဆာနဂတာဒီသု ပါဏေသု ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊

mahāsarīre mahāsāvajjo. Kasmā? Payogamahantatāya. Payogasamattepi vatthumahantatāya. Guṇavantesu manussādīsu appaguṇe pāṇe appasāvajjo, mahāguṇe mahāsāvajjo. Sarīraguṇānaṁ pana samabhāve sati kilesānaṁ upakkamanaṁ ca mudutāya appasāvajjo, tibbatāya mahāsavajjoti veditabbo. Tassa pañca sambhārā honti pāṇo, pāṇasaññitā, vadhakacittaṁ, upakkamo, tena maraṇanti. Cha payogā sāhatthiko, āṇattiko, nissaggiyo, thāvaro, vijjāmayo, iddhimayoti. Imasmiṁ panettha vitthārīyamāne atipapañco hoti, tasmā naṁ na vitthārayāma, aññañca evarūpaṁ. Atthikehi pana Samantapāsādikavinayaṭṭhakathaṁ[1] oloketvā gahetabbā.

Adinnassa ādānaṁ **adinnādānaṁ,** parassa haraṇaṁ theyyaṁ, corikāti vuttaṁ hoti. Tattha **adinnan**ti parapariggahitaṁ, yattha paro yathākāmakāritaṁ āpajjanto adaṇḍāraho anupavajjo ca hoti. Tasmiṁ pana parapariggahite parapariggahitasaññino tadādāyaka-upakkamasamuṭṭhāpikā theyyacetanā adinnādānaṁ, taṁ hīne parasantake appasāvajjaṁ, paṇīte mahāsāvajjaṁ. Kasmā? Vatthupaṇītatāya. Vatthusamatte sati guṇādhikānaṁ santake vatthusmiṁ mahāsāvajjaṁ. Taṁ taṁ guṇādhikaṁ upādāya tato tato hīnaguṇassa santake vatthusmiṁ appasāvajjaṁ. Tassa pañca sambhārā honti parapariggahitaṁ, parapariggahitasaññitā, theyyacittaṁ, upakkamo, tena haraṇanti. Cha payogā sāhatthikādayova. Te ca kho yathānurūpaṁ theyyāvahāro, pasayhāvahāro, paṭicchannāvahāro, parikappāvahāro, kusāvahāroti imesaṁ avahārānaṁ vasena pavattāti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana samantapāsādikāyaṁ[2] vutto.

Kāmesumicchācāroti ettha pana **kāmesū**ti methunasamācāresu. **Micchācāro**ti ekantanindito lāmakācāro. Lakkhaṇato pana asaddhammādhippāyena kāyadvārappavattā agamanīyaṭṭhānavītikkamacetanā kāmesumicchācāro.

Tattha **agamanīyaṭṭhānaṁ** nāma purisānaṁ tāva māturakkhitā, piturakkhitā, mātāpiturakkhitā, bhāturakkhitā, bhaginirakkhitā, ñātirakkhitā, gottarakkhitā, dhammarakkhitā, sārakkhā, saparidaṇḍāti māturakkhitādayo dasa,

1. Vi-Ṭṭha 2. 39 piṭṭhe. 2. Vi-Ṭṭha 1. 264 piṭṭhe.

မဟာသရီရေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ကသ္မာ? ပယောဂမဟန္တတာယ။ ပယောဂသမတ္တေပိ ဝတ္ထုမဟန္တတာယ။ ဂုဏဝန္တေသု မနုဿာဒီသု အပ္ပဂုဏေ ပါဏေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာဂုဏေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ သရီရဂုဏာနံ ပန သမဘာဝေ သတိ ကိလေသာနံ ဥပက္ကမာနံ စ မုဒုတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တိဗ္ဗတာယ မဟာသာဝဇ္ဇောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ ပါဏော၊ ပါဏသညိတာ၊ ဝဓကစိတ္တံ၊ ဥပက္ကမော၊ တေန မရဏန္တိ။ ဆ ပယောဂါ သာဟတ္ထိကော၊ အာဏတ္တိကော၊ နိဿဂ္ဂိယော၊ ထာဝရော၊ ဝိဇ္ဇာမယော၊ ဣဒ္ဓိမယောတိ။ ဣမသ္မိံ ပနေတ္ထ ဝိတ္ထာရီယမာနေ အတိပပဉ္စော ဟောတိ၊ တသ္မာ နံ န ဝိတ္ထာရယာမ၊ အညဉ္စ ဧဝရူပံ။ အတ္ထိကေဟိ ပန သမန္တပါသာဒိကဝိနယဋ္ဌကထံ[၁] ဩလောကေတွာ ဂဟေတဗ္ဗာ။

အဒိန္နဿ အာဒါနံ **အဒိန္နာဒါနံ၊** ပရဿ ဟရဏံ ထေယျံ၊ စောရိကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ **အဒိန္န**န္တိ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ယတ္ထ ပရော ယထာကာမကာရိတံ အာပဇ္ဇန္တော အဒဏ္ဍာရဟော အနုပဝဇ္ဇော စ ဟောတိ။ တသ္မိံ ပန ပရပရိဂ္ဂဟိတေ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိနော တဒါဒါယကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ထေယျစေတနာ အဒိန္နာဒါနံ၊ တံ ဟီနေ ပရသန္တကေ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ ပဏီတေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ကသ္မာ? ဝတ္ထုပဏီတတာယ။ ဝတ္ထုသမတ္တေ သတိ ဂုဏာဓိကာနံ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ တံ တံ ဂုဏာဓိကံ ဥပါဒါယ တတော တတော ဟီနဂုဏဿ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ။ တဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိတာ၊ ထေယျစိတ္တံ၊ ဥပက္ကမော၊ တေန ဟရဏန္တိ။ ဆ ပယောဂါ သာဟတ္ထိကာဒယောဝ။ တေ စ ခေါ ယထာနုရူပံ ထေယျာဝဟာရော၊ ပသယှာဝဟာရော၊ ပဋိစ္ဆန္နာဝဟာရော၊ ပရိကပ္ပါဝဟာရော၊ ကုသာဝဟာရောတိ ဣမေသံ အဝဟာရာနံ ဝသေန ပဝတ္တာတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန သမန္တပါသာဒိကာယံ[၂] ဝုတ္တော။

ကာမေသုမိစ္ဆာစာရောတိ ဧတ္ထ ပန **ကာမေသူ**တိ မေထုနသမာစာရေသု။ **မိစ္ဆာစာရော**တိ ဧကန္တနိန္ဒိတော လာမကာစာရော။ လက္ခဏတော ပန အသဒ္ဓမ္မာဓိပ္ပါယေန ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ အဂမနီယဋ္ဌာနဝီတိက္ကမစေတနာ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရော။

တတ္ထ **အဂမနီယဋ္ဌာနံ** နာမ ပုရိသာနံ တာဝ မာတုရက္ခိတာ, ပိတုရက္ခိတာ, မာတာပိတုရက္ခိတာ, ဘာတုရက္ခိတာ, ဘဂိနိရက္ခိတာ, ဉာတိရက္ခိတာ, ဂေါတ္တရက္ခိတာ, ဓမ္မရက္ခိတာ, သာရက္ခာ, သပရိဒဏ္ဍာတိ မာတုရက္ခိတာဒယော ဒသ၊

၁-ဝိ-ဋ္ဌ ၂-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၂၆၄-ပိဋ္ဌေ။

dhanakkītā, chandavāsinī, bhogavāsinī, paṭavāsinī, odapattakinī, obhaṭacumbaṭā, dāsī ca bhariyā ca, kammakārī ca bhariyā ca, dhajāhatā, muhuttikāti etā ca dhanakkītādayo dasāti **vīsati itthiyo.** Itthīsu pana dvinnaṁ sārakkhāsaparidaṇḍānaṁ, dasannaṁ ca dhanakkītādīnanti dvādasannaṁ itthīnaṁ aññe purisā, idaṁ **agamanīyaṭṭhānaṁ** nāma. So panesa micchācāro sīlādiguṇarahite agamanīyaṭṭhāne appasāvajjo, sīlādiguṇasampanne mahāsāvajjo. Tassa cattāro sambhārā agamanīyavatthu, tasmiṁ sevanacittaṁ, sevanapayogo, maggenamaggappaṭipatti-adhivāsananti. Eko payogo sāhatthiko eva.

Musāti visaṁvādanapurekkhārassa atthabhañjako vacīpayogo kāyapayogo vā. Visaṁvādanādhippāyena panassa paravisaṁvādanakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā **musāvādo.** Aparo nayo **musā**ti abhūtaṁ atacchaṁ vatthu. **Vādo**ti tassa bhūtato tacchato viññāpanaṁ. Lakkhaṇato pana atathaṁ vatthuṁ tathato paraṁ viññāpetukāmassa tathāviññattisamuṭṭhāpikā cetanā musāvādo. So yamatthaṁ bhañjati, tassa appatāya appasāvajjo, mahantatāya mahāsāvajjo. Api ca gahaṭṭhānaṁ attano santakaṁ adātukāmatāya natthīti-ādinayappavatto appasāvajjo, sakkhinā hutvā atthabhañjanatthaṁ vutto mahāsāvajjo. Pabbajitānaṁ appakampi telaṁ vā sappiṁ vā labhitvā hasādhippāyena “ajja gāme telaṁ nadīmaññe sandatī”ti pūraṇakathānayena pavatto appasāvajjo, adiṭṭhaṁyeva pana diṭṭhanti-ādinā nayena vadantānaṁ mahāsāvajjo. Tassa cattāro sambhārā honti atathaṁ vatthu, visaṁvādanacittaṁ, tajjo vāyāmo, parassa tadatthavijānananti. Eko payogo sāhatthikova. So kāyena vā kāyappaṭibaddhena vā vācāya vā visaṁvādakakiriyākaraṇe daṭṭhabbo. Tāya ce kiriyāya paro tamatthaṁ jānāti, ayaṁ kiriyāsamuṭṭhāpikacetanākkhaṇeyeva musāvādakammunā bajjhati.

Pisuṇā vācāti-ādīsu yāya vācāya yassa taṁ vācaṁ bhāsati, tassa hadaye attano piyabhāvaṁ parassa ca suññabhāvaṁ karoti, sā **pisuṇā vācā.** Yāya pana attānampi parampi pharusampi karoti, sā vācā sayampi pharusā neva kaṇṇasukhā na hadayasukhā vā, ayaṁ **pharusā vācā.**

ဓနက္ကီတာ, ဆန္ဒဝါသိနီ, ဘောဂဝါသိနီ, ပဋဝါသိနီ, ဩဒပတ္တကိနီ, ဩဘဋ-စုမ္ဗဋာ, ဒါသီ စ ဘရိယာ စ, ကမ္မကာရီ စ ဘရိယာ စ, ဓဇာဟတာ, မုဟုတ္တိကာတိ ဧတာ စ ဓနက္ကီတာဒယော ဒသာတိ **ဝီသတိ ဣတ္ထိယော**။ ဣတ္ထီသု ပန ဒွိန္နံ သာရက္ခသပရိဒဏ္ဍာနံ, ဒသန္နံ စ ဓနက္ကီတာဒီနန္တိ ဒွါဒသန္နံ ဣတ္ထီနံ အညေ ပုရိသာ၊ ဣဒံ **အဂမနီယဋ္ဌာနံ** နာမ။ သော ပနေသ မိစ္ဆာစာရော သီလာဒိဂုဏရဟိတေ အဂမနီယဋ္ဌာနေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ အဂမနီယဝတ္ထု၊ တသ္မိံ သေဝနစိတ္တံ၊ သေဝနပယောဂေါ၊ မဂ္ဂေနမဂ္ဂပ္ပဋိပတ္တိအဓိဝါသနန္တိ။ ဧကော ပယောဂေါ သာဟတ္ထိကော ဧဝ။

မုသာတိ ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ အတ္ထဘဉ္ဇကော ဝစီပယောဂေါ ကာယ-ပယောဂေါ ဝါ။ ဝိသံဝါဒနာဓိပ္ပါယေန ပနဿ ပရဝိသံဝါဒနကကာယ-ဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **မုသာဝါဒေါ**။ အပရော နယော **မုသာ**တိ အဘူတံ အတစ္ဆံ ဝတ္ထု။ **ဝါဒေါ**တိ တဿ ဘူတတော တစ္ဆတော ဝိညာပနံ။ လက္ခဏတော ပန အတထံ ဝတ္ထုံ တထတော ပရံ ဝိညာပေတု-ကာမဿ တထာဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ မုသာဝါဒေါ။ သော ယမတ္ထံ ဘဉ္ဇတိ၊ တဿ အပ္ပတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ အပိစ ဂဟဋ္ဌာနံ အတ္တနော သန္တကံ အဒါတုကာမတာယ နတ္ထီတိအာဒိနယပ္ပ-ဝတ္တော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သက္ခိနာ ဟုတွာ အတ္ထဘဉ္ဇနတ္ထံ ဝုတ္တော မဟာသာ-ဝဇ္ဇော။ ပဗ္ဗဇိတာနံ အပ္ပကမ္ပိ တေလံ ဝါ သပ္ပိံ ဝါ လဘိတွာ ဟသာဓိပ္ပါယေန “အဇ္ဇ ဂါမေ တေလံ နဒီမညေ သန္ဒတီ”တိ ပူရဏကထာနယေန ပဝတ္တော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အဒိဋ္ဌံယေဝ ပန ဒိဋ္ဌန္တိအာဒိနာ နယေန ဝဒန္တာနံ မဟာသာ-ဝဇ္ဇော။ တဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ အတထံ ဝတ္ထု၊ ဝိသံဝါဒနစိတ္တံ၊ တဇ္ဇော ဝါယာမော၊ ပရဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ။ ဧကော ပယောဂေါ သာဟတ္ထိကောဝ။ သော ကာယေန ဝါ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓေန ဝါ ဝါစာယ ဝါ ဝိသံဝါဒကကိရိယာကရဏေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တာယ စေ ကိရိယာယ ပရော တမတ္ထံ ဇာနာတိ၊ အယံ ကိရိယာသမုဋ္ဌာပိကစေတနာက္ခဏေယေဝ မုသာဝါဒကမ္မုနာ ဗဇ္ဈတိ။

ပိသုဏာ ဝါစာတိအာဒီသု ယာယ ဝါစာယ ယဿ တံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ တဿ ဟဒယေ အတ္တနော ပိယဘာဝံ ပရဿ စ သုညဘာဝံ ကရောတိ၊ သာ **ပိသုဏာ ဝါစာ**။ ယာယ ပန အတ္တာနမ္ပိ ပရမ္ပိ ဖရုသမ္ပိ ကရောတိ၊ သာ ဝါစာ သယမ္ပိ ဖရုသာ နေဝ ကဏ္ဏသုခါ န ဟဒယသုခါ ဝါ၊ အယံ **ဖရုသာ ဝါစာ**။

Yena samphaṁ palapati niratthakaṁ, so **samphappalāpo.** Tesaṁ mūlabhūtā cetanāpi pisuṇāvācādināmameva labhati, sā eva ca idha adhippetāti. Tattha saṁkiliṭṭhacittassa paresaṁ vā bhedāya attano piyakamyatāya vā kāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā pisuṇā vācā. Sā yassa bhedaṁ karoti, tassa appaguṇatāya appasāvajjā, mahāguṇatāya mahāsāvajjā. Tassā cattāro sambhārā bhinditabbo paro, "iti ime nānā bhavissanti vinā bhavissantī"ti bhedapurekkhāratā vā, "ahaṁ piyo bhavissāmi vissāsiko"ti piyakamyatā vā, tajjo vāyāmo, tassa tadatthavijānananti.

Parassa mammacchedakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā ekantapharusā cetanā pharusā vācā. Tassa āvibhāvatthamidaṁ vatthu—eko kira dārako mātuvacanaṁ anādiyitvā araññaṁ gacchati, taṁ mātā nivattetuṁ asakkontī "caṇḍā taṁ mahiṁsī anubandhatū"ti akkosi. Athassa tatheva araññe mahiṁsī uṭṭhāsi, dārako "yaṁ mama mātā mukhena kathesi taṁ mā hotu, yaṁ cittena cintesi taṁ hotū"ti saccakiriyaṁ akāsi. Mahiṁsī tattheva baddhā viya aṭṭhāsi, evaṁ mammacchedakopi payogo[1] cittasaṇhatāya pharusā vācā na hoti. Mātāpitaro hi kadāci puttake evampi vadanti "coro vo[2] khaṇḍākhaṇḍikaṁ karontū"ti, uppalapattampi ca nesaṁ upari patantaṁ[3] na icchanti. Ācariyupajjhāyā ca kadāci nissitake evaṁ vadanti "kiṁ ime ahirikā anottapino caranti[4] niddhamatha ne"ti. Atha kho nesaṁ āgamādhigamasampattiṁ icchanti. Yathā ca cittasaṇhatāya pharusā vācā na hoti, evaṁ vacanasaṇhatāya apharusā vācāpi na hoti. Na hi mārāpetukāmassa "imaṁ sukhaṁ sayāpethā"ti vacanaṁ apharusā vācā hoti. Cittapharusatāya panesā pharusā vācāva. Sā yaṁ sandhāya pavattitā, tassa appaguṇatāya appasāvajjā, mahāguṇatāya mahāsāvajjā. Tassā tayo sambhārā akkositabbo paro, kupitacittaṁ, akkosanāti.

Anatthaviññāpakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā akusalacetanā **samphappalāpo.** So āsevanamandatāya appasāvajjo, āsevanamahantatāya mahāsāvajjo. Tassa dve sambhārā bhāratayuddhasītāharaṇādiniratthakakathāpurekkhāratā, tathārūpīkathākathananti.

1. Vacīpayogo (Syā) 2. Te (Ka) 3. Upari patanaṁ (Ka) 4. Vadanti (Sī, Syā)

ယေန သမ္ဖံ ပလပတိ နိရတ္ထကံ၊ သော **သမ္ဖပ္ပလာပေါ**။ တေသံ မူလဘူတာ စေတနာပိ ပိသုဏာဝါစာဒိနာမမေဝ လဘတိ၊ သာ ဧဝ စ ဣဓ အဓိပ္ပေတာတိ။ တတ္ထ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ ပရေသံ ဝါ ဘေဒါယ အတ္တနော ပိယကမျတာယ ဝါ ကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ ပိသုဏာ ဝါစာ။ သာ ယဿ ဘေဒံ ကရောတိ၊ တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇာ။ တဿာ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ ဘိန္ဒိတဗ္ဗော ပရော၊ "ဣတိ ဣမေ နာနာ ဘဝိဿန္တိ ဝိနာ ဘဝိဿန္တီ"တိ ဘေဒပုရေက္ခာရတာ ဝါ, "အဟံ ပိယော ဘဝိဿာမိ ဝိဿာသိကော"တိ ပိယကမျတာ ဝါ၊ တဇ္ဇော ဝါယာမော၊ တဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ။

ပရဿ မမ္မစ္ဆေဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဧကန္တဖရုသာ စေတနာ ဖရုသာ ဝါစာ။ တဿ အာဝိဘာဝတ္ထမိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ဒါရကော မာတုဝစနံ အနာဒိယိတွာ အရညံ ဂစ္ဆတိ၊ တံ မာတာ နိဝတ္တေတုံ အသက္ကောန္တီ "စဏ္ဍာ တံ မဟိံသီ အနုဗန္ဓတူ"တိ အက္ကောသိ။ အထဿ တတ္ထေဝ အရညေ မဟိံသီ ဥဋ္ဌာသိ၊ ဒါရကော "ယံ မမ မာတာ မုခေန ကထေသိ တံ မာ ဟောတု၊ ယံ စိတ္တေန စိန္တေသိ တံ ဟောတူ"တိ သစ္စကိရိယံ အကာသိ။ မဟိံသီ တတ္ထေဝ ဗဒ္ဓါ ဝိယ အဋ္ဌာသိ၊ ဧဝံ မမ္မစ္ဆေဒကောပိ ပယောဂေါ[၁] စိတ္တသဏှတာယ ဖရုသာ ဝါစာ န ဟောတိ။ မာတာပိတရော ဟိ ကဒါစိ ပုတ္တကေ ဧဝမ္ပိ ဝဒန္တိ "စောရာ ဝေါ[၂] ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ကရောန္တူ"တိ၊ ဥပ္ပလပတ္တမ္ပိ စ နေသံ ဥပရိ ပတန္တံ[၃] န ဣစ္ဆန္တိ။ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ စ ကဒါစိ နိဿိတကေ ဧဝံ ဝဒန္တိ "ကိံ ဣမေ အဟိရိကာ အနောတ္တပ္ပိနော စရန္တိ[၄] နိဒ္ဓမထ နေ"တိ။ အထ ခေါ နေသံ အာဂမာဓိဂမသမ္ပတ္တိံ ဣစ္ဆန္တိ။ ယထာ စ စိတ္တသဏှတာယ ဖရုသာ ဝါစာ န ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝစနသဏှတာယ အဖရုသာ ဝါစာပိ န ဟောတိ။ န ဟိ မာရာပေတုကာမဿ "ဣမံ သုခံ သယာပေထာ"တိ ဝစနံ အဖရုသာ ဝါစာ ဟောတိ။ စိတ္တဖရုသတာယ ပနေသာ ဖရုသာ ဝါစာဝ။ သာ ယံ သန္ဓာယ ပဝတ္တိတာ, တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇာ။ တဿာ တယော သမ္ဘာရာ အက္ကောသိတဗ္ဗော ပရော၊ ကုပိတစိတ္တံ၊ အက္ကောသနာတိ။

အနတ္ထဝိညာပကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ အကုသလစေတနာ **သမ္ဖပ္ပလာပေါ**။ သော အာသေဝနမန္ဒတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အာသေဝနမဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ ဘာရတယုဒ္ဓသီတာဟရဏာဒိနိရတ္ထကကထာပုရေက္ခာရတာ၊ တထာရူပီကထာကထနန္တိ။

၁-ဝစီပယောဂေါ (သျာ) ၂-တေ (က) ၃-ဥပရိ ပတနံ (က) ၄-ဝဒန္တိ (သီ၊ သျာ)

Abhijjhāyatīti **abhijjhā,** parabhaṇḍābhimukhī hutvā tanninnatāya pavattatīti attho. Sā “aho vata idaṁ mamassā”ti evaṁ parabhaṇḍābhijjhāyanalakkhaṇā. Adinnādānaṁ viya appasāvajjā ca mahāsāvajjā ca. Tassā dve sambhārā parabhaṇḍaṁ, attano pariṇāmanañca. Parabhaṇḍavatthuke hi lobhe uppannepi na tāva kammapathabhedo hoti, yāva “aho vatīdaṁ mamassā”ti attano na pariṇāmeti.

Hitasukhaṁ byāpādayatīti **byāpādo.** So paravināsāya manopadosalakkhaṇo, pharusā vācā viya appasāvajjo mahāsāvajjo ca. Tassa dve sambhārā parasatto ca, tassa ca vināsacintā. Parasattavatthuke hi kodhe uppannepi na tāva kammapathabhedo hoti, yāva “aho vatāyaṁ ucchijjeyya vinasseyyā”ti tassa vināsaṁ na cinteti.

Yathābhuccagahaṇābhāvena micchā passatīti **micchādiṭṭhi.** Sā “natthi dinnan”ti-ādinā nayena viparītadassanalakkhaṇā. Samphappalāpo viya appasāvajjā mahāsāvajjā ca. Api ca aniyatā appasāvajjā, niyatā mahāsāvajjā. Tassā dve sambhārā vatthuno ca gahitākāraviparītatā, yathā ca taṁ gaṇhāti, tathābhāvena tassupaṭṭhānanti.

Imesaṁ pana dasannaṁ akusalakammapathānaṁ dhammato koṭṭhāsato ārammaṇato vedanāto mūlatoti pañcahākārehi vinicchayo veditabbo.

Tattha **dhammato**ti etesu hi paṭipāṭiyā satta cetanādhammāva honti, abhijjhādayo tayo cetanāsampayuttā.

Koṭṭhāsatoti paṭipāṭiyā satta, micchādiṭṭhi cāti ime aṭṭha kammapathā eva honti, no mūlāni. Abhijjhābyāpādā kammapathā ceva mūlāni ca. Abhijjhā hi mūlaṁ patvā lobho akusalamūlaṁ hoti. Byāpādo doso akusalamūlaṁ.

Ārammaṇatoti pāṇātipāto jīvitindriyārammaṇato saṅkhārārammaṇo hoti. Adinnādānaṁ sattārammaṇaṁ vā saṅkhārārammaṇaṁ vā. Micchācāro phoṭṭhabbavasena saṅkhārārammaṇo. Sattārammaṇotipi eke. Musāvādo sattārammaṇo vā saṅkhārārammaṇo vā. Tathā pisuṇā vācā. Pharusā vācā sattārammaṇāva. Samphappalāpo diṭṭhasutamutaviññātavasena

အဘိဇ္ဈာယတီတိ **အဘိဇ္ဈာ**၊ ပရဘဏ္ဍာဘိမုခီ ဟုတွာ တန္နိန္နတာယ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ သာ “အဟော ဝတ ဣဒံ မမဿာ”တိ ဧဝံ ပရဘဏ္ဍာဘိဇ္ဈာယနလက္ခဏာ။ အဒိန္နာဒါနံ ဝိယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ စ မဟာသာဝဇ္ဇာ စ။ တဿာ ဒွေ သမ္ဘာရာ ပရဘဏ္ဍံ၊ အတ္တနော ပရိဏာမနဉ္စ။ ပရဘဏ္ဍဝတ္ထုကေ ဟိ လောဘေ ဥပ္ပန္နေပိ န တာဝ ကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိ၊ ယာဝ “အဟော ဝတီဒံ မမဿာ”တိ အတ္တနော န ပရိဏာမေတိ။

ဟိတသုခံ ဗျာပါဒယတီတိ **ဗျာပါဒေါ**။ သော ပရဝိနာသာယ မနောပဒေါသလက္ခဏော၊ ဖရုသာ ဝါစာ ဝိယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော မဟာသာဝဇ္ဇော စ။ တဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ ပရသတ္တော စ၊ တဿ စ ဝိနာသစိန္တာ။ ပရသတ္တဝတ္ထုကေ ဟိ ကောဓေ ဥပ္ပန္နေပိ န တာဝ ကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိ၊ ယာဝ “အဟော ဝတာယံ ဥစ္ဆိဇ္ဇေယျ ဝိနဿေယျာ”တိ တဿ ဝိနာသံ န စိန္တေတိ။

ယထာဘုစ္စဂဟဏာဘာဝေန မိစ္ဆာ ပဿတီတိ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ**။ သာ “နတ္ထိ ဒိန္န”န္တိအာဒိနာ နယေန ဝိပရီတဒဿနလက္ခဏာ။ သမ္ဖပ္ပလာပေါ ဝိယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ မဟာသာဝဇ္ဇာ စ။ အပိစ အနိယတာ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ၊ နိယတာ မဟာသာဝဇ္ဇာ။ တဿာ ဒွေ သမ္ဘာရာ ဝတ္ထုနော စ ဂဟိတာကာရဝိပရီတတာ၊ ယထာ စ တံ ဂဏှာတိ၊ တထာဘာဝေန တဿုပဋ္ဌာနန္တိ။

ဣမေသံ ပန ဒသန္နံ အကုသလကမ္မပထာနံ ဓမ္မတော ကောဋ္ဌာသတော အာရမ္မဏတော ဝေဒနာတော မူလတောတိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **ဓမ္မတော**တိ ဧတေသု ဟိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ စေတနာဓမ္မာဝ ဟောန္တိ၊ အဘိဇ္ဈာဒယော တယော စေတနာသမ္ပယုတ္တာ။

ကောဋ္ဌာသတောတိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ, မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ စာတိ ဣမေ အဋ္ဌ ကမ္မပထာ ဧဝ ဟောန္တိ၊ နော မူလာနိ။ အဘိဇ္ဈာဗျာပါဒါ ကမ္မပထာ စေဝ မူလာနိ စ။ အဘိဇ္ဈာ ဟိ မူလံ ပတွာ လောဘော အကုသလမူလံ ဟောတိ။ ဗျာပါဒေါ ဒေါသော အကုသလမူလံ။

အာရမ္မဏတောတိ ပါဏာတိပါတော ဇီဝိတိန္ဒြိယာရမ္မဏတော သင်္ခါရာရမ္မဏော ဟောတိ။ အဒိန္နာဒါနံ သတ္တာရမ္မဏံ ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏံ ဝါ။ မိစ္ဆာစာရော ဖောဋ္ဌဗ္ဗဝသေန သင်္ခါရာရမ္မဏော။ သတ္တာရမ္မဏောတိပိ ဧကေ။ မုသာဝါဒေါ သတ္တာရမ္မဏော ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏော ဝါ။ တထာ ပိသုဏာ ဝါစာ။ ဖရုသာ ဝါစာ သတ္တာရမ္မဏာဝ။ သမ္ဖပ္ပလာပေါ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဝသေန

sattārammaṇo vā saṅkhārārammaṇo vā, tathā abhijjhā. Byāpādo sattārammaṇova. Micchādiṭṭhi tebhūmakadhammavasena saṅkhārārammaṇā.

Vedanātoti pāṇātipāto dukkhavedano hoti. Kiñcāpi hi rājāno coraṁ disvā hasamānāpi "gacchatha naṁ ghātethā"ti vadanti, sanniṭṭhāpakacetanā pana nesaṁ dukkhasampayuttāva hoti. Adinnādānaṁ tivedanaṁ. Micchācāro sukhamajjhattavasena dvivedano, sanniṭṭhāpakacitte pana majjhattavedano na hoti. Musāvādo tivedano, tathā pisuṇā vācā. Pharusā vācā dukkhavedanāva. Samphappalāpo tivedano. Abhijjhā sukhamajjhattavasena dvivedanā, tathā micchādiṭṭhi. Byāpādo dukkhavedano.

Mūlatoti pāṇātipāto dosamohavasena dvimūlako hoti. Adinnādānaṁ dosamohavasena vā lobhamohavasena vā. Micchācāro lobhamohavasena. Musāvādo dosamohavasena vā lobhamohavasena vā, tathā pisuṇā vācā samphappalāpo ca. Pharusā vācā dosamohavasena. Abhijjhā mohavasena ekamūlā, tathā byāpādo. Micchādiṭṭhi lobhamohavasena dvimūlāti.

Lobho akusalamūlanti-ādīsu lubbhatīti **lobho.** Dussatīti **doso.** Muyhatīti **moho.** Tesu lobho sayaṁ ca akusalo sāvajjadukkhavipākaṭṭhena, imesaṁ ca pāṇātipātādīnaṁ akusalānaṁ kesañci sampayuttappabhāvakaṭṭhena kesañci upanissayapaccayaṭṭhena mūlanti **akusalamūlaṁ.** Vuttampi cetaṁ "ratto kho āvuso rāgena abhibhūto pariyādinnacitto pāṇampi hanatī"ti-ādi. Dosamohānaṁ akusalamūlabhāvepi eseva nayo.

Kusalakammapathavaṇṇanā

Pāṇātipātā veramaṇī kusalanti-ādīsu **pāṇātipātā**dayo vuttatthā eva. Veraṁ maṇatīti **veramaṇī**, veraṁ pajahatīti attho. Viramati vā etāya karaṇabhūtāya, vikārassa[1] vekāraṁ katvāpi **veramaṇī.** Ayaṁ tāvettha byañjanato vaṇṇanā. Atthato pana **veramaṇī**ti kusalacittasampayuttā virati. Yā "pāṇātipātā viramantassa yā tasmiṁ

1. Kāraṇabhūtāya veramhā puggaloti vikārassa (Sī, Syā)

သတ္တာရမ္မဏော ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏော ဝါ၊ တထာ အဘိဇ္ဈာ။ ဗျာပါဒေါ သတ္တာရမ္မဏောဝ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ တေဘူမကဓမ္မဝသေန သင်္ခါရာရမ္မဏာ။

ဝေဒနာတောတိ ပါဏာတိပါတော ဒုက္ခဝေဒနော ဟောတိ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ရာဇာနော စောရံ ဒိသွာ ဟသမာနာပိ “ဂစ္ဆထ နံ ဃာတေထာ”တိ ဝဒန္တိ၊ သန္နိဋ္ဌာပကစေတနာ ပန နေသံ ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တာဝ ဟောတိ။ အဒိန္နာဒါနံ တိဝေဒနံ။ မိစ္ဆာစာရော သုခမဇ္ဈတ္တဝသေန ဒွိဝေဒနော၊ သန္နိဋ္ဌာပကစိတ္တေ ပန မဇ္ဈတ္တဝေဒနော န ဟောတိ။ မုသာဝါဒေါ တိဝေဒနော၊ တထာ ပိသုဏာ ဝါစာ။ ဖရုသာ ဝါစာ ဒုက္ခဝေဒနာဝ။ သမ္ဖပ္ပလာပေါ တိဝေဒနော။ အဘိဇ္ဈာ သုခမဇ္ဈတ္တဝသေန ဒွိဝေဒနာ၊ တထာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ ဗျာပါဒေါ ဒုက္ခဝေဒနော။

မူလတောတိ ပါဏာတိပါတော ဒောသမောဟဝသေန ဒွိမူလကော ဟောတိ။ အဒိန္နာဒါနံ ဒောသမောဟဝသေန ဝါ လောဘမောဟဝသေန ဝါ။ မိစ္ဆာစာရော လောဘမောဟဝသေန။ မုသာဝါဒေါ ဒောသမောဟဝသေန ဝါ လောဘမောဟဝသေန ဝါ၊ တထာ ပိသုဏာ ဝါစာ သမ္ဖပ္ပလာပေါ စ။ ဖရုသာ ဝါစာ ဒောသမောဟဝသေန။ အဘိဇ္ဈာ မောဟဝသေန ဧကမူလာ၊ တထာ ဗျာပါဒေါ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ လောဘမောဟဝသေန ဒွိမူလာတိ။

လောဘော အကုသလမူလန္တိအာဒီသု လုဗ္ဘတီတိ **လောဘော**။ ဒုဿတီတိ **ဒေါသော**။ မုယှတီတိ **မောဟော**။ တေသု လောဘော သယံ စ အကုသလော သာဝဇ္ဇဒုက္ခဝိပါကဋ္ဌေန၊ ဣမေသံ စ ပါဏာတိပါတာဒီနံ အကုသလာနံ ကေသဉ္စိ သမ္ပယုတ္တပ္ပဘာဝကဋ္ဌေန ကေသဉ္စိ ဥပနိဿယပစ္စယဋ္ဌေန မူလန္တိ **အကုသလမူလံ**။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “ရတ္တော ခေါ အာဝုသော ရာဂေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော ပါဏမ္ပိ ဟနတီ”တိအာဒိ။ ဒေါသမောဟာနံ အကုသလမူလဘာဝေပိ ဧသေဝ နယော။

ကုသလကမ္မပထဝဏ္ဏနာ

ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ ကုသလန္တိအာဒီသု **ပါဏာတိပါတာ**ဒယော ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။ ဝေရံ မဏတီတိ **ဝေရမဏီ**၊ ဝေရံ ပဇဟတီတိ အတ္ထော။ ဝိရမတိ ဝါ ဧတာယ ကရဏဘူတာယ, ဝိကာရဿ[၁] ဝေကာရံ ကတွာပိ **ဝေရမဏီ**။ အယံ တာဝေတ္ထ ဗျဉ္ဇနတော ဝဏ္ဏနာ။ အတ္ထတော ပန **ဝေရမဏီ**တိ ကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝိရတိ။ ယာ “ပါဏာတိပါတာ ဝိရမန္တဿ ယာ တသ္မိံ

၁-ကာရဏဘူတာယ ဝေရမှာ ပုဂ္ဂလောတိ ဝိကာရဿ (သီ၊ သျာ)

samaye pāṇātipātā ārati viratī”ti evaṁ vuttā kusalacittasampayuttā virati, sā bhedato tividho hoti sampattavirati samādānavirati samucchedaviratīti. Tattha asamādinnasikkhāpadānaṁ attano jātivayabāhusaccādīni paccavekkhitvā “ayuttaṁ amhākaṁ evarūpaṁ[1] kātun”ti sampattavatthuṁ avītikkamantānaṁ uppajjamānā virati **sampattaviratī**ti veditabbā Sīhaḷadīpe **Cakkana-upāsakassa** viya.

Tassa kira daharakāleyeva mātuyā rogo uppajji. Vejjena ca “allasasamaṁsaṁ laddhuṁ vaṭṭatī”ti vuttaṁ. Tato Cakkanassa bhātā “gaccha tāta khettaṁ āhiṇḍāhī”ti Cakkanaṁ pesesi. So tattha gato, tasmiṁ ca samaye eko saso taruṇasassaṁ khādituṁ āgato hoti, so taṁ disvā vegena dhāvento valliyā baddho “kiri kirī”ti saddamakāsi. Cakkano tena saddena gantvā taṁ gahetvā cintesi “mātu bhesajjaṁ karomī”ti. Puna cintesi “na metaṁ patirūpaṁ, yvāhaṁ mātu jīvitakāraṇā paraṁ jīvitā voropeyyan”ti. Atha naṁ “gaccha araññe sasehi saddhiṁ tiṇodakaṁ paribhuñjā”ti muñci. Bhātarā ca “kiṁ tāta saso laddho”ti pucchito taṁ pavattiṁ ācikkhi. Tato naṁ bhātā paribhāsi. So mātusantikaṁ gantvā “yatohaṁ jāto, nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā”ti saccaṁ vatvā adhiṭṭhāsi[2]. Tāvadevassa mātā arogā ahosi.

Samādinnasikkhāpadānaṁ pana sikkhāpadasamādāne ca tatuttari ca attano jīvitampi pariccajitvā vatthuṁ avītikkamantānaṁ uppajjamānā virati **samādānaviratī**ti veditabbā Uttaravaḍḍhamānapabbatavāsī-upāsakassa viya.

So kira **Ambariyavihāravāsīpiṅgalabuddharakkhitattherassa** santike sikkhāpadāni gahetvā khettaṁ kassati. Athassa goṇo naṭṭho, so taṁ gavesanto Uttaravaḍḍhamānapabbataṁ āruhi, tatra naṁ mahāsappo aggahesi. So cintesi “imāyassa tikhiṇavāsiyā sīsaṁ chindāmī”ti. Puna cintesi “na metaṁ patirūpaṁ, yvāhaṁ bhāvanīyassa garuno[3] santike sikkhāpadaṁ gahetvā bhindeyyan”ti. Evaṁ yāvatatiyaṁ cintetvā

1. Evaṁnāma (Ka) 2. Aṭṭhāsi (Ka) Abhi-Ṭṭha 1. 146 piṭṭhepi.
3. Sāhaṁ Buddharakkhitattherassa (Ka)

သမယေ ပါဏာတိပါတာ အာရတိ ဝိရတီ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တာ ကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝိရတိ၊ သာ ဘေဒတော တိဝိဓော ဟောတိ သမ္ပတ္တဝိရတိ သမာဒါနဝိရတိ သမုစ္ဆေဒဝိရတီတိ။ တတ္ထ အသမာဒိန္နသိက္ခာပဒါနံ အတ္တနော ဇာတိဝယဗာဟုသစ္စာဒီနိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ “အယုတ္တံ အမှာကံ ဧဝရူပံ[1] ကာတု”န္တိ သမ္ပတ္တဝတ္ထုံ အဝီတိက္ကမန္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝိရတိ **သမ္ပတ္တဝိရတီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ သီဟဠဒီပေ **စက္ကနဉပါသကဿ** ဝိယ။

တဿ ကိရ ဒဟရကာလေယေဝ မာတုယာ ရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဝေဇ္ဇေန စ “အလ္လသသမံသံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝုတ္တံ။ တတော စက္ကနဿ ဘာတာ “ဂစ္ဆ တာတ ခေတ္တံ အာဟိဏ္ဍာဟီ”တိ စက္ကနံ ပေသေသိ။ သော တတ္ထ ဂတော၊ တသ္မိံ စ သမယေ ဧကော သသော တရုဏသဿံ ခါဒိတုံ အာဂတော ဟောတိ၊ သော တံ ဒိသွာ ဝေဂေန ဓာဝေန္တော ဝလ္လိယာ ဗဒ္ဓေါ “ကိရိ ကိရီ”တိ သဒ္ဒမကာသိ။ စက္ကနော တေန သဒ္ဒေန ဂန္တွာ တံ ဂဟေတွာ စိန္တေသိ “မာတု ဘေသဇ္ဇံ ကရောမီ”တိ။ ပုန စိန္တေသိ “န မေတံ ပတိရူပံ၊ ယွာဟံ မာတု ဇီဝိတကာရဏာ ပရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ”န္တိ။ အထ နံ “ဂစ္ဆ အရညေ သသေဟိ သဒ္ဓိံ တိဏောဒကံ ပရိဘုဉ္ဇာ”တိ မုဉ္စိ။ ဘာတရာ စ “ကိံ တာတ သသော လဒ္ဓေါ”တိ ပုစ္ဆိတော တံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိ။ တတော နံ ဘာတာ ပရိဘာသိ။ သော မာတုသန္တိကံ ဂန္တွာ “ယတောဟံ ဇာတော၊ နာဘိဇာနာမိ သဉ္စိစ္စ ပါဏံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတာ”တိ သစ္စံ ဝတွာ အဓိဋ္ဌာသိ[2]။ တာဝဒေဝဿ မာတာ အရောဂါ အဟောသိ။

သမာဒိန္နသိက္ခာပဒါနံ ပန သိက္ခာပဒသမာဒါနေ စ တတုတ္တရိ စ အတ္တနော ဇီဝိတမ္ပိ ပရိစ္စဇိတွာ ဝတ္ထုံ အဝီတိက္ကမန္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝိရတိ **သမာဒါနဝိရတီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ ဥတ္တရဝဍ္ဎမာနပဗ္ဗတဝါသီဥပါသကဿ ဝိယ။

သော ကိရ **အမ္ဗရိယဝိဟာရဝါသီပိင်္ဂလဗုဒ္ဓရက္ခိတတ္ထေရဿ** သန္တိကေ သိက္ခာပဒါနိ ဂဟေတွာ ခေတ္တံ ကသတိ။ အထဿ ဂေါဏော နဋ္ဌော၊ သော တံ ဂဝေသန္တော ဥတ္တရဝဍ္ဎမာနပဗ္ဗတံ အာရုဟိ၊ တတြ နံ မဟာသပ္ပော အဂ္ဂဟေသိ။ သော စိန္တေသိ “ဣမာယဿ တိခိဏဝါသိယာ သီသံ ဆိန္ဒာမီ”တိ။ ပုန စိန္တေသိ “န မေတံ ပတိရူပံ၊ ယွာဟံ ဘာဝနီယဿ ဂရုနော[3] သန္တိကေ သိက္ခာပဒံ ဂဟေတွာ ဘိန္ဒေယျ”န္တိ။ ဧဝံ ယာဝတတိယံ စိန္တေတွာ

၁-ဧဝံနာမ (က) ၂-အဋ္ဌာသိ (က) အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၆-ပိဋ္ဌေပိ။
၃-သာဟံ ဗုဒ္ဓရက္ခိတတ္ထေရဿ (က)

“jīvitaṁ pariccajāmi na sikkhāpadan”ti aṁse ṭhapitaṁ tikhiṇadaṇḍavāsiṁ araññe chaḍḍesi. Tāvadeva naṁ mahāvāḷo[1] muñcitvā agamāsīti.

Ariyamaggasampayuttā pana virati **samucchedaviratī**ti veditabbā. Yassā uppattito pabhuti “pāṇaṁ ghātessāmī”ti[2] ariyapuggalānaṁ cittampi na uppajjatīti. Sā panāyaṁ virati kosallappavattiyā **kusalan**ti vuttā. Kucchitasayanato[3] vā kusanti laddhavohāraṁ dussīlyaṁ lunātītipi **kusalaṁ.** Katamañcāvuso kusalanti imassa pana pañhassa ananurūpattā kusalāti na vuttā.

Yathā ca akusalānaṁ, evaṁ imesampi kusalakammapathānaṁ dhammato koṭṭhāsato ārammaṇato vedanāto mūlatoti pañcahākārehi vinicchayo veditabbo.

Tattha **dhammato**ti, etesu hi paṭipāṭiyā satta cetanāpi vaṭṭanti, viratiyopi. Ante tayo cetanāsampayuttāva.

Koṭṭhāsatoti paṭipāṭiyā satta kammapathā eva, no mūlāni. Ante tayo kammapathāceva mūlāni ca. Anabhijjhā hi mūlaṁ[4] patvā alobho kusalamūlaṁ hoti. Abyāpādo adoso kusalamūlaṁ. Sammādiṭṭhi amoho kusalamūlaṁ.

Ārammaṇatoti pāṇātipātādīnaṁ ārammaṇāneva etesaṁ ārammaṇāni, vītikkamitabbatoyeva hi veramaṇī nāma hoti. Yathā pana nibbānārammaṇo ariyamaggo kilese pajahati, evaṁ jīvitindriyādi-ārammaṇāpete kammapathā pāṇātipātādīni dussīlyāni pajahantīti veditabbā.

Vedanātoti sabbe sukhavedanā vā honti, majjhattavedanā vā. Kusalaṁ patvā hi dukkhavedanā nāma natthi.

Mūlatoti paṭipāṭiyā satta kammapathā ñāṇasampayuttacittena viramantassa alobha-adosa-amohavasena timūlā honti. Ñāṇavippayuttacittena viramantassa dvimūlā. Anabhijjhā ñāṇasampayuttacittena

1. Mahāsappo (Syā)
2. Ghātessāmāti (Sī, Syā)
3. Kucchitassa salanato (Sī, Syā)
4. Kammapathaṁ (Syā, Ka)

“ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇာမိ န သိက္ခာပဒ”န္တိ အံသေ ဌပိတံ တိခိဏဒဏ္ဍဝါသိံ အရညေ ဆဍ္ဍေသိ။ တာဝဒေဝ နံ မဟာဝါဠော[၁] မုဉ္စိတွာ အဂမာသီတိ။

အရိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ပန ဝိရတိ **သမုစ္ဆေဒဝိရတီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယဿာ ဥပ္ပတ္တိတော ပဘုတိ “ပါဏံ ဃာတေဿာမီ”တိ[၂] အရိယပုဂ္ဂလာနံ စိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ သာ ပနာယံ ဝိရတိ ကောသလ္လပ္ပဝတ္တိယာ **ကုသလ**န္တိ ဝုတ္တာ။ ကုစ္ဆိတသယနတော[၃] ဝါ ကုသန္တိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဒုဿီလျံ လုနာတီတိပိ **ကုသလံ။** ကတမဉ္စာဝုသော ကုသလန္တိ ဣမဿ ပန ပဉှဿ အနနုရူပတ္တာ ကုသလာတိ န ဝုတ္တာ။

ယထာ စ အကုသလာနံ၊ ဧဝံ ဣမေသမ္ပိ ကုသလကမ္မပထာနံ ဓမ္မတော ကောဋ္ဌာသတော အာရမ္မဏတော ဝေဒနာတော မူလတောတိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **ဓမ္မတော**တိ ဧတေသု ဟိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ စေတနာပိ ဝဋ္ဋန္တိ၊ ဝိရတိယောပိ။ အန္တေ တယော စေတနာသမ္ပယုတ္တာဝ။

ကောဋ္ဌာသတောတိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ကမ္မပထာ ဧဝ၊ နော မူလာနိ။ အန္တေ တယော ကမ္မပထာစေဝ မူလာနိ စ။ အနဘိဇ္ဈာ ဟိ မူလံ[၄] ပတွာ အလောဘော ကုသလမူလံ ဟောတိ။ အဗျာပါဒေါ အဒေါသော ကုသလမူလံ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ အမောဟော ကုသလမူလံ။

အာရမ္မဏတောတိ ပါဏာတိပါတာဒီနံ အာရမ္မဏာနေဝ ဧတေသံ အာရမ္မဏာနိ၊ ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗတောယေဝ ဟိ ဝေရမဏီ နာမ ဟောတိ။ ယထာ ပန နိဗ္ဗာနာရမ္မဏော အရိယမဂ္ဂေါ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ ဧဝံ ဇီဝိတိန္ဒြိယာဒိအာရမ္မဏာပေတေ ကမ္မပထာ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ဒုဿီလျာနိ ပဇဟန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝေဒနာတောတိ သဗ္ဗေ သုခဝေဒနာ ဝါ ဟောန္တိ၊ မဇ္ဈတ္တဝေဒနာ ဝါ။ ကုသလံ ပတွာ ဟိ ဒုက္ခဝေဒနာ နာမ နတ္ထိ။

မူလတောတိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ကမ္မပထာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အလောဘအဒေါသအမောဟဝသေန တိမူလာ ဟောန္တိ။ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ ဒွိမူလာ။ အနဘိဇ္ဈာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန

၁-မဟာသပ္ပေါ (သျာ)
၂-ဃာတေဿာမာတိ (သီ၊ သျာ)
၃-ကုစ္ဆိတဿ သလနတော (သီ၊ သျာ)
၄-ကမ္မပထံ (သျာ၊ က)

viramantassa dvimūlā. Ñāṇavippayuttacittena ekamūlā. Alobho pana attanāva attano mūlaṁ na hoti, abyāpādepi eseva nayo. Sammādiṭṭhi alobhādosavasena dvimūlāvāti.

Alobho kusalamūlanti-ādīsu na lobhoti **alobho,** lobhapaṭipakkhassa dhammassetaṁ adhivacanaṁ. Adosāmohesupi eseva nayo. Tesu alobho sayañca kusalaṁ, imesañca pāṇātipātā veramaṇī-ādīnaṁ kusalānaṁ kesañci sampayuttappabhāvakaṭṭhena kesañci upanissayapaccayaṭṭhena mūlanti **kusalamūlaṁ.** Adosāmohānampi kusalamūlabhāve eseva nayo.

Idāni sabbampi taṁ saṅkhepena ca vitthārena ca desitaṁ atthaṁ nigamento **yato kho āvuso**ti-ādi-appanāvāraṁ āha. Tattha **evaṁ akusalaṁ pajānātī**ti evaṁ yathāniddiṭṭhadasākusalakammapathavasena akusalaṁ pajānāti. **Evaṁ akusalamūlan**ti-ādīsupi eseva nayo. Ettāvatā ekena nayena catusaccakammaṭṭhānikassa yāva arahattā niyyānaṁ kathitaṁ hoti. Kathaṁ? Ettha hi ṭhapetvā abhijjhaṁ dasa akusalakammapathā ca kusalakammapathā ca dukkhasaccaṁ. Abhijjhā ca lobho akusalamūlañcāti ime dve dhammā nippariyāyena samudayasaccaṁ. Pariyāyena pana sabbepi kammapathā dukkhasaccaṁ. Sabbāni kusalākusalamūlāni samudayasaccaṁ. Ubhinnaṁ appavatti nirodhasaccaṁ. Dukkhaṁ parijānanto samudayaṁ pajahamāno nirodhaṁ pajānanto ariyamaggo maggasaccanti iti dve saccāni sarūpena vuttāni, dve āvattahāravasena veditabbāni.

So sabbaso rāgānusayaṁ pahāyāti so evaṁ akusalādīni pajānanto sabbākārena rāgānusayaṁ pajahitvā. **Paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā**ti paṭighānusayañca sabbākāreneva nīharitvāti vuttaṁ hoti. Ettāvatā anāgāmimaggo kathito. **Asmīti diṭṭhimānānusayaṁ samūhanitvā**ti pañcasu khandhesu kañci dhammaṁ anavakārīkaritvā “asmī”ti iminā samūhaggahaṇākārena pavattaṁ diṭṭhimānānusayaṁ samugghāṭetvā.

Tattha **diṭṭhimānānusayan**ti diṭṭhisadisaṁ mānānusayanti vuttaṁ hoti. Ayañhi mānānusayo asmīti pavattattā diṭṭhisadiso hoti, tasmā evaṁ

ဝိရမန္တဿ ဒွိမူလာ။ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဧကမူလာ။ အလောဘော ပန အတ္တနာဝ အတ္တနော မူလံ န ဟောတိ၊ အဗျာပါဒေပိ ဧသေဝ နယော။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ အလောဘာဒောသဝသေန ဒွိမူလာဝါတိ။

အလောဘော ကုသလမူလန္တိအာဒီသု န လောဘောတိ **အလောဘော၊** လောဘပဋိပက္ခဿ ဓမ္မဿေတံ အဓိဝစနံ။ အဒေါသာမောဟေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တေသု အလောဘော သယဉ္စ ကုသလံ၊ ဣမေသဉ္စ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီအာဒီနံ ကုသလာနံ ကေသဉ္စိ သမ္ပယုတ္တပ္ပဘာဝကဋ္ဌေန ကေသဉ္စိ ဥပနိဿယပစ္စယဋ္ဌေန မူလန္တိ **ကုသလမူလံ။** အဒေါသာမောဟာနမ္ပိ ကုသလမူလဘာဝေ ဧသေဝ နယော။

ဣဒါနိ သဗ္ဗမ္ပိ တံ သင်္ခေပေန စ ဝိတ္ထာရေန စ ဒေသိတံ အတ္ထံ နိဂမေန္တော **ယတော ခေါ အာဝုသော**တိအာဒိအပ္ပနာဝါရံ အာဟ။ တတ္ထ **ဧဝံ အကုသလံ ပဇာနာတီ**တိ ဧဝံ ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌဒသာကုသလကမ္မပထဝသေန အကုသလံ ပဇာနာတိ။ **ဧဝံ အကုသလမူလ**န္တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္တာဝတာ ဧကေန နယေန စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနိကဿ ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနံ ကထိတံ ဟောတိ။ ကထံ? ဧတ္ထ ဟိ ဌပေတွာ အဘိဇ္ဈံ ဒသ အကုသလကမ္မပထာ စ ကုသလကမ္မပထာ စ ဒုက္ခသစ္စံ။ အဘိဇ္ဈာ စ လောဘော အကုသလမူလဉ္စာတိ ဣမေ ဒွေ ဓမ္မာ နိပ္ပရိယာယေန သမုဒယသစ္စံ။ ပရိယာယေန ပန သဗ္ဗေပိ ကမ္မပထာ ဒုက္ခသစ္စံ။ သဗ္ဗာနိ ကုသလာကုသလမူလာနိ သမုဒယသစ္စံ။ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ။ ဒုက္ခံ ပရိဇာနန္တော သမုဒယံ ပဇဟမာနော နိရောဓံ ပဇာနန္တော အရိယမဂ္ဂေါ မဂ္ဂသစ္စန္တိ ဣတိ ဒွေ သစ္စာနိ သရူပေန ဝုတ္တာနိ၊ ဒွေ အာဝတ္တဟာရဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

သော သဗ္ဗသော ရာဂါနုသယံ ပဟာယာတိ သော ဧဝံ အကုသလာဒီနိ ပဇာနန္တော သဗ္ဗာကာရေန ရာဂါနုသယံ ပဇဟိတွာ။ **ပဋိဃာနုသယံ ပဋိဝိနောဒေတွာ**တိ ပဋိဃာနုသယဉ္စ သဗ္ဗာကာရေနေဝ နီဟရိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ကထိတော။ **အသ္မီတိ ဒိဋ္ဌိမာနာနုသယံ သမူဟနိတွာ**တိ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ကဉ္စိ ဓမ္မံ အနဝကာရီကရိတွာ “အသ္မီ”တိ ဣမိနာ သမူဟဂ္ဂဟဏာကာရေန ပဝတ္တံ ဒိဋ္ဌိမာနာနုသယံ သမုဂ္ဃာဋေတွာ။

တတ္ထ **ဒိဋ္ဌိမာနာနုသယ**န္တိ ဒိဋ္ဌိသဒိသံ မာနာနုသယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယဉ္ဟိ မာနာနုသယော အသ္မီတိ ပဝတ္တတ္တာ ဒိဋ္ဌိသဒိသော ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧဝံ

vutto. Imañca asmimānaṁ vitthārato viññātukāmena Khandhiyavagge Khemakasuttaṁ[1] oloketabbanti.

Avijjaṁ pahāyāti vaṭṭamūlaṁ avijjaṁ pajahitvā. **Vijjaṁ uppādetvā**ti tassā avijjāya samugghāṭikaṁ arahattamaggavijjaṁ uppādetvā. Ettāvatā arahattamaggo kathito. **Diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hotī**ti asmiṁyeva attabhāve vaṭṭadukkhassa paricchedakaro hoti. **Ettāvatāpi kho āvuso**ti desanaṁ niyyāteti, imāya kammapathadesanāya vuttamanasikārappaṭivedhavasenapīti vuttaṁ hoti. Sesaṁ vuttanayameva. Evaṁ anāgāmimagga-arahattamaggehi desanaṁ niṭṭhapesīti.

Kammapathavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Āhāravāravaṇṇanā

90. **Sādhāvusoti kho -pa- āgato imaṁ saddhamman**ti evaṁ āyasmato Sāriputtassa kusalākusalamukhena catusaccadesanaṁ sutvā taṁ āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ "sādhāvuso"ti iminā vacanena te bhikkhū abhinanditvā imasseva vacanassa samuṭṭhāpakena cittena anumoditvā vacasā sampaṭicchitvā cetasā sampiyāyitvāti vuttaṁ hoti. Idāni yasmā thero nānappakārena catusaccadesanaṁ desetuṁ paṭibalo, yathāha "Sāriputto bhikkhave pahoti cattāri ariyasaccāni vitthārena ācikkhituṁ desetun"ti, yasmā vā uttarimpi desetukāmova hutvā "ettāvatāpi kho"ti avaca, tasmā aparenapi nayena saccadesanaṁ sotukāmā te bhikkhū āyasmantaṁ Sāriputtaṁ uttari pañhaṁ apucchiṁsu. Tena sayameva pucchitvā vissajjitapañhato uttariṁ siyā kho panāvuso aññopi pariyāyo bhaveyya aññampi kāraṇanti iminā nayena aññaṁ atirekaṁ pañhaṁ pucchiṁsu, purimapañhassa vā uparibhāge pucchiṁsūti vuttaṁ hoti. Atha nesaṁ byākaramāno thero **siyā āvuso**ti-ādimāha. Tatthāyaṁ anuttānapadavaṇṇanā, **āhāran**ti paccayaṁ. Paccayo hi āharati attano phalaṁ, tasmā "āhāro"ti vuccati.

---

1. Saṁ 2. 103 piṭṭhe.

ဝုတ္တော။ ဣမဉ္စ အသ္မိမာနံ ဝိတ္ထာရတော ဝိညာတုကာမေန ခန္ဓိယဝဂ္ဂေ ခေမကသုတ္တံ[၁] ဩလောကေတဗ္ဗန္တိ။

အဝိဇ္ဇံ ပဟာယာတိ ဝဋ္ဋမူလံ အဝိဇ္ဇံ ပဇဟိတွာ။ **ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေတွာ**တိ တဿာ အဝိဇ္ဇာယ သမုဂ္ဃာတိကံ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေတွာ။ ဧတ္တာဝတာ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ကထိတော။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတီ**တိ အသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိစ္ဆေဒကရော ဟောတိ။ **ဧတ္တာဝတာပိ ခေါ အာဝုသော**တိ ဒေသနံ နိယျာတေတိ၊ ဣမာယ ကမ္မပထဒေသနာယ ဝုတ္တမနသိကာရပ္ပဋိဝေဓဝသေနပီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဧဝံ အနာဂါမိမဂ္ဂအရဟတ္တမဂ္ဂေဟိ ဒေသနံ နိဋ္ဌပေသီတိ။

ကမ္မပထဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အာဟာရဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၀။ **သာဓာဝုသောတိ ခေါ။ပ။ အာဂတော ဣမံ သဒ္ဓမ္မ**န္တိ ဧဝံ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ ကုသလာကုသလမုခေန စတုသစ္စဒေသနံ သုတွာ တံ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ ဘာသိတံ "သာဓာဝုသော"တိ ဣမိနာ ဝစနေန တေ ဘိက္ခူ အဘိနန္ဒိတွာ ဣမဿေဝ ဝစနဿ သမုဋ္ဌာပကေန စိတ္တေန အနုမောဒိတွာ ဝစသာ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ စေတသာ သမ္ပိယာယိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ထေရော နာနပ္ပကာရေန စတုသစ္စဒေသနံ ဒေသေတုံ ပဋိဗလော၊ ယထာဟ "သာရိပုတ္တော ဘိက္ခဝေ ပဟောတိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ဝိတ္ထာရေန အာစိက္ခိတုံ ဒေသေတု"န္တိ၊ ယသ္မာ ဝါ ဥတ္တရိမ္ပိ ဒေသေတုကာမောဝ ဟုတွာ "ဧတ္တာဝတာပိ ခေါ"တိ အဝစ၊ တသ္မာ အပရေနပိ နယေန သစ္စဒေသနံ သောတုကာမာ တေ ဘိက္ခူ အာယသ္မန္တံ သာရိပုတ္တံ ဥတ္တရိ ပဉ္ဟံ အပုစ္ဆိံသု။ တေန သယမေဝ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇိတပဉ္ဟတော ဥတ္တရိံ သိယာ ခေါ ပနာဝုသော အညောပိ ပရိယာယော ဘဝေယျ အညမ္ပိ ကာရဏန္တိ ဣမိနာ နယေန အညံ အတိရေကံ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိံသု၊ ပုရိမပဉ္ဟဿ ဝါ ဥပရိဘာဂေ ပုစ္ဆိံသူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ နေသံ ဗျာကရမာနော ထေရော **သိယာ အာဝုသော**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထာယံ အနုတ္တာနပဒဝဏ္ဏနာ၊ **အာဟာရ**န္တိ ပစ္စယံ။ ပစ္စယော ဟိ အာဟရတိ အတ္တနော ဖလံ၊ တသ္မာ "အာဟာရော"တိ ဝုစ္စတိ။

၁-သံ ၂-၁၀၃-ပိဋ္ဌေ။

Bhūtānaṁ vā sattānanti-ādīsu **bhūtā**ti sañjātā nibbattā. **Sambhavesīnan**ti ye sambhavaṁ jātiṁ nibbattiṁ esanti gavesanti. Tattha catūsu yonīsu aṇḍajajalābujā sattā yāva aṇḍakosaṁ vatthikosañca na bhindanti, tāva **sambhavesino** nāma. Aṇḍakosaṁ vatthikosañca bhinditvā bahi nikkhantā **bhūtā** nāma. Saṁsedajā opapātikā ca paṭhamacittakkhaṇe sambhavesino nāma. Dutiyacittakkhaṇato pabhuti bhūtā nāma. Yena yena vā iriyāpathena jāyanti, yāva te tato aññaṁ na pāpuṇanti, tāva sambhavesino nāma. Tato paraṁ bhūtā nāma.

Atha vā **bhūtā**ti jātā abhinibbattā, ye bhūtāyeva na puna bhavissantīti saṅkhyaṁ gacchanti, tesaṁ khīṇāsavānametaṁ adhivacanaṁ. Sambhavamesantīti **sambhavesino.** Appahīnabhavasaṁyojanattā āyatimpi sambhavaṁ esantānaṁ sekkhaputhujjanānametaṁ adhivacanaṁ. Evaṁ sabbathāpi imehi dvīhi padehi sabbasatte pariyādiyati. **Vā**saddo cettha sampiṇḍanattho, tasmā bhūtānañca sambhavesīnañcāti ayamattho veditabbo.

Ṭhitiyāti ṭhitatthaṁ. **Anuggahāyā**ti anuggahatthaṁ upakāratthaṁ. Vacanabhedo cesa, attho pana dvinnampi padānaṁ ekoyeva. Atha vā **ṭhitiyā**ti tassa tassa sattassa uppannadhammānaṁ anuppabandhavasena avicchedāya. **Anuggahāyā**ti anuppannānaṁ uppādāya. Ubhopi cetāni bhūtānaṁ ṭhitiyā ceva anuggahāya ca. Sambhavesīnaṁ vā ṭhitiyā ceva anuggahāya cāti evaṁ ubhayattha daṭṭhabbāni. **Kabaḷīkāro āhāro**ti kabaḷaṁ katvā ajjhoharitabbato kabaḷīkāro āhāro, odanakummāsādivatthukāya ojāyetaṁ adhivacanaṁ. **Oḷāriko vā sukhumo vā**ti vatthu-oḷārikatāya oḷāriko, vatthusukhumatāya sukhumo. Sabhāvena pana sukhumarūpapariyāpannattā kabaḷīkāro āhāro sukhumova hoti. Sāpi cassa vatthuto oḷārikatā sukhumatā ca upādāyupādāya veditabbā.

Kumbhīlānañhi āhāraṁ upādāya morānaṁ āhāro sukhumo. Kumbhīlā kira pāsāṇe gilanti. Te ca nesaṁ kucchippattāva vilīyanti. Morā sappavicchikādipāṇe khādanti. Morānaṁ pana āhāraṁ upādāya taracchānaṁ āhāro sukhumo. Te kira tivassachaḍḍitāni visāṇāni ceva aṭṭhīni ca khādanti. Tāni ca nesaṁ kheḷena temitamatteneva kandamūlaṁ

ဘူတာနံ ဝါ သတ္တာနန္တိအာဒီသု **ဘူတာ**တိ သဉ္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ။ **သမ္ဘဝေသီနန္တိ** ယေ သမ္ဘဝံ ဇာတိံ နိဗ္ဗတ္တိံ ဧသန္တိ ဂဝေသန္တိ။ တတ္ထ စတူသု ယောနီသု အဏ္ဍဇဇလာဗုဇာ သတ္တာ ယာဝ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိကောသဉ္စ န ဘိန္ဒန္တိ၊ တာဝ **သမ္ဘဝေသိနော** နာမ။ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိကောသဉ္စ ဘိန္ဒိတွာ ဗဟိ နိက္ခန္တာ **ဘူတာ** နာမ။ သံသေဒဇာ ဩပပါတိကာ စ ပဌမစိတ္တက္ခဏေ သမ္ဘဝေသိနော နာမ။ ဒုတိယစိတ္တက္ခဏတော ပဘုတိ ဘူတာ နာမ။ ယေန ယေန ဝါ ဣရိယာပထေန ဇာယန္တိ၊ ယာဝ တေ တတော အညံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ သမ္ဘဝေသိနော နာမ။ တတော ပရံ ဘူတာ နာမ။

အထ ဝါ **ဘူတာ**တိ ဇာတာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ၊ ယေ ဘူတာယေဝ န ပုန ဘဝိဿန္တီတိ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ခီဏာသဝါနမေတံ အဓိဝစနံ။ သမ္ဘဝမေသန္တီတိ **သမ္ဘဝေသိနော**။ အပ္ပဟီနဘဝသံယောဇနတ္တာ အာယတိမ္ပိ သမ္ဘဝံ ဧသန္တာနံ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ သဗ္ဗသတ္တေ ပရိယာဒိယတိ။ **ဝါ**သဒ္ဒေါ စေတ္ထ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ တသ္မာ ဘူတာနဉ္စ သမ္ဘဝေသီနဉ္စာတိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဌိတိယာတိ ဌိတတ္ထံ။ **အနုဂ္ဂဟာယာ**တိ အနုဂ္ဂဟတ္ထံ ဥပကာရတ္ထံ။ ဝစနဘေဒေါ စေသ၊ အတ္ထော ပန ဒွိန္နမ္ပိ ပဒါနံ ဧကောယေဝ။ အထ ဝါ **ဌိတိယာ**တိ တဿ တဿ သတ္တဿ ဥပ္ပန္နဓမ္မာနံ အနုပ္ပဗန္ဓဝသေန အဝိစ္ဆေဒါယ။ **အနုဂ္ဂဟာယာ**တိ အနုပ္ပန္နာနံ ဥပ္ပါဒါယ။ ဥဘောပိ စေတာနိ ဘူတာနံ ဌိတိယာ စေဝ အနုဂ္ဂဟာယ စ။ သမ္ဘဝေသီနံ ဝါ ဌိတိယာ စေဝ အနုဂ္ဂဟာယ စာတိ ဧဝံ ဥဘယတ္ထ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ **ကဗဠီကာရော အာဟာရော**တိ ကဗဠံ ကတွာ အဇ္ဈောဟရိတဗ္ဗတော ကဗဠီကာရော အာဟာရော၊ ဩဒနကုမ္မာသာဒိဝတ္ထုကာယ ဩဇာယေတံ အဓိဝစနံ။ **ဩဠာရိကော ဝါ သုခုမော ဝါ**တိ ဝတ္ထုဩဠာရိကတာယ ဩဠာရိကော၊ ဝတ္ထုသုခုမတာယ သုခုမော။ သဘာဝေန ပန သုခုမရူပပရိယာပန္နတ္တာ ကဗဠီကာရော အာဟာရော သုခုမောဝ ဟောတိ။ သာပိ စဿ ဝတ္ထုတော ဩဠာရိကတာ သုခုမတာ စ ဥပါဒါယုပါဒါယ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကုမ္ဘီလာနဉှိ အာဟာရံ ဥပါဒါယ မောရာနံ အာဟာရော သုခုမော။ ကုမ္ဘီလာ ကိရ ပါသာဏေ ဂိလန္တိ။ တေ စ နေသံ ကုစ္ဆိပ္ပတ္တာဝ ဝိလီယန္တိ။ မောရာ သပ္ပဝိစ္ဆိကာဒိပါဏေ ခါဒန္တိ။ မောရာနံ ပန အာဟာရံ ဥပါဒါယ တရစ္ဆာနံ အာဟာရော သုခုမော။ တေ ကိရ တိဝဿဆဍ္ဍိတာနိ ဝိသာဏာနိ စေဝ အဋ္ဌီနိ စ ခါဒန္တိ။ တာနိ စ နေသံ ခေဠေန တေမိတမတ္တေနေဝ ကန္ဒမူလံ

viya mudukāni honti. Taracchānampi āhāraṁ upādāya hatthīnaṁ āhāro sukhumo. Tepi nānārukkhasākhāyo khādanti. Hatthīnaṁ āhārato gavayagokaṇṇamigādīnaṁ āhāro sukhumo. Te kira nissārāni nānārukkhapaṇṇādīni khādanti. Tesampi āhārato gunnaṁ āhāro sukhumo. Te[1] allasukkhatiṇāni khādanti. Tesaṁ[2] āhārato sasānaṁ āhāro sukhumo. Sasānaṁ āhārato sakuṇānaṁ āhāro sukhumo. Sakuṇānaṁ āhārato paccantavāsīnaṁ āhāro sukhumo. Paccantavāsīnaṁ āhārato gāmabhojakānaṁ āhāro sukhumo. Gāmabhojakānaṁ āhārato rājarājamahāmattānaṁ āhāro sukhumo. Tesampi āhārato cakkavattino āhāro sukhumo. Cakkavattino āhārato bhummadevānaṁ āhāro sukhumo. Bhummadevānaṁ āhārato Cātumahārājikānaṁ āhāro sukhumo. Evaṁ yāva Paranimmitavasavattīnaṁ āhāro vitthāretabbo, tesaṁ āhāro sukhumotveva niṭṭhaṁ patto.

Ettha ca oḷārike vatthusmiṁ ojā parittā hoti dubbalā, sukhume balavatī. Tathā hi ekapattapūrampi yāguṁ pivato muhutteneva jighacchito hoti, yaṁkiñcideva khāditukāmo. Sappiṁ pana pasaṭamattaṁ pivitvā divasaṁ abhottukāmo hoti. Tattha vatthu parissamaṁ vinodeti, na pana sakkoti pāletuṁ. Ojā pāleti, na sakkoti parissamaṁ vinodetuṁ. Dve pana ekato hutvā parissamaṁ ceva vinodenti pālenti cāti.

Phasso dutiyoti cakkhusamphassādi chabbidhopi phasso etesu catūsu āhāresu dutiyo āhāroti veditabbo. Desanānayo eva cesa. Tasmā iminā nāma kāraṇena dutiyo vā tatiyo vāti idamettha na gavesitabbaṁ. **Manosañcetanā**ti cetanā eva vuccati. **Viññāṇan**ti yaṁkiñci cittaṁ.

Etthāha, yadi paccayaṭṭho āhāraṭṭho, atha kasmā aññesupi sattānaṁ paccayesu vijjamānesu imeyeva cattāro vuttāti. Vuccate,

1. Tā (Sī) 2. Tāsaṁ (Sī)

ဝိယ မုဒုကာနိ ဟောန္တိ။ တရစ္ဆာနမ္ပိ အာဟာရံ ဥပါဒါယ ဟတ္ထီနံ အာဟာရော သုခုမော။ တေပိ နာနာရုက္ခသာခါယော ခါဒန္တိ။ ဟတ္ထီနံ အာဟာရတော ဂဝယဂေါကဏ္ဏမိဂါဒီနံ အာဟာရော သုခုမော။ တေ ကိရ နိဿာရာနိ နာနာရုက္ခပဏ္ဏာဒီနိ ခါဒန္တိ။ တေသမ္ပိ အာဟာရတော ဂုန္နံ အာဟာရော သုခုမော။ တေ[1] အလ္လသုက္ခတိဏာနိ ခါဒန္တိ။ တေသံ[2] အာဟာရတော သသာနံ အာဟာရော သုခုမော။ သသာနံ အာဟာရတော သကုဏာနံ အာဟာရော သုခုမော။ သကုဏာနံ အာဟာရတော ပစ္စန္တဝါသီနံ အာဟာရော သုခုမော။ ပစ္စန္တဝါသီနံ အာဟာရတော ဂါမဘောဇကာနံ အာဟာရော သုခုမော။ ဂါမဘောဇကာနံ အာဟာရတော ရာဇရာဇမဟာမတ္တာနံ အာဟာရော သုခုမော။ တေသမ္ပိ အာဟာရတော စက္ကဝတ္တိနော အာဟာရော သုခုမော။ စက္ကဝတ္တိနော အာဟာရတော ဘုမ္မဒေဝါနံ အာဟာရော သုခုမော။ ဘုမ္မဒေဝါနံ အာဟာရတော စာတုမဟာရာဇိကာနံ အာဟာရော သုခုမော။ ဧဝံ ယာဝ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီနံ အာဟာရော ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗော၊ တေသံ အာဟာရော သုခုမောတွေဝ နိဋ္ဌံ ပတ္တော။

ဧတ္ထ စ ဩဠာရိကေ ဝတ္ထုသ္မိံ ဩဇာ ပရိတ္တာ ဟောတိ ဒုဗ္ဗလာ၊ သုခုမေ ဗလဝတီ။ တထာ ဟိ ဧကပတ္တပူရမ္ပိ ယာဂုံ ပိဝတော မုဟုတ္တေနေဝ ဇိဃစ္ဆိတော ဟောတိ၊ ယံကိဉ္စိဒေဝ ခါဒိတုကာမော။ သပ္ပိံ ပန ပသဋမတ္တံ ပိဝိတွာ ဒိဝသံ အဘောတ္တုကာမော ဟောတိ။ တတ္ထ ဝတ္ထု ပရိဿမံ ဝိနောဒေတိ၊ န ပန သက္ကောတိ ပါလေတုံ။ ဩဇာ ပါလေတိ၊ န သက္ကောတိ ပရိဿမံ ဝိနောဒေတုံ။ ဒွေ ပန ဧကတော ဟုတွာ ပရိဿမံ စေဝ ဝိနောဒေန္တိ ပါလေန္တိ စာတိ။

ဖဿော ဒုတိယောတိ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိ ဆဗ္ဗိဓောပိ ဖဿော ဧတေသု စတူသု အာဟာရေသု ဒုတိယော အာဟာရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒေသနာနယော ဧဝ စေသ။ တသ္မာ ဣမိနာ နာမ ကာရဏေန ဒုတိယော ဝါ တတိယော ဝါတိ ဣဒမေတ္ထ န ဂဝေသိတဗ္ဗံ။ **မနောသဉ္စေတနာ**တိ စေတနာ ဧဝ ဝုစ္စတိ။ **ဝိညာဏ**န္တိ ယံကိဉ္စိ စိတ္တံ။

ဧတ္ထာဟ၊ ယဒိ ပစ္စယဋ္ဌော အာဟာရဋ္ဌော၊ အထ ကသ္မာ အညေသုပိ သတ္တာနံ ပစ္စယေသု ဝိဇ္ဇမာနေသု ဣမေယေဝ စတ္တာရော ဝုတ္တာတိ။ ဝုစ္စတေ၊

၁-တာ (သီ) ၂-တာသံ (သီ)

ajjhattikasantatiyā visesapaccayattā. Visesapaccayo hi kabaḷīkārāhārabhakkhānaṁ sattānaṁ rūpakāyassa kabaḷīkāro āhāro. Nāmakāye vedanāya phasso, viññāṇassa manosañcetanā, nāmarūpassa viññāṇaṁ. Yathāha—

> “Seyyathāpi bhikkhave ayaṁ kāyo āhāraṭṭhitiko, āhāraṁ paṭicca tiṭṭhati, anāhāro no tiṭṭhati. Tathā phassapaccayā vedanā, saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ, viññāṇapaccayā nāmarūpan”ti.

Ko panettha āhāro, kiṁ āharatīti. Kabaḷīkārāhāro ojaṭṭhamakarūpāni āharati. Phassāhāro tisso vedanā, manosañcetanāhāro tayo bhave, viññāṇāhāro paṭisandhināmarūpanti.

Kathaṁ? Kabaḷīkārāhāro tāva mukhe ṭhapitamattoyeva aṭṭha rūpāni samuṭṭhāpeti. Dantavicuṇṇitaṁ pana ajjhoharīyamānaṁ ekekaṁ sitthaṁ aṭṭhaṭṭha rūpāni samuṭṭhāpetiyeva, evaṁ ojaṭṭhamakarūpāni āharati.

Phassāhāro pana sukhavedaniyo phasso uppajjamāno sukhavedanaṁ āharati, tathā dukkhavedaniyo dukkhaṁ, adukkhamasukhavedaniyo adukkhamasukhanti evaṁ sabbathāpi phassāhāro tisso vedanā āharati.

Manosañcetanāhāro kāmabhavūpagaṁ kammaṁ kāmabhavaṁ āharati, rūpārūpabhavūpagāni taṁ taṁ bhavaṁ. Evaṁ sabbathāpi manosañcetanāhāro tayo bhave āharati.

Viññāṇāhāro pana ye ca paṭisandhikkhaṇe taṁsampayuttakā tayo khandhā, yāni ca tisantativasena tiṁsarūpāni uppajjanti, sahajātādipaccayanayena tāni āharatīti vuccati. Evaṁ viññāṇāhāro paṭisandhināmarūpaṁ āharatīti.

Ettha ca manosañcetanāhāro tayo bhave āharatīti sāsavā kusalākusalacetanāva vuttā. Viññāṇaṁ paṭisandhināmarūpaṁ āharatīti paṭisandhiviññāṇameva vuttaṁ. Avisesena pana taṁsampayuttataṁsamuṭṭhānadhammānaṁ āharaṇatopete **āhārā**ti veditabbā.

အဇ္ဈတ္တိကသန္တတိယာ ဝိသေသပစ္စယတ္တာ။ ဝိသေသပစ္စယော ဟိ ကဗဠီကာရာဟာရဘက္ခာနံ သတ္တာနံ ရူပကာယဿ ကဗဠီကာရော အာဟာရော။ နာမကာယေ ဝေဒနာယ ဖဿော၊ ဝိညာဏဿ မနောသဉ္စေတနာ၊ နာမရူပဿ ဝိညာဏံ။ ယထာဟ—

> “သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ အယံ ကာယော အာဟာရဋ္ဌိတိကော၊ အာဟာရံ ပဋိစ္စ တိဋ္ဌတိ၊ အနာဟာရော နော တိဋ္ဌတိ။ တထာ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ၊ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ”န္တိ။

ကော ပနေတ္ထ အာဟာရော၊ ကိံ အာဟရတီတိ။ ကဗဠီကာရာဟာရော ဩဇဋ္ဌမကရူပါနိ အာဟရတိ။ ဖဿာဟာရော တိဿော ဝေဒနာ၊ မနောသဉ္စေတနာဟာရော တယော ဘဝေ၊ ဝိညာဏာဟာရော ပဋိသန္ဓိနာမရူပန္တိ။

ကထံ? ကဗဠီကာရာဟာရော တာဝ မုခေ ဌပိတမတ္တောယေဝ အဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဒန္တဝိစုဏ္ဏိတံ ပန အဇ္ဈောဟရီယမာနံ ဧကေကံ သိတ္ထံ အဋ္ဌဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိယေဝ၊ ဧဝံ ဩဇဋ္ဌမကရူပါနိ အာဟရတိ။

ဖဿာဟာရော ပန သုခဝေဒနိယော ဖဿော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သုခဝေဒနံ အာဟရတိ၊ တထာ ဒုက္ခဝေဒနိယော ဒုက္ခံ၊ အဒုက္ခမသုခဝေဒနိယော အဒုက္ခမသုခန္တိ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ဖဿာဟာရော တိဿော ဝေဒနာ အာဟရတိ။

မနောသဉ္စေတနာဟာရော ကာမဘဝူပဂံ ကမ္မံ ကာမဘဝံ အာဟရတိ၊ ရူပါရူပဘဝူပဂါနိ တံ တံ ဘဝံ။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ မနောသဉ္စေတနာဟာရော တယော ဘဝေ အာဟရတိ။

ဝိညာဏာဟာရော ပန ယေ စ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ တံသမ္ပယုတ္တကာ တယော ခန္ဓာ၊ ယာနိ စ တိသန္တတိဝသေန တိံသရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သဟဇာတာဒိပစ္စယနယေန တာနိ အာဟရတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ဝိညာဏာဟာရော ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ အာဟရတီတိ။

ဧတ္ထ စ မနောသဉ္စေတနာဟာရော တယော ဘဝေ အာဟရတီတိ သာသဝါ ကုသလာကုသလစေတနာဝ ဝုတ္တာ။ ဝိညာဏံ ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ အာဟရတီတိ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏမေဝ ဝုတ္တံ။ အဝိသေသေန ပန တံသမ္ပယုတ္တတံသမုဋ္ဌာနဓမ္မာနံ အာဟရဏတောပေတေ **အာဟာရာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

Etesu catūsu āhāresu kabaḷīkārāhāro upatthambhento āhārakiccaṁ sādheti. Phasso phusantoyeva. Manosañcetanā āyūhamānāva. Viññāṇaṁ vijānantameva.

Kathaṁ? Kabaḷīkārāhāro hi upatthambhentoyeva kāyaṭṭhapanena sattānaṁ ṭhitiyā hoti. Kammajanitopi hi ayaṁ kāyo kabaḷīkārāhārena upatthambhito dasapi vassāni vassasatampi yāva āyuparimāṇaṁ tiṭṭhati. Yathā kiṁ? Yathā mātuyā janitopi dārako dhātiyā thaññādīni pāyetvā posīyamānova ciraṁ tiṭṭhati, yathā cupatthambhena upatthambhitagehaṁ. Vuttampi cetaṁ—

> “Yathā mahārāja gehe patante aññena dārunā upatthambhenti, aññena dārunā upatthambhitaṁ santaṁ evaṁ taṁ gehaṁ na patati, evameva kho mahārāja ayaṁ kāyo āhāraṭṭhitiko, āhāraṁ paṭicca tiṭṭhatī”ti.

Evaṁ kabaḷīkāro āhāro upatthambhento āhārakiccaṁ sādheti. Evaṁ sādhentopi ca kabaḷīkāro āhāro dvinnaṁ rūpasantatīnaṁ paccayo hoti āhārasamuṭṭhānassa ca upādinnassa ca. Kammajānaṁ anupālako hutvā paccayo hoti. Āhārasamuṭṭhānānaṁ janako hutvā paccayo hoti.

Phasso pana sukhādivatthubhūtaṁ ārammaṇaṁ phusantoyeva sukhādivedanāpavattanena sattānaṁ ṭhitiyā hoti. Manosañcetanā kusalākusalakammavasena āyūhamānāyeva bhavamūlanipphādanato sattānaṁ ṭhitiyā hoti. Viññāṇaṁ vijānantameva nāmarūpappavattanena sattānaṁ ṭhitiyā hoti.

Evaṁ upatthambhanādivasena āhārakiccaṁ sādhayamānesu panetesu cattāri bhayāni daṭṭhabbāni. Seyyathidaṁ, kabaḷīkārāhāre nikantiyeva bhayaṁ, phasse upagamanameva, manosañcetanāya āyūhanameva, viññāṇe abhinipātoyeva bhayanti. Kiṁ kāraṇā? Kabaḷīkārāhāre hi nikantiṁ katvā sītādīnaṁ purekkhatā sattā āhāratthāya muddāgaṇanādikammāni karontā anappakaṁ dukkhaṁ nigacchanti. Ekacce ca imasmiṁ

ဧတေသု စတူသု အာဟာရေသု ကဗဠီကာရာဟာရော ဥပတ္ထမ္ဘေန္တော အာဟာရကိစ္စံ သာဓေတိ။ ဖဿော ဖုသန္တောယေဝ။ မနောသဉ္စေတနာ အာယူဟမာနာဝ။ ဝိညာဏံ ဝိဇာနန္တမေဝ။

ကထံ? ကဗဠီကာရာဟာရော ဟိ ဥပတ္ထမ္ဘေန္တောယေဝ ကာယဋ္ဌပနေန သတ္တာနံ ဌိတိယာ ဟောတိ။ ကမ္မဇနိတောပိ ဟိ အယံ ကာယော ကဗဠီကာရာဟာရေန ဥပတ္ထမ္ဘိတော ဒသပိ ဝဿာနိ ဝဿသတမ္ပိ ယာဝ အာယုပရိမာဏံ တိဋ္ဌတိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ မာတုယာ ဇနိတောပိ ဒါရကော ဓာတိယာ ထညာဒီနိ ပါယေတွာ ပေါသီယမာနောဝ စိရံ တိဋ္ဌတိ၊ ယထာ စုပတ္ထမ္ဘေန ဥပတ္ထမ္ဘိတဂေဟံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> “ယထာ မဟာရာဇ ဂေဟေ ပတန္တေ အညေန ဒါရုနာ ဥပတ္ထမ္ဘေန္တိ၊ အညေန ဒါရုနာ ဥပတ္ထမ္ဘိတံ သန္တံ ဧဝံ တံ ဂေဟံ န ပတတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ အယံ ကာယော အာဟာရဋ္ဌိတိကော၊ အာဟာရံ ပဋိစ္စ တိဋ္ဌတီ”တိ။

ဧဝံ ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဥပတ္ထမ္ဘေန္တော အာဟာရကိစ္စံ သာဓေတိ။ ဧဝံ သာဓေန္တောပိ စ ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဒွိန္နံ ရူပသန္တတီနံ ပစ္စယော ဟောတိ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဿ စ ဥပါဒိန္နဿ စ။ ကမ္မဇာနံ အနုပါလကော ဟုတွာ ပစ္စယော ဟောတိ။ အာဟာရသမုဋ္ဌာနာနံ ဇနကော ဟုတွာ ပစ္စယော ဟောတိ။

ဖဿော ပန သုခါဒိဝတ္ထုဘူတံ အာရမ္မဏံ ဖုသန္တောယေဝ သုခါဒိဝေဒနာပဝတ္တနေန သတ္တာနံ ဌိတိယာ ဟောတိ။ မနောသဉ္စေတနာ ကုသလာကုသလကမ္မဝသေန အာယူဟမာနာယေဝ ဘဝမူလနိပ္ဖာဒနတော သတ္တာနံ ဌိတိယာ ဟောတိ။ ဝိညာဏံ ဝိဇာနန္တမေဝ နာမရူပပ္ပဝတ္တနေန သတ္တာနံ ဌိတိယာ ဟောတိ။

ဧဝံ ဥပတ္ထမ္ဘနာဒိဝသေန အာဟာရကိစ္စံ သာဓယမာနေသု ပနေတေသု စတ္တာရိ ဘယာနိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ သေယျထိဒံ၊ ကဗဠီကာရာဟာရေ နိကန္တိယေဝ ဘယံ၊ ဖဿေ ဥပဂမနမေဝ၊ မနောသဉ္စေတနာယ အာယူဟနမေဝ၊ ဝိညာဏေ အဘိနိပါတောယေဝ ဘယန္တိ။ ကိံ ကာရဏာ? ကဗဠီကာရာဟာရေ ဟိ နိကန္တိံ ကတွာ သီတာဒီနံ ပုရေက္ခတာ သတ္တာ အာဟာရတ္ထာယ မုဒ္ဒါဂဏနာဒိကမ္မာနိ ကရောန္တာ အနပ္ပကံ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆန္တိ။ ဧကစ္စေ စ ဣမသ္မိံ

sāsane pabbajitvāpi vejjakammādikāya anesanāya āhāraṁ pariyesantā diṭṭhepi dhamme gārayhā honti. Samparāyepi tassa saṅghāṭipi ādittā sampajjalitāti-ādinā Lakkhaṇasaṁyutte vuttanayena samaṇapetā honti. Imināva tāva kāraṇena kabaḷīkārāhāre nikantiyeva bhayanti veditabbā.

Phassaṁ upagacchantāpi phassassādino paresaṁ rakkhitagopitesu dārādīsu bhaṇḍesu aparajjhanti. Te saha bhaṇḍena bhaṇḍasāmikā gahetvā khaṇḍākhaṇḍikaṁ vā chinditvā saṅkārakūṭesu chaḍḍenti. Rañño vā niyyātenti. Tato ne rājā vividhā kammakāraṇā kārāpeti. Kāyassa ca bhedā duggati nesaṁ pāṭikaṅkhā hoti. Iti phassassādamūlakaṁ diṭṭhadhammikampi samparāyikampi bhayaṁ sabbamāgatameva[1] hoti. Iminā kāraṇena phassāhāre upagamanameva bhayanti veditabbaṁ.

Kusalākusalakammāyūhaneneva pana tammūlakaṁ tīsu bhavesu bhayaṁ sabbamāgataṁyeva hoti. Iminā kāraṇena manosañcetanāhāre āyūhanameva bhayanti veditabbaṁ.

Paṭisandhiviññāṇañca yasmiṁ yasmiṁ ṭhāne abhinipatati, tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne paṭisandhināmarūpaṁ gahetvāva nibbattati, tasmiṁ ca nibbatte sabbabhayāni nibbattāniyeva honti, tammūlakattāti, iminā kāraṇena viññāṇāhāre abhinipātoyeva bhayanti veditabbo.

Evaṁ sabhayesu pana imesu āhāresu Sammāsambuddho kabaḷīkārāhāre nikantipariyādānatthaṁ "seyyathāpi bhikkhave dve jāyampatikā"ti-ādinā[2] nayena **puttamaṁsūpamaṁ** desesi. Phassāhāre nikantipariyādānatthaṁ "seyyathāpi bhikkhave gāvī niccammā"ti-ādinā nayena **niccammagāvūpamaṁ** desesi. Manosañcetanāhāre nikantipariyādānatthaṁ "seyyathāpi bhikkhave aṅgārakāsū"ti-ādinā nayena **aṅgārakāsūpamaṁ** desesi. Viññāṇāhāre nikantipariyādānatthaṁ "seyyathāpi bhikkhave coraṁ āgucārin"ti-ādinā nayena **sattisatāhatūpamaṁ** desesi.

Tatrāyaṁ bhūtamatthaṁ katvā saṅkhepato atthayojanā, dve kira jāyampatikā puttaṁ gahetvā parittena pātheyyena yojanasatikaṁ

1. Samāgatameva (Syā) 2. Saṁ 1. 322 piṭṭhe.

သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာပိ ဝေဇ္ဇကမ္မာဒိကာယ အနေသနာယ အာဟာရံ ပရိယေသန္တာ ဒိဋ္ဌေပိ ဓမ္မေ ဂါရယှာ ဟောန္တိ။ သမ္ပရာယေပိ တဿ သင်္ဃာဋိပိ အာဒိတ္တာ သမ္ပဇ္ဇလိတာတိအာဒိနာ လက္ခဏသံယုတ္တေ ဝုတ္တနယေန သမဏပေတာ ဟောန္တိ။ ဣမိနာဝ တာဝ ကာရဏေန ကဗဠီကာရာဟာရေ နိကန္တိယေဝ ဘယန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဖဿံ ဥပဂစ္ဆန္တာပိ ဖဿဿာဒိနော ပရေသံ ရက္ခိတဂေါပိတေသု ဒါရာဒီသု ဘဏ္ဍေသု အပရဇ္ဈန္တိ။ တေ သဟ ဘဏ္ဍေန ဘဏ္ဍသာမိကာ ဂဟေတွာ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဝါ ဆိန္ဒိတွာ သင်္ကာရကူဋေသု ဆဍ္ဍေန္တိ။ ရညော ဝါ နိယျာတေန္တိ။ တတော နေ ရာဇာ ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ ကာရာပေတိ။ ကာယဿ စ ဘေဒါ ဒုဂ္ဂတိ နေသံ ပါဋိကင်္ခါ ဟောတိ။ ဣတိ ဖဿဿာဒမူလကံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကမ္ပိ သမ္ပရာယိကမ္ပိ ဘယံ သဗ္ဗမာဂတမေဝ[1] ဟောတိ။ ဣမိနာ ကာရဏေန ဖဿာဟာရေ ဥပဂမနမေဝ ဘယန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကုသလာကုသလကမ္မာယူဟနေနေဝ ပန တမ္မူလကံ တီသု ဘဝေသု ဘယံ သဗ္ဗမာဂတံယေဝ ဟောတိ။ ဣမိနာ ကာရဏေန မနောသဉ္စေတနာဟာရေ အာယူဟနမေဝ ဘယန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဉ္စ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ဌာနေ အဘိနိပတတိ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ ဂဟေတွာဝ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တသ္မိံ စ နိဗ္ဗတ္တေ သဗ္ဗဘယာနိ နိဗ္ဗတ္တာနိယေဝ ဟောန္တိ, တမ္မူလကတ္တာတိ၊ ဣမိနာ ကာရဏေန ဝိညာဏာဟာရေ အဘိနိပါတောယေဝ ဘယန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ သဘယေသု ပန ဣမေသု အာဟာရေသု သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကဗဠီကာရာဟာရေ နိကန္တိပရိယာဒါနတ္ထံ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒွေ ဇာယမ္ပတိကာ"တိအာဒိနာ[2] နယေန **ပုတ္တမံသူပမံ** ဒေသေသိ။ ဖဿာဟာရေ နိကန္တိပရိယာဒါနတ္ထံ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဂါဝီ နိစ္စမ္မာ"တိအာဒိနာ နယေန **နိစ္စမ္မဂါဝူပမံ** ဒေသေသိ။ မနောသဉ္စေတနာဟာရေ နိကန္တိပရိယာဒါနတ္ထံ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ အင်္ဂါရကာသူ"တိအာဒိနာ နယေန **အင်္ဂါရကာသူပမံ** ဒေသေသိ။ ဝိညာဏာဟာရေ နိကန္တိပရိယာဒါနတ္ထံ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ စောရံ အာဂုစာရိ"န္တိအာဒိနာ နယေန **သတ္တိသတာဟတူပမံ** ဒေသေသိ။

တတြာယံ ဘူတမတ္ထံ ကတွာ သင်္ခေပတော အတ္ထယောဇနာ၊ ဒွေ ကိရ ဇာယမ္ပတိကာ ပုတ္တံ ဂဟေတွာ ပရိတ္တေန ပါထေယျေန ယောဇနသတိကံ

၁-သမာဂတမေဝ (သျာ) ၂-သံ ၁-၃၂၂ ပိဋ္ဌေ။

kantāramaggaṁ paṭipajjiṁsu. Tesaṁ paññāsa yojanāni gantvā pātheyyaṁ niṭṭhāsi. Te khuppipāsāturā viraḷacchāyāyaṁ nisīdiṁsu. Tato puriso bhariyaṁ āha “bhadde ito samantā paññāsa yojanāni gāmo vā nigamo vā natthi, tasmā yaṁ taṁ purisena kātabbaṁ bahumpi kasigorakkhādikammaṁ, na dāni sakkā taṁ mayā kātuṁ, ehi maṁ māretvā upaḍḍhamaṁsaṁ khāditvā upaḍḍhaṁ pātheyyaṁ katvā puttena saddhiṁ kantāraṁ nittharāhī”ti. Sāpi āha “sāmi mayā dāni yaṁ taṁ itthiyā kātabbaṁ bahumpi suttakantanādikammaṁ, taṁ kātuṁ na sakkā, ehi maṁ māretvā upaḍḍhamaṁsaṁ khāditvā upaḍḍhaṁ pātheyyaṁ katvā puttena saddhiṁ kantāraṁ nittharāhī”ti. Tato so taṁ[1] āha “bhadde mātugāmamaraṇena dvinnaṁ maraṇaṁ paññāyati. Na hi mando kumāro mātaraṁ vinā jīvituṁ sakkoti. Yadi pana mayaṁ jīvāma, puna dārakaṁ labheyyāma, handa dāni puttakaṁ māretvā maṁsaṁ gahetvā kantāraṁ nittharāmā”ti.

Tato mātā puttamāha “tāta pitu santikaṁ gacchāhī”ti. So agamāsi. Athassa pitā “mayā puttakaṁ posessāmīti kasigorakkhādīhi anappakaṁ dukkhamanubhūtaṁ, na sakkomi puttaṁ māretuṁ, tvaṁyeva tava puttakaṁ mārehī”ti vatvā “tāta mātusantikameva gacchāhī”ti āha. So agamāsi. Athassa mātāpi “mayā puttaṁ patthentiyā govatakukkuravatadevatāyācanādīhipi tāva anappakaṁ dukkhaṁ anubhūtaṁ, ko pana vādo kucchinā pariharantiyā, na sakkāhaṁ puttaṁ māretun”ti vatvā “tāta pitusantikaṁyeva gacchāhī”ti āha. Evaṁ so dvinnaṁ antarā gacchantoyeva mato. Te taṁ disvā paridevitvā pubbe vuttanayeneva maṁsāni gahetvā khādantā pakkamiṁsu. Tesaṁ so puttamaṁsāhāro navahi kāraṇehi paṭikūlattā neva davāya hoti na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, kevalaṁ antāranittharaṇatthāyeva hoti.

Katamehi navahi kāraṇehi paṭikūloti ce. Sajātimaṁsatāya ñātimaṁsatāya puttamaṁsatāya piyaputtamaṁsatāya taruṇamaṁsatāya āmakamaṁsatāya agorasamaṁsatāya[2] aloṇatāya adhūpitatāyāti. Tasmā yo bhikkhu kabaḷīkārāhāraṁ evaṁ puttamaṁsasadisaṁ

1. Puna so taṁ (Ka)
2. Agorasatāya (Ka Sī), agocaratāya (Ka sī), abhogamaṁsatāya (Syā)

ကန္တာရမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ တေသံ ပညာသ ယောဇနာနိ ဂန္တွာ ပါထေယျံ နိဋ္ဌာသိ။ တေ ခုပ္ပိပါသာတုရာ ဝိရဠစ္ဆာယာယံ နိသီဒိံသု။ တတော ပုရိသော ဘရိယံ အာဟ “ဘဒ္ဒေ ဣတော သမန္တာ ပညာသ ယောဇနာနိ ဂါမော ဝါ နိဂမော ဝါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ယံ တံ ပုရိသေန ကာတဗ္ဗံ ဗဟုမ္ပိ ကသိဂေါရက္ခာဒိကမ္မံ၊ န ဒါနိ သက္ကာ တံ မယာ ကာတုံ၊ ဧဟိ မံ မာရေတွာ ဥပဍ္ဎမံသံ ခါဒိတွာ ဥပဍ္ဎံ ပါထေယျံ ကတွာ ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ ကန္တာရံ နိတ္ထရာဟီ”တိ။ သာပိ အာဟ “သာမိ မယာ ဒါနိ ယံ တံ ဣတ္ထိယာ ကာတဗ္ဗံ ဗဟုမ္ပိ သုတ္တကန္တနာဒိကမ္မံ၊ တံ ကာတုံ န သက္ကာ၊ ဧဟိ မံ မာရေတွာ ဥပဍ္ဎမံသံ ခါဒိတွာ ဥပဍ္ဎံ ပါထေယျံ ကတွာ ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ ကန္တာရံ နိတ္ထရာဟီ”တိ။ တတော သော တံ[1] အာဟ “ဘဒ္ဒေ မာတုဂါမမရဏေန ဒွိန္နံ မရဏံ ပညာယတိ။ န ဟိ မန္ဒော ကုမာရော မာတရံ ဝိနာ ဇီဝိတုံ သက္ကောတိ။ ယဒိ ပန မယံ ဇီဝါမ၊ ပုန ဒါရကံ လဘေယျာမ၊ ဟန္ဒ ဒါနိ ပုတ္တကံ မာရေတွာ မံသံ ဂဟေတွာ ကန္တာရံ နိတ္ထရာမာ”တိ။

တတော မာတာ ပုတ္တမာဟ “တာတ ပိတု သန္တိကံ ဂစ္ဆာဟီ”တိ။ သော အဂမာသိ။ အထဿ ပိတာ “မယာ ပုတ္တကံ ပေါသေဿာမီတိ ကသိဂေါရက္ခာဒီဟိ အနပ္ပကံ ဒုက္ခမနုဘူတံ၊ န သက္ကောမိ ပုတ္တံ မာရေတုံ၊ တွံယေဝ တဝ ပုတ္တကံ မာရေဟီ”တိ ဝတွာ “တာတ မာတုသန္တိကမေဝ ဂစ္ဆာဟီ”တိ အာဟ။ သော အဂမာသိ။ အထဿ မာတာပိ “မယာ ပုတ္တံ ပတ္ထေန္တိယာ ဂေါဝတကုက္ကုရဝတဒေဝတာယာစနာဒီဟိပိ တာဝ အနပ္ပကံ ဒုက္ခံ အနုဘူတံ၊ ကော ပန ဝါဒေါ ကုစ္ဆိနာ ပရိဟရန္တိယာ၊ န သက္ကာဟံ ပုတ္တံ မာရေတု”န္တိ ဝတွာ “တာတ ပိတုသန္တိကံယေဝ ဂစ္ဆာဟီ”တိ အာဟ။ ဧဝံ သော ဒွိန္နံ အန္တရာ ဂစ္ဆန္တောယေဝ မတော။ တေ တံ ဒိသွာ ပရိဒေဝိတွာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ မံသာနိ ဂဟေတွာ ခါဒန္တာ ပက္ကမိံသု။ တေသံ သော ပုတ္တမံသာဟာရော နဝဟိ ကာရဏေဟိ ပဋိကူလတ္တာ နေဝ ဒဝါယ ဟောတိ န မဒါယ န မဏ္ဍနာယ န ဝိဘူသနာယ၊ ကေဝလံ ကန္တာရနိတ္ထရဏတ္ထာယေဝ ဟောတိ။

ကတမေဟိ နဝဟိ ကာရဏေဟိ ပဋိကူလောတိ စေ။ သဇာတိမံသတာယ ဉာတိမံသတာယ ပုတ္တမံသတာယ ပိယပုတ္တမံသတာယ တရုဏမံသတာယ အာမကမံသတာယ အဂေါရသမံသတာယ[2] အလောဏတာယ အဓူပိတတာယာတိ။ တသ္မာ ယော ဘိက္ခု ကဗဠီကာရာဟာရံ ဧဝံ ပုတ္တမံသသဒိသံ

၁-ပုန သော တံ (က)
၂-အဂေါရသတာယ (က-သီ)၊ အဂေါစရတာယ (က-သီ)၊ အဘောဂမံသတာယ (သျာ)

passati, so tattha nikantiṁ pariyādiyati, ayaṁ tāva **puttamaṁsūpamāyaṁ** atthayojanā.

Niccammagāvūpamāyaṁ pana yathā sā gāvī gīvato yāva khurā, tāva cammaṁ uddāletvā muttā yaṁ yadeva nissāya tiṭṭhati, tattha pāṇakehi khajjamānā dukkhassevādhikaraṇaṁ hoti, evaṁ phassopi yaṁ yadeva vatthuṁ ārammaṇaṁ vā nissāya tiṭṭhati, taṁtaṁvatthārammaṇasambhavassa vedayitadukkhassa adhikaraṇameva hoti. Tasmā yo bhikkhu phassāhāraṁ evaṁ niccammagāvisadisaṁ passati, so tattha nikantiṁ pariyādiyati, ayaṁ **niccammagāvūpamāyaṁ** atthayojanā.

Aṅgārakāsūpamāyaṁ pana yathā sā aṅgārakāsu, evaṁ mahāpariḷāhaṭṭhena tayo bhavā. Yathā nānābāhāsu gahetvā tattha upakaḍḍhakā[1] dve purisā, evaṁ bhavesu upakaḍḍhanaṭṭhena manosañcetanā. Tasmā yo bhikkhu manosañcetanāhāraṁ evaṁ aṅgārakāsūpakaḍḍhakapurisasadisaṁ passati, so tattha nikantiṁ pariyādiyati, ayaṁ **aṅgārakāsūpamāyaṁ** atthayojanā.

Sattisatāhatūpamāyaṁ pana yena so puriso pubbaṇhasamaye sattisatena haññati, tamassa sarīre vaṇamukhasataṁ katvā antarā aṭṭhatvā vinivijjhitvā aparabhāgeyeva patati, evaṁ itarāni dve sattisatāni, evamassa patitokāse apatitvā apatitvā gatāhi sattīhi sabbasarīraṁ chiddāvachiddameva hoti, tassa ekavaṇamukhepi uppannassa dukkhassa pamāṇaṁ natthi, ko pana vādo tīsu vaṇamukhasatesu. Tattha sattinipātakālo viya paṭisandhiviññāṇanibbattakālo. Vaṇamukhajananaṁ viya khandhajananaṁ. Vaṇamukhesu dukkhavedanuppādo viya jātesu khandhesu vaṭṭamūlakanānāvidhadukkhuppādo. Aparo nayo, āgucārī puriso viya paṭisandhiviññāṇaṁ. Tassa sattighātehi uppannavaṇamukhāni viya viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ. Vaṇamukhapaccayā tassa purisassa kakkhaḷadukkhuppādo viya nāmarūpapaccayā viññāṇassa dvattiṁsakammakāraṇa-aṭṭhanavutirogādivasena nānappakārakadukkhuppādo daṭṭhabbo. Tasmā yo bhikkhu viññāṇāhāraṁ evaṁ sattisatāhatasadisaṁ passati, so tattha nikantiṁ pariyādiyati, ayaṁ **sattisatāhatūpamāyaṁ** atthayojanā.

---

1. Upakaḍḍhantā (Syā, Ka)

ပဿတိ၊ သော တတ္ထ နိကန္တိံ ပရိယာဒိယတိ၊ အယံ တာဝ **ပုတ္တမံသူပမာယံ** အတ္ထယောဇနာ။

နိစ္စမ္မဂါဝူပမာယံ ပန ယထာ သာ ဂါဝီ ဂီဝတော ယာဝ ခုရာ၊ တာဝ စမ္မံ ဥဒ္ဒါလေတွာ မုတ္တာ ယံ ယဒေဝ နိဿာယ တိဋ္ဌတိ၊ တတ္ထ ပါဏကေဟိ ခဇ္ဇမာနာ ဒုက္ခဿေဝါဓိကရဏံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဖဿောပိ ယံ ယဒေဝ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ဝါ နိဿာယ တိဋ္ဌတိ၊ တံတံဝတ္ထာရမ္မဏသမ္ဘဝဿ ဝေဒယိတဒုက္ခဿ အဓိကရဏမေဝ ဟောတိ။ တသ္မာ ယော ဘိက္ခု ဖဿာဟာရံ ဧဝံ နိစ္စမ္မဂါဝိသဒိသံ ပဿတိ၊ သော တတ္ထ နိကန္တိံ ပရိယာဒိယတိ၊ အယံ **နိစ္စမ္မဂါဝူပမာယံ** အတ္ထယောဇနာ။

အင်္ဂါရကာသူပမာယံ ပန ယထာ သာ အင်္ဂါရကာသု၊ ဧဝံ မဟာပရိဠာဟဋ္ဌေန တယော ဘဝါ။ ယထာ နာနာဗာဟာသု ဂဟေတွာ တတ္ထ ဥပကဍ္ဎကာ[1] ဒွေ ပုရိသာ၊ ဧဝံ ဘဝေသု ဥပကဍ္ဎနဋ္ဌေန မနောသဉ္စေတနာ။ တသ္မာ ယော ဘိက္ခု မနောသဉ္စေတနာဟာရံ ဧဝံ အင်္ဂါရကာသူပကဍ္ဎကပုရိသသဒိသံ ပဿတိ၊ သော တတ္ထ နိကန္တိံ ပရိယာဒိယတိ၊ အယံ **အင်္ဂါရကာသူပမာယံ** အတ္ထယောဇနာ။

သတ္တိသတာဟတူပမာယံ ပန ယေန သော ပုရိသော ပုဗ္ဗဏှသမယေ သတ္တိသတေန ဟညတိ၊ တမဿ သရီရေ ဝဏမုခသတံ ကတွာ အန္တရာ အဋ္ဌတွာ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ အပရဘာဂေယေဝ ပတတိ၊ ဧဝံ ဣတရာနိ ဒွေ သတ္တိသတာနိ၊ ဧဝမဿ ပတိတောကာသေ အပတိတွာ အပတိတွာ ဂတာဟိ သတ္တီဟိ သဗ္ဗသရီရံ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒမေဝ ဟောတိ၊ တဿ ဧကဝဏမုခေပိ ဥပ္ပန္နဿ ဒုက္ခဿ ပမာဏံ နတ္ထိ၊ ကော ပန ဝါဒေါ တီသု ဝဏမုခသတေသု။ တတ္ထ သတ္တိနိပါတကာလော ဝိယ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏနိဗ္ဗတ္တကာလော။ ဝဏမုခဇနနံ ဝိယ ခန္ဓဇနနံ။ ဝဏမုခေသု ဒုက္ခဝေဒနုပ္ပါဒေါ ဝိယ ဇာတေသု ခန္ဓေသု ဝဋ္ဋမူလကနာနာဝိဓဒုက္ခုပ္ပါဒေါ။ အပရော နယော၊ အာဂုစာရီ ပုရိသော ဝိယ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏံ။ တဿ သတ္တိဃာတေဟိ ဥပ္ပန္နဝဏမုခါနိ ဝိယ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ။ ဝဏမုခပစ္စယာ တဿ ပုရိသဿ ကက္ခဠဒုက္ခုပ္ပါဒေါ ဝိယ နာမရူပပစ္စယာ ဝိညာဏဿ ဒွတ္တိံသကမ္မကာရဏအဋ္ဌနဝုတိရောဂါဒိဝသေန နာနပ္ပကာရကဒုက္ခုပ္ပါဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ ယော ဘိက္ခု ဝိညာဏာဟာရံ ဧဝံ သတ္တိသတာဟတသဒိသံ ပဿတိ၊ သော တတ္ထ နိကန္တိံ ပရိယာဒိယတိ၊ အယံ **သတ္တိသတာဟတူပမာယံ** အတ္ထယောဇနာ။

၁-ဥပကဍ္ဎန္တာ (သျာ၊ က)

So evaṁ imesu āhāresu nikantiṁ pariyādiyanto cattāropi āhāre parijānāti, yesu pariññātesu sabbampi pariññātaṁ vatthu pariññātameva hoti. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

“Kabaḷīkāre bhikkhave āhāre pariññāte pañcakāmaguṇiko rāgo pariññāto hoti. Pañcakāmaguṇike rāge pariññāte natthi taṁ saṁyojanaṁ, yena saṁyojanena saṁyutto ariyasāvako puna imaṁ lokaṁ āgaccheyya. Phasse bhikkhave āhāre pariññāte tisso vedanā pariññātā honti. Tīsu vedanāsu pariññātāsu ariyasāvakassa natthi kiñci uttarikaraṇīyanti vadāmi. Manosañcetanāya bhikkhave āhāre pariññāte tisso taṇhā pariññātā honti. Tīsu taṇhāsu pariññātāsu ariyasāvakassa natthi kiñci uttarikaraṇīyanti vadāmi. Viññāṇe bhikkhave āhāre pariññāte nāmarūpaṁ pariññātaṁ hoti. Nāmarūpe pariññāte ariyasāvakassa natthi kiñci uttarikaraṇīyanti vadāmī”ti[1].

Taṇhāsamudayā āhārasamudayoti purimataṇhāsamudayā paṭisandhikānaṁ āhārānaṁ samudayo nibbatto hotīti attho. Kathaṁ? Paṭisandhikkhaṇe hi tisantativasena uppannasamatiṁsarūpabbhantare jātā ojā atthi, ayaṁ taṇhāpaccayā nibbatto upādinnakakabaḷīkārāhāro. Paṭisandhicittasampayuttā pana phassacetanā sayañca cittaṁ viññāṇanti ime taṇhāpaccayā nibbattā upādinnakaphassamanosañcetanā viññāṇāhārāti. Evaṁ tāva purimataṇhāsamudayā paṭisandhikānaṁ āhārānaṁ samudayo veditabbo. Yasmā panidha upādinnakāpi anupādinnakāpi āhārā missetvā kathitā, tasmā anupādinnakānampi evaṁ taṇhāsamudayā āhārasamudayo veditabbo. Aṭṭhalobhasahagatacittasamuṭṭhitesu hi rūpesu ojā atthi, ayaṁ sahajātataṇhāpaccayā nibbatto anupādinnakakabaḷīkārāhāro. Lobhasahagatacittasampayuttā pana phassacetanā sayañca cittaṁ viññāṇanti ime taṇhāpaccayā nibbattā anupādinnakaphassamanosañcetanā viññāṇāhārāti.

1. Saṁ 1. 323 piṭṭhādīsu.

သော ဧဝံ ဣမေသု အာဟာရေသု နိကန္တိံ ပရိယာဒိယန္တော စတ္တာရောပိ အာဟာရေ ပရိဇာနာတိ၊ ယေသု ပရိညာတေသု သဗ္ဗမ္ပိ ပရိညာတံ ဝတ္ထု ပရိညာတမေဝ ဟောတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

“ကဗဠီကာရေ ဘိက္ခဝေ အာဟာရေ ပရိညာတေ ပဉ္စကာမဂုဏိကော ရာဂေါ ပရိညာတော ဟောတိ။ ပဉ္စကာမဂုဏိကေ ရာဂေ ပရိညာတေ နတ္ထိ တံ သံယောဇနံ၊ ယေန သံယောဇနေန သံယုတ္တော အရိယသာဝကော ပုန ဣမံ လောကံ အာဂစ္ဆေယျ။ ဖဿေ ဘိက္ခဝေ အာဟာရေ ပရိညာတေ တိဿော ဝေဒနာ ပရိညာတာ ဟောန္တိ။ တီသု ဝေဒနာသု ပရိညာတာသု အရိယသာဝကဿ နတ္ထိ ကိဉ္စိ ဥတ္တရိကရဏီယန္တိ ဝဒါမိ။ မနောသဉ္စေတနာယ ဘိက္ခဝေ အာဟာရေ ပရိညာတေ တိဿော တဏှာ ပရိညာတာ ဟောန္တိ။ တီသု တဏှာသု ပရိညာတာသု အရိယသာဝကဿ နတ္ထိ ကိဉ္စိ ဥတ္တရိကရဏီယန္တိ ဝဒါမိ။ ဝိညာဏေ ဘိက္ခဝေ အာဟာရေ ပရိညာတေ နာမရူပံ ပရိညာတံ ဟောတိ။ နာမရူပေ ပရိညာတေ အရိယသာဝကဿ နတ္ထိ ကိဉ္စိ ဥတ္တရိကရဏီယန္တိ ဝဒါမီ”တိ[၁]။

တဏှာသမုဒယာ အာဟာရသမုဒယောတိ ပုရိမတဏှာသမုဒယာ ပဋိသန္ဓိကာနံ အာဟာရာနံ သမုဒယော နိဗ္ဗတ္တော ဟောတီတိ အတ္ထော။ ကထံ? ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဟိ တိသန္တတိဝသေန ဥပ္ပန္နသမတိံသရူပဗ္ဘန္တရေ ဇာတာ ဩဇာ အတ္ထိ၊ အယံ တဏှာပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တော ဥပါဒိန္နကကဗဠီကာရာဟာရော။ ပဋိသန္ဓိစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ပန ဖဿစေတနာ သယဉ္စ စိတ္တံ ဝိညာဏန္တိ ဣမေ တဏှာပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တာ ဥပါဒိန္နကဖဿမနောသဉ္စေတနာ ဝိညာဏာဟာရာတိ။ ဧဝံ တာဝ ပုရိမတဏှာသမုဒယာ ပဋိသန္ဓိကာနံ အာဟာရာနံ သမုဒယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မာ ပနိဓ ဥပါဒိန္နကာပိ အနုပါဒိန္နကာပိ အာဟာရာ မိဿေတွာ ကထိတာ၊ တသ္မာ အနုပါဒိန္နကာနမ္ပိ ဧဝံ တဏှာသမုဒယာ အာဟာရသမုဒယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဋ္ဌလောဘသဟဂတစိတ္တသမုဋ္ဌိတေသု ဟိ ရူပေသု ဩဇာ အတ္ထိ၊ အယံ သဟဇာတတဏှာပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တော အနုပါဒိန္နကကဗဠီကာရာဟာရော။ လောဘသဟဂတစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ပန ဖဿစေတနာ သယဉ္စ စိတ္တံ ဝိညာဏန္တိ ဣမေ တဏှာပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တာ အနုပါဒိန္နကဖဿမနောသဉ္စေတနာ ဝိညာဏာဟာရာတိ။

၁-သံ ၁-၃၂၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Taṇhānirodhā āhāranirodhoti imissā upādinnakānañca anupādinnakānañca āhārānaṁ paccayabhūtāya taṇhāya nirodhena āhāranirodho paññāyati. Sesaṁ vuttanayameva. Ayaṁ pana viseso, idha cattāripi saccāni sarūpeneva vuttāni. Yathā ca idha, evaṁ ito uttarimpi sabbavāresūti. Tasmā sabbattha asaṁmuyhantena saccāni uddharitabbāni. Sabbavāresu ca “ettāvatāpi kho āvuso”ti idaṁ desanāniyyātanaṁ tattha tattha desitadhammavasena yojetabbaṁ. Tassa idha tāva ayaṁ yojanā. **Ettāvatāpī**ti imāya āhāradesanāya vuttamanasikārappaṭivedhavasenāpīti vuttaṁ hoti. Esa nayo sabbatthāpi.

Āhāravāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Saccavāravaṇṇanā

91. Idāni “sādhāvuso”ti purimanayeneva therassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā te bhikkhū uttarimpi pañhaṁ pucchiṁsu. Thero ca nesaṁ aññenapi pariyāyena byākāsi. Esa nayo ito paresupi sabbavāresu. Tasmā ito paraṁ evarūpāni vacanāni anāmasitvā yena yena pariyāyena byākaroti, tassa tasseva atthaṁ vaṇṇayissāma. Imassa pana vārassa saṅkhepadesanāyaṁ **dukkhañca pajānātī**ti ettha **dukkhan**ti dukkhasaccaṁ. Vitthāradesanāyaṁ pana yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge Saccaniddese vuttamevāti.

Saccavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Jarāmaraṇavāravaṇṇanā

92. Ito paraṁ paṭiccasamuppādavasena desanā hoti. Tattha jarāmaraṇavāre tāva **tesaṁ tesan**ti ayaṁ saṅkhepato anekesaṁ sattānaṁ sādhāraṇaniddesoti ñātabbo. Yā Devadattassa jarā, yā Somadattassa jarāti evañhi divasampi kathentassa neva sattā

တဏှာနိရောဓာ အာဟာရနိရောဓောတိ ဣမိဿာ ဥပါဒိန္နကာနဉ္စ အနုပါဒိန္နကာနဉ္စ အာဟာရာနံ ပစ္စယဘူတာယ တဏှာယ နိရောဓေန အာဟာရနိရောဓော ပညာယတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော၊ ဣဓ စတ္တာရိပိ သစ္စာနိ သရူပေနေဝ ဝုတ္တာနိ။ ယထာ စ ဣဓ၊ ဧဝံ ဣတော ဥတ္တရိမ္ပိ သဗ္ဗဝါရေသူတိ။ တသ္မာ သဗ္ဗတ္ထ အသံမုယှန္တေန သစ္စာနိ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာနိ။ သဗ္ဗဝါရေသု စ “ဧတ္တာဝတာပိ ခေါ အာဝုသော”တိ ဣဒံ ဒေသနာနိယျာတနံ တတ္ထ တတ္ထ ဒေသိတဓမ္မဝသေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ တဿ ဣဓ တာဝ အယံ ယောဇနာ။ **ဧတ္တာဝတာပီ**တိ ဣမာယ အာဟာရဒေသနာယ ဝုတ္တမနသိကာရပ္ပဋိဝေဓဝသေနာပီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထာပိ။

အာဟာရဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

သစ္စဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၁။ ဣဒါနိ “သာဓာဝုသော”တိ ပုရိမနယေနေဝ ထေရဿ ဘာသိတံ အဘိနန္ဒိတွာ အနုမောဒိတွာ တေ ဘိက္ခူ ဥတ္တရိမ္ပိ ပဉှံ ပုစ္ဆိံသု။ ထေရော စ နေသံ အညေနပိ ပရိယာယေန ဗျာကာသိ။ ဧသ နယော ဣတော ပရေသုပိ သဗ္ဗဝါရေသု။ တသ္မာ ဣတော ပရံ ဧဝရူပါနိ ဝစနာနိ အနာမသိတွာ ယေန ယေန ပရိယာယေန ဗျာကရောတိ၊ တဿ တဿေဝ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယိဿာမ။ ဣမဿ ပန ဝါရဿ သင်္ခေပဒေသနာယံ **ဒုက္ခဉ္စ ပဇာနာတီ**တိ ဧတ္ထ **ဒုက္ခန္တိ** ဒုက္ခသစ္စံ။ ဝိတ္ထာရဒေသနာယံ ပန ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သစ္စနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တမေဝါတိ။

သစ္စဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဇရာမရဏဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၂။ ဣတော ပရံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝသေန ဒေသနာ ဟောတိ။ တတ္ထ ဇရာမရဏဝါရေ တာဝ **တေသံ တေသန္တိ** အယံ သင်္ခေပတော အနေကေသံ သတ္တာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသောတိ ဉာတဗ္ဗော။ ယာ ဒေဝဒတ္တဿ ဇရာ၊ ယာ သောမဒတ္တဿ ဇရာတိ ဧဝဉှိ ဒိဝသမ္ပိ ကထေန္တဿ နေဝ သတ္တာ

pariyādānaṁ gacchanti. Imehi pana dvīhi padehi na koci satto apariyādinno hoti. Tasmā vuttaṁ “ayaṁ saṅkhepato anekesaṁ sattānaṁ sādhāraṇaniddeso”ti.

Tamhi tamhīti ayaṁ gatijātivasena anekesaṁ nikāyānaṁ sādhāraṇaniddeso. **Sattanikāye**ti sādhāraṇaniddesena niddiṭṭhassa sarūpanidassanaṁ. **Jarā jīraṇatā**ti-ādīsu pana **jarā**ti sabhāvaniddeso. **Jīraṇatā**ti ākāraniddeso. **Khaṇḍiccan**ti-ādayo kālātikkame kiccaniddesā. Pacchimā dve pakatiniddesā. Ayañhi **jarā**ti iminā padena sabhāvato dīpitā, tenassāyaṁ sabhāvaniddeso. **Jīraṇatā**ti iminā ākārato. Tenassāyaṁ ākāraniddeso. **Khaṇḍiccan**ti iminā kālātikkame dantanakhānaṁ khaṇḍitabhāvakaraṇakiccato. **Pāliccan**ti iminā kesalomānaṁ palitabhāvakaraṇakiccato. **Valittacatā**ti iminā maṁsaṁ milāpetvā tace valittabhāvakaraṇakiccato dīpitā. Tenassā ime **khaṇḍiccan**ti-ādayo tayo kālātikkame kiccaniddesā. Te hi imesaṁ vikārānaṁ dassanavasena pākaṭībhūtā pākaṭajarā dassitā. Yatheva hi udakassa vā aggino vā vātassa vā tiṇarukkhādīnaṁ saṁbhaggapalibhaggatāya vā jhāmatāya vā gatamaggo pākaṭo hoti, na ca so gatamaggo tāneva udakādīni, evameva jarāya dantādīsu khaṇḍiccādivasena gatamaggo pākaṭo, cakkhuṁ ummīletvāpi gayhati. Na ca khaṇḍiccādīneva[1] jarā, na hi jarā cakkhuviññeyyā hoti.

Āyuno saṁhāni indriyānaṁ paripākoti imehi pana padehi kālātikkameyeva abhibyattatāya āyukkhayacakkhādi-indriyaparipākasaññitāya pakatiyā dīpitā. Tenassime pacchimā dve pakatiniddesāti veditabbā.

Tattha yasmā jaraṁ pattassa āyu hāyati, tasmā jarā “āyuno saṁhānī”ti phalūpacārena vuttā. Yasmā ca daharakāle suppasannāni sukhumampi attano visayaṁ sukheneva gaṇhanasamatthāni cakkhādīni indriyāni jaraṁ pattassa paripakkāni āluḷitāni avisadāni oḷārikampi attano visayaṁ gahetuṁ asamatthāni honti, tasmā “indriyānaṁ paripāko”tipi

1. Na ca khaṇḍiccādivasena (Syā)

ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဣမေဟိ ပန ဒွီဟိ ပဒေဟိ န ကောစိ သတ္တော အပရိယာဒိန္နော ဟောတိ။ တသ္မာ ဝုတ္တံ “အယံ သင်္ခေပတော အနေကေသံ သတ္တာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသော”တိ။

တမှိ တမှီတိ အယံ ဂတိဇာတိဝသေန အနေကေသံ နိကာယာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသော။ **သတ္တနိကာယေ**တိ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌဿ သရူပနိဒဿနံ။ **ဇရာ ဇီရဏတာ**တိအာဒီသု ပန **ဇရာ**တိ သဘာဝနိဒ္ဒေသော။ **ဇီရဏတာ**တိ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ **ခဏ္ဍိစ္စန္တိ**အာဒယော ကာလာတိက္ကမေ ကိစ္စနိဒ္ဒေသာ။ ပစ္ဆိမာ ဒွေ ပကတိနိဒ္ဒေသာ။ အယဉှိ **ဇရာ**တိ ဣမိနာ ပဒေန သဘာဝတော ဒီပိတာ၊ တေနဿာယံ သဘာဝနိဒ္ဒေသော။ **ဇီရဏတာ**တိ ဣမိနာ အာကာရတော။ တေနဿာယံ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ **ခဏ္ဍိစ္စန္တိ** ဣမိနာ ကာလာတိက္ကမေ ဒန္တနခါနံ ခဏ္ဍိတဘာဝကရဏကိစ္စတော။ **ပါလိစ္စန္တိ** ဣမိနာ ကေသလောမာနံ ပလိတဘာဝကရဏကိစ္စတော။ **ဝလိတ္တစတာ**တိ ဣမိနာ မံသံ မိလာပေတွာ တစေ ဝလိတ္တဘာဝကရဏကိစ္စတော ဒီပိတာ။ တေနဿာ ဣမေ **ခဏ္ဍိစ္စန္တိ**အာဒယော တယော ကာလာတိက္ကမေ ကိစ္စနိဒ္ဒေသာ။ တေ ဟိ ဣမေသံ ဝိကာရာနံ ဒဿနဝသေန ပါကဋီဘူတာ ပါကဋဇရာ ဒဿိတာ။ ယထေဝ ဟိ ဥဒကဿ ဝါ အဂ္ဂိနော ဝါ ဝါတဿ ဝါ တိဏရုက္ခာဒီနံ သံဘဂ္ဂပလိဘဂ္ဂတာယ ဝါ ဈာမတာယ ဝါ ဂတမဂ္ဂေါ ပါကဋော ဟောတိ၊ န စ သော ဂတမဂ္ဂေါ တာနေဝ ဥဒကာဒီနိ၊ ဧဝမေဝ ဇရာယ ဒန္တာဒီသု ခဏ္ဍိစ္စာဒိဝသေန ဂတမဂ္ဂေါ ပါကဋော၊ စက္ခုံ ဥမ္မီလေတွာပိ ဂယှတိ။ န စ ခဏ္ဍိစ္စာဒီနေဝ[၁] ဇရာ၊ န ဟိ ဇရာ စက္ခုဝိညေယျာ ဟောတိ။

အာယုနော သံဟာနိ ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကောတိ ဣမေဟိ ပန ပဒေဟိ ကာလာတိက္ကမေယေဝ အဘိဗျတ္တတာယ အာယုက္ခယစက္ခာဒိဣန္ဒြိယပရိပါကသညိတာယ ပကတိယာ ဒီပိတာ။ တေနဿိမေ ပစ္ဆိမာ ဒွေ ပကတိနိဒ္ဒေသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ ယသ္မာ ဇရံ ပတ္တဿ အာယု ဟာယတိ၊ တသ္မာ ဇရာ “အာယုနော သံဟာနီ”တိ ဖလူပစာရေန ဝုတ္တာ။ ယသ္မာ စ ဒဟရကာလေ သုပ္ပသန္နာနိ သုခုမမ္ပိ အတ္တနော ဝိသယံ သုခေနေဝ ဂဏှနသမတ္ထာနိ စက္ခာဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဇရံ ပတ္တဿ ပရိပက္ကာနိ အာလုဠိတာနိ အဝိသဒါနိ ဩဠာရိကမ္ပိ အတ္တနော ဝိသယံ ဂဟေတုံ အသမတ္ထာနိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ “ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကော”တိပိ

၁-န စ ခဏ္ဍိစ္စာဒိဝသေန (သျာ)

phalūpacāreneva vuttā. Sā panāyaṁ evaṁ niddiṭṭhā sabbāpi jarā pākaṭā paṭicchannāti duvidhā hoti.

Tattha dantādīsu khaṇḍabhāvādidassanato rūpadhammesu jarā **pākaṭajarā** nāma. Arūpadhammesu pana tādisassa vikārassa adassanato **paṭicchannajarā** nāma. Tattha yvāyaṁ khaṇḍādibhāvo dissati, so tādisānaṁ dantādīnaṁ suviññeyyattā vaṇṇoyeva, taṁ cakkhunā disvā manodvārena cintetvā “ime dantā jarāya pahaṭā”ti jaraṁ jānāti udakaṭṭhāne baddhāni gosīsādīni oloketvā heṭṭhā udakassa atthibhāvaṁ jānanaṁ viya. Puna avīci savīcīti evampi duvidhā hoti. Tattha maṇi kanakarajata pavāḷasūriyādīnaṁ mandadasakādīsu pāṇīnaṁ viya pupphaphalapallavādīsu ca apāṇīnaṁ viya antarantarā vaṇṇavisesādīnaṁ duviññeyyattā jarā **avīcijarā** nāma, nirantarajarāti attho. Tato aññesu pana yathāvuttesu antarantarā vaṇṇavisesādīnaṁ suviññeyyattā jarā **savīcijarā** nāmāti veditabbā.

Ito paraṁ **tesaṁ tesan**ti-ādi vuttanayeneva veditabbaṁ. **Cuti cavanatā**ti-ādīsu pana **cutī**ti cavanakavasena vuccati, ekacatupañcakkhandhānaṁ sāmaññavacanametaṁ. **Cavanatā**ti bhāvavacanena lakkhaṇanidassanaṁ. **Bhedo**ti cutikkhandhānaṁ bhaṅguppattiparidīpanaṁ[1]. **Antaradhānan**ti ghaṭasseva bhinnassa bhinnānaṁ cutikkhandhānaṁ yena kenaci pariyāyena ṭhānābhāvaparidīpanaṁ. **Maccu maraṇan**ti maccusaṅkhātaṁ maraṇaṁ. Tena **samucchedamaraṇā**dīni nisedheti. **Kālo** nāma antako, tassa kiriyāti **kālakiriyā.** Etena lokasammutiyā maraṇaṁ dīpeti.

Idāni paramatthena dīpetuṁ **khandhānaṁ bhedo**ti-ādimāha. Paramatthena hi khandhāyeva bhijjanti, na satto nāma koci marati. Khandhesu pana bhijjamānesu satto marati, bhinnesu matoti vohāro hoti.

Ettha ca catuvokāravasena khandhānaṁ bhedo, ekavokāravasena kaḷevarassa nikkhepo. Catuvokāravasena vā khandhānaṁ bhedo, sesadvayavasena kaḷevarassa nikkhepo veditabbo. Kasmā? Bhavadvayepi rūpakāyasaṅkhātassa kaḷevarassa sambhavato. Atha vā yasmā ca cātumahārājikādīsu khandhā bhijjanteva, na kiñci nikkhipanti[2], tasmā tesaṁ

1. Bhaṅgappattiparidīpanaṁ (?) 2. Nikkhipati (Ka)

ဖလူပစာရေနေဝ ဝုတ္တာ။ သာ ပနာယံ ဧဝံ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ သဗ္ဗာပိ ဇရာ ပါကဋာ ပဋိစ္ဆန္နာတိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။

တတ္ထ ဒန္တာဒီသု ခဏ္ဍဘာဝါဒိဒဿနတော ရူပဓမ္မေသု ဇရာ **ပါကဋဇရာ** နာမ။ အရူပဓမ္မေသု ပန တာဒိသဿ ဝိကာရဿ အဒဿနတော **ပဋိစ္ဆန္နဇရာ** နာမ။ တတ္ထ ယွာယံ ခဏ္ဍာဒိဘာဝေါ ဒိဿတိ၊ သော တာဒိသာနံ ဒန္တာဒီနံ သုဝိညေယျတ္တာ ဝဏ္ဏောယေဝ၊ တံ စက္ခုနာ ဒိသွာ မနောဒွါရေန စိန္တေတွာ “ဣမေ ဒန္တာ ဇရာယ ပဟဋာ”တိ ဇရံ ဇာနာတိ ဥဒကဋ္ဌာနေ ဗဒ္ဓါနိ ဂေါသီသာဒီနိ ဩလောကေတွာ ဟေဋ္ဌာ ဥဒကဿ အတ္ထိဘာဝံ ဇာနနံ ဝိယ။ ပုန အဝီစိ သဝီစီတိ ဧဝမ္ပိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထ မဏိကနကရဇတပဝါဠသူရိယာဒီနံ မန္ဒဒသကာဒီသု ပါဏီနံ ဝိယ ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါဒီသု စ အပါဏီနံ ဝိယ အန္တရန္တရာ ဝဏ္ဏဝိသေသာဒီနံ ဒုဝိညေယျတ္တာ ဇရာ **အဝီစိဇရာ** နာမ၊ နိရန္တရဇရာတိ အတ္ထော။ တတော အညေသု ပန ယထာဝုတ္တေသု အန္တရန္တရာ ဝဏ္ဏဝိသေသာဒီနံ သုဝိညေယျတ္တာ ဇရာ **သဝီစိဇရာ** နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣတော ပရံ **တေသံ တေသ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **စုတိ စဝနတာ**တိအာဒီသု ပန **စုတီ**တိ စဝနကဝသေန ဝုစ္စတိ၊ ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓာနံ သာမညဝစနမေတံ။ **စဝနတာ**တိ ဘာဝဝစနေန လက္ခဏနိဒဿနံ။ **ဘေဒေါ**တိ စုတိက္ခန္ဓာနံ ဘင်္ဂုပ္ပတ္တိပရိဒီပနံ[၁]။ **အန္တရဓာန**န္တိ ဃဋဿေဝ ဘိန္နဿ ဘိန္နာနံ စုတိက္ခန္ဓာနံ ယေန ကေနစိ ပရိယာယေန ဌာနာဘာဝပရိဒီပနံ။ **မစ္စု မရဏ**န္တိ မစ္စုသင်္ခါတံ မရဏံ။ တေန **သမုစ္ဆေဒမရဏာ**ဒီနိ နိသေဓေတိ။ **ကာလော** နာမ အန္တကော၊ တဿ ကိရိယာတိ **ကာလကိရိယာ**။ ဧတေန လောကသမ္မုတိယာ မရဏံ ဒီပေတိ။

ဣဒါနိ ပရမတ္ထေန ဒီပေတုံ **ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ**တိအာဒိမာဟ။ ပရမတ္ထေန ဟိ ခန္ဓာယေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ န သတ္တော နာမ ကောစိ မရတိ။ ခန္ဓေသု ပန ဘိဇ္ဇမာနေသု သတ္တော မရတိ၊ ဘိန္နေသု မတောတိ ဝေါဟာရော ဟောတိ။

ဧတ္ထ စ စတုဝေါကာရဝသေန ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ ဧကဝေါကာရဝသေန ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ။ စတုဝေါကာရဝသေန ဝါ ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ သေသဒွယဝသေန ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဘဝဒွယေပိ ရူပကာယသင်္ခါတဿ ကဠေဝရဿ သမ္ဘဝတော။ အထ ဝါ ယသ္မာ စ စာတုမဟာရာဇိကာဒီသု ခန္ဓာ ဘိဇ္ဇန္တေဝ၊ န ကိဉ္စိ နိက္ခိပန္တိ[၂]၊ တသ္မာ တေသံ

၁-ဘင်္ဂပ္ပတ္တိပရိဒီပနံ (?) ၂-နိက္ခိပတိ (က)

vasena khandhānaṁ bhedo, manussādīsu kaḷevarassa nikkhepo. Ettha ca kaḷevarassa nikkhepakāraṇato maraṇaṁ kaḷevarassa nikkhepoti vuttanti evamattho daṭṭhabbo.

Iti ayañca jarā idañca maraṇaṁ. Idaṁ vuccatāvusoti idaṁ ubhayampi ekato katvā jarāmaraṇanti kathīyati. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Jarāmaraṇavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Jātivāravaṇṇanā

93. Jātivāre **jāti sañjātī**ti-ādīsu jāyanaṭṭhena **jāti,** sā aparipuṇṇāyatanavasena yuttā. Sañjāyanaṭṭhena **sañjāti,** sā paripuṇṇāyatanavasena yuttā. Okkamanaṭṭhena **okkanti,** sā aṇḍajajalābujavasena yuttā. Te hi aṇḍakosañca vatthikosañca okkamantā[1] pavisantā viya paṭisandhiṁ gaṇhanti. Abhinibbattanaṭṭhena **abhinibbatti,** sā saṁsedaja-opapātikavasena yuttā, te hi pākaṭāyeva hutvā nibbattanti. Ayaṁ tāva vohāradesanā.

Idāni paramatthadesanā hoti. Khandhāyeva hi paramatthato pātubhavanti, na satto. Tattha ca **khandhānan**ti ekavokārabhave ekassa catuvokārabhave catunnaṁ pañcavokārabhave pañcannampi gahaṇaṁ veditabbaṁ. **Pātubhāvo**ti uppatti. **Āyatanānan**ti ettha tatra tatra uppajjamānāyatanavaseneva saṅgaho veditabbo. **Paṭilābho**ti santatiyaṁ pātubhāvoyeva. Pātubhavantāneva hi tāni paṭiladdhāni nāma honti. **Ayaṁ vuccatāvuso jātī**ti iminā padena vohārato paramatthato ca desitāya jātiyā nigamanaṁ karotīti. **Bhavasamudayā**ti ettha pana jātiyā paccayabhūto kammabhavo veditabbo. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Jātivāravaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Okkamanti okkamantā (Syā), okkantā (Ka)

ဝသေန ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ မနုဿာဒီသု ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ။ ဧတ္ထ စ ကဠေဝရဿ နိက္ခေပကာရဏတော မရဏံ ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါတိ ဝုတ္တန္တိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဣတိ အယဉ္စ ဇရာ ဣဒဉ္စ မရဏံ။ ဣဒံ ဝုစ္စတာဝုသောတိ ဣဒံ ဥဘယမ္ပိ ဧကတော ကတွာ ဇရာမရဏန္တိ ကထီယတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဇရာမရဏဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဇာတိဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၃။ ဇာတိဝါရေ **ဇာတိ သဉ္ဇာတီ**တိအာဒီသု ဇာယနဋ္ဌေန **ဇာတိ၊** သာ အပရိပုဏ္ဏာယတနဝသေန ယုတ္တာ။ သဉ္ဇာယနဋ္ဌေန **သဉ္ဇာတိ၊** သာ ပရိပုဏ္ဏာယတနဝသေန ယုတ္တာ။ ဩက္ကမနဋ္ဌေန **ဩက္ကန္တိ၊** သာ အဏ္ဍဇဇလာဗုဇဝသေန ယုတ္တာ။ တေ ဟိ အဏ္ဍကောသဉ္စ ဝတ္ထိကောသဉ္စ ဩက္ကမန္တာ[1] ပဝိသန္တာ ဝိယ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တိ။ အဘိနိဗ္ဗတ္တနဋ္ဌေန **အဘိနိဗ္ဗတ္တိ၊** သာ သံသေဒဇဩပပါတိကဝသေန ယုတ္တာ၊ တေ ဟိ ပါကဋာယေဝ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ အယံ တာဝ ဝေါဟာရဒေသနာ။

ဣဒါနိ ပရမတ္ထဒေသနာ ဟောတိ။ ခန္ဓာယေဝ ဟိ ပရမတ္ထတော ပါတုဘဝန္တိ၊ န သတ္တော။ တတ္ထ စ **ခန္ဓာန**န္တိ ဧကဝေါကာရဘဝေ ဧကဿ စတုဝေါကာရဘဝေ စတုန္နံ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဉ္စန္နမ္ပိ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပါတုဘာဝေါ**တိ ဥပ္ပတ္တိ။ **အာယတနာန**န္တိ ဧတ္ထ တတြ တတြ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယတနဝသေနေဝ သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပဋိလာဘော**တိ သန္တတိယံ ပါတုဘာဝေါယေဝ။ ပါတုဘဝန္တာနေဝ ဟိ တာနိ ပဋိလဒ္ဓါနိ နာမ ဟောန္တိ။ **အယံ ဝုစ္စတာဝုသော ဇာတီ**တိ ဣမိနာ ပဒေန ဝေါဟာရတော ပရမတ္ထတော စ ဒေသိတာယ ဇာတိယာ နိဂမနံ ကရောတီတိ။ **ဘဝသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ဇာတိယာ ပစ္စယဘူတော ကမ္မဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဇာတိဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဩက္ကမန္တိ ဩက္ကမန္တာ (သျာ)၊ ဩက္ကန္တာ (က)

Bhavavāravaṇṇanā

94. Bhavavāre **kāmabhavo**ti kammabhavo ca upapattibhavo ca. Tattha **kammabhavo** nāma kāmabhavūpagaṁ kammameva. Taṁ hi upapattibhavassa kāraṇattā "sukho Buddhānamuppādo[1], dukkho pāpassa uccayo"ti-ādīni[2] viya phalavohārena bhavoti vuttaṁ. **Upapattibhavo** nāma tena kammena nibbattaṁ upādinnakhandhapañcakaṁ. Tañhi tattha bhavatīti katvā **bhavo**ti vuttaṁ. Evaṁ sabbathāpi idaṁ kammañca upapatti ca ubhayampetamidha "kāmabhavo"ti vuttaṁ. Esa nayo **rūpārūpabhavesu. Upādānasamudayā**ti ettha pana upādānaṁ kusalakammabhavassa upanissayavaseneva paccayo hoti. Akusalakammabhavassa upanissayavasenapi sahajātādivasenapi. Upapattibhavassa pana sabbassāpi upanissayavaseneva. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Upādānavāravaṇṇanā

95. Upādānavāre **kāmupādānan**ti-ādīsu vatthukāmaṁ upādiyati etena, sayaṁ vā taṁ upādiyatīti **kāmupādānaṁ.** Kāmo ca so upādānañcāti vā kāmupādānaṁ. **Upādānan**ti daḷhaggahaṇaṁ vuccati. Daḷhattho hi ettha upasaddo "upāyāsa upakaṭṭhā"ti-ādīsu viya, pañcakāmaguṇikarāgassetaṁ adhivacanaṁ. Ayamettha saṅkhepo. Vitthārato panetaṁ "tattha katamaṁ kāmupādānaṁ, yo kāmesu kāmacchando"ti[3] vuttanayena veditabbaṁ.

Tathā diṭṭhi ca sā upādānañcāti **diṭṭhupādānaṁ.** Atha vā diṭṭhiṁ upādiyati, upādiyanti vā etena diṭṭhinti diṭṭhupādānaṁ ( )[4]. Upādiyati hi purimadiṭṭhiṁ uttaradiṭṭhi. Upādiyanti ca tāya diṭṭhiṁ. Yathāha "sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti-ādi[5], sīlabbatupādāna-attavādupādānavajjassa sabbadiṭṭhigatassetaṁ adhivacanaṁ. Ayamettha saṅkhepo. Vitthārato panetaṁ "tattha katamaṁ diṭṭhupādānaṁ natthi dinnan"ti[3] vuttanayena veditabbaṁ.

---

1. Khu 1. 42 Dhammapade. 2. Khu 1. 30 piṭṭhe.
3. Abhi 1. 241; Abhi 2. 389 piṭṭhādīsu.
4. (Sassato attā ca loko cāti-ādīsu hi purimadiṭṭhiṁ upādiyatīti tathā) (Syā)
5. Ma 3. 22 piṭṭhe.

ဘဝဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၄။ ဘဝဝါရေ **ကာမဘဝေါ**တိ ကမ္မဘဝေါ စ ဥပပတ္တိဘဝေါ စ။ တတ္ထ **ကမ္မဘဝေါ** နာမ ကာမဘဝူပဂံ ကမ္မမေဝ။ တံ ဟိ ဥပပတ္တိဘဝဿ ကာရဏတ္တာ “သုခေါ ဗုဒ္ဓါနမုပ္ပါဒေါ[၁]၊ ဒုက္ခော ပါပဿ ဥစ္စယော”တိအာဒီနိ[၂] ဝိယ ဖလဝေါဟာရေန ဘဝေါတိ ဝုတ္တံ။ **ဥပပတ္တိဘဝေါ** နာမ တေန ကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တံ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပဉ္စကံ။ တဉှိ တတ္ထ ဘဝတီတိ ကတွာ **ဘဝေါ**တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ဣဒံ ကမ္မဉ္စ ဥပပတ္တိ စ ဥဘယမ္ပေတမိဓ “ကာမဘဝေါ”တိ ဝုတ္တံ။ ဧသ နယော **ရူပါရူပဘဝေသု။ ဥပါဒါနသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ဥပါဒါနံ ကုသလကမ္မဘဝဿ ဥပနိဿယဝသေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ အကုသလကမ္မဘဝဿ ဥပနိဿယဝသေနပိ သဟဇာတာဒိဝသေနပိ။ ဥပပတ္တိဘဝဿ ပန သဗ္ဗဿာပိ ဥပနိဿယဝသေနေဝ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဥပါဒါနဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၅။ ဥပါဒါနဝါရေ **ကာမုပါဒါန**န္တိအာဒီသု ဝတ္ထုကာမံ ဥပါဒိယတိ ဧတေန, သယံ ဝါ တံ ဥပါဒိယတီတိ **ကာမုပါဒါနံ။** ကာမော စ သော ဥပါဒါနဉ္စာတိ ဝါ ကာမုပါဒါနံ။ **ဥပါဒါန**န္တိ ဒဠှဂ္ဂဟဏံ ဝုစ္စတိ။ ဒဠှတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဥပသဒ္ဒေါ “ဥပါယာသ ဥပကဋ္ဌာ”တိအာဒီသု ဝိယ၊ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရတော ပနေတံ “တတ္ထ ကတမံ ကာမုပါဒါနံ၊ ယော ကာမေသု ကာမစ္ဆန္ဒော”တိ[၃] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တထာ ဒိဋ္ဌိ စ သာ ဥပါဒါနဉ္စာတိ **ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ။** အထ ဝါ ဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတိ, ဥပါဒိယန္တိ ဝါ ဧတေန ဒိဋ္ဌိန္တိ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ( )[၄]။ ဥပါဒိယတိ ဟိ ပုရိမဒိဋ္ဌိံ ဥတ္တရဒိဋ္ဌိ။ ဥပါဒိယန္တိ စ တာယ ဒိဋ္ဌိံ။ ယထာဟ “သဿတော အတ္တာ စ လောကော စ၊ ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည”န္တိအာဒိ[၅]၊ သီလဗ္ဗတုပါဒါန-အတ္တဝါဒုပါဒါနဝဇ္ဇဿ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိဂတဿေတံ အဓိဝစနံ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရတော ပနေတံ “တတ္ထ ကတမံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ နတ္ထိ ဒိန္န”န္တိ[၃] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ခု ၁-၄၂-ဓမ္မပဒေ။ ၂-ခု ၁-၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၂၄၁၊ အဘိ ၂-၃၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-(သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာတိအာဒီသု ဟိ ပုရိမဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတီတိ တထာ) (သျာ)
၅-မ ၃-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

Tathā sīlabbataṁ upādiyanti etena, sayaṁ vā taṁ upādiyati, sīlabbatañca taṁ upādānañcāti vā **sīlabbatupādānaṁ.** Gosīlagovatādīni hi evaṁ suddhīti abhinivesato sayameva upādānāti ayamettha saṅkhepo. Vitthārato panetaṁ “tattha katamaṁ sīlabbatupādānaṁ, ito bahiddhā samaṇabrāhmaṇānaṁ sīlena suddhī”ti[1] vuttanayena veditabbaṁ.

Idāni vadanti etenāti **vādo.** Upādiyanti etenāti **upādānaṁ.** Kiṁ vadanti, upādiyanti vā? Attānaṁ. Attano vādupādānaṁ **attavādupādānaṁ.** Attavādamattameva vā attāti upādiyati etenāti attavādupādānaṁ, vīsativatthukāya sakkāyadiṭṭhiyā etaṁ adhivacanaṁ. Ayamettha saṅkhepo. Vitthārato panetaṁ “tattha katamaṁ attavādupādānaṁ, idha assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī”ti[1] vuttanayena veditabbaṁ.

Taṇhāsamudayāti ettha taṇhā kāmupādānassa upanissayavasena anantarasamanantaranatthivigatāsevanavasena vā paccayo. Avasesānaṁ pana sahajātādivasenāpi. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Taṇhāvāravaṇṇanā

96. Taṇhāvāre **rūpataṇhā -pa- dhammataṇhā**ti evaṁ cakkhudvārādīsu javanavīthiyaṁ pavattāya taṇhāya “seṭṭhiputto brāhmaṇaputto”ti evamādīsu pitito nāmaṁ viya pitisadisārammaṇato nāmaṁ. Ettha ca rūpārammaṇā taṇhā, rūpe taṇhāti **rūpataṇhā.** Sā kāmarāgabhāvena rūpaṁ assādentī pavattamānā **kāmataṇhā.** Sassatadiṭṭhisahagatarāgabhāvena rūpaṁ niccaṁ dhuvaṁ sassatanti evaṁ assādentī pavattamānā **bhavataṇhā.** Ucchedadiṭṭhisahagatarāgabhāvena rūpaṁ ucchijjati vinassati pecca na bhavissatīti evaṁ assādentī pavattamānā **vibhavataṇhā**ti evaṁ tividhā hoti. Yathā ca rūpataṇhā, tathā saddataṇhādayopīti etāni aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni[2] honti. Tāni ajjhattarūpādīsu aṭṭhārasa, bahiddhārūpādīsu aṭṭhārasāti chattiṁsa. Iti atītāni chattiṁsa, anāgatāni chattiṁsa, paccuppannāni chattiṁsāti aṭṭhasataṁ. “Ajjhattikassupādāya ‘asmī’ti

1. Abhi 1. 241; Abhi 2. 389 piṭṭhādīsu.
2. Taṇhānaṁ vicaritāni (Sī)

တထာ သီလဗ္ဗတံ ဥပါဒိယန္တိ ဧတေန၊ သယံ ဝါ တံ ဥပါဒိယတိ၊ သီလဗ္ဗတဉ္စ တံ ဥပါဒါနဉ္စာတိ ဝါ **သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ။** ဂေါသီလဂေါဝတာဒီနိ ဟိ ဧဝံ သုဒ္ဓီတိ အဘိနိဝေသတော သယမေဝ ဥပါဒါနာတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရတော ပနေတံ “တတ္ထ ကတမံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ၊ ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ သီလေန သုဒ္ဓီ”တိ[၁] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ ဝဒန္တိ ဧတေနာတိ **ဝါဒေါ။** ဥပါဒိယန္တိ ဧတေနာတိ **ဥပါဒါနံ။** ကိံ ဝဒန္တိ၊ ဥပါဒိယန္တိ ဝါ? အတ္တာနံ။ အတ္တနော ဝါဒုပါဒါနံ **အတ္တဝါဒုပါဒါနံ။** အတ္တဝါဒမတ္တမေဝ ဝါ အတ္တာတိ ဥပါဒိယတိ ဧတေနာတိ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ၊ ဝီသတိဝတ္ထုကာယ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရတော ပနေတံ “တတ္ထ ကတမံ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ၊ ဣဓ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော အရိယာနံ အဒဿာဝီ”တိ[၁] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တဏှာသမုဒယာတိ ဧတ္ထ တဏှာ ကာမုပါဒါနဿ ဥပနိဿယဝသေန အနန္တရသမနန္တရနတ္ထိဝိဂတာသေဝနဝသေန ဝါ ပစ္စယော။ အဝသေသာနံ ပန သဟဇာတာဒိဝသေနာပိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

တဏှာဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၆။ တဏှာဝါရေ **ရူပတဏှာ။ပ။ ဓမ္မတဏှာ**တိ ဧဝံ စက္ခုဒွါရာဒီသု ဇဝနဝီထိယံ ပဝတ္တာယ တဏှာယ “သေဋ္ဌိပုတ္တော ဗြာဟ္မဏပုတ္တော”တိ ဧဝမာဒီသု ပိတိတော နာမံ ဝိယ ပိတိသဒိသာရမ္မဏတော နာမံ။ ဧတ္ထ စ ရူပါရမ္မဏာ တဏှာ, ရူပေ တဏှာတိ **ရူပတဏှာ။** သာ ကာမရာဂဘာဝေန ရူပံ အဿာဒေန္တီ ပဝတ္တမာနာ **ကာမတဏှာ။** သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတရာဂဘာဝေန ရူပံ နိစ္စံ ဓုဝံ သဿတန္တိ ဧဝံ အဿာဒေန္တီ ပဝတ္တမာနာ **ဘဝတဏှာ။** ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတရာဂဘာဝေန ရူပံ ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ ဝိနဿတိ ပေစ္စ န ဘဝိဿတီတိ ဧဝံ အဿာဒေန္တီ ပဝတ္တမာနာ **ဝိဘဝတဏှာ**တိ ဧဝံ တိဝိဓာ ဟောတိ။ ယထာ စ ရူပတဏှာ၊ တထာ သဒ္ဒတဏှာဒယောပီတိ ဧတာနိ အဋ္ဌာရသ တဏှာဝိစရိတာနိ[၂] ဟောန္တိ။ တာနိ အဇ္ဈတ္တရူပါဒီသု အဋ္ဌာရသ, ဗဟိဒ္ဓါရူပါဒီသု အဋ္ဌာရသာတိ ဆတ္တိံသ။ ဣတိ အတီတာနိ ဆတ္တိံသ, အနာဂတာနိ ဆတ္တိံသ, ပစ္စုပ္ပန္နာနိ ဆတ္တိံသာတိ အဋ္ဌသတံ။ “အဇ္ဈတ္တိကဿုပါဒါယ ‘အသ္မီ’တိ

၁-အဘိ ၁-၂၄၁၊ အဘိ ၂-၃၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-တဏှာနံ ဝိစရိတာနိ (သီ)

hoti, ‘itthasmī’ti hotī”ti[1] vā evamādinā ajjhattikarūpādinissitāni aṭṭhārasa, “bāhirassupādāya ‘iminā asmī’ti hoti, ‘iminā’itthasmī’ti hotī”[2]ti evamādinā bāhirarūpādinissitāni aṭṭhārasāti chattiṁsa. Iti atītāni chattiṁsa, anāgatāni chattiṁsa, paccuppannāni chattiṁsāti evampi **aṭṭhasatataṇhāvicaritāni** honti. Puna saṅgahe karīyamāne rūpādīsu ārammaṇesu chaḷeva taṇhākāyā tissoyeva kāmataṇhādayo hontīti. Evaṁ—

“Niddesatthena niddesa-vitthārā vitthārassa ca.
Puna saṅgahato taṇhā, viññātabbā vibhāvināti.

Vedanāsamudayāti ettha pana **vedanā**ti vipākavedanā adhippetā. Sā kathaṁ chasu dvāresu taṇhāya paccayo hotīti ce. Assādanīyato, sukhāya hi vedanāya assādanena sattā vedanaṁ mamāyantā vedanāya taṇhaṁ uppādetvā vedanārāgarattā hutvā cakkhudvāre iṭṭhameva rūpaṁ patthenti, laddhā ca naṁ assādenti, ārammaṇadāyakānaṁ ca cittakārādīnaṁ sakkāraṁ karonti. Tathā sotadvārādīsu iṭṭhe ca saddādayo patthenti, laddhā ca ne assādenti, ārammaṇadāyakānaṁ ca vīṇāvādaka **gandhi**kasūda tantavāya nānāvidhasippasandassakādīnaṁ sakkāraṁ karonti. Yathā kiṁ, yathā puttasinehena puttaṁ mamāyantā dhātiyā sakkāraṁ karonti, sappāyasappikhīrādīniyeva naṁ pāyenti ceva bhojenti ca. Sesaṁ vuttanayameva.

Vedanāvāravaṇṇanā

97. Vedanāvāre **vedanākāyā**ti vedanāsamūhā. **Cakkhusamphassajā vedanā** -pa- **manosamphassajā vedanā**ti etaṁ “cakkhusamphassajā vedanā atthi kusalā, atthi akusalā, atthi abyākatā”ti[3] evaṁ Vibhaṅge āgatattā cakkhudvārādīsu pavattānaṁ kusalākusalābyākatavedanānaṁ “Sāriputto, Mantāṇiputto”ti evamādīsu mātito nāmaṁ viya mātisadisavatthuto nāmaṁ. Vacanattho panettha cakkhusamphassahetu jātā vedanā **cakkhusamphassajā vedanā**ti. Esa nayo sabbattha. Ayaṁ tāvettha

1. Abhi 2. 406 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 410 piṭṭhe. 3. Abhi 2. 16 piṭṭhe.

ဟောတိ၊ ‘ဣတ္ထသ္မီ’တိ ဟောတီ”တိ[1] ဝါ ဧဝမာဒိနာ အဇ္ဈတ္တိကရူပါဒိနိဿိတာနိ အဋ္ဌာရသ၊ “ဗာဟိရဿုပါဒါယ ‘ဣမိနာ အသ္မီ’တိ ဟောတိ၊ ‘ဣမိနာ ‘ဣတ္ထသ္မီ’တိ ဟောတီ”တိ[2] ဧဝမာဒိနာ ဗာဟိရရူပါဒိနိဿိတာနိ အဋ္ဌာရသာတိ ဆတ္တိံသ။ ဣတိ အတီတာနိ ဆတ္တိံသ, အနာဂတာနိ ဆတ္တိံသ, ပစ္စုပ္ပန္နာနိ ဆတ္တိံသာတိ ဧဝမ္ပိ **အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတာနိ** ဟောန္တိ။ ပုန သင်္ဂဟေ ကရီယမာနေ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု ဆဠေဝ တဏှာကာယာ တိဿောယေဝ ကာမတဏှာဒယော ဟောန္တီတိ။ ဧဝံ—

နိဒ္ဒေသတ္ထေန နိဒ္ဒေသ- ဝိတ္ထာရာ ဝိတ္ထာရဿ စ။
ပုန သင်္ဂဟတော တဏှာ၊ ဝိညာတဗ္ဗာ ဝိဘာဝိနာတိ။

ဝေဒနာသမုဒယာတိ ဧတ္ထ ပန **ဝေဒနာ**တိ ဝိပါကဝေဒနာ အဓိပ္ပေတာ။ သာ ကထံ ဆသု ဒွါရေသု တဏှာယ ပစ္စယော ဟောတီတိ စေ။ အဿာဒနီယတော၊ သုခါယ ဟိ ဝေဒနာယ အဿာဒနေန သတ္တာ ဝေဒနံ မမာယန္တာ ဝေဒနာယ တဏှံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဝေဒနာရာဂရတ္တာ ဟုတွာ စက္ခုဒွါရေ ဣဋ္ဌမေဝ ရူပံ ပတ္ထေန္တိ၊ လဒ္ဓါ စ နံ အဿာဒေန္တိ၊ အာရမ္မဏဒါယကာနံ စ စိတ္တကာရာဒီနံ သက္ကာရံ ကရောန္တိ။ တထာ သောတဒွါရာဒီသု ဣဋ္ဌေ စ သဒ္ဒါဒယော ပတ္ထေန္တိ၊ လဒ္ဓါ စ နေ အဿာဒေန္တိ၊ အာရမ္မဏဒါယကာနံ စ ဝီဏာဝါဒက ဂန္ဓိကသူဒ တန္တဝါယ နာနာဝိဓသိပ္ပသန္ဒဿကာဒီနံ သက္ကာရံ ကရောန္တိ။ ယထာ ကိံ၊ ယထာ ပုတ္တသိနေဟေန ပုတ္တံ မမာယန္တာ ဓာတိယာ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ သပ္ပါယသပ္ပိခီရာဒီနိယေဝ နံ ပါယေန္တိ စေဝ ဘောဇေန္တိ စ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဝေဒနာဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၇။ ဝေဒနာဝါရေ **ဝေဒနာကာယာ**တိ ဝေဒနာသမူဟာ။ **စက္ခုသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ**တိ ဧတံ “စက္ခုသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ အတ္ထိ ကုသလာ၊ အတ္ထိ အကုသလာ၊ အတ္ထိ အဗျာကတာ”တိ[3] ဧဝံ ဝိဘင်္ဂေ အာဂတတ္တာ စက္ခုဒွါရာဒီသု ပဝတ္တာနံ ကုသလာကုသလာဗျာကတဝေဒနာနံ “သာရိပုတ္တော, မန္တာဏိပုတ္တော”တိ ဧဝမာဒီသု မာတိတော နာမံ ဝိယ မာတိသဒိသဝတ္ထုတော နာမံ။ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ စက္ခုသမ္ဖဿဟေတု ဇာတာ ဝေဒနာ **စက္ခုသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ**တိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ အယံ တာဝေတ္ထ

၁-အဘိ ၂-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၄၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၂-၁၆-ပိဋ္ဌေ။

sabbasaṅgāhikakathā. Vipākavasena pana cakkhudvāre dve cakkhuviññāṇāni dve manodhātuyo tisso manoviññāṇadhātuyoti etā hi sampayuttavasena vedanā veditabbā. Esa nayo sotadvārādīsu. Manodvāre manoviññāṇadhātusampayuttāva.

Phassasamudayāti ettha pana pañcadvāre pañcavatthukavedanānaṁ sahajātacakkhusamphassādisamudayā samudayo hoti. Avasesānaṁ cakkhusamphassādayo upanissayādivasena paccayā. Manodvāre tadārammaṇavedanānaṁ advārikānaṁ ca paṭisandhibhavaṅgacutivedanānaṁ sahajātamanosamphassasamudayā samudayo hotīti veditabbo. Sesaṁ vuttanayameva.

Phassavāravaṇṇanā

98. Phassavāre **cakkhusamphasso**ti cakkhumhi samphasso. Esa nayo sabbattha. **Cakkhusamphasso -pa- kāyasamphasso**ti ettāvatā ca kusalākusalavipākā pañcavatthukā dasa samphassā vuttā honti. **Manosamphasso**ti iminā sesā bāvīsati lokiyavipākamanasampayuttaphassā. **Saḷāyatanasamudayā**ti channaṁ cakkhādīnaṁ āyatanānaṁ samudayena imassa chabbidhassāpi samphassassa samudayo hotīti veditabbo. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Saḷāyatanavāravaṇṇanā

99. Saḷāyatanavāre **cakkhāyatanan**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge Khandhaniddese ceva Ayatananiddese ca vuttanayameva. **Nāmarūpasamudayā**ti ettha pana yaṁ nāmaṁ yañca rūpaṁ yañca nāmarūpaṁ yassa āyatanassa paccayo hoti, tassa vasena Visuddhimagge Paṭiccasamuppādaniddese vuttanayena nāmarūpasamudayā saḷāyatanasamudayo veditabbo. Sesaṁ vuttappakāramevāti.

Nāmarūpavāravaṇṇanā

100. Nāmarūpavāre namanalakkhaṇaṁ **nāmaṁ.** Ruppanalakkhaṇaṁ **rūpaṁ.** Vitthāravāre panassa **vedanā**ti vedanākkhandho. **Saññā**ti saññākkhandho. **Cetanā phasso manasikāro**ti saṅkhārakkhandho veditabbo. Kāmañca aññepi

သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကကထာ။ ဝိပါကဝသေန ပန စက္ခုဒွါရေ ဒွေ စက္ခုဝိညာဏာနိ ဒွေ မနောဓာတုယော တိဿော မနောဝိညာဏဓာတုယောတိ ဧတာ ဟိ သမ္ပယုတ္တဝသေန ဝေဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧသ နယော သောတဒွါရာဒီသု။ မနောဒွါရေ မနောဝိညာဏဓာတုသမ္ပယုတ္တာဝ။

ဖဿသမုဒယာတိ ဧတ္ထ ပန ပဉ္စဒွါရေ ပဉ္စဝတ္ထုကဝေဒနာနံ သဟဇာတစက္ခုသမ္ဖဿာဒိသမုဒယာ သမုဒယော ဟောတိ။ အဝသေသာနံ စက္ခုသမ္ဖဿာဒယော ဥပနိဿယာဒိဝသေန ပစ္စယာ။ မနောဒွါရေ တဒါရမ္မဏဝေဒနာနံ အဒွါရိကာနံ စ ပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂစုတိဝေဒနာနံ သဟဇာတမနောသမ္ဖဿသမုဒယာ သမုဒယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဖဿဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၈။ ဖဿဝါရေ **စက္ခုသမ္ဖဿော**တိ စက္ခုမှိ သမ္ဖဿော။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **စက္ခုသမ္ဖဿော။ပ။ ကာယသမ္ဖဿော**တိ ဧတ္တာဝတာ စ ကုသလာကုသလဝိပါကာ ပဉ္စဝတ္ထုကာ ဒသ သမ္ဖဿာ ဝုတ္တာ ဟောန္တိ။ **မနောသမ္ဖဿော**တိ ဣမိနာ သေသာ ဗာဝီသတိ လောကိယဝိပါကမနသမ္ပယုတ္တဖဿာ။ **သဠာယတနသမုဒယာ**တိ ဆန္နံ စက္ခာဒီနံ အာယတနာနံ သမုဒယေန ဣမဿ ဆဗ္ဗိဓဿာပိ သမ္ဖဿဿ သမုဒယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

သဠာယတနဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၉။ သဠာယတနဝါရေ **စက္ခာယတန**န္တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ စေဝ အာယတနနိဒ္ဒေသေ စ ဝုတ္တနယမေဝ။ **နာမရူပသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ယံ နာမံ ယဉ္စ ရူပံ ယဉ္စ နာမရူပံ ယဿ အာယတနဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဝသေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေန နာမရူပသမုဒယာ သဠာယတနသမုဒယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝါတိ။

နာမရူပဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၀၀။ နာမရူပဝါရေ နမနလက္ခဏံ **နာမံ။** ရုပ္ပနလက္ခဏံ **ရူပံ။** ဝိတ္ထာရဝါရေ ပနဿ **ဝေဒနာ**တိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ **သညာ**တိ သညာက္ခန္ဓော။ **စေတနာ ဖဿော မနသိကာရော**တိ သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကာမဉ္စ အညေပိ

saṅkhārakkhandhasaṅgahitā dhammā santi, ime pana tayo sabbadubbalesupi cittesu santi. Tasmā etesaṁyeva vasenettha saṅkhārakkhandhopi dassito. **Cattāri ca mahābhūtānī**ti ettha **cattārī**ti gaṇanaparicchedo. **Mahābhūtānī**ti pathavī āpa teja vāyānametaṁ adhivacanaṁ. Yena pana kāraṇena tāni mahābhūtānīti vuccanti, yo cettha añño vinicchayanayo, so sabbo Visuddhimagge Rūpakkhandhaniddese vutto.

Catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyāti ettha pana **catunnan**ti upayogatthe sāmivacanaṁ, cattāri ca mahābhūtānīti vuttaṁ hoti. **Upādāyā**ti upādiyitvā, gahetvāti attho. Nissāyātipi eke. Vattamānanti ayaṁ cettha pāṭhaseso. Samūhatthe vā etaṁ sāmivacanaṁ. Tena catunnañca mahābhūtānaṁ samūhaṁ upādāya vattamānaṁ rūpanti ayamattho veditabbo. Evaṁ sabbathāpi yāni cattāri pathavī-ādīni mahābhūtāni, yaṁ ca catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya pavattamānaṁ cakkhāyatanādibhedena Abhidhammapāḷiyameva[1] vuttaṁ tevīsatividhaṁ rūpaṁ, taṁ sabbampi "rūpan"ti veditabbaṁ. **Viññāṇasamudayā**ti ettha pana yaṁ viññāṇaṁ yassa nāmassa yassa ca rūpassa yassa ca nāmarūpassa paccayo hoti, tassa vasena Visuddhimagge Paṭiccasamuppādaniddese vuttanayeneva viññāṇasamudayā nāmarūpasamudayo veditabbo. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Viññāṇavāravaṇṇanā

101. Viññāṇavāre **cakkhuviññāṇan**ti cakkhumhi viññāṇaṁ, cakkhuto vā jātaṁ viññāṇanti **cakkhuviññāṇaṁ.** Evaṁ **sotaghānajivhākāyaviññāṇāni.** Itaraṁ pana manoyeva viññāṇanti **manoviññāṇaṁ.** Dvipañcaviññāṇavajjassa tebhūmakavipākacittassetaṁ adhivacanaṁ. **Saṅkhārasamudayā**ti ettha pana yo saṅkhāro yassa viññāṇassa paccayo hoti, tassa vasena saṅkhārasamudayā viññāṇasamudayo veditabbo. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Saṅkhāravāravaṇṇanā

102. Saṅkhāravāre abhisaṅkhāraṇalakkhaṇo **saṅkhāro.** Vitthāravāre panassa **kāyasaṅkhāro**ti kāyato pavattasaṅkhāro, kāyadvāre

1. Abhidhamme Pāḷiyameva (Sī, Syā)

သင်္ခါရက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတာ ဓမ္မာ သန္တိ၊ ဣမေ ပန တယော သဗ္ဗဒုဗ္ဗလေသုပိ စိတ္တေသု သန္တိ။ တသ္မာ ဧတေသံယေဝ ဝသေနေတ္ထ သင်္ခါရက္ခန္ဓောပိ ဒဿိတော။ **စတ္တာရိ စ မဟာဘူတာနီ**တိ ဧတ္ထ **စတ္တာရီ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **မဟာဘူတာနီ**တိ ပထဝီအာပတေဇဝါယာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ယေန ပန ကာရဏေန တာနိ မဟာဘူတာနီတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ယော စေတ္ထ အညော ဝိနိစ္ဆယနယော၊ သော သဗ္ဗော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ရူပက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တော။

စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယာတိ ဧတ္ထ ပန **စတုန္န**န္တိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ စတ္တာရိ စ မဟာဘူတာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥပါဒါယာ**တိ ဥပါဒိယိတွာ၊ ဂဟေတွာတိ အတ္ထော။ နိဿာယာတိပိ ဧကေ။ ဝတ္တမာနန္တိ အယံ စေတ္ထ ပါဌသေသော။ သမူဟတ္ထေ ဝါ ဧတံ သာမိဝစနံ။ တေန စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ သမူဟံ ဥပါဒါယ ဝတ္တမာနံ ရူပန္တိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ယာနိ စတ္တာရိ ပထဝီအာဒီနိ မဟာဘူတာနိ၊ ယံ စ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ပဝတ္တမာနံ စက္ခာယတနာဒိဘေဒေန အဘိဓမ္မပါဠိယမေဝ[1] ဝုတ္တံ တေဝီသတိဝိဓံ ရူပံ၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ "ရူပ"န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝိညာဏသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ယံ ဝိညာဏံ ယဿ နာမဿ ယဿ စ ရူပဿ ယဿ စ နာမရူပဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဝသေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိညာဏသမုဒယာ နာမရူပသမုဒယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဝိညာဏဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၀၁။ ဝိညာဏဝါရေ **စက္ခုဝိညာဏ**န္တိ စက္ခုမှိ ဝိညာဏံ, စက္ခုတော ဝါ ဇာတံ ဝိညာဏန္တိ **စက္ခုဝိညာဏံ**။ ဧဝံ **သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏာနိ**။ ဣတရံ ပန မနောယေဝ ဝိညာဏန္တိ **မနောဝိညာဏံ**။ ဒွိပဉ္စဝိညာဏဝဇ္ဇဿ တေဘူမကဝိပါကစိတ္တဿေတံ အဓိဝစနံ။ **သင်္ခါရသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ယော သင်္ခါရော ယဿ ဝိညာဏဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဝသေန သင်္ခါရသမုဒယာ ဝိညာဏသမုဒယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

သင်္ခါရဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၀၂။ သင်္ခါရဝါရေ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏော **သင်္ခါရော**။ ဝိတ္ထာရဝါရေ ပနဿ **ကာယသင်္ခါရော**တိ ကာယတော ပဝတ္တသင်္ခါရော၊ ကာယဒွါရေ

၁-အဘိဓမ္မေ ပါဠိယမေဝ (သီ၊ သျာ)

copanavasena pavattānaṁ kāmāvacarakusalato aṭṭhannaṁ, akusalato dvādasannanti vīsatiyā kāyasañcetanānametaṁ adhivacanaṁ. **Vacīsaṅkhāro**ti vacito pavattasaṅkhāro, vacīdvāre vacanabhedavasena pavattānaṁ vīsatiyā eva vacīsañcetanānametaṁ adhivacanaṁ. **Cittasaṅkhāro**ti cittato pavattasaṅkhāro, kāyavacīdvāre copanaṁ akatvā raho nisīditvā cintayantassa pavattānaṁ lokiyakusalākusalavasena ekūnatiṁsamanosañcetanānametaṁ adhivacanaṁ. **Avijjāsamudayā**ti ettha pana kusalānaṁ upanissayavasena akusalānaṁ sahajātādivasenāpi avijjāpaccayo hotīti veditabbo. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Avijjāvāravaṇṇanā

103. Avijjāvāre **dukkhe aññāṇan**ti dukkhasacce aññāṇaṁ, mohassetaṁ adhivacanaṁ. Esa nayo **samudaye aññāṇan**ti-ādīsu. Tattha catūhi kāraṇehi dukkhe aññāṇaṁ veditabbaṁ antogadhato vatthuto ārammaṇato paṭicchādanato ca. Tathā hi taṁ dukkhasaccapariyāpannattā dukkhe antogadhaṁ, dukkhasaccaṁ cassa nissayapaccayabhāvena vatthu, ārammaṇapaccayabhāvena ārammaṇaṁ, dukkhasaccañca etaṁ paṭicchādeti tassa yāthāvalakkhaṇappaṭivedhanivāraṇena, ñāṇappavattiyā cettha appadānena.

Samudaye aññāṇaṁ tīhi kāraṇehi veditabbaṁ vatthuto ārammaṇato paṭicchādanato ca. Nirodhe paṭipadāyañca aññāṇaṁ ekeneva kāraṇena veditabbaṁ paṭicchādanato. Nirodhapaṭipadāya hi paṭicchādakameva aññāṇaṁ tesaṁ yāthāvalakkhaṇappaṭivedhanivāraṇena, tesu ca ñāṇappavattiyā appadānena. Na pana tattha antogadhaṁ, tasmiṁ saccadvaye apariyāpannattā. Na tassa taṁ saccadvayaṁ vatthu, asahajātattā. Nārammaṇaṁ, tadārabbha appavattanato. Pacchimañhi saccadvayaṁ gambhīrattā duddasaṁ, na cettha andhabhūtaṁ aññāṇaṁ pavattati. Purimaṁ pana vañcaniyaṭṭhena[1] sabhāvalakkhaṇassa duddasattā gambhīraṁ, tattha vipallāsaggāhavasena pavattati.

Api ca **dukkhe**ti ettāvatā saṅgahato vatthuto ārammaṇato kiccato ca avijjā dīpitā. **Dukkhasamudaye**ti ettāvatā vatthuto

1. Paccanikaṭṭhena (Sī, Syā)

စောပနဝသေန ပဝတ္တာနံ ကာမာဝစရကုသလတော အဋ္ဌန္နံ, အကုသလတော ဒွါဒသန္နန္တိ ဝီသတိယာ ကာယသဉ္စေတနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **ဝစီသင်္ခါရော**တိ ဝစိတော ပဝတ္တသင်္ခါရော၊ ဝစီဒွါရေ ဝစနဘေဒဝသေန ပဝတ္တာနံ ဝီသတိယာ ဧဝ ဝစီသဉ္စေတနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **စိတ္တသင်္ခါရော**တိ စိတ္တတော ပဝတ္တသင်္ခါရော၊ ကာယဝစီဒွါရေ စောပနံ အကတွာ ရဟော နိသီဒိတွာ စိန္တယန္တဿ ပဝတ္တာနံ လောကိယကုသလာကုသလဝသေန ဧကူနတိံသမနောသဉ္စေတနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ကုသလာနံ ဥပနိဿယဝသေန အကုသလာနံ သဟဇာတာဒိဝသေနာပိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အဝိဇ္ဇာဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ အဝိဇ္ဇာဝါရေ **ဒုက္ခေ အညာဏ**န္တိ ဒုက္ခသစ္စေ အညာဏံ၊ မောဟဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဧသ နယော **သမုဒယေ အညာဏ**န္တိအာဒီသု။ တတ္ထ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ဒုက္ခေ အညာဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ အန္တောဂဓတော ဝတ္ထုတော အာရမ္မဏတော ပဋိစ္ဆာဒနတော စ။ တထာ ဟိ တံ ဒုက္ခသစ္စပရိယာပန္နတ္တာ ဒုက္ခေ အန္တောဂဓံ၊ ဒုက္ခသစ္စံ စဿ နိဿယပစ္စယဘာဝေန ဝတ္ထု၊ အာရမ္မဏပစ္စယဘာဝေန အာရမ္မဏံ၊ ဒုက္ခသစ္စဉ္စ ဧတံ ပဋိစ္ဆာဒေတိ တဿ ယာထာဝလက္ခဏပ္ပဋိဝေဓနိဝါရဏေန, ဉာဏပ္ပဝတ္တိယာ စေတ္ထ အပ္ပဒါနေန။

သမုဒယေ အညာဏံ တီဟိ ကာရဏေဟိ ဝေဒိတဗ္ဗံ ဝတ္ထုတော အာရမ္မဏတော ပဋိစ္ဆာဒနတော စ။ နိရောဓေ ပဋိပဒါယဉ္စ အညာဏံ ဧကေနေဝ ကာရဏေန ဝေဒိတဗ္ဗံ ပဋိစ္ဆာဒနတော။ နိရောဓပဋိပဒါယ ဟိ ပဋိစ္ဆာဒကမေဝ အညာဏံ တေသံ ယာထာဝလက္ခဏပ္ပဋိဝေဓနိဝါရဏေန, တေသု စ ဉာဏပ္ပဝတ္တိယာ အပ္ပဒါနေန။ န ပန တတ္ထ အန္တောဂဓံ၊ တသ္မိံ သစ္စဒွယေ အပရိယာပန္နတ္တာ။ န တဿ တံ သစ္စဒွယံ ဝတ္ထု၊ အသဟဇာတတ္တာ။ နာရမ္မဏံ၊ တဒါရဗ္ဘ အပ္ပဝတ္တနတော။ ပစ္ဆိမဉ္ဟိ သစ္စဒွယံ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသံ၊ န စေတ္ထ အန္ဓဘူတံ အညာဏံ ပဝတ္တတိ။ ပုရိမံ ပန ဝဉ္စနိယဋ္ဌေန[၁] သဘာဝလက္ခဏဿ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရံ၊ တတ္ထ ဝိပလ္လာသဂ္ဂါဟဝသေန ပဝတ္တတိ။

အပိစ **ဒုက္ခေ**တိ ဧတ္တာဝတာ သင်္ဂဟတော ဝတ္ထုတော အာရမ္မဏတော ကိစ္စတော စ အဝိဇ္ဇာ ဒီပိတာ။ **ဒုက္ခသမုဒယေ**တိ ဧတ္တာဝတာ ဝတ္ထုတော

၁-ပစ္စနိကဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)

ārammaṇato kiccato ca. **Dukkhanirodhe dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāyā**ti ettāvatā kiccato. Avisesato pana **aññāṇan**ti etena sabhāvato niddiṭṭhāti ñātabbā. **Āsavasamudayā**ti ettha pana kāmāsavabhavāsavā sahajātādivasena avijjāya paccayā honti. Avijjāsavo upanissayavaseneva. Pubbuppannā cettha avijjā avijjāsavoti veditabbā. Sā aparāparuppannāya avijjāya upanissayapaccayo hoti. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Āsavavāravaṇṇanā

104. Āsavavāre **avijjāsamudayā**ti ettha avijjā kāmāsavabhavāsavānaṁ sahajātādivasena paccayo hoti. Avijjāsavassa upanissayavaseneva. Aparāparuppannā cettha avijjā avijjāsavoti veditabbā. Pubbuppannā avijjāyevassa aparāparuppannassa avijjāsavassa upanissayapaccayo hoti. Sesaṁ vuttanayamevāti. Ayaṁ vāro yā esā paṭiccasamuppādapadesu jeṭṭhikā avijjā, tassāpi paccayadassanavasena vutto. Evaṁ vuttena vārena saṁsārassa anamataggatā sādhitā hoti. Kathaṁ? Āsavasamudayena hi avijjāsamudayo. Avijjāsamudayenāpi āsavasamudayo. Evaṁ āsavā avijjāya avijjāpi āsavānaṁ paccayoti katvā pubbakoṭi na paññāyati avijjāya, tassā apaññāyanato saṁsārassa anamataggatā siddhā hotīti.

Evaṁ sabbepime imasmiṁ kammapathavāro āhāravāro dukkhavāro jarāmaraṇa, jāti, bhava, upādāna, taṇhā, vedanā, phassa, saḷāyatana, nāmarūpa, viññāṇa, saṅkhāra, avijjā, āsavavāroti **soḷasavārā** vuttā.

Tesu ekekassa vārassa saṅkhepavitthāravasena dvidhā vibhattā dvattiṁsaṭṭhānāni honti. Iti imasmiṁ sutte imāsu dvattiṁ saṭṭhānesu cattāri saccāni kathitāni. Etesaṁyeva vitthāravasena vuttesu soḷasasu ṭhānesu arahattaṁ kathitaṁ. Therassa pana matena dvattiṁsāyapi ṭhānesu cattāri saccāni cattāro ca maggā kathitāti. Iti sakalepi pañcamahānikāyasaṅgahite Buddhavacane natthi taṁ suttaṁ, yattha dvattiṁsakkhattuṁ cattāri saccāni dvattiṁsakkhattuṁ ca arahattaṁ pakāsitaṁ aññatra imamhā Sammādiṭṭhisuttāti.

အာရမ္မဏတော ကိစ္စတော စ။ **ဒုက္ခနိရောဓေ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယာ**တိ ဧတ္တာဝတာ ကိစ္စတော။ အဝိသေသတော ပန **အညာဏ**န္တိ ဧတေန သဘာဝတော နိဒ္ဒိဋ္ဌာတိ ဉာတဗ္ဗာ။ **အာသဝသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ကာမာသဝဘဝါသဝါ သဟဇာတာဒိဝသေန အဝိဇ္ဇာယ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ အဝိဇ္ဇာသဝေါ ဥပနိဿယဝသေနေဝ။ ပုဗ္ဗုပ္ပန္နာ စေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ အပရာပရုပ္ပန္နာယ အဝိဇ္ဇာယ ဥပနိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အာသဝဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၀၄။ အာသဝဝါရေ **အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ အဝိဇ္ဇာ ကာမာသဝဘဝါသဝါနံ သဟဇာတာဒိဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ အဝိဇ္ဇာသဝဿ ဥပနိဿယဝသေနေဝ။ အပရာပရုပ္ပန္နာ စေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပုဗ္ဗုပ္ပန္နာ အဝိဇ္ဇာယေဝဿ အပရာပရုပ္ပန္နဿ အဝိဇ္ဇာသဝဿ ဥပနိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။ အယံ ဝါရော ယာ ဧသာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒပဒေသု ဇေဋ္ဌိကာ အဝိဇ္ဇာ၊ တဿာပိ ပစ္စယဒဿနဝသေန ဝုတ္တော။ ဧဝံ ဝုတ္တေန ဝါရေန သံသာရဿ အနမတဂ္ဂတာ သာဓိတာ ဟောတိ။ ကထံ? အာသဝသမုဒယေန ဟိ အဝိဇ္ဇာသမုဒယော။ အဝိဇ္ဇာသမုဒယေနာပိ အာသဝသမုဒယော။ ဧဝံ အာသဝါ အဝိဇ္ဇာယ အဝိဇ္ဇာပိ အာသဝါနံ ပစ္စယောတိ ကတွာ ပုဗ္ဗကောဋိ န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယ၊ တဿာ အပညာယနတော သံသာရဿ အနမတဂ္ဂတာ သိဒ္ဓါ ဟောတီတိ။

ဧဝံ သဗ္ဗေပိမေ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ကမ္မပထဝါရော အာဟာရဝါရော ဒုက္ခဝါရော ဇရာမရဏ,ဇာတိ,ဘဝ,ဥပါဒါန,တဏှာ,ဝေဒနာ,ဖဿ,သဠာယတန,နာမရူပ,ဝိညာဏ,သင်္ခါရ,အဝိဇ္ဇာ,အာသဝဝါရောတိ **သောဠသဝါရာ** ဝုတ္တာ။

တေသု ဧကေကဿ ဝါရဿ သင်္ခေပဝိတ္ထာရဝသေန ဒွိဓာ ဝိဘတ္တာ ဒွတ္တိံသဋ္ဌာနာနိ ဟောန္တိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဣမာသု ဒွတ္တိံသဋ္ဌာနေသု စတ္တာရိ သစ္စာနိ ကထိတာနိ။ ဧတေသံယေဝ ဝိတ္ထာရဝသေန ဝုတ္တေသု သောဠသသု ဌာနေသု အရဟတ္တံ ကထိတံ။ ထေရဿ ပန မတေန ဒွတ္တိံသာယပိ ဌာနေသု စတ္တာရိ သစ္စာနိ စတ္တာရော စ မဂ္ဂါ ကထိတာတိ။ ဣတိ သကလေပိ ပဉ္စမဟာနိကာယသင်္ဂဟိတေ ဗုဒ္ဓဝစနေ နတ္ထိ တံ သုတ္တံ၊ ယတ္ထ ဒွတ္တိံသက္ခတ္တုံ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဒွတ္တိံသက္ခတ္တုံ စ အရဟတ္တံ ပကာသိတံ အညတြ ဣမမှာ သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တာတိ။

Idamavocāyasmā Sāriputtoti idaṁ dvattiṁsāya catusaccapariyāyehi dvattiṁsāya arahattapariyāyehīti catusaṭṭhiyā kāraṇehi alaṅkaritvā Sammādiṭṭhisuttaṁ āyasmā Sāriputto avoca, attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandunti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sammādiṭṭhisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Satipaṭṭhānasuttavaṇṇanā

105. **Evaṁ me sutan**ti Satipaṭṭhānasuttaṁ. Tattha **kurūsu viharatī**ti Kurunāmakā jānapadino rājakumāro, tesaṁ nivāso ekopi janapado ruḷhīsaddena **Kurū**ti vuccati, tasmiṁ Kurūsu janapade[1]. Aṭṭhakathācariyā panāhu—Mandhātukāle tīsu dīpesu manussā Jambudīpo nāma Buddhapaccekabuddhamahāsāvakacakkavattipabhutīnaṁ uttamapurisānaṁ uppattibhūmi uttamadīpo atiramaṇīyoti sutvā raññā Mandhātucakkavattinā cakkaratanaṁ purakkhatvā cattāro dīpe anusaṁyāyantena saddhiṁ āgamaṁsu. Tato rājā pariṇāyakaratanaṁ pucchi "atthi nu kho manussalokato ramaṇīyataraṁ ṭhānan"ti. Kasmā deva evaṁ bhaṇasi, kiṁ na passasi candimasūriyānaṁ ānubhāvaṁ, nanu etesaṁ ṭhānaṁ ito ramaṇīyataran"ti.

Rājā cakkaratanaṁ purekkhatvā tattha agamāsi. Cattāro mahārājāno "Mandhātumahārājā āgato"ti sutvāva "mahiddhiko mahānubhāvo rājā[2] na sakkā yuddhena paṭibāhitun"ti sakarajjaṁ niyyātesuṁ. So taṁ gahetvā puna pucchi "atthi nu kho ito ramaṇīyataraṁ ṭhānan"ti. Athassa Tāvatiṁsabhavanaṁ kathayiṁsu "Tāvatiṁsabhavanaṁ deva ramaṇīyataraṁ, tattha Sakkassa devarañño ime cattāro mahārājāno paricārakā dovārikabhūmiyaṁ tiṭṭhanti. Sakko devarājā mahiddhiko mahānubhāvo. Tassimāni pana upabhogaṭṭhānāni, yojanasahassubbedho vejayantapāsādo, pañcayojanasatubbedhā Sudhammā devasabhā, diyaḍḍhayojanasatiko vejayantaratho, tathā Erāvaṇo hatthī,

1. Kurujanapade (Sī, Syā, Ka) 2. Mahiddhiko rājā (Syā, Ka)

ဣဒမဝေါစာယသ္မာ သာရိပုတ္တောတိ ဣဒံ ဒွတ္တိံသာယ စတုသစ္စပရိယာယေဟိ ဒွတ္တိံသာယ အရဟတ္တပရိယာယေဟီတိ စတုသဋ္ဌိယာ ကာရဏေဟိ အလင်္ကရိတွာ သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တံ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော အဝေါစ၊ အတ္တမနာ တေ ဘိက္ခူ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ ဘာသိတံ အဘိနန္ဒုန္တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-သတိပဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တံ။ တတ္ထ **ကုရူသု ဝိဟရတီ**တိ ကုရုနာမကာ ဇာနပဒိနော ရာဇကုမာရာ၊ တေသံ နိဝါသော ဧကောပိ ဇနပဒေါ ရုဠှီသဒ္ဒေန **ကုရူ**တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိံ ကုရူသု ဇနပဒေ[1]။ အဋ္ဌကထာစရိယာ ပနာဟု—မန္ဓာတုကာလေ တီသု ဒီပေသု မနုဿာ ဇမ္ဗုဒီပေါ နာမ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓမဟာသာဝကစက္ကဝတ္တိပဘုတီနံ ဥတ္တမပုရိသာနံ ဥပ္ပတ္တိဘူမိ ဥတ္တမဒီပေါ အတိရမဏီယောတိ သုတွာ ရညာ မန္ဓာတုစက္ကဝတ္တိနာ စက္ကရတနံ ပုရက္ခတွာ စတ္တာရော ဒီပေ အနုသံယာယန္တေန သဒ္ဓိံ အာဂမံသု။ တတော ရာဇာ ပရိဏာယကရတနံ ပုစ္ဆိ “အတ္ထိ နု ခေါ မနုဿလောကတော ရမဏီယတရံ ဌာန”န္တိ။ ကသ္မာ ဒေဝ ဧဝံ ဘဏသိ၊ ကိံ န ပဿသိ စန္ဒိမသူရိယာနံ အာနုဘာဝံ၊ နနု ဧတေသံ ဌာနံ ဣတော ရမဏီယတရ”န္တိ။

ရာဇာ စက္ကရတနံ ပုရက္ခတွာ တတ္ထ အဂမာသိ။ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော “မန္ဓာတုမဟာရာဇာ အာဂတော”တိ သုတွာဝ “မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ ရာဇာ[2] န သက္ကာ ယုဒ္ဓေန ပဋိဗာဟိတု”န္တိ သကရဇ္ဇံ နိယျာတေသုံ။ သော တံ ဂဟေတွာ ပုန ပုစ္ဆိ “အတ္ထိ နု ခေါ ဣတော ရမဏီယတရံ ဌာန”န္တိ။ အထဿ တာဝတိံသဘဝနံ ကထယိံသု “တာဝတိံသဘဝနံ ဒေဝ ရမဏီယတရံ၊ တတ္ထ သက္ကဿ ဒေဝရညော ဣမေ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော ပရိစာရကာ ဒေါဝါရိကဘူမိယံ တိဋ္ဌန္တိ။ သက္ကော ဒေဝရာဇာ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ။ တဿိမာနိ ပန ဥပဘောဂဋ္ဌာနာနိ၊ ယောဇနသဟဿုဗ္ဗေဓော ဝေဇယန္တပါသာဒေါ၊ ပဉ္စယောဇနသတုဗ္ဗေဓာ သုဓမ္မာ ဒေဝသဘာ၊ ဒိယဍ္ဍယောဇနသတိကော ဝေဇယန္တရထော၊ တထာ ဧရာဝဏော ဟတ္ထီ၊

၁-ကုရုဇနပဒေ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-မဟိဒ္ဓိကော ရာဇာ (သျာ၊ က)

dibbarukkhasahassapaṭimaṇḍitaṁ Nandanavanaṁ Cittalatāvanaṁ Phārusakavanaṁ Missakavanaṁ, yojanasatubbedho pāricchattako koviḷāro, tassa heṭṭhā saṭṭhiyojanāyāmā paṇṇāsayojanavitthatā pañcadasayojanubbedhā jayasumanapupphavaṇṇā paṇḍukambalasilā, yassā mudutāya Sakkassa nisīdato upaḍḍhakāyo anupavisatī"ti.

Taṁ sutvā rājā tattha gantukāmo cakkaratanaṁ abbhukkiri. Taṁ ākāse patiṭṭhāsi saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Atha dvinnaṁ devalokānaṁ vemajjhato cakkaratanaṁ otaritvā pathaviyaṁ patiṭṭhāsi saddhiṁ pariṇāyakaratanappamukhāya caturaṅginiyā senāya. Rājā ekakova Tāvatiṁsabhavanaṁ agamāsi. Sakko "Mandhātā āgato"ti sutvāva tassa paccuggamanaṁ katvā "svāgataṁ te mahārāja, sakaṁ te mahārāja, anusāsa mahārājā"ti vatvā saddhiṁ nāṭakehi rajjaṁ dvebhāge katvā ekaṁ bhāgamadāsi. Rañño Tāvatiṁsabhavane patiṭṭhitamattasseva manussabhāvo[1] vigacchi, devabhāvo pāturahosi.

Tassa kira Sakkena saddhiṁ Paṇḍukambalasilāyaṁ nisinnassa akkhinimisamattena nānattaṁ paññāyati. Taṁ asallakkhentā devā Sakkassa ca tassa ca nānatte muyhanti. So tattha dibbasampattiṁ anubhavamāno yāva chattiṁsa sakkā uppajjitvā cutā, tāva rajjaṁ kāretvā atittoyeva kāmehi tato cavitvā attano uyyāne patiṭṭhito[2] vātātapena phuṭṭhagatto[3] kālamakāsi.

Cakkaratane pana pathaviyaṁ patiṭṭhite pariṇāyakaratanaṁ suvaṇṇapaṭṭe Mandhātu-upāhanaṁ likhāpetvā idaṁ Mandhāturajjanti rajjamanusāsi. Tepi tīhi dīpehi āgatamanussā puna gantuṁ asakkontā pariṇāyakaratanaṁ upasaṅkamitvā "deva mayaṁ rañño ānubhāvena āgatā, idāni gantuṁ na sakkoma, vasanaṭṭhānaṁ no dehī"ti yāciṁsu. So tesaṁ ekekaṁ janapadamadāsi. Tattha pubbavidehato āgatamanussehi āvasitapadeso tāyeva purimasaññāya **Videharaṭṭhan**ti nāmaṁ labhi. Aparagoyānato āgatamanussehi āvasitapadeso **Aparantajanapado**ti nāmaṁ labhi. Uttarakuruto āgatamanussehi āvasitapadeso **Kururaṭṭhan**ti nāmaṁ

1. Manussattabhāvo (Syā) 2. Patito (Sī, Syā) 3. Phuṭitagatto (Sī)

ဒိဗ္ဗရုက္ခသဟဿပဋိမဏ္ဍိတံ နန္ဒနဝနံ စိတ္တလတာဝနံ ဖာရုသကဝနံ မိဿကဝနံ၊ ယောဇနသတုဗ္ဗေဓော ပါရိစ္ဆတ္တကော ကောဝိဠာရော၊ တဿ ဟေဋ္ဌာ သဋ္ဌိယောဇနာယာမာ ပဏ္ဏာသယောဇနဝိတ္ထတာ ပဉ္စဒသယောဇနုဗ္ဗေဓာ ဇယသုမနပုပ္ဖဝဏ္ဏာ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာ၊ ယဿာ မုဒုတာယ သက္ကဿ နိသီဒတော ဥပဍ္ဎကာယော အနုပဝိသတီ”တိ။

တံ သုတွာ ရာဇာ တတ္ထ ဂန္တုကာမော စက္ကရတနံ အဗ္ဘုက္ကိရိ။ တံ အာကာသေ ပတိဋ္ဌာသိ သဒ္ဓိံ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ။ အထ ဒွိန္နံ ဒေဝလောကာနံ ဝေမဇ္ဈတော စက္ကရတနံ ဩတရိတွာ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာသိ သဒ္ဓိံ ပရိဏာယကရတနပ္ပမုခါယ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ။ ရာဇာ ဧကကောဝ တာဝတိံသဘဝနံ အဂမာသိ။ သက္ကော “မန္ဓာတာ အာဂတော”တိ သုတွာဝ တဿ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ “သွာဂတံ တေ မဟာရာဇ၊ သကံ တေ မဟာရာဇ၊ အနုသာသ မဟာရာဇာ”တိ ဝတွာ သဒ္ဓိံ နာဋကေဟိ ရဇ္ဇံ ဒွေဘာဂေ ကတွာ ဧကံ ဘာဂမဒါသိ။ ရညော တာဝတိံသဘဝနေ ပတိဋ္ဌိတမတ္တဿေဝ မနုဿဘာဝေါ[1] ဝိဂစ္ဆိ၊ ဒေဝဘာဝေါ ပါတုရဟောသိ။

တဿ ကိရ သက္ကေန သဒ္ဓိံ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာယံ နိသိန္နဿ အက္ခိနိမိသမတ္တေန နာနတ္တံ ပညာယတိ။ တံ အသလ္လက္ခေန္တာ ဒေဝါ သက္ကဿ စ တဿ စ နာနတ္တေ မုယှန္တိ။ သော တတ္ထ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနော ယာဝ ဆတ္တိံသ သက္ကာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ စုတာ၊ တာဝ ရဇ္ဇံ ကာရေတွာ အတိတ္တောယေဝ ကာမေဟိ တတော စဝိတွာ အတ္တနော ဥယျာနေ ပတိဋ္ဌိတော[2] ဝါတာတပေန ဖုဋ္ဌဂတ္တော[3] ကာလမကာသိ။

စက္ကရတနေ ပန ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌိတေ ပရိဏာယကရတနံ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ မန္ဓာတုဥပါဟနံ လိခါပေတွာ ဣဒံ မန္ဓာတုရဇ္ဇန္တိ ရဇ္ဇမနုသာသိ။ တေပိ တီဟိ ဒီပေဟိ အာဂတမနုဿာ ပုန ဂန္တုံ အသက္ကောန္တာ ပရိဏာယကရတနံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဒေဝ မယံ ရညော အာနုဘာဝေန အာဂတာ၊ ဣဒါနိ ဂန္တုံ န သက္ကောမ၊ ဝသနဋ္ဌာနံ နော ဒေဟီ”တိ ယာစိံသု။ သော တေသံ ဧကေကံ ဇနပဒမဒါသိ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗဝိဒေဟတော အာဂတမနုဿေဟိ အာဝသိတပဒေသော တာယေဝ ပုရိမသညာယ **ဝိဒေဟရဋ္ဌန္တိ** နာမံ လဘိ။ အပရဂေါယာနတော အာဂတမနုဿေဟိ အာဝသိတပဒေသော **အပရန္တဇနပဒေါ**တိ နာမံ လဘိ။ ဥတ္တရကုရုတော အာဂတမနုဿေဟိ အာဝသိတပဒေသော **ကုရုရဋ္ဌန္တိ** နာမံ

၁-မနုဿတ္တဘာဝေါ (သျာ) ၂-ပတိတော (သီ၊ သျာ) ၃-ဖုဋိတဂတ္တော (သီ)

labhīti. Bahuke pana gāmanigamādayo upādāya bahuvacanena voharīyati. Tena vuttaṁ “Kurūsu viharatī”ti.

Kammāsadhammaṁ nāma kurūnaṁ nigamoti **kammāsadhamman**ti ettha keci dhakārassa dakārena atthaṁ vaṇṇayanti. Kammāso ettha damitoti **kammāsadammo. Kammāso**ti kammāsapādo porisādo vuccati. Tassa kira pāde khāṇukena viddhaṭṭhāne vaṇo ruhanto cittadārusadiso hutvā ruhi, tasmā **kammāsapādo**ti paññāyittha. So ca tasmiṁ okāse damito porisādabhāvato paṭisedhito. Kena? Mahāsattena. Katarasmiṁ jātaketi? **Mahāsutasomajātake**ti eke. Ime pana therā **Jayaddisajātake**ti vadanti. Tadā hi mahāsattena kammāsapādo damito. Yathāha—

“Putto yadā homi jayaddisassa,
Pañcālaraṭṭhādhipatissa atrajo.
Cajitvāna pāṇaṁ pitaraṁ pamocayiṁ,
Kammāsapādampi cahaṁ pasādayin”ti.

Keci pana dhakāreneva atthaṁ vaṇṇayanti. Kururaṭṭhavāsīnaṁ kira kuruvattadhammo tasmiṁ kammāso jāto, tasmā taṁ ṭhānaṁ kammāso ettha dhammo jātoti **kammāsadhamman**ti vuccati, tattha niviṭṭhanigamassāpi etadeva nāmaṁ. Bhummavacanena kasmā na vuttanti, avasanokāsato. Bhagavato kira tasmiṁ nigame vasanokāso koci vihāro nāhosi. Nigamato pana apakkamma aññatarasmiṁ udakasampanne ramaṇīye bhūmibhāge mahāvanasaṇḍo ahosi. Tattha Bhagavā vihāsi. Taṁ nigamaṁ gocaragāmaṁ katvā, tasmā evamettha attho veditabbo “Kurūsu viharati kammāsadhammaṁ nāma Kurūnaṁ nigamo, taṁ gocaragāmaṁ katvā”ti.

Uddesavārakathāvaṇṇanā

106. **Ekāyano ayaṁ bhikkhave maggo**ti kasmā Bhagavā idaṁ suttamabhāsi? Kururaṭṭhavāsīnaṁ gambhīradesanāpaṭiggahaṇasamatthatāya. Kururaṭṭhavāsino kira bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo utupaccayādisampannattā tassa raṭṭhassa sappāya-utupaccayasevanena

လဘီတိ။ ဗဟုကေ ပန ဂါမနိဂမာဒယော ဥပါဒါယ ဗဟုဝစနေန ဝေါဟရီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ကုရူသု ဝိဟရတီ”တိ။

ကမ္မာသဓမ္မံ နာမ ကုရူနံ နိဂမောတိ **ကမ္မာသဓမ္မ**န္တိ ဧတ္ထ ကေစိ ဓ-ကာရဿ ဒ-ကာရေန အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ။ ကမ္မာသော ဧတ္ထ ဒမိတောတိ **ကမ္မာသဒမ္မော**။ **ကမ္မာသော**တိ ကမ္မာသပါဒေါ ပေါရိသာဒေါ ဝုစ္စတိ။ တဿ ကိရ ပါဒေ ခါဏုကေန ဝိဒ္ဓဋ္ဌာနေ ဝဏော ရုဟန္တော စိတ္တဒါရုသဒိသော ဟုတွာ ရုဟိ၊ တသ္မာ **ကမ္မာသပါဒေါ**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော စ တသ္မိံ ဩကာသေ ဒမိတော ပေါရိသာဒဘာဝတော ပဋိသေဓိတော။ ကေန? မဟာသတ္တေန။ ကတရသ္မိံ ဇာတကေတိ? **မဟာသုတသောမဇာတကေ**တိ ဧကေ။ ဣမေ ပန ထေရာ **ဇယဒ္ဒိသဇာတကေ**တိ ဝဒန္တိ။ တဒါ ဟိ မဟာသတ္တေန ကမ္မာသပါဒေါ ဒမိတော။ ယထာဟ—

“ပုတ္တော ယဒါ ဟောမိ ဇယဒ္ဒိသဿ၊
ပဉ္စာလရဋ္ဌာဓိပတိဿ အတြဇော။
စဇိတွာန ပါဏံ ပိတရံ ပမောစယိံ၊
ကမ္မာသပါဒမ္ပိ စဟံ ပသာဒယိ”န္တိ။

ကေစိ ပန ဓ-ကာရေနေဝ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ။ ကုရုရဋ္ဌဝါသီနံ ကိရ ကုရုဝတ္တဓမ္မော တသ္မိံ ကမ္မာသော ဇာတော၊ တသ္မာ တံ ဌာနံ ကမ္မာသော ဧတ္ထ ဓမ္မော ဇာတောတိ **ကမ္မာသဓမ္မ**န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တတ္ထ နိဝိဋ္ဌနိဂမဿာပိ ဧတဒေဝ နာမံ။ ဘုမ္မဝစနေန ကသ္မာ န ဝုတ္တန္တိ၊ အဝသနောကာသတော။ ဘဂဝတော ကိရ တသ္မိံ နိဂမေ ဝသနောကာသော ကောစိ ဝိဟာရော နာဟောသိ။ နိဂမတော ပန အပက္ကမ္မ အညတရသ္မိံ ဥဒကသမ္ပန္နေ ရမဏီယေ ဘူမိဘာဂေ မဟာဝနသဏ္ဍော အဟောသိ။ တတ္ထ ဘဂဝါ ဝိဟာသိ။ တံ နိဂမံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ၊ တသ္မာ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော “ကုရူသု ဝိဟရတိ ကမ္မာသဓမ္မံ နာမ ကုရူနံ နိဂမော၊ တံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ”တိ။

ဥဒ္ဒေသဝါရကထာဝဏ္ဏနာ

၁၀၆။ **ဧကာယနော အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ**တိ ကသ္မာ ဘဂဝါ ဣဒံ သုတ္တမဘာသိ? ကုရုရဋ္ဌဝါသီနံ ဂမ္ဘီရဒေသနာပဋိဂ္ဂဟဏသမတ္ထတာယ။ ကုရုရဋ္ဌဝါသိနော ကိရ ဘိက္ခူ ဘိက္ခုနိယော ဥပါသကာ ဥပါသိကာယော ဥတုပစ္စယာဒိသမ္ပန္နတ္တာ တဿ ရဋ္ဌဿ သပ္ပါယဥတုပစ္စယသေဝနေန

niccaṁ kallasarīrā kallacittā ca honti. Te cittasarīrakallatāya anuggahitapaññābalā gambhīrakathaṁ paṭiggahetuṁ samatthā honti. Tena nesaṁ Bhagavā imaṁ gambhīradesanāpaṭiggahaṇasamatthataṁ sampassanto ekavīsatiyā ṭhānesu kammaṭṭhānaṁ arahatte pakkhipitvā idaṁ gambhīratthaṁ Satipaṭṭhānasuttaṁ abhāsi. Yathā hi puriso suvaṇṇacaṅkoṭakaṁ labhitvā tattha nānāpupphāni pakkhipeyya, suvaṇṇamañjūsaṁ vā pana labhitvā sattaratanāni pakkhipeyya, evaṁ Bhagavā Kururaṭṭhavāsiparisaṁ labhitvā gambhīradesanaṁ desesi. Tenevettha aññānipi gambhīratthāni Dīghanikāye **Mahānidānaṁ Mahāsatipaṭṭhānaṁ** imasmiṁ Majjhimanikāye **Sāropamaṁ Rukkhūpamaṁ Raṭṭhapālaṁ Māgaṇḍiyaṁ Āneñjasappāyan**ti aññānipi suttāni desesi.

Api ca tasmiṁ janapade catasso parisā pakatiyāva satipaṭṭhānabhāvanānuyogamanuyuttā viharanti, antamaso dāsakammakaraparijanāpi satipaṭṭhānappaṭisaṁyuttameva kathaṁ kathenti. Udakatitthasuttakantanaṭṭhānādīsupi niratthakakathā nāma na pavattati. Sace kāci itthī "amma tvaṁ kataraṁ satipaṭṭhānabhāvanaṁ manasikarosī"ti pucchitā "na kiñcī"ti vadati. Taṁ garahanti "dhiratthu[1] tava jīvitaṁ, jīvamānāpi[2] tvaṁ matasadisā"ti. Atha naṁ "mā dāni puna evamakāsī"ti ovaditvā aññataraṁ satipaṭṭhānaṁ uggaṇhāpenti. Yā pana "ahaṁ asukaṁ satipaṭṭhānaṁ manasikaromī"ti vadati. Tassā "sādhu sādhū"ti sādhukāraṁ datvā "tava jīvitaṁ sujīvitaṁ[3], tvaṁ nāma manussattaṁ pattā, tavatthāya Sammāsambuddho uppanno"ti-ādīhi pasaṁsanti. Na kevalaṁ cettha manussajātiyāyeva satipaṭṭhānamanasikārayuttā, te nissāya viharantā tiracchānagatāpi. Tatridaṁ vatthu—eko kira naṭako[4] suvapotakaṁ gahetvā sikkhāpento vicarati. So bhikkhunupassayaṁ upanissāya vasitvā gamanakāle suvapotakaṁ pamussitvā gato. Taṁ sāmaṇeriyo gahetvā paṭijaggiṁsu. Buddharakkhitotissa nāmaṁ akaṁsu. Taṁ ekadivasaṁ purato nisinnaṁ disvā mahātherī āha "Buddharakkhitā"ti, kiṁ ayyeti. Atthi koci tava manasikāroti[5], natthi ayyeti. Āvuso pabbajitānaṁ santike vasantena nāma vissaṭṭha-attabhāvena bhavituṁ na vaṭṭati, kocideva manasikāro icchitabbo, tvaṁ pana aññaṁ na sakkhissasi, "aṭṭhi

1. Niratthakaṁ (Syā, Ka) 2. Jīvantīpi (Syā) 3. Satthakaṁ tava jīvitaṁ (Ka)
4. Naṭagaṇo (Sī) 5. Bhāvanāmanasikāroti (Sī, Syā)

နိစ္စံ ကလ္လသရီရာ ကလ္လစိတ္တာ စ ဟောန္တိ။ တေ စိတ္တသရီရကလ္လတာယ အနုဂ္ဂဟိတပညာဗလာ ဂမ္ဘီရကထံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ သမတ္ထာ ဟောန္တိ။ တေန နေသံ ဘဂဝါ ဣမံ ဂမ္ဘီရဒေသနာပဋိဂ္ဂဟဏသမတ္ထတံ သမ္ပဿန္တော ဧကဝီသတိယာ ဌာနေသု ကမ္မဋ္ဌာနံ အရဟတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ဣဒံ ဂမ္ဘီရတ္ထံ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တံ အဘာသိ။ ယထာ ဟိ ပုရိသော သုဝဏ္ဏစင်္ကောဋကံ လဘိတွာ တတ္ထ နာနာပုပ္ဖါနိ ပက္ခိပေယျ၊ သုဝဏ္ဏမဉ္ဇူသံ ဝါ ပန လဘိတွာ သတ္တရတနာနိ ပက္ခိပေယျ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ ကုရုရဋ္ဌဝါသိပရိသံ လဘိတွာ ဂမ္ဘီရဒေသနံ ဒေသေသိ။ တေနေဝေတ္ထ အညာနိပိ ဂမ္ဘီရတ္ထာနိ ဒီဃနိကာယေ **မဟာနိဒါနံ မဟာသတိပဋ္ဌာနံ** ဣမသ္မိံ မဇ္ဈိမနိကာယေ **သာရောပမံ ရုက္ခူပမံ ရဋ္ဌပါလံ မာဂဏ္ဍိယံ အာနေဉ္ဇသပ္ပာယ**န္တိ အညာနိပိ သုတ္တာနိ ဒေသေသိ။

အပိစ တသ္မိံ ဇနပဒေ စတဿော ပရိသာ ပကတိယာဝ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တာ ဝိဟရန္တိ၊ အန္တမသော ဒါသကမ္မကရပရိဇနာပိ သတိပဋ္ဌာနပ္ပဋိသံယုတ္တမေဝ ကထံ ကထေန္တိ။ ဥဒကတိတ္ထသုတ္တကန္တနဋ္ဌာနာဒီသုပိ နိရတ္ထကကထာ နာမ န ပဝတ္တတိ။ သစေ ကာစိ ဣတ္ထီ "အမ္မ တွံ ကတရံ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနံ မနသိကရောသီ"တိ ပုစ္ဆိတာ "န ကိဉ္စီ"တိ ဝဒတိ။ တံ ဂရဟန္တိ "ဓိရတ္ထု[1] တဝ ဇီဝိတံ၊ ဇီဝမာနာပိ[2] တွံ မတသဒိသာ"တိ။ အထ နံ "မာ ဒါနိ ပုန ဧဝမကာသီ"တိ ဩဝဒိတွာ အညတရံ သတိပဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှာပေန္တိ။ ယာ ပန "အဟံ အသုကံ သတိပဋ္ဌာနံ မနသိကရောမီ"တိ ဝဒတိ။ တဿာ "သာဓု သာဓူ"တိ သာဓုကာရံ ဒတွာ "တဝ ဇီဝိတံ သုဇီဝိတံ[3]၊ တွံ နာမ မနုဿတ္တံ ပတ္တာ၊ တဝတ္ထာယ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပန္နော"တိအာဒီဟိ ပသံသန္တိ။ န ကေဝလံ စေတ္ထ မနုဿဇာတိယာယေဝ သတိပဋ္ဌာနမနသိကာရယုတ္တာ၊ တေ နိဿာယ ဝိဟရန္တာ တိရစ္ဆာနဂတာပိ။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ နဋကော[4] သုဝပေါတကံ ဂဟေတွာ သိက္ခာပေန္တော ဝိစရတိ။ သော ဘိက္ခုနုပဿယံ ဥပနိဿာယ ဝသိတွာ ဂမနကာလေ သုဝပေါတကံ ပမုဿိတွာ ဂတော။ တံ သာမဏေရိယော ဂဟေတွာ ပဋိဇဂ္ဂိံသု။ ဗုဒ္ဓရက္ခိတောတိဿ နာမံ အကံသု။ တံ ဧကဒိဝသံ ပုရတော နိသိန္နံ ဒိသွာ မဟာထေရီ အာဟ "ဗုဒ္ဓရက္ခိတာ"တိ၊ ကိံ အယျေတိ။ အတ္ထိ ကောစိ တဝ မနသိကာရောတိ[5]၊ နတ္ထိ အယျေတိ။ အာဝုသော ပဗ္ဗဇိတာနံ သန္တိကေ ဝသန္တေန နာမ ဝိဿဋ္ဌအတ္တဘာဝေန ဘဝိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ကောစိဒေဝ မနသိကာရော ဣစ္ဆိတဗ္ဗော၊ တွံ ပန အညံ န သက္ခိဿသိ၊ "အဋ္ဌိ

၁-နိရတ္ထကံ (သျာ၊ က) ၂-ဇီဝန္တီပိ (သျာ) ၃-သတ္ထကံ တဝ ဇီဝိတံ (က)
၄-နဋဂဏော (သီ) ၅-ဘာဝနာမနသိကာရောတိ (သီ၊ သျာ)

aṭṭhī"ti sajjhāyaṁ karohīti. So theriyā ovāde ṭhatvā "aṭṭhi aṭṭhī"ti sajjhāyanto carati.

Taṁ ekadivasaṁ pātova toraṇagge nisīditvā bālātapaṁ tapamānaṁ eko sakuṇo nakhapañjarena aggahesi. So "kira kirī"ti saddamakāsi. Sāmaṇeriyo sutvā "ayye Buddharakkhito sakuṇena gahito, mocema nan"ti leḍḍu-ādīni gahetvā anubandhitvā mocesuṁ. Taṁ ānetvā purato ṭhapitaṁ therī āha "Buddharakkhita sakuṇena gahitakāle kiṁ cintesī"ti. Na ayye aññaṁ cintesiṁ, "aṭṭhipuñjova aṭṭhipuñjaṁ gahetvā gacchati, katarasmimpi ṭhāne vippakirissatī"ti evaṁ ayye aṭṭhipuñjameva cintesinti. Sādhu sādhu Buddharakkhita anāgate bhavakkhayassa te paccayo bhavissatīti. Evaṁ tattha tiracchānagatāpi satipaṭṭhānamanasikārayuttā, tasmā nesaṁ Bhagavā satipaṭṭhānabuddhimeva janento idaṁ suttaṁ abhāsi.

Tattha **ekāyano**ti ekamaggo. Maggassa hi—

"Maggo pantho patho pajjo, añjasaṁ vaṭumāyanaṁ.
Nāvā uttarasetū ca, kullo ca bhisisaṅkamo"ti[1]—

Bahūni nāmāni. Svāyaṁ idha ayananāmena vutto. Tasmā **ekāyano ayaṁ bhikkhave maggo**ti ettha ekamaggo ayaṁ bhikkhave maggo, na dvedhāpathabhūtoti evamattho daṭṭhabbo. Atha vā ekena ayitabboti ekāyano, **ekenā**ti gaṇasaṅgaṇikaṁ pahāya vūpakaṭṭhena pavivittacittena. **Ayitabbo**ti paṭipajjitabbo. Ayanti vā etenāti ayano, saṁsārato nibbānaṁ gacchantīti attho. Ekassa ayano ekāyano, **ekassā**ti seṭṭhassa. Sabbasattānaṁ seṭṭho ca Bhagavā, tasmā Bhagavatoti vuttaṁ hoti. Kiñcāpi hi tena aññepi ayanti, evaṁ santepi Bhagavatova so ayano tena uppāditattā. Yathāha "so hi brāhmaṇa Bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā"ti-ādi[2]. Ayatīti vā ayano, gacchati pavattatīti attho. Ekasmiṁ ayanoti ekāyano, imasmiṁyeva dhammavinaye pavattati, na aññatrāti vuttaṁ hoti. Yathāha "imasmiṁ kho Subhadda dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgIko maggo upalabbhatī"ti[3]. Desanābhedoyeva heso, attho paneko.

1. Khe 8. 201 piṭṭhe. 2. Ma 3. 59 piṭṭhe. 3. Dī 2. 125 piṭṭhe.

အဋ္ဌီ"တိ သဇ္ဈာယံ ကရောဟီတိ။ သော ထေရိယာ ဩဝါဒေ ဌတွာ "အဋ္ဌိ အဋ္ဌီ"တိ သဇ္ဈာယန္တော စရတိ။

တံ ဧကဒိဝသံ ပါတောဝ တောရဏဂ္ဂေ နိသီဒိတွာ ဗာလာတပံ တပမာနံ ဧကော သကုဏော နခပဉ္ဇရေန အဂ္ဂဟေသိ။ သော "ကိရ ကိရီ"တိ သဒ္ဒမကာသိ။ သာမဏေရိယော သုတွာ "အယျေ ဗုဒ္ဓရက္ခိတော သကုဏေန ဂဟိတော၊ မောစေမ န"န္တိ လေဍ္ဍုအာဒီနိ ဂဟေတွာ အနုဗန္ဓိတွာ မောစေသုံ။ တံ အာနေတွာ ပုရတော ဌပိတံ ထေရီ အာဟ "ဗုဒ္ဓရက္ခိတ သကုဏေန ဂဟိတကာလေ ကိံ စိန္တေသီ"တိ။ န အယျေ အညံ စိန္တေသိံ၊ "အဋ္ဌိပုဉ္ဇောဝ အဋ္ဌိပုဉ္ဇံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ကတရသ္မိမ္ပိ ဌာနေ ဝိပ္ပကိရိဿတီ"တိ ဧဝံ အယျေ အဋ္ဌိပုဉ္ဇမေဝ စိန္တေသိန္တိ။ သာဓု သာဓု ဗုဒ္ဓရက္ခိတ အနာဂတေ ဘဝက္ခယဿ တေ ပစ္စယော ဘဝိဿတီတိ။ ဧဝံ တတ္ထ တိရစ္ဆာနဂတာပိ သတိပဋ္ဌာနမနသိကာရယုတ္တာ၊ တသ္မာ နေသံ ဘဂဝါ သတိပဋ္ဌာနဗုဒ္ဓိမေဝ ဇနေန္တော ဣဒံ သုတ္တံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဧကာယနော**တိ ဧကမဂ္ဂေါ။ မဂ္ဂဿ ဟိ—

"မဂ္ဂေါ ပန္ထော ပထော ပဇ္ဇော၊ အဉ္ဇသံ ဝဋုမာယနံ။
နာဝါ ဥတ္တရသေတူ စ၊ ကုလ္လော စ ဘိသိသင်္ကမော"တိ[၁]—

ဗဟူနိ နာမာနိ။ သွာယံ ဣဓ အယနနာမေန ဝုတ္တော။ တသ္မာ **ဧကာယနော အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ**တိ ဧတ္ထ ဧကမဂ္ဂေါ အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ၊ န ဒွေဓာပထဘူတောတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အထ ဝါ ဧကေန အယိတဗ္ဗောတိ ဧကာယနော၊ **ဧကေနာ**တိ ဂဏသင်္ဂဏိကံ ပဟာယ ဝူပကဋ္ဌေန ပဝိဝိတ္တစိတ္တေန။ **အယိတဗ္ဗော**တိ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗော။ အယန္တိ ဝါ ဧတေနာတိ အယနော၊ သံသာရတော နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ ဧကဿ အယနော ဧကာယနော၊ **ဧကဿာ**တိ သေဋ္ဌဿ။ သဗ္ဗသတ္တာနံ သေဋ္ဌော စ ဘဂဝါ၊ တသ္မာ ဘဂဝတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ တေန အညေပိ အယန္တိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ဘဂဝတောဝ သော အယနော တေန ဥပ္ပါဒိတတ္တာ။ ယထာဟ "သော ဟိ ဗြာဟ္မဏ ဘဂဝါ အနုပ္ပန္နဿ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒေတာ"တိအာဒိ[၂]။ အယတီတိ ဝါ အယနော၊ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ဧကသ္မိံ အယနောတိ ဧကာယနော၊ ဣမသ္မိံယေဝ ဓမ္မဝိနယေ ပဝတ္တတိ၊ န အညတြာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ "ဣမသ္မိံ ခေါ သုဘဒ္ဒ ဓမ္မဝိနယေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဥပလဗ္ဘတီ"တိ[၃]။ ဒေသနာဘေဒေါယေဝ ဟေသော၊ အတ္ထော ပနေကော။

၁-ခု ၈-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၅၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၁၂၅-ပိဋ္ဌေ။

Api ca ekaṁ ayatīti ekāyano. Pubbabhāge nānāmukhabhāvanānayappavattopi aparabhāge ekaṁ nibbānameva gacchatīti vuttaṁ Hoti. Yathāha brahmā Sahampati—

“Ekāyanaṁ jātikhayantadassī,
Maggaṁ pajānāti hitānukampī.
Etena maggena tariṁsu pubbe,
Tarissanti ye ca taranti oghan”ti[1].

Keci pana “na pāraṁ diguṇaṁ yantī”ti gāthānayena yasmā ekavāraṁ nibbānaṁ gacchati. Tasmā “ekāyano”ti vadanti, taṁ na yujjati. Imassa hi atthassa sakiṁ ayanoti iminā byañjanena bhavitabbaṁ. Yadi pana ekaṁ ayanamassa ekā gati pavattīti evaṁ atthaṁ yojetvā vucceyya, byañjanaṁ yujjeyya. Attho pana ubhayathāpi na yujjati. Kasmā? Idha pubbabhāgamaggassa adhippetattā. Kāyādicatu-ārammaṇappavatto hi pubbabhāgasatipaṭṭhānamaggo idha adhippeto, na lokuttaro. So anekavārampi ayati, anekañcassa ayanaṁ hoti.

Pubbepi ca imasmiṁ pade mahātherānaṁ sākacchā ahosiyeva. Tipiṭakacūḷanāgatthero “pubbabhāgasatipaṭṭhānamaggo”ti āha. Ācariyo panassa Tipiṭakacūḷasumatthero “missakamaggo”ti āha. Pubbabhāgo bhanteti. Missako āvusoti. Ācariye punappunaṁ bhaṇante appaṭibāhitvā tuṇhī ahosi. Pañhaṁ avinicchinitvāva uṭṭhahiṁsu. Athācariyatthero nhānakoṭṭhakaṁ gacchanto “mayā missakamaggo kathito, Cūḷanāgo pubbabhāgoti ādāya voharati, ko nu kho ettha nicchayo”ti suttantaṁ ādito paṭṭhāya parivattento “yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evaṁ bhāveyya satta vassānī”ti imasmiṁ ṭhāne sallakkhesi, lokuttaramaggo uppajjitvā satta vassāni tiṭṭhamāno nāma natthi, mayā vutto missakamaggo na labbhati, Cūḷanāgena diṭṭho pubbabhāgamaggova labbhatīti ñatvā aṭṭhamiyaṁ dhammassavane saṁghuṭṭhe agamāsi.

1. Saṁ 3. 162 piṭṭhe.

အပိစ ဧကံ အယတီတိ ဧကာယနော။ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာမုခဘာဝနာနယပ္ပဝတ္တောပိ အပရဘာဂေ ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဂစ္ဆတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ ဗြဟ္မာ သဟမ္ပတိ—

“ဧကာယနံ ဇာတိခယန္တဒဿီ၊
မဂ္ဂံ ပဇာနာတိ ဟိတာနုကမ္ပီ။
ဧတေန မဂ္ဂေန တရိံသု ပုဗ္ဗေ၊
တရိဿန္တိ ယေ စ တရန္တိ ဩဃ”န္တိ[၁]။

ကေစိ ပန “န ပါရံ ဒိဂုဏံ ယန္တီ”တိ ဂါထာနယေန ယသ္မာ ဧကဝါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတိ။ တသ္မာ “ဧကာယနော”တိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ယုဇ္ဇတိ။ ဣမဿ ဟိ အတ္ထဿ သကိံ အယနောတိ ဣမိနာ ဗျဉ္ဇနေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ယဒိ ပန ဧကံ အယနမဿ ဧကာ ဂတိ ပဝတ္တီတိ ဧဝံ အတ္ထံ ယောဇေတွာ ဝုစ္စေယျ၊ ဗျဉ္ဇနံ ယုဇ္ဇေယျ။ အတ္ထော ပန ဥဘယထာပိ န ယုဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ဣဓ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ ကာယာဒိစတုအာရမ္မဏပ္ပဝတ္တော ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ ဣဓ အဓိပ္ပေတော, န လောကုတ္တရော။ သော စ အနေကဝါရမ္ပိ အယတိ၊ အနေကဉ္စဿ အယနံ ဟောတိ။

ပုဗ္ဗေပိ စ ဣမသ္မိံ ပဒေ မဟာထေရာနံ သာကစ္ဆာ အဟောသိယေဝ။ တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော “ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ”တိ အာဟ။ အာစရိယော ပနဿ တိပိဋကစူဠသုမတ္ထေရော “မိဿကမဂ္ဂေါ”တိ အာဟ။ ပုဗ္ဗဘာဂေါ ဘန္တေတိ။ မိဿကော အာဝုသောတိ။ အာစရိယေ ပုနပ္ပုနံ ဘဏန္တေ အပ္ပဋိဗာဟိတွာ တုဏှီ အဟောသိ။ ပဉှံ အဝိနိစ္ဆိနိတွာဝ ဥဋ္ဌဟိံသု။ အထာစရိယတ္ထေရော နှာနကောဋ္ဌကံ ဂစ္ဆန္တော “မယာ မိဿကမဂ္ဂေါ ကထိတော၊ စူဠနာဂေါ ပုဗ္ဗဘာဂေါတိ အာဒါယ ဝေါဟရတိ၊ ကော နု ခေါ ဧတ္ထ နိစ္ဆယော”တိ သုတ္တန္တံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပရိဝတ္တေန္တော “ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခဝေ ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ ဧဝံ ဘာဝေယျ သတ္တ ဝဿာနီ”တိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ သလ္လက္ခေသိ၊ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သတ္တ ဝဿာနိ တိဋ္ဌမာနော နာမ နတ္ထိ၊ မယာ ဝုတ္တော မိဿကမဂ္ဂေါ န လဗ္ဘတိ၊ စူဠနာဂေန ဒိဋ္ဌော ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂေါဝ လဗ္ဘတီတိ ဉတွာ အဋ္ဌမိယံ ဓမ္မဿဝနေ သံဃုဋ္ဌေ အဂမာသိ။

၁-သံ ၃-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။

Porāṇakattherā kira piyadhammassavanā honti. Saddaṁ sutvāva “ahaṁ paṭhamaṁ, ahaṁ paṭhaman”ti ekappahāreneva osaranti. Tasmiṁ ca divase Cūḷanāgattherassa vāro. Tena dhammāsane nisīditvā bījaniṁ gahetvā pubbagāthāsu vuttāsu therassa āsanapiṭṭhiyaṁ ṭhitassa etadahosi “raho nisīditvā na vakkhāmī”ti. Porāṇakattherā hi anusūyakā honti, na attano rucimeva ucchubhāraṁ viya evaṁ ukkhipitvā vicaranti, kāraṇameva gaṇhanti, akāraṇaṁ vissajjenti, tasmā thero “āvuso Cūḷanāgā”ti āha. So ācariyassa viya saddoti dhammaṁ ṭhapetvā “kiṁ bhante”ti āha. Āvuso Cūḷanāga mayā vutto missakamaggo na labbhati, tayā vutto pubbabhāgasatipaṭṭhānamaggova labbhatīti.

Thero cintesi “amhākaṁ ācariyo sabbapariyattiko tepiṭako sutabuddho, evarūpassapi nāma bhikkhuno ayaṁ pañho āluḷeti, anāgate mama bhātikā imaṁ pañhaṁ āluḷessantīti suttaṁ gahetvā imaṁ pañhaṁ niccalaṁ karissāmī”ti paṭisambhidāmaggato “ekāyanamaggo vuccati pubbabhāgasatipaṭṭhānamaggo—

Maggānaṭṭhaṅgiko seṭṭho, saccānaṁ caturo padā.
Virāgo seṭṭho Dhammānaṁ, dvipadānañca cakkhumā.

Eseva maggo natthañño, dassanassa visuddhiyā.
Etañhi tumhe paṭipajjatha, mārasenappamaddanaṁ.
Etañhi tumhe paṭipannā, dukkhassantaṁ karissathā”ti[1]—

Suttaṁ āharitvā ṭhapesi.

Maggoti kenaṭṭhena maggo? Nibbānagamanaṭṭhena nibbānatthikehi magganiyaṭṭhena ca. **Sattānaṁ visuddhiyā**ti rāgādīhi malehi abhijjhāvisamalobhādīhi ca upakkilesehi kiliṭṭhacittānaṁ sattānaṁ visuddhatthāya. Tathā hi imināva maggena ito satasahassakappādhikānaṁ catunnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ upari ekasmiññeva kappe nibbatte Taṇhaṅkaramedhaṅkarasaraṇaṅkaradīpaṅkaranāmake Buddhe ādiṁ katvā Sakyamunipariyosānā aneke Sammāsambuddhā anekasatā Paccekabuddhā gaṇanapathaṁ vītivattā ariyasāvakā cāti

1. Khu 1. 52 piṭṭhe Dhammapade.

ပေါရာဏကတ္ထေရာ ကိရ ပိယဓမ္မဿဝနာ ဟောန္တိ။ သဒ္ဒံ သုတွာဝ “အဟံ ပဌမံ, အဟံ ပဌမ”န္တိ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဩသရန္တိ။ တသ္မိံ စ ဒိဝသေ စူဠနာဂတ္ထေရဿ ဝါရော။ တေန ဓမ္မာသနေ နိသီဒိတွာ ဗီဇနိံ ဂဟေတွာ ပုဗ္ဗဂါထာသု ဝုတ္တာသု ထေရဿ အာသနပိဋ္ဌိယံ ဌိတဿ ဧတဒဟောသိ “ရဟော နိသီဒိတွာ န ဝက္ခာမီ”တိ။ ပေါရာဏကတ္ထေရာ ဟိ အနုသူယကာ ဟောန္တိ၊ န အတ္တနော ရုစိမေဝ ဥစ္ဆုဘာရံ ဝိယ ဧဝံ ဥက္ခိပိတွာ ဝိစရန္တိ၊ ကာရဏမေဝ ဂဏှန္တိ၊ အကာရဏံ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ၊ တသ္မာ ထေရော “အာဝုသော စူဠနာဂါ”တိ အာဟ။ သော အာစရိယဿ ဝိယ သဒ္ဒေါတိ ဓမ္မံ ဌပေတွာ “ကိံ ဘန္တေ”တိ အာဟ။ အာဝုသော စူဠနာဂ မယာ ဝုတ္တော မိဿကမဂ္ဂေါ န လဗ္ဘတိ၊ တယာ ဝုတ္တော ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါဝ လဗ္ဘတီတိ။

ထေရော စိန္တေသိ “အမှာကံ အာစရိယော သဗ္ဗပရိယတ္တိကော တေပိဋကော သုတဗုဒ္ဓေါ၊ ဧဝရူပဿာပိ နာမ ဘိက္ခုနော အယံ ပဉှော အာလုဠေတိ၊ အနာဂတေ မမ ဘာတိကာ ဣမံ ပဉှံ အာလုဠေဿန္တီတိ သုတ္တံ ဂဟေတွာ ဣမံ ပဉှံ နိစ္စလံ ကရိဿာမီ”တိ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂတော “ဧကာယနမဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ—

မဂ္ဂါနဋ္ဌင်္ဂိကော သေဋ္ဌော၊ သစ္စာနံ စတုရော ပဒါ။
ဝိရာဂေါ သေဋ္ဌော ဓမ္မာနံ၊ ဒွိပဒါနဉ္စ စက္ခုမာ။

ဧသေဝ မဂ္ဂေါ နတ္ထညော၊ ဒဿနဿ ဝိသုဒ္ဓိယာ။
ဧတဉှိ တုမှေ ပဋိပဇ္ဇထ၊ မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနံ။
ဧတဉှိ တုမှေ ပဋိပန္နာ၊ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿထာ”တိ[၁]—

သုတ္တံ အာဟရိတွာ ဌပေသိ။

မဂ္ဂေါတိ ကေနဋ္ဌေန မဂ္ဂေါ? နိဗ္ဗာနဂမနဋ္ဌေန နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂနိယဋ္ဌေန စ။ **သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ**တိ ရာဂါဒီဟိ မလေဟိ အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘာဒီဟိ စ ဥပက္ကိလေသေဟိ ကိလိဋ္ဌစိတ္တာနံ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓတ္ထာယ။ တထာ ဟိ ဣမိနာဝ မဂ္ဂေန ဣတော သတသဟဿကပ္ပါဓိကာနံ စတုန္နံ အသင်္ချေယျာနံ ဥပရိ ဧကသ္မိညေဝ ကပ္ပေ နိဗ္ဗတ္တေ တဏှင်္ကရမေဓင်္ကရသရဏင်္ကရဒီပင်္ကရနာမကေ ဗုဒ္ဓေ အာဒိံ ကတွာ သက္ယမုနိပရိယောသာနာ အနေကေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အနေကသတာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ အရိယသာဝကာ စာတိ

၁-ခု ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

ime sattā sabbe cittamalaṁ pavāhetvā paramavisuddhiṁ pattā. Rūpamalavasena pana saṁkilesavodānapaññattiyeva natthi. Tathāhi—

Rūpena saṁkiliṭṭhena, saṁkilissanti māṇavā.
Rūpe suddhe visujjhanti, anakkhātaṁ Mahesinā.

Cittena saṁkiliṭṭhena, saṁkilissanti māṇavā.
Citte suddhe visujjhanti, iti vuttaṁ Mahesinā.

Yathāha "cittasaṁkilesā bhikkhave sattā saṁkilissanti, cittavodānā visujjhantī"ti[1]. Tañca cittavodānaṁ iminā satipaṭṭhānamaggena hoti. Tenāha "sattānaṁ visuddhiyā"ti.

Sokaparidevānaṁ samatikkamāyāti sokassa ca paridevassa ca samatikkamāya, pahānāyāti attho. Ayaṁ hi maggo bhāvito **Santatimahāmattā**dīnaṁ viya sokasamatikkamāya, **Paṭācārā**dīnaṁ viya ca paridevasamatikkamāya ca saṁvattati. Tenāha "sokaparidevānaṁ samatikkamāyā"ti. Kiñcāpi hi Santatimahāmatto—

"Yaṁ pubbe taṁ visodhehi, pacchā te māhu kiñcanaṁ.
Majjhe ce no gahessasi, upasanto carissasī"ti[2]—

Imaṁ gāthaṁ sutvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ patto.

Paṭācārā—

"Na santi puttā tāṇāya, na pitā nāpi bandhavā.
Antakenādhipannassa, natthi ñātīsu tāṇatā"ti[3]—

Imaṁ gāthaṁ sutvā sotāpattiphale patiṭṭhitā. Yasmā pana kāyavedanācittadhammesu kañci dhammaṁ anāmasitvā bhāvanā nāma natthi, tasmā tepi imināva maggena sokaparideve samatikkantāti veditabbā.

Dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāyāti kāyikadukkhassa ca cetasikadomanassassa cāti imesaṁ dvinnaṁ atthaṅgamāya, nirodhāyāti attho. Ayaṁ hi maggo bhāvito Tissattherādīnaṁ viya dukkhassa, Sakkādīnaṁ viya ca domanassassa atthaṅgamāya saṁvattati.

1. Saṁ 2. 123 piṭṭhe. 2. Khu 1. 425 piṭṭhe. 3. Khu 1. 54 piṭṭhe.

ဣမေ သတ္တာ သဗ္ဗေ စိတ္တမလံ ပဝါဟေတွာ ပရမဝိသုဒ္ဓိံ ပတ္တာ။ ရူပမလဝသေန ပန သံကိလေသဝေါဒါနပညတ္တိယေဝ နတ္ထိ။ တထာဟိ—

ရူပေန သံကိလိဋ္ဌေန၊ သံကိလိဿန္တိ မာဏဝါ။
ရူပေ သုဒ္ဓေ ဝိသုဇ္ဈန္တိ၊ အနက္ခာတံ မဟေသိနာ။

စိတ္တေန သံကိလိဋ္ဌေန၊ သံကိလိဿန္တိ မာဏဝါ။
စိတ္တေ သုဒ္ဓေ ဝိသုဇ္ဈန္တိ၊ ဣတိ ဝုတ္တံ မဟေသိနာ။

ယထာဟ “စိတ္တသံကိလေသာ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သံကိလိဿန္တိ၊ စိတ္တဝေါဒါနာ ဝိသုဇ္ဈန္တီ”တိ[၁]။ တဉ္စ စိတ္တဝေါဒါနံ ဣမိနာ သတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေန ဟောတိ။ တေနာဟ “သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိ။

သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမာယာတိ သောကဿ စ ပရိဒေဝဿ စ သမတိက္ကမာယ၊ ပဟာနာယာတိ အတ္ထော။ အယံ ဟိ မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော **သန္တတိမဟာမတ္တာ**ဒီနံ ဝိယ သောကသမတိက္ကမာယ, **ပဋာစာရာ**ဒီနံ ဝိယ စ ပရိဒေဝသမတိက္ကမာယ စ သံဝတ္တတိ။ တေနာဟ “သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမာယာ”တိ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ သန္တတိမဟာမတ္တော—

“ယံ ပုဗ္ဗေ တံ ဝိသောဓေဟိ၊ ပစ္ဆာ တေ မာဟု ကိဉ္စနံ။
မဇ္ဈေ စေ နော ဂဟေဿသိ၊ ဥပသန္တော စရိဿသီ”တိ[၂]—

ဣမံ ဂါထံ သုတွာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပတ္တော။

ပဋာစာရာ—

“န သန္တိ ပုတ္တာ တာဏာယ၊ န ပိတာ နာပိ ဗန္ဓဝါ။
အန္တကေနာဓိပန္နဿ၊ နတ္ထိ ဉာတီသု တာဏတာ”တိ[၃]—

ဣမံ ဂါထံ သုတွာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌိတာ။ ယသ္မာ ပန ကာယဝေဒနာစိတ္တဓမ္မေသု ကဉ္စိ ဓမ္မံ အနာမသိတွာ ဘာဝနာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တေပိ ဣမိနာဝ မဂ္ဂေန သောကပရိဒေဝေ သမတိက္ကန္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒုက္ခဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာယာတိ ကာယိကဒုက္ခဿ စ စေတသိကဒေါမနဿဿ စာတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ အတ္ထင်္ဂမာယ၊ နိရောဓာယာတိ အတ္ထော။ အယံ ဟိ မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော တိဿတ္ထေရာဒီနံ ဝိယ ဒုက္ခဿ, သက္ကာဒီနံ ဝိယ စ ဒေါမနဿဿ အတ္ထင်္ဂမာယ သံဝတ္တတိ။

၁-သံ ၂-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၄၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၅၄-ပိဋ္ဌေ။

Tatrāyaṁ atthadīpanā—Sāvatthiyaṁ kira **Tisso** nāma kuṭumbikaputto cattālīsa hiraññakoṭiyo pahāya pabbajitvā agāmake araññe viharati, tassa kaniṭṭhabhātubhariyā "gacchatha naṁ jīvitā voropethā"ti pañcasate core pesesi. Te gantvā theraṁ parivāretvā nisīdiṁsu. Thero āha "kasmā āgatattha upāsakā"ti. Taṁ jīvitā voropessāmāti. Pāṭibhogaṁ[1] me upāsakā gahetvā ajjekarattiṁ jīvitaṁ dethāti. Ko te samaṇa imasmiṁ ṭhāne pāṭibhogo bhavissatīti. Thero mahantaṁ pāsāṇaṁ gahetvā dve ūruṭṭhīni bhinditvā "vaṭṭati upāsakā pāṭibhogo"ti āha. Te apakkamitvā caṅkamanasīse aggiṁ katvā nipajjiṁsu. Therassa vedanaṁ vikkhambhetvā sīlaṁ paccavekkhato parisuddhaṁ sīlaṁ nissāya pītipāmojjaṁ uppajji. Tato anukkamena vipassanaṁ vaḍḍhento tiyāmarattiṁ samaṇadhammaṁ katvā aruṇuggamane arahattaṁ patto imaṁ udānaṁ udānesi—

"Ubho pādāni bhinditvā, saññapessāmi vo ahaṁ.
Aṭṭiyāmi harāyāmi, sarāgamaraṇaṁ ahaṁ.

Evāhaṁ cintayitvāna, yathābhūtaṁ vipassisaṁ.
Sampatte aruṇuggamhi, arahattamapāpuṇin"ti.

Aparepi tiṁsa bhikkhū Bhagavato santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññavihāre vassaṁ upagantvā "āvuso tiyāmarattiṁ samaṇadhammova kātabbo, na aññamaññassa santikaṁ āgantabban"ti vatvā vihariṁsu. Tesaṁ samaṇadhammaṁ katvā paccūsasamaye pacalāyantānaṁ eko byaggho āgantvā ekekaṁ bhikkhuṁ gahetvā gacchati. Na koci "maṁ byaggho gaṇhī"ti vācampi nicchāresi. Evaṁ pañcasu dasasu bhikkhūsu khāditesu uposathadivase "itare āvuso kuhin"ti pucchitvā ñatvā ca "idāni gahitena gahitomhīti vattabban"ti vatvā vihariṁsu.

Atha aññataraṁ daharabhikkhuṁ purimanayeneva byaggho gaṇhi. So "byaggho bhante"ti āha. Bhikkhū kattaradaṇḍe ca ukkāyo ca gahetvā mocessāmāti anubandhiṁsu. Byaggho bhikkhūnaṁ agatiṁ[2] chinnataṭaṭṭhānaṁ āruyha taṁ bhikkhuṁ pādaṅguṭṭhakato paṭṭhāya khādituṁ ārabhi. Itarepi

1. Pātibhogaṁ (Ka)
2. Agatipathaṁ (Sī)

တတြာယံ အတ္ထဒီပနာ—သာဝတ္ထိယံ ကိရ **တိဿော** နာမ ကုဋုမ္ဗိကပုတ္တော စတ္တာလီသ ဟိရညကောဋိယော ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ အဂါမကေ အရညေ ဝိဟရတိ၊ တဿ ကနိဋ္ဌဘာတုဘရိယာ "ဂစ္ဆထ နံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေထာ"တိ ပဉ္စသတေ စောရေ ပေသေသိ။ တေ ဂန္တွာ ထေရံ ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိံသု။ ထေရော အာဟ "ကသ္မာ အာဂတတ္ထ ဥပါသကာ"တိ။ တံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေဿာမာတိ။ ပါဋိဘောဂံ[၁] မေ ဥပါသကာ ဂဟေတွာ အဇ္ဇေကရတ္တိံ ဇီဝိတံ ဒေထာတိ။ ကော တေ သမဏ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပါဋိဘောဂေါ ဘဝိဿတီတိ။ ထေရော မဟန္တံ ပါသာဏံ ဂဟေတွာ ဒွေ ဦရုဋ္ဌီနိ ဘိန္ဒိတွာ "ဝဋ္ဋတိ ဥပါသကာ ပါဋိဘောဂေါ"တိ အာဟ။ တေ အပက္ကမိတွာ စင်္ကမနသီသေ အဂ္ဂိံ ကတွာ နိပဇ္ဇိံသု။ ထေရဿ ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ သီလံ ပစ္စဝေက္ခတော ပရိသုဒ္ဓံ သီလံ နိဿာယ ပီတိပါမောဇ္ဇံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တတော အနုက္ကမေန ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တော တိယာမရတ္တိံ သမဏဓမ္မံ ကတွာ အရုဏုဂ္ဂမနေ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ—

"ဥဘော ပါဒါနိ ဘိန္ဒိတွာ၊ သညပေဿာမိ ဝေါ အဟံ။
အဋ္ဋိယာမိ ဟရာယာမိ၊ သရာဂမရဏံ အဟံ။

ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန၊ ယထာဘူတံ ဝိပဿိသံ။
သမ္ပတ္တေ အရုဏုဂ္ဂမှိ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိ"န္တိ။

အပရေပိ တိံသ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညဝိဟာရေ ဝဿံ ဥပဂန္တွာ "အာဝုသော တိယာမရတ္တိံ သမဏဓမ္မောဝ ကာတဗ္ဗော၊ န အညမညဿ သန္တိကံ အာဂန္တဗ္ဗ"န္တိ ဝတွာ ဝိဟရိံသု။ တေသံ သမဏဓမ္မံ ကတွာ ပစ္စူသသမယေ ပစလာယန္တာနံ ဧကော ဗျဂ္ဃော အာဂန္တွာ ဧကေကံ ဘိက္ခုံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆတိ။ န ကောစိ "မံ ဗျဂ္ဃော ဂဏှီ"တိ ဝါစမ္ပိ နိစ္ဆာရေသိ။ ဧဝံ ပဉ္စသု ဒသသု ဘိက္ခူသု ခါဒိတေသု ဥပေါသထဒိဝသေ "ဣတရေ အာဝုသော ကုဟိ"န္တိ ပုစ္ဆိတွာ ဉတွာ စ "ဣဒါနိ ဂဟိတေန ဂဟိတောမှီတိ ဝတ္တဗ္ဗ"န္တိ ဝတွာ ဝိဟရိံသု။

အထ အညတရံ ဒဟရဘိက္ခုံ ပုရိမနယေနေဝ ဗျဂ္ဃော ဂဏှိ။ သော "ဗျဂ္ဃော ဘန္တေ"တိ အာဟ။ ဘိက္ခူ ကတ္တရဒဏ္ဍေ စ ဥက္ကာယော စ ဂဟေတွာ မောစေဿာမာတိ အနုဗန္ဓိံသု။ ဗျဂ္ဃော ဘိက္ခူနံ အဂတိံ[၂] ဆိန္နတဋဋ္ဌာနံ အာရုယှ တံ ဘိက္ခုံ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌကတော ပဋ္ဌာယ ခါဒိတုံ အာရဘိ။ ဣတရေပိ

၁-ပါတိဘောဂံ (က)
၂-အဂတိပထံ (သီ)

“idāni sappurisa amhehi kattabbaṁ natthi, bhikkhūnaṁ viseso nāma evarūpe ṭhāne paññāyatī”ti āhaṁsu. So byagghamukhe nipannova taṁ vedanaṁ vikkhambhetvā vipassanaṁ vaḍḍhento yāva gopphakā khāditasamaye sotāpanno hutvā, yāva jaṇṇukā khāditasamaye sakadāgāmī, yāva nābhiyā khāditasamaye anāgāmī hutvā, hadayarūpe akhāditeyeva saha paṭisambhidāhi arahattaṁ patvā imaṁ udānaṁ udānesi—

“Sīlavā vatasampanno, paññavā susamāhito.
Muhuttaṁ pamādamanvāya, byagghenoruddhamānaso.

Pañjarasmiṁ gahetvāna, silāya uparīkato[1].
Kāmaṁ khādatu maṁ byaggho, bhakkho kāyo amittānaṁ.
Paṭiladdhe kammaṭṭhāne, maraṇaṁ hehiti[2] bhaddakan”ti.

Aparopi Pītamallatthero[3] nāma gihikāle tīsu rajjesu paṭākaṁ gahetvā Tambapaṇṇidīpaṁ āgamma rājānaṁ disvā raññā katānuggaho ekadivasaṁ kilañjakāpaṇasāladvārena gacchanto “rūpaṁ bhikkhave na tumhākaṁ, taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissatī”ti[4] natumhākavaggaṁ[5] sutvā cintesi “neva kira rūpaṁ attano, na vedanā”ti. So taṁyeva aṅkusaṁ katvā nikkhamitvā Mahāvihāraṁ gantvā pabbajjaṁ yācitvā pabbajito upasampanno dvemātikā paguṇaṁ katvā tiṁsa bhikkhū gahetvā gabalavāliya-aṅgaṇaṁ gantvā samaṇadhammaṁ akāsi. Pādesu avahantesu jaṇṇukehi caṅkamati. Tamenaṁ rattiṁ eko migaluddako migoti maññamāno sattiyā pahari. Satti vinivijjhitvā gatā. So taṁ sattiṁ harāpetvā pahāramukhāni tiṇavaṭṭiyā pūrāpetvā pāsāṇapiṭṭhiyaṁ attānaṁ nisīdāpetvā okāsaṁ kāretvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ patvā ukkāsitasaddena āgatānaṁ bhikkhūnaṁ byākaritvā imaṁ udānaṁ udānesi—

“Bhāsitaṁ Buddhaseṭṭhassa, sabbalokaggavādino.
Na tumhākamidaṁ rūpaṁ, taṁ jaheyyātha bhikkhavo.

1. Upanītako (Sī, Syā) Dī-Ṭṭha 2. 340 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Hoti (Syā)
3. Dīpamallatthero (Syā)
4. Saṁ 2. 28 piṭṭhe.
5. Natumhākavākyaṁ (Dī-Ṭṭha 2. 340 piṭṭhe)

“ဣဒါနိ သပ္ပုရိသ အမှေဟိ ကတ္တဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ ဘိက္ခူနံ ဝိသေသော နာမ ဧဝရူပေ ဌာနေ ပညာယတီ”တိ အာဟံသု။ သော ဗျဂ္ဃမုခေ နိပန္နောဝ တံ ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တော ယာဝ ဂေါပ္ဖကာ ခါဒိတသမယေ သောတာပန္နော ဟုတွာ, ယာဝ ဇဏ္ဏုကာ ခါဒိတသမယေ သကဒါဂါမီ, ယာဝ နာဘိယာ ခါဒိတသမယေ အနာဂါမီ ဟုတွာ, ဟဒယရူပေ အခါဒိတေယေဝ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပတွာ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ—

“သီလဝါ ဝတသမ္ပန္နော၊ ပညဝါ သုသမာဟိတော။
မုဟုတ္တံ ပမာဒမန္ဝာယ၊ ဗျဂ္ဃေနောရုဒ္ဓမာနသော။

ပဉ္ဇရသ္မိံ ဂဟေတွာန၊ သိလာယ ဥပရိကတော[၁]။
ကာမံ ခါဒတု မံ ဗျဂ္ဃော၊ ဘက္ခော ကာယော အမိတ္တာနံ။
ပဋိလဒ္ဓေ ကမ္မဋ္ဌာနေ၊ မရဏံ ဟေဟိတိ[၂] ဘဒ္ဒက”န္တိ။

အပရောပိ ပီတမလ္လတ္ထေရော[၃] နာမ ဂိဟိကာလေ တီသု ရဇ္ဇေသု ပဋာကံ ဂဟေတွာ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပံ အာဂမ္မ ရာဇာနံ ဒိသွာ ရညာ ကတာနုဂ္ဂဟော ဧကဒိဝသံ ကိလဉ္ဇကာပဏသာလဒွါရေန ဂစ္ဆန္တော “ရူပံ ဘိက္ခဝေ န တုမှာကံ၊ တံ ပဇဟထ၊ တံ ဝေါ ပဟီနံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿတီ”တိ[၄] နတုမှာကဝဂ္ဂံ[၅] သုတွာ စိန္တေသိ “နေဝ ကိရ ရူပံ အတ္တနော, န ဝေဒနာ”တိ။ သော တံယေဝ အင်္ကုသံ ကတွာ နိက္ခမိတွာ မဟာဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတွာ ပဗ္ဗဇိတော ဥပသမ္ပန္နော ဒွေမာတိကာ ပဂုဏံ ကတွာ တိံသ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ ဂဗလဝါလိယအင်္ဂဏံ ဂန္တွာ သမဏဓမ္မံ အကာသိ။ ပါဒေသု အဝဟန္တေသု ဇဏ္ဏုကေဟိ စင်္ကမတိ။ တမေနံ ရတ္တိံ ဧကော မိဂလုဒ္ဒကော မိဂေါတိ မညမာနော သတ္တိယာ ပဟရိ။ သတ္တိ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဂတာ။ သော တံ သတ္တိံ ဟရာပေတွာ ပဟာရမုခါနိ တိဏဝဋ္ဋိယာ ပူရာပေတွာ ပါသာဏပိဋ္ဌိယံ အတ္တာနံ နိသီဒါပေတွာ ဩကာသံ ကာရေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပတွာ ဥက္ကာသိတသဒ္ဒေန အာဂတာနံ ဘိက္ခူနံ ဗျာကရိတွာ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ—

“ဘာသိတံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ သဗ္ဗလောကဂ္ဂဝါဒိနော။
န တုမှာကမိဒံ ရူပံ၊ တံ ဇဟေယျာထ ဘိက္ခဝေါ။

၁-ဥပနီတကော (သီ၊ သျာ) ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ဟောတိ (သျာ)
၃-ဒီပမလ္လတ္ထေရော (သျာ)
၄-သံ ၂-၂၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-နတုမှာကဝါကျံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ)

Aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino.
Uppajjitvā nirujjhanti, tesaṁ vūpasamo sukho"ti.

Atha naṁ bhikkhū āhaṁsu "sace bhante Sammāsambuddho arogo abhavissā, addhā te muddhamatthake hatthaṁ pasāretvā sīsaṁ parāmaseyyā"ti. Ettāvatā ayaṁ maggo Tissattherādīnaṁ viya dukkhassa atthaṅgamāya saṁvattati.

Sakko pana Devānamindo attano pañcavidhaṁ pubbanimittaṁ disvā maraṇabhayasantajjito domanassajāto Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchi. So upekkhāpañhavissajjanāvasāne asītisahassāhi devatāhi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Sā cassa[1] upapatti puna pākatikāva ahosi.

Subrahmāpi devaputto accharāsahassaparivāro saggasampattiṁ anubhoti, tattha pañcasatā accharāyo rukkhato pupphāni ocinantiyo cavitvā niraye upapannā. So "kiṁ imā cirāyantī"ti upadhārento tāsaṁ niraye nibbattabhāvaṁ disvā "kittakaṁ nu kho mama āyū"ti upaparikkhanto attanopi āyuparikkhayaṁ viditvā tattheva niraye nibbattanabhāvaṁ disvā bhīto ativiya domanassajāto hutvā "imaṁ me domanassaṁ satthā vinayissati[2] na añño"ti avasesā pañcasatā accharāyo gahetvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchi—

"Niccaṁ utrastamidaṁ cittaṁ, niccaṁ ubbiggidaṁ mano.
Anuppannesu kicchesu, atho uppatitesu ca.
Sace atthi anutrastaṁ, taṁ me akkhāhi pucchito"ti[3].

Tato naṁ Bhagavā āha—

"Nāññatra bojjhā tapasā, nāññatrindriyasaṁvarā.
Nāññatra sabbanissaggā, sotthiṁ passāmi pāṇinan"ti[3].

So desanāpariyosāne pañcahi accharāsatehi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāya taṁ sampattiṁ thāvaraṁ katvā devalokameva

1. Sāpassa (Syā) 2. Vinodessati (Ka) 3. Saṁ 1. 52 piṭṭhe.

အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ၊ ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မိနော။
ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တေသံ ဝူပသမော သုခေါ''တိ။

အထ နံ ဘိက္ခူ အာဟံသု "သစေ ဘန္တေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အရောဂေါ အဘဝိဿာ၊ အဒ္ဓါ တေ မုဒ္ဓမတ္ထကေ ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ သီသံ ပရာမသေယျာ''တိ။ ဧတ္တာဝတာ အယံ မဂ္ဂေါ တိဿတ္ထေရာဒီနံ ဝိယ ဒုက္ခဿ အတ္ထင်္ဂမာယ သံဝတ္တတိ။

သက္ကော ပန ဒေဝါနမိန္ဒော အတ္တနော ပဉ္စဝိဓံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ ဒိသွာ မရဏဘယသန္တဇ္ဇိတော ဒေါမနဿဇာတော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ သော ဥပေက္ခာပဉှဝိဿဇ္ဇနာဝသာနေ အသီတိသဟဿာဟိ ဒေဝတာဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ သာ စဿ[၁] ဥပပတ္တိ ပုန ပါကတိကာဝ အဟောသိ။

သုဗြဟ္မာပိ ဒေဝပုတ္တော အစ္ဆရာသဟဿပရိဝါရော သဂ္ဂသမ္ပတ္တိံ အနုဘောတိ၊ တတ္ထ ပဉ္စသတာ အစ္ဆရာယော ရုက္ခတော ပုပ္ဖါနိ ဩစိနန္တိယော စဝိတွာ နိရယေ ဥပပန္နာ။ သော "ကိံ ဣမာ စိရာယန္တီ''တိ ဥပဓာရေန္တော တာသံ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တဘာဝံ ဒိသွာ "ကိတ္တကံ နု ခေါ မမ အာယူ''တိ ဥပပရိက္ခန္တော အတ္တနောပိ အာယုပရိက္ခယံ ဝိဒိတွာ တတ္ထေဝ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တနဘာဝံ ဒိသွာ ဘီတော အတိဝိယ ဒေါမနဿဇာတော ဟုတွာ "ဣမံ မေ ဒေါမနဿံ သတ္ထာ ဝိနယိဿတိ[၂] န အညော''တိ အဝသေသာ ပဉ္စသတာ အစ္ဆရာယော ဂဟေတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိ—

"နိစ္စံ ဥတြသ္တမိဒံ စိတ္တံ၊ နိစ္စံ ဥဗ္ဗိဂ္ဂိဒံ မနော။
အနုပ္ပန္နေသု ကိစ္ဆေသု၊ အထော ဥပ္ပတိတေသု စ။
သစေ အတ္ထိ အနုတြသ္တံ၊ တံ မေ အက္ခာဟိ ပုစ္ဆိတော''တိ[၃]။

တတော နံ ဘဂဝါ အာဟ—

"နာညတြ ဗောဇ္ဈာ တပသာ၊ နာညတြိန္ဒြိယသံဝရာ။
နာညတြ သဗ္ဗနိဿဂ္ဂါ၊ သောတ္ထိံ ပဿာမိ ပါဏိန''န္တိ[၃]။

သော ဒေသနာပရိယောသာနေ ပဉ္စဟိ အစ္ဆရာသတေဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာယ တံ သမ္ပတ္တိံ ထာဝရံ ကတွာ ဒေဝလောကမေဝ

၁-သာပဿ (သျာ) ၂-ဝိနောဒေဿတိ (က) ၃-သံ ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ။

agamāsīti. Evamayaṁ maggo bhāvito sakkādīnaṁ viya domanassassa atthaṅgamāya saṁvattatīti veditabbo.

Ñāyassa adhigamāyāti ñāyo vuccati ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, tassa adhigamāya, pattiyāti vuttaṁ hoti. Ayaṁ hi pubbabhāge lokiyo satipaṭṭhānamaggo bhāvito lokuttarassa maggassa adhigamāya saṁvattati. Tenāha “ñāyassa adhigamāyā”ti. **Nibbānassa sacchikiriyāyā**ti taṇhāvānavirahitattā nibbānanti laddhanāmassa amatassa sacchikiriyāya, attapaccakkhatāyāti vuttaṁ hoti. Ayañhi maggo bhāvito anupubbena nibbānasacchikiriyaṁ sādheti. Tenāha “nibbānassa sacchikiriyāyā”ti.

Tattha kiñcāpi “sattānaṁ visuddhiyā”ti vutte sokasamatikkamādīni atthato siddhāneva honti, ṭhapetvā pana sāsanayuttikovide aññesaṁ na pākaṭāni, na ca Bhagavā paṭhamaṁ sāsanayuttikovidaṁ janaṁ katvā pacchā dhammaṁ deseti. Tena teneva pana suttena taṁ taṁ atthaṁ ñāpeti. Tasmā idha yaṁ yaṁ atthaṁ ekāyanamaggo sādheti, taṁ taṁ pākaṭaṁ katvā dassento “sokaparidevānaṁ samatikkamāyā”ti-ādimāha. Yasmā vā yā sattānaṁ visuddhi ekāyanamaggena saṁvattati, sā sokaparidevānaṁ samatikkamena hoti, sokaparidevānaṁ samatikkamo dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamena, dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamo ñāyassādhigamena, ñāyassādhigamo nibbānassa sacchikiriyāya. Tasmā imampi kamaṁ dassento “sattānaṁ visuddhiyā”ti vatvā “sokaparidevānaṁ samatikkamāyā”ti-ādimāha.

Api ca vaṇṇabhaṇanametaṁ ekāyanamaggassa. Yatheva hi Bhagavā “dhammaṁ vo bhikkhave desessāmi ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsessāmi, yadidaṁ chachakkānī”ti[1] chachakkadesanāya aṭṭhahi padehi vaṇṇaṁ abhāsi, yathā ca ariyavaṁsadesanāya “cattārome bhikkhave ariyavaṁsā aggaññā rattaññā vaṁsaññā porāṇā asaṁkiṇṇā asaṁkiṇṇapubbā na saṁkīyanti, na saṁkīyissanti, appaṭikuṭṭhā samaṇehi brāhmaṇehi

1. Ma 3. 327 piṭṭhe.

အဂမာသီတိ။ ဧဝမယံ မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော သက္ကာဒီနံ ဝိယ ဒေါမနဿဿ အတ္ထင်္ဂမာယ သံဝတ္တတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဉာယဿ အဓိဂမာယာတိ ဉာယော ဝုစ္စတိ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ တဿ အဓိဂမာယ၊ ပတ္တိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယံ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂေ လောကိယော သတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ ဘာဝိတော လောကုတ္တရဿ မဂ္ဂဿ အဓိဂမာယ သံဝတ္တတိ။ တေနာဟ “ဉာယဿ အဓိဂမာယာ”တိ။ **နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယာ**တိ တဏှာဝါနဝိရဟိတတ္တာ နိဗ္ဗာနန္တိ လဒ္ဓနာမဿ အမတဿ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ အတ္တပစ္စက္ခတာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယဉှိ မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော အနုပုဗ္ဗေန နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယံ သာဓေတိ။ တေနာဟ “နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယာ”တိ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ “သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိ ဝုတ္တေ သောကသမတိက္ကမာဒီနိ အတ္ထတော သိဒ္ဓါနေဝ ဟောန္တိ၊ ဌပေတွာ ပန သာသနယုတ္တိကောဝိဒေ အညေသံ န ပါကဋာနိ၊ န စ ဘဂဝါ ပဌမံ သာသနယုတ္တိကောဝိဒံ ဇနံ ကတွာ ပစ္ဆာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တေန တေနေဝ ပန သုတ္တေန တံ တံ အတ္ထံ ဉာပေတိ။ တသ္မာ ဣဓ ယံ ယံ အတ္ထံ ဧကာယနမဂ္ဂေါ သာဓေတိ၊ တံ တံ ပါကဋံ ကတွာ ဒဿေန္တော “သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမာယာ”တိအာဒိမာဟ။ ယသ္မာ ဝါ ယာ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိ ဧကာယနမဂ္ဂေန သံဝတ္တတိ၊ သာ သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမေန ဟောတိ၊ သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမော ဒုက္ခဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမေန၊ ဒုက္ခဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမော ဉာယဿာဓိဂမေန၊ ဉာယဿာဓိဂမော နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ။ တသ္မာ ဣမမ္ပိ ကမံ ဒဿေန္တော “သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိ ဝတွာ “သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမာယာ”တိအာဒိမာဟ။

အပိစ ဝဏ္ဏဘဏနမေတံ ဧကာယနမဂ္ဂဿ။ ယထေဝ ဟိ ဘဂဝါ “ဓမ္မံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ အာဒိကလျာဏံ မဇ္ဈေကလျာဏံ ပရိယောသာနကလျာဏံ သာတ္ထံ သဗျဉ္ဇနံ ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ ပရိသုဒ္ဓံ ဗြဟ္မစရိယံ ပကာသေဿာမိ၊ ယဒိဒံ ဆဆက္ကာနီ”တိ[၁] ဆဆက္ကဒေသနာယ အဋ္ဌဟိ ပဒေဟိ ဝဏ္ဏံ အဘာသိ၊ ယထာ စ အရိယဝံသဒေသနာယ “စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ အရိယဝံသာ အဂ္ဂညာ ရတ္တညာ ဝံသညာ ပေါရာဏာ အသံကိဏ္ဏာ အသံကိဏ္ဏပုဗ္ဗာ န သံကီယန္တိ၊ န သံကီယိဿန္တိ၊ အပ္ပဋိကုဋ္ဌာ သမဏေဟိ ဗြာဟ္မဏေဟိ

၁-မ ၃-၃၂၇-ပိဋ္ဌေ။

viññūhī"ti[1] navahi padehi vaṇṇaṁ abhāsi, evaṁ imassapi ekāyanamaggassa sattānaṁ visuddhiyāti-ādīhi sattahi padehi vaṇṇaṁ abhāsi.

Kasmā iti ce, tesaṁ bhikkhūnaṁ ussāhajananatthaṁ. Vaṇṇabhāsanaṁ hi sutvā te bhikkhū "ayaṁ kira maggo hadayasantāpabhūtaṁ sokaṁ, vācāvippalāpabhūtaṁ paridevaṁ, kāyika-asātabhūtaṁ dukkhaṁ, cetasika-asātabhūtaṁ domanassanti cattāro upaddave hanati, visuddhiṁ ñāyaṁ nibbānanti tayo visese āvahatī"ti ussāhajātā imaṁ dhammadesanaṁ uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabbaṁ dhāretabbaṁ vācetabbaṁ, imañca maggaṁ bhāvetabbaṁ maññissanti. Iti tesaṁ bhikkhūnaṁ ussāhajananatthaṁ vaṇṇaṁ abhāsi, kambalavāṇijādayo kambalādīnaṁ vaṇṇaṁ viya.

Yathā hi satasahassagghanikapaṇḍukambalavāṇijena kambalaṁ gaṇhathāti ugghositepi asukakambaloti na tāva manussā jānanti. Kesakambalavālakambalādayopi hi duggandhā kharasamphassā kambalātveva vuccanti. Yadā pana tena gandhārako rattakambalo sukhumo ujjalo sukhasamphassoti ugghositaṁ hoti, tadā ye pahonti, te gaṇhanti. Ye na pahonti, tepi dassanakāmā honti, evamevaṁ "ekāyano ayaṁ bhikkhave maggo"ti vuttepi asukamaggoti na tāva pākaṭo hoti. Nānappakārakā hi aniyyānamaggāpi maggātveva vuccanti. "Sattānaṁ visuddhiyā"ti-ādimhi pana vutte "ayaṁ kira maggo cattāro upaddave hanati[2], tayo visese āvahatī"ti ussāhajātā imaṁ dhammadesanaṁ uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabbaṁ dhāretabbaṁ vācetabbaṁ, imañca maggaṁ bhāvetabbaṁ maññissantīti vaṇṇaṁ bhāsanto "sattānaṁ visuddhiyā"ti-ādimāha. Yathā ca satasahassagghanikapaṇḍukambalavāṇijopamā, evaṁ rattajambunadasuvaṇṇa-udakappasādakamaṇiratanasuvisuddhamuttāratana dhotapavāḷādivāṇijūpamādayopettha āharitabbā.

Yadidanti nipāto, ye imeti ayamassa attho. **Cattāro**ti gaṇanaparicchedo, tena na tato heṭṭhā na uddhanti satipaṭṭhānaparicchedaṁ dīpeti. **Satipaṭṭhānā**ti tayo satipaṭṭhānā satigocaropi, tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunayavītivattatāpi, satipi.

1. Aṁ 1. 336 piṭṭhe. 2. Harati (Sī, Syā)

ဝိညူဟီ”တိ[၁] နဝဟိ ပဒေဟိ ဝဏ္ဏံ အဘာသိ၊ ဧဝံ ဣမဿပိ ဧကာယနမဂ္ဂဿ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာတိအာဒီဟိ သတ္တဟိ ပဒေဟိ ဝဏ္ဏံ အဘာသိ။

ကသ္မာ ဣတိ စေ၊ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ။ ဝဏ္ဏဘာသနံ ဟိ သုတွာ တေ ဘိက္ခူ “အယံ ကိရ မဂ္ဂေါ ဟဒယသန္တာပဘူတံ သောကံ, ဝါစာဝိပ္ပလာပဘူတံ ပရိဒေဝံ, ကာယိကအသာတဘူတံ ဒုက္ခံ, စေတသိကအသာတဘူတံ ဒေါမနဿန္တိ စတ္တာရော ဥပဒ္ဒဝေ ဟနတိ၊ ဝိသုဒ္ဓိံ ဉာယံ နိဗ္ဗာနန္တိ တယော ဝိသေသေ အာဝဟတီ”တိ ဥဿာဟဇာတာ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗံ ဓာရေတဗ္ဗံ ဝါစေတဗ္ဗံ, ဣမဉ္စ မဂ္ဂံ ဘာဝေတဗ္ဗံ မညိဿန္တိ။ ဣတိ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ ဝဏ္ဏံ အဘာသိ၊ ကမ္ဗလဝါဏိဇာဒယော ကမ္ဗလာဒီနံ ဝဏ္ဏံ ဝိယ။

ယထာ ဟိ သတသဟဿဂ္ဃနိကပဏ္ဍုကမ္ဗလဝါဏိဇေန ကမ္ဗလံ ဂဏှထာတိ ဥဂ္ဃောသိတေပိ အသုကကမ္ဗလောတိ န တာဝ မနုဿာ ဇာနန္တိ။ ကေသကမ္ဗလဝါလကမ္ဗလာဒယောပိ ဟိ ဒုဂ္ဂန္ဓာ ခရသမ္ဖဿာ ကမ္ဗလာတွေဝ ဝုစ္စန္တိ။ ယဒါ ပန တေန ဂန္ဓာရကော ရတ္တကမ္ဗလော သုခုမော ဥဇ္ဇလော သုခသမ္ဖဿောတိ ဥဂ္ဃောသိတံ ဟောတိ၊ တဒါ ယေ ပဟောန္တိ၊ တေ ဂဏှန္တိ။ ယေ န ပဟောန္တိ၊ တေပိ ဒဿနကာမာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝံ “ဧကာယနော အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ”တိ ဝုတ္တေပိ အသုကမဂ္ဂေါတိ န တာဝ ပါကဋော ဟောတိ။ နာနပ္ပကာရကာ ဟိ အနိယျာနမဂ္ဂါပိ မဂ္ဂါတွေဝ ဝုစ္စန္တိ။ “သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိအာဒိမှိ ပန ဝုတ္တေ “အယံ ကိရ မဂ္ဂေါ စတ္တာရော ဥပဒ္ဒဝေ ဟနတိ[၂]၊ တယော ဝိသေသေ အာဝဟတီ”တိ ဥဿာဟဇာတာ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗံ ဓာရေတဗ္ဗံ ဝါစေတဗ္ဗံ, ဣမဉ္စ မဂ္ဂံ ဘာဝေတဗ္ဗံ မညိဿန္တီတိ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တော “သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိအာဒိမာဟ။ ယထာ စ သတသဟဿဂ္ဃနိကပဏ္ဍုကမ္ဗလဝါဏိဇောပမာ၊ ဧဝံ ရတ္တဇမ္ဗုနဒသုဝဏ္ဏဥဒကပ္ပသာဒကမဏိရတနသုဝိသုဒ္ဓမုတ္တာရတနဓောတပဝါဠာဒိဝါဏိဇူပမာဒယောပေတ္ထ အာဟရိတဗ္ဗာ။

ယဒိဒန္တိ နိပါတော၊ ယေ ဣမေတိ အယမဿ အတ္ထော။ **စတ္တာရော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ တေန န တတော ဟေဋ္ဌာ န ဥဒ္ဓန္တိ သတိပဋ္ဌာနပရိစ္ဆေဒံ ဒီပေတိ။ **သတိပဋ္ဌာနာ**တိ တယော သတိပဋ္ဌာနာ သတိဂေါစရောပိ, တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္ထုနော ပဋိဃာနုနယဝီတိဝတ္တတာပိ, သတိပိ။

၁-အံ ၁-၃၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဟရတိ (သီ၊ သျာ)

“Catunnaṁ bhikkhave satipaṭṭhānānaṁ samudayañca atthaṅgamañca desessāmi, taṁ suṇātha. Ko ca bhikkhave kāyassa samudayo. Āhārasamudayā kāyassa samudayo”ti-ādīsu[1] hi satigocaro **satipaṭṭhānan**ti vuccati. Tathā “kāyo paṭṭhānaṁ, no sati. Sati paṭṭhānañceva sati cā”ti-ādīsupi[2]. Tassattho—patiṭṭhāti asminti paṭṭhānaṁ. Kā patiṭṭhāti? Sati. Satiyā paṭṭhānaṁ **satipaṭṭhānaṁ.** Padhānaṁ ṭhānanti vā paṭṭhānaṁ. Satiyā paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ, hatthiṭṭhāna-assaṭṭhānādīni viya. “Tayo satipaṭṭhānā, yadariyo sevati, yadariyo sevamāno satthā gaṇamanusāsitumarahatī”ti[3] etthāpi tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunayavītivattatā “satipaṭṭhānan”ti vuttā. Tassattho—paṭṭhapetabbato paṭṭhānaṁ, pavattayitabbatoti attho. Kena paṭṭhapetabbatoti, satiyā. Satiyā paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānanti. “Cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā bahulīkatā satta bojjhaṅge paripūrentī”ti-ādīsu[4] pana satiyeva “satipaṭṭhānan”ti vuccati. Tassattho—patiṭṭhātīti paṭṭhānaṁ, upaṭṭhāti okkantitvā[5] pakkhanditvā pavattatīti attho. Satiyeva paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ. Atha vā saraṇaṭṭhena sati, upaṭṭhānaṭṭhena paṭṭhānaṁ. Iti sati ca sā paṭṭhānañcātipi satipaṭṭhānaṁ. Idamidha adhippetaṁ.

Yadi evaṁ, kasmā “satipaṭṭhānā”ti bahuvacanaṁ? Satibahuttā. Ārammaṇabhedena hi bahukā etā satiyo. Atha maggoti kasmā ekavacanaṁ? Maggaṭṭhena ekattā. Catassopi hi etā satiyo maggaṭṭhena ekattaṁ gacchanti. Vuttañhetaṁ “maggoti kenaṭṭhena maggo, nibbānagamanaṭṭhena, nibbānatthikehi magganīyaṭṭhena cā”ti. Catassopi cetā aparabhāge kāyādīsu ārammaṇesu kiccaṁ sādhayamānā nibbānaṁ gacchanti. Ādito paṭṭhāya ca nibbānatthikehi maggīyanti, tasmā catassopi eko maggoti vuccanti. Evaṁ ca sati vacanānusandhinā sānusandhikāva desanā hoti, “mārasenappamaddanaṁ vo bhikkhave maggaṁ desessāmi, taṁ suṇātha. Katamo ca bhikkhave mārasenappamaddano maggo, yadidaṁ sattabojjhaṅgā”ti-ādīsu[6] viya hi yathā mārasenappamaddanoti ca sattabojjhaṅgāti ca atthato ekaṁ, byañjanamevettha nānAṁ. Evaṁ ekāyanamaggoti ca cattāro satipaṭṭhānāti ca

---

1. Saṁ 3. 161 piṭṭhe.
2. Khu 9. 406 piṭṭhe.
3. Ma 3. 263 piṭṭhe.
4. Aṁ 3. 287 piṭṭhe.
5. Okkhanditvā (Sī)
6. Saṁ 3. 88 piṭṭhe.

“စတုန္နံ ဘိက္ခဝေ သတိပဋ္ဌာနာနံ သမုဒယဉ္စ အတ္ထင်္ဂမဉ္စ ဒေသေဿာမိ၊ တံ သုဏာထ။ပ။ ကော စ ဘိက္ခဝေ ကာယဿ သမုဒယော။ အာဟာရသမုဒယာ ကာယဿ သမုဒယော”တိအာဒီသု[1] ဟိ သတိဂေါစရော **သတိပဋ္ဌာန**န္တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ “ကာယော ပဋ္ဌာနံ၊ နော သတိ။ သတိ ပဋ္ဌာနဉ္စေဝ သတိ စာ”တိအာဒီသုပိ[2]။ တဿတ္ထော—ပတိဋ္ဌာတိ အသ္မိန္တိ ပဋ္ဌာနံ။ ကာ ပတိဋ္ဌာတိ? သတိ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ **သတိပဋ္ဌာနံ**။ ပဓာနံ ဌာနန္တိ ဝါ ပဋ္ဌာနံ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ, ဟတ္ထိဋ္ဌာနအဿဋ္ဌာနာဒီနိ ဝိယ။ “တယော သတိပဋ္ဌာနာ၊ ယဒရိယော သေဝတိ၊ ယဒရိယော သေဝမာနော သတ္ထာ ဂဏမနုသာသိတုမရဟတီ”တိ[3] ဧတ္ထာပိ တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္ထုနော ပဋိဃာနုနယဝီတိဝတ္တတာ “သတိပဋ္ဌာန”န္တိ ဝုတ္တာ။ တဿတ္ထော—ပဋ္ဌပေတဗ္ဗတော ပဋ္ဌာနံ၊ ပဝတ္တယိတဗ္ဗတောတိ အတ္ထော။ ကေန ပဋ္ဌပေတဗ္ဗတောတိ၊ သတိယာ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနန္တိ။ “စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိပူရေန္တီ”တိအာဒီသု[4] ပန သတိယေဝ “သတိပဋ္ဌာန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တဿတ္ထော—ပတိဋ္ဌာတီတိ ပဋ္ဌာနံ၊ ဥပဋ္ဌာတိ ဩက္ကန္တိတွာ[5] ပက္ခန္ဒိတွာ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ သတိယေဝ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ။ အထ ဝါ သရဏဋ္ဌေန သတိ၊ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနံ။ ဣတိ သတိ စ သာ ပဋ္ဌာနဉ္စာတိပိ သတိပဋ္ဌာနံ။ ဣဒမိဓ အဓိပ္ပေတံ။

ယဒိ ဧဝံ၊ ကသ္မာ “သတိပဋ္ဌာနာ”တိ ဗဟုဝစနံ? သတိဗဟုတ္တာ။ အာရမ္မဏဘေဒေန ဟိ ဗဟုကာ ဧတာ သတိယော။ အထ မဂ္ဂေါတိ ကသ္မာ ဧကဝစနံ? မဂ္ဂဋ္ဌေန ဧကတ္တာ။ စတဿောပိ ဟိ ဧတာ သတိယော မဂ္ဂဋ္ဌေန ဧကတ္တံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ “မဂ္ဂေါတိ ကေနဋ္ဌေန မဂ္ဂေါ၊ နိဗ္ဗာနဂမနဋ္ဌေန၊ နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂနီယဋ္ဌေန စာ”တိ။ စတဿောပိ စေတာ အပရဘာဂေ ကာယာဒီသု အာရမ္မဏေသု ကိစ္စံ သာဓယမာနာ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တိ။ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ စ နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂီယန္တိ၊ တသ္မာ စတဿောပိ ဧကော မဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဧဝံ စ သတိ ဝစနာနုသန္ဓိနာ သာနုသန္ဓိကာဝ ဒေသနာ ဟောတိ, “မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂံ ဒေသေဿာမိ၊ တံ သုဏာထ။ပ။ ကတမော စ ဘိက္ခဝေ မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနော မဂ္ဂေါ၊ ယဒိဒံ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂါ”တိအာဒီသု[6] ဝိယ ဟိ ယထာ မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနောတိ စ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ စ အတ္ထတော ဧကံ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝေတ္ထ နာနံ။ ဧဝံ ဧကာယနမဂ္ဂေါတိ စ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာတိ စ

၁-သံ ၃-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၃-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၃-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဩက္ခန္ဒိတွာ (သီ)
၆-သံ ၃-၈၈-ပိဋ္ဌေ။

atthato ekaṁ, byañjanamevettha nānaṁ. Tasmā maggaṭṭhena ekattā ekavacanaṁ, ārammaṇabhedena satibahuttā bahuvacanaṁ veditabbaṁ.

Kasmā pana Bhagavatā cattārova satipaṭṭhānā vuttā anūnā anadhikāti. Veneyyahitattā. Taṇhācaritadiṭṭhicaritasamathayānikavipassanāyānikesu hi mandatikkhavasena dvedhā dvedhā pavattesu veneyyesu mandassa taṇhācaritassa oḷārikaṁ kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ Visuddhimaggo, tikkhassa sukhumaṁ vedanānupassanaṁ satipaṭṭhānaṁ. Diṭṭhicaritassāpi mandassa nātippabhedagataṁ cittānupassanāsatipaṭṭhānaṁ Visuddhimaggo, tikkhassa atippabhedagataṁ dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṁ. Samathayānikassa ca mandassa akicchena adhigantabbanimittaṁ paṭhamaṁ satipaṭṭhānaṁ Visuddhimaggo, tikkhassa oḷārikārammaṇe asaṇṭhahanato dutiyaṁ. Vipassanāyānikassapi mandassa nātippabhedagatārammaṇaṁ tatiyaṁ, tikkhassa atippabhedagatārammaṇaṁ catutthaṁ. Iti cattārova vuttā anūnā anadhikāti.

Subhasukhanicca attabhāva vipallāsapahānatthaṁ vā. Kāyo hi asubho, tattha ca subhavipallāsavipallatthā sattā, tesaṁ tattha asubhabhāvadassanena tassa vipallāsassa pahānatthaṁ paṭhamaṁ satipaṭṭhānaṁ vuttaṁ. Sukhaṁ niccaṁ attāti gahitesupi ca vedanādīsu vedanā dukkhā, cittaṁ aniccaṁ, dhammā anattā, tesu ca sukhanicca-attavipallāsavipallatthā sattā, tesaṁ tattha dukkhādibhāvadassanena tesaṁ vipallāsānaṁ pahānatthaṁ sesāni tīṇi vuttānīti evaṁ subhasukhanicca-attabhāvavipallāsapahānatthaṁ vā cattārova vuttā anūnā anadhikāti veditabbā.

Na kevalañca vipallāsapahānatthameva, atha kho caturoghayogāsavagantha-upādāna-agatipahānatthampi catubbidhāhārapariññatthañca cattārova vuttāti veditabbā. Ayaṁ tāva pakaraṇanayo.

Aṭṭhakathāyaṁ pana saraṇavasena ceva ekattasamosaraṇavasena ca ekameva satipaṭṭhānaṁ ārammaṇavasena cattāroti etadeva vuttaṁ. Yathā hi catudvāre nagare pācīnato āgacchantā pācīnadisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā pācīnadvārena nagarameva pavisanti, dakkhiṇato pacchimato uttarato āgacchantā uttaradisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā uttaradvārena nagarameva pavisanti, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Nagaraṁ viya hi

အတ္ထတော ဧကံ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝေတ္ထ နာနံ။ တသ္မာ မဂ္ဂဋ္ဌေန ဧကတ္တာ ဧကဝစနံ, အာရမ္မဏဘေဒေန သတိဗဟုတ္တာ ဗဟုဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝတာ စတ္တာရောဝ သတိပဋ္ဌာနာ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ။ ဝေနေယျဟိတတ္တာ။ တဏှာစရိတဒိဋ္ဌိစရိတသမထယာနိကဝိပဿနာယာနိကေသု ဟိ မန္ဒတိက္ခဝသေန ဒွေဓာ ဒွေဓာ ပဝတ္တေသု ဝေနေယျေသု မန္ဒဿ တဏှာစရိတဿ ဩဠာရိကံ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ၊ တိက္ခဿ သုခုမံ ဝေဒနာနုပဿနံ သတိပဋ္ဌာနံ။ ဒိဋ္ဌိစရိတဿာပိ မန္ဒဿ နာတိပ္ပဘေဒဂတံ စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ၊ တိက္ခဿ အတိပ္ပဘေဒဂတံ ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ။ သမထယာနိကဿ စ မန္ဒဿ အကိစ္ဆေန အဓိဂန္တဗ္ဗနိမိတ္တံ ပဌမံ သတိပဋ္ဌာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ၊ တိက္ခဿ ဩဠာရိကာရမ္မဏေ အသဏ္ဌဟနတော ဒုတိယံ။ ဝိပဿနာယာနိကဿပိ မန္ဒဿ နာတိပ္ပဘေဒဂတာရမ္မဏံ တတိယံ၊ တိက္ခဿ အတိပ္ပဘေဒဂတာရမ္မဏံ စတုတ္ထံ။ ဣတိ စတ္တာရောဝ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ။

သုဘသုခနိစ္စအတ္တဘာဝဝိပလ္လာသပဟာနတ္ထံ ဝါ။ ကာယော ဟိ အသုဘော၊ တတ္ထ စ သုဘဝိပလ္လာသဝိပလ္လတ္ထာ သတ္တာ၊ တေသံ တတ္ထ အသုဘဘာဝဒဿနေန တဿ ဝိပလ္လာသဿ ပဟာနတ္ထံ ပဌမံ သတိပဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ။ သုခံ နိစ္စံ အတ္တာတိ ဂဟိတေသုပိ စ ဝေဒနာဒီသု ဝေဒနာ ဒုက္ခာ, စိတ္တံ အနိစ္စံ, ဓမ္မာ အနတ္တာ၊ တေသု စ သုခနိစ္စအတ္တဝိပလ္လာသဝိပလ္လတ္ထာ သတ္တာ၊ တေသံ တတ္ထ ဒုက္ခာဒိဘာဝဒဿနေန တေသံ ဝိပလ္လာသာနံ ပဟာနတ္ထံ သေသာနိ တီဏိ ဝုတ္တာနီတိ ဧဝံ သုဘသုခနိစ္စအတ္တဘာဝဝိပလ္လာသပဟာနတ္ထံ ဝါ စတ္တာရောဝ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

န ကေဝလဉ္စ ဝိပလ္လာသပဟာနတ္ထမေဝ၊ အထ ခေါ စတုရောဃယောဂါသဝဂန္ထဥပါဒါနအဂတိပဟာနတ္ထမ္ပိ စတုဗ္ဗိဓာဟာရပရိညတ္ထဉ္စ စတ္တာရောဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ တာဝ ပကရဏနယော။

အဋ္ဌကထာယံ ပန သရဏဝသေန စေဝ ဧကတ္တသမောသရဏဝသေန စ ဧကမေဝ သတိပဋ္ဌာနံ အာရမ္မဏဝသေန စတ္တာရောတိ ဧတဒေဝ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ စတုဒွါရေ နဂရေ ပါစီနတော အာဂစ္ဆန္တာ ပါစီနဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပါစီနဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဒက္ခိဏတော ပစ္ဆိမတော ဥတ္တရတော အာဂစ္ဆန္တာ ဥတ္တရဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဥတ္တရဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ နဂရံ ဝိယ ဟိ

nibbānamahānagaraṁ. Dvāraṁ viya aṭṭhaṅgiko lokuttaramaggo. Pācīnadisādayo viya kāyādayo.

Yathā pācīnato āgacchantā pācīnadisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā pācīnadvārena nagarameva pavisanti, evaṁ kāyānupassanāmukhena āgacchantā cuddasavidhena kāyānupassanaṁ bhāvetvā kāyānupassanābhāvanānubhāvanibbattena ariyamaggena ekaṁ nibbānameva osaranti.

Yathā dakkhiṇato āgacchantā dakkhiṇadisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā dakkhiṇadvārena nagarameva pavisanti, evaṁ vedanānupassanāmukhena āgacchantā navavidhena vedanānupassanaṁ bhāvetvā vedanānupassanābhāvanānubhāvanibbattena ariyamaggena ekaṁ nibbānameva osaranti.

Yathā pacchimato āgacchantā pacchimadisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā pacchimadvārena nagarameva pavisanti, evaṁ cittānupassanāmukhena āgacchantā soḷasavidhena cittānupassanaṁ bhāvetvā cittānupassanābhāvanānubhāvanibbattena ariyamaggena ekaṁ nibbānameva osaranti.

Yathā uttarato āgacchantā uttaradisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā uttaradvārena nagarameva pavisanti, evaṁ dhammānupassanāmukhena āgacchantā pañcavidhena dhammānupassanaṁ bhāvetvā dhammānupassanābhāvanānubhāvanibbattena ariyamaggena ekaṁ nibbānameva osaranti.

Evaṁ saraṇavasena ceva ekattasamosaraṇavasena ca ekameva satipaṭṭhānaṁ ārammaṇavasena cattārova vuttāti veditabbā.

Katame cattāroti kathetukamyatāpucchā. **Idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Bhikkhave**ti dhammapaṭiggāhakapuggalālapanametaṁ. **Bhikkhū**ti paṭipattisampādakapuggalanidassanametaṁ. Aññepi ca devamanussā paṭipattiṁ sampādentiyeva, seṭṭhattā pana paṭipattiyā bhikkhubhāvadassanato ca "bhikkhū"ti āha. Bhagavato hi anusāsaniṁ sampaṭicchantesu[1] bhikkhu seṭṭho, sabbappakārāya anusāsaniyā bhājanabhāvato, tasmā seṭṭhattā "bhikkhū"ti āha. Tasmiṁ gahite pana sesā gahitāva honti rājagamanādīsu rājaggahaṇena sesaparisā viya. Yo ca imaṁ paṭipattiṁ paṭipajjati, so bhikkhu nāma

1. Paṭipannesu (Syā)

နိဗ္ဗာနမဟာနဂရံ။ ဒွါရံ ဝိယ အဋ္ဌင်္ဂိကော လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ။ ပါစီနဒိသာဒယော ဝိယ ကာယာဒယော။

ယထာ ပါစီနတော အာဂစ္ဆန္တာ ပါစီနဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပါစီနဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံ ကာယာနုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ ကာယာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။

ယထာ ဒက္ခိဏတော အာဂစ္ဆန္တာ ဒက္ခိဏဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဒက္ခိဏဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံ ဝေဒနာနုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ နဝဝိဓေန ဝေဒနာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ ဝေဒနာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။

ယထာ ပစ္ဆိမတော အာဂစ္ဆန္တာ ပစ္ဆိမဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပစ္ဆိမဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံ စိတ္တာနုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ သောဠသဝိဓေန စိတ္တာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ စိတ္တာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။

ယထာ ဥတ္တရတော အာဂစ္ဆန္တာ ဥတ္တရဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဥတ္တရဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံ ဓမ္မာနုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ ပဉ္စဝိဓေန ဓမ္မာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ ဓမ္မာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။

ဧဝံ သရဏဝသေန စေဝ ဧကတ္တသမောသရဏဝသေန စ ဧကမေဝ သတိပဋ္ဌာနံ အာရမ္မဏဝသေန စတ္တာရောဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကတမေ စတ္တာရောတိ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **ဘိက္ခဝေ**တိ ဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကပုဂ္ဂလာလပနမေတံ။ **ဘိက္ခူ**တိ ပဋိပတ္တိသမ္ပာဒကပုဂ္ဂလနိဒဿနမေတံ။ အညေပိ စ ဒေဝမနုဿာ ပဋိပတ္တိံ သမ္ပာဒေန္တိယေဝ၊ သေဋ္ဌတ္တာ ပန ပဋိပတ္တိယာ ဘိက္ခုဘာဝဒဿနတော စ "ဘိက္ခူ"တိ အာဟ။ ဘဂဝတော ဟိ အနုသာသနိံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တေသု[1] ဘိက္ခု သေဋ္ဌော၊ သဗ္ဗပ္ပကာရာယ အနုသာသနိယာ ဘာဇနဘာဝတော၊ တသ္မာ သေဋ္ဌတ္တာ "ဘိက္ခူ"တိ အာဟ။ တသ္မိံ ဂဟိတေ ပန သေသာ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ ရာဇဂမနာဒီသု ရာဇဂ္ဂဟဏေန သေသပရိသာ ဝိယ။ ယော စ ဣမံ ပဋိပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ သော ဘိက္ခု နာမ

၁-ပဋိပန္နေသု (သျာ)

hotīti paṭipattiyā bhikkhubhāvadassanatopi “bhikkhū”ti āha. Paṭipannako hi devo vā hotu manusso vā, bhikkhūti saṅkhaṁ gacchatiyeva. Yathāha—

“Alaṅkato cepi samaṁ careyya,
Santo danto niyato brahmacārī.
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ,
So brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhū”ti[1].

Kāyeti rūpakāye. Rūpakāyo hi idha aṅgapaccaṅgānaṁ kesādīnañca dhammānaṁ samūhaṭṭhena hatthikāyarathakāyādayo viya kāyoti adhippeto. Yathā ca samūhaṭṭhena, evaṁ kucchitānaṁ āyaṭṭhena. Kucchitānañhi paramajegucchānaṁ so āyotipi kāyo. **Āyo**ti uppattideso. Tatrāyaṁ vacanattho, āyanti tatoti āyo. Ke āyanti? Kucchitā kesādayo. Iti kucchitānaṁ āyoti kāyo. Kāyānupassīti kāyaṁ anupassanasīlo, kāyaṁ vā anupassamāno.

“Kāye”ti ca vatvāpi puna “kāyānupassī”ti dutiyaṁ kāyaggahaṇaṁ asammissato vavatthānaghanavinibbhogādidassanatthaṁ katanti veditabbaṁ. Tena na kāye vedanānupassī vā, cittadhammānupassī vā, atha kho kāyānupassīyevāti kāyasaṅkhāte vatthusmiṁ kāyānupassanākārasseva dassanena asammissato vavatthānaṁ dassitaṁ hoti. tathā na kāye aṅgapaccaṅgavimutta-ekadhammānupassī, nāpi kesalomādivinimutta-itthipurisānupassī. Yopi cettha kesalomādiko bhūtupādāyasamūhasaṅkhāto kāyo, tatthapi na bhūtupādāyavinimutta-ekadhammānupassī, atha kho rathasambhārānupassako viya aṅgapaccaṅgasamūhānupassī, nagarāvayavānupassako viya kesalomādisamūhānupassī, kadalikkhandhapattavaṭṭivinibbhujanako viya rittamuṭṭhiviniveṭhako viya ca bhūtupādāyasamūhānupassīyevāti nānappakārato samūhavaseneva kāyasaṅkhātassa vatthuno dassanena ghanavinibbhogo dassito hoti. Na hettha yathāvuttasamūhavinimutto kāyo vā itthī vā puriso vā añño vā koci dhammo

1. Khu 1. 34 piṭṭhe.

ဟောတီတိ ပဋိပတ္တိယာ ဘိက္ခုဘာဝဒဿနတောပိ “ဘိက္ခူ”တိ အာဟ။ ပဋိပန္နကော ဟိ ဒေဝေါ ဝါ ဟောတု မနုဿော ဝါ၊ ဘိက္ခူတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိယေဝ။ ယထာဟ—

“အလင်္ကတော စေပိ သမံ စရေယျ၊
သန္တော ဒန္တော နိယတော ဗြဟ္မစာရီ။
သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ ဒဏ္ဍံ၊
သော ဗြာဟ္မဏော သော သမဏော သ ဘိက္ခူ”တိ[၁]။

ကာယေတိ ရူပကာယေ။ ရူပကာယော ဟိ ဣဓ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ကေသာဒီနဉ္စ ဓမ္မာနံ သမူဟဋ္ဌေန ဟတ္ထိကာယရထကာယာဒယော ဝိယ ကာယောတိ အဓိပ္ပေတော။ ယထာ စ သမူဟဋ္ဌေန၊ ဧဝံ ကုစ္ဆိတာနံ အာယဋ္ဌေန။ ကုစ္ဆိတာနဉ္ဟိ ပရမဇေဂုစ္ဆာနံ သော အာယောတိပိ ကာယော။ **အာယော**တိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော၊ အာယန္တိ တတောတိ အာယော။ ကေ အာယန္တိ? ကုစ္ဆိတာ ကေသာဒယော။ ဣတိ ကုစ္ဆိတာနံ အာယောတိ ကာယော။ ကာယာနုပဿီတိ ကာယံ အနုပဿနသီလော၊ ကာယံ ဝါ အနုပဿမာနော။

“ကာယေ”တိ စ ဝတွာပိ ပုန “ကာယာနုပဿီ”တိ ဒုတိယံ ကာယဂ္ဂဟဏံ အသမ္မိဿတော ဝဝတ္ထာနဃနဝိနိဗ္ဘောဂါဒိဒဿနတ္ထံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေန န ကာယေ ဝေဒနာနုပဿီ ဝါ,စိတ္တဓမ္မာနုပဿီ ဝါ၊ အထ ခေါ ကာယာနုပဿီယေဝါတိ ကာယသင်္ခါတေ ဝတ္ထုသ္မိံ ကာယာနုပဿနာကာရဿေဝ ဒဿနေန အသမ္မိဿတော ဝဝတ္ထာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ တထာ န ကာယေ အင်္ဂပစ္စင်္ဂဝိမုတ္တဧကဓမ္မာနုပဿီ, နာပိ ကေသလောမာဒိဝိနိမုတ္တဣတ္ထိပုရိသာနုပဿီ။ ယောပိ စေတ္ထ ကေသလောမာဒိကော ဘူတုပါဒါယသမူဟသင်္ခါတော ကာယော၊ တတ္ထာပိ န ဘူတုပါဒါယဝိနိမုတ္တဧကဓမ္မာနုပဿီ၊ အထ ခေါ ရထသမ္ဘာရာနုပဿကော ဝိယ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမူဟာနုပဿီ, နဂရာဝယဝါနုပဿကော ဝိယ ကေသလောမာဒိသမူဟာနုပဿီ, ကဒလိက္ခန္ဓပတ္တဝဋ္ဋိဝိနိဗ္ဘုဇနကော ဝိယ ရိတ္တမုဋ္ဌိဝိနိဝေဌကော ဝိယ စ ဘူတုပါဒါယသမူဟာနုပဿီယေဝါတိ နာနပ္ပကာရတော သမူဟဝသေနေဝ ကာယသင်္ခါတဿ ဝတ္ထုနော ဒဿနေန ဃနဝိနိဗ္ဘောဂေါ ဒဿိတော ဟောတိ။ န ဟေတ္ထ ယထာဝုတ္တသမူဟဝိနိမုတ္တော ကာယော ဝါ ဣတ္ထီ ဝါ ပုရိသော ဝါ အညော ဝါ ကောစိ ဓမ္မော

၁-ခု ၁-၃၄-ပိဋ္ဌေ။

dissati, yathāvuttadhammasamūhamatteyeva pana tathā tathā sattā micchābhinivesaṁ karonti. Tenāhu porāṇā—

"Yaṁ passati na taṁ diṭṭhaṁ, yaṁ diṭṭhaṁ taṁ na passati.
Apassaṁ bajjhate mūḷho, bajjhamāno na muccatī"ti.

Ghanavinibbhogādidassanatthanti vuttaṁ. Ādisaddena cettha ayampi attho veditabbo—ayañhi ekasmiṁ kāye kāyānupassīyeva, na aññadhammānupassī, kiṁ vuttaṁ hoti, yathā anudakabhūtāyapi marīciyā udakānupassino honti, na evaṁ aniccadukkhānatta-asubhabhūteyeva imasmiṁ kāye niccasukha-attasubhabhāvānupassī, atha kho kāyānupassī aniccadukkhānatta-asubhākārasamūhānupassīyevāti. Atha vā yvāyaṁ parato "idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā -pa-. So satova assasatī"ti-ādinā nayena assāsapassāsādicuṇṇikajāta-aṭṭhikapariyosāno kāyo vutto, yo ca "idhekacco pathavikāyaṁ aniccato anupassati āpokāyaṁ tejokāyaṁ vāyokāyaṁ kesakāyaṁ lomakāyaṁ chavikāyaṁ cammakāyaṁ maṁsakāyaṁ ruhirakāyaṁ nahārukāyaṁ aṭṭhikāyaṁ aṭṭhimiñjakāyan"ti paṭisambhidāyaṁ[1] kāyo vutto, tassa sabbassa imasmiṁyeva kāye anupassanato "kāye kāyānupassī"ti evampi attho daṭṭhabbo.

Atha vā kāye ahanti vā mamanti vā evaṁ gahetabbassa yassa kassaci ananupassanato, tassa tasseva pana kesālomādikassa nānādhammasamūhassa anupassanato kāye kesādidhammasamūhasaṅkhātakāyānupassīti evamattho daṭṭhabbo. Api ca "imasmiṁ kāye aniccato anupassati, no niccato"ti-ādinā nayena paṭisambhidāyaṁ[1] āgatanayassa sabbasseva aniccalakkhaṇādino ākārasamūhasaṅkhātassa kāyassānupassanatopi "kāye kāyānupassī"ti evampi attho daṭṭhabbo.

Tathā hi ayaṁ kāye kāyānupassanāpaṭipadaṁ paṭipanno bhikkhu imaṁ kāyaṁ aniccānupassanādīnaṁ sattannaṁ anupassanānaṁ vasena aniccato anupassati, no niccado. Dukkhato anupassati, no sukhato.

1. Khu 9. 406 piṭṭhe.

ဒိဿတိ၊ ယထာဝုတ္တဓမ္မသမူဟမတ္တေယေဝ ပန တထာ တထာ သတ္တာ မိစ္ဆာဘိနိဝေသံ ကရောန္တိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

"ယံ ပဿတိ န တံ ဒိဋ္ဌံ၊ ယံ ဒိဋ္ဌံ တံ န ပဿတိ။
အပဿံ ဗဇ္ဈတေ မူဠှော၊ ဗဇ္ဈမာနော န မုစ္စတီ"တိ။

ဃနဝိနိဗ္ဘောဂါဒိဒဿနတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ။ အာဒိသဒ္ဒေန စေတ္ထ အယမ္ပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—အယဉှိ ဧကသ္မိံ ကာယေ ကာယာနုပဿီယေဝ, န အညဓမ္မာနုပဿီ၊ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယထာ အနုဒကဘူတာယပိ မရီစိယာ ဥဒကာနုပဿိနော ဟောန္တိ၊ န ဧဝံ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တအသုဘဘူတေယေဝ ဣမသ္မိံ ကာယေ နိစ္စသုခအတ္တသုဘဘာဝါနုပဿီ၊ အထ ခေါ ကာယာနုပဿီ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တအသုဘာကာရသမူဟာနုပဿီယေဝါတိ။ အထ ဝါ ယွာယံ ပရတော "ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရညဂတော ဝါ။ ပ ။ သော သတောဝ အဿသတီ"တိအာဒိနာ နယေန အဿာသပဿာသာဒိစုဏ္ဏိကဇာတအဋ္ဌိကပရိယောသာနော ကာယော ဝုတ္တော၊ ယော စ "ဣဓေကစ္စော ပထဝိကာယံ အနိစ္စတော အနုပဿတိ အာပေါကာယံ တေဇောကာယံ ဝါယောကာယံ ကေသကာယံ လောမကာယံ ဆဝိကာယံ စမ္မကာယံ မံသကာယံ ရုဟိရကာယံ နဟာရုကာယံ အဋ္ဌိကာယံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇကာယ"န္တိ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[၁] ကာယော ဝုတ္တော၊ တဿ သဗ္ဗဿ ဣမသ္မိံယေဝ ကာယေ အနုပဿနတော "ကာယေ ကာယာနုပဿီ"တိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အထ ဝါ ကာယေ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ ဧဝံ ဂဟေတဗ္ဗဿ ယဿ ကဿစိ အနနုပဿနတော, တဿ တဿေဝ ပန ကေသာလောမာဒိကဿ နာနာဓမ္မသမူဟဿ အနုပဿနတော ကာယေ ကေသာဒိဓမ္မသမူဟသင်္ခါတကာယာနုပဿီတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အပိစ "ဣမသ္မိံ ကာယေ အနိစ္စတော အနုပဿတိ, နော နိစ္စတော"တိအာဒိနာ နယေန ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[၁] အာဂတနယဿ သဗ္ဗဿေဝ အနိစ္စလက္ခဏာဒိနော အာကာရသမူဟသင်္ခါတဿ ကာယဿာနုပဿနတောပိ "ကာယေ ကာယာနုပဿီ"တိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

တထာ ဟိ အယံ ကာယေ ကာယာနုပဿနာပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဘိက္ခု ဣမံ ကာယံ အနိစ္စာနုပဿနာဒီနံ သတ္တန္နံ အနုပဿနာနံ ဝသေန အနိစ္စတော အနုပဿတိ၊ နော နိစ္စတော။ ဒုက္ခတော အနုပဿတိ၊ နော သုခတော။

၁-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။

Anattato anupassati, no attato. Nibbindati, no nandati. Virajjati, no rajjati. Nirodheti, no samudeti. Paṭinissajjati, no ādiyati. So taṁ aniccato anupassanto niccasaññaṁ pajahati, dukkhato anupassanto sukhasaññaṁ pajahati, anattato anupassanto attasaññaṁ pajahati, nibbindanto nandiṁ pajahati, virajjanto rāgaṁ pajahati, nirodhento samudayaṁ pajahati, paṭinissajjanto ādānaṁ pajahatīti veditabbo.

Viharatīti iriyati. **Ātāpī**ti tīsu bhavesu kilese ātāpetīti ātāpo, vīriyassetaṁ nāmaṁ. Ātāpo assa atthīti **ātāpī. Sampajāno**ti sampajaññasaṅkhātena ñāṇena samannāgato. **Satimā**ti kāyapariggāhikāya satiyā samannāgato. Ayaṁ pana yasmā satiyā ārammaṇaṁ pariggahetvā paññāya anupassati, na hi sativirahitassa anupassanā nāma atthi. Tenevāha "satiṁ ca khvāhaṁ bhikkhave sabbattikaṁ vadāmī"ti[1]. Tasmā ettha "kāye kāyānupassī viharatī"ti ettāvatā kāyānupassanāsatipaṭṭhānakammaṭṭhānaṁ[2] vuttaṁ hoti. Atha vā yasmā anātāpino antosaṅkhepo antarāyakaro hoti, asampajāno upāyapariggahe anupāyaparivajjane ca sammuyhati, muṭṭhassati upāyāpariccāge anupāyāpariggahe ca asamattho hoti, tenassa taṁ kammaṭṭhānaṁ na sampajjati, tasmā yesaṁ dhammānaṁ ānubhāvena taṁ sampajjati. Tesaṁ dassanatthaṁ "ātāpī sampajāno satimāti idaṁ vuttan"ti veditabbaṁ.

Iti kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ sampayogaṅgañcassa dassetvā idāni pahānaṅgaṁ dassetuṁ **vineyya loke abhijjhādomanassan**ti vuttaṁ. Tattha **vineyyā**ti tadaṅgavinayena vā vikkhambhanavinayena vā vinayitvā. **Loke**ti tasmiṁyeva kāye. Kāyo hi idha lujjanapalujjanaṭṭhena lokoti adhippeto. Yasmā panassa na kāyamatteyeva abhijjhādomanassaṁ pahīyati, vedanādīsupi pahīyatiyeva, tasmā "pañcapi upādānakkhandhā loko"ti Vibhaṅge[3] vuttaṁ. Lokasaṅkhātattā vā tesaṁ dhammānaṁ atthuddhāranayenetaṁ vuttaṁ. Yaṁ panāha "tattha katamo loko, sveva kāyo loko"ti. Ayamevettha attho, tasmiṁ loke abhijjhādomanassaṁ vineyyāti evaṁ sambandho daṭṭhabbo. Yasmā panettha abhijjhāgahaṇena

1. Saṁ 3. 100 piṭṭhe. 2. ...satipaṭṭhānaṁ (Sī, Ka) 3. Abhi 2. 202 piṭṭhe.

အနတ္တတော အနုပဿတိ၊ နော အတ္တတော။ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နော နန္ဒတိ။ ဝိရဇ္ဇတိ၊ နော ရဇ္ဇတိ။ နိရောဓေတိ၊ နော သမုဒေတိ။ ပဋိနိဿဇ္ဇတိ၊ နော အာဒိယတိ။ သော တံ အနိစ္စတော အနုပဿန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတိ၊ ဒုက္ခတော အနုပဿန္တော သုခသညံ ပဇဟတိ၊ အနတ္တတော အနုပဿန္တော အတ္တသညံ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော နန္ဒိံ ပဇဟတိ၊ ဝိရဇ္ဇန္တော ရာဂံ ပဇဟတိ၊ နိရောဓေန္တော သမုဒယံ ပဇဟတိ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော အာဒါနံ ပဇဟတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိဟရတီတိ ဣရိယတိ။ **အာတာပီ**တိ တီသု ဘဝေသု ကိလေသေ အာတာပေတီတိ အာတာပေါ၊ ဝီရိယဿေတံ နာမံ။ အာတာပေါ အဿ အတ္ထီတိ **အာတာပီ။ သမ္ပဇာနော**တိ သမ္ပဇညသင်္ခါတေန ဉာဏေန သမန္နာဂတော။ **သတိမာ**တိ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကာယ သတိယာ သမန္နာဂတော။ အယံ ပန ယသ္မာ သတိယာ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပညာယ အနုပဿတိ၊ န ဟိ သတိဝိရဟိတဿ အနုပဿနာ နာမ အတ္ထိ။ တေနေဝါဟ "သတိံ စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမိ"တိ[၁]။ တသ္မာ ဧတ္ထ "ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီ"တိ ဧတ္တာဝတာ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနကမ္မဋ္ဌာနံ[၂] ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ယသ္မာ အနာတာပိနော အန္တောသင်္ခေပေါ အန္တရာယကရော ဟောတိ၊ အသမ္ပဇာနော ဥပါယပရိဂ္ဂဟေ အနုပါယပရိဝဇ္ဇနေ စ သမ္မုယှတိ၊ မုဋ္ဌဿတိ ဥပါယာပရိစ္စာဂေ အနုပါယာပရိဂ္ဂဟေ စ အသမတ္ထော ဟောတိ၊ တေနဿ တံ ကမ္မဋ္ဌာနံ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ယေသံ ဓမ္မာနံ အာနုဘာဝေန တံ သမ္ပဇ္ဇတိ။ တေသံ ဒဿနတ္ထံ "အာတာပီ သမ္ပဇာနော သတိမာတိ ဣဒံ ဝုတ္တ"န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣတိ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ သမ္ပယောဂင်္ဂဉ္စဿ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပဟာနင်္ဂံ ဒဿေတုံ **ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿ**န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝိနေယျာ**တိ တဒင်္ဂဝိနယေန ဝါ ဝိက္ခမ္ဘနဝိနယေန ဝါ ဝိနယိတွာ။ **လောကေ**တိ တသ္မိံယေဝ ကာယေ။ ကာယော ဟိ ဣဓ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန လောကောတိ အဓိပ္ပေတော။ ယသ္မာ ပနဿ န ကာယမတ္တေယေဝ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ ပဟီယတိ၊ ဝေဒနာဒီသုပိ ပဟီယတိယေဝ၊ တသ္မာ "ပဉ္စပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ လောကော"တိ ဝိဘင်္ဂေ[၃] ဝုတ္တံ။ လောကသင်္ခါတတ္တာ ဝါ တေသံ ဓမ္မာနံ အတ္ထုဒ္ဓါရနယေနေတံ ဝုတ္တံ။ ယံ ပနာဟ "တတ္ထ ကတမော လောကော၊ သွေဝ ကာယော လောကော"တိ။ အယမေဝေတ္ထ အတ္ထော၊ တသ္မိံ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ ဝိနေယျာတိ ဧဝံ သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ အဘိဇ္ဈာဂဟဏေန

၁-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-...သတိပဋ္ဌာနံ (သီ၊ က) ၃-အဘိ ၂-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ။

kāmacchando, domanassaggahaṇena byāpādo saṅgahaṁ gacchati, tasmā nīvaraṇapariyāpannabalavadhammadvayadassanena nīvaraṇappahānaṁ vuttaṁ hotīti veditabbaṁ.

Visesena cettha abhijjhāvinayena kāyasampattimūlakassa anurodhassa, domanassavinayena pana kāyavipattimūlakassa virodhassa, abhijjhāvinayena ca kāye abhiratiyā, domanassavinayena kāyabhāvanāya anabhiratiyā, abhijjhāvinayena kāye abhūtānaṁ subhasukhabhāvādīnaṁ pakkhepqssa, domanassavinayena kāye bhūtānaṁ asubhāsukhabhāvādīnaṁ apanayanassa ca pahānaṁ vuttaṁ. Tena yogāvacarassa yogānubhāvo yogasamatthatā ca dīpitā hoti. yogāṅubhāvo hi esa, yadidaṁ anurodhavirodhavippamutto aratiratisaho abhūtapakkhepabhūtāpanayanavirahito ca hoti. Anurodhavirodhavippamutto cesa aratiratisaho abhūtaṁ apakkhipanto bhūtañca anapanento yogasamattho hotīti.

Aparo nayo “kāye kāyānupassī”ti ettha anupassanāya kammaṭṭhānaṁ vuttaṁ. “Viharatī”ti ettha vuttavihārena kammaṭṭhānikassa kāyapariharaṇaṁ. “Ātāpī”ti-ādīsu ātāpena sammappadhānaṁ, satisampajaññena sabbatthikakammaṭṭhānaṁ kammaṭṭhānapariharaṇūpāyo vā, satiyā vā kāyānupassanāvasena paṭiladdhasamatho, sampajaññena vipassanā, abhijjhādomanassavinayena bhāvanāphalaṁ vuttanti veditabbaṁ.

Vibhaṅge pana “**anupassī**ti tattha katamā anupassanā. Yā paññā pajānanā -pa- sammādiṭṭhi. Ayaṁ vuccati anupassanā. Imāya anupassanāya upeto hoti samupeto upāgato samupāgato upapanno sampanno samannāgato. Tena vuccati anupassīti.

Viharatīti iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti carati viharati. Tena vuccati viharatīti.

Ātāpīti tattha katamo ātāpo. Yo cetasiko vīriyārambho -pa- sammāvāyāmo. Ayaṁ vuccati ātāpo. Iminā ātāpena upeto hoti -pa- samannāgato. Tena vuccati ātāpīti.

ကာမစ္ဆန္ဒော, ဒေါမနဿဂ္ဂဟဏေန ဗျာပါဒေါ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ နီဝရဏပရိယာပန္နဗလဝဓမ္မဒွယဒဿနေန နီဝရဏပ္ပဟာနံ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိသေသေန စေတ္ထ အဘိဇ္ဈာဝိနယေန ကာယသမ္ပတ္တိမူလကဿ အနုရောဓဿ, ဒေါမနဿဝိနယေန ပန ကာယဝိပတ္တိမူလကဿ ဝိရောဓဿ, အဘိဇ္ဈာဝိနယေန စ ကာယေ အဘိရတိယာ, ဒေါမနဿဝိနယေန ကာယဘာဝနာယ အနဘိရတိယာ, အဘိဇ္ဈာဝိနယေန ကာယေ အဘူတာနံ သုဘသုခဘာဝါဒီနံ ပက္ခေပဿ, ဒေါမနဿဝိနယေန ကာယေ ဘူတာနံ အသုဘာသုခဘာဝါဒီနံ အပနယနဿ စ ပဟာနံ ဝုတ္တံ။ တေန ယောဂါဝစရဿ ယောဂါနုဘာဝေါ ယောဂသမတ္ထတာ စ ဒီပိတာ ဟောတိ။ ယောဂါနုဘာဝေါ ဟိ ဧသ၊ ယဒိဒံ အနုရောဓဝိရောဓဝိပ္ပမုတ္တော အရတိရတိသဟော အဘူတပက္ခေပဘူတာပနယနဝိရဟိတော စ ဟောတိ။ အနုရောဓဝိရောဓဝိပ္ပမုတ္တော စေသ အရတိရတိသဟော အဘူတံ အပက္ခိပန္တော ဘူတဉ္စ အနပနေန္တော ယောဂသမတ္ထော ဟောတီတိ။

အပရော နယော “ကာယေ ကာယာနုပဿီ”တိ ဧတ္ထ အနုပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ။ “ဝိဟရတီ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တဝိဟာရေန ကမ္မဋ္ဌာနိကဿ ကာယပရိဟရဏံ။ “အာတာပီ”တိအာဒီသု အာတာပေန သမ္မပ္ပဓာနံ၊ သတိသမ္ပဇညေန သဗ္ဗတ္ထိကကမ္မဋ္ဌာနံ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏူပါယော ဝါ၊ သတိယာ ဝါ ကာယာနုပဿနာဝသေန ပဋိလဒ္ဓသမထော၊ သမ္ပဇညေန ဝိပဿနာ၊ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿဝိနယေန ဘာဝနာဖလံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိဘင်္ဂေ ပန “**အနုပဿီ**တိ တတ္ထ ကတမာ အနုပဿနာ။ ယာ ပညာ ပဇာနနာ။ပ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ အယံ ဝုစ္စတိ အနုပဿနာ။ ဣမာယ အနုပဿနာယ ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပါဂတော သမုပါဂတော ဥပပန္နော သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော။ တေန ဝုစ္စတိ အနုပဿီတိ။

ဝိဟရတီတိ ဣရိယတိ ဝတ္တတိ ပါလေတိ ယပေတိ ယာပေတိ စရတိ ဝိဟရတိ။ တေန ဝုစ္စတိ ဝိဟရတီတိ။

အာတာပီတိ တတ္ထ ကတမော အာတာပေါ။ ယော စေတသိကော ဝီရိယာရမ္ဘော။ပ။ သမ္မာဝါယာမော။ အယံ ဝုစ္စတိ အာတာပေါ။ ဣမိနာ အာတာပေန ဥပေတော ဟောတိ။ပ။ သမန္နာဂတော။ တေန ဝုစ္စတိ အာတာပီတိ။

Sampajānoti tattha katamaṁ sampajaññaṁ. Yā paññā pajānanā -pa- sammādiṭṭhi. Idaṁ vuccati sampajaññaṁ. Iminā sampajaññena upeto hoti -pa- samannāgato. Tena vuccati sampajānoti.

Satimāti tattha katamā sati. Yā sati anussati -pa- sammāsati. Ayaṁ vuccati sati. Imāya satiyā upeto hoti -pa- samannāgato. Tena vuccati satimāti.

Vineyya loke abhijjhādomanassanti tattha katamo loko. Sveva kāyo loko, pañcapi upādānakkhandhā loko. Ayaṁ vuccati loko. Tattha katamā abhijjhā. Yo rāgo sārāgo anunayo anurodho nandī nandīrāgo cittassa sārāgo, ayaṁ vuccati abhijjhā. Tattha katamaṁ domanassaṁ. Yaṁ cetasikaṁ asātaṁ, cetasikaṁ dukkhaṁ, cetosamphassajaṁ asātaṁ -pa- dukkhā vedanā. Idaṁ vuccati domanassaṁ. Iti ayañca abhijjhā idañca domanassaṁ imamhi loke vinītā honti paṭivinītā santā vūpasantā samitā vūpasamitā atthaṅgatā abbhatthaṅgatā appitā byappitā sositā visositā byantīkatā, tena vuccati vineyya loke abhijjhādomanassan"ti[1] evametesaṁ padānaṁ attho vutto. Tena saha ayaṁ Aṭṭhakathānayo yathā saṁsandati, evaṁ veditabbo. Ayaṁ tāva kāyānupassanāsatipaṭṭhānuddesassa atthavaṇṇanā.

Vedanāsu. Citte. Dhammesu dhammānupassī viharati -pa- vineyya loke abhijjhādomanassanti ettha pana **vedanānupassī**ti evamādīsu vedanādīnaṁ puna vacane payojanaṁ kāyānupassanāyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. **Vedanāsu vedanānupassī, citte cittānupassī, dhammesu dhammanupassī**ti ettha pana **vedanā**ti tisso vedanā, tā ca lokiyā eva. Cittampi lokiyaṁ, tathā dhammā. Tesaṁ vibhāgo niddesavāre pākaṭo bhavissati. Kevalaṁ panidha yathā vedanā anupassitabbā, tathā anupassanto **vedanāsu vedanānupassī**ti veditabbo. Esa nayo cittadhammesupi. Kathaṁ ca vedanā anupassitabbāti. Sukhā tāva vedanā dukkhato, dukkhā sallato, adukkhamasukhā aniccato. Yathāha—

1. Abhi 2. 201 piṭṭhādīsu.

သမ္ပဇာနောတိ တတ္ထ ကတမံ သမ္ပဇညံ။ ယာ ပညာ ပဇာနနာ။ပ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ သမ္ပဇညံ။ ဣမိနာ သမ္ပဇညေန ဥပေတော ဟောတိ။ပ။ သမန္နာဂတော။ တေန ဝုစ္စတိ သမ္ပဇာနောတိ။

သတိမာတိ တတ္ထ ကတမာ သတိ။ ယာ သတိ အနုဿတိ။ပ။ သမ္မာသတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ သတိ။ ဣမာယ သတိယာ ဥပေတော ဟောတိ။ပ။ သမန္နာဂတော။ တေန ဝုစ္စတိ သတိမာတိ။

ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿန္တိ တတ္ထ ကတမော လောကော။ သွေဝ ကာယော လောကော၊ ပဉ္စပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ လောကော။ အယံ ဝုစ္စတိ လောကော။ တတ္ထ ကတမာ အဘိဇ္ဈာ။ ယော ရာဂေါ သာရာဂေါ အနုနယော အနုရောဓော နန္ဒီ နန္ဒီရာဂေါ စိတ္တဿ သာရာဂေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အဘိဇ္ဈာ။ တတ္ထ ကတမံ ဒေါမနဿံ။ ယံ စေတသိကံ အသာတံ၊ စေတသိကံ ဒုက္ခံ၊ စေတောသမ္ဖဿဇံ အသာတံ။ပ။ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဒေါမနဿံ။ ဣတိ အယဉ္စ အဘိဇ္ဈာ ဣဒဉ္စ ဒေါမနဿံ ဣမမှိ လောကေ ဝိနီတာ ဟောန္တိ ပဋိဝိနီတာ သန္တာ ဝူပသန္တာ သမိတာ ဝူပသမိတာ အတ္ထင်္ဂတာ အဗ္ဘတ္ထင်္ဂတာ အပ္ပိတာ ဗျပ္ပိတာ သောသိတာ ဝိသောသိတာ ဗျန္တီကတာ၊ တေန ဝုစ္စတိ ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿ”န္တိ[၁] ဧဝမေတေသံ ပဒါနံ အတ္ထော ဝုတ္တော။ တေန သဟ အယံ အဋ္ဌကထာနယော ယထာ သံသန္ဒတိ၊ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယံ တာဝ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနုဒ္ဒေသဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ဝေဒနာသု။ စိတ္တေ။ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ပ။ ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿန္တိ ဧတ္ထ ပန **ဝေဒနာနုပဿီ**တိ ဧဝမာဒီသု ဝေဒနာဒီနံ ပုန ဝစနေ ပယောဇနံ ကာယာနုပဿနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ၊ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ၊ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ**တိ ဧတ္ထ ပန **ဝေဒနာ**တိ တိဿော ဝေဒနာ၊ တာ စ လောကိယာ ဧဝ။ စိတ္တမ္ပိ လောကိယံ၊ တထာ ဓမ္မာ။ တေသံ ဝိဘာဂေါ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပါကဋော ဘဝိဿတိ။ ကေဝလံ ပနိဓ ယထာ ဝေဒနာ အနုပဿိတဗ္ဗာ၊ တထာ အနုပဿန္တော **ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧသ နယော စိတ္တဓမ္မေသုပိ။ ကထံ စ ဝေဒနာ အနုပဿိတဗ္ဗာတိ။ သုခါ တာဝ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော၊ ဒုက္ခာ သလ္လတော၊ အဒုက္ခမသုခါ အနိစ္စတော။ ယထာဟ—

၁-အဘိ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Yo sukhaṁ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato.
Adukkhamasukhaṁ santaṁ, adakkhi naṁ aniccato.
Sa ve sammaddaso bhikkhu, upasanto carissatī”ti[1].

Sabbā eva cetā dukkhātipi anupassitabbā. Vuttañhetaṁ “yaṁkiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhasminti vadāmī”ti[2]. Sukhadukkhatopi ca anupassitabbā. Yathāha “sukhā vedanā ṭhitisukhā vipariṇāmadukkhā”ti[3] sabbaṁ vitthāretabbaṁ. Api ca aniccādisattānupassanāvasenapi anupassitabbā. Sesaṁ niddesavāreyeva pākaṭaṁ bhavissati. Cittadhammesupi cittaṁ tāva ārammaṇādhipatisahajātabhūmikammavipākakiriyādinānattabhedānaṁ aniccādisattānupassanānaṁ niddesavāre āgatasarāgādibhedānañca vasena anupassitabbaṁ. Dhammā salakkhaṇasāmaññalakkhaṇānaṁ suññatadhammassa aniccādisattānupassanānaṁ niddesavāre āgatasantāsantādibhedānaṁ ca vasena anupassitabbā. Sesaṁ vuttanayameva. Kāmañcettha yassa kāyasaṅkhāte loke abhijjhādomanassaṁ pahīnaṁ, tassa vedanādilokesupi taṁ pahīnameva. Nānāpuggalavasena pana nānācittakkhaṇikasatipaṭṭhānabhāvanāvasena ca sabbattha vuttaṁ. Yato vā ekattha pahīnaṁ sesesupi pahīnaṁ hoti. Tenevassa tattha pahānadassanatthampi evaṁ vuttanti veditabbanti.

Uddesavārakathā niṭṭhitā.

Kāyānupassanā ānāpānapabbavaṇṇanā

107. Idāni seyyathāpi nāma cheko vilīvakārako thūlakilañjasaṇhakilañjacaṅkoṭakapeḷāpuṭādīni upakaraṇāni kattukāmo ekaṁ mahāveṇuṁ labhitvā catudhā bhinditvā tato ekekaṁ veṇukhaṇḍaṁ gahetvā phāletvā taṁ taṁ upakaraṇaṁ kareyya, evameva Bhagavā satipaṭṭhānadesanāya sattānaṁ anekappakāravisesādhigamaṁ kattukāmo ekameva sammāsatiṁ “cattāro satipaṭṭhānā. Katame cattāro, idha bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharatī”ti-ādinā nayena ārammaṇavasena catudhā bhinditvā tato ekekaṁ satipaṭṭhānaṁ gahetvā vibhajanto “kathañca bhikkhave”ti-ādinā nayena niddesavāraṁ vatthumāraddho.

1. Saṁ 2. 409 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 417 piṭṭhe. 3. Ma 1. 377 piṭṭhe.

“ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ၊ ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော။
အဒုက္ခမသုခံ သန္တံ၊ အဒက္ခိ နံ အနိစ္စတော။
သ ဝေ သမ္မဒ္ဒသော ဘိက္ခု၊ ဥပသန္တော စရိဿတီ”တိ[၁]။

သဗ္ဗာ ဧဝ စေတာ ဒုက္ခာတိပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ “ယံကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ ဝဒါမီ”တိ[၂]။ သုခဒုက္ခတောပိ စ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ “သုခါ ဝေဒနာ ဌိတိသုခါ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ”တိ[၃] သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ အပိစ အနိစ္စာဒိသတ္တာနုပဿနာဝသေနပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ သေသံ နိဒ္ဒေသဝါရေယေဝ ပါကဋံ ဘဝိဿတိ။ စိတ္တဓမ္မေသုပိ စိတ္တံ တာဝ အာရမ္မဏာဓိပတိသဟဇာတဘူမိကမ္မဝိပါကကိရိယာဒိနာနတ္တဘေဒါနံ အနိစ္စာဒိသတ္တာနုပဿနာနံ နိဒ္ဒေသဝါရေ အာဂတသရာဂါဒိဘေဒါနဉ္စ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗံ။ ဓမ္မာ သလက္ခဏသာမညလက္ခဏာနံ သုညတဓမ္မဿ အနိစ္စာဒိသတ္တာနုပဿနာနံ နိဒ္ဒေသဝါရေ အာဂတသန္တာသန္တာဒိဘေဒါနံ စ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကာမဉ္စေတ္ထ ယဿ ကာယသင်္ခါတေ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ ပဟီနံ၊ တဿ ဝေဒနာဒိလောကေသုပိ တံ ပဟီနမေဝ။ နာနာပုဂ္ဂလဝသေန ပန နာနာစိတ္တက္ခဏိကသတိပဋ္ဌာနဘာဝနာဝသေန စ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တံ။ ယတော ဝါ ဧကတ္ထ ပဟီနံ သေသေသုပိ ပဟီနံ ဟောတိ။ တေနေဝဿ တတ္ထ ပဟာနဒဿနတ္ထမ္ပိ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဥဒ္ဒေသဝါရကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ကာယာနုပဿနာ အာနာပါနပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၀၇။ ဣဒါနိ သေယျထာပိ နာမ ဆေကော ဝိလီဝကာရကော ထူလကိလဉ္ဇသဏှကိလဉ္ဇစင်္ကောဋကပေဠာပုဋာဒီနိ ဥပကရဏာနိ ကတ္တုကာမော ဧကံ မဟာဝေဠုံ လဘိတွာ စတုဓာ ဘိန္ဒိတွာ တတော ဧကေကံ ဝေဠုခဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဖာလေတွာ တံ တံ ဥပကရဏံ ကရေယျ၊ ဧဝမေဝ ဘဂဝါ သတိပဋ္ဌာနဒေသနာယ သတ္တာနံ အနေကပ္ပကာရဝိသေသာဓိဂမံ ကတ္တုကာမော ဧကမေဝ သမ္မာသတိံ “စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ။ ကတမေ စတ္တာရော၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီ”တိအာဒိနာ နယေန အာရမ္မဏဝသေန စတုဓာ ဘိန္ဒိတွာ တတော ဧကေကံ သတိပဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိဘဇန္တော “ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ”တိအာဒိနာ နယေန နိဒ္ဒေသဝါရံ ဝတ္ထုမာရဒ္ဓေါ။

၁-သံ ၂-၄၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၄၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **kathañcā**ti-ādi vitthāretukamyatāpucchā. Ayaṁ panettha saṅkhepattho—bhikkhave kena ca pakārena bhikkhu kāye kāyānupassī viharatīti. Esa nayo sabbapucchāvāresu. **Idha bhikkhave bhikkhū**ti bhikkhave imasmiṁ sāsane bhikkhu. Ayañhettha idhasaddo sabbappakārakāyānupassanānibbattakassa puggalassa sannissayabhūtasāsanaparidīpano aññasāsanassa tathābhāvapaṭisedhano ca. Vuttañhetaṁ “idheva bhikkhave samaṇo -pa- suññā parappavādā samaṇebhi aññehī”ti[1]. Tena vuttaṁ “imasmiṁ sāsane bhikkhū”ti.

Araññagato vā -pa- suññāgāragato vā”ti idamassa satipaṭṭhānabhāvanānurūpasenāsanapariggahaparidīpanaṁ. Imassa hi bhikkhuno dīgharattaṁ rūpādīsu ārammaṇesu anuvisaṭaṁ cittaṁ kammaṭṭhānavīthiṁ otarituṁ na icchati, kūṭagoṇayuttaratho viya uppathameva dhāvati, tasmā seyyathāpi nāma gopo kūṭadhenuyā sabbaṁ khīraṁ pivitvā vaḍḍhitaṁ kūṭavacchaṁ dametukāmo dhenuto apanetvā ekamante mahantaṁ thambhaṁ nikhaṇitvā tattha yottena bandheyya. Athassa so vaccho ito cito ca vipphanditvā palāyituṁ asakkonto tameva thambhaṁ upanisīdeyya vā upanipajjeyya vā, evameva imināpi bhikkhunā dīgharattaṁ rūpārammaṇādirasapānavaḍḍhitaṁ duṭṭhacittaṁ[2] dametukāmena rūpādi-ārammaṇato apanetvā araññaṁ vā rukkhamūlaṁ vā suññāgāraṁ vā pavesetvā[3] tattha satipaṭṭhānārammaṇatthambhe satiyottena bandhitabbaṁ. Evamassa taṁ cittaṁ ito cito ca vipphanditvāpi pubbe āciṇṇārammaṇaṁ alabhamānaṁ satiyottaṁ chinditvā palāyituṁ asakkontaṁ tamevārammaṇaṁ upacārappanāvasena upanisīdati ceva upanipajjati ca. Tenāhu porāṇā—

“Yathā thambhe nibandheyya, vacchaṁ damaṁ naro idha.
Bandheyyevaṁ sakaṁ cittaṁ, satiyārammaṇe daḷhan”ti.

Evamassa taṁ senāsanaṁ bhāvanānurūpaṁ hoti. Tena vuttaṁ “idamassa satipaṭṭhānabhāvanānurūpasenāsanapariggahaparidīpanan”ti.

---

1. Ma 1. 92 piṭṭhe. 2. Muṭṭhacittaṁ (Ka) 3. Pavisetvā (Syā)

တတ္ထ **ကထဉ္စာ**တိအာဒိ ဝိတ္ထာရေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ဘိက္ခဝေ ကေန စ ပကာရေန ဘိက္ခု ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗပုစ္ဆာဝါရေသု။ **ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ**တိ ဘိက္ခဝေ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခု။ အယဉှေတ္ထ ဣဓသဒ္ဒေါ သဗ္ဗပ္ပကာရကာယာနုပဿနာနိဗ္ဗတ္တကဿ ပုဂ္ဂလဿ သန္နိဿယဘူတသာသနပရိဒီပနော အညသာသနဿ တထာဘာဝပဋိသေဓနော စ။ ဝုတ္တဉှေတံ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော။ပ။ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ[၁]။ တေန ဝုတ္တံ “ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခူ”တိ။

အရညဂတော ဝါ။ပ။ သုညာဂါရဂတော ဝါ’’တိ ဣဒမဿ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာနုရူပသေနာသနပရိဂ္ဂဟပရိဒီပနံ။ ဣမဿ ဟိ ဘိက္ခုနော ဒီဃရတ္တံ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု အနုဝိသဋံ စိတ္တံ ကမ္မဋ္ဌာနဝီထိံ ဩတရိတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ ကူဋဂေါဏယုတ္တရထော ဝိယ ဥပ္ပထမေဝ ဓာဝတိ၊ တသ္မာ သေယျထာပိ နာမ ဂေါပေါ ကူဋဓေနုယာ သဗ္ဗံ ခီရံ ပိဝိတွာ ဝဍ္ဎိတံ ကူဋဝစ္ဆံ ဒမေတုကာမော ဓေနုတော အပနေတွာ ဧကမန္တေ မဟန္တံ ထမ္ဘံ နိခဏိတွာ တတ္ထ ယောတ္တေန ဗန္ဓေယျ။ အထဿ သော ဝစ္ဆော ဣတော စိတော စ ဝိပ္ဖန္ဒိတွာ ပလာယိတုံ အသက္ကောန္တော တမေဝ ထမ္ဘံ ဥပနိသီဒေယျ ဝါ ဥပနိပဇ္ဇေယျ ဝါ၊ ဧဝမေဝ ဣမိနာပိ ဘိက္ခုနာ ဒီဃရတ္တံ ရူပါရမ္မဏာဒိရသပါနဝဍ္ဎိတံ ဒုဋ္ဌစိတ္တံ[၂] ဒမေတုကာမေန ရူပါဒိအာရမ္မဏတော အပနေတွာ အရညံ ဝါ ရုက္ခမူလံ ဝါ သုညာဂါရံ ဝါ ပဝေသေတွာ[၃] တတ္ထ သတိပဋ္ဌာနာရမ္မဏတ္ထမ္ဘေ သတိယောတ္တေန ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။ ဧဝမဿ တံ စိတ္တံ ဣတော စိတော စ ဝိပ္ဖန္ဒိတွာပိ ပုဗ္ဗေ အာစိဏ္ဏာရမ္မဏံ အလဘမာနံ သတိယောတ္တံ ဆိန္ဒိတွာ ပလာယိတုံ အသက္ကောန္တံ တမေဝါရမ္မဏံ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန ဥပနိသီဒတိ စေဝ ဥပနိပဇ္ဇတိ စ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

‘‘ယထာ ထမ္ဘေ နိဗန္ဓေယျ၊ ဝစ္ဆံ ဒမံ နရော ဣဓ။
ဗန္ဓေယျေဝံ သကံ စိတ္တံ၊ သတိယာရမ္မဏေ ဒဠှ”န္တိ။

ဧဝမဿ တံ သေနာသနံ ဘာဝနာနုရူပံ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဣဒမဿ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာနုရူပသေနာသနပရိဂ္ဂဟပရိဒီပန”န္တိ။

၁-မ ၁-၉၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မုဋ္ဌစိတ္တံ (က) ၃-ပဝိသေတွာ (သျာ)

Api ca yasmā idaṁ kāyānupassanāya muddhabhūtaṁ sabbabuddhapaccekabuddhabuddhasāvakānaṁ visesādhigamadiṭṭhadhammasukhavihārapadaṭṭhānaṁ ānāpānassatikammaṭṭhānaṁ itthipurisahatthi-assādisaddasamākulaṁ gāmantaṁ apariccajitvā na sukaraṁ sampādetuṁ, saddakaṇṭakattā jhānassa. Agāmake pana araññe sukaraṁ yogāvacarena idaṁ kammaṭṭhānaṁ pariggahetvā ānāpānacatutthajjhānaṁ nibbattetvā tadeva jhānaṁ pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasitvā aggaphalaṁ arahattaṁ pāpuṇituṁ. Tasmāssa anurūpasenāsanaṁ dassento Bhagavā "araññagato vā"ti-ādimāha.

Vatthuvijjācariyo viya hi Bhagavā. So yathā vatthuvijjācariyo nagarabhūmiṁ passitvā suṭṭhu upaparikkhitvā "ettha nagaraṁ māpethā"ti upadisati, sotthinā ca nagare niṭṭhite rājakulato mahāsakkāraṁ labhati, evameva yogāvacarassa anurūpaṁ senāsanaṁ upaparikkhitvā "ettha kammaṭṭhānaṁ anuyuñjitabban"ti upadisati. Tato tattha kammaṭṭhānaṁ anuyuñjantena yoginā anukkamena arahatte patte "Sammāsambuddho vata so Bhagavā"ti mahantaṁ sakkāraṁ labhati.

Ayaṁ pana bhikkhu dīpisadisoti vuccati. Yathā hi Mahādīpirājā araññe tiṇagahanaṁ vā vanagahanaṁ vā pabbatagahanaṁ vā nissāya nilīyitvā vanamahiṁsagokaṇṇasūkarādayo mige gaṇhāti, evameva ayaṁ araññādīsu kammaṭṭhānaṁ anuyuñjanto bhikkhu yathākkamena cattāro magge ceva cattāri ariyaphalāni ca gaṇhāti. Tenāhu porāṇā—

"Yathāpi Dīpiko nāma, nilīyitvā gaṇhatī mige.
Tathevāyaṁ Buddhaputto, yuttayogo vipassako.
Araññaṁ pavisitvāna, gaṇhāti phalamuttaman"ti.

Tenassa parakkamajavayoggabhūmiṁ araññasenāsanaṁ dassento Bhagavā "araññagato vā"ti-ādimāha. Ito paraṁ imasmiṁ tāva ānāpānapabbe yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ Visuddhimagge vuttameva.

Tassa pana imesaṁ "dīghaṁ vā assasanto dīghaṁ assasāmīti pajānāti -pa- passambhayaṁ kāyasaṅkhāraṁ passasissāmīti sikkhatī"ti evaṁ

1. Yathā hi (Sī)

အပိစ ယသ္မာ ဣဒံ ကာယာနုပဿနာယ မုဒ္ဓဘူတံ သဗ္ဗဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဝိသေသာဓိဂမဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရပဒဋ္ဌာနံ အာနာပါနဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဣတ္ထိပုရိသဟတ္ထိအဿာဒိသဒ္ဒသမာကုလံ ဂါမန္တံ အပရိစ္စဇိတွာ န သုကရံ သမ္ပာဒေတုံ, သဒ္ဒကဏ္ဍကတ္တာ ဈာနဿ။ အဂါမကေ ပန အရညေ သုကရံ ယောဂါဝစရေန ဣဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တဒေဝ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အဂ္ဂဖလံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ။ တသ္မာဿ အနုရူပသေနာသနံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ "အရညဂတော ဝါ"တိအာဒိမာဟ။

ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာစရိယော ဝိယ ဟိ ဘဂဝါ။ သော ယထာ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာစရိယော နဂရဘူမိံ ပဿိတွာ သုဋ္ဌု ဥပပရိက္ခိတွာ "ဧတ္ထ နဂရံ မာပေထာ"တိ ဥပဒိသတိ၊ သောတ္ထိနာ စ နဂရေ နိဋ္ဌိတေ ရာဇကုလတော မဟာသက္ကာရံ လဘတိ၊ ဧဝမေဝ ယောဂါဝစရဿ အနုရူပံ သေနာသနံ ဥပပရိက္ခိတွာ "ဧတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇိတဗ္ဗ"န္တိ ဥပဒိသတိ။ တတော တတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တေန ယောဂိနာ အနုက္ကမေန အရဟတ္တေ ပတ္တေ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝတ သော ဘဂဝါ"တိ မဟန္တံ သက္ကာရံ လဘတိ။

အယံ ပန ဘိက္ခု ဒီပိသဒိသောတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ ဟိ မဟာဒီပိရာဇာ အရညေ တိဏဂဟနံ ဝါ ဝနဂဟနံ ဝါ ပဗ္ဗတဂဟနံ ဝါ နိဿာယ နိလီယိတွာ ဝနမဟိံသဂေါကဏ္ဏသူကရာဒယော မိဂေ ဂဏှာတိ၊ ဧဝမေဝ အယံ အရညာဒီသု ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တော ဘိက္ခု ယထာက္ကမေန စတ္တာရော မဂ္ဂေ စေဝ စတ္တာရိ အရိယဖလာနိ စ ဂဏှာတိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

"ယထာပိ[1] ဒီပိကော နာမ၊ နိလီယိတွာ ဂဏှတီ မိဂေ။
တထေဝါယံ ဗုဒ္ဓပုတ္တော၊ ယုတ္တယောဂေါ ဝိပဿကော။
အရညံ ပဝိသိတွာန၊ ဂဏှာတိ ဖလမုတ္တမ"န္တိ။

တေနဿ ပရက္ကမဇဝယောဂ္ဂဘူမိံ အရညသေနာသနံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ "အရညဂတော ဝါ"တိအာဒိမာဟ။ ဣတော ပရံ ဣမသ္မိံ တာဝ အာနာပါနပဗ္ဗေ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တမေဝ။

တဿ ပန ဣမေသံ "ဒီဃံ ဝါ အဿသန္တော ဒီဃံ အဿသာမီတိ ပဇာနာတိ။ပ။ ပဿမ္ဘယံ ကာယသင်္ခါရံ ပဿသိဿာမီတိ သိက္ခတီ"တိ ဧဝံ

၁-ယထာ ဟိ (သီ)

vuttānaṁ assāsapassāsānaṁ vasena sikkhato assāsapassāsanimitte cattāri jhānāni uppajjanti. So jhānā vuṭṭhahitvā assāsapassāse vā pariggaṇhāti jhānaṅgāni vā. Tattha assāsapassāsakammiko “ime assāsapassāsā kiṁ nissitā, vatthuṁ nissitā, vatthu nāma karajakāyo, karajakāyo nāma cattāri mahābhūtāni upādārūpañcā”ti evaṁ rūpaṁ pariggaṇhāti, tato tadārammaṇe phassapañcamake nāmanti evaṁ nāmarūpaṁ pariggahetvā tassa paccayaṁ pariyesanto avijjādipaṭiccasamuppādaṁ disvā “paccayapaccayuppannadhammamattamevetaṁ, añño satto vā puggalo vā natthī”ti vitiṇṇakaṅkho sapaccayanāmarūpe tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanaṁ vaḍḍhento anukkamena arahattaṁ pāpuṇāti. Idaṁ ekassa bhikkhuno yāva arahattā niyyānamukhaṁ.

Jhānakammikopi “imāni jhānaṅgāni kiṁ nissitāni, vatthuṁ nissitāni. Vatthu nāma karajakāyoti jhānaṅgāni nāmaṁ, karajakāyo rūpan”ti nāmarūpaṁ vavatthapetvā tassa paccayaṁ pariyesanto avijjādipaccayākāraṁ disvā “paccayapaccayuppannadhammamattamevetaṁ, añño satto vā puggalo vā natthī”ti vitiṇṇakaṅkho sapaccayanāmarūpe tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanaṁ vaḍḍhento anukkamena arahattaṁ pāpuṇāti, idaṁ ekassa bhikkhuno yāva arahattā niyyānamukhaṁ.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ attano vā assāsapassāsakāye kāyānupassī viharati. **Bahiddhā vā**ti parassa vā assāsapassāsakāye. **Ajjhattabahiddhā vā**ti kālena attano, kālena parassa assāsapassāsakāye. Etenassa paguṇakammaṭṭhānaṁ aṭṭhapetvā aparāparaṁ sañcaraṇakālo kathito. Ekasmiṁ kāle pana idaṁ ubhayaṁ na labbhati.

Samudayadhammānupassī vāti yathā nāma kammārabhastañca gaggaranāḷiñca tajjañca vāyāmaṁ paṭicca vāto aparāparaṁ sañcarati, evaṁ bhikkhuno karajakāyañca nāsāpuṭañca cittañca paṭicca assāsapassāsakāyo aparāparaṁ sañcarati. Kāyādayo dhammā samudayadhammā, te passanto “samudayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharatī”ti vuccati. **Vayadhammānupassī vā**ti yathā bhastāya apanītāya gaggaranāḷiyā bhinnāya tajje ca vāyāme asati so vāto nappavattati, evameva kāye bhinne nāsāpuṭe viddhaste

ဝုတ္တာနံ အဿာသပဿာသာနံ ဝသေန သိက္ခတော အဿာသပဿာသနိမိတ္တေ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သော ဈာနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ အဿာသပဿာသေ ဝါ ပရိဂ္ဂဏှာတိ ဈာနင်္ဂါနိ ဝါ။ တတ္ထ အဿာသပဿာသကမ္မိကော “ဣမေ အဿာသပဿာသာ ကိံ နိဿိတာ၊ ဝတ္ထုံ နိဿိတာ၊ ဝတ္ထု နာမ ကရဇကာယော၊ ကရဇကာယော နာမ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ ဥပါဒါရူပဉ္စာ”တိ ဧဝံ ရူပံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ တတော တဒါရမ္မဏေ ဖဿပဉ္စမကေ နာမန္တိ ဧဝံ နာမရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ တဿ ပစ္စယံ ပရိယေသန္တော အဝိဇ္ဇာဒိပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒိသွာ “ပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မမတ္တမေဝေတံ၊ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ နတ္ထီ”တိ ဝိတိဏ္ဏကင်္ခေါ သပစ္စယနာမရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တော အနုက္ကမေန အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဣဒံ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခံ။

ဈာနကမ္မိကောပိ “ဣမာနိ ဈာနင်္ဂါနိ ကိံ နိဿိတာနိ၊ ဝတ္ထုံ နိဿိတာနိ။ ဝတ္ထု နာမ ကရဇကာယောတိ ဈာနင်္ဂါနိ နာမံ, ကရဇကာယော ရူပ”န္တိ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတွာ တဿ ပစ္စယံ ပရိယေသန္တော အဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယာကာရံ ဒိသွာ “ပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မမတ္တမေဝေတံ၊ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ နတ္ထီ”တိ ဝိတိဏ္ဏကင်္ခေါ သပစ္စယနာမရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တော အနုက္ကမေန အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဣဒံ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခံ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ အတ္တနော ဝါ အဿာသပဿာသကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ**တိ ပရဿ ဝါ အဿာသပဿာသကာယေ။ **အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ဝါ**တိ ကာလေန အတ္တနော, ကာလေန ပရဿ အဿာသပဿာသကာယေ။ ဧတေနဿ ပဂုဏကမ္မဋ္ဌာနံ အဋ္ဌပေတွာ အပရာပရံ သဉ္စရဏကာလော ကထိတော။ ဧကသ္မိံ ကာလေ ပန ဣဒံ ဥဘယံ န လဗ္ဘတိ။

သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါတိ ယထာ နာမ ကမ္မာရဘသ္တဉ္စ ဂဂ္ဂရနာဠိဉ္စ တဇ္ဇဉ္စ ဝါယာမံ ပဋိစ္စ ဝါတော အပရာပရံ သဉ္စရတိ၊ ဧဝံ ဘိက္ခုနော ကရဇကာယဉ္စ နာသာပုဋဉ္စ စိတ္တဉ္စ ပဋိစ္စ အဿာသပဿာသကာယော အပရာပရံ သဉ္စရတိ။ ကာယာဒယော ဓမ္မာ သမုဒယဓမ္မာ၊ တေ ပဿန္တော “သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ကာယသ္မိံ ဝိဟရတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ **ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ**တိ ယထာ ဘသ္တာယ အပနီတာယ ဂဂ္ဂရနာဠိယာ ဘိန္နာယ တဇ္ဇေ စ ဝါယာမေ အသတိ သော ဝါတော နပ္ပဝတ္တတိ၊ ဧဝမေဝ ကာယေ ဘိန္နေ နာသာပုဋေ ဝိဒ္ဓသ္တေ

citte ca niruddhe assāsapassāsakāyo nāma nappavattatīti kāyādinirodhā assāsapassāsanirodhoti evaṁ passanto “vayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharatī”ti vuccati. **Samudayavayadhammānupassī vā**ti kālena samudayaṁ, kālena vayaṁ anupassanto. **Atthi kāyoti vā panassā**ti kāyova atthi, na satto, na puggalo, na itthī, na puriso, na attā, na attaniyaṁ, nāhaṁ, na mama, na koci, na kassacīti evamassa sati paccupaṭṭhitā hoti.

Yāvadevāti payojanaparicchedavavatthāpanametaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yā sati paccupaṭṭhitā hoti, sā na aññatthāya. Atha kho yāvadeva ñāṇamattāya aparāparaṁ uttaruttari[1] ñāṇapamāṇatthāya ceva satipamāṇatthāya ca, satisampajaññānaṁ vuḍḍhatthāyāti attho. **Anissito ca viharatī**ti taṇhānissayadiṭṭhinissayānaṁ vasena anissito viharati. **Na ca kiñci loke upādiyatī**ti lokasmiṁ kiñci rūpaṁ vā -pa- viññāṇaṁ vā “ayaṁ me attā vā attaniyaṁ vā”ti na gaṇhāti. **Evampī**ti upari atthaṁ upādāya sampiṇḍanattho pikāro. Iminā pana padena Bhagavā ānāpānapabbadesanaṁ niyyātetvā dasseti.

Tattha assāsapassāsapariggāhikā sati dukkhasaccaṁ, tassā samuṭṭhāpikā purimataṇhā samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ appavatti nirodhasaccaṁ, dukkhaparijānano samudayapajahano nirodhārammaṇo ariyamaggo maggasaccaṁ. Evaṁ catusaccavasena ussakkitvā nibbutiṁ pāpuṇātīti idamekassa assāsapassāsavasena abhiniviṭṭhassa bhikkhuno yāva arahattā niyyānamukhanti.

Ānāpānapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Iriyāpathapabbavaṇṇanā

108. Evaṁ assāsapassāsavasena kāyānupassanaṁ vibhajitvā idāni iriyāpathavasena vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha. Tattha kāmaṁ soṇasiṅgālādayopi gacchantā “gacchāmā”ti jānanti, na panetaṁ evarūpaṁ jānanaṁ sandhāya vuttaṁ. Evarūpañhi jānanaṁ sattūpaladdhiṁ na pajahati, attasaññaṁ na

---

1. Uttaruttariṁ (Sī)

စိတ္တေ စ နိရုဒ္ဓေ အဿာသပဿာသကာယော နာမ နပ္ပဝတ္တတီတိ ကာယာဒိနိရောဓာ အဿာသပဿာသနိရောဓောတိ ဧဝံ ပဿန္တော “ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ကာယသ္မိံ ဝိဟရတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ **သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ**တိ ကာလေန သမုဒယံ, ကာလေန ဝယံ အနုပဿန္တော။ **အတ္ထိ ကာယောတိ ဝါ ပနဿာ**တိ ကာယောဝ အတ္ထိ၊ န သတ္တော, န ပုဂ္ဂလော, န ဣတ္ထီ, န ပုရိသော, န အတ္တာ, န အတ္တနိယံ, နာဟံ, န မမ, န ကောစိ, န ကဿစီတိ ဧဝမဿ သတိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဟောတိ။

ယာဝဒေဝါတိ ပယောဇနပရိစ္ဆေဒဝဝတ္ထာပနမေတံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— ယာ သတိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဟောတိ၊ သာ န အညတ္ထာယ။ အထ ခေါ ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ အပရာပရံ ဥတ္တရုတ္တရိ[1] ဉာဏပမာဏတ္ထာယ စေဝ သတိပမာဏတ္ထာယ စ၊ သတိသမ္ပဇညာနံ ဝုဍ္ဎတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ **အနိဿိတော စ ဝိဟရတီ**တိ တဏှာနိဿယဒိဋ္ဌိနိဿယာနံ ဝသေန အနိဿိတော ဝိဟရတိ။ **န စ ကိဉ္စိ လောကေ ဥပါဒိယတီ**တိ လောကသ္မိံ ကိဉ္စိ ရူပံ ဝါ။ပ။ ဝိညာဏံ ဝါ “အယံ မေ အတ္တာ ဝါ အတ္တနိယံ ဝါ”တိ န ဂဏှာတိ။ **ဧဝမ္ပီ**တိ ဥပရိ အတ္ထံ ဥပါဒါယ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော ပိကာရော။ ဣမိနာ ပန ပဒေန ဘဂဝါ အာနာပါနပဗ္ဗဒေသနံ နိယျာတေတွာ ဒဿေတိ။

တတ္ထ အဿာသပဿာသပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စံ၊ တဿာ သမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ ဒုက္ခပရိဇာနနော သမုဒယပဇဟနော နိရောဓာရမ္မဏော အရိယမဂ္ဂေါ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဧဝံ စတုသစ္စဝသေန ဥဿက္ကိတွာ နိဗ္ဗုတိံ ပါပုဏာတီတိ ဣဒမေကဿ အဿာသပဿာသဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခန္တိ။

အာနာပါနပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဣရိယာပထပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၀၈။ ဧဝံ အဿာသပဿာသဝသေန ကာယာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ ဣရိယာပထဝသေန ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ကာမံ သောဏသိင်္ဂါလာဒယောပိ ဂစ္ဆန္တာ “ဂစ္ဆာမာ”တိ ဇာနန္တိ၊ န ပနေတံ ဧဝရူပံ ဇာနနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဧဝရူပဉ္ဟိ ဇာနနံ သတ္တူပလဒ္ဓိံ န ပဇဟတိ၊ အတ္တသညံ န

၁-ဥတ္တရုတ္တရိံ (သီ)

ugghāṭeti, kammaṭṭhānaṁ vā satipaṭṭhānabhāvanā vā na hoti. Imassa pana bhikkhuno jānanaṁ sattūpaladdhiṁ pajahati, attasaññaṁ ugghāṭeti, kammaṭṭhānañceva satipaṭṭhānabhāvanā ca hoti. Idañhi “ko gacchati, kassa gamanaṁ, kiṁ kāraṇā gacchatī”ti evaṁ sampajānanaṁ[1] sandhāya vuttaṁ. Ṭhānādīsupi eseva nayo.

Tattha **ko gacchatīti** na koci satto vā puggalo vā gacchati. **Kassa gamananti** na kassaci sattassa vā puggalassa vā gamanaṁ. **Kiṁ kāraṇā gacchatīti** cittakiriyavāyodhātuvipphārena gacchati. Tasmā esa evaṁ pajānāti “gacchāmī”ti[2] cittaṁ uppajjati, taṁ vāyaṁ janeti, vāyo viññattiṁ janeti, cittakiriyavāyodhātuvipphārena sakalakāyassa purato abhinīhāro gamananti vuccati. Ṭhānādīsupi eseva nayo.

Tatrāpi hi “tiṭṭhāmī”ti cittaṁ uppajjati, taṁ vāyaṁ janeti, vāyo viññattiṁ janeti, cittakiriyavāyodhātuvipphārena sakalakāyassa koṭito paṭṭhāya ussitabhāvo ṭhānanti vuccati. “Nisīdāmī”ti cittaṁ uppajjati, taṁ vāyaṁ janeti, vāyo viññattiṁ janeti, cittakiriyavāyodhātuvipphārena heṭṭhimakāyassa samiñjanaṁ uparimakāyassa ussitabhāvo nisajjāti vuccati. “Sayāmī”ti cittaṁ uppajjati, taṁ vāyaṁ janeti, vāyo viññattiṁ janeti, cittakiriyavāyodhātuvipphārena sakalasarīrassa tiriyato pasāraṇaṁ sayananti vuccatīti.

Tassa evaṁ pajānato evaṁ hoti “satto gacchati satto tiṭṭhatī”ti vuccati. Atthi[3] pana koci satto gacchanto[4] vā ṭhito vā? Natthi. Yathā pana “sakaṭaṁ gacchati sakaṭaṁ tiṭṭhatī”ti vuccati, na ca kiñci sakaṭaṁ nāma gacchantaṁ vā tiṭṭhantaṁ vā atthi. Cattāro pana goṇe yojetvā chekamhi sārathimhi pājente “sakaṭaṁ gacchati sakaṭaṁ tiṭṭhatī”ti vohāramattameva hoti, evameva ajānanaṭṭhena[5] sakaṭaṁ viya kāyo. Goṇā viya cittajavātā. Sārathi viya cittaṁ. Gacchāmi tiṭṭhāmīti citte uppanne vāyodhātu viññattiṁ janayamānā uppajjati, cittakiriyavāyodhātuvipphārena gamanādīni pavattanti. Tato “satto gacchati,

1. Evarūpaṁ jānanaṁ (Sī) 2. Gacchissāmīti (Sī) 3. Atthato (Ka)
4. Gantā (Sī, Syā) Ṭīkā oloketabbā. 5. Ajavanaṭṭhena (Sī), pājanaṭṭhena (Ka)

ဥဂ္ဃာဋေတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ ဝါ န ဟောတိ။ ဣမဿ ပန ဘိက္ခုနော ဇာနနံ သတ္တူပလဒ္ဓိံ ပဇဟတိ၊ အတ္တသညံ ဥဂ္ဃာဋေတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနဉ္စေဝ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ စ ဟောတိ။ ဣဒဉှိ “ကော ဂစ္ဆတိ၊ ကဿ ဂမနံ၊ ကိံ ကာရဏာ ဂစ္ဆတီ”တိ ဧဝံ သမ္ပဇာနနံ[၁] သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဌာနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ **ကော ဂစ္ဆတီ**တိ န ကောစိ သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ ဂစ္ဆတိ။ **ကဿ ဂမနန္တိ** န ကဿစိ သတ္တဿ ဝါ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ ဂမနံ။ **ကိံ ကာရဏာ ဂစ္ဆတီ**တိ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန ဂစ္ဆတိ။ တသ္မာ ဧသ ဧဝံ ပဇာနာတိ “ဂစ္ဆာမီ”တိ[၂] စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝါယံ ဇနေတိ၊ ဝါယော ဝိညတ္တိံ ဇနေတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန သကလကာယဿ ပုရတော အဘိနီဟာရော ဂမနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဌာနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတြာပိ ဟိ “တိဋ္ဌာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝါယံ ဇနေတိ၊ ဝါယော ဝိညတ္တိံ ဇနေတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန သကလကာယဿ ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ ဥဿိတဘာဝေါ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ “နိသီဒါမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝါယံ ဇနေတိ၊ ဝါယော ဝိညတ္တိံ ဇနေတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန ဟေဋ္ဌိမကာယဿ သမိဉ္ဇနံ ဥပရိမကာယဿ ဥဿိတဘာဝေါ နိသဇ္ဇာတိ ဝုစ္စတိ။ “သယာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝါယံ ဇနေတိ၊ ဝါယော ဝိညတ္တိံ ဇနေတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန သကလသရီရဿ တိရိယတော ပသာရဏံ သယနန္တိ ဝုစ္စတီတိ။

တဿ ဧဝံ ပဇာနတော ဧဝံ ဟောတိ “သတ္တော ဂစ္ဆတိ သတ္တော တိဋ္ဌတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ အတ္ထိ[၃] ပန ကောစိ သတ္တော ဂစ္ဆန္တော[၄] ဝါ ဌိတော ဝါ? နတ္ထိ။ ယထာ ပန “သကဋံ ဂစ္ဆတိ သကဋံ တိဋ္ဌတီ”တိ ဝုစ္စတိ၊ န စ ကိဉ္စိ သကဋံ နာမ ဂစ္ဆန္တံ ဝါ တိဋ္ဌန္တံ ဝါ အတ္ထိ။ စတ္တာရော ပန ဂေါဏေ ယောဇေတွာ ဆေကမှိ သာရထိမှိ ပါဇေန္တေ “သကဋံ ဂစ္ဆတိ သကဋံ တိဋ္ဌတီ”တိ ဝေါဟာရမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ အဇာနနဋ္ဌေန[၅] သကဋံ ဝိယ ကာယော။ ဂေါဏာ ဝိယ စိတ္တဇဝါတာ။ သာရထိ ဝိယ စိတ္တံ။ ဂစ္ဆာမိ တိဋ္ဌာမီတိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဝါယောဓာတု ဝိညတ္တိံ ဇနယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန ဂမနာဒီနိ ပဝတ္တန္တိ။ တတော “သတ္တော ဂစ္ဆတိ၊

၁-ဧဝရူပံ ဇာနနံ (သီ) ၂-ဂစ္ဆိဿာမီတိ (သီ) ၃-အတ္ထတော (က)
၄-ဂန္တာ (သီ၊ သျာ) ဋီကာ ဩလောကေတဗ္ဗာ။ ၅-အဇဝနဋ္ဌေန (သီ)၊ ပါဇနဋ္ဌေန (က)

satto tiṭṭhati, ahaṁ gacchāmi, ahaṁ tiṭṭhāmī”ti vohāramattaṁ hotīti. Tenāha—

“Nāvā mālutavegena, jiyāvegena tejanaṁ.
Yathā yāti tathā kāyo, yāti vātāhato ayaṁ.

Yantaṁ suttavaseneva, cittasuttavasenidaṁ.
Payuttaṁ kāyayantampi, yāti ṭhāti nisīdati.

Ko nāma ettha so satto, yo vinā hetupaccaye.
Attano ānubhāvena, tiṭṭhe vā yadi vā vaje”ti.

Tasmā evaṁ hetupaccayavaseneva pavattāni gamanādīni sallakkhento esa gacchanto vā gacchāmīti pajānāti, ṭhito vā, nisinno vā, sayāno vā sayānomhīti pajānātīti veditabbo.

Yathā yathā vā panassa kāyo paṇihito hoti, tathā tathā naṁ pajānātīti sabbasaṅgāhikavacanametaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yena yena vā ākārena tassa kāyo ṭhito hoti, tena tena naṁ pajānāti. Gamanākārena ṭhitaṁ gacchatīti pajānāti. Ṭhānanisajjāsayanākārena ṭhitaṁ sayānoti pajānātīti.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ attano vā catu-iriyāpathapariggahaṇena kāye kāyānupassī viharati. **Bahiddhā vā**ti parassa vā catu-iriyāpathapariggaṇhanena. **Ajjhattabahiddhā vā**ti kālena attano, kālena parassa catu-iriyāpathapariggaṇhanena kāye kāyānupassī viharati. **Samudayadhammānupassī vā**ti-ādīsu pana “avijjāsamudayā rūpasamudayo”ti-ādinā[1] nayena pañcahākārehi rūpakkhandhassa samudayo ca vayo ca nīharitabbo. Tañhi sandhāya idha “samudayadhammānupassī vā”ti-ādi vuttaṁ. **Atthi kāyoti vā panassā**ti-ādi vuttasadisameva.

Idha pana catu-iriyāpathapariggāhikā sati dukkhasaccaṁ, tassā samuṭṭhāpikā purimataṇhā samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ apavatti nirodhasaccaṁ, dukkhaparijānano samudayapajahano nirodhārammaṇo ariyamaggo maggasaccaṁ.

---

1. Khu 9. 53 Paṭisambhidāmagge.

သတ္တော တိဋ္ဌတိ၊ အဟံ ဂစ္ဆာမိ၊ အဟံ တိဋ္ဌာမီ”တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတီတိ။ တေနာဟ—

“နာဝါ မာလုတဝေဂေန၊ ဇိယာဝေဂေန တေဇနံ။
ယထာ ယာတိ တထာ ကာယော၊ ယာတိ ဝါတာဟတော အယံ။

ယန္တံ သုတ္တဝသေနေဝ၊ စိတ္တသုတ္တဝသေနိဒံ။
ပယုတ္တံ ကာယယန္တမ္ပိ၊ ယာတိ ဌာတိ နိသီဒတိ။

ကော နာမ ဧတ္ထ သော သတ္တော၊ ယော ဝိနာ ဟေတုပစ္စယေ။
အတ္တနော အာနုဘာဝေန၊ တိဋ္ဌေ ဝါ ယဒိ ဝါ ဝဇေ”တိ။

တသ္မာ ဧဝံ ဟေတုပစ္စယဝသေနေဝ ပဝတ္တာနိ ဂမနာဒီနိ သလ္လက္ခေန္တော ဧသ ဂစ္ဆန္တော ဝါ ဂစ္ဆာမီတိ ပဇာနာတိ၊ ဌိတော ဝါ၊ နိသိန္နော ဝါ၊ သယာနော ဝါ သယာနောမှီတိ ပဇာနာတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ ကာယော ပဏိဟိတော ဟောတိ၊ တထာ တထာ နံ ပဇာနာတီတိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝစနမေတံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— ယေန ယေန ဝါ အာကာရေန တဿ ကာယော ဌိတော ဟောတိ၊ တေန တေန နံ ပဇာနာတိ။ ဂမနာကာရေန ဌိတံ ဂစ္ဆတီတိ ပဇာနာတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာသယနာကာရေန ဌိတံ သယာနောတိ ပဇာနာတီတိ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ အတ္တနော ဝါ စတုဣရိယာပထပရိဂ္ဂဟဏေန ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ**တိ ပရဿ ဝါ စတုဣရိယာပထပရိဂ္ဂဏှနေန။ **အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ဝါ**တိ ကာလေန အတ္တနော, ကာလေန ပရဿ စတုဣရိယာပထပရိဂ္ဂဏှနေန ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ **သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ**တိအာဒီသု ပန “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ရူပသမုဒယော”တိအာဒိနာ[၁] နယေန ပဉ္စဟာကာရေဟိ ရူပက္ခန္ဓဿ သမုဒယော စ ဝယော စ နီဟရိတဗ္ဗော။ တဉှိ သန္ဓာယ ဣဓ “သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **အတ္ထိ ကာယောတိ ဝါ ပနဿာ**တိအာဒိ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။

ဣဓ ပန စတုဣရိယာပထပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စံ၊ တဿာ သမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ အပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ ဒုက္ခပရိဇာနနော သမုဒယပဇဟနော နိရောဓာရမ္မဏော အရိယမဂ္ဂေါ မဂ္ဂသစ္စံ။

၁-ခု ၉-၅၃-ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

Evaṁ catusaccavasena ussakkitvā nibbutiṁ pāpuṇātīti idamekassa catu-iriyāpathapariggāhakassa bhikkhuno yāva arahattā niyyānamukhanti.

Iriyāpathapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Catusampajaññapabbavaṇṇanā

109. Evaṁ iriyāpathavasena kāyānupassanaṁ vibhajitvā idāni catusampajaññavasena vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha. Tattha **abhikkante paṭikkante**ti ettha tāva **abhikkantaṁ** vuccati gamanaṁ. **Paṭikkantaṁ** nivattanaṁ. Tadubhayampi catūsu iriyāpathesu labbhati. Gamane tāva purato kāyaṁ abhiharanto **abhikkamati** nāma. Paṭinivattento **paṭikkamati** nāma. Ṭhānepi ṭhitakova kāyaṁ purato onāmento abhikkamati nāma. Pacchato apanāmento paṭikkamati nāma. Nisajjāyapi nisinnakova āsanassa purima-aṅgābhimukho saṁsaranto abhikkamati nāma. Pacchima-aṅgappadesaṁ pacchā saṁsaranto paṭikkamati nāma. Nipajjāyapi eseva nayo.

Sampajānakārī hotīti sampajaññena sabbakiccakārī, sampajaññameva vā kārī. So hi abhikkantādīsu sampajaññaṁ karoteva, na katthaci sampajaññavirahito hoti. Tattha sātthakasampajaññaṁ sappāyasampajaññaṁ gocarasampajaññaṁ asammohasampajaññanti catubbidhaṁ sampajaññaṁ. Tattha abhikkamanacitte uppanne cittavaseneva agantvā "kiṁ nu me ettha gatena attho atthi natthī"ti atthānatthaṁ pariggaṇhitvā atthapariggahaṇaṁ **sātthakasampajaññaṁ.** Tattha ca atthoti cetiyadassanabodhidassanasaṁghadassanatheradassana-asubhadassanādivasena dhammato vaḍḍhi. Cetiyaṁ vā bodhiṁ vā disvāpi hi Buddhārammaṇaṁ saṁghadassanena saṁghārammaṇaṁ pītiṁ uppādetvā tadeva khayavayato sammasanto arahattaṁ pāpuṇāti. There disvā tesaṁ ovāde patiṭṭhāya asubhaṁ disvā tattha paṭhamajjhānaṁ uppādetvā tadeva khayavayato sammasanto arahattaṁ pāpuṇāti. Tasmā etesaṁ dassanaṁ sātthakaṁ. Keci pana "āmisatopi vaḍḍhi atthoyeva, taṁ nissāya brahmacariyānuggahāya paṭipannattā"ti vadanti.

Tasmiṁ pana gamane sappāyāsappāyaṁ pariggaṇhitvā sappāyapariggahaṇaṁ **sappāyasampajaññaṁ.** Seyyathidaṁ, cetiyadassanaṁ tāva sātthakaṁ. Sace pana

ဧဝံ စတုသစ္စဝသေန ဥဿက္ကိတွာ နိဗ္ဗုတိံ ပါပုဏာတီတိ ဣဒမေကဿ စတုဣရိယာပထပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခန္တိ။

ဣရိယာပထပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုသမ္ပဇညပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၀၉။ ဧဝံ ဣရိယာပထဝသေန ကာယာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ စတုသမ္ပဇညဝသေန ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ**တိ ဧတ္ထ တာဝ **အဘိက္ကန္တံ** ဝုစ္စတိ ဂမနံ။ **ပဋိက္ကန္တံ** နိဝတ္တနံ။ တဒုဘယမ္ပိ စတူသု ဣရိယာပထေသု လဗ္ဘတိ။ ဂမနေ တာဝ ပုရတော ကာယံ အဘိဟရန္တော **အဘိက္ကမတိ** နာမ။ ပဋိနိဝတ္တေန္တော **ပဋိက္ကမတိ** နာမ။ ဌာနေပိ ဌိတကောဝ ကာယံ ပုရတော ဩနာမေန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။ ပစ္ဆတော အပနာမေန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ နိသဇ္ဇာယပိ နိသိန္နကောဝ အာသနဿ ပုရိမအင်္ဂါဘိမုခေါ သံသရန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။ ပစ္ဆိမအင်္ဂပ္ပဒေသံ ပစ္ဆာ သံသရန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ နိပဇ္ဇာယပိ ဧသေဝ နယော။

သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတီတိ သမ္ပဇညေန သဗ္ဗကိစ္စကာရီ၊ သမ္ပဇညမေဝ ဝါ ကာရီ။ သော ဟိ အဘိက္ကန္တာဒီသု သမ္ပဇညံ ကရောတေဝ၊ န ကတ္ထစိ သမ္ပဇညဝိရဟိတော ဟောတိ။ တတ္ထ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ ဂေါစရသမ္ပဇညံ အသမ္မောဟသမ္ပဇညန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ သမ္ပဇညံ။ တတ္ထ အဘိက္ကမနစိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တဝသေနေဝ အဂန္တွာ "ကိံ နု မေ ဧတ္ထ ဂတေန အတ္ထော အတ္ထိ နတ္ထီ"တိ အတ္ထာနတ္ထံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ**။ တတ္ထ စ အတ္ထောတိ စေတိယဒဿနဗောဓိဒဿနသံဃဒဿနထေရဒဿန-အသုဘဒဿနာဒိဝသေန ဓမ္မတော ဝဍ္ဎိ။ စေတိယံ ဝါ ဗောဓိံ ဝါ ဒိသွာပိ ဟိ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ သံဃဒဿနေန သံဃာရမ္မဏံ ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ တဒေဝ ခယဝယတော သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ထေရေ ဒိသွာ တေသံ ဩဝါဒေ ပတိဋ္ဌာယ အသုဘံ ဒိသွာ တတ္ထ ပဌမဇ္ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တဒေဝ ခယဝယတော သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တသ္မာ ဧတေသံ ဒဿနံ သာတ္ထကံ။ ကေစိ ပန "အာမိသတောပိ ဝဍ္ဎိ အတ္ထောယေဝ၊ တံ နိဿာယ ဗြဟ္မစရိယာနုဂ္ဂဟာယ ပဋိပန္နတ္တာ"တိ ဝဒန္တိ။

တသ္မိံ ပန ဂမနေ သပ္ပါယာသပ္ပါယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ သပ္ပါယပရိဂ္ဂဏှနံ **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ**။ သေယျထိဒံ၊ စေတိယဒဿနံ တာဝ သာတ္ထကံ။ သစေ ပန

cetiyassa mahāpūjāya dasadvādasayojanantare parisā sannipatanti. Attano vibhavānurūpaṁ itthiyopi purisāpi alaṅkatappaṭiyattā cittakammarūpakāni viya sañcaranti. Tatra cassa iṭṭhe ārammaṇe lobho, aniṭṭhe paṭigho, asamapekkhane[1] moho uppajjati, kāyasaṁsaggāpattiṁ vā āpajjati, jīvitabrahmacariyānaṁ vā antarāyo hoti, evaṁ taṁ ṭhānaṁ asappāyaṁ hoti. Vuttappakāra-antarāyābhāve sappāyaṁ. Bodhidassanepi eseva nayo. Saṁghadassanampi sātthaṁ. Sace pana antogāme mahāmaṇḍapaṁ kāretvā sabbarattiṁ dhammassavanaṁ kārentesu manussesu vuttappakāreneva janasannipāto ceva antarāyo ca hoti, evaṁ taṁ ṭhānaṁ asappāyaṁ. Antarāyābhāve sappāyaṁ. Mahāparisaparivārānaṁ therānaṁ dassanepi eseva nayo.

Asubhadassanampi sātthaṁ. Tadatthadīpanatthañca idaṁ vatthu—eko kira daharabhikkhu sāmaṇeraṁ gahetvā dantakaṭṭhatthāya gato. Sāmaṇero maggā okkamitvā purato gacchanto asubhaṁ disvā paṭhamajjhānaṁ nibbattetvā tadeva pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasanto tīṇi phalāni sacchikatvā uparimaggatthāya kammaṭṭhānaṁ pariggahetvā aṭṭhāsi. Daharo taṁ apassanto "sāmaṇerā"ti pakkosi. So "mayā pabbajitadivasato paṭṭhāya bhikkhunā saddhiṁ dve kathā nāma na kathitāpubbā. Aññasmimpi divase uparivisesaṁ nibbattessāmī"ti cintetvā "kiṁ bhante"ti paṭivacanaṁ adāsi. Ehīti ca vutte ekavacaneneva āgantvā "bhante iminā tāva maggena gantvā mayā ṭhitokāse muhuttaṁ puratthābhimukho ṭhatvā olokethā"ti āha. So tathā katvā tena pattavisesameva pāpuṇi. Evaṁ ekaṁ asubhaṁ dvinnaṁ janānaṁ atthāya jāyati. Evaṁ sātthampi panetaṁ purisassa mātugāmāsubhaṁ asappāyaṁ. Mātugāmassa ca purisāsubhaṁ sabhāgameva sappāyanti evaṁ sappāyapariggahaṇaṁ **sappāyasampajaññaṁ** nāma.

Evaṁ pariggahitasātthasappāyassa pana aṭṭhatiṁsāya kammaṭṭhānesu attano cittarucitakammaṭṭhānasaṅkhātaṁ gocaraṁ uggahetvā bhikkhācāragocare taṁ gahetvā gamanaṁ **gocarasampajaññaṁ** nāma. Tassāvibhāvatthaṁ idaṁ catukkaṁ veditabbaṁ. Idhekacco bhikkhu harati na paccāharati, ekacco na harati

1. Asamapekkhanena (Sī)

စေတိယဿ မဟာပူဇာယ ဒသဒွါဒသယောဇနန္တရေ ပရိသာ သန္နိပတန္တိ။ အတ္တနော ဝိဘဝါနုရူပံ ဣတ္ထိယောပိ ပုရိသာပိ အလင်္ကတပ္ပဋိယတ္တာ စိတ္တကမ္မရူပကာနိ ဝိယ သဉ္စရန္တိ။ တတြ စဿ ဣဋ္ဌေ အာရမ္မဏေ လောဘော, အနိဋ္ဌေ ပဋိဃော, အသမပေက္ခနေ[1] မောဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကာယသံသဂ္ဂါပတ္တိံ ဝါ အာပဇ္ဇတိ၊ ဇီဝိတဗြဟ္မစရိယာနံ ဝါ အန္တရာယော ဟောတိ၊ ဧဝံ တံ ဌာနံ အသပ္ပါယံ ဟောတိ။ ဝုတ္တပ္ပကာရအန္တရာယာဘာဝေ သပ္ပါယံ။ ဗောဓိဒဿနေပိ ဧသေဝ နယော။ သံဃဒဿနမ္ပိ သာတ္ထံ။ သစေ ပန အန္တောဂါမေ မဟာမဏ္ဍပံ ကာရေတွာ သဗ္ဗရတ္တိံ ဓမ္မဿဝနံ ကာရေန္တေသု မနုဿေသု ဝုတ္တပ္ပကာရေနေဝ ဇနသန္နိပါတော စေဝ အန္တရာယော စ ဟောတိ၊ ဧဝံ တံ ဌာနံ အသပ္ပါယံ။ အန္တရာယာဘာဝေ သပ္ပါယံ။ မဟာပရိသပရိဝါရာနံ ထေရာနံ ဒဿနေပိ ဧသေဝ နယော။

အသုဘဒဿနမ္ပိ သာတ္ထံ။ တဒတ္ထဒီပနတ္ထဉ္စ ဣဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ဒဟရဘိက္ခု သာမဏေရံ ဂဟေတွာ ဒန္တကဋ္ဌတ္ထာယ ဂတော။ သာမဏေရော မဂ္ဂါ ဩက္ကမိတွာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တော အသုဘံ ဒိသွာ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တဒေဝ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော တီဏိ ဖလာနိ သစ္ဆိကတွာ ဥပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဒဟရော တံ အပဿန္တော "သာမဏေရာ"တိ ပက္ကောသိ။ သော "မယာ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ ဒွေ ကထာ နာမ န ကထိတပုဗ္ဗာ။ အညသ္မိမ္ပိ ဒိဝသေ ဥပရိဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ "ကိံ ဘန္တေ"တိ ပဋိဝစနံ အဒါသိ။ ဧဟီတိ စ ဝုတ္တေ ဧကဝစနေနေဝ အာဂန္တွာ "ဘန္တေ ဣမိနာ တာဝ မဂ္ဂေန ဂန္တွာ မယာ ဌိတောကာသေ မုဟုတ္တံ ပုရတ္ထာဘိမုခေါ ဌတွာ ဩလောကေထာ"တိ အာဟ။ သော တထာ ကတွာ တေန ပတ္တဝိသေသမေဝ ပါပုဏိ။ ဧဝံ ဧကံ အသုဘံ ဒွိန္နံ ဇနာနံ အတ္ထာယ ဇာယတိ။ ဧဝံ သာတ္ထမ္ပိ ပနေတံ ပုရိသဿ မာတုဂါမာသုဘံ အသပ္ပါယံ။ မာတုဂါမဿ စ ပုရိသာသုဘံ သဘာဂမေဝ သပ္ပါယန္တိ ဧဝံ သပ္ပါယပရိဂ္ဂဟဏံ **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ** နာမ။

ဧဝံ ပရိဂ္ဂဟိတသာတ္ထသပ္ပါယဿ ပန အဋ္ဌတိံသာယ ကမ္မဋ္ဌာနေသု အတ္တနော စိတ္တရုစိတကမ္မဋ္ဌာနသင်္ခါတံ ဂေါစရံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဘိက္ခာစာရဂေါစရေ တံ ဂဟေတွာ ဂမနံ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ** နာမ။ တဿာဝိဘာဝတ္ထံ ဣဒံ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဓေကစ္စော ဘိက္ခု ဟရတိ န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော န ဟရတိ

၁-အသမပေက္ခနေန (သီ)

paccāharati, ekacco neva harati na paccāharati, ekacco harati ca paccāharati ca.

Tattha yo bhikkhu divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhetvā tathā rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ majjhime yāme seyyaṁ kappetvā pacchimayāmepi nisajjācaṅkamehi vītināmetvā pageva cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇavattaṁ katvā rodhirukkhe udakaṁ abhisiñcitvā pānīyaṁ paribhojanīyaṁ paccupaṭṭhapetvā ācariyupajjhāyavattādīni sabbāni Khandhakavattāni samādāya vattati. So sarīraparikammaṁ katvā senāsanaṁ pavisitvā dve tayo pallaṅke usumaṁ gāhāpento kammaṭṭhānaṁ anuyuñjitvā bhikkhācāravelāya uṭṭhahitvā kammaṭṭhānasīseneva pattacīvaramādāya senāsanato nikkhamitvā kammaṭṭhānaṁ manasikarontova cetiyaṅgaṇaṁ gantvā sace Buddhānussatikammaṭṭhānaṁ hoti, taṁ avissajjetvāva cetiyaṅgaṇaṁ pavisati. Aññaṁ ce kammaṭṭhānaṁ hoti, sopānapādamūle ṭhatvā hatthena gahitabhaṇḍaṁ viya taṁ ṭhapetvā Buddhārammaṇaṁ pītiṁ gahetvā cetiyaṅgaṇamāruyha mahantaṁ cetiyaṁ ce, tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu vanditabbaṁ. Khuddakaṁ cetiyaṁ ce, tatheva padakkhiṇaṁ katvā aṭṭhasu ṭhānesu vanditabbaṁ. Cetiyaṁ vanditvā bodhiyaṅgaṇaṁ pattenāpi Buddhassa Bhagavato sammukhā viya nipaccakāraṁ dassetvā bodhi vanditabbo. So evaṁ cetiyañca bodhiñca vanditvā paṭisāmitaṭṭhānaṁ gantvā paṭisāmitabhaṇḍakaṁ hatthena gaṇhanto viya nikkhittakammaṭṭhānaṁ gahetvā gāmasamīpe kammaṭṭhānasīseneva cīvaraṁ pārupitvā gāmaṁ piṇḍāya pavisati.

Atha naṁ manussā disvā "ayyo no āgato"ti paccuggantvā pattaṁ gahetvā āsanasālāyaṁ vā gehe vā nisīdāpetvā yāguṁ datvā yāva bhattaṁ na niṭṭhāti, tāva pāde dhovitvā telena makkhetvā purato nisīditvā pañhaṁ vā pucchanti, dhammaṁ vā sotukāmā honti. Sacepi na kathāpenti, janasaṅgahatthaṁ dhammakathā nāma kātabbāyevāti Aṭṭhakathācariyā vadanti. Dhammakathā hi kammaṭṭhānavinimuttā nāma natthi. Tasmā kammaṭṭhānasīseneva dhammaṁ kathetvā kammaṭṭhānasīseneva āhāraṁ paribhuñjitvā anumodanaṁ katvā nivattiyamānehipi manussehi anugatova gāmato nikkhamitvā tattheva nivattetvā maggaṁ paṭipajjati. Atha naṁ puretaraṁ nikkhamitvā

ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော နေဝ ဟရတိ န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စ။

တတ္ထ ယော ဘိက္ခု ဒိဝသံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတွာ တထာ ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ မဇ္ဈိမေ ယာမေ သေယျံ ကပ္ပေတွာ ပစ္ဆိမယာမေပိ နိသဇ္ဇာစင်္ကမေဟိ ဝီတိနာမေတွာ ပဂေဝ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏဝတ္တံ ကတွာ ဗောဓိရုက္ခေ ဥဒကံ အဘိသိဉ္စိတွာ ပါနီယံ ပရိဘောဇနီယံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ အာစရိယုပဇ္ဈာယဝတ္တာဒီနိ သဗ္ဗာနိ ခန္ဓကဝတ္တာနိ သမာဒါယ ဝတ္တတိ။ သော သရီရပရိကမ္မံ ကတွာ သေနာသနံ ပဝိသိတွာ ဒွေ တယော ပလ္လင်္ကေ ဥသုမံ ဂါဟာပေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇိတွာ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ ဥဋ္ဌဟိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သေနာသနတော နိက္ခမိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တောဝ စေတိယင်္ဂဏံ ဂန္တွာ သစေ ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တံ အဝိဿဇ္ဇေတွာဝ စေတိယင်္ဂဏံ ပဝိသတိ။ အညံ စေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ သောပါနပါဒမူလေ ဌတွာ ဟတ္ထေန ဂဟိတဘဏ္ဍံ ဝိယ တံ ဌပေတွာ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ ဂဟေတွာ စေတိယင်္ဂဏံ အာရုယှ မဟန္တံ စေတိယံ စေ၊ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ စတူသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတဗ္ဗံ။ ခုဒ္ဒကံ စေတိယံ စေ၊ တထေဝ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတဗ္ဗံ။ စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ဗောဓိယင်္ဂဏံ ပတ္တေနာပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သမ္မုခါ ဝိယ နိပစ္စကာရံ ဒဿေတွာ ဗောဓိ ဝန္ဒိတဗ္ဗာ။ သော ဧဝံ စေတိယဉ္စ ဗောဓိဉ္စ ဝန္ဒိတွာ ပဋိသာမိတဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ပဋိသာမိတဘဏ္ဍကံ ဟတ္ထေန ဂဏှန္တော ဝိယ နိက္ခိတ္တကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဂါမသမီပေ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ။

အထ နံ မနုဿာ ဒိသွာ "အယျော နော အာဂတော"တိ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ အာသနသာလာယံ ဝါ ဂေဟေ ဝါ နိသီဒါပေတွာ ယာဂုံ ဒတွာ ယာဝ ဘတ္တံ န နိဋ္ဌာတိ၊ တာဝ ပါဒေ ဓောဝိတွာ တေလေန မက္ခေတွာ ပုရတော နိသီဒိတွာ ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဓမ္မံ ဝါ သောတုကာမာ ဟောန္တိ။ သစေပိ န ကထာပေန္တိ၊ ဇနသင်္ဂဟတ္ထံ ဓမ္မကထာ နာမ ကာတဗ္ဗာယေဝါတိ အဋ္ဌကထာစရိယာ ဝဒန္တိ။ ဓမ္မကထာ ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိမုတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ ဓမ္မံ ကထေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ အာဟာရံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အနုမောဒနံ ကတွာ နိဝတ္တိယမာနေဟိပိ မနုဿေဟိ အနုဂတောဝ ဂါမတော နိက္ခမိတွာ တတ္ထေဝ နိဝတ္တေတွာ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ အထ နံ ပုရေတရံ နိက္ခမိတွာ

bahigāme katabhattakiccā sāmaṇeradaharabhikkhū disvā paccuggantvā pattacīvaramassa gaṇhanti.

Porāṇā bhikkhū kira “na amhākaṁ upajjhāyo ācariyo”ti mukhaṁ ulloketvā vattaṁ karonti. Sampattaparicchedeneva karonti. Te taṁ pucchanti “bhante ete manussā tumhākaṁ kiṁ honti mātupakkhato sambandhā pitipakkhato”ti. Kiṁ disvā pucchathāti. Tumhesu etesaṁ pemaṁ bahumānanti. Āvuso yaṁ mātāpitūhipi dukkaraṁ, taṁ ete amhākaṁ karonti, pattacīvarampi no etesaṁ santakameva, etesaṁ ānubhāvena neva bhaye bhayaṁ, na chātake chātakaṁ jānāma, edisā nāma amhākaṁ upakārino natthīti tesaṁ guṇe kathento gacchati, ayaṁ vuccati **harati na paccāharatī**ti.

Yassa pana pageva vuttappakāraṁ vattapaṭipattiṁ karontassa kammajatejo pajjalati, anupādinnakaṁ muñcitvā upādinnakaṁ gaṇhāti, sarīrato sedā muccanti, kammaṭṭhānavīthiṁ nārohati, so pageva pattacīvaramādāya vegasāva cetiyaṁ vanditvā gorūpānaṁ nikkhamanavelāyameva gāmaṁ yāgubhikkhāya pavisitvā yāguṁ labhitvā āsanasālaṁ gantvā pivati. Athassa dvattikkhattuṁ ajjhoharaṇamatteneva kammajatejo upādinnakaṁ muñcitvā anupādinnakaṁ gaṇhāti. Ghaṭasatena nhāto viya tejodhātupariḷāhanibbāpanaṁ patvā kammaṭṭhānasīsena yāguṁ paribhuñjitvā pattañca mukhañca dhovitvā antarābhatte kammaṭṭhānaṁ manasikatvā avasesaṭṭhāne piṇḍāya caritvā kammaṭṭhānasīsena āhāraṁ paribhuñjitvā tato paṭṭhāya poṅkhānupoṅkhaṁ upaṭṭhahamānaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvāva āgacchati, ayaṁ vuccati **na harati paccāharatī**ti. Edisā ca bhikkhū yāguṁ pivitvā vipassanaṁ ārabhitvā Buddhasāsane arahattaṁ pattā nāma gaṇanapathaṁ vītivattā, Sīhaḷadīpeyeva tesu tesu gāmesu āsanasālāyaṁ na taṁ āsanaṁ atthi, yattha yāguṁ pivitvā arahattappattabhikkhū natthīti.

Yo pana pamādavihārī hoti nikkhittadhuro, sabbavattāni bhinditvā pañcavidhacetokhilavinibandhacitto viharanto “kammaṭṭhānaṁ nama atthī”tipi saññaṁ akatvā gāmaṁ piṇḍāya pavisitvā ananulomikena gihisaṁsaggena saṁsaṭṭho caritvā ca bhuñjitvā ca tuccho nikkhamati, ayaṁ vuccati **neva harati na paccāharatī**ti.

ဗဟိဂါမေ ကတဘတ္တကိစ္စာ သာမဏေရဒဟရဘိက္ခူ ဒိသွာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပတ္တစီဝရမဿ ဂဏှန္တိ။

ပေါရာဏာ ဘိက္ခူ ကိရ “န အမှာကံ ဥပဇ္ဈာယော အာစရိယော”တိ မုခံ ဥလ္လောကေတွာ ဝတ္တံ ကရောန္တိ။ သမ္ပတ္တပရိစ္ဆေဒေနေဝ ကရောန္တိ။ တေ တံ ပုစ္ဆန္တိ “ဘန္တေ ဧတေ မနုဿာ တုမှာကံ ကိံ ဟောန္တိ မာတုပက္ခတော သမ္ဗန္ဓာ ပိတိပက္ခတော”တိ။ ကိံ ဒိသွာ ပုစ္ဆထာတိ။ တုမှေသု ဧတေသံ ပေမံ ဗဟုမာနန္တိ။ အာဝုသော ယံ မာတာပိတူဟိပိ ဒုက္ကရံ၊ တံ ဧတေ အမှာကံ ကရောန္တိ၊ ပတ္တစီဝရမ္ပိ နော ဧတေသံ သန္တကမေဝ၊ ဧတေသံ အာနုဘာဝေန နေဝ ဘယေ ဘယံ, န ဆာတကေ ဆာတကံ ဇာနာမ၊ ဧဒိသာ နာမ အမှာကံ ဥပကာရိနော နတ္ထီတိ တေသံ ဂုဏေ ကထေန္တော ဂစ္ဆတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ **ဟရတိ န ပစ္စာဟရတီ**တိ။

ယဿ ပန ပဂေဝ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဝတ္တပဋိပတ္တိံ ကရောန္တဿ ကမ္မဇတေဇော ပဇ္ဇလတိ၊ အနုပါဒိန္နကံ မုဉ္စိတွာ ဥပါဒိန္နကံ ဂဏှာတိ၊ သရီရတော သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနဝီထိံ နာရောဟတိ၊ သော ပဂေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဝေဂသာဝ စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ဂေါရူပါနံ နိက္ခမနဝေလာယမေဝ ဂါမံ ယာဂုဘိက္ခာယ ပဝိသိတွာ ယာဂုံ လဘိတွာ အာသနသာလံ ဂန္တွာ ပိဝတိ။ အထဿ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ အဇ္ဈောဟရဏမတ္တေနေဝ ကမ္မဇတေဇော ဥပါဒိန္နကံ မုဉ္စိတွာ အနုပါဒိန္နကံ ဂဏှာတိ။ ဃဋသတေန နှာတော ဝိယ တေဇောဓာတုပရိဠာဟနိဗ္ဗာပနံ ပတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေန ယာဂုံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ပတ္တဉ္စ မုခဉ္စ ဓောဝိတွာ အန္တရာဘတ္တေ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကတွာ အဝသေသဋ္ဌာနေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေန အာဟာရံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ တတော ပဋ္ဌာယ ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခံ ဥပဋ္ဌဟမာနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာဝ အာဂစ္ဆတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ **န ဟရတိ ပစ္စာဟရတီ**တိ။ ဧဒိသာ စ ဘိက္ခူ ယာဂုံ ပိဝိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ဗုဒ္ဓသာသနေ အရဟတ္တံ ပတ္တာ နာမ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ၊ သီဟဠဒီပေယေဝ တေသု တေသု ဂါမေသု အာသနသာလာယံ န တံ အာသနံ အတ္ထိ၊ ယတ္ထ ယာဂုံ ပိဝိတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တဘိက္ခူ နတ္ထီတိ။

ယော ပန ပမာဒဝိဟာရီ ဟောတိ နိက္ခိတ္တဓုရော၊ သဗ္ဗဝတ္တာနိ ဘိန္ဒိတွာ ပဉ္စဝိဓစေတောခိလဝိနိဗန္ဓစိတ္တော ဝိဟရန္တော “ကမ္မဋ္ဌာနံ နာမ အတ္ထိ”တိပိ သညံ အကတွာ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ အနနုလောမိကေန ဂိဟိသံသဂ္ဂေန သံသဋ္ဌော စရိတွာ စ ဘုဉ္ဇိတွာ စ တုစ္ဆော နိက္ခမတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ **နေဝ ဟရတိ န ပစ္စာဟရတီ**တိ။

Yo panāyaṁ harati ca paccāharati cāti vutto, so gatapaccāgatikavattavasena veditabbo. Attakāmā hi kulaputtā sāsane pabbajitvā dasapi vīsampi tiṁsampi cattālīsampi paññāsampi satampi ekato vasantā katikavattaṁ katvā viharanti āvuso tumhe na iṇaṭṭā na bhayaṭṭā na jīvikāpakatā pabbajitā, dukkhā muccitukāmā panettha[1] pabbajitā, tasmā gamane uppannakilesaṁ gamaneyeva niggaṇhatha, ṭhāne, nisajjāyaṁ, sayane uppannakilesaṁ sayaneyeva niggaṇhathāti. Te evaṁ katikavattaṁ katvā bhikkhācāraṁ gacchantā aḍḍha-usabha-usabha-aḍḍhagāvutagāvutantaresu pāsāṇā honti. Tāya saññāya kammaṭṭhānaṁ manasikarontāva gacchanti. Sace kassaci gamane kileso uppajjati, tattheva naṁ niggaṇhāti. Tathā asakkonto tiṭṭhati. Athassa pacchato āgacchantopi tiṭṭhati. So "ayaṁ bhikkhu tuyhaṁ uppannavitakkaṁ jānāti, ananucchavikaṁ te etan"ti attānaṁ paṭicodetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā tattheva ariyabhūmiṁ okkamati. Tathā asakkonto nisīdati. Athassa pacchato āgacchantopi nisīdatīti soyeva nayo. Ariyabhūmiṁ okkamituṁ asakkontopi taṁ kilesaṁ vikkhambhetvā kammaṭṭhānaṁ manasikarontova gacchati. Na kammaṭṭhānavippayuttena cittena pādaṁ uddharati. Uddharati ce, paṭinivattetvā purimapadesaṁyeva eti Āḷindakavāsī Mahāphussadevatthero viya.

So kira ekūnavīsativassāni gatapaccāgatikavattaṁ[2] pūrento eva vihāsi. Manussāpi sudaṁ antarāmagge kasantā ca vapantā ca maddantā ca kammāni ca karontā theraṁ tathāgacchantaṁ disvā "ayaṁ thero punappunaṁ nivattitvā gacchati. Kiṁ nu kho maggamūḷho udāhu kiñci pamuṭṭho"ti samullapanti. So taṁ anādiyitvā kammaṭṭhānayuttacitteneva samaṇadhammaṁ karonto vīsativassabbhantare arahattaṁ pāpuṇi. Arahattappattadivaseyevassa caṅkamanakoṭiyaṁ adhivatthā devatā aṅgulīhi dīpaṁ ujjāletvā aṭṭhāsi. Cattāropi mahārājāno Sakko ca Devānamindo brahmā ca Sahampati upaṭṭhānaṁ agamaṁsu. Tañca obhāsaṁ disvā Vanavāsīmahātissatthero taṁ dutiyadivase pucchi "rattibhāge āyasmato santike obhāso ahosi, kiṁ so obhāso"ti. Thero vikkhepaṁ karonto "okāso nāma dīpobhāsopi hoti maṇi-obhāsopī"ti evamādimāha.

1. Panattha (Sī)   2. Gatapaccāgatavattaṁ (Ka)

ယော ပနာယံ ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စာတိ ဝုတ္တော၊ သော ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ အတ္တကာမာ ဟိ ကုလပုတ္တာ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဒသပိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ စတ္တာလီသမ္ပိ ပညာသမ္ပိ သတမ္ပိ ဧကတော ဝသန္တာ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ ဝိဟရန္တိ အာဝုသော တုမှေ န ဣဏဋ္ဋာ န ဘယဋ္ဋာ န ဇီဝိကာပကတာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ဒုက္ခာ မုစ္စိတုကာမာ ပနေတ္ထ[1] ပဗ္ဗဇိတာ၊ တသ္မာ ဂမနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ ဂမနေယေဝ နိဂ္ဂဏှထ၊ ဌာနေ၊ နိသဇ္ဇာယံ၊ သယနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ သယနေယေဝ နိဂ္ဂဏှထာတိ။ တေ ဧဝံ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တာ အဍ္ဎုသဘဥသဘအဍ္ဎဂါဝုတဂါဝုတန္တရေသု ပါသာဏာ ဟောန္တိ။ တာယ သညာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တာဝ ဂစ္ဆန္တိ။ သစေ ကဿစိ ဂမနေ ကိလေသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထေဝ နံ နိဂ္ဂဏှာတိ။ တထာ အသက္ကောန္တော တိဋ္ဌတိ။ အထဿ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တောပိ တိဋ္ဌတိ။ သော "အယံ ဘိက္ခု တုယှံ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကံ ဇာနာတိ၊ အနနုစ္ဆဝိကံ တေ ဧတ"န္တိ အတ္တာနံ ပဋိစောဒေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ တတ္ထေဝ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ တထာ အသက္ကောန္တော နိသီဒတိ။ အထဿ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တောပိ နိသီဒတီတိ သောယေဝ နယော။ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမိတုံ အသက္ကောန္တောပိ တံ ကိလေသံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တောဝ ဂစ္ဆတိ။ န ကမ္မဋ္ဌာနဝိပ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရတိ။ ဥဒ္ဓရတိ စေ၊ ပဋိနိဝတ္တေတွာ ပုရိမပဒေသံယေဝ ဧတိ အာဠိန္ဒကဝါသီ မဟာဖုဿဒေဝတ္ထေရော ဝိယ။

သော ကိရ ဧကူနဝီသတိဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ[2] ပူရေန္တော ဧဝ ဝိဟာသိ။ မနုဿာပိ သုဒံ အန္တရာမဂ္ဂေ ကသန္တာ စ ဝပန္တာ စ မဒ္ဒန္တာ စ ကမ္မာနိ စ ကရောန္တာ ထေရံ တထာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ "အယံ ထေရော ပုနပ္ပုနံ နိဝတ္တိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ကိံ နု ခေါ မဂ္ဂမူဠှော ဥဒါဟု ကိဉ္စိ ပမုဋ္ဌော"တိ သမုလ္လပန္တိ။ သော တံ အနာဒိယိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တစိတ္တေနေဝ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဝီသတိဝဿဗ္ဘန္တရေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အရဟတ္တပ္ပတ္တဒိဝသေယေဝဿ စင်္ကမနကောဋိယံ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ အင်္ဂုလီဟိ ဒီပံ ဥဇ္ဇာလေတွာ အဋ္ဌာသိ။ စတ္တာရောပိ မဟာရာဇာနော သက္ကော စ ဒေဝါနမိန္ဒော ဗြဟ္မာ စ သဟမ္ပတိ ဥပဋ္ဌာနံ အဂမံသု။ တဉ္စ ဩဘာသံ ဒိသွာ ဝနဝါသီမဟာတိဿတ္ထေရော တံ ဒုတိယဒိဝသေ ပုစ္ဆိ "ရတ္တိဘာဂေ အာယသ္မတော သန္တိကေ ဩဘာသော အဟောသိ၊ ကိံ သော ဩဘာသော"တိ။ ထေရော ဝိက္ခေပံ ကရောန္တော "ဩဘာသော နာမ ဒီပေါဘာသောပိ ဟောတိ မဏိဩဘာသောပီ"တိ ဧဝမာဒိမာဟ။

၁-ပနတ္ထ (သီ)   ၂-ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ (က)

Tato paṭicchādetha tumheti nibaddho āmāti paṭijānitvā ārocesi kālavallimaṇḍapavāsī Mahānāgatthero viya ca.

Sopi kira gatapaccāgatikavattaṁ pūrento paṭhamaṁ tāva Bhagavato mahāpadhānaṁ pūjessāmīti satta vassāni ṭhānacaṅkamanameva adhiṭṭhāsi. Puna soḷasa vassāni gatapaccāgatikavattaṁ pūretvā arahattaṁ pāpuṇi. So kammaṭṭhānayutteneva cittena pādaṁ uddharanto viyuttena uddhate paṭinivattanto gāmassa samīpaṁ gantvā "gāvī nu pabbajito nū"ti āsaṅkanīyapadese ṭhatvā cīvaraṁ pārupitvā kacchakantarato udakena pattaṁ dhovitvā udakagaṇḍūsaṁ karoti. Kiṁ kāraṇā, mā me bhikkhaṁ dātuṁ vandituṁ vā āgate manusse dīghāyukā hothāti vacanamattenāpi kammaṭṭhānavikkhepo ahosīti. Ajja bhante katimīti divasaṁ vā bhikkhugaṇanaṁ vā pañhe vā pucchito pana udakaṁ gilitvā ārocesi. Sace divasādipucchakā na honti, nikkhamanavelāya gāmadvāre niṭṭhubhitvāva yāti Kalambatitthavihāre vassūpagatapaññāsabhikkhū viya.

Te kira āsāḷhīpuṇṇamāyaṁ katikavattaṁ akaṁsu "arahattaṁ appatvā aññamaññaṁ na ālapissāmā"ti. Gāmañca piṇḍāya pavisantā udakagaṇḍūsaṁ katvā pavisiṁsu. Divasādīsu pucchitesu vuttanayeneva paṭipajjiṁsu. Tattha manussā niṭṭhubhanaṁ disvā jāniṁsu "ajjeko āgato, ajja dve"ti. Evañca cintesuṁ "kiṁ nu kho ete amhehiyeva saddhiṁ na sallapanti, udāhu aññamaññampi, yadi aññamaññaṁ na sallapanti, addhā vivādajātā bhavissanti, etha ne aññamaññaṁ khamāpessāmā"ti. Sabbe vihāraṁ gantvā paññāsāya bhikkhūsu dvepi bhikkhū ekokāse nāddasaṁsu. Tato yo tesu cakkhumā puriso, so āha "na bho kalahakārakānaṁ okāso īdiso hoti, susammaṭṭhaṁ cetiyaṅgaṇaṁ bodhiyaṅgaṇaṁ, sunikkhittā sammajjaniyo, sūpaṭṭhapitaṁ[1] pānīyaṁ paribhojanīyan"ti. Te tatova nivattā, tepi bhikkhū antotemāseyeva arahattaṁ patvā mahāpavāraṇāya visuddhipavāraṇaṁ[2] pavāresuṁ.

Evaṁ Kālavallimaṇḍapavāsī Mahānāgatthero viya Kalambatitthavihāre vassūpagatabhikkhū viya ca kammaṭṭhānayutteneva cittena pādaṁ uddharanto

---

1. Sūpaṭṭhitaṁ (Sī) 2. Visuddhipavāraṇāya (Ka)

တတော ပဋိစ္ဆာဒေထ တုမှေတိ နိဗဒ္ဓေါ အာမာတိ ပဋိဇာနိတွာ အာရောစေသိ ကာလဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ စ။

သောပိ ကိရ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ ပူရေန္တော ပဌမံ တာဝ ဘဂဝတော မဟာပဓာနံ ပူဇေဿာမီတိ သတ္တ ဝဿာနိ ဌာနစင်္ကမနမေဝ အဓိဋ္ဌာသိ။ ပုန သောဠသ ဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ ပူရေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သော ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော ဝိယုတ္တေန ဥဒ္ဓတေ ပဋိနိဝတ္တန္တော ဂါမဿ သမီပံ ဂန္တွာ "ဂါဝီ နု ပဗ္ဗဇိတော နူ"တိ အာသင်္ကနီယပဒေသေ ဌတွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ကစ္ဆကန္တရတော ဥဒကေန ပတ္တံ ဓောဝိတွာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကရောတိ။ ကိံ ကာရဏာ၊ မာ မေ ဘိက္ခံ ဒါတုံ ဝန္ဒိတုံ ဝါ အာဂတေ မနုဿေ ဒီဃာယုကာ ဟောထာတိ ဝစနမတ္တေနာပိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိက္ခေပေါ အဟောသီတိ။ အဇ္ဇ ဘန္တေ ကတိမီတိ ဒိဝသံ ဝါ ဘိက္ခုဂဏနံ ဝါ ပဉှေ ဝါ ပုစ္ဆိတော ပန ဥဒကံ ဂိလိတွာ အာရောစေသိ။ သစေ ဒိဝသာဒိပုစ္ဆကာ န ဟောန္တိ၊ နိက္ခမနဝေလာယ ဂါမဒွါရေ နိဋ္ဌုဘိတွာဝ ယာတိ ကလမ္ဗတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူပဂတပညာသဘိက္ခူ ဝိယ။

တေ ကိရ အာသာဠှီပုဏ္ဏမာယံ ကတိကဝတ္တံ အကံသု "အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ အညမညံ န အာလပိဿာမာ"တိ။ ဂါမဉ္စ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ပဝိသိံသု။ ဒိဝသာဒီသု ပုစ္ဆိတေသု ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ တတ္ထ မနုဿာ နိဋ္ဌုဘနံ ဒိသွာ ဇာနိံသု "အဇ္ဇေကော အာဂတော၊ အဇ္ဇ ဒွေ"တိ။ ဧဝဉ္စ စိန္တေသုံ "ကိံ နု ခေါ ဧတေ အမှေဟိယေဝ သဒ္ဓိံ န သလ္လပန္တိ၊ ဥဒါဟု အညမညမ္ပိ၊ ယဒိ အညမညံ န သလ္လပန္တိ၊ အဒ္ဓါ ဝိဝါဒဇာတာ ဘဝိဿန္တိ၊ ဧထ နေ အညမညံ ခမာပေဿာမာ"တိ။ သဗ္ဗေ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပညာသာယ ဘိက္ခူသု ဒွေပိ ဘိက္ခူ ဧကောကာသေ နာဒ္ဒသံသု။ တတော ယော တေသု စက္ခုမာ ပုရိသော၊ သော အာဟ "န ဘော ကလဟကာရကာနံ ဩကာသော ဤဒိသော ဟောတိ၊ သုသမ္မဋ္ဌံ စေတိယင်္ဂဏံ ဗောဓိယင်္ဂဏံ၊ သုနိက္ခိတ္တာ သမ္မဇ္ဇနိယော၊ သူပဋ္ဌပိတံ[1] ပါနီယံ ပရိဘောဇနီယ"န္တိ။ တေ တတောဝ နိဝတ္တာ၊ တေပိ ဘိက္ခူ အန္တောတေမာသေယေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ မဟာပဝါရဏာယ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ[2] ပဝါရေသုံ။

ဧဝံ ကာလဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ ကလမ္ဗတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူပဂတဘိက္ခူ ဝိယ စ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော

၁-သူပဋ္ဌိတံ (သီ) ၂-ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏာယ (က)

gāmasamīpaṁ patvā udakagaṇḍūsaṁ katvā vīthiyo sallakkhetvā yattha surāsoṇḍadhuttādayo kalahakārakā caṇḍahatthi-assādayo vā natthi, taṁ vītiṁ paṭipajjati. Tattha ca piṇḍāya caramāno na turitaturito viya javena gacchati. Na hi javena piṇḍapātiyadhutaṅgaṁ nāma kiñci atthi. Visamabhūmibhāgappattaṁ pana udakasakaṭaṁ viya niccalo hutvā gacchati. Anugharaṁ paviṭṭho ca taṁ dātukāmaṁ vā adātukāmaṁ vā sallakkhetuṁ tadanurūpaṁ kālaṁ āgamento bhikkhaṁ gahetvā antogāme vā bahigāme vā vihārameva vā āgantvā yathāphāsuke patirūpe okāse nisīditvā kammaṭṭhānaṁ manasikaronto āhāre paṭikūlasaññaṁ upaṭṭhāpetvā akkhabbhañjanavaṇalepanaputtamaṁsūpamāvasena naṁ paccavekkhanto aṭṭhaṅgasamannāgataṁ āhāraṁ āhāreti, neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya. Bhuttāvī ca udakakiccaṁ katvā muhuttaṁ bhattakilamathaṁ paṭippassambhetvā yathā purebhattaṁ, evaṁ pacchābhattaṁ. Yathā purimayāmaṁ, evaṁ pacchimayāmañca kammaṭṭhānameva manasikaroti, ayaṁ vuccati **harati ca paccāharati cā**ti.

Idaṁ pana haraṇapaccāharaṇasaṅkhātaṁ gatapaccāgatikavattaṁ pūrento yadi upanissayasampanno hoti. Paṭhamavaye eva arahattaṁ pāpuṇāti. No ce paṭhamavaye pāpuṇāti, atha majjhimavaye. No ce majjhimavaye pāpuṇāti, atha pacchimavaye. No ce pacchimavaye pāpuṇāti, atha maraṇasamaye. No ce maraṇasamaye pāpuṇāti, atha devaputto hutvā. No ce devaputto hutvā pāpuṇāti, anuppanne Buddhe nibbatto paccekabodhiṁ sacchikaroti. No ce paccekabodhiṁ sacchikaroti, atha Buddhānaṁ sammukhībhāve khippābhiñño vā hoti seyyathāpi thero Bāhiyo Dārucīriyo, mahāpañño vā seyyathāpi thero Sāriputto, mahiddhiko vā seyyathāpi thero Mahāmoggallāno, dhutaṅgadharo vā seyyathāpi thero Mahākassapo, dibbacakkhuko vā seyyathāpi thero Anuruddho, vinayadharo vā seyyathāpi thero Upāli, dhammakathiko vā seyyathāpi thero Puṇṇo Mantāṇiputto, āraññiko vā seyyathāpi thero Revato, bahussuto vā seyyathāpi thero Ānando, sikkhākāmo vā seyyathāpi thero Rāhulo Buddhaputtoti. Iti imasmiṁ catukke yvāyaṁ harati ca paccāharati ca, tassa **gocarasampajaññaṁ** sikhāpattaṁ hoti.

ဂါမသမီပံ ပတွာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ဝီထိယော သလ္လက္ခေတွာ ယတ္ထ သုရာသောဏ္ဍဓုတ္တာဒယော ကလဟကာရကာ စဏ္ဍဟတ္ထိအဿာဒယော ဝါ နတ္ထိ၊ တံ ဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ စ ပိဏ္ဍာယ စရမာနော န တုရိတတုရိတော ဝိယ ဇဝေန ဂစ္ဆတိ။ န ဟိ ဇဝေန ပိဏ္ဍပါတိယဓုတင်္ဂံ နာမ ကိဉ္စိ အတ္ထိ။ ဝိသမဘူမိဘာဂပ္ပတ္တံ ပန ဥဒကသကဋံ ဝိယ နိစ္စလော ဟုတွာ ဂစ္ဆတိ။ အနုဃရံ ပဝိဋ္ဌော စ တံ ဒါတုကာမံ ဝါ အဒါတုကာမံ ဝါ သလ္လက္ခေတုံ တဒနုရူပံ ကာလံ အာဂမေန္တော ဘိက္ခံ ဂဟေတွာ အန္တောဂါမေ ဝါ ဗဟိဂါမေ ဝါ ဝိဟာရမေဝ ဝါ အာဂန္တွာ ယထာဖာသုကေ ပတိရူပေ ဩကာသေ နိသီဒိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော အာဟာရေ ပဋိကူလသညံ ဥပဋ္ဌာပေတွာ အက္ခဗ္ဘဉ္ဇနဝဏလေပနပုတ္တမံသူပမာဝသေန နံ ပစ္စဝေက္ခန္တော အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ အာဟာရံ အာဟာရေတိ၊ နေဝ ဒဝါယ န မဒါယ န မဏ္ဍနာယ န ဝိဘူသနာယ။ ဘုတ္တာဝီ စ ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ မုဟုတ္တံ ဘတ္တကိလမထံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတွာ ယထာ ပုရေဘတ္တံ၊ ဧဝံ ပစ္ဆာဘတ္တံ။ ယထာ ပုရိမယာမံ၊ ဧဝံ ပစ္ဆိမယာမဉ္စ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ မနသိကရောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ **ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စာ**တိ။

ဣဒံ ပန ဟရဏပစ္စာဟရဏသင်္ခါတံ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ ပူရေန္တော ယဒိ ဥပနိဿယသမ္ပန္နော ဟောတိ။ ပဌမဝယေ ဧဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ နော စေ ပဌမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ မဇ္ဈိမဝယေ။ နော စေ မဇ္ဈိမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ ပစ္ဆိမဝယေ။ နော စေ ပစ္ဆိမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ မရဏသမယေ။ နော စေ မရဏသမယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ။ နော စေ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ ပါပုဏာတိ၊ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ နိဗ္ဗတ္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကရောတိ။ နော စေ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကရောတိ၊ အထ ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခီဘာဝေ ခိပ္ပါဘိညော ဝါ ဟောတိ သေယျထာပိ ထေရော ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော၊ မဟာပညော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော သာရိပုတ္တော၊ မဟိဒ္ဓိကော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော၊ ဓုတင်္ဂဓရော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော မဟာကဿပေါ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုကော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော အနုရုဒ္ဓေါ၊ ဝိနယဓရော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော ဥပါလိ၊ ဓမ္မကထိကော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော ပုဏ္ဏော မန္တာဏိပုတ္တော၊ အာရညိကော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော ရေဝတော၊ ဗဟုဿုတော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော အာနန္ဒော၊ သိက္ခာကာမော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော ရာဟုလော ဗုဒ္ဓပုတ္တောတိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ စတုက္ကေ ယွာယံ ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စ၊ တဿ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ** သိခါပတ္တံ ဟောတိ။

Abhikkamādīsu pana asammuyhanaṁ **asammohasampajaññaṁ.** Taṁ evaṁ veditabbaṁ—idha bhikkhu abhikkamanto vā paṭikkamanto vā yathā andhaputhujjanā abhikkamādīsu “attā abhikkamati, attanā abhikkamo nibbattito”ti vā “ahaṁ abhikkamāmi, mayā abhikkamo nibbattito”ti vā sammuyhanti. Tathā asammuyhanto “abhikkamāmī”ti citte uppajjamāne teneva cittena saddhiṁ cittasamuṭṭhānā vāyodhātu viññattiṁ janayamānā uppajjati, iti cittakiriyavāyodhātuvipphāravasena ayaṁ kāyasammato aṭṭhisaṅghāto abhikkamati, tassevaṁ abhikkamato ekekapāduddharaṇe pathavīdhātu āpodhātūti dve dhātuyo omattā honti mandā, itarā dve adhimattā honti balavatiyo, tathā atiharaṇavītiharaṇesu. Vossajjane tejovāyodhātuyo omattā honti mandā, itarā dve adhimattā honti balavatiyo. Tathā sannikkhepanasannirumbhanesu[1]. Tattha uddharaṇe pavattā rūpārūpadhammā atiharaṇaṁ na pāpuṇanti. Tathā atiharaṇe pavattā vītiharaṇaṁ, vītiharaṇe pavattā vossajjanaṁ, vossajjane pavattā sannikkhepanaṁ, sannikkhepane pavattā sannirumbhanaṁ[2] na pāpuṇanti. Tattha tattheva pabbaṁ pabbaṁ sandhi sandhi odhi odhi[3] hutvā tattakapāle pakkhittatilāni viya paṭapaṭāyantā[4] bhijjanti. Tattha ko eko abhikkamati, kassa vā ekassa abhikkamanaṁ. Paramatthato hi dhātūnaṁyeva gamanaṁ, dhātūnaṁ ṭhānaṁ, dhātūnaṁ nisajjanaṁ, dhātūnaṁ sayanaṁ, tasmiṁ tasmiñhi koṭṭhāse saddhiṁ rūpena—

> Aññaṁ uppajjate cittaṁ, aññaṁ cittaṁ nirujjhati.
> Avīcimanusambandho, nadīsotova vattatīti.

Evaṁ abhikkamādīsu asammuyhanaṁ **asammohasampajaññaṁ** nāmāti.

Niṭṭhito abhikkante paṭikkante sampajānakārī hotīti padassa attho.

Ālokite vilokiteti ettha pana **ālokitaṁ** nāma purato pekkhanaṁ. **Vilokitaṁ** nāma anudisāpekkhanaṁ. Aññānipi heṭṭhā upari pacchato pekkhanavasena olokita-ullokitāpalokitāni

---

1. ...sannirujjhanesu (Ka)
2. Sannirujjhanaṁ (Ka)
3. Pabbapabbaṁ sandhisandhiṁ odhi-odhiṁ (Sī)
4. Taṭataṭāyantā (bahūsu)

အဘိက္ကမာဒီသု ပန အသမ္မုယှနံ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ။** တံ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ— ဣဓ ဘိက္ခု အဘိက္ကမန္တော ဝါ ပဋိက္ကမန္တော ဝါ ယထာ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာ အဘိက္ကမာဒီသု “အတ္တာ အဘိက္ကမတိ၊ အတ္တနာ အဘိက္ကမော နိဗ္ဗတ္တိတော”တိ ဝါ “အဟံ အဘိက္ကမာမိ၊ မယာ အဘိက္ကမော နိဗ္ဗတ္တိတော”တိ ဝါ သမ္မုယှန္တိ။ တထာ အသမ္မုယှန္တော “အဘိက္ကမာမီ”တိ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ တေနေဝ စိတ္တေန သဒ္ဓိံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ဝိညတ္တိံ ဇနယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣတိ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေန အယံ ကာယသမ္မတော အဋ္ဌိသင်္ဃာတော အဘိက္ကမတိ၊ တဿေဝံ အဘိက္ကမတော ဧကေကပါဒုဒ္ဓရဏေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ဩမတ္တာ ဟောန္တိ မန္ဒာ၊ ဣတရာ ဒွေ အဓိမတ္တာ ဟောန္တိ ဗလဝတိယော၊ တထာ အတိဟရဏဝီတိဟရဏေသု။ ဝေါဿဇ္ဇနေ တေဇောဝါယောဓာတုယော ဩမတ္တာ ဟောန္တိ မန္ဒာ၊ ဣတရာ ဒွေ အဓိမတ္တာ ဟောန္တိ ဗလဝတိယော။ တထာ သန္နိက္ခေပနသန္နိရုမ္ဘနေသု[၁]။ တတ္ထ ဥဒ္ဓရဏေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ အတိဟရဏံ န ပါပုဏန္တိ။ တထာ အတိဟရဏေ ပဝတ္တာ ဝီတိဟရဏံ၊ ဝီတိဟရဏေ ပဝတ္တာ ဝေါဿဇ္ဇနံ၊ ဝေါဿဇ္ဇနေ ပဝတ္တာ သန္နိက္ခေပနံ၊ သန္နိက္ခေပနေ ပဝတ္တာ သန္နိရုမ္ဘနံ[၂] န ပါပုဏန္တိ။ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပဗ္ဗံ ပဗ္ဗံ သန္ဓိ သန္ဓိ ဩဓိ ဩဓိ[၃] ဟုတွာ တတ္တကပါလေ ပက္ခိတ္တတိလာနိ ဝိယ ပဋပဋာယန္တာ[၄] ဘိဇ္ဇန္တိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အဘိက္ကမတိ၊ ကဿ ဝါ ဧကဿ အဘိက္ကမနံ။ ပရမတ္ထတော ဟိ ဓာတူနံယေဝ ဂမနံ၊ ဓာတူနံ ဌာနံ၊ ဓာတူနံ နိသဇ္ဇနံ၊ ဓာတူနံ သယနံ၊ တသ္မိံ တသ္မိဉှိ ကောဋ္ဌာသေ သဒ္ဓိံ ရူပေန—

> အညံ ဥပ္ပဇ္ဇတေ စိတ္တံ၊ အညံ စိတ္တံ နိရုဇ္ဈတိ။
> အဝီစိမနုသမ္ဗန္ဓော၊ နဒီသောတောဝ ဝတ္တတီတိ။

ဧဝံ အဘိက္ကမာဒီသု အသမ္မုယှနံ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ** နာမာတိ။

နိဋ္ဌိတော အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတီတိ ပဒဿ အတ္ထော။

အာလောကိတေ ဝိလောကိတေတိ ဧတ္ထ ပန **အာလောကိတံ** နာမ ပုရတော ပေက္ခနံ။ **ဝိလောကိတံ** နာမ အနုဒိသာပေက္ခနံ။ အညာနိပိ ဟေဋ္ဌာ ဥပရိ ပစ္ဆတော ပေက္ခနဝသေန ဩလောကိတဥလ္လောကိတာပလောကိတာနိ

၁-....သန္နိရုဇ္ဈနေသု (က)
၂-သန္နိရုဇ္ဈနံ (က)
၃-ပဗ္ဗပဗ္ဗံ သန္ဓိသန္ဓိံ ဩဓိဩဓိံ (သီ)
၄-တဋတဋာယန္တာ (ဗဟူသု)

nāma honti, tāni idha na gahitāni. Sāruppavasena pana imāneva dve gahitāni, iminā vā mukhena sabbānipi tāni gahitānevāti.

Tattha “ālokessāmī”ti citte uppanne cittavaseneva anoloketvā atthapariggahaṇaṁ sātthakasampajaññaṁ. Taṁ āyasmantaṁ Nandaṁ kāyasakkhiṁ katvā veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ Bhagavatā “sace bhikkhave Nandassa puratthimā disā āloketabbā hoti, sabbaṁ cetasā samannāharitvā Nando puratthimaṁ disaṁ āloketi, evaṁ me puratthimaṁ disaṁ ālokayato na abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyunti iti so tattha sampajāno hoti, sace bhikkhave Nandassa pacchimā disā, uttarā disā, dakkhiṇā disā, uddhaṁ, adho, anudisā āloketabbā hoti, sabbaṁ cetaso samannāharitvā Nando anudisaṁ āloketi. Evaṁ me anudisaṁ ālokayato -pa- sampajāno hotī”ti[1].

Api ca idhāpi pubbe vuttacetiyadassanādivaseneva sātthakatā ca sappāyatā ca veditabbā. Kammaṭṭhānassa pana avijahanameva gocarasampajaññaṁ. Tasmā khandhadhātu-āyatanakammaṭṭhānikehi attano kammaṭṭhānavaseneva, kasiṇādikammaṭṭhānikehi vā pana kammaṭṭhānasīseneva ālokanavilokanaṁ kātabbaṁ. Abbhantare attā nāma āloketā vā viloketā vā natthi, ālokessāmīti pana citte uppajjamāne teneva cittena saddhiṁ cittasamuṭṭhānā vāyodhātu viññattiṁ janayamānā uppajjati. Iti cittakiriyavāyodhātuvipphāravaseneva heṭṭhimaṁ akkhidalaṁ adho sīdati, uparimaṁ uddhaṁ laṅgheti, koci yantakena vivaranto nāma natthi, tato cakkhuviññāṇaṁ dassanakiccaṁ sādhentaṁ uppajjatīti. Evaṁ sampajānanaṁ panettha **asammohasampajaññaṁ** nāma.

Api ca mūlapariññā-āgantukatāvakālikabhāvavasenapettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ. Mūlapariññāvasena tāva—

Bhavaṅgāvajjanaṁ ceva, dassanaṁ sampaṭicchanaṁ.
Santīraṇaṁ voṭṭhabbanaṁ, javanaṁ bhavati sattamaṁ.

Tattha bhavaṅgaṁ upapattibhavassa aṅgakiccaṁ sādhayamānaṁ pavattati, taṁ āvaṭṭetvā kiriyamanodhātu āvajjanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā

1. Aṁ 3. 14 piṭṭhe.

နာမ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဣဓ န ဂဟိတာနိ။ သာရုပ္ပဝသေန ပန ဣမာနေဝ ဒွေ ဂဟိတာနိ၊ ဣမိနာ ဝါ မုခေန သဗ္ဗာနိပိ တာနိ ဂဟိတာနေဝါတိ။

တတ္ထ “အာလောကေဿာမီ”တိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တဝသေနေဝ အနောလောကေတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဟဏံ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ။ တံ အာယသ္မန္တံ နန္ဒံ ကာယသက္ခိံ ကတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ “သစေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒဿ ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ အာလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗံ စေတသာ သမန္နာဟရိတွာ နန္ဒော ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ အာလောကေတိ၊ ဧဝံ မေ ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ အာလောကယတော န အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အန္ဝာဿဝေယျုန္တိ ဣတိ သော တတ္ထ သမ္ပဇာနော ဟောတိ၊ သစေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒဿ ပစ္ဆိမာ ဒိသာ၊ ဥတ္တရာ ဒိသာ၊ ဒက္ခိဏာ ဒိသာ၊ ဥဒ္ဓံ၊ အဓော၊ အနုဒိသာ အာလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗံ စေတသော သမန္နာဟရိတွာ နန္ဒော အနုဒိသံ အာလောကေတိ။ ဧဝံ မေ အနုဒိသံ အာလောကယတော။ပ။ သမ္ပဇာနော ဟောတီ”တိ[၁]။

အပိစ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တစေတိယဒဿနာဒိဝသေနေဝ သာတ္ထကတာ စ သပ္ပါယတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကမ္မဋ္ဌာနဿ ပန အဝိဇဟနမေဝ ဂေါစရသမ္ပဇညံ။ တသ္မာ ခန္ဓဓာတုအာယတနကမ္မဋ္ဌာနိကေဟိ အတ္တနော ကမ္မဋ္ဌာနဝသေနေဝ၊ ကသိဏာဒိကမ္မဋ္ဌာနိကေဟိ ဝါ ပန ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ အာလောကနဝိလောကနံ ကာတဗ္ဗံ။ အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ အာလောကေတာ ဝါ ဝိလောကေတာ ဝါ နတ္ထိ၊ အာလောကေဿာမီတိ ပန စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ တေနေဝ စိတ္တေန သဒ္ဓိံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ဝိညတ္တိံ ဇနယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေနေဝ ဟေဋ္ဌိမံ အက္ခိဒလံ အဓော သီဒတိ၊ ဥပရိမံ ဥဒ္ဓံ လင်္ဃေတိ၊ ကောစိ ယန္တကေန ဝိဝရန္တော နာမ နတ္ထိ၊ တတော စက္ခုဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ သာဓေန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ ဧဝံ သမ္ပဇာနနံ ပနေတ္ထ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ** နာမ။

အပိစ မူလပရိညာအာဂန္တုကတာဝကာလိကဘာဝဝသေနပေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မူလပရိညာဝသေန တာဝ—

ဘဝင်္ဂါဝဇ္ဇနံ စေဝ၊ ဒဿနံ သမ္ပဋိစ္ဆနံ။
သန္တီရဏံ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနံ၊ ဇဝနံ ဘဝတိ သတ္တမံ။

တတ္ထ ဘဝင်္ဂံ ဥပပတ္တိဘဝဿ အင်္ဂကိစ္စံ သာဓယမာနံ ပဝတ္တတိ၊ တံ အာဝဋ္ဋေတွာ ကိရိယမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ, တန္နိရောဓာ

၁-အံ ၃-၁၄-ပိဋ္ဌေ။

cakkhuviññāṇaṁ dassanakiccaṁ sādhayamānaṁ, tannirodhā vipākamanodhātu sampaṭicchanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā vipākamanoviññāṇadhātu santīraṇakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā kiriyamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā sattakkhattuṁ javanaṁ javati. Tattha paṭhamajavanepi "ayaṁ itthī, ayaṁ puriso"ti rajjanadussanamuyhanavasena ālokitavilokitaṁ na hoti. Dutiyajavanepi -pa-. Sattamajavanepi. Etesu pana yuddhamaṇḍale yodhesu viya heṭṭhupariyavasena bhijjitvā patitesu "ayaṁ itthī, ayaṁ puriso"ti rajjanādivasena ālokitavilokitaṁ hoti. Evaṁ bhāvettha mūlapariññāvasena asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Cakkhudvāre pana rūpe āpāthagate bhavaṅgacalanato uddhaṁ sakakiccaṁ nipphādanavasena āvajjanādīsu uppajjitvā niruddhesu avasāne javanaṁ uppajjati. Taṁ pubbe uppannānaṁ āvajjanādīnaṁ gehabhūte cakkhudvāre āgantukapuriso viya hoti. Tassa yathā paragehe kiñci yācituṁ paviṭṭhassa āgantukapurisassa gehasāmikesu tuṇhīmāsinesu āṇākaraṇaṁ na yuttaṁ. Evaṁ āvajjanādīnaṁ gehabhūte cakkhudvāre āvajjanādīsupi arajjantesu adussantesu amuyhantesu ca rajjanadussanamuyhanaṁ ayuttanti evaṁ āgantukabhāvavasena asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Yāni pana tāni cakkhudvāre voṭṭhabbanapariyosānāni cittāni uppajjanti, tāni saddhiṁ sampayuttadhammehi tattha tattheva bhijjanti, aññamaññaṁ na passantīti ittarāni[1] tāvakālikāni honti. Tattha yathā ekasmiṁ ghare sabbesu mānusakesu matesu avasesassa ekassa taṅkhaṇaññeva maraṇadhammassa na yuttā naccagītādīsu abhirati nāma, evameva ekadvāre sasampayuttesu āvajjanādīsu tattha tattheva matesu avasesassa taṅkhaṇeyeva maraṇadhammassa javanassāpi rajjanadussanamuyhanavasena abhirati nāma na yuttāti evaṁ tāvakālikabhāvavasena asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Api ca khandhāyatanadhātupaccayapaccavekkhaṇavasenapetaṁ veditabbaṁ. Ettha hi cakkhu ceva rūpañca rūpakkhandho, dassanaṁ viññāṇakkhandho, taṁsampayuttā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, phassādikā saṅkhārakkhandho.

1. Itarāni (Sī)

စက္ခုဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ သာဓယမာနံ, တန္နိရောဓာ ဝိပါကမနောဓာတု သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စံ သာဓယမာနာ, တန္နိရောဓာ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတု သန္တီရဏကိစ္စံ သာဓယမာနာ, တန္နိရောဓာ ကိရိယမနောဝိညာဏဓာတု ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စံ သာဓယမာနာ, တန္နိရောဓာ သတ္တက္ခတ္တုံ ဇဝနံ ဇဝတိ။ တတ္ထ ပဌမဇဝနေပိ "အယံ ဣတ္ထီ, အယံ ပုရိသော"တိ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနဝသေန အာလောကိတဝိလောကိတံ န ဟောတိ။ ဒုတိယဇဝနေပိ။ ပ။ သတ္တမဇဝနေပိ။ ဧတေသု ပန ယုဒ္ဓမဏ္ဍလေ ယောဓေသု ဝိယ ဟေဋ္ဌုပရိယဝသေန ဘိဇ္ဇိတွာ ပတိတေသု "အယံ ဣတ္ထီ, အယံ ပုရိသော"တိ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန အာလောကိတဝိလောကိတံ ဟောတိ။ ဧဝံ ဘာဝေတ္ထ မူလပရိညာဝသေန အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

စက္ခုဒွါရေ ပန ရူပေ အာပါထဂတေ ဘဝင်္ဂစလနတော ဥဒ္ဓံ သကကိစ္စံ နိပ္ဖာဒနဝသေန အာဝဇ္ဇနာဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေသု အဝသာနေ ဇဝနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တံ ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နာနံ အာဝဇ္ဇနာဒီနံ ဂေဟဘူတေ စက္ခုဒွါရေ အာဂန္တုကပုရိသော ဝိယ ဟောတိ။ တဿ ယထာ ပရဂေဟေ ကိဉ္စိ ယာစိတုံ ပဝိဋ္ဌဿ အာဂန္တုကပုရိသဿ ဂေဟသာမိကေသု တုဏှီမာသိနေသု အာဏာကရဏံ န ယုတ္တံ။ ဧဝံ အာဝဇ္ဇနာဒီနံ ဂေဟဘူတေ စက္ခုဒွါရေ အာဝဇ္ဇနာဒီသုပိ အရဇ္ဇန္တေသု အဒုဿန္တေသု အမုယှန္တေသု စ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနံ အယုတ္တန္တိ ဧဝံ အာဂန္တုကဘာဝဝသေန အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယာနိ ပန တာနိ စက္ခုဒွါရေ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနပရိယောသာနာနိ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တာနိ သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေဟိ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ အညမညံ န ပဿန္တီတိ ဣတ္တရာနိ[1] တာဝကာလိကာနိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယထာ ဧကသ္မိံ ဃရေ သဗ္ဗေသု မာနုသကေသု မတေသု အဝသေသဿ ဧကဿ တင်္ခဏညေဝ မရဏဓမ္မဿ န ယုတ္တာ နစ္စဂီတာဒီသု အဘိရတိ နာမ၊ ဧဝမေဝ ဧကဒွါရေ သသမ္ပယုတ္တေသု အာဝဇ္ဇနာဒီသု တတ္ထ တတ္ထေဝ မတေသု အဝသေသဿ တင်္ခဏေယေဝ မရဏဓမ္မဿ ဇဝနဿာပိ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနဝသေန အဘိရတိ နာမ န ယုတ္တာတိ ဧဝံ တာဝကာလိကဘာဝဝသေန အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ခန္ဓာယတနဓာတုပစ္စယပစ္စဝေက္ခဏဝသေနပေတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ ဟိ စက္ခု စေဝ ရူပဉ္စ ရူပက္ခန္ဓော၊ ဒဿနံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဖဿာဒိကာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော။

၁-ဣတရာနိ (သီ)

Evametesaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketi. Tathā cakkhu cakkhāyatanaṁ, rūpaṁ rūpāyatanaṁ, dassanaṁ manāyatanaṁ, vedanādayo sampayuttadhammo dhammāyatanaṁ. Evametesaṁ catunnaṁ āyatanānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketi. Tathā cakkhu cakkhudhātu, rūpaṁ rūpadhātu, dassanaṁ cakkhuviññāṇadhātu, taṁsampayuttā vedanādayo dhammadhātu. Evametāsaṁ catunnaṁ dhātūnaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketi. Tathā cakkhu nissayapaccayo, rūpaṁ ārammaṇapaccayo, āvajjanaṁ anantarasamanantarūpanissayanatthivigatapaccayo, āloko upanissayapaccayo, vedanādayo sahajātapaccayo. Evametesaṁ paccayānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketīti evamettha khandhāyatanadhātupaccayapaccavekkhaṇavasenapi asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Samiñjite pasāriteti pabbānaṁ samiñjanapasāraṇe. Tattha cittavaseneva samiñjanapasāraṇaṁ akatvā hatthapādānaṁ samiñjanapasāraṇapaccayā atthānatthaṁ pariggahetvā atthapariggahaṇaṁ sātthakasampajaññaṁ. Tattha hatthapāde aticiraṁ samiñjetvā pasāretvā eva vā ṭhitassa khaṇe khaṇe vedanā uppajjanti, cittaṁ ekaggaṁ na labhati, kammaṭṭhānaṁ paripatati, visesaṁ nādhigacchati. Kāle samiñjentassa kāle pasārentassa pana tā vedanā na uppajjanti, cittaṁ ekaggaṁ hoti, kammaṭṭhānaṁ phātiṁ gacchati, visesamadhigacchatīti evaṁ atthānatthapariggahaṇaṁ veditabbaṁ.

Atthe pana satipi sappāyāsappāyaṁ parigganhitvā sappāyapariggahaṇaṁ sappāyasampajaññaṁ. Tatrāyaṁ nayo—mahācetiyaṅgaṇe kira daharabhikkhū sajjhāyaṁ gaṇhanti. Tesaṁ piṭṭhipasse daharabhikkhuniyo dhammaṁ suṇanti. Tatreko daharo hatthaṁ pasārento kāyasaṁsaggaṁ patvā teneva kāraṇena gihī jāto. Aparopi bhikkhu pādaṁ pasārento aggimhi pasāresi, aṭṭhiṁ āhacca pādo jhāyi. Aparo vammike pasāresi, so āsīvisena daṭṭho. Aparo cīvarakuṭidaṇḍake pasāresi, taṁ

ဧဝမေတေသံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတိ။ တထာ စက္ခု စက္ခာယတနံ၊ ရူပံ ရူပါယတနံ၊ ဒဿနံ မနာယတနံ၊ ဝေဒနာဒယော သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ ဓမ္မာယတနံ။ ဧဝမေတေသံ စတုန္နံ အာယတနာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတိ။ တထာ စက္ခု စက္ခုဓာတု၊ ရူပံ ရူပဓာတု၊ ဒဿနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတု၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာဒယော ဓမ္မဓာတု။ ဧဝမေတာသံ စတုန္နံ ဓာတူနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတိ။ တထာ စက္ခု နိဿယပစ္စယော၊ ရူပံ အာရမ္မဏပစ္စယော၊ အာဝဇ္ဇနံ အနန္တရသမနန္တရူပနိဿယနတ္ထိဝိဂတပစ္စယော၊ အာလောကော ဥပနိဿယပစ္စယော၊ ဝေဒနာဒယော သဟဇာတပစ္စယော။ ဧဝမေတေသံ ပစ္စယာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတီတိ ဧဝမေတ္ထ ခန္ဓာယတနဓာတုပစ္စယပစ္စဝေက္ခဏဝသေနပိ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သမိဉ္ဇိတေ ပသာရိတေတိ ပဗ္ဗာနံ သမိဉ္ဇနပသာရဏေ။ တတ္ထ စိတ္တဝသေနေဝ သမိဉ္ဇနပသာရဏံ အကတွာ ဟတ္ထပါဒါနံ သမိဉ္ဇနပသာရဏပစ္စယာ အတ္ထာနတ္ထံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဟဏံ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ။ တတ္ထ ဟတ္ထပါဒေ အတိစိရံ သမိဉ္ဇေတွာ ပသာရေတွာ ဧဝ ဝါ ဌိတဿ ခဏေ ခဏေ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ န လဘတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိပတတိ၊ ဝိသေသံ နာဓိဂစ္ဆတိ။ ကာလေ သမိဉ္ဇေန္တဿ ကာလေ ပသာရေန္တဿ ပန တာ ဝေဒနာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဖာတိံ ဂစ္ဆတိ၊ ဝိသေသမဓိဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ အတ္ထာနတ္ထပရိဂ္ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အတ္ထေ ပန သတိပိ သပ္ပါယာသပ္ပါယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ သပ္ပါယပရိဂ္ဂဟဏံ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ။ တတြာယံ နယော—မဟာစေတိယင်္ဂဏေ ကိရ ဒဟရဘိက္ခူ သဇ္ဈာယံ ဂဏှန္တိ။ တေသံ ပိဋ္ဌိပဿေ ဒဟရဘိက္ခုနိယော ဓမ္မံ သုဏန္တိ။ တတြေကော ဒဟရော ဟတ္ထံ ပသာရေန္တော ကာယသံသဂ္ဂံ ပတွာ တေနေဝ ကာရဏေန ဂိဟီ ဇာတော။ အပရောပိ ဘိက္ခု ပါဒံ ပသာရေန္တော အဂ္ဂိမှိ ပသာရေသိ၊ အဋ္ဌိံ အာဟစ္စ ပါဒေါ ဈာယိ။ အပရော ဝမ္မိကေ ပသာရေသိ၊ သော အာသီဝိသေန ဒဋ္ဌော။ အပရော စီဝရကုဋိဒဏ္ဍကေ ပသာရေသိ၊ တံ

maṇisappo ḍaṁsi. Tasmā evarūpe asappāye apasāretvā sappāye pasāretabbaṁ. Idamettha sappāyasampajaññaṁ.

Gocarasampajaññaṁ pana Mahātheravatthunā dīpetabbaṁ—mahāthero kira divāṭṭhāne nisinno antevāsikehi saddhiṁ kathayamāno sahasā hatthaṁ samiñjetvā puna yathāṭhāne ṭhapetvā saṇikaṁ samiñjesi. Taṁ antevāsikā pucchiṁsu “kasmā bhante sahasā hatthaṁ samiñjetvā puna yathāṭhāne ṭhapetvā saṇikaṁ samiñjayitthā”ti. Yato paṭṭhāyāhaṁ āvuso kammaṭṭhānaṁ manasikātuṁ āraddho, na me kammaṭṭhānaṁ muñcitvā hattho samiñjitapubbo, idāni pana tumhehi saddhiṁ kathayamānena kammaṭṭhānaṁ muñcitvā samiñjito, tasmā puna yathāṭhāne ṭhapetvā samiñjesinti. Sādhu bhante bhikkhunā nāma evarūpena bhavitabbanti. Evametthāpi kammaṭṭhānāvijahanameva gocarasampajaññanti veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci samiñjento vā pasārento vā natthi. Vuttappakāracittakiriyavāyodhātuvipphārena pana suttākaḍḍhanavasena dāruyantassa hatthapādalaḷanaṁ viya samiñjanapasāraṇaṁ hotīti evaṁ parijānanaṁ panettha asammohasampajaññanti veditabbaṁ.

Saṅghāṭipattacīvaradhāraṇeti ettha saṅghāṭicīvarānaṁ nivāsanapārupanavasena pattassa bhikkhāpaṭiggahaṇādivasena paribhogo dhāraṇaṁ nāma. Tattha saṅghāṭicīvaradhāraṇe tāva nivāsetvā pārupitvā ca piṇḍāya carato āmisalābho “sītassa paṭighātāyā”ti-ādinā nayena Bhagavatā vuttappakāroyeva ca attho attho nāma. Tassa vasena sātthakasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Uṇhapakatikassa pana dubbalassa ca cīvaraṁ sukhumaṁ sappāyaṁ. Sītālukassa ghanaṁ dupaṭṭaṁ. Viparītaṁ asappāyaṁ. Yassa kassaci jiṇṇaṁ asappāyameva. Aggaḷādidāne hissa taṁ palibodhakaraṁ hoti. Tathā paṭṭuṇṇadukūlādibhedaṁ lobhanīyacīvaraṁ. Tādisañhi araññe ekakassa nivāsantarāyakaraṁ jīvitantarāyakaraṁ vāpi hoti. Nippariyāyena pana yaṁ nimittakammādimicchājīvavasena uppannaṁ, yaṁ cassa sevamānassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, taṁ asappāyaṁ. Viparītaṁ

မဏိသပ္ပော ဍံသိ။ တသ္မာ ဧဝရူပေ အသပ္ပာယေ အပသာရေတွာ သပ္ပာယေ ပသာရေတဗ္ဗံ။ ဣဒမေတ္ထ သပ္ပာယသမ္ပဇညံ။

ဂေါစရသမ္ပဇညံ ပန မဟာထေရဝတ္ထုနာ ဒီပေတဗ္ဗံ—မဟာထေရော ကိရ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နော အန္တေဝါသိကေဟိ သဒ္ဓိံ ကထယမာနော သဟသာ ဟတ္ထံ သမိဉ္ဇေတွာ ပုန ယထာဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ သဏိကံ သမိဉ္ဇေသိ။ တံ အန္တေဝါသိကာ ပုစ္ဆိံသု “ကသ္မာ ဘန္တေ သဟသာ ဟတ္ထံ သမိဉ္ဇေတွာ ပုန ယထာဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ သဏိကံ သမိဉ္ဇယိတ္ထာ”တိ။ ယတော ပဋ္ဌာယာဟံ အာဝုသော ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကာတုံ အာရဒ္ဓေါ၊ န မေ ကမ္မဋ္ဌာနံ မုဉ္စိတွာ ဟတ္ထော သမိဉ္ဇိတပုဗ္ဗော၊ ဣဒါနိ ပန တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ကထယမာနေန ကမ္မဋ္ဌာနံ မုဉ္စိတွာ သမိဉ္ဇိတော၊ တသ္မာ ပုန ယထာဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ သမိဉ္ဇေသိန္တိ။ သာဓု ဘန္တေ ဘိက္ခုနာ နာမ ဧဝရူပေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ။ ဧဝမေတ္ထာပိ ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနမေဝ ဂေါစရသမ္ပဇညန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ သမိဉ္ဇေန္တော ဝါ ပသာရေန္တော ဝါ နတ္ထိ။ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန ပန သုတ္တာကဍ္ဎနဝသေန ဒါရုယန္တဿ ဟတ္ထပါဒလဠနံ ဝိယ သမိဉ္ဇနပသာရဏံ ဟောတီတိ ဧဝံ ပရိဇာနနံ ပနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သင်္ဃာဋိပတ္တစီဝရဓာရဏေတိ ဧတ္ထ သင်္ဃာဋိစီဝရာနံ နိဝါသနပါရုပနဝသေန ပတ္တဿ ဘိက္ခာပဋိဂ္ဂဟဏာဒိဝသေန ပရိဘောဂေါ ဓာရဏံ နာမ။ တတ္ထ သင်္ဃာဋိစီဝရဓာရဏေ တာဝ နိဝါသေတွာ ပါရုပိတွာ စ ပိဏ္ဍာယ စရတော အာမိသလာဘော “သီတဿ ပဋိဃာတာယာ”တိအာဒိနာ နယေန ဘဂဝတာ ဝုတ္တပ္ပကာရောယေဝ စ အတ္ထော အတ္ထော နာမ။ တဿ ဝသေန သာတ္ထကသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဥဏှပကတိကဿ ပန ဒုဗ္ဗလဿ စ စီဝရံ သုခုမံ သပ္ပာယံ။ သီတာလုကဿ ဃနံ ဒုပဋ္ဋံ။ ဝိပရီတံ အသပ္ပာယံ။ ယဿ ကဿစိ ဇိဏ္ဏံ အသပ္ပာယမေဝ။ အဂ္ဂဠာဒိဒါနေ ဟိဿ တံ ပလိဗောဓကရံ ဟောတိ။ တထာ ပဋ္ဋုဏ္ဏဒုကူလာဒိဘေဒံ လောဘနီယစီဝရံ။ တာဒိသဉှိ အရညေ ဧကကဿ နိဝါသန္တရာယကရံ ဇီဝိတန္တရာယကရံ ဝါပိ ဟောတိ။ နိပ္ပရိယာယေန ပန ယံ နိမိတ္တကမ္မာဒိမိစ္ဆာဇီဝဝသေန ဥပ္ပန္နံ၊ ယံ စဿ သေဝမာနဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ တံ အသပ္ပာယံ။ ဝိပရီတံ

sappāyaṁ. Tassa vasenettha sappāyasampajaññaṁ, kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca gocarasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci cīvaraṁ pārupanto natthi. Vuttappakāracittakiriyavāyodhātuvipphāreneva pana cīvarapārupanaṁ hoti. Tattha cīvarampi acetanaṁ, kāyopi acetano. Cīvaraṁ na jānāti "mayā kāyo pāruto"ti. Kāyopi na jānāti "ahaṁ cīvarena pāruto"ti, dhātuyova dhātusamūhaṁ paṭicchādenti paṭapilotikāya potthakarūpapaṭicchādane viya. Tasmā neva sundaraṁ cīvaraṁ labhitvā somanassaṁ kātabbaṁ, na asundaraṁ labhitvā domanassaṁ. Nāgavammikacetiyarukkhādīsu[1] hi keci mālāgandhadhūmavatthādīhi sakkāraṁ karonti, keci gūthamuttakaddamadaṇḍasatthappahārādīhi asakkāraṁ, na te nāgavammikarukkhādayo somanassaṁ vā domanassaṁ vā karonti. Evameva neva sundaraṁ cīvaraṁ labhitvā somanassaṁ kātabbaṁ. Na asundaraṁ labhitvā domanassanti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasena panettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Pattadhāraṇepi pattaṁ sahasāva aggahetvā imaṁ gahetvā piṇḍāya caramāno bhikkhaṁ labhissāmīti evaṁ pattaggahaṇapaccayā paṭilabhitabba-atthavasena sātthakasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Kisadubbalasarīrassa pana garu patto asappāyo. Yassa kassaci catupañcagaṇṭhikāhato dubbisodhanīyo asappāyova. Duddhotapatto hi na vaṭṭati, taṁ dhovantasseva cassa palibodho hoti. Maṇivaṇṇapatto pana lobhanīyo cīvare vuttanayeneva asappāyo. Nimittakammādivasena laddho pana yaṁ cassa sevamānassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, ayaṁ ekanta-asappāyova. Viparīto sappāyo. Tassa vasenettha sappāyasampajaññaṁ, kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca gocarasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci pattaṁ gaṇhanto natthi. Vuttappakāracittakiriyavāyodhātuvipphāreneva pana pattaggahaṇaṁ nāma hoti. Tattha pattopi acetano, hatthāpi acetanā. Patto na jānāti "ahaṁ hattheti gahito"ti. Hatthāpi na jānanti "patto amhehi gahito"ti.

1. Nānāvammikacetiyarukkhādīsu (Syā)

သပ္ပါယံ။ တဿ ဝသေနေတ္ထ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ, ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ ဂေါစရသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ စီဝရံ ပါရုပန္တော နတ္ထိ။ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရေနေဝ ပန စီဝရပါရုပနံ ဟောတိ။ တတ္ထ စီဝရမ္ပိ အစေတနံ၊ ကာယောပိ အစေတနော။ စီဝရံ န ဇာနာတိ "မယာ ကာယော ပါရုတော"တိ။ ကာယောပိ န ဇာနာတိ "အဟံ စီဝရေန ပါရုတော"တိ၊ ဓာတုယောဝ ဓာတုသမူဟံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တိ ပဋပိလောတိကာယ ပေါတ္ထကရူပပဋိစ္ဆာဒနေ ဝိယ။ တသ္မာ နေဝ သုန္ဒရံ စီဝရံ လဘိတွာ သောမနဿံ ကာတဗ္ဗံ၊ န အသုန္ဒရံ လဘိတွာ ဒေါမနဿံ။ နာဂဝမ္မိကစေတိယရုက္ခာဒီသု[၁] ဟိ ကေစိ မာလာဂန္ဓဓူမဝတ္ထာဒီဟိ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ ကေစိ ဂူထမုတ္တကဒ္ဒမဒဏ္ဍသတ္ထပ္ပဟာရာဒီဟိ အသက္ကာရံ၊ န တေ နာဂဝမ္မိကရုက္ခာဒယော သောမနဿံ ဝါ ဒေါမနဿံ ဝါ ကရောန္တိ။ ဧဝမေဝ နေဝ သုန္ဒရံ စီဝရံ လဘိတွာ သောမနဿံ ကာတဗ္ဗံ။ န အသုန္ဒရံ လဘိတွာ ဒေါမနဿန္တိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေန ပနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပတ္တဓာရဏေပိ ပတ္တံ သဟသာဝ အဂ္ဂဟေတွာ ဣမံ ဂဟေတွာ ပိဏ္ဍာယ စရမာနော ဘိက္ခံ လဘိဿာမီတိ ဧဝံ ပတ္တဂ္ဂဟဏပစ္စယာ ပဋိလဘိတဗ္ဗအတ္ထဝသေန သာတ္ထကသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကိသဒုဗ္ဗလသရီရဿ ပန ဂရု ပတ္တော အသပ္ပါယော။ ယဿ ကဿစိ စတုပဉ္စဂဏ္ဌိကာဟတော ဒုဗ္ဗိသောဓနီယော အသပ္ပါယောဝ။ ဒုဒ္ဓေါတပတ္တော ဟိ န ဝဋ္ဋတိ၊ တံ ဓောဝန္တဿေဝ စဿ ပလိဗောဓော ဟောတိ။ မဏိဝဏ္ဏပတ္တော ပန လောဘနီယော စီဝရေ ဝုတ္တနယေနေဝ အသပ္ပါယော။ နိမိတ္တကမ္မာဒိဝသေန လဒ္ဓေါ ပန ယံ စဿ သေဝမာနဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ အယံ ဧကန္တအသပ္ပါယောဝ။ ဝိပရီတော သပ္ပါယော။ တဿ ဝသေနေတ္ထ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ, ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ ဂေါစရသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ပတ္တံ ဂဏှန္တော နတ္ထိ။ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရေနေဝ ပန ပတ္တဂ္ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ပတ္တောပိ အစေတနော၊ ဟတ္ထာပိ အစေတနာ။ ပတ္တော န ဇာနာတိ "အဟံ ဟတ္ထေဟိ ဂဟိတော"တိ။ ဟတ္ထာပိ န ဇာနန္တိ "ပတ္တော အမှေဟိ ဂဟိတော"တိ။

၁-နာနာဝမ္မိကစေတိယရုက္ခာဒီသု (သျာ)

Dhātuyova dhātusamūhaṁ gaṇhanti saṇḍāsena aggivaṇṇapattaggahaṇe viyāti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Api ca yathā chinnahatthapāde vaṇamukhehi paggharitapubbalohitakimikule nīlamakkhikasamparikiṇṇe anāthasālāyaṁ nipanne anāthamanusse disvā dayālukā purisā tesaṁ vaṇapaṭṭacoḷakāni ceva kapālādīhi ca bhesajjāni upanāmenti. Tattha coḷakānipi kesañci saṇhāni, kesañci thūlāni pāpuṇanti. Bhesajjakapālakānipi kesañci susaṇṭhānāni, kesañci dussaṇṭhānāni pāpuṇanti, na te tattha sumanā vā dummanā vā honti. Vaṇappaṭicchādanamatteneva hi coḷakena bhesajjapaṭiggahaṇamatteneva ca kapālakena tesaṁ attho, evameva yo bhikkhu vaṇacoḷakaṁ viya cīvaraṁ, bhesajjakapālakaṁ viya pattaṁ, kapāle bhesajjamiva ca patte laddhaṁ bhikkhaṁ sallakkheti. Ayaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe asammohasampajaññena uttamasampajānakārīti veditabbo.

Asitādīsu **asite**ti piṇḍapātabhojane. **Pīte**ti yāgu-ādipāne. **Khāyite**ti piṭṭhakhajjakādikhādane. **Sāyite**ti madhuphāṇitādisāyane. Tattha "neva davāyā"ti-ādinā nayena vutto aṭṭhavidhopi attho attho nāma. Tassa vasena sātthakasampajaññaṁ veditabbaṁ. Lūkhapaṇītatittamadhurādīsu pana yena bhojanena yassa aphāsu hoti, taṁ tassa asappāyaṁ. Yaṁ pana nimittakammādivasena paṭiladdhaṁ, yaṁ cassa bhuñjato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, taṁ ekanta-asappāyameva. Viparītaṁ sappāyaṁ. Tassa vasenettha sappāyasampajaññaṁ, kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca gocarasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci bhuñjako natthi, vuttappakāracittakiriyavāyodhātuvipphāravaseneva pana pattapaṭiggahaṇaṁ nāma hoti. Cittakiriyavāyodhātuvipphāreneva hatthassa patte otāraṇaṁ nāma hoti. Cittakiriyavāyodhātuvipphāreneva ālopakaraṇaṁ ālopa-uddharaṇaṁ mukhavivaraṇaṁ ca hoti. Na koci kuñcikāya yantakena ca hanukaṭṭhīni vivarati, cittakiriyavāyodhātuvipphāreneva ālopassa mukhe ṭhapanaṁ, uparidantānaṁ musalakiccasādhanaṁ, heṭṭhādantānaṁ udukkhalakiccasādhanaṁ, jivhāya hatthakiccasādhanaṁ ca hoti.

ဓာတုယောဝ ဓာတုသမူဟံ ဂဏှန္တိ သဏ္ဍာသေန အဂ္ဂိဝဏ္ဏပတ္တဂ္ဂဟဏေ ဝိယာတိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ယထာ ဆိန္နဟတ္ထပါဒေ ဝဏမုခေဟိ ပဂ္ဃရိတပုဗ္ဗလောဟိတကိမိကုလေ နီလမက္ခိကသမ္ပရိကိဏ္ဏေ အနာထသာလာယံ နိပန္နေ အနာထမနုဿေ ဒိသွာ ဒယာလုကာ ပုရိသာ တေသံ ဝဏပဋ္ဋစောဠကာနိ စေဝ ကပါလာဒီဟိ စ ဘေသဇ္ဇာနိ ဥပနာမေန္တိ။ တတ္ထ စောဠကာနိပိ ကေသဉ္စိ သဏှာနိ၊ ကေသဉ္စိ ထူလာနိ ပါပုဏန္တိ။ ဘေသဇ္ဇကပါလကာနိပိ ကေသဉ္စိ သုသဏ္ဌာနာနိ၊ ကေသဉ္စိ ဒုဿဏ္ဌာနာနိ ပါပုဏန္တိ၊ န တေ တတ္ထ သုမနာ ဝါ ဒုမ္မနာ ဝါ ဟောန္တိ။ ဝဏပ္ပဋိစ္ဆာဒနမတ္တေနေဝ ဟိ စောဠကေန ဘေသဇ္ဇပဋိဂ္ဂဟဏမတ္တေနေဝ စ ကပါလကေန တေသံ အတ္ထော၊ ဧဝမေဝ ယော ဘိက္ခု ဝဏစောဠကံ ဝိယ စီဝရံ၊ ဘေသဇ္ဇကပါလကံ ဝိယ ပတ္တံ၊ ကပါလေ ဘေသဇ္ဇမိဝ စ ပတ္တေ လဒ္ဓံ ဘိက္ခံ သလ္လက္ခေတိ။ အယံ သင်္ဃာဋိပတ္တစီဝရဓာရဏေ အသမ္မောဟသမ္ပဇညေန ဥတ္တမသမ္ပဇာနကာရီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အသိတာဒီသု **အသိတေ**တိ ပိဏ္ဍပါတဘောဇနေ။ **ပီတေ**တိ ယာဂု-အာဒိပါနေ။ **ခါယိတေ**တိ ပိဋ္ဌခဇ္ဇကာဒိခါဒနေ။ **သာယိတေ**တိ မဓုဖာဏိတာဒိသာယနေ။ တတ္ထ "နေဝ ဒဝါယာ"တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော အဋ္ဌဝိဓောပိ အတ္ထော အတ္ထော နာမ။ တဿ ဝသေန သာတ္ထကသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ လူခပဏီတတိတ္တမဓုရာဒီသု ပန ယေန ဘောဇနေန ယဿ အဖာသု ဟောတိ၊ တံ တဿ အသပ္ပာယံ။ ယံ ပန နိမိတ္တကမ္မာဒိဝသေန ပဋိလဒ္ဓံ၊ ယံ စဿ ဘုဉ္ဇတော အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ တံ ဧကန္တအသပ္ပာယမေဝ။ ဝိပရီတံ သပ္ပာယံ။ တဿ ဝသေနေတ္ထ သပ္ပာယသမ္ပဇညံ၊ ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ ဂောစရသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ဘုဉ္ဇကော နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေနေဝ ပန ပတ္တပဋိဂ္ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ဟတ္ထဿ ပတ္တေ ဩတာရဏံ နာမ ဟောတိ။ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ အာလောပကရဏံ အာလောပဥဒ္ဓရဏံ မုခဝိဝရဏံ စ ဟောတိ။ န ကောစိ ကုဉ္စိကာယ ယန္တကေန စ ဟနုကဋ္ဌီနိ ဝိဝရတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ အာလောပဿ မုခေ ဌပနံ၊ ဥပရိဒန္တာနံ မုသလကိစ္စသာဓနံ၊ ဟေဋ္ဌာဒန္တာနံ ဥဒုက္ခလကိစ္စသာဓနံ၊ ဇိဝှာယ ဟတ္ထကိစ္စသာဓနံ စ ဟောတိ။

Iti taṁ tattha aggajivhāya tanukakheḷo mūlajivhāya bahalakheḷo makkheti. Taṁ heṭṭhādanta-udukkhale jivhāhatthaparivattitaṁ kheḷa-udakatemitaṁ uparidantamusalasañcuṇṇitaṁ koci kaṭacchunā vā dabbiyā vā antopavesento nāma natthi, vāyodhātuyāva pavisati. Paviṭṭhaṁ paviṭṭhaṁ koci palālasantharaṁ katvā dhārento nāma natthi, vāyodhātuvaseneva tiṭṭhati. Ṭhitaṁ ṭhitaṁ koci uddhanaṁ katvā aggiṁ jāletvā pacanto nāma natthi, tejodhātuyāva paccati[1]. Pakkaṁ pakkaṁ koci daṇḍena vā yaṭṭhiyā vā bahi nīhārako nāma natthi, vāyodhātuyeva nīharati.

Iti vāyodhātu atiharati ca vītiharati ca dhāreti ca parivatteti ca sañcuṇṇeti ca visoseti ca nīharati ca. Pathavīdhātu dhāreti ca parivatteti ca sañcuṇṇeti ca visoseti ca. Āpodhātu sineheti ca allattaṁ ca anupāleti. Tejodhātu antopaviṭṭhaṁ paripāceti. Ākāsadhātu añjaso hoti. Viññāṇadhātu tattha tattha sammāpayogamanvāya ābhujatīti[2] evaṁpavattapaṭisaṅkhānavasenettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Api ca gamanato pariyesanato paribhogato āsayato nidhānato aparipakkato paripakkato phalato nissandato sammakkhaṇatoti evaṁ dasavidhapaṭikūlabhāvapaccavekkhaṇatopettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ. Vitthārakathā panettha Visuddhimagge āhārapaṭikūlasaññāniddesato gahetabbā.

Uccārapassāvakammeti uccārassa ca passāvassa ca karaṇe. Tattha pattakāle uccārapassāvaṁ akarontassa sakalasarīrato sedā muccanti, akkhīni bhamanti, cittaṁ na ekaggaṁ hoti, aññe ca rogā uppajjanti. Karontassa pana sabbaṁ taṁ na hotīti ayamettha attho. Tassa vasena sātthakasampajaññaṁ veditabbaṁ. Aṭṭhāne uccārapassāvaṁ karontassa pana āpatti hoti, ayaso vaḍḍhati, jīvitantarāyo hoti. Patirūpe ṭhāne karontassa sabbaṁ taṁ na hotīti idamettha sappāyaṁ. Tassa vasena sappāyasampajaññaṁ, kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca gocarasampajaññaṁ veditabbaṁ.

1. Pacati (Ka) 2. Ābhuñjatīti (Sī)

ဣတိ တံ တတ္ထ အဂ္ဂဇိဝှါယ တနုကခေဠော မူလဇိဝှါယ ဗဟလခေဠော မက္ခေတိ။ တံ ဟေဋ္ဌာဒန္တဥဒုက္ခလေ ဇိဝှါဟတ္ထပရိဝတ္တိတံ ခေဠဥဒကတေမိတံ ဥပရိဒန္တမုသလသဉ္စုဏ္ဏိတံ ကောစိ ကဋစ္ဆုနာ ဝါ ဒဗ္ဗိယာ ဝါ အန္တောပဝေသေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုယာဝ ပဝိသတိ။ ပဝိဋ္ဌံ ပဝိဋ္ဌံ ကောစိ ပလာလသန္ထရံ ကတွာ ဓာရေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုဝသေနေဝ တိဋ္ဌတိ။ ဌိတံ ဌိတံ ကောစိ ဥဒ္ဒနံ ကတွာ အဂ္ဂိံ ဇာလေတွာ ပစန္တော နာမ နတ္ထိ၊ တေဇောဓာတုယာဝ ပစ္စတိ[၁]။ ပက္ကံ ပက္ကံ ကောစိ ဒဏ္ဍေန ဝါ ယဋ္ဌိယာ ဝါ ဗဟိ နီဟာရကော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုယေဝ နီဟရတိ။

ဣတိ ဝါယောဓာတု အတိဟရတိ စ ဝီတိဟရတိ စ ဓာရေတိ စ ပရိဝတ္တေတိ စ သဉ္စုဏ္ဏေတိ စ ဝိသောသေတိ စ နီဟရတိ စ။ ပထဝီဓာတု ဓာရေတိ စ ပရိဝတ္တေတိ စ သဉ္စုဏ္ဏေတိ စ ဝိသောသေတိ စ။ အာပေါဓာတု သိနေဟေတိ စ အလ္လတ္တံ စ အနုပါလေတိ။ တေဇောဓာတု အန္တောပဝိဋ္ဌံ ပရိပါစေတိ။ အာကာသဓာတု အဉ္ဇသော ဟောတိ။ ဝိညာဏဓာတု တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂမန္ဝာယ အာဘုဇတီတိ[၂] ဧဝံပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ဂမနတော ပရိယေသနတော ပရိဘောဂတော အာသယတော နိဓာနတော အပရိပက္ကတော ပရိပက္ကတော ဖလတော နိဿန္ဒတော သမ္မက္ခဏတောတိ ဧဝံ ဒသဝိဓပဋိကူလဘာဝပစ္စဝေက္ခဏတောပေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိတ္ထာရကထာ ပနေတ္ထ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ အာဟာရပဋိကူလသညာနိဒ္ဒေသတော ဂဟေတဗ္ဗာ။

ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မေတိ ဥစ္စာရဿ စ ပဿာဝဿ စ ကရဏေ။ တတ္ထ ပတ္တကာလေ ဥစ္စာရပဿာဝံ အကရောန္တဿ သကလသရီရတော သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ အက္ခီနိ ဘမန္တိ၊ စိတ္တံ န ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ အညေ စ ရောဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ကရောန္တဿ ပန သဗ္ဗံ တံ န ဟောတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ တဿ ဝသေန သာတ္ထကသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဋ္ဌာနေ ဥစ္စာရပဿာဝံ ကရောန္တဿ ပန အာပတ္တိ ဟောတိ၊ အယသော ဝဍ္ဎတိ၊ ဇီဝိတန္တရာယော ဟောတိ။ ပတိရူပေ ဌာနေ ကရောန္တဿ သဗ္ဗံ တံ န ဟောတီတိ ဣဒမေတ္ထ သပ္ပါယံ။ တဿ ဝသေန သပ္ပါယသမ္ပဇညံ, ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ ဂေါစရသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ပစတိ (က) ၂-အာဘုဉ္ဇတီတိ (သီ)

Abbhantare attā nāma koci uccārapassāvaṁ karonto natthi. Cittakiriyavāyodhātuvipphāreneva pana uccārapassāvakammaṁ hoti. Yathā pana pakke gaṇḍe gaṇḍabhedena pubbalohitaṁ akāmatāya nikkhamati, yathā ca atibharitā udakabhājanā udakaṁ akāmatāya nikkhamati, evaṁ pakkāsayamuttavatthīsu sannicitā[1] uccārapassāvā vāyuvegasamuppīḷitā akāmatāyapi nikkhamanti. So panāyaṁ evaṁ nikkhamanto uccārapassāvo neva tassa bhikkhuno attano hoti, na parassa. Kevalaṁ sarīranissandova hoti. Yathā kiṁ? Yathā udakatumbato[2] purāṇa-udakaṁ chaḍḍentassa neva taṁ attano hoti, na paresaṁ. Kevalaṁ paṭijagganamattameva hoti. Evaṁpavattapaṭisaṅkhānavasenettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Gatādīsu **gate**ti gamane. **Ṭhite**ti ṭhāne. **Nisinne**ti nisajjāya. **Sutte**ti sayane. **Jāgarite**ti jāgaraṇe. **Bhāsite**ti kathane. **Tuṇhībhāve**ti akathane. "Gacchanto vā gacchāmīti pajānāti, ṭhito vā ṭhitomhīti pajānāti, nisinno vā nisinnomhīti pajānāti, sayāno vā sayānomhīti pajānātī"ti imasmiñhi ṭhāne addhāna-iriyāpathā kathitā. "Abhikkante paṭikkante ālokite vilokite samiñjite pasārite"ti imasmiṁ majjhimā. "Gate ṭhite nisinne sutte jāgarite"ti idha pana khuddakacuṇṇika-iriyāpathā kathitā. Tasmā etesupi vuttanayenefa sampajānakāritā veditabbā.

Tipiṭakamahāsīvadthero panāha—yo ciraṁ gantvā vā caṅkamitvā vā aparabhāge ṭhito iti paṭisañcikkhati "caṅkamanakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti, ayaṁ **gate sampajānakārī** nāma. Yo sajjhāyaṁ vā karonto pañhaṁ vā vissajjento kammaṭṭhānaṁ vā manasikaronto ciraṁ ṭhatvā aparabhāge nisinno iti paṭisañcikkhati "ṭhitakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti, ayaṁ **ṭhite sampajānakārī** nāma. Yo sajjhāyādikaraṇavaseneva ciraṁ nisīditvā aparabhāge nipanno iti paṭisañcikkhati "nisinnakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti, ayaṁ **nisinne sampajānakārī** nāma. Yo pana nipannako sajjhāyaṁ vā karonto kammaṭṭhānaṁ vā manasikaronto niddaṁ okkamitvā aparabhāge

1. Sannissitā (Syā)   2. Udakakumbhato (Syā)

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ဥစ္စာရပဿာဝံ ကရောန္တော နတ္ထိ။ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ပန ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မံ ဟောတိ။ ယထာ ပန ပက္ကေ ဂဏ္ဍေ ဂဏ္ဍဘေဒေန ပုဗ္ဗလောဟိတံ အကာမတာယ နိက္ခမတိ၊ ယထာ စ အတိဘရိတာ ဥဒကဘာဇနာ ဥဒကံ အကာမတာယ နိက္ခမတိ၊ ဧဝံ ပက္ကာသယမုတ္တဝတ္ထီသု သန္နိစိတာ[၁] ဥစ္စာရပဿာဝါ ဝါယုဝေဂသမုပ္ပီဠိတာ အကာမတာယပိ နိက္ခမန္တိ။ သော ပနာယံ ဧဝံ နိက္ခမန္တော ဥစ္စာရပဿာဝေါ နေဝ တဿ ဘိက္ခုနော အတ္တနော ဟောတိ၊ န ပရဿ။ ကေဝလံ သရီရနိဿန္ဒောဝ ဟောတိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ ဥဒကတုမ္ဗတော[၂] ပုရာဏဥဒကံ ဆဍ္ဍေန္တဿ နေဝ တံ အတ္တနော ဟောတိ၊ န ပရေသံ။ ကေဝလံ ပဋိဇဂ္ဂနမတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂတာဒီသု **ဂတေ**တိ ဂမနေ။ **ဌိတေ**တိ ဌာနေ။ **နိသိန္နေ**တိ နိသဇ္ဇာယ။ **သုတ္တေ**တိ သယနေ။ **ဇာဂရိတေ**တိ ဇာဂရဏေ။ **ဘာသိတေ**တိ ကထနေ။ **တုဏှီဘာဝေ**တိ အကထနေ။ "ဂစ္ဆန္တော ဝါ ဂစ္ဆာမီတိ ပဇာနာတိ၊ ဌိတော ဝါ ဌိတောမှီတိ ပဇာနာတိ၊ နိသိန္နော ဝါ နိသိန္နောမှီတိ ပဇာနာတိ၊ သယာနော ဝါ သယာနောမှီတိ ပဇာနာတီ"တိ ဣမသ္မိဉှိ ဌာနေ အဒ္ဓါနဣရိယာပထာ ကထိတာ။ "အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ အာလောကိတေ ဝိလောကိတေ သမိဉ္ဇိတေ ပသာရိတေ"တိ ဣမသ္မိံ မဇ္ဈိမာ။ "ဂတေ ဌိတေ နိသိန္နေ သုတ္တေ ဇာဂရိတေ"တိ ဣဓ ပန ခုဒ္ဒကစုဏ္ဏိကဣရိယာပထာ ကထိတာ။ တသ္မာ ဧတေသုပိ ဝုတ္တနယေနေဝ သမ္ပဇာနကာရိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တိပိဋကမဟာသီဝတ္ထေရော ပနာဟ—ယော စိရံ ဂန္တွာ ဝါ စင်္ကမိတွာ ဝါ အပရဘာဂေ ဌိတော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ "စင်္ကမနကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ"တိ၊ အယံ **ဂတေ သမ္ပဇာနကာရီ** နာမ။ ယော သဇ္ဈာယံ ဝါ ကရောန္တော ပဉှံ ဝါ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ မနသိကရောန္တော စိရံ ဌတွာ အပရဘာဂေ နိသိန္နော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ "ဌိတကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ"တိ၊ အယံ **ဌိတေ သမ္ပဇာနကာရီ** နာမ။ ယော သဇ္ဈာယာဒိကရဏဝသေနေဝ စိရံ နိသီဒိတွာ အပရဘာဂေ နိပန္နော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ "နိသိန္နကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ"တိ၊ အယံ **နိသိန္နေ သမ္ပဇာနကာရီ** နာမ။ ယော ပန နိပန္နကော သဇ္ဈာယံ ဝါ ကရောန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ မနသိကရောန္တော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိတွာ အပရဘာဂေ

၁-သန္နိဿိတာ (သျာ)   ၂-ဥဒကကုမ္ဘတော (သျာ)

vuṭṭhāya iti paṭisañcikkhati “sayanakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā”ti, ayaṁ **sutte jāgarite ca sampajānakārī** nāma. Kiriyamayacittānañhi appavattaṁ suttaṁ nāma, pavattaṁ jāgaritaṁ nāmāti. Yo pana bhāsamāno “ayaṁ saddo nāma oṭṭhe ca paṭicca dante ca jivhañca tāluṁ ca paṭicca cittassa ca tadanurūpaṁ payogaṁ paṭicca jāyatī”ti sato sampajāno bhāsati, ciraṁ vā pana kālaṁ sajjhāyaṁ vā katvā dhammaṁ vā kathetvā kammaṭṭhānaṁ vā parivattetvā pañhaṁ vā vissajjetvā aparabhāge tuṇhībhūto iti paṭisañcikkhati “bhāsitakāle uppannā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā”ti, ayaṁ **bhāsite sampajānakārī** nāma. Yo tuṇhībhūto ciraṁ dhammaṁ vā kammaṭṭhānaṁ vā manasikatvā aparabhāge iti paṭisañcikkhati “tuṇhībhūtakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā, upādārūpapavattiyā sati **bhāsati** nāma, asati **tuṇhī bhavati** nāmā”ti, ayaṁ **tuṇhībhāve sampajānakārī** nāmāti.

Tayidaṁ Mahāsīvattherena vuttaṁ asammohadhuraṁ imasmiṁ Satipaṭṭhānasutte adhippetaṁ. Sāmaññaphale pana sabbampi catubbidhaṁ sampajaññaṁ labbhati. Tasmā visesato ettha asammohasampajaññasseva vasena sampajānakāritā veditabbā. Sampajānakārī sampajānakārīti ca sabbapadesu satisampayuttasseva sampajaññassa vasenattho veditabbo. Vibhaṅgappakaraṇe pana “sato sampajāno abhikkamati, sato sampajāno paṭikkamatī”ti[1] evaṁ etāni padāni vibhattāneva.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ catusampajaññapariggahaṇena attano vā kāye, parassa vā kāye, kālena vā attano, kālena vā parassa kāye kāyānupassī viharati. Idha **samudayavayadhammānupassī**ti-ādīsu rūpakkhandhasseva samudayo ca vayo ca nīharitabbo. Sesaṁ vuttasadisameva.

Idha catusampajaññapariggāhikā sati dukkhasaccaṁ, tassā samuṭṭhāpikā purimataṇhā samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ appavatti nirodhasaccaṁ, vuttappakāro ariyamaggo maggasaccaṁ. Evaṁ catusaccavasena ussakkitvā nibbutiṁ pāpuṇātīti

1. Abhi 2. 259 Jhānavibhaṅge.

ဝုဋ္ဌာယ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “သယနကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ”တိ၊ အယံ **သုတ္တေ ဇာဂရိတေ စ သမ္ပဇာနကာရီ** နာမ။ ကိရိယမယစိတ္တာနဉှိ အပ္ပဝတ္တံ သုတ္တံ နာမ၊ ပဝတ္တံ ဇာဂရိတံ နာမာတိ။ ယော ပန ဘာသမာနော “အယံ သဒ္ဒေါ နာမ ဩဋ္ဌေ စ ပဋိစ္စ ဒန္တေ စ ဇိဝှဉ္စ တာလုံ စ ပဋိစ္စ စိတ္တဿ စ တဒနုရူပံ ပယောဂံ ပဋိစ္စ ဇာယတီ”တိ သတော သမ္ပဇာနော ဘာသတိ၊ စိရံ ဝါ ပန ကာလံ သဇ္ဈာယံ ဝါ ကတွာ ဓမ္မံ ဝါ ကထေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ ပရိဝတ္တေတွာ ပဉှံ ဝါ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အပရဘာဂေ တုဏှီဘူတော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “ဘာသိတကာလေ ဥပ္ပန္နာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ”တိ၊ အယံ **ဘာသိတေ သမ္ပဇာနကာရီ** နာမ။ ယော တုဏှီဘူတော စိရံ ဓမ္မံ ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ မနသိကတွာ အပရဘာဂေ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “တုဏှီဘူတကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ၊ ဥပါဒါရူပပဝတ္တိယာ သတိ **ဘာသတိ** နာမ၊ အသတိ **တုဏှီ ဘဝတိ** နာမာ”တိ၊ အယံ **တုဏှီဘာဝေ သမ္ပဇာနကာရီ** နာမာတိ။

တယိဒံ မဟာသီဝတ္ထေရေန ဝုတ္တံ အသမ္မောဟဓုရံ ဣမသ္မိံ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တေ အဓိပ္ပေတံ။ သာမညဖလေ ပန သဗ္ဗမ္ပိ စတုဗ္ဗိဓံ သမ္ပဇညံ လဗ္ဘတိ။ တသ္မာ ဝိသေသတော ဧတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညဿေဝ ဝသေန သမ္ပဇာနကာရိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သမ္ပဇာနကာရီ သမ္ပဇာနကာရီတိ စ သဗ္ဗပဒေသု သတိသမ္ပယုတ္တဿေဝ သမ္ပဇညဿ ဝသေနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိဘင်္ဂပ္ပကရဏေ ပန “သတော သမ္ပဇာနော အဘိက္ကမတိ၊ သတော သမ္ပဇာနော ပဋိက္ကမတီ”တိ[၁] ဧဝံ ဧတာနိ ပဒါနိ ဝိဘတ္တာနေဝ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ စတုသမ္ပဇညပရိဂ္ဂဟဏေန အတ္တနော ဝါ ကာယေ, ပရဿ ဝါ ကာယေ, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ ဣဓ **သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ**တိ-အာဒီသု ရူပက္ခန္ဓဿေဝ သမုဒယော စ ဝယော စ နီဟရိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။

ဣဓ စတုသမ္ပဇညပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စံ၊ တဿာ သမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရော အရိယမဂ္ဂေါ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဧဝံ စတုသစ္စဝသေန ဥဿက္ကိတွာ နိဗ္ဗုတိံ ပါပုဏာတီတိ

၁-အဘိ ၂-၂၅၉-ဈာနဝိဘင်္ဂေ။

idamekassa catusampajaññapariggāhakassa bhikkhuno vasena yāva arahattā niyyānamukhanti.

Catusampajaññapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭikūlamanasikārapabbavaṇṇanā

110. Evaṁ catusampajaññavasena kāyānupassanaṁ vibhajitvā idāni paṭikūlamanasikāravasena vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha. Tattha **imameva kāyan**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ sabbākārena vitthārato Visuddhimagge kāyagatāsatikammaṭṭhāne vuttaṁ. **Ubhatomukhā**ti heṭṭhā ca upari cāti dvīhi mukhehi yuttā. **Nānāvihitassā**ti nānāvidhassa.

Idaṁ panettha opammasaṁsandanaṁ—ubhatomukhā putoḷi[1] viya hi cātumahābhūtiko kāyo, tattha missetvā pakkhittanānāvidhadhaññaṁ viya kesādayo dvattiṁsākārā, cakkhumā puriso viya yogāvacaro, tassa taṁ putoḷiṁ muñcitvā paccavekkhato nānāvidhadhaññassa pākaṭakālo viya yogino dvattiṁsākārassa vibhūtākāro[2] veditabbo.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ kesādipariggahaṇena attano vā kāye, parassa vā kāye, kālena vā attano, kālena vā parassa kāye kāyānupassī viharati, ito paraṁ vuttanayameva. Kevalaṁ hi idha dvattiṁsākārapariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ purimasadisamevāti.

Paṭikūlamanasikārapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dhātumanasikārapabbavaṇṇanā

111. Evaṁ paṭikūlamanasikāravasena kāyānupassanaṁ vibhajitvā idāni dhātumanasikāravasena vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ

1. Mūtoḷi (Sī, Syā) 2. Vibhūtakālo (Ka)

ဣဒမေကဿ စတုသမ္ပဇညပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော ဝသေန ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခန္တိ။

စတုသမ္ပဇညပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဋိကူလမနသိကာရပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၁၀။ ဧဝံ စတုသမ္ပဇညဝသေန ကာယာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ ပဋိကူလမနသိကာရဝသေန ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဣမမေဝ ကာယ**န္တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိတ္ထာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနေ ဝုတ္တံ။ **ဥဘတောမုခါ**တိ ဟေဋ္ဌာ စ ဥပရိ စာတိ ဒွီဟိ မုခေဟိ ယုတ္တာ။ **နာနာဝိဟိတဿာ**တိ နာနာဝိဓဿ။

ဣဒံ ပနေတ္ထ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ဥဘတောမုခါ ပုတောဠိ[1] ဝိယ ဟိ စာတုမဟာဘူတိကော ကာယော၊ တတ္ထ မိဿေတွာ ပက္ခိတ္တနာနာဝိဓဓညံ ဝိယ ကေသာဒယော ဒွတ္တိံသာကာရာ၊ စက္ခုမာ ပုရိသော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ တဿ တံ ပုတောဠိံ မုဉ္စိတွာ ပစ္စဝေက္ခတော နာနာဝိဓဓညဿ ပါကဋကာလော ဝိယ ယောဂိနော ဒွတ္တိံသာကာရဿ ဝိဘူတာကာရော[2] ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ ကေသာဒိပရိဂ္ဂဟဏေန အတ္တနော ဝါ ကာယေ, ပရဿ ဝါ ကာယေ, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကေဝလံ ဟိ ဣဓ ဒွတ္တိံသာကာရပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝါတိ။

ပဋိကူလမနသိကာရပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၁၁။ ဧဝံ ပဋိကူလမနသိကာရဝသေန ကာယာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ ဓာတုမနသိကာရဝသေန ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ

၁-မူတောဠိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိဘူတကာလော (က)

opammasaṁsandanena saddhiṁ atthavaṇṇanā—yathā koci goghātako vā tasseva vā bhattavetanabhato antevāsiko gāviṁ vadhitvā vinivijjhitvā catasso disā gatānaṁ mahāpathānaṁ vemajjhaṭṭhānasaṅkhāte catumahāpathe koṭṭhāsaṁ koṭṭhāsaṁ katvā nisinno assa, evameva bhikkhu catunnaṁ iriyāpathānaṁ yena kenaci ākārena ṭhitattā yathāṭhitaṁ, yathāṭhitattā ca yathāpaṇihitaṁ kāyaṁ "atthi imasmiṁ kāye pathavīdhātu -pa- vāyodhātū"ti evaṁ paccavekkhati.

Kiṁ vuttaṁ hoti—yathā goghātakassa gāviṁ posentassāpi āghātanaṁ āharantassāpi āharitvā tattha bandhitvā ṭhapentassāpi vadhentassāpi vadhitaṁ mataṁ passantassāpi tāvadeva gāvīti saññā na antaradhāyati, yāva naṁ padāletvā bīlaso na vibhajati. Vibhajitvā nisinnassa pana gāvīti saññā antaradhāyati, maṁsasaññā pavattati, nāssa evaṁ hoti "ahaṁ gāviṁ vikkiṇāmi, ime gāviṁ harantī"ti. Atha khvassa "ahaṁ maṁsaṁ vikkiṇāmi, ime maṁsaṁ haranti"cceva hoti, evameva imassāpi bhikkhuno pubbe bālaputhujjanakāle gihibhūtassāpi pabbajitassāpi tāvadeva sattoti vā puggaloti vā saññā na antaradhāyati, yāva imameva kāyaṁ yathāṭhitaṁ yathāpaṇihitaṁ ghanavinibbhogaṁ katvā dhātuso na paccavekkhati. Dhātuso paccavekkhato panassa sattasaññā antaradhāyati, dhātuvaseneva cittaṁ santiṭṭhati. Tenāha Bhagavā "imameva kāyaṁ yathāṭhitaṁ yathāpaṇihitaṁ dhātuso paccavekkhati, atthi imasmiṁ kāye pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Seyyathāpi bhikkhave dakkho goghātako vā -pa- vāyodhātū"ti.

Goghātako viya hi yogī, gāvīti saññā viya sattasaññā, catumahāpatho viya catu-iriyāpatho, bīlaso vibhajitvā nisinnabhāvo[1] viya dhātuso paccavekkhaṇanti ayamettha Pāḷivaṇṇanā, kammaṭṭhānakathā pana Visuddhimagge vitthāritā.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ catudhātupariggahaṇena attano vā kāye, parassa vā kāye, kālena vā attano, kālena vā parassa kāye

1. Nisinnagoghātako (Syā)

ဩပမ္မသံသန္ဒနေန သဒ္ဓိံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—ယထာ ကောစိ ဂေါဃာတကော ဝါ တဿေဝ ဝါ ဘတ္တဝေတနဘတော အန္တေဝါသိကော ဂါဝိံ ဝဓိတွာ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ စတဿော ဒိသာ ဂတာနံ မဟာပထာနံ ဝေမဇ္ဈဋ္ဌာနသင်္ခါတေ စတုမဟာပထေ ကောဋ္ဌာသံ ကောဋ္ဌာသံ ကတွာ နိသိန္နော အဿ၊ ဧဝမေဝ ဘိက္ခု စတုန္နံ ဣရိယာပထာနံ ယေန ကေနစိ အာကာရေန ဌိတတ္တာ ယထာဌိတံ, ယထာဌိတတ္တာ စ ယထာပဏိဟိတံ ကာယံ "အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ပထဝီဓာတု။ပ။ ဝါယောဓာတူ"တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတိ။

ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ ဂေါဃာတကဿ ဂါဝိံ ပေါသေန္တဿာပိ အာဃာတနံ အာဟရန္တဿာပိ အာဟရိတွာ တတ္ထ ဗန္ဓိတွာ ဌပေန္တဿာပိ ဝဓေန္တဿာပိ ဝဓိတံ မတံ ပဿန္တဿာပိ တာဝဒေဝ ဂါဝီတိ သညာ န အန္တရဓာယတိ၊ ယာဝ နံ ပဒါလေတွာ ဗီလသော န ဝိဘဇတိ။ ဝိဘဇိတွာ နိသိန္နဿ ပန ဂါဝီတိ သညာ အန္တရဓာယတိ၊ မံသသညာ ပဝတ္တတိ၊ နာဿ ဧဝံ ဟောတိ "အဟံ ဂါဝိံ ဝိက္ကိဏာမိ၊ ဣမေ ဂါဝိံ ဟရန္တီ"တိ။ အထ ခွဿ "အဟံ မံသံ ဝိက္ကိဏာမိ၊ ဣမေ မံသံ ဟရန္တီ"စ္စေဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ဣမဿာပိ ဘိက္ခုနော ပုဗ္ဗေ ဗာလပုထုဇ္ဇနကာလေ ဂိဟိဘူတဿာပိ ပဗ္ဗဇိတဿာပိ တာဝဒေဝ သတ္တောတိ ဝါ ပုဂ္ဂလောတိ ဝါ သညာ န အန္တရဓာယတိ၊ ယာဝ ဣမမေဝ ကာယံ ယထာဌိတံ ယထာပဏိဟိတံ ဃနဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတွာ ဓာတုသော န ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဓာတုသော ပစ္စဝေက္ခတော ပနဿ သတ္တသညာ အန္တရဓာယတိ၊ ဓာတုဝသေနေဝ စိတ္တံ သန္တိဋ္ဌတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "ဣမမေဝ ကာယံ ယထာဌိတံ ယထာပဏိဟိတံ ဓာတုသော ပစ္စဝေက္ခတိ၊ အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတု တေဇောဓာတု ဝါယောဓာတူတိ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒက္ခော ဂေါဃာတကော ဝါ။ပ။ ဝါယောဓာတူ"တိ။

ဂေါဃာတကော ဝိယ ဟိ ယောဂီ၊ ဂါဝီတိ သညာ ဝိယ သတ္တသညာ၊ စတုမဟာပထော ဝိယ စတုဣရိယာပထော၊ ဗီလသော ဝိဘဇိတွာ နိသိန္နဘာဝေါ[၁] ဝိယ ဓာတုသော ပစ္စဝေက္ခဏန္တိ အယမေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ၊ ကမ္မဋ္ဌာနကထာ ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ စတုဓာတုပရိဂ္ဂဟဏေန အတ္တနော ဝါ ကာယေ, ပရဿ ဝါ ကာယေ, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ကာယေ

၁-နိသိန္နဂေါဃာတကော (သျာ)

kāyānupassī viharati. Ito paraṁ vuttanayameva. Kevalañhi idha catudhātupariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ purimasadisamevāti.

Dhātumanasikārapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Navasivathikapabbavaṇṇanā

112. Evaṁ dhātumanasikāravasena kāyānupassanaṁ vibhajitvā idāni navahi sivathikapabbehi vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha. Tattha **seyyathāpi passeyyā**ti yathā passeyya. **Sarīran**ti matasarīraṁ. **Sivathikāya chaḍḍitan**ti susāne apaviddhaṁ. Ekāhaṁ matassa assāti **ekāhamataṁ.** Dvīhaṁ matassa assāti **dvīhamataṁ.** Tīhaṁ matassa assāti **tīhamataṁ.** Bhastā viya vāyunā uddhaṁ jīvitapariyādānā yathānukkamaṁ samuggatena sūnabhāvena uddhumātattā **uddhumātakaṁ.** Vinīlaṁ vuccati viparibhinnavaṇṇaṁ. Vinīlameva **vinīlakaṁ.** Paṭikūlattā vā kucchitaṁ vinīlanti **vinīlakaṁ.** Maṁsussadaṭṭhānesu rattavaṇṇassa pubbasannicayaṭṭhānesu setavaṇṇassa yebhuyyena ca nīlavaṇṇassa nīlaṭṭhānesu nīlasāṭakapārutasseva chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Paribhinnaṭṭhānehi navahi vā vaṇamukhehi visandamānaṁ pubbaṁ vipubbaṁ. Vipubbameva **vipubbakaṁ,** paṭikūlattā vā kucchitaṁ vipubbanti **vipubbakaṁ.** Vipubbakaṁ jātaṁ tathābhāvaṁ gatanti **vipubbakajātaṁ.**

So imameva kāyanti so bhikkhu imaṁ attano kāyaṁ tena kāyena saddhiṁ ñāṇena upasaṁharati upaneti. Kathaṁ? Ayampi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī evaṁanatītoti. Idaṁ vuttaṁ hoti—āyu, usmā, viññāṇanti imesaṁ tiṇṇaṁ dhammānaṁ atthitāya ayaṁ kāyo ṭhānagamanādikhamo hoti, imesaṁ pana vigamā ayampi evaṁdhammo evaṁpūtikasabhāvoyeva, **evaṁbhāvī** evaṁuddhumātādibhedo bhavissati, **evaṁanatīto** evaṁuddhumātādibhāvaṁ anatikkantoti.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ uddhumātādipariggahaṇena attano vā kāye, parassa vā kāye, kālena vā attano, kālena vā parassa kāye kāyānupassī viharati.

ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကေဝလဉှိ ဣဓ စတုဓာတုပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝါတိ။

ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နဝသိဝထိကပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၁၂။ ဧဝံ ဓာတုမနသိကာရဝသေန ကာယာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ နဝဟိ သိဝထိကပဗ္ဗေဟိ ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သေယျထာပိ ပဿေယျာ**တိ ယထာ ပဿေယျ။ **သရီရ**န္တိ မတသရီရံ။ **သိဝထိကာယ ဆဍ္ဍိတ**န္တိ သုသာနေ အပဝိဒ္ဓံ။ ဧကာဟံ မတဿ အဿာတိ **ဧကာဟမတံ**။ ဒွီဟံ မတဿ အဿာတိ **ဒွီဟမတံ**။ တီဟံ မတဿ အဿာတိ **တီဟမတံ**။ ဘသ္တာ ဝိယ ဝါယုနာ ဥဒ္ဓံ ဇီဝိတပရိယာဒါနာ ယထာနုက္ကမံ သမုဂ္ဂတေန သူနဘာဝေန ဥဒ္ဓုမာတတ္တာ **ဥဒ္ဓုမာတကံ**။ ဝိနီလံ ဝုစ္စတိ ဝိပရိဘိန္နဝဏ္ဏံ။ ဝိနီလမေဝ **ဝိနီလကံ**။ ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိနီလန္တိ **ဝိနီလကံ**။ မံသုဿဒဋ္ဌာနေသု ရတ္တဝဏ္ဏဿ ပုဗ္ဗသန္နိစယဋ္ဌာနေသု သေတဝဏ္ဏဿ ယေဘုယျေန စ နီလဝဏ္ဏဿ နီလဋ္ဌာနေသု နီလသာဋကပါရုတဿေဝ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပရိဘိန္နဋ္ဌာနေဟိ နဝဟိ ဝါ ဝဏမုခေဟိ ဝိသန္ဒမာနံ ပုဗ္ဗံ ဝိပုဗ္ဗံ။ ဝိပုဗ္ဗမေဝ **ဝိပုဗ္ဗကံ**၊ ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိပုဗ္ဗန္တိ **ဝိပုဗ္ဗကံ**။ ဝိပုဗ္ဗကံ ဇာတံ တထာဘာဝံ ဂတန္တိ **ဝိပုဗ္ဗကဇာတံ**။

သော ဣမမေဝ ကာယန္တိ သော ဘိက္ခု ဣမံ အတ္တနော ကာယံ တေန ကာယေန သဒ္ဓိံ ဉာဏေန ဥပသံဟရတိ ဥပနေတိ။ ကထံ? အယမ္ပိ ခေါ ကာယော ဧဝံဓမ္မော ဧဝံဘာဝီ ဧဝံအနတီတောတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— အာယု, ဥသ္မာ, ဝိညာဏန္တိ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ ဓမ္မာနံ အတ္ထိတာယ အယံ ကာယော ဌာနဂမနာဒိခမော ဟောတိ၊ ဣမေသံ ပန ဝိဂမာ အယမ္ပိ ဧဝံဓမ္မော ဧဝံပူတိကသဘာဝေါယေဝ၊ **ဧဝံဘာဝီ** ဧဝံဥဒ္ဓုမာတာဒိဘေဒေါ ဘဝိဿတိ၊ **ဧဝံအနတီတော** ဧဝံဥဒ္ဓုမာတာဒိဘာဝံ အနတိက္ကန္တောတိ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ ဥဒ္ဓုမာတာဒိပရိဂ္ဂဟဏေန အတ္တနော ဝါ ကာယေ, ပရဿ ဝါ ကာယေ, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။

Khajjamānanti udarādīsu nisīditvā udaramaṁsa-oṭṭhamaṁsa-akkhikūṭādīni luñcitvā luñcitvā khādiyamānaṁ. **Samaṁsalohitan**ti sesāvasesamaṁsalohitayuttaṁ. **Nimaṁsalohitamakkhitan**ti maṁse khīṇepi lohitaṁ na sussati, taṁ sandhāya vuttaṁ "nimaṁsalohitamakkhitan"ti. **Aññenā**ti aññena disābhāgena. **Hatthaṭṭhikan**ti catusaṭṭhibhedampi hatthaṭṭhikaṁ pāṭi-ekkaṁ vippakiṇṇaṁ. **Pādaṭṭhikādīsupi** eseva nayo. **Terovassikānī**ti atikkantasaṁvaccharāni. **Pūtīnī**ti abbhokāse ṭhitāni vātātapavuṭṭhisamphassena terovassikāneva pūtīni honti. Antobhūmigatāni pana cirataraṁ tiṭṭhanti. **Cuṇṇakajātānī**ti cuṇṇaṁ cuṇṇaṁ hutvā vippakiṇṇāni. Sabbattha so imamevāti vuttanayena khajjamānādīnaṁ vasena yojanā kātabbā.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ khajjamānādipariggahaṇena yāva cuṇṇakabhāvā attano vā kāye, parassa vā kāye, kālena vā attano, kālena vā parassa kāye kāyānupassī viharati.

Idha pana ṭhatvā navasivathikā samodhānetabbā. "Ekāhamataṁ vā"ti-ādinā nayena vuttā sabbāpi ekā, "kākehi vā khajjamānan"ti-ādikā ekā, "aṭṭhikasaṅkhalikaṁ samaṁsalohitaṁ nhārusambandhan"ti ekā, "nimaṁsalohitamakkhitaṁ nhārusambandhan"ti ekā, "apagatamaṁsalohitaṁnhārusambandhan"ti ekā, "aṭṭhikāni apagatasambandhānī"ti-ādikā ekā, "aṭṭhikāni setāni saṅkhavaṇṇapaṭibhāgānī"ti ekā, "puñjakitāni terovassikānī"ti ekā, "pūtīni cuṇṇakajātānī"ti ekā.

Evaṁ kho bhikkhaveti idaṁ navasivathikā dassetvā kāyānupassanaṁ niṭṭhapento āha. Tattha navasivathikapariggāhikā sati dukkhasaccaṁ, tassā samuṭṭhāpikā purimataṇhā samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ appavatti nirodhasaccaṁ, dukkhaparijānano samudayapajahano nirodhārammaṇo ariyamaggo maggasaccaṁ. Evaṁ catusaccavaseneva ussakkitvā nibbutiṁ pāpuṇātīti idaṁ navasivathikapariggāhakānaṁ bhikkhūnaṁ yāva arahattā niyyānamukhanti.

Navasivathikapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Ettāvatā ca ānāpānapabbaṁ iriyāpathapabbaṁ catusampajaññapabbaṁ paṭikūlamanasikārapabbaṁ dhātumanasikārapabbaṁ navasivathikapabbānīti cuddasapabbā kāyānupassanā niṭṭhitā hoti.

ခဇ္ဇမာနန္တိ ဥဒရာဒီသု နိသီဒိတွာ ဥဒရမံသဩဋ္ဌမံသအက္ခိကူဋာဒီနိ လုဉ္စိတွာ လုဉ္စိတွာ ခါဒိယမာနံ။ **သမံသလောဟိတ**န္တိ သေသာဝသေသမံသလောဟိတယုတ္တံ။ **နိမံသလောဟိတမက္ခိတ**န္တိ မံသေ ခီဏေပိ လောဟိတံ န သုဿတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "နိမံသလောဟိတမက္ခိတ"န္တိ။ **အညေနာ**တိ အညေန ဒိသာဘာဂေန။ **ဟတ္ထဋ္ဌိက**န္တိ စတုသဋ္ဌိဘေဒမ္ပိ ဟတ္ထဋ္ဌိကံ ပါဋိဧက္ကံ ဝိပ္ပကိဏ္ဏံ။ **ပါဒဋ္ဌိကာဒီသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **တေရောဝဿိကာနီ**တိ အတိက္ကန္တသံဝစ္ဆရာနိ။ **ပူတီနီ**တိ အဗ္ဘောကာသေ ဌိတာနိ ဝါတာတပဝုဋ္ဌိသမ္ဖဿေန တေရောဝဿိကာနေဝ ပူတီနိ ဟောန္တိ။ အန္တောဘူမိဂတာနိ ပန စိရတရံ တိဋ္ဌန္တိ။ **စုဏ္ဏကဇာတာနီ**တိ စုဏ္ဏံ စုဏ္ဏံ ဟုတွာ ဝိပ္ပကိဏ္ဏာနိ။ သဗ္ဗတ္ထ သော ဣမမေဝါတိ ဝုတ္တနယေန ခဇ္ဇမာနာဒီနံ ဝသေန ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ ခဇ္ဇမာနာဒိပရိဂ္ဂဟဏေန ယာဝ စုဏ္ဏကဘာဝါ အတ္တနော ဝါ ကာယေ, ပရဿ ဝါ ကာယေ, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။

ဣဓ ပန ဌတွာ နဝသိဝထိကာ သမောဓာနေတဗ္ဗာ။ "ဧကာဟမတံ ဝါ"တိ-အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ သဗ္ဗာပိ ဧကာ၊ "ကာကေဟိ ဝါ ခဇ္ဇမာန"န္တိအာဒိကာ ဧကာ၊ "အဋ္ဌိကသင်္ခလိကံ သမံသလောဟိတံ နှာရုသမ္ဗန္ဓ"န္တိ ဧကာ၊ "နိမံသလောဟိတမက္ခိတံ နှာရုသမ္ဗန္ဓ"န္တိ ဧကာ၊ "အပဂတမံသလောဟိတံ နှာရုသမ္ဗန္ဓ"န္တိ ဧကာ၊ "အဋ္ဌိကာနိ အပဂတသမ္ဗန္ဓာနီ"တိအာဒိကာ ဧကာ၊ "အဋ္ဌိကာနိ သေတာနိ သင်္ခဝဏ္ဏပဋိဘာဂါနီ"တိ ဧကာ၊ "ပုဉ္ဇကိတာနိ တေရောဝဿိကာနီ"တိ ဧကာ၊ "ပူတီနိ စုဏ္ဏကဇာတာနီ"တိ ဧကာ။

ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေတိ ဣဒံ နဝသိဝထိကာ ဒဿေတွာ ကာယာနုပဿနံ နိဋ္ဌပေန္တော အာဟ။ တတ္ထ နဝသိဝထိကပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စံ၊ တဿာ သမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ ဒုက္ခပရိဇာနနော သမုဒယပဇဟနော နိရောဓာရမ္မဏော အရိယမဂ္ဂေါ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဧဝံ စတုသစ္စဝသေနေဝ ဥဿက္ကိတွာ နိဗ္ဗုတိံ ပါပုဏာတီတိ ဣဒံ နဝသိဝထိကပရိဂ္ဂါဟကာနံ ဘိက္ခူနံ ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခန္တိ။

နဝသိဝထိကပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဧတ္တာဝတာ စ အာနာပါနပဗ္ဗံ ဣရိယာပထပဗ္ဗံ စတုသမ္ပဇညပဗ္ဗံ ပဋိကူလမနသိကာရပဗ္ဗံ ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗံ နဝသိဝထိကပဗ္ဗာနီတိ စုဒ္ဒသပဗ္ဗာ ကာယာနုပဿနာ နိဋ္ဌိတာ ဟောတိ။

Tattha ānāpānapabbaṁ paṭikūlamanasikārapabbanti imāneva dve appanākammaṭṭhānāni. Sivathikānaṁ pana ādīnavānupassanāvasena vuttattā sesāni dvādasāpi upacārakammaṭṭhānānevāti.

Kāyānupassanā niṭṭhitā.

Vedanānupassanāvaṇṇanā

113. Evaṁ Bhagavā cuddasavidhena kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ kathetvā idāni navavidhena vedanānupassanaṁ kathetuṁ **kathañca bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **sukhaṁ vedanan**ti kāyikaṁ vā cetasikaṁ vā sukhaṁ vedanaṁ vedayamāno “ahaṁ sukhaṁ vedanaṁ vedayāmī”ti[1] pajānātīti attho. Tattha kāmaṁ uttānaseyyakāpi dārakā thaññapivanādikāle sukhaṁ vedayamānā “sukhaṁ vedayāmā”ti pajānanti, na panetaṁ evarūpaṁ jānanaṁ sandhāya vuttaṁ. Evarūpaṁ jānanaṁ hi sattūpaladdhiṁ na jahati, sattasaññaṁ na ugghāṭeti, kammaṭṭhānaṁ vā satipaṭṭhānabhāvanā vā na hoti. Imassa pana bhikkhuno jānanaṁ sattūpaladdhiṁ jahati, sattasaññaṁ ugghāṭeti, kammaṭṭhānaṁ ceva satipaṭṭhānabhāvanā ca hoti. Idañhi “ko vedayati, kassa vedanā, kiṁ kāraṇā vedanā”ti evaṁ sampajānavediyanaṁ sandhāya vuttaṁ.

Tattha **ko vedayatī**ti na koci satto vā puggalo vā vedayati. **Kassa vedanā**ti na kassaci sattassa vā puggalassa vā vedanā. **Kiṁ kāraṇā vedanā**ti vatthu-ārammaṇāva panassa vedanā. Tasmā esa evaṁ pajānāti “taṁ taṁ sukhādīnaṁ vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā vedanāva vedayati. Taṁ pana vedanāpavattiṁ upādāya ‘ahaṁ vedayāmī’ti vohāramattaṁ hotī”ti. Evaṁ vedanāva vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā vedanāva vedayatīti sallakkhento esa “sukhaṁ vedanaṁ vedayāmī”ti pajānātīti veditabbo. Cittalapabbate aññataro thero viya. Thero kira aphāsukakāle balavavedanāya nitthunanto aparāparaṁ parivattati. Tameko daharo āha “kataraṁ vo bhante ṭhānaṁ rujjatī”ti. Āvuso pāṭiyekkaṁ rujjanaṭṭhānaṁ nāma natthi, vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā vedanāva vedayatīti. Evaṁ

---

1. Vediyāmīti (Sī, Syā)

တတ္ထ အာနာပါနပဗ္ဗံ ပဋိကူလမနသိကာရပဗ္ဗန္တိ ဣမာနေဝ ဒွေ အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာနာနိ။ သိဝထိကာနံ ပန အာဒီနဝါနုပဿနာဝသေန ဝုတ္တတ္တာ သေသာနိ ဒွါဒသာပိ ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာနာနေဝါတိ။

ကာယာနုပဿနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဝေဒနာနုပဿနာဝဏ္ဏနာ

၁၁၃။ ဧဝံ ဘဂဝါ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ဣဒါနိ နဝဝိဓေန ဝေဒနာနုပဿနံ ကထေတုံ **ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုခံ ဝေဒနန္တိ** ကာယိကံ ဝါ စေတသိကံ ဝါ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော “အဟံ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ”တိ[1] ပဇာနာတီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ကာမံ ဥတ္တာနသေယျကာပိ ဒါရကာ ထညပိဝနာဒိကာလေ သုခံ ဝေဒယမာနာ “သုခံ ဝေဒယာမာ”တိ ပဇာနန္တိ၊ န ပနေတံ ဧဝရူပံ ဇာနနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဧဝရူပံ ဇာနနံ ဟိ သတ္တူပလဒ္ဓိံ န ဇဟာတိ၊ သတ္တသညံ န ဥဂ္ဃာဋေတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ ဝါ န ဟောတိ။ ဣမဿ ပန ဘိက္ခုနော ဇာနနံ သတ္တူပလဒ္ဓိံ ဇဟာတိ၊ သတ္တသညံ ဥဂ္ဃာဋေတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ စေဝ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ စ ဟောတိ။ ဣဒဉှိ “ကော ဝေဒယတိ၊ ကဿ ဝေဒနာ၊ ကိံ ကာရဏာ ဝေဒနာ”တိ ဧဝံ သမ္ပဇာနဝေဒိယနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ကော ဝေဒယတီ**တိ န ကောစိ သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ ဝေဒယတိ။ **ကဿ ဝေဒနာ**တိ န ကဿစိ သတ္တဿ ဝါ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ ဝေဒနာ။ **ကိံ ကာရဏာ ဝေဒနာ**တိ ဝတ္ထုအာရမ္မဏာဝ ပနဿ ဝေဒနာ။ တသ္မာ ဧသ ဧဝံ ပဇာနာတိ “တံ တံ သုခါဒီနံ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာဝ ဝေဒယတိ။ တံ ပန ဝေဒနာပဝတ္တိံ ဥပါဒါယ ‘အဟံ ဝေဒယာမီ’တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတီ”တိ။ ဧဝံ ဝေဒနာဝ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာဝ ဝေဒယတီတိ သလ္လက္ခေန္တော ဧသ “သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ”တိ ပဇာနာတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ စိတ္တလပဗ္ဗတေ အညတရော ထေရော ဝိယ။ ထေရော ကိရ အဖာသုကကာလေ ဗလဝဝေဒနာယ နိတ္ထုနန္တော အပရာပရံ ပရိဝတ္တတိ။ တမေကော ဒဟရော အာဟ “ကတရံ ဝော ဘန္တေ ဌာနံ ရုဇ္ဇတီ”တိ။ အာဝုသော ပါဋိယေက္ကံ ရုဇ္ဇနဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ၊ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာဝ ဝေဒယတီတိ။ ဧဝံ

၁-ဝေဒိယာမီတိ (သီ၊ သျာ)

jānanakālato paṭṭhāya adhivāsetuṁ vaṭṭati no bhanteti. Adhivāsemi āvusoti. Adhivāsanā bhante seyyāti. Thero adhivāsesi. Tato vāto yāva hadayā phālesi, mañcake antāni rāsikatāni ahesuṁ. Thero daharassa dassesi "vaṭṭatāvuso ettakā adhivāsanā"ti. Daharo tuṇhī ahosi. Thero vīriyasamataṁ yojetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇitvā samasīsī hutvā parinibbāyi.

Yathā sukhaṁ, evaṁ dukkhaṁ -pa- nirāmisaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayamāno "nirāmisaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayāmī"ti pajānāti. Iti Bhagavā rūpakammaṭṭhānaṁ kathetvā arūpakammaṭṭhānaṁ kathento vedanāvasena kathesi. Duvidhañhi kammaṭṭhānaṁ rūpakammaṭṭhānañca arūpakammaṭṭhānañca. Rūpapariggaho arūpapariggahotipi etadeva vuccati. Tattha Bhagavā rūpakammaṭṭhānaṁ kathento saṅkhepamanasikāravasena vā vitthāramanasikāravasena vā catudhātuvavatthānaṁ kathesi. Tadubhayampi sabbākārato Visuddhimagge dassitameva.

Arūpakammaṭṭhānaṁ pana kathento yebhuyyena vedanāvasena katheti. Tividho hi arūpakammaṭṭhāne abhiniveso phassavasena vedanāvasena cittavasenāti. Kathaṁ? Ekaccassa hi saṁkhittena vā vitthārena vā pariggahite rūpakammaṭṭhāne tasmiṁ ārammaṇe cittacetasikānaṁ paṭhamābhinipāto[1] taṁ ārammaṇaṁ phusanto uppajjamāno phasso pākaṭo hoti. Ekaccassa taṁ ārammaṇaṁ anubhavantī uppajjamānā vedanā pākaṭā hoti. Ekaccassa taṁ ārammaṇaṁ pariggahetvā vijānantaṁ uppajjamānaṁ viññāṇaṁ pākaṭaṁ hoti. Tattha yassa phasso pākaṭo hoti, sopi[2] "na kevalaṁ phassova uppajjati, tena saddhiṁ tadeva ārammaṇaṁ anubhavamānā vedanāpi uppajjati, sañjānanamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi, vijānanamānaṁ viññāṇampi uppajjatī"ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhāti. Yassa vedanā pākaṭā hoti. So "na kevalaṁ vedanāva uppajjati, tāya saddhiṁ tadevārammaṇaṁ phusamāno phassopi uppajjati, sañjānanamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi, vijānanamānaṁ viññāṇampi uppajjatī"ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhāti. Yassa viññāṇaṁ pākaṭaṁ hoti, so "na kevalaṁ viññāṇameva uppajjati, tena saddhiṁ tadevarammaṇaṁ phusamāno

1. Paṭhamābhinipāte (Sī) 2. So (Ka)

ဇာနနကာလတော ပဋ္ဌာယ အဓိဝါသေတုံ ဝဋ္ဋတိ နော ဘန္တေတိ။ အဓိဝါသေမိ အာဝုသောတိ။ အဓိဝါသနာ ဘန္တေ သေယျာတိ။ ထေရော အဓိဝါသေသိ။ တတော ဝါတော ယာဝ ဟဒယာ ဖာလေသိ၊ မဉ္စကေ အန္တာနိ ရာသိကတာနိ အဟေသုံ။ ထေရော ဒဟရဿ ဒဿေသိ "ဝဋ္ဋတာဝုသော ဧတ္တကာ အဓိဝါသနာ"တိ။ ဒဟရော တုဏှီ အဟောသိ။ ထေရော ဝီရိယသမတံ ယောဇေတွာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ သမသီသီ ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

ယထာ စ သုခံ၊ ဧဝံ ဒုက္ခံ။ ပ။ နိရာမိသံ အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော "နိရာမိသံ အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ"တိ ပဇာနာတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဝေဒနာဝသေန ကထေသိ။ ဒုဝိဓဉှိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ အရူပကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ။ ရူပပရိဂ္ဂဟော အရူပပရိဂ္ဂဟောတိပိ ဧတဒေဝ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ ဘဂဝါ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော သင်္ခေပမနသိကာရဝသေန ဝါ ဝိတ္ထာရမနသိကာရဝသေန ဝါ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနံ ကထေသိ။ တဒုဘယမ္ပိ သဗ္ဗာကာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဒဿိတမေဝ။

အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ပန ကထေန္တော ယေဘုယျေန ဝေဒနာဝသေန ကထေတိ။ တိဝိဓော ဟိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနေ အဘိနိဝေသော ဖဿဝသေန ဝေဒနာဝသေန စိတ္တဝသေနာတိ။ ကထံ? ဧကစ္စဿ ဟိ သံခိတ္တေန ဝါ ဝိတ္ထာရေန ဝါ ပရိဂ္ဂဟိတေ ရူပကမ္မဋ္ဌာနေ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိကာနံ ပဌမာဘိနိပါတော[၁] တံ အာရမ္မဏံ ဖုသန္တော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဖဿော ပါကဋော ဟောတိ။ ဧကစ္စဿ တံ အာရမ္မဏံ အနုဘဝန္တီ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝေဒနာ ပါကဋာ ဟောတိ။ ဧကစ္စဿ တံ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝိဇာနန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝိညာဏံ ပါကဋံ ဟောတိ။ တတ္ထ ယဿ ဖဿော ပါကဋော ဟောတိ၊ သောပိ[၂] "န ကေဝလံ ဖဿောဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တဒေဝ အာရမ္မဏံ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ, စေတယမာနာ စေတနာပိ, ဝိဇာနနမာနံ ဝိညာဏမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ယဿ ဝေဒနာ ပါကဋာ ဟောတိ။ သော "န ကေဝလံ ဝေဒနာဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာယ သဒ္ဓိံ တဒေဝါရမ္မဏံ ဖုသမာနော ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ, စေတယမာနာ စေတနာပိ, ဝိဇာနနမာနံ ဝိညာဏမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ယဿ ဝိညာဏံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ သော "န ကေဝလံ ဝိညာဏမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တဒေဝါရမ္မဏံ ဖုသမာနော

၁-ပဌမာဘိနိပါတေ (သီ) ၂-သော (က)

phassopi uppajjati, anubhavamānā vedanāpi, sañjānanamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi uppajjatī"ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhāti.

So "ime phassapañcamakā dhammā kiṁ nissitā"ti upadhārento "vatthuṁ nissitā"ti pajānāti. Vatthu nāma karajakāyo, yaṁ sandhāya vuttaṁ "idañca me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan"ti[1]. So atthato bhūtāni ceva upādārūpāni ca. Evamettha "vatthu rūpaṁ, phassapañcamakā nāman"ti nāmarūpamattameva passati. Rūpaṁ cettha rūpakkhandho, nāmaṁ cattāro arūpino khandhāti pañcakkhandhamattaṁ hoti. Nāmarūpavinimuttā hi pañcakkhandhā, pañcakkhandhavinimuttañca nāmarūpaṁ natthi.

So "ime pañcakkhandhā kiṁ hetukā"ti upaparikkhanto "avijjādihetukā"ti passati. Tato paccayo ceva paccayuppannañca idaṁ, añño satto vā puggalo vā natthi, suddhasaṅkhārapuñjamattamevāti sappaccayanāmarūpavasena tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanāpaṭipāṭiyā "aniccaṁ dukkhaṁ anattā"ti sammasanto vicarati.

So "ajja ajjā"ti paṭivedhaṁ ākaṅkhamāno tathārūpe divase utusappāya puggalasappāya bhojanasappāya dhammassavanasappāyaṁ labhitvā ekapallaṅkena nisinno vipassanaṁ matthakaṁ pāpetvā arahatte patiṭṭhāti. Evaṁ imesampi tiṇṇaṁ janānaṁ yāva arahattā kammaṭṭhānaṁ kathitaṁ hoti.

Idha pana Bhagavā arūpakammaṭṭhānaṁ kathento vedanāvasena kathesi. Phassavasena vā hi viññāṇavasena vā kathīyamānaṁ na pākaṭaṁ hoti, andhakāraṁ viya khāyati. Vedanāvasena pana pākaṭaṁ hoti. Kasmā? Vedanānaṁ uppattipākaṭatāya. Sukhadukkhavedanānañhi uppatti pākaṭā. Yadā sukhaṁ uppajjati, sakalasarīraṁ khobhentaṁ maddantaṁ pharamānaṁ abhisandayamānaṁ satadhotaṁ sappiṁ khādāpayantaṁ viya satapākatelaṁ makkhayamānaṁ viya ghaṭasahassena pariḷāhaṁ nibbāpayamānaṁ viya "aho sukhaṁ aho sukhan"ti vācaṁ nicchārayamānameva uppajjati. Yadā dukkhaṁ uppajjati, sakalasarīraṁ khobhentaṁ maddantaṁ pharamānaṁ abhisandayamānaṁ tattaphālaṁ pavesentaṁ viya vilīnatambalohena āsiñcantaṁ viya sukkhatiṇavanappatimhi araññe dāru-ukkākalāpaṁ khipamānaṁ[2]

1. Dī 1. 72; Ma 2. 209 piṭṭhesu.
2. Khipiyamānaṁ (Sī), pakkhipayamānaṁ (Syā), pakkhipamānaṁ (Ka)

ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ, သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ, စေတယမာနာ စေတနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ''တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။

သော "ဣမေ ဖဿပဉ္စမကာ ဓမ္မာ ကိံ နိဿိတာ''တိ ဥပဓာရေန္တော "ဝတ္ထုံ နိဿိတာ"တိ ပဇာနာတိ။ ဝတ္ထု နာမ ကရဇကာယော၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဣဒဉ္စ မေ ဝိညာဏံ ဧတ္ထ သိတံ ဧတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓ''န္တိ[၁]။ သော အတ္ထတော ဘူတာနိ စေဝ ဥပါဒါရူပါနိ စ။ ဧဝမေတ္ထ "ဝတ္ထု ရူပံ, ဖဿပဉ္စမကာ နာမ''န္တိ နာမရူပမတ္တမေဝ ပဿတိ။ ရူပံ စေတ္ထ ရူပက္ခန္ဓော၊ နာမံ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာတိ ပဉ္စက္ခန္ဓမတ္တံ ဟောတိ။ နာမရူပဝိနိမုတ္တာ ဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓာ, ပဉ္စက္ခန္ဓဝိနိမုတ္တဉ္စ နာမရူပံ နတ္ထိ။

သော "ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ကိံဟေတုကာ''တိ ဥပပရိက္ခန္တော "အဝိဇ္ဇာဒိဟေတုကာ"တိ ပဿတိ။ တတော ပစ္စယော စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နဉ္စ ဣဒံ၊ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ နတ္ထိ၊ သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇမတ္တမေဝါတိ သပ္ပစ္စယနာမရူပဝသေန တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ "အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ"တိ သမ္မသန္တော ဝိစရတိ။

သော ''အဇ္ဇ အဇ္ဇာ''တိ ပဋိဝေဓံ အာကင်္ခမာနော တထာရူပေ ဒိဝသေ ဥတုသပ္ပါယ ပုဂ္ဂလသပ္ပါယ ဘောဇနသပ္ပါယ ဓမ္မဿဝနသပ္ပါယံ လဘိတွာ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိန္နော ဝိပဿနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာတိ။ ဧဝံ ဣမေသမ္ပိ တိဏ္ဏံ ဇနာနံ ယာဝ အရဟတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတံ ဟောတိ။

ဣဓ ပန ဘဂဝါ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဝေဒနာဝသေန ကထေသိ။ ဖဿဝသေန ဝါ ဟိ ဝိညာဏဝသေန ဝါ ကထိယမာနံ န ပါကဋံ ဟောတိ၊ အန္ဓကာရံ ဝိယ ခါယတိ။ ဝေဒနာဝသေန ပန ပါကဋံ ဟောတိ။ ကသ္မာ? ဝေဒနာနံ ဥပ္ပတ္တိပါကဋတာယ။ သုခဒုက္ခဝေဒနာနဉ္ဟိ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ။ ယဒါ သုခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သကလသရီရံ ခေါဘေန္တံ မဒ္ဒန္တံ ဖရမာနံ အဘိသန္ဒယမာနံ သတဓောတံ သပ္ပိံ ခါဒါပယန္တံ ဝိယ သတပါကတေလံ မက္ခယမာနံ ဝိယ ဃဋသဟဿေန ပရိဠာဟံ နိဗ္ဗာပယမာနံ ဝိယ "အဟော သုခံ အဟော သုခ"န္တိ ဝါစံ နိစ္ဆာရယမာနမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒါ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သကလသရီရံ ခေါဘေန္တံ မဒ္ဒန္တံ ဖရမာနံ အဘိသန္ဒယမာနံ တတ္တဖာလံ ပဝေသေန္တံ ဝိယ ဝိလီနတမ္ဗလောဟေန အာသိဉ္စန္တံ ဝိယ သုက္ခတိဏဝနပ္ပတိမှိ အရညေ ဒါရုဥက္ကာကလာပံ ခိပမာနံ[၂]

၁-ဒီ ၁-၇၂၊ မ ၂-၂၀၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခိပိယမာနံ (သီ)၊ ပက္ခိပယမာနံ (သျာ)၊ ပက္ခိပမာနံ (က)

viya “aho dukkhaṁ aho dukkhan”ti vippalāpayamānameva uppajjati. Iti sukhadukkhavedanānaṁ uppatti pākaṭā hoti.

Adukkhamasukhā pana duddīpanā andhakārāva avibhūtā. Sā sukhadukkhānaṁ apagame sātāsātappaṭikkhepavasena majjhattākārabhūtā adukkhamasukhā vedanāti nayato gaṇhantassa pākaṭā hoti. Yathā kiṁ? Yathā antarā piṭṭhipāsāṇaṁ ārohitvā palātassa migassa anupathaṁ gacchanto migaluddako piṭṭhipāsāṇassa orabhāgepi parabhāgepi padaṁ disvā majjhe apassantopi “ito āruḷho, ito oruḷho, majjhe piṭṭhipāsāṇe iminā padesena gato bhavissatī”ti nayato jānāti, evaṁ āruḷhaṭṭhāne padaṁ viya hi sukhavedanāya uppatti pākaṭā hoti. Oruḷhaṭṭhāne padaṁ viya dukkhavedanāya uppatti pākaṭā hoti. “Ito āruyha ito oruyha majjhe evaṁ gato”ti nayato gahaṇaṁ viya sukhadukkhānaṁ apagame sātāsātappaṭikkhepavasena majjhattākārabhūtā adukkhamasukhā vedanāti nayato gaṇhantassa pākaṭā hoti. Evaṁ Bhagavā paṭhamaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ kathetvā pacchā arūpakammaṭṭhānaṁ vedanāvasena nibbattetvāva[1] dassesi.

Na kevalañca idheva evaṁ dassesi, Cūḷataṇhāsaṅkhaye, Mahātaṇhāsaṅkhaye, Cūḷavedalle, Mahāvedalle, Raṭṭhapālasutte, Māgaṇḍiyasutte, Dhātuvibhaṅge, Āneñjasappāye, **Dīghanikāyamhi** Mahānidāne, Sakkapañhe, Mahāsatipaṭṭhāne, **Saṁyuttamhi** Cūḷanidānasutte, Rukkhopame, Parivīmaṁsanasutte, sakale Vedanāsaṁyutteti evaṁ anekesu suttesu paṭhamaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ kathetvā pacchā arūpakammaṭṭhānaṁ vedanāvasena nibbattetvā dassesi. Yathā ca tesu, evaṁ imasmimpi Satipaṭṭhānasutte paṭhamaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ kathetvā pacchā arūpakammaṭṭhānaṁ vedanāvasena nibbattetvā dassesi.

Tattha **sukhaṁ vedanan**ti-ādīsu ayaṁ aparopi pajānanapariyāyo—**sukhaṁ vedanaṁ vedayāmīti pajānātī**ti sukhavedanākkhaṇe dukkhāya vedanāya abhāvato sukhaṁ vedanaṁ vedayamāno “sukhaṁ vedanaṁ vedayāmī”ti pajānāti. Tena yā pubbe anubhūtapubbā dukkhā vedanā, tassā idāni abhāvato imissā ca sukhāya vedanāya ito paṭhamaṁ

1. Vinivaṭṭetvāva (Sī)

ဝိယ “အဟော ဒုက္ခံ အဟော ဒုက္ခ”န္တိ ဝိပ္ပလာပယမာနမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ ဟောတိ။

အဒုက္ခမသုခါ ပန ဒုဒ္ဒီပနာ အန္ဓကာရာဝ အဝိဘူတာ။ သာ သုခဒုက္ခာနံ အပဂမေ သာတာသာတပ္ပဋိက္ခေပဝသေန မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာတိ နယတော ဂဏှန္တဿ ပါကဋာ ဟောတိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ အန္တရာ ပိဋ္ဌိပါသာဏံ အာရောဟိတွာ ပလာတဿ မိဂဿ အနုပထံ ဂစ္ဆန္တော မိဂလုဒ္ဒကော ပိဋ္ဌိပါသာဏဿ ဩရဘာဂေပိ ပရဘာဂေပိ ပဒံ ဒိသွာ မဇ္ဈေ အပဿန္တောပိ “ဣတော အာရုဠှော, ဣတော ဩရုဠှော, မဇ္ဈေ ပိဋ္ဌိပါသာဏေ ဣမိနာ ပဒေသေန ဂတော ဘဝိဿတီ”တိ နယတော ဇာနာတိ၊ ဧဝံ အာရုဠှဋ္ဌာနေ ပဒံ ဝိယ ဟိ သုခဝေဒနာယ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ ဟောတိ။ ဩရုဠှဋ္ဌာနေ ပဒံ ဝိယ ဒုက္ခဝေဒနာယ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ ဟောတိ။ “ဣတော အာရုယှ ဣတော ဩရုယှ မဇ္ဈေ ဧဝံ ဂတော”တိ နယတော ဂဟဏံ ဝိယ သုခဒုက္ခာနံ အပဂမေ သာတာသာတပ္ပဋိက္ခေပဝသေန မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာတိ နယတော ဂဏှန္တဿ ပါကဋာ ဟောတိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပဌမံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝသေန နိဗ္ဗတ္တေတွာဝ[၁] ဒဿေသိ။

န ကေဝလဉ္စ ဣဓေဝ ဧဝံ ဒဿေသိ၊ စူဠတဏှာသင်္ခယေ, မဟာတဏှာသင်္ခယေ, စူဠဝေဒလ္လေ, မဟာဝေဒလ္လေ, ရဋ္ဌပါလသုတ္တေ, မာဂဏ္ဍိယသုတ္တေ, ဓာတုဝိဘင်္ဂေ, အာနေဉ္ဇသပ္ပါယေ, **ဒီဃနိကာယမှိ** မဟာနိဒါနေ, သက္ကပဉှေ, မဟာသတိပဋ္ဌာနေ, **သံယုတ္တမှိ** စူဠနိဒါနသုတ္တေ, ရုက္ခောပမေ, ပရိဝီမံသနသုတ္တေ, သကလေ ဝေဒနာသံယုတ္တေတိ ဧဝံ အနေကေသု သုတ္တေသု ပဌမံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝသေန နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဒဿေသိ။ ယထာ စ တေသု၊ ဧဝံ ဣမသ္မိမ္ပိ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တေ ပဌမံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝသေန နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဒဿေသိ။

တတ္ထ **သုခံ ဝေဒန**န္တိအာဒီသု အယံ အပရောပိ ပဇာနနပရိယာယော—**သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီတိ ပဇာနာတီ**တိ သုခဝေဒနာက္ခဏေ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ အဘာဝတော သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော “သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ”တိ ပဇာနာတိ။ တေန ယာ ပုဗ္ဗေ အနုဘူတပုဗ္ဗာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ၊ တဿာ ဣဒါနိ အဘာဝတော ဣမိဿာ စ သုခါယ ဝေဒနာယ ဣတော ပဌမံ

၁-ဝိနိဝဋ္ဋေတွာဝ (သီ)

abhāvato vedanā nāma aniccā adhuvā vipariṇāmadhammā, itiha tattha sampajāno hoti.

Vuttampi cetaṁ Bhagavatā—

“Yasmiṁ aggivessana samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti, neva tasmiṁ samaye dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, na adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, sukhaṁyeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti, yasmiṁ aggivessana samaye dukkhaṁ -pa- adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, neva tasmiṁ samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti, na dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, adukkhamasukhaññeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Sukhāpi kho aggivessana vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Dukkhāpi kho -pa-. Adukkhamasukhāpi kho aggivessana vedanā aniccā -pa- nirodhadhammā. Evaṁ passaṁ aggivessana sutavā ariyasāvako sukhāyapi vedanāya dukkhāyapi vedanāya adukkhamasukhāyapi vedanāya nibbindati, nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti. ‘Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā’ti pajānātī”ti[1].

Sāmisaṁ vā sukhanti-ādīsu **sāmisā sukhā** nāma pañcakāmaguṇāmisanissitā cha gehasitasomanassavedanā. **Nirāmisā sukhā** nāma cha nekkhammasitasomanassavedanā. **Sāmisā dukkhā** nāma cha gehasitadomanassavedanā. **Nirāmisā dukkhā** nāma cha nekkhammasitadomanassavedanā. **Sāmisā adukkhamasukhā** nāma cha gehasita-upekkhā vedanā. **Nirāmisā adukkhamasukhā** nāma cha nekkhammasita-upekkhā vedanā. Tāsaṁ vibhāgo uparipaṇṇāsake Pāḷiyaṁ āgatoyeva.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ sukhavedanādipariggahaṇena attano vā vedanāsu, parassa vā vedanāsu, kālena vā attano, kālena vā parassa vedanāsu vedanānupassī viharati. **Samudayavayadhammānupassī vā**ti ettha pana “avijjāsamudayā vedanāsamudayo”ti-ādīhi[2] pañcahi pañcahi ākārehi vedanānaṁ samudayañca vayañca passanto samudayadhammānupassī

1. Ma 2. 168 piṭṭhe. 2. Khu 9. 54 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

အဘာဝတော ဝေဒနာ နာမ အနိစ္စာ အဓုဝါ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ၊ ဣတိဟ တတ္ထ သမ္ပဇာနော ဟောတိ။

ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ—

“ယသ္မိံ အဂ္ဂိဝေဿန သမယေ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ နေဝ တသ္မိံ သမယေ ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ န အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ သုခံယေဝ တသ္မိံ သမယေ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ ယသ္မိံ အဂ္ဂိဝေဿန သမယေ ဒုက္ခံ။ပ။ အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ နေဝ တသ္မိံ သမယေ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ န ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ အဒုက္ခမသုခညေဝ တသ္မိံ သမယေ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ။ သုခါပိ ခေါ အဂ္ဂိဝေဿန ဝေဒနာ အနိစ္စာ သင်္ခတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ခယဓမ္မာ ဝယဓမ္မာ ဝိရာဂဓမ္မာ နိရောဓဓမ္မာ။ ဒုက္ခာပိ ခေါ။ပ။ အဒုက္ခမသုခါပိ ခေါ အဂ္ဂိဝေဿန ဝေဒနာ အနိစ္စာ။ပ။ နိရောဓဓမ္မာ။ ဧဝံ ပဿံ အဂ္ဂိဝေဿန သုတဝါ အရိယသာဝကော သုခါယပိ ဝေဒနာယ ဒုက္ခာယပိ ဝေဒနာယ အဒုက္ခမသုခါယပိ ဝေဒနာယ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒံ ဝိရဇ္ဇတိ၊ ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတိ၊ ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏံ ဟောတိ။ ‘ခီဏာ ဇာတိ၊ ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယံ၊ ကတံ ကရဏီယံ၊ နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာ’တိ ပဇာနာတီ”တိ[၁]။

သာမိသံ ဝါ သုခန္တိအာဒီသု **သာမိသာ သုခါ** နာမ ပဉ္စကာမဂုဏာမိသနိဿိတာ ဆ ဂေဟသိတသောမနဿဝေဒနာ။ **နိရာမိသာ သုခါ** နာမ ဆ နေက္ခမ္မသိတသောမနဿဝေဒနာ။ **သာမိသာ ဒုက္ခာ** နာမ ဆ ဂေဟသိတဒေါမနဿဝေဒနာ။ **နိရာမိသာ ဒုက္ခာ** နာမ ဆ နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿဝေဒနာ။ **သာမိသာ အဒုက္ခမသုခါ** နာမ ဆ ဂေဟသိတဥပေက္ခာ ဝေဒနာ။ **နိရာမိသာ အဒုက္ခမသုခါ** နာမ ဆ နေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာ ဝေဒနာ။ တာသံ ဝိဘာဂေါ ဥပရိပဏ္ဏာသကေ ပါဠိယံ အာဂတောယေဝ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ သုခဝေဒနာဒိပရိဂ္ဂဟဏေန အတ္တနော ဝါ ဝေဒနာသု, ပရဿ ဝါ ဝေဒနာသု, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ **သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ**တိ ဧတ္ထ ပန “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ဝေဒနာသမုဒယော”တိအာဒီဟိ[၂] ပဉ္စဟိ ပဉ္စဟိ အာကာရေဟိ ဝေဒနာနံ သမုဒယဉ္စ ဝယဉ္စ ပဿန္တော သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ

၁-မ ၂-၁၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၉-၅၄-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

vā vedanāsu viharati, vayadhammānupassī vā vedanāsu viharati, kālena samudayadhammānupassī vā, kālena vayadhammānupassī vā vedanāsu viharatīti veditabbo. Ito paraṁ kāyānupassanāyaṁ vuttanayameva.

Kevalañhi idha vedanāpariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā vedanāpariggāhakassa bhikkhuno niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ tādisamevāti.

Vedanānupassanā niṭṭhitā.

Cittānupassanāvaṇṇanā

114. Evaṁ navavidhena vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṁ kathetvā idāni soḷasavidhena cittānupassanaṁ kathetuṁ **kathañca bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **sarāga**nti aṭṭhavidhaṁ lobhasahagataṁ. **Vītarāga**nti lokiyakusalābyākataṁ. Idaṁ pana yasmā sammasanaṁ na dhammasamodhānaṁ, tasmā idha ekapadepi lokuttaraṁ na labbhati. Sesāni cattāri akusalacittāni neva purimapadaṁ, na pacchimapadaṁ bhajanti. **Sadosa**nti duvidhaṁ dosasahagataṁ. **Vītadosa**nti lokiyakusalābyākataṁ. Sesāni dasākusalacittāni neva purimaṁ padaṁ, na pacchimaṁ padaṁ bhajanti. **Samoha**nti vicikicchāsahagatañceva uddhaccasahagatañcāti duvidhaṁ. Yasmā pana moho sabbākusalesu uppajjati, tasmā tānipi idha vaṭṭantiyeva. Imasmiṁyeva hi duke dvādasākusalacittāni pariyādiṇṇānīti. **Vītamoha**nti lokiyakusalābyākataṁ. **Saṁkhitta**nti thinamiddhānupatitaṁ, etañhi saṁkuṭitacittaṁ nāma. **Vikkhitta**nti uddhaccasahagataṁ, etañhi pasaṭacittaṁ[1] nāma.

Mahaggatanti rūpārūpāvacaraṁ. **Amahaggata**nti kāmāvacaraṁ. **Sa-uttara**nti kāmāvacaraṁ. **Anuttara**nti rūpāvacarañca arūpāvacarañca. Tatrāpi sa-uttaraṁ rūpāvacaraṁ, anuttaraṁ arūpāvacarameva. **Samāhita**nti yassa appanāsamādhi upacārasamādhi vā atthi. **Asamāhita**nti ubhayasamādhivirahitaṁ. **Vimutta**nti tadaṅgavikkhambhanavimuttīhi vimuttaṁ. **Avimutta**nti ubhayavimuttivirahitaṁ, samucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttīnaṁ pana idha okāsova natthi.

1. Pasavacittaṁ (Syā)

ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတိ၊ ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတိ၊ ကာလေန သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ, ကာလေန ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတော ပရံ ကာယာနုပဿနာယံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ကေဝလဉှိ ဣဓ ဝေဒနာပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ ဝေဒနာပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ တာဒိသမေဝါတိ။

ဝေဒနာနုပဿနာ နိဋ္ဌိတာ။

စိတ္တာနုပဿနာဝဏ္ဏနာ

၁၁၄။ ဧဝံ နဝဝိဓေန ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ဣဒါနိ သောဠသဝိဓေန စိတ္တာနုပဿနံ ကထေတုံ **ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သရာဂ**န္တိ အဋ္ဌဝိဓံ လောဘသဟဂတံ။ **ဝီတရာဂ**န္တိ လောကိယကုသလာဗျာကတံ။ ဣဒံ ပန ယသ္မာ သမ္မသနံ န ဓမ္မသမောဓာနံ၊ တသ္မာ ဣဓ ဧကပဒေပိ လောကုတ္တရံ န လဗ္ဘတိ။ သေသာနိ စတ္တာရိ အကုသလစိတ္တာနိ နေဝ ပုရိမပဒံ, န ပစ္ဆိမပဒံ ဘဇန္တိ။ **သဒေါသ**န္တိ ဒုဝိဓံ ဒေါသသဟဂတံ။ **ဝီတဒေါသ**န္တိ လောကိယကုသလာဗျာကတံ။ သေသာနိ ဒသာကုသလစိတ္တာနိ နေဝ ပုရိမံ ပဒံ, န ပစ္ဆိမံ ပဒံ ဘဇန္တိ။ **သမောဟ**န္တိ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂတဉ္စေဝ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတဉ္စာတိ ဒုဝိဓံ။ ယသ္မာ ပန မောဟော သဗ္ဗာကုသလေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ တာနိပိ ဣဓ ဝဋ္ဋန္တိယေဝ။ ဣမသ္မိံယေဝ ဟိ ဒုကေ ဒွါဒသာကုသလစိတ္တာနိ ပရိယာဒိဏ္ဏာနီတိ။ **ဝီတမောဟ**န္တိ လောကိယကုသလာဗျာကတံ။ **သံခိတ္တ**န္တိ ထိနမိဒ္ဓါနုပတိတံ၊ ဧတဉှိ သံကုဋိတစိတ္တံ နာမ။ **ဝိက္ခိတ္တ**န္တိ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတံ၊ ဧတဉှိ ပသဋစိတ္တံ[၁] နာမ။

မဟဂ္ဂတန္တိ ရူပါရူပါဝစရံ။ **အမဟဂ္ဂတ**န္တိ ကာမာဝစရံ။ **သဥတ္တရ**န္တိ ကာမာဝစရံ။ **အနုတ္တရ**န္တိ ရူပါဝစရဉ္စ အရူပါဝစရဉ္စ။ တတြာပိ သဥတ္တရံ ရူပါဝစရံ၊ အနုတ္တရံ အရူပါဝစရမေဝ။ **သမာဟိတ**န္တိ ယဿ အပ္ပနာသမာဓိ ဥပစာရသမာဓိ ဝါ အတ္ထိ။ **အသမာဟိတ**န္တိ ဥဘယသမာဓိဝိရဟိတံ။ **ဝိမုတ္တ**န္တိ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တီဟိ ဝိမုတ္တံ။ **အဝိမုတ္တ**န္တိ ဥဘယဝိမုတ္တိဝိရဟိတံ၊ သမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိဿရဏဝိမုတ္တီနံ ပန ဣဓ ဩကာသောဝ နတ္ထိ။

၁-ပသဝစိတ္တံ (သျာ)

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ sarāgādipariggahaṇena yasmiṁ yasmiṁ khaṇe yaṁ yaṁ cittaṁ pavattati, taṁ taṁ sallakkhento attano vā citte, parassa vā citte, kālena vā attano, kālena vā parassa citte cittānupassī viharati. **Samudayavayadhammānupassī**ti ettha pana "avijjāsamudayā viññāṇasamudayo"ti[1] evaṁ pañcahi pañcahi ākārehi viññāṇassa samudayo ca vayo ca nīharitabbo. Ito paraṁ vuttanayameva.

Kevalañhi idha cittapariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā cittapariggāhakassa bhikkhuno niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ tādisamevāti.

Cittānupassanā niṭṭhitā.

Dhammānupassanā nīvaraṇapabbavaṇṇanā

115. Evaṁ soḷasavidhena cittānupassanāsatipaṭṭhānaṁ kathetvā idāni pañcavidhena dhammānupassanaṁ kathetuṁ **kathañca bhikkhave**ti-ādimāha. Api ca Bhagavatā kāyānupassanāya suddharūpapariggaho kathito, vedanācittānupassanāhi suddha-arūpapariggaho. Idāni rūpārūpamissakapariggahaṁ kathetuṁ "kathañca bhikkhave"ti-ādimāha. Kāyānupassanāya vā rūpakkhandhapariggahova kathito, vedanānupassanāya vedanākkhandhapariggahova, cittānupassanāya viññāṇakkhandhapariggahovāti idāni saññāsaṅkhārakkhandhapariggahampi kathetuṁ "kathañca bhikkhave"ti-ādimāha.

Tattha **santan**ti abhiṇhasamudācāravasena saṁvijjamānaṁ. **Asantan**ti asamudācāravasena vā pahīnattā vā avijjamānaṁ. **Yathā cā**ti yena kāraṇena kāmacchandassa uppādo hoti. **Tañca pajānātī**ti tañca kāraṇaṁ pajānāti. Iminā nayena sabbapadesu attho veditabbo.

Tattha subhanimitte ayonisomanasikārena kāmacchandassa uppādo hoti. Subhanimittaṁ nāma subhampi subhanimittaṁ, subhārammaṇampi subhanimittaṁ. **Ayonisomanasikāro** nāma anupāyamanasikāro uppathamanasikāro anicce niccanti vā dukkhe sukhanti vā anattani attāti vā

1. Khu 9. 54 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ သရာဂါဒိပရိဂ္ဂဟဏေန ယသ္မိံ ယသ္မိံ ခဏေ ယံ ယံ စိတ္တံ ပဝတ္တတိ၊ တံ တံ သလ္လက္ခေန္တော အတ္တနော ဝါ စိတ္တေ, ပရဿ ဝါ စိတ္တေ, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ **သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ**တိ ဧတ္ထ ပန "အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ဝိညာဏသမုဒယော"တိ[1] ဧဝံ ပဉ္စဟိ ပဉ္စဟိ အာကာရေဟိ ဝိညာဏဿ သမုဒယော စ ဝယော စ နီဟရိတဗ္ဗော။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ကေဝလဉှိ ဣဓ စိတ္တပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ စိတ္တပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ တာဒိသမေဝါတိ။

စိတ္တာနုပဿနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဓမ္မာနုပဿနာ နီဝရဏပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၁၅။ ဧဝံ သောဠသဝိဓေန စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ဣဒါနိ ပဉ္စဝိဓေန ဓမ္မာနုပဿနံ ကထေတုံ **ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ အပိစ ဘဂဝတာ ကာယာနုပဿနာယ သုဒ္ဓရူပပရိဂ္ဂဟော ကထိတော၊ ဝေဒနာစိတ္တာနုပဿနာဟိ သုဒ္ဓအရူပပရိဂ္ဂဟော။ ဣဒါနိ ရူပါရူပမိဿကပရိဂ္ဂဟံ ကထေတုံ "ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ"တိအာဒိမာဟ။ ကာယာနုပဿနာယ ဝါ ရူပက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ ကထိတော၊ ဝေဒနာနုပဿနာယ ဝေဒနာက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ၊ စိတ္တာနုပဿနာယ ဝိညာဏက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝါတိ ဣဒါနိ သညာသင်္ခါရက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟမ္ပိ ကထေတုံ "ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **သန္တန္တိ** အဘိဏှသမုဒါစာရဝသေန သံဝိဇ္ဇမာနံ။ **အသန္တန္တိ** အသမုဒါစာရဝသေန ဝါ ပဟီနတ္တာ ဝါ အဝိဇ္ဇမာနံ။ **ယထာ စာ**တိ ယေန ကာရဏေန ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **တဉ္စ ပဇာနာတီ**တိ တဉ္စ ကာရဏံ ပဇာနာတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ သုဘနိမိတ္တေ အယောနိသောမနသိကာရေန ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ သုဘနိမိတ္တံ နာမ သုဘမ္ပိ သုဘနိမိတ္တံ၊ သုဘာရမ္မဏမ္ပိ သုဘနိမိတ္တံ။ **အယောနိသောမနသိကာရော** နာမ အနုပါယမနသိကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရော အနိစ္စေ နိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခေ သုခန္တိ ဝါ အနတ္တနိ အတ္တာတိ ဝါ

၁-ခု ၉-၅၄-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

asubhe subhanti vā manasikāro, taṁ tattha bahulaṁ pavattayato kāmacchando uppajjati. Tenāha Bhagavā “atthi bhikkhave subhanimittaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā kāmacchandassa uppādāya uppannassa vā kāmacchandassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[1].

Asubhanimitte pana yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. **Asubhanimittaṁ** nāma asubhampi asubhārammaṇampi. **Yonisomanasikāro** nāma upāyamanasikāro pathamanasikāro anicce aniccanti vā dukkhe dukkhanti vā anattani anattāti vā asubhe asubhanti vā manasikāro, taṁ tattha bahulaṁ pavattayato kāmacchando pahīyati. Tenāha Bhagavā “atthi bhikkhave asubhanimittaṁ, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā kāmacchandassa anuppādāya uppannassa vā kāmacchandassa pahānāyā”ti[2].

Api ca cha dhammā kāmacchandassa pahānāya saṁvattanti asubhanimittassa uggaho asubhabhāvanānuyogo indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Dasavidhañhi asubhanimittaṁ uggaṇhantassāpi kāmacchando pahīyati, bhāventassāpi, indriyesu pihitadvārassāpi, catunnaṁ pañcannaṁ ālopānaṁ okāse sati udakaṁ pivitvā yāpanasīlatāya bhojane mattaññunopi. Tenetaṁ vuttaṁ—

“Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṁ pive.
Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno”ti[3].

Asubhakammikatissattherasadise asubhavanārate kalyāṇamitte sevantassāpi kāmacchando pahīyati, ṭhānanisajjādīsu dasa-asubhanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā kāmacchandassa pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa kāmacchandassa arahattamaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Paṭighanimitte ayonisomanasikārena pana byāpādassa uppādo hoti. Tattha paṭighampi paṭighanimittaṁ, paṭighārammaṇampi paṭighanimittaṁ. Ayonisomanasikāro sabbattha ekalakkhaṇova. Taṁ tasmiṁ nimitte bahulaṁ

1. Saṁ 3. 90 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 93 piṭṭhe. 3. Khu 2. 343 piṭṭhe.

အသုဘေ သုဘန္တိ ဝါ မနသိကာရော၊ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ကာမစ္ဆန္ဒော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

အသုဘနိမိတ္တေ ပန ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ **အသုဘနိမိတ္တံ** နာမ အသုဘမ္ပိ အသုဘာရမ္မဏမ္ပိ။ **ယောနိသောမနသိကာရော** နာမ ဥပါယမနသိကာရော ပထမနသိကာရော အနိစ္စေ အနိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခေ ဒုက္ခန္တိ ဝါ အနတ္တနိ အနတ္တာတိ ဝါ အသုဘေ အသုဘန္တိ ဝါ မနသိကာရော၊ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အသုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ အနုပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယာ”တိ[၂]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ အသုဘနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော အသုဘဘာဝနာနုယောဂေါ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဒသဝိဓဉ္ဟိ အသုဘနိမိတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ၊ ဘာဝေန္တဿာပိ၊ ဣန္ဒြိယေသု ပိဟိတဒွါရဿာပိ၊ စတုန္နံ ပဉ္စန္နံ အာလောပါနံ ဩကာသေ သတိ ဥဒကံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလတာယ ဘောဇနေ မတ္တညုနောပိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ—

“စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ၊ အဘုတွာ ဥဒကံ ပိဝေ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော”တိ[၃]။

အသုဘကမ္မိကတိဿတ္ထေရသဒိသေ အသုဘဘာဝနာရတေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဒသအသုဘနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ကာမစ္ဆန္ဒဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ပဋိဃနိမိတ္တေ အယောနိသောမနသိကာရေန ပန ဗျာပါဒဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ပဋိဃမ္ပိ ပဋိဃနိမိတ္တံ၊ ပဋိဃာရမ္မဏမ္ပိ ပဋိဃနိမိတ္တံ။ အယောနိသောမနသိကာရော သဗ္ဗတ္ထ ဧကလက္ခဏောဝ။ တံ တသ္မိံ နိမိတ္တေ ဗဟုလံ

၁-သံ ၃-၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၂-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။

pavattayato byāpādo uppajjati. Tenāha Bhagavā “atthi bhikkhave paṭighanimittaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā byāpādassa uppādāya uppannassa vā byāpādassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[1].

Mettāya pana cetovimuttiyā yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. Tattha tattha “mettā”ti vutte appanāpi upacāropi vaṭṭati. “Cetovimuttī”ti appanāva. Yonisomanasikāro vuttalakkhaṇova. Taṁ tattha bahulaṁ pavattayato byāpādo pahīyati. Tenāha Bhagavā “atthi bhikkhave mettā cetovimutti, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā byāpādassa anuppādāya uppannassa vā byāpādassa pahānāyā”ti[2].

Api ca cha dhammā byāpādassa pahānāya saṁvattanti mettānimittassa uggaho mettābhāvanānuyogo kammassakatāpaccavekkhaṇā paṭisaṅkhānabahutā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Odhisaka-anodhisakadisāpharaṇānañhi aññataravasena mettaṁ uggaṇhantassāpi byāpādo pahīyati, odhiso anodhiso disāpharaṇavasena mettaṁ bhāventassāpi. “Tvaṁ etassa kuddho kiṁ karissasi, kimassa sīlādīni nāsetuṁ sakkhissasi, nanu tvaṁ attano kammena āgantvā attano kammeneva gamissasi, parassa kujjhanaṁ nāma vītaccitaṅgāra tatta-ayasalāka gūthādīni gahetvā paraṁ paharitukāmatāsadisaṁ hoti. Esopi tava kuddho kiṁ karissati, kiṁ te sīlādīni vināsetuṁ sakkhissati, esa attano kammeneva āgantvā attano kammena gamissati, appaṭicchitapaheṇakaṁ viya paṭivātaṁ khittarajomuṭṭhi viya ca etassevesa kodho matthake patissatī”ti evaṁ attano ca parassa ca kammassakataṁ paccavekkhatopi, ubhayakammassakataṁ paccavekkhitvā paṭisaṅkhāne ṭhitassāpi, Assaguttattherasadise mettābhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi byāpādo pahīyati. Ṭhānanisajjādīsu mettānissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā byāpādassa pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa byāpādassa anāgāmimaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

1. Saṁ 3. 91 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

ပဝတ္တယတော ဗျာပါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ပဋိဃနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

မေတ္တာယ ပန စေတောဝိမုတ္တိယာ ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ တတ္ထ “မေတ္တာ”တိ ဝုတ္တေ အပ္ပနာပိ ဥပစာရောပိ ဝဋ္ဋတိ။ “စေတောဝိမုတ္တီ”တိ အပ္ပနာဝ။ ယောနိသောမနသိကာရော ဝုတ္တလက္ခဏောဝ။ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ မေတ္တာ စေတောဝိမုတ္တိ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ အနုပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယာ”တိ[၂]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ မေတ္တာနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော မေတ္တာဘာဝနာနုယောဂေါ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏာ ပဋိသင်္ခါနဗဟုတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပာယကထာတိ။ ဩဓိသကအနောဓိသကဒိသာဖရဏာနဉ္ဟိ အညတရဝသေန မေတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ၊ ဩဓိသော အနောဓိသော ဒိသာဖရဏဝသေန မေတ္တံ ဘာဝေန္တဿာပိ။ “တွံ ဧတဿ ကုဒ္ဓေါ ကိံ ကရိဿသိ၊ ကိမဿ သီလာဒီနိ နာသေတုံ သက္ခိဿသိ၊ နနု တွံ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ ဂမိဿသိ၊ ပရဿ ကုဇ္ဈနံ နာမ ဝီတစ္စိတင်္ဂါရ တတ္တအယသလာက ဂူထာဒီနိ ဂဟေတွာ ပရံ ပဟရိတုကာမတာသဒိသံ ဟောတိ။ ဧသောပိ တဝ ကုဒ္ဓေါ ကိံ ကရိဿတိ၊ ကိံ တေ သီလာဒီနိ ဝိနာသေတုံ သက္ခိဿတိ၊ ဧသ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေန ဂမိဿတိ၊ အပ္ပဋိစ္ဆိတပဟေဏကံ ဝိယ ပဋိဝါတံ ခိတ္တရဇောမုဋ္ဌိ ဝိယ စ ဧတဿေဝေသ ကောဓော မတ္ထကေ ပတိဿတီ”တိ ဧဝံ အတ္တနော စ ပရဿ စ ကမ္မဿကတံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ, ဥဘယကမ္မဿကတံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိသင်္ခါနေ ဌိတဿာပိ, အဿဂုတ္တတ္ထေရသဒိသေ မေတ္တာဘာဝနာရတေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု မေတ္တာနိဿိတသပ္ပာယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ဗျာပါဒဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

၁-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

Arati-ādīsu ayonisomanasikārena thinamiddhassa uppādo hoti. **Arati** nāma ukkaṇṭhitā. **Tandī** nāma kāyālasiyatā. **Vijambhitā** nāma kāyavināmanā. **Bhattasammado** nāma bhattamucchā bhattapariḷāho. **Cetaso līnattaṁ** nāma cittassa līnākāro. Imesu arati-ādīsu ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato thinamiddhaṁ uppajjati. Tenāha “atthi bhikkhave arati tandī vijambhitā bhattasammado cetaso līnattaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā thinamiddhassa uppādāya uppannassa vā thinamiddhassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[1].

Ārambhadhātu-ādīsu pana yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. **Ārambhadhātu** nāma paṭhamārambhavīriyaṁ. **Nikkamadhātu** nāma kosajjato nikkhantatāya tato balavataraṁ. **Parakkamadhātu** nāma paraṁ paraṁ ṭhānaṁ akkamanato tatopi balavataraṁ. Imasmiṁ tippabhede vīriye yonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato thinamiddhaṁ pahīyati. Tenāha “atthi bhikkhave ārambhadhātu nikkamadhātu parakkamadhātu, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā thinamiddhassa anuppādāya uppannassa vā thinamiddhassa pahānāyā”ti[2].

Api ca cha dhammā thinamiddhassa pahānāya saṁvattanti, atibhojane nimittaggāho iriyāpathasamparivattanatā ālokasaññāmanasikāro abbhokāsavāso kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Āharahatthaka tatravaṭṭaka alaṁsāṭaka kākamāsaka bhuttavamitaka bhojanaṁ bhuñjitvā rattiṭṭhāne divāṭṭhāne nisinnassa hi samaṇadhammaṁ karoto thinamiddhaṁ mahāhatthī viya ottharantaṁ āgacchati. Catupañca-ālopa-okāsaṁ pana ṭhapetvā pānīyaṁ pivitvā yāpanasīlassa bhikkhuno taṁ na hotīti evaṁ atibhojane nimittaṁ gaṇhantassāpi thinamiddhaṁ pahīyati. Yasmiṁ iriyāpathe thinamiddhaṁ okkamati, tato aññaṁ parivattentassāpi, rattiṁ candālokadīpāloka-ukkāloke divā sūriyālokaṁ manasikarontassāpi, abbhokāse vasantassāpi, Mahākassapattherasadise pahīnathinamiddhe kalyāṇamitte sevantassāpi thinamiddhaṁ pahīyati. Ṭhānanisajjādīsu dhutaṅganissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā thinamiddhassa

1. Saṁ 3. 91 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

အရတိအာဒီသု အယောနိသောမနသိကာရေန ထိနမိဒ္ဓဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **အရတိ** နာမ ဥက္ကဏ္ဌိတာ။ **တန္ဒီ** နာမ ကာယာလသိယတာ။ **ဝိဇမ္ဘိတာ** နာမ ကာယဝိနာမနာ။ **ဘတ္တသမ္မဒေါ** နာမ ဘတ္တမုစ္ဆာ ဘတ္တပရိဠာဟော။ **စေတသော လီနတ္တံ** နာမ စိတ္တဿ လီနာကာရော။ ဣမေသု အရတိအာဒီသု အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ထိနမိဒ္ဓံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အရတိ တန္ဒီ ဝိဇမ္ဘိတာ ဘတ္တသမ္မဒေါ စေတသော လီနတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

အာရမ္ဘဓာတုအာဒီသု ပန ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ **အာရမ္ဘဓာတု** နာမ ပဌမာရမ္ဘဝီရိယံ။ **နိက္ကမဓာတု** နာမ ကောသဇ္ဇတော နိက္ခန္တတာယ တတော ဗလဝတရံ။ **ပရက္ကမဓာတု** နာမ ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ကမနတော တတောပိ ဗလဝတရံ။ ဣမသ္မိံ တိပ္ပဘေဒေ ဝီရိယေ ယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ တေနာဟ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာရမ္ဘဓာတု နိက္ကမဓာတု ပရက္ကမဓာတု၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ အနုပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနာယာ”တိ[၂]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ၊ အတိဘောဇနေ နိမိတ္တဂ္ဂါဟော ဣရိယာပထသမ္ပရိဝတ္တနတာ အာလောကသညာမနသိကာရော အဗ္ဘောကာသဝါသော ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ အာဟာရဟတ္ထက တတြဝဋ္ဋက အလံသာဋက ကာကမာသက ဘုတ္တဝမိတက ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနေ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နဿ ဟိ သမဏဓမ္မံ ကရောတော ထိနမိဒ္ဓံ မဟာဟတ္ထီ ဝိယ ဩတ္ထရန္တံ အာဂစ္ဆတိ။ စတုပဉ္စအာလောပဩကာသံ ပန ဌပေတွာ ပါနီယံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလဿ ဘိက္ခုနော တံ န ဟောတီတိ ဧဝံ အတိဘောဇနေ နိမိတ္တံ ဂဏှန္တဿာပိ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ ယသ္မိံ ဣရိယာပထေ ထိနမိဒ္ဓံ ဩက္ကမတိ၊ တတော အညံ ပရိဝတ္တေန္တဿာပိ, ရတ္တိံ စန္ဒာလောကဒီပါလောကဥက္ကာလောကေ ဒိဝါ သူရိယာလောကံ မနသိကရောန္တဿာပိ, အဗ္ဘောကာသေ ဝသန္တဿာပိ, မဟာကဿပတ္ထေရသဒိသေ ပဟီနထိနမိဒ္ဓေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဓုတင်္ဂနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ထိနမိဒ္ဓဿ

၁-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa thinamiddhassa arahattamaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Cetaso avūpasame ayonisomanasikārena uddhaccakukkuccassa uppādo hoti. **Avūpasamo** nāma avūpasantākāro. Uddhaccakukkuccamevetaṁ atthato. Tattha ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato uddhaccakukkuccaṁ uppajjati. Tenāha “atthi bhikkhave cetaso avūpasamo, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā uddhaccakukkuccassa uppādāya uppannassa vā uddhaccakukkuccassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[1].

Samādhisaṅkhāte pana cetaso vūpasame yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. Tenāha “atthi bhikkhave cetaso vūpasamo, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā uddhaccakukkuccassa anuppādāya uppannassa vā uddhaccakukkuccassa pahānāyā”ti[2].

Api ca cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṁvattanti bahussutatā paripucchakatā vinaye pakataññutā vuddhasevitā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Bāhusaccenapi hi ekaṁ vā dve vā tayo vā cattāro vā pañca vā nikāye Pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassāpi uddhaccakukkuccaṁ pahīyati. Kappiyākappiyaparipucchābahulassāpi, vinayapaññattiyaṁ ciṇṇavasibhāvatāya pakataññunopi, vuddhe mahallakatthere upasaṅkamantassāpi, Upālittherasadise vinayadhare kalyāṇamitte sevantassāpi uddhaccakukkuccaṁ pahīyati. Ṭhānanisajjādīsu kappiyākappiyanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīne uddhaccakukkucce uddhaccassa arahattamaggena kukkuccassa anāgāmimaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Vicikicchāṭṭhānīyesu dhammesu ayonisomanasikārena vicikicchāya uppādo hoti. **Vicikicchāṭṭhānīyā** dhammā nāma punappunaṁ vicikicchāya kāraṇattā vicikicchāva. Tattha ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato vicikicchā uppajjati. Tenāha “atthi bhikkhave vicikicchāṭṭhānīyā

1. Saṁ 3. 91 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ထိနမိဒ္ဓဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

စေတသော အဝူပသမေ အယောနိသောမနသိကာရေန ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **အဝူပသမော** နာမ အဝူပသန္တာကာရော။ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စမေဝေတံ အတ္ထတော။ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ စေတသော အဝူပသမော၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ’’တိ[၁]။

သမာဓိသင်္ခါတေ ပန စေတသော ဝူပသမေ ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ တေနာဟ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ စေတသော ဝူပသမော၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ အနုပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယာ”တိ[၂]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ ဗဟုဿုတတာ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝိနယေ ပကတညုတာ ဝုဒ္ဓသေဝိတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဗာဟုသစ္စေနပိ ဟိ ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ စတ္တာရော ဝါ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပါဠိဝသေန စ အတ္ထဝသေန စ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟီယတိ။ ကပ္ပိယာကပ္ပိယပရိပုစ္ဆာဗဟုလဿာပိ, ဝိနယပညတ္တိယံ စိဏ္ဏဝသီဘာဝတာယ ပကတညုနောပိ, ဝုဒ္ဓေ မဟလ္လကတ္ထေရေ ဥပသင်္ကမန္တဿာပိ, ဥပါလိတ္ထေရသဒိသေ ဝိနယဓရေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟီယတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ကပ္ပိယာကပ္ပိယနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနေ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စေ ဥဒ္ဓစ္စဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ကုက္ကုစ္စဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနီယေသု ဓမ္မေသု အယောနိသောမနသိကာရေန ဝိစိကိစ္ဆာယ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနီယာ** ဓမ္မာ နာမ ပုနပ္ပုနံ ဝိစိကိစ္ဆာယ ကာရဏတ္တာ ဝိစိကိစ္ဆာဝ။ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနီယာ

၁-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

dhammā, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannāya vā vicikicchāya uppādāya uppannāya vā vicikicchāya bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[1].

Kusalādīsu dhammesu yonisomanasikārena panassā pahānaṁ hoti. Tenāha “atthi bhikkhave kusalākusalā dhammā sāvajjānavajjā dhammā sevitabbāsevitabbā dhammā hīnappaṇītā dhammā kaṇhasukkasappaṭibhāgā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannāya vā vicikicchāya anuppādāya uppannāya vā vicikicchāya pahānāyā”ti[2].

Api ca cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṁvattanti bahussutatā paripucchakatā vinaye pakataññutā adhimokkhabahulatā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Bāhusaccenapi hi ekaṁ vā -pa- pañca vā nikāye Pāḷivasena atthavasena atthavasena ca uggaṇhantassāpi vicikicchā pahīyati. Tīṇi ratanāni ārabbha paripucchābahulassāpi, vinaye ciṇṇavasibhāvassāpi, tīsu ratanesu okappaniyasaddhāsaṅkhāta-adhimokkhabahulassāpi, saddhādhimutte Vakkalittherasadise kalyāṇamitte sevantassāpi vicikicchā pahīyati. Ṭhānanisajjādīsu tiṇṇaṁ ratanānaṁ guṇanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnāya vicikicchāya sotāpattimaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ pañcanīvaraṇapariggahaṇena attano vā dhammesu, parassa vā dhammesu, kālena vā attano, kālena vā parassa dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayavayā panettha subhanimitta asubhanimittādīsu ayonisomanasikārayonisomanasikāravasena pañcasu nīvaraṇesu vuttanayena nīharitabbā. Ito paraṁ vuttanayameva.

Kevalañhi idha nīvaraṇapariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā nīvaraṇapariggāhakassa bhikkhuno niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ tādisamevāti.

Nīvaraṇapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Saṁ 3. 91 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

ဓမ္မာ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

ကုသလာဒီသု ဓမ္မေသု ယောနိသောမနသိကာရေန ပနဿာ ပဟာနံ ဟောတိ။ တေနာဟ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ကုသလာကုသလာ ဓမ္မာ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇာ ဓမ္မာ သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗာ ဓမ္မာ ဟီနပ္ပဏီတာ ဓမ္မာ ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ အနုပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယာ”တိ[၂]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ ဗဟုဿုတတာ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝိနယေ ပကတညုတာ အဓိမောက္ခဗဟုလတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဗာဟုသစ္စေနပိ ဟိ ဧကံ ဝါ။ပ။ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပါဠိဝသေန အတ္ထဝသေန စ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ။ တီဏိ ရတနာနိ အာရဗ္ဘ ပရိပုစ္ဆာဗဟုလဿာပိ, ဝိနယေ စိဏ္ဏဝသီဘာဝဿာပိ, တီသု ရတနေသု ဩကပ္ပနိယသဒ္ဓါသင်္ခါတအဓိမောက္ခဗဟုလဿာပိ, သဒ္ဓါဓိမုတ္တေ ဝက္ကလိတ္ထေရသဒိသေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု တိဏ္ဏံ ရတနာနံ ဂုဏနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ ‘‘ဆ ဓမ္မာ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ’’တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနာယ ဝိစိကိစ္ဆာယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ ပဉ္စနီဝရဏပရိဂ္ဂဟဏေန အတ္တနော ဝါ ဓမ္မေသု, ပရဿ ဝါ ဓမ္မေသု, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ သမုဒယဝယာ ပနေတ္ထ သုဘနိမိတ္တအသုဘနိမိတ္တာဒီသု အယောနိသောမနသိကာရယောနိသောမနသိကာရဝသေန ပဉ္စသု နီဝရဏေသု ဝုတ္တနယေန နီဟရိတဗ္ဗာ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ကေဝလဉှိ ဣဓ နီဝရဏပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ နီဝရဏပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ တာဒိသမေဝါတိ။

နီဝရဏပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

Khandhapabbavaṇṇanā

116. Evaṁ pañcanīvaraṇavasena dhammānupassanaṁ vibhajitvā idāni pañcakkhandhavasena vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha. Tattha **pañcasu upādānakkhandhesū**ti upādānassa khandhā upādānakkhandhā, upādānassa paccayabhūtā dhammapuñjā dhammarāsayoti attho. Ayamettha saṅkhepo. Vitthārato pana Khandhakathā Visuddhimagge vuttā. **Iti rūpan**ti "idaṁ rūpaṁ, ettakaṁ rūpaṁ, na ito paraṁ rūpaṁ atthī"ti sabhāvato rūpaṁ pajānāti, **vedanādīsu**pi eseva nayo. Ayamettha saṅkhepo. Vitthārena pana rūpādīni Visuddhimagge Khandhakathāyameva vuttāni. **Iti rūpassa samudayo**ti evaṁ avijjāsamudayādivasena pañcahākārehi rūpassa samudayo. **Iti rūpassa atthaṅgamo**ti evaṁ avijjānirodhādivasena pañcahākārehi rūpassa atthaṅgamo, vedanādīsupi eseva nayo. Ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana Visuddhimagge udayabbayañāṇakathāyaṁ vutto.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ pañcakkhandhapariggahaṇena attano vā dhammesu, parassa vā dhammesu, kālena vā attano, kālena vā parassa dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayavayā panettha "avijjāsamudayā rūpasamudayo"ti-ādīnaṁ[1] pañcasu khandhesu vuttānaṁ paññāsāya lakkhaṇānaṁ vasena nīharitabbā. Ito paraṁ vuttanayameva.

Kevalañhi idha khandhapariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā khandhapariggāhakassa bhikkhuno niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ tādisamevāti.

Khandhapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Āyatanapabbavaṇṇanā

117. Evaṁ pañcakkhandhavasena dhammānupassanaṁ vibhajitvā idāni āyatanavasena vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha. Tattha **chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesū**ti cakkhu sotaṁ ghānaṁ jivhā kāyo manoti imesu chasu ajjhattikesu rūpaṁ saddo gandho raso phoṭṭhabbo dhammāti imesu

1. Khu 9. 53 Paṭisambhidāmagge.

ခန္ဓပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၁၆။ ဧဝံ ပဉ္စနီဝရဏဝသေန ဓမ္မာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ ပဉ္စက္ခန္ဓဝသေန ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသူ**တိ ဥပါဒါနဿ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ ဥပါဒါနဿ ပစ္စယဘူတာ ဓမ္မပုဉ္ဇာ ဓမ္မရာသယောတိ အတ္ထော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ခန္ဓကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာ။ **ဣတိ ရူပန္တိ** “ဣဒံ ရူပံ၊ ဧတ္တကံ ရူပံ၊ န ဣတော ပရံ ရူပံ အတ္ထီ”တိ သဘာဝတော ရူပံ ပဇာနာတိ၊ **ဝေဒနာဒီသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရေန ပန ရူပါဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ခန္ဓကထာယမေဝ ဝုတ္တာနိ။ **ဣတိ ရူပဿ သမုဒယော**တိ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာသမုဒယာဒိဝသေန ပဉ္စဟာကာရေဟိ ရူပဿ သမုဒယော။ **ဣတိ ရူပဿ အတ္ထင်္ဂမော**တိ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာနိရောဓာဒိဝသေန ပဉ္စဟာကာရေဟိ ရူပဿ အတ္ထင်္ဂမော၊ ဝေဒနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏကထာယံ ဝုတ္တော။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ ပဉ္စက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟဏေန အတ္တနော ဝါ ဓမ္မေသု၊ ပရဿ ဝါ ဓမ္မေသု၊ ကာလေန ဝါ အတ္တနော၊ ကာလေန ဝါ ပရဿ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ သမုဒယဝယာ ပနေတ္ထ “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ရူပသမုဒယော”တိအာဒီနံ[1] ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ဝုတ္တာနံ ပညာသာယ လက္ခဏာနံ ဝသေန နီဟရိတဗ္ဗာ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ကေဝလဉ္ဟိ ဣဓ ခန္ဓပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ ခန္ဓပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ တာဒိသမေဝါတိ။

ခန္ဓပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အာယတနပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၁၇။ ဧဝံ ပဉ္စက္ခန္ဓဝသေန ဓမ္မာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ အာယတနဝသေန ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဆသု အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေသု အာယတနေသူ**တိ စက္ခု သောတံ ဃာနံ ဇိဝှါ ကာယော မနောတိ ဣမေသု ဆသု အဇ္ဈတ္တိကေသု ရူပံ သဒ္ဒေါ ဂန္ဓော ရသော ဖောဋ္ဌဗ္ဗော ဓမ္မာတိ ဣမေသု

၁-ခု ၉-၅၃-ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

chasu bāhiresu. **Cakkhuṁ ca pajānātīti** cakkhupasādaṁ yāthāvasarasalakkhaṇavasena pajānāti. **Rūpe ca pajānātīti** bahiddhā catusamuṭṭhānikarūpañca yāthāvasarasalakkhaṇavasena pajānāti. **Yañca tadubhayaṁ paṭicca uppajjati saññojananti** yañca taṁ cakkhuṁ ceva rūpe cāti ubhayaṁ paṭicca kāmarāgasaññojanaṁ paṭighamānadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsabhavarāga-issāmacchariyāvijjāsaññojananti dasavidhaṁ saññojanaṁ uppajjati, tañca yāthāvasarasalakkhaṇavasena pajānāti.

Kathaṁ panetaṁ uppajjatīti. Cakkhudvāre tāva āpāthagataṁ iṭṭhārammaṇaṁ kāmassādavasena assādayato abhinandato kāmarāgasaññojanaṁ uppajjati. Aniṭṭhārammaṇe kujjhato paṭighasaññojanaṁ uppajjati. "Ṭhapetvā maṁ na koci añño etaṁ ārammaṇaṁ vibhāvetuṁ samattho atthī"ti maññato mānasaññojanaṁ uppajjati. "Etaṁ rūpārammaṇaṁ niccaṁ dhuvan"ti gaṇhato diṭṭhisaññojanaṁ uppajjati. "Etaṁ rūpārammaṇaṁ satto nu kho, sattassa nu kho"ti vicikicchato vicikicchāsaññojanaṁ uppajjati. "Sampattibhave vata no idaṁ sulabhaṁ jātan"ti bhavaṁ patthentassa bhavarāgasaññojanaṁ uppajjati. "Āyatimpi evarūpaṁ sīlabbataṁ samādiyitvā sakkā laddhun"ti sīlabbataṁ samādiyantassa sīlabbataparāmāsasaññojanaṁ uppajjati. "Aho vata etaṁ rūpārammaṇaṁ aññe na labheyyun"ti usūyato[1] issāsaññojanaṁ uppajjati. Attanā laddhaṁ rūpārammaṇaṁ aññassa maccharāyato macchariyasaññojanaṁ uppajjati. Sabbeheva sahajāta-aññāṇavasena avijjāsaññojanaṁ uppajjati.

Yathā ca anuppannassāti yena kāraṇena asamudācāravasena anuppannassa tassa dasavidhassāpi saññojanassa uppādo hoti, tañca kāraṇaṁ pajānāti. **Yathā ca uppannassāti** appahīnaṭṭhena pana samudācāravasena vā uppannassa tassa dasavidhassāpi saññojanassa yene kāraṇena pahānaṁ hoti, tañca kāraṇaṁ pajānāti. **Yathā ca pahīnassāti** tadaṅgavikkhambhanappahānavasena pahīnassāpi tassa dasavidhassa saññojanassa yena kāraṇena āyatiṁ anuppādo hoti, tañca pajānāti. Kena kāraṇena panassa āyatiṁ anuppādo hoti? Diṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsa-issāmacchariyabhedassa tāva pañcavidhassa saññojanassa

1. Usūyāyato (Syā)

ဆသု ဗာဟိရေသု။ **စက္ခုံ စ ပဇာနာတီ**တိ စက္ခုပသာဒံ ယာထာဝသရသလက္ခဏဝသေန ပဇာနာတိ။ **ရူပေ စ ပဇာနာတီ**တိ ဗဟိဒ္ဓါ စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပဉ္စ ယာထာဝသရသလက္ခဏဝသေန ပဇာနာတိ။ **ယဉ္စ တဒုဘယံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သညောဇန**န္တိ ယဉ္စ တံ စက္ခုံ စေဝ ရူပေ စာတိ ဥဘယံ ပဋိစ္စ ကာမရာဂသညောဇနံ ပဋိဃမာနဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာသီလဗ္ဗတပရာမာသဘဝရာဂဣဿာမစ္ဆရိယာဝိဇ္ဇာသညောဇနန္တိ ဒသဝိဓံ သညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ယာထာဝသရသလက္ခဏဝသေန ပဇာနာတိ။

ကထံ ပနေတံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ စက္ခုဒွါရေ တာဝ အာပါထဂတံ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ ကာမဿာဒဝသေန အဿာဒယတော အဘိနန္ဒတော ကာမရာဂသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ ကုဇ္ဈတော ပဋိဃသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “ဌပေတွာ မံ န ကောစိ အညော ဧတံ အာရမ္မဏံ ဝိဘာဝေတုံ သမတ္ထော အတ္ထီ”တိ မညတော မာနသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “ဧတံ ရူပါရမ္မဏံ နိစ္စံ ဓုဝ”န္တိ ဂဏှတော ဒိဋ္ဌိသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “ဧတံ ရူပါရမ္မဏံ သတ္တော နု ခေါ၊ သတ္တဿ နု ခေါ”တိ ဝိစိကိစ္ဆတော ဝိစိကိစ္ဆာသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “သမ္ပတ္တိဘဝေ ဝတ နော ဣဒံ သုလဘံ ဇာတ”န္တိ ဘဝံ ပတ္ထေန္တဿ ဘဝရာဂသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “အာယတိမ္ပိ ဧဝရူပံ သီလဗ္ဗတံ သမာဒိယိတွာ သက္ကာ လဒ္ဓု”န္တိ သီလဗ္ဗတံ သမာဒိယန္တဿ သီလဗ္ဗတပရာမာသသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “အဟော ဝတ ဧတံ ရူပါရမ္မဏံ အညေ န လဘေယျု”န္တိ ဥသူယတော[၁] ဣဿာသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အတ္တနာ လဒ္ဓံ ရူပါရမ္မဏံ အညဿ မစ္ဆရာယတော မစ္ဆရိယသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သဗ္ဗေဟေဝ သဟဇာတအညာဏဝသေန အဝိဇ္ဇာသညောဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ယထာ စ အနုပ္ပန္နဿာတိ ယေန ကာရဏေန အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နဿ တဿ ဒသဝိဓဿာပိ သညောဇနဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ၊ တဉ္စ ကာရဏံ ပဇာနာတိ။ **ယထာ စ ဥပ္ပန္နဿာ**တိ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန ပန သမုဒါစာရဝသေန ဝါ ဥပ္ပန္နဿ တဿ ဒသဝိဓဿာပိ သညောဇနဿ ယေန ကာရဏေန ပဟာနံ ဟောတိ၊ တဉ္စ ကာရဏံ ပဇာနာတိ။ **ယထာ စ ပဟီနဿာ**တိ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနဝသေန ပဟီနဿာပိ တဿ ဒသဝိဓဿ သညောဇနဿ ယေန ကာရဏေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ။ ကေန ကာရဏေန ပနဿ အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ? ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာသီလဗ္ဗတပရာမာသဣဿာမစ္ဆရိယဘေဒဿ တာဝ ပဉ္စဝိဓဿ သညောဇနဿ

၁-ဥသူယာယတော (သျာ)

sotāpattimaggena āyatiṁ anuppādo hoti. Kāmarāgapaṭighasaññojanadvayassa oḷārikassa sakadāgāmimaggena, aṇusahagatassa anāgāmimaggena, mānabhavarāgāvijjāsaññojanattayassa arahattamaggena āyatiṁ anuppādo hoti.

Sotañca pajānāti sadde cāti-ādīsupi eseva nayo. Apicettha āyatanakathā vitthārato Visuddhimagge Āyatananiddese vuttanayeneva veditabbā.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ ajjhattikāyatanapariggahaṇena attano vā dhammesu, bāhirāyatanapariggahaṇena parassa vā dhammesu, kālena vā attano, kālena vā parassa dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayavayā panettha "avijjāsamudayā cakkhusamudayo"ti rūpāyatanassa rūpakkhandhe, arūpāyatanesu manāyatanassa viññāṇakkhandhe, dhammāyatanassa sesakkhandhesu vuttanayene nīharitabbā. Lokuttaradhammā na gahetabbā. Ito paraṁ vuttanayameva.

Kevalañhi idha āyatanapariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā āyatanapariggāhakassa bhikkhuno niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ tādisamevāti.

Āyatanapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Bojjhaṅgapabbavaṇṇanā

118. Evaṁ cha-ajjhattikabāhirāyatanavasena dhammānupassanaṁ vibhajitvā idāni bojjhaṅgavasena vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha. Tattha **bojjhaṅgesū**ti bujjhanakasattassa aṅgesu. **Santan**ti paṭilābhavasena saṁvijjamānaṁ. **Satisambojjhaṅgan**ti satisaṅkhātaṁ sambojjhaṅgaṁ. Ettha hi sambujjhati āraddhavipassakato paṭṭhāya yogāvacaroti sambodhi, yāya vā so sati-ādikāya sattadhammasāmaggiyā sambujjhati kilesaniddāto uṭṭhāti, saccāni vā paṭivijjhati, sā dhammasāmaggī sambodhi. Tassa sambodhissa, tassā vā sambodhiyā aṅganti **sambojjhaṅgaṁ.** Tena vuttaṁ "satisaṅkhātaṁ sambojjhaṅgan"ti. Sesasambojjhaṅgesupi imināva nayena vacanattho veditabbo.

သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ ကာမရာဂပဋိဃသညောဇနဒွယဿ ဩဠာရိကဿ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန, အဏုသဟဂတဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန, မာနဘဝရာဂါဝိဇ္ဇာသညောဇနတ္တယဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

သောတဉ္စ ပဇာနာတိ သဒ္ဒေ စာတိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အပိစေတ္ထ အာယတနကထာ ဝိတ္ထာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ အာယတနနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တိကာယတနပရိဂ္ဂဟဏေန အတ္တနော ဝါ ဓမ္မေသု, ဗာဟိရာယတနပရိဂ္ဂဟဏေန ပရဿ ဝါ ဓမ္မေသု, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ သမုဒယဝယာ ပနေတ္ထ "အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ စက္ခုသမုဒယော"တိ ရူပါယတနဿ ရူပက္ခန္ဓေ၊ အရူပါယတနေသု မနာယတနဿ ဝိညာဏက္ခန္ဓေ၊ ဓမ္မာယတနဿ သေသက္ခန္ဓေသု ဝုတ္တနယေန နီဟရိတဗ္ဗာ။ လောကုတ္တရဓမ္မာ န ဂဟေတဗ္ဗာ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ကေဝလဉှိ ဣဓ အာယတနပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ အာယတနပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ တာဒိသမေဝါတိ။

အာယတနပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၁၈။ ဧဝံ ဆအဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနဝသေန ဓမ္မာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ ဗောဇ္ဈင်္ဂဝသေန ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဗောဇ္ဈင်္ဂေသူ**တိ ဗုဇ္ဈနကသတ္တဿ အင်္ဂေသု။ **သန္တ**န္တိ ပဋိလာဘဝသေန သံဝိဇ္ဇမာနံ။ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ**န္တိ သတိသင်္ခါတံ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ။ ဧတ္ထ ဟိ သမ္ဗုဇ္ဈတိ အာရဒ္ဓဝိပဿကတော ပဋ္ဌာယ ယောဂါဝစရောတိ သမ္ဗောဓိ၊ ယာယ ဝါ သော သတိအာဒိကာယ သတ္တဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ သမ္ဗုဇ္ဈတိ ကိလေသနိဒ္ဒါတော ဥဋ္ဌာတိ၊ သစ္စာနိ ဝါ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ သာ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ သမ္ဗောဓိ။ တဿ သမ္ဗောဓိဿ, တဿာ ဝါ သမ္ဗောဓိယာ အင်္ဂန္တိ **သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ**။ တေန ဝုတ္တံ "သတိသင်္ခါတံ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ"န္တိ။ သေသသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေသုပိ ဣမိနာဝ နယေန ဝစနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

Asantanti appaṭilābhavasena avijjamānaṁ. **Yathā ca anuppannassā**ti-ādīsu pana satisambojjhaṅgassa tāva “atthi bhikkhave satisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā satisambojjhaṅgassa uppādāya, uppannassa vā satisambojjhaṅgassa bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti[1] evaṁ uppādo hoti. Tattha satiyeva satisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā. Yonisomanasikāro vuttalakkhaṇoyeva, taṁ tattha bahulaṁ pavattayato satisambojjhaṅgo uppajjati.

Api ca cattāro dhammā satisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti satisampajaññaṁ muṭṭhassatipuggalaparivajjanatā upaṭṭhitassatipuggalasevanatā tadadhimuttatāti. Abhikkantādīsu hi sattasu ṭhānesu satisampajaññena bhattanikkhittakākasadise muṭṭhassatipuggale parivajjanena Tissadattatthera-abhayattherasadise upaṭṭhitassatipuggale sevanena ṭhānanisajjādīsu satisamuṭṭhāpanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittatāya ca satisambojjhaṅgo uppajjati. Evaṁ catūhi kāraṇehi uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hotīti pajānāti.

Dhammavicayasambojjhaṅgassa pana “atthi bhikkhave kusalākusalā dhammā -pa- kaṇhasukkasappaṭibhāgā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya, uppannassa vā dhammavicayasambojjhaṅgassa bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti[2] evaṁ uppādo hoti.

Api ca satta dhammā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti paripucchakatā vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādanā duppaññapuggalaparivajjanā paññavantapuggalasevanā gambhīrañāṇacariyapaccavekkhaṇā tadadhimuttatāti. Tattha **paripucchakatā**ti khandhadhātu-āyatana-indriyabalabojjhaṅgamaggaṅgajhānaṅgasamathavipassanānaṁ atthasannissitaparipucchābahulatā.

Vatthuvisadakiriyāti ajjhattikabāhirānaṁ vatthūnaṁ visadabhāvakaraṇaṁ. Yadā hissa kesanakhalomā atidīghā honti, sarīraṁ vā ussanadosañceva sedamalamakkhitañca, tadā ajjhattikaṁ vatthu avisadaṁ hoti

1. Saṁ 3. 60 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 91 piṭṭhe.

အသန္တန္တိ အပ္ပဋိလာဘဝသေန အဝိဇ္ဇမာနံ။ **ယထာ စ အနုပ္ပန္နဿာ**တိ-အာဒီသု ပန သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ တာဝ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၁] ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ သတိယေဝ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ။ ယောနိသောမနသိကာရော ဝုတ္တလက္ခဏောယေဝ၊ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

အပိစ စတ္တာရော ဓမ္မာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ သတိသမ္ပဇညံ မုဋ္ဌဿတိပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ အဘိက္ကန္တာဒီသု ဟိ သတ္တသု ဌာနေသု သတိသမ္ပဇညေန ဘတ္တနိက္ခိတ္တကာကသဒိသေ မုဋ္ဌဿတိပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇနေန တိဿဒတ္တတ္ထေရ-အဘယတ္ထေရသဒိသေ ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလေ သေဝနေန ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သတိသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာယ စ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပန “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ကုသလာကုသလာ ဓမ္မာ။ပ။ ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၂] ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

အပိစ သတ္တ ဓမ္မာ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနာ ဒုပ္ပညပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနာ ပညဝန္တပုဂ္ဂလသေဝနာ ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယပစ္စဝေက္ခဏာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ တတ္ထ **ပရိပုစ္ဆကတာ**တိ ခန္ဓဓာတုအာယတနဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂဈာနင်္ဂသမထဝိပဿနာနံ အတ္ထသန္နိဿိတပရိပုစ္ဆာဗဟုလတာ။

ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာတိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနံ ဝတ္ထူနံ ဝိသဒဘာဝကရဏံ။ ယဒါ ဟိဿ ကေသနခလောမာ အတိဒီဃာ ဟောန္တိ၊ သရီရံ ဝါ ဥဿန္နဒောသဉ္စေဝ သေဒမလမက္ခိတဉ္စ၊ တဒါ အဇ္ဈတ္တိကံ ဝတ္ထု အဝိသဒံ ဟောတိ

၁-သံ ၃-၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။

aparisuddhaṁ. Yadā pana cīvaraṁ jiṇṇaṁ kiliṭṭhaṁ duggandhaṁ hoti, senāsanaṁ vā uklāpaṁ, tadā bāhiraṁ vatthu avisadaṁ hoti aparisuddhaṁ. Tasmā kesādicchedāpanena uddhaṁvirecana-adhovirecanādīhi sarīrasallahukabhāvakaraṇena ucchādananhāpanena ca ajjhattikaṁ vatthu visadaṁ kātabbaṁ.

Sūcikammadhovanarajanaparibhaṇḍakaraṇādīhi bāhiraṁ vatthu visadaṁ kātabbaṁ. Etasmiñhi ajjhattikabāhire vatthusmiṁ avisade uppannesu cittacetasikesu ñāṇampi aparisuddhaṁ hoti, aparisuddhāni dīpakapallakavaṭṭitelāni nissāya uppannadīpasikhāya obhāso viya. Visade pana ajjhattikabāhire vatthumhi uppannesu cittacetasikesu ñāṇampi visadaṁ hoti, parisuddhāni dīpakapallakavaṭṭitelāni nissāya uppannadīpasikhāya obhāso viya. Tena vuttaṁ "vatthuvisadakiriyā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattatī"ti.

Indriyasamattapaṭipādanā nāma saddhādīnaṁ indriyānaṁ samabhāvakaraṇaṁ. Sace hissa saddhindriyaṁ balavaṁ hoti, itarāni mandāni. Tato vīriyindriyaṁ paggahakiccaṁ, satindriyaṁ upaṭṭhānakiccaṁ, samādhindriyaṁ avikkhepakiccaṁ, paññindriyaṁ dassanakiccaṁ kātuṁ na sakkoti. Tasmā taṁ dhammasabhāvapaccavekkhaṇena vā yathā vā manasikaroto balavaṁ jātaṁ, tathā amanasikārena hāpetabbaṁ. Vakkalittherassa vatthu cettha nidassanaṁ. Sace pana vīriyindriyaṁ balavaṁ hoti, atha neva saddhindriyaṁ adhimokkhakiccaṁ kātuṁ sakkoti, na itarāni itarakiccabhedaṁ. Tasmā taṁ passaddhādibhāvanāya hāpebbaṁ. Tatrāpi Soṇattherassa vatthu dassetabbaṁ. Evaṁ sesesupi ekassa balavabhāve sati itaresaṁ attano kiccesu asamatthatā veditabbā.

Visesato panettha saddhāpaññānaṁ samādhivīriyānaṁ ca samataṁ pasaṁsanti. Balavasaddho hi mandapañño mudhāpasanno[1] hoti, avatthusmiṁ pasīdati. Balavapañño mandasaddho kerāṭikapakkhaṁ bhajati. Bhesajjasamuṭṭhito viya rogo atekiccho hoti. Cittuppādamatteneva kusalaṁ hotīti atidhāvitvā dānādīni akaronto niraye uppajjati. Ubhinnaṁ samatāya vatthusmiṁyeva pasīdati. Balavasamādhiṁ[2] pana mandavīriyaṁ samādhissa kosajjapakkhattā kosajjaṁ adhibhavati. Balavavīriyaṁ mandasamādhiṁ[3] vīriyassa

1. Muddhappasanno (Sī, Syā) 2. Balavasamādhi (Sī), balavā samādhi (Syā)
3. Mandasamādhi (Sī), mando samādhi (Syā)

အပရိသုဒ္ဓံ။ ယဒါ ပန စီဝရံ ဇိဏ္ဏံ ကိလိဋ္ဌံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဟောတိ၊ သေနာသနံ ဝါ ဥက္လာပံ၊ တဒါ ဗာဟိရံ ဝတ္ထု အဝိသဒံ ဟောတိ အပရိသုဒ္ဓံ။ တသ္မာ ကေသာဒိစ္ဆေဒါပနေန ဥဒ္ဓံဝိရေစနအဓောဝိရေစနာဒီဟိ သရီရသလ္လဟုကဘာဝကရဏေန ဥစ္ဆာဒနနှာပနေန စ အဇ္ဈတ္တိကံ ဝတ္ထု ဝိသဒံ ကာတဗ္ဗံ။

သူစိကမ္မဓောဝနရဇနပရိဘဏ္ဍကရဏာဒီဟိ ဗာဟိရံ ဝတ္ထု ဝိသဒံ ကာတဗ္ဗံ။ ဧတသ္မိဉှိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေ ဝတ္ထုသ္မိံ အဝိသဒေ ဥပ္ပန္နေသု စိတ္တစေတသိကေသု ဉာဏမ္ပိ အပရိသုဒ္ဓံ ဟောတိ, အပရိသုဒ္ဓါနိ ဒီပကပလ္လကဝဋ္ဋိတေလာနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဒီပသိခါယ ဩဘာသော ဝိယ။ ဝိသဒေ ပန အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေ ဝတ္ထုမှိ ဥပ္ပန္နေသု စိတ္တစေတသိကေသု ဉာဏမ္ပိ ဝိသဒံ ဟောတိ, ပရိသုဒ္ဓါနိ ဒီပကပလ္လကဝဋ္ဋိတေလာနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဒီပသိခါယ ဩဘာသော ဝိယ။ တေန ဝုတ္တံ "ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တတီ"တိ။

ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနာ နာမ သဒ္ဓါဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ သမဘာဝကရဏံ။ သစေ ဟိဿ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဗလဝံ ဟောတိ၊ ဣတရာနိ မန္ဒာနိ။ တတော ဝီရိယိန္ဒြိယံ ပဂ္ဂဟကိစ္စံ, သတိန္ဒြိယံ ဥပဋ္ဌာနကိစ္စံ, သမာဓိန္ဒြိယံ အဝိက္ခေပကိစ္စံ, ပညိန္ဒြိယံ ဒဿနကိစ္စံ ကာတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ တံ ဓမ္မသဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန ဝါ ယထာ ဝါ မနသိကရောတော ဗလဝံ ဇာတံ၊ တထာ အမနသိကာရေန ဟာပေတဗ္ဗံ။ ဝက္ကလိတ္ထေရဿ ဝတ္ထု စေတ္ထ နိဒဿနံ။ သစေ ပန ဝီရိယိန္ဒြိယံ ဗလဝံ ဟောတိ၊ အထ နေဝ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမောက္ခကိစ္စံ ကာတုံ သက္ကောတိ, န ဣတရာနိ ဣတရကိစ္စဘေဒံ။ တသ္မာ တံ ပဿဒ္ဓါဒိဘာဝနာယ ဟာပေတဗ္ဗံ။ တတြာပိ သောဏတ္ထေရဿ ဝတ္ထု ဒဿေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ဧကဿ ဗလဝဘာဝေ သတိ ဣတရေသံ အတ္တနော ကိစ္စေသု အသမတ္ထတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိသေသတော ပနေတ္ထ သဒ္ဓါပညာနံ သမာဓိဝီရိယာနံ စ သမတံ ပသံသန္တိ။ ဗလဝသဒ္ဓေါ ဟိ မန္ဒပညော မုဓာပသန္နော[၁] ဟောတိ၊ အဝတ္ထုသ္မိံ ပသီဒတိ။ ဗလဝပညော မန္ဒသဒ္ဓေါ ကေရာဋိကပက္ခံ ဘဇတိ။ ဘေသဇ္ဇသမုဋ္ဌိတော ဝိယ ရောဂေါ အတေကိစ္ဆော ဟောတိ။ စိတ္တုပ္ပါဒမတ္တေနေဝ ကုသလံ ဟောတီတိ အတိဓာဝိတွာ ဒါနာဒီနိ အကရောန္တော နိရယေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဥဘိန္နံ သမတာယ ဝတ္ထုသ္မိံယေဝ ပသီဒတိ။ ဗလဝသမာဓိံ[၂] ပန မန္ဒဝီရိယံ သမာဓိဿ ကောသဇ္ဇပက္ခတ္တာ ကောသဇ္ဇံ အဘိဘဝတိ။ ဗလဝဝီရိယံ မန္ဒသမာဓိံ[၃] ဝီရိယဿ

၁-မုဒ္ဓပ္ပသန္နော (သီ၊ သျာ) ၂-ဗလဝသမာဓိ (သီ)၊ ဗလဝါ သမာဓိ (သျာ)
၃-မန္ဒသမာဓိ (သီ)၊ မန္ဒော သမာဓိ (သျာ)

uddhaccapakkhattā uddhaccaṁ adhibhavati. Samādhi pana vīriyena saṁyojito kosajje patituṁ na labhati. Vīriyaṁ samādhinā saṁyojitaṁ uddhacce patituṁ na labhati. Tasmā tadubhayaṁ samaṁ kātabbaṁ. Ubhayasamatāya hi appanā hoti.

Api ca samādhikammikassa balavatīpi saddhā vaṭṭati. Evaṁ saddahanto okappento appanaṁ pāpuṇissati. Samādhipaññāsu pana samādhikammikassa ekaggatā balavatī vaṭṭati, evañhi so appanaṁ pāpuṇāti. Vipassanākammikassa paññā balavatī vaṭṭati, evañhi so lakkhaṇappaṭivedhaṁ pāpuṇāti. Ubhinnaṁ pana samatāyapi[1] appanā hotiyeva. Sati pana sabbattha balavatī vaṭṭati. Sati hi cittaṁ uddhaccapakkhikānaṁ saddhāvīriyapaññānaṁ vasena uddhaccapātato, kosajjapakkhikena ca samādhinā kosajjapātato rakkhati. Tasmā sā loṇadhūpanaṁ viya sabbabyañjanesu sabbakammika-amacco viya ca sabbarājakiccesu sabbattha icchitabbā. Tenāha “sati ca pana sabbatthikā vuttā Bhagavatā. Kiṁ kāraṇā? Cittañhi sati paṭissaraṇaṁ, ārakkhapaccupaṭṭhānā ca sati, na ca vinā satiyā cittassa paggahaniggaho hotī”ti.

Duppaññapuggalaparivajjanā nāma khandhādibhede anogāḷhapaññānaṁ dummedhapuggalānaṁ ārakāva parivajjanaṁ. **Paññavantapuggalasevanā** nāma samapaññāsalakkhaṇapariggāhikāya udayabbayapaññāya samannāgatapuggalasevanā. **Gambhīrañāṇacariyapaccavekkhaṇā** nāma gambhīresu khandhādīsu pavattāya gambhīrapaññāya pabhedapaccavekkhaṇā. **Tadadhimuttatā** nāma ṭhānanisajjādīsu dhammavicayasambojjhaṅgasamuṭṭhāpanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittatā. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hotīti pajānāti.

Vīriyasambojjhaṅgassa “atthi bhikkhave ārambhadhātu nikkamadhātu parakkamadhātu, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā vīriyasambojjhaṅgassa uppādāya, uppannassa vā vīriyasambojjhaṅgassa bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti[2] evaṁ uppādo hoti.

1. Samatāya ca (Syā)   2. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

ဥဒ္ဓစ္စပက္ခတ္တာ ဥဒ္ဓစ္စံ အဓိဘဝတိ။ သမာဓိ ပန ဝီရိယေန သံယောဇိတော ကောသဇ္ဇေ ပတိတုံ န လဘတိ။ ဝီရိယံ သမာဓိနာ သံယောဇိတံ ဥဒ္ဓစ္စေ ပတိတုံ န လဘတိ။ တသ္မာ တဒုဘယံ သမံ ကာတဗ္ဗံ။ ဥဘယသမတာယ ဟိ အပ္ပနာ ဟောတိ။

အပိစ သမာဓိကမ္မိကဿ ဗလဝတီပိ သဒ္ဓါ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝံ သဒ္ဒဟန္တော ဩကပ္ပေန္တော အပ္ပနံ ပါပုဏိဿတိ။ သမာဓိပညာသု ပန သမာဓိကမ္မိကဿ ဧကဂ္ဂတာ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ၊ ဧဝဉှိ သော အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ ဝိပဿနာကမ္မိကဿ ပညာ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ၊ ဧဝဉှိ သော လက္ခဏပ္ပဋိဝေဓံ ပါပုဏာတိ။ ဥဘိန္နံ ပန သမတာယပိ[၁] အပ္ပနာ ဟောတိယေဝ။ သတိ ပန သဗ္ဗတ္ထ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ။ သတိ ဟိ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိကာနံ သဒ္ဓါဝီရိယပညာနံ ဝသေန ဥဒ္ဓစ္စပါတတော, ကောသဇ္ဇပက္ခိကေန စ သမာဓိနာ ကောသဇ္ဇပါတတော ရက္ခတိ။ တသ္မာ သာ လောဏဓူပနံ ဝိယ သဗ္ဗဗျဉ္ဇနေသု သဗ္ဗကမ္မိကအမစ္စော ဝိယ စ သဗ္ဗရာဇကိစ္စေသု သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ တေနာဟ “သတိ စ ပန သဗ္ဗတ္ထိကာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ။ ကိံ ကာရဏာ? စိတ္တဉှိ သတိ ပဋိသရဏံ၊ အာရက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ စ သတိ၊ န စ ဝိနာ သတိယာ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟော ဟောတီ”တိ။

ဒုပ္ပညပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနာ နာမ ခန္ဓာဒိဘေဒေ အနောဂါဠှပညာနံ ဒုမ္မေဓပုဂ္ဂလာနံ အာရကာဝ ပရိဝဇ္ဇနံ။ **ပညဝန္တပုဂ္ဂလသေဝနာ** နာမ သမပညာသလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟိကာယ ဥဒယဗ္ဗယပညာယ သမန္နာဂတပုဂ္ဂလသေဝနာ။ **ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယပစ္စဝေက္ခဏာ** နာမ ဂမ္ဘီရေသု ခန္ဓာဒီသု ပဝတ္တာယ ဂမ္ဘီရပညာယ ပဘေဒပစ္စဝေက္ခဏာ။ **တဒဓိမုတ္တတာ** နာမ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာရမ္ဘဓာတု နိက္ကမဓာတု ပရက္ကမဓာတု၊ တတ္ထ ယောနိသော မနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၂] ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

၁-သမတာယ စ (သျာ)   ၂-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

Api ca ekādasa dhammā vīriyasambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti apāyabhayapaccavekkhaṇatā ānisaṁsadassāvitā gamanavīthipaccavekkhaṇatā piṇḍapātāpacāyanatā dāyajjamahattapaccavekkhaṇatā satthumahattapaccavekkhaṇatā jātimahattapaccavekkhaṇatā sabrahmacārimahattapaccavekkhaṇatā kusītapuggalaparivajjanatā āraddhavīriyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Tattha nirayesu pañcavidhabandhanakammakāraṇato paṭṭhāya mahādukkhaṁ anubhavanakālepi, tiracchānayoniyaṁ jālakkhipakumīnādīhi gahitakālepi, pājanakaṇṭakādippahāratunnassa pana sakaṭavāhanādikālepi, pettivisaye anekānipi vassasahassāni ekaṁ Buddhantarampi khuppipāsāhi āturitakālepi[1], kālakañjika-asuresu saṭṭhihattha-asītihatthappamāṇena[2] aṭṭhicammamatteneva attabhāvena vātātapādidukkhānubhavanakālepi na sakkā vīriyasambojjhaṅgaṁ uppādetuṁ, ayameva te bhikkhu kālo vīriyakaraṇāyāti evaṁ āpāyabhayaṁ paccavekkhantassāpi vīriyasambojjhaṅgo uppajjati.

“Na sakkā kusītena navalokuttaradhammaṁ laddhuṁ, āraddhavīriyeneva sakkā ayamānisaṁso vīriyassā”ti evaṁ ānisaṁsadassāvinopi uppajjati. “Sabbabuddhapaccekabuddhamahāsāvakehi[3] te gatamaggo gantabbo, so ca na sakkā kusītena gantun”ti evaṁ gamanavīthiṁ paccavekkhantassāpi uppajjati. “Ye taṁ piṇḍapātādīhi upaṭṭhahanti, ime te manussā neva ñātakā, na dāsakammakarā, nāpi ‘taṁ nissāya jīvissāmā’ti te paṇītāni piṇḍapātādīni denti, atha kho attano kārānaṁ mahapphalataṁ paccāsīsamānā denti, Satthārāpi ‘ayaṁ ime paccaye paribhuñjitvā kāyadaḷhībahulo sukhaṁ viharissatī’ti na evaṁ sampassatā tuyhaṁ paccayā anuññātā, atha kho ‘ayaṁ ime paribhuñjamāno samaṇadhammaṁ katvā vaṭṭadukkhato muccissati’ti te paccayā anuññātā, so dāni tvaṁ kusīto viharanto na taṁ piṇḍaṁ apacāyissasi, āraddhavīriyasseva hi piṇḍapātāpacāyanaṁ nāma hotī”ti evaṁ piṇḍapātāpacāyanaṁ paccavekkhantassāpi uppajjati Mahāmittattherassa viya.

1. Āturībhūtakālepi (Sī, Syā) 2. Sattatihattha-asītihatthappamāṇena (Ka)
3. ...mahāsāvakeheva (Sī)

အပိစ ဧကာဒသ ဓမ္မာ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ အပါယဘယပစ္စဝေက္ခဏတာ အာနိသံသဒဿာဝိတာ ဂမနဝီထိပစ္စဝေက္ခဏတာ ပိဏ္ဍပါတာပစာယနတာ ဒါယဇ္ဇမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ သတ္ထုမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ ဇာတိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ သဗြဟ္မစာရိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ ကုသီတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ အာရဒ္ဓဝီရိယပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

တတ္ထ နိရယေသု ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနကမ္မကာရဏတော ပဋ္ဌာယ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝနကာလေပိ, တိရစ္ဆာနယောနိယံ ဇာလက္ခိပကုမီနာဒီဟိ ဂဟိတကာလေပိ, ပါဇနကဏ္ဋကာဒိပ္ပဟာရတုန္နဿ ပန သကဋဝါဟနာဒိကာလေပိ, ပေတ္တိဝိသယေ အနေကာနိပိ ဝဿသဟဿာနိ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရမ္ပိ ခုပ္ပိပါသာဟိ အာတုရိတကာလေပိ[၁], ကာလကဉ္ဇိကအသုရေသု သဋ္ဌိဟတ္ထအသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏေန[၂] အဋ္ဌိစမ္မမတ္တေနေဝ အတ္တဘာဝေန ဝါတာတပါဒိဒုက္ခာနုဘဝနကာလေပိ န သက္ကာ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဥပ္ပါဒေတုံ, အယမေဝ တေ ဘိက္ခု ကာလော ဝီရိယကရဏာယာတိ ဧဝံ အပါယဘယံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

“န သက္ကာ ကုသီတေန နဝလောကုတ္တရဓမ္မံ လဒ္ဓုံ, အာရဒ္ဓဝီရိယေနေဝ သက္ကာ အယမာနိသံသော ဝီရိယဿာ”တိ ဧဝံ အာနိသံသဒဿာဝိနောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “သဗ္ဗဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓမဟာသာဝကေဟိ[၃] တေ ဂတမဂ္ဂေါ ဂန္တဗ္ဗော, သော စ န သက္ကာ ကုသီတေန ဂန္တုံ”န္တိ ဧဝံ ဂမနဝီထိံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “ယေ တံ ပိဏ္ဍပါတာဒီဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ, ဣမေ တေ မနုဿာ နေဝ ဉာတကာ, န ဒါသကမ္မကရာ, နာပိ ‘တံ နိဿာယ ဇီဝိဿာမာ’တိ တေ ပဏီတာနိ ပိဏ္ဍပါတာဒီနိ ဒေန္တိ, အထ ခေါ အတ္တနော ကာရာနံ မဟပ္ဖလတံ ပစ္စာသီသမာနာ ဒေန္တိ, သတ္ထာရာပိ ‘အယံ ဣမေ ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ကာယဒဠှီဗဟုလော သုခံ ဝိဟရိဿတီ’တိ န ဧဝံ သမ္ပဿတာ တုယှံ ပစ္စယာ အနုညာတာ, အထ ခေါ ‘အယံ ဣမေ ပရိဘုဉ္ဇမာနော သမဏဓမ္မံ ကတွာ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မုစ္စိဿတီ’တိ တေ ပစ္စယာ အနုညာတာ, သော ဒါနိ တွံ ကုသီတော ဝိဟရန္တော န တံ ပိဏ္ဍံ အပစာယိဿသိ, အာရဒ္ဓဝီရိယဿေဝ ဟိ ပိဏ္ဍပါတာပစာယနံ နာမ ဟောတီ”တိ ဧဝံ ပိဏ္ဍပါတာပစာယနံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မဟာမိတ္တတ္ထေရဿ ဝိယ။

၁-အာတုရီဘူတကာလေပိ (သီ၊ သျာ) ၂-သတ္တတိဟတ္ထအသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏေန (က)
၃-....မဟာသာဝကေဟေဝ (သီ)

Thero kira kassakaleṇe nāma paṭivasati. Tassa ca gocaragāme ekā mahā-upāsikā theraṁ puttaṁ katvā paṭijaggati. Sā ekadivasaṁ araññaṁ gacchantī dhītaraṁ āha "amma asukasmiṁ ṭhāne purāṇataṇḍulā, asukasmiṁ khīraṁ, asukasmiṁ sappi, asukasmiṁ phāṇitaṁ, tava bhātikassa ayyamittassa āgatakāle bhattaṁ pacitvā khīrasappiphāṇitehi saddhiṁ dehi, tvaṁ ca bhuñjeyyāsi, ahaṁ pana hiyyo pakkaṁ pārivāsikabhattaṁ kañjikena bhuttāmhī"ti. Divā kiṁ bhuñjissasi ammāti. Sākapaṇṇaṁ pakkhipitvā kaṇataṇḍulehi ambilayāguṁ pacitvā ṭhapehi ammāti.

Thero cīvaraṁ pārupitvā pattaṁ nīharantova taṁ saddaṁ sutvā attānaṁ ovadi "mahā-upāsikā kira kañjiyena pārivāsikabhattaṁ bhuñji, divāpi kaṇapaṇṇambilayāguṁ bhuñjissati, tuyhaṁ atthāya pana purāṇataṇḍulādīni ācikkhati, taṁ nissāya kho panesā neva khettaṁ na vatthuṁ na bhattaṁ na vatthaṁ paccāsīsati, tisso pana sampattiyo patthayamānā deti, tvaṁ etissā tā sampattiyo dātuṁ sakkhissasi na sakkhissasīti, ayaṁ kho pana piṇḍapāto tayā sarāgena sadosena samohena na sakkā gaṇhituntі pattaṁ thavikāya pakkhipitvā gaṇṭhikaṁ muñcitvā nivattitvā kassakaleṇameva gantvā pattaṁ heṭṭhāmañce cīvaraṁ cīvaravaṁse ṭhapetvā arahattaṁ apāpuṇitvā na nikkhamissāmī"ti vīriyaṁ adhiṭṭhahitvā nisīdi. Dīgharattaṁ appamatto hutvā nivutthabhikkhu vipassanaṁ vaḍḍhetvā purebhattameva arahattaṁ patvā vikasitaṁ viya padumaṁ mahākhīṇāsavo sitaṁ karontova nikkhami. Leṇadvāre rukkhamhi adhivatthā devatā—

"Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Yassa te āsavā khīṇā, dakkhiṇeyyosi mārisā"ti—

Evaṁ udānaṁ udānetvā "bhante piṇḍāya paviṭṭhānaṁ tumhādisānaṁ arahantānaṁ bhikkhaṁ datvā mahallakitthiyo dukkhā muccissantī"ti āha.

Thero uṭṭhahitvā dvāraṁ vivaritvā kālaṁ olokento pātoyevāti ñatvā pattacīvaramādāya gāmaṁ pāvisi. Dārikāpi bhattaṁ sampādetvā "idāni me bhātā āgamissati, idāni āgamissatī"ti dvāraṁ olokayamānā nisīdi. Sā there gharadvāraṁ sampatte pattaṁ gahetvā sappiphāṇitayojitassa khīrapiṇḍapātassa pūretvā hatthe ṭhapesi. Thero "sukhaṁ hotū"ti anumodanaṁ katvā pakkāmi. Sāpi taṁ

ထေရော ကိရ ကဿကလေဏေ နာမ ပဋိဝသတိ။ တဿ စ ဂေါစရဂါမေ ဧကာ မဟာဥပါသိကာ ထေရံ ပုတ္တံ ကတွာ ပဋိဇဂ္ဂတိ။ သာ ဧကဒိဝသံ အရညံ ဂစ္ဆန္တီ ဓီတရံ အာဟ "အမ္မ အသုကသ္မိံ ဌာနေ ပုရာဏတဏ္ဍုလာ၊ အသုကသ္မိံ ခီရံ၊ အသုကသ္မိံ သပ္ပိ၊ အသုကသ္မိံ ဖာဏိတံ၊ တဝ ဘာတိကဿ အယျမိတ္တဿ အာဂတကာလေ ဘတ္တံ ပစိတွာ ခီရသပ္ပိဖာဏိတေဟိ သဒ္ဓိံ ဒေဟိ၊ တွံ စ ဘုဉ္ဇေယျာသိ၊ အဟံ ပန ဟိယျော ပက္ကံ ပါရိဝါသိကဘတ္တံ ကဉ္ဇိကေန ဘုတ္တာမှီ"တိ။ ဒိဝါ ကိံ ဘုဉ္ဇိဿသိ အမ္မာတိ။ သာကပဏ္ဏံ ပက္ခိပိတွာ ကဏတဏ္ဍုလေဟိ အမ္ဗိလယာဂုံ ပစိတွာ ဌပေဟိ အမ္မာတိ။

ထေရော စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ နီဟရန္တောဝ တံ သဒ္ဒံ သုတွာ အတ္တာနံ ဩဝဒိ "မဟာဥပါသိကာ ကိရ ကဉ္ဇိယေန ပါရိဝါသိကဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိ၊ ဒိဝါပိ ကဏပဏ္ဏမ္ဗိလယာဂုံ ဘုဉ္ဇိဿတိ၊ တုယှံ အတ္ထာယ ပန ပုရာဏတဏ္ဍုလာဒီနိ အာစိက္ခတိ၊ တံ နိဿာယ ခေါ ပနေသာ နေဝ ခေတ္တံ န ဝတ္ထုံ န ဘတ္တံ န ဝတ္ထံ ပစ္စာသီသတိ၊ တိဿော ပန သမ္ပတ္တိယော ပတ္ထယမာနာ ဒေတိ၊ တွံ ဧတိဿာ တာ သမ္ပတ္တိယော ဒါတုံ သက္ခိဿသိ န သက္ခိဿသီတိ၊ အယံ ခေါ ပန ပိဏ္ဍပါတော တယာ သရာဂေန သဒေါသေန သမောဟေန န သက္ကာ ဂဏှိတုန္တိ ပတ္တံ ထဝိကာယ ပက္ခိပိတွာ ဂဏ္ဌိကံ မုဉ္စိတွာ နိဝတ္တိတွာ ကဿကလေဏမေဝ ဂန္တွာ ပတ္တံ ဟေဋ္ဌာမဉ္စေ စီဝရံ စီဝရဝံသေ ဌပေတွာ အရဟတ္တံ အပါပုဏိတွာ န နိက္ခမိဿာမီ"တိ ဝီရိယံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ နိသီဒိ။ ဒီဃရတ္တံ အပ္ပမတ္တော ဟုတွာ နိဝုတ္ထဘိက္ခု ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ပုရေဘတ္တမေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ ဝိကသိတံ ဝိယ ပဒုမံ မဟာခီဏာသဝေါ သိတံ ကရောန္တောဝ နိက္ခမိ။ လေဏဒွါရေ ရုက္ခမှိ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ—

"နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
ယဿ တေ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဒက္ခိဏေယျောသိ မာရိသာ"တိ—

ဧဝံ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ "ဘန္တေ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌာနံ တုမှာဒိသာနံ အရဟန္တာနံ ဘိက္ခံ ဒတွာ မဟလ္လကိတ္ထိယော ဒုက္ခာ မုစ္စိဿန္တီ"တိ အာဟ။

ထေရော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ ကာလံ ဩလောကေန္တော ပါတောယေဝါတိ ဉတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဂါမံ ပါဝိသိ။ ဒါရိကာပိ ဘတ္တံ သမ္ပာဒေတွာ "ဣဒါနိ မေ ဘာတာ အာဂမိဿတိ၊ ဣဒါနိ အာဂမိဿတီ"တိ ဒွါရံ ဩလောကယမာနာ နိသီဒိ။ သာ ထေရေ ဃရဒွါရံ သမ္ပတ္တေ ပတ္တံ ဂဟေတွာ သပ္ပိဖာဏိတယောဇိတဿ ခီရပိဏ္ဍပါတဿ ပူရေတွာ ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ ထေရော "သုခံ ဟောတူ"တိ အနုမောဒနံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သာပိ တံ

olokayamānāva aṭṭhāsi. Therassa hi tadā ativiya parisuddho chavivaṇṇo ahosi, vippasannāni indriyāni, mukhaṁ bandhanā pamuttatālapakkaṁ viya ativiya virocittha. Mahā-upāsikā araññā āgantvā "kiṁ amma bhātiko te āgato"ti pucchi. Sā sabbaṁ taṁ pavattiṁ ārocesi. Sā upāsikā "ajja me puttassa pabbajitakiccaṁ matthakaṁ pattan"ti ñatvā "abhiramati te amma bhātā Buddhasāsane na ukkaṇṭhatī"ti āha.

"Mahantaṁ kho panetaṁ Satthu dāyajjaṁ, yadidaṁ satta-ariyadhanaṁ nāma, taṁ na sakkā kusītena gahetuṁ. Yathā hi vippaṭipannaṁ puttaṁ mātāpitaro 'ayaṁ amhākaṁ aputto'ti paribāhiraṁ karonti, so tesaṁ accayena dāyajjaṁ na labhati, evaṁ kusītopi idaṁ ariyadhanadāyajjaṁ na labhati, āraddhavīriyova labhatī"ti dāyajjamahattataṁ paccavekkhatopi uppajjati. "Mahā kho pana te Satthā, Satthuno hi mātukucchismiṁ paṭisandhiggahaṇakālepi abhinikkhamanepi abhisambodhiyampi dhammacakkappavattanayamakapāṭihāriyadevorohaṇa-āyusaṅkhāravossajjanesupi parinibbānakālepi dasasahassilokadhātu kampittha, yuttaṁ nu te evarūpassa Satthuno sāsane 'pabbajitvā kusītena bhavitun"ti evaṁ Satthumahattaṁ paccavekkhatopi uppajjati.

Jātiyāpi "tvaṁ idāni na lāmakajātiko, asambhinnāya mahāsammatapaveṇiyā āgato, Ukkākarājavaṁse jātosi, Suddhodhanamahārājassa Mahāmāyādeviyā ca nattā, Rāhulabhaddassa kaniṭṭho, tayā nāma evarūpena Jinaputtena hutvā na yuttaṁ kusītena viharitun"ti evaṁ jātimahattaṁ paccavekkhatopi uppajjati. "Sāriputtamoggallānā ceva asīti ca mahāsāvakā vīriyeneva lokuttaradhammaṁ paṭivijjhiṁsu, tvaṁ etesaṁ sabrahmacārīnaṁ maggaṁ paṭipajjissasi na paṭipajjissasī"ti evaṁ sabrahmacārimahattaṁ paccavekkhatopi uppajjati. Kucchiṁ pūretvā ṭhita-ajagarasadise vissaṭṭhakāyikacetasikavīriye kusītapuggale parivajjantassāpi, āraddhavīriye pahitatte puggale sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu vīriyuppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hotīti pajānāti.

Pītisambojjhaṅgassa "atthi bhikkhave pītisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā

ဩလောကယမာနာဝ အဋ္ဌာသိ။ ထေရဿ ဟိ တဒါ အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိဝဏ္ဏော အဟောသိ၊ ဝိပ္ပသန္နာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ မုခံ ဗန္ဓနာ ပမုတ္တတာလပက္ကံ ဝိယ အတိဝိယ ဝိရောစိတ္ထ။ မဟာဥပါသိကာ အရညာ အာဂန္တွာ "ကိံ အမ္မ ဘာတိကော တေ အာဂတော"တိ ပုစ္ဆိ။ သာ သဗ္ဗံ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ သာ ဥပါသိကာ "အဇ္ဇ မေ ပုတ္တဿ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ မတ္ထကံ ပတ္တ"န္တိ ဉတွာ "အဘိရမတိ တေ အမ္မ ဘာတာ ဗုဒ္ဓသာသနေ န ဥက္ကဏ္ဌတီ"တိ အာဟ။

"မဟန္တံ ခေါ ပနေတံ သတ္ထု ဒါယဇ္ဇံ၊ ယဒိဒံ သတ္တအရိယဓနံ နာမ၊ တံ န သက္ကာ ကုသီတေန ဂဟေတုံ။ ယထာ ဟိ ဝိပ္ပဋိပန္နံ ပုတ္တံ မာတာပိတရော 'အယံ အမှာကံ အပုတ္တော'တိ ပရိဗာဟိရံ ကရောန္တိ၊ သော တေသံ အစ္စယေန ဒါယဇ္ဇံ န လဘတိ၊ ဧဝံ ကုသီတောပိ ဣဒံ အရိယဓနဒါယဇ္ဇံ န လဘတိ၊ အာရဒ္ဓဝီရိယောဝ လဘတီ"တိ ဒါယဇ္ဇမဟတ္တတံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ "မဟာ ခေါ ပန တေ သတ္ထာ၊ သတ္ထုနော ဟိ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏကာလေပိ အဘိနိက္ခမနေပိ အဘိသမ္ဗောဓိယမ္ပိ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနယမကပါဋိဟာရိယဒေဝေါရောဟဏအာယုသင်္ခါရဝေါဿဇ္ဇနေသုပိ ပရိနိဗ္ဗာနကာလေပိ ဒသသဟဿိလောကဓာတု ကမ္ပိတ္ထ၊ ယုတ္တံ နု တေ ဧဝရူပဿ သတ္ထုနော သာသနေ 'ပဗ္ဗဇိတွာ ကုသီတေန ဘဝိတု"န္တိ ဧဝံ သတ္ထုမဟတ္တံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ဇာတိယာပိ "တွံ ဣဒါနိ န လာမကဇာတိကော၊ အသမ္ဘိန္နာယ မဟာသမ္မတပဝေဏိယာ အာဂတော၊ ဥက္ကာကရာဇဝံသေ ဇာတောသိ၊ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ မဟာမာယာဒေဝိယာ စ နတ္တာ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒဿ ကနိဋ္ဌော၊ တယာ နာမ ဧဝရူပေန ဇိနပုတ္တေန ဟုတွာ န ယုတ္တံ ကုသီတေန ဝိဟရိတု"န္တိ ဧဝံ ဇာတိမဟတ္တံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ "သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ စေဝ အသီတိ စ မဟာသာဝကာ ဝီရိယေနေဝ လောကုတ္တရဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု၊ တွံ ဧတေသံ သဗြဟ္မစာရီနံ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိဿသိ န ပဋိပဇ္ဇိဿသီ"တိ ဧဝံ သဗြဟ္မစာရိမဟတ္တံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကုစ္ဆိံ ပူရေတွာ ဌိတအဇဂရသဒိသေ ဝိဿဋ္ဌကာယိကစေတသိကဝီရိယေ ကုသီတပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇန္တဿာပိ, အာရဒ္ဓဝီရိယေ ပဟိတတ္တေ ပုဂ္ဂလေ သေဝန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဝီရိယုပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနိယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ

pītisambojjhaṅgassa uppādāya, uppannassa vā pītisambojjhaṅgassa bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti[1] evaṁ uppādo hoti. Tattha pītiyeva pītisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā nāma, tassa uppādakamanasikāro yonisomanasikāro nāma.

Api ca ekādasa dhammā pītisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti Buddhānussati dhamma, saṁgha, sīla, cāga, devatānussati upasamānussati lūkhapuggalaparivajjanatā siniddhapuggalasevanatā pasādanīyasuttantapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.

Buddhaguṇe anussarantassāpi hi yāva upacārā sakalasarīraṁ pharamāno pītisambojjhaṅgo uppajjati. Dhammasaṁghaguṇe anussarantassāpi, dīgharattaṁ akhaṇḍaṁ katvā rakkhitaṁ catupārisuddhisīlaṁ paccavekkhantassāpi, gihino dasasīlapañcasīlaṁ paccavekkhantassāpi, dubbhikkhabhayādīsu paṇītaṁ bhojanaṁ sabrahmacārīnaṁ datvā “evaṁ nāma adamhā”ti cāgaṁ paccavekkhantassāpi, gihinopi evarūpe kāle sīlavantānaṁ dinnadānaṁ paccavekkhantassāpi, yehi guṇehi samannāgatā devatā devattaṁ pattā, tathārūpānaṁ guṇānaṁ attani atthitaṁ paccavekkhantassāpi, “samāpattiyā vikkhambhitā kilesā saṭṭhipi, sattatipi vassāni na samudācarantī”ti paccavekkhantassāpi, cetiyadassanabodhidassanatheradassanesu asakkaccakiriyāya saṁsūcitalūkhabhāve Buddhādīsu pasādasinehābhāvena gadrabhapiṭṭhe rajasadise lūkhapuggale parivajjantassāpi, Buddhādīsu pasādabahule muducitte siniddhapuggale sevantassāpi, ratanattayaguṇaparidīpake pasādanīye suttante paccavekkhantassāpi, ṭhānanisajjādīsu pīti-uppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hotīti pajānāti.

Passaddhisambojjhaṅgassa “atthi bhikkhave kāyapassaddhi cittapassaddhi, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā passaddhisambojjhaṅgassa uppādāya, uppannassa vā passaddhisambojjhaṅgassa bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti evaṁ uppādo hoti.

Api ca satta dhammā passaddhisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti paṇītabhojanasevanatā utusukhasevanatā iriyāpathasukhasevanatā

1. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၁] ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ပီတိယေဝ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ နာမ၊ တဿ ဥပ္ပါဒကမနသိကာရော ယောနိသောမနသိကာရော နာမ။

အပိစ ဧကာဒသ ဓမ္မာ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ ဗုဒ္ဓါနုဿတိ ဓမ္မ၊သံဃ၊သီလ၊စာဂ၊ဒေဝတာနုဿတိ ဥပသမာနုဿတိ လူခပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ သိနိဒ္ဓပုဂ္ဂလသေဝနတာ ပသာဒနီယသုတ္တန္တပစ္စဝေက္ခဏတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

ဗုဒ္ဓဂုဏေ အနုဿရန္တဿာပိ ဟိ ယာဝ ဥပစာရာ သကလသရီရံ ဖရမာနော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဓမ္မသံဃဂုဏေ အနုဿရန္တဿာပိ, ဒီဃရတ္တံ အခဏ္ဍံ ကတွာ ရက္ခိတံ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဂိဟိနော ဒသသီလပဉ္စသီလံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဒုဗ္ဘိက္ခဘယာဒီသု ပဏီတံ ဘောဇနံ သဗြဟ္မစာရီနံ ဒတွာ “ဧဝံ နာမ အဒမှာ”တိ စာဂံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဂိဟိနောပိ ဧဝရူပေ ကာလေ သီလဝန္တာနံ ဒိန္နဒါနံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ယေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတာ ဒေဝတာ ဒေဝတ္တံ ပတ္တာ၊ တထာရူပါနံ ဂုဏာနံ အတ္တနိ အတ္ထိတံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, “သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘိတာ ကိလေသာ သဋ္ဌိပိ, သတ္တတိပိ ဝဿာနိ န သမုဒါစရန္တီ”တိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, စေတိယဒဿနဗောဓိဒဿနထေရဒဿနေသု အသက္ကစ္စကိရိယာယ သံသူစိတလူခဘာဝေ ဗုဒ္ဓါဒီသု ပသာဒသိနေဟာဘာဝေန ဂဒြဘပိဋ္ဌေ ရဇသဒိသေ လူခပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇန္တဿာပိ, ဗုဒ္ဓါဒီသု ပသာဒဗဟုလေ မုဒုစိတ္တေ သိနိဒ္ဓပုဂ္ဂလေ သေဝန္တဿာပိ, ရတနတ္တယဂုဏပရိဒီပကေ ပသာဒနီယေ သုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ပီတိဥပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရိ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ကာယပဿဒ္ဓိ စိတ္တပဿဒ္ဓိ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၁] ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

အပိစ သတ္တ ဓမ္မာ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ ပဏီတဘောဇနသေဝနတာ ဥတုသုခသေဝနတာ ဣရိယာပထသုခသေဝနတာ

၁-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

majjhattapayogatā sāraddhakāyapuggalaparivajjanatā passaddhakāyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Paṇītañhi siniddhaṁ sappāyabhojanaṁ bhuñjantassāpi, sītuṇhesu utūsu ṭhānādīsu iriyāpathesu sappāyaṁ utuṁ ca iriyāpathaṁ ca sevantassāpi passaddhi uppajjati. Yo pana mahāpurisajātiko sabba-utu-iriyāpathakkhamova hoti, na taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Yassa sabhāgavisabhāgatā atthi, tasseva visabhāge utu-iriyāpathe vajjetvā sabhāge sevantassāpi uppajjati. Majjhattapayogo vuccati attano ca parassa ca kammassakatāpaccavekkhaṇā, iminā majjhattapayogena uppajjati. Yo leḍḍudaṇḍādīhi paraṁ viheṭhayamānova vicarati. Evarūpaṁ sāraddhakāyaṁ puggalaṁ parivajjantassāpi, saṁyatapādapāṇiṁ passaddhakāyaṁ puggalaṁ sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu passaddhi-uppādanatthāya ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hotīti pajānāti.

Samādhisambojjhaṅgassa "atthi bhikkhave samathanimittaṁ abyagganimittaṁ, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā samādhisambojjhaṅgassa uppādāya, uppannassa vā samādhisambojjhaṅgassa bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī"ti[1] evaṁ uppādo hoti. Tattha samathova samathanimittaṁ, avikkhepaṭṭhena ca abyagganimittanti.

Api ca ekādasa dhammā samādhisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti vatthuvisadakiriyatā indriyasamattapaṭipādanatā nimittakusalatā samaye cittassa paggahaṇatā samaye cittassa niggahaṇatā samaye sampahaṁsanatā samaye ajjhupekkhanatā asamāhitapuggalaparivajjanatā samāhitapuggalasevanatā jhānavimokkhapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti. Tattha **vatthuvisadakiriyatā** ca **indriyasamattapaṭipādanatā** ca vuttanayeneva veditabbā.

Nimittakusalatā nāma kasiṇanimittassa uggahaṇakusalatā. **Samaye cittassa paggahaṇatā**ti yasmiṁ samaye atisithilavīriyatādīhi līnaṁ cittaṁ hoti, tasmiṁ samaye dhammavicayavīriyasambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena tassa paggahaṇaṁ. **Samaye cittassa niggahaṇatā**ti yasmiṁ samaye

1. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

မဇ္ဈတ္တပယောဂတာ သာရဒ္ဓကာယပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ ပဿဒ္ဓကာယပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

ပဏီတဉှိ သိနိဒ္ဓံ သပ္ပါယဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တဿာပိ, သီတုဏှေသု ဥတူသု ဌာနာဒီသု ဣရိယာပထေသု သပ္ပါယံ ဥတုံ စ ဣရိယာပထံ စ သေဝန္တဿာပိ ပဿဒ္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယော ပန မဟာပုရိသဇာတိကော သဗ္ဗဥတုဣရိယာပထက္ခမောဝ ဟောတိ၊ န တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ယဿ သဘာဂဝိသဘာဂတာ အတ္ထိ၊ တဿေဝ ဝိသဘာဂေ ဥတုဣရိယာပထေ ဝဇ္ဇေတွာ သဘာဂေ သေဝန္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မဇ္ဈတ္တပယောဂေါ ဝုစ္စတိ အတ္တနော စ ပရဿ စ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏာ၊ ဣမိနာ မဇ္ဈတ္တပယောဂေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယော လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ပရံ ဝိဟေဌယမာနောဝ ဝိစရတိ။ ဧဝရူပံ သာရဒ္ဓကာယံ ပုဂ္ဂလံ ပရိဝဇ္ဇန္တဿာပိ, သံယတပါဒပါဏိံ ပဿဒ္ဓကာယံ ပုဂ္ဂလံ သေဝန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ပဿဒ္ဓိဥပ္ပါဒနတ္ထာယ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သမထနိမိတ္တံ အဗျဂ္ဂနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ"တိ[၁] ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ သမထောဝ သမထနိမိတ္တံ၊ အဝိက္ခေပဋ္ဌေန စ အဗျဂ္ဂနိမိတ္တန္တိ။

အပိစ ဧကာဒသ ဓမ္မာ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယတာ ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနတာ နိမိတ္တကုသလတာ သမယေ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဟဏတာ သမယေ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဟဏတာ သမယေ သမ္ပဟံသနတာ သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာ အသမာဟိတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ သမာဟိတပုဂ္ဂလသေဝနတာ ဈာနဝိမောက္ခပစ္စဝေက္ခဏတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ တတ္ထ **ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယတာ** စ **ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနတာ** စ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

နိမိတ္တကုသလတာ နာမ ကသိဏနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟဏကုသလတာ။ **သမယေ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဟဏတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ အတိသိထိလဝီရိယတာဒီဟိ လီနံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဝိစယဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနေန တဿ ပဂ္ဂဟဏံ။ **သမယေ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဟဏတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ

၁-သံ ၃-၉၂ -ပိဋ္ဌေ။

accāraddhavīriyatādīhi uddhataṁ cittaṁ hoti, tasmiṁ samaye passaddhisamādhi-upekkhāsambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena tassa niggahaṇaṁ. **Samaye sampahaṁsanatā**ti yasmiṁ samaye cittaṁ paññāpayogamandatāya vā upasamasukhānadhigamena vā nirassādaṁ hoti, tasmiṁ samaye aṭṭhasaṁvegavatthupaccavekkhaṇena saṁvejeti. Aṭṭha saṁvegavatthūni nāma jātijarābyādhimaraṇāni cattāri, apāyadukkhaṁ pañcamaṁ, atīte vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, anāgate vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, paccuppanne āhārapariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhanti. Ratanattayaguṇānussaraṇena ca pasādaṁ janeti. Ayaṁ vuccati "samaye sampahaṁsanatā"ti.

Samaye ajjhupekkhanatā nāma yasmiṁ samaye sammāpaṭipattiṁ āgamma alīnaṁ anuddhataṁ anirassādaṁ ārammaṇe samappavattaṁ samathavīthipaṭipannaṁ cittaṁ hoti, tadāssa paggahaniggahasampahaṁsanesu na byāpāraṁ āpajjati sārathi viya samappavattesu. Assesu. Ayaṁ vuccati "samaye ajjhupekkhanatā"ti. **Asamāhitapuggalaparivajjanatā** nāma upacāraṁ vā appanaṁ vā appattānaṁ vikkhittacittānaṁ puggalānaṁ ārakā parivajjanaṁ. **Samāhitapuggalasevanatā** nāma upacārena vā appanāya vā samāhitacittānaṁ sevanā bhajanā payirupāsanā. **Tadadhimuttatā** nāma ṭhānanisajjādīsu samādhi-uppādanatthaṁyeva ninnapoṇapabbhāracittatā. Evañhi paṭipajjato esa uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hotīti pajānāti.

Upekkhāsambojjhaṅgassa "atthi bhikkhave upekkhāsambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā upekkhāsambojjhaṅgassa uppādāya, uppannassa vā upekkhāsambojjhaṅgassa bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī"ti[1] evaṁ uppādo hoti. Tattha upekkhāyeva upekkhāsambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā nāma.

Api ca pañca dhammā upekkhāsambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti sattamajjhattatā saṅkhāramajjhattatā sattasaṅkhārakelāyanapuggalaparivajjanatā sattasaṅkhāramajjhattapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Tattha dvīhākārehi sattamajjhattataṁ samuṭṭhāpeti "tvaṁ attano kammena āgantvā attano kammena gamissasi, esopi attano kammena

1. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယတာဒီဟိ ဥဒ္ဓတံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ ပဿဒ္ဓိသမာဓိ-ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနေန တဿ နိဂ္ဂဟဏံ။ **သမယေ သမ္ပဟံသနတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ပညာပယောဂမန္ဒတာယ ဝါ ဥပသမသုခါနဓိဂမေန ဝါ နိရဿာဒံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ အဋ္ဌသံဝေဂဝတ္ထုပစ္စဝေက္ခဏေန သံဝေဇေတိ။ အဋ္ဌ သံဝေဂဝတ္ထူနိ နာမ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏာနိ စတ္တာရိ, အပါယဒုက္ခံ ပဉ္စမံ, အတီတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, အနာဂတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, ပစ္စုပ္ပန္နေ အာဟာရပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခန္တိ။ ရတနတ္တယဂုဏာနုဿရဏေန စ ပသာဒံ ဇနေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ "သမယေ သမ္ပဟံသနတာ"တိ။

သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာ နာမ ယသ္မိံ သမယေ သမ္မာပဋိပတ္တိံ အာဂမ္မ အလီနံ အနုဒ္ဓတံ အနိရဿာဒံ အာရမ္မဏေ သမပ္ပဝတ္တံ သမထဝီထိ-ပဋိပန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တဒါဿ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟသမ္ပဟံသနေသု န ဗျာပါရံ အာပဇ္ဇတိ သာရထိ ဝိယ သမပ္ပဝတ္တေသု။ အဿေသု။ အယံ ဝုစ္စတိ "သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာ"တိ။ **အသမာဟိတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ** နာမ ဥပစာရံ ဝါ အပ္ပနံ ဝါ အပ္ပတ္တာနံ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တာနံ ပုဂ္ဂလာနံ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇနံ။ **သမာဟိတ-ပုဂ္ဂလသေဝနတာ** နာမ ဥပစာရေန ဝါ အပ္ပနာယ ဝါ သမာဟိတစိတ္တာနံ သေဝနာ ဘဇနာ ပယိရုပါသနာ။ **တဒဓိမုတ္တတာ** နာမ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သမာဓိဥပ္ပါဒနတ္ထံယေဝ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာ။ ဧဝဉှိ ပဋိပဇ္ဇတော ဧသ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ"တိ[၁] ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ဥပေက္ခာယေဝ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ နာမ။

အပိစ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ သတ္တမဇ္ဈတ္တတာ သင်္ခါရမဇ္ဈတ္တတာ သတ္တသင်္ခါရကေလာယနပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တ-ပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

တတ္ထ ဒွီဟာကာရေဟိ သတ္တမဇ္ဈတ္တတံ သမုဋ္ဌာပေတိ "တွံ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေန ဂမိဿသိ၊ ဧသောပိ အတ္တနော ကမ္မေန

၁-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

āgantvā attano kammena gamissati, tvaṁ kaṁ kelāyasī”ti evaṁ kammassakatāpaccavekkhaṇena ca, “paramatthato sattoyeva natthi, so tvaṁ kaṁ kelāyasī”ti evaṁ nissattapaccavekkhaṇena ca. Dvīhevākārehi saṅkhāramajjhattataṁ samuṭṭhāpeti “idaṁ cīvaraṁ anupubbena vaṇṇavikāraṁ ceva jiṇṇabhāvaṁ ca upagantvā pādapuñchanacoḷakaṁ hutvā yaṭṭhikoṭiyā chaḍḍanīyaṁ bhavissati, sace panassa sāmiko bhaveyya, nāssa evaṁ vinassituṁ dadeyyā”ti evaṁ asāmikabhāvaṁ paccavekkhaṇena, “anaddhaniyaṁ idaṁ tāvakālikan”ti evaṁ tāvakālikatāpaccavekkhaṇena ca. Yathā ca cīvare, evaṁ pattādīsupi yojanā kātabbā.

Sattasaṅkhārakelāyanapuggalaparivajjanatāti ettha yo puggalo gihi vā attano puttadhītādike, pabbajito vā attano antevāsikasamānupajjhāyakādike[1] mamāyati, sahattheneva nesaṁ kesacchedanasūcikammacīvaradhovanarajanapattapacanādīni karoti, muhuttampi apassanto “asuko sāmaṇero kuhiṁ, asuko daharo kuhin”ti bhantamigo viya ito cito ca āloketi, aññena kesacchedanādīnaṁ atthāya “muhuttaṁ tāva asukaṁ pesethā”ti yācīyamānopi “amhepi taṁ attano kammaṁ na kārema, tumhe taṁ gahetvā kilamessathā”ti na deti. Ayaṁ **sattakelāyano** nāma. Yo pana pattacīvarathālakakattarayaṭṭhi-ādīni mamāyati, aññassa hatthena parāmasitumpi na deti, tāvakālikaṁ yācito “mayampi idaṁ mamāyantā[2] na paribhuñjāma, tumhākaṁ kiṁ dassāmā”ti vadati. Ayaṁ **saṅkhārakelāyano** nāma. Yo pana tesu dvīsupi vatthūsu majjhatto udāsino. Ayaṁ **sattasaṅkhāramajjhatto** nāma. Iti ayaṁ upekkhāsambojjhaṅgo evarūpaṁ sattasaṅkhārakelāyanaṁ puggalaṁ ārakā parivajjantassāpi, sattasaṅkhāramajjhattapuggalaṁ sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu taduppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hotīti pajānāti.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ attano vā satta sambojjhaṅge pariggaṇhitvā, parassa vā, kālena vā attano, kālena vā parassa bojjhaṅge

1. Antevāsikasaddhivihārikasamānupajjhāyakādike (Syā) 2. Noyantā (Ka)

အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေန ဂမိဿတိ၊ တွံ ကံ ကေလာယသီ”တိ ဧဝံ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏေန စ, “ပရမတ္ထတော သတ္တောယေဝ နတ္ထိ၊ သော တွံ ကံ ကေလာယသီ”တိ ဧဝံ နိဿတ္တပစ္စဝေက္ခဏေန စ။ ဒွီဟေဝါကာရေဟိ သင်္ခါရမဇ္ဈတ္တတံ သမုဋ္ဌာပေတိ “ဣဒံ စီဝရံ အနုပုဗ္ဗေန ဝဏ္ဏဝိကာရံ စေဝ ဇိဏ္ဏဘာဝံ စ ဥပဂန္တွာ ပါဒပုဉ္ဆနစောဠကံ ဟုတွာ ယဋ္ဌိကောဋိယာ ဆဍ္ဍနီယံ ဘဝိဿတိ၊ သစေ ပနဿ သာမိကော ဘဝေယျ၊ နာဿ ဧဝံ ဝိနဿိတုံ ဒဒေယျာ”တိ ဧဝံ အသာမိကဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခဏေန, “အနဒ္ဓနိယံ ဣဒံ တာဝကာလိက”န္တိ ဧဝံ တာဝကာလိကတာပစ္စဝေက္ခဏေန စ။ ယထာ စ စီဝရေ၊ ဧဝံ ပတ္တာဒီသုပိ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

သတ္တသင်္ခါရကေလာယနပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာတိ ဧတ္ထ ယော ပုဂ္ဂလော ဂိဟိ ဝါ အတ္တနော ပုတ္တဓီတာဒိကေ, ပဗ္ဗဇိတော ဝါ အတ္တနော အန္တေဝါသိကသမာနုပဇ္ဈာယကာဒိကေ[1] မမာယတိ၊ သဟတ္ထေနေဝ နေသံ ကေသစ္ဆေဒနသူစိကမ္မစီဝရဓောဝနရဇနပတ္တပစနာဒီနိ ကရောတိ၊ မုဟုတ္တမ္ပိ အပဿန္တော “အသုကော သာမဏေရော ကုဟိံ, အသုကော ဒဟရော ကုဟိ”န္တိ ဘန္တမိဂေါ ဝိယ ဣတော စိတော စ အာလောကေတိ၊ အညေန ကေသစ္ဆေဒနာဒီနံ အတ္ထာယ “မုဟုတ္တံ တာဝ အသုကံ ပေသေထာ”တိ ယာစီယမာနောပိ “အမှေပိ တံ အတ္တနော ကမ္မံ န ကာရေမ၊ တုမှေ တံ ဂဟေတွာ ကိလမေဿထာ”တိ န ဒေတိ။ အယံ **သတ္တကေလာယနော** နာမ။ ယော ပန ပတ္တစီဝရထာလကကတ္တရယဋ္ဌိအာဒီနိ မမာယတိ၊ အညဿ ဟတ္ထေန ပရာမသိတုမ္ပိ န ဒေတိ၊ တာဝကာလိကံ ယာစိတော “မယမ္ပိ ဣဒံ မမာယန္တာ[2] န ပရိဘုဉ္ဇာမ၊ တုမှာကံ ကိံ ဒဿာမာ”တိ ဝဒတိ။ အယံ **သင်္ခါရကေလာယနော** နာမ။ ယော ပန တေသု ဒွီသုပိ ဝတ္ထူသု မဇ္ဈတ္တော ဥဒါသိနော။ အယံ **သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တော** နာမ။ ဣတိ အယံ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဧဝရူပံ သတ္တသင်္ခါရကေလာယနံ ပုဂ္ဂလံ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇန္တဿာပိ, သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂလံ သေဝန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု တဒုပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ အတ္တနော ဝါ သတ္တ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ, ပရဿ ဝါ, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ

၁-အန္တေဝါသိကသဒ္ဓိဝိဟာရိကသမာနုပဇ္ဈာယကာဒိကေ (သျာ) ၂-နောယန္တာ (က)

pariggaṇhitvā dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayavayā panettha bojjhaṅgānaṁ nibbattinirodhavasena veditabbā. Ito paraṁ vuttanayameva.

Kevalañhi idha bojjhaṅgapariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā bojjhaṅgapariggāhakassa bhikkhuno niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ tādisamevāti.

Bojjhaṅgapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

Catusaccapabbavaṇṇanā

119. Evaṁ sattabojjhaṅgavasena dhammānupassanaṁ vibhajitvā idāni catusaccavasena vibhajituṁ **puna caparan**ti-ādimāha.

Tattha **idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānātī**ti ṭhapetvā taṇhaṁ tebhūmake dhamme “idaṁ dukkhan”ti yathāsabhāvato pajānāti, tasseva kho pana dukkhassa janikaṁ samuṭṭhāpikaṁ purimataṇhaṁ “ayaṁ dukkhasamudayo”ti, ubhinnaṁ appavattiṁ nibbānaṁ “ayaṁ dukkhanirodho”ti, dukkhaparijānanaṁ samudayapajahanaṁ nirodhasacchikaraṇaṁ ariyamaggaṁ “ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathāsabhāvato pajānātīti attho. Avasesā ariyasaccakathā Visuddhimagge vitthāritāyeva.

Iti ajjhattaṁ vāti evaṁ attano vā cattāri saccāni pariggaṇhitvā, parassa vā, kālena vā attano, kālena vā parassa cattāri saccāni pariggaṇhitvā dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayavayā panettha catunnaṁ saccānaṁ yathāsambhavato uppattinivattivasena veditabbā. Ito paraṁ vuttanayameva.

Kevalañhi idha catusaccapariggāhikā sati dukkhasaccanti evaṁ yojanaṁ katvā saccapariggāhakassa bhikkhuno niyyānamukhaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ tādisamevāti.

Catusaccapabbavaṇṇanā niṭṭhitā.

ပရိဂ္ဂဏှိတွာ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ သမုဒယဝယာ ပနေတ္ထ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ နိဗ္ဗတ္တိနိရောဓဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ကေဝလဉှိ ဣဓ ဗောဇ္ဈင်္ဂပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ ဗောဇ္ဈင်္ဂပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ တာဒိသမေဝါတိ။

ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုသစ္စပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

၁၁၉။ ဧဝံ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂဝသေန ဓမ္မာနုပဿနံ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ စတုသစ္စဝသေန ဝိဘဇိတုံ **ပုန စပရ**န္တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ**တိ ဌပေတွာ တဏှံ တေဘူမကေ ဓမ္မေ “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ ယထာသဘာဝတော ပဇာနာတိ၊ တဿေဝ ခေါ ပန ဒုက္ခဿ ဇနိကံ သမုဋ္ဌာပိကံ ပုရိမတဏှံ “အယံ ဒုက္ခသမုဒယော”တိ၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိံ နိဗ္ဗာနံ “အယံ ဒုက္ခနိရောဓော”တိ၊ ဒုက္ခပရိဇာနနံ သမုဒယပဇဟနံ နိရောဓသစ္ဆိကရဏံ အရိယမဂ္ဂံ “အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ”တိ ယထာသဘာဝတော ပဇာနာတီတိ အတ္ထော။ အဝသေသာ အရိယသစ္စကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာယေဝ။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ ဧဝံ အတ္တနော ဝါ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ, ပရဿ ဝါ, ကာလေန ဝါ အတ္တနော, ကာလေန ဝါ ပရဿ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ သမုဒယဝယာ ပနေတ္ထ စတုန္နံ သစ္စာနံ ယထာသမ္ဘဝတော ဥပ္ပတ္တိနိဝတ္တိဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ကေဝလဉှိ ဣဓ စတုသစ္စပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ဧဝံ ယောဇနံ ကတွာ သစ္စပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော နိယျာနမုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ တာဒိသမေဝါတိ။

စတုသစ္စပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Ettāvatā ānāpānaṁ catu-iriyāpathaṁ catusampajaññaṁ dvattiṁsākāraṁ catudhātuvavatthānaṁ navasivathikā vedanānupassanā cittānupassanā nīvaraṇapariggaho khandhapariggaho āyatanapariggaho bojjhaṅgapariggaho saccapariggahoti ekavīsati kammaṭṭhānāni vuttāni. Tesu ānāpānaṁ dvattiṁsākāro navasivathikāti ekādasa appanākammaṭṭhānāni honti. Dīghabhāṇakamahāsīvatthero pana "navasivathikā ādīnavānupassanāvasena vuttā"ti āha. Tasmā tassa matena dveyeva appanākammaṭṭhānāni, sesāni upacārakammaṭṭhānāni. Kiṁ panetesu sabbesu abhiniveso jāyatīti. Na jāyati. Iriyāpathasampajaññanīvaraṇabojjhaṅgesu hi abhiniveso na jāyati, sesesu jāyatīti. Mahāsīvatthero panāha "etesupi abhiniveso jāyati, ayañhi atthi nu kho me cattāro iriyāpathā, udāhu natthi, atthi nu kho me catusampajaññaṁ, udāhu natthi, atthi nu kho me pañcanīvaraṇā, udāhu natthi, atthi nu kho me sattabojjhaṅgā, udāhu natthīti evaṁ pariggaṇhāti, tasmā sabbattha abhiniveso jāyatī"ti.

137. **Yo hi koci bhikkhave**ti yo hi koci[1] bhikkhu vā bhikkhunī vā upāsako vā upāsikā vā. **Evaṁ bhāveyyā**ti ādito paṭṭhāya vuttena bhāvanānukkamena bhāveyya. **Pāṭikaṅkhan**ti paṭikaṅkhitabbaṁ, avassaṁ bhāvīti attho. **Aññā**ti arahattaṁ. **Sati vā upādisese**ti upādānasese vā sati aparikkhīṇe. **Anāgāmitā**ti anāgāmibhāvo.

Evaṁ sattannaṁ vassānaṁ vasena sāsanassa niyyānikabhāvaṁ dassetvā puna tato appatarepi kāle dassento "tiṭṭhantu bhikkhave"ti-ādimāha. Sabbampi cetaṁ majjhimasseva neyyapuggalassa[2] vasena vuttaṁ. Tikkhapaññaṁ pana sandhāya "pāto anusiṭṭho sāyaṁ visesaṁ adhigamissati, sāyaṁ anusiṭṭho pāto visesaṁ adhigamissatī"ti[3] vuttaṁ.

1. Yo koci (Sī, Syā)
2. Veneyyapuggalassa (sabbattha), tikkhapaññaṁ panāti-ādivacanañca Majjhimapaṇṇāsake Bodhirājakumārasuttaṭṭhakathā ca manasikātabbā.
3. Ma 2. 300 piṭṭhe.

ဧတ္တာဝတာ အာနာပါနံ စတုဣရိယာပထံ စတုသမ္ပဇညံ ဒွတ္တိံသာကာရံ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနံ နဝသိဝထိကာ ဝေဒနာနုပဿနာ စိတ္တာနုပဿနာ နီဝရဏပရိဂ္ဂဟော ခန္ဓပရိဂ္ဂဟော အာယတနပရိဂ္ဂဟော ဗောဇ္ဈင်္ဂပရိဂ္ဂဟော သစ္စပရိဂ္ဂဟောတိ ဧကဝီသတိ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ ဝုတ္တာနိ။ တေသု အာနာပါနံ ဒွတ္တိံသာကာရော နဝသိဝထိကာတိ ဧကာဒသ အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာနာနိ ဟောန္တိ။ ဒီဃဘာဏကမဟာသီဝတ္ထေရော ပန “နဝသိဝထိကာ အာဒီနဝါနုပဿနာဝသေန ဝုတ္တာ”တိ အာဟ။ တသ္မာ တဿ မတေန ဒွေယေဝ အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာနာနိ၊ သေသာနိ ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာနာနိ။ ကိံ ပနေတေသု သဗ္ဗေသု အဘိနိဝေသော ဇာယတီတိ။ န ဇာယတိ။ ဣရိယာပထသမ္ပဇညနီဝရဏဗောဇ္ဈင်္ဂေသု ဟိ အဘိနိဝေသော န ဇာယတိ၊ သေသေသု ဇာယတီတိ။ မဟာသီဝတ္ထေရော ပနာဟ “ဧတေသုပိ အဘိနိဝေသော ဇာယတိ၊ အယဉှိ အတ္ထိ နု ခေါ မေ စတ္တာရော ဣရိယာပထာ၊ ဥဒါဟု နတ္ထိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ မေ စတုသမ္ပဇညံ၊ ဥဒါဟု နတ္ထိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ မေ ပဉ္စနီဝရဏာ၊ ဥဒါဟု နတ္ထိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ မေ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဥဒါဟု နတ္ထီတိ ဧဝံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗတ္ထ အဘိနိဝေသော ဇာယတီ”တိ။

၁၃၇။ **ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခဝေ**တိ ယော ဟိ ကောစိ[၁] ဘိက္ခု ဝါ ဘိက္ခုနီ ဝါ ဥပါသကော ဝါ ဥပါသိကာ ဝါ။ **ဧဝံ ဘာဝေယျာ**တိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဝုတ္တေန ဘာဝနာနုက္ကမေန ဘာဝေယျ။ **ပါဋိကင်္ခ**န္တိ ပဋိကင်္ခိတဗ္ဗံ၊ အဝဿံ ဘာဝီတိ အတ္ထော။ **အညာ**တိ အရဟတ္တံ။ **သတိ ဝါ ဥပါဒိသေသေ**တိ ဥပါဒါနသေသေ ဝါ သတိ အပရိက္ခီဏေ။ **အနာဂါမိတာ**တိ အနာဂါမိဘာဝေါ။

ဧဝံ သတ္တန္နံ ဝဿာနံ ဝသေန သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝံ ဒဿေတွာ ပုန တတော အပ္ပတရေပိ ကာလေ ဒဿေန္တော “တိဋ္ဌန္တု ဘိက္ခဝေ”တိအာဒိမာဟ။ သဗ္ဗမ္ပိ စေတံ မဇ္ဈိမဿေဝ နေယျပုဂ္ဂလဿ[၂] ဝသေန ဝုတ္တံ။ တိက္ခပညံ ပန သန္ဓာယ “ပါတော အနုသိဋ္ဌော သာယံ ဝိသေသံ အဓိဂမိဿတိ၊ သာယံ အနုသိဋ္ဌော ပါတော ဝိသေသံ အဓိဂမိဿတီ”တိ[၃] ဝုတ္တံ။

၁-ယော ကောစိ (သီ၊ သျာ)
၂-ဝေနေယျပုဂ္ဂလဿ (သဗ္ဗတ္ထ)၊ တိက္ခပညံ ပနာတိအာဒိဝစနဉ္စ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသကေ ဗောဓိရာဇကုမာရသုတ္တဋ္ဌကထာ စ မနသိကာတဗ္ဗာ။
၃-မ ၂-၃၀၀-ပိဋ္ဌေ။

Iti Bhagavā “evaṁniyyānikaṁ bhikkhave mama sāsanan”ti dassetvā ekavīsatiyāpi ṭhānesu arahattanikūṭena desitaṁ desanaṁ niyyātento “ekāyano ayaṁ bhikkhave maggo -pa- iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan”ti āha. Sesaṁ uttānatthamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Satipaṭṭhānasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဣတိ ဘဂဝါ “ဧဝံနိယျာနိကံ ဘိက္ခဝေ မမ သာသန”န္တိ ဒဿေတွာ ဧကဝီသတိယာပိ ဌာနေသု အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသိတံ ဒေသနံ နိယျာတေန္တော ‘‘ဧကာယနော အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ။ပ။ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ အာဟ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သတိပဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Sīhanādavagga

1. Cūḷasīhanādasuttavaṇṇanā

139. **Evaṁ me sutanti** Cūḷasīhanādasuttaṁ[1]. Yasmā panassa atthuppattiko nikkhepo, tasmā taṁ dassetvā cassa apubbapadavaṇṇanaṁ karissāma. Katarāya pana idaṁ atthuppattiyā nikkhittanti. Lābhasakkārapaccayā titthiyaparidevite. Bhagavato kira Dhammadāyādasutte vuttanayena mahālābhasakkāro uppajji. Catuppamāṇiko hi ayaṁ lokasannivāso, rūpappamāṇo rūpappasanno, ghosappamāṇo ghosappasanno, lūkhappamāṇo lūkhappasanno, dhammappamāṇo dhammappasannoti imesaṁ puggalānaṁ vasena catudhā ṭhito.

Tesaṁ idaṁ nānākaraṇaṁ—katamo ca puggalo rūpappamāṇo rūpappasanno? Idhekacco puggalo ārohaṁ vā passitvā pariṇāhaṁ vā passitvā saṇṭhānaṁ vā passitvā pāripūriṁ vā passitvā tattha pamāṇaṁ gahetvā pasādaṁ janeti, ayaṁ vuccati puggalo rūpappamāṇo rūpappasanno.

Katamo ca puggalo ghosappamāṇo ghosappasanno? Idhekacco puggalo paravaṇṇanāya parathomanāya parapasaṁsanāya paravaṇṇahārikāya tattha pamāṇaṁ gahetvā pasādaṁ janeti, ayaṁ vuccati puggalo ghosappamāṇo ghosappasanno.

Katamo ca puggalo lūkhappamāṇo lūkhappasanno? Idhekacco puggalo cīvaralūkhaṁ vā passitvā pattalūkhaṁ vā passitvā senāsanalūkhaṁ vā passitvā vividhaṁ vā dukkarakārikaṁ passitvā tattha pamāṇaṁ gahetvā pasādaṁ janeti, ayaṁ vuccati puggalo lūkhappamāṇo lūkhappasanno.

Katamo ca puggalo dhammappamāṇo dhammappasanno? Idhekacco puggalo sīlaṁ vā passitvā samādhiṁ vā passitvā paññaṁ vā passitvā tattha pamāṇaṁ gahetvā pasādaṁ janeti, ayaṁ vuccati puggalo dhammappamāṇo dhammappasannoti.

1. Cullasīhanādasuttaṁ (Syā)

၂—သီဟနာဒဝဂ္ဂ

၁-စူဠသီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၉။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** စူဠသီဟနာဒသုတ္တံ[၁]။ ယသ္မာ ပနဿ အတ္ထုပ္ပတ္တိကော နိက္ခေပေါ၊ တသ္မာ တံ ဒဿေတွာ စဿ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ။ ကတရာယ ပန ဣဒံ အတ္ထုပ္ပတ္တိယာ နိက္ခိတ္တန္တိ။ လာဘသက္ကာရပစ္စယာ တိတ္ထိယပရိဒေဝိတေ။ ဘဂဝတော ကိရ ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တေ ဝုတ္တနယေန မဟာလာဘသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ စတုပ္ပမာဏိကော ဟိ အယံ လောကသန္နိဝါသော၊ ရူပပ္ပမာဏော ရူပပ္ပသန္နော, ဃောသပ္ပမာဏော ဃောသပ္ပသန္နော, လူခပ္ပမာဏော လူခပ္ပသန္နော, ဓမ္မပ္ပမာဏော ဓမ္မပ္ပသန္နောတိ ဣမေသံ ပုဂ္ဂလာနံ ဝသေန စတုဓာ ဌိတော။

တေသံ ဣဒံ နာနာကရဏံ—ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ရူပပ္ပမာဏော ရူပပ္ပသန္နော? ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော အာရောဟံ ဝါ ပဿိတွာ ပရိဏာဟံ ဝါ ပဿိတွာ သဏ္ဌာနံ ဝါ ပဿိတွာ ပါရိပူရိံ ဝါ ပဿိတွာ တတ္ထ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသာဒံ ဇနေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ရူပပ္ပမာဏော ရူပပ္ပသန္နော။

ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဃောသပ္ပမာဏော ဃောသပ္ပသန္နော? ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော ပရဝဏ္ဏနာယ ပရထောမနာယ ပရပသံသနာယ ပရဝဏ္ဏဟာရိကာယ တတ္ထ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသာဒံ ဇနေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဃောသပ္ပမာဏော ဃောသပ္ပသန္နော။

ကတမော စ ပုဂ္ဂလော လူခပ္ပမာဏော လူခပ္ပသန္နော? ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော စီဝရလူခံ ဝါ ပဿိတွာ ပတ္တလူခံ ဝါ ပဿိတွာ သေနာသနလူခံ ဝါ ပဿိတွာ ဝိဝိဓံ ဝါ ဒုက္ကရကာရိကံ ပဿိတွာ တတ္ထ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသာဒံ ဇနေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော လူခပ္ပမာဏော လူခပ္ပသန္နော။

ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဓမ္မပ္ပမာဏော ဓမ္မပ္ပသန္နော? ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော သီလံ ဝါ ပဿိတွာ သမာဓိံ ဝါ ပဿိတွာ ပညံ ဝါ ပဿိတွာ တတ္ထ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသာဒံ ဇနေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဓမ္မပ္ပမာဏော ဓမ္မပ္ပသန္နောတိ။

၁-စုလ္လသီဟနာဒသုတ္တံ (သျာ)

Imesu catūsu puggalesu rūpappamāṇopi Bhagavato ārohapariṇāhasaṇṭhānapāripūrivaṇṇapokkharataṁ asīti-anubyañjanappaṭimaṇḍitattā nānāratanacittamiva suvaṇṇamahāpaṭaṁ dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇasamākiṇṇatāya tārāgaṇasamujjalaṁ viya gaganatalaṁ sabbaphāliphullaṁ viya ca yojanasatubbedhaṁ pāricchattakaṁ aṭṭhārasaratanubbedhaṁ byāmappabhāparikkhepaṁ sassirikaṁ anopamasarīraṁ disvā Sammāsambuddheyeva pasīdati.

Ghosappamāṇopi Bhagavatā kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkheyyāni dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyo pūritā, aṅgapariccāgo puttadārapariccāgo rajjapariccāgo attapariccāgo[1] nayanapariccāgo ca katoti-ādinā nayena pavattaṁ ghosaṁ sutvā Sammāsambuddheyeva pasīdati.

Lūkhappamāṇopi Bhagavato cīvaralūkhaṁ disvā "sace Bhagavā agāraṁ ajjhāvasissa, kāsikavatthameva adhārayissa. Pabbajitvā panānena sāṇapaṁsukūlacīvarena santussamānena bhāriyaṁ katan"ti Sammāsambuddheyeva pasīdati. Pattalūkhampi disvā "iminā agāraṁ ajjhāvasantena rattavarasuvaṇṇabhājanesu cakkavattibhojanārahaṁ sugandhasālibhojanaṁ paribhuttaṁ, pabbajitvā pana pāsāṇamayaṁ pattaṁ ādāya uccanīcakuladvāresu sapadānaṁ piṇḍāya caritvā laddhapiṇḍiyālopena santussamāno bhāriyaṁ karotī"ti Sammāsambuddheyeva pasīdati. Senāsanalūkhaṁ disvāpi "ayaṁ agāraṁ ajjhāvasanto tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavikesu tīsu pāsādesu tividhanāṭakaparivāro dibbasampattiṁ viya rajjasiriṁ anubhavitvā idāni pabbajjūpagato rukkhamūlasenāsanādīsu dāruphalakasilāpaṭṭapīṭhamañcakādīhi santussamāno[2] bhāriyaṁ karotī"ti Sammāsambuddheyeva pasīdati. Dukkarakārikamassa disvāpi "chabbassāni nāma muggayūsakulatthayūsahareṇuyūsādīnaṁ pasaṭamattena yāpessati, appāṇakaṁ jhānaṁ[3] jhāyissati, sarīre ca jīvite ca anapekkho viharissati, aho dukkarakārako Bhagavā"ti Sammāsambuddheyeva pasīdati.

---

1. Dhanapariccāgo (Syā)
2. ...bidalamañcakādīsu sayamāno (Sī) ...vidalamañcakādīhi santussamāno (Syā)
3. Apāṇakajjhānaṁ (Syā, Ka)

ဣမေသု စတူသု ပုဂ္ဂလေသု ရူပပ္ပမာဏောပိ ဘဂဝတော အာရောဟပရိဏာဟသဏ္ဌာနပါရိပူရိဝဏ္ဏပေါက္ခရတံ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနပ္ပဋိမဏ္ဍိတတ္တာ နာနာရတနစိတ္တမိဝ သုဝဏ္ဏမဟာပဋံ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏသမာကိဏ္ဏတာယ တာရာဂဏသမုဇ္ဇလံ ဝိယ ဂဂနတလံ သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လံ ဝိယ စ ယောဇနသတုဗ္ဗေဓံ ပါရိစ္ဆတ္တကံ အဋ္ဌာရသရတနုဗ္ဗေဓံ ဗျာမပ္ပဘာပရိက္ခေပံ သဿိရိကံ အနောပမသရီရံ ဒိသွာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေယေဝ ပသီဒတိ။

ဃောသပ္ပမာဏောပိ ဘဂဝတာ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယော ပူရိတာ၊ အင်္ဂပရိစ္စာဂေါ ပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂေါ ရဇ္ဇပရိစ္စာဂေါ အတ္တပရိစ္စာဂေါ[၁] နယနပရိစ္စာဂေါ စ ကတောတိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တံ ဃောသံ သုတွာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေယေဝ ပသီဒတိ။

လူခပ္ပမာဏောပိ ဘဂဝတော စီဝရလူခံ ဒိသွာ "သစေ ဘဂဝါ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိဿ၊ ကာသိကဝတ္ထမေဝ အဓာရယိဿ။ ပဗ္ဗဇိတွာ ပနာနေန သာဏပံသုကူလစီဝရေန သန္တုဿမာနေန ဘာရိယံ ကတ"န္တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေယေဝ ပသီဒတိ။ ပတ္တလူခမ္ပိ ဒိသွာ "ဣမိနာ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တေန ရတ္တဝရသုဝဏ္ဏဘာဇနေသု စက္ကဝတ္တိဘောဇနာရဟံ သုဂန္ဓသာလိဘောဇနံ ပရိဘုတ္တံ၊ ပဗ္ဗဇိတွာ ပန ပါသာဏမယံ ပတ္တံ အာဒါယ ဥစ္စနီစကုလဒွါရေသု သပဒါနံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ လဒ္ဓပိဏ္ဍိယာလောပေန သန္တုဿမာနော ဘာရိယံ ကရောတီ"တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေယေဝ ပသီဒတိ။ သေနာသနလူခံ ဒိသွာပိ "အယံ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တော တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကေသု တီသု ပါသာဒေသု တိဝိဓနာဋကပရိဝါရော ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ဝိယ ရဇ္ဇသိရိံ အနုဘဝိတွာ ဣဒါနိ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂတော ရုက္ခမူလသေနာသနာဒီသု ဒါရုဖလကသိလာပဋ္ဋပီဌမဉ္စကာဒီဟိ သန္တုဿမာနော[၂] ဘာရိယံ ကရောတီ"တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေယေဝ ပသီဒတိ။ ဒုက္ကရကာရိကမဿ ဒိသွာပိ "ဆဗ္ဗဿာနိ နာမ မုဂ္ဂယူသကုလတ္ထယူသဟရေဏုယူသာဒီနံ ပသဋမတ္တေန ယာပေဿတိ၊ အပ္ပါဏကံ ဈာနံ[၃] ဈာယိဿတိ၊ သရီရေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခော ဝိဟရိဿတိ၊ အဟော ဒုက္ကရကာရကော ဘဂဝါ"တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေယေဝ ပသီဒတိ။

၁-ဓနပရိစ္စာဂေါ (သျာ)
၂-....ဗိဒလမဉ္စကာဒီသု သယမာနော (သီ) ....ဝိဒလမဉ္စကာဒီဟိ သန္တုဿမာနော (သျာ)
၃-အပါဏကဇ္ဈာနံ (သျာ၊ က)

Dhammappamāṇopi Bhagavato sīlaguṇaṁ samādhiguṇaṁ paññāguṇaṁ jhānavimokkhasamādhisamāpattisampadaṁ abhiññāpāripūriṁ yamakapāṭihāriyaṁ devorohaṇaṁ pāthikaputtadamanādīni[1] ca anekāni acchariyāni disvā Sammāsambuddheyeva pasīdati, te evaṁ pasannā Bhagavato mahantaṁ lābhasakkāraṁ abhiharanti. Titthiyānaṁ pana bāverujātake kākassa viya lābhasakkāro parihāyittha. Yathāha—

“Adassanena morassa, sikhino mañjubhāṇino.
Kākaṁ tattha apūjesuṁ, maṁsena ca phalena ca.

Yadā ca sarasampanno, moro bāverumāgamā[2].
Atha lābho ca sakkāro, vāyasassa ahāyatha.

Yāva nuppajjatī Buddho, Dhammarājā pabhaṅkaro.
Tāva aññe apūjesuṁ, puthū samaṇabrāhmaṇe.

Yadā ca sarasampanno, Buddho dhammamadesayi.
Atha lābho ca sakkāro, titthiyānaṁ ahāyathā”ti[3].

Te evaṁ pahīnalābhasakkārā rattiṁ ekadvaṅgulamattaṁ obhāsetvāpi sūriyuggamane khajjopanakā viya hatappabhā ahesuṁ.

Yathā hi khajjopanakā, kāḷapakkhamhi rattiyā.
Nidassayanti obhāsaṁ, etesaṁ visayo hi so.

Yadā ca rasmisampanno, abbhudeti pabhaṅkaro.
Atha khajjupasaṁghānaṁ[4], pabhā antaradhāyati.

Evaṁ khajjupasadisā, titthiyāpi puthū idha.
Kāḷapakkhūpame loke, dīpayanti sakaṁ guṇaṁ.

Yadā ca Buddho lokasmiṁ, udeti amitappabho.
Nippabhā titthiyā honti, sūriye khajjupakā yathāti.

Te evaṁ nippabhā hutvā kacchupiḷakādīhi kiṇṇasarīrā paramapārijuññapattā yena Buddho yena dhammo yena saṁgho yena ca mahājanassa sannipāto,

---

1. Pāṭikaputtadamanādīni (Syā)
2. Pāverumāgamā (Ka)
3. Khu 5. 113 piṭṭhe.
4. Khajjupasaṅkhānaṁ (Sī)

ဓမ္မပ္ပမာဏောပိ ဘဂဝတော သီလဂုဏံ သမာဓိဂုဏံ ပညာဂုဏံ ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တိသမ္ပဒံ အဘိညာပါရိပူရိံ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒေဝေါရောဟဏံ ပါထိကပုတ္တဒမနာဒီနိ[၁] စ အနေကာနိ အစ္ဆရိယာနိ ဒိသွာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေယေဝ ပသီဒတိ၊ တေ ဧဝံ ပသန္နာ ဘဂဝတော မဟန္တံ လာဘသက္ကာရံ အဘိဟရန္တိ။ တိတ္ထိယာနံ ပန ဗာဝေရုဇာတကေ ကာကဿ ဝိယ လာဘသက္ကာရော ပရိဟာယိတ္ထ။ ယထာဟ—

“အဒဿနေန မောရဿ၊ သိခိနော မဉ္ဇုဘာဏိနော။
ကာကံ တတ္ထ အပူဇေသုံ၊ မံသေန စ ဖလေန စ။

ယဒါ စ သရသမ္ပန္နော၊ မောရော ဗာဝေရုမာဂမာ[၂]။
အထ လာဘော စ သက္ကာရော၊ ဝါယသဿ အဟာယထ။

ယာဝ နုပ္ပဇ္ဇတီ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဓမ္မရာဇာ ပဘင်္ကရော။
တာဝ အညေ အပူဇေသုံ၊ ပုထူ သမဏဗြာဟ္မဏေ။

ယဒါ စ သရသမ္ပန္နော၊ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မမဒေသယိ။
အထ လာဘော စ သက္ကာရော၊ တိတ္ထိယာနံ အဟာယထာ”တိ[၃]။

တေ ဧဝံ ပဟီနလာဘသက္ကာရာ ရတ္တိံ ဧကဒွင်္ဂုလမတ္တံ ဩဘာသေတွာပိ သူရိယုဂ္ဂမနေ ခဇ္ဇောပနကာ ဝိယ ဟတပ္ပဘာ အဟေသုံ။

ယထာ ဟိ ခဇ္ဇောပနကာ၊ ကာဠပက္ခမှိ ရတ္တိယာ။
နိဒဿယန္တိ ဩဘာသံ၊ ဧတေသံ ဝိသယော ဟိ သော။

ယဒါ စ ရသ္မိသမ္ပန္နော၊ အဗ္ဘုဒေတိ ပဘင်္ကရော။
အထ ခဇ္ဇုပသံဃာနံ[၄]၊ ပဘာ အန္တရဓာယတိ။

ဧဝံ ခဇ္ဇုပသဒိသာ၊ တိတ္ထိယာပိ ပုထူ ဣဓ။
ကာဠပက္ခူပမေ လောကေ၊ ဒီပယန္တိ သကံ ဂုဏံ။

ယဒါ စ ဗုဒ္ဓေါ လောကသ္မိံ၊ ဥဒေတိ အမိတပ္ပဘော။
နိပ္ပဘာ တိတ္ထိယာ ဟောန္တိ၊ သူရိယေ ခဇ္ဇုပကာ ယထာတိ။

တေ ဧဝံ နိပ္ပဘာ ဟုတွာ ကစ္ဆုပိဠကာဒီဟိ ကိဏ္ဏသရီရာ ပရမပါရိဇုညပတ္တာ ယေန ဗုဒ္ဓေါ ယေန ဓမ္မော ယေန သံဃော ယေန စ မဟာဇနဿ သန္နိပါတော၊

၁-ပါဋိကပုတ္တဒမနာဒီနိ (သျာ)
၂-ပါဝေရုမာဂမာ (က)
၃-ခု ၅-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခဇ္ဇုပသင်္ခါနံ (သီ)

tena tena gantvā antaravīthiyampi siṅghāṭakepi catukkepi sabhāyampi ṭhatvā paridevanti—

“Kiṁ bho samaṇoyeva Gotamo samaṇo, mayaṁ assamaṇā. Samaṇasseva Gotamassa sāvakā samaṇā, amhākaṁ sāvakā assamaṇā. Samaṇasseva Gotamassa, sāvakānañcassa dinnaṁ mahapphalaṁ, na amhākaṁ, sāvakānañca no dinnaṁ mahapphalaṁ. Nanu samaṇopi Gotamo samaṇo, mayampi samaṇā. Samaṇassapi Gotamassa sāvakā samaṇā, amhākampi sāvakā samaṇā. Samaṇassapi Gotamassa sāvakānaṁ cassa dinnaṁ mahapphalaṁ, amhākampi [1]sāvakānaṁ ca no dinnaṁ mahapphalañceva. Samaṇassapi Gotamassa sāvakānañcassa detha karotha, amhākampi sāvakānañca no detha[1] sakkarotha. Nanu samaṇo Gotamo purimāni divasāni uppanno, mayaṁ pana loke uppajjamāneyeva uppannā”ti.

Evaṁ nānappakāraṁ viravanti. Atha bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyoti catasso parisā tesaṁ saddaṁ sutvā Bhagavato ārocesuṁ “titthiyā bhante idañcidañca kathentī”ti. Taṁ sutvā Bhagavā “mā tumhe bhikkhave titthiyānaṁ vacanena ‘aññatra samaṇo atthī’ti saññino ahuvatthā”ti vatvā aññatitthiyesu samaṇabhāvaṁ paṭisedhento idheva ca anujānanto imissā atthuppattiyā **idheva bhikkhave samaṇo**ti idaṁ suttaṁ abhāsi.

Tattha **idhevā**ti imasmiṁyeva sāsane. Ayaṁ pana niyamo sesapadesupi veditabbo. Dutiyādayopi hi samaṇā idheva, na aññattha. **Samaṇo**ti sotāpanno. Tenevāha “katamo ca bhikkhave paṭhamo samaṇo, idha bhikkhave bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo, ayaṁ bhikkhave paṭhamo samaṇo”ti[2].

Dutiyoti sakadāgāmī. Tenevāha “katamo ca bhikkhave dutiyo samaṇo, idha bhikkhave bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā

1-1. Sāvakānaṁ ca no detha (Ka) 2. Aṁ 1. 560 piṭṭhe.

တေန တေန ဂန္တွာ အန္တရဝီထိယမ္ပိ သိင်္ဃာဋကေပိ စတုက္ကေပိ သဘာယမ္ပိ ဌတွာ ပရိဒေဝန္တိ—

“ကိံ ဘော သမဏောယေဝ ဂေါတမော သမဏော၊ မယံ အဿမဏာ။ သမဏဿေဝ ဂေါတမဿ သာဝကာ သမဏာ၊ အမှာကံ သာဝကာ အဿမဏာ။ သမဏဿေဝ ဂေါတမဿ, သာဝကာနဉ္စဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ၊ န အမှာကံ,သာဝကာနဉ္စ နော ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ။ နနု သမဏောပိ ဂေါတမော သမဏော၊ မယမ္ပိ သမဏာ။ သမဏဿပိ ဂေါတမဿ သာဝကာ သမဏာ၊ အမှာကမ္ပိ သာဝကာ သမဏာ။ သမဏဿပိ ဂေါတမဿ သာဝကာနံ စဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ၊ အမှာကမ္ပိ [၁]သာဝကာနံ စ နော ဒိန္နံ မဟပ္ဖလဉ္စေဝ။ သမဏဿပိ ဂေါတမဿ သာဝကာနဉ္စဿ ဒေထ ကရောထ၊ အမှာကမ္ပိ သာဝကာနဉ္စ နော ဒေထ[၁] သက္ကရောထ။ နနု သမဏော ဂေါတမော ပုရိမာနိ ဒိဝသာနိ ဥပ္ပန္နော၊ မယံ ပန လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေယေဝ ဥပ္ပန္နာ”တိ။

ဧဝံ နာနပ္ပကာရံ ဝိရဝန္တိ။ အထ ဘိက္ခူ ဘိက္ခုနိယော ဥပါသကာ ဥပါသိကာယောတိ စတဿော ပရိသာ တေသံ သဒ္ဒံ သုတွာ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ “တိတ္ထိယာ ဘန္တေ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ကထေန္တီ”တိ။ တံ သုတွာ ဘဂဝါ “မာ တုမှေ ဘိက္ခဝေ တိတ္ထိယာနံ ဝစနေန ‘အညတြ သမဏော အတ္ထီ’တိ သညိနော အဟုဝတ္ထာ”တိ ဝတွာ အညတိတ္ထိယေသု သမဏဘာဝံ ပဋိသေဓေန္တော ဣဓေဝ စ အနုဇာနန္တော ဣမိဿာ အတ္ထုပ္ပတ္တိယာ **ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော**တိ ဣဒံ သုတ္တံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဣဓေဝါ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ သာသနေ။ အယံ ပန နိယမော သေသပဒေသုပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒုတိယာဒယောပိ ဟိ သမဏာ ဣဓေဝ၊ န အညတ္ထ။ **သမဏော**တိ သောတာပန္နော။ တေနေဝါဟ “ကတမော စ ဘိက္ခဝေ ပဌမော သမဏော၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ သောတာပန္နော ဟောတိ အဝိနိပါတဓမ္မော နိယတော သမ္ဗောဓိပရာယဏော၊ အယံ ဘိက္ခဝေ ပဌမော သမဏော”တိ[၂]။

ဒုတိယောတိ သကဒါဂါမီ။ တေနေဝါဟ “ကတမော စ ဘိက္ခဝေ ဒုတိယော သမဏော၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ

၁-၁-သာဝကာနံ စ နော ဒေထ (က) ၂-အံ ၁-၅၆၀-ပိဋ္ဌေ။

rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ bhikkhave dutiyo samaṇo"ti[1].

Tatiyoti anāgāmī. Tenevāha "katamo ca bhikkhave tatiyo samaṇo, idha bhikkhave bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, ayaṁ bhikkhave tatiyo samaṇo"ti[1].

Catutthoti arahā. Tenevāha "katamo ca bhikkhave catuttho samaṇo, idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, ayaṁ bhikkhave catuttho samaṇo"ti[1]. Iti imasmiṁ ṭhāne cattāro phalaṭṭhakasamaṇāva adhippetā.

Suññāti rittā tucchā. **Parappavādā**ti cattāro sassatavādā, cattāro ekaccasassatikā, cattāro antānantikā, cattāro amarāvikkhepikā, dve adhiccasamuppannikā, soḷasa saññīvādā, aṭṭha asaññīvādā, aṭṭha nevasaññīnāsaññīvādā, satta ucchedavādā, pañca diṭṭhadhammanibbānavādāti ime sabbepi Brahmajāle āgatā dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo, ito bāhirānaṁ paresaṁ vādā **parappavādā** nāma, te sabbepi imehi catūhi phalaṭṭhakasamaṇehi suññā, na hi te ettha santi. Na kevalañca eteheva suññā, catūhi pana maggaṭṭhakasamaṇehipi catunnaṁ maggānaṁ atthāya āraddhavipassakehipīti dvādasahipi samaṇehi suññā eva. Imameva atthaṁ sandhāya Bhagavatā Mahāparinibbāne vuttaṁ—

"Ekūnatiṁso vayasā Subhadda,
Yaṁ pabbajiṁ kiṁkusalānu-esī.
Vassāni paññāsa samādhikāni,
Yato ahaṁ pabbajito Subhadda.
Ñāyassa dhammassa padesavattī,
Ito bahiddhā samaṇopi natthi.

Dutiyopi samaṇo natthi, tatiyopi samaṇo natthi, catutthopi samaṇo natthi, suññā parappavādā samaṇebhi aññehī"ti[2].

---

1. Aṁ 1. 561 piṭṭhe. 2. Dī 2. 125 piṭṭhe.

ရာဂဒေါသမောဟာနံ တနုတ္တာ သကဒါဂါမီ ဟောတိ သကိဒေဝ ဣမံ လောကံ အာဂန္တွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ ဘိက္ခဝေ ဒုတိယော သမဏော”တိ[၁]။

တတိယောတိ အနာဂါမီ။ တေနေဝါဟ “ကတမော စ ဘိက္ခဝေ တတိယော သမဏော၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ပဉ္စန္နံ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ ဩပပါတိကော ဟောတိ တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယီ အနာဝတ္တိဓမ္မော တသ္မာ လောကာ၊ အယံ ဘိက္ခဝေ တတိယော သမဏော”တိ[၁]။

စတုတ္ထောတိ အရဟာ။ တေနေဝါဟ “ကတမော စ ဘိက္ခဝေ စတုတ္ထော သမဏော၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အာသဝါနံ ခယာ အနာသဝံ စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိံ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ အယံ ဘိက္ခဝေ စတုတ္ထော သမဏော”တိ[၁]။ ဣတိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ စတ္တာရော ဖလဋ္ဌကသမဏာဝ အဓိပ္ပေတာ။

သုညာတိ ရိတ္တာ တုစ္ဆာ။ **ပရပ္ပဝါဒါ**တိ စတ္တာရော သဿတဝါဒါ, စတ္တာရော ဧကစ္စသဿတိကာ, စတ္တာရော အန္တာနန္တိကာ, စတ္တာရော အမရာဝိက္ခေပိကာ, ဒွေ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နိကာ, သောဠသ သညီဝါဒါ, အဋ္ဌ အသညီဝါဒါ, အဋ္ဌ နေဝသညီနာသညီဝါဒါ, သတ္တ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ, ပဉ္စ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါဒါတိ ဣမေ သဗ္ဗေပိ ဗြဟ္မဇာလေ အာဂတာ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော, ဣတော ဗာဟိရာနံ ပရေသံ ဝါဒါ **ပရပ္ပဝါဒါ** နာမ၊ တေ သဗ္ဗေပိ ဣမေဟိ စတူဟိ ဖလဋ္ဌကသမဏေဟိ သုညာ၊ န ဟိ တေ ဧတ္ထ သန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ ဧတေဟေဝ သုညာ၊ စတူဟိ ပန မဂ္ဂဋ္ဌကသမဏေဟိပိ စတုန္နံ မဂ္ဂါနံ အတ္ထာယ အာရဒ္ဓဝိပဿကေဟိပီတိ ဒွါဒသဟိပိ သမဏေဟိ သုညာ ဧဝ။ ဣမမေဝ အတ္ထံ သန္ဓာယ ဘဂဝတာ မဟာပရိနိဗ္ဗာနေ ဝုတ္တံ—

“ဧကူနတိံသော ဝယသာ သုဘဒ္ဒ၊
ယံ ပဗ္ဗဇိံ ကိံကုသလာနုဧသီ။
ဝဿာနိ ပညာသ သမာဓိကာနိ၊
ယတော အဟံ ပဗ္ဗဇိတော သုဘဒ္ဒ။
ဉာယဿ ဓမ္မဿ ပဒေသဝတ္တီ၊
ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏောပိ နတ္ထိ။

ဒုတိယောပိ သမဏော နတ္ထိ၊ တတိယောပိ သမဏော နတ္ထိ၊ စတုတ္ထောပိ သမဏော နတ္ထိ၊ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ[၂]။

၁-အံ ၁-၅၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၁၂၅-ပိဋ္ဌေ။

Ettha hi padesavattīti āraddhavipassako adhippeto, tasmā sotāpattimaggassa āraddhavipassakaṁ maggaṭṭhaṁ phalaṭṭhanti tayopi ekato katvā samaṇopi natthīti āha. Sakadāgāmimaggassa āraddhavipassakaṁ maggaṭṭhaṁ phalaṭṭhanti tayopi ekato katvā dutiyopi samaṇo natthīti āha. Itaresupi dvīsu eseva nayo.

Kasmā panete aññattha natthīti. Akhettatāya. Yathā hi na āragge sāsapo tiṭṭhati, na udakapiṭṭhe aggi jalati, na piṭṭhipāsāṇe bījāni ruhanti, evameva bāhiresu titthāyatanesu na ime samaṇā uppajjanti, imasmiṁyeva pana sāsane uppajjanti. Kasmā? Khettatāya[1]. Tesaṁ[2] akhettatā ca khettatā[3] ca ariyamaggassa abhāvato ca bhāvato ca veditabbā. Tenāha Bhagavā—

“Yasmiṁ kho Subhadda dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo na upalabbhati, samaṇopi tattha na upalabbhati, dutiyopi tattha samaṇo na upalabbhati, tatiyopi tattha samaṇo na upalabbhati, catutthopi tattha samaṇo na upalabbhati. Yasmiṁ ca kho Subhadda dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo upalabbhati, samaṇopi tattha upalabbhati, dutiyopi tattha -pa- catutthopi tattha samaṇo upalabbhati. Imasmiṁ kho Subhadda dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo upalabbhati, idheva Subhadda samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā samaṇebhi aññehī”ti[4].

Evaṁ yasmā titthāyatanaṁ akhettaṁ, sāsanaṁ khettaṁ, tasmā yathā surattahatthapādo sūrakesarako[5] sīho migarājā na susāne vā saṅkārakūṭe vā paṭivasati, tiyojanasahassavitthataṁ pana Himavantaṁ ajjhogāhetvā maṇiguhāyaṁyeva paṭivasati. Yathā ca chaddanto nāgarājā na gocariyahatthikulādīsu navasu nāgakulesu uppajjati, shaddantakuleyeva uppajjati. Yathā ca valāhako assarājā na gadrabhakule vā ghoṭakakule vā uppajjati, Sindhuyā tīre pana sindhavakuleyeva uppajjati. Yathā ca sabbakāmadadaṁ manoharaṁ maṇiratanaṁ na

1. Sukhettatāya (Syā, Ka)
2. Sā panesā (Sī, Syā)
3. Sukhettatā (Syā, Ka)
4. Dī 2. 124 piṭṭhe.
5. Bhāsurakesarasaṭo (Sī)

ဧတ္ထ ဟိ ပဒေသဝတ္တီတိ အာရဒ္ဓဝိပဿကော အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကံ မဂ္ဂဋ္ဌံ ဖလဋ္ဌန္တိ တယောပိ ဧကတော ကတွာ သမဏောပိ နတ္ထီတိ အာဟ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကံ မဂ္ဂဋ္ဌံ ဖလဋ္ဌန္တိ တယောပိ ဧကတော ကတွာ ဒုတိယောပိ သမဏော နတ္ထီတိ အာဟ။ ဣတရေသုပိ ဒွီသု ဧသေဝ နယော။

ကသ္မာ ပနေတေ အညတ္ထ နတ္ထီတိ။ အခေတ္တတာယ။ ယထာ ဟိ န အာရဂ္ဂေ သာသပေါ တိဋ္ဌတိ၊ န ဥဒကပိဋ္ဌေ အဂ္ဂိ ဇလတိ၊ န ပိဋ္ဌိပါသာဏေ ဗီဇာနိ ရုဟန္တိ၊ ဧဝမေဝ ဗာဟိရေသု တိတ္ထာယတနေသု န ဣမေ သမဏာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဣမသ္မိံယေဝ ပန သာသနေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ကသ္မာ? ခေတ္တတာယ[၁]။ တေသံ[၂] အခေတ္တတာ စ ခေတ္တတာ[၃] စ အရိယမဂ္ဂဿ အဘာဝတော စ ဘာဝတော စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“ယသ္မိံ ခေါ သုဘဒ္ဒ ဓမ္မဝိနယေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ န ဥပလဗ္ဘတိ၊ သမဏောပိ တတ္ထ န ဥပလဗ္ဘတိ၊ ဒုတိယောပိ တတ္ထ သမဏော န ဥပလဗ္ဘတိ၊ တတိယောပိ တတ္ထ သမဏော န ဥပလဗ္ဘတိ၊ စတုတ္ထောပိ တတ္ထ သမဏော န ဥပလဗ္ဘတိ။ ယသ္မိံ စ ခေါ သုဘဒ္ဒ ဓမ္မဝိနယေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဥပလဗ္ဘတိ၊ သမဏောပိ တတ္ထ ဥပလဗ္ဘတိ၊ ဒုတိယောပိ တတ္ထ။ပ။ စတုတ္ထောပိ တတ္ထ သမဏော ဥပလဗ္ဘတိ။ ဣမသ္မိံ ခေါ သုဘဒ္ဒ ဓမ္မဝိနယေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဥပလဗ္ဘတိ၊ ဣဓေဝ သုဘဒ္ဒ သမဏော၊ ဣဓ ဒုတိယော သမဏော၊ ဣဓ တတိယော သမဏော၊ ဣဓ စတုတ္ထော သမဏော၊ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ[၄]။

ဧဝံ ယသ္မာ တိတ္ထာယတနံ အခေတ္တံ၊ သာသနံ ခေတ္တံ၊ တသ္မာ ယထာ သုရတ္တဟတ္ထပါဒေါ သူရကေသရကော[၅] သီဟော မိဂရာဇာ န သုသာနေ ဝါ သင်္ကာရကူဋေ ဝါ ပဋိဝသတိ၊ တိယောဇနသဟဿဝိတ္ထတံ ပန ဟိမဝန္တံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ မဏိဂုဟာယံယေဝ ပဋိဝသတိ။ ယထာ စ ဆဒ္ဒန္တော နာဂရာဇာ န ဂေါစရိယဟတ္ထိကုလာဒီသု နဝသု နာဂကုလေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဆဒ္ဒန္တကုလေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယထာ စ ဝလာဟကော အဿရာဇာ န ဂဒြဘကုလေ ဝါ ဃောဋကကုလေ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သိန္ဓုယာ တီရေ ပန သိန္ဓဝကုလေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယထာ စ သဗ္ဗကာမဒဒံ မနောဟရံ မဏိရတနံ န

၁-သုခေတ္တတာယ (သျာ၊ က)
၂-သာ ပနေသာ (သီ၊ သျာ)
၃-သုခေတ္တတာ (သျာ၊ က)
၄-ဒီ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဘာသုရကေသရသဋော (သီ)

saṅkārakūṭe vā paṁsupabbatādīsu vā uppajjati, Vepullapabbatabbhantareyeva uppajjati. Yathā ca Timirapiṅgalo maccharājā na khuddakapokkharaṇīsu[1] uppajjati, caturāsītiyojanasahassagambhīre Mahāsamuddeyeva uppajjati. Yathā ca diyaḍḍhayojanasatiko supaṇṇarājā na gāmadvāre eraṇḍavanādīsu paṭivasati, Mahāsamuddaṁ pana ajjhogāhetvā simbalidahavaneyeva paṭivasati. Yathā ca Dhataraṭṭho suvaṇṇahaṁso na gāmadvāre āvāṭakādīsu paṭivasati, navutihaṁsasahassaparivāro hutvā Cittakūṭapabbateyeva paṭivasati. Yathā ca catuddīpissaro cakkavattirājā na nīcakule uppajjati, asambhinnajātikhattiyakuleyeva pana uppajjati. Evamevaṁ imesu samaṇesu ekasamaṇopi na aññatitthāyatane uppajjati, ariyamaggaparikkhitte pana Buddhasāsaneyeva uppajjati. Tenāha Bhagavā "idheva bhikkhave samaṇo -pa- suññā parappavādā samaṇebhi aññehī"ti.

Sammā sīhanādaṁ nadathāti ettha **sammā**ti hetunā nayena kāraṇena. **Sīhanādan**ti seṭṭhanādaṁ abhītanādaṁ appaṭinādaṁ. Imesaṁ hi[2] catunnaṁ samaṇānaṁ idheva atthitāya ayaṁ nādo seṭṭhanādo nāma hoti uttamanādo. "Ime samaṇā idheva atthī"ti vadantassa aññato bhayaṁ vā āsaṅkā vā natthīti abhītanādo nāma hoti. "Amhākampi sāsane ime samaṇā atthī"ti pūraṇādīsu ekassāpi uṭṭhahitvā vatthuṁ asamatthatāya ayaṁ nādo appaṭinādo nāma hoti. Tena vuttaṁ "sīhanādanti seṭṭhanādaṁ abhītanādaṁ appaṭinādan"ti.

140. **Ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjatī**ti imaṁ kho pana kāraṇaṁ vijjati. **Yaṁ aññatitthiyā**ti yena kāraṇena aññatitthiyā. Ettha ca titthaṁ jānitabbaṁ, titthakaro jānitabbo, titthiyā jānitabbā, titthiyasāvakā jānitabbā. **Titthaṁ** nāma dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo. Ettha hi sattā taranti uppalavanti ummujjanimujjaṁ karonti, tasmā titthanti vuccanti. Tāsaṁ diṭṭhīnaṁ uppādetā **titthakaro** nāma. Tassa laddhiṁ gahetvā pabbajitā **titthiyā** nāma. Tesaṁ paccayadāyakā **titthiyasāvakā**ti veditabbā. **Paribbājakā**ti gihibandhanaṁ pahāya pabbajjūpagatā. **Assāso**ti avassayo patiṭṭhā upatthambho. **Balan**ti thāmo. **Yena tumhe**ti yena assāsena vā balena vā evaṁ vadetha.

1. Na āvāṭakhuddakapokkharaṇīsu (Sī, Syā) 2. Imesaṁ (Sī), imesañca (Syā, Ka)

သင်္ကာရကူဋေ ဝါ ပံသုပဗ္ဗတာဒီသု ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝေပုလ္လပဗ္ဗတဗ္ဘန္တရေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယထာ စ တိမိရပိင်္ဂလော မစ္ဆရာဇာ န ခုဒ္ဒကပေါက္ခရဏီသု[၁] ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ စတုရာသီတိယောဇနသဟဿဂမ္ဘီရေ မဟာသမုဒ္ဒေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယထာ စ ဒိယၣ္ဍယောဇနသတိကော သုပဏ္ဏရာဇာ န ဂါမဒွါရေ ဧရဏ္ဍဝနာဒီသု ပဋိဝသတိ၊ မဟာသမုဒ္ဒံ ပန အဇ္ဈောဂါဟေတွာ သိမ္ဗလိဒဟဝနေယေဝ ပဋိဝသတိ။ ယထာ စ ဓတရဋ္ဌော သုဝဏ္ဏဟံသော န ဂါမဒွါရေ အာဝါဋကာဒီသု ပဋိဝသတိ၊ နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရော ဟုတွာ စိတ္တကူဋပဗ္ဗတေယေဝ ပဋိဝသတိ။ ယထာ စ စတုဒ္ဒီပိဿရော စက္ကဝတ္တိရာဇာ န နီစကုလေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အသမ္ဘိန္နဇာတိခတ္တိယကုလေယေဝ ပန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝမေဝံ ဣမေသု သမဏေသု ဧကသမဏောပိ န အညတိတ္ထာယတနေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အရိယမဂ္ဂပရိက္ခိတ္တေ ပန ဗုဒ္ဓသာသနေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော။ပ။ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ။

သမ္မာ သီဟနာဒံ နဒထာတိ ဧတ္ထ **သမ္မာ**တိ ဟေတုနာ နယေန ကာရဏေန။ **သီဟနာဒ**န္တိ သေဋ္ဌနာဒံ အဘီတနာဒံ အပ္ပဋိနာဒံ။ ဣမေသံ ဟိ[၂] စတုန္နံ သမဏာနံ ဣဓေဝ အတ္ထိတာယ အယံ နာဒေါ သေဋ္ဌနာဒေါ နာမ ဟောတိ ဥတ္တမနာဒေါ။ “ဣမေ သမဏာ ဣဓေဝ အတ္ထီ”တိ ဝဒန္တဿ အညတော ဘယံ ဝါ အာသင်္ကာ ဝါ နတ္ထီတိ အဘီတနာဒေါ နာမ ဟောတိ။ “အမှာကမ္ပိ သာသနေ ဣမေ သမဏာ အတ္ထီ”တိ ပူရဏာဒီသု ဧကဿာပိ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဝတ္ထုံ အသမတ္ထတာယ အယံ နာဒေါ အပ္ပဋိနာဒေါ နာမ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သီဟနာဒန္တိ သေဋ္ဌနာဒံ အဘီတနာဒံ အပ္ပဋိနာဒ”န္တိ။

၁၄၀။ **ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိဇ္ဇတီ**တိ ဣမံ ခေါ ပန ကာရဏံ ဝိဇ္ဇတိ။ **ယံ အညတိတ္ထိယာ**တိ ယေန ကာရဏေန အညတိတ္ထိယာ။ ဧတ္ထ စ တိတ္ထံ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ တိတ္ထကရော ဇာနိတဗ္ဗော၊ တိတ္ထိယာ ဇာနိတဗ္ဗာ၊ တိတ္ထိယသာဝကာ ဇာနိတဗ္ဗာ။ **တိတ္ထံ** နာမ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော။ ဧတ္ထ ဟိ သတ္တာ တရန္တိ ဥပ္ပလဝန္တိ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောန္တိ၊ တသ္မာ တိတ္ထန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ တာသံ ဒိဋ္ဌီနံ ဥပ္ပါဒေတာ **တိတ္ထကရော** နာမ။ တဿ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ ပဗ္ဗဇိတာ **တိတ္ထိယာ** နာမ။ တေသံ ပစ္စယဒါယကာ **တိတ္ထိယသာဝကာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပရိဗ္ဗာဇကာ**တိ ဂိဟိဗန္ဓနံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂတာ။ **အဿာသော**တိ အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ ဥပတ္ထမ္ဘော။ **ဗလ**န္တိ ထာမော။ **ယေန တုမှေ**တိ ယေန အဿာသေန ဝါ ဗလေန ဝါ ဧဝံ ဝဒေထ။

၁-န အာဝါဋခုဒ္ဒကပေါက္ခရဏီသု (သီ၊ သျာ) ၂-ဣမေသံ (သီ)၊ ဣမေသဉ္စ (သျာ၊ က)

Atthi kho no āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhenāti ettha ayaṁ saṅkhepattho—yo so Bhagavā samatiṁsa pāramiyo pūretvā sabbakilese bhañjitvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, tena Bhagavatā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ āsayānusayaṁ **jānatā,** hatthatale ṭhapitaṁ āmalakaṁ viya sabbaṁ ñeyyadhammaṁ **passatā.** Api ca pubbenivāsādīhi jānatā, dibbena cakkhunā passatā. Tīhi vijjāhi chahi vā pana abhiññāhi jānatā, sabbattha appaṭihatena samantacakkhunā passatā. Sabbadhammajānanasamatthāya paññāya jānatā, sabbasattānaṁ cakkhuvisayātītāni tirokuṭṭādigatāni vāpi rūpāni ativisuddhena maṁsacakkhunā passatā. Attahitasādhikāya samādhipadaṭṭhānāya paṭivedhapaññāya jānatā, parahitasādhikāya karuṇāpadaṭṭhānāya desanāpaññāya passatā. Arīnaṁ hatattā paccayādīnaṁ arahattā ca **arahatā,** sammā sāmañca saccānaṁ Buddhattā **Sammāsambuddhena.** Antarāyikadhamme vā jānatā, niyyānikadhamme passatā. Kilesārīnaṁ hatattā Arahatā, sammā sāmaṁ sabbadhammānaṁ Buddhattā Sammāsambuddhenāti evaṁ catuvesārajjavasena catūhi ākārehi thomitena cattāro dhammā akkhātā, ye mayaṁ attani sampassamānā evaṁ vadema, na rājarājamahāmattādīnaṁ upatthambhaṁ kāyabalanti.

Satthari pasādoti “itipi so Bhagavā”ti-ādinā nayena Buddhaguṇe anussarantānaṁ uppannappasādo. **Dhamme pasādo**ti “Svākkhāto Bhagavatā dhammo”ti-ādinā nayena dhammaguṇe anussarantānaṁ uppannappasādo. **Sīlesu paripūrakāritā**ti ariyakantesu sīlesu paripūrakāritā. Ariyakantasīlāni nāma **pañcasīlāni.** Tāni hi bhavantaragatopi ariyasāvako attano ariyasāvakabhāvaṁ ajānantopi na vītikkamati. Sacepi hi naṁ koci vadeyya “imaṁ sakalaṁ cakkavattirajjaṁ sampaṭicchitvā khuddakamakkhikaṁ jīvitā voropehī”ti, aṭṭhānametaṁ, yaṁ so tassa vacanaṁ kareyya. Evaṁ ariyānaṁ sīlāni kantāni piyāni manāpāni. Tāni sandhāya vuttaṁ “sīlesu paripūrakāritā”ti.

Sahadhammikā kho panāti bhikkhu bhikkhunī sikkhamānā sāmaṇero sāmaṇerī upāsako upāsikāti ete satta **sahadhammacārino.** Etesu hi bhikkhu bhikkhūhi saddhiṁ sahadhammaṁ carati samānasikkhatāya.

အတ္ထိ ခေါ နော အာဝုသော တေန ဘဂဝတာ ဇာနတာ ပဿတာ အရဟတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေနာတိ ဧတ္ထ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယော သော ဘဂဝါ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗကိလေသေ ဘဉ္ဇိတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တေန ဘဂဝတာ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ အာသယာနုသယံ **ဇာနတာ၊** ဟတ္ထတလေ ဌပိတံ အာမလကံ ဝိယ သဗ္ဗံ ဉေယျဓမ္မံ **ပဿတာ။** အပိစ ပုဗ္ဗေနိဝါသာဒီဟိ ဇာနတာ၊ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ပဿတာ။ တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ ဆဟိ ဝါ ပန အဘိညာဟိ ဇာနတာ၊ သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတေန သမန္တစက္ခုနာ ပဿတာ။ သဗ္ဗဓမ္မဇာနနသမတ္ထာယ ပညာယ ဇာနတာ၊ သဗ္ဗသတ္တာနံ စက္ခုဝိသယာတီတာနိ တိရောကုဋ္ဋာဒိဂတာနိ ဝါပိ ရူပါနိ အတိဝိသုဒ္ဓေန မံသစက္ခုနာ ပဿတာ။ အတ္တဟိတသာဓိကာယ သမာဓိပဒဋ္ဌာနာယ ပဋိဝေဓပညာယ ဇာနတာ၊ ပရဟိတသာဓိကာယ ကရုဏာပဒဋ္ဌာနာယ ဒေသနာပညာယ ပဿတာ။ အရီနံ ဟတတ္တာ ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာ စ **အရဟတာ၊** သမ္မာ သာမဉ္စ သစ္စာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန။** အန္တရာယိကဓမ္မေ ဝါ ဇာနတာ၊ နိယျာနိကဓမ္မေ ပဿတာ။ ကိလေသာရီနံ ဟတတ္တာ အရဟတာ၊ သမ္မာ သာမံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေနာတိ ဧဝံ စတုဝေသာရဇ္ဇဝသေန စတူဟိ အာကာရေဟိ ထောမိတေန စတ္တာရော ဓမ္မာ အက္ခာတာ၊ ယေ မယံ အတ္တနိ သမ္ပဿမာနာ ဧဝံ ဝဒေမ၊ န ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီနံ ဥပတ္ထမ္ဘံ ကာယဗလန္တိ။

သတ္ထရိ ပသာဒေါတိ “ဣတိပိ သော ဘဂဝါ”တိအာဒိနာ နယေန ဗုဒ္ဓဂုဏေ အနုဿရန္တာနံ ဥပ္ပန္နပ္ပသာဒေါ။ **ဓမ္မေ ပသာဒေါ**တိ “သွာက္ခာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော”တိအာဒိနာ နယေန ဓမ္မဂုဏေ အနုဿရန္တာနံ ဥပ္ပန္နပ္ပသာဒေါ။ **သီလေသု ပရိပူရကာရိတာ**တိ အရိယကန္တေသု သီလေသု ပရိပူရကာရိတာ။ အရိယကန္တသီလာနိ နာမ **ပဉ္စသီလာနိ။** တာနိ ဟိ ဘဝန္တရဂတောပိ အရိယသာဝကော အတ္တနော အရိယသာဝကဘာဝံ အဇာနန္တောပိ န ဝီတိက္ကမတိ။ သစေပိ ဟိ နံ ကောစိ ဝဒေယျ “ဣမံ သကလံ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ခုဒ္ဒကမက္ခိကံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေဟီ”တိ၊ အဋ္ဌာနမေတံ၊ ယံ သော တဿ ဝစနံ ကရေယျ။ ဧဝံ အရိယာနံ သီလာနိ ကန္တာနိ ပိယာနိ မနာပါနိ။ တာနိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “သီလေသု ပရိပူရကာရိတာ”တိ။

သဟဓမ္မိကာ ခေါ ပနာတိ ဘိက္ခု ဘိက္ခုနီ သိက္ခမာနာ သာမဏေရော သာမဏေရီ ဥပါသကော ဥပါသိကာတိ ဧတေ သတ္တ **သဟဓမ္မစာရိနော။** ဧတေသု ဟိ ဘိက္ခု ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ သဟဓမ္မံ စရတိ သမာနသိက္ခတာယ။

Tathā bhikkhunī bhikkhunīhi -pa- upāsikā upāsikāhi, sotāpanno sotāpannehi, sakadāgāmī -pa- anāgāmīhi sahadhammaṁ carati. Tasmā sabbepete **sahadhammikā**ti vuccanti. Apicettha ariyasāvakāyeva adhippetā. Tesaṁ hi bhavantarepi maggadassanamhi vivādo natthi, tasmā te accantaṁ ekadhammacāritāya sahadhammikā. Iminā "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho"ti-ādinā nayena saṁghaṁ anussarantānaṁ uppannappasādo kathito. Ettāvatā cattāri sotāpannassa aṅgāni kathitāni honti.

Ime kho no āvusoti āvuso ime cattāro dhammā tena Bhagavatā amhākaṁ assāso ceva balañcāti akkhātā, ye mayaṁ attani sampassamānā evaṁ vadema.

141. **Yo amhākaṁ satthā**ti iminā Pūraṇakassapādike cha Satthāro apadissanti. Yathā pana idāni sāsane ācariya-upajjhāyādīsu "amhākaṁ ācariyo, amhākaṁ upajjhāyo"ti gehasitapemaṁ hoti. Evarūpaṁ pemaṁ sandhāya "Satthari pasādo"ti vadanti. Thero panāha "yasmā Satthā nāma na ekassa, na dvinnaṁ hoti, sadevakassa lokassa ekova Satthā, tasmā titthiyā 'amhākaṁ Satthā'ti ekapadeneva Satthāraṁ visuṁ katvā imināva padena viruddhā parājitā"ti. **Dhamme pasādo**ti idaṁ pana yathā idāni sāsane "amhākaṁ Dīghanikāyo amhākaṁ Majjhimanikāyo"ti mamāyanti, evaṁ attano attano pariyattidhamme gehasitapemaṁ sandhāya vadanti. **Sīlesū**ti ajasīlagosīlameṇḍakasīlakukkurasīlādīsu. **Idha no āvuso**ti ettha **idhā**ti pasādaṁ[1] sandhāya vadanti. **Ko adhippayāso**ti ko adhikappayogo. **Yadidan**ti yaṁ idaṁ tumhākaṁ ceva amhākaṁ ca nānākaraṇaṁ vadeyyātha, taṁ kiṁ nāma. Tumhākampi hi catūsu ṭhānesu pasādo, amhākampi. Nanu etasmiṁ pasāde[2] tumhe ca amhe ca dvedhā bhinnasuvaṇṇaṁ viya ekasadisāti vācāya samadhurā hutvā aṭṭhaṁsu.

Atha nesaṁ taṁ samadhurataṁ bhindanto Bhagavā **evaṁvādino**ti-ādimāha. Tattha **ekā niṭṭhā**ti yā tassa pasādassa pariyosāna

1. Sāsanaṁ (Ka) 2. Ekasmiṁ pasādo (Syā, Ka)

တထာ ဘိက္ခုနီ ဘိက္ခုနီဟိ။ပ။ ဥပါသိကာ ဥပါသိကာဟိ၊ သောတာပန္နော သောတာပန္နေဟိ၊ သကဒါဂါမီ။ပ။ အနာဂါမီဟိ သဟဓမ္မံ စရတိ။ တသ္မာ သဗ္ဗေပေတေ **သဟဓမ္မိကာ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ အပိစေတ္ထ အရိယသာဝကာယေဝ အဓိပ္ပေတာ။ တေသံ ဟိ ဘဝန္တရေပိ မဂ္ဂဒဿနမှိ ဝိဝါဒေါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တေ အစ္စန္တံ ဧကဓမ္မစာရိတာယ သဟဓမ္မိကာ။ ဣမိနာ "သုပ္ပဋိပန္နော ဘဂဝတော သာဝကသံဃော"တိအာဒိနာ နယေန သံဃံ အနုဿရန္တာနံ ဥပ္ပန္နပ္ပသာဒေါ ကထိတော။ ဧတ္တာဝတာ စတ္တာရိ သောတာပန္နဿ အင်္ဂါနိ ကထိတာနိ ဟောန္တိ။

ဣမေ ခေါ နော အာဝုသောတိ အာဝုသော ဣမေ စတ္တာရော ဓမ္မာ တေန ဘဂဝတာ အမှာကံ အဿာသော စေဝ ဗလဉ္စာတိ အက္ခာတာ၊ ယေ မယံ အတ္တနိ သမ္ပဿမာနာ ဧဝံ ဝဒေမ။

၁၄၁။ **ယော အမှာကံ သတ္ထာ**တိ ဣမိနာ ပူရဏကဿပါဒိကေ ဆ သတ္ထာရော အပဒိဿန္တိ။ ယထာ ပန ဣဒါနိ သာသနေ အာစရိယဥပဇ္ဈာယာဒီသု "အမှာကံ အာစရိယော, အမှာကံ ဥပဇ္ဈာယော"တိ ဂေဟသိတပေမံ ဟောတိ။ ဧဝရူပံ ပေမံ သန္ဓာယ "သတ္ထရိ ပသာဒေါ"တိ ဝဒန္တိ။ ထေရော ပနာဟ "ယသ္မာ သတ္ထာ နာမ န ဧကဿ, န ဒွိန္နံ ဟောတိ၊ သဒေဝကဿ လောကဿ ဧကောဝ သတ္ထာ၊ တသ္မာ တိတ္ထိယာ 'အမှာကံ သတ္ထာ'တိ ဧကပဒေနေဝ သတ္ထာရံ ဝိသုံ ကတွာ ဣမိနာဝ ပဒေန ဝိရုဒ္ဓါ ပရာဇိတာ"တိ။ **ဓမ္မေ ပသာဒေါ**တိ ဣဒံ ပန ယထာ ဣဒါနိ သာသနေ "အမှာကံ ဒီဃနိကာယော အမှာကံ မဇ္ဈိမနိကာယော"တိ မမာယန္တိ၊ ဧဝံ အတ္တနော အတ္တနော ပရိယတ္တိဓမ္မေ ဂေဟသိတပေမံ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ **သီလေသူ**တိ အဇသီလဂေါသီလမေဏ္ဍကသီလကုက္ကုရသီလာဒီသု။ **ဣဓ နော အာဝုသော**တိ ဧတ္ထ **ဣဓာ**တိ ပသာဒံ[1] သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ **ကော အဓိပ္ပယာသော**တိ ကော အဓိကပ္ပယောဂေါ။ **ယဒိဒ**န္တိ ယံ ဣဒံ တုမှာကံ စေဝ အမှာကံ စ နာနာကရဏံ ဝဒေယျာထ၊ တံ ကိံ နာမ။ တုမှာကမ္ပိ ဟိ စတူသု ဌာနေသု ပသာဒေါ၊ အမှာကမ္ပိ။ နနု ဧတသ္မိံ ပသာဒေ[2] တုမှေ စ အမှေ စ ဒွေဓာ ဘိန္နသုဝဏ္ဏံ ဝိယ ဧကသဒိသာတိ ဝါစာယ သမဓုရာ ဟုတွာ အဋ္ဌံသု။

အထ နေသံ တံ သမဓုရတံ ဘိန္ဒန္တော ဘဂဝါ **ဧဝံဝါဒိနော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧကာ နိဋ္ဌာ**တိ ယာ တဿ ပသာဒဿ ပရိယောသာန-

၁-သာသနံ (က) ၂-ဧကသ္မိံ ပသာဒေါ (သျာ၊ က)

bhūtā niṭṭhā, kiṁ sā ekā, udāhu puthūti evaṁ pucchathāti vadati. Yasmā pana tasmiṁ tasmiṁ samaye niṭṭhaṁ apaññapento nāma natthi, brāhmaṇānaṁ hi brahmaloko niṭṭhā, mahātāpasānaṁ Ābhassarā, paribbājakānaṁ subhakiṇhā, ājīvakānaṁ "anantamānaso"ti evaṁ parikappito asaññībhavo. Imasmiṁ sāsane pana arahattaṁ niṭṭhā. Sabbeva cete arahattameva niṭṭhāti vadanti. Diṭṭhivasena pana brahmalokādīni paññapenti. Tasmā attano attano laddhivasena ekameva niṭṭhaṁ paññapenti, taṁ dassetuṁ Bhagavā **sammā byākaramānā**ti-ādimāha.

Idāni bhikkhūnampi ekā niṭṭhā, titthiyānampi ekā niṭṭhāti dvīsu aṭṭakārakesu viya ṭhitesu Bhagavā anuyogavattaṁ dassento **sā panāvuso niṭṭhā sarāgassa, udāhu vītarāgassā**ti-ādimāha. Tattha yasmā rāgarattādīnaṁ niṭṭhā nāma natthi. Yadi siyā, soṇasiṅgālādīnampi siyāti imaṁ dosaṁ passantānaṁ titthiyānaṁ "vītarāgassa āvuso sā niṭṭhā"ti-ādinā nayena byākaraṇaṁ dassitaṁ.

Tattha **viddasuno**ti paṇḍitassa. **Anuruddhapaṭiviruddhassā**ti rāgena Anuruddhassa kodhena paṭiviruddhassa. **Papañcārāmassa papañcaratino**ti ettha āramanti etthāti ārāmo. Papañco ārāmo assāti **papañcārāmo.** Papañce[1] rati assāti **papañcarati. Papañco**ti ca mattapamattākārabhāvena pavattānaṁ taṇhādiṭṭhimānānametaṁ adhivacanaṁ. Idha pana taṇhādiṭṭhiyova adhippetā. **Sarāgassā**ti-ādīsu pañcasu ṭhānesu ekova kileso āgato. Tassa ākārato nānattaṁ veditabbaṁ. **Sarāgassā**ti hi vuttaṭṭhāne pañcakāmaguṇikarāgavasena gahito. **Sataṇhassā**ti bhavataṇhāvasena. **Sa-upadānassā**ti gahaṇavasena. **Anuruddhapaṭiviruddhassā**ti yugaḷavasena. **Papañcārāmassā**ti papañcuppattidassanavasena. **Sarāgassā**ti vā ettha akusalamūlavasena gahito. **Sataṇhassā**ti ettha taṇhāpaccayā upādānadassanavasena. Sesaṁ purimasadisameva. Thero panāha "kasmā evaṁ viddhaṁsetha, ekoyeva hi ayaṁ lobho rajjanavasena rāgoti vutto. Taṇhākaraṇavasena **taṇhā.** Gahaṇaṭṭhena **upādānaṁ.** Yugaḷavasena **anurodhapaṭivirodho.** Papañcuppattidassanaṭṭhena **papañco**"ti.

1. Papañcova (Ka)

ဘူတာ နိဋ္ဌာ၊ ကိံ သာ ဧကာ၊ ဥဒါဟု ပုထူတိ ဧဝံ ပုစ္ဆထာတိ ဝဒတိ။ ယသ္မာ ပန တသ္မိံ တသ္မိံ သမယေ နိဋ္ဌံ အပညပေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဗြာဟ္မဏာနံ ဟိ ဗြဟ္မလောကော နိဋ္ဌာ၊ မဟာတာပသာနံ အာဘဿရာ၊ ပရိဗ္ဗာဇကာနံ သုဘကိဏှာ၊ အာဇီဝကာနံ "အနန္တမာနသော"တိ ဧဝံ ပရိကပ္ပိတော အသညီဘဝေါ။ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပန အရဟတ္တံ နိဋ္ဌာ။ သဗ္ဗေဝ စေတေ အရဟတ္တမေဝ နိဋ္ဌာတိ ဝဒန္တိ။ ဒိဋ္ဌိဝသေန ပန ဗြဟ္မလောကာဒီနိ ပညပေန္တိ။ တသ္မာ အတ္တနော အတ္တနော လဒ္ဓိဝသေန ဧကမေဝ နိဋ္ဌံ ပညပေန္တိ၊ တံ ဒဿေတုံ ဘဂဝါ **သမ္မာ ဗျာကရမာနာ**တိအာဒိမာဟ။

ဣဒါနိ ဘိက္ခူနမ္ပိ ဧကာ နိဋ္ဌာ၊ တိတ္ထိယာနမ္ပိ ဧကာ နိဋ္ဌာတိ ဒွီသု အဋ္ဋကာရကေသု ဝိယ ဌိတေသု ဘဂဝါ အနုယောဂဝတ္တံ ဒဿေန္တော **သာ ပနာဝုသော နိဋ္ဌာ သရာဂဿ၊ ဥဒါဟု ဝီတရာဂဿာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယသ္မာ ရာဂရတ္တာဒီနံ နိဋ္ဌာ နာမ နတ္ထိ။ ယဒိ သိယာ၊ သောဏသိင်္ဂါလာဒီနမ္ပိ သိယာတိ ဣမံ ဒေါသံ ပဿန္တာနံ တိတ္ထိယာနံ "ဝီတရာဂဿ အာဝုသော သာ နိဋ္ဌာ"တိအာဒိနာ နယေန ဗျာကရဏံ ဒဿိတံ။

တတ္ထ **ဝိဒ္ဒသုနော**တိ ပဏ္ဍိတဿ။ **အနုရုဒ္ဓပဋိဝိရုဒ္ဓဿာ**တိ ရာဂေန အနုရုဒ္ဓဿ ကောဓေန ပဋိဝိရုဒ္ဓဿ။ **ပပဉ္စာရာမဿ ပပဉ္စရတိနော**တိ ဧတ္ထ အာရမန္တိ ဧတ္ထာတိ အာရာမော။ ပပဉ္စော အာရာမော အဿာတိ **ပပဉ္စာရာမော။** ပပဉ္စေ[၁] ရတိ အဿာတိ **ပပဉ္စရတိ။ ပပဉ္စော**တိ စ မတ္တပမတ္တာကာရဘာဝေန ပဝတ္တာနံ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဣဓ ပန တဏှာဒိဋ္ဌိယောဝ အဓိပ္ပေတာ။ **သရာဂဿာ**တိအာဒီသု ပဉ္စသု ဌာနေသု ဧကောဝ ကိလေသော အာဂတော။ တဿ အာကာရတော နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သရာဂဿာ**တိ ဟိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဝသေန ဂဟိတော။ **သတဏှဿာ**တိ ဘဝတဏှာဝသေန။ **သဥပါဒါနဿာ**တိ ဂဟဏဝသေန။ **အနုရုဒ္ဓပဋိဝိရုဒ္ဓဿာ**တိ ယုဂဠဝသေန။ **ပပဉ္စာရာမဿာ**တိ ပပဉ္စုပ္ပတ္တိဒဿနဝသေန။ **သရာဂဿာ**တိ ဝါ ဧတ္ထ အကုသလမူလဝသေန ဂဟိတော။ **သတဏှဿာ**တိ ဧတ္ထ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနဒဿနဝသေန။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝ။ ထေရော ပနာဟ "ကသ္မာ ဧဝံ ဝိဒ္ဓံသေထ၊ ဧကောယေဝ ဟိ အယံ လောဘော ရဇ္ဇနဝသေန ရာဂေါတိ ဝုတ္တော။ တဏှာကရဏဝသေန **တဏှာ။** ဂဟဏဋ္ဌေန **ဥပါဒါနံ။** ယုဂဠဝသေန **အနုရောဓပဋိဝိရောဓော။** ပပဉ္စုပ္ပတ္တိဒဿနဋ္ဌေန **ပပဉ္စော**''တိ။

၁-ပပဉ္စောဝ (က)

142. Idāni imesaṁ kilesānaṁ mūlabhūtaṁ diṭṭhivādaṁ dassento **dvemā bhikkhave diṭṭhiyo**ti-ādimāha.

Tattha **bhavadiṭṭhī**ti sassatadiṭṭhi. **Vibhavadiṭṭhī**ti ucchedadiṭṭhi. **Bhavadiṭṭhiṁ allīnā**ti taṇhādiṭṭhivasena sassatadiṭṭhiṁ allīnā. **Upagatā**ti taṇhādiṭṭhivaseneva upagatā. **Ajjhositā**ti taṇhādiṭṭhivaseneva anupaviṭṭhā. **Vibhavadiṭṭhiyā te paṭiviruddhā**ti te sabbe ucchedavādīhi saddhiṁ “tumhe andhabālā na jānātha, sassato ayaṁ loko, nāyaṁ loko ucchijjatī”ti paṭiviruddhā niccaṁ kalahabhaṇḍanapasutā viharanti. Dutiyavārepi eseva nayo.

Samudayañcāti-ādīsu dve diṭṭhīnaṁ samudayā khaṇikasamudayo paccayasamudayo ca. **Khaṇikasamudayo** diṭṭhīnaṁ nibbatti. **Paccayasamudayo** aṭṭha ṭhānāni. Seyyathidaṁ, khandhāpi diṭṭhiṭṭhānaṁ, avijjāpi, phassopi, saññāpi. vitakkopi, ayonisomanasikāropi, pāpamittopi, paratoghosopi diṭṭhiṭṭhānaṁ. “Khandhā hetu khandhā paccayo diṭṭhīnaṁ upādāya samuṭṭhānaṭṭhena. Evaṁ khandhāpi diṭṭhiṭṭhānaṁ. Avijjā, phasso, saññā, vitakko, ayonisomanasikāro, pāpamitto, paratoghoso hetu paratoghoso paccayo diṭṭhīnaṁ upādāya samuṭṭhānaṭṭhena. Evaṁ paratoghosopi diṭṭhiṭṭhānaṁ”[1]. Atthaṅgamāpi dveyeva khaṇikatthaṅgamo paccayatthaṅgamo ca. **Khaṇikatthaṅgamo** nāma khayo vayo bhedo paribhedo aniccatā antaradhānaṁ. **Paccayatthaṅgamo** nāma sotāpattimaggo. Sotāpattimaggo hi diṭṭhiṭṭhānasamugghātoti vutto.

Assādanti diṭṭhimūlakaṁ ānisaṁsaṁ. Yaṁ sandhāya vuttaṁ “yaṁdiṭṭhiko Satthā hoti, taṁdiṭṭhikā sāvakā hontī. Yaṁdiṭṭhikā Satthāraṁ sāvakā sakkaronti, garuṁ karonti, mānenti, pūjenti, labhanti tatonidānaṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ. Ayaṁ bhikkhave diṭṭhiyā diṭṭhadhammiko ānisaṁso”ti. **Ādīnavan**ti diṭṭhiggahaṇamūlakaṁ upaddavaṁ. So vaggulivataṁ[2] ukkuṭikappadhānaṁ kaṇṭakāpassayatā pañcātapatappanaṁ[3] sānupapātapatanaṁ[4] kesamassuluñcanaṁ appāṇakaṁ jhānanti-ādīnaṁ vasena veditabbo. **Nissaraṇan**ti diṭṭhīnaṁ nissaraṇaṁ nāma nibbānaṁ.

1. Khu 9. 132 Paṭisambhidāmagge.
2. Vaggulivattaṁ (Syā)
3. Pañcatāpatappanaṁ (Sī)
4. Maruppapātapatanaṁ (Sī, Syā)

၁၄၂။ ဣဒါနိ ဣမေသံ ကိလေသာနံ မူလဘူတံ ဒိဋ္ဌိဝါဒံ ဒဿေန္တော **ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ ဒိဋ္ဌိယော**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဘဝဒိဋ္ဌီ**တိ သဿတဒိဋ္ဌိ။ **ဝိဘဝဒိဋ္ဌီ**တိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။ **ဘဝဒိဋ္ဌိံ အလ္လီနာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန သဿတဒိဋ္ဌိံ အလ္လီနာ။ **ဥပဂတာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေနေဝ ဥပဂတာ။ **အဇ္ဈောသိတာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေနေဝ အနုပဝိဋ္ဌာ။ **ဝိဘဝဒိဋ္ဌိယာ တေ ပဋိဝိရုဒ္ဓါ**တိ တေ သဗ္ဗေ ဥစ္ဆေဒဝါဒီဟိ သဒ္ဓိံ “တုမှေ အန္ဓဗာလာ န ဇာနာထ၊ သဿတော အယံ လောကော၊ နာယံ လောကော ဥစ္ဆိဇ္ဇတီ”တိ ပဋိဝိရုဒ္ဓါ နိစ္စံ ကလဟဘဏ္ဍနပသုတာ ဝိဟရန္တိ။ ဒုတိယဝါရေပိ ဧသေဝ နယော။

သမုဒယဉ္စာတိအာဒီသု ဒွေ ဒိဋ္ဌီနံ သမုဒယာ ခဏိကသမုဒယော ပစ္စယသမုဒယော စ။ **ခဏိကသမုဒယော** ဒိဋ္ဌီနံ နိဗ္ဗတ္တိ။ **ပစ္စယသမုဒယော** အဋ္ဌ ဌာနာနိ။ သေယျထိဒံ၊ ခန္ဓာပိ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနံ၊ အဝိဇ္ဇာပိ၊ ဖဿောပိ၊ သညာပိ၊ ဝိတက္ကောပိ၊ အယောနိသောမနသိကာရောပိ၊ ပါပမိတ္တောပိ၊ ပရတောဃောသောပိ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနံ။ “ခန္ဓာ ဟေတု ခန္ဓာ ပစ္စယော ဒိဋ္ဌီနံ ဥပါဒါယ သမုဋ္ဌာနဋ္ဌေန။ ဧဝံ ခန္ဓာပိ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနံ။ အဝိဇ္ဇာ၊ ဖဿော၊ သညာ၊ ဝိတက္ကော၊ အယောနိသောမနသိကာရော၊ ပါပမိတ္တော၊ ပရတောဃောသော ဟေတု ပရတောဃောသော ပစ္စယော ဒိဋ္ဌီနံ ဥပါဒါယ သမုဋ္ဌာနဋ္ဌေန။ ဧဝံ ပရတောဃောသောပိ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနံ”[၁]။ အတ္ထင်္ဂမာပိ ဒွေယေဝ ခဏိကတ္ထင်္ဂမော ပစ္စယတ္ထင်္ဂမော စ။ **ခဏိကတ္ထင်္ဂမော** နာမ ခယော ဝယော ဘေဒေါ ပရိဘေဒေါ အနိစ္စတာ အန္တရဓာနံ။ **ပစ္စယတ္ထင်္ဂမော** နာမ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ဟိ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနသမုဂ္ဃာတောတိ ဝုတ္တော။

အဿာဒန္တိ ဒိဋ္ဌိမူလကံ အာနိသံသံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ယံဒိဋ္ဌိကော သတ္ထာ ဟောတိ၊ တံဒိဋ္ဌိကာ သာဝကာ ဟောန္တိ။ ယံဒိဋ္ဌိကာ သတ္ထာရံ သာဝကာ သက္ကရောန္တိ၊ ဂရုံ ကရောန္တိ၊ မာနေန္တိ၊ ပူဇေန္တိ၊ လဘန္တိ တတောနိဒါနံ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ။ အယံ ဘိက္ခဝေ ဒိဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော အာနိသံသော”တိ။ **အာဒီနဝ**န္တိ ဒိဋ္ဌိဂ္ဂဟဏမူလကံ ဥပဒ္ဒဝံ။ သော ဝဂ္ဂုလိဝတံ[၂] ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနံ ကဏ္ဋကာပဿယတာ ပဉ္စာတပတပ္ပနံ[၃] သာနုပပါတပတနံ[၄] ကေသမဿုလုဉ္စနံ အပ္ပါဏကံ ဈာနန္တိအာဒီနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **နိဿရဏ**န္တိ ဒိဋ္ဌီနံ နိဿရဏံ နာမ နိဗ္ဗာနံ။

၁-ခု ၉-၁၃၂ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။
၂-ဝဂ္ဂုလိဝတ္တံ (သျာ)
၃-ပဉ္စတာပတပ္ပနံ (သီ)
၄-မရုပ္ပပါတပတနံ (သီ၊ သျာ)

Yathābhūtaṁ nappajānantīti ye etaṁ sabbaṁ yathāsabhāvaṁ na jānanti. **Na parimuccanti dukkhasmā**ti sakalavaṭṭadukkhato na parimuccanti. Iminā etesaṁ niṭṭhā nāma natthīti dasseti. **Parimuccanti dukkhasmā**ti sakalavaṭṭadukkhato parimuccanti. Iminā etesaṁ niṭṭhā nāma atthīti dvinnaṁ aṭṭakārakānaṁ aṭṭaṁ chindanto viya sāsanasmiṁ yeva niṭṭhāya atthitaṁ patiṭṭhapeti.

143. Idāni diṭṭhicchedanaṁ dassento **cattārimāni bhikkhave upādānānī**ti-ādimāha. Tesaṁ vitthārakathā Visuddhimagge vuttāyeva.

Sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānāti mayaṁ sabbesaṁ upādānānaṁ pariññaṁ samatikkamaṁ vadāmāti evaṁ paṭijānamānā. **Na sammā sabbupādānapariññan**ti sabbesaṁ upādānānaṁ samatikkamaṁ sammā na paññapenti. Keci kāmupādānamattassa pariññaṁ paññapenti. Keci diṭṭhupādānamattassa paññapenti, keci sīlabbatupādānassāpi. Attavādupādānassa pana pariññaṁ paññapento nāma natthi. Tesaṁ pana bhedaṁ dassento **kāmupādānassa pariññaṁ paññapentī**ti-ādimāha. Tattha sabbepi kāmupādānassa pariññaṁ paññapentiyeva, channavuti pāsaṇḍāpi hi "kāmā kho pabbajitena na sevitabbā"ti vatthupaṭisevanaṁ kāmaṁ kappatīti na paññapenti, akappiyameva katvā paññapenti. Ye pana sevanti, te theyyena sevanti. Tena vuttaṁ "kāmupādānassa pariññaṁ paññapentī"ti.

Yasmā "natthi dinnan"ti-ādīni gahetvā caranti. "Sīlena suddhi vatena suddhi bhāvanāya suddhī"ti gaṇhanti, attupaladdhiṁ na pajahanti, tasmā na diṭṭhupādānassa, na sīlabbatupādānassa, na attavādupādānassa pariññaṁ paññapenti. **Taṁ kissa hetū**ti taṁ apaññāpanaṁ etesaṁ kissa hetu kiṁ kāraṇā. **Imāni hi te bhonto**ti yasmā te bhonto imāni tīṇi kāraṇāni yathāsabhāvato na jānantīti attho. Ye panettha dvinnaṁ pariññānaṁ paññāpanakāraṇaṁ diṭṭhiñceva sīlabbatañca "etaṁ pahātabban"ti yathāsabhāvato jānanti. Te sandhāya parato dve vārā vuttā. Tattha ye "atthi dinnan"ti-ādīni gaṇhanti, te diṭṭhupādānassa pariññaṁ paññapenti. Ye pana "na sīlena suddhi, na vatena suddhi, na bhāvanāya suddhī"ti gaṇhanti, te sīlabbatupādānassa pariññaṁ paññapenti. Attavādupādānassa pariññaṁ pana ekopi paññapetuṁ na sakkoti. Aṭṭhasamāpattilābhinopi hi candimasūriye

ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနန္တီတိ ယေ ဧတံ သဗ္ဗံ ယထာသဘာဝံ န ဇာနန္တိ။ **န ပရိမုစ္စန္တိ ဒုက္ခသ္မာ**တိ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခတော န ပရိမုစ္စန္တိ။ ဣမိနာ ဧတေသံ နိဋ္ဌာ နာမ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ **ပရိမုစ္စန္တိ ဒုက္ခသ္မာ**တိ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခတော ပရိမုစ္စန္တိ။ ဣမိနာ ဧတေသံ နိဋ္ဌာ နာမ အတ္ထီတိ ဒွိန္နံ အဋ္ဋကာရကာနံ အဋ္ဋံ ဆိန္ဒန္တော ဝိယ သာသနသ္မိံယေဝ နိဋ္ဌာယ အတ္ထိတံ ပတိဋ္ဌပေတိ။

၁၄၃။ ဣဒါနိ ဒိဋ္ဌိစ္ဆေဒနံ ဒဿေန္တော **စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဥပါဒါနာ-နီ**တိအာဒိမာဟ။ တေသံ ဝိတ္ထာရကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာယေဝ။

သဗ္ဗုပါဒါနပရိညာဝါဒါ ပဋိဇာနမာနာတိ မယံ သဗ္ဗေသံ ဥပါဒါနာနံ ပရိညံ သမတိက္ကမံ ဝဒါမာတိ ဧဝံ ပဋိဇာနမာနာ။ **န သမ္မာ သဗ္ဗုပါဒါနပရိည**န္တိ သဗ္ဗေသံ ဥပါဒါနာနံ သမတိက္ကမံ သမ္မာ န ပညပေန္တိ။ ကေစိ ကာမုပါဒါ-နမတ္တဿ ပရိညံ ပညပေန္တိ။ ကေစိ ဒိဋ္ဌုပါဒါနမတ္တဿ ပညပေန္တိ၊ ကေစိ သီလဗ္ဗတုပါဒါနဿာပိ။ အတ္တဝါဒုပါဒါနဿ ပန ပရိညံ ပညပေန္တော နာမ နတ္ထိ။ တေသံ ပန ဘေဒံ ဒဿေန္တော **ကာမုပါဒါနဿ ပရိညံ ပညပေန္တီ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ သဗ္ဗေပိ ကာမုပါဒါနဿ ပရိညံ ပညပေန္တိယေဝ၊ ဆန္နဝုတိ ပါသဏ္ဍာပိ ဟိ "ကာမာ ခေါ ပဗ္ဗဇိတေန န သေဝိတဗ္ဗာ"တိ ဝတ္ထုပဋိသေဝနံ ကာမံ ကပ္ပတီတိ န ပညပေန္တိ၊ အကပ္ပိယမေဝ ကတွာ ပညပေန္တိ။ ယေ ပန သေဝန္တိ၊ တေ ထေယျေန သေဝန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ ''ကာမုပါဒါနဿ ပရိညံ ပညပေန္တီ''တိ။

ယသ္မာ "နတ္ထိ ဒိန္န"န္တိအာဒီနိ ဂဟေတွာ စရန္တိ။ "သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓိ ဘာဝနာယ သုဒ္ဓီ"တိ ဂဏှန္တိ၊ အတ္တုပလဒ္ဓိံ န ပဇဟန္တိ၊ တသ္မာ န ဒိဋ္ဌုပါဒါနဿ, န သီလဗ္ဗတုပါဒါနဿ, န အတ္တဝါဒုပါဒါနဿ ပရိညံ ပညပေန္တိ။ **တံ ကိဿ ဟေတူ**တိ တံ အပညာပနံ ဧတေသံ ကိဿ ဟေတု ကိံ ကာရဏာ။ **ဣမာနိ ဟိ တေ ဘောန္တော**တိ ယသ္မာ တေ ဘောန္တော ဣမာနိ တီဏိ ကာရဏာနိ ယထာသဘာဝတော န ဇာနန္တီတိ အတ္ထော။ ယေ ပနေတ္ထ ဒွိန္နံ ပရိညာနံ ပညာပနကာရဏံ ဒိဋ္ဌိဉ္စေဝ သီလဗ္ဗတဉ္စ ''ဧတံ ပဟာတဗ္ဗ''န္တိ ယထာ-သဘာဝတော ဇာနန္တိ။ တေ သန္ဓာယ ပရတော ဒွေ ဝါရာ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ ယေ "အတ္ထိ ဒိန္န"န္တိအာဒီနိ ဂဏှန္တိ၊ တေ ဒိဋ္ဌုပါဒါနဿ ပရိညံ ပညပေန္တိ။ ယေ ပန ''န သီလေန သုဒ္ဓိ၊ န ဝတေန သုဒ္ဓိ၊ န ဘာဝနာယ သုဒ္ဓီ''တိ ဂဏှန္တိ၊ တေ သီလဗ္ဗတုပါဒါနဿ ပရိညံ ပညပေန္တိ။ အတ္တဝါဒုပါဒါနဿ ပရိညံ ပန ဧကောပိ ပညပေတုံ န သက္ကောတိ။ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနောပိ ဟိ စန္ဒိမသူရိယေ

pāṇinā parimajjitvā caramānāpi ca titthiyā tisso pariññā paññapenti. Attavādaṁ[1] muñcituṁ na sakkonti. Tasmā punappunaṁ vaṭṭasmiṁyeva patanti, pathavijigucchanasasako viya hi ete.

Tatthāyaṁ atthasallāpikā upamā—pathavī kira sasakaṁ āha "bho sasakā"ti. Sasako āha "ko eso"ti. "Kasmā mameva upari sabba-iriyāpathe kappento uccārapassāvaṁ karonto maṁ na jānāsī"ti. "Suṭṭhu tayā ahaṁ diṭṭho, mayā akkantaṭṭhānampi aṅgulaggehi phuṭṭhaṭṭhānaṁ viya hoti, vissaṭṭha-udakaṁ appamattakaṁ, karīsaṁ katakaphalamattaṁ. Hatthi-assādīhi pana akkantaṭṭhānampi mahantaṁ, passāvopi nesaṁ ghaṭamatto hoti, uccāropi pacchimatto hoti, alaṁ mayhaṁ tayā"ti uppatitvā aññasmiṁ ṭhāne patito. Tato naṁ pathavī āha "are dūraṁ gatopi nanu mayhaṁ upariyeva patitosī"ti. So puna taṁ jigucchanto uppatitvā aññattha patito, evaṁ vassasahassampi uppatitvā patamāno sasako pathaviṁ muñcituṁ na sakkoti. Evamevaṁ titthiyā sabbupādānapariññaṁ paññapentopi kāmupādānādīnaṁ tiṇṇaṁyeva samatikkamaṁ paññapenti. Attavādaṁ pana muñcituṁ na sakkonti, asakkontā punappunaṁ vaṭṭasmiṁyeva patantīti.

Evaṁ yaṁ titthiyā samatikkamituṁ na sakkonti, tassa vasena diṭṭhicchedavādaṁ vatvā idāni pasādapacchedavādaṁ dassento **evarūpe kho bhikkhave dhammavinaye**ti-ādimāha. Tattha **dhammavinaye**ti dhamme ceva vinaye ca, ubhayenapi aniyyānikasāsanaṁ dasseti. "Yo Satthari pasādo so na sammaggato"ti aniyyānikasāsanamhi hi Satthā kālaṁ katvā sīhopi hoti, byaggopi hoti, dīpipi acchopi taracchopi. Sāvakā panassa migāpi sūkarāpi pasadāpi honti, so "ime mayhaṁ pubbe upaṭṭhākā paccayadāyakā"ti khantiṁ vā mettaṁ vā anuddayaṁ vā akatvā tesaṁ upari patitvā lohitaṁ pivati, thūlathūlamaṁsānipi khādati. Satthā vā pana biḷāro hoti, sāvakā kukkuṭā vā mūsikā vā. Atha ne vuttanayeneva anukampaṁ akatvā khādati. Atha vā Satthā nirayapālo hoti, sāvakā nerayikasattā. So "ime mayhaṁ pubbe upaṭṭhākā paccayadāyakā"ti anukampaṁ akatvā vividhā kammakāraṇā karoti, ādittepi rathe yojeti, aṅgārapabbatampi āropeti, Lohakumbhiyampi

1. Attavādupādānaṁ (Sī)

ပါဏိနာ ပရိမဇ္ဇိတွာ စရမာနာပိ စ တိတ္ထိယာ တိဿော ပရိညာ ပညပေန္တိ။ အတ္တဝါဒံ[၁] မုဉ္စိတုံ န သက္ကောန္တိ။ တသ္မာ ပုနပ္ပုနံ ဝဋ္ဋသ္မိံယေဝ ပတန္တိ၊ ပထဝိဇိဂုစ္ဆနသသကော ဝိယ ဟိ ဧတေ။

တတ္ထာယံ အတ္ထသလ္လာပိကာ ဥပမာ—ပထဝီ ကိရ သသကံ အာဟ "ဘော သသကာ"တိ။ သသကော အာဟ "ကော ဧသော"တိ။ "ကသ္မာ မမေဝ ဥပရိ သဗ္ဗဣရိယာပထေ ကပ္ပေန္တော ဥစ္စာရပဿာဝံ ကရောန္တော မံ န ဇာနာသီ"တိ။ "သုဋ္ဌု တယာ အဟံ ဒိဋ္ဌော၊ မယာ အက္ကန္တဋ္ဌာနမ္ပိ အင်္ဂုလဂ္ဂေဟိ ဖုဋ္ဌဋ္ဌာနံ ဝိယ ဟောတိ၊ ဝိဿဋ္ဌဥဒကံ အပ္ပမတ္တကံ၊ ကရီသံ ကတကဖလမတ္တံ။ ဟတ္ထိအဿာဒီဟိ ပန အက္ကန္တဋ္ဌာနမ္ပိ မဟန္တံ၊ ပဿာဝေါပိ နေသံ ဃဋမတ္တော ဟောတိ၊ ဥစ္စာရောပိ ပစ္ဆိမတ္တော ဟောတိ၊ အလံ မယှံ တယာ"တိ ဥပ္ပတိတွာ အညသ္မိံ ဌာနေ ပတိတော။ တတော နံ ပထဝီ အာဟ "အရေ ဒူရံ ဂတောပိ နနု မယှံ ဥပရိယေဝ ပတိတောသီ"တိ။ သော ပုန တံ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဥပ္ပတိတွာ အညတ္ထ ပတိတော၊ ဧဝံ ဝဿသဟဿမ္ပိ ဥပ္ပတိတွာ ပတမာနော သသကော ပထဝိံ မုဉ္စိတုံ န သက္ကောတိ။ ဧဝမေဝံ တိတ္ထိယာ သဗ္ဗုပါဒါနပရိညံ ပညပေန္တောပိ ကာမုပါဒါနာဒီနံ တိဏ္ဏံယေဝ သမတိက္ကမံ ပညပေန္တိ။ အတ္တဝါဒံ ပန မုဉ္စိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ အသက္ကောန္တာ ပုနပ္ပုနံ ဝဋ္ဋသ္မိံယေဝ ပတန္တီတိ။

ဧဝံ ယံ တိတ္ထိယာ သမတိက္ကမိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တဿ ဝသေန ဒိဋ္ဌိစ္ဆေဒဝါဒံ ဝတွာ ဣဒါနိ ပသာဒပစ္ဆေဒဝါဒံ ဒဿေန္တော **ဧဝရူပေ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မဝိနယေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဓမ္မဝိနယေ**တိ ဓမ္မေ စေဝ ဝိနယေ စ၊ ဥဘယေနပိ အနိယျာနိကသာသနံ ဒဿေတိ။ "ယော သတ္ထရိ ပသာဒေါ သော န သမ္မဂ္ဂတော"တိ အနိယျာနိကသာသနမှိ ဟိ သတ္ထာ ကာလံ ကတွာ သီဟောပိ ဟောတိ၊ ဗျဂ္ဃောပိ ဟောတိ၊ ဒီပိပိ အစ္ဆောပိ တရစ္ဆောပိ။ သာဝကာ ပနဿ မိဂါပိ သူကရာပိ ပသဒါပိ ဟောန္တိ၊ သော "ဣမေ မယှံ ပုဗ္ဗေ ဥပဋ္ဌာကာ ပစ္စယဒါယကာ"တိ ခန္တိံ ဝါ မေတ္တံ ဝါ အနုဒ္ဒယံ ဝါ အကတွာ တေသံ ဥပရိ ပတိတွာ လောဟိတံ ပိဝတိ၊ ထူလထူလမံသာနိပိ ခါဒတိ။ သတ္ထာ ဝါ ပန ဗိဠာရော ဟောတိ၊ သာဝကာ ကုက္ကုဋာ ဝါ မူသိကာ ဝါ။ အထ နေ ဝုတ္တနယေနေဝ အနုကမ္ပံ အကတွာ ခါဒတိ။ အထ ဝါ သတ္ထာ နိရယပါလော ဟောတိ၊ သာဝကာ နေရယိကသတ္တာ။ သော "ဣမေ မယှံ ပုဗ္ဗေ ဥပဋ္ဌာကာ ပစ္စယဒါယကာ"တိ အနုကမ္ပံ အကတွာ ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ ကရောတိ၊ အာဒိတ္တေပိ ရထေ ယောဇေတိ၊ အင်္ဂါရပဗ္ဗတမ္ပိ အာရောပေတိ၊ လောဟကုမ္ဘိယမ္ပိ

၁-အတ္တဝါဒုပါဒါနံ (သီ)

khipati[1], anekehipi dukkhadhammehi sampayojeti. Sāvakā vā pana kālaṁ katvā sīhādayo honti, Satthā migādīsu aññataro. Te "imaṁ mayaṁ pubbe catūhi paccayehi upaṭṭhahimhā, Satthā no ayan"ti tasmiṁ khantiṁ vā mettaṁ vā anuddayaṁ vā akatvā vuttanayeneva anayabyasanaṁ pāpenti. Evaṁ aniyyānikasāsane yo Satthari pasādo, so na sammaggato hoti. Kañci kālaṁ gantvāpi pacchā vinassatiyeva.

Yo dhamme pasādoti aniyyānikasāsanasmiṁ hi dhamme pasādo nāma, uggahitapariyāpuṭa[2] dhāritavācitamattake tantidhamme pasādo hoti, vaṭṭamokkho panettha natthi. Tasmā yo ettha pasādo, so punappunaṁ vaṭṭameva gambhīraṁ karotīti sāsanasmiṁ asammaggato asabhāvato akkhāyati.

Yā sīlesu paripūrakāritāti yāpi ca aniyyānikasāsane ajasīlādīnaṁ vasena paripūrakāritā, sāpi yasmā vaṭṭamokkhaṁ bhavanissaraṇaṁ na sampāpeti. Sampajjamānā pana tiracchānayoniṁ āvahati, vipaccamānā nirayaṁ, tasmā sā na sammaggatā akkhāyati. **Yā sahadhammikesū**ti aniyyānikasāsanasmiṁ hi ye sahadhammikā, tesu yasmā ekacce kālaṁ katvā sīhādayopi honti, ekacce migādayo. Tattha sīhādibhūtā "ime amhākaṁ sahadhammikā ahesun"ti migādibhūtesu khanti-ādīni akatvā pubbe vuttanayeneva nesaṁ mahādukkhaṁ uppādenti. Tasmā ettha sahadhammikesu piyamanāpatāpi asammaggatā akkhāyati.

Idaṁ pana sabbampi kāraṇabhedaṁ ekato katvā dassento Bhagavā **taṁ kissa hetu evaṁ hetaṁ bhikkhave hotī**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ saṅkhepattho—evaṁ hetaṁ bhikkhave hoti, yaṁ mayā vuttaṁ "yo Satthari pasādo so na sammaggato akkhāyatī"ti-ādi, taṁ evameva hoti. Kasmā? Yasmā te pasādādayo durakkhāte dhammavinaye -pa- asammāsambuddhappaveditete, ettha hi **yathā tan**ti kāraṇatthe nipāto. Tattha **durakkhāte**ti dukkathite, dukkathitattāyeva **duppavedite.** So panesa yasmā maggaphalatthāya na niyyāti, tasmā **aniyyāniko.** Rāgādīnaṁ upasamāya asaṁvattanato **anupasamasaṁvattaniko.** Na Sammāsambuddhena

1. Lohakumbhiyaṁ siraṁ khipati (Syā) 2. Uggahitapariyāpuṇita (Sī, Syā)

ခိပတိ[1]၊ အနေကေဟိပိ ဒုက္ခဓမ္မေဟိ သမ္ပယောဇေတိ။ သာဝကာ ဝါ ပန ကာလံ ကတွာ သီဟာဒယော ဟောန္တိ၊ သတ္ထာ မိဂါဒီသု အညတရော။ တေ "ဣမံ မယံ ပုဗ္ဗေ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟိမှာ၊ သတ္ထာ နော အယ"န္တိ တသ္မိံ ခန္တိံ ဝါ မေတ္တံ ဝါ အနုဒ္ဒယံ ဝါ အကတွာ ဝုတ္တနယေနေဝ အနယဗျသနံ ပါပေန္တိ။ ဧဝံ အနိယျာနိကသာသနေ ယော သတ္ထရိ ပသာဒေါ၊ သော န သမ္မဂ္ဂတော ဟောတိ။ ကဉ္စိ ကာလံ ဂန္တွာပိ ပစ္ဆာ ဝိနဿတိယေဝ။

ယော ဓမ္မေ ပသာဒေါတိ အနိယျာနိကသာသနသ္မိံ ဟိ ဓမ္မေ ပသာဒေါ နာမ၊ ဥဂ္ဂဟိတပရိယာပုဋ[2]ဓာရိတဝါစိတမတ္တကေ တန္တိဓမ္မေ ပသာဒေါ ဟောတိ၊ ဝဋ္ဋမောက္ခော ပနေတ္ထ နတ္ထိ။ တသ္မာ ယော ဧတ္ထ ပသာဒေါ၊ သော ပုနပ္ပုနံ ဝဋ္ဋမေဝ ဂမ္ဘီရံ ကရောတီတိ သာသနသ္မိံ အသမ္မဂ္ဂတော အသဘာဝတော အက္ခာယတိ။

ယာ သီလေသု ပရိပူရကာရိတာတိ ယာပိ စ အနိယျာနိကသာသနေ အဇသီလာဒီနံ ဝသေန ပရိပူရကာရိတာ၊ သာပိ ယသ္မာ ဝဋ္ဋမောက္ခံ ဘဝနိဿရဏံ န သမ္ပာပေတိ။ သမ္ပဇ္ဇမာနာ ပန တိရစ္ဆာနယောနိံ အာဝဟတိ၊ ဝိပစ္စမာနာ နိရယံ၊ တသ္မာ သာ န သမ္မဂ္ဂတာ အက္ခာယတိ။ **ယာ သဟဓမ္မိကေသူ**တိ အနိယျာနိကသာသနသ္မိံ ဟိ ယေ သဟဓမ္မိကာ၊ တေသု ယသ္မာ ဧကစ္စေ ကာလံ ကတွာ သီဟာဒယောပိ ဟောန္တိ၊ ဧကစ္စေ မိဂါဒယော။ တတ္ထ သီဟာဒိဘူတာ "ဣမေ အမှာကံ သဟဓမ္မိကာ အဟေသု"န္တိ မိဂါဒိဘူတေသု ခန္တိအာဒီနိ အကတွာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ နေသံ မဟာဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ တသ္မာ ဧတ္ထ သဟဓမ္မိကေသု ပိယမနာပတာပိ အသမ္မဂ္ဂတာ အက္ခာယတိ။

ဣဒံ ပန သဗ္ဗမ္ပိ ကာရဏဘေဒံ ဧကတော ကတွာ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ **တံ ကိဿ ဟေတု ဧဝံ ဟေတံ ဘိက္ခဝေ ဟောတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ဧဝံ ဟေတံ ဘိက္ခဝေ ဟောတိ၊ ယံ မယာ ဝုတ္တံ "ယော သတ္ထရိ ပသာဒေါ သော န သမ္မဂ္ဂတော အက္ခာယတီ"တိအာဒိ၊ တံ ဧဝမေဝ ဟောတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ တေ ပသာဒါဒယော ဒုရက္ခာတေ ဓမ္မဝိနယေ။ပ။ အသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတေတိ၊ ဧတ္ထ ဟိ **ယထာ တန္တိ** ကာရဏတ္ထေ နိပါတော။ တတ္ထ **ဒုရက္ခာတေ**တိ ဒုက္ကထိတေ၊ ဒုက္ကထိတတ္တာယေဝ **ဒုပ္ပဝေဒိတေ။** သော ပနေသ ယသ္မာ မဂ္ဂဖလတ္ထာယ န နိယျာတိ၊ တသ္မာ **အနိယျာနိကော။** ရာဂါဒီနံ ဥပသမာယ အသံဝတ္တနတော **အနုပသမသံဝတ္တနိကော။** န သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန

၁-လောဟကုမ္ဘိယံ သိရံ ခိပတိ (သျာ) ၂-ဥဂ္ဂဟိတပရိယာပုဏိတ (သီ၊ သျာ)

sabbaññunā paveditoti **asammāsambuddhappavedito.** Tasmiṁ aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite. Ettāvatā Bhagavā titthiyesu pasādo surāpītasiṅgāle pasādo viya niratthakoti dasseti.

Eko kira Kāḷasiṅgālo[1] rattiṁ nagaraṁ paviṭṭho surājallikaṁ khāditvā punnāgavane nipajjitvā niddāyanto sūriyuggamane pabujjhitvā cintesi “imasmiṁ kāle na sakkā gantuṁ, bahū amhākaṁ verino, ekaṁ vañcetuṁ vaṭṭatī”ti. So ekaṁ brāhmaṇaṁ gacchantaṁ disvā imaṁ vañcessāmīti “ayya brāhmaṇā”ti āha. Ko eso brāhmaṇaṁ pakkosatīti. Ahaṁ sāmi ito tāva ehīti. Kiṁ bhoti. Maṁ bahigāmaṁ nehi, ahaṁ te dve kahāpaṇasatāni dassāmīti. Sopi nayissāmīti taṁ pādesu gaṇhi. Are bāla brāhmaṇa na mayhaṁ kahāpaṇā chaḍḍitakā atthi, dullabhā kahāpaṇā, sādhukaṁ maṁ gaṇhāhīti. Kathaṁ bho gaṇhāmīti, uttarāsaṅgena gaṇṭhikaṁ katvā aṁse laggetvā gaṇhāhīti, brāhmaṇo taṁ tathā gahetvā dakkhiṇadvārasamīpaṭṭhānaṁ gantvā ettha otāremīti pucchi. Kataraṭṭhānaṁ nāma etanti. Mahādvāraṁ etanti. Are bāla brāhmaṇa kiṁ tava ñātakā antaradvāre kahāpaṇaṁ ṭhapenti, parato maṁ harāti. So punappunaṁ thokaṁ thokaṁ gantvā “ettha otāremi ettha otāremī”ti pucchitvā tena tajjito[2] khemaṭṭhānaṁ gantvā tattha otārehīti vutto otāretvā sāṭakaṁ gaṇhi. Kāḷasiṅgālo āha “ahaṁ te dve kahāpaṇasatāni dassāmīti avocaṁ, mayhaṁ pana kahāpaṇā bahū, na dve kahāpaṇasatāneva, yāva ahaṁ kahāpaṇe āharāmi, tāva tvaṁ sūriyaṁ olokento tiṭṭhā”ti vatvā thokaṁ gantvā nivattetvā puna brāhmaṇaṁ āha “ayya brāhmaṇa mā ito olokehi, sūriyameva olokento tiṭṭhā”ti. Evañca pana vatvā ketakavanaṁ pavisitvā yathāruciṁ pakkanto. Brāhmaṇassapi sūriyaṁ olokentasseva nalāṭato ceva kacchehi ca sedā mucciṁsu. Atha naṁ rukkhadevatā āha—

“Saddahāsi Siṅgālassa, surāpītassa brāhmaṇa.
Sippiyānaṁ sataṁ natthi, kuto kaṁsasatā duve”ti[3].

Evaṁ yathā Kāḷasiṅgāle pasādo niratthako, evaṁ titthiyesupīti.

1. Kāṇasigālo (Sī, Syā) 2. Tajjitavañcito (Sī) 3. Khu 5. 27 piṭṭhe.

သဗ္ဗညုနာ ပဝေဒိတောတိ **အသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတော။** တသ္မိံ အနိယျာနိကေ အနုပသမသံဝတ္တနိကေ အသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတေ။ ဧတ္တာဝတာ ဘဂဝါ တိတ္ထိယေသု ပသာဒေါ သုရာပီတသိင်္ဂါလေ ပသာဒေါ ဝိယ နိရတ္ထကောတိ ဒဿေတိ။

ဧကော ကိရ ကာဠသိင်္ဂါလော[၁] ရတ္တိံ နဂရံ ပဝိဋ္ဌော သုရာဇလ္လိကံ ခါဒိတွာ ပုန္နာဂဝနေ နိပဇ္ဇိတွာ နိဒ္ဒါယန္တော သူရိယုဂ္ဂမနေ ပဗုဇ္ဈိတွာ စိန္တေသိ “ဣမသ္မိံ ကာလေ န သက္ကာ ဂန္တုံ၊ ဗဟူ အမှာကံ ဝေရိနော၊ ဧကံ ဝဉ္စေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ သော ဧကံ ဗြာဟ္မဏံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ဣမံ ဝဉ္စေဿာမီတိ “အယျ ဗြာဟ္မဏာ”တိ အာဟ။ ကော ဧသော ဗြာဟ္မဏံ ပက္ကောသတီတိ။ အဟံ သာမိ ဣတော တာဝ ဧဟီတိ။ ကိံ ဘောတိ။ မံ ဗဟိဂါမံ နေဟိ၊ အဟံ တေ ဒွေ ကဟာပဏသတာနိ ဒဿာမီတိ။ သောပိ နယိဿာမီတိ တံ ပါဒေသု ဂဏှိ။ အရေ ဗာလ ဗြာဟ္မဏ န မယှံ ကဟာပဏာ ဆဍ္ဍိတကာ အတ္ထိ၊ ဒုလ္လဘာ ကဟာပဏာ၊ သာဓုကံ မံ ဂဏှာဟီတိ။ ကထံ ဘော ဂဏှာမီတိ၊ ဥတ္တရာသင်္ဂေန ဂဏ္ဌိကံ ကတွာ အံသေ လဂ္ဂေတွာ ဂဏှာဟီတိ၊ ဗြာဟ္မဏော တံ တထာ ဂဟေတွာ ဒက္ခိဏဒွါရ-သမီပဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဧတ္ထ ဩတာရေမီတိ ပုစ္ဆိ။ ကတရဋ္ဌာနံ နာမ ဧတန္တိ။ မဟာဒွါရံ ဧတန္တိ။ အရေ ဗာလ ဗြာဟ္မဏ ကိံ တဝ ဉာတကာ အန္တရဒွါရေ ကဟာပဏံ ဌပေန္တိ၊ ပရတော မံ ဟရာတိ။ သော ပုနပ္ပုနံ ထောကံ ထောကံ ဂန္တွာ “ဧတ္ထ ဩတာရေမိ ဧတ္ထ ဩတာရေမီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ တေန တဇ္ဇိတော[၂] ခေမဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ တတ္ထ ဩတာရေဟီတိ ဝုတ္တော ဩတာရေတွာ သာဋကံ ဂဏှိ။ ကာဠသိင်္ဂါလော အာဟ “အဟံ တေ ဒွေ ကဟာပဏသတာနိ ဒဿာမီတိ အဝေါစံ၊ မယှံ ပန ကဟာပဏာ ဗဟူ၊ န ဒွေ ကဟာပဏသတာနေဝ၊ ယာဝ အဟံ ကဟာပဏေ အာဟရာမိ၊ တာဝ တွံ သူရိယံ ဩလောကေန္တော တိဋ္ဌာ”တိ ဝတွာ ထောကံ ဂန္တွာ နိဝတ္တေတွာ ပုန ဗြာဟ္မဏံ အာဟ “အယျ ဗြာဟ္မဏ မာ ဣတော ဩလောကေဟိ၊ သူရိယမေဝ ဩလောကေန္တော တိဋ္ဌာ”တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ကေတကဝနံ ပဝိသိတွာ ယထာရုစိံ ပက္ကန္တော။ ဗြာဟ္မဏဿာပိ သူရိယံ ဩလောကေန္တဿေဝ နလာဋတော စေဝ ကစ္ဆေဟိ စ သေဒါ မုစ္စိံသု။ အထ နံ ရုက္ခဒေဝတာ အာဟ—

“သဒ္ဒဟာသိ သိင်္ဂါလဿ၊ သုရာပီတဿ ဗြာဟ္မဏ။
သိပ္ပိယာနံ သတံ နတ္ထိ၊ ကုတော ကံသသတာ ဒုဝေ”တိ[၃]။

ဧဝံ ယထာ ကာဠသိင်္ဂါလေ ပသာဒေါ နိရတ္ထကော၊ ဧဝံ တိတ္ထိယေသုပီတိ။

၁-ကာဏသိဂါလော (သီ၊ သျာ) ၂-တဇ္ဇိတဝဉ္စိတော (သီ) ၃-ခု ၅-၂၇-ပိဋ္ဌေ။

144. Aniyyānikasāsane pasādassa niratthakabhāvaṁ dassetvā niyyānikasāsane tassa sātthakataṁ dassetuṁ **Tathāgato ca kho bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **kāmupādānassa pariññaṁ paññapetī**ti arahattamaggena kāmupādānassa pahānapariññaṁ samatikkamaṁ paññapeti, itaresaṁ tiṇṇaṁ upādānānaṁ sotāpattimaggena pariññaṁ paññapeti. **Evarūpe kho bhikkhave dhammavinaye**ti bhikkhave evarūpe dhamme ca vinaye ca. Ubhayenapi niyyānikasāsanaṁ dasseti. **Satthari pasādo**ti evarūpe sāsane yo Satthari pasādo, so sammaggato akkhāyati, bhavadukkhanissaraṇāya saṁvattati.

Tatrimāni vatthūni—Bhagavā kira Vedisakapabbate Indasālaguhāyaṁ paṭivasati. Atheko ulūkasakuṇo Bhagavati gāmaṁ piṇḍāya pavisante upaḍḍhamaggaṁ anugacchati, nikkhamante upaḍḍhamaggaṁ paccuggamanaṁ karoti, so ekadivasaṁ Sammāsambuddhaṁ sāyanhasamaye bhikkhusaṁghaparivutaṁ nisinnaṁ pabbatā oruyha vanditvā pakkhe paṇāmetvā añjaliṁ paggayha sīsaṁ heṭṭhā katvā Dasabalaṁ namassamāno aṭṭhāsi. Bhagavā taṁ oloketvā sitaṁ pātvākāsi. Ānandatthero “ko nu kho bhante hetu ko paccayo sitassa pātukammāyā”ti pucchi. “Passānanda imaṁ ulūkasakuṇaṁ, ayaṁ mayi ca bhikkhusaṁghe ca cittaṁ pasādetvā satasahassakappe devesu ca manussesu ca saṁsaritvā somanasso nāma Paccekabuddho bhavissatī”ti āha.

Ulūkamaṇḍalakkhika, Vedisake ciradīghavāsika.
Sukhitosi tvaṁ ayya Kosiya, kāluṭṭhitaṁ passasi Buddhavaraṁ.

Mayi cittaṁ pasādetvā, bhikkhusaṁghe anuttare.
Kappānaṁ satasahassāni, duggateso na gacchati.

Devalokā cavitvāna, kusalamūlena codito.
Bhavissati anantañāṇo, somanassoti vissutoti.

Aññānipi cettha Rājagahanagare Sumanamālākāravatthu Mahābherivādakavatthu Morajikavatthu[1] Vīṇāvādakavatthu Saṅkhadhamakavatthūti evamādīni

1. Morajātakavatthu (Ka)

၁၄၄။ အနိယျာနိကသာသနေ ပသာဒဿ နိရတ္ထကဘာဝံ ဒဿေတွာ နိယျာနိကသာသနေ တဿ သာတ္ထကတံ ဒဿေတုံ **တထာဂတော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာမုပါဒါနဿ ပရိညံ ပညပေတီ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ကာမုပါဒါနဿ ပဟာနပရိညံ သမတိက္ကမံ ပညပေတိ၊ ဣတရေသံ တိဏ္ဏံ ဥပါဒါနာနံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပရိညံ ပညပေတိ။ **ဧဝရူပေ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မဝိနယေ**တိ ဘိက္ခဝေ ဧဝရူပေ ဓမ္မေ စ ဝိနယေ စ။ ဥဘယေနပိ နိယျာနိကသာသနံ ဒဿေတိ။ **သတ္ထရိ ပသာဒေါ**တိ ဧဝရူပေ သာသနေ ယော သတ္ထရိ ပသာဒေါ၊ သော သမ္မဂ္ဂတော အက္ခာယတိ၊ ဘဝဒုက္ခနိဿရဏာယ သံဝတ္တတိ။

တတြိမာနိ ဝတ္ထူနိ—ဘဂဝါ ကိရ ဝေဒိသကပဗ္ဗတေ ဣန္ဒသာလဂုဟာယံ ပဋိဝသတိ။ အထေကော. ဥလူကသကုဏော ဘဂဝတိ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တေ ဥပဍ္ဎမဂ္ဂံ အနုဂစ္ဆတိ၊ နိက္ခမန္တေ ဥပဍ္ဎမဂ္ဂံ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကရောတိ၊ သော ဧကဒိဝသံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ သာယန္ဟသမယေ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတံ နိသိန္နံ ပဗ္ဗတာ ဩရုယှ ဝန္ဒိတွာ ပက္ခေ ပဏာမေတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ သီသံ ဟေဋ္ဌာ ကတွာ ဒသဗလံ နမဿမာနော အဋ္ဌာသိ။ ဘဂဝါ တံ ဩလောကေတွာ သိတံ ပါတွာကာသိ။ အာနန္ဒတ္ထေရော “ကော နု ခေါ ဘန္တေ ဟေတု ကော ပစ္စယော သိတဿ ပါတုကမ္မာယာ”တိ ပုစ္ဆိ။ “ပဿာနန္ဒ ဣမံ ဥလူကသကုဏံ၊ အယံ မယိ စ ဘိက္ခုသံဃေ စ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ သတသဟဿကပ္ပေ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရိတွာ သောမနဿော နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ အာဟ။

ဥလူကမဏ္ဍလက္ခိက၊ ဝေဒိသကေ စိရဒီဃဝါသိက။
သုခိတောသိ တွံ အယျ ကောသိယ၊ ကာလုဋ္ဌိတံ ပဿသိ ဗုဒ္ဓဝရံ။

မယိ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဘိက္ခုသံဃေ အနုတ္တရေ။
ကပ္ပါနံ သတသဟဿာနိ၊ ဒုဂ္ဂတေသော န ဂစ္ဆတိ။

ဒေဝလောကာ စဝိတွာန၊ ကုသလမူလေန စောဒိတော။
ဘဝိဿတိ အနန္တဉာဏော၊ သောမနဿောတိ ဝိဿုတောတိ။

အညာနိပိ စေတ္ထ ရာဇဂဟနဂရေ သုမနမာလာကာရဝတ္ထု မဟာဘေရိဝါဒကဝတ္ထု မောရဇိကဝတ္ထု[၁] ဝီဏာဝါဒကဝတ္ထု သင်္ခဓမကဝတ္ထူတိ ဧဝမာဒီနိ

၁-မောရဇာတကဝတ္ထု (က)

vatthūni vitthāretabbāni. Evaṁ niyyānikasāsane Satthari pasādo sammaggato hoti.

Dhamme pasādoti niyyānikasāsanamhi dhamme pasādo sammaggato hoti, saramatte nimittaṁ gahetvā suṇantānaṁ tiracchānagatānampi sampattidāyako hoti, paramatthe kiṁ pana vattabbaṁ. Ayamattho Maṇḍūkadevaputtādīnaṁ vatthuvasena veditabbo.

Sīlesu paripūrakāritāti niyyānikasāsanamhi sīlesu paripūrakāritāpi sammaggatā hoti, saggamokkhasampattiṁ āvahati. Tattha Chattamāṇavakavatthusāmaṇeravatthu-ādīni dīpetabbāni.

Sahadhammikesūti niyyānikasāsane sahadhammikesu piyamanāpatāpi sammaggatā hoti, mahāsampattiṁ āvahati. Ayamattho Vimānapetavatthūhi dīpetabbo. Vuttaṁ hetaṁ—

"Khīrodanamahamadāsiṁ, bhikkhuno piṇḍāya carantassa -pa-.

Phāṇitaṁ -pa-. Ucchukhaṇḍikaṁ.
Timbarusakaṁ. Kakkārikaṁ[1].
Eḷālukaṁ. Vallipakkaṁ.
Phārusakaṁ. Hatthapatākaṁ.
Sākamuṭṭhiṁ. Pupphakamuṭṭhiṁ[2]. Mūlakaṁ.
Nimbamuṭṭhiṁ. Ambakañjikaṁ.
Doṇinimmajjaniṁ. Kāyabandhanaṁ.
Aṁsabaddhakaṁ. Āyogapaṭṭaṁ.
Vidhūpanaṁ. Tālavaṇṭaṁ.
Morahatthaṁ. Chattaṁ. Upāhanaṁ.
Pūvaṁ. Modakaṁ.

Sakkhalikaṁ ahamadāsiṁ, bhikkhuno piṇḍāya carantassa -pa-.
Tassā me passa vimānaṁ, accharā kāmavaṇṇinīhamasmī"ti[3].

Taṁ kissa hetūti-ādi vuttanayānusāreneva yojetvā veditabbaṁ.

1. Kakkārukaṁ (Sī, Syā, Ka) 2. Puthukamuṭṭhiṁ (Sī, Syā) 3. Khu 2. 44 piṭṭhādīsu.

ဝတ္ထူနိ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာနိ။ ဧဝံ နိယျာနိကသာသနေ သတ္ထရိ ပသာဒေါ သမ္မဂ္ဂတော ဟောတိ။

ဓမ္မေ ပသာဒေါတိ နိယျာနိကသာသနမှိ ဓမ္မေ ပသာဒေါ သမ္မဂ္ဂတော ဟောတိ၊ သရမတ္တေ နိမိတ္တံ ဂဟေတွာ သုဏန္တာနံ တိရစ္ဆာနဂတာနမ္ပိ သမ္ပတ္တိဒါယကော ဟောတိ၊ ပရမတ္ထေ ကိံ ပန ဝတ္တဗ္ဗံ။ အယမတ္ထော မဏ္ဍူကဒေဝပုတ္တာဒီနံ ဝတ္ထုဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

သီလေသု ပရိပူရကာရိတာတိ နိယျာနိကသာသနမှိ သီလေသု ပရိပူရကာရိတာပိ သမ္မဂ္ဂတာ ဟောတိ၊ သဂ္ဂမောက္ခသမ္ပတ္တိံ အာဝဟတိ။ တတ္ထ ဆတ္တမာဏဝကဝတ္ထုသာမဏေရဝတ္ထုအာဒီနိ ဒီပေတဗ္ဗာနိ။

သဟဓမ္မိကေသူတိ နိယျာနိကသာသနေ သဟဓမ္မိကေသု ပိယမနာပတာပိ သမ္မဂ္ဂတာ ဟောတိ၊ မဟာသမ္ပတ္တိံ အာဝဟတိ။ အယမတ္ထော ဝိမာနပေတဝတ္ထူဟိ ဒီပေတဗ္ဗော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"ခီရောဒနမဟမဒါသိံ၊ ဘိက္ခုနော ပိဏ္ဍာယ စရန္တဿ။ပ။

ဖာဏိတံ။ပ။ ဥစ္ဆုခဏ္ဍိကံ။
တိမ္ဗရုသကံ။ ကက္ကာရိကံ[1]။
ဧဠာလုကံ။ ဝလ္လိပက္ကံ။
ဖာရုသကံ။ ဟတ္ထပတာကံ။
သာကမုဋ္ဌိံ။ ပုပ္ဖကမုဋ္ဌိံ[2]။ မူလကံ။
နိမ္ဗမုဋ္ဌိံ။ အမ္ဗကဉ္ဇိကံ။
ဒေါဏိနိမ္မဇ္ဇနိံ။ ကာယဗန္ဓနံ။
အံသဗဒ္ဓကံ။ အာယောဂပဋ္ဋံ။
ဝိဓူပနံ။ တာလဝဏ္ဋံ။
မောရဟတ္ထံ။ ဆတ္တံ။ ဥပါဟနံ။
ပူဝံ။ မောဒကံ။

သက္ခလိကံ အဟမဒါသိံ၊ ဘိက္ခုနော ပိဏ္ဍာယ စရန္တဿ။ပ။
တဿာ မေ ပဿ ဝိမာနံ၊ အစ္ဆရာ ကာမဝဏ္ဏိနီဟမသ္မိ"တိ[3]။

တံ ကိဿ ဟေတူတိအာဒိ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ယောဇေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ကက္ကာရုကံ(သီ၊ သျာ၊ က) ၂-ပုထုကမုဋ္ဌိံ (သီ၊ သျာ) ၃-ခု ၂-၄၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

145. Idāni yesaṁ upādānānaṁ titthiyā na sammā pariññaṁ paññapenti, Tathāgato paññapeti, tesaṁ paccayaṁ dassetuṁ **ime ca bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **kiṁ nidānā**ti-ādīsu nidānādīni sabbāneva kāraṇavevacanāni. Kāraṇaṁ hi yasmā phalaṁ nideti handa naṁ gaṇhathāti appeti viya, tasmā **nidānan**ti vuccati. Yasmā taṁ tato jāyati samudeti pabhavati, tasmā samudayo, jāti, pabhavoti vuccati. Ayaṁ panettha padattho—kiṁ nidānaṁ etesanti **kiṁnidānā.** Ko samudayo etesanti **kiṁ samudayā**. Kā jāti etesanti **kiṁ jātikā.** Ko pabhavo etesanti **kiṁpabhavā.** Yasmā pana tesaṁ taṇhā yathāvuttena atthena nidānañceva samudayo ca jāti ca pabhavo ca, tasmā “taṇhānidānā”ti-ādimāha. Evaṁ sabbapadesu attho veditabbo. Yasmā pana Bhagavā na kevalaṁ upādānasseva paccayaṁ jānāti, upādānassa paccayabhūtāya taṇhāyapi, taṇhādipaccayānaṁ vedanādīnampi paccayaṁ jānātiyeva, tasmā **taṇhā cāyaṁ bhikkhave**ti-ādimāha.

Yato ca khoti yasmiṁ kāle. **Avijjā pahīnā hotī**ti vaṭṭamūlikā avijjā anuppādanirodhena pahīnā hoti. **Vijjā uppannā**ti arahattamaggavijjā uppannā. **So avijjāvirāgā vijjuppādā**ti so bhikkhu avijjāya ca pahīnattā vijjāya ca uppannattā. **Neva kāmupādānaṁ upādiyatī**ti neva kāmupādānaṁ gaṇhāti na upeti, na sesāni upādānāni. **Anupādiyaṁ na paritassatī**ti evaṁ kiñci upādānaṁ aggaṇhanto taṇhāparitassanāya na paritassati. **Aparitassan**ti aparitassanto taṇhaṁ anuppādento. **Paccattaṁyeva parinibbāyatī**ti sayameva kilesaparinibbānena parinibbāyati. Evamassa āsavakkhayaṁ dassetvā idāni khīṇāsavassa bhikkhuno paccavekkhaṇaṁ dassento **khīṇā jātī**ti-ādimāha. Taṁ vuttatthamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cūḷasīhanādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

၁၄၅။ ဣဒါနိ ယေသံ ဥပါဒါနာနံ တိတ္ထိယာ န သမ္မာ ပရိညံ ပညပေန္တိ၊ တထာဂတော ပညပေတိ၊ တေသံ ပစ္စယံ ဒဿေတုံ **ဣမေ စ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကိံနိဒါနာ**တိအာဒီသု နိဒါနာဒီနိ သဗ္ဗာနေဝ ကာရဏဝေဝစနာနိ။ ကာရဏံ ဟိ ယသ္မာ ဖလံ နိဒေတိ ဟန္ဒ နံ ဂဏှထာတိ အပ္ပေတိ ဝိယ၊ တသ္မာ **နိဒါန**န္တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ တံ တတော ဇာယတိ သမုဒေတိ ပဘဝတိ၊ တသ္မာ သမုဒယော, ဇာတိ, ပဘဝေါတိ ဝုစ္စတိ။ အယံ ပနေတ္ထ ပဒတ္ထော—ကိံ နိဒါနံ ဧတေသန္တိ **ကိံနိဒါနာ**။ ကော သမုဒယော ဧတေသန္တိ **ကိံသမုဒယာ**။ ကာ ဇာတိ ဧတေသန္တိ **ကိံဇာတိကာ**။ ကော ပဘဝေါ ဧတေသန္တိ **ကိံပဘဝါ**။ ယသ္မာ ပန တေသံ တဏှာ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန နိဒါနဉ္စေဝ သမုဒယော စ ဇာတိ စ ပဘဝေါ စ၊ တသ္မာ “တဏှာနိဒါနာ”တိအာဒိမာဟ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မာ ပန ဘဂဝါ န ကေဝလံ ဥပါဒါနဿေဝ ပစ္စယံ ဇာနာတိ၊ ဥပါဒါနဿ ပစ္စယဘူတာယ တဏှာယပိ, တဏှာဒိပစ္စယာနံ ဝေဒနာဒီနမ္ပိ ပစ္စယံ ဇာနာတိယေဝ၊ တသ္မာ **တဏှာ စာယံ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။

ယတော စ ခေါတိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **အဝိဇ္ဇာ ပဟီနာ ဟောတီ**တိ ဝဋ္ဋမူလိကာ အဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပါဒနိရောဓေန ပဟီနာ ဟောတိ။ **ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ။ **သော အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒါ**တိ သော ဘိက္ခု အဝိဇ္ဇာယ စ ပဟီနတ္တာ ဝိဇ္ဇာယ စ ဥပ္ပန္နတ္တာ။ **နေဝ ကာမုပါဒါနံ ဥပါဒိယတီ**တိ နေဝ ကာမုပါဒါနံ ဂဏှာတိ န ဥပေတိ၊ န သေသာနိ ဥပါဒါနာနိ။ **အနုပါဒိယံ န ပရိတဿတီ**တိ ဧဝံ ကိဉ္စိ ဥပါဒါနံ အဂ္ဂဏှန္တော တဏှာပရိတဿနာယ န ပရိတဿတိ။ **အပရိတဿ**န္တိ အပရိတဿန္တော တဏှံ အနုပ္ပါဒေန္တော။ **ပစ္စတ္တံယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယတီ**တိ သယမေဝ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ ဧဝမဿ အာသဝက္ခယံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ပစ္စဝေက္ခဏံ ဒဿေန္တော **ခီဏာ ဇာတီ**တိအာဒိမာဟ။ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စူဠသီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Mahāsīhanādasuttavaṇṇanā

Vesālinagaravaṇṇanā

146. **Evaṁ me sutanti** Mahāsīhanādasuttaṁ. Tattha **Vesāliyanti** evaṁnāmake nagare. Taṁ kira aparāparaṁ visālībhūtatāya "Vesālī"ti saṅkhaṁ gataṁ. Tatrāyaṁ anupubbakathā—Bārāṇasirañño kira aggamahesiyā kucchimhi gabbho saṇṭhāsi, sā ñatvā rañño nivedesi. Rājā gabbhaparihāraṁ adāsi. Sā sammā pariharīyamānā gabbhaparipākakāle vijāyanagharaṁ pāvisi. Puññavantīnaṁ paccūsasamaye gabbhavuṭṭhānaṁ hoti, sā ca tāsaṁ aññatarā, tena paccūsasamaye alattakapaṭalabandhujīvakapupphasadisaṁ maṁsapesiṁ vijāyi. Tato "aññā deviyo suvaṇṇabimbasadise putte vijāyanti, aggamahesī maṁsapesinti rañño purato mama avaṇṇo uppajjeyyā"ti cintetvā tena avaṇṇabhayena taṁ maṁsapesiṁ ekasmiṁ bhājane pakkhipitvā paṭikujjitvā rājamuddikāya lañchetvā[1] Gaṅgāya sote pakkhipāpesi. Manussehi chaḍḍitamatte devatā ārakkhaṁ saṁvidahiṁsu. Suvaṇṇapaṭṭakaṁ cettha jātihiṅgulakena "Bārāṇasirañño aggamahesiyā pajā"ti likhitvā bandhiṁsu. Tato taṁ bhājanaṁ ūmibhayādīhi anupaddutaṁ Gaṅgāsotena pāyāsi.

Tena ca samayena aññataro tāpaso gopālakakulaṁ[2] nissāya Gaṅgātīre viharati. So pātova Gaṅgaṁ otiṇṇo taṁ bhājanaṁ āgacchantaṁ disvā paṁsukūlasaññāya aggahesi. Athettha taṁ akkharapaṭṭikaṁ rājamuddikālañchanaṁ ca disvā muñcitvā taṁ maṁsapesiṁ addasa, disvānassa etadahosi "siyā gabbho, tathā hissa duggandhapūtikabhāvo natthī"ti assamaṁ netvā suddhe okāse ṭhapesi. Atha aḍḍhamāsaccayena dve maṁsapesiyo ahesuṁ. Tāpaso disvā sādhutaraṁ ṭhapesi. Tato puna aḍḍhamāsaccayena ekamekissā maṁsapesiyā hatthapādasīsānamatthāya pañca pañca piḷakā uṭṭhahiṁsu. Atha tato aḍḍhamāsaccayena ekā maṁsapesi suvaṇṇabimbasadiso dārako, ekā dārikā ahosi.

Tesu tāpasassa puttasineho uppajji, aṅguṭṭhakato cassa khīraṁ nibbatti, tato pabhuti ca khīrabhattaṁ alabhittha, so bhattaṁ bhuñjitvā khīraṁ dārakānaṁ

1. Lañcetvā (Syā) 2. Gopakulaṁ (Syā), gopakakulaṁ (Sī)

၂-မဟာသီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ဝေသာလိနဂရဝဏ္ဏနာ

၁၄၆။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** မဟာသီဟနာဒသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝေသာလိယန္တိ** ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ တံ ကိရ အပရာပရံ ဝိသာလီဘူတတာယ "ဝေသာလီ"တိ သင်္ခံ ဂတံ။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗကထာ—ဗာရာဏသိရညော ကိရ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ဂဗ္ဘော သဏ္ဌာသိ၊ သာ ဉတွာ ရညော နိဝေဒေသိ။ ရာဇာ ဂဗ္ဘပရိဟာရံ အဒါသိ။ သာ သမ္မာ ပရိဟရိယမာနာ ဂဗ္ဘပရိပါကကာလေ ဝိဇာယနဃရံ ပါဝိသိ။ ပုညဝန္တီနံ ပစ္စူသသမယေ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ သာ စ တာသံ အညတရာ၊ တေန ပစ္စူသသမယေ အလတ္တကပဋလဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖသဒိသံ မံသပေသိံ ဝိဇာယိ။ တတော "အညာ ဒေဝိယော သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗသဒိသေ ပုတ္တေ ဝိဇာယန္တိ၊ အဂ္ဂမဟေသီ မံသပေသိန္တိ ရညော ပုရတော မမ အဝဏ္ဏော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ"တိ စိန္တေတွာ တေန အဝဏ္ဏဘယေန တံ မံသပေသိံ ဧကသ္မိံ ဘာဇနေ ပက္ခိပိတွာ ပဋိကုဇ္ဇိတွာ ရာဇမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆေတွာ[၁] ဂင်္ဂါယ သောတေ ပက္ခိပါပေသိ။ မနုဿေဟိ ဆဍ္ဍိတမတ္တေ ဒေဝတာ အာရက္ခံ သံဝိဒဟိံသု။ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကံ စေတ္ထ ဇာတိဟိင်္ဂုလကေန "ဗာရာဏသိရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ပဇာ"တိ လိခိတွာ ဗန္ဓိံသု။ တတော တံ ဘာဇနံ ဦမိဘယာဒီဟိ အနုပဒ္ဒုတံ ဂင်္ဂါသောတေန ပါယာသိ။

တေန စ သမယေန အညတရော တာပသော ဂေါပါလကကုလံ[၂] နိဿာယ ဂင်္ဂါတီရေ ဝိဟရတိ။ သော ပါတောဝ ဂင်္ဂံ ဩတိဏ္ဏော တံ ဘာဇနံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပံသုကူလသညာယ အဂ္ဂဟေသိ။ အထေတ္ထ တံ အက္ခရပဋ္ဋိကံ ရာဇမုဒ္ဒိကာလဉ္ဆနံ စ ဒိသွာ မုဉ္စိတွာ တံ မံသပေသိံ အဒ္ဒသ၊ ဒိသွာနဿ ဧတဒဟောသိ "သိယာ ဂဗ္ဘော၊ တထာ ဟိဿ ဒုဂ္ဂန္ဓပူတိကဘာဝေါ နတ္ထီ"တိ အဿမံ နေတွာ သုဒ္ဓေ ဩကာသေ ဌပေသိ။ အထ အဍ္ဎမာသစ္စယေန ဒွေ မံသပေသိယော အဟေသုံ။ တာပသော ဒိသွာ သာဓုတရံ ဌပေသိ။ တတော ပုန အဍ္ဎမာသစ္စယေန ဧကမေကိဿာ မံသပေသိယာ ဟတ္ထပါဒသီသာနမတ္ထာယ ပဉ္စ ပဉ္စ ပိဠကာ ဥဋ္ဌဟိံသု။ အထ တတော အဍ္ဎမာသစ္စယေန ဧကာ မံသပေသိ သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗသဒိသော ဒါရကော, ဧကာ ဒါရိကာ အဟောသိ။

တေသု တာပသဿ ပုတ္တသိနေဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ အင်္ဂုဋ္ဌကတော စဿ ခီရံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တတော ပဘုတိ စ ခီရဘတ္တံ အလဘိတ္ထ၊ သော ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ခီရံ ဒါရကာနံ

၁-လဉ္စေတွာ (သျာ) ၂-ဂေါပကုလံ (သျာ)၊ ဂေါပကကုလံ (သီ)

mukhe āsiñcati. Tesaṁ udaraṁ yaṁ yaṁ pavisati, taṁ taṁ sabbaṁ maṇibhājanagataṁ viya dissati, evaṁ nicchavī ahesuṁ. Apare āhu "sibbetvā ṭhapitā viya nesaṁ aññamaññaṁ līnā chavi ahosī"ti. Evaṁ te nicchavitāya vā līnacchavitāya vā **Licchavī**ti paññāyiṁsu.

Tāpaso dāyake posento ussūre gāmaṁ bhikkhāya[1] pavisati, atidivā paṭikkamati. Tassa taṁ byāpāraṁ ñatvā gopālakā āhaṁsu "bhante pabbajitānaṁ dārakaposanaṁ palibodho, amhākaṁ dārake detha, mayaṁ posessāma, tumhe attano kammaṁ karothā"ti. Tāpaso sādhūti paṭissuṇi. Gopālakā dutiyadivase maggaṁ samaṁ katvā pupphehi okiritvā dhajapaṭākā ussāpetvā tūriyehi vajjamānehi assamaṁ āgatā. Tāpaso "mahāpuññā dārakā appamādena vaḍḍhetha, vaḍḍhetvā ca aññamaññaṁ āvāhavivāhaṁ karotha, pañcagorasena rājānaṁ tosetvā bhūmibhāgaṁ gahetvā nagaraṁ māpetha, tattha kumāraṁ abhisiñcathā"ti vatvā dārake adāsi. Te sādhūti paṭissuṇitvā dārake netvā posesuṁ.

Dārakā vuddhimanvāya kīḷantā vivādaṭṭhānesu aññe gopālakadārake hatthenapi pādenapi paharanti. Te rodanti. "Kissa rodathā"ti ca mātāpitūti vuttā "ime nimmātāpitikā tāpasapositā amhe atipaharantī"ti vadanti. Tato tesaṁ mātāpitaro "ime dārakā aññe dārake vināsenti dukkhāpenti, na ime saṅgahetabbā, vajjetabbā ime"ti āhaṁsu. Tato pabhuti kira so padeso **vajjī**ti vuccati yojanasatiko parimāṇena. Atha taṁ padesaṁ gopālakā rājānaṁ tosetvā aggahesuṁ. Tattha ca nagaraṁ māpetvā soḷasavassuddesikaṁ kumāraṁ abhisiñcitvā rājānaṁ akaṁsu. Tāya cassa dārikāya saddhiṁ vivāhaṁ katvā katikaṁ akaṁsu "bāhirakadārikā na ānetabbā, ito dārikā na kassaci dātabbā"ti. Tesaṁ paṭhamasaṁvāsena dve dārakā jātā dhītā ca putto ca. Evaṁ soḷasakkhattuṁ dve dve jātā. Tato tesaṁ dārakānaṁ yathākkamaṁ vaḍḍhantānaṁ ārāmuyyānanivāsaṭṭhānaparivārasampattiṁ gahetuṁ appahontā[2] nagaraṁ tikkhattuṁ gāvutantarena gāvutantarena

1. Piṇḍāya (Sī) 2. Appahontaṁ (Sī, Syā)

မုခေ အာသိဉ္စတိ။ တေသံ ဥဒရံ ယံ ယံ ပဝိသတိ၊ တံ တံ သဗ္ဗံ မဏိဘာဇနဂတံ ဝိယ ဒိဿတိ၊ ဧဝံ နိစ္ဆဝီ အဟေသုံ။ အပရေ အာဟု "သိဗ္ဗေတွာ ဌပိတာ ဝိယ နေသံ အညမညံ လီနာ ဆဝိ အဟောသီ"တိ။ ဧဝံ တေ နိစ္ဆဝိတာယ ဝါ လီနစ္ဆဝိတာယ ဝါ **လိစ္ဆဝီ**တိ ပညာယိံသု။

တာပသော ဒါယကေ ပေါသေန္တော ဥဿူရေ ဂါမံ ဘိက္ခာယ[၁] ပဝိသတိ၊ အတိဒိဝါ ပဋိက္ကမတိ။ တဿ တံ ဗျာပါရံ ဉတွာ ဂေါပါလကာ အာဟံသု "ဘန္တေ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဒါရကပေါသနံ ပလိဗောဓော၊ အမှာကံ ဒါရကေ ဒေထ၊ မယံ ပေါသေဿာမ၊ တုမှေ အတ္တနော ကမ္မံ ကရောထာ"တိ။ တာပသော သာဓူတိ ပဋိဿုဏိ။ ဂေါပါလကာ ဒုတိယဒိဝသေ မဂ္ဂံ သမံ ကတွာ ပုပ္ဖေဟိ ဩကိရိတွာ ဓဇပဋာကာ ဥဿာပေတွာ တူရိယေဟိ ဝဇ္ဇမာနေဟိ အဿမံ အာဂတာ။ တာပသော "မဟာပုညာ ဒါရကာ အပ္ပမာဒေန ဝဍ္ဎေထ၊ ဝဍ္ဎေတွာ စ အညမညံ အာဝါဟဝိဝါဟံ ကရောထ၊ ပဉ္စဂေါရသေန ရာဇာနံ တောသေတွာ ဘူမိဘာဂံ ဂဟေတွာ နဂရံ မာပေထ၊ တတ္ထ ကုမာရံ အဘိသိဉ္စထာ"တိ ဝတွာ ဒါရကေ အဒါသိ။ တေ သာဓူတိ ပဋိဿုဏိတွာ ဒါရကေ နေတွာ ပေါသေသုံ။

ဒါရကာ ဝုဒ္ဓိမန္ဝာယ ကီဠန္တာ ဝိဝါဒဋ္ဌာနေသု အညေ ဂေါပါလကဒါရကေ ဟတ္ထေနပိ ပါဒေနပိ ပဟရန္တိ။ တေ ရောဒန္တိ။ "ကိဿ ရောဒထာ"တိ စ မာတာပိတူဟိ ဝုတ္တာ "ဣမေ နိမ္မာတာပိတိကာ တာပသပေါသိတာ အမှေ အတိပဟရန္တီ"တိ ဝဒန္တိ။ တတော တေသံ မာတာပိတရော "ဣမေ ဒါရကာ အညေ ဒါရကေ ဝိနာသေန္တိ ဒုက္ခာပေန္တိ၊ န ဣမေ သင်္ဂဟေတဗ္ဗာ၊ ဝဇ္ဇေတဗ္ဗာ ဣမေ"တိ အာဟံသု။ တတော ပဘုတိ ကိရ သော ပဒေသော **ဝဇ္ဇီ**တိ ဝုစ္စတိ ယောဇနသတိကော ပရိမာဏေန။ အထ တံ ပဒေသံ ဂေါပါလကာ ရာဇာနံ တောသေတွာ အဂ္ဂဟေသုံ။ တတ္ထ စ နဂရံ မာပေတွာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကံ ကုမာရံ အဘိသိဉ္စိတွာ ရာဇာနံ အကံသု။ တာယ စဿ ဒါရိကာယ သဒ္ဓိံ ဝိဝါဟံ ကတွာ ကတိကံ အကံသု "ဗာဟိရကဒါရိကာ န အာနေတဗ္ဗာ၊ ဣတော ဒါရိကာ န ကဿစိ ဒါတဗ္ဗာ"တိ။ တေသံ ပဌမသံဝါသေန ဒွေ ဒါရကာ ဇာတာ ဓီတာ စ ပုတ္တော စ။ ဧဝံ သောဠသက္ခတ္တုံ ဒွေ ဒွေ ဇာတာ။ တတော တေသံ ဒါရကာနံ ယထာက္ကမံ ဝဍ္ဎန္တာနံ အာရာမုယျာနနိဝါသဋ္ဌာနပရိဝါရသမ္ပတ္တိံ ဂဟေတုံ အပ္ပဟောန္တာ[၂] နဂရံ တိက္ခတ္တုံ ဂါဝုတန္တရေန ဂါဝုတန္တရေန

၁-ပိဏ္ဍာယ (သီ) ၂-အပ္ပဟောန္တံ (သီ၊ သျာ)

parikkhipiṁsu. Tassa punappunaṁ visālīkatattā Vesālītveva nāmaṁ jātaṁ. Tena vuttaṁ “Vesāliyanti evaṁ nāmake nagare”ti.

Bahinagareti nagarassa bahi, na Ambapālivanaṁ viya antonagarasmiṁ. Ayaṁ pana Jīvakambavanaṁ viya nagarassa bahiddhā vanasaṇḍo. Tena vuttaṁ “bahinagare”ti. **Aparapure**ti purassa apare, pacchimadisāyanti attho. **Vana saṇḍe**ti so kira vanasaṇḍo nagarassa pacchimadisāyaṁ gāvutamatte ṭhāne. Tattha manussā Bhagavato Gandhakuṭiṁ katvā taṁ parivāretvā bhikkhūnaṁ rattiṭṭhānadivāṭṭhānacaṅkamaleṇakuṭimaṇḍapādīni patiṭṭhapesuṁ, Bhagavā tattha viharati. Tena vuttaṁ “aparapure vanasaṇḍe”ti. **Sunakkhatto**ti tassa nāmaṁ. Licchavīnaṁ pana puttattā **Licchaviputto**ti vutto. **Acirapakkanto**ti vibbhamitvā gihibhāvūpagamanena adhunāpakkanto. **Parisatī**ti parisamajjhe. **Uttarimanussadhammā**ti ettha **manussadhammā** nāma dasakusalakammapathā. Te paṭisedhetuṁ na sakkoti. Kasmā? Upārambhabhayā. Vesāliyaṁ hi bahū manussā ratanattaye pasannā Buddhamāmakā dhammamāmakā saṁghamāmakā. Te dasakusalakammapathamattampi natthi samaṇassa Gotamassāti vutte tvaṁ kattha Bhagavantaṁ pāṇaṁ hanantaṁ addasa, kattha adinnaṁ ādiyantanti-ādīni vatvā attano pamāṇaṁ na jānāsi, kiṁ dantā me atthīti pāsāṇasakkharā khādasi, ahinaṅguṭṭhe gaṇhituṁ vāyamasi, kakacadantesu pupphāvaḷikaṁ kīḷituṁ icchasi, mukhato te dante pātessāmāti vadeyyuṁ. So tesaṁ upārambhabhayā evaṁ vattuṁ na sakkoti.

Uttarimanussadhammādivaṇṇanā

Tato uttariṁ pana visesādhigamaṁ paṭisedhento **uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesoti** āha.

Tattha alamariyaṁ ñātunti **alamariyo,** ariyabhāvāya samatthoti vuttaṁ hoti. Ñāṇadassanameva **ñāṇadassanaviseso.** Alamariyo ca so ñāṇadassanaviseso cāti **alamariyañāṇadassanaviseso.** Ñāṇadassananti dibbacakkhupi vipassanāpi maggopi phalampi paccavekkhaṇañāṇampi sabbaññutaññāṇampi vuccati. “Appamatto samāno ñāṇadassanaṁ ārodhetī”ti[1] hi ettha dibbacakkhu ñāṇadassanaṁ nāma. “Ñāṇadassanāya cittaṁ

1. Ma 1. 257 Piṭṭhe.

ပရိက္ခိပိံသု။ တဿ ပုနပ္ပုနံ ဝိသာလီကတတ္တာ ဝေသာလီတွေဝ နာမံ ဇာတံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝေသာလိယန္တိ ဧဝံ နာမကေ နဂရေ”တိ။

ဗဟိနဂရေတိ နဂရဿ ဗဟိ၊ န အမ္ဗပါလိဝနံ ဝိယ အန္တောနဂရသ္မိံ။ အယံ ပန ဇီဝကမ္ဗဝနံ ဝိယ နဂရဿ ဗဟိဒ္ဓါ ဝနသဏ္ဍော။ တေန ဝုတ္တံ “ဗဟိနဂရေ”တိ။ **အပရပုရေ**တိ ပုရဿ အပရေ၊ ပစ္ဆိမဒိသာယန္တိ အတ္ထော။ **ဝနသဏ္ဍေ**တိ သော ကိရ ဝနသဏ္ဍော နဂရဿ ပစ္ဆိမဒိသာယံ ဂါဝုတမတ္တေ ဌာနေ။ တတ္ထ မနုဿာ ဘဂဝတော ဂန္ဓကုဋိံ ကတွာ တံ ပရိဝါရေတွာ ဘိက္ခူနံ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနစင်္ကမလေဏကုဋိမဏ္ဍပါဒီနိ ပတိဋ္ဌပေသုံ၊ ဘဂဝါ တတ္ထ ဝိဟရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အပရပုရေ ဝနသဏ္ဍေ”တိ။ **သုနက္ခတ္တော**တိ တဿ နာမံ။ လိစ္ဆဝီနံ ပန ပုတ္တတ္တာ **လိစ္ဆဝိပုတ္တော**တိ ဝုတ္တော။ **အစိရပက္ကန္တော**တိ ဝိဗ္ဘမိတွာ ဂိဟိဘာဝူပဂမနေန အဓုနာပက္ကန္တော။ **ပရိသတီ**တိ ပရိသမဇ္ဈေ။ **ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာ**တိ ဧတ္ထ **မနုဿဓမ္မာ** နာမ ဒသကုသလကမ္မပထာ။ တေ ပဋိသေဓေတုံ န သက္ကောတိ။ ကသ္မာ? ဥပါရမ္ဘဘယာ။ ဝေသာလိယံ ဟိ ဗဟူ မနုဿာ ရတနတ္တယေ ပသန္နာ ဗုဒ္ဓမာမကာ ဓမ္မမာမကာ သံဃမာမကာ။ တေ ဒသကုသလကမ္မပထမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ သမဏဿ ဂေါတမဿာတိ ဝုတ္တေ တွံ ကတ္ထ ဘဂဝန္တံ ပါဏံ ဟနန္တံ အဒ္ဒသ၊ ကတ္ထ အဒိန္နံ အာဒိယန္တန္တိအာဒီနိ ဝတွာ အတ္တနော ပမာဏံ န ဇာနာသိ၊ ကိံ ဒန္တာ မေ အတ္ထီတိ ပါသာဏသက္ခရာ ခါဒသိ၊ အဟိနင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဏှိတုံ ဝါယမသိ၊ ကကစဒန္တေသု ပုပ္ဖါဝဠိကံ ကီဠိတုံ ဣစ္ဆသိ၊ မုခတော တေ ဒန္တေ ပါတေဿာမာတိ ဝဒေယျုံ။ သော တေသံ ဥပါရမ္ဘဘယာ ဧဝံ ဝတ္တုံ န သက္ကောတိ။

ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာဒိဝဏ္ဏနာ

တတော ဥတ္တရိံ ပန ဝိသေသာဓိဂမံ ပဋိသေဓေန္တော **ဥတ္တရိ မနုဿဓမ္မာ အလမရိယဉာဏဒဿနဝိသေသော**တိ အာဟ။

တတ္ထ အလမရိယံ ဉာတုန္တိ **အလမရိယော၊** အရိယဘာဝါယ သမတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဉာဏဒဿနမေဝ **ဉာဏဒဿနဝိသေသော။** အလမရိယော စ သော ဉာဏဒဿနဝိသေသော စာတိ **အလမရိယဉာဏဒဿနဝိသေသော။** ဉာဏဒဿနန္တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုပိ ဝိပဿနာပိ မဂ္ဂေါပိ ဖလမ္ပိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏမ္ပိ သဗ္ဗညုတညာဏမ္ပိ ဝုစ္စတိ။ “အပ္ပမတ္တော သမာနော ဉာဏဒဿနံ အာရာဓေတီ”တိ[၁] ဟိ ဧတ္ထ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဉာဏဒဿနံ နာမ။ “ဉာဏဒဿနာယ စိတ္တံ

၁-မ ၁-၂၅၇-ပိဋ္ဌေ။

abhinīharati abhininnāmetī”ti[1] ettha vipassanāñāṇaṁ. “Abhabbā te ñāṇadassanāya anuttarāya sambodhāyā”ti[2] ettha maggo. “Ayamañño uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso adhigato phāsu vihāro”ti[3] ettha phalaṁ. “Ñāṇañca pana me dassanaṁ udapādi, akuppā me cetovimutti, ayamantimā jāti, natthi dāni punabbhavo”ti[4] ettha paccavekkhaṇañāṇaṁ. “Ñāṇañca pana me dassanaṁ udapādi sattāhakālaṅkato Āḷāro Kāḷāmo”ti[5] ettha Sabbaññutaññāṇaṁ. Idha pana lokuttaramaggo adhippeto. Taṁ hi so Bhagavato paṭisedheti.

Takkapariyāhatanti iminā ācariyaṁ paṭibāhati. Evaṁ kirassa ahosi—samaṇena Gotamena ācariye upasaṅkamitvā sukhumaṁ dhammantaraṁ gahitaṁ nāma natthi, takkapariyāhataṁ pana takketvā evaṁ bhavissati evaṁ bhavissatīti takkapariyāhataṁ dhammaṁ desetīti. **Vīmaṁsānucaritan**ti iminā cassa lokiyapaññaṁ anujānāti. Samaṇo Gotamo paññavā, so taṁ paññāsaṅkhātaṁ indavajirūpamaṁ vīmaṁsaṁ evaṁ vaṭṭissati evaṁ vaṭṭissatīti ito cito ca anucarāpetvā vīmaṁsāya anucaritaṁ dhammaṁ deseti. **Sayaṁpaṭibhānan**ti imināssa dhammesu paccakkhabhāvaṁ paṭibāhati. Evaṁ hissa ahosi—samaṇassa Gotamassa sukhumaṁ dhammantaraṁ vipassanā vā maggo vā phalaṁ vā paccavekkhaṇā vā natthi, ayaṁ pana laddhapariso, rājānaṁ cakkavattiṁ viya naṁ cattāro vaṇṇā parivārenti, suphusitaṁ panassa dantāvaraṇaṁ, mudukā jivhā, madhuro saro, anelagaḷā vācā, so yaṁ yadevassa upaṭṭhāti, taṁ taṁ gahetvā sayaṁpaṭibhānaṁ kathento mahājanaṁ rañjetīti.

Yassa ca khvāssa atthāya dhammo desitoti yassa ca kho atthāya assa dhammo desito. Seyyathidaṁ, rāgapaṭighātatthāya asubhakammaṭṭhānaṁ, dosappaṭighātatthāya mettābhāvanā, mohapaṭighātatthāya pañca dhammā, vitakkūpacchedāya ānāpānassati.

So niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti so dhammo yo taṁ yathādesitaṁ karoti, tassa takkarassa sammā hetunā nayena kāraṇena vaṭṭadukkhakkhayāya niyyāti gacchati taṁ atthaṁ sādhetīti

1. Dī 1. 72 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 521 piṭṭhe. 3. Ma 1. 268 piṭṭhe.
4. Vi 3. 16 piṭṭhe. 5. Ma 2. 294 piṭṭhe.

အဘိနီဟရတိ အဘိနိန္နာမေတီ”တိ၁ ဧတ္ထ ဝိပဿနာဉာဏံ။ “အဘဗ္ဗာ တေ ဉာဏဒဿနာယ အနုတ္တရာယ သမ္ဗောဓာယာ”တိ၂ ဧတ္ထ မဂ္ဂေါ။ “အယမညော ဥတ္တရိ မနုဿဓမ္မာ အလမရိယဉာဏဒဿနဝိသေသော အဓိဂတော ဖာသု ဝိဟာရော”တိ၃ ဧတ္ထ ဖလံ။ “ဉာဏဉ္စ ပန မေ ဒဿနံ ဥဒပါဒိ၊ အကုပ္ပါ မေ စေတောဝိမုတ္တိ၊ အယမန္တိမာ ဇာတိ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ၄ ဧတ္ထ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ။ “ဉာဏဉ္စ ပန မေ ဒဿနံ ဥဒပါဒိ သတ္တာဟကာလင်္ကတော အာဠာရော ကာဠာမော”တိ၅ ဧတ္ထ သဗ္ဗညုတဉာဏံ။ ဣဓ ပန လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ အဓိပ္ပေတော။ တံ ဟိ သော ဘဂဝတော ပဋိသေဓေတိ။

တက္ကပရိယာဟတန္တိ ဣမိနာ အာစရိယံ ပဋိဗာဟတိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ—သမဏေန ဂေါတမေန အာစရိယေ ဥပသင်္ကမိတွာ သုခုမံ ဓမ္မန္တရံ ဂဟိတံ နာမ နတ္ထိ၊ တက္ကပရိယာဟတံ ပန တက္ကေတွာ ဧဝံ ဘဝိဿတိ ဧဝံ ဘဝိဿတီတိ တက္ကပရိယာဟတံ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ။ **ဝီမံသာနုစရိတ**န္တိ ဣမိနာ စဿ လောကိယပညံ အနုဇာနာတိ။ သမဏော ဂေါတမော ပညဝါ၊ သော တံ ပညာသင်္ခါတံ ဣန္ဒဝဇိရူပမံ ဝီမံသံ ဧဝံ ဝဋ္ဋိဿတိ ဧဝံ ဝဋ္ဋိဿတီတိ ဣတော စိတော စ အနုစရာပေတွာ ဝီမံသာယ အနုစရိတံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ **သယံပဋိဘာန**န္တိ ဣမိနာဿ ဓမ္မေသု ပစ္စက္ခဘာဝံ ပဋိဗာဟတိ။ ဧဝံ ဟိဿ အဟောသိ—သမဏဿ ဂေါတမဿ သုခုမံ ဓမ္မန္တရံ ဝိပဿနာ ဝါ မဂ္ဂေါ ဝါ ဖလံ ဝါ ပစ္စဝေက္ခဏာ ဝါ နတ္ထိ၊ အယံ ပန လဒ္ဓပရိသော၊ ရာဇာနံ စက္ကဝတ္တိံ ဝိယ နံ စတ္တာရော ဝဏ္ဏာ ပရိဝါရေန္တိ၊ သုဖုသိတံ ပနဿ ဒန္တာဝရဏံ၊ မုဒုကာ ဇိဝှါ၊ မဓုရော သရော၊ အနေလဂဠာ ဝါစာ၊ သော ယံ ယဒေဝဿ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တံ တံ ဂဟေတွာ သယံပဋိဘာနံ ကထေန္တော မဟာဇနံ ရဉ္ဇေတီတိ။

ယဿ စ ခွါဿ အတ္ထာယ ဓမ္မော ဒေသိတောတိ ယဿ စ ခေါ အတ္ထာယ အဿ ဓမ္မော ဒေသိတော။ သေယျထိဒံ၊ ရာဂပဋိဃာတတ္ထာယ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ဒေါသပ္ပဋိဃာတတ္ထာယ မေတ္တာဘာဝနာ၊ မောဟပဋိဃာတတ္ထာယ ပဉ္စ ဓမ္မာ၊ ဝိတက္ကုပစ္ဆေဒါယ အာနာပါနဿတိ။

သော နိယျာတိ တက္ကရဿ သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယာယာတိ သော ဓမ္မော ယော တံ ယထာဒေသိတံ ကရောတိ၊ တဿ တက္ကရဿ သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန ကာရဏေန ဝဋ္ဋဒုက္ခက္ခယာယ နိယျာတိ ဂစ္ဆတိ တံ အတ္ထံ သာဓေတီတိ

၁-ဒီ ၁-၇၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၅၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၂၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၃-၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၂-၂၉၄-ပိဋ္ဌေ။

dīpeti. Idaṁ panesa na attano ajjhāsayena vadati. Buddhānaṁ hi dhammo aniyyānikoti evamevaṁ pavedeyya, na pana sakkoti vattuṁ. Kasmā? Upārambhabhayā. Vesāliyaṁ hi bahū sotāpanna sakadāgāmi anāgāmi-upāsakā. Te evaṁ vadeyyuṁ "Sunakkhatta tvaṁ Bhagavatā desito dhammo aniyyānikoti vadasi, yadi ayaṁ dhammo aniyyāniko, imasmiṁ nagare ime kasmā ettakā sotāpannā jātā, ettakā sakādāgāmī, ettakā anāgāmīti pubbe vuttanayena upārambhaṁ kareyyun"ti. So iminā upārambhabhayena aniyyānikoti vattuṁ asakkonto ajjunena[1] vissaṭṭhakaṇḍaṁ viya assa dhammo amogho niyyāti, abbhantare panassa kiñci natthīti vadati.

Assosi khoti Vesāliyaṁ brāhmaṇakulaseṭṭhikulādīsu tattha tattha parisamajjhe evaṁ bhāsamānassa taṁ vacanaṁ suṇi, na pana paṭisedhesi. Kasmā? Kāruññatāya. Evaṁ kirassa ahosi ayaṁ kuddho jhāyamānaṁ Veḷuvanaṁ viya pakkhittaloṇaṁ uddhanaṁ viya ca kodhavasena paṭapaṭāyati[2], mayā paṭibāhito pana mayipi āghātaṁ bandhissati, evamassa Tathāgate ca mayi cāti dvīsu janesu āghāto atibhāriyo bhavissatīti kāruññatāya na paṭisedhesi. Api cassa evaṁ ahosi, Buddhānaṁ avaṇṇakathanaṁ nāma puṇṇacande dosāropanasadisaṁ, ko imassa kathaṁ gaṇhissati, sayameva kheḷe pacchinne mukhe sukkhe oramissatīti iminā kāraṇena na paṭisedhesi. **Piṇḍapātapaṭikkanto**ti piṇḍapātapariyesanato apagato.

147. **Kodhano**ti caṇḍo pharuso. **Moghapuriso**ti tucchapuriso. Yassa hi tasmiṁ attabhāve maggaphalānaṁ upanissayo natthi, taṁ Buddhā "moghapuriso"ti vadanti. Upanissaye satipi tasmiṁ khaṇe magge vā phale vā asati "moghapuriso"ti vadantiyeva. Imassa pana tasmiṁ attabhāve maggaphalānaṁ upanissayo samucchinnoyeva, tena taṁ "moghapuriso"ti āha. **Kodhā ca panassa esā vācā bhāsitā**ti esā ca panassa vācā kodhena bhāsitā.

1. Ajjhanena (Syā, Ka) 2. Taṭataṭāyati (bahūsu)

ဒီပေတိ။ ဣဒံ ပနေသ န အတ္တနော အဇ္ဈာသယေန ဝဒတိ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဓမ္မော အနိယျာနိကောတိ ဧဝမေဝံ ပဝေဒေယျ၊ န ပန သက္ကောတိ ဝတ္တုံ။ ကသ္မာ? ဥပါရမ္ဘဘယာ။ ဝေသာလိယံ ဟိ ဗဟူ သောတာပန္န သကဒါဂါမိ အနာဂါမိ-ဥပါသကာ။ တေ ဧဝံ ဝဒေယျုံ "သုနက္ခတ္တ တွံ ဘဂဝတာ ဒေသိတော ဓမ္မော အနိယျာနိကောတိ ဝဒသိ၊ ယဒိ အယံ ဓမ္မော အနိယျာနိကော၊ ဣမသ္မိံ နဂရေ ဣမေ ကသ္မာ ဧတ္တကာ သောတာပန္နာ ဇာတာ၊ ဧတ္တကာ သကဒါဂါမီ၊ ဧတ္တကာ အနာဂါမီတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန ဥပါရမ္ဘံ ကရေယျု"န္တိ။ သော ဣမိနာ ဥပါရမ္ဘဘယေန အနိယျာနိကောတိ ဝတ္တုံ အသက္ကောန္တော အဇ္ဇုနေန[၁] ဝိဿဋ္ဌကဏ္ဍံ ဝိယ အဿ ဓမ္မော အမောဃော နိယျာတိ၊ အဗ္ဘန္တရေ ပနဿ ကိဉ္စိ နတ္ထီတိ ဝဒတိ။

အဿောသိ ခေါတိ ဝေသာလိယံ ဗြာဟ္မဏကုလသေဋ္ဌိကုလာဒီသု တတ္ထ တတ္ထ ပရိသမဇ္ဈေ ဧဝံ ဘာသမာနဿ တံ ဝစနံ သုဏိ၊ န ပန ပဋိသေဓေသိ။ ကသ္မာ? ကာရုညတာယ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ အယံ ကုဒ္ဓေါ ဈာယမာနံ ဝေဠုဝနံ ဝိယ ပက္ခိတ္တလောဏံ ဥဒ္ဓနံ ဝိယ စ ကောဓဝသေန ပဋပဋာယတိ[၂]၊ မယာ ပဋိဗာဟိတော ပန မယိပိ အာဃာတံ ဗန္ဓိဿတိ၊ ဧဝမဿ တထာဂတေ စ မယိ စာတိ ဒွီသု ဇနေသု အာဃာတော အတိဘာရိယော ဘဝိဿတီတိ ကာရုညတာယ န ပဋိသေဓေသိ။ အပိ စဿ ဧဝံ အဟောသိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ အဝဏ္ဏကထနံ နာမ ပုဏ္ဏစန္ဒေ ဒေါသာရောပနသဒိသံ၊ ကော ဣမဿ ကထံ ဂဏှိဿတိ၊ သယမေဝ ခေဠေ ပစ္ဆိန္နေ မုခေ သုက္ခေ ဩရမိဿတီတိ ဣမိနာ ကာရဏေန န ပဋိသေဓေသိ။ **ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော**တိ ပိဏ္ဍပါတပရိယေသနတော အပဂတော။

၁၄၇။ **ကောဓနော**တိ စဏ္ဍော ဖရုသော။ **မောဃပုရိသော**တိ တုစ္ဆပုရိသော။ ယဿ ဟိ တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ မဂ္ဂဖလာနံ ဥပနိဿယော နတ္ထိ၊ တံ ဗုဒ္ဓါ "မောဃပုရိသော"တိ ဝဒန္တိ။ ဥပနိဿယေ သတိပိ တသ္မိံ ခဏေ မဂ္ဂေ ဝါ ဖလေ ဝါ အသတိ "မောဃပုရိသော"တိ ဝဒန္တိယေဝ။ ဣမဿ ပန တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ မဂ္ဂဖလာနံ ဥပနိဿယော သမုစ္ဆိန္နောယေဝ၊ တေန တံ "မောဃပုရိသော"တိ အာဟ။ **ကောဓာ စ ပနဿ ဧသာ ဝါစာ ဘာသိတာ**တိ ဧသာ စ ပနဿ ဝါစာ ကောဓေန ဘာသိတာ။

၁-အဇ္ဈနေန (သျာ၊ က) ၂-တဋတဋာယတိ (ဗဟူသု)

Kasmā panesa Bhagavato kuddhoti. Ayaṁ hi pubbe Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dibbacakkhuparikammaṁ pucchi. Athassa Bhagavā kathesi. So dibbacakkhuṁ nibbattetvā ālokaṁ vaḍḍhetvā devaloke olokento Nandanavana Cittalatāvana Phārusakavana Missakavanesu dibbasampattiṁ anubhavamāne devaputte ca devadhītaro ca disvā etesaṁ evarūpāya attabhāvasampattiyā ṭhitānaṁ kīvamadhuro nu kho saddo bhavissatīti saddaṁ sotukāmo hutvā Dasabalaṁ upasaṅkamitvā dibbasotadhātuparikammaṁ pucchi. Bhagavā panassa dibbasotadhātuyā upanissayo natthīti ñatvā parikammaṁ na kathesi. Na hi Buddhā upanissayavirahitassa parikammaṁ kathenti. So Bhagavati āghātaṁ bandhitvā cintesi “ahaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ paṭhamaṁ dibbacakkhuparikammaṁ pucchiṁ, so ‘mayhaṁ taṁ sampajjatu vā mā vā sampajjatū’ti kathesi. Ahaṁ pana paccattapurisakārena taṁ nibbattetvā dibbasotadhātuparikammaṁ pucchiṁ, taṁ me na kathesi. Addhāssa evaṁ hoti ‘ayaṁ rājapabbajito dibbacakkhuñāṇaṁ nibbattetvā dibbasotadhātuñāṇaṁ nibbattetvā cetopariyañāṇaṁ nibbattetvā āsavānaṁ khayañāṇaṁ nibbattetvā mayā samasamo bhavissatī’ti issāmacchariyavasena mayhaṁ na kathetī”ti. Bhiyyoso āghātaṁ bandhitvā kāsāyāni chaḍḍetvā gihibhāvaṁ patvāpi na tuṇhībhūto vicarati. Dasabalaṁ pana asatā tucchena abbhācikkhanto vicarati. Tenāha Bhagavā “kodhā ca panassa esā vācā bhāsitā”ti.

Vaṇṇo heso Sāriputtāti Sāriputta Tathāgatena satasahassakappādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni pāramiyo pūrantena etadatthameva vāyāmo kato “desanādhammo me niyyāniko bhavissatī”ti. Tasmā yo evaṁ vadeyya, so vaṇṇaṁyeva Tathāgatassa bhāsati. Vaṇṇo heso Sāriputta Tathāgatassa, guṇo eso Tathāgatassa, na aguṇoti dasseti.

Ayampi hi nāma Sāriputtāti-ādinā kiṁ dasseti? Sunakkhattena paṭisiddhassa uttarimanussadhammassa attani atthitaṁ dasseti. Bhagavā kira ayaṁ[1] Sāriputta Sunakkhatto moghapuriso natthi Tathāgatassa uttarimanussadhammoti vadati. Mayhaṁ ca sabbaññutaññāṇaṁ nāma atthi, iddhividhañāṇaṁ nāma atthi, dibbasotadhātuñāṇaṁ nāma atthi, cetopariyañāṇaṁ nāma atthi,

1. Passa (Sī)

ကသ္မာ ပနေသ ဘဂဝတော ကုဒ္ဓေါတိ။ အယံ ဟိ ပုဗ္ဗေ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုပရိကမ္မံ ပုစ္ဆိ။ အထဿ ဘဂဝါ ကထေသိ။ သော ဒိဗ္ဗစက္ခုံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒေဝလောကေ ဩလောကေန္တော နန္ဒနဝန စိတ္တလတာဝန ဖာရုသကဝန မိဿကဝနေသု ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနေ ဒေဝပုတ္တေ စ ဒေဝဓီတရော စ ဒိသွာ ဧတေသံ ဧဝရူပါယ အတ္တဘာဝသမ္ပတ္တိယာ ဌိတာနံ ကီဝမဓုရော နု ခေါ သဒ္ဒေါ ဘဝိဿတီတိ သဒ္ဒံ သောတုကာမော ဟုတွာ ဒသဗလံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုပရိကမ္မံ ပုစ္ဆိ။ ဘဂဝါ ပနဿ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုယာ ဥပနိဿယော နတ္ထီတိ ဉတွာ ပရိကမ္မံ န ကထေသိ။ န ဟိ ဗုဒ္ဓါ ဥပနိဿယဝိရဟိတဿ ပရိကမ္မံ ကထေန္တိ။ သော ဘဂဝတိ အာဃာတံ ဗန္ဓိတွာ စိန္တေသိ “အဟံ သမဏံ ဂေါတမံ ပဌမံ ဒိဗ္ဗစက္ခုပရိကမ္မံ ပုစ္ဆိံ၊ သော ‘မယှံ တံ သမ္ပဇ္ဇတု ဝါ မာ ဝါ သမ္ပဇ္ဇတူ’တိ ကထေသိ။ အဟံ ပန ပစ္စတ္တပုရိသကာရေန တံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုပရိကမ္မံ ပုစ္ဆိံ၊ တံ မေ န ကထေသိ။ အဒ္ဓါဿ ဧဝံ ဟောတိ ‘အယံ ရာဇပဗ္ဗဇိတော ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုဉာဏံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ စေတောပရိယဉာဏံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အာသဝါနံ ခယဉာဏံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ မယာ သမသမော ဘဝိဿတီ’တိ ဣဿာမစ္ဆရိယဝသေန မယှံ န ကထေတီ”တိ။ ဘိယျောသော အာဃာတံ ဗန္ဓိတွာ ကာသာယာနိ ဆဍ္ဍေတွာ ဂိဟိဘာဝံ ပတွာပိ န တုဏှီဘူတော ဝိစရတိ။ ဒသဗလံ ပန အသတာ တုစ္ဆေန အဗ္ဘာစိက္ခန္တော ဝိစရတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ကောဓာ စ ပနဿ ဧသာ ဝါစာ ဘာသိတာ”တိ။

ဝဏ္ဏော ဟေသော သာရိပုတ္တာတိ သာရိပုတ္တ တထာဂတေန သတသဟဿကပ္ပါဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ပါရမိယော ပူရေန္တေန ဧတဒတ္ထမေဝ ဝါယာမော ကတော “ဒေသနာဓမ္မော မေ နိယျာနိကော ဘဝိဿတီ”တိ။ တသ္မာ ယော ဧဝံ ဝဒေယျ၊ သော ဝဏ္ဏံယေဝ တထာဂတဿ ဘာသတိ။ ဝဏ္ဏော ဟေသော သာရိပုတ္တ တထာဂတဿ၊ ဂုဏော ဧသော တထာဂတဿ၊ န အဂုဏောတိ ဒဿေတိ။

အယမ္ပိ ဟိ နာမ သာရိပုတ္တာတိအာဒိနာ ကိံ ဒဿေတိ? သုနက္ခတ္တေန ပဋိသိဒ္ဓဿ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မဿ အတ္တနိ အတ္ထိတံ ဒဿေတိ။ ဘဂဝါ ကိရ အယံ[1] သာရိပုတ္တ သုနက္ခတ္တော မောဃပုရိသော နတ္ထိ တထာဂတဿ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မောတိ ဝဒတိ။ မယှံ စ သဗ္ဗညုတညာဏံ နာမ အတ္ထိ၊ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏံ နာမ အတ္ထိ၊ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုဉာဏံ နာမ အတ္ထိ၊ စေတောပရိယဉာဏံ နာမ အတ္ထိ၊

၁-ပဿ (သီ)

dasabalañāṇaṁ nāma atthi, catuvesārajjañāṇaṁ nāma atthi, aṭṭhasu parisāsu akampanañāṇaṁ nāma atthi, catuyoniparicchedakañāṇaṁ nāma atthi, pañcagatiparicchedakañāṇaṁ nāma atthi, sabbepi cete uttarimanussadhammāyeva. Evarūpesu uttarimanussadhammesu ekassāpi vijānanasamatthaṁ dhammanvayamattampi nāma etassa moghapurisassa na bhavissatīti etamatthaṁ dassetuṁ **ayampi hi nāma Sāriputtā**ti-ādinā nayena imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha anvetīti **anvayo,** jānāti anubujjhatīti attho. Dhammassa anvayo **dhammanvayo,** taṁ taṁ sabbaññutaññāṇādidhammaṁ jānanapaññāyetaṁ adhivacanaṁ. "Itipi so Bhagavā"ti-ādīhi evarūpampi nāma mayhaṁ sabbaññutaññāṇasaṅkhātaṁ uttarimanussadhammaṁ vijjamānameva atthīti jānituṁ tassa moghapurisassa dhammanvayopi na bhavissatīti dasseti. Iddhividhañāṇādīsupi evaṁ yojanā veditabbā.

Dasabalañāṇādivaṇṇanā

148. Ettha ca kiñcāpi cetopariyañāṇānantaraṁ tisso vijjā vattabbā siyuṁ, yasmā pana tāsu vuttāsu upari dasabalañāṇaṁ na paripūrati, tasmā tā avatvā Tathāgatassa dasabalañāṇaṁ paripūraṁ katvā dassento **dasa kho panimāni Sāriputtā**ti-ādimāha. Tattha **Tathāgatabalānī**ti aññehi asādhāraṇāni Tathāgatasseva balāni. Yathā vā pubbabuddhānaṁ balāni puññussayasampattiyā āgatāni, tathā āgatabalānītipi attho. Tattha duvidhaṁ Tathāgatabalaṁ kāyabalañca ñāṇabalañca. Tesu kāyabalaṁ hatthikulānusārena veditabbaṁ. Vuttaṁ hetaṁ porāṇehi—

> "Kālāvakañca gaṅgeyyaṁ, paṇḍaraṁ tamba piṅgalaṁ.
> Gandha maṅgala hemañca, uposathachaddantime dasā"ti.

Imāni hi dasa hatthikulāni. Tattha kālāvakanti pakatihatthikulaṁ daṭṭhabbaṁ. Yaṁ dasannaṁ purisānaṁ kāyabalaṁ, taṁ ekassa kālāvakahatthino. Yaṁ dasannaṁ kālāvakānaṁ balaṁ, taṁ ekassa gaṅgeyyassa. Yaṁ dasannaṁ gaṅgeyyānaṁ, taṁ ekassa paṇḍarassa. Yaṁ dasannaṁ paṇḍarānaṁ, taṁ ekassa tambassa. Yaṁ dasannaṁ tambānaṁ, taṁ ekassa piṅgalassa. Yaṁ dasannaṁ piṅgalānaṁ, taṁ ekassa gandhahatthino. Yaṁ dasannaṁ gandhahatthīnaṁ, taṁ ekassa maṅgalassa. Yaṁ dasannaṁ maṅgalānaṁ, taṁ ekassa hemavatassa. Yaṁ dasannaṁ hemavatānaṁ, taṁ ekassa uposathassa.

ဒသဗလဉာဏံ နာမ အတ္ထိ၊ စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏံ နာမ အတ္ထိ၊ အဋ္ဌသု ပရိသာသု အကမ္ပနဉာဏံ နာမ အတ္ထိ၊ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ နာမ အတ္ထိ၊ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ နာမ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗေပိ စေတေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာယေဝ။ ဧဝရူပေသု ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေသု ဧကဿာပိ ဝိဇာနနသမတ္ထံ ဓမ္မန္ဝယမတ္တမ္ပိ နာမ ဧတဿ မောဃပုရိသဿ န ဘဝိဿတီတိ ဧတမတ္ထံ ဒဿေတုံ **အယမ္ပိ ဟိ နာမ သာရိပုတ္တာ**တိအာဒိနာ နယေန ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ အန္ဝေတီတိ **အန္ဝယော၊** ဇာနာတိ အနုဗုဇ္ဈတီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မဿ အန္ဝယော **ဓမ္မန္ဝယော၊** တံ တံ သဗ္ဗညုတညာဏာဒိဓမ္မံ ဇာနနပညာယေတံ အဓိဝစနံ။ "ဣတိပိ သော ဘဂဝါ"တိအာဒီဟိ ဧဝရူပမ္ပိ နာမ မယှံ သဗ္ဗညုတညာဏသင်္ခါတံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ ဝိဇ္ဇမာနမေဝ အတ္ထီတိ ဇာနိတုံ တဿ မောဃပုရိသဿ ဓမ္မန္ဝယောပိ န ဘဝိဿတီတိ ဒဿေတိ။ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာဒီသုပိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒသဗလဉာဏာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၄၈။ ဧတ္ထ စ ကိဉ္စာပိ စေတောပရိယဉာဏာနန္တရံ တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဝတ္တဗ္ဗာ သိယုံ၊ ယသ္မာ ပန တာသု ဝုတ္တာသု ဥပရိ ဒသဗလဉာဏံ န ပရိပူရတိ၊ တသ္မာ တာ အဝတွာ တထာဂတဿ ဒသဗလဉာဏံ ပရိပူရံ ကတွာ ဒဿေန္တော **ဒသ ခေါ ပနိမာနိ သာရိပုတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တထာဂတဗလာနီ**တိ အညေဟိ အသာဓာရဏာနိ တထာဂတဿေဝ ဗလာနိ။ ယထာ ဝါ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဗလာနိ ပုညုဿယသမ္ပတ္တိယာ အာဂတာနိ၊ တထာ အာဂတဗလာနီတိပိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဒုဝိဓံ တထာဂတဗလံ ကာယဗလဉ္စ ဉာဏဗလဉ္စ။ တေသု ကာယဗလံ ဟတ္ထိကုလာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ပေါရာဏေဟိ—

> "ကာလာဝကဉ္စ ဂင်္ဂေယျံ၊ ပဏ္ဍရံ တမ္ဗ ပိင်္ဂလံ။
> ဂန္ဓ မင်္ဂလ ဟေမဉ္စ၊ ဥပေါသထဆဒ္ဒန္တိမေ ဒသာ"တိ။

ဣမာနိ ဟိ ဒသ ဟတ္ထိကုလာနိ။ တတ္ထ ကာလာဝကန္တိ ပကတိဟတ္ထိကုလံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ယံ ဒသန္နံ ပုရိသာနံ ကာယဗလံ၊ တံ ဧကဿ ကာလာဝကဟတ္ထိနော။ ယံ ဒသန္နံ ကာလာဝကာနံ ဗလံ၊ တံ ဧကဿ ဂင်္ဂေယျဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဂင်္ဂေယျာနံ၊ တံ ဧကဿ ပဏ္ဍရဿ။ ယံ ဒသန္နံ ပဏ္ဍရာနံ၊ တံ ဧကဿ တမ္ဗဿ။ ယံ ဒသန္နံ တမ္ဗာနံ၊ တံ ဧကဿ ပိင်္ဂလဿ။ ယံ ဒသန္နံ ပိင်္ဂလာနံ၊ တံ ဧကဿ ဂန္ဓဟတ္ထိနော။ ယံ ဒသန္နံ ဂန္ဓဟတ္ထီနံ၊ တံ ဧကဿ မင်္ဂလဿ။ ယံ ဒသန္နံ မင်္ဂလာနံ၊ တံ ဧကဿ ဟေမဝတဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဟေမဝတာနံ၊ တံ ဧကဿ ဥပေါသထဿ။

Yaṁ dasannaṁ uposathānaṁ, taṁ ekassa Chaddantassa. Yaṁ dasannaṁ Chaddantānaṁ, taṁ ekassa Tathāgatassa. Nārāyanasaṅghātabalantipi idameva vuccati. Tadetaṁ pakatihatthigaṇanāya hatthīnaṁ koṭisahassānaṁ purisagaṇanāya dasannaṁ purisakoṭisahassānaṁ balaṁ hoti. Idaṁ tāva Tathāgatassa **kāyabalaṁ.**

Ñāṇabalaṁ pana Pāḷiyaṁ tāva āgatameva. Dasabalañāṇaṁ, catuvesārajjañāṇaṁ, aṭṭhasu parisāsu akampanañāṇaṁ, catuyoniparicchedakañāṇaṁ, pañcagatiparicchedakañāṇaṁ. Saṁyuttake[1] āgatāni tesattati ñāṇāni sattasattati ñāṇānīti evaṁ aññānipi anekāni ñāṇasahassāni, etaṁ **ñāṇabalaṁ** nāma. Idhāpi ñāṇabalameva adhippetaṁ. Ñāṇañhi akampiyaṭṭhena upatthambhanaṭṭhena ca **balan**ti vuttaṁ.

Yehi balehi samannāgatoti yehi dasahi ñāṇabalehi upeto samupeto. **Āsabhaṁ ṭhānan**ti seṭṭhaṭṭhānaṁ uttamaṭṭhānaṁ. Āsabhā vā pubbabuddhā, tesaṁ ṭhānanti attho. Api ca gavasatajeṭṭhako usabho, gavasahassajeṭṭhako vasabho. Vajasatajeṭṭhako[2] vā usabho, vajasahassajeṭṭhako vasabho, sabbagavaseṭṭho sabbaparissayasaho seto pāsādiko mahābhāravaho asanisatasaddehipi akampaniyo nisato, so idha usabhoti adhippeto. Idampi hi tassa pariyāyavacanaṁ. Usabhassa idanti **āsabhaṁ. Ṭhānan**ti catūhi pādehi pathaviṁ uppīḷetvā acalaṭṭhānaṁ. Idaṁ pana āsabhaṁ viyāti āsabhaṁ. Yatheva hi nisabhasaṅkhāto usabho usabhabalena samannāgato catūhi pādehi pathaviṁ uppīḷetvā acalaṭṭhānena tiṭṭhati, evaṁ Tathāgatopi dasahi Tathāgatabalehi samannāgato catūhi vesārajjapādehi aṭṭhaparisapathaviṁ uppīḷetvā sadevake loke kenaci paccatthikena paccāmittena akampiyo acalaṭṭhānena tiṭṭhati. Evaṁ tiṭṭhamānova taṁ āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti upagacchati na paccakkhāti attani āropeti. Tena vuttaṁ “āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānātī”ti.

Parisāsūti aṭṭhasu parisāsu. **Sīhanādaṁ nadatī**ti seṭṭhanādaṁ abhītanādaṁ nadati, sīhanādasadisaṁ vā nādaṁ nadati. Ayamattho

---

1. Saṁ 1. 290 piṭṭhe.
2. Gavajasatajeṭṭhako (Syā)

ယံ ဒသန္နံ ဥပေါသထာနံ၊ တံ ဧကဿ ဆဒ္ဒန္တဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဆဒ္ဒန္တာနံ၊ တံ ဧကဿ တထာဂတဿ။ နာရာယနသင်္ဃာတဗလန္တိပိ ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ။ တဒေတံ ပကတိဟတ္ထိဂဏနာယ ဟတ္ထီနံ ကောဋိသဟဿာနံ ပုရိသဂဏနာယ ဒသန္နံ ပုရိသကောဋိသဟဿာနံ ဗလံ ဟောတိ။ ဣဒံ တာဝ တထာဂတဿ **ကာယဗလံ**။

ဉာဏဗလံ ပန ပါဠိယံ တာဝ အာဂတမေဝ။ ဒသဗလဉာဏံ၊ စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏံ၊ အဋ္ဌသု ပရိသာသု အကမ္ပနဉာဏံ၊ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ၊ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ။ သံယုတ္တကေ[၁] အာဂတာနိ တေသတ္တတိ ဉာဏာနိ သတ္တသတ္တတိ ဉာဏာနီတိ ဧဝံ အညာနိပိ အနေကာနိ ဉာဏသဟဿာနိ၊ ဧတံ **ဉာဏဗလံ** နာမ။ ဣဓာပိ ဉာဏဗလမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ ဉာဏဉှိ အကမ္ပိယဋ္ဌေန ဥပတ္ထမ္ဘနဋ္ဌေန စ **ဗလ**န္တိ ဝုတ္တံ။

ယေဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတောတိ ယေဟိ ဒသဟိ ဉာဏဗလေဟိ ဥပေတော သမုပေတော။ **အာသဘံ ဌာန**န္တိ သေဋ္ဌဋ္ဌာနံ ဥတ္တမဋ္ဌာနံ။ အာသဘာ ဝါ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါ၊ တေသံ ဌာနန္တိ အတ္ထော။ အပိစ ဂဝသတဇေဋ္ဌကော ဥသဘော၊ ဂဝသဟဿဇေဋ္ဌကော ဝသဘော။ ဝဇသတဇေဋ္ဌကော[၂] ဝါ ဥသဘော၊ ဝဇသဟဿဇေဋ္ဌကော ဝသဘော၊ သဗ္ဗဂဝသေဋ္ဌော သဗ္ဗပရိဿယသဟော သေတော ပါသာဒိကော မဟာဘာရဝဟော အသနိသတသဒ္ဒေဟိပိ အကမ္ပနိယော နိသဘော၊ သော ဣဓ ဥသဘောတိ အဓိပ္ပေတော။ ဣဒမ္ပိ ဟိ တဿ ပရိယာယဝစနံ။ ဥသဘဿ ဣဒန္တိ **အာသဘံ။ ဌာန**န္တိ စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ အစလဋ္ဌာနံ။ ဣဒံ ပန အာသဘံ ဝိယာတိ အာသဘံ။ ယထေဝ ဟိ နိသဘသင်္ခါတော ဥသဘော ဥသဘဗလေန သမန္နာဂတော စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ တထာဂတောပိ ဒသဟိ တထာဂတဗလေဟိ သမန္နာဂတော စတူဟိ ဝေသာရဇ္ဇပါဒေဟိ အဋ္ဌပရိသပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ သဒေဝကေ လောကေ ကေနစိ ပစ္စတ္ထိကေန ပစ္စာမိတ္တေန အကမ္ပိယော အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ။ ဧဝံ တိဋ္ဌမာနောဝ တံ အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတိ ဥပဂစ္ဆတိ န ပစ္စက္ခာတိ အတ္တနိ အာရောပေတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတီ”တိ။

ပရိသာသူတိ အဋ္ဌသု ပရိသာသု။ **သီဟနာဒံ နဒတီ**တိ သေဋ္ဌနာဒံ အဘီတနာဒံ နဒတိ၊ သီဟနာဒသဒိသံ ဝါ နာဒံ နဒတိ။ အယမတ္ထော

၁-သံ ၁-၂၉၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဂဝဇသတဇေဋ္ဌကော (သျာ)

Sīhanādasuttena dīpetabbo. Yathā vā sīho sahanato hananato ca sīhoti vuccati, evaṁ Tathāgato lokadhammānaṁ sahanato parappavādānañca hananato sīhoti vuccati. Evaṁ vuttassa sīhassa nādaṁ sīhanādaṁ. Tattha yathā sīho sīhabalena samannāgato sabbattha visārado vigatalomahaṁso sīhanādaṁ nadati, evaṁ Tathāgatasīhopi Tathāgatabalehi samannāgato aṭṭhasu parisāsu visārado vigatalomahaṁso iti rūpanti-ādinā nayena nānāvidhadesanāvilāsasampannaṁ sīhanādaṁ nadati. Tena vuttaṁ "parisāsu sīhanādaṁ nadatī"ti. **Brahmacakkaṁ pavattetī**ti ettha **brahman**ti seṭṭhaṁ uttamaṁ visiṭṭhaṁ. Cakkasaddo panāyaṁ—

Sampattiyaṁ lakkhaṇe ca, rathaṅge iriyāpathe.
Dāne ratanadhammūra, cakkādīsu[1] ca dissati.
Dhammacakke idha mato[2], taṁ ca dvedhā vibhāvaye.

"Cattārimāni bhikkhave cakkāni, yehi samannāgatānaṁ devamanussānan"ti-ādīsu[3] hi ayaṁ sampattiyaṁ dissati. "Pādatalesu cakkāni jātānī"ti[4] ettha lakkhaṇe. "Cakkaṁva vahato padan"ti[5] ettha rathaṅge. "Catucakkaṁ navadvāran"ti[6] ettha iriyāpathe. "Dadaṁ bhuñja mā ca pamādo, cakkaṁ pavattaya sabbapāṇinan"ti[7] ettha dāne. "Dibbaṁ cakkaratanaṁ pāturahosī"ti[8] ettha ratanacakke. "Mayā pavattitaṁ cakkan"ti[9] ettha dhammacakke. "Icchāhatassa posassa, cakkaṁ bhamati matthake"ti[10] ettha uracakke[11]. "Khurapariyantena cepi cakkenā"ti[12] ettha paharaṇacakke. "Asanivicakkan"ti[13] ettha asanimaṇḍale. Idha panāyaṁ dhammacakke adhippeto.

Taṁ pana dhammacakkaṁ duvidhaṁ hoti paṭivedhañāṇañceva desanāñāṇañca. Tattha paññāpabhāvitaṁ attano ariyabalāvahaṁ[14] paṭivedhañāṇaṁ. Karuṇāpabhāvitaṁ sāvakānaṁ ariyabalāvahaṁ desanāñāṇaṁ. Tattha paṭivedhañāṇaṁ uppajjamānaṁ uppannanti duvidhaṁ. Tañhi abhinikkhamanato yāva srahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Tusitabhavanato vā yāva

---

1. Ratanadhammakhuracakkādīsu (Ka)
2. Dhamme idha adhippeto (Syā)
3. Aṁ 1. 341 piṭṭhe.
4. Dī 2. 14 piṭṭhe.
5. Khu 1. 13 piṭṭhe.
6. Saṁ 1. 15 piṭṭhe.
7. Khu 5. 173 piṭṭhe.
8. Dī 2. 141 piṭṭhe.
9. Khu 1. 368 piṭṭhe.
10. Khu 5. 24. 132 piṭṭhesu.
11. Khuracakke (Syā, Ka)
12. Dī 1. 49 piṭṭhe.
13. Dī 3. 36; Saṁ 1. 427 piṭṭhesu.
14. Ariyaphalāvahaṁ (Sī, Syā)

သီဟနာဒသုတ္တေန ဒီပေတဗ္ဗော။ ယထာ ဝါ သီဟော သဟနတော ဟနနတော စ သီဟောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ တထာဂတော လောကဓမ္မာနံ သဟနတော ပရပ္ပဝါဒါနဉ္စ ဟနနတော သီဟောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တဿ သီဟဿ နာဒံ သီဟနာဒံ။ တတ္ထ ယထာ သီဟော သီဟဗလေန သမန္နာဂတော သဗ္ဗတ္ထ ဝိသာရဒေါ ဝိဂတလောမဟံသော သီဟနာဒံ နဒတိ၊ ဧဝံ တထာဂတသီဟောပိ တထာဂတဗလေဟိ သမန္နာဂတော အဋ္ဌသု ပရိသာသု ဝိသာရဒေါ ဝိဂတလောမဟံသော ဣတိ ရူပန္တိအာဒိနာ နယေန နာနာဝိဓဒေသနာဝိလာသသမ္ပန္နံ သီဟနာဒံ နဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ပရိသာသု သီဟနာဒံ နဒတီ"တိ။ **ဗြဟ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတီ**တိ ဧတ္ထ **ဗြဟ္မ**န္တိ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ ဝိသိဋ္ဌံ။ စက္ကသဒ္ဒေါ ပနာယံ—

သမ္ပတ္တိယံ လက္ခဏေ စ၊ ရထင်္ဂေ ဣရိယာပထေ။
ဒါနေ ရတနဓမ္မူရ,စက္ကာဒီသု[1] စ ဒိဿတိ။
ဓမ္မစက္ကေ ဣဓ မတော[2]၊ တံ စ ဒွေဓာ ဝိဘာဝယေ။

"စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ စက္ကာနိ၊ ယေဟိ သမန္နာဂတာနံ ဒေဝမနုဿာန"န္တိ-အာဒီသု[3] ဟိ အယံ သမ္ပတ္တိယံ ဒိဿတိ။ "ပါဒတလေသု စက္ကာနိ ဇာတာနီ"တိ[4] ဧတ္ထ လက္ခဏေ။ "စက္ကံဝ ဝဟတော ပဒ"န္တိ[5] ဧတ္ထ ရထင်္ဂေ။ "စတုစက္ကံ နဝဒွါရ"န္တိ[6] ဧတ္ထ ဣရိယာပထေ။ "ဒဒံ ဘုဉ္ဇ မာ စ ပမာဒေါ၊ စက္ကံ ပဝတ္တယ သဗ္ဗပါဏိန"န္တိ[7] ဧတ္ထ ဒါနေ။ "ဒိဗ္ဗံ စက္ကရတနံ ပါတုရဟောသီ"တိ[8] ဧတ္ထ ရတနစက္ကေ။ "မယာ ပဝတ္တိတံ စက္က"န္တိ[9] ဧတ္ထ ဓမ္မစက္ကေ။ "ဣစ္ဆာဟတဿ ပေါသဿ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေ"တိ[10] ဧတ္ထ ဥရစက္ကေ[11]။ "ခုရပရိယန္တေန စေပိ စက္ကေနာ"တိ[12] ဧတ္ထ ပဟရဏစက္ကေ။ "အသနိဝိစက္က"န္တိ[13] ဧတ္ထ အသနိမဏ္ဍလေ။ ဣဓ ပနာယံ ဓမ္မစက္ကေ အဓိပ္ပေတော။

တံ ပန ဓမ္မစက္ကံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ ပဋိဝေဓဉာဏဉ္စေဝ ဒေသနာဉာဏဉ္စ။ တတ္ထ ပညာပဘာဝိတံ အတ္တနော အရိယဗလာဝဟံ[14] ပဋိဝေဓဉာဏံ။ ကရုဏာပဘာဝိတံ သာဝကာနံ အရိယဗလာဝဟံ ဒေသနာဉာဏံ။ တတ္ထ ပဋိဝေဓဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဒုဝိဓံ။ တဉ္ဟိ အဘိနိက္ခမနတော ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ တုသိတဘဝနတော ဝါ ယာဝ

၁-ရတနဓမ္မခုရစက္ကာဒီသု (က)
၂-ဓမ္မေ ဣဓ အဓိပ္ပေတော (သျာ)
၃-အံ ၁-၃၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၂-၁၄-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၁-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၆-သံ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၅-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဒီ ၂-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၉-ခု ၁-၃၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-ခု ၅-၂၄-၁၃၂-ပိဋ္ဌေသု။
၁၁-ခုရစက္ကေ (သျာ၊ က)
၁၂-ဒီ ၁-၄၉-ပိဋ္ဌေ။
၁၃-ဒီ ၃-၃၆၊ သံ-၁-၄၂၇-ပိဋ္ဌေသု။
၁၄-အရိယဖလာဝဟံ (သီ၊ သျာ)

Mahābodhipallaṅke arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Dīpaṅkaradasabalato paṭṭhāya vā yāva arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Desanāñāṇampi pavattamānaṁ pavattanti duvidhaṁ. Tañhi yāva Aññātakoṇḍaññassa sotāpattimaggā pavattamānaṁ, phalakkhaṇe pavattaṁ nāma. Tesu paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ, desanāñāṇaṁ lokiyaṁ. Ubhayampi panetaṁ aññehi asādhāraṇaṁ, Buddhānaṁyeva orasañāṇaṁ.

Idāni yehi balehi samannāgato Tathāgato āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti, yāni āditova "dasa kho panimāni Sāriputta Tathāgatassa Tathāgatabalānī"tinikkhittāni, tāni vitthārato dassetuṁ **katamāni dasa, idha Sāriputta Tathāgato ṭhānañca ṭhānato**ti-ādimāha. Tattha **ṭhānañca ṭhānato**ti kāraṇañca kāraṇato. Kāraṇañhi yasmā tattha phalaṁ tiṭṭhati tadāyattavuttiyāya uppajjati ceva pavattati ca, tasmā ṭhānanti vuccati. Taṁ Bhagavā "ye ye dhammā yesaṁ yesaṁ dhammānaṁ hetū paccayā uppādāya, taṁ taṁ ṭhānaṁ. Ye ye dhammā yesaṁ yesaṁ dhammānaṁ na hetū na paccayā uppādāya, taṁ taṁ aṭṭhānan"ti pajānanto ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṁ pajānāti. Abhidhamme panetaṁ "tattha katamaṁ Tathāgatassa ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṁ ñāṇan"ti-ādinā[1] nayena vitthāritameva. **Yampī**ti yena ñāṇena. **Idampi Sāriputta Tathāgatassā**ti idampi ṭhānāṭṭhānañāṇaṁ Tathāgatassa Tathāgatabalaṁ nāma hotīti attho. Evaṁ sabbapadesu yojanā veditabbā.

Kammasamādānānanti samādiyitvā katānaṁ kusalākusalakammānaṁ, kammameva vā kammasamādānaṁ. **Ṭhānaso hetuso**ti paccayato ceva hetuto ca. Tattha gati-upadhikālapayogā vipākassa ṭhānaṁ. Kammaṁ hetu. Imassa pana ñāṇassa vitthārakathā "atthekaccāni pāpakāni kammasamādānāni gatisampattipaṭibāḷhāni na vipaccantī"ti-ādinā[2] nayena abhidhamme āgatāyeva.

Sabbatthagāmininti sabbagatigāminiṁ agatigāminiñca. **Paṭipadan**ti maggaṁ. **Yathābhūtaṁ pajānātī**ti bahūsupi manussesu ekameva pāṇaṁ ghātentesu

1. Abhi 2. 348 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 351 piṭṭhe.

မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ ဒီပင်္ကရဒသဗလတော ပဋ္ဌာယ ဝါ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ ဒေသနာဉာဏမ္ပိ ပဝတ္တမာနံ ပဝတ္တန္တိ ဒုဝိဓံ။ တဉှိ ယာဝ အညာတကောဏ္ဍညဿ သောတာပတ္တိမဂ္ဂါ ပဝတ္တမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ပဝတ္တံ နာမ။ တေသု ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ၊ ဒေသနာဉာဏံ လောကိယံ။ ဥဘယမ္ပိ ပနေတံ အညေဟိ အသာဓာရဏံ၊ ဗုဒ္ဓါနံယေဝ ဩရသဉာဏံ။

ဣဒါနိ ယေဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတော တထာဂတော အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတိ၊ ယာနိ အာဒိတောဝ "ဒသ ခေါ ပနိမာနိ သာရိပုတ္တ တထာဂတဿ တထာဂတဗလာနီ"တိ နိက္ခိတ္တာနိ၊ တာနိ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေတုံ **ကတမာနိ ဒသ၊ ဣဓ သာရိပုတ္တ တထာဂတော ဌာနဉ္စ ဌာနတော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဌာနဉ္စ ဌာနတော**တိ ကာရဏဉ္စ ကာရဏတော။ ကာရဏဉှိ ယသ္မာ တတ္ထ ဖလံ တိဋ္ဌတိ တဒါယတ္တဝုတ္တိယာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စ၊ တသ္မာ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တံ ဘဂဝါ "ယေ ယေ ဓမ္မာ ယေသံ ယေသံ ဓမ္မာနံ ဟေတူ ပစ္စယာ ဥပ္ပါဒါယ၊ တံ တံ ဌာနံ။ ယေ ယေ ဓမ္မာ ယေသံ ယေသံ ဓမ္မာနံ န ဟေတူ န ပစ္စယာ ဥပ္ပါဒါယ၊ တံ တံ အဋ္ဌာန"န္တိ ပဇာနန္တော ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ အဘိဓမ္မေ ပနေတံ "တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော ယထာဘူတံ ဉာဏ"န္တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ **ယမ္ပီ**တိ ယေန ဉာဏေန။ **ဣဒမ္ပိ သာရိပုတ္တ တထာဂတဿာ**တိ ဣဒမ္ပိ ဌာနာဋ္ဌာနဉာဏံ တထာဂတဿ တထာဂတဗလံ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကမ္မသမာဒါနာနန္တိ သမာဒိယိတွာ ကတာနံ ကုသလာကုသလကမ္မာနံ၊ ကမ္မမေဝ ဝါ ကမ္မသမာဒါနံ။ **ဌာနသော ဟေတုသော**တိ ပစ္စယတော စေဝ ဟေတုတော စ။ တတ္ထ ဂတိဥပဓိကာလပယောဂါ ဝိပါကဿ ဌာနံ။ ကမ္မံ ဟေတု။ ဣမဿ ပန ဉာဏဿ ဝိတ္ထာရကထာ "အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီ"တိအာဒိနာ[၂] နယေန အဘိဓမ္မေ အာဂတာယေဝ။

သဗ္ဗတ္ထဂါမိနိန္တိ သဗ္ဗဂတိဂါမိနိံ အဂတိဂါမိနိဉ္စ။ **ပဋိပဒ**န္တိ မဂ္ဂံ။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ**တိ ဗဟူသုပိ မနုဿေသု ဧကမေဝ ပါဏံ ဃာတေန္တေသု

၁-အဘိ ၂-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၃၅၁-ပိဋ္ဌေ။

imassa cetanā nirayagāminī bhavissati, imassa cetanā tiracchānayonigāminīti iminā nayena ekavatthusmimpi kusalākusalacetanāsaṅkhātānaṁ paṭipattīnaṁ aviparītato sabhāvaṁ jānāti. Imassa ca ñāṇassa vitthārakathā “tattha katamaṁ Tathāgatassa sabbatthagāminiṁ paṭipadaṁ yathābhūtaṁ ñāṇaṁ, idha Tathāgato ayaṁ maggo ayaṁ paṭipadā nirayagāmīti pajānātī”ti-ādinā[1] nayena abhidhamme āgatāyeva.

Anekadhātunti cakkhudhātu-ādīhi kāmadhātu-ādīhi vā dhātūhi bahudhātuṁ. **Nānādhātun**ti tāsaṁyeva dhātūnaṁ vilakkhaṇatāya nānappakāradhātuṁ. **Lokan**ti khandhāyatanadhātulokaṁ. **Yathābhūtaṁ pajānātī**ti tāsaṁ tāsaṁ dhātūnaṁ aviparītato sabhāvaṁ paṭivijjhati. Idampi ñāṇaṁ “tattha katamaṁ Tathāgatassa anekadhātunānādhātulokaṁ yathābhūtaṁ ñāṇaṁ, idha Tathāgato khandhanānattaṁ pajānātī”ti-ādinā[1] nayena abhidhamme vitthāritameva.

Nānādhimuttikatanti hīnādīhi adhimuttīhi nānādhimuttikabhāvaṁ. Idampi ñāṇaṁ “tattha katamaṁ Tathāgatassa sattānaṁ nānādhimuttikataṁ yathābhūtaṁ ñāṇaṁ, idha Tathāgato pajānāti santi sattā hīnādhimuttikā”ti-ādinā[1] nayena abhidhamme vitthāritameva.

Parasattānanti padhānasattānaṁ. **Parapuggalānan**ti tato paresaṁ hīnasattānaṁ. Ekatthameva vā etaṁ padadvayaṁ. Veneyyavasena pana dvedhā vuttaṁ. **Indriyaparopariyattan**ti saddhādīnaṁ indriyānaṁ parabhāvaṁ aparabhāvañca, vuddhiñca hāniñcāti attho. Imassapi ñāṇassa vitthārakathā “tattha katamaṁ Tathāgatassa parasattānaṁ parapuggalānaṁ indriyaparopariyattaṁ yathābhūtaṁ ñāṇaṁ, idha Tathāgato sattānaṁ āsayaṁ pajānāti anusayaṁ pajānātī”ti-ādinā nayena abhidhamme āgatāyeva.

Jhānavimokkhasamādhisamāpattīnanti paṭhamādīnaṁ catunnaṁ jhānānaṁ rūpī rūpāni passatīti-ādīnaṁ aṭṭhannaṁ vimokkhānaṁ savitakkasavicārādīnaṁ tiṇṇaṁ samādhīnaṁ paṭhamajjhānasamāpatti-ādīnañca navannaṁ anupubbasamāpattīnaṁ. **Saṁkilesan**ti hānabhāgiyadhammaṁ. **Vodānan**ti visesabhāgiyadhammaṁ. **Vuṭṭhānan**ti “vodānampi vuṭṭhānaṁ.

1. Abhi 2. 352 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 353 piṭṭhe.

ဣမဿ စေတနာ နိရယဂါမိနီ ဘဝိဿတိ၊ ဣမဿ စေတနာ တိရစ္ဆာနယောနိဂါမိနီတိ ဣမိနာ နယေန ဧကဝတ္ထုသ္မိမ္ပိ ကုသလာကုသလစေတနာသင်္ခါတာနံ ပဋိပတ္တီနံ အဝိပရီတတော သဘာဝံ ဇာနာတိ။ ဣမဿ စ ဉာဏဿ ဝိတ္ထာရကထာ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ သဗ္ဗတ္ထဂါမိနိံ ပဋိပဒံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၊ ဣဓ တထာဂတော အယံ မဂ္ဂေါ အယံ ပဋိပဒါ နိရယဂါမီတိ ပဇာနာတီ”တိ-အာဒိနာ[1] နယေန အဘိဓမ္မေ အာဂတာယေဝ။

အနေကဓာတုန္တိ စက္ခုဓာတုအာဒီဟိ ကာမဓာတုအာဒီဟိ ဝါ ဓာတူဟိ ဗဟုဓာတုံ။ **နာနာဓာတုန္တိ** တာသံယေဝ ဓာတူနံ ဝိလက္ခဏတာယ နာနပ္ပကာရဓာတုံ။ **လောကန္တိ** ခန္ဓာယတနဓာတုလောကံ။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ**တိ တာသံ တာသံ ဓာတူနံ အဝိပရီတတော သဘာဝံ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ဣဒမ္ပိ ဉာဏံ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ အနေကဓာတု-နာနာဓာတုလောကံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၊ ဣဓ တထာဂတော ခန္ဓနာနတ္တံ ပဇာနာတီ”တိအာဒိနာ[1] နယေန အဘိဓမ္မေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။

နာနာဓိမုတ္တိကတန္တိ ဟီနာဒီဟိ အဓိမုတ္တီဟိ နာနာဓိမုတ္တိကဘာဝံ။ ဣဒမ္ပိ ဉာဏံ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ သတ္တာနံ နာနာဓိမုတ္တိကတံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၊ ဣဓ တထာဂတော ပဇာနာတိ သန္တိ သတ္တာ ဟီနာဓိမုတ္တိကာ”တိ-အာဒိနာ[1] နယေန အဘိဓမ္မေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။

ပရသတ္တာနန္တိ ပဓာနသတ္တာနံ။ **ပရပုဂ္ဂလာနန္တိ** တတော ပရေသံ ဟီနသတ္တာနံ။ ဧကတ္ထမေဝ ဝါ ဧတံ ပဒဒွယံ။ ဝေနေယျဝသေန ပန ဒွေဓာ ဝုတ္တံ။ **ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တန္တိ** သဒ္ဓါဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ ပရဘာဝံ အပရဘာဝဉ္စ၊ ဝုဒ္ဓိဉ္စ ဟာနိဉ္စာတိ အတ္ထော။ ဣမဿပိ ဉာဏဿ ဝိတ္ထာရကထာ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ ပရသတ္တာနံ ပရပုဂ္ဂလာနံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၊ ဣဓ တထာဂတော သတ္တာနံ အာသယံ ပဇာနာတိ အနုသယံ ပဇာနာတီ”တိအာဒိနာ[2] နယေန အဘိဓမ္မေ အာဂတာယေဝ။

ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တီနန္တိ ပဌမာဒီနံ စတုန္နံ ဈာနာနံ ရူပီ ရူပါနိ ပဿတီတိအာဒီနံ အဋ္ဌန္နံ ဝိမောက္ခာနံ သဝိတက္ကသဝိစာရာဒီနံ တိဏ္ဏံ သမာဓီနံ ပဌမဇ္ဈာနသမာပတ္တိအာဒီနဉ္စ နဝန္နံ အနုပုဗ္ဗသမာပတ္တီနံ။ **သံကိလေသန္တိ** ဟာနဘာဂိယဓမ္မံ။ **ဝေါဒါနန္တိ** ဝိသေသဘာဂိယဓမ္မံ။ **ဝုဋ္ဌာနန္တိ** “ဝေါဒါနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာနံ။

၁-အဘိ ၂-၃၅၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။

tamhā tamhā samādhimhā vuṭṭhānampi vuṭṭhānan”ti[1] evaṁ vuttapaguṇajjhānañceva bhavaṅgaphalasamāpattiyo ca. Heṭṭhimaṁ heṭṭhimañhi paguṇajjhānaṁ uparimassa uparimassa padaṭṭhānaṁ hoti. Tasmā ‘vodānampi vuṭṭhānan”ti vuttaṁ. Bhavaṅgena pana sabbajjhānehi vuṭṭhānaṁ hoti. Phalasamāpattiyā nirodhasamāpattito vuṭṭhānaṁ hoti. Taṁ sandhāya “tamhā tamhā samādhimhā vuṭṭhānampi vuṭṭhānan”ti vuttaṁ. Idampi ñāṇaṁ “tattha katamaṁ Tathāgatassa jhānavimokkhasamādhisamāpattīnaṁ saṁkilesaṁ vodānaṁ vuṭṭhānaṁ yathābhūtaṁ ñāṇaṁ, jhāyīti cattāro jhāyī, atthekacco jhāyī sampattiṁyeva samānaṁ vipattīti paccetī”ti-ādinā[2] nayena abhidhamme vitthāritaṁ. Sattannaṁ ñāṇānaṁ vitthārakathāvinicchayo Sammohavinodaniyaṁ Vibhaṅgaṭṭhakathāyaṁ vutto. Pubbenivāsānussatidibbacakkhuñāṇakathā Visuddhimagge vitthāritā. Āsavakkhayakathā bhayabherave.

149. **Imāni kho Sāriputtā**ti yāni pubbe “dasa kho panimāni Sāriputta Tathāgatassa Tathāgatabalānī”ti avocaṁ, imāni tānīti appanaṁ karoti. Tattha paravādīkathā hoti—**dasabalañāṇaṁ** nāma pāṭiyekkaṁ natthi, sabbaññutaññāṇassevāyaṁ pabhedoti. Taṁ na tathā daṭṭhabbaṁ. Aññameva hi dasabalañāṇaṁ, aññaṁ sabbaññutaññāṇaṁ. Dasabalañāṇañhi sakasakakiccameva jānāti. Sabbaññutaññāṇaṁ tampi tato avasesampi pajānāti. Dasabalañāṇesu hi paṭhamaṁ kāraṇākāraṇameva jānāti. Dutiyaṁ kammantaravipākantarameva. Tatiyaṁ kammaparicchedameva. Catutthaṁ dhātunānattakāraṇameva. Pañcamaṁ sattānaṁ ajjhāsayādhimuttimeva. Chaṭṭhaṁ indriyānaṁ tikkhamudubhāvameva. Sattamaṁ jhānādīhi saddhiṁ tesaṁ saṁkilesādimeva. Aṭṭhamaṁ pubbenivutthakhandhasantatimeva. Navamaṁ sattānaṁ cutipaṭisandhimeva. Dasamaṁ saccaparicchedameva. Sabbaññutaññāṇaṁ pana etehi jānitabbañca tato uttariñca pajānāti. Etesaṁ pana kiccaṁ na sabbaṁ karoti. Tañhi jhānaṁ hutvā appetuṁ na sakkoti, iddhi hutvā vikubbituṁ na sakkoti, maggo hutvā kilese khepetuṁ na sakkoti. Api ca paravādī evaṁ pucchitabbo “dasabalañāṇaṁ nāma etaṁ savitakkasavicāraṁ avitakkavicāramattaṁ avitakka-avicāraṁ kāmāvacaraṁ rūpāvacaraṁ arūpāvacaraṁ lokiyaṁ lokuttaran”ti. Jānanto paṭipāṭiyā satta ñāṇāni savitakkasavicārānīti vakkhati. Tato parāni

1. Abhi 2. 357 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 355 piṭṭhe.

တမှာ တမှာ သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌာနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန”န္တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တပဂုဏဇ္ဈာနဉ္စေဝ ဘဝင်္ဂဖလသမာပတ္တိယော စ။ ဟေဋ္ဌိမံ ဟေဋ္ဌိမဉ္ဟိ ပဂုဏဇ္ဈာနံ ဥပရိမဿ ဥပရိမဿ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တသ္မာ “ဝေါဒါနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဘဝင်္ဂေန ပန သဗ္ဗဇ္ဈာနေဟိ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဖလသမာပတ္တိယာ နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယ “တမှာ တမှာ သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌာနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဒမ္ပိ ဉာဏံ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တီနံ သံကိလေသံ ဝေါဒါနံ ဝုဋ္ဌာနံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၊ ဈာယီတိ စတ္တာရော ဈာယီ၊ အတ္ထေကစ္စော ဈာယီ သမ္ပတ္တိံယေဝ သမာနံ ဝိပတ္တီတိ ပစ္စေတီ”တိအာဒိနာ[၂] နယေန အဘိဓမ္မေ ဝိတ္ထာရိတံ။ သတ္တန္နံ ဉာဏာနံ ဝိတ္ထာရကထာဝိနိစ္ဆယော သမ္မောဟဝိနောဒနိယံ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တော။ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာ။ အာသဝက္ခယကထာ ဘယဘေရဝေ။

၁၄၉။ **ဣမာနိ ခေါ သာရိပုတ္တာ**တိ ယာနိ ပုဗ္ဗေ “ဒသ ခေါ ပနိမာနိ သာရိပုတ္တ တထာဂတဿ တထာဂတဗလာနီ”တိ အဝေါစံ၊ ဣမာနိ တာနီတိ အပ္ပနံ ကရောတိ။ တတ္ထ ပရဝါဒီကထာ ဟောတိ—**ဒသဗလဉာဏံ** နာမ ပါဋိယေက္ကံ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗညုတညာဏဿေဝါယံ ပဘေဒေါတိ။ တံ န တထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အညမေဝ ဟိ ဒသဗလဉာဏံ၊ အညံ သဗ္ဗညုတညာဏံ။ ဒသဗလဉာဏဉှိ သကသကကိစ္စမေဝ ဇာနာတိ။ သဗ္ဗညုတညာဏံ တမ္ပိ တတော အဝသေသမ္ပိ ပဇာနာတိ။ ဒသဗလဉာဏေသု ဟိ ပဌမံ ကာရဏာကာရဏမေဝ ဇာနာတိ။ ဒုတိယံ ကမ္မန္တရဝိပါကန္တရမေဝ။ တတိယံ ကမ္မပရိစ္ဆေဒမေဝ။ စတုတ္ထံ ဓာတုနာနတ္တကာရဏမေဝ။ ပဉ္စမံ သတ္တာနံ အဇ္ဈာသယာဓိမုတ္တိမေဝ။ ဆဋ္ဌံ ဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒုဘာဝမေဝ။ သတ္တမံ ဈာနာဒီဟိ သဒ္ဓိံ တေသံ သံကိလေသာဒိမေဝ။ အဋ္ဌမံ ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထခန္ဓသန္တတိမေဝ။ နဝမံ သတ္တာနံ စုတိပဋိသန္ဓိမေဝ။ ဒသမံ သစ္စပရိစ္ဆေဒမေဝ။ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပန ဧတေဟိ ဇာနိတဗ္ဗဉ္စ တတော ဥတ္တရိဉ္စ ပဇာနာတိ။ ဧတေသံ ပန ကိစ္စံ န သဗ္ဗံ ကရောတိ။ တဉှိ ဈာနံ ဟုတွာ အပ္ပေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဣဒ္ဓိ ဟုတွာ ဝိကုဗ္ဗိတုံ န သက္ကောတိ၊ မဂ္ဂေါ ဟုတွာ ကိလေသေ ခေပေတုံ န သက္ကောတိ။ အပိစ ပရဝါဒီ ဧဝံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော “ဒသဗလဉာဏံ နာမ ဧတံ သဝိတက္ကသဝိစာရံ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တံ အဝိတက္ကအဝိစာရံ ကာမာဝစရံ ရူပါဝစရံ အရူပါဝစရံ လောကိယံ လောကုတ္တရ”န္တိ။ ဇာနန္တော ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ဉာဏာနိ သဝိတက္ကသဝိစာရာနီတိ ဝက္ခတိ။ တတော ပရာနိ

၁-အဘိ ၂-၃၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၃၅၅-ပိဋ္ဌေ။

dve avitakka-avicārānīti vakkhati. Āsavakkhayañāṇaṁ siyā savitakkasavicāraṁ, siyā avitakkavicāramattaṁ, siyā avitakka-avicāranti vakkhati. Tathā paṭipāṭiyā satta kāmāvacarāni, tato parāni dve rūpāvacarāni, avasāne ekaṁ lokuttaranti vakkhati, sabbaññutaññāṇaṁ pana savitakkasavicārameva kāmāvacarameva lokiyamevāti vakkhati.

Evamettha anupadavaṇṇanaṁ katvā idāni yasmā Tathāgato paṭhamaṁyeva ṭhānāṭṭhānañāṇena veneyyasattānaṁ āsavakkhayādhigamassa ceva anadhigamassa ca ṭhānāṭṭhānabhūtaṁ kilesavaraṇābhāvaṁ passati, lokiyasammādiṭṭhiṭṭhānadassanato niyatamicchādiṭṭhiṭṭhānābhāvadassanato ca. Atha nesaṁ kammavipākañāṇena vipākāvaraṇābhāvaṁ passati, tihetukapaṭisandhidassanato. Sabbatthagāminīpaṭipadāñāṇena kammāvaraṇābhāvaṁ passati, anantariyakammābhāvadassanato. Evaṁ anāvaraṇānaṁ anekadhātunānādhātuñāṇena anukūladhammadesanatthaṁ cariyavisesaṁ passati, dhātuvemattadassanato. Atha nesaṁ nānādhimuttikatāñāṇena adhimuttiṁ passati, payogaṁ anādiyitvāpi adhimuttivasena dhammadesanatthaṁ. Athevaṁ diṭṭhādhimuttīnaṁ yathāsatti yathābalaṁ dhammaṁ desetuṁ indriyaparopariyattañāṇena indriyaparopariyattaṁ passati, saddhādīnaṁ tikkhamudubhāvadassanato. Evaṁ pariññātindriyaparopariyattā pana te sace dūre honti, paṭhamajjhānādīsu vasībhūtattā iddhivisesena te khippaṁ upagacchati. Upagantvā ca nesaṁ pubbenivāsānussatiñāṇena pubbajātibhāvanaṁ, dibbacakkhuñāṇānubhāvato pattabbena cetopariyañāṇena sampati cittavisesaṁ passanto āsavakkhayañāṇānubhāvena āsavakkhayagāminiyā paṭipadāya vigatasammohattā āsavakkhayāya dhammaṁ deseti. Tasmā iminā anukkamena imāni dasabalāni vuttānīti veditabbāni.

Taṁ Sāriputta vācaṁ appahāyāti-ādīsu puna evarūpiṁ vācaṁ na vakkhāmīti vadanto taṁ vācaṁ pajahati nāma. Puna evarūpaṁ cittaṁ na uppādessāmīti cintento cittaṁ pajahati nāma. Puna evarūpaṁ diṭṭhiṁ na gaṇhissāmīti pajahanto diṭṭhiṁ paṭinissajjati nāma, tathā akaronto neva pajahati na paṭinissajjati. **So yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye**ti yathā nirayapālehi āharitvā niraye ṭhapito, evaṁ niraye ṭhapitoyevāti veditabbo.

ဒွေ အဝိတက္ကအဝိစာရာနီတိ ဝက္ခတိ။ အာသဝက္ခယဉာဏံ သိယာ သဝိတက္ကသဝိစာရံ၊ သိယာ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တံ၊ သိယာ အဝိတက္ကအဝိစာရန္တိ ဝက္ခတိ။ တထာ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ကာမာဝစရာနိ၊ တတော ပရာနိ ဒွေ ရူပါဝစရာနိ၊ အဝသာနေ ဧကံ လောကုတ္တရန္တိ ဝက္ခတိ၊ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပန သဝိတက္ကသဝိစာရမေဝ ကာမာဝစရမေဝ လောကိယမေဝါတိ ဝက္ခတိ။

ဧဝမေတ္ထ အနုပဒဝဏ္ဏနံ ကတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ တထာဂတော ပဌမံယေဝ ဌာနာဋ္ဌာနဉာဏေန ဝေနေယျသတ္တာနံ အာသဝက္ခယာဓိဂမဿ စေဝ အနဓိဂမဿ စ ဌာနာဋ္ဌာနဘူတံ ကိလေသာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ, လောကိယသမ္မာဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနဒဿနတော နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာဘာဝဒဿနတော စ။ အထ နေသံ ကမ္မဝိပါကဉာဏေန ဝိပါကာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ, တိဟေတုကပဋိသန္ဓိဒဿနတော။ သဗ္ဗတ္ထဂါမိနီပဋိပဒါဉာဏေန ကမ္မာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ, အနန္တရိယကမ္မာဘာဝဒဿနတော။ ဧဝံ အနာဝရဏာနံ အနေကဓာတုနာနာဓာတုဉာဏေန အနုကူလဓမ္မဒေသနတ္ထံ စရိယဝိသေသံ ပဿတိ, ဓာတုဝေမတ္တဒဿနတော။ အထ နေသံ နာနာဓိမုတ္တိကတာဉာဏေန အဓိမုတ္တိံ ပဿတိ၊ ပယောဂံ အနာဒိယိတွာပိ အဓိမုတ္တိဝသေန ဓမ္မဒေသနတ္ထံ။ အထေဝံ ဒိဋ္ဌာဓိမုတ္တီနံ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏေန ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တံ ပဿတိ, သဒ္ဓါဒီနံ တိက္ခမုဒုဘာဝဒဿနတော။ ဧဝံ ပရိညာတိန္ဒြိယပရောပရိယတ္တာ ပန တေ သစေ ဒူရေ ဟောန္တိ၊ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု ဝသီဘူတတ္တာ ဣဒ္ဓိဝိသေသေန တေ ခိပ္ပံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဥပဂန္တွာ စ နေသံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏေန ပုဗ္ဗဇာတိဘာဝနံ, ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏာနုဘာဝတော ပတ္တဗ္ဗေန စေတောပရိယဉာဏေန သမ္ပတိ စိတ္တဝိသေသံ ပဿန္တော အာသဝက္ခယဉာဏာနုဘာဝေန အာသဝက္ခယဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဝိဂတသမ္မောဟတ္တာ အာသဝက္ခယာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တသ္မာ ဣမိနာ အနုက္ကမေန ဣမာနိ ဒသဗလာနိ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

တံ သာရိပုတ္တ ဝါစံ အပ္ပဟာယာတိအာဒီသု ပုန ဧဝရူပိံ ဝါစံ န ဝက္ခာမီတိ ဝဒန္တော တံ ဝါစံ ပဇဟတိ နာမ။ ပုန ဧဝရူပံ စိတ္တံ န ဥပ္ပါဒေဿာမီတိ စိန္တေန္တော စိတ္တံ ပဇဟတိ နာမ။ ပုန ဧဝရူပံ ဒိဋ္ဌိံ န ဂဏှိဿာမီတိ ပဇဟန္တော ဒိဋ္ဌိံ ပဋိနိဿဇ္ဇတိ နာမ၊ တထာ အကရောန္တော နေဝ ပဇဟတိ န ပဋိနိဿဇ္ဇတိ။ **သော ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော ဧဝံ နိရယေ**တိ ယထာ နိရယပါလေဟိ အာဟရိတွာ နိရယေ ဌပိတော၊ ဧဝံ နိရယေ ဌပိတောယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

Idānissa atthasādhakaṁ upamaṁ dassento **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha **sīlasampanno**ti-ādīsu lokiyalokuttarā sīlasamādhipaññā veditabbā. Lokuttaravaseneva vinivattetumpi vaṭṭati. Ayañhi sammāvacākammantājīvehi sīlasampanno, sammāvāyāmasatisamādhīhi samādhisampanno, sammādiṭṭhisaṅkappehi paññāsampanno, so evaṁ sīlādisampanno bhikkhu yathā diṭṭheva dhamme imasmiṁyeva attabhāve aññaṁ ārādheti arahattaṁ pāpuṇāti, evaṁsampadamidaṁ Sāriputta vadāmi imampi kāraṇaṁ evarūpameva, yathā hi maggānantaraṁ avirajjhitvāva phalaṁ nibbattati, evameva imassāpi puggalassa cuti-anantaraṁ avirajjhitvāva niraye paṭisandhi hotīti dasseti. Sakalasmiñhi Buddhavacane imāya upamāya gāḷhataraṁ katvā vutta-upamā nāma natthi.

150. **Vesārajjānī**ti ettha sārajjapaṭipakkho vesārajjaṁ, catūsu ṭhānesu sārajjābhāvaṁ paccavekkhantassa uppannasomanassamayañāṇassetaṁ nāmaṁ. **Sammāsambuddhassa te paṭijānato**ti ahaṁ Sammāsambuddho, sabbe dhammā mayā abhisambuddhāti evaṁ paṭijānato tava. **Anabhisambuddhā**ti ime nāma dhammā tayā anabhisambuddhā. **Tatra vatā**ti tesu vata anabhisambuddhāti evaṁ dassitadhammesu. **Sahadhammenā**ti sahetunā sakāraṇena vacanena Sunakkhatto viya vippalapanto appamāṇaṁ. **Nimittametan**ti ettha puggalopi dhammopi nimittanti adhippeto. Taṁ puggalaṁ na passāmi, yo maṁ paṭicodessati, taṁ dhammaṁ na passāmi, yaṁ dassetvā ayaṁ nāma dhammo tayā anabhisambuddhoti maṁ paṭicodessatīti ayamettha attho. **Khemappatto**ti khemaṁ patto, sesapadadvayaṁ imasseva vevacanaṁ. Sabbaṁ hetaṁ vesārajjañāṇameva sandhāya vuttaṁ. Dasabalassa hi ayaṁ nāma dhammo tayā anabhisambuddhoti codakaṁ puggalaṁ vā codanākāraṇaṁ anabhisambuddhadhammaṁ vā apassato sabhāvabuddhoyeva vā samāno ahaṁ Buddhosmīti vadāmīti paccavekkhantassa balavataraṁ somanassaṁ uppajjati. Tena sampayuttaṁ ñāṇaṁ **vesārajjaṁ** nāma. Taṁ sandhāya "khemappatto"ti-ādimāha. Evaṁ sabbattha attho veditabbo.

Antarāyikā dhammāti ettha pana antarāyaṁ karontīti **antarāyikā,** te atthato sañcicca vītikkantā satta āpattikkhandhā. Sañcicca vītikkantañhi antamaso dukkaṭa dubbhāsitampi maggaphalānaṁ antarāyaṁ karoti. Idha pana

ဣဒါနိဿ အတ္ထသာဓကံ ဥပမံ ဒဿေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သီလသမ္ပန္နော**တိအာဒီသု လောကိယလောကုတ္တရာ သီလသမာဓိပညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ လောကုတ္တရဝသေနေဝ ဝိနိဝတ္တေတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ အယဉ္ဟိ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝေဟိ သီလသမ္ပန္နော၊ သမ္မာဝါယာမသတိသမာဓီဟိ သမာဓိသမ္ပန္နော၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိသင်္ကပ္ပေဟိ ပညာသမ္ပန္နော၊ သော ဧဝံ သီလာဒိသမ္ပန္နော ဘိက္ခု ယထာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ အညံ အာရာဓေတိ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ သာရိပုတ္တ ဝဒါမိ ဣမမ္ပိ ကာရဏံ ဧဝရူပမေဝ၊ ယထာ ဟိ မဂ္ဂါနန္တရံ အဝိရဇ္ဈိတွာဝ ဖလံ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ဧဝမေဝ ဣမဿာပိ ပုဂ္ဂလဿ စုတိအနန္တရံ အဝိရဇ္ဈိတွာဝ နိရယေ ပဋိသန္ဓိ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ သကလသ္မိဉ္ဟိ ဗုဒ္ဓဝစနေ ဣမာယ ဥပမာယ ဂါဠှတရံ ကတွာ ဝုတ္တဥပမာ နာမ နတ္ထိ။

၁၅၀။ **ဝေသာရဇ္ဇာနီ**တိ ဧတ္ထ သာရဇ္ဇပဋိပက္ခော ဝေသာရဇ္ဇံ၊ စတူသု ဌာနေသု သာရဇ္ဇာဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဥပ္ပန္နသောမနဿမယဉာဏဿေတံ နာမံ။ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တေ ပဋိဇာနတော**တိ အဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ မယာ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါတိ ဧဝံ ပဋိဇာနတော တဝ။ **အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ**တိ ဣမေ နာမ ဓမ္မာ တယာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ။ **တတြ ဝတာ**တိ တေသု ဝတ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါတိ ဧဝံ ဒဿိတဓမ္မေသု။ **သဟဓမ္မေနာ**တိ သဟေတုနာ သကာရဏေန ဝစနေန သုနက္ခတ္တော ဝိယ ဝိပ္ပလပန္တော အပ္ပမာဏံ။ **နိမိတ္တမေတ**န္တိ ဧတ္ထ ပုဂ္ဂလောပိ ဓမ္မောပိ နိမိတ္တန္တိ အဓိပ္ပေတော။ တံ ပုဂ္ဂလံ န ပဿာမိ၊ ယော မံ ပဋိစောဒေဿတိ၊ တံ ဓမ္မံ န ပဿာမိ၊ ယံ ဒဿေတွာ အယံ နာမ ဓမ္မော တယာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ မံ ပဋိစောဒေဿတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ခေမပ္ပတ္တော**တိ ခေမံ ပတ္တော၊ သေသပဒဒွယံ ဣမဿေဝ ဝေဝစနံ။ သဗ္ဗံ ဟေတံ ဝေသာရဇ္ဇဉာဏမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဒသဗလဿ ဟိ အယံ နာမ ဓမ္မော တယာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ စောဒကံ ပုဂ္ဂလံ ဝါ စောဒနာကာရဏံ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓဓမ္မံ ဝါ အပဿတော သဘာဝဗုဒ္ဓေါယေဝ ဝါ သမာနော အဟံ ဗုဒ္ဓေါသ္မီတိ ဝဒါမီတိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဗလဝတရံ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေန သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ **ဝေသာရဇ္ဇံ** နာမ။ တံ သန္ဓာယ "ခေမပ္ပတ္တော"တိအာဒိမာဟ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အန္တရာယိကာ ဓမ္မာတိ ဧတ္ထ ပန အန္တရာယံ ကရောန္တီတိ **အန္တရာယိကာ၊** တေ အတ္ထတော သဉ္စိစ္စ ဝီတိက္ကန္တာ သတ္တ အာပတ္တိက္ခန္ဓာ။ သဉ္စိစ္စ ဝီတိက္ကန္တဉ္ဟိ အန္တမသော ဒုက္ကဋဒုဗ္ဘာသိတမ္ပိ မဂ္ဂဖလာနံ အန္တရာယံ ကရောတိ။ ဣဓ ပန

methunadhammo adhippeto. Methunaṁ sevato hi yassa kassaci nissaṁsayameva maggaphalānaṁ antarāyo hoti. **Yassa kho pana tesu atthāyā**ti rāgakkhayādīsu yassa atthāya. **Dhammo desito**ti asubhabhāvanādidhammo kathito. **Tatra vata man**ti tasmiṁ aniyyānikadhamme maṁ. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

Aṭṭhaparisavaṇṇanā

151. "Aṭṭha kho imā Sāriputtā"ti idaṁ kasmā āraddhaṁ? Vesārajjañāṇassa baladassanatthaṁ. Yathā hi byattaṁ parisaṁ ajjhogāhetvā viññūnaṁ cittaṁ ārādhanasamatthāya kathāya dhammakathikassa chekabhāvo paññāyati, evaṁ imā aṭṭha parisā patvā[1] vesārajjañāṇassa vesārajjabhāvo sakkā ñātunti vesārajjañāṇassa balaṁ dassento **aṭṭha kho imā Sāriputtā**ti-ādimāha.

Tattha **khattiyaparisā**ti khattiyānaṁ sannipatitvā nisinnaṭṭhānaṁ, esa nayo sabbattha. Mārakāyikānaṁ pana sannipatitvā nisinnaṭṭhānaṁ māraparisā veditabbā, na mārānaṁ. Sabbāpi cetā parisā uggaṭṭhānadassanavasena gahitā. Manussā hi "ettha rājā nisinno"ti pakativacanampi vattuṁ na sakkonti, kacchehi sedā muccanti. Evaṁ uggā khattiyaparisā. Brāhmaṇā tīsu vedesu kusalā honti, gahapatayo nānāvohāresu ceva akkharacintāya ca. Samaṇā sakavādaparavādesu kusalā honti. Tesaṁ majjhe dhammakathākathanaṁ nāma ativiya bhāro. Amanussāpi uggā honti. Amanussoti hi vuttamattepi manussānaṁ sakalasarīraṁ saṅkampati, tesaṁ rūpaṁ vā disvā saddaṁ vā sutvā sattā visaññino honti. Evaṁ amanussaparisā uggā. Tāsupi dhammakathākathanaṁ nāma ativiya bhāro. Iti uggaṭṭhānadassanavasena tā gahitāti veditabbā.

Ajjhogāhatīti anupavisati. **Anekasataṁ khattiyaparisan**ti Bimbisārasamāgama ñātisamāgama Licchavīsamāgamasadisaṁ. Aññesupi cakkavāḷesu labbhatiyeva. Kiṁ pana Bhagavā aññāni cakkavāḷānipi gacchatīti, āma gacchati. Kīdiso hutvā? Yādisā te, tādisoyeva. Tenevāha

---

1. Imāhi aṭṭhahi parisāhipi (Syā, Ka)

မေထုနဓမ္မော အဓိပ္ပေတော။ မေထုနံ သေဝတော ဟိ ယဿ ကဿစိ နိဿံသယမေဝ မဂ္ဂဖလာနံ အန္တရာယော ဟောတိ။ **ယဿ ခေါ ပန တေသု အတ္ထာယာ**တိ ရာဂက္ခယာဒီသု ယဿ အတ္ထာယ။ **ဓမ္မော ဒေသိတော**တိ အသုဘဘာဝနာဒိဓမ္မော ကထိတော။ **တတြ ဝတ မန္တိ** တသ္မိံ အနိယျာနိကဓမ္မေ မံ။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဋ္ဌပရိသဝဏ္ဏနာ

၁၅၁။ “အဋ္ဌ ခေါ ဣမာ သာရိပုတ္တာ”တိ ဣဒံ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? ဝေသာရဇ္ဇဉာဏဿ ဗလဒဿနတ္ထံ။ ယထာ ဟိ ဗျတ္တံ ပရိသံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ဝိညူနံ စိတ္တံ အာရာဓနသမတ္ထာယ ကထာယ ဓမ္မကထိကဿ ဆေကဘာဝေါ ပညာယတိ၊ ဧဝံ ဣမာ အဋ္ဌ ပရိသာ ပတွာ[1] ဝေသာရဇ္ဇဉာဏဿ ဝေသာရဇ္ဇဘာဝေါ သက္ကာ ဉာတုန္တိ ဝေသာရဇ္ဇဉာဏဿ ဗလံ ဒဿေန္တော **အဋ္ဌ ခေါ ဣမာ သာရိပုတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ခတ္တိယပရိသာ**တိ ခတ္တိယာနံ သန္နိပတိတွာ နိသိန္နဋ္ဌာနံ၊ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ မာရကာယိကာနံ ပန သန္နိပတိတွာ နိသိန္နဋ္ဌာနံ မာရပရိသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ န မာရာနံ။ သဗ္ဗာပိ စေတာ ပရိသာ ဥဂ္ဂဋ္ဌာနဒဿနဝသေန ဂဟိတာ။ မနုဿာ ဟိ “ဧတ္ထ ရာဇာ နိသိန္နော”တိ ပကတိဝစနမ္ပိ ဝတ္တုံ န သက္ကောန္တိ၊ ကစ္ဆေဟိ သေဒါ မုစ္စန္တိ။ ဧဝံ ဥဂ္ဂါ ခတ္တိယပရိသာ။ ဗြာဟ္မဏာ တီသု ဝေဒေသု ကုသလာ ဟောန္တိ၊ ဂဟပတယော နာနာဝေါဟာရေသု စေဝ အက္ခရစိန္တာယ စ။ သမဏာ သကဝါဒပရဝါဒေသု ကုသလာ ဟောန္တိ။ တေသံ မဇ္ဈေ ဓမ္မကထာကထနံ နာမ အတိဝိယ ဘာရော။ အမနုဿာပိ ဥဂ္ဂါ ဟောန္တိ။ အမနုဿောတိ ဟိ ဝုတ္တမတ္တေပိ မနုဿာနံ သကလသရီရံ သင်္ကမ္ပတိ၊ တေသံ ရူပံ ဝါ ဒိသွာ သဒ္ဒံ ဝါ သုတွာ သတ္တာ ဝိသညိနော ဟောန္တိ။ ဧဝံ အမနုဿပရိသာ ဥဂ္ဂါ။ တာသုပိ ဓမ္မကထာကထနံ နာမ အတိဝိယ ဘာရော။ ဣတိ ဥဂ္ဂဋ္ဌာနဒဿနဝသေန တာ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အဇ္ဈောဂါဟတီတိ အနုပဝိသတိ။ **အနေကသတံ ခတ္တိယပရိသ**န္တိ ဗိမ္ဗိသာရသမာဂမ ဉာတိသမာဂမ လိစ္ဆဝီသမာဂမသဒိသံ။ အညေသုပိ စက္ကဝါဠေသု လဗ္ဘတိယေဝ။ ကိံ ပန ဘဂဝါ အညာနိ စက္ကဝါဠာနိပိ ဂစ္ဆတီတိ၊ အာမ ဂစ္ဆတိ။ ကီဒိသော ဟုတွာ? ယာဒိသာ တေ၊ တာဒိသောယေဝ။ တေနေဝါဟ

၁-ဣမာဟိ အဋ္ဌဟိ ပရိသာဟိပိ (သျာ၊ က)

“abhijānāmi kho panāhaṁ Ānanda anekasataṁ khattiyaparisaṁ upasaṅkamitā, tattha yādisako tesaṁ vaṇṇo hoti, tādisako mayhaṁ vaṇṇo hoti. Yādisako tesaṁ saro hoti, tādisako mayhaṁ saro hoti. Dhammiyā kathāya sandassemi samādapemi samuttejemi sampahaṁsemi. Bhāsamānañca maṁ na jānanti ‘ko nu kho ayaṁ bhāsati devo vā manusso vā’ti. Dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā antaradhāyāmi. Antarahitañca maṁ na jānanti ‘ko nu kho ayaṁ antarahito devo vā manusso vā’ti”[1].

Khattiyā keyūraṅgadamālāgandhādivibhūsitā nānāvirāgavasanā āmukkamaṇikuṇḍalā[2] moḷidharā honti. Kiṁ Bhagavāpi evaṁ attānaṁ maṇḍeti. Te ca odātāpi honti kāḷāpi maṅgulacchavīpi. Kiṁ Satthāpi evarūpo hotīti. Satthā attano pabbajitaveseneva gacchati, tesaṁ pana tādiso hutvā upaṭṭhāti, gantvā rājāsane nisinnaṁ attānaṁ dasseti, tesaṁ “ajja amhākaṁ rājā ativiya virocatī”ti hoti. Te ca bhinnassarāpi[3] honti gaggarassarāpi[4] kākassarāpi. Satthā brahmassareneva dhammaṁ katheti. Tādisako mayhaṁ saro hotīti idaṁ pana bhāsantaraṁ sandhāya kathitaṁ. Manussānaṁ pana taṁ sutvā “ajja rājā madhurena sarena kathetī”ti hoti. Kathetvā pakkante ca Bhagavati puna rājānaṁ āgataṁ disvā “ko nu kho ayan”ti vīmaṁsā uppajjati.

Idaṁ vuttaṁ hoti—ko nu kho ayaṁ imasmiṁ ṭhāne idāneva Māgadhabhāsāya Sīhaḷabhāsāya madhurena sarena kathento antarahito, kiṁ devo udāhu manussoti. Kimatthaṁ panevaṁ ajānantānaṁ dhammaṁ desetīti. Vāsanatthāya. Evaṁ sutopi hi dhammo anāgate paccayo hotiyevāti anāgataṁ paṭicca desetīti.

Sannisinnapubbanti saṅgamma nisinnapubbaṁ. **Sallapitapubban**ti ālāpasallāpo katapubbo. **Sākacchā**ti dhammasākacchāpi samāpajjitapubbā. **Anekasataṁ brāhmaṇaparisan**ti-ādīnampi[5] soṇadaṇḍasamāgamādivasena ceva aññacakkavāḷavasena ca sambhavo veditabbo.

---

1. Dī 2. 92 piṭṭhe.
2. Āmuttamaṇikuṇḍalā (Sī, Syā, Ka)
3. Chinnassarāpi (Sī)
4. Baddhassarāpi (Sī), gambhīrassarāpi (Syā)
5. Ādinā hi (Syā), ādināpi (Ka)

“အဘိဇာနာမိ ခေါ ပနာဟံ အာနန္ဒ အနေကသတံ ခတ္တိယပရိသံ ဥပသင်္ကမိတာ၊ တတ္ထ ယာဒိသကော တေသံ ဝဏ္ဏော ဟောတိ၊ တာဒိသကော မယှံ ဝဏ္ဏော ဟောတိ။ ယာဒိသကော တေသံ သရော ဟောတိ၊ တာဒိသကော မယှံ သရော ဟောတိ။ ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဒဿေမိ သမာဒပေမိ သမုတ္တေဇေမိ သမ္ပဟံသေမိ။ ဘာသမာနဉ္စ မံ န ဇာနန္တိ ‘ကော နု ခေါ အယံ ဘာသတိ ဒေဝေါ ဝါ မနုဿော ဝါ’တိ။ ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဒဿေတွာ သမာဒပေတွာ သမုတ္တေဇေတွာ သမ္ပဟံသေတွာ အန္တရဓာယာမိ။ အန္တရဟိတဉ္စ မံ န ဇာနန္တိ ‘ကော နု ခေါ အယံ အန္တရဟိတော ဒေဝေါ ဝါ မနုဿော ဝါ’တိ”[၁]။

ခတ္တိယာ ကေယူရင်္ဂဒမာလာဂန္ဓာဒိဝိဘူသိတာ နာနာဝိရာဂဝသနာ အာမုက္ကမဏိကုဏ္ဍလာ[၂] မောဠိဓရာ ဟောန္တိ။ ကိံ ဘဂဝါပိ ဧဝံ အတ္တာနံ မဏ္ဍေတိ။ တေ စ ဩဒါတာပိ ဟောန္တိ ကာဠာပိ မင်္ဂုလစ္ဆဝီပိ။ ကိံ သတ္ထာပိ ဧဝရူပေါ ဟောတီတိ။ သတ္ထာ အတ္တနော ပဗ္ဗဇိတဝေသေနေဝ ဂစ္ဆတိ၊ တေသံ ပန တာဒိသော ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဂန္တွာ ရာဇာသနေ နိသိန္နံ အတ္တာနံ ဒဿေတိ၊ တေသံ “အဇ္ဇ အမှာကံ ရာဇာ အတိဝိယ ဝိရောစတီ”တိ ဟောတိ။ တေ စ ဘိန္နဿရာပိ[၃] ဟောန္တိ ဂဂ္ဂရဿရာပိ[၄] ကာကဿရာပိ။ သတ္ထာ ဗြဟ္မဿရေနေဝ ဓမ္မံ ကထေတိ။ တာဒိသကော မယှံ သရော ဟောတီတိ ဣဒံ ပန ဘာသန္တရံ သန္ဓာယ ကထိတံ။ မနုဿာနံ ပန တံ သုတွာ “အဇ္ဇ ရာဇာ မဓုရေန သရေန ကထေတီ”တိ ဟောတိ။ ကထေတွာ ပက္ကန္တေ စ ဘဂဝတိ ပုန ရာဇာနံ အာဂတံ ဒိသွာ “ကော နု ခေါ အယ”န္တိ ဝီမံသာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ကော နု ခေါ အယံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဣဒါနေဝ မာဂဓဘာသာယ သီဟဠဘာသာယ မဓုရေန သရေန ကထေန္တော အန္တရဟိတော၊ ကိံ ဒေဝေါ ဥဒါဟု မနုဿောတိ။ ကိမတ္ထံ ပနေဝံ အဇာနန္တာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ။ ဝါသနတ္ထာယ။ ဧဝံ သုတောပိ ဟိ ဓမ္မော အနာဂတေ ပစ္စယော ဟောတိယေဝါတိ အနာဂတံ ပဋိစ္စ ဒေသေတီတိ။

သန္နိသိန္နပုဗ္ဗန္တိ သင်္ဂမ္မ နိသိန္နပုဗ္ဗံ။ **သလ္လပိတပုဗ္ဗ**န္တိ အာလာပသလ္လာပေါ ကတပုဗ္ဗော။ **သာကစ္ဆာ**တိ ဓမ္မသာကစ္ဆာပိ သမာပဇ္ဇိတပုဗ္ဗာ။ **အနေကသတံ ဗြာဟ္မဏပရိသ**န္တိအာဒီနမ္ပိ[၅] သောဏဒဏ္ဍသမာဂမာဒိဝသေန စေဝ အညစက္ကဝါဠဝသေန စ သမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဒီ ၂-၉၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-အာမုတ္တမဏိကုဏ္ဍလာ (သီ၊ သျာ၊ က)
၃-ဆိန္နဿရာပိ (သီ)
၄-ဗဒ္ဓဿရာပိ (သီ)၊ ဂမ္ဘီရဿရာပိ (သျာ)
၅-အာဒိနာ ဟိ (သျာ)၊ အာဒိနာပိ (က)

Catuyonivaṇṇanā

152. **Catasso kho imā Sāriputta yoniso**ti ettha **yonī**ti khandhakoṭṭhāsassapi kāraṇassapi passāvamaggassapi nāmaṁ. "Catasso nāgayoniyo catasso supaṇṇayoniyo"ti[1] ettha hi khandhakoṭṭhāso yoni nāma. "Yoni hesā bhūmija phalassa adhigamāyā"ti[2] ettha kāraṇaṁ. "Na cāhaṁ brāhmaṇaṁ brūmi, yonijaṁ mattisambhavan"ti[3] ettha passāvamaggo. Idha pana khandhakoṭṭhāso yonīti adhippeto. Tattha aṇḍe jātā **aṇḍajā.** Jalābumhi jātā **jalābujā.** Saṁsede jātā **saṁsedajā.** Vinā etehi kāraṇehi uppatitvā viya nibbattā abhinibbattāti **opapātikā. Abhinibbhijja jāyantī**ti bhinditvā nikkhamanavasena jāyanti. **Pūrikuṇape vā**ti-ādīhi aniṭṭhaṭṭhānāneva[4] dassitāni. Iṭṭhesupi sappitelamadhuphāṇitādīsu sattā jāyanti eva. **Devā**ti-ādīsu Cātumahārājikato paṭṭhāya uparidevā opapātikāva honti. Bhūmadevā[5] pana catuyonikā. **Ekacce ca manussā**ti manussesu keci devā viya opapātikā ca honti. Yebhuyyena panete jalābujāva, aṇḍajāpi ettha Kontaputtā[6] Dvebhātiyattherā viya, saṁsedajāpi padumagabbhe nibbattapokkharasātibrāhmaṇa Padumavatidevī-ādayo viya, evaṁ vinipātikesu, nijjhāmataṇhikapetā nerayikā viya opapātikāyeva, avasesā catuyonikāpi honti. Yathā te, evaṁ yakkhāpi sabbacatuppadapakkhijātidīghajāti-ādayopi sabbe catuyonikāyeva.

Pañcagativaṇṇanā

153. **Pañca kho imā Sāriputta gatiyo**ti ettha sukatadukkaṭakammavasena gantabbāti gatiyo. Api ca gatigati nibbattigati ajjhāsayagati vibhavagati nipphattigatīti bahuvidhā gati nāma. Tattha "taṁ gatiṁ pecca gacchāmī"ti[7] ca, "yassa gatiṁ na jānanti, devā gandhabbamānusā"ti[8] ca ayaṁ **gatigati** nāma. "Imesaṁ kho ahaṁ bhikkhūnaṁ sīlavantānaṁ neva jānāmi gatiṁ vā agatiṁ vā"ti[9] ayaṁ **nibbattigati** nāma. "Evampi kho te ahaṁ

---

1. Saṁ 2. 202 piṭṭhādīsu.
2. Ma 3. 182 piṭṭhe.
3. Ma 2. 410; Khu 1. 70 piṭṭhādīsu.
4. Ādīni aniṭṭhāneva (Sī)
5. Bhummadevā (Sī, Syā)
6. Koṇḍaputtā (Ka)
7. Aṁ 1. 494 piṭṭhe.
8. Khu 1. 73 piṭṭhe.
9. Ma 1. 409 piṭṭhe.

စတုယောနိဝဏ္ဏနာ

၁၅၂။ **စတဿော ခေါ ဣမာ သာရိပုတ္တ ယောနိယော**တိ ဧတ္ထ **ယောနီ**တိ ခန္ဓကောဋ္ဌာသဿပိ ကာရဏဿပိ ပဿာဝမဂ္ဂဿပိ နာမံ။ "စတဿော နာဂယောနိယော စတဿော သုပဏ္ဏယောနိယော"တိ[၁] ဧတ္ထ ဟိ ခန္ဓကောဋ္ဌာသော ယောနိ နာမ။ "ယောနိ ဟေသာ ဘူမိဇ ဖလဿ အဓိဂမာယာ"တိ[၂] ဧတ္ထ ကာရဏံ။ "န စာဟံ ဗြာဟ္မဏံ ဗြူမိ၊ ယောနိဇံ မတ္တိသမ္ဘဝ"န္တိ[၃] ဧတ္ထ ပဿာဝမဂ္ဂေါ။ ဣဓ ပန ခန္ဓကောဋ္ဌာသော ယောနီတိ အဓိပ္ပေတော။ တတ္ထ အဏ္ဍေ ဇာတာ **အဏ္ဍဇာ။** ဇလာဗုမှိ ဇာတာ **ဇလာဗုဇာ။** သံသေဒေ ဇာတာ **သံသေဒဇာ။** ဝိနာ ဧတေဟိ ကာရဏေဟိ ဥပ္ပတိတွာ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာတိ **ဩပပါတိကာ။ အဘိနိဗ္ဘိဇ္ဇ ဇာယန္တီ**တိ ဘိန္ဒိတွာ နိက္ခမနဝသေန ဇာယန္တိ။ **ပူတိကုဏပေ ဝါ**တိအာဒီဟိ အနိဋ္ဌဋ္ဌာနာနေဝ[၄] ဒဿိတာနိ။ ဣဋ္ဌေသုပိ သပ္ပိတေလမဓုဖာဏိတာဒီသု သတ္တာ ဇာယန္တိ ဧဝ။ **ဒေဝါ**တိအာဒီသု စာတုမဟာရာဇိကတော ပဋ္ဌာယ ဥပရိဒေဝါ ဩပပါတိကာဝ ဟောန္တိ။ ဘူမဒေဝါ[၅] ပန စတုယောနိကာ။ **ဧကစ္စေ စ မနုဿာ**တိ မနုဿေသု ကေစိ ဒေဝါ ဝိယ ဩပပါတိကာ စ ဟောန္တိ။ ယေဘုယျေန ပနေတေ ဇလာဗုဇာဝ၊ အဏ္ဍဇာပိ ဧတ္ထ ကောန္တပုတ္တာ[၆] ဒွေဘာတိယတ္ထေရာ ဝိယ၊ သံသေဒဇာပိ ပဒုမဂဗ္ဘေ နိဗ္ဗတ္တပေါက္ခရသာတိဗြာဟ္မဏ ပဒုမဝတိဒေဝီအာဒယော ဝိယ၊ ဧဝံ ဝိနိပါတိကေသု၊ နိဇ္ဈာမတဏှိကပေတာ နေရယိကာ ဝိယ ဩပပါတိကာယေဝ၊ အဝသေသာ စတုယောနိကာပိ ဟောန္တိ။ ယထာ တေ၊ ဧဝံ ယက္ခာပိ သဗ္ဗစတုပ္ပဒပက္ခိဇာတိဒီဃဇာတိအာဒယောပိ သဗ္ဗေ စတုယောနိကာယေဝ။

ပဉ္စဂတိဝဏ္ဏနာ

၁၅၃။ **ပဉ္စ ခေါ ဣမာ သာရိပုတ္တ ဂတိယော**တိ ဧတ္ထ သုကတဒုက္ကဋကမ္မဝသေန ဂန္တဗ္ဗာတိ ဂတိယော။ အပိစ ဂတိဂတိ နိဗ္ဗတ္တိဂတိ အဇ္ဈာသယဂတိ ဝိဘဝဂတိ နိပ္ဖတ္တိဂတီတိ ဗဟုဝိဓာ ဂတိ နာမ။ တတ္ထ "တံ ဂတိံ ပေစ္စ ဂစ္ဆာမီ"တိ[၇] စ၊ "ယဿ ဂတိံ န ဇာနန္တိ၊ ဒေဝါ ဂန္ဓဗ္ဗမာနုသာ"တိ[၈] စ အယံ **ဂတိဂတိ** နာမ။ "ဣမေသံ ခေါ အဟံ ဘိက္ခူနံ သီလဝန္တာနံ နေဝ ဇာနာမိ ဂတိံ ဝါ အဂတိံ ဝါ"တိ[၉] အယံ **နိဗ္ဗတ္တိဂတိ** နာမ။ "ဧဝမ္ပိ ခေါ တေ အဟံ

၁-သံ ၂-၂၀၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-မ ၃-၁၈၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၂-၄၁၀၊ ခု ၁-၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-အာဒီနိ အနိဋ္ဌာနေဝ (သီ)
၅-ဘုမ္မဒေဝါ (သီ၊ သျာ)
၆-ကောဏ္ဍပုတ္တာ (က)
၇-အံ ၁-၄၉၄-ပိဋ္ဌေ။
၈-ခု ၁-၇၃-ပိဋ္ဌေ။
၉-မ ၁-၄၀၉-ပိဋ္ဌေ။

brahme gatiṁ ca pajānāmi jutiṁ ca pajānāmī”ti[1] ayaṁ **ajjhāsayagati** nāma. “Vibhavo gati dhammānaṁ, nibbānaṁ arahato gatī”ti[2] ayaṁ **vibhavagati** nāma. “Dveyeva gatiyo bhavanti anaññā”ti[3] ayaṁ **nipphattigati** nāma. Tāsu idha gatigati adhippetā.

Nirayoti-ādīsu nirati-atthena nirassādaṭṭhena **nirayo.** Tiriyaṁ añchitāti **tiracchānā.** Tesaṁ yoni **tiracchānayoni.** Peccabhāvaṁ pattānaṁ visayoti **pettivisayo.** Manaso ussannattā **manussā.** Pañcahi kāmaguṇehi attano attano ānubhāvehi ca dibbantīti **devā. Nirayañcāhaṁ Sāriputtā**ti-ādīsu nirayoti saddhiṁ okāsena khandhā. **Tiracchānayoniṁ cā**ti-ādīsupi eseva nayo. **Maggaṁ paṭipadan**ti ubhayenāpi vuttagatisaṁvattanikakammameva dasseti. **Yathā ca paṭipanno**ti yena maggena yāya paṭipadāya paṭipannoti ubhayampi ekato katvā niddisati. **Apāyan**ti-ādīsu vaḍḍhisaṅkhātā sukhasaṅkhātā vā ayā apetattā **apāyo.** Dukkhassa gati paṭissaraṇanti **duggati.** Dukkaṭakārino ettha vinipatantīti **vinipāto. Nibbānañcāhan**ti idaṁ pana na kevalaṁ gatigatimeva, gatinissaraṇaṁ nibbānampi jānāmīti dassanatthaṁ āha. Idha **maggo paṭipadā**ti ubhayenāpi ariyamaggova vutto.

Ñāṇappavattākāravaṇṇanā

154. Idāni yathāvuttesu sattasu ṭhānesu aṭṭhasu ṭhānesu attano ñāṇappavattākāraṁ dassento **idhāhaṁ Sāriputtā**ti-ādimāha.

Tattha **ekantadukkhā**ti niccadukkhā nirantaradukkhā. **Tibbā**ti bahalā. **Kaṭukā**ti kharā. **Seyyathāpī**ti-ādīni opammadassanatthaṁ vuttāni. Tattha **kāsū**ti āvāṭopi vuccati rāsipi.

“Kinnu santaramānova, kāsuṁ khaṇasi sārathi.
Puṭṭho me samma akkhāhi, kiṁ kāsuyā karissasī”ti[4]—

Ettha hi āvāṭo kāsu nāma.

1. Ma 1. 404 piṭṭhe. 2. Vi 5. 263 piṭṭhe.
3. Dī 1. 83; Dī 2. 14 piṭṭhesu. 4. Khu 6. 149 piṭṭhe.

ဗြဟ္မေ ဂတိံ စ ပဇာနာမိ ဇုတိံ စ ပဇာနာမီ”တိ[၁] အယံ **အဇ္ဈာသယဂတိ** နာမ။ “ဝိဘဝေါ ဂတိ ဓမ္မာနံ၊ နိဗ္ဗာနံ အရဟတော ဂတီ”တိ[၂] အယံ **ဝိဘဝဂတိ** နာမ။ “ဒွေယေဝ ဂတိယော ဘဝန္တိ အနညာ”တိ[၃] အယံ **နိပ္ဖတ္တိဂတိ** နာမ။ တာသု ဣဓ ဂတိဂတိ အဓိပ္ပေတာ။

နိရယောတိအာဒီသု နိရတိအတ္ထေန နိရဿာဒဋ္ဌေန **နိရယော**။ တိရိယံ အဉ္စိတာတိ **တိရစ္ဆာနာ**။ တေသံ ယောနိ **တိရစ္ဆာနယောနိ**။ ပေစ္စဘာဝံ ပတ္တာနံ ဝိသယောတိ **ပေတ္တိဝိသယော**။ မနသော ဥဿန္နတ္တာ **မနုဿာ**။ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ အတ္တနော အတ္တနော အာနုဘာဝေဟိ စ ဒိဗ္ဗန္တီတိ **ဒေဝါ**။ **နိရယဉ္စာဟံ သာရိပုတ္တာ**တိအာဒီသု နိရယောတိ သဒ္ဓိံ ဩကာသေန ခန္ဓာ။ **တိရစ္ဆာနယောနိံ စာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မဂ္ဂံ ပဋိပဒ**န္တိ ဥဘယေနာပိ ဝုတ္တဂတိသံဝတ္တနိကကမ္မမေဝ ဒဿေတိ။ **ယထာ စ ပဋိပန္နော**တိ ယေန မဂ္ဂေန ယာယ ပဋိပဒါယ ပဋိပန္နောတိ ဥဘယမ္ပိ ဧကတော ကတွာ နိဒ္ဒိသတိ။ **အပါယ**န္တိအာဒီသု ဝဍ္ဎိသင်္ခါတာ သုခသင်္ခါတာ ဝါ အယာ အပေတတ္တာ **အပါယော**။ ဒုက္ခဿ ဂတိ ပဋိသရဏန္တိ **ဒုဂ္ဂတိ**။ ဒုက္ကဋကာရိနော ဧတ္ထ ဝိနိပတန္တီတိ **ဝိနိပါတော**။ **နိဗ္ဗာနဉ္စာဟ**န္တိ ဣဒံ ပန န ကေဝလံ ဂတိဂတိမေဝ၊ ဂတိနိဿရဏံ နိဗ္ဗာနမ္ပိ ဇာနာမီတိ ဒဿနတ္ထံ အာဟ။ ဣဓ **မဂ္ဂေါ ပဋိပဒါ**တိ ဥဘယေနာပိ အရိယမဂ္ဂေါဝ ဝုတ္တော။

ဉာဏပ္ပဝတ္တာကာရဝဏ္ဏနာ

၁၅၄။ ဣဒါနိ ယထာဝုတ္တေသု သတ္တသု ဌာနေသု အဋ္ဌသု ဌာနေသု အတ္တနော ဉာဏပ္ပဝတ္တာကာရံ ဒဿေန္တော **ဣဓာဟံ သာရိပုတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဧကန္တဒုက္ခာ**တိ နိစ္စဒုက္ခာ နိရန္တရဒုက္ခာ။ **တိဗ္ဗာ**တိ ဗဟလာ။ **ကဋုကာ**တိ ခရာ။ **သေယျထာပီ**တိအာဒီနိ ဩပမ္မဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ **ကာသူ**တိ အာဝါဋောပိ ဝုစ္စတိ ရာသိပိ။

“ကိန္နု သန္တရမာနောဝ၊ ကာသုံ ခဏသိ သာရထိ။
ပုဋ္ဌော မေ သမ္မ အက္ခာဟိ၊ ကိံ ကာသုယာ ကရိဿသီ”တိ[၄]—

ဧတ္ထ ဟိ အာဝါဋော ကာသု နာမ။

၁-မ ၁-၄၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၅-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၁-၈၃၊ ဒီ ၂-၁၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-ခု ၆-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။

“Aṅgārakāsuṁ apare phunanti, narā rudantā paridaḍḍhagattā”ti[1]—

Ettha rāsi. Idha pana āvāṭo adhippeto. Tenevāha “sādhikaporisā”ti. Tattha sādhikaṁ porisaṁ pamāṇaṁ assāti **sādhikaporisā,** atirekapañcaratanāti attho. **Vītaccikānaṁ vītadhūmānan**ti etaṁ pariḷāhassa balavabhāvadīpanatthaṁ vuttaṁ, acciyā vā sati dhūme vā sati vāto samuṭṭhāti, tena pariḷāho na balavā hoti. **Ghammapareto**ti ghammānugato. **Tasito**ti jātataṇho. **Pipāsito**ti udakaṁ pātukāmo. **Ekāyanena maggenā**ti ekapatheneva maggena, anukkamaniyena ubhosu passesu nirantarakaṇṭakarukkhagahanena. **Paṇidhāyā**ti aṅgārakāsuyaṁ patthanā nāma natthi, aṅgārakāsuṁ ārabbha pana iriyāpathassa ṭhapitattā evaṁ vuttaṁ.

Evameva khoti ettha idaṁ opammasaṁsandanaṁ—aṅgārakāsu viya hi nirayo daṭṭhabbo. Aṅgārakāsumaggo viya nirayūpagaṁ kammaṁ. Maggāruḷho viya kammasamaṅgīpuggalo. Cakkhumā puriso viya dibbacakkhuko Bhagavā. Yathā so puriso maggāruḷhaṁ disvā vijānāti “ayaṁ iminā maggena gantvā aṅgārakāsuyaṁ patissatī”ti, evamevaṁ Bhagavā pāṇātipātādīsu yaṁkiñci kammaṁ āyūhantaṁ evaṁ jānāti “ayaṁ imaṁ kammaṁ katvā niraye nibbattissatī”ti. Yathā so puriso aparabhāge taṁ aṅgārakāsuyā patitaṁ passati, evameva Bhagavā aparabhāge “so puriso taṁ kammaṁ katvā kuhiṁ nibbatto”ti ālokaṁ vaḍḍhetvā dibbacakkhunā olokento niraye nibbattaṁ passati pañcavidhabandhanādimahādukkhaṁ anubhavantaṁ. Tattha kiñcāpi tassa kammāyūhanakāle añño vaṇṇo, niraye nibbattassa añño, athāpi “so satto taṁ kammaṁ katvā kattha nibbatto”ti olokentassa anekasahassānaṁ sattānaṁ majjhe ṭhitopi “ayaṁ so”ti soyeva satto āpāthaṁ āgacchati, “dibbacakkhubalaṁ nāma etan”ti vadanti.

Dutiya-upamāyaṁ yasmā aṅgārakāsuyaṁ viya gūthakūpe pariḷāho natthi, tasmā “ekantadukkhā”ti avatvā “dukkhā”ti-ādimāha. Etthāpi purimanayeneva opammasaṁsandanaṁ veditabbaṁ. Imampi hi puggalaṁ Bhagavā

1. Khu 6. 189 piṭṭhe.

“အင်္ဂါရကာသုံ အပရေ ဖုနန္တိ၊ နရာ ရုဒန္တာ ပရိဒဍ္ဎဂတ္တာ”တိ[၁]—

ဧတ္ထ ရာသိ။ ဣဓ ပန အာဝါဋော အဓိပ္ပေတော။ တေနေဝါဟ “သာဓိကပေါရိသာ”တိ။ တတ္ထ သာဓိကံ ပေါရိသံ ပမာဏံ အဿာတိ **သာဓိကပေါရိသာ၊** အတိရေကပဉ္စရတနာတိ အတ္ထော။ **ဝီတစ္စိကာနံ ဝီတဓူမာနန္တိ** ဧတံ ပရိဠာဟဿ ဗလဝဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ၊ အစ္စိယာ ဝါ သတိ ဓူမေ ဝါ သတိ ဝါတော သမုဋ္ဌာတိ၊ တေန ပရိဠာဟော န ဗလဝါ ဟောတိ။ **ဃမ္မပရေတော**တိ ဃမ္မာနုဂတော။ **တသိတော**တိ ဇာတတဏှော။ **ပိပါသိတော**တိ ဥဒကံ ပါတုကာမော။ **ဧကာယနေန မဂ္ဂေနာ**တိ ဧကပထေနေဝ မဂ္ဂေန၊ အနုက္ကမနိယေန ဥဘောသု ပဿေသု နိရန္တရကဏ္ဋကရုက္ခဂဟနေန။ **ပဏိဓာယာ**တိ အင်္ဂါရကာသုယံ ပတ္ထနာ နာမ နတ္ထိ၊ အင်္ဂါရကာသုံ အာရဗ္ဘ ပန ဣရိယာပထဿ ဌပိတတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—အင်္ဂါရကာသု ဝိယ ဟိ နိရယော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အင်္ဂါရကာသုမဂ္ဂေါ ဝိယ နိရယူပဂံ ကမ္မံ။ မဂ္ဂါရုဠှော ဝိယ ကမ္မသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော။ စက္ခုမာ ပုရိသော ဝိယ ဒိဗ္ဗစက္ခုကော ဘဂဝါ။ ယထာ သော ပုရိသော မဂ္ဂါရုဠှံ ဒိသွာ ဝိဇာနာတိ “အယံ ဣမိနာ မဂ္ဂေန ဂန္တွာ အင်္ဂါရကာသုယံ ပတိဿတီ”တိ၊ ဧဝမေဝံ ဘဂဝါ ပါဏာတိပါတာဒီသု ယံကိဉ္စိ ကမ္မံ အာယူဟန္တံ ဧဝံ ဇာနာတိ “အယံ ဣမံ ကမ္မံ ကတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ”တိ။ ယထာ သော ပုရိသော အပရဘာဂေ တံ အင်္ဂါရကာသုယာ ပတိတံ ပဿတိ၊ ဧဝမေဝ ဘဂဝါ အပရဘာဂေ “သော ပုရိသော တံ ကမ္မံ ကတွာ ကုဟိံ နိဗ္ဗတ္တော”တိ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဩလောကေန္တော နိရယေ နိဗ္ဗတ္တံ ပဿတိ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနာဒိမဟာဒုက္ခံ အနုဘဝန္တံ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ တဿ ကမ္မာယူဟနကာလေ အညော ဝဏ္ဏော၊ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တဿ အညော၊ အထာပိ “သော သတ္တော တံ ကမ္မံ ကတွာ ကတ္ထ နိဗ္ဗတ္တော”တိ ဩလောကေန္တဿ အနေကသဟဿာနံ သတ္တာနံ မဇ္ဈေ ဌိတောပိ “အယံ သော”တိ သောယေဝ သတ္တော အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ “ဒိဗ္ဗစက္ခုဗလံ နာမ ဧတ”န္တိ ဝဒန္တိ။

ဒုတိယဥပမာယံ ယသ္မာ အင်္ဂါရကာသုယံ ဝိယ ဂူထကူပေ ပရိဠာဟော နတ္ထိ၊ တသ္မာ “ဧကန္တဒုက္ခာ”တိ အဝတွာ “ဒုက္ခာ”တိအာဒိမာဟ။ ဧတ္ထာပိ ပုရိမနယေနေဝ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမမ္ပိ ဟိ ပုဂ္ဂလံ ဘဂဝါ

၁-ခု ၆-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ။

hatthiyoni-ādīsu yattha katthaci nibbattaṁ vadhabandhana-ākaḍḍhanavikaḍḍhanādīhi mahādukkhaṁ anubhavamānaṁ passatiyeva.

Tatiya-upamāyaṁ **tanupattapalāso**ti na abbhapaṭalaṁ viya tanupaṇṇo, viraḷapaṇṇattaṁ panassa sandhāya idaṁ vuttaṁ. **Kabaracchāyo**ti viraḷacchāyo. **Dukkhabahulāti**[1] pettivisayasmiṁ hi dukkhameva bahulaṁ sukhaṁ parittaṁ, kadāci anubhavitabbaṁ hoti, tasmā evamāha. Etthāpi purimanayeneva opammasaṁsandanaṁ veditabbaṁ.

Catuttha-upamāyaṁ **bahalapattapalāso**ti nirantarapaṇṇo pattasañchanno. **Santandāyo**ti pāsāṇacchattaṁ viya ghanacchāyo. **Sukhabahulā vedanā**ti manussaloke khattiyakulādīsu sukhabahulā vedanā veditabbā hoti, tā vedayamānaṁ nipannaṁ vā nisinnaṁ vā passāmīti dasseti. Idhāpi opammasaṁsandanaṁ purimanayeneva veditabbaṁ.

Pañcama-upamāyaṁ **pāsādo**ti dīghapāsādo. **Ullittāvalittan**ti anto ceva ullittaṁ bahi ca avalittaṁ. **Phusitaggaḷan**ti dvārabāhāhi saddhiṁ supihitakavāṭaṁ. **Gonakatthato**ti caturaṅgulādhikalomena kāḷakojavena atthato. **Paṭikatthato**ti uṇṇāmayena seta-attharaṇena atthato. **Paṭalikatthato**ti ghanapupphakena uṇṇāmaya-attharaṇena atthato. **Kadalimigapavarapaccattharaṇo**ti kadalimigacammamayena uttamapaccattharaṇena atthato. Taṁ kira paccattharaṇaṁ setavatthassa upari kadalimigacammaṁ attharitvā sibbetvā karonti. **Sa-uttaracchado**ti saha uttaracchadena, uttaribaddhena rattavitānena saddhinti attho. **Ubhatolohitakūpadhāno**ti sīsūpadhānañca pādūpadhānañcāti pallaṅkassa ubhato ṭhapitalohitakūpadhāno. Idhāpi upamāsaṁsandanaṁ purimanayeneva veditabbaṁ.

Ayaṁ panettha aparabhāgayojanā, yathā so puriso maggāruḷhameva jānāti "ayaṁ etena maggena gantvā pāsādaṁ āruyha kūṭāgāraṁ pavisitvā pallaṅke nisīdissati vā nipajjissati vā"ti, evamevaṁ Bhagavā dānādīsu puññakiriyavatthūsu yaṁkiñci kusalakammaṁ āyūhantaṁyeva puggalaṁ disvā "ayaṁ imaṁ katvā devaloke nibbattissatī"ti jānāti. Yathā so puriso

1. Dukkhabahulanti (Syā, Ka)

ဟတ္ထိယောနိအာဒီသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ နိဗ္ဗတ္တံ ဝဓဗန္ဓနအာကဍ္ဎနဝိကဍ္ဎနာဒီဟိ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝမာနံ ပဿတိယေဝ။

တတိယဥပမာယံ **တနုပတ္တပလာသော**တိ န အဗ္ဘပဋလံ ဝိယ တနုပဏ္ဏော၊ ဝိရဠပဏ္ဏတ္တံ ပနဿ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ **ကဗရစ္ဆာယော**တိ ဝိရဠစ္ဆာယော။ **ဒုက္ခဗဟုလာ**တိ[၁] ပေတ္တိဝိသယသ္မိံ ဟိ ဒုက္ခမေဝ ဗဟုလံ၊ သုခံ ပရိတ္တံ၊ ကဒါစိ အနုဘဝိတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ ဧတ္ထာပိ ပုရိမနယေနေဝ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

စတုတ္ထဥပမာယံ **ဗဟလပတ္တပလာသော**တိ နိရန္တရပဏ္ဏော ပတ္တသဉ္ဆန္နော။ **သန္တန္ဒာယော**တိ ပါသာဏစ္ဆတ္တံ ဝိယ ဃနစ္ဆာယော။ **သုခဗဟုလာ ဝေဒနာ**တိ မနုဿလောကေ ခတ္တိယကုလာဒီသု သုခဗဟုလာ ဝေဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ တာ ဝေဒယမာနံ နိပန္နံ ဝါ နိသိန္နံ ဝါ ပဿာမီတိ ဒဿေတိ။ ဣဓာပိ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပဉ္စမဥပမာယံ **ပါသာဒေါ**တိ ဒီဃပါသာဒေါ။ **ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တ**န္တိ အန္တော စေဝ ဥလ္လိတ္တံ ဗဟိ စ အဝလိတ္တံ။ **ဖုသိတဂ္ဂဠ**န္တိ ဒွါရဗာဟာဟိ သဒ္ဓိံ သုပိဟိတကဝါဋံ။ **ဂေါနကတ္ထတော**တိ စတုရင်္ဂုလာဓိကလောမေန ကာဠကောဇဝေန အတ္ထတော။ **ပဋိကတ္ထတော**တိ ဥဏ္ဏာမယေန သေတအတ္ထရဏေန အတ္ထတော။ **ပဋလိကတ္ထတော**တိ ဃနပုပ္ဖကေန ဥဏ္ဏာမယအတ္ထရဏေန အတ္ထတော။ **ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္ထရဏော**တိ ကဒလိမိဂစမ္မမယေန ဥတ္တမပစ္စတ္ထရဏေန အတ္ထတော။ တံ ကိရ ပစ္စတ္ထရဏံ သေတဝတ္ထဿ ဥပရိ ကဒလိမိဂစမ္မံ အတ္ထရိတွာ သိဗ္ဗေတွာ ကရောန္တိ။ **သဥတ္တရစ္ဆဒေါ**တိ သဟ ဥတ္တရစ္ဆဒေန၊ ဥတ္တရိဗဒ္ဓေန ရတ္တဝိတာနေန သဒ္ဓိန္တိ အတ္ထော။ **ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနော**တိ သီသူပဓာနဉ္စ ပါဒူပဓာနဉ္စာတိ ပလ္လင်္ကဿ ဥဘတော ဌပိတလောဟိတကူပဓာနော။ ဣဓာပိ ဥပမာသံသန္ဒနံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အယံ ပနေတ္ထ အပရဘာဂယောဇနာ၊ ယထာ သော ပုရိသော မဂ္ဂါရုဠှမေဝ ဇာနာတိ "အယံ ဧတေန မဂ္ဂေန ဂန္တွာ ပါသာဒံ အာရုယှ ကူဋာဂါရံ ပဝိသိတွာ ပလ္လင်္ကေ နိသီဒိဿတိ ဝါ နိပဇ္ဇိဿတိ ဝါ"တိ၊ ဧဝမေဝံ ဘဂဝါ ဒါနာဒီသု ပုညကိရိယဝတ္ထူသု ယံကိဉ္စိ ကုသလကမ္မံ အာယူဟန္တံယေဝ ပုဂ္ဂလံ ဒိသွာ "အယံ ဣမံ ကတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ"တိ ဇာနာတိ။ ယထာ သော ပုရိသော

၁-ဒုက္ခဗဟုလန္တိ (သျာ၊ က)

aparabhāge taṁ pāsādaṁ āruyha kūṭāgāraṁ pavisitvā pallaṅke nisinnaṁ vā nipannaṁ vā ekantasukhaṁ nirantarasukhaṁ vedanaṁ vedayamānaṁ passati, evamevaṁ Bhagavā aparabhāge "so taṁ kalyāṇaṁ katvā kuhiṁ nibbatto"ti ālokaṁ vaḍḍhetvā dibbacakkhunā olokento devaloke nibbattaṁ passati Nandanavanādīsu accharāsaṁghaparivutaṁ dibbasampattiṁ anubhavamānaṁ.

Āsavakkhayavāravaṇṇanā

Āsavakkhayavāre "dibbena cakkhunā"ti avatvā "tamenaṁ passāmī"ti vuttaṁ. Taṁ kasmāti ce, niyamābhāvā. Imaṁ hi puggalaṁ dibbacakkhunāpi passissati, cetopariyañāṇenāpi jānissati, sabbaññutaññāṇenapi jānissatiyeva. **Ekantasukhā vedanā**ti idaṁ kiñcāpi devalokasukhena saddhiṁ byañjanato ekaṁ, atthato pana nānā hoti. Devalokasukhaṁ hi rāgapariḷāhādīnaṁ atthitāya na ekanteneva sukhaṁ. Nibbānasukhaṁ pana sabbapariḷāhānaṁ vūpasamāya sabbākārena ekantasukhaṁ. Upamāyampi "yathā pāsāde ekantasukhā"ti vuttaṁ. Taṁ maggapariḷāhassa avūpasantatāya chātajjhattatāya pipāsābhibhūtatāya ca na ekantameva sukhaṁ. Vanasaṇḍe pana pokkharaṇiyaṁ oruyha rajojallassa pavāhitattā maggadarathassa vūpasantatāya bhisamūlakhādanena ceva madhurodakapānena ca khuppipāsānaṁ vinītatāya udakasāṭakaṁ parivattetvā maṭṭhadukūlaṁ nivāsetvā taṇḍulatthavikaṁ ussīsake katvā udakasāṭakaṁ pīḷetvā hadaye ṭhapetvā mandamandena ca vātena bījayamānassa nipannattā sabbākārena ekantasukhaṁ hoti.

Evameva khoti ettha idaṁ opammasaṁsandanaṁ—pokkharaṇī viya hi ariyamaggo daṭṭhabbo. Pokkharaṇimaggo viya pubbabhāgapaṭipadā. Maggāruḷho viya paṭipadāsamaṅgīpuggalo. Cakkhumā puriso viya dibbacakkhu Bhagavā. Vanasaṇḍo viya nibbānaṁ. Yathā so puriso maggāruḷhaṁ disvāva jānāti "ayaṁ iminā maggena gantvā pokkharaṇiyaṁ nhatvā ramaṇīye vanasaṇḍe rukkhamūle nisīdissati vā nipajjissati vā"ti, evamevaṁ Bhagavā paṭipadaṁ pūrentameva nāmarūpaṁ paricchindantameva paccayapariggahaṁ karontameva lakkhaṇārammaṇāya vipassanāya kammaṁ karontameva jānāti "ayaṁ imaṁ paṭipadaṁ pūretvā sabba-āsave khepetvā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttinti evaṁ vuttaṁ phalasamāpattiṁ

အပရဘာဂေ တံ ပါသာဒံ အာရုယှ ကူဋာဂါရံ ပဝိသိတွာ ပလ္လင်္ကေ နိသိန္နံ ဝါ နိပန္နံ ဝါ ဧကန္တသုခံ နိရန္တရသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနံ ပဿတိ၊ ဧဝမေဝံ ဘဂဝါ အပရဘာဂေ "သော တံ ကလျာဏံ ကတွာ ကုဟိံ နိဗ္ဗတ္တော"တိ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဩလောကေန္တော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တံ ပဿတိ နန္ဒနဝနာဒီသု အစ္ဆရာသံဃပရိဝုတံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနံ။

အာသဝက္ခယဝါရဝဏ္ဏနာ

အာသဝက္ခယဝါရေ "ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ"တိ အဝတွာ "တမေနံ ပဿာမီ"တိ ဝုတ္တံ။ တံ ကသ္မာတိ စေ၊ နိယမာဘာဝါ။ ဣမံ ဟိ ပုဂ္ဂလံ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာပိ ပဿိဿတိ၊ စေတောပရိယဉာဏေနာပိ ဇာနိဿတိ၊ သဗ္ဗညုတညာဏေနပိ ဇာနိဿတိယေဝ။ **ဧကန္တသုခါ ဝေဒနာ**တိ ဣဒံ ကိဉ္စာပိ ဒေဝလောကသုခေန သဒ္ဓိံ ဗျဉ္ဇနတော ဧကံ၊ အတ္ထတော ပန နာနာ ဟောတိ။ ဒေဝလောကသုခံ ဟိ ရာဂပရိဠာဟာဒီနံ အတ္ထိတာယ န ဧကန္တေနေဝ သုခံ။ နိဗ္ဗာနသုခံ ပန သဗ္ဗပရိဠာဟာနံ ဝူပသမာယ သဗ္ဗာကာရေန ဧကန္တသုခံ။ ဥပမာယမ္ပိ "ယထာ ပါသာဒေ ဧကန္တသုခါ"တိ ဝုတ္တံ။ တံ မဂ္ဂပရိဠာဟဿ အဝူပသန္တတာယ ဆာတဇ္ဈတ္တတာယ ပိပါသာဘိဘူတတာယ စ န ဧကန္တမေဝ သုခံ။ ဝနသဏ္ဍေ ပန ပေါက္ခရဏိယံ ဩရုယှ ရဇောဇလ္လဿ ပဝါဟိတတ္တာ မဂ္ဂဒရထဿ ဝူပသန္တတာယ ဘိသမူလခါဒနေန စေဝ မဓုရောဒကပါနေန စ ခုပ္ပိပါသာနံ ဝိနီတတာယ ဥဒကသာဋကံ ပရိဝတ္တေတွာ မဋ္ဌဒုကူလံ နိဝါသေတွာ တဏ္ဍုလတ္ထဝိကံ ဥဿီသကေ ကတွာ ဥဒကသာဋကံ ပီဠေတွာ ဟဒယေ ဌပေတွာ မန္ဒမန္ဒေန စ ဝါတေန ဗီဇယမာနဿ နိပန္နတ္တာ သဗ္ဗာကာရေန ဧကန္တသုခံ ဟောတိ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ပေါက္ခရဏီ ဝိယ ဟိ အရိယမဂ္ဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပေါက္ခရဏိမဂ္ဂေါ ဝိယ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ။ မဂ္ဂါရုဠှော ဝိယ ပဋိပဒါသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော။ စက္ခုမာ ပုရိသော ဝိယ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဘဂဝါ။ ဝနသဏ္ဍော ဝိယ နိဗ္ဗာနံ။ ယထာ သော ပုရိသော မဂ္ဂါရုဠှံ ဒိသွာဝ ဇာနာတိ "အယံ ဣမိနာ မဂ္ဂေန ဂန္တွာ ပေါက္ခရဏိယံ နှတွာ ရမဏီယေ ဝနသဏ္ဍေ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိဿတိ ဝါ နိပဇ္ဇိဿတိ ဝါ"တိ၊ ဧဝမေဝံ ဘဂဝါ ပဋိပဒံ ပူရေန္တမေဝ နာမရူပံ ပရိစ္ဆိန္ဒန္တမေဝ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကရောန္တမေဝ လက္ခဏာရမ္မဏာယ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တမေဝ ဇာနာတိ "အယံ ဣမံ ပဋိပဒံ ပူရေတွာ သဗ္ဗအာသဝေ ခေပေတွာ အနာသဝံ စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိန္တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ ဖလသမာပတ္တိံ

upasampajja viharissatī”ti. Yathāso puriso aparabhāge tāyaṁ pokkharaṇiyaṁ nhatvā vanasaṇḍaṁ pavisitvā nisinnaṁ vā nipannaṁ vā ekantasukhaṁ vedanaṁ vedayamānaṁ passati, evamevaṁ Bhagavā aparabhāge taṁ puggalaṁ paṭipadaṁ puretvā maggaṁ bhāvetvā phalaṁ sacchikatvā nirodhasayanavaragataṁ nibbānārammaṇaṁ phalasamāpattiṁ appetvā ekantasukhaṁ vedanaṁ vedayamānaṁ passati.

Dukkarakārikādisuddhivaṇṇanā

155. “Abhijānāmi kho panāhaṁ Sāriputta caturaṅgasamannāgatan”ti idaṁ kasmā āraddhaṁ? Pāṭiyekkaṁ anusandhivasena āraddhaṁ. Ayaṁ kira Sunakkhatto dukkarakārikāya suddhi hotīti evaṁladdhiko. Athassa Bhagavā mayā etasmiṁ attabhāve ṭhatvā caturaṅgasamannāgataṁ dukkaraṁ kataṁ, dukkarakārako nāma mayā sadiso natthi. Dukkarakārena suddhiyā sati ahameva suddho bhaveyyanti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Api ca ayaṁ Sunakkhatto dukkarakārikāya pasanno, so cassa pasannabhāvo “addasā kho Bhaggava Sunakkhatto Licchaviputto acelaṁ korakkhattiyaṁ catukkuṇḍikaṁ chamānikiṇṇaṁ bhakkhasaṁ mukhena khādantaṁ mukhena bhuñjantaṁ, disvānassa etadahosi ‘sādhu rūpo vata bho ayaṁ[1] samaṇo catukkuṇḍiko chamānikiṇṇaṁ bhakkhasaṁ mukheneva khādati, mukheneva bhuñjatī’ti” evamādinā Pāthikasutte[2] āgatanayene veditabbo.

Atha Bhagavā ayaṁ dukkarakārikāya pasanno, mayā ca etasmiṁ attabhāve ṭhatvā caturaṅgasamannāgataṁ dukkaraṁ kataṁ, dukkarakāre pasīdantenāpi anena mayi pasīditabbaṁ siyā, sopissa pasādo mayi natthīti dassento[3] imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tatra **brahmacariyan**ti dānampi veyyāvaccampi sikkhāpadampi brahmavihārāpi dhammadesanāpi methunaviratipi sadārasantosopi uposathopi ariyamaggopi sakalasāsanampi ajjhāsayopi vīriyampi vuccati.

1. Arahaṁ (Sī) 2. Dī 3. 5 piṭṭhe. 3. Dassentopi (Sī)

ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိဿတီ''တိ။ ယထာ သော ပုရိသော အပရဘာဂေ တာယံ ပေါက္ခရဏိယံ နှတွာ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နံ ဝါ နိပန္နံ ဝါ ဧကန္တသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနံ ပဿတိ၊ ဧဝမေဝံ ဘဂဝါ အပရဘာဂေ တံ ပုဂ္ဂလံ ပဋိပဒံ ပူရေတွာ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ဖလံ သစ္ဆိကတွာ နိရောဓသယနဝရဂတံ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဖလ-သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ ဧကန္တသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနံ ပဿတိ။

ဒုက္ကရကာရိကာဒိသုဒ္ဓိဝဏ္ဏနာ

၁၅၅။ “အဘိဇာနာမိ ခေါ ပနာဟံ သာရိပုတ္တ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတ”န္တိ ဣဒံ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? ပါဋိယေက္ကံ အနုသန္ဓိဝသေန အာရဒ္ဓံ။ အယံ ကိရ သုနက္ခတ္တော ဒုက္ကရကာရိကာယ သုဒ္ဓိ ဟောတီတိ ဧဝံလဒ္ဓိကော။ အထဿ ဘဂဝါ မယာ ဧတသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဌတွာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဒုက္ကရံ ကတံ၊ ဒုက္ကရကာရကော နာမ မယာ သဒိသော နတ္ထိ။ ဒုက္ကရကာရေန သုဒ္ဓိယာ သတိ အဟမေဝ သုဒ္ဓေါ ဘဝေယျန္တိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ အပိစ အယံ သုနက္ခတ္တော ဒုက္ကရကာရိကာယ ပသန္နော၊ သော စဿ ပသန္နဘာဝေါ “အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂ္ဂဝ သုနက္ခတ္တော လိစ္ဆဝိပုတ္တော အစေလံ ကောရက္ခတ္တိယံ စတုက္ကုဏ္ဍိကံ ဆမာနိကိဏ္ဏံ ဘက္ခသံ မုခေန ခါဒန္တံ မုခေန ဘုဉ္ဇန္တံ၊ ဒိသွာနဿ ဧတဒဟောသိ ‘သာဓု ရူပေါ ဝတ ဘော အယံ[1] သမဏော စတုက္ကုဏ္ဍိကော ဆမာနိကိဏ္ဏံ ဘက္ခသံ မုခေနေဝ ခါဒတိ၊ မုခေနေဝ ဘုဉ္ဇတီ’တိ” ဧဝမာဒိနာ ပါထိကသုတ္တေ[2] အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

အထ ဘဂဝါ အယံ ဒုက္ကရကာရိကာယ ပသန္နော၊ မယာ စ ဧတသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဌတွာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဒုက္ကရံ ကတံ၊ ဒုက္ကရကာရေ ပသီဒန္တေနာပိ အနေန မယိ ပသီဒိတဗ္ဗံ သိယာ၊ သောပိဿ ပသာဒေါ မယိ နတ္ထီတိ ဒဿေန္တော[3] ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ ဒါနမ္ပိ ဝေယျာဝစ္စမ္ပိ သိက္ခာပဒမ္ပိ ဗြဟ္မဝိဟာရာပိ ဓမ္မ-ဒေသနာပိ မေထုနဝိရတိပိ သဒါရသန္တောသောပိ ဥပေါသထောပိ အရိယ-မဂ္ဂေါပိ သကလသာသနမ္ပိ အဇ္ဈာသယောပိ ဝီရိယမ္ပိ ဝုစ္စတိ။

၁-အရဟံ (သီ) ၂-ဒီ ၃-၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒဿေန္တောပိ (သီ)

"Kiṁ te vataṁ kiṁ pana brahmacariyaṁ,
Kissa suciṇṇassa ayaṁ vipāko.
Iddhī jutī balavīriyūpapatti,
Idañca te nāga[1] mahāvimānaṁ.

Ahañca bhariyā ca manussaloke,
Saddhā ubho dānapatī ahumhā.
Opānabhūtaṁ me gharaṁ tadāsi,
Santappitā samaṇabrāhmaṇā ca.

Taṁ me vataṁ taṁ pana brahmacariyaṁ,
Tassa suciṇṇassa ayaṁ vipāko.
Iddhī jutī balavīriyūpapatti,
Idañca me dhīra mahāvimānan"ti[2]—

Imasmiñhi Puṇṇakajātake dānaṁ brahmacariyanti vuttaṁ.

"Kena pāṇi kāmadado, kena pāṇi madhussavo.
Kena te brahmacariyena, puññaṁ pāṇimhi ijjhati.

Tena pāṇi kāmadado, tena pāṇi madhussavo.
Tena me brahmacariyena, puññaṁ pāṇimhi ijjhatī"ti[3]—

Imasmiṁ Aṅkurapetavatthusmiṁ veyyāvaccaṁ brahmacariyanti vuttaṁ. "Evaṁ kho taṁ bhikkhave tittiriyaṁ nāma brahmacariyaṁ ahosī"ti[4] imasmiṁ Tittirajātake pañcasikkhāpadaṁ brahmacariyanti vuttaṁ. "Taṁ kho pana me pañcasikha brahmacariyaṁ neva nibbidāya na virāgāya na nirodhāya, yāvadeva brahmalokūpapattiyā"ti[5] imasmiṁ Mahāgovindasutte brahmavihārā brahmacariyanti vuttā. "Ekasmiṁ brahmacariyasmiṁ, sahassaṁ maccuhāyinan"ti[6] ettha dhammadesanā brahmacariyanti vuttā. "Pare abrahmacārī bhavissanti, mayamettha brahmacārī bhavissāmā"ti[7] Sallekhasutte methunavirati brahmacariyanti vuttā.

1. Akkhāhi me nāga (Sī, Syā, Ka)
2. Khu 6. 303. 304 Vidhurajātake.
3. Khu 2. 156 piṭṭhe.
4. Vi 4. 311 piṭṭhe.
5. Dī 2. 201 piṭṭhe.
6. Saṁ 1. 156 piṭṭhe.
7. Ma 1. 51 piṭṭhe.

“ကိံ တေ ဝတံ ကိံ ပန ဗြဟ္မစရိယံ၊
ကိဿ သုစိဏ္ဏဿ အယံ ဝိပါကော။
ဣဒ္ဓီ ဇုတီ ဗလဝီရိယူပပတ္တိ၊
ဣဒဉ္စ တေ နာဂ[1] မဟာဝိမာနံ။

အဟဉ္စ ဘရိယာ စ မနုဿလောကေ၊
သဒ္ဓါ ဥဘော ဒါနပတီ အဟုမှာ။
ဩပါနဘူတံ မေ ဃရံ တဒါသိ၊
သန္တပ္ပိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စ။

တံ မေ ဝတံ တံ ပန ဗြဟ္မစရိယံ၊
တဿ သုစိဏ္ဏဿ အယံ ဝိပါကော။
ဣဒ္ဓီ ဇုတီ ဗလဝီရိယူပပတ္တိ၊
ဣဒဉ္စ မေ ဓီရ မဟာဝိမာန”န္တိ[2]—

ဣမသ္မိဉ္ဟိ ပုဏ္ဏကဇာတကေ ဒါနံ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တံ။

“ကေန ပါဏိ ကာမဒဒေါ၊ ကေန ပါဏိ မဓုဿဝေါ။
ကေန တေ ဗြဟ္မစရိယေန၊ ပုညံ ပါဏိမှိ ဣဇ္ဈတိ။

တေန ပါဏိ ကာမဒဒေါ၊ တေန ပါဏိ မဓုဿဝေါ။
တေန မေ ဗြဟ္မစရိယေန၊ ပုညံ ပါဏိမှိ ဣဇ္ဈတီ”တိ[3]—

ဣမသ္မိံ အင်္ကုရပေတဝတ္ထုသ္မိံ ဝေယျာဝစ္စံ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တံ။ “ဧဝံ ခေါ တံ ဘိက္ခဝေ တိတ္တိရိယံ နာမ ဗြဟ္မစရိယံ အဟောသီ”တိ[4] ဣမသ္မိံ တိတ္တိရဇာတကေ ပဉ္စသိက္ခာပဒံ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တံ။ “တံ ခေါ ပန မေ ပဉ္စသိခ ဗြဟ္မစရိယံ နေဝ နိဗ္ဗိဒါယ န ဝိရာဂါယ န နိရောဓာယ၊ ယာဝဒေဝ ဗြဟ္မလောကူပပတ္တိယာ”တိ[5] ဣမသ္မိံ မဟာဂေါဝိန္ဒသုတ္တေ ဗြဟ္မဝိဟာရာ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တာ။ “ဧကသ္မိံ ဗြဟ္မစရိယသ္မိံ၊ သဟဿံ မစ္စုဟာယိန”န္တိ[6] ဧတ္ထ ဓမ္မဒေသနာ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တာ။ “ပရေ အဗြဟ္မစာရီ ဘဝိဿန္တိ၊ မယမေတ္ထ ဗြဟ္မစာရီ ဘဝိဿာမာ”တိ[7] သလ္လေခသုတ္တေ မေထုနဝိရတိ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တာ။

၁-အက္ခာဟိ မေ နာဂ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-ခု ၆-၃၀၃-၃၀၄-ဝိဓုရဇာတကေ။
၃-ခု ၂-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒီ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၆-သံ ၁-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။

“Mayañca bhariyā nātikkamāma,
Amhe ca bhariyā nātikkamanti.
Aññatra tāhi brahmacariyaṁ carāma,
Tasmā hi amhaṁ daharā na mīyare”ti[1]—

Mahādhammapālajātake sadārasantoso brahmacariyanti vutto.

“Hīnena brahmacariyena, khattiye upapajjati.
Majjhimena ca devattaṁ, uttamena visujjhatī”ti[2].

Evaṁ Nimijātake attadamanavasena kato aṭṭhaṅgiko uposatho brahmacariyanti vutto. “Idaṁ kho pana me pañcasikha brahmacariyaṁ ekantanibbidāya virāgāya -pa-. Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti[3] Mahāgovindasuttasmiññeva ariyamaggo brahmacariyanti vutto. “Tayidaṁ brahmacariyaṁ iddhañceva phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāva devamanussehi suppakāsitan”ti[4] Pāsādikasutte sikkhattayasaṅgahaṁ sāsanaṁ brahmacariyanti vuttaṁ.

“Api ataramānānaṁ, phalāsāva samijjhati.
Vipakkabrahmacariyosmi, evaṁ jānāhi gāmaṇī”ti[5]—

Ettha ajjhāsayo brahmacariyanti vutto. Idha pana vīriyaṁ brahmacariyanti adhippetaṁ. Vīriyabrahmacariyassa hi idameva suttaṁ. Tadetaṁ ekasmiṁ attabhāve catubbidhassa dukkarassa katattā caturaṅgasamannāgatanti vuttaṁ.

Tapassī sudaṁ homīti **sudan**ti nipātamattaṁ, tapanissitako homīti attho. **Paramatapassī**ti paramo tapassī, tapanissitakānaṁ uttamo. **Lūkho sudaṁ homī**ti lūkho homi. **Jegucchī**ti pāpajegucchiko. **Pavivitto sudaṁ homī**ti pavivitto ahaṁ homi. **Tatrāssu me idaṁ Sāriputtā**ti tatra caturaṅge brahmacariye idaṁ mama tapassitāya hoti, tapanissitakabhāve mayhaṁ idaṁ acelakāditapassitakataṁ hotīti dasseti.

---

1. Khu 5. 214 piṭṭhe. 2. Khu 5. 183 piṭṭhe. 3. Dī 2. 201 piṭṭhe.
4. Dī 3. 102 piṭṭhe. 5. Khu 5. 3 piṭṭhe.

“မယဉ္စ ဘရိယာ နာတိက္ကမာမ၊
အမှေ စ ဘရိယာ နာတိက္ကမန္တိ။
အညတြ တာဟိ ဗြဟ္မစရိယံ စရာမ၊
တသ္မာ ဟိ အမှံ ဒဟရာ န မီယရေ”တိ[၁]—

မဟာဓမ္မပါလဇာတကေ သဒါရသန္တောသော ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တော။

“ဟီနေန ဗြဟ္မစရိယေန၊ ခတ္တိယေ ဥပပဇ္ဇတိ။
မဇ္ဈိမေန စ ဒေဝတ္တံ၊ ဥတ္တမေန ဝိသုဇ္ဈတီ”တိ[၂]။

ဧဝံ နိမိဇာတကေ အတ္တဒမနဝသေန ကတော အဋ္ဌင်္ဂိကော ဥပေါသထော ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တော။ “ဣဒံ ခေါ ပန မေ ပဉ္စသိခ ဗြဟ္မစရိယံ ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ။ပ။ အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ”တိ[၃] မဟာဂေါဝိန္ဒသုတ္တသ္မိညေဝ အရိယမဂ္ဂေါ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တော။ “တယိဒံ ဗြဟ္မစရိယံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဖီတဉ္စ ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ ပုထုဘူတံ ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိ သုပ္ပကာသိတ”န္တိ[၄] ပါသာဒိကသုတ္တေ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟံ သာသနံ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တံ။

“အပိ အတရမာနာနံ၊ ဖလာသာဝ သမိဇ္ဈတိ။
ဝိပက္ကဗြဟ္မစရိယောသ္မိ၊ ဧဝံ ဇာနာဟိ ဂါမဏီ”တိ[၅]—

ဧတ္ထ အဇ္ဈာသယော ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုတ္တော။ ဣဓ ပန ဝီရိယံ ဗြဟ္မစရိယန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ ဝီရိယဗြဟ္မစရိယဿ ဟိ ဣဒမေဝ သုတ္တံ။ တဒေတံ ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ စတုဗ္ဗိဓဿ ဒုက္ကရဿ ကတတ္တာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတန္တိ ဝုတ္တံ။

တပဿီ သုဒံ ဟောမီတိ **သုဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ တပနိဿိတကော ဟောမီတိ အတ္ထော။ **ပရမတပဿီ**တိ ပရမော တပဿီ၊ တပနိဿိတကာနံ ဥတ္တမော။ **လူခေါ သုဒံ ဟောမီ**တိ လူခေါ ဟောမိ။ **ဇေဂုစ္ဆီ**တိ ပါပဇေဂုစ္ဆိကော။ **ပဝိဝိတ္တော သုဒံ ဟောမီ**တိ ပဝိဝိတ္တော အဟံ ဟောမိ။ **တတြာဿု မေ ဣဒံ သာရိပုတ္တာ**တိ တတြ စတုရင်္ဂေ ဗြဟ္မစရိယေ ဣဒံ မမ တပဿိတာယ ဟောတိ၊ တပနိဿိတကဘာဝေ မယှံ ဣဒံ အစေလကာဒိတပဿိတကတံ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။

၁-ခု ၅-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၁၈၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၃-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၅-၃-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **acelako**ti niccelo naggo. **Muttācāro**ti visaṭṭhācāro, uccārakammādīsu lokiyakulaputtācārena virahito, ṭhitakova uccāraṁ karomi, passāvaṁ karomi, khādāmi bhuñjāmi ca. **Hatthāpalekhano**ti hatthe piṇḍamhi ṭhite jivhāya hatthaṁ apalikhāmi, uccāraṁ vā katvā hatthasmiññeva daṇḍakasaññī hutvā hatthena apalikhāmīti dasseti. Te kira daṇḍakaṁ sattoti paññapenti, tasmā tesaṁ paṭipadaṁ pūrento evamakāsi. Bhikkhāgahaṇatthaṁ ehi bhaddanteti vutto na etīti **na-ehibhaddantiko.** Tena hi tiṭṭha bhaddanteti vuttopi na tiṭṭhatīti **natiṭṭhabhaddantiko.** Tadubhayampi titthiyā evaṁ etassa vacanaṁ kataṁ bhavissatīti na karonti. Ahampi evaṁ akāsinti dasseti. **Abhihaṭan**ti puretaraṁ gahetvā āhaṭaṁ bhikkhaṁ. **Uddissakatan**ti idaṁ tumhe uddissa katanti evaṁ ārocitabhikkhaṁ. **Na nimantanan**ti asukaṁ nāma kulaṁ vā vīthiṁ vā gāmaṁ vā paviseyyāthāpi evaṁ nimantitabhikkhampi na sādiyāmi na gaṇhāmi.

Na kumbhimukhāti kumbhito uddharitvā diyyamānaṁ bhikkhaṁ na gaṇhāmi. **Na kaḷopimukhā**ti **kaḷopī**ti ukkhali vā pacchi vā, tatopi na gaṇhāmi. Kasmā? Kumbhikaḷopiyo maṁ nissāya kaṭacchunā pahāraṁ[1] labhantīti. **Na eḷakamantaran**ti ummāraṁ antaraṁ katvā diyyamānaṁ na gaṇhāmi. Kasmā? Ayaṁ maṁ nissāya antarakaraṇaṁ labhatīti. Daṇḍamusalesupi eseva nayo. **Na dvinnan**ti dvīsu bhuñjamānesu ekasmiṁ uṭṭhāya dente na gaṇhāmi. Kasmā? Kabaḷantarāyo hotīti. **Na gabbhiniyā**ti-ādīsu pana gabbhiniyā kucchiyaṁ dārako kilamati, pāyantiyā dārakassa khīrantarāyo hoti, purisantaragatāya rati-antarāyo hotīti na gaṇhāmi. **Na saṁkittīsū**ti saṁkittetvā katabhattesu. Dubbhikkhasamaye kira acelakasāvakā acelakānaṁ atthāya tato tato taṇḍulādīni samādapetvā bhattaṁ pacanti. Ukkaṭṭhācelako tatopi na paṭiggaṇhāti.

Na yattha sāti yattha sunakho piṇḍaṁ labhissāmīti upaṭṭhito hoti, tattha tassa adatvā āhaṭaṁ na gaṇhāmi. Kasmā? Etassa piṇḍantarāyo hotīti. **Saṇḍasaṇḍacārinī**ti samūhasamūhacārinī, sace hi acelakaṁ disvā imassa bhikkhaṁ dassāmāti mānusakā bhattagehaṁ pavisanti. Tesu ca pavisantesu kaḷopimukhādīsu nilīnā makkhikā uppatitvā saṇḍasaṇḍā caranti.

---

1. Kaṭacchupahāraṁ (Ka)

တတ္ထ **အစေလကော**တိ နိစ္စေလော နဂ္ဂေါ။ **မုတ္တာစာရော**တိ ဝိသဋ္ဌာစာရော၊ ဥစ္စာရကမ္မာဒီသု လောကိယကုလပုတ္တာစာရေန ဝိရဟိတော၊ ဌိတကောဝ ဥစ္စာရံ ကရောမိ၊ ပဿာဝံ ကရောမိ၊ ခါဒါမိ ဘုဉ္ဇာမိ စ။ **ဟတ္ထာပလေခနော**တိ ဟတ္ထေ ပိဏ္ဍမှိ ဌိတေ ဇိဝှါယ ဟတ္ထံ အပလိခါမိ၊ ဥစ္စာရံ ဝါ ကတွာ ဟတ္ထသ္မိညေဝ ဒဏ္ဍကသညီ ဟုတွာ ဟတ္ထေန အပလိခါမီတိ ဒဿေတိ။ တေ ကိရ ဒဏ္ဍကံ သတ္တောတိ ပညပေန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ပဋိပဒံ ပူရေန္တော ဧဝမကာသိ။ ဘိက္ခာဂဟဏတ္ထံ ဧဟိ ဘဒ္ဒန္တေတိ ဝုတ္တော န ဧတီတိ **နဧဟိဘဒ္ဒန္တိကော။** တေန ဟိ တိဋ္ဌ ဘဒ္ဒန္တေတိ ဝုတ္တောပိ န တိဋ္ဌတီတိ **နတိဋ္ဌဘဒ္ဒန္တိကော။** တဒုဘယမ္ပိ တိတ္ထိယာ ဧဝံ ဧတဿ ဝစနံ ကတံ ဘဝိဿတီတိ န ကရောန္တိ။ အဟမ္ပိ ဧဝံ အကာသိန္တိ ဒဿေတိ။ **အဘိဟဋ**န္တိ ပုရေတရံ ဂဟေတွာ အာဟဋံ ဘိက္ခံ။ **ဥဒ္ဒိဿကတ**န္တိ ဣဒံ တုမှေ ဥဒ္ဒိဿ ကတန္တိ ဧဝံ အာရောစိတဘိက္ခံ။ **န နိမန္တန**န္တိ အသုကံ နာမ ကုလံ ဝါ ဝီထိံ ဝါ ဂါမံ ဝါ ပဝိသေယျာထာတိ ဧဝံ နိမန္တိတဘိက္ခမ္ပိ န သာဒိယာမိ န ဂဏှာမိ။

န ကုမ္ဘိမုခါတိ ကုမ္ဘိတော ဥဒ္ဓရိတွာ ဒိယျမာနံ ဘိက္ခံ န ဂဏှာမိ။ **န ကဠောပိမုခါ**တိ **ကဠောပီ**တိ ဥက္ခလိ ဝါ ပစ္ဆိ ဝါ၊ တတောပိ န ဂဏှာမိ။ ကသ္မာ? ကုမ္ဘိကဠောပိယော မံ နိဿာယ ကဋစ္ဆုနာ ပဟာရံ[1] လဘန္တီတိ။ **န ဧဠကမန္တရ**န္တိ ဥမ္မာရံ အန္တရံ ကတွာ ဒိယျမာနံ န ဂဏှာမိ။ ကသ္မာ? အယံ မံ နိဿာယ အန္တရကရဏံ လဘတီတိ။ ဒဏ္ဍမုသလေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **န ဒွိန္န**န္တိ ဒွီသု ဘုဉ္ဇမာနေသု ဧကသ္မိံ ဥဋ္ဌာယ ဒေန္တေ န ဂဏှာမိ။ ကသ္မာ? ကဗဠန္တရာယော ဟောတီတိ။ **န ဂဗ္ဘိနိယာ**တိအာဒီသု ပန ဂဗ္ဘိနိယာ ကုစ္ဆိယံ ဒါရကော ကိလမတိ၊ ပါယန္တိယာ ဒါရကဿ ခီရန္တရာယော ဟောတိ၊ ပုရိသန္တရဂတာယ ရတိအန္တရာယော ဟောတီတိ န ဂဏှာမိ။ **န သံကိတ္တီသူ**တိ သံကိတ္တေတွာ ကတဘတ္တေသု။ ဒုဗ္ဘိက္ခသမယေ ကိရ အစေလကသာဝကာ အစေလကာနံ အတ္ထာယ တတော တတော တဏ္ဍုလာဒီနိ သမာဒပေတွာ ဘတ္တံ ပစန္တိ။ ဥက္ကဋ္ဌာစေလကော တတောပိ န ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။

န ယတ္ထ သာတိ ယတ္ထ သုနခေါ ပိဏ္ဍံ လဘိဿာမီတိ ဥပဋ္ဌိတော ဟောတိ၊ တတ္ထ တဿ အဒတွာ အာဟဋံ န ဂဏှာမိ။ ကသ္မာ? ဧတဿ ပိဏ္ဍန္တရာယော ဟောတီတိ။ **သဏ္ဍသဏ္ဍစာရိနီ**တိ သမူဟသမူဟစာရိနီ၊ သစေ ဟိ အစေလကံ ဒိသွာ ဣမဿ ဘိက္ခံ ဒဿာမာတိ မာနုသကာ ဘတ္တဂေဟံ ပဝိသန္တိ။ တေသု စ ပဝိသန္တေသု ကဠောပိမုခါဒီသု နိလီနာ မက္ခိကာ ဥပ္ပတိတွာ သဏ္ဍသဏ္ဍာ စရန္တိ။

၁-ကဋစ္ဆုပဟာရံ (က)

tato āhaṭaṁ bhikkhaṁ na gaṇhāmi, kasmā? Maṁ nissāya makkhikānaṁ gocarantarāyo jātoti, ahampi tathā akāsiṁ. **Na thusodakan**ti sabbasassasambhārehi[1] kataṁ loṇasovīrakaṁ[2], ettha ca surāpānameva sāvajjaṁ, ayaṁ pana sabbesupi sāvajjasaññī.

Ekāgārikoti yo ekasmiññeva gehe bhikkhaṁ labhitvā nivattati. **Ekālopiko**ti yo ekeneva ālopena yāpeti. **Dvāgārikā**dīsupi eseva nayo. **Ekissāpi dattiyā**ti ekāya dattiyā. **Datti** nāma ekā khuddakapāti hoti, yattha aggabhikkhaṁ pakkhipitvā ṭhapenti. **Ekāhikan**ti ekadivasantarikaṁ. **Addhamāsikan**ti addhamāsantarikaṁ. **Pariyāyabhattabhojanan**ti vārabhattabhojanaṁ. Ekāhavārena dvīhavārena sattāhavārena aḍḍhamāsavārenāti evaṁ divasavārena ābhataṁ bhattabhojanaṁ.

Sākabhakkhoti allasākabhakkho. **Sāmākabhakkho**ti sāmākataṇḍulabhakkho. **Nīvārā**dīsu **nīvārā** nāma tāva araññe sayaṁjātavīhijāti. **Daddulan**ti cammakārehi cammaṁ likhitvā chaḍḍitakasaṭaṁ. **Haṭaṁ** vuccati silesopi sevālopi kaṇikārādirukkhaniyyāsopi. **Kaṇan**ti kuṇḍakaṁ. **Ācāmo**ti bhatta-ukkhalikāya laggo jhāma-odano, taṁ chaḍḍitaṭṭhāne gahetvā khādati. “Odanakañjiyan”tipi. **Piññākā**dayo pākaṭā eva. **Pavattaphalabhojī**ti patitaphalabhojī.

Sāṇānīti sāṇavākacoḷāni. **Masāṇānī**ti missakacoḷāni. **Chavadussānī**ti matasarīrato chaḍḍitavatthāni. Erakatiṇādīni vā ganthetvā katanivāsanāni. **Paṁsukūlānī**ti pathaviyaṁ chaḍḍitanantakāni. **Tiritānī**ti rukkhattacavatthāni. **Ajinan**ti ajinamigacammaṁ. **Ajinakkhipan**ti tadeva majjhe phālitaṁ. Sakhurakantipi vadanti. **Kusacīran**ti kusatiṇaṁ ganthetvā katacīraṁ. **Vākacīraphalakacīresū**pi eseva nayo. **Kesakambalan**ti manussakesehi katakambalaṁ. Yaṁ sandhāya vuttaṁ “yāni kānici bhikkhave tantāvutānaṁ vatthānaṁ, kesakambalo tesaṁ paṭikuṭṭho akkhāyati. Kesakambalo bhikkhave sīte sīto, uṇhe uṇho dubbaṇṇo duggandho dukkhasamphasso”ti[3]. **Vālakambalan**ti assavālādīhi katakambalaṁ. **Ulūkapakkhan**ti ulūkapattāni ganthetvā katanivāsanaṁ. **Ubbhaṭṭhako**ti uddhaṁ ṭhitako. **Ukkuṭikappadhānamanuyutto**ti ukkuṭikavīriyaṁ anuyutto, gacchantopi ukkuṭikova hutvā

1. Sabbasambhārehi (Ka)
2. Suvīrakaṁ (Sī), loṇasocirakaṁ (Syā)
3. Aṁ 1. 290 piṭṭhe.

တတော အာဟဋံ ဘိက္ခံ န ဂဏှာမိ၊ ကသ္မာ? မံ နိဿာယ မက္ခိကာနံ ဂေါစရန္တရာယော ဇာတောတိ၊ အဟမ္ပိ တထာ အကာသိံ။ **န ထုသောဒကန္တိ** သဗ္ဗသဿသမ္ဘာရေဟိ[1] ကတံ လောဏသောဝီရကံ[2]၊ ဧတ္ထ စ သုရာပါနမေဝ သာဝဇ္ဇံ၊ အယံ ပန သဗ္ဗေသုပိ သာဝဇ္ဇသညီ။

ဧကာဂါရိကောတိ ယော ဧကသ္မိညေဝ ဂေဟေ ဘိက္ခံ လဘိတွာ နိဝတ္တတိ။ **ဧကာလောပိကော**တိ ယော ဧကေနေဝ အာလောပေန ယာပေတိ။ **ဒွါဂါရိကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဧကိဿာပိ ဒတ္တိယာ**တိ ဧကာယ ဒတ္တိယာ။ **ဒတ္တိ** နာမ ဧကာ ခုဒ္ဒကပါတိ ဟောတိ၊ ယတ္ထ အဂ္ဂဘိက္ခံ ပက္ခိပိတွာ ဌပေန္တိ။ **ဧကာဟိကန္တိ** ဧကဒိဝသန္တရိကံ။ **အဍ္ဎမာသိကန္တိ** အဍ္ဎမာသန္တရိကံ။ **ပရိယာယဘတ္တဘောဇနန္တိ** ဝါရဘတ္တဘောဇနံ။ ဧကာဟဝါရေန ဒွီဟဝါရေန သတ္တာဟဝါရေန အဍ္ဎမာသဝါရေနာတိ ဧဝံ ဒိဝသဝါရေန အာဘတံ ဘတ္တဘောဇနံ။

သာကဘက္ခောတိ အလ္လသာကဘက္ခော။ **သာမာကဘက္ခော**တိ သာမာကတဏ္ဍုလဘက္ခော။ **နီဝါရာ**ဒီသု **နီဝါရာ** နာမ တာဝ အရညေ သယံဇာတဝီဟိဇာတိ။ **ဒဒ္ဒုလန္တိ** စမ္မကာရေဟိ စမ္မံ လိခိတွာ ဆဍ္ဍိတကသဋံ။ **ဟဋံ** ဝုစ္စတိ သိလေသောပိ သေဝါလောပိ ကဏိကာရာဒိရုက္ခနိယျာသောပိ။ **ကဏန္တိ** ကုဏ္ဍကံ။ **အာစာမော**တိ ဘတ္တဥက္ခလိကာယ လဂ္ဂေါ ဈာမဩဒနော၊ တံ ဆဍ္ဍိတဋ္ဌာနေ ဂဟေတွာ ခါဒတိ။ "ဩဒနကဉ္ဇိယ"န္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ပိညာကာ**ဒယော ပါကဋာ ဧဝ။ **ပဝတ္တဖလဘောဇီ**တိ ပတိတဖလဘောဇီ။

သာဏာနီတိ သာဏဝါကစောဠာနိ။ **မသာဏာနီ**တိ မိဿကစောဠာနိ။ **ဆဝဒုဿာနီ**တိ မတသရီရတော ဆဍ္ဍိတဝတ္ထာနိ။ ဧရကတိဏာဒီနိ ဝါ ဂန္ထေတွာ ကတနိဝါသနာနိ။ **ပံသုကူလာနီ**တိ ပထဝိယံ ဆဍ္ဍိတနန္တကာနိ။ **တိရီတာနီ**တိ ရုက္ခတ္တစဝတ္ထာနိ။ **အဇိနန္တိ** အဇိနမိဂစမ္မံ။ **အဇိနက္ခိပန္တိ** တဒေဝ မဇ္ဈေ ဖာလိတံ။ သခုရကန္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ကုသစီရန္တိ** ကုသတိဏံ ဂန္ထေတွာ ကတစီရံ။ **ဝါကစီရဖလကစီရေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ကေသကမ္ဗလန္တိ** မနုဿကေသေဟိ ကတကမ္ဗလံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ယာနိ ကာနိစိ ဘိက္ခဝေ တန္တာဝုတာနံ ဝတ္ထာနံ၊ ကေသကမ္ဗလော တေသံ ပဋိကုဋ္ဌော အက္ခာယတိ။ ကေသကမ္ဗလော ဘိက္ခဝေ သီတေ သီတော, ဥဏှေ ဥဏှော ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဒုဂ္ဂန္ဓော ဒုက္ခသမ္ဖဿော"တိ[3]။ **ဝါလကမ္ဗလန္တိ** အဿဝါလာဒီဟိ ကတကမ္ဗလံ။ **ဥလူကပက္ခန္တိ** ဥလူကပတ္တာနိ ဂန္ထေတွာ ကတနိဝါသနံ။ **ဥဗ္ဘဋ္ဌကော**တိ ဥဒ္ဓံ ဌိတကော။ **ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနမနုယုတ္တော**တိ ဥက္ကုဋိကဝီရိယံ အနုယုတ္တော၊ ဂစ္ဆန္တောပိ ဥက္ကုဋိကောဝ ဟုတွာ

၁-သဗ္ဗသမ္ဘာရေဟိ (က) ၂-သုဝီရကံ (သီ)၊ လောဏသောစိရကံ (သျာ) ၃-အံ ၁-၂၉၀-ပိဋ္ဌေ။

uppatitvā uppatitvā gacchati. **Kaṇṭakāpassayiko**ti ayakaṇṭake vā pakatikaṇṭake vā bhūmiyaṁ koṭṭetvā tattha cammaṁ attharitvā ṭhānacaṅkamādīni karomīti dasseti. **Seyyan**ti sayantopi tattheva seyyaṁ kappemi. Sāyaṁ tatiyamassāti **sāyatatiyakaṁ.** Pāto majjhanhike sāyanti divasassa tikkhattuṁ pāpaṁ pavāhessāmīti udakorohanānuyogaṁ anuyutto viharāmīti dasseti.

156. **Nekavassagaṇikan**ti nekavassagaṇasañjākaṁ. **Rajojallan**ti rajamalaṁ, idaṁ attano rajojallakavatasamādānakālaṁ sandhāya vadati. **Jegucchismin**ti pāpajigucchanabhāve. **Yāva udakabindumhipī**ti yāva udakathevakepi mama dayā paccupaṭṭhitā hoti. Ko pana vādo aññesu sakkharakaṭhaladaṇḍakavālikādīsu. Te kira udakabinduṁ ca ete ca sakkharakaṭhalādayo khuddakapāṇāti paññapenti. Tenāha "yāva udakabindumhipi me dayā paccupaṭṭhitā hotī"ti. Udakabindumpi na hanāmi na vināsemi, kiṁ kāraṇā. **Māhaṁ khuddake pāṇe visamagate saṅghātaṁ āpādesin**ti ninnathalatiṇaggarukkhasākhādīsu visamaṭṭhāne gate udakabindusaṅkhāte khuddakapāṇe saṅghātaṁ vadhaṁ mā āpādesinti. Etamatthaṁ "satova abhikkamāmī"ti dasseti. Acelakesu kira bhūmiṁ akkantakālato pabhuti sīlavā nāma natthi. Bhikkhācāraṁ gacchantāpi dussīlāva hutvā gacchanti, upaṭṭhākānaṁ gehe bhuñjantāpi dussīlāva hutvā bhuñjanti. Āgacchantāpi dussīlāva hutvā āgacchanti. Yadā pana morapiñchena phalakaṁ sammajjitvā sīlaṁ adhiṭṭhāya nisīdanti, tadā sīlavantā nāma honti.

Vanakammikanti kandamūlaphalāphalādīnaṁ atthāya vane vicarantaṁ. **Vanena vanan**ti vanato vanaṁ, esa nayo sabbattha. **Saṁpatāmī**ti gacchāmi. **Āraññako**ti araññe jātavuddho, idaṁ attano ājīvakakālaṁ sandhāya vadati. Bodhisatto kira pāsaṇḍapariggahaṇatthāya taṁ pabbajjaṁ pabbajji, niratthakabhāvaṁ pana ñatvāpi na uppabbajjito, bodhisattā hi yaṁ yaṁ ṭhānaṁ upenti, tato anivattitadhammā honti, pabbajitvā pana mā maṁ koci addasāti tatova araññaṁ paviṭṭho. Tenevāha "mā maṁ te addasaṁsu ahañca mā te addasan"ti.

Goṭṭhāti govajā. **Paṭṭhitagāvo**ti nikkhantagāvo. Tattha **catukkuṇḍiko**ti vananteyeva ṭhito gopālakānaṁ gāvīhi saddhiṁ apagatabhāvaṁ

ဥပ္ပတိတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဂစ္ဆတိ။ **ကဏ္ဋကာပဿယိကော**တိ အယကဏ္ဋကေ ဝါ ပကတိကဏ္ဋကေ ဝါ ဘူမိယံ ကောဋ္ဋေတွာ တတ္ထ စမ္မံ အတ္ထရိတွာ ဌာနစင်္ကမာဒီနိ ကရောမီတိ ဒဿေတိ။ **သေယျ**န္တိ သယန္တောပိ တတ္ထေဝ သေယျံ ကပ္ပေမိ။ သာယံ တတိယမဿာတိ **သာယတတိယကံ**။ ပါတော မဇ္ဈန္ဟိကေ သာယန္တိ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ ပါပံ ပဝါဟေဿာမီတိ ဥဒကောရောဟနာနုယောဂံ အနုယုတ္တော ဝိဟရာမီတိ ဒဿေတိ။

၁၅၆။ **နေကဝဿဂဏိက**န္တိ နေကဝဿဂဏသဉ္ဇာတံ။ **ရဇောဇလ္လ**န္တိ ရဇမလံ၊ ဣဒံ အတ္တနော ရဇောဇလ္လကဝတသမာဒါနကာလံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **ဇေဂုစ္ဆိသ္မိ**န္တိ ပါပဇိဂုစ္ဆနဘာဝေ။ **ယာဝ ဥဒကဗိန္ဒုမှိပီ**တိ ယာဝ ဥဒကထေဝကေပိ မမ ဒယာ ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဟောတိ။ ကော ပန ဝါဒေါ အညေသု သက္ခရကဌလဒဏ္ဍကဝါလိကာဒီသု။ တေ ကိရ ဥဒကဗိန္ဒုံ စ ဧတေ စ သက္ခရကဌလာဒယော ခုဒ္ဒကပါဏာတိ ပညပေန္တိ။ တေနာဟ “ယာဝ ဥဒကဗိန္ဒုမှိပိ မေ ဒယာ ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဟောတီ”တိ။ ဥဒကဗိန္ဒုမ္ပိ န ဟနာမိ န ဝိနာသေမိ၊ ကိံ ကာရဏာ။ **မာဟံ ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ ဝိသမဂတေ သင်္ဃာတံ အာပါဒေသိ**န္တိ နိန္နထလတိဏဂ္ဂရုက္ခသာခါဒီသု ဝိသမဋ္ဌာနေ ဂတေ ဥဒကဗိန္ဒုသင်္ခါတေ ခုဒ္ဒကပါဏေ သင်္ဃာတံ ဝဓံ မာ အာပါဒေသိန္တိ။ ဧတမတ္ထံ “သတောဝ အဘိက္ကမာမီ”တိ ဒဿေတိ။ အစေလကေသု ကိရ ဘူမိံ အက္ကန္တကာလတော ပဘုတိ သီလဝါ နာမ နတ္ထိ။ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တာပိ ဒုဿီလာဝ ဟုတွာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဥပဋ္ဌာကာနံ ဂေဟေ ဘုဉ္ဇန္တာပိ ဒုဿီလာဝ ဟုတွာ ဘုဉ္ဇန္တိ။ အာဂစ္ဆန္တာပိ ဒုဿီလာဝ ဟုတွာ အာဂစ္ဆန္တိ။ ယဒါ ပန မောရပိဉ္ဆေန ဖလကံ သမ္မဇ္ဇိတွာ သီလံ အဓိဋ္ဌာယ နိသီဒန္တိ၊ တဒါ သီလဝန္တာ နာမ ဟောန္တိ။

ဝနကမ္မိကန္တိ ကန္ဒမူလဖလာဖလာဒီနံ အတ္ထာယ ဝနေ ဝိစရန္တံ။ **ဝနေန ဝန**န္တိ ဝနတော ဝနံ၊ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **သံပတာမီ**တိ ဂစ္ဆာမိ။ **အာရညကော**တိ အရညေ ဇာတဝုဍ္ဎော၊ ဣဒံ အတ္တနော အာဇီဝကကာလံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဗောဓိသတ္တော ကိရ ပါသဏ္ဍပရိဂ္ဂဟဏတ္ထာယ တံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ၊ နိရတ္ထကဘာဝံ ပန ဉတွာပိ န ဥပ္ပဗ္ဗဇိတော၊ ဗောဓိသတ္တာ ဟိ ယံ ယံ ဌာနံ ဥပေန္တိ၊ တတော အနိဝတ္တိတဓမ္မာ ဟောန္တိ၊ ပဗ္ဗဇိတွာ ပန မာ မံ ကောစိ အဒ္ဒသာတိ တတောဝ အရညံ ပဝိဋ္ဌော။ တေနေဝါဟ “မာ မံ တေ အဒ္ဒသံသု အဟဉ္စ မာ တေ အဒ္ဒသ”န္တိ။

ဂေါဋ္ဌာတိ ဂေါဝဇာ။ **ပဋ္ဌိတဂါဝေါ**တိ နိက္ခန္တဂါဝေါ။ တတ္ထ **စတုက္ကုဏ္ဍိကော**တိ ဝနန္တေယေဝ ဌိတော ဂေါပါလကာနံ ဂါဝီဟိ သဒ္ဓိံ အပဂတဘာဝံ

disvā dve hatthe dve ca jaṇṇukāni bhūmiyaṁ ṭhapetvā evaṁ catukkuṇḍiko upasaṅkamitvāti attho. **Tāni sudaṁ āhāremī**ti mahallakavacchakānaṁ gomayāni kasaṭāni nirojāni honti, tasmā tāni vajjetvā yāni taruṇavacchakānaṁ khīrapāneneva vaḍḍhantānaṁ sa-ojāni gomayāni, tāni kucchipūraṁ khāditvā puna vanasaṇḍameva pavisati. Taṁ sandhāyāha "tāni sudaṁ āhāremī"ti. **Yāvakīvañca me**ti yattakaṁ kālaṁ mama sakaṁ muttakarīsaṁ aparikkhīṇaṁ hoti. Yāva me dvāravaḷañjo pavattittha, tāva tadeva āhāremīti attho. Kāle pana gacchante gacchante parikkhīṇamaṁsalohito upacchinnadvāravaḷañjo vacchakānaṁ gomayāni āhāremi. **Mahāvikaṭabhojanasmin**ti mahante vikaṭabhojane, apakatibhojaneti attho.

157. **Tatrāssudaṁ Sāriputta bhiṁsanakassa vanasaṇḍassa bhiṁsanakatasmiṁ hotī**ti **tatrā**ti purimavacanāpekkhanaṁ. **Sudan**ti padapūraṇamatte nipāto. **Sāriputtā**ti ālapanaṁ. Ayaṁ panettha atthayojanā—**tatrā**ti yaṁ vuttaṁ aññataraṁ bhiṁsanakaṁ vanasaṇḍanti, tatra yo so bhiṁsanako vanasaṇḍo vutto, tassa bhiṁsanakassa vanasaṇḍassa bhiṁsanakatasmiṁ hoti, bhiṁsanakakiriyāya hotīti attho. Kiṁ hoti, idaṁ hoti, yo koci avītarāgo -pa- lomāni haṁsantīti.

Atha vā **tatrā**ti sāmi-atthe bhummaṁ. Su-iti nipāto, kiṁsu nāma te bhonto samaṇabrāhmaṇāti-ādīsu viya. **Idan**ti adhippetamatthaṁ paccakkhaṁ viya katvā dassanavacanaṁ. **Sudan**ti su idaṁ, sandhivasena ikāralopo veditabbo cakkhundriyaṁ itthindriyaṁ anaññātaññassāmītindriyaṁ kiṁsūdhavittanti-ādīsu viya. Ayaṁ panettha atthayojanā, tassa Sāriputta bhiṁsanakassa vanasaṇḍassa bhiṁsanakatasmiṁ idaṁsu hotīti. **Bhiṁsanakatasmin**ti bhiṁsanakabhāveti attho. Ekassa takārassa lopo daṭṭhabbo. "Bhiṁsanakattasmin"tiyeva vā pāṭho, bhiṁsanakatāya iti vā vattabbe liṅgavipallāso kato, nimittatthe cetaṁ bhummavacanaṁ. Tasmā evaṁ sambandho veditabbo. Bhiṁsanakabhāve idaṁsu hoti, bhiṁsanakabhāvanimittaṁ bhiṁsanakabhāvahesu bhiṁsanakabhāvapaccayā idaṁsu hoti, yo koci avītarāgo taṁ vanasaṇḍaṁ pavisati, yebhuyyena lomāni

ဒိသွာ ဒွေ ဟတ္ထေ ဒွေ စ ဇဏ္ဏုကာနိ ဘူမိယံ ဌပေတွာ ဧဝံ စတုက္ကုဏ္ဍိကော ဥပသင်္ကမိတွာတိ အတ္ထော။ **တာနိ သုဒံ အာဟာရေမီ**တိ မဟလ္လကဝစ္ဆကာနံ ဂေါမယာနိ ကသဋာနိ နိရောဇာနိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ တာနိ ဝဇ္ဇေတွာ ယာနိ တရုဏဝစ္ဆကာနံ ခီရပါနေနေဝ ဝဍ္ဎန္တာနံ သဩဇာနိ ဂေါမယာနိ၊ တာနိ ကုစ္ဆိပူရံ ခါဒိတွာ ပုန ဝနသဏ္ဍမေဝ ပဝိသတိ။ တံ သန္ဓာယာဟ “တာနိ သုဒံ အာဟာရေမီ”တိ။ **ယာဝကီဝဉ္စ မေ**တိ ယတ္တကံ ကာလံ မမ သကံ မုတ္တကရီသံ အပရိက္ခီဏံ ဟောတိ။ ယာဝ မေ ဒွါရဝဠဉ္ဇော ပဝတ္တိတ္ထ၊ တာဝ တဒေဝ အာဟာရေမီတိ အတ္ထော။ ကာလေ ပန ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ပရိက္ခီဏမံသလောဟိတော ဥပစ္ဆိန္နဒွါရဝဠဉ္ဇော ဝစ္ဆကာနံ ဂေါမယာနိ အာဟာရေမိ။ **မဟာဝိကဋဘောဇနသ္မိ**န္တိ မဟန္တေ ဝိကဋဘောဇနေ၊ အပကတိဘောဇနေတိ အတ္ထော။

၁၅၇။ **တတြာဿုဒံ သာရိပုတ္တ ဘိံသနကဿ ဝနသဏ္ဍဿ ဘိံသနကတသ္မိံ ဟောတီ**တိ **တတြာ**တိ ပုရိမဝစနာပေက္ခနံ။ **သုဒ**န္တိ ပဒပူရဏမတ္တေ နိပါတော။ **သာရိပုတ္တာ**တိ အာလပနံ။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထယောဇနာ— **တတြာ**တိ ယံ ဝုတ္တံ အညတရံ ဘိံသနကံ ဝနသဏ္ဍန္တိ၊ တတြ ယော သော ဘိံသနကော ဝနသဏ္ဍော ဝုတ္တော၊ တဿ ဘိံသနကဿ ဝနသဏ္ဍဿ ဘိံသနကတသ္မိံ ဟောတိ၊ ဘိံသနကကိရိယာယ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ကိံ ဟောတိ၊ ဣဒံ ဟောတိ၊ ယော ကောစိ အဝီတရာဂေါ။ပ။ လောမာနိ ဟံသန္တီတိ။

အထ ဝါ **တတြာ**တိ သာမိအတ္ထေ ဘုမ္မံ။ သုဣတိ နိပါတော၊ ကိံသု နာမ တေ ဘောန္တော သမဏဗြာဟ္မဏာတိအာဒီသု ဝိယ။ **ဣဒ**န္တိ အဓိပ္ပေတမတ္ထံ ပစ္စက္ခံ ဝိယ ကတွာ ဒဿနဝစနံ။ **သုဒ**န္တိ သု ဣဒံ၊ သန္ဓိဝသေန ဣကာရလောပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော စက္ခုန္ဒြိယံ ဣတ္ထိန္ဒြိယံ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ ကိံသူဓဝိတ္တန္တိအာဒီသု ဝိယ။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထယောဇနာ၊ တဿ သာရိပုတ္တ ဘိံသနကဿ ဝနသဏ္ဍဿ ဘိံသနကတသ္မိံ ဣဒံသု ဟောတီတိ။ **ဘိံသနကတသ္မိ**န္တိ ဘိံသနကဘာဝေတိ အတ္ထော။ ဧကဿ တကာရဿ လောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ “ဘိံသနကတ္တသ္မိ”န္တိယေဝ ဝါ ပါဌော၊ ဘိံသနကတာယ ဣတိ ဝါ ဝတ္တဗ္ဗေ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော၊ နိမိတ္တတ္ထေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ။ တသ္မာ ဧဝံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဘိံသနကဘာဝေ ဣဒံသု ဟောတိ၊ ဘိံသနကဘာဝနိမိတ္တံ ဘိံသနကဘာဝဟေတု ဘိံသနကဘာဝပစ္စယာ ဣဒံသု ဟောတိ၊ ယော ကောစိ အဝီတရာဂေါ တံ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိသတိ၊ ယေဘုယျေန လောမာနိ

haṁsanti bahutarāni lomāni haṁsanti, uddhaṁ mukhāni sūcisadisāni kaṇṭakasadisāni ca hutvā tiṭṭhanti, appāni na haṁsanti, bahutarānaṁ vā sattānaṁ haṁsanti, appakānaṁ atisūrapurisānaṁ na haṁsantīti.

Antaraṭṭhakāti māghamāsassa avasāne catasso, phaggunamāsassa ādimhi catassoti evaṁ ubhinnaṁ antare aṭṭharatti. **Abbhokāse**ti mahāsatto himapātasamaye rattiṁ abbhokāse viharati, athassa lomakūpesu āvutamuttā viya himabindūni tiṭṭhanti, sarīraṁ setadukūlapārutaṁ viya hoti. **Divā vanasaṇḍe**ti divā himabindūsu sūriyātapasamphassena vigatesu assāsopi bhaveyya, ayaṁ pana sūriye uggacchanteyeva vanasaṇḍaṁ pavisati, tatrāpissa sūriyātapena paggharantaṁ himaṁ sarīreyeva patati. **Divā abbhokāse viharāmi rattiṁ vanasaṇḍe**ti gimhakāle kiresa divā abbhokāse vihāsi, tenassa kacchehi sedadhārā mucciṁsu, rattiṁ assāso bhaveyya, ayaṁ pana sūriye atthaṁ gacchanteyeva vanasaṇḍaṁ pavisati. Athassa divā gahita-usme vanasaṇḍe aṅgārakāsuyaṁ pakkhitto viya attabhāvo paridayhittha. **Anacchariyā**ti anu-acchariyā. **Paṭibhāsī**ti upaṭṭhāsi.

Sotattoti divā ātapena rattiṁ vana-usmāya sutatto. **Sosinno**ti rattiṁ himena divā himodakena suṭṭhu tinto. **Bhiṁsanake**ti bhayajanake. **Naggo**ti niccelo. Nivāsanapārupane hi sati sītaṁ vā uṇhaṁ vā na atibādheyya, tampi me natthīti dasseti. **Na caggimāsino**ti aggimpi na upagato. **Esanāpasuto**ti suddhi-esanatthāya pasuto payutto. **Munī**ti tadā attānaṁ munīti katvā katheti.

Chavaṭṭhikānīti upaḍḍhadaḍḍhāni aṭṭhīni. **Upadhāyā**ti yathā sīsūpadhānañca pādūpadhānañca paññāyati, evaṁ santharitvā tattha seyyaṁ kappemīti dasseti. **Gāmaṇḍalā**ti[1] gopālakadāyakā. Te kira bodhisattassa santikaṁ gantvā sumedha tvaṁ imasmiṁ ṭhāne kasmā nisinno, kathehīti vadanti. Bodhisatto adhomukho nisīdati, na katheti. Atha naṁ te akathetuṁ na dassāmāti parivāretvā **oṭṭhubhanti** sarīre kheḷaṁ pātenti.

1. Gomaṇḍalāti (Sī, Syā, Ka)

ဟံသန္တိ ဗဟုတရာနိ လောမာနိ ဟံသန္တိ၊ ဥဒ္ဓံ မုခါနိ သူစိသဒိသာနိ ကဏ္ဋကသဒိသာနိ စ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ အပ္ပါနိ န ဟံသန္တိ၊ ဗဟုတရာနံ ဝါ သတ္တာနံ ဟံသန္တိ၊ အပ္ပကာနံ အတိသူရပုရိသာနံ န ဟံသန္တီတိ။

အန္တရဋ္ဌကာတိ မာဃမာသဿ အဝသာနေ စတဿော, ဖဂ္ဂုဏမာသဿ အာဒိမှိ စတဿောတိ ဧဝံ ဥဘိန္နံ အန္တရေ အဋ္ဌရတ္တိ။ **အဗ္ဘောကာသေ**တိ မဟာသတ္တော ဟိမပါတသမယေ ရတ္တိံ အဗ္ဘောကာသေ ဝိဟရတိ၊ အထဿ လောမကူပေသု အာဝုတမုတ္တာ ဝိယ ဟိမဗိန္ဒူနိ တိဋ္ဌန္တိ၊ သရီရံ သေတဒုကူလပါရုတံ ဝိယ ဟောတိ။ **ဒိဝါ ဝနသဏ္ဍေ**တိ ဒိဝါ ဟိမဗိန္ဒူသု သူရိယာတပသမ္ဖဿေန ဝိဂတေသု အဿာသောပိ ဘဝေယျ၊ အယံ ပန သူရိယေ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေယေဝ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိသတိ၊ တတြာပိဿ သူရိယာတပေန ပဂ္ဃရန္တံ ဟိမံ သရီရေယေဝ ပတတိ။ **ဒိဝါ အဗ္ဘောကာသေ ဝိဟရာမိ ရတ္တိံ ဝနသဏ္ဍေ**တိ ဂိမှကာလေ ကိရေသ ဒိဝါ အဗ္ဘောကာသေ ဝိဟာသိ၊ တေနဿ ကစ္ဆေဟိ သေဒဓာရာ မုစ္စိံသု၊ ရတ္တိံ အဿာသော ဘဝေယျ၊ အယံ ပန သူရိယေ အတ္ထံ ဂစ္ဆန္တေယေဝ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိသတိ။ အထဿ ဒိဝါ ဂဟိတဥသ္မေ ဝနသဏ္ဍေ အင်္ဂါရကာသုယံ ပက္ခိတ္တော ဝိယ အတ္တဘာဝေါ ပရိဒယှိတ္ထ။ **အနစ္ဆရိယာ**တိ အနုအစ္ဆရိယာ။ **ပဋိဘာသီ**တိ ဥပဋ္ဌာသိ။

သောတတ္တောတိ ဒိဝါ အာတပေန ရတ္တိံ ဝနဥသ္မာယ သုတတ္တော။ **သောသိန္နော**တိ ရတ္တိံ ဟိမေန ဒိဝါ ဟိမောဒကေန သုဋ္ဌု တိန္တော။ **ဘိံသနကေ**တိ ဘယဇနကေ။ **နဂ္ဂေါ**တိ နိစ္စေလော။ နိဝါသနပါရုပနေ ဟိ သတိ သီတံ ဝါ ဥဏှံ ဝါ န အတိဗာဓေယျ၊ တမ္ပိ မေ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ **န စဂ္ဂိမာသိနော**တိ အဂ္ဂိမ္ပိ န ဥပဂတော။ **ဧသနာပသုတော**တိ သုဒ္ဓိဧသနတ္ထာယ ပသုတော ပယုတ္တော။ **မုနီ**တိ တဒါ အတ္တာနံ မုနီတိ ကတွာ ကထေတိ။

ဆဝဋ္ဌိကာနီတိ ဥပဍ္ဎဒဍ္ဎာနိ အဋ္ဌီနိ။ **ဥပဓာယာ**တိ ယထာ သီသူပဓာနဉ္စ ပါဒူပဓာနဉ္စ ပညာယတိ၊ ဧဝံ သန္ထရိတွာ တတ္ထ သေယျံ ကပ္ပေမီတိ ဒဿေတိ။ **ဂါမဏ္ဍလာ**တိ[1] ဂေါပါလကဒါရကာ။ တေ ကိရ ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ သုမေဓ တွံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကသ္မာ နိသိန္နော၊ ကထေဟီတိ ဝဒန္တိ။ ဗောဓိသတ္တော အဓောမုခေါ နိသီဒတိ၊ န ကထေတိ။ အထ နံ တေ အကထေတုံ န ဒဿာမာတိ ပရိဝါရေတွာ **ဩဋ္ဌုဘန္တိ** သရီရေ ခေဠံ ပါတေန္တိ။

၁-ဂေါမဏ္ဍလာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)

Bodhisatto evampi na katheti. Atha naṁ tvaṁ na kathesīti **omuttenti** passāvamassa upari vissajjenti. Bodhisatto evampi na kathetiyeva. Tato naṁ kathehi kathehīti paṁsukena okiranti. Bodhisatto evampi na kathetiyeva. Athassa na kathesīti daṇḍakasalākā gahetvā kaṇṇasotesu pavesenti. Bodhisatto dukkhā tibbā kaṭukā vedanā adhivāsento kassaci kiñci na karissāmīti matako viya acchati. Tenāha "na kho panāhaṁ Sāriputta abhijānāmi tesu pāpakaṁ cittaṁ uppādetā"ti. Na mayā tesu pāpakaṁ cittampi uppāditanti attho. **Upekkhāvihārasmiṁ hotī**ti upekkhāvihāro hoti. Vihāro eva hi vihārasminti vutto. Teneva ca "idaṁsu me"ti etthāpi ayaṁsu meti evaṁ attho veditabbo. Iminā nayena aññānipi evarūpāni padāni veditabbāni. Iminā ito ekanavutikappe pūritaṁ upekkhāvihāraṁ dasseti. Yaṁ sandhāyāha—

"Sukhapatto na rajjāmi, dukkhe na homi dummano.
Sabbattha tulito homi, esā me upekkhāpāramī"ti.

Āhārasuddhivaṇṇanā

158. **Āhārena suddhī**ti kolādinā ekaccena parittaka-āhārena sakkā sujjhitunti evaṁdiṭṭhino honti. **Evamāhaṁsū**ti evaṁ vadanti. **Kolehī**ti padarehi. **Kolodakan**ti kolāni madditvā katapānakaṁ. **Kolavikatin**ti kolasāḷavakolapūvakolaguḷādikolavikāraṁ. **Etaparamo**ti etaṁ pamāṇaṁ paramaṁ assāti etaparamo. Tadā ekanavutikappamatthake pana na beluvapakkatālapakkapamāṇo kolo hoti, yaṁ etarahi kolassa pamāṇaṁ, ettakova hotīti attho.

159. **Adhimattakasimānan**ti ativiya kisabhāvaṁ. **Āsītikapabbāni vā kāḷapabbāni vā**ti yathā āsītikavalliyā vā kāḷavalliyā vā sandhiṭṭhānesu milāyitvā majjhe unnatunnatāni honti, evaṁ mayhaṁ aṅgapaccaṅgāni hontīti dasseti. **Oṭṭhapadan**ti yathā oṭṭhassa padaṁ majjhe gambhīraṁ hoti, evamevaṁ bodhisattassa milāte maṁsalohite vaccadvārassa antopaviṭṭhattā ānisadaṁ majjhe gambhīraṁ hoti. Athassa bhūmiyaṁ nisinnaṭṭhānaṁ

ဗောဓိသတ္တော ဧဝမ္ပိ န ကထေတိ။ အထ နံ တွံ န ကထေသီတိ **ဩမုတ္တေန္တိ** ပဿာဝမဿ ဥပရိ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ။ ဗောဓိသတ္တော ဧဝမ္ပိ န ကထေတိယေဝ။ တတော နံ ကထေဟိ ကထေဟီတိ ပံသုကေန ဩကိရန္တိ။ ဗောဓိသတ္တော ဧဝမ္ပိ န ကထေတိယေဝ။ အထဿ န ကထေသီတိ ဒဏ္ဍကသလာကာ ဂဟေတွာ ကဏ္ဏသောတေသု ပဝေသေန္တိ။ ဗောဓိသတ္တော ဒုက္ခာ တိဗ္ဗာ ကဋုကာ ဝေဒနာ အဓိဝါသေန္တော ကဿစိ ကိဉ္စိ န ကရိဿာမီတိ မတကော ဝိယ အစ္ဆတိ။ တေနာဟ "န ခေါ ပနာဟံ သာရိပုတ္တ အဘိဇာနာမိ တေသု ပါပကံ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတာ"တိ။ န မယာ တေသု ပါပကံ စိတ္တမ္ပိ ဥပ္ပါဒိတန္တိ အတ္ထော။ **ဥပေက္ခာဝိဟာရသ္မိံ ဟောတီ**တိ ဥပေက္ခာဝိဟာရော ဟောတိ။ ဝိဟာရော ဧဝ ဟိ ဝိဟာရသ္မိန္တိ ဝုတ္တော။ တေနေဝ စ "ဣဒံသု မေ"တိ ဧတ္ထာပိ အယံသု မေတိ ဧဝံ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိနာ နယေန အညာနိပိ ဧဝရူပါနိ ပဒါနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဣမိနာ ဣတော ဧကနဝုတိကပ္ပေ ပူရိတံ ဥပေက္ခာဝိဟာရံ ဒဿေတိ။ ယံ သန္ဓာယာဟ—

"သုခပတ္တော န ရဇ္ဇာမိ၊ ဒုက္ခေ န ဟောမိ ဒုမ္မနော။
သဗ္ဗတ္ထ တုလိတော ဟောမိ၊ ဧသာ မေ ဥပေက္ခာပါရမီ"တိ။

အာဟာရသုဒ္ဓိဝဏ္ဏနာ

၁၅၈။ **အာဟာရေန သုဒ္ဓီ**တိ ကောလာဒိနာ ဧကစ္စေန ပရိတ္တကအာဟာရေန သက္ကာ သုဇ္ဈိတုန္တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိနော ဟောန္တိ။ **ဧဝမာဟံသူ**တိ ဧဝံ ဝဒန္တိ။ **ကောလေဟီ**တိ ပဒရေဟိ။ **ကောလောဒက**န္တိ ကောလာနိ မဒ္ဒိတွာ ကတပါနကံ။ **ကောလဝိကတိ**န္တိ ကောလသာဠဝကောလပူဝကောလဂုဠာဒိကောလဝိကာရံ။ **ဧတပရမော**တိ ဧတံ ပမာဏံ ပရမံ အဿာတိ ဧတပရမော။ တဒါ ဧကနဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ ပန န ဗေလုဝပက္ကတာလပက္ကပမာဏော ကောလော ဟောတိ၊ ယံ ဧတရဟိ ကောလဿ ပမာဏံ၊ ဧတ္တကောဝ ဟောတီတိ အတ္ထော။

၁၅၉။ **အဓိမတ္တကသိမာန**န္တိ အတိဝိယ ကိသဘာဝံ။ **အာသီတိကပဗ္ဗာနိ ဝါ ကာဠပဗ္ဗာနိ ဝါ**တိ ယထာ အာသီတိကဝလ္လိယာ ဝါ ကာဠဝလ္လိယာ ဝါ သန္ဓိဋ္ဌာနေသု မိလာယိတွာ မဇ္ဈေ ဥန္နတုန္နတာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ မယှံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ ဟောန္တီတိ ဒဿေတိ။ **ဩဋ္ဌပဒ**န္တိ ယထာ ဩဋ္ဌဿ ပဒံ မဇ္ဈေ ဂမ္ဘီရံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝံ ဗောဓိသတ္တဿ မိလာတေ မံသလောဟိတေ ဝစ္စဒွါရဿ အန္တောပဝိဋ္ဌတ္တာ အာနိသဒံ မဇ္ဈေ ဂမ္ဘီရံ ဟောတိ။ အထဿ ဘူမိယံ နိသိန္နဋ္ဌာနံ

saraponkhena akkantaṁ viya majjhe unnataṁ hoti. **Vaṭṭanāvaḷī**ti yathā rajjuyā āvunitvā katā vaṭṭanāvaḷī vaṭṭanānaṁ antarantarā ninnā hoti, vaṭṭanaṭṭhānesu unnatā, evaṁ piṭṭhikaṇṭako unnatāvanato hoti, **jarasālāya gopānasiyo**ti jiṇṇasālāya gopānasiyo, tā vaṁsato muccitvā maṇḍale patiṭṭhahanti, maṇḍalato muccitvā bhūmiyanti evaṁ ekā upari hoti, ekā heṭṭhāti oluggaviluggā bhavanti. Bodhisattassa pana na evaṁ phāsuḷiyo, tassa hi lohite chinne maṁse milāte phāsuḷantarehi cammāni heṭṭhā otiṇṇāni, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Okkhāyikāti heṭṭhā anupaviṭṭhā. Tassa kira lohite chinne maṁse milāte akkhi-āvāṭakā matthaluṅgaṁ āhacca aṭṭhaṁsu, tenassa evarūpā akkhitārakā ahesuṁ. **Āmakacchinno**ti atitaruṇakāle chinno, so hi vātātapena saṁphusati ceva milāyati ca. **Yāvassu me Sāriputtā**ti Sāriputta mayhaṁ udaracchavi yāva piṭṭhikaṇṭakaṁ allīnā hoti. Atha vā yāvassu me Sāriputta bhāriyabhāriyā ahosi dukkarakārikā, mayhaṁ udaracchavi yāva piṭṭhikaṇṭakaṁ allīnā ahosīti evamettha sambandho veditabbo. **Piṭṭhikaṇṭakaṁyeva parigganhāmī**ti saha-udaracchaviṁ gaṇhāmi. **Udaracchaviṁyeva parigganhāmī**ti sahapiṭṭhikaṇṭakaṁ gaṇhāmi. **Avakujjo papatāmī**ti tassa hi uccārapassāvatthāya nisinnassa passāvo neva nikkhamati, vaccaṁ pana ekaṁ dve kaṭakaṭṭhimattaṁ nikkhamati. Balavadukkhaṁ uppādeti. Sarīrato sedā muccanti, tattheva avakujjo bhūmiyaṁ patati. Tenāha "avakujjo papatāmī"ti. **Tameva kāyan**ti taṁ ekanavutikappamatthake kāyaṁ. Mahāsaccakasutte pana pacchimabhavikakāyaṁ[1] sandhāya imameva kāyanti āha. **Pūtimūlānī**ti maṁse vā lohite vā sati tiṭṭhanti. Tassa pana abhāve cammakhaṇḍe lomāni viya hattheyeva lagganti, taṁ sandhāyāha "pūtimūlāni lomāni kāyasmā patantī"ti.

Alamariyañāṇadassanavisesanti ariyabhāvaṁ kātuṁ samatthaṁ lokuttaramaggaṁ. **Imissāyeva ariyāya paññāyā**ti vipassanāpaññāya anadhigamā. **Yāyaṁ ariyā**ti yā ayaṁ maggapaññā adhigatā. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā etarahi vipassanāpaññāya adhigatattā maggapaññā adhigatā, evaṁ

1. Pacchimabhavakāyaṁ (Ka)

သရပေါင်္ခေန အက္ကန္တံ ဝိယ မဇ္ဈေ ဥန္နတံ ဟောတိ။ **ဝဋ္ဋနာဝဠီ**တိ ယထာ ရဇ္ဇုယာ အာဝုနိတွာ ကတာ ဝဋ္ဋနာဝဠီ ဝဋ္ဋနာနံ အန္တရန္တရာ နိန္နာ ဟောတိ၊ ဝဋ္ဋနဋ္ဌာနေသု ဥန္နတာ၊ ဧဝံ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကော ဥန္နတာဝနတော ဟောတိ၊ **ဇရသာလာယ ဂေါပါနသိယော**တိ ဇိဏ္ဏသာလာယ ဂေါပါနသိယော၊ တာ ဝံသတော မုစ္စိတွာ မဏ္ဍလေ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ မဏ္ဍလတော မုစ္စိတွာ ဘူမိယန္တိ ဧဝံ ဧကာ ဥပရိ ဟောတိ၊ ဧကာ ဟေဋ္ဌာတိ ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂါ ဘဝန္တိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ပန န ဧဝံ ဖာသုဠိယော၊ တဿ ဟိ လောဟိတေ ဆိန္နေ မံသေ မိလာတေ ဖာသုဠန္တရေဟိ စမ္မာနိ ဟေဋ္ဌာ ဩတိဏ္ဏာနိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ဩက္ခာယိကာတိ ဟေဋ္ဌာ အနုပဝိဋ္ဌာ။ တဿ ကိရ လောဟိတေ ဆိန္နေ မံသေ မိလာတေ အက္ခိအာဝါဋကာ မတ္ထလုင်္ဂံ အာဟစ္စ အဋ္ဌံသု၊ တေနဿ ဧဝရူပါ အက္ခိတာရကာ အဟေသုံ။ **အာမကစ္ဆိန္နော**တိ အတိတရုဏကာလေ ဆိန္နော၊ သော ဟိ ဝါတာတပေန သံဖုသတိ စေဝ မိလာယတိ စ။ **ယာဝဿု မေ သာရိပုတ္တာ**တိ သာရိပုတ္တ မယှံ ဥဒရစ္ဆဝိ ယာဝ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ အလ္လီနာ ဟောတိ။ အထ ဝါ ယာဝဿု မေ သာရိပုတ္တ ဘာရိယဘာရိယာ အဟောသိ ဒုက္ကရကာရိကာ၊ မယှံ ဥဒရစ္ဆဝိ ယာဝ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ အလ္လီနာ အဟောသီတိ ဧဝမေတ္ထ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာမီ**တိ သဟဥဒရစ္ဆဝိံ ဂဏှာမိ။ **ဥဒရစ္ဆဝိံယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာမီ**တိ သဟပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ ဂဏှာမိ။ **အဝကုဇ္ဇော ပပတာမီ**တိ တဿ ဟိ ဥစ္စာရပဿာဝတ္ထာယ နိသိန္နဿ ပဿာဝေါ နေဝ နိက္ခမတိ၊ ဝစ္စံ ပန ဧကံ ဒွေ ကဋကဋ္ဌိမတ္တံ နိက္ခမတိ။ ဗလဝဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတိ။ သရီရတော သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ တတ္ထေဝ အဝကုဇ္ဇော ဘူမိယံ ပတတိ။ တေနာဟ "အဝကုဇ္ဇော ပပတာမီ"တိ။ **တမေဝ ကာယ**န္တိ တံ ဧကနဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ ကာယံ။ မဟာသစ္စကသုတ္တေ ပန ပစ္ဆိမဘဝိကကာယံ[1] သန္ဓာယ ဣမမေဝ ကာယန္တိ အာဟ။ **ပူတိမူလာနီ**တိ မံသေ ဝါ လောဟိတေ ဝါ သတိ တိဋ္ဌန္တိ။ တဿ ပန အဘာဝေ စမ္မခဏ္ဍေ လောမာနိ ဝိယ ဟတ္ထေယေဝ လဂ္ဂန္တိ၊ တံ သန္ဓာယာဟ "ပူတိမူလာနိ လောမာနိ ကာယသ္မာ ပတန္တီ"တိ။

အလမရိယဉာဏဒဿနဝိသေသန္တိ အရိယဘာဝံ ကာတုံ သမတ္ထံ လောကုတ္တရမဂ္ဂံ။ **ဣမိဿာယေဝ အရိယာယ ပညာယာ**တိ ဝိပဿနာပညာယ အနဓိဂမာ။ **ယာယံ အရိယာ**တိ ယာ အယံ မဂ္ဂပညာ အဓိဂတာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— ယထာ ဧတရဟိ ဝိပဿနာပညာယ အဓိဂတတ္တာ မဂ္ဂပညာ အဓိဂတာ၊ ဧဝံ

၁-ပစ္ဆိမဘဝကာယံ (က)

ekanavutikappamatthake vipassanāpaññāya anadhigatattā lokuttaramaggapaññaṁ nidhigatosmiti, Majjhimabhāṇakattherā panāhu, imissāyevāti vuttapaññāpi yāyaṁ ariyāti vuttapaññāpi maggapaññāyeva. Atha ne bhikkhū āhaṁsu "evaṁ sante maggassa anadhigatattā maggaṁ nādhigatosmiti idaṁ vuttaṁ hoti bhante"ti, āvuso kiñcāpi dīpetuṁ na sakkomi, dvepi pana maggapaññāyevāti, etadeva cettha yuttaṁ. Itarathā hi yā ayanti niddeso ananurūpo siyā.

Saṁsārasuddhi-ādivaṇṇanā

160. **Saṁsārena suddhī**ti bahukaṁ saṁsaritvā sujjhantīti vadanti. **Upapattiyā suddhī**ti bahukaṁ upapajjitvā sujjhantīti vadanti. **Āvāsena suddhī**ti bahūsu ṭhānesu vasitvā sujjhantīti vadanti. Tīsupi ṭhānesu saṁsaraṇakavasena **saṁsāro.** Upapajjanakavasena **upapatti.** Vasanakavasena **āvāso**ti khandhāyeva vuttā. **Yaññenā**ti bahuyāge yajitvā sujjhantīti vadanti. **Muddhāvasittenā**ti tīhi saṅkhehi khattiyābhisekena muddhani abhisittene. **Aggipāricariyāya**ti bahu-aggiparicaraṇena sujjhantīti vadanti.

161. **Daharo**ti taruṇo. **Yuvā**ti yobbanena samannāgato. **Susukāḷakeso**ti suṭṭhu kāḷakeso. [1] **Bhadrena yobbanena samannāgato**ti iminassa yena yobbanena samannāgato yuvā, taṁ yobbanaṁ bhaddaṁ laddhakanti dasseti. **Paṭhamena vayasā**ti paṭhamavayo nāma tottiṁsa vassāni, tena samannāgatoti attho[1], **paññāveyyattiyenā**ti paññāveyyattibhāvena. **Jiṇṇo**ti jarājiṇṇo. **Vuddho**ti vaḍḍhitvā ṭhita-aṅgepaccaṅgo. **Mahallako**ti jātimahallako. **Addhagato**ti me bahu-addhānaṁ gato cirakālātikkanto. **Vayo anuppatto**ti vassasatassa tatiyakoṭṭhāsaṁ pacchimavayaṁ anuppatto. **Āsītiko me vayo vattatī**ti imaṁ kira suttaṁ Bhagavā parinibānasaṁvacchare kathesi. Tasmā evamāha. **Paramāyā**ti uttamāya. **Satiyā**ti-ādīsu padasatampi padasahassampi vadantasseva gahaṇasamatthatā **sati** nāma. Tadeva ādhāraṇa-upanibandhanasamatthatā **gati** nāma. Evaṁ gahitaṁ dhāritaṁ sajjhāyaṁ

1-1. Natthi Syāma-potthake.

ဧကနဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ ဝိပဿနာပညာယ အနဓိဂတတ္တာ လောကုတ္တရမဂ္ဂပညံ နာဓိဂတောသ္မီတိ၊ မဇ္ဈိမဘာဏကတ္ထေရာ ပနာဟု၊ ဣမိဿာယေဝါတိ ဝုတ္တပညာပိ ယာယံ အရိယာတိ ဝုတ္တပညာပိ မဂ္ဂပညာယေဝ။ အထ နေ ဘိက္ခူ အာဟံသု "ဧဝံ သန္တေ မဂ္ဂဿ အနဓိဂတတ္တာ မဂ္ဂံ နာဓိဂတောသ္မီတိ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ ဘန္တေ"တိ၊ အာဝုသော ကိဉ္စာပိ ဒီပေတုံ န သက္ကောမိ၊ ဒွေပိ ပန မဂ္ဂပညာယေဝါတိ၊ ဧတဒေဝ စေတ္ထ ယုတ္တံ။ ဣတရထာ ဟိ ယာ အယန္တိ နိဒ္ဒေသော အနနုရူပေါ သိယာ။

သံသာရသုဒ္ဓိအာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၆၀။ **သံသာရေန သုဒ္ဓီ**တိ ဗဟုကံ သံသရိတွာ သုဇ္ဈန္တီတိ ဝဒန္တိ။ **ဥပပတ္တိယာ သုဒ္ဓီ**တိ ဗဟုကံ ဥပပဇ္ဇိတွာ သုဇ္ဈန္တီတိ ဝဒန္တိ။ **အာဝါသေန သုဒ္ဓီ**တိ ဗဟူသု ဌာနေသု ဝသိတွာ သုဇ္ဈန္တီတိ ဝဒန္တိ။ တီသုပိ ဌာနေသု သံသရဏကဝသေန **သံသာရော**။ ဥပပဇ္ဇနကဝသေန **ဥပပတ္တိ**။ ဝသနကဝသေန **အာဝါသော**တိ ခန္ဓာယေဝ ဝုတ္တာ။ **ယညေနာ**တိ ဗဟုယာဂေ ယဇိတွာ သုဇ္ဈန္တီတိ ဝဒန္တိ။ **မုဒ္ဓါဝသိတ္တေနာ**တိ တီဟိ သင်္ခေဟိ ခတ္တိယာဘိသေကေန မုဒ္ဓနိ အဘိသိတ္တေန။ **အဂ္ဂိပါရိစရိယာယာ**တိ ဗဟုအဂ္ဂိပရိစရဏေန သုဇ္ဈန္တီတိ ဝဒန္တိ။

၁၆၁။ **ဒဟရော**တိ တရုဏော။ **ယုဝါ**တိ ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော။ **သုသုကာဠကေသော**တိ သုဋ္ဌု ကာဠကေသော။ [၁]**ဘဒြေန ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော**တိ ဣမိနာဿ ယေန ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော ယုဝါ၊ တံ ယောဗ္ဗနံ ဘဒ္ဒံ လဒ္ဓကန္တိ ဒဿေတိ။ **ပဌမေန ဝယသာ**တိ ပဌမဝယော နာမ တေတ္တိံသ ဝဿာနိ၊ တေန သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော[၁]၊ **ပညာဝေယျတ္တိယေနာ**တိ ပညာဝေယျတ္တိဘာဝေန။ **ဇိဏ္ဏော**တိ ဇရာဇိဏ္ဏော။ **ဝုဍ္ဎော**တိ ဝဍ္ဎိတွာ ဌိတအင်္ဂပစ္စင်္ဂေါ။ **မဟလ္လကော**တိ ဇာတိမဟလ္လကော။ **အဒ္ဓဂတော**တိ ဗဟုအဒ္ဓါနံ ဂတော စိရကာလာတိက္ကန္တော။ **ဝယော အနုပ္ပတ္တော**တိ ဝဿသတဿ တတိယကောဋ္ဌာသံ ပစ္ဆိမဝယံ အနုပ္ပတ္တော။ **အာသီတိကော မေ ဝယော ဝတ္တတီ**တိ ဣမံ ကိရ သုတ္တံ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗာနသံဝစ္ဆရေ ကထေသိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ပရမာယာ**တိ ဥတ္တမာယ။ **သတိယာ**တိအာဒီသု ပဒသတမ္ပိ ပဒသဟဿမ္ပိ ဝဒန္တဿေဝ ဂဟဏသမတ္ထတာ **သတိ** နာမ။ တဒေဝ အာဓာရဏဥပနိဗန္ဓနသမတ္ထတာ **ဂတိ** နာမ။ ဧဝံ ဂဟိတံ ဓာရိတံ သဇ္ဈာယံ

၁-၁-နတ္ထိ သျာမပေါတ္ထကေ။

kātuṁ samatthavīriyaṁ **dhiti** nāma. Tassa atthañca kāraṇañca dassanasamatthatā **paññāveyyattiyaṁ** nāma.

Daḷhadhammā dhanuggahoti daḷhaṁ dhanuṁ gahetvā ṭhito issāso. **Daḷhadhanu** nāma dvisahassathāmaṁ vuccati, dvisahassathāmaṁ nāma yassa āropitassa jiyābaddho lohasīsādīnaṁ bhāro daṇḍe gahetvā yāva kaṇḍappamāṇā[1] ukkhittassa pathavito muccati. **Sikkhito**ti dasa dvādasa vassāni ācariyakule uggahitasippo. **Katahattho**ti koci sippameva uggaṇhāti. Katahattho na hoti, ayaṁ pana katahattho ciṇṇavasībhāvo. **Katūpāsano**ti rājakulādīsu dassitasippo. **Lahukena asanenā**ti anto susiraṁ katvā tulādīni pūretvā katalākhāparikammena sallahukakaṇḍena. Evaṁ kataṁ hi eka-usabhagāmī dve usabhāni gacchati, aṭṭha-usabhagāmī soḷasa-usabhāni gacchati. **Appakasirenā**ti nidukkhena. **Atipāteyyā**ti atikkameyya. **Evaṁ adhimattasatimanto**ti yathā so dhanuggaho taṁ vidatthicaturaṅgulachāyaṁ sīghameva atikkameti, evaṁ padasatampi padasahassampi uggahetuṁ upadhāretuṁ sajjhāyituṁ atthakāraṇāni ca upaparikkhituṁ samatthāti[2] attho. **Aññatra asitapītakhāyitasāyitā**ti asitapītādīni hi Bhagavatāpi kātabbāni honti, bhikkhūhipi. Tasmā tesaṁ karaṇamattakālaṁ ṭhapetvāti dasseti.

Apariyādinnāyevāti aparikkhīṇā eva. Sace hi eko bhikkhu kāyānupassanaṁ pucchati, añño vedanānupassanaṁ, añño cittānupassanaṁ, añño dhammānupassanaṁ. Iminā puṭṭhaṁ ahaṁ pucchissāmīti eko ekaṁ na oloketi. Evaṁ santepi tesaṁ vāro paññāyati. Evaṁ Buddhānaṁ pana vāro na paññāyati, vidatthicaturaṅgulachāyaṁ atikkamanato puretaraṁyeva Bhagavā cuddasavidhena kāyānupassanaṁ, navavidhena vedanānupassanaṁ, soḷasavidhena cittānupassanaṁ, pañcavidhena dhammānupassanaṁ katheti. Tiṭṭhantu vā tāva ete cattāro. Sace hi aññe cattāro sammappadhānesu, aññe iddhipādesu, aññe pañca indriyesu[3], aññe pañca balesu[4], aññe satta bojjhaṅgesu, aññe aṭṭha maggaṅgesu pañhaṁ puccheyyuṁ, tampi Bhagavā katheyya. Tiṭṭhantu vā ete aṭṭha. Sace aññe sattatiṁsa janā bodhipakkhiyesu

1. Kaṇṭhappamāṇā (Sī, Syā, Ka) 2. Samatthoti (Ka)
3. Aññe indriyesu (Ka) 4. Aññe balesu (Ka)

ကာတုံ သမတ္ထဝီရိယံ **ဓိတိ** နာမ။ တဿ အတ္ထဉ္စ ကာရဏဉ္စ ဒဿနသမတ္ထတာ **ပညာဝေယျတ္တိယံ** နာမ။

ဒဠှဓမ္မာ ဓနုဂ္ဂဟောတိ ဒဠှံ ဓနုံ ဂဟေတွာ ဌိတော ဣဿာသော။ **ဒဠှဓနု** နာမ ဒွိသဟဿထာမံ ဝုစ္စတိ၊ ဒွိသဟဿထာမံ နာမ ယဿ အာရောပိတဿ ဇိယာဗဒ္ဓေါ လောဟသီသာဒီနံ ဘာရော ဒဏ္ဍေ ဂဟေတွာ ယာဝ ကဏ္ဍပ္ပမာဏာ[၁] ဥက္ခိတ္တဿ ပထဝိတော မုစ္စတိ။ **သိက္ခိတော**တိ ဒသ ဒွါဒသ ဝဿာနိ အာစရိယကုလေ ဥဂ္ဂဟိတသိပ္ပေါ။ **ကတဟတ္ထော**တိ ကောစိ သိပ္ပမေဝ ဥဂ္ဂဏှာတိ။ ကတဟတ္ထော န ဟောတိ၊ အယံ ပန ကတဟတ္ထော စိဏ္ဏဝသီဘာဝေါ။ **ကတူပါသနော**တိ ရာဇကုလာဒီသု ဒဿိတသိပ္ပေါ။ **လဟုကေန အသနေနာ**တိ အန္တော သုသိရံ ကတွာ တုလာဒီနိ ပူရေတွာ ကတလာခါပရိကမ္မေန သလ္လဟုကကဏ္ဍေန။ ဧဝံ ကတံ ဟိ ဧကဥသဘဂါမီ ဒွေ ဥသဘာနိ ဂစ္ဆတိ၊ အဋ္ဌဥသဘဂါမီ သောဠသဥသဘာနိ ဂစ္ဆတိ။ **အပ္ပကသိရေနာ**တိ နိဒုက္ခေန။ **အတိပါတေယျာ**တိ အတိက္ကမေယျ။ **ဧဝံ အဓိမတ္တသတိမန္တော**တိ ယထာ သော ဓနုဂ္ဂဟော တံ ဝိဒတ္ထိစတုရင်္ဂုလစ္ဆာယံ သီဃမေဝ အတိက္ကမေတိ၊ ဧဝံ ပဒသတမ္ပိ ပဒသဟဿမ္ပိ ဥဂ္ဂဟေတုံ ဥပဓာရေတုံ သဇ္ဈာယိတုံ အတ္ထကာရဏာနိ စ ဥပပရိက္ခိတုံ သမတ္ထာတိ[၂] အတ္ထော။ **အညတြ အသိတပီတခါယိတသာယိတာ**တိ အသိတပီတာဒီနိ ဟိ ဘဂဝတာပိ ကာတဗ္ဗာနိ ဟောန္တိ၊ ဘိက္ခူဟိပိ။ တသ္မာ တေသံ ကရဏမတ္တကာလံ ဌပေတွာတိ ဒဿေတိ။

အပရိယာဒိန္နာယေဝါတိ အပရိက္ခီဏာ ဧဝ။ သစေ ဟိ ဧကော ဘိက္ခု ကာယာနုပဿနံ ပုစ္ဆတိ၊ အညော ဝေဒနာနုပဿနံ၊ အညော စိတ္တာနုပဿနံ၊ အညော ဓမ္မာနုပဿနံ။ ဣမိနာ ပုဋ္ဌံ အဟံ ပုစ္ဆိဿာမီတိ ဧကော ဧကံ န ဩလောကေတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ တေသံ ဝါရော ပညာယတိ။ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါနံ ပန ဝါရော န ပညာယတိ၊ ဝိဒတ္ထိစတုရင်္ဂုလစ္ဆာယံ အတိက္ကမနတော ပုရေတရံယေဝ ဘဂဝါ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယာနုပဿနံ၊ နဝဝိဓေန ဝေဒနာနုပဿနံ၊ သောဠသဝိဓေန စိတ္တာနုပဿနံ၊ ပဉ္စဝိဓေန ဓမ္မာနုပဿနံ ကထေတိ။ တိဋ္ဌန္တု ဝါ တာဝ ဧတေ စတ္တာရော။ သစေ ဟိ အညေ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနေသု၊ အညေ ဣဒ္ဓိပါဒေသု၊ အညေ ပဉ္စ ဣန္ဒြိယေသု[၃]၊ အညေ ပဉ္စ ဗလေသု[၄]၊ အညေ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု၊ အညေ အဋ္ဌ မဂ္ဂင်္ဂေသု ပဉှံ ပုစ္ဆေယျုံ၊ တမ္ပိ ဘဂဝါ ကထေယျ။ တိဋ္ဌန္တု ဝါ ဧတေ အဋ္ဌ။ သစေ အညေ သတ္တတိံသ ဇနာ ဗောဓိပက္ခိယေသု

၁-ကဏ္ဌပ္ပမာဏာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-သမတ္ထောတိ (က)
၃-အညေ ဣန္ဒြိယေသု (က) ၄-အညေ ဗလေသု (က)

pañhaṁ puccheyyuṁ, tampi Bhagavā tāvadeva katheyya. Kasmā? Yāvatā hi lokiyamahājanā ekaṁ padaṁ kathenti. Tāva Ānandatthero aṭṭha padāni katheti. Ānandatthere pana ekaṁ padaṁ kathenteyeva Bhagavā soḷasa padāni katheti. Kasmā? Bhagavato hi jivhā mudukā dantāvaraṇaṁ suphusitaṁ vacanaṁ agalitaṁ bhavaṅgaparivāso lahuko. Tenāha “apariyādinnāyevassa Sāriputta Tathāgatassa dhammadesanā”ti.

Tattha **dhammadesanā**ti tantiṭhapanā. **Dhammapadabyañjanan**ti Pāḷiyā padabyañjanaṁ, tassa tassa atthassa byañjanakaṁ akkharaṁ. **Pañhapaṭibhānan**ti pañhabyākaraṇaṁ. Iminā kiṁ dasseti? Tathāgato pubbe daharakāle akkharāni sampiṇḍetvā padaṁ vattuṁ sakkoti, padāni sampiṇḍetvā gāthaṁ vattuṁ sakkoti, catu-akkharehi vā aṭṭha-akkharehi vā soḷasa-akkharehi vā padehi yuttāya gāthāya atthaṁ vattuṁ sakkoti. Idāni pana mahallakakāle akkharāni sampiṇḍetvā padaṁ vā, padāni sampiṇḍetvā gāthaṁ vā, gāthāya atthaṁ vā vattuṁ na sakkotīti evaṁ natthi. Daharakāle ca mahallakakāle ca sabbametaṁ Tathāgatassa apariyādinnamevāti imaṁ dasseti. **Mañcakena cepi man**ti idaṁ Buddhabaladīpanatthameva parikappetvā āha. Dasabalaṁ pana mañcake āropetvā gāmanigamarājadhāniyo pariharaṇakālo nāma natthi. Tathāgatā hi pañcame āyukoṭṭhāse khaṇḍiccādīhi anabhibhūtā suvaṇṇavaṇṇasarīrassa vevaṇṇiye ananuppatte devamanussānaṁ piyamanāpakāleyeva parinibbāyanti.

162. **Nāgasamālo**ti tassa therassa nāmaṁ. Paṭhamabodhiyaṁ hi vīsativassabbhantare Upavānanāgitameghiyatherā viya ayampi Bhagavato upaṭṭhāko ahosi. **Bījayamāno**ti mandamandena tālavaṇṭavātena Bhagavato utusukhaṁ samuṭṭhāpayamāno. **Etadavocā**ti sakalasuttantaṁ sutvā Bhagavato pubbacaritaṁ dukkarakārakaṁ āgamma pasanno etaṁ “acchariyaṁ bhante”ti-ādivacanaṁ avoca. Tattha accharaṁ paharituṁ yuttanti **acchariyaṁ.** Abhūtapubbaṁ bhūtanti **abbhutaṁ.** Ubhayenapi attano vimhayameva dīpeti. **Ko nāmo ayaṁ bhante**ti idaṁ bhaddako vatāyaṁ dhammapariyāyo, handassa Bhagavantaṁ āyācitvā nāmaṁ gaṇhāpemīti adhippāyena āha. Athassa Bhagavā nāmaṁ gaṇhanto **tasmā tiha tvan**ti-ādimāha. Tassattho, yasmā idaṁ suttaṁ sutvā tava lomāni haṭṭhāni, tasmā tiha

ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆေယျုံ၊ တမ္ပိ ဘဂဝါ တာဝဒေဝ ကထေယျ။ ကသ္မာ? ယာဝတာ ဟိ လောကိယမဟာဇနာ ဧကံ ပဒံ ကထေန္တိ။ တာဝ အာနန္ဒတ္ထေရော အဋ္ဌ ပဒါနိ ကထေတိ။ အာနန္ဒတ္ထေရေ ပန ဧကံ ပဒံ ကထေန္တေယေဝ ဘဂဝါ သောဠသ ပဒါနိ ကထေတိ။ ကသ္မာ? ဘဂဝတော ဟိ ဇိဝှါ မုဒုကာ ဒန္တာဝရဏံ သုဖုသိတံ ဝစနံ အဂလိတံ ဘဝင်္ဂပရိဝါသော လဟုကော။ တေနာဟ “အပရိယာဒိန္နာယေဝဿ သာရိပုတ္တ တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနာ”တိ။

တတ္ထ **ဓမ္မဒေသနာ**တိ တန္တိဋ္ဌပနာ။ **ဓမ္မပဒဗျဉ္ဇန**န္တိ ပါဠိယာ ပဒဗျဉ္ဇနံ၊ တဿ တဿ အတ္ထဿ ဗျဉ္ဇနကံ အက္ခရံ။ **ပဉ္ဟပဋိဘာန**န္တိ ပဉ္ဟဗျာကရဏံ။ ဣမိနာ ကိံ ဒဿေတိ? တထာဂတော ပုဗ္ဗေ ဒဟရကာလေ အက္ခရာနိ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ပဒံ ဝတ္တုံ သက္ကောတိ၊ ပဒါနိ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ဂါထံ ဝတ္တုံ သက္ကောတိ၊ စတုအက္ခရေဟိ ဝါ အဋ္ဌအက္ခရေဟိ ဝါ သောဠသအက္ခရေဟိ ဝါ ပဒေဟိ ယုတ္တာယ ဂါထာယ အတ္ထံ ဝတ္တုံ သက္ကောတိ။ ဣဒါနိ ပန မဟလ္လကကာလေ အက္ခရာနိ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ပဒံ ဝါ, ပဒါနိ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ဂါထံ ဝါ, ဂါထာယ အတ္ထံ ဝါ ဝတ္တုံ န သက္ကောတီတိ ဧဝံ နတ္ထိ။ ဒဟရကာလေ စ မဟလ္လကကာလေ စ သဗ္ဗမေတံ တထာဂတဿ အပရိယာဒိန္နမေဝါတိ ဣမံ ဒဿေတိ။ **မဉ္စကေန စေပိ မ**န္တိ ဣဒံ ဗုဒ္ဓဗလဒီပနတ္ထမေဝ ပရိကပ္ပေတွာ အာဟ။ ဒသဗလံ ပန မဉ္စကေ အာရောပေတွာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနိယော ပရိဟရဏကာလော နာမ နတ္ထိ။ တထာဂတာ ဟိ ပဉ္စမေ အာယုကောဋ္ဌာသေ ခဏ္ဍိစ္စာဒီဟိ အနဘိဘူတာ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏသရီရဿ ဝေဝဏ္ဏိယေ အနနုပ္ပတ္တေ ဒေဝမနုဿာနံ ပိယမနာပကာလေယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ။

၁၆၂။ **နာဂသမာလော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ။ ပဌမဗောဓိယံ ဟိ ဝီသတိဝဿဗ္ဘန္တရေ ဥပဝါနနာဂိတမေဃိယတ္ထေရာ ဝိယ အယမ္ပိ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကော အဟောသိ။ **ဗီဇယမာနော**တိ မန္ဒမန္ဒေန တာလဝဏ္ဋဝါတေန ဘဂဝတော ဥတုသုခံ သမုဋ္ဌာပယမာနော။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ သကလသုတ္တန္တံ သုတွာ ဘဂဝတော ပုဗ္ဗစရိတံ ဒုက္ကရကာရကံ အာဂမ္မ ပသန္နော ဧတံ “အစ္ဆရိယံ ဘန္တေ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ အစ္ဆရံ ပဟရိတုံ ယုတ္တန္တိ **အစ္ဆရိယံ။** အဘူတပုဗ္ဗံ ဘူတန္တိ **အဗ္ဘုတံ။** ဥဘယေနပိ အတ္တနော ဝိမှယမေဝ ဒီပေတိ။ **ကော နာမော အယံ ဘန္တေ**တိ ဣဒံ ဘဒ္ဒကော ဝတာယံ ဓမ္မပရိယာယော၊ ဟန္ဒဿ ဘဂဝန္တံ အာယာစိတွာ နာမံ ဂဏှာပေမီတိ အဓိပ္ပါယေန အာဟ။ အထဿ ဘဂဝါ နာမံ ဂဏှန္တော **တသ္မာ တိဟ တွ**န္တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော၊ ယသ္မာ ဣဒံ သုတ္တံ သုတွာ တဝ လောမာနိ ဟဋ္ဌာနိ၊ တသ္မာ တိဟ

tvaṁ nāgasamāla imaṁ dhammapariyāyaṁ “Lomahaṁsanapariyāyo”tveva naṁ dhārehīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahāsīhanādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Mahādukkhakkhandhasuttavaṇṇanā

163. **Evaṁ me sutan**ti Mahādukkhakkhandhasuttaṁ. Tattha vinayapariyāyena tayo janā sambahulāti vuccanti, tato paraṁ saṅgho. Suttantapariyāyena tayo tayo eva, tato uddhaṁ sambahulāti vuccanti. Idha suttantapariyāyena sambahulāti veditabbā. **Piṇḍāya pāvisiṁsū**ti paviṭṭhā, te pana na tāva paviṭṭhā, pavisissāmāti nikkhantattā pana pavisiṁsūti vuttā. Yathā gāmaṁ gamissāmīti nikkhantapuriso taṁ gāmaṁ appattopi “kuhiṁ itthannāmo”ti vutte “gāmaṁ gato”ti vuccati, evaṁ. **Paribbājakānaṁ ārāmo**ti Jetavanato avidūre aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ ārāmo atthi, taṁ sandhāya evamāhaṁsu. **Samaṇo āvuso**ti āvuso tumhākaṁ Satthā samaṇo Gotamo. **Kāmānaṁ pariññan**ti kāmānaṁ pahānaṁ samatikkamaṁ paññāpeti. Rūpavedanāsupi eseva nayo.

Tattha titthiyā sakasamayaṁ jānantā kāmānaṁ pariññaṁ paññapeyyuṁ paṭhamajjhānaṁ vadamānā, rūpānaṁ pariññaṁ paññapeyyuṁ arūpabhavaṁ vadamānā, vedanānaṁ pariññaṁ paññapeyyuṁ asaññabhavaṁ vadamānā. Te pana “idaṁ nāma paṭhamajjhānaṁ ayaṁ rūpabhavo ayaṁ arūpabhavo”tipi na jānanti. Te paññapetuṁ asakkontāpi kevalaṁ “paññapema paññapemā”ti vadanti. Tathāgato kāmānaṁ pariññaṁ anāgāmimaggena paññapeti, rūpavedanānaṁ arahattamaggena. Te evaṁ mahante visese vijjamānepi **idha no āvuso ko viseso**ti-ādimāhaṁsu.

Tattha **idhā**ti imasmiṁ paññāpane. **Dhammadesanāya vā dhammadesanan**ti yadidaṁ samaṇassa vā Gotamassa dhammadesanāya saddhiṁ amhākaṁ dhammadesanaṁ, amhākaṁ vā dhammadesanāya saddhiṁ samaṇassa Gotamassa dhammadesanaṁ ārabbha nānākaraṇaṁ vuccetha, taṁ kinnāmāti vadanti. Dutiyapadepi eseva

တွံ နာဂသမာလ ဣမံ ဓမ္မပရိယာယံ “လောမဟံသနပရိယာယော” တွေဝ နံ ဓာရေဟီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာသီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-မဟာဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဟာဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ္တံ။ တတ္ထ ဝိနယပရိယာယေန တယော ဇနာ သမ္ဗဟုလာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တတော ပရံ သံဃော။ သုတ္တန္တပရိယာယေန တယော တယော ဧဝ၊ တတော ဥဒ္ဓံ သမ္ဗဟုလာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣဓ သုတ္တန္တပရိယာယေန သမ္ဗဟုလာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိံသူ**တိ ပဝိဋ္ဌာ၊ တေ ပန န တာဝ ပဝိဋ္ဌာ၊ ပဝိသိဿာမာတိ နိက္ခန္တတ္တာ ပန ပဝိသိံသူတိ ဝုတ္တာ။ ယထာ ဂါမံ ဂမိဿာမီတိ နိက္ခန္တပုရိသော တံ ဂါမံ အပ္ပတ္တောပိ “ကုဟိံ ဣတ္ထန္နာမော”တိ ဝုတ္တေ “ဂါမံ ဂတော”တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ။ **ပရိဗ္ဗာဇကာနံ အာရာမော**တိ ဇေတဝနတော အဝိဒူရေ အညတိတ္ထိယာနံ ပရိဗ္ဗာဇကာနံ အာရာမော အတ္ထိ၊ တံ သန္ဓာယ ဧဝမာဟံသု။ **သမဏော အာဝုသော**တိ အာဝုသော တုမှာကံ သတ္ထာ သမဏော ဂေါတမော။ **ကာမာနံ ပရိည**န္တိ ကာမာနံ ပဟာနံ သမတိက္ကမံ ပညာပေတိ။ ရူပဝေဒနာသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ တိတ္ထိယာ သကသမယံ ဇာနန္တာ ကာမာနံ ပရိညံ ပညပေယျုံ ပဌမဇ္ဈာနံ ဝဒမာနာ၊ ရူပါနံ ပရိညံ ပညပေယျုံ အရူပဘဝံ ဝဒမာနာ၊ ဝေဒနာနံ ပရိညံ ပညပေယျုံ အသညဘဝံ ဝဒမာနာ။ တေ ပန “ဣဒံ နာမ ပဌမဇ္ဈာနံ အယံ ရူပဘဝေါ အယံ အရူပဘဝေါ”တိပိ န ဇာနန္တိ။ တေ ပညပေတုံ အသက္ကောန္တာပိ ကေဝလံ “ပညပေမ ပညပေမာ”တိ ဝဒန္တိ။ တထာဂတော ကာမာနံ ပရိညံ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပညပေတိ၊ ရူပဝေဒနာနံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန။ တေ ဧဝံ မဟန္တေ ဝိသေသေ ဝိဇ္ဇမာနေပိ **ဣဓ နော အာဝုသော ကော ဝိသေသော**တိအာဒိမာဟံသု။

တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ ပညာပနေ။ **ဓမ္မဒေသနာယ ဝါ ဓမ္မဒေသန**န္တိ ယဒိဒံ သမဏဿ ဝါ ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနာယ သဒ္ဓိံ အမှာကံ ဓမ္မဒေသနံ၊ အမှာကံ ဝါ ဓမ္မဒေသနာယ သဒ္ဓိံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနံ အာရဗ္ဘ နာနာကရဏံ ဝုစ္စေထ၊ တံ ကိန္နာမာတိ ဝဒန္တိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ

nayo. Iti vemajjhe bhinnasuvaṇṇaṁ viya sāsanena saddhiṁ attano laddhivacanamattena samadhuraṁ ṭhapayiṁsu. **Neva abhinandiṁsū**ti evametanti na sampaṭicchiṁsu. **Nappaṭikkosiṁsū**ti nayidaṁ evanti nappaṭisedhesuṁ. Kasmā? Te kira titthiyā nāma andhasadisā[1], jānitvā vā ajānitvā vā katheyyunti nābhinandiṁsu, pariññanti vacanena īsakaṁ sāsanagandho atthīti nappaṭikkosiṁsu. Janapadavāsino vā te sakasamayaparasamayesu na suṭṭhu kusalātipi ubhayaṁ nākaṁsu[2].

165. **Na ceva sampāyissantī**ti sampādetvā kathetuṁ na sakkhissanti. **Uttariñca vighātan**ti asampāyanato uttarimpi dukkhaṁ āpajjissanti. Sampādetvā kathetuṁ asakkontānaṁ nāma hi dukkhaṁ uppajjati. **Yathā taṁ bhikkhave avisayasmin**ti ettha **yathā**ti kāraṇavacanaṁ, **tan**ti nipātamattaṁ. Yasmā avisaye pañho pucchito hotīti attho. **Sadevake**ti saha devehi sadevake. **Samārakā**dīsupi eseva nayo. Evaṁ tīṇi ṭhānāni loke pakkhipitvā dve pajāyāti pañcahipi sattalokameva pariyādiyitvā etasmiṁ sadevakādibhede loke taṁ devaṁ vā manussaṁ vā na passāmīti dīpeti. **Ito vā pana sutvā**ti ito vā pana mama sāsanato sutvā atathāgatopi atathāgatasāvakopi ārādheyya paritoseyya. Aññathā ārādhanaṁ nāma natthīti dasseti.

166. Idāni attano tesaṁ pañhānaṁ veyyākaraṇena cittārādhanaṁ dassento **ko ca bhikkhave**ti-ādimāha. **Kāmaguṇā**ti kāmayitabbaṭṭhena **kāmā.** Bandhanaṭṭhena **guṇā.** "Anujānāmi bhikkhave ahatānaṁ vatthānaṁ diguṇaṁ saṅghāṭin"ti[3] ettha hi[4] paṭalaṭṭho guṇaṭṭho. "Accenti kālā tarayanti rattiyo, vayoguṇā anupubbaṁ jahantī"ti[5] ettha rāsaṭṭho guṇaṭṭho. "Sataguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā"ti[6] ettha ānisaṁsaṭṭho guṇaṭṭho. "Antaṁ antaguṇaṁ[7] kayirā mālāguṇe bahū"ti[8] ettha bandhanaṭṭho guṇaṭṭho. Idhāpi eseva adhippeto, tena vuttaṁ "bandhanaṭṭhena guṇā"ti.

1. Andhajātā (Sī)
2. Akaṁsu (Ka)
3. Vi 3. 403 piṭṭhe.
4. Ettha (Syā), idha (Ka)
5. Saṁ 1. 3 piṭṭhe.
6. Ma 3. 298 piṭṭhe.
7. Khu 1. 2; Dī 2. 234 piṭṭhādīsu.
8. Khu 1. 21 piṭṭhe.

နယော။ ဣတိ ဝေမဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏံ ဝိယ သာသနေန သဒ္ဓိံ အတ္တနော လဒ္ဓိဝစနမတ္တေန သမဓုရံ ဌပယိံသု။ **နေဝ အဘိနန္ဒိံသူ**တိ ဧဝမေတန္တိ န သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။ **နပ္ပဋိက္ကောသိံသူ**တိ နယိဒံ ဧဝန္တိ နပ္ပဋိသေဓေသုံ။ ကသ္မာ? တေ ကိရ တိတ္ထိယာ နာမ အန္ဓသဒိသာ[၁]၊ ဇာနိတွာ ဝါ အဇာနိတွာ ဝါ ကထေယျုန္တိ နာဘိနန္ဒိံသု၊ ပရိညန္တိ ဝစနေန ဤသကံ သာသနဂန္ဓော အတ္ထီတိ နပ္ပဋိက္ကောသိံသု။ ဇနပဒဝါသိနော ဝါ တေ သကသမယပရသမယေသု န သုဋ္ဌု ကုသလာတိပိ ဥဘယံ နာကံသု[၂]။

၁၆၅။ **န စေဝ သမ္ပာယိဿန္တီ**တိ သမ္ပာဒေတွာ ကထေတုံ န သက္ခိဿန္တိ။ **ဥတ္တရိဉ္စ ဝိဃာတ**န္တိ အသမ္ပာယနတော ဥတ္တရိမ္ပိ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇိဿန္တိ။ သမ္ပာဒေတွာ ကထေတုံ အသက္ကောန္တာနံ နာမ ဟိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ယထာ တံ ဘိက္ခဝေ အဝိသယသ္မိ**န္တိ ဧတ္ထ **ယထာ**တိ ကာရဏဝစနံ၊ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ ယသ္မာ အဝိသယေ ပဉှော ပုစ္ဆိတော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သဒေဝကေ**တိ သဟ ဒေဝေဟိ သဒေဝကေ။ **သမာရကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ တီဏိ ဌာနာနိ လောကေ ပက္ခိပိတွာ ဒွေ ပဇာယာတိ ပဉ္စဟိပိ သတ္တလောကမေဝ ပရိယာဒိယိတွာ ဧတသ္မိံ သဒေဝကာဒိဘေဒေ လောကေ တံ ဒေဝံ ဝါ မနုဿံ ဝါ န ပဿာမီတိ ဒီပေတိ။ **ဣတော ဝါ ပန သုတွာ**တိ ဣတော ဝါ ပန မမ သာသနတော သုတွာ အတထာဂတောပိ အတထာဂတသာဝကောပိ အာရာဓေယျ ပရိတောသေယျ။ အညထာ အာရာဓနံ နာမ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။

၁၆၆။ ဣဒါနိ အတ္တနော တေသံ ပဉှာနံ ဝေယျာကရဏေန စိတ္တာရာဓနံ ဒဿေန္တော **ကော စ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ **ကာမဂုဏာ**တိ ကာမယိတဗ္ဗဋ္ဌေန **ကာမာ။** ဗန္ဓနဋ္ဌေန **ဂုဏာ။** "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ အဟတာနံ ဝတ္ထာနံ ဒိဂုဏံ သင်္ဃာဋိ"န္တိ[၃] ဧတ္ထ ဟိ[၄] ပဋလဋ္ဌော ဂုဏဋ္ဌော။ "အစ္စေန္တိ ကာလာ တရယန္တိ ရတ္တိယော၊ ဝယောဂုဏာ အနုပုဗ္ဗံ ဇဟန္တီ"တိ[၅] ဧတ္ထ ရာသဋ္ဌော ဂုဏဋ္ဌော။ "သတဂုဏာ ဒက္ခိဏာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ"တိ[၆] ဧတ္ထ အာနိသံသဋ္ဌော ဂုဏဋ္ဌော။ "အန္တံ အန္တဂုဏံ[၇] ကယိရာ မာလာဂုဏေ ဗဟူ"တိ[၈] ဧတ္ထ ဗန္ဓနဋ္ဌော ဂုဏဋ္ဌော။ ဣဓာပိ ဧသေဝ အဓိပ္ပေတော၊ တေန ဝုတ္တံ "ဗန္ဓနဋ္ဌေန ဂုဏာ"တိ။

၁-အန္ဓဇာတာ (သီ)
၂-အကံသု (က)
၃-ဝိ ၃-၄၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဧတ္ထ (သျာ)၊ ဣဓ (က)
၅-သံ ၁-၃-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၁-၂၊ ဒီ ၂-၂၃၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၈-ခု ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ။

Cakkhuviññeyyāti cakkhuviññāṇena passitabbā. Etenupāyena **sotaviññeyyā**dīsupi attho veditabbo. **Iṭṭhā**ti pariyiṭṭhā vā hontu mā vā, iṭṭhārammaṇabhūtāti attho. **Kantā**ti kamanīyā. **Manāpā**ti manavaḍḍhanakā. **Piyarūpā**ti piyajātikā. **Kāmūpasaṁhitā**ti ārammaṇaṁ katvā uppajjamānena kāmena upasaṁhitā. **Rajanīyā**ti rajjaniyā, rāguppattikāraṇabhūtāti attho.

167. **Yadi muddāyā**ti-ādīsu **muddā**ti aṅgulipabbesu saññaṁ ṭhapetvā hatthamuddā. **Gaṇanā**ti acchiddagaṇanā. **Saṅkhānan**ti piṇḍagaṇanā. Yāya khettaṁ oloketvā idha ettakā vīhī bhavissanti, rukkhaṁ oloketvā idha ettakāni phalāni bhavissanti, ākāsaṁ oloketvā ime ākāse sakuṇā ettakā nāma bhavissantīti jānanti. **Kasī**ti kasikammaṁ. **Vaṇijjā**ti jaṅghavaṇijjathalavaṇijjādivaṇippatho. **Gorakkhan**ti attano vā paresaṁ vā gāvo rakkhitvā pañcagorasavikkayena jīvanakammaṁ[1]. **Issatto** vuccati āvudhaṁ gahetvā upaṭṭhānakammaṁ. **Rājaporisan**ti āvudhena rājakammaṁ katvā upaṭṭhānaṁ. **Sippaññataran**ti gahitāvasesaṁ hatthi-assasippādi. **Sītassa purakkhato**ti lakkhaṁ viya sarassa sītassa purato, sītena bādhīyamānoti attho. Uṇhepi eseva nayo. **Ḍaṁsā**dīsu **ḍaṁsā**ti piṅgalamakkhikā. **Makasā**ti sabbamakkhikā, **sarīsapā**ti ye keci saritvā gacchanti. **Rissamāno**ti ruppamāno[2] ghaṭṭiyamāno. **Mīyamāno**ti maramāno. **Ayaṁ bhikkhave**ti bhikkhave ayaṁ muddādīhi jīvikakappanaṁ āgamma sītādipaccayo ābādho. **Kāmānaṁ ādīnavo**ti kāmesu upaddavo, upassaggoti attho. **Sandiṭṭhiko**ti paccakkho sāmaṁ passitabbo. **Dukkhakkhandho**ti dukkharāsi. **Kāmahetū**ti-ādīsu paccayaṭṭhena kāmā assa hetūti kāmahetu. Mūlaṭṭhena kāmā nidānamassāti **kāmanidāno.** Liṅgavipallāsena pana kāmanidānanti vutto. Kāraṇaṭṭhena kāmā adhikaraṇaṁ assāti **kāmādhikaraṇo.** Liṅgavipallāseneva pana kāmādhikaraṇanti vutto. **Kāmānameva hetū**ti idaṁ niyamavacanaṁ, kāmapaccayā uppajjatiyevāti attho.

1. Jīvitakappanaṁ (Ka)
2. Rissamānoti kampamāno (Syā, Ka), rissamānoti pīḷiyamāno ruppamāno ghaṭṭiyamāno (Cūḷaniṭṭha)

စက္ခုဝိညေယျာတိ စက္ခုဝိညာဏေန ပဿိတဗ္ဗာ။ ဧတေနုပါယေန **သောတဝိညေယျာ**ဒီသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဣဋ္ဌာ**တိ ပရိယိဋ္ဌာ ဝါ ဟောန္တု မာ ဝါ၊ ဣဋ္ဌာရမ္မဏဘူတာတိ အတ္ထော။ **ကန္တာ**တိ ကမနီယာ။ **မနာပါ**တိ မနဝဍ္ဎနကာ။ **ပိယရူပါ**တိ ပိယဇာတိကာ။ **ကာမူပသံဟိတာ**တိ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ကာမေန ဥပသံဟိတာ။ **ရဇနီယာ**တိ ရဇ္ဇနီယာ၊ ရာဂုပ္ပတ္တိကာရဏဘူတာတိ အတ္ထော။

၁၆၇။ **ယဒိ မုဒ္ဒါယာ**တိအာဒီသု **မုဒ္ဒါ**တိ အင်္ဂုလိပဗ္ဗေသု သညံ ဌပေတွာ ဟတ္ထမုဒ္ဒါ။ **ဂဏနာ**တိ အစ္ဆိဒ္ဒဂဏနာ။ **သင်္ခါန**န္တိ ပိဏ္ဍဂဏနာ။ ယာယ ခေတ္တံ ဩလောကေတွာ ဣဓ ဧတ္တကာ ဝီဟီ ဘဝိဿန္တိ၊ ရုက္ခံ ဩလောကေတွာ ဣဓ ဧတ္တကာနိ ဖလာနိ ဘဝိဿန္တိ၊ အာကာသံ ဩလောကေတွာ ဣမေ အာကာသေ သကုဏာ ဧတ္တကာ နာမ ဘဝိဿန္တီတိ ဇာနန္တိ။ **ကသီ**တိ ကသိကမ္မံ။ **ဝဏိဇ္ဇာ**တိ ဇင်္ဃဝဏိဇ္ဇထလဝဏိဇ္ဇာဒိဝဏိပ္ပထော။ **ဂေါရက္ခ**န္တိ အတ္တနော ဝါ ပရေသံ ဝါ ဂါဝေါ ရက္ခိတွာ ပဉ္စဂေါရသဝိက္ကယေန ဇီဝနကမ္မံ[1]။ **ဣဿတ္ထော** ဝုစ္စတိ အာဝုဓံ ဂဟေတွာ ဥပဋ္ဌာနကမ္မံ။ **ရာဇပေါရိသ**န္တိ အာဝုဓေန ရာဇကမ္မံ ကတွာ ဥပဋ္ဌာနံ။ **သိပ္ပညတရ**န္တိ ဂဟိတာဝသေသံ ဟတ္ထိအဿသိပ္ပါဒိ။ **သီတဿ ပုရက္ခတော**တိ လက္ခံ ဝိယ သရဿ သီတဿ ပုရတော၊ သီတေန ဗာဓိယမာနောတိ အတ္ထော။ ဥဏှေပိ ဧသေဝ နယော။ **ဍံသာ**ဒီသု **ဍံသာ**တိ ပိင်္ဂလမက္ခိကာ။ **မကသာ**တိ သဗ္ဗမက္ခိကာ၊ **သရီသပါ**တိ ယေ ကေစိ သရိတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ **ရိဿမာနော**တိ ရုပ္ပမာနော[2] ဃဋ္ဋိယမာနော။ **မီယမာနော**တိ မရမာနော။ **အယံ ဘိက္ခဝေ**တိ ဘိက္ခဝေ အယံ မုဒ္ဒါဒီဟိ ဇီဝိကကပ္ပနံ အာဂမ္မ သီတာဒိပစ္စယော အာဗာဓော။ **ကာမာနံ အာဒီနဝေါ**တိ ကာမေသု ဥပဒ္ဒဝေါ၊ ဥပဿဂ္ဂေါတိ အတ္ထော။ **သန္ဒိဋ္ဌိကော**တိ ပစ္စက္ခော သာမံ ပဿိတဗ္ဗော။ **ဒုက္ခက္ခန္ဓော**တိ ဒုက္ခရာသိ။ **ကာမဟေတူ**တိအာဒီသု ပစ္စယဋ္ဌေန ကာမာ အဿ ဟေတူတိ ကာမဟေတု။ မူလဋ္ဌေန ကာမာ နိဒါနမဿာတိ **ကာမနိဒါနော။** လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ပန ကာမနိဒါနန္တိ ဝုတ္တော။ ကာရဏဋ္ဌေန ကာမာ အဓိကရဏံ အဿာတိ **ကာမာဓိကရဏော။** လိင်္ဂဝိပလ္လာသေနေဝ ပန ကာမာဓိကရဏန္တိ ဝုတ္တော။ **ကာမာနမေဝ ဟေတူ**တိ ဣဒံ နိယမဝစနံ၊ ကာမပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိယေဝါတိ အတ္ထော။

၁-ဇီဝိတကပ္ပနံ (က)
၂-ရိဿမာနောတိ ကမ္ပမာနော (သျာ၊ က)၊ ရိဿမာနောတိ ပီဠိယမာနော ရုပ္ပမာနော ဃဋ္ဋိယမာနော (စူဠနိဋ္ဌ)

Uṭṭhahatoti ājīvasamuṭṭhāpakavīriyena uṭṭhahantassa. **Ghaṭato**ti taṁ vīriyaṁ pubbenāparaṁ ghaṭentassa. **Vāyamato**ti vāyāmaṁ parakkamaṁ payogaṁ karontassa. **Nābhinipphajjantī**ti na nipphajjanti, hatthaṁ nābhiruhanti. **Socatī**ti citte uppannabalavasokena socati. **Kilamatī**ti kāye uppannadukkhena kilamati. **Paridevatī**ti vācāya paridevati. **Urattāḷin**ti uraṁ tāḷetvā. **Kandatī**ti rodati. **Sammohaṁ āpajjatī**ti visaññī viya sammūḷho hoti. **Moghan**ti tucchaṁ. **Aphalo**ti nipphalo. **Ārakkhādhikaraṇan**ti ārakkhakāraṇā. **Kintī**ti[1] kena nu kho upāyena. **Yampi me**ti yampi mayhaṁ kasikammādīni katvā uppāditaṁ dhanaṁ ahosi. **Tampi no natthī**ti tampi amhākaṁ idāni natthi.

168. “Puna caparaṁ bhikkhave kāmahetū”ti-ādināpi kāraṇaṁ dassetvāva ādīnavaṁ dīpeti. Tattha **kāmahetū**ti kāmapaccayā rājānopi rājūhi vivadanti. **Kāmanidānan**ti bhāvanapuṁsakaṁ, kāme nidānaṁ katvā vivadantīti attho. **Kāmādhikaraṇan**tipi bhāvanapuṁsakameva, kāme adhikaraṇaṁ katvā vivadantīti attho. **Kāmānameva hetū**ti gāmanigamanagarasenāpatipurohitaṭṭhānantarādīnaṁ kāmānaṁyeva hetu vivadantīti attho. **Upakkamantī**ti paharanti. **Asicamman**ti asiṁ ceva kheṭakaphalakādīni ca. **Dhanukalāpaṁ sannayhitvā**ti dhanuṁ gahetvā sarakalāpaṁ sannayhitvā. **Ubhatobyūḷhan**ti ubhato rāsibhūtaṁ. **Pakkhandantī**ti pavisanti. **Usūsū**ti kaṇḍesu. **Vijjotalantesū**ti viparivattantesu. **Te tatthā**ti te tasmiṁ saṅgāme.

Addāvalepanā upakāriyoti cettha manussā pākārapādaṁ assakhurasaṇṭhānena iṭṭhakāhi cinitvā upari sudhāya limpanti. Evaṁ katā pākārapādā upakāriyoti vuccanti. Tā tintena[2] kalalena sittā addāvalepanā nāma honti. **Pakkhandantī**ti tāsaṁ heṭṭhā tikhiṇa-ayasūlādīhi vijjhīyamānāpi pākārassa picchilabhāvena ārohituṁ asakkontāpi upadhāvantiyeva. **Chakaṇakāyā**ti kuthitagomayena[3]. **Abhivaggenā**ti satadantena. Taṁ aṭṭhadantākārena katvā “nagaradvāraṁ

1. Kinti meti (Syā, Ka) 2. Tattena (Ka)
3. Pakkaṭṭhiyāti kaṭhitagomayena (Sī), chakaṇaṭiyāti kuṭṭhitagomayena (Syā)

ဥဋ္ဌဟတောတိ အာဇီဝသမုဋ္ဌာပကဝီရိယေန ဥဋ္ဌဟန္တဿ။ **ဃဋတော**တိ တံ ဝီရိယံ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဃဋေန္တဿ။ **ဝါယမတော**တိ ဝါယာမံ ပရက္ကမံ ပယောဂံ ကရောန္တဿ။ **နာဘိနိပ္ဖဇ္ဇန္တီ**တိ န နိပ္ဖဇ္ဇန္တိ၊ ဟတ္ထံ နာဘိရုဟန္တိ။ **သောစတီ**တိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နဗလဝသောကေန သောစတိ။ **ကိလမတီ**တိ ကာယေ ဥပ္ပန္နဒုက္ခေန ကိလမတိ။ **ပရိဒေဝတီ**တိ ဝါစာယ ပရိဒေဝတိ။ **ဥရတ္တာဠိ**န္တိ ဥရံ တာဠေတွာ။ **ကန္ဒတီ**တိ ရောဒတိ။ **သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇတီ**တိ ဝိသညီ ဝိယ သမ္မူဠှော ဟောတိ။ **မောဃ**န္တိ တုစ္ဆံ။ **အဖလော**တိ နိပ္ဖလော။ **အာရက္ခာဓိကရဏ**န္တိ အာရက္ခကာရဏာ။ **ကိန္တီ**တိ[1] ကေန နု ခေါ ဥပါယေန။ **ယမ္ပိ မေ**တိ ယမ္ပိ မယှံ ကသိကမ္မာဒီနိ ကတွာ ဥပ္ပါဒိတံ ဓနံ အဟောသိ။ **တမ္ပိ နော နတ္ထီ**တိ တမ္ပိ အမှာကံ ဣဒါနိ နတ္ထိ။

၁၆၈။ “ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ကာမဟေတူ”တိအာဒိနာပိ ကာရဏံ ဒဿေတွာဝ အာဒီနဝံ ဒီပေတိ။ တတ္ထ **ကာမဟေတူ**တိ ကာမပစ္စယာ ရာဇာနောပိ ရာဇူဟိ ဝိဝဒန္တိ။ **ကာမနိဒါန**န္တိ ဘာဝနပုံသကံ၊ ကာမေ နိဒါနံ ကတွာ ဝိဝဒန္တီတိ အတ္ထော။ **ကာမာဓိကရဏ**န္တိပိ ဘာဝနပုံသကမေဝ၊ ကာမေ အဓိကရဏံ ကတွာ ဝိဝဒန္တီတိ အတ္ထော။ **ကာမာနမေဝ ဟေတူ**တိ ဂါမနိဂမနဂရသေနာပတိပုရောဟိတဋ္ဌာနန္တရာဒီနံ ကာမာနံယေဝ ဟေတု ဝိဝဒန္တီတိ အတ္ထော။ **ဥပက္ကမန္တီ**တိ ပဟရန္တိ။ **အသိစမ္မ**န္တိ အသိံ စေဝ ခေဋကဖလကာဒီနိ စ။ **ဓနုကလာပံ သန္နယှိတွာ**တိ ဓနုံ ဂဟေတွာ သရကလာပံ သန္နယှိတွာ။ **ဥဘတောဗျူဠှ**န္တိ ဥဘတော ရာသိဘူတံ။ **ပက္ခန္ဒန္တီ**တိ ပဝိသန္တိ။ **ဥသူသူ**တိ ကဏ္ဍေသု။ **ဝိဇ္ဇောတလန္တေသူ**တိ ဝိပရိဝတ္တန္တေသု။ **တေ တတ္ထာ**တိ တေ တသ္မိံ သင်္ဂါမေ။

အဒ္ဒါဝလေပနာ ဥပကာရိယောတိ စေတ္ထ မနုဿာ ပါကာရပါဒံ အဿခုရသဏ္ဌာနေန ဣဋ္ဌကာဟိ စိနိတွာ ဥပရိ သုဓာယ လိမ္ပန္တိ။ ဧဝံ ကတာ ပါကာရပါဒါ ဥပကာရိယောတိ ဝုစ္စန္တိ။ တာ တိန္တေန[2] ကလလေန သိတ္တာ အဒ္ဒါဝလေပနာ နာမ ဟောန္တိ။ **ပက္ခန္ဒန္တီ**တိ တာသံ ဟေဋ္ဌာ တိခိဏ-အယသူလာဒီဟိ ဝိဇ္ဈီယမာနာပိ ပါကာရဿ ပိစ္ဆိလဘာဝေန အာရောဟိတုံ အသက္ကောန္တာပိ ဥပဓာဝန္တိယေဝ။ **ဆကဏကာယာ**တိ ကုထိတဂေါမယေန[3]။ **အဘိဝဂ္ဂေနာ**တိ သတဒန္တေန။ တံ အဋ္ဌဒန္တာကာရေန ကတွာ “နဂရဒွါရံ

၁-ကိန္တိ မေတိ (သျာ၊ က) ၂-တတ္တေန (က)
၃-ပက္ကဋ္ဌိယာတိ ကဋ္ဌိတဂေါမယေန (သီ)၊ ဆကဏဋိယာတိ ကုဋ္ဌိတဂေါမယေန (သျာ)

bhinditvā pavisissāmā”ti āgate uparidvāre ṭhitā tassa bandhanayottāni chinditvā tena abhivaggena omaddanti.

169. **Sandhimpi chindantī**ti gharasandhimpi chindanti. **Nillopan**ti gāme paharitvā mahāvilopaṁ karonti. **Ekāgārikan**ti paṇṇāsamattāpi saṭṭhimattāpi parivāretvā jīvaggāhaṁ gahetvā āharāpenti. **Paripanthepi tiṭṭhantī**ti panthadūhanakammaṁ karonti. **Aḍḍhadaṇḍakehī**ti muggarehi pahārasādhanatthaṁ vā catuhatthadaṇḍaṁ dvedhā chetvā gahitadaṇḍakehi. **Bilaṅgathālikan**ti kañjiya-ukkhalikammakāraṇaṁ[1], taṁ karontā sīsakapālaṁ uppāṭetvā tattaṁ ayoguḷaṁ saṇḍāsena gahetvā tattha pakkhipanti, tena matthaluṅgaṁ pakkuthitvā[2] upari uttarati. **Saṅkhamuṇḍikan**ti saṅkhamuṇḍakammakāraṇaṁ, taṁ karontā uttaroṭṭha-ubhatokaṇṇacūḷikagaḷavāṭakaparicchedena cammaṁ chinditvā sabbakese ekato gaṇṭhiṁ katvā daṇḍakena vallitvā[3] uppāṭenti, saha kesehi cammaṁ uṭṭhahati. Tato sīsakaṭāhaṁ thūlasakkharāhi ghaṁsitvā dhovantā saṅkhavaṇṇaṁ karonti.

Rāhumukhanti rāhumukhakammakāraṇaṁ, taṁ karontā saṅkunā mukhaṁ vivaritvā antomukhe dīpaṁ jālenti. Kaṇṇacūḷikāhi vā paṭṭhāya mukhaṁ nikhādanena khaṇanti. Lohitaṁ paggharitvā mukhaṁ pūreti. **Jotimālikan**ti sakalasarīraṁ telapilotikāya veṭhetvā ālimpanti. **Hatthapajjotikan**ti hatthe telapilotikāya veṭhetvā dīpaṁ viya jālenti[4]. **Erakavattikan**ti erakavattakammakāraṇaṁ, taṁ karontā gīvato[5] paṭṭhāya cammabaddhe kantitvā gopphake ṭhapenti. Atha naṁ yottehi bandhitvā kaḍḍhanti. So attano cammabaddhe akkamitvā akkamitvā patati. **Cīrakavāsikan**ti cīrakavāsikakammakāraṇaṁ, taṁ karontā tatheva cammabaddhe kantitvā kaṭiyaṁ ṭhapenti. Kaṭito paṭṭhāya kantitvā gopphakesu ṭhapenti. Uparimehi heṭṭhimasarīraṁ cīrakanivāsananivatthaṁ viya hoti. **Eṇeyyakan**ti eṇeyyakakammakāraṇaṁ. Taṁ karontā ubhosu kapparesu ca jāṇūsu ca ayavalayāni datvā ayasūlāni koṭṭenti. So catūhi ayasūlehi bhūmiyaṁ patiṭṭhahati. Atha naṁ parivāretvā aggiṁ karonti. “Eṇeyyako jotipariggaho

1. ...kammakaraṇaṁ (Syā) 2. Pakkaṭṭhitvā (Sī), pakkhipitvā (Syā)
3. Cāletvā (Sī), valitvā (Syā) 4. Pajjālenti (Sī) 5. Heṭṭhā gīvato (Sī)

ဘိန္ဒိတွာ ပဝိသိဿာမာ”တိ အာဂတေ ဥပရိဒွါရေ ဌိတာ တဿ ဗန္ဓန-ယောတ္တာနိ ဆိန္ဒိတွာ တေန အဘိဝဂ္ဂေန ဩမဒ္ဒန္တိ။

၁၆၉။ **သန္ဓိမ္ပိ ဆိန္ဒန္တီ**တိ ဃရသန္ဓိမ္ပိ ဆိန္ဒန္တိ။ **နိလ္လောပ**န္တိ ဂါမေ ပဟရိတွာ မဟာဝိလောပံ ကရောန္တိ။ **ဧကာဂါရိက**န္တိ ပဏ္ဏာသမတ္တာပိ သဋ္ဌိမတ္တာပိ ပရိဝါရေတွာ ဇီဝဂ္ဂါဟံ ဂဟေတွာ အာဟရာပေန္တိ။ **ပရိပန္ထေပိ တိဋ္ဌန္တီ**တိ ပန္ထဒူဟနကမ္မံ ကရောန္တိ။ **အဍ္ဎဒဏ္ဍကေဟီ**တိ မုဂ္ဂရေဟိ ပဟာရသာဓနတ္ထံ ဝါ စတုဟတ္ထဒဏ္ဍံ ဒွေဓာ ဆေတွာ ဂဟိတဒဏ္ဍကေဟိ။ **ဗိလင်္ဂထာလိက**န္တိ ကဉ္ဇိယဥက္ခလိကမ္မကာရဏံ[1]၊ တံ ကရောန္တာ သီသကပါလံ ဥပ္ပါဋေတွာ တတ္တံ အယောဂုဠံ သဏ္ဍာသေန ဂဟေတွာ တတ္ထ ပက္ခိပန္တိ၊ တေန မတ္ထလုင်္ဂံ ပက္ကုထိတွာ[2] ဥပရိ ဥတ္တရတိ။ **သင်္ခမုဏ္ဍိက**န္တိ သင်္ခမုဏ္ဍကမ္မကာရဏံ၊ တံ ကရောန္တာ ဥတ္တရောဋ္ဌဥဘတောကဏ္ဏစူဠိကဂဠဝါဋကပရိစ္ဆေဒေန စမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ သဗ္ဗကေသေ ဧကတော ဂဏ္ဌိံ ကတွာ ဒဏ္ဍကေန ဝလ္လိတွာ[3] ဥပ္ပါဋေန္တိ၊ သဟ ကေသေဟိ စမ္မံ ဥဋ္ဌဟတိ။ တတော သီသကဋာဟံ ထူလသက္ခရာဟိ ဃံသိတွာ ဓောဝန္တာ သင်္ခဝဏ္ဏံ ကရောန္တိ။

ရာဟုမုခန္တိ ရာဟုမုခကမ္မကာရဏံ၊ တံ ကရောန္တာ သင်္ကုနာ မုခံ ဝိဝရိတွာ အန္တောမုခေ ဒီပံ ဇာလေန္တိ။ ကဏ္ဏစူဠိကာဟိ ဝါ ပဋ္ဌာယ မုခံ နိခါဒနေန ခဏန္တိ။ လောဟိတံ ပဂ္ဃရိတွာ မုခံ ပူရေတိ။ **ဇောတိမာလိက**န္တိ သကလ-သရီရံ တေလပိလောတိကာယ ဝေဌေတွာ အာလိမ္ပန္တိ။ **ဟတ္ထပဇ္ဇောတိက**န္တိ ဟတ္ထေ တေလပိလောတိကာယ ဝေဌေတွာ ဒီပံ ဝိယ ဇာလေန္တိ[4]။ **ဧရကဝတ္တိက**န္တိ ဧရကဝတ္တကမ္မကာရဏံ၊ တံ ကရောန္တာ ဂီဝတော[5] ပဋ္ဌာယ စမ္မဗဒ္ဓေ ကန္တိတွာ ဂေါပ္ဖကေ ဌပေန္တိ။ အထ နံ ယောတ္တေဟိ ဗန္ဓိတွာ ကဍ္ဎန္တိ။ သော အတ္တနော စမ္မဗဒ္ဓေ အက္ကမိတွာ အက္ကမိတွာ ပတတိ။ **စီရကဝါသိက**န္တိ စီရကဝါသိက-ကမ္မကာရဏံ၊ တံ ကရောန္တာ တထေဝ စမ္မဗဒ္ဓေ ကန္တိတွာ ကဋိယံ ဌပေန္တိ။ ကဋိတော ပဋ္ဌာယ ကန္တိတွာ ဂေါပ္ဖကေသု ဌပေန္တိ။ ဥပရိမေဟိ ဟေဋ္ဌိမသရီရံ စီရကနိဝါသနနိဝတ္ထံ ဝိယ ဟောတိ။ **ဧဏေယျက**န္တိ ဧဏေယျကကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရောန္တာ ဥဘောသု ကပ္ပရေသု စ ဇာဏူသု စ အယဝလယာနိ ဒတွာ အယသူလာနိ ကောဋ္ဋေန္တိ။ သော စတူဟိ အယသူလေဟိ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌဟတိ။ အထ နံ ပရိဝါရေတွာ အဂ္ဂိံ ကရောန္တိ။ “ဧဏေယျကော ဇောတိပရိဂ္ဂဟော

၁-....ကမ္မကရဏံ (သျာ) ၂-ပက္ကဋ္ဌိတွာ (သီ)၊ ပက္ခိပိတွာ (သျာ)
၃-စာလေတွာ (သီ)၊ ဝလိတွာ (သျာ) ၄-ပဇ္ဇာလေန္တိ (သီ) ၅-ဟေဋ္ဌာ ဂီဝတော (သီ)

yathā”ti āgatatṭhānepi idameva vuttaṁ. Taṁ kālena kālaṁ sūlāni apanetvā catūhi aṭṭhikoṭīhiyeva ṭhapenti. Evarūpā kāraṇā nāma natthi.

Baḷisamaṁsikanti ubhatomukhehi baḷisehi paharitvā cammamaṁsanhārūni uppāṭenti. **Kahāpaṇikan**ti sakalasarīraṁ tiṇhāhi vāsīhi koṭito paṭṭhāya kahāpaṇamattaṁ kahāpaṇamattaṁ pātentā koṭṭenti. **Khārāpatacchikan**ti sarīraṁ tattha tattha āvudhehi paharitvā kocchehi khāraṁ ghaṁsanti. Cammamaṁsanhārūni paggharitvā savanti. Aṭṭhikasaṅkhalikāva tiṭṭhati. **Palighaparivattikan**ti ekena passena nipajjāpetvā kaṇṇacchidde ayasūlaṁ koṭṭetvā pathaviyā ekābaddhaṁ karonti. Atha naṁ pāde gahetvā āvijjhanti. **Palālapīṭhakan**ti chekā kāraṇikā chavicammaṁ acchinditvā nisadapotehi aṭṭhīni bhinditvā kesesu gahetvā ukkhipanti. Maṁsarāsiyeva hoti, atha naṁ keseheva pariyonandhitvā gaṇhanti. Palālavaṭṭiṁ viya katvā pana veṭhenti. **Sunakhehipī**ti katipayāni divasāni āhāraṁ adatvā chātakehi sunakhehi khādāpenti. Te muhuttena aṭṭhisaṅkhalikameva karonti. **Samparāyiko**ti samparāye dutiyattabhāve vipākoti attho.

170. **Chandarāgavinayo chandarāgappahānan**ti nibbānaṁ. Nibbānañhi āgamma kāmesu chandarāgo vinīyati ceva pahīyati ca, tasmā nibbānaṁ chandarāgavinayo chandarāgappahānanti ca vuttaṁ. **Sāmaṁ vā kāme parijānissantī**ti sayaṁ vā te kāme tīhi pariññāhi parijānissanti. **Tathattāyā**ti tathabhāvāya. **Yathāpaṭipanno**ti yāya paṭipadāya paṭipanno.

171. **Khattiyakaññā vā**ti-ādi aparittena vipulena kusalena gahitapaṭisandhikaṁ vatthālaṅkārādīni labhanaṭṭhāne nibbattaṁ dassetuṁ vuttaṁ. **Pannarasavassuddesikā**ti pannarasavassavayā. Dutiyapadepi eseva nayo. Vayapadesaṁ kasmā gaṇhāti? Vaṇṇasampattidassanatthaṁ. Mātugāmassa hi duggatakule nibbattassāpi etasmiṁ kāle thokaṁ thokaṁ vaṇṇāyatanaṁ pasīdati. Purisānaṁ pana vīsativassakāle pañcavīsativassakāle pasannaṁ hoti. **Nātidīghā**ti-ādīhi chadosavirahitaṁ sarīrasampattiṁ dīpeti. **Vaṇṇanibhā**ti vaṇṇoyeva.

ယထာ”တိ အာဂတဋ္ဌာနေပိ ဣဒမေဝ ဝုတ္တံ။ တံ ကာလေန ကာလံ သူလာနိ အပနေတွာ စတူဟိ အဋ္ဌိကောဋီဟိယေဝ ဌပေန္တိ။ ဧဝရူပါ ကာရဏာ နာမ နတ္ထိ။

ဗဠိသမံသိကန္တိ ဥဘတောမုခေဟိ ဗဠိသေဟိ ပဟရိတွာ စမ္မမံသန္ဟာရူနိ ဥပ္ပါဋေန္တိ။ **ကဟာပဏိက**န္တိ သကလသရီရံ တိဏှာဟိ ဝါသီဟိ ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ ကဟာပဏမတ္တံ ကဟာပဏမတ္တံ ပါတေန္တာ ကောဋ္ဋေန္တိ။ **ခါရာပတစ္ဆိက**န္တိ သရီရံ တတ္ထ တတ္ထ အာဝုဓေဟိ ပဟရိတွာ ကောစ္ဆေဟိ ခါရံ ဃံသန္တိ။ စမ္မမံသန္ဟာရူနိ ပဂ္ဃရိတွာ သဝန္တိ။ အဋ္ဌိကသင်္ခလိကာဝ တိဋ္ဌတိ။ **ပလိဃပရိဝတ္တိက**န္တိ ဧကေန ပဿေန နိပဇ္ဇာပေတွာ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒေ အယသူလံ ကောဋ္ဋေတွာ ပထဝိယာ ဧကာဗဒ္ဓံ ကရောန္တိ။ အထ နံ ပါဒေ ဂဟေတွာ အာဝိဇ္ဈန္တိ။ **ပလာလပီဌက**န္တိ ဆေကာ ကာရဏိကာ ဆဝိစမ္မံ အစ္ဆိန္ဒိတွာ နိသဒပေါတေဟိ အဋ္ဌီနိ ဘိန္ဒိတွာ ကေသေသု ဂဟေတွာ ဥက္ခိပန္တိ။ မံသရာသိယေဝ ဟောတိ၊ အထ နံ ကေသေဟေဝ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဂဏှန္တိ။ ပလာလဝဋ္ဋိံ ဝိယ ကတွာ ပန ဝေဌေန္တိ။ **သုနခေဟိပီ**တိ ကတိပယာနိ ဒိဝသာနိ အာဟာရံ အဒတွာ ဆာတကေဟိ သုနခေဟိ ခါဒါပေန္တိ။ တေ မုဟုတ္တေန အဋ္ဌိသင်္ခလိကမေဝ ကရောန္တိ။ **သမ္ပရာယိကော**တိ သမ္ပရာယေ ဒုတိယတ္တဘာဝေ ဝိပါကောတိ အတ္ထော။

၁၇၀။ **ဆန္ဒရာဂဝိနယော ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာန**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။ နိဗ္ဗာနဉှိ အာဂမ္မ ကာမေသု ဆန္ဒရာဂေါ ဝိနီယတိ စေဝ ပဟီယတိ စ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ ဆန္ဒရာဂဝိနယော ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနန္တိ စ ဝုတ္တံ။ **သာမံ ဝါ ကာမေ ပရိဇာနိဿန္တီ**တိ သယံ ဝါ တေ ကာမေ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနိဿန္တိ။ **တထတ္တာယာ**တိ တထဘာဝါယ။ **ယထာပဋိပန္နော**တိ ယာယ ပဋိပဒါယ ပဋိပန္နော။

၁၇၁။ **ခတ္တိယကညာ ဝါ**တိအာဒိ အပရိတ္တေန ဝိပုလေန ကုသလေန ဂဟိတပဋိသန္ဓိကံ ဝတ္ထာလင်္ကာရာဒီနိ လဘနဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **ပန္နရသဝဿုဒ္ဒေသိကာ**တိ ပန္နရသဝဿဝယာ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ ဝယပဒေသံ ကသ္မာ ဂဏှာတိ? ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ။ မာတုဂါမဿ ဟိ ဒုဂ္ဂတကုလေ နိဗ္ဗတ္တဿာပိ ဧတသ္မိံ ကာလေ ထောကံ ထောကံ ဝဏ္ဏာယတနံ ပသီဒတိ။ ပုရိသာနံ ပန ဝီသတိဝဿကာလေ ပဉ္စဝီသတိဝဿကာလေ ပသန္နံ ဟောတိ။ **နာတိဒီဃာ**တိအာဒီဟိ ဆဒေါသဝိရဟိတံ သရီရသမ္ပတ္တိံ ဒီပေတိ။ **ဝဏ္ဏနိဘာ**တိ ဝဏ္ဏောယေဝ။

Jiṇṇanti jarājiṇṇaṁ. **Gopānasivaṅkan**ti gopānasī viya vaṅkaṁ. **Bhoggan**ti bhaggaṁ, imināpissa vaṅkabhāvameva dīpeti. **Daṇḍaparāyaṇan**ti daṇḍapaṭisaraṇaṁ daṇḍadutiyaṁ. **Pavedhamānan**ti kampamānaṁ. **Āturan**ti jarāturaṁ. **Khaṇḍadantan**ti jiṇṇabhāvena khaṇḍitadantaṁ. **Palitakesan**ti paṇḍarakesaṁ. **Vilūnan**ti luñcitvā gahitakesaṁ viya khallāṭaṁ. **Khalitasiran**ti mahākhallāṭasīsaṁ. **Valinan**ti sañjātavaliṁ. **Tilakāhatagattan**ti setakāḷatilakehi vikiṇṇasarīraṁ. **Ābādhikan**ti byādhikaṁ. **Dukkhitan**ti dukkhapattaṁ.

Bāḷhagilānanti adhimattagilānaṁ. **Sivathikāya chaḍḍitan**ti āmakasusāne pātitaṁ. Sesamettha satipaṭṭhāne vuttameva. Idhāpi nibbānaṁyeva chandarāgavinayo.

173. **Neva tasmiṁ samaye attabyābādhāyā**ti tasmiṁ samaye attanopi dukkhatthāya na ceteti. **Abyābajjhaṁyevā**ti niddukkhameva.

174. **Yaṁ bhikkhave vedanā aniccā**ti bhikkhave yasmā vedanā aniccā, tasmā ayaṁ aniccādi-ākārova vedanāya ādīnavoti attho, nissaraṇaṁ vuttappakāramevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahādukkhakkhandhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Cūḷadukkhakkhandhasuttavaṇṇanā

175. **Evaṁ me sutan**ti Cūḷadukkhakkhandhasuttaṁ. Tattha **Sakkesū**ti evaṁnāmake janapade. So hi janapado Sakyānaṁ rājakumārānaṁ vasanaṭṭhānattā Sakyātveva saṅkhyaṁ gato. Sakyānaṁ pana uppatti Ambaṭṭhasutte āgatāva. **Kapilavatthusmin**ti evaṁnāmake nagare, tañhi Kapilassa isino nivāsaṭṭhāne katattā Kapilavatthūti vuttaṁ, taṁ gocaragāmaṁ katvā. **Nigrodhārāmeti Nigrodho** nāma sakko, so ñātisamāgamakāle Kapilavatthuṁ āgate Bhagavati attano ārāme vihāraṁ kāretvā Bhagavato niyyātesi, tasmiṁ viharatīti attho. **Mahānāmo**ti Anuruddhattherassa bhātā Bhagavato Cūḷapituputto.

ဇိဏ္ဏန္တိ ဇရာဇိဏ္ဏံ။ **ဂေါပါနသိဝင်္ကန္တိ** ဂေါပါနသီ ဝိယ ဝင်္ကံ။ **ဘောဂ္ဂန္တိ** ဘဂ္ဂံ၊ ဣမိနာပိဿ ဝင်္ကဘာဝမေဝ ဒီပေတိ။ **ဒဏ္ဍပရာယဏန္တိ** ဒဏ္ဍပဋိသရဏံ ဒဏ္ဍဒုတိယံ။ **ပဝေဓမာနန္တိ** ကမ္ပမာနံ။ **အာတုရန္တိ** ဇရာတုရံ။ **ခဏ္ဍဒန္တန္တိ** ဇိဏ္ဏဘာဝေန ခဏ္ဍိတဒန္တံ။ **ပလိတကေသန္တိ** ပဏ္ဍရကေသံ။ **ဝိလူနန္တိ** လုဉ္စိတွာ ဂဟိတကေသံ ဝိယ ခလ္လာဋံ။ **ခလိတသိရန္တိ** မဟာခလ္လာဋသီသံ။ **ဝလိနန္တိ** သဉ္ဇာတဝလိံ။ **တိလကာဟတဂတ္တန္တိ** သေတကာဠတိလကေဟိ ဝိကိဏ္ဏသရီရံ။ **အာဗာဓိကန္တိ** ဗျာဓိကံ။ **ဒုက္ခိတန္တိ** ဒုက္ခပတ္တံ။

ဗာဠှဂိလာနန္တိ အဓိမတ္တဂိလာနံ။ **သိဝထိကာယ ဆဍ္ဍိတန္တိ** အာမကသုသာနေ ပါတိတံ။ သေသမေတ္ထ သတိပဋ္ဌာနေ ဝုတ္တမေဝ။ ဣဓာပိ နိဗ္ဗာနံယေဝ ဆန္ဒရာဂဝိနယော။

၁၇၃။ **နေဝ တသ္မိံ သမယေ အတ္တဗျာဗာဓာယာ**တိ တသ္မိံ သမယေ အတ္တနောပိ ဒုက္ခတ္ထာယ န စေတေတိ။ **အဗျာဗဇ္ဈံယေဝါ**တိ နိဒ္ဒုက္ခမေဝ။

၁၇၄။ **ယံ ဘိက္ခဝေ ဝေဒနာ အနိစ္စာ**တိ ဘိက္ခဝေ ယသ္မာ ဝေဒနာ အနိစ္စာ၊ တသ္မာ အယံ အနိစ္စာဒိအာကာရောဝ ဝေဒနာယ အာဒီနဝေါတိ အတ္ထော၊ နိဿရဏံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-စူဠဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၅။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** စူဠဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ္တံ။ တတ္ထ **သက္ကေသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ သော ဟိ ဇနပဒေါ သကျာနံ ရာဇကုမာရာနံ ဝသနဋ္ဌာနတ္တာ သကျာတွေဝ သင်္ချံ ဂတော။ သကျာနံ ပန ဥပ္ပတ္တိ အမ္ဗဋ္ဌသုတ္တေ အာဂတာဝ။ **ကပိလဝတ္ထုသ္မိန္တိ** ဧဝံနာမကေ နဂရေ၊ တဉှိ ကပိလဿ ဣသိနော နိဝါသဋ္ဌာနေ ကတတ္တာ ကပိလဝတ္ထူတိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ။ **နိဂြောဓာရာမေတိ နိဂြောဓော** နာမ သက္ကော၊ သော ဉာတိသမာဂမကာလေ ကပိလဝတ္ထုံ အာဂတေ ဘဂဝတိ အတ္တနော အာရာမေ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ ဘဂဝတော နိယျာတေသိ၊ တသ္မိံ ဝိဟရတီတိ အတ္ထော။ **မဟာနာမော**တိ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဿ ဘာတာ ဘဂဝတော စူဠပိတုပုတ္တော။

Suddhodano Sukkodano Sakkodano Dhotodano Amitodanoti ime pañca janā bhātaro. **Amitā** nāma devī tesaṁ bhaginī. Tissatthero tassā putto. Tathāgato ca Nandatthero ca Suddhodanassa puttā, Mahānāmo ca Anuruddhatthero ca Sukkodanassa. Ānandatthero Amitodanassa, so Bhagavato kaniṭṭho. Mahānāmo mahallakataro sakadāgāmī ariyasāvako.

Dīgharattanti mayhaṁ sakadāgāmiphaluppattito paṭṭhāya cirarattaṁ jānāmīti dasseti. **Lobhadhammā**ti lobhasaṅkhātā dhammā, nānappakārakaṁ lobhaṁyeva sandhāya vadati. Itaresupi dvīsu eseva nayo. **Pariyādāya tiṭṭhantī**ti khepetvā tiṭṭhanti. Idaṁ hi pariyādānaṁ nāma "sabbaṁ hatthikāyaṁ pariyādiyitvā sabbaṁ assakāyaṁ sabbaṁ rathakāyaṁ sabbaṁ pattikāyaṁ pariyādiyitvā jīvantaṁyeva naṁ osajjeyyan"ti[1] ettha gahaṇe āgataṁ. "Aniccasaññā bhikkhave bhāvitā bahulīkatā sabbaṁ kāmarāgaṁ pariyādiyatī"ti[2] ettha khepane. Idhāpi khepane adhippetaṁ. Tena vuttaṁ "pariyādiyitvāti khepetvā"ti.

Yena me ekadā lobhadhammāpīti yena mayhaṁ ekekasmiṁ kāle lobhadhammāpi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhantīti pucchati. Ayaṁ kira rājā "sakadāgāmimaggena lobhadosamohā niravasesā pahīyantī"ti saññī ahosi, ayaṁ "appahīnaṁ me atthī"tipi jānāti, appahīnakaṁ upādāya pahīnakampi puna pacchatovāvattatīti[3] saññī hoti. Ariyasāvakassa evaṁ sandeho uppajjatīti. Āma uppajjati. Kasmā? Paṇṇattiyā akovidattā. "Ayaṁ kileso asukamaggavajjho"ti imissā paṇṇattiyā akovidassa hi ariyasāvakassapi evaṁ hoti. Kiṁ tassa paccavekkhaṇā natthīti. Atthi. Sā pana na sabbesaṁ paripuṇṇā hoti. Eko hi pahīnakilesameva paccavekkhati. Eko avasiṭṭhakilesameva, eko maggameva, eko phalameva, eko nibbānameva. Imāsu pana pañcasu paccavekkhaṇāsu ekaṁ vā dve vā no laddhuṁ na vaṭṭanti. Iti yassa paccavekkhaṇā na paripuṇṇā, tassa maggavajjhakilesapaṇṇattiyaṁ akovidattā evaṁ hoti.

---

1. Aggahesinti (Sī, Syā, Ka) Saṁ 1. 85 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 126 piṭṭhe.
3. Pahīnakaṁ puna pucchanto vaṭṭatīti (Ka)

သုဒ္ဓောဒနော သုက္ကောဒနော သက္ကောဒနော ဓောတောဒနော အမိတောဒနောတိ ဣမေ ပဉ္စ ဇနာ ဘာတရော။ **အမိတာ** နာမ ဒေဝီ တေသံ ဘဂိနီ။ တိဿတ္ထေရော တဿာ ပုတ္တော။ တထာဂတော စ နန္ဒတ္ထေရော စ သုဒ္ဓောဒနဿ ပုတ္တာ၊ မဟာနာမော စ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရော စ သုက္ကောဒနဿ။ အာနန္ဒတ္ထေရော အမိတောဒနဿ၊ သော ဘဂဝတော ကနိဋ္ဌော။ မဟာနာမော မဟလ္လကတရော သကဒါဂါမီ အရိယသာဝကော။

ဒီဃရတ္တန္တိ မယှံ သကဒါဂါမိဖလုပ္ပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ စိရရတ္တံ ဇာနာမီတိ ဒဿေတိ။ **လောဘဓမ္မာ**တိ လောဘသင်္ခါတာ ဓမ္မာ၊ နာနပ္ပကာရကံ လောဘံယေဝ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဣတရေသုပိ ဒွီသု ဧသေဝ နယော။ **ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တီ**တိ ခေပေတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ ဣဒံ ဟိ ပရိယာဒါနံ နာမ "သဗ္ဗံ ဟတ္ထိကာယံ ပရိယာဒိယိတွာ သဗ္ဗံ အဿကာယံ သဗ္ဗံ ရထကာယံ သဗ္ဗံ ပတ္တိကာယံ ပရိယာဒိယိတွာ ဇီဝန္တံယေဝ နံ ဩသဇ္ဇေယျ"န္တိ[၁] ဧတ္ထ ဂဟဏေ အာဂတံ။ "အနိစ္စသညာ ဘိက္ခဝေ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ သဗ္ဗံ ကာမရာဂံ ပရိယာဒိယတီ"တိ[၂] ဧတ္ထ ခေပနေ။ ဣဓာပိ ခေပနေ အဓိပ္ပေတံ။ တေန ဝုတ္တံ "ပရိယာဒိယိတွာတိ ခေပေတွာ"တိ။

ယေန မေ ဧကဒါ လောဘဓမ္မာပီတိ ယေန မယှံ ဧကေကသ္မိံ ကာလေ လောဘဓမ္မာပိ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တီတိ ပုစ္ဆတိ။ အယံ ကိရ ရာဇာ "သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန လောဘဒေါသမောဟာ နိရဝသေသာ ပဟီယန္တီ"တိ သညီ အဟောသိ၊ အယံ "အပ္ပဟီနံ မေ အတ္ထီ"တိပိ ဇာနာတိ၊ အပ္ပဟီနကံ ဥပါဒါယ ပဟီနကမ္ပိ ပုန ပစ္ဆတောဝါဝတ္တတီတိ[၃] သညီ ဟောတိ။ အရိယသာဝကဿ ဧဝံ သန္ဒေဟော ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ အာမ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ပဏ္ဏတ္တိယာ အကောဝိဒတ္တာ။ "အယံ ကိလေသော အသုကမဂ္ဂဝဇ္ဈော"တိ ဣမိဿာ ပဏ္ဏတ္တိယာ အကောဝိဒဿ ဟိ အရိယသာဝကဿပိ ဧဝံ ဟောတိ။ ကိံ တဿ ပစ္စဝေက္ခဏာ နတ္ထီတိ။ အတ္ထိ။ သာ ပန န သဗ္ဗေသံ ပရိပုဏ္ဏာ ဟောတိ။ ဧကော ဟိ ပဟီနကိလေသမေဝ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဧကော အဝသိဋ္ဌကိလေသမေဝ၊ ဧကော မဂ္ဂမေဝ၊ ဧကော ဖလမေဝ၊ ဧကော နိဗ္ဗာနမေဝ။ ဣမာသု ပန ပဉ္စသု ပစ္စဝေက္ခဏာသု ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ နော လဒ္ဓုံ န ဝဋ္ဋန္တိ။ ဣတိ ယဿ ပစ္စဝေက္ခဏာ န ပရိပုဏ္ဏာ၊ တဿ မဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသပဏ္ဏတ္တိယံ အကောဝိဒတ္တာ ဧဝံ ဟောတိ။

၁-အဂ္ဂဟေသိန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က) သံ ၁-၈၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ပဟီနကံ ပုန ပုစ္ဆန္တော ဝဋ္ဋတီတိ (က)

176. **So eva kho te**ti soyeva lobho doso moho ca tava santāne appahīno, tvaṁ pana pahīnasaññī ahosīti dasseti. **So ca hi te**ti so tuyhaṁ lobhadosamohadhammo. **Kāme**ti duvidhe kāme. **Na paribhuñjeyyāsī**ti mayaṁ viya pabbajeyyāsīti dasseti.

177. **Appassādā**ti parittasukhā. **Bahudukkhā**ti diṭṭhadhammikasamparāyikadukkhamevettha bahukaṁ. **Bahupāyāsā**ti diṭṭhadhammikasamparāyiko upāyāsakilesoyevettha bahu. **Ādīnavo**ti diṭṭhadhammikasamparāyiko upaddavo. **Ettha bhiyyo**ti etesu kāmesu ayaṁ ādīnavoyeva bahu. Assādo pana Himavantaṁ upanidhāya sāsapo viya appo parittako. **Iti cepi Mahānāmā**ti Mahānāma evaṁ cepi ariyasāvakassa. **Yathābhūta**nti yathāsabhāvaṁ. Sammā nayena kāraṇena paññāya suṭṭhu diṭṭhaṁ hotīti dasseti. Tattha **paññāyā**ti vipassanāpaññāya, heṭṭhāmaggadvayañāṇenāti attho. **So cā**ti so eva maggadvayena diṭṭhakāmādīnavo ariyasāvako. **Pītisukha**nti iminā sappītikāni dve jhānāni dasseti. **Aññaṁ vā tato santatara**nti tato jhānadvayato santataraṁ aññaṁ uparijhānadvayañceva maggadvayañca. **Neva tāva anāvaṭṭī kāmesu hotī**ti atha kho so dve magge paṭivijjhitvā ṭhitopi ariyasāvako upari jhānānaṁ vā maggānaṁ vā anadhigatattā neva tāva kāmesu anāvaṭṭī hoti, anāvaṭṭino anābhogo na hoti. Āvaṭṭino sābhogoyeva hoti. Kasmā? Catūhi jhānehi vikkhambhanappahānassa, dvīhi maggehi samucchedappahānassa abhāvā.

Mayhampi khoti na kevalaṁ tuyheva, atha kho mayhampi. **Pubbeva sambodhā**ti maggasambodhito paṭhamatarameva. **Paññāya sudiṭṭhaṁ hotī**ti ettha orodhanāṭakā pajahanapaññā adhippetā. **Pītisukhaṁ nājjhagama**nti sappītikāni dve jhānāni na paṭilabhiṁ. **Aññaṁ vā tato santatara**nti idha upari jhānadvayaṁ ceva cattāro ca maggā adhippetā. **Paccaññāsi**nti paṭi-aññāsiṁ.

179. **Ekamidāhaṁ Mahānāma samaya**nti kasmā āraddhaṁ? Ayaṁ pāṭiyekko anusandhi. Heṭṭhā kāmānaṁ assādopi ādīnavopi

၁၇၆။ **သော ဧဝ ခေါ တေ**တိ သောယေဝ လောဘော ဒေါသော မောဟော စ တဝ သန္တာနေ အပ္ပဟီနော၊ တွံ ပန ပဟီနသညီ အဟောသီတိ ဒဿေတိ။ **သော စ ဟိ တေ**တိ သော တုယှံ လောဘဒေါသမောဟဓမ္မော။ **ကာမေ**တိ ဒုဝိဓေ ကာမေ။ **န ပရိဘုဉ္ဇေယျာသီ**တိ မယံ ဝိယ ပဗ္ဗဇေယျာသီတိ ဒဿေတိ။

၁၇၇။ **အပ္ပဿာဒါ**တိ ပရိတ္တသုခါ။ **ဗဟုဒုက္ခာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဒုက္ခမေဝေတ္ထ ဗဟုကံ။ **ဗဟုပါယာသာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကော ဥပါယာသကိလေသောယေဝေတ္ထ ဗဟု။ **အာဒီနဝေါ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကော ဥပဒ္ဒဝေါ။ **ဧတ္ထ ဘိယျော**တိ ဧတေသု ကာမေသု အယံ အာဒီနဝေါယေဝ ဗဟု။ အဿာဒေါ ပန ဟိမဝန္တံ ဥပနိဓာယ သာသပေါ ဝိယ အပ္ပော ပရိတ္တကော။ **ဣတိ စေပိ မဟာနာမာ**တိ မဟာနာမ ဧဝံ စေပိ အရိယသာဝကဿ။ **ယထာဘူတ**န္တိ ယထာသဘာဝံ။ သမ္မာ နယေန ကာရဏေန ပညာယ သုဋ္ဌု ဒိဋ္ဌံ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **ပညာယာ**တိ ဝိပဿနာပညာယ၊ ဟေဋ္ဌာမဂ္ဂဒွယညာဏေနာတိ အတ္ထော။ **သော စာ**တိ သော ဧဝ မဂ္ဂဒွယေန ဒိဋ္ဌကာမာဒီနဝေါ အရိယသာဝကော။ **ပီတိသုခ**န္တိ ဣမိနာ သပ္ပီတိကာနိ ဒွေ ဈာနာနိ ဒဿေတိ။ **အညံ ဝါ တတော သန္တတရ**န္တိ တတော ဈာနဒွယတော သန္တတရံ အညံ ဥပရိဈာနဒွယဉ္စေဝ မဂ္ဂဒွယဉ္စ။ **နေဝ တာဝ အနာဝဋ္ဋီ ကာမေသု ဟောတီ**တိ အထ ခေါ သော ဒွေ မဂ္ဂေ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဌိတောပိ အရိယသာဝကော ဥပရိ ဈာနာနံ ဝါ မဂ္ဂါနံ ဝါ အနဓိဂတတ္တာ နေဝ တာဝ ကာမေသု အနာဝဋ္ဋီ ဟောတိ၊ အနာဝဋ္ဋိနော အနာဘောဂေါ န ဟောတိ။ အာဝဋ္ဋိနော သာဘောဂေါယေဝ ဟောတိ။ ကသ္မာ? စတူဟိ ဈာနေဟိ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနဿ, ဒွီဟိ မဂ္ဂေဟိ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဿ အဘာဝါ။

မယှမ္ပိ ခေါတိ န ကေဝလံ တုယှေဝ၊ အထ ခေါ မယှမ္ပိ။ **ပုဗ္ဗေဝ သမ္ဗောဓာ**တိ မဂ္ဂသမ္ဗောဓိတော ပဌမတရမေဝ။ **ပညာယ သုဒိဋ္ဌံ ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ ဩရောဓနာဋကာ ပဇဟနပညာ အဓိပ္ပေတာ။ **ပီတိသုခံ နာဇ္ဈဂမ**န္တိ သပ္ပီတိကာနိ ဒွေ ဈာနာနိ န ပဋိလဘိံ။ **အညံ ဝါ တတော သန္တတရ**န္တိ ဣဓ ဥပရိ ဈာနဒွယံ စေဝ စတ္တာရော စ မဂ္ဂါ အဓိပ္ပေတာ။ **ပစ္စညာသိ**န္တိ ပဋိအညာသိံ။

၁၇၉။ **ဧကမိဒါဟံ မဟာနာမ သမယ**န္တိ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? အယံ ပါဋိယေက္ကော အနုသန္ဓိ။ ဟေဋ္ဌာ ကာမာနံ အဿာဒေါပိ အာဒီနဝေါပိ

kathito, nissaraṇaṁ na kathitaṁ, taṁ kathetuṁ ayaṁ desanā āraddhā. Kāmasukhallikānuyogo hi eko anto attakilamathānuyogo ekoti imehi antehi muttaṁ mama sāsananti upariphalasamāpattisīsena sakalasāsanaṁ dassetumpi ayaṁ desanā āraddhā.

Gijjhakūṭe pabbateti tassa pabbatassa gijjhasadisaṁ kūṭaṁ atthi, tasmā **Gijjhakūṭo**ti vuccati. Gijjhā vā tassa kūṭesu nivasantītipi Gijjhakūṭoti vuccati. **Isigilipasse**ti Isigilipabbatassa passe. **Kāḷasilāyan**ti kāḷavaṇṇe piṭṭhipāsāṇe. **Ubbhaṭṭhakā hontī**ti uddhaṁyeva[1] ṭhitakā honti anisinnā. **Opakkamikā**ti ubbhaṭṭhakādinā attano upakkamena nibbattitā. **Nigaṇṭho āvuso**ti aññaṁ kāraṇaṁ vattuṁ asakkontā Nigaṇṭhassa upari pakkhipiṁsu. **Sabbaññū sabbadassāvī**ti so amhākaṁ Satthā atītānāgatapaccuppannaṁ sabbaṁ jānāti passatīti dasseti. **Aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānātī**ti so amhākaṁ Satthā aparisesaṁ dhammaṁ jānanto aparisesasaṅkhātaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti, paṭijānanto ca evaṁ paṭijānāti "carato ca me tiṭṭhato ca -pa- paccupaṭṭhitan"ti. Tattha **satatan**ti niccaṁ. **Samitan**ti tasseva vevacanaṁ.

180. **Kiṁ pana tumhe āvuso Nigaṇṭhā jānātha ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇan**ti idaṁ Bhagavā puriso nāma yaṁ karoti, taṁ jānāti. Vīsatikahāpaṇe iṇaṁ gahetvā dasa datvā "dasa me dinnā dasa avasiṭṭhā"ti jānāti, tepi datvā "sabbaṁ dinnan"ti jānāti. Khettassa tatiyabhāgaṁ lāyitvā "eko bhāgo lāyito, dve avasiṭṭhā"ti jānāti. Puna ekaṁ lāyitvā "dve lāyitā, eko avasiṭṭho"ti jānāti. Tasmimpi lāyite "sabbaṁ niṭṭhitan"ti jānāti, evaṁ sabbakiccesu katañca akatañca jānāti, tumhehipi tathā ñātabbaṁ siyāti dasseti. **Akusalānaṁ dhammānaṁ pahānan**ti iminā akusalaṁ pahāya kusalaṁ bhāvetvā suddhantaṁ[2] patto Nigaṇṭho nāma tumhākaṁ sāsane atthīti pucchati.

Evaṁ santeti tumhākaṁ evaṁ ajānanabhāve sati. **Luddā**ti luddācārā. **Lohitapāṇino**ti pāṇe jīvitā voropentā lohitena makkhitapāṇino. Pāṇaṁ hi hanantassapi yassa lohitena pāṇi na

1. Ubbhaṁyeva (Sī), ubbhāyeva (Syā) 2. Suddhattaṁ (Sī, Syā)

ကထိတော၊ နိဿရဏံ န ကထိတံ၊ တံ ကထေတုံ အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ ဟိ ဧကော အန္တော အတ္တကိလမထာနုယောဂေါ ဧကောတိ ဣမေဟိ အန္တေဟိ မုတ္တံ မမ သာသနန္တိ ဥပရိဖလသမာပတ္တိသီသေန သကလသာသနံ ဒဿေတုမ္ပိ အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။

ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေတိ တဿ ပဗ္ဗတဿ ဂိဇ္ဈသဒိသံ ကူဋံ အတ္ထိ၊ တသ္မာ **ဂိဇ္ဈကူဋော**တိ ဝုစ္စတိ။ ဂိဇ္ဈာ ဝါ တဿ ကူဋေသု နိဝသန္တီတိပိ ဂိဇ္ဈကူဋောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဣသိဂိလိပဿေ**တိ ဣသိဂိလိပဗ္ဗတဿ ပဿေ။ **ကာဠသိလာယန္**တိ ကာဠဝဏ္ဏေ ပိဋ္ဌိပါသာဏေ။ **ဥဗ္ဘဋ္ဌကာ ဟောန္တီ**တိ ဥဒ္ဓံယေဝ[၁] ဌိတကာ ဟောန္တိ အနိသိန္နာ။ **ဩပက္ကမိကာ**တိ ဥဗ္ဘဋ္ဌကာဒိနာ အတ္တနော ဥပက္ကမေန နိဗ္ဗတ္တိတာ။ **နိဂဏ္ဌော အာဝုသော**တိ အညံ ကာရဏံ ဝတ္တုံ အသက္ကောန္တာ နိဂဏ္ဌဿ ဥပရိ ပက္ခိပိံသု။ **သဗ္ဗညူ သဗ္ဗဒဿာဝီ**တိ သော အမှာကံ သတ္ထာ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ သဗ္ဗံ ဇာနာတိ ပဿတီတိ ဒဿေတိ။ **အပရိသေသံ ဉာဏဒဿနံ ပဋိဇာနာတီ**တိ သော အမှာကံ သတ္ထာ အပရိသေသံ ဓမ္မံ ဇာနန္တော အပရိသေသသင်္ခါတံ ဉာဏဒဿနံ ပဋိဇာနာတိ၊ ပဋိဇာနန္တော စ ဧဝံ ပဋိဇာနာတိ "စရတော စ မေ တိဋ္ဌတော စ။ပ။ ပစ္စုပဋ္ဌိတ"န္တိ။ တတ္ထ **သတတန္**တိ နိစ္စံ။ **သမိတန္**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။

၁၈၀။ **ကိံ ပန တုမှေ အာဝုသော နိဂဏ္ဌာ ဇာနာထ ဧတ္တကံ ဝါ ဒုက္ခံ နိဇ္ဇိဏ္ဏန္**တိ ဣဒံ ဘဂဝါ ပုရိသော နာမ ယံ ကရောတိ၊ တံ ဇာနာတိ။ ဝီသတိကဟာပဏေ ဣဏံ ဂဟေတွာ ဒသ ဒတွာ "ဒသ မေ ဒိန္နာ ဒသ အဝသိဋ္ဌာ"တိ ဇာနာတိ၊ တေပိ ဒတွာ "သဗ္ဗံ ဒိန္န"န္တိ ဇာနာတိ။ ခေတ္တဿ တတိယဘာဂံ လာယိတွာ "ဧကော ဘာဂေါ လာယိတော၊ ဒွေ အဝသိဋ္ဌာ"တိ ဇာနာတိ။ ပုန ဧကံ လာယိတွာ "ဒွေ လာယိတာ၊ ဧကော အဝသိဋ္ဌော"တိ ဇာနာတိ။ တသ္မိမ္ပိ လာယိတေ "သဗ္ဗံ နိဋ္ဌိတ"န္တိ ဇာနာတိ၊ ဧဝံ သဗ္ဗကိစ္စေသု ကတဉ္စ အကတဉ္စ ဇာနာတိ၊ တုမှေဟိပိ တထာ ဉာတဗ္ဗံ သိယာတိ ဒဿေတိ။ **အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနန္**တိ ဣမိနာ အကုသလံ ပဟာယ ကုသလံ ဘာဝေတွာ သုဒ္ဓန္တံ[၂] ပတ္တော နိဂဏ္ဌော နာမ တုမှာကံ သာသနေ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။

ဧဝံ သန္တေတိ တုမှာကံ ဧဝံ အဇာနနဘာဝေ သတိ။ **လုဒ္ဒါ**တိ လုဒ္ဒါစာရာ။ **လောဟိတပါဏိနော**တိ ပါဏေ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေန္တာ လောဟိတေန မက္ခိတပါဏိနော။ ပါဏံ ဟိ ဟနန္တဿပိ ယဿ လောဟိတေန ပါဏိ န

၁-ဥဒ္ဓံယေဝ (သီ)၊ ဥဗ္ဘာယေဝ (သျာ) ၂-သုဒ္ဓတ္တံ (သီ၊ သျာ)

makkhiyati, sopi lohitapāṇītveva vuccati. **Kurūrakammantā**ti dāruṇakammā. Mātari pitari dhammikasamaṇabrāhmaṇādīsu ca katāparādhā. Māgavikādayo vā kakkhaḷakammā.

Na kho āvuso Gotamāti idaṁ nigaṇṭhā "ayaṁ amhākaṁ vāde dosaṁ deti, mayampissa dosaṁ āropemā"ti maññamānā ārabhiṁsu. Tassattho "āvuso Gotama yathā tumhe paṇītacīvarāni dhārentā sālimaṁsodanaṁ bhuñjantā devavimānavaṇṇāya Gandhakuṭiyā vasamānā sukhena sukhaṁ adhigacchatha, na evaṁ sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ. Yathā pana mayaṁ ukkuṭikappadhānādīhi nānappakārakaṁ dukkhaṁ anubhavāma, evaṁ dukkhena sukhaṁ adhigantabban"ti. **Sukhena ca hāvuso**ti idaṁ sace sukhena ca sukhaṁ adhigantabbaṁ siyā. Rājā adhigaccheyyāti dassanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **Māgadho**ti Magadharaṭṭhassa issaro. **Seniyo**ti tassa nāmaṁ. **Bimbī**ti attabhāvassa nāmaṁ. So tassa sārabhūto dassanīyo pāsādiko attabhāvasamiddhiyā **Bimbisāro**ti vuccati. **Sukhavihāritaro**ti idaṁ te Nigaṇṭhā rañño[1] tīsu pāsādesu tividhavayehi nāṭakehi saddhiṁ sampatti-anubhavanaṁ sandhāya vadanti. **Addhā**ti ekaṁsena. **Sahasā appaṭisaṅkhā**ti sāhasaṁ katvā appaccavekkhitvāva yathā ratto rāgavasena duṭṭho dosavasena mūḷho mohavasena bhāsati, evamevaṁ vācā bhāsitāti dasseti.

Tattha paṭipucchissāmīti tasmiṁ atthe pucchissāmi. **Yathā vo khameyyā**ti yathā tumhākaṁ rucceyya. **Pahotī**ti sakkoti.

Aniñjamānoti acalamāno. **Ekantasukhaṁ paṭisaṁvedī**ti nirantarasukhaṁ paṭisaṁvedī. "Ahaṁ kho āvuso Nigaṇṭhā pahomi -pa- ekantasukhaṁ paṭisaṁvedī"ti idaṁ attano phalasamāpattisukhaṁ dassento āha. Ettha ca kathāpatiṭṭhāpanatthaṁ rājavāre satta ādiṁ katvā pucchā katā. Satta rattindivāni nappahotīti hi vutte cha pañca cattārīti sukhaṁ pucchituṁ hoti. Suddhavāre[2] pana sattāti vutte puna cha pañca cattārīti vuccamānaṁ anacchariyaṁ hoti, tasmā ekaṁ ādiṁ katvā desanā katā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cūḷadukkhakkhandhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Te rañño (Sī, Syā)
2. Buddhavāre (Sī, Syā, Ka)

မက္ခိယတိ၊ သောပိ လောဟိတပါဏီတွေဝ ဝုစ္စတိ။ **ကုရူရကမ္မန္တာ**တိ ဒါရုဏကမ္မာ။ မာတရိ ပိတရိ ဓမ္မိကသမဏဗြာဟ္မဏာဒီသု စ ကတာပရာဓာ။ မာဂဝိကာဒယော ဝါ ကက္ခဠကမ္မာ။

န ခေါ အာဝုသော ဂေါတမာတိ ဣဒံ နိဂဏ္ဌာ “အယံ အမှာကံ ဝါဒေ ဒေါသံ ဒေတိ၊ မယမ္ပိဿ ဒေါသံ အာရောပေမာ”တိ မညမာနာ အာရဘိံသု။ တဿတ္ထော “အာဝုသော ဂေါတမ ယထာ တုမှေ ပဏီတစီဝရာနိ ဓာရေန္တာ သာလိမံသောဒနံ ဘုဉ္ဇန္တာ ဒေဝဝိမာနဝဏ္ဏာယ ဂန္ဓကုဋိယာ ဝသမာနာ သုခေန သုခံ အဓိဂစ္ဆထ၊ န ဧဝံ သုခေန သုခံ အဓိဂန္တဗ္ဗံ။ ယထာ ပန မယံ ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနာဒီဟိ နာနပ္ပကာရကံ ဒုက္ခံ အနုဘဝါမ၊ ဧဝံ ဒုက္ခေန သုခံ အဓိဂန္တဗ္ဗ”န္တိ။ **သုခေန စ ဟာဝုသော**တိ ဣဒံ သစေ သုခေန စ သုခံ အဓိဂန္တဗ္ဗံ သိယာ။ ရာဇာ အဓိဂစ္ဆေယျာတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **မာဂဓော**တိ မဂဓရဋ္ဌဿ ဣဿရော။ **သေနိယော**တိ တဿ နာမံ။ **ဗိမ္ဗီ**တိ အတ္တဘာဝဿ နာမံ။ သော တဿ သာရဘူတော ဒဿနီယော ပါသာဒိကော အတ္တဘာဝသမိဒ္ဓိယာ **ဗိမ္ဗိသာရော**တိ ဝုစ္စတိ။ **သုခဝိဟာရိတရော**တိ ဣဒံ တေ နိဂဏ္ဌာ ရညော[1] တီသု ပါသာဒေသု တိဝိဓဝယေဟိ နာဋကေဟိ သဒ္ဓိံ သမ္ပတ္တိအနုဘဝနံ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ **အဒ္ဓါ**တိ ဧကံသေန။ **သဟသာ အပ္ပဋိသင်္ခါ**တိ သာဟသံ ကတွာ အပ္ပစ္စဝေက္ခိတွာဝ ယထာ ရတ္တော ရာဂဝသေန ဒုဋ္ဌော ဒေါသဝသေန မူဠှော မောဟဝသေန ဘာသတိ၊ ဧဝမေဝံ ဝါစာ ဘာသိတာတိ ဒဿေတိ။

တတ္ထ ပဋိပုစ္ဆိဿာမီတိ တသ္မိံ အတ္ထေ ပုစ္ဆိဿာမိ။ **ယထာ ဝေါ ခမေယျာ**တိ ယထာ တုမှာကံ ရုစ္စေယျ။ **ပဟောတီ**တိ သက္ကောတိ။

အနိဉ္ဇမာနောတိ အစလမာနော။ **ဧကန္တသုခံ ပဋိသံဝေဒီ**တိ နိရန္တရသုခံ ပဋိသံဝေဒီ။ “အဟံ ခေါ အာဝုသော နိဂဏ္ဌာ ပဟောမိ။ပ။ ဧကန္တသုခံ ပဋိသံဝေဒီ”တိ ဣဒံ အတ္တနော ဖလသမာပတ္တိသုခံ ဒဿေန္တော အာဟ။ ဧတ္ထ စ ကထာပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ရာဇဝါရေ သတ္တ အာဒိံ ကတွာ ပုစ္ဆာ ကတာ။ သတ္တ ရတ္တိန္ဒိဝါနိ နပ္ပဟောတီတိ ဟိ ဝုတ္တေ ဆ ပဉ္စ စတ္တာရီတိ သုခံ ပုစ္ဆိတုံ ဟောတိ။ သုဒ္ဓဝါရေ[2] ပန သတ္တာတိ ဝုတ္တေ ပုန ဆ ပဉ္စ စတ္တာရီတိ ဝုစ္စမာနံ အနစ္ဆရိယံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧကံ အာဒိံ ကတွာ ဒေသနာ ကတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စူဠဒုက္ခက္ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-တေ ရညော (သီ၊ သျာ)
၂-ဗုဒ္ဓဝါရေ (သီ၊ သျာ၊ က)

5. Anumānasuttavaṇṇanā

181. **Evaṁ me sutan**ti Anumānasuttaṁ. Tattha **Bhaggesū**ti evaṁnāmake janapade, vacanattho panettha vuttānusāreneva veditabbo. **Susumāragire**ti evaṁnāmake nagare. Tassa kira nagarassa vatthupariggahadivase avidūre udakarahade susumāro saddamakāsi, giraṁ nicchāresi. Atha nagare niṭṭhite[1] **Susumāragiraṁ**tvevassa nāmaṁ akaṁsu. **Bhesakaḷāvane**ti Bhesakaḷānāmake vane. "Bhesagaḷāvane"tipi pāṭho. **Migadāye**ti taṁ vanaṁ migapakkhīnaṁ abhayadinnaṭṭhāne jātaṁ, tasmā **Migadāyo**ti vuccati.

Pavāretīti icchāpeti. **Vadantū**ti ovādānusāsanivasena vadantu, anusāsantūti attho. **Vacanīyomhī**ti ahaṁ tumhehi vattabbo, anusāsitabbo ovaditabboti attho. **So ca hoti dubbaco**ti so ca dukkhena vattabbo hoti, vutto na sahati. **Dovacassakaraṇehī**ti dubbacabhāvakārakehi upari āgatehi soḷasahi dhammehi. **Appadakkhiṇaggāhī anusāsanin**ti yo hi vuccamāno tumhe maṁ kasmā vadatha, ahaṁ attano kappiyākappiyaṁ sāvajjānavajjaṁ atthānatthaṁ jānāmīti vadati, ayaṁ anusāsaniṁ padakkhiṇato na gaṇhāti, vāmato gaṇhāti, tasmā **appadakkhiṇaggāhī**ti vuccati.

Pāpikānaṁ icchānanti lāmakānaṁ asantasambhāvanapatthanānaṁ. **Paṭippharatī**ti paṭiviruddho, paccanīko hutvā tiṭṭhati, **apasādetī**ti kiṁ nu kho tuyhaṁ bālassa abyattassa bhaṇitena, tvampi nāma bhaṇitabbaṁ maññissasīti evaṁ ghaṭṭeti. **Paccāropetī**ti tvampi khosi itthannāmaṁ āpattiṁ āpanno, taṁ tāva paṭikarohīti evaṁ paṭi-āropeti.

Aññenaññaṁ paṭicaratīti aññena kāraṇena vacanena vā aññaṁ kāraṇaṁ vacanaṁ vā paṭicchādeti, "āpattiṁ āpannosī"ti vutte "ko āpanno, kiṁ āpanno, kismiṁ āpanno, kaṁ bhaṇatha, kiṁ bhaṇathā"ti vā vadati, "evarūpaṁ kiñci tayā diṭṭhan"ti vutte "na suṇāmī"ti sotaṁ vā upaneti. **Bahiddhā kathaṁ apanāmetī**ti "itthannāmaṁ āpattiṁ āpannosī"ti puṭṭho "pāṭaliputtaṁ gatomhī"ti vatvā puna "na tava Pāṭaliputtagamanaṁ pucchāma,

1. Nimmite (Sī)

၅-အနုမာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အနုမာနသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဘဂ္ဂေသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ၊ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သုသုမာရဂိရေ**တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ တဿ ကိရ နဂရဿ ဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟဒိဝသေ အဝိဒူရေ ဥဒကရဟဒေ သုသုမာရော သဒ္ဒမကာသိ၊ ဂိရံ နိစ္ဆာရေသိ။ အထ နဂရေ နိဋ္ဌိတေ[၁] **သုသုမာရဂိရံ**တွေဝဿ နာမံ အကံသု။ **ဘေသကဠာဝနေ**တိ ဘေသကဠာနာမကေ ဝနေ။ "ဘေသဂဠာဝနေ"တိပိ ပါဌော။ **မိဂဒါယေ**တိ တံ ဝနံ မိဂပက္ခီနံ အဘယဒိန္နဋ္ဌာနေ ဇာတံ၊ တသ္မာ **မိဂဒါယော**တိ ဝုစ္စတိ။

ပဝါရေတီတိ ဣစ္ဆာပေတိ။ **ဝဒန္တူ**တိ ဩဝါဒါနုသာသနိဝသေန ဝဒန္တု၊ အနုသာသန္တူတိ အတ္ထော။ **ဝစနီယောမှီ**တိ အဟံ တုမှေဟိ ဝတ္တဗ္ဗော၊ အနုသာသိတဗ္ဗော ဩဝဒိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ **သော စ ဟောတိ ဒုဗ္ဗစော**တိ သော စ ဒုက္ခေန ဝတ္တဗ္ဗော ဟောတိ၊ ဝုတ္တော န သဟတိ။ **ဒေါဝစဿကရဏေဟီ**တိ ဒုဗ္ဗစဘာဝကာရကေဟိ ဥပရိ အာဂတေဟိ သောဠသဟိ ဓမ္မေဟိ။ **အပ္ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟီ အနုသာသနိ**န္တိ ယော ဟိ ဝုစ္စမာနော တုမှေ မံ ကသ္မာ ဝဒထ၊ အဟံ အတ္တနော ကပ္ပိယာကပ္ပိယံ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇံ အတ္ထာနတ္ထံ ဇာနာမီတိ ဝဒတိ၊ အယံ အနုသာသနိံ ပဒက္ခိဏတော န ဂဏှာတိ၊ ဝါမတော ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ **အပ္ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟီ**တိ ဝုစ္စတိ။

ပါပိကာနံ ဣစ္ဆာနန္တိ လာမကာနံ အသန္တသမ္ဘာဝနပတ္ထနာနံ။ **ပဋိပ္ဖရတီ**တိ ပဋိဝိရုဒ္ဓေါ၊ ပစ္စနီကော ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ၊ **အပသာဒေတီ**တိ ကိံ နု ခေါ တုယှံ ဗာလဿ အဗျတ္တဿ ဘဏိတေန၊ တွမ္ပိ နာမ ဘဏိတဗ္ဗံ မညိဿသီတိ ဧဝံ ဃဋ္ဋေတိ။ **ပစ္စာရောပေတီ**တိ တွမ္ပိ ခေါသိ ဣတ္ထန္နာမံ အာပတ္တိံ အာပန္နော၊ တံ တာဝ ပဋိကရောဟီတိ ဧဝံ ပဋိအာရောပေတိ။

အညေနညံ ပဋိစရတီတိ အညေန ကာရဏေန ဝစနေန ဝါ အညံ ကာရဏံ ဝစနံ ဝါ ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ "အာပတ္တိံ အာပန္နောသီ"တိ ဝုတ္တေ "ကော အာပန္နော၊ ကိံ အာပန္နော၊ ကိသ္မိံ အာပန္နော၊ ကံ ဘဏထ၊ ကိံ ဘဏထာ"တိ ဝါ ဝဒတိ၊ "ဧဝရူပံ ကိဉ္စိ တယာ ဒိဋ္ဌ"န္တိ ဝုတ္တေ "န သုဏာမီ"တိ သောတံ ဝါ ဥပနေတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ကထံ အပနာမေတီ**တိ "ဣတ္ထန္နာမံ အာပတ္တိံ အာပန္နောသီ"တိ ပုဋ္ဌော "ပါဋလိပုတ္တံ ဂတောမှီ"တိ ဝတွာ ပုန "န တဝ ပါဋလိပုတ္တဂမနံ ပုစ္ဆာမ၊

၁-နိမ္မိတေ (သီ)

āpattiṁ pucchāmā”ti vutte “tato rājagehaṁ gatomhī”ti, rājagehaṁ vā yāhi brāhmaṇagehaṁ vā, āpattiṁ āpannosīti. Tattha me sukaramaṁsaṁ laddhanti-ādīni vadanto kathaṁ bahiddhā vikkhipati.

Apadāneti attano cariyāya. **Na sampāyatī**ti āvuso tvaṁ kuhiṁ vasasi, kaṁ nissāya vasasīti vā, yaṁ tvaṁ vadesi “mayā esa āpattiṁ āpanno diṭṭho”ti. Tvaṁ tasmiṁ samaye kiṁ karosi, ayaṁ kiṁ karoti, kattha vā tvaṁ acchasi, kattha vā ayanti-ādinā nayena cariyaṁ puṭṭho sampādetvā kathetuṁ na sakkoti.

183. **Tatrāvuso**ti āvuso tesu soḷasasu dhammesu. **Attanāva attānaṁ evaṁ anuminitabban**ti evaṁ attanāva attā anumetabbo tuletabbo tīretabbo.

184. **Paccavekkhitabban**ti paccavekkhitabbo. **Ahorattānusikkhinā**ti divāpi rattimpi sikkhantena, rattiṁ ca divā ca kusalesu dhammesu sikkhantena pītipāmojjameva uppādetabbanti attho.

Acche vā udakapatteti pasanne vā udakabhājane. **Mukhanimittan**ti mukhapaṭibimbaṁ. **Rajan**ti āgantukarajaṁ. **Aṅgaṇan**ti tattha jātakaṁ tilakaṁ vā piḷakaṁ vā. **Sabbepime pāpake akusale dhamme pahīne**ti iminā sabbappahānaṁ kathesi. Kathaṁ? Ettakā akusalā dhammā pabbajitassa nānucchavikāti paṭisaṅkhānaṁ uppādayato hi **paṭisaṅkhānappahānaṁ** kathitaṁ hoti. Sīlaṁ padaṭṭhānaṁ katvā kasiṇaparikammaṁ ārabhitvā aṭṭha samāpattiyo nibbattentassa **vikkhambhanappahānaṁ** kathitaṁ. Samāpattiṁ padaṭṭhānaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhentassa **tadaṅgappahānaṁ** kathitaṁ. Vipassanaṁ vaḍḍhetvā maggaṁ bhāventassa **samucchedappahānaṁ** kathitaṁ. Phale āgate **paṭippassaddhippahānaṁ,** nibbāne āgate **nissaraṇappahānan**ti evaṁ imasmiṁ sutte sabbappahānaṁ kathitaṁva hoti.

Idaṁ hi suttaṁ **bhikkhupātimokkhaṁ** nāmāti porāṇā vadanti. Idaṁ divasassa tikkhattuṁ paccavekkhitabbaṁ. Pāto eva vasanaṭṭhānaṁ pavisitvā nisinnena “ime ettakā kilesā atthi nu kho mayhaṁ natthī”ti paccavekkhitabbā. Sace atthīti passati, tesaṁ pahānāya vāyamitabbaṁ. No ce passati,

အာပတ္တိံ ပုစ္ဆာမာ”တိ ဝုတ္တေ “တတော ရာဇဂေဟံ ဂတောမှီ”တိ၊ ရာဇဂေဟံ ဝါ ယာဟိ ဗြာဟ္မဏဂေဟံ ဝါ၊ အာပတ္တိံ အာပန္နောသီတိ။ တတ္ထ မေ သူကရမံသံ လဒ္ဓန္တိအာဒီနိ ဝဒန္တော ကထံ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခိပတိ။

အပဒါနေတိ အတ္တနော စရိယာယ။ **န သမ္ပာယတီ**တိ အာဝုသော တွံ ကုဟိံ ဝသသိ၊ ကံ နိဿာယ ဝသသီတိ ဝါ၊ ယံ တွံ ဝဒေသိ “မယာ ဧသ အာပတ္တိံ အာပန္နော ဒိဋ္ဌော”တိ။ တွံ တသ္မိံ သမယေ ကိံ ကရောသိ၊ အယံ ကိံ ကရောတိ၊ ကတ္ထ ဝါ တွံ အစ္ဆသိ၊ ကတ္ထ ဝါ အယန္တိအာဒိနာ နယေန စရိယံ ပုဋ္ဌော သမ္ပာဒေတွာ ကထေတုံ န သက္ကောတိ။

၁၈၃။ **တတြာဝုသော**တိ အာဝုသော တေသု သောဠသသု ဓမ္မေသု။ **အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ဧဝံ အနုမိနိတဗ္ဗန္တိ** ဧဝံ အတ္တနာဝ အတ္တာ အနုမေတဗ္ဗော တုလေတဗ္ဗော တီရေတဗ္ဗော။

၁၈၄။ **ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗန္တိ** ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗော။ **အဟောရတ္တာနုသိက္ခိနာ**တိ ဒိဝါပိ ရတ္တိမ္ပိ သိက္ခန္တေန၊ ရတ္တိံ စ ဒိဝါ စ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သိက္ခန္တေန ပီတိပါမောဇ္ဇမေဝ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။

အစ္ဆေ ဝါ ဥဒကပတ္တေတိ ပသန္နေ ဝါ ဥဒကဘာဇနေ။ **မုခနိမိတ္တန္တိ** မုခပဋိဗိမ္ဗံ။ **ရဇန္တိ** အာဂန္တုကရဇံ။ **အင်္ဂဏန္တိ** တတ္ထ ဇာတကံ တိလကံ ဝါ ပိဠကံ ဝါ။ **သဗ္ဗေပိမေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ပဟီနေ**တိ ဣမိနာ သဗ္ဗပ္ပဟာနံ ကထေသိ။ ကထံ? ဧတ္တကာ အကုသလာ ဓမ္မာ ပဗ္ဗဇိတဿ နာနုစ္ဆဝိကာတိ ပဋိသင်္ခါနံ ဥပ္ပါဒယတော ဟိ **ပဋိသင်္ခါနပ္ပဟာနံ** ကထိတံ ဟောတိ။ သီလံ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ ကသိဏပရိကမ္မံ အာရဘိတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေန္တဿ **ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ** ကထိတံ။ သမာပတ္တိံ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တဿ **တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ** ကထိတံ။ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တဿ **သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ** ကထိတံ။ ဖလေ အာဂတေ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ၊** နိဗ္ဗာနေ အာဂတေ **နိဿရဏပ္ပဟာနန္တိ** ဧဝံ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သဗ္ဗပ္ပဟာနံ ကထိတံဝ ဟောတိ။

ဣဒံ ဟိ သုတ္တံ **ဘိက္ခုပါတိမောက္ခံ** နာမာတိ ပေါရာဏာ ဝဒန္တိ။ ဣဒံ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ။ ပါတော ဧဝ ဝသနဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နေန “ဣမေ ဧတ္တကာ ကိလေသာ အတ္ထိ နု ခေါ မယှံ နတ္ထီ”တိ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ။ သစေ အတ္ထီတိ ပဿတိ၊ တေသံ ပဟာနာယ ဝါယမိတဗ္ဗံ။ နော စေ ပဿတိ၊

supabbajitosmīti attamanena bhavitabbaṁ. Bhattakiccaṁ katvā rattiṭṭhāne vā divāṭṭhāne vā nisīditvāpi paccavekkhitabbaṁ. Sāyaṁ vasanaṭṭhāne nisīditvāpi paccavekkhitabbaṁ. Tikkhattuṁ asakkontena dve vāre paccavekkhitabbaṁ. Dve vāre asakkontena pana avassaṁ ekavāraṁ paccavekkhitabbaṁ, appaccavekkhituṁ na vaṭṭatīti vadanti. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Anumānasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Cetokhilasuttavaṇṇanā

185. **Evaṁ me sutan**ti Cetokhilasuttaṁ. Tattha **cetokhilā**ti cittassa thaddhabhāvā kacavarabhāvā khāṇukabhāvā. **Cetasovinibandhā**ti cittaṁ bandhitvā muṭṭhiyaṁ katvā viya gaṇhantīti cetasovinibandhā. **Vuddhin**ti-ādīsu sīlena vuddhiṁ, maggena viruḷhiṁ, nibbānena vepullaṁ. Sīlasamādhīhi vā vuddhiṁ, vipassanāmaggehi viruḷhiṁ, phalanibbānehi vepullaṁ. **Satthari kaṅkhatī**ti Satthu sarīre vā guṇe vā kaṅkhati. Sarīre kaṅkhamāno dvattiṁsavaralakkhaṇappaṭimaṇḍitaṁ nāma sarīraṁ atthi nu kho natthīti kaṅkhati, guṇe kaṅkhamāno atītānāgatapaccuppannajānanasamatthaṁ sabbaññutaññāṇaṁ atthi nu kho natthīti kaṅkhati. **Vicikicchatī**ti vicinanto kicchati, dukkhaṁ āpajjati, vinicchetuṁ na sakkoti. **Nādhimuccatī**ti evametanti adhimokkhaṁ na paṭilabhati. **Na sampasīdatī**ti guṇesu otaritvā nibbicikicchabhāvena pasīdituṁ, anāvilo bhavituṁ na sakkoti. **Ātappāyā**ti kilesasantāpakavīriyakaraṇatthāya. **Anuyogāyā**ti punappunaṁ yogāya. **Sātaccāyā**ti satatakiriyāya. **Padhānāyā**ti padahanatthāya. **Ayaṁ paṭhamo cetokhilo**ti ayaṁ Satthari vicikicchāsaṅkhāto paṭhamo cittassa thaddhabhāvo, evametassa bhikkhuno appahīno hoti. **Dhamme**ti pariyattidhamme ca paṭivedhadhamme ca. Pariyattidhamme kaṅkhamāno Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ caturāsītidhammakkhandhasahassānīti vadanti, atthi nu kho etaṁ natthīti kaṅkhati. Paṭivedhadhamme kaṅkhamāno vipassanānissando maggo nāma, magganissando phalaṁ nāma, sabbasaṅkhārapaṭinissaggo nibbānaṁ nāmāti vadanti, taṁ atthi nu kho natthīti kaṅkhati. **Saṁghe kaṅkhatī**ti suppaṭipannoti-ādīnaṁ padānaṁ vasena evarūpaṁ paṭipadaṁ

သုပဗ္ဗဇိတောသ္မီတိ အတ္တမနေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနေ ဝါ ဒိဝါဋ္ဌာနေ ဝါ နိသီဒိတွာပိ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ။ သာယံ ဝသနဋ္ဌာနေ နိသီဒိတွာပိ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ။ တိက္ခတ္တုံ အသက္ကောန္တေန ဒွေ ဝါရေ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ။ ဒွေ ဝါရေ အသက္ကောန္တေန ပန အဝဿံ ဧကဝါရံ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ၊ အပ္ပစ္စဝေက္ခိတုံ န ဝဋ္ဋတီတိ ဝဒန္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အနုမာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-စေတောခိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ စေတောခိလသုတ္တံ။ တတ္ထ **စေတောခိလာ**တိ စိတ္တဿ ထဒ္ဓဘာဝါ ကစဝရဘာဝါ ခါဏုကဘာဝါ။ **စေတသောဝိနိဗန္ဓာ**တိ စိတ္တံ ဗန္ဓိတွာ မုဋ္ဌိယံ ကတွာ ဝိယ ဂဏှန္တီတိ စေတသောဝိနိဗန္ဓာ။ **ဝုဒ္ဓိ**န္တိ-အာဒီသု သီလေန ဝုဒ္ဓိံ၊ မဂ္ဂေန ဝိရုဠှိံ၊ နိဗ္ဗာနေန ဝေပုလ္လံ။ သီလသမာဓီဟိ ဝါ ဝုဒ္ဓိံ၊ ဝိပဿနာမဂ္ဂေဟိ ဝိရုဠှိံ၊ ဖလနိဗ္ဗာနေဟိ ဝေပုလ္လံ။ **သတ္ထရိ ကင်္ခတီ**တိ သတ္ထု သရီရေ ဝါ ဂုဏေ ဝါ ကင်္ခတိ။ သရီရေ ကင်္ခမာနော ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတံ နာမ သရီရံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီတိ ကင်္ခတိ၊ ဂုဏေ ကင်္ခမာနော အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဇာနနသမတ္ထံ သဗ္ဗညုတညာဏံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီတိ ကင်္ခတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆတီ**တိ ဝိစိနန္တော ကိစ္ဆတိ၊ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇတိ၊ ဝိနိစ္ဆေတုံ န သက္ကောတိ။ **နာဓိမုစ္စတီ**တိ ဧဝမေတန္တိ အဓိမောက္ခံ န ပဋိလဘတိ။ **န သမ္ပသီဒတီ**တိ ဂုဏေသု ဩတရိတွာ နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆဘာဝေန ပသီဒိတုံ, အနာဝိလော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ။ **အာတပ္ပါယာ**တိ ကိလေသသန္တာပကဝီရိယကရဏတ္ထာယ။ **အနုယောဂါယာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ယောဂါယ။ **သာတစ္စာယာ**တိ သတတကိရိယာယ။ **ပဓာနာယာ**တိ ပဒဟနတ္ထာယ။ **အယံ ပဌမော စေတောခိလော**တိ အယံ သတ္ထရိ ဝိစိကိစ္ဆာသင်္ခါတော ပဌမော စိတ္တဿ ထဒ္ဓဘာဝေါ၊ ဧဝမေတဿ ဘိက္ခုနော အပ္ပဟီနော ဟောတိ။ **ဓမ္မေ**တိ ပရိယတ္တိဓမ္မေ စ ပဋိဝေဓဓမ္မေ စ။ ပရိယတ္တိဓမ္မေ ကင်္ခမာနော တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ စတုရာသီတိဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနီတိ ဝဒန္တိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ ဧတံ နတ္ထီတိ ကင်္ခတိ။ ပဋိဝေဓဓမ္မေ ကင်္ခမာနော ဝိပဿနာနိဿန္ဒော မဂ္ဂေါ နာမ၊ မဂ္ဂနိဿန္ဒော ဖလံ နာမ၊ သဗ္ဗသင်္ခါရပဋိနိဿဂ္ဂေါ နိဗ္ဗာနံ နာမာတိ ဝဒန္တိ၊ တံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီတိ ကင်္ခတိ။ **သံဃေ ကင်္ခတီ**တိ သုပ္ပဋိပန္နောတိအာဒီနံ ပဒါနံ ဝသေန ဧဝရူပံ ပဋိပဒံ

paṭipannā cattāro maggaṭṭhā cattāro phalaṭṭhāti aṭṭhannaṁ puggalānaṁ samūhabhūto **saṁgho** nāma, so atthi nu kho natthīti kaṅkhati. **Sikkhāya kaṅkhamāno** adhisīlasikkhā nāma adhicittasikkhā nāma adhipaññāsikkhā nāmāti vadanti, sā atthi nu kho natthīti kaṅkhati. **Ayaṁ pañcamo**ti ayaṁ sabrahmacārīsu kopasaṅkhāto pañcamo cittassa thaddhabhāvo kacavarabhāvo khāṇukabhāvo.

186. Vinibandhesu **kāme**ti vatthukāmepi kilesakāmepi. **Kāye**ti attano kāye. **Rūpe**ti bahiddhārūpe. **Yāvadatthan**ti yattakaṁ icchati, tattakaṁ. **Udarāvadehakan**ti udarapūraṁ. Tañhi udaraṁ avadehanato udarāvadehakanti vuccati. **Seyyasukhan**ti mañcapīṭhasukhaṁ, utusukhaṁ vā. **Passasukhan**ti yathā samparivattakaṁ sayantassa dakkhiṇapassavāmapassānaṁ sukhaṁ hoti, evaṁ uppannasukhaṁ. **Middhasukhan**ti niddāsukhaṁ. **Anuyutto**ti yuttappayutto viharati.

Paṇidhāyāti patthayitvā. **Sīlenā**ti-ādīsu **sīlan**ti catupārisuddhisīlaṁ. **Vatan**ti vatasamādānaṁ. **Tapo**ti tapacaraṇaṁ. **Brahmacariyan**ti methunavirati. **Devo vā bhavissāmī**ti mahesakkhadevo vā bhavissāmi. **Devaññataro vā**ti appesakkhadevesu vā aññataro.

189. Iddhipādesu chandaṁ nissāya pavatto samādhi **chandasamādhi.** Padhānabhūtā saṅkhārā **padhānasaṅkhārā. Samannāgatan**ti tehi dhammehi upetaṁ. Iddhiyā pādaṁ, iddhibhūtaṁ vā pādanti **iddhipādaṁ.** Sesesupi eseva nayo, ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana Iddhipādavibhaṅge āgato eva. Visuddhimaggepissa attho dīpito. Iti imehi catūhi iddhipādehi vikkhambhanappahānaṁ kathitaṁ. **Ussoḷīyeva pañcamī**ti ettha **ussoḷī**ti sabbattha kattabbavīriyaṁ dasseti. **Ussoḷīpannarasaṅgasamannāgato**ti pañca cetokhilappahānāni pañca vinibandhappahānāni cattāro iddhipādā ussoḷhīti evaṁ ussoḷhiyā saddhiṁ pannarasahi aṅgehi samannāgato. **Bhabbo**ti anurūpo anucchaviko. **Abhinibbhidāyā**ti ñāṇena kilesabhedāya. **Sambodhāyā**ti catumaggasambodhāya. **Anuttarassā**ti seṭṭhassa. **Yogakkhemassā**ti catūhi yogehi khemassa arahattassa. **Adhigamayā**ti paṭilābhāya. **Seyyathā**ti opammatthe nipāto. **Pī**ti sambhāvanatthe. Ubhayenāpi seyyathāpi nāma bhikkhaveti dasseti.

ပဋိပန္နာ စတ္တာရော မဂ္ဂဋ္ဌာ စတ္တာရော ဖလဋ္ဌာတိ အဋ္ဌန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ သမူဟဘူတော **သံဃော** နာမ၊ သော အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီတိ ကင်္ခတိ။ **သိက္ခာယ ကင်္ခမာနော** အဓိသီလသိက္ခာ နာမ အဓိစိတ္တသိက္ခာ နာမ အဓိပညာသိက္ခာ နာမာတိ ဝဒန္တိ၊ သာ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီတိ ကင်္ခတိ။ **အယံ ပဉ္စမော**တိ အယံ သဗြဟ္မစာရီသု ကောပသင်္ခါတော ပဉ္စမော စိတ္တဿ ထဒ္ဓဘာဝေါ ကစဝရဘာဝေါ ခါဏုကဘာဝေါ။

၁၈၆။ ဝိနိဗန္ဓေသု **ကာမေ**တိ ဝတ္ထုကာမေပိ ကိလေသကာမေပိ။ **ကာယေ**တိ အတ္တနော ကာယေ။ **ရူပေ**တိ ဗဟိဒ္ဓါရူပေ။ **ယာဝဒတ္ထ**န္တိ ယတ္တကံ ဣစ္ဆတိ၊ တတ္တကံ။ **ဥဒရာဝဒေဟက**န္တိ ဥဒရပူရံ။ တဉှိ ဥဒရံ အဝဒေဟနတော ဥဒရာဝဒေဟကန္တိ ဝုစ္စတိ။ **သေယျသုခ**န္တိ မဉ္စပီဌသုခံ၊ ဥတုသုခံ ဝါ။ **ပဿသုခ**န္တိ ယထာ သမ္ပရိဝတ္တကံ သယန္တဿ ဒက္ခိဏပဿဝါမပဿာနံ သုခံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဥပ္ပန္နသုခံ။ **မိဒ္ဓသုခ**န္တိ နိဒ္ဒါသုခံ။ **အနုယုတ္တော**တိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိဟရတိ။

ပဏိဓာယာတိ ပတ္ထယိတွာ။ **သီလေနာ**တိအာဒီသု **သီလ**န္တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ **ဝတ**န္တိ ဝတသမာဒါနံ။ **တပေါ**တိ တပစရဏံ။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မေထုနဝိရတိ။ **ဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမီ**တိ မဟေသက္ခဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမိ။ **ဒေဝညတရော ဝါ**တိ အပ္ပေသက္ခဒေဝေသု ဝါ အညတရော။

၁၈၉။ ဣဒ္ဓိပါဒေသု ဆန္ဒံ နိဿာယ ပဝတ္တော သမာဓိ **ဆန္ဒသမာဓိ။** ပဓာနဘူတာ သင်္ခါရာ **ပဓာနသင်္ခါရာ။ သမန္နာဂတ**န္တိ တေဟိ ဓမ္မေဟိ ဥပေတံ။ ဣဒ္ဓိယာ ပါဒံ, ဣဒ္ဓိဘူတံ ဝါ ပါဒန္တိ **ဣဒ္ဓိပါဒံ။** သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော၊ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရော ပန ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂေ အာဂတော ဧဝ။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေပိဿ အတ္ထော ဒီပိတော။ ဣတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ဣဒ္ဓိပါဒေဟိ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ ကထိတံ။ **ဥဿောဠှီယေဝ ပဉ္စမီ**တိ ဧတ္ထ **ဥဿောဠှီ**တိ သဗ္ဗတ္ထ ကတ္တဗ္ဗဝီရိယံ ဒဿေတိ။ **ဥဿောဠှီပန္နရသင်္ဂသမန္နာဂတော**တိ ပဉ္စ စေတောခိလပ္ပဟာနာနိ ပဉ္စ ဝိနိဗန္ဓပ္ပဟာနာနိ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ဥဿောဠှီတိ ဧဝံ ဥဿောဠှိယာ သဒ္ဓိံ ပန္နရသဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော။ **ဘဗ္ဗော**တိ အနုရူပေါ အနုစ္ဆဝိကော။ **အဘိနိဗ္ဘိဒါယာ**တိ ဉာဏေန ကိလေသဘေဒါယ။ **သမ္ဗောဓာယာ**တိ စတုမဂ္ဂသမ္ဗောဓာယ။ **အနုတ္တရဿာ**တိ သေဋ္ဌဿ။ **ယောဂက္ခေမဿာ**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမဿ အရဟတ္တဿ။ **အဓိဂမာယာ**တိ ပဋိလာဘာယ။ **သေယျထာ**တိ ဩပမ္မတ္ထေ နိပါတော။ **ပီ**တိ သမ္ဘာဝနတ္ထေ။ ဥဘယေနာပိ သေယျထာပိ နာမ ဘိက္ခဝေတိ ဒဿေတိ။

Kukkuṭiyā aṇḍāni aṭṭha vā dasa vā dvādasa vāti ettha pana kiñcāpi kukkuṭiyā vuttappakārato ūnādhikānipi aṇḍāni honti, vacanasiliṭṭhatāya pana evaṁ vuttaṁ. Evaṁ hi loke siliṭṭhaṁ vacanaṁ hoti. **Tānassū**ti tāni assu, bhaveyyunti attho. **Kukkuṭiyā sammā adhisayitānī**titāya janettiyā kukkuṭiyā pakkhe pasāretvā tesaṁ upari sayantiyā sammā adhisayitāni. **Sammā pariseditānī**ti kālena kālaṁ utuṁ gāhāpentiyā suṭṭhu samantato seditāni usmīkatāni. **Sammā paribhāvitānī**ti kālena kālaṁ suṭṭhu samantato bhāvitāni, kukkuṭagandhaṁ gāhāpitānīti attho. **Kiñcāpi tassā kukkuṭiyā**ti tassā kukkuṭiyā imaṁ[1] tividhakiriyākaraṇena appamādaṁ katvā kiñcāpi na evaṁ icchā uppajjeyya. **Atha kho bhabbāva te**ti atha kho te kukkuṭapotakā vuttanayena sotthinā abhinibbhijjituṁ bhabbāva. Te hi yasmā tāya kukkuṭiyā evaṁ tīhākārehi tāni aṇḍāni paripālīyamānāni na pūtīni honti. Yopi nesaṁ allasineho, sopi pariyādānaṁ gacchati, kapālaṁ tanukaṁ hoti, pādanakhasikhā ca mukhatuṇḍakañca kharaṁ hoti, sayaṁ paripākaṁ gacchati, kapālassa tanuttā bahi āloko anto paññāyati, tasmā "ciraṁ vata mayaṁ saṅkuṭitahatthapādā sambādhe sayimhā, ayañca bahi āloko dissati, ettha dāni no sukhavihāro bhavissatī"ti nikkhamitukāmā hutvā kapālaṁ pādena paharanti, gīvaṁ pasārenti, tato taṁ kapālaṁ dvedhā bhijjati. Atha te pakkhe vidhunantā taṅkhaṇānurūpaṁ viravantā nikkhamantiyeva, nikkhamitvā ca gāmakkhettaṁ upasobhayamānā vicaranti.

Evameva khoti idaṁ opammasampaṭipādanaṁ. Taṁ evaṁ atthena saṁsandetvā veditabbaṁ—tassā kukkuṭiyā aṇḍesu tividhakiriyākaraṇaṁ viya hi imassa bhikkhuno ussoḷhīpannarasehi aṅgehi samannāgatabhāvo. Kukkuṭiyā tividhakiriyāsampādanena aṇḍānaṁ apūtibhāvo viya pannarasaṅgasamannāgatassa bhikkhuno tividhānupassanāsampādanena vipassanāñāṇassa aparihāni. Tassā tividhakiriyākaraṇena aṇḍānaṁ allasinehapariyādānaṁ viya tassa bhikkhuno tividhānupassanāsampādanena bhavattayānugatanikantisinehapariyādānaṁ. Aṇḍakalāpānaṁ tanubhāvo

1. Idha (Sī)

ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍာနိ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ ဒွါဒသ ဝါတိ ဧတ္ထ ပန ကိဉ္စာပိ ကုက္ကုဋိယာ ဝုတ္တပ္ပကာရတော ဦနာဓိကာနိပိ အဏ္ဍာနိ ဟောန္တိ၊ ဝစနသိလိဋ္ဌတာယ ပန ဧဝံ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ ဟိ လောကေ သိလိဋ္ဌံ ဝစနံ ဟောတိ။ **တာနဿူ**တိ တာနိ အဿု၊ ဘဝေယျုန္တိ အတ္ထော။ **ကုက္ကုဋိယာ သမ္မာ အဓိသယိတာနီ**တိ-တာယ ဇနေတ္တိယာ ကုက္ကုဋိယာ ပက္ခေ ပသာရေတွာ တေသံ ဥပရိ သယန္တိယာ သမ္မာ အဓိသယိတာနိ။ **သမ္မာ ပရိသေဒိတာနီ**တိ ကာလေန ကာလံ ဥတုံ ဂါဟာပေန္တိယာ သုဋ္ဌု သမန္တတော သေဒိတာနိ ဥသ္မီကတာနိ။ **သမ္မာ ပရိဘာဝိတာနီ**တိ ကာလေန ကာလံ သုဋ္ဌု သမန္တတော ဘာဝိတာနိ၊ ကုက္ကုဋဂန္ဓံ ဂါဟာပိတာနီတိ အတ္ထော။ **ကိဉ္စာပိ တဿာ ကုက္ကုဋိယာ**တိ တဿာ ကုက္ကုဋိယာ ဣမံ[၁] တိဝိဓကိရိယာကရဏေန အပ္ပမာဒံ ကတွာ ကိဉ္စာပိ န ဧဝံ ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ **အထ ခေါ ဘဗ္ဗာဝ တေ**တိ အထ ခေါ တေ ကုက္ကုဋပေါတကာ ဝုတ္တနယေန သောတ္ထိနာ အဘိနိဗ္ဘိဇ္ဇိတုံ ဘဗ္ဗာဝ။ တေ ဟိ ယသ္မာ တာယ ကုက္ကုဋိယာ ဧဝံ တီဟာကာရေဟိ တာနိ အဏ္ဍာနိ ပရိပါလီယမာနာနိ န ပူတီနိ ဟောန္တိ။ ယောပိ နေသံ အလ္လသိနေဟော၊ သောပိ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတိ၊ ကပါလံ တနုကံ ဟောတိ၊ ပါဒနခသိခါ စ မုခတုဏ္ဍကဉ္စ ခရံ ဟောတိ၊ သယံ ပရိပါကံ ဂစ္ဆတိ၊ ကပါလဿ တနုတ္တာ ဗဟိ အာလောကော အန္တော ပညာယတိ၊ တသ္မာ "စိရံ ဝတ မယံ သင်္ကုဋိတဟတ္ထပါဒါ သမ္ဗာဓေ သယိမှာ၊ အယဉ္စ ဗဟိ အာလောကော ဒိဿတိ၊ ဧတ္ထ ဒါနိ နော သုခဝိဟာရော ဘဝိဿတီ"တိ နိက္ခမိတုကာမာ ဟုတွာ ကပါလံ ပါဒေန ပဟရန္တိ၊ ဂီဝံ ပသာရေန္တိ၊ တတော တံ ကပါလံ ဒွေဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ အထ တေ ပက္ခေ ဝိဓုနန္တာ တင်္ခဏာနုရူပံ ဝိရဝန္တာ နိက္ခမန္တိယေဝ၊ နိက္ခမိတွာ စ ဂါမက္ခေတ္တံ ဥပသောဘယမာနာ ဝိစရန္တိ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဣဒံ ဩပမ္မသမ္ပဋိပါဒနံ။ တံ ဧဝံ အတ္ထေန သံသန္ဒေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ—တဿာ ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍေသု တိဝိဓကိရိယာကရဏံ ဝိယ ဟိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဥဿောဠှီပန္နရသေဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတဘာဝေါ။ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိဓကိရိယာသမ္ပာဒနေန အဏ္ဍာနံ အပူတိဘာဝေါ ဝိယ ပန္နရသင်္ဂသမန္နာဂတဿ ဘိက္ခုနော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ပာဒနေန ဝိပဿနာဉာဏဿ အပရိဟာနိ။ တဿာ တိဝိဓကိရိယာကရဏေန အဏ္ဍာနံ အလ္လသိနေဟပရိယာဒါနံ ဝိယ တဿ ဘိက္ခုနော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ပာဒနေန ဘဝတ္တယာနုဂတနိကန္တိသိနေဟပရိယာဒါနံ။ အဏ္ဍကလာပါနံ တနုဘာဝေါ

၁-ဣဓ (သီ)

viya bhikkhuno avijjaṇḍakosassa tanubhāvo. Kukkuṭapotakānaṁ pādanakhamukhatuṇḍakānaṁ thaddhakharabhāvo viya bhikkhuno vipassanāñāṇassa tikkhakharavippasannasūrabhāvo. Kukkuṭapotakānaṁ pariṇāmakālo viya bhikkhuno vipassanāñāṇassa pariṇāmakālo vaḍḍhitakālo gabbhaggahaṇakālo. Kukkuṭapotakānaṁ pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosaṁ padāletvā pakkhe papphoṭetvā sotthinā abhinikkhamanakālo viya tassa bhikkhuno vipassanāñāṇagabbhaṁ gaṇhāpetvā vicarantassa tajjātikaṁ utusappāyaṁ vā bhojanasappāyaṁ vā puggalasappāyaṁ vā dhammassavanasappāyaṁ vā labhitvā ekāsane nisinnasseva vipassanaṁ vaḍḍhentassa anupubbādhigatena arahattamaggena avijjaṇḍakosaṁ padāletvā abhiññāpakkhe papphoṭetvā sotthinā arahattapattakālo veditabbo. Yathā pana kukkuṭapotakānaṁ pariṇatabhāvaṁ ñatvā mātāpi aṇḍakosaṁ bhindati, evaṁ tathārūpassa bhikkhuno ñāṇaparipākaṁ ñatvā Satthāpi—

“Ucchinda sinehamattano, kumudaṁ sāradikaṁva pāṇinā.
Santimaggameva brūhaya, nibbānaṁ Sugatena desitan”ti[1]—

Ādinā nayena obhāsaṁ pharitvā gāthāya avijjaṇḍakosaṁ paharati, so gāthāpariyosāne avijjaṇḍakosaṁ bhinditvā arahattaṁ pāpuṇāti. Tato paṭṭhāya yathā te kukkuṭapotakā gāmakkhettaṁ upasobhayamānā tattha tattha vicaranti, evaṁ ayampi mahākhīṇāsavo nibbānārammaṇaṁ phalasamāpattiṁ appetvā saṁghārāmaṁ upasobhayamāno vicarati.

Iti imasmiṁ sutte cattāri pahānāni kathitāni. Kathaṁ, cetokhilānañhi cetovinibandhānaṁ pahānena **paṭisaṅkhānappahānaṁ** kathitaṁ, iddhipādehi **vikkhambhanappahānaṁ** kathitaṁ, magge āgate **samucchedappahānaṁ** kathitaṁ, phale āgate **paṭippassaddhippahānaṁ** kathitaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cetokhilasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 1. 54 Dhammapade.

ဝိယ ဘိက္ခုနော အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသဿ တနုဘာဝေါ။ ကုက္ကုဋပေါတကာနံ ပါဒနခမုခတုဏ္ဍကာနံ ထဒ္ဓခရဘာဝေါ ဝိယ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနာဉာဏဿ တိက္ခခရဝိပ္ပသန္နသူရဘာဝေါ။ ကုက္ကုဋပေါတကာနံ ပရိဏာမကာလော ဝိယ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနာဉာဏဿ ပရိဏာမကာလော ဝဍ္ဎိတကာလော ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏကာလော။ ကုက္ကုဋပေါတကာနံ ပါဒနခသိခါယ ဝါ မုခတုဏ္ဍကေန ဝါ အဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတွာ ပက္ခေ ပပ္ဖောဋေတွာ သောတ္ထိနာ အဘိနိက္ခမနကာလော ဝိယ တဿ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနာဉာဏဂဗ္ဘံ ဂဏှာပေတွာ ဝိစရန္တဿ တဇ္ဇာတိကံ ဥတုသပ္ပာယံ ဝါ ဘောဇနသပ္ပာယံ ဝါ ပုဂ္ဂလသပ္ပာယံ ဝါ ဓမ္မဿဝနသပ္ပာယံ ဝါ လဘိတွာ ဧကာသနေ နိသိန္နဿေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တဿ အနုပုဗ္ဗာဓိဂတေန အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတွာ အဘိညာပက္ခေ ပပ္ဖောဋေတွာ သောတ္ထိနာ အရဟတ္တပတ္တကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ ပန ကုက္ကုဋပေါတကာနံ ပရိဏတဘာဝံ ဉတွာ မာတာပိ အဏ္ဍ-ကောသံ ဘိန္ဒတိ၊ ဧဝံ တထာရူပဿ ဘိက္ခုနော ဉာဏပရိပါကံ ဉတွာ သတ္ထာပိ—

“ဥစ္ဆိန္ဒ သိနေဟမတ္တနော၊ ကုမုဒံ သာရဒိကံဝ ပါဏိနာ။
သန္တိမဂ္ဂမေဝ ဗြူဟယ၊ နိဗ္ဗာနံ သုဂတေန ဒေသိတ”န္တိ[၁]—

အာဒိနာ နယေန ဩဘာသံ ဖရိတွာ ဂါထာယ အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသံ ပဟရတိ၊ သော ဂါထာပရိယောသာနေ အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသံ ဘိန္ဒိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ယထာ တေ ကုက္ကုဋပေါတကာ ဂါမက္ခေတ္တံ ဥပသောဘယမာနာ တတ္ထ တတ္ထ ဝိစရန္တိ၊ ဧဝံ အယမ္ပိ မဟာခီဏာသဝေါ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ သံဃာရာမံ ဥပသောဘယမာနော ဝိစရတိ။

ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရိ ပဟာနာနိ ကထိတာနိ။ ကထံ၊ စေတော-ခိလာနဉှိ စေတောဝိနိဗန္ဓာနံ ပဟာနေန **ပဋိသင်္ခါနပ္ပဟာနံ** ကထိတံ၊ ဣဒ္ဓိပါဒေဟိ **ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ** ကထိတံ၊ မဂ္ဂေ အာဂတေ **သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ** ကထိတံ၊ ဖလေ အာဂတေ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ** ကထိတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စေတောခိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁-၅၄-ဓမ္မပဒေ။

7. Vanapatthapariyāyasuttavaṇṇanā

190. **Evaṁ me sutanti** Vanapatthapariyāyaṁ. Tattha **vanapatthapariyāyanti** vanapatthakāraṇaṁ, vanapatthadesanaṁ vā.

191. **Vanapatthaṁ upanissāya viharatīti** manussūpacārātikkantaṁ vanasaṇḍasenāsanaṁ nissāya samaṇadhammaṁ karonto viharati. **Anupaṭṭhitāti**-ādīsu pubbe anupaṭṭhitā sati taṁ upanissāya viharatopi na upaṭṭhāti, pubbe asamāhitaṁ cittaṁ na samādhiyati, pubbe aparikkhīṇā āsavā na parikkhayaṁ gacchanti, pubbe ananuppattaṁ anuttaraṁ yogakkhemasaṅkhātaṁ arahattañca na pāpuṇātīti attho. **Jīvitaparikkhārāti** jīvitasambhārā. **Samudānetabbāti** samāharitabbā. **Kasirena samudāgacchantīti** dukkhena uppajjanti. **Rattibhāgaṁ vā divasabhāgaṁ vāti** rattikoṭṭhāse vā divasakoṭṭhāse vā. Ettha ca rattibhāge paṭisañcikkhamānena ñatvā rattiṁyeva pakkamitabbaṁ, rattiṁ caṇḍavāḷādīnaṁ paribandhe[1] sati aruṇuggamanaṁ āgametabbaṁ. Divasabhāge ñatvā divāva pakkamitabbaṁ, divā paribandhe[1] sati sūriyatthaṅgamanaṁ āgametabbaṁ.

192. **Saṅkhāpīti** evaṁ samaṇadhammassa anipphajjanabhāvaṁ jānitvā. Anantaravāre pana saṅkhāpīti evaṁ samaṇadhammassa nipphajjanabhāvaṁ jānitvā.

194. **Yāvajīvanti** yāva jīvitaṁ pavattati, tāva vatthabbameva.

195. **So puggaloti** padassa nānubandhitabboti iminā sambandho. **Anāpucchāti** idha pana taṁ puggalaṁ anāpucchā pakkamitabbanti attho.

197. **Saṅkhāpīti** evaṁ samaṇadhammassa anipphajjanabhāvaṁ ñatvā so puggalo nānubandhitabbo, taṁ āpucchā pakkamitabbaṁ.

198. **Api panujjamānenāpīti** apinikkaḍḍhīyamānenāpi. Evarūpo hi puggalo sacepi dārukalāpasataṁ vā udakaghaṭasataṁ vā vālikambaṇasataṁ vā daṇḍaṁ āharāpeti, mā idha vasīti nikkaḍḍhāpeti vā, taṁ taṁ khamāpetvā yāvajīvaṁ vattabbamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Vanapatthapariyāyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Paripanthe (Sī, Syā)

၇-ဝနပတ္ထပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၀။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဝနပတ္ထပရိယာယံ။ တတ္ထ **ဝနပတ္ထပရိယာယန္တိ** ဝနပတ္ထကာရဏံ, ဝနပတ္ထဒေသနံ ဝါ။

၁၉၁။ **ဝနပတ္ထံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရတီတိ** မနုဿူပစာရာတိက္ကန္တံ ဝနသဏ္ဍသေနာသနံ နိဿာယ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ။ **အနုပဋ္ဌိတာတိ**-အာဒီသု ပုဗ္ဗေ အနုပဋ္ဌိတာ သတိ တံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရတောပိ န ဥပဋ္ဌာတိ၊ ပုဗ္ဗေ အသမာဟိတံ စိတ္တံ န သမာဓိယတိ၊ ပုဗ္ဗေ အပရိက္ခီဏာ အာသဝါ န ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ပုဗ္ဗေ အနနုပ္ပတ္တံ အနုတ္တရံ ယောဂက္ခေမသင်္ခါတံ အရဟတ္တဉ္စ န ပါပုဏာတီတိ အတ္ထော။ **ဇီဝိတပရိက္ခာရာတိ** ဇီဝိတသမ္ဘာရာ။ **သမုဒါနေတဗ္ဗာတိ** သမာဟရိတဗ္ဗာ။ **ကသိရေန သမုဒါဂစ္ဆန္တီတိ** ဒုက္ခေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **ရတ္တိဘာဂံ ဝါ ဒိဝသဘာဂံ ဝါတိ** ရတ္တိကောဋ္ဌာသေ ဝါ ဒိဝသကောဋ္ဌာသေ ဝါ။ ဧတ္ထ စ ရတ္တိဘာဂေ ပဋိသဉ္စိက္ခမာနေန ဉတွာ ရတ္တိံယေဝ ပက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ရတ္တိံ စဏ္ဍဝါဠာဒီနံ ပရိဗန္ဓေ[၁] သတိ အရုဏုဂ္ဂမနံ အာဂမေတဗ္ဗံ။ ဒိဝသဘာဂေ ဉတွာ ဒိဝါဝ ပက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဒိဝါ ပရိဗန္ဓေ[၁] သတိ သူရိယတ္ထင်္ဂမနံ အာဂမေတဗ္ဗံ။

၁၉၂။ **သင်္ခါပီတိ** ဧဝံ သမဏဓမ္မဿ အနိပ္ဖဇ္ဇနဘာဝံ ဇာနိတွာ။ အနန္တရဝါရေ ပန သင်္ခါပီတိ ဧဝံ သမဏဓမ္မဿ နိပ္ဖဇ္ဇနဘာဝံ ဇာနိတွာ။

၁၉၄။ **ယာဝဇီဝန္တိ** ယာဝ ဇီဝိတံ ပဝတ္တတိ၊ တာဝ ဝတ္ထဗ္ဗမေဝ။

၁၉၅။ **သော ပုဂ္ဂလောတိ** ပဒဿ နာနုဗန္ဓိတဗ္ဗောတိ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓော။ **အနာပုစ္ဆာတိ** ဣဓ ပန တံ ပုဂ္ဂလံ အနာပုစ္ဆာ ပက္ကမိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။

၁၉၇။ **သင်္ခါပီတိ** ဧဝံ သမဏဓမ္မဿ အနိပ္ဖဇ္ဇနဘာဝံ ဉတွာ သော ပုဂ္ဂလော နာနုဗန္ဓိတဗ္ဗော၊ တံ အာပုစ္ဆာ ပက္ကမိတဗ္ဗံ။

၁၉၈။ **အပိ ပနုဇ္ဇမာနေနာပီတိ** အပိနိက္ကဍ္ဎိယမာနေနာပိ။ ဧဝရူပေါ ဟိ ပုဂ္ဂလော သစေပိ ဒါရုကလာပသတံ ဝါ ဥဒကဃဋသတံ ဝါ ဝါလိကမ္ဗဏသတံ ဝါ ဒဏ္ဍံ အာဟရာပေတိ၊ မာ ဣဓ ဝသီတိ နိက္ကဍ္ဎာပေတိ ဝါ၊ တံ တံ ခမာပေတွာ ယာဝဇီဝံ ဝတ္တဗ္ဗမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဝနပတ္ထပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပရိပန္ထေ (သီ၊ သျာ)

8. Madhupiṇḍikasuttavaṇṇanā

199. **Evaṁ me sutan**ti Madhupiṇḍikasuttaṁ. Tattha **mahāvanan**ti Himavantena saddhiṁ ekābaddhaṁ aropimaṁ[1] jātivanaṁ, na yathā Vesāliyaṁ ropitāropitamissakaṁ. **Divāvihārāyā**ti divā paṭisallānatthāya. **Beluvalaṭṭhikāyā**ti taruṇabeluvarukkhassa. **Daṇḍapāṇī**ti na jarādubbalatāya daṇḍahattho. Ayañhi taruṇo paṭhamavaye ṭhito, daṇḍacittatāya pana suvaṇṇadaṇḍaṁ gahetvā vicarati, tasmā **daṇḍapāṇī**ti vutto. **Jaṅghāvihāran**ti jaṅghākilamathavinodanatthaṁ jaṅghācāraṁ. **Anucaṅkamamāno anuvicaramāno**ti ārāmadassana vanadassana pabbatadassanādīnaṁ atthāya ito cito ca vicaramāno. Adhiccanikkhamano kiresa kadāci deva nikkhamitvā evaṁ vicarati. **Daṇḍamolubbhā**ti daṇḍaṁ olumbhitvā gopālakadāyako viya daṇḍaṁ purato ṭhapetvā daṇḍamatthake dve hatthe patiṭṭhāpetvā piṭṭhipāṇiṁ hanukena uppīḷetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi.

200. **Kiṁvādī**ti kiṁdiṭṭhiko. **Kimakkhāyī**ti kiṁ katheti. Ayaṁ rājā Bhagavantaṁ avanditvāva paṭisanthāramattakameva katvā pañhaṁ pucchati. Tampi na aññātukāmatāya, acittīkārena pucchati. Kasmā? Devadattassa pakkhiko kiresa, Devadatto attano santikaṁ āgacchamāne Tathāgate bhindati. So kira evaṁ vadeti "samaṇo Gotamo amhākaṁ kulena saddhiṁ verī, na no kulassa vuddhiṁ icchati, bhaginīpi me cakkavattiparibhogā, taṁ pahāya 'nassatesā'ti nikkhamitvā pabbaji, bhāgineyyopi me cakkavattibījanti ñatvā amhākaṁ kulassa vaḍḍhiyā atussanto 'nassatetan'ti tampi daharakāleyeva pabbājesi. Ahaṁ pana tena vinā vattituṁ asakkonto anupabbajito, evaṁ pabbajitampi maṁ pabbajitadivasato paṭṭhāya na ujukehi akkhīhi oloketi, parisamajjhe bhāsantopi mahāpharasunā paharanto viya āpāyiko Devadattoti-ādīni bhāsatī"ti. Evaṁ ayampi rājā Devadattena bhinno, tasmā evamakāsi.

Atha Bhagavā yathā ayaṁ rājā mayā pañhe pucchite na kathetīti vattuṁ na labhati, yathā ca bhāsitassa atthaṁ na jānāti,

1. Aropitaṁ (Syā, Ka)

၈-မဓုပိဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၉။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဓုပိဏ္ဍိကသုတ္တံ။ တတ္ထ **မဟာဝန**န္တိ ဟိမဝန္တေန သဒ္ဓိံ ဧကာဗဒ္ဓံ အရောပိမံ[1] ဇာတိဝနံ၊ န ယထာ ဝေသာလိယံ ရောပိတာရောပိတမိဿကံ။ **ဒိဝါဝိဟာရာယာ**တိ ဒိဝါ ပဋိသလ္လာနတ္ထာယ။ **ဗေလုဝလဋ္ဌိကာယာ**တိ တရုဏဗေလုဝရုက္ခဿ။ **ဒဏ္ဍပါဏီ**တိ န ဇရာဒုဗ္ဗလတာယ ဒဏ္ဍဟတ္ထော။ အယဉှိ တရုဏော ပဌမဝယေ ဌိတော၊ ဒဏ္ဍစိတ္တတာယ ပန သုဝဏ္ဏဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဝိစရတိ၊ တသ္မာ **ဒဏ္ဍပါဏီ**တိ ဝုတ္တော။ **ဇင်္ဃာဝိဟာရ**န္တိ ဇင်္ဃာကိလမထဝိနောဒနတ္ထံ ဇင်္ဃာစာရံ။ **အနုစင်္ကမမာနော အနုဝိစရမာနော**တိ အာရာမဒဿန ဝနဒဿန ပဗ္ဗတဒဿနာဒီနံ အတ္ထာယ ဣတော စိတော စ ဝိစရမာနော။ အဓိစ္စနိက္ခမနော ကိရေသ ကဒါစိ ဒေဝ နိက္ခမိတွာ ဧဝံ ဝိစရတိ။ **ဒဏ္ဍမောလုဗ္ဘာ**တိ ဒဏ္ဍံ ဩလုမ္ဘိတွာ ဂေါပါလကဒါရကော ဝိယ ဒဏ္ဍံ ပုရတော ဌပေတွာ ဒဏ္ဍမတ္ထကေ ဒွေ ဟတ္ထေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပိဋ္ဌိပါဏိံ ဟနုကေန ဥပ္ပီဠေတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။

၂၀၀။ **ကိံဝါဒီ**တိ ကိံဒိဋ္ဌိကော။ **ကိမက္ခာယီ**တိ ကိံ ကထေတိ။ အယံ ရာဇာ ဘဂဝန္တံ အဝန္ဒိတွာဝ ပဋိသန္ထာရမတ္တကမေဝ ကတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ တမ္ပိ န အညာတုကာမတာယ၊ အစိတ္တီကာရေန ပုစ္ဆတိ။ ကသ္မာ? ဒေဝဒတ္တဿ ပက္ခိကော ကိရေသ၊ ဒေဝဒတ္တော အတ္တနော သန္တိကံ အာဂစ္ဆမာနေ တထာဂတေ ဘိန္ဒတိ။ သော ကိရ ဧဝံ ဝဒေတိ "သမဏော ဂေါတမော အမှာကံ ကုလေန သဒ္ဓိံ ဝေရီ၊ န နော ကုလဿ ဝုဒ္ဓိံ ဣစ္ဆတိ၊ ဘဂိနီပိ မေ စက္ကဝတ္တိပရိဘောဂါ၊ တံ ပဟာယ 'နဿတေသာ'တိ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ၊ ဘာဂိနေယျောပိ မေ စက္ကဝတ္တိဗီဇန္တိ ဉတွာ အမှာကံ ကုလဿ ဝဍ္ဎိယာ အတုဿန္တော 'နဿတေတ'န္တိ တမ္ပိ ဒဟရကာလေယေဝ ပဗ္ဗာဇေသိ။ အဟံ ပန တေန ဝိနာ ဝတ္တိတုံ အသက္ကောန္တော အနုပဗ္ဗဇိတော၊ ဧဝံ ပဗ္ဗဇိတမ္ပိ မံ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ န ဥဇုကေဟိ အက္ခီဟိ ဩလောကေတိ၊ ပရိသမဇ္ဈေ ဘာသန္တောပိ မဟာဖရသုနာ ပဟရန္တော ဝိယ အာပါယိကော ဒေဝဒတ္တောတိ-အာဒီနိ ဘာသတီ"တိ။ ဧဝံ အယမ္ပိ ရာဇာ ဒေဝဒတ္တေန ဘိန္နော၊ တသ္မာ ဧဝမကာသိ။

အထ ဘဂဝါ ယထာ အယံ ရာဇာ မယာ ပဉှေ ပုစ္ဆိတေ န ကထေတီတိ ဝတ္တုံ န လဘတိ၊ ယထာ စ ဘာသိတဿ အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊

၁-အရောပိတံ (သျာ၊ က)

evamassa kathessāmīti tassānucchavikaṁ kathento **yathāvādī kho**ti-ādimāha.

Tattha **na kenaci loke viggayha tiṭṭhatī**ti loke kenaci saddhiṁ viggāhikakathaṁ na karoti na vivadati. Tathāgato hi lokena saddhiṁ na vivadati, loko pana Tathāgatena saddhiṁ aniccanti vutte niccanti vadamāno, dukkhaṁ, anattā, asubhanti vutte subhanti vadamāno vivadati. Tenevāha "nāhaṁ bhikkhave lokena vivadāmi, lokova kho bhikkhave mayā vivadati, tathā na bhikkhave dhammavādī kenaci lokasmiṁ vivadati, adhammavādīva kho bhikkhave vivadatī"ti[1]. **Yathā**ti yena kāraṇena. **Kāmehī**ti vatthukāmehipi kilesakāmehipi. **Taṁ brāhmaṇan**ti taṁ khīṇāsavaṁ brāhmaṇaṁ. **Akathaṁkathin**ti nibbicikicchaṁ. **Chinnakukkuccan**ti vippaṭisārakukkuccassa ceva hatthapādakukkuccassa ca chinnattā chinnakukkuccaṁ. **Bhavābhave**ti punappunabbhave, hīnapaṇīte vā bhave, paṇīto hi bhavo vuddhippatto abhavoti vuccati. **Saññā**ti kilesasaññā. Kilesāyeva vā idha saññānāmena vuttā, tasmā yena kāraṇena kāmehi visaṁyuttaṁ viharantaṁ taṁ loke nibbānavādiṁ[2] khīṇāsavabrāhmaṇaṁ kilesasaññā nānusenti, tañca kāraṇaṁ ahaṁ vadāmīti ayamettha attho. Iti Bhagavā attano khīṇāsavabhāvaṁ dīpeti. **Nillāḷetvā**ti nīharitvā kīḷāpetvā. **Tivisākhan**ti tisākhaṁ. **Nalāṭikan**ti valibhaṅgaṁ[3] nalāṭe tisso rājiyo dassento valibhaṅgaṁ vuṭṭhāpetvāti attho. **Daṇḍamolubbhā**ti daṇḍaṁ uppīḷetvā. "Daṇḍamālubbhā"tipi pāṭho, gahetvā pakkāmīti attho.

201. **Aññataro**ti nāmena apākaṭo eko bhikkhu. So kira anusandhikusalo, Bhagavatā yathā daṇḍapāṇī na jānāti, tathā mayā kathitanti vutte kinti nu kho Bhagavatā aviññeyyaṁ katvā pañho kathitoti anusandhiṁ gahetvā Dasabalaṁ yācitvā imaṁ pañhaṁ bhikkhusaṁghassa pākaṭaṁ karissāmīti uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā dasanakhasamujjalaṁ añjaliṁ paggayha **kiṁvādī pana bhante Bhagavā**ti-ādimāha.

1. Saṁ 2. 113 piṭṭhe. 2. Nibbivādaṁ (Sī) 3. Valibhaṅge (Ka)

ဧဝမဿ ကထေဿာမီတိ တဿာနုစ္ဆဝိကံ ကထေန္တော **ယထာဝါဒီ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **န ကေနစိ လောကေ ဝိဂ္ဂယှ တိဋ္ဌတီ**တိ လောကေ ကေနစိ သဒ္ဓိံ ဝိဂ္ဂါဟိကကထံ န ကရောတိ န ဝိဝဒတိ။ တထာဂတော ဟိ လောကေန သဒ္ဓိံ န ဝိဝဒတိ၊ လောကော ပန တထာဂတေန သဒ္ဓိံ အနိစ္စန္တိ ဝုတ္တေ နိစ္စန္တိ ဝဒမာနော၊ ဒုက္ခံ, အနတ္တာ, အသုဘန္တိ ဝုတ္တေ သုဘန္တိ ဝဒမာနော ဝိဝဒတိ။ တေနေဝါဟ “နာဟံ ဘိက္ခဝေ လောကေန ဝိဝဒါမိ၊ လောကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ မယာ ဝိဝဒတိ၊ တထာ န ဘိက္ခဝေ ဓမ္မဝါဒီ ကေနစိ လောကသ္မိံ ဝိဝဒတိ၊ အဓမ္မဝါဒီဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဝိဝဒတီ”တိ[၁]။ **ယထာ**တိ ယေန ကာရဏေန။ **ကာမေဟီ**တိ ဝတ္ထုကာမေဟိပိ ကိလေသကာမေဟိပိ။ **တံ ဗြာဟ္မဏ**န္တိ တံ ခီဏာသဝံ ဗြာဟ္မဏံ။ **အကထံကထိ**န္တိ နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆံ။ **ဆိန္နကုက္ကုစ္စ**န္တိ ဝိပ္ပဋိသာရကုက္ကုစ္စဿ စေဝ ဟတ္ထပါဒကုက္ကုစ္စဿ စ ဆိန္နတ္တာ ဆိန္နကုက္ကုစ္စံ။ **ဘဝါဘဝေ**တိ ပုနပ္ပုနဗ္ဘဝေ၊ ဟီနပဏီတေ ဝါ ဘဝေ၊ ပဏီတော ဟိ ဘဝေါ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တော အဘဝေါတိ ဝုစ္စတိ။ **သညာ**တိ ကိလေသသညာ။ ကိလေသာယေဝ ဝါ ဣဓ သညာနာမေန ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ ယေန ကာရဏေန ကာမေဟိ ဝိသံယုတ္တံ ဝိဟရန္တံ တံ လောကေ နိဗ္ဗာနဝါဒိံ[၂] ခီဏာသဝဗြာဟ္မဏံ ကိလေသသညာ နာနုသေန္တိ၊ တဉ္စ ကာရဏံ အဟံ ဝဒါမီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ ဣတိ ဘဂဝါ အတ္တနော ခီဏာသဝဘာဝံ ဒီပေတိ။ **နိလ္လာဠေတွာ**တိ နီဟရိတွာ ကီဠာပေတွာ။ **တိဝိသာခ**န္တိ တိသာခံ။ **နလာဋိက**န္တိ ဝလိဘင်္ဂံ[၃] နလာဋေ တိဿော ရာဇိယော ဒဿေန္တော ဝလိဘင်္ဂံ ဝုဋ္ဌာပေတွာတိ အတ္ထော။ **ဒဏ္ဍမောလုဗ္ဘာ**တိ ဒဏ္ဍံ ဥပ္ပီဠေတွာ။ “ဒဏ္ဍမာလုဗ္ဘာ”တိပိ ပါဌော၊ ဂဟေတွာ ပက္ကာမီတိ အတ္ထော။

၂၀၁။ **အညတရော**တိ နာမေန အပါကဋော ဧကော ဘိက္ခု။ သော ကိရ အနုသန္ဓိကုသလော၊ ဘဂဝတာ ယထာ ဒဏ္ဍပါဏီ န ဇာနာတိ၊ တထာ မယာ ကထိတန္တိ ဝုတ္တေ ကိန္တိ နု ခေါ ဘဂဝတာ အဝိညေယျံ ကတွာ ပဉှော ကထိတောတိ အနုသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသဗလံ ယာစိတွာ ဣမံ ပဉှံ ဘိက္ခုသံဃဿ ပါကဋံ ကရိဿာမီတိ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဧကံသံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကရိတွာ ဒသနခသမုဇ္ဇလံ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ **ကိံဝါဒီ ပန ဘန္တေ ဘဂဝါ**တိအာဒိမာဟ။

၁-သံ ၂-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-နိဗ္ဗိဝါဒံ (သီ) ၃-ဝလိဘင်္ဂေ (က)

Yatonidānanti bhāvanapuṁsakaṁ etaṁ, yena kāraṇena yasmiṁ kāraṇe satīti attho. **Papañcasaññāsaṅkhā**ti ettha **saṅkhā**ti koṭṭhāsā. **Papañcasaññā**ti taṇhāmānadiṭṭhipapañcasampayuttā saññā, saññānāmena vā papañcāyeva vuttā. Tasmā papañcakoṭṭhāsāti ayamettha attho. **Samudācarantī**ti pavattanti. **Ettha ce natthi abhinanditabban**ti yasmiṁ dvādasāyatanasaṅkhāte kāraṇe sati papañcasaññāsaṅkhā samudācaranti, ettha ekāyatanampi ce abhinanditabbaṁ abhivaditabbaṁ ajjhositabbaṁ natthīti attho. Tattha **abhininditabban**ti ahaṁ mamanti abhinanditabbaṁ. **Abhivaditabban**ti ahaṁ mamanti vattabbaṁ. **Ajjhositabban**ti ajjhositvā gilitvā pariniṭṭhapetvā gahetabbayuttaṁ. Etenettha taṇhādīnaṁyeva appavattiṁ katheti. **Esevanto**ti ayaṁ abhinandanādīnaṁ natthibhāvova rāgānusayādīnaṁ anto. Eseva nayo sabbattha.

Daṇḍādānādīsu pana yāya cetanāya daṇḍaṁ ādiyati, sā **daṇḍādānaṁ.** Yāya satthaṁ ādiyati parāmasati, sā **satthādānaṁ.** Matthakappattaṁ **kalahaṁ.** Nānāgāhamattaṁ[1] **viggahaṁ.** Nānāvādamattaṁ[2] **vivādaṁ. Tuvaṁ tuvan**ti evaṁ pavattaṁ tuvaṁ tuvaṁ. Piyasuññakaraṇaṁ **pesuññaṁ.** Ayathāsabhāvaṁ musāvādaṁ karoti, sā **musāvādo**ti veditabbā. **Etthete**ti ettha dvādasasu āyatanesu ete kilesā. Kilesā hi uppajjamānāpi dvādasāyatanāni nissāya uppajjanti, nirujjhamānāpi dvādasasu āyatanesuyeva nirujjhanti. Evaṁ yatthuppannā, tattheva niruddhā honti. Svāyamattho samudayasaccapañhena dīpetabbo—

"Sā kho panesā taṇhā kattha uppajjamānā uppajjati, kattha nivisamānā nivisatī"ti vatvā "yaṁ loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati. Kiñca loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ. Cakkhu loke piyarūpaṁ sātarūpan"ti-ādinā[3] nayenadvādasasuyeva āyatanesu tassā uppatti ca nirodho ca vutto. Yatheva ca taṇhā dvādasasu āyatanesu uppajjitvā nibbānaṁ āgamma niruddhāpi āyatanesu puna samudācārassa abhāvato āyatanesuyeva niruddhāti vuttā, evamimepi pāpakā akusalā dhammā āyatanesu nirujjhantīti veditabbā. Atha vā yvāyaṁ abhinandanādīnaṁ abhāvova

1. Nānāgāhappattaṁ (Sī, Syā) 2. Nānāvādapattaṁ (Sī, Syā) 3. Abhi 2. 106 piṭṭhe.

ယတောနိဒါနန္တိ ဘာဝနပုံသကံ ဧတံ၊ ယေန ကာရဏေန ယသ္မိံ ကာရဏေ သတီတိ အတ္ထော။ **ပပဉ္စသညာသင်္ခါတိ** ဧတ္ထ **သင်္ခါတိ** ကောဋ္ဌာသာ။ **ပပဉ္စသညာတိ** တဏှာမာနဒိဋ္ဌိပပဉ္စသမ္ပယုတ္တာ သညာ၊ သညာနာမေန ဝါ ပပဉ္စာယေဝ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ ပပဉ္စကောဋ္ဌာသာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **သမုဒါစရန္တီတိ** ပဝတ္တန္တိ။ **ဧတ္ထ စေ နတ္ထိ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗန္တိ** ယသ္မိံ ဒွါဒသာယတနသင်္ခါတေ ကာရဏေ သတိ ပပဉ္စသညာသင်္ခါ သမုဒါစရန္တိ၊ ဧတ္ထ ဧကာယတနမ္ပိ စေ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ အဘိဝဒိတဗ္ဗံ အဇ္ဈောသိတဗ္ဗံ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **အဘိနိန္ဒိတဗ္ဗန္တိ** အဟံ မမန္တိ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ။ **အဘိဝဒိတဗ္ဗန္တိ** အဟံ မမန္တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ **အဇ္ဈောသိတဗ္ဗန္တိ** အဇ္ဈောသိတွာ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ ဂဟေတဗ္ဗယုတ္တံ။ ဧတေနေတ္ထ တဏှာဒီနံယေဝ အပ္ပဝတ္တိံ ကထေတိ။ **ဧသေဝန္တောတိ** အယံ အဘိနန္ဒနာဒီနံ နတ္ထိဘာဝေါဝ ရာဂါနုသယာဒီနံ အန္တော။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ဒဏ္ဍာဒါနာဒီသု ပန ယာယ စေတနာယ ဒဏ္ဍံ အာဒိယတိ၊ သာ **ဒဏ္ဍာဒါနံ**။ ယာယ သတ္ထံ အာဒိယတိ ပရာမသတိ၊ သာ **သတ္ထာဒါနံ**။ မတ္ထကပ္ပတ္တံ **ကလဟံ**။ နာနာဂါဟမတ္တံ[1] **ဝိဂ္ဂဟံ**။ နာနာဝါဒမတ္တံ[2] **ဝိဝါဒံ**။ **တုဝံ တုဝန္တိ** ဧဝံ ပဝတ္တံ တုဝံ တုဝံ။ ပိယသုညကရဏံ **ပေသုညံ**။ အယထာသဘာဝံ မုသာဝါဒံ ကရောတိ၊ သာ **မုသာဝါဒေါတိ** ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဧတ္ထေတေတိ** ဧတ္ထ ဒွါဒသသု အာယတနေသု ဧတေ ကိလေသာ။ ကိလေသာ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ဒွါဒသာယတနာနိ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နိရုဇ္ဈမာနာပိ ဒွါဒသသု အာယတနေသုယေဝ နိရုဇ္ဈန္တိ။ ဧဝံ ယတ္ထုပ္ပန္နာ၊ တတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ သွာယမတ္ထော သမုဒယသစ္စပဉှေန ဒီပေတဗ္ဗော—

“သာ ခေါ ပနေသာ တဏှာ ကတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကတ္ထ နိဝိသမာနာ နိဝိသတီ”တိ ဝတွာ “ယံ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧတ္ထ နိဝိသမာနာ နိဝိသတိ။ ကိဉ္စ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ စက္ခု လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပ”န္တိအာဒိနာ[3] နယေန ဒွါဒသသုယေဝ အာယတနေသု တဿာ ဥပ္ပတ္တိ စ နိရောဓော စ ဝုတ္တော။ ယထေဝ စ တဏှာ ဒွါဒသသု အာယတနေသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ နိရုဒ္ဓါပိ အာယတနေသု ပုန သမုဒါစာရဿ အဘာဝတော အာယတနေသုယေဝ နိရုဒ္ဓါတိ ဝုတ္တာ၊ ဧဝမိမေပိ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အာယတနေသု နိရုဇ္ဈန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အထ ဝါ ယွာယံ အဘိနန္ဒနာဒီနံ အဘာဝေါဝ

၁-နာနာဂါဟပ္ပတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၂-နာနာဝါဒပ္ပတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၃-အဘိ ၂-၁၀၆-ပိဋ္ဌေ။

rāgānusayādīnaṁ antoti vutto. Etthete rāgānusayādīnaṁ antoti laddhavohāre nibbāne pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. Yañhi yattha natthi, taṁ tattha niruddhaṁ nāma hoti, svāyamattho nirodhapañhena[1] dīpetabbo. Vuttaṁ hetaṁ "dutiyaṁ jhānaṁ samāpannassa vitakkavicārā vacīsaṅkhārā paṭippassaddhā hontī"ti-ādi[2].

202. **Satthu ceva saṁvaṇṇito**ti Satthārā ca pasaṁsito. **Viññūnan**ti idampi karaṇatthe sāmivacanaṁ, paṇḍitehi sabrahmacārīhi ca sambhāvitoti attho. **Pahotī**ti sakkoti.

203. **Atikkammeva mūlaṁ atikkamma khandhan**ti **sāro** nāma mūle vā khandhe vā bhaveyya, tampi atikkamitvāti attho. **Evaṁsampadan**ti evaṁsampattikaṁ, īdisanti attho. **Atisitvā**ti atikkamitvā. **Jānaṁ jānātī**ti jānitabbameva jānāti. **Passaṁ passatī**ti passitabbameva passati. Yathā vā ekacco viparītaṁ gaṇhanto jānantopi na jānāti, passantopi na passati, na evaṁ Bhagavā. Bhagavā pana jānanto jānātiyeva, passanto passatiyeva. Svāyaṁ dassanapariṇāyakaṭṭhena **cakkhubhūto.** Viditakaraṇaṭṭhena **ñāṇabhūto.** Aviparītasabhāvaṭṭhena pariyattidhammappavattanato vā hadayena cintetvā vācāya nicchāritadhammamayoti **dhammabhūto.** Seṭṭhaṭṭhena **brahmabhūto.** Atha vā cakkhu viya bhūto **cakkhubhūto**ti evametesu padesu attho veditabbo. Svāyaṁ dhammassa vattanato **vattā.** Pavattāpanato **pavattā.** Atthaṁ nīharitvā dassanasamatthatāya **atthassa ninnetā.** Amatādhigamāya paṭipattiṁ dadātīti **amatassa dātā.** **Agaruṁ katvā**ti punappunaṁ āyācāpentopi[3] hi garuṁ karoti nāma, attano sāvakapāramīñāṇe ṭhatvā Sinerupādato vālukaṁ uddharamāno viya dubbiññeyyaṁ katvā kathentopi garuṁ karotiyeva nāma. Evaṁ akatvā amhe punappunaṁ ayācāpetvā suviññeyyampi no katvā kathehīti vuttaṁ hoti.

204. **Yaṁ kho no āvuso**ti ettha kiñcāpi "yaṁ kho vo"ti vattabbaṁ siyā, te pana bhikkhū attanā saddhiṁ saṅgaṇhanto "yaṁ kho no"ti āha. Yasmā vā uddesova tesaṁ uddiṭṭho. Bhagavā pana therassāpi

---

1. Abhi 2. 109 piṭṭhe. 2. Khu 9. 96 piṭṭhe. 3. Yācāpentopi (Sī)

ရာဂါနုသယာဒီနံ အန္တောတိ ဝုတ္တော။ ဧတ္ထေတေ ရာဂါနုသယာဒီနံ အန္တောတိ လဒ္ဓဝေါဟာရေ နိဗ္ဗာနေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ ယဉှိ ယတ္ထ နတ္ထိ၊ တံ တတ္ထ နိရုဒ္ဓံ နာမ ဟောတိ၊ သွာယမတ္ထော နိရောဓပဉှေန[၁] ဒီပေတဗ္ဗော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "ဒုတိယံ ဈာနံ သမာပန္နဿ ဝိတက္ကဝိစာရာ ဝစီသင်္ခါရာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ ဟောန္တီ"တိအာဒိ[၂]။

၂၀၂။ **သတ္ထု စေဝ သံဝဏ္ဏိတော**တိ သတ္ထာရာ စ ပသံသိတော။ **ဝိညူနန္တိ** ဣဒမ္ပိ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ ပဏ္ဍိတေဟိ သဗြဟ္မစာရီဟိ စ သမ္ဘာဝိတောတိ အတ္ထော။ **ပဟောတီ**တိ သက္ကောတိ။

၂၀၃။ **အတိက္ကမ္မေဝ မူလံ အတိက္ကမ္မ ခန္ဓန္တိ သာရော** နာမ မူလေ ဝါ ခန္ဓေ ဝါ ဘဝေယျ၊ တမ္ပိ အတိက္ကမိတွာတိ အတ္ထော။ **ဧဝံသမ္ပဒန္တိ** ဧဝံသမ္ပတ္တိကံ၊ ဤဒိသန္တိ အတ္ထော။ **အတိသိတွာ**တိ အတိက္ကမိတွာ။ **ဇာနံ ဇာနာတီ**တိ ဇာနိတဗ္ဗမေဝ ဇာနာတိ။ **ပဿံ ပဿတီ**တိ ပဿိတဗ္ဗမေဝ ပဿတိ။ ယထာ ဝါ ဧကစ္စော ဝိပရီတံ ဂဏှန္တော ဇာနန္တောပိ န ဇာနာတိ၊ ပဿန္တောပိ န ပဿတိ၊ န ဧဝံ ဘဂဝါ။ ဘဂဝါ ပန ဇာနန္တော ဇာနာတိယေဝ၊ ပဿန္တော ပဿတိယေဝ။ သွာယံ ဒဿနပရိဏာယကဋ္ဌေန **စက္ခုဘူတော။** ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန **ဉာဏဘူတော။** အဝိပရီတသဘာဝဋ္ဌေန ပရိယတ္တိဓမ္မပ္ပဝတ္တနတော ဝါ ဟဒယေန စိန္တေတွာ ဝါစာယ နိစ္ဆာရိတဓမ္မမယောတိ **ဓမ္မဘူတော။** သေဋ္ဌဋ္ဌေန **ဗြဟ္မဘူတော။** အထ ဝါ စက္ခု ဝိယ ဘူတော **စက္ခုဘူတော**တိ ဧဝမေတေသု ပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သွာယံ ဓမ္မဿ ဝတ္တနတော **ဝတ္တာ။** ပဝတ္တာပနတော **ပဝတ္တာ။** အတ္ထံ နီဟရိတွာ ဒဿနသမတ္ထတာယ **အတ္ထဿ နိန္နေတာ။** အမတာဓိဂမာယ ပဋိပတ္တိံ ဒဒါတီတိ **အမတဿ ဒါတာ။** **အဂရုံ ကတွာ**တိ ပုနပ္ပုနံ အာယာစာပေန္တောပိ[၃] ဟိ ဂရုံ ကရောတိ နာမ၊ အတ္တနော သာဝကပါရမီဉာဏေ ဌတွာ သိနေရုပါဒတော ဝါလုကံ ဥဒ္ဓရမာနော ဝိယ ဒုဗ္ဗိညေယျံ ကတွာ ကထေန္တောပိ ဂရုံ ကရောတိယေဝ နာမ။ ဧဝံ အကတွာ အမှေ ပုနပ္ပုနံ အယာစာပေတွာ သုဝိညေယျမ္ပိ နော ကတွာ ကထေဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၂၀၄။ **ယံ ခေါ နော အာဝုသော**တိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ "ယံ ခေါ ဝေါ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တေ ပန ဘိက္ခူ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ သင်္ဂဏှန္တော "ယံ ခေါ နော"တိ အာဟ။ ယသ္မာ ဝါ ဥဒ္ဒေသောဝ တေသံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌော။ ဘဂဝါ ပန ထေရဿာပိ

၁-အဘိ ၂-၁၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၉-၉၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ယာစာပေန္တောပိ (သီ)

tesampi Bhagavāva. Tasmā Bhagavāti padaṁ sandhāyapi evamāha, yaṁ kho amhākaṁ Bhagavā tumhākaṁ saṁkhittena uddesaṁ uddisitvāti attho.

Cakkhuñcāvusoti-ādīsu ayamattho, āvuso nissayabhāvena cakkhupasādañca ārammaṇabhāvena catusamuṭṭhānikarūpe ca paṭicca cakkhuviññāṇaṁ nāma uppajjati. **Tiṇṇaṁ saṅgati phasso**ti tesaṁ tiṇṇaṁ saṅgatiyā phasso nāma uppajjati. Taṁ phassaṁ paṭicca sahajātādivasena phassapaccayā vedanā uppajjati. Tāya vedanāya yaṁ ārammaṇaṁ vedeti, tadeva saññā sañjānāti, yaṁ saññā sañjānāti, tadeva ārammaṇaṁ vitakko vitakketi. Yaṁ vitakko vitakketi, tadevārammaṇaṁ papañco papañceti. **Tatonidānan**ti etehi cakkhurūpādīhi kāraṇehi. **Purisaṁ papañcasaññāsaṅkhā samudācarantī**ti taṁ apariññātakāraṇaṁ purisaṁ papañcakoṭṭhāsā abhibhavanti, tassa pavattantīti attho. Tattha phassavedanāsaññā cakkhuviññāṇena sahajātā honti. Vitakko cakkhuviññāṇānantarādīsu savitakkacittesu daṭṭhabbo. Papañcasaṅkhā javanena sahajātā honti. Yadi evaṁ kasmā atītānāgataggahaṇaṁ katanti. Tathā uppajjanato. Yatheva hi etarahi cakkhudvāriko papañco cakkhuñca rūpe ca phassavedanāsaññāvitakke ca paṭicca uppanno, evamevaṁ atītānāgatesupi cakkhuviññeyyesu rūpesu tassuppattiṁ dassento evamāha.

Sotañcāvusoti-ādīsupi eseva nayo. Chaṭṭhadvāre pana **manan**ti bhavaṅgacittaṁ. **Dhamme**ti tebhūmakadhammārammaṇaṁ. **Manoviññāṇan**ti āvajjanaṁ vā javanaṁ vā. Āvajjane gahite phassavedanāsaññāvitakkā āvajjanasahajātā honti. Papañco javanasahajāto. Javane gahite sahāvajjanakaṁ bhavaṅgaṁ mano nāma hoti, tato phassādayo sabbepi javanena sahajātāva. Manodvāre pana yasmā atītādibhedaṁ sabbampi ārammaṇaṁ hoti, tasmā **atītānāgatapaccuppannesū**ti idaṁ yuttameva.

Idāni vaṭṭaṁ dassento **so vatāvuso**ti desanaṁ ārabhi. **Phassapaññattiṁ paññapessatī**ti phasso nāma eko dhammo uppajjatīti evaṁ phassapaññattiṁ paññapessati, dassessatīti attho. Esa nayo sabbattha. Evaṁ imasmiṁ sati idaṁ hotīti dvādasāyatanavasena sakalaṁ vaṭṭaṁ dassetvā idāni dvādasāyatanapaṭikkhepavasena vivaṭṭaṁ dassento **so vatāvuso**

တေသမ္ပိ ဘဂဝါဝ။ တသ္မာ ဘဂဝါတိ ပဒံ သန္ဓာယပိ ဧဝမာဟ၊ ယံ ခေါ အမှာကံ ဘဂဝါ တုမှာကံ သံခိတ္တေန ဥဒ္ဒေသံ ဥဒ္ဒိသိတွာတိ အတ္ထော။

စက္ခုဉ္စာဝုသောတိအာဒီသု အယမတ္ထော၊ အာဝုသော နိဿယဘာဝေန စက္ခုပသာဒဉ္စ အာရမ္မဏဘာဝေန စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပေ စ ပဋိစ္စ စက္ခုဝိညာဏံ နာမ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **တိဏ္ဏံ သင်္ဂတိ ဖဿော**တိ တေသံ တိဏ္ဏံ သင်္ဂတိယာ ဖဿော နာမ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တံ ဖဿံ ပဋိစ္စ သဟဇာတာဒိဝသေန ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တာယ ဝေဒနာယ ယံ အာရမ္မဏံ ဝေဒေတိ၊ တဒေဝ သညာ သဉ္ဇာနာတိ၊ ယံ သညာ သဉ္ဇာနာတိ၊ တဒေဝ အာရမ္မဏံ ဝိတက္ကော ဝိတက္ကေတိ။ ယံ ဝိတက္ကော ဝိတက္ကေတိ၊ တဒေဝါရမ္မဏံ ပပဉ္စော ပပဉ္စေတိ။ **တတောနိဒါနန္တိ** ဧတေဟိ စက္ခုရူပါဒီဟိ ကာရဏေဟိ။ **ပုရိသံ ပပဉ္စသညာသင်္ခါ သမုဒါစရန္တီ**တိ တံ အပရိညာတကာရဏံ ပုရိသံ ပပဉ္စကောဋ္ဌာသာ အဘိဘဝန္တိ၊ တဿ ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဖဿဝေဒနာသညာ စက္ခုဝိညာဏေန သဟဇာတာ ဟောန္တိ။ ဝိတက္ကော စက္ခုဝိညာဏာနန္တရာဒီသု သဝိတက္ကစိတ္တေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပပဉ္စသင်္ခါ ဇဝနေန သဟဇာတာ ဟောန္တိ။ ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ အတီတာနာဂတဂ္ဂဟဏံ ကတန္တိ။ တထာ ဥပ္ပဇ္ဇနတော။ ယထေဝ ဟိ ဧတရဟိ စက္ခုဒွါရိကော ပပဉ္စော စက္ခုဉ္စ ရူပေ စ ဖဿဝေဒနာသညာဝိတက္ကေ စ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နော၊ ဧဝမေဝံ အတီတာနာဂတေသုပိ စက္ခုဝိညေယျေသု ရူပေသု တဿုပ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။

သောတဉ္စာဝုသောတိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဆဋ္ဌဒွါရေ ပန **မနန္တိ** ဘဝင်္ဂစိတ္တံ။ **ဓမ္မေ**တိ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏံ။ **မနောဝိညာဏ**န္တိ အာဝဇ္ဇနံ ဝါ ဇဝနံ ဝါ။ အာဝဇ္ဇနေ ဂဟိတေ ဖဿဝေဒနာသညာဝိတက္ကာ အာဝဇ္ဇနသဟဇာတာ ဟောန္တိ။ ပပဉ္စော ဇဝနသဟဇာတော။ ဇဝနေ ဂဟိတေ သဟာဝဇ္ဇနကံ ဘဝင်္ဂံ မနော နာမ ဟောတိ၊ တတော ဖဿာဒယော သဗ္ဗေပိ ဇဝနေန သဟဇာတာဝ။ မနောဒွါရေ ပန ယသ္မာ အတီတာဒိဘေဒံ သဗ္ဗမ္ပိ အာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ တသ္မာ **အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသူ**တိ ဣဒံ ယုတ္တမေဝ။

ဣဒါနိ ဝဋ္ဋံ ဒဿေန္တော **သော ဝတာဝုသော**တိ ဒေသနံ အာရဘိ။ **ဖဿပညတ္တိံ ပညပေဿတီ**တိ ဖဿော နာမ ဧကော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဧဝံ ဖဿပညတ္တိံ ပညပေဿတိ၊ ဒဿေဿတီတိ အတ္ထော။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတီတိ ဒွါဒသာယတနဝသေန သကလံ ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဒွါဒသာယတနပဋိက္ခေပဝသေန ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေန္တော **သော ဝတာဝုသော**

cakkhusmiṁ asatīti desanaṁ ārabhi. Tattha vuttanayeneva attho veditabbo.

Evaṁ pañhaṁ vissajjetvā idāni sāvakena pañho kathitoti mā nikkaṅkhā ahuvattha, ayaṁ Bhagavā sabbaññutaññāṇatulaṁ gahetvā nisinno, icchamānā tameva upasaṅkamitvā nikkaṅkhā hothāti uyyojento **ākaṅkhamānā ca panā**ti-ādimāha.

205. **Imehi ākārehī**ti imehi kāraṇehi papañcuppattiyā pāṭiyekkakāraṇehi ceva vaṭṭavivaṭṭakāraṇehi ca. **Imehi padehī**ti imehi akkharasampiṇḍanehi. **Byañjanehī**ti pāṭiyekka-akkharehi. **Paṇḍito**ti paṇḍiccena samannāgato. Catūhi vā kāraṇehi paṇḍito dhātukusalo āyatanakusalo paccayākārakusalo kāraṇākāraṇakusaloti. **Mahāpañño**ti mahante atthe mahante dhamme mahantā niruttiyo mahantāni paṭibhānāni pariggahaṇasamatthāya mahāpaññāya samannāgato. **Yathā taṁ Mahākaccānenā**ti yathā Mahākaccānena byākataṁ, taṁ sandhāya **tan**ti vuttaṁ. Yathā Mahākaccānena byākataṁ, ahampi taṁ evamevaṁ byākareyyanti attho.

Madhupiṇḍikanti mahantaṁ guḷapūvaṁ baddhasattuguḷakaṁ vā. **Asecanakan**ti asecitabbakaṁ. Sappiphāṇitamadhusakkarādīsu idaṁ nāmettha mandaṁ idaṁ bahukanti na vattabbaṁ samayojitarasaṁ. **Cetaso**ti cintakajātiko. **Dabbajātiko**ti paṇḍitasabhāvo. **Ko nāmo ayan**ti idaṁ thero "atibhaddako[1] ayaṁ dhammapariyāyo, Dasabalassa sabbaññutaññāṇenevassa nāmaṁ gaṇhāpessāmī"ti cintetvā āha. **Tasmā**ti yasmā madhupiṇḍiko viya madhuro, tasmā madhupiṇḍikapariyāyotveva naṁ dhārehīti vadati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Madhupiṇḍikasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Atigaruko (Syā)

စက္ခုသ္မိံ အသတီတိ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣဒါနိ သာဝကေန ပဉှော ကထိတောတိ မာ နိက္ကင်္ခါ အဟုဝတ္ထ၊ အယံ ဘဂဝါ သဗ္ဗညုတညာဏတုလံ ဂဟေတွာ နိသိန္နော၊ ဣစ္ဆမာနာ တမေဝ ဥပသင်္ကမိတွာ နိက္ကင်္ခါ ဟောထာတိ ဥယျောဇေန္တော **အာကင်္ခမာနာ စ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။

၂၀၅။ **ဣမေဟိ အာကာရေဟီ**တိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ပပဉ္စုပ္ပတ္တိယာ ပါဋိယေက္ကကာရဏေဟိ စေဝ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋကာရဏေဟိ စ။ **ဣမေဟိ ပဒေဟီ**တိ ဣမေဟိ အက္ခရသမ္ပိဏ္ဍနေဟိ။ **ဗျဉ္ဇနေဟီ**တိ ပါဋိယေက္ကအက္ခရေဟိ။ **ပဏ္ဍိတော**တိ ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတော။ စတူဟိ ဝါ ကာရဏေဟိ ပဏ္ဍိတော ဓာတုကုသလော အာယတနကုသလော ပစ္စယာကာရကုသလော ကာရဏာကာရဏကုသလောတိ။ **မဟာပညော**တိ မဟန္တေ အတ္ထေ မဟန္တေ ဓမ္မေ မဟန္တာ နိရုတ္တိယော မဟန္တာနိ ပဋိဘာနာနိ ပရိဂ္ဂဟဏသမတ္ထာယ မဟာပညာယ သမန္နာဂတော။ **ယထာ တံ မဟာကစ္စာနေနာ**တိ ယထာ မဟာကစ္စာနေန ဗျာကတံ၊ တံ သန္ဓာယ **တ**န္တိ ဝုတ္တံ။ ယထာ မဟာကစ္စာနေန ဗျာကတံ၊ အဟမ္ပိ တံ ဧဝမေဝံ ဗျာကရေယျန္တိ အတ္ထော။

မဓုပိဏ္ဍိကန္တိ မဟန္တံ ဂုဠပူဝံ ဗဒ္ဓသတ္တုဂုဠကံ ဝါ။ **အသေစနက**န္တိ အသေစိတဗ္ဗကံ။ သပ္ပိဖာဏိတမဓုသက္ကရာဒီသု ဣဒံ နာမေတ္ထ မန္ဒံ ဣဒံ ဗဟုကန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ သမယောဇိတရသံ။ **စေတသော**တိ စိန္တကဇာတိကော။ **ဒဗ္ဗဇာတိကော**တိ ပဏ္ဍိတသဘာဝေါ။ **ကော နာမော အယ**န္တိ ဣဒံ ထေရော "အတိဘဒ္ဒကော[၁] အယံ ဓမ္မပရိယာယော၊ ဒသဗလဿ သဗ္ဗညုတညာဏေနေဝဿ နာမံ ဂဏှာပေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ အာဟ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ မဓုပိဏ္ဍိကော ဝိယ မဓုရော၊ တသ္မာ မဓုပိဏ္ဍိကပရိယာယောတွေဝ နံ ဓာရေဟီတိ ဝဒတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဓုပိဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အတိဂရုကော (သျာ)

9. Dvedhāvitakkasuttavaṇṇanā

206. **Evaṁ me sutan**ti Dvedhāvitakkasuttaṁ. Tattha **dvidhā katvā dvidhā katvā**ti dve dve bhāge katvā. **Kāmavitakko**ti kāmapaṭisaṁyutto vitakko. **Byāpādavitakko**ti byāpādapaṭisaṁyutto vitakko. **Vihiṁsāvitakko**ti vihiṁsāpaṭisaṁyutto vitakko. **Ekaṁ bhāgan**ti ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷāriko vā sukhumo vā sabbopāyaṁ vitakko akusalapakkhikoyevāti tayopi kāmabyāpādavihiṁsāvitakke ekaṁ koṭṭhāsamakāsiṁ. Kāmehi nissaṭo nekkhammapaṭisaṁyutto vitakko **nekkhammavitakko** nāma, so yāva paṭhamajjhānā vaṭṭati. Abyāpādapaṭisaṁyutto vitakko **abyāpādavitakko,** so mettāpubbabhāgato paṭṭhāya yāva paṭhamajjhānā vaṭṭati. Avihiṁsāpaṭisaṁyutto vitakko **avihiṁsāvitakko,** so karuṇāpubbabhāgato paṭṭhāya yāva paṭhamajjhānā vaṭṭati. **Dutiyaṁ bhāgan**ti sabbopāyaṁ kusalapakkhikoyevāti dutiyaṁ koṭṭhāsamakāciṁ. Iminā bodhisattassa vitakkaniggahaṇakālo kathito.

Bodhisattassa hi chabbassāni padhānaṁ padahantassa nekkhamavitakkādayo puñjapuñjā mahānadiyaṁ oghā viya pavattiṁsu. Satisammosena pana sahasā kāmavitakkādayo uppajjitvā kusalavāraṁ pacchinditvā sayaṁ akusalajavanavārā hutvā tiṭṭhanti. Tato bodhisatto cintesi "mayhaṁ ime kāmavitakkādayo kusalavāraṁ pacchinditvā tiṭṭhanti, handāhaṁ ime vitakke dve bhāge katvā viharāmī"ti kāmavitakkādayo akusalapakkhikāti ekaṁ bhāgaṁ karoti nekkhamavitakkādayo kusalapakkhikāti ekaṁ. Atha puna cintesi "akusalapakkhato āgataṁ vitakkaṁ mantena kaṇhasappaṁ uppīḷetvā gaṇhanto viya amittaṁ gīvāya akkamanto viya ca niggahessāmi, nāssa vaḍḍhituṁ dassāmi. Kusalapakkhato āgataṁ vitakkaṁ meghasamaye meghaṁ viya sukhette sālakalyāṇipotakaṁ viya ca sīghaṁ vaḍḍhessāmī"ti. So tathā katvā akusalavitakke niggaṇhi, kusalavitakke vaḍḍhesi. Evaṁ iminā bodhisattassa vitakkaniggahaṇakālo kathitoti veditabbo.

207. Idāni yathāssa te vitakkā uppajjiṁsu, yathā ca ne niggahesi, taṁ dassento **tassa mayhaṁ bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **appamattassā**ti

၉-ဒွေဓာဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၆။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဒွေဓာဝိတက္ကသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဒွိဓာ ကတွာ ဒွိဓာ ကတွာ**တိ ဒွေ ဒွေ ဘာဂေ ကတွာ။ **ကာမဝိတက္ကော**တိ ကာမပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော။ **ဗျာပါဒဝိတက္ကော**တိ ဗျာပါဒပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော။ **ဝိဟိံသာဝိတက္ကော**တိ ဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော။ **ဧကံ ဘာဂန္တိ** အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဩဠာရိကော ဝါ သုခုမော ဝါ သဗ္ဗောပါယံ ဝိတက္ကော အကုသလပက္ခိကောယေဝါတိ တယောပိ ကာမဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိတက္ကေ ဧကံ ကောဋ္ဌာသမကာသိံ။ ကာမေဟိ နိဿဋော နေက္ခမ္မပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော **နေက္ခမ္မဝိတက္ကော** နာမ၊ သော ယာဝ ပဌမဇ္ဈာနာ ဝဋ္ဋတိ။ အဗျာပါဒပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော **အဗျာပါဒဝိတက္ကော၊** သော မေတ္တာပုဗ္ဗဘာဂတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပဌမဇ္ဈာနာ ဝဋ္ဋတိ။ အဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော **အဝိဟိံသာဝိတက္ကော၊** သော ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပဌမဇ္ဈာနာ ဝဋ္ဋတိ။ **ဒုတိယံ ဘာဂန္တိ** သဗ္ဗောပါယံ

ပက္ခိကောယေဝါတိ ဒုတိယံ ကောဋ္ဌာသမကာသိံ။ ဣမိနာ ဗောဓိ-
သဿ ဝိတက္ကနိဂ္ဂဟဏကာလော ကထိတော။

ဗောဓိသတ္တဿ ဟိ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနံ ပဒဟန္တဿ နေက္ခမဝိတက္ကာဒယော
ဇာ မဟာနဒိယံ ဩဃာ ဝိယ ပဝတ္တိံသု။ သတိသမ္မောသေန ပန သဟသာ
ဝိတက္ကာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ကုသလဝါရံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ သယံ အကုသလဇဝန-
ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ တတော ဗောဓိသတ္တော စိန္တေသိ "မယှံ ဣမေ ကာမ-
က္ကာဒယော ကုသလဝါရံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမေ ဝိတက္ကေ ဒွေ
ဂေ ကတွာ ဝိဟရာမီ"တိ ကာမဝိတက္ကာဒယော အကုသလပက္ခိကာတိ ဧကံ
ကရောတိ နေက္ခမဝိတက္ကာဒယော ကုသလပက္ခိကာတိ ဧကံ။ အထ ပုန
သိ "အကုသလပက္ခတော အာဂတံ ဝိတက္ကံ မန္တေန ကဏှသပ္ပံ ဥပ္ပီဠေတွာ
န္တော ဝိယ အမိတ္တံ ဂီဝါယ အက္ကမန္တော ဝိယ စ နိဂ္ဂဟေဿာမိ၊ နာဿ
ံ ဒဿာမိ။ ကုသလပက္ခတော အာဂတံ ဝိတက္ကံ မေဃသမယေ မေဃံ ဝိယ
တ္တေ သာလကလျာဏိပေါတကံ ဝိယ စ သီဃံ ဝဍ္ဎေဿာမီ"တိ။ သော
ာ ကတွာ အကုသလဝိတက္ကေ နိဂ္ဂဏှိ၊ ကုသလဝိတက္ကေ ဝဍ္ဎေသိ။ ဧဝံ
ဗောဓိသတ္တဿ ဝိတက္ကနိဂ္ဂဟဏကာလော ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၀၇။ ဣဒါနိ ယထာဿ တေ ဝိတက္ကာ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ ယထာ စ နေ နိဂ္ဂဟေသိ၊
သေန္တော **တဿ မယှံ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အပ္ပမတ္တဿာ**တိ

satiyā avippavāse ṭhitassa. **Ātāpino**ti ātāpavīriyavantassa. **Pahitattassā**ti pesitacittassa. **Uppajjati kāmavitakko**ti bodhisattassa chabbassāni padhānaṁ padahato rajjasukhaṁ vā ārabbha, pāsāde vā nāṭakāni vā orodhe vā kiñcideva vā sampattiṁ ārabbha kāmavitakko nāma na uppannapubbo. [1]Dukkarakārikāya panassa āhārūpacchedena adhimattakasimānaṁ[2] pattassa etadahosi "na sakkā āhārūpacchedena[1] visesaṁ nibbattetuṁ, yaṁ nūnāhaṁ oḷārikaṁ āhāraṁ āhāreyyan"ti. So Uruvelaṁ piṇḍāya pāvisi. Manussā "mahāpuriso pubbe āharitvā dinnampi na gaṇhi, addhāssa idāni manoratho matthakaṁ patto, tasmā sayameva āgato"ti paṇītapaṇītaṁ āhāraṁ upahariṁsu. Bodhisattassa attabhāvo nacirasseva pākatiko ahosi. Jarājiṇṇattabhāvo hi sappāyabhojanaṁ labhitvāpi pākatiko na hoti. Bodhisatto pana daharo. Tenassa sappāyabhojanaṁ bhuñjato attabhāvo nacirasseva pākatiko jāto, vippasannāni indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo, samuggatatārāgaṇaṁ viya nabhaṁ paripuṇṇadvattiṁsamahāpurisalakkhaṇappaṭimaṇḍitasarīraṁ ahosi. So taṁ oloketvā "tāva kilanto nāma attabhāvo evaṁ paṭipākatiko jāto"ti cintetvā attano paññāmahantatāya evaṁ parittakampi vitakkaṁ gahetvā kāmavitakkoti akāsi.

Paṇṇasālāya purato nisinno camarapasadagavaya rohitamigādike magagaṇe manuññasaddaravane moravanakukkuṭādike pakkhigaṇe nīluppalakumudakamalādisañchannāni pallalāni nānākusumasañchannaviṭapā vanarājiyo maṇikkhandhanimmalajalapavāhañca nadiṁ Nerañjaraṁ passati. Tassa evaṁ hoti "sobhanā vatime migajātā pakkhigaṇā pallalāni vanarājiyo nadī Nerañjarā"ti. So tampi evaṁ parittakaṁ vitakkaṁ gahetvā kāmavitakkaṁ akāsi, tenāha "uppajjati kāmavitakko"ti.

Attabyābādhāyapīti attadukkhāyapi. Eseva nayo sabbattha. Kiṁ pana mahāsattassa ubhayadukkhāya saṁvattanakavitakko nāma atthīti. Natthi. Apariññāyaṁ ṭhitassa pana vitakko yāva ubhayabyābādhāya saṁvattatīti etāni tīṇi nāmāni labhati, tasmā evamāha. **Paññānirodhiko**ti

1-1. Dukkarakārikāya panassa āhārūpacchedena (Ka)
2. Adhimattakasamādānaṁ (Syā, Ka)

သတိယာ အဝိပ္ပဝါသေ ဌိတဿ။ **အာတာပိနော**တိ အာတာပဝီရိယဝန္တဿ။ **ပဟိတတ္တဿာ**တိ ပေသိတစိတ္တဿ။ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ ကာမဝိတက္ကော**တိ ဗောဓိသတ္တဿ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနံ ပဒဟတော ရဇ္ဇသုခံ ဝါ အာရဗ္ဘ, ပါသာဒေ ဝါ နာဋကာနိ ဝါ ဩရောဓေ ဝါ ကိဉ္စိဒေဝ ဝါ သမ္ပတ္တိံ အာရဗ္ဘ ကာမဝိတက္ကော နာမ န ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗော။ [၁]ဒုက္ကရကာရိကာယ ပနဿ အာဟာရူပစ္ဆေဒေန အဓိမတ္တကသိမာနံ[၂] ပတ္တဿ ဧတဒဟောသိ "န သက္ကာ အာဟာရူပစ္ဆေဒေန[၁] ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ၊ ယံ နူနာဟံ ဩဠာရိကံ အာဟာရံ အာဟာရေယျ"န္တိ။ သော ဥရုဝေလံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ မနုဿာ "မဟာပုရိသော ပုဗ္ဗေ အာဟရိတွာ ဒိန္နမ္ပိ န ဂဏှိ၊ အဒ္ဓါဿ ဣဒါနိ မနောရထော မတ္ထကံ ပတ္တော၊ တသ္မာ သယမေဝ အာဂတော"တိ ပဏီတပဏီတံ အာဟာရံ ဥပဟရိံသု။ ဗောဓိသတ္တဿ အတ္တဘာဝေါ နစိရဿေဝ ပါကတိကော အဟောသိ။ ဇရာဇိဏ္ဏတ္တဘာဝေါ ဟိ သပ္ပါယဘောဇနံ လဘိတွာပိ ပါကတိကော န ဟောတိ။ ဗောဓိသတ္တော ပန ဒဟရော။ တေနဿ သပ္ပါယဘောဇနံ ဘုဉ္ဇတော အတ္တဘာဝေါ နစိရဿေဝ ပါကတိကော ဇာတော၊ ဝိပ္ပသန္နာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိဝဏ္ဏော၊ သမုဂ္ဂတတာရာဂဏံ ဝိယ နဘံ ပရိပုဏ္ဏဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတသရီရံ အဟောသိ။ သော တံ ဩလောကေတွာ "တာဝ ကိလန္တော နာမ အတ္တဘာဝေါ ဧဝံ ပဋိပါကတိကော ဇာတော"တိ စိန္တေတွာ အတ္တနော ပညာမဟန္တတာယ ဧဝံ ပရိတ္တကမ္ပိ ဝိတက္ကံ ဂဟေတွာ ကာမဝိတက္ကောတိ အကာသိ။

ပဏ္ဏသာလာယ ပုရတော နိသိန္နော စမရပသဒဂဝယ ရောဟိတမိဂါဒိကေ မဂဂဏေ မနုညသဒ္ဒရဝနေ မောရဝနကုက္ကုဋာဒိကေ ပက္ခိဂဏေ နီလုပ္ပလကုမုဒကမလာဒိသဉ္ဆန္နာနိ ပလ္လလာနိ နာနာကုသုမသဉ္ဆန္နဝိဋပါ ဝနရာဇိယော မဏိက္ခန္ဓနိမ္မလဇလပဝါဟဉ္စ နဒိံ နေရဉ္ဇရံ ပဿတိ။ တဿ ဧဝံ ဟောတိ "သောဘနာ ဝတိမေ မိဂဇာတာ ပက္ခိဂဏာ ပလ္လလာနိ ဝနရာဇိယော နဒီ နေရဉ္ဇရာ"တိ။ သော တမ္ပိ ဧဝံ ပရိတ္တကံ ဝိတက္ကံ ဂဟေတွာ ကာမဝိတက္ကံ အကာသိ၊ တေနာဟ "ဥပ္ပဇ္ဇတိ ကာမဝိတက္ကော"တိ။

အတ္တဗျာဗာဓာယပီတိ အတ္တဒုက္ခာယပိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ကိံ ပန မဟာသတ္တဿ ဥဘယဒုက္ခာယ သံဝတ္တနကဝိတက္ကော နာမ အတ္ထီတိ။ နတ္ထိ။ အပရိညာယံ ဌိတဿ ပန ဝိတက္ကော ယာဝ ဥဘယဗျာဗာဓာယ သံဝတ္တတီတိ ဧတာနိ တီဏိ နာမာနိ လဘတိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ပညာနိရောဓိကော**တိ

၁-၁-ဒုက္ကရကာရိကာယ ပနဿ အာဟာရူပစ္ဆေဒေန (က) ၂-အဓိမတ္တကသမာဒါနံ (သျာ၊ က)

anuppannāya lokiyalokuttarāya paññāya uppajjituṁ na deti, lokiyapaññaṁ pana aṭṭhasamāpattipañcābhiññāvasena uppannampi samucchinditvā khipatīti **paññānirodhiko. Vighātapakkhiko**ti dukkhakoṭṭhāsiko. Asaṅkhataṁ nibbānaṁ nāma, taṁ paccakkhaṁ kātuṁ na detīti **anibbānasaṁvattaniko. Abbhatthaṁ gacchatī**ti khayaṁ natthibhāvaṁ gacchati. Udakapupphuḷako[1] viya nirujjhati. **Pajahamevā**ti pajahimeva[2]. **Vinodamevā**ti nīharimeva[3]. **Byantameva naṁ akāsin**ti vigatantaṁ nissesaṁ parivaṭumaṁ paricchinnameva naṁ akāsiṁ.

208. **Byāpādavitakko**ti na bodhisattassa parūpaghātappaṭisaṁyutto nāma vitakko citte uppajjati, athassa ativassa-accuṇha-atisītādīni pana paṭicca cittavipariṇāmabhāvo hoti, taṁ sandhāya "byāpādavitakko"ti āha. **Vihiṁsāvitakko**ti na mahāsattassa paresaṁ dukkhuppādanappaṭisaṁyutto vitakko uppajjati, citte pana uddhatākāro anekaggatākāro hoti, taṁ gahetvā vihiṁsāvitakkaṁ akāsi. Paṇṇasāladvāre nisinno hi sīhabyagghādike vāḷamige sūkarādayo khuddamige vihiṁsante passati, atha bodhisatto imasmimpi nāma akutobhaye araññe imesaṁ tiracchānagatānaṁ paccatthikā uppajjanti, balavanto dubbale khādanti, balavantakhāditā[4] vattantīti kāruññaṁ uppādeti. Aññepi biḷārādayo kukkuṭamūsikādīni khādante passati, gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭho manusse rājakammikehi upaddute vadhabandhādīni anubhavante attano kasivāṇijjādīni kammāni katvā jīvituṁ na labhantīti kāruññaṁ uppādeti, taṁ sandhāya "uppajjati vihiṁsāvitakko"ti āha. **Tathā tathā**ti tena tena ākārena. Idaṁ vuttaṁ hoti—kāmavitakkādīsu yaṁ yaṁ vitakketi, yaṁ yaṁ vitakkaṁ pavatteti, tena tena cassākārena kāmavitakkādibhāvo cetaso na hi hotīti. **Pahāsi nekkhammavitakkan**ti nekkhammavitakkaṁ pajahati. **Bahulamakāsī**ti bahulaṁ karoti. **Tassa taṁ kāmavitakkāya cittan**ti tassa taṁ cittaṁ kāmavitakkatthāya. Yathā

1. Udakabubbūḷako (Sī, Syā) 2. Chaḍḍitameva (Syā, Ka)
3. Nīharitameva (Syā, Ka) Pāḷiyaṁ "pajahameva, vinodamevā"ti imāni dve "kāmavitakkan"ti kammassa atītakālikakiriyapadāni, pacchato nanti kammassa visuṁ dassanato.
4. Dubbalakhādakā (Sī, Syā)

အနုပ္ပန္နာယ လောကိယလောကုတ္တရာယ ပညာယ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ န ဒေတိ၊ လောကိယပညံ ပန အဋ္ဌသမာပတ္တိပဉ္စာဘိညာဝသေန ဥပ္ပန္နမ္ပိ သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ ခိပတီတိ **ပညာနိရောဓိကော။ ဝိဃာတပက္ခိကော**တိ ဒုက္ခကောဋ္ဌာသိကော။ အသင်္ခတံ နိဗ္ဗာနံ နာမ၊ တံ ပစ္စက္ခံ ကာတုံ န ဒေတီတိ **အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကော။ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆတီ**တိ ခယံ နတ္ထိဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ ဥဒကပုပ္ဖုဠကော[1] ဝိယ နိရုဇ္ဈတိ။ **ပဇဟမေဝါ**တိ ပဇဟိမေဝ[2]။ **ဝိနောဒမေဝါ**တိ နီဟရိမေဝ[3]။ **ဗျန္တမေဝ နံ အကာသိ**န္တိ ဝိဂတန္တံ နိဿေသံ ပရိဝဋုမံ ပရိစ္ဆိန္နမေဝ နံ အကာသိံ။

၂၀၈။ **ဗျာပါဒဝိတက္ကော**တိ န ဗောဓိသတ္တဿ ပရူပဃာတပ္ပဋိသံယုတ္တော နာမ ဝိတက္ကော စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အထဿ အတိဝဿအစ္စုဏှအတိသီတာဒီနိ ပန ပဋိစ္စ စိတ္တဝိပရိဏာမဘာဝေါ ဟောတိ၊ တံ သန္ဓာယ "ဗျာပါဒ-ဝိတက္ကော"တိ အာဟ။ **ဝိဟိံသာဝိတက္ကော**တိ န မဟာသတ္တဿ ပရေသံ ဒုက္ခုပ္ပါဒနပ္ပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တေ ပန ဥဒ္ဓတာကာရော အနေကဂ္ဂတာကာရော ဟောတိ၊ တံ ဂဟေတွာ ဝိဟိံသာဝိတက္ကံ အကာသိ။ ပဏ္ဏသာလဒွါရေ နိသိန္နော ဟိ သီဟဗျဂ္ဃာဒိကေ ဝါဠမိဂေ သူကရာဒယော ခုဒ္ဒမိဂေ ဝိဟိံသန္တေ ပဿတိ၊ အထ ဗောဓိသတ္တော ဣမသ္မိမ္ပိ နာမ အကုတော-ဘယေ အရညေ ဣမေသံ တိရစ္ဆာနဂတာနံ ပစ္စတ္ထိကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဗလဝန္တော ဒုဗ္ဗလေ ခါဒန္တိ၊ ဗလဝန္တခါဒိတာ[4] ဝတ္တန္တီတိ ကာရုညံ ဥပ္ပါဒေတိ။ အညေပိ ဗိဠာရာဒယော ကုက္ကုဋမူသိကာဒီနိ ခါဒန္တေ ပဿတိ၊ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော မနုဿေ ရာဇကမ္မိကေဟိ ဥပဒ္ဒုတေ ဝဓဗန္ဓာဒီနိ အနုဘဝန္တေ အတ္တနော ကသိဝါဏိဇ္ဇာဒီနိ ကမ္မာနိ ကတွာ ဇီဝိတုံ န လဘန္တီတိ ကာရုညံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ တံ သန္ဓာယ "ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝိဟိံသာဝိတက္ကော"တိ အာဟ။ **တထာ တထာ**တိ တေန တေန အာကာရေန။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ကာမဝိတက္ကာဒီသု ယံ ယံ ဝိတက္ကေတိ၊ ယံ ယံ ဝိတက္ကံ ပဝတ္တေတိ၊ တေန တေန စဿာကာရေန ကာမ-ဝိတက္ကာဒိဘာဝေါ စေတသော န ဟိ ဟောတီတိ။ **ပဟာသိ နေက္ခမ္မဝိတက္က**န္တိ နေက္ခမ္မဝိတက္ကံ ပဇဟတိ။ **ဗဟုလမကာသီ**တိ ဗဟုလံ ကရောတိ။ **တဿ တံ ကာမဝိတက္ကာယ စိတ္တ**န္တိ တဿ တံ စိတ္တံ ကာမဝိတက္ကတ္ထာယ။ ယထာ

၁-ဥဒကဗုဗ္ဗုဠကော (သီ၊ သျာ) ၂-ဆဍ္ဍိတမေဝ (သျာ၊ က)
၃-နီဟရိတမေဝ (သျာ၊ က) ပါဠိယံ "ပဇဟမေဝ, ဝိနောဒမေဝါ"တိ ဣမာနိ ဒွေ "ကာမဝိတက္က"န္တိ ကမ္မဿ အတီတကာလိကကိရိယပဒါနိ၊ ပစ္ဆတော နန္တိ ကမ္မဿ ဝိသုံ ဒဿနတော။
၄-ဒုဗ္ဗလခါဒကာ (သီ၊ သျာ)

kāmavitakkasampayuttaṁ hoti, evamevaṁ namatīti attho. Sesapadesupi eseva nayo.

Idāni atthadīpikaṁ upamaṁ dassento **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha **kiṭṭhasambādhe**ti sassasambādhe. **Ākoṭeyyā**ti ujukaṁ piṭṭhiyaṁ pahareyya. **Paṭikoṭeyyā**ti tiriyaṁ phāsukāsu pahareyya. **Sannirundheyyā**ti āvaritvā tiṭṭheyya. **Sannivāreyyā**ti ito cito ca gantuṁ na dadeyya. **Tatonidānan**ti tena kāraṇena, evaṁ arakkhitānaṁ gunnaṁ paresaṁ sassakhādanakāraṇenāti attho. Bālo hi gopālako evaṁ gāvo arakkhamāno "ayaṁ amhākaṁ bhattavetanaṁ khādati, ujuṁ gāvo rakkhitumpi na sakkoti, kulehi saddhiṁ veraṁ gaṇhāpetī"ti gosāmikānampi santikā vadhādīni pāpuṇāti, kiṭṭhasāmikānampi. Paṇḍito pana imāni cattāri bhayāni sampassanto gāvo sādhukaṁ rakkhati, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Ādīnavan**ti upaddavaṁ. **Okāran**ti lāmakaṁ[1], khandhesu vā otāraṁ[2]. **Saṁkilesan**ti kiliṭṭhabhāvaṁ. **Nekkhamme**ti nekkhammamhi. **Ānisaṁsan**ti visuddhipakkhaṁ. **Vodānapakkhan**ti idaṁ tasseva vevacanaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhammamhi visuddhipakkhaṁ addasanti attho.

209. **Nekkhamman**ti ca kāmehi nissaṭaṁ sabbakusalaṁ, ekadhamme saṅgayhamāne nibbānameva. Tatridaṁ opammasaṁsandanaṁ—kiṭṭhasambādhaṁ viya hi rūpādi-ārammaṇaṁ, kūṭagāvo viya kūṭacittaṁ, paṇḍitagopālako viya bodhisatto, catubbidhabhayaṁ viya attaparūbhayabyābādhāya saṁvattanavitakko, paṇḍitagopālakassa catubbidhaṁ bhayaṁ disvā kiṭṭhasambādhe appamādena gorakkhaṇaṁ viya bodhisattassa chabbassāni padhānaṁ padahato attabyābādhādibhayaṁ disvā rūpādīsu ārammaṇesu yathā kāmavitakkādayo na uppajjanti, evaṁ cittarakkhaṇaṁ. **Paññāvuddhiko**ti-ādīsu anuppannāya lokiyalokuttarapaññāya uppādāya, uppannāya ca vuddhiyā saṁvattatīti **paññāvuddhiko.** Na dukkhakoṭṭhāsāya saṁvattatīti **avighātapakkhiko.** Nibbānadhātusacchikiriyāya saṁvattatīti **nibbānasaṁvattaniko. Rattiṁ cepi naṁ bhikkhave anuvitakkeyyan**ti sakalarattiṁ cepi taṁ vitakkaṁ pavatteyyaṁ. **Tatonidānan**ti taṁmūlakaṁ. **Ohaññeyyā**ti ugghātīyeyya, uddhaccāya

1. Lāmakabhāvaṁ (Sī, Syā, Ka)
2. Okāraṁ (Sī, Syā, Ka)

ကာမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝံ နမတီတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣဒါနိ အတ္ထဒီပိကံ ဥပမံ ဒဿေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကိဋ္ဌသမ္ဗာဓေ**တိ သဿသမ္ဗာဓေ။ **အာကောဋေယျာ**တိ ဥဇုကံ ပိဋ္ဌိယံ ပဟရေယျ။ **ပဋိကောဋေယျာ**တိ တိရိယံ ဖာသုကာသု ပဟရေယျ။ **သန္နိရုန္ဓေယျာ**တိ အာဝရိတွာ တိဋ္ဌေယျ။ **သန္နိဝါရေယျာ**တိ ဣတော စိတော စ ဂန္တုံ န ဒဒေယျ။ **တတောနိဒါန**န္တိ တေန ကာရဏေန၊ ဧဝံ အရက္ခိတာနံ ဂုန္နံ ပရေသံ သဿခါဒနကာရဏေနာတိ အတ္ထော။ ဗာလော ဟိ ဂေါပါလကော ဧဝံ ဂါဝေါ အရက္ခမာနော "အယံ အမှာကံ ဘတ္တဝေတနံ ခါဒတိ၊ ဥဇုံ ဂါဝေါ ရက္ခိတုမ္ပိ န သက္ကောတိ၊ ကုလေဟိ သဒ္ဓိံ ဝေရံ ဂဏှာပေတီ"တိ ဂေါသာမိကာနမ္ပိ သန္တိကာ ဝဓာဒီနိ ပါပုဏာတိ၊ ကိဋ္ဌသာမိကာနမ္ပိ။ ပဏ္ဍိတော ပန ဣမာနိ စတ္တာရိ ဘယာနိ သမ္ပဿန္တော ဂါဝေါ သာဓုကံ ရက္ခတိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **အာဒီနဝ**န္တိ ဥပဒ္ဒဝံ။ **ဩကာရ**န္တိ လာမကံ[၁]၊ ခန္ဓေသု ဝါ ဩတာရံ[၂]။ **သံကိလေသ**န္တိ ကိလိဋ္ဌဘာဝံ။ **နေက္ခမ္မေ**တိ နေက္ခမ္မမှိ။ **အာနိသံသ**န္တိ ဝိသုဒ္ဓိပက္ခံ။ **ဝေါဒါနပက္ခ**န္တိ ဣဒံ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ နေက္ခမ္မမှိ ဝိသုဒ္ဓိပက္ခံ အဒ္ဒသန္တိ အတ္ထော။

၂၀၉။ **နေက္ခမ္မ**န္တိ စ ကာမေဟိ နိဿဋံ သဗ္ဗကုသလံ၊ ဧကဓမ္မေ သင်္ဂယှမာနေ နိဗ္ဗာနမေဝ။ တတြိဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ကိဋ္ဌသမ္ဗာဓံ ဝိယ ဟိ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ၊ ကူဋဂါဝေါ ဝိယ ကူဋစိတ္တံ၊ ပဏ္ဍိတဂေါပါလကော ဝိယ ဗောဓိသတ္တော၊ စတုဗ္ဗိဓဘယံ ဝိယ အတ္တပရူဘယဗျာဗာဓာယ သံဝတ္တနဝိတက္ကော၊ ပဏ္ဍိတဂေါပါလကဿ စတုဗ္ဗိဓံ ဘယံ ဒိသွာ ကိဋ္ဌသမ္ဗာဓေ အပ္ပမာဒေန ဂေါရက္ခဏံ ဝိယ ဗောဓိသတ္တဿ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနံ ပဒဟတော အတ္တဗျာဗာဓာဒိဘယံ ဒိသွာ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု ယထာ ကာမဝိတက္ကာဒယော န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဧဝံ စိတ္တရက္ခဏံ။ **ပညာဝုဒ္ဓိကော**တိအာဒီသု အနုပ္ပန္နာယ လောကိယလောကုတ္တရပညာယ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နာယ စ ဝုဒ္ဓိယာ သံဝတ္တတီတိ **ပညာဝုဒ္ဓိကော**။ န ဒုက္ခကောဋ္ဌာသာယ သံဝတ္တတီတိ **အဝိဃာတပက္ခိကော**။ နိဗ္ဗာနဓာတုသစ္ဆိကိရိယာယ သံဝတ္တတီတိ **နိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကော**။ **ရတ္တိံ စေပိ နံ ဘိက္ခဝေ အနုဝိတက္ကေယျ**န္တိ သကလရတ္တိံ စေပိ တံ ဝိတက္ကံ ပဝတ္တေယျံ။ **တတောနိဒါန**န္တိ တံမူလကံ။ **ဩဟညေယျာ**တိ ဥဂ္ဃာတီယေယျ၊ ဥဒ္ဓစ္စာယ

၁-လာမကဘာဝံ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-ဩကာရံ (သီ၊ သျာ၊ က)

saṁvatteyyāti attho. **Ārā**ti dūre. **Samādhimhā**ti upacārasamādhitopi appanāsamādhitopi. **So kho ahaṁ bhikkhave ajjhattameva cittan**ti so ahaṁ bhikkhave mā me cittaṁ samādhimhā dūre hotūti ajjhattameva cittaṁ saṇṭhapemi, gocarajjhatte ṭhapemīti attho. **Sannisādemī**ti tattheva ca naṁ sannisīdāpemi. **Ekodiṁ karomī**ti ekaggaṁ karomi. **Samādahāmī**ti sammā ādahāmi, suṭṭhu āropemīti attho. **Mā me cittaṁ ūhaññī**ti mā mayhaṁ cittaṁ ugghātīyittha, mā uddhaccāya saṁvattatūti attho.

210. **Uppajjati abyāpādavitakko -pa- avihiṁsāvitakko**ti ettha yo so imāya heṭṭhā vuttataruṇavipassanāya saddhiṁ uppannavitakko kāmapaccanīkaṭṭhena **nekkhammavitakko**ti vutto. Soyeva byāpādapaccanīkaṭṭhena **abyāpādavitakko**ti ca, vihiṁsāpaccanīkaṭṭhena **avihiṁsāvitakko**ti ca vutto.

Ettāvatā bodhisattassa samāpattiṁ nissāya vipassanāpaṭṭhapanakālo kathito. Yassa hi samādhipi taruṇo, vipassanāpi. Tassa vipassanaṁ paṭṭhapetvā aticiraṁ nisinnassa kāyo kilamati, anto aggi viya uṭṭhahati[1], kacchehi sedā muccanti, matthakato usumavaṭṭi viya uṭṭhahati[1], cittaṁ haññati vihaññati vipphandati. So puna samāpattiṁ samāpajjitvā taṁ paridametvā mudukaṁ katvā samassāsetvā puna vipassanaṁ paṭṭhapeti. Tassa puna aticiraṁ nisinnassa tatheva hoti. So puna samāpattiṁ samāpajjitvā tatheva karoti. Vipassanāya hi bahūpakārā samāpatti.

Yathā yodhassa phalakakoṭṭhako nāma bahūpakāro hoti, so taṁ nissāya saṅgāmaṁ pavisati, tattha hatthīhipi assehipi yodhehipi saddhiṁ kammaṁ katvā āvudhesu vā khīṇesu bhuñjitukāmatādibhāve vā sati nivattitvā phalakakoṭṭhakaṁ pavisitvā āvudhānipi gaṇhāti, vissamatipi, bhuñjatipi, pānīyampi pivati, sannāhampi paṭisannayhati, taṁ taṁ katvā puna saṅgāmaṁ pavisati, tattha kammaṁ katvā puna uccārādipīḷito vā kenacideva vā karaṇīyena phalakakoṭṭhakaṁ pavisati. Tattha santhambhitvā

1. Upaṭṭhahati (Sī)

သံဝတ္တေယျာတိ အတ္ထော။ **အာရာ**တိ ဒူရေ။ **သမာဓိမှာ**တိ ဥပစာရသမာဓိတောပိ အပ္ပနာသမာဓိတောပိ။ **သော ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ အဇ္ဈတ္တမေဝ စိတ္တန္တိ** သော အဟံ ဘိက္ခဝေ မာ မေ စိတ္တံ သမာဓိမှာ ဒူရေ ဟောတူတိ အဇ္ဈတ္တမေဝ စိတ္တံ သဏ္ဌပေမိ၊ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ ဌပေမီတိ အတ္ထော။ **သန္နိသာဒေမီ**တိ တတ္ထေဝ စ နံ သန္နိသီဒါပေမိ။ **ဧကောဒိံ ကရောမီ**တိ ဧကဂ္ဂံ ကရောမိ။ **သမာဒဟာမီ**တိ သမ္မာ အာဒဟာမိ၊ သုဋ္ဌု အာရောပေမီတိ အတ္ထော။ **မာ မေ စိတ္တံ ဦဟညီ**တိ မာ မယှံ စိတ္တံ ဥဂ္ဃါတီယိတ္ထ၊ မာ ဥဒ္ဓစ္စာယ သံဝတ္တတူတိ အတ္ထော။

၂၁၀။ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ အဗျာပါဒဝိတက္ကော။ပ။ အဝိဟိံသာဝိတက္ကော**တိ ဧတ္ထ ယော သော ဣမာယ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတရုဏဝိပဿနာယ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကော ကာမပစ္စနီကဋ္ဌေန **နေက္ခမ္မဝိတက္ကော**တိ ဝုတ္တော။ သောယေဝ ဗျာပါဒပစ္စနီကဋ္ဌေန **အဗျာပါဒဝိတက္ကော**တိ စ, ဝိဟိံသာပစ္စနီကဋ္ဌေန **အဝိဟိံသာဝိတက္ကော**တိ စ ဝုတ္တော။

ဧတ္တာဝတာ ဗောဓိသတ္တဿ သမာပတ္တိံ နိဿာယ ဝိပဿနာပဋ္ဌပနကာလော ကထိတော။ ယဿ ဟိ သမာဓိပိ တရုဏော၊ ဝိပဿနာပိ။ တဿ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အတိစိရံ နိသိန္နဿ ကာယော ကိလမတိ၊ အန္တော အဂ္ဂိ ဝိယ ဥဋ္ဌဟတိ[1]၊ ကစ္ဆေဟိ သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ မတ္ထကတော ဥသုမဝဋ္ဋိ ဝိယ ဥဋ္ဌဟတိ[1]၊ စိတ္တံ ဟညတိ ဝိဟညတိ ဝိပ္ဖန္ဒတိ။ သော ပုန သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တံ ပရိဒမေတွာ မုဒုကံ ကတွာ သမဿာသေတွာ ပုန ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတိ။ တဿ ပုန အတိစိရံ နိသိန္နဿ တထေဝ ဟောတိ။ သော ပုန သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တထေဝ ကရောတိ။ ဝိပဿနာယ ဟိ ဗဟူပကာရာ သမာပတ္တိ။

ယထာ ယောဓဿ ဖလကကောဋ္ဌကော နာမ ဗဟူပကာရော ဟောတိ၊ သော တံ နိဿာယ သင်္ဂါမံ ပဝိသတိ၊ တတ္ထ ဟတ္ထီဟိပိ အဿေဟိပိ ယောဓေဟိပိ သဒ္ဓိံ ကမ္မံ ကတွာ အာဝုဓေသု ဝါ ခီဏေသု ဘုဉ္ဇိတုကာမတာဒိဘာဝေ ဝါ သတိ နိဝတ္တိတွာ ဖလကကောဋ္ဌကံ ပဝိသိတွာ အာဝုဓာနိပိ ဂဏှာတိ၊ ဝိဿမတိပိ၊ ဘုဉ္ဇတိပိ၊ ပါနီယမ္ပိ ပိဝတိ၊ သန္နာဟမ္ပိ ပဋိသန္နယှတိ၊ တံ တံ ကတွာ ပုန သင်္ဂါမံ ပဝိသတိ၊ တတ္ထ ကမ္မံ ကတွာ ပုန ဥစ္စာရာဒိပီဠိတော ဝါ ကေနစိဒေဝ ဝါ ကရဏီယေန ဖလကကောဋ္ဌကံ ပဝိသတိ။ တတ္ထ သန္ထမ္ဘိတွာ

၁-ဥပဋ္ဌဟတိ (သီ)

puna saṅgāmaṁ pavisati, evaṁ yodhassa phalakakoṭṭhako viya vipassanāya bahūpakārā samāpatti.

Samāpattiyā pana saṅgāmaṁ nittharaṇakayodhassa phalakakoṭṭhakatopi vipassanā bahūpakāratarā. Kiñcāpi hi samāpattiṁ nissāya vipassanaṁ paṭṭhapeti, vipassanā pana thāmajātā samāpattimpi rakkhati. Thāmajātaṁ karoti.

Yathā hi thale nāvampi nāvāya bhaṇḍampi sakaṭabhāraṁ karonti. Udakaṁ patvā pana sakaṭampi sakaṭabhaṇḍampi yuttagoṇepi nāvābhāraṁ karonti. Nāvā tiriyaṁ sotaṁ chinditvā sotthinā supaṭṭanaṁ gacchati, evamevaṁ kiñcāpi samāpattiṁ nissāya vipassanaṁ paṭṭhapeti, vipassanā pana thāmajātā samāpattimpi rakkhati, thāmajātaṁ karoti. Thalaṁ patvā sakaṭaṁ viya hi samāpatti. Udakaṁ patvā nāvā viya vipassanā. Iti bodhisattassa ettāvatā samāpattiṁ nissāya vipassanāpaṭṭhapanakālo kathitoti veditabbo.

Yaññadevāti-ādi kaṇhapakkhe vuttānusāreneva veditabbaṁ, idhāpi atthadīpikaṁ upamaṁ dassetuṁ **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha **gāmantasambhatesū**ti gāmantaṁ āhaṭesu. **Satikaraṇīyameva hotī**ti **etā gāvo**ti sati-uppādanamattameva kātabbaṁ hoti. Ito cito ca gantvā ākoṭanādikiccaṁ natthi. **Ete dhammā**ti ete samathavipassanā dhammāti satuppādanamattameva kātabbaṁ hoti. Iminā bodhisattassa samathavipassanānaṁ thāmajātakālo kathito. Tadā kirassa samāpattiṁ appanatthāya nisinnassa aṭṭha samāpattiyo ekāvajjanena āpāthaṁ āgacchanti, vipassanaṁ paṭṭhapetvā nisinno satta anupassanā ekappahāreneva āruḷhova hoti.

215. **Seyyathāpī**ti idha kiṁ dasseti? Ayaṁ pāṭiyekko anusandhi, sattānañhi hitūpacāraṁ attano Satthubhāvasampadañca dassento Bhagavā imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **araññe**ti aṭaviyaṁ. **Pavane**ti vanasaṇḍe. Atthato hi idaṁ dvayaṁ ekameva, paṭhamassa pana dutiyaṁ vevacanaṁ. **Ayogakkhemakāmo**ti catūhi yogehi khemaṁ nibbhayaṭṭhānaṁ anicchanto bhayameva

ပုန သင်္ဂါမံ ပဝိသတိ၊ ဧဝံ ယောဓဿ ဖလကကောဋ္ဌကော ဝိယ ဝိပဿနာယ ဗဟူပကာရာ သမာပတ္တိ။

သမာပတ္တိယာ ပန သင်္ဂါမံ နိတ္ထရဏကယောဓဿ ဖလကကောဋ္ဌကတောပိ ဝိပဿနာ ဗဟူပကာရတရာ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ သမာပတ္တိံ နိဿာယ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတိ၊ ဝိပဿနာ ပန ထာမဇာတာ သမာပတ္တိမ္ပိ ရက္ခတိ။ ထာမဇာတံ ကရောတိ။

ယထာ ဟိ ထလေ နာဝမ္ပိ နာဝါယ ဘဏ္ဍမ္ပိ သကဋဘာရံ ကရောန္တိ။ ဥဒကံ ပတွာ ပန သကဋမ္ပိ သကဋဘဏ္ဍမ္ပိ ယုတ္တဂေါဏေပိ နာဝါဘာရံ ကရောန္တိ။ နာဝါ တိရိယံ သောတံ ဆိန္ဒိတွာ သောတ္ထိနာ သုပဋ္ဋနံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝံ ကိဉ္စာပိ သမာပတ္တိံ နိဿာယ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတိ၊ ဝိပဿနာ ပန ထာမဇာတာ သမာပတ္တိမ္ပိ ရက္ခတိ၊ ထာမဇာတံ ကရောတိ။ ထလံ ပတွာ သကဋံ ဝိယ ဟိ သမာပတ္တိ။ ဥဒကံ ပတွာ နာဝါ ဝိယ ဝိပဿနာ။ ဣတိ ဗောဓိသတ္တဿ ဧတ္တာဝတာ သမာပတ္တိံ နိဿာယ ဝိပဿနာပဋ္ဌပနကာလော ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယညဒေဝါတိအာဒိ ကဏှပက္ခေ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဣဓာပိ အတ္ထဒီပိကံ ဥပမံ ဒဿေတုံ **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဂါမန္တသမ္ဘတေသူ**တိ ဂါမန္တံ အာဟဋေသု။ **သတိကရဏီယမေဝ ဟောတီ**တိ **ဧတာ ဂါဝေါ**တိ သတိဥပ္ပါဒနမတ္တမေဝ ကာတဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဣတော စိတော စ ဂန္တွာ အာကောဋနာဒိကိစ္စံ နတ္ထိ။ **ဧတေ ဓမ္မာ**တိ ဧတေ သမထဝိပဿနာ ဓမ္မာတိ သတုပ္ပါဒနမတ္တမေဝ ကာတဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဣမိနာ ဗောဓိသတ္တဿ သမထဝိပဿနာနံ ထာမဇာတကာလော ကထိတော။ တဒါ ကိရဿ သမာပတ္တိံ အပ္ပနတ္ထာယ နိသိန္နဿ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ဧကာဝဇ္ဇနေန အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တိ၊ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နိသိန္နော သတ္တ အနုပဿနာ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ အာရုဠှောဝ ဟောတိ။

၂၁၅။ **သေယျထာပီ**တိ ဣဓ ကိံ ဒဿေတိ? အယံ ပါဋိယေက္ကော အနုသန္ဓိ၊ သတ္တာနညှိ ဟိတူပစာရံ အတ္တနော သတ္ထုဘာဝသမ္ပဒဉ္စ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **အရညေ**တိ အဋဝိယံ။ **ပဝနေ**တိ ဝနသဏ္ဍေ။ အတ္ထတော ဟိ ဣဒံ ဒွယံ ဧကမေဝ၊ ပဌမဿ ပန ဒုတိယံ ဝေဝစနံ။ **အယောဂက္ခေမကာမော**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဘယဋ္ဌာနံ အနိစ္ဆန္တော ဘယမေဝ

icchanto. **Sovatthiko**ti suvatthibhāvāvaho. **Pītigamanīyo**ti tuṭṭhiṁ gamanīyo. “Pītagamanīyo”ti vā pāṭho. **Pidaheyyā**ti sākhādīhi thakeyya. **Vivareyyā**ti visadamukhaṁ katvā vivaṭaṁ kareyya. **Kummaggan**ti udakavanapabbatādīhi sanniruddhaṁ amaggaṁ. **Odaheyya okacaran**ti tesaṁ oke caramānaṁ viya ekaṁ dīpakamigaṁ ekasmiṁ ṭhāne ṭhapeyya. **Okacārikan**ti dīgharajjuyā bandhitaṁyeva migiṁ.

Migaluddako hi araññaṁ migānaṁ vasanaṭṭhānaṁ gantvā “idha vasanti, iminā maggena nikkhamanti, ettha caranti, ettha pivanti, iminā maggena pavisantī”ti sallakkhetvā maggaṁ pidhāya kummaggaṁ vivaritvā okacarañca okacārikañca ṭhapetvā sayaṁ paṭicchannaṭṭhāne sattiṁ gahetvā tiṭṭhati, atha sāyanhasamaye migā akutobhaye araññe caritvā pānīyaṁ pivitvā migapotakehi saddhiṁ kīḷamānā vasanaṭṭhānasantikaṁ āgantvā okacarañca okacārikañca disvā “sahāyakā no āgatā bhavissantī”ti nirāsaṅkā pavisanti, te maggaṁ pihitaṁ disvā “nāyaṁ maggo, ayaṁ maggo bhavissatī”ti kummaggaṁ paṭipajjanti. Migaluddako na tāva kiñci karoti, paviṭṭhesu pana sabbapacchimaṁ saṇikaṁ paharati, so uttasati, tato sabbe uttasitvā “bhayaṁ uppannan”ti purato olokentā udakena vā vanena vā pabbatena vā sanniruddhaṁ maggaṁ disvā ubhohi passehi aṅgulisaṅkhalikaṁ viya gahanavanaṁ pavisituṁ asakkontā paviṭṭhamaggeneva nikkhamituṁ ārabhanti. Luddako tesaṁ nivattanabhāvaṁ ñatvā ādito paṭṭhāya tiṁsampi cattālīsampi mige ghāteti. Idaṁ sandhāya **evaṁ hi so bhikkhave mahāmigasaṁgho aparena samayena anayabyasanaṁ āpajjeyyā**ti vuttaṁ.

“Nandīrāgassetaṁ adhivacanaṁ, avijjāyetaṁ adhivacanan”ti ettha yasmā ime sattā avijjāya aññāṇā hutvā nandīrāgena ābandhitvā rūpārammaṇādīni upanītā vaṭṭadukkhasattiyā ghātaṁ labhanti. Tasmā Bhagavā okacaraṁ nandīrāgoti, okacārikaṁ avijjāti katvā dassesi.

Migaluddako hi ekadāpi tesaṁ sākhābhaṅgena sarīraṁ puñchitvā manussagandhaṁ apanetvā okacaraṁ ekasmiṁ ṭhāne ṭhapetvā okacārikaṁ saha rajjuyā vissajjetvā attānaṁ paṭicchādetvā sattiṁ ādāya okacarassa santike tiṭṭhati, okacārikā migagaṇassa caraṇaṭṭhānābhimukhī

ဣစ္ဆန္တော။ **သောဝတ္ထိကော**တိ သုဝတ္ထိဘာဝါဝဟော။ **ပီတိဂမနီယော**တိ တုဋ္ဌိံ ဂမနီယော။ “ပီတဂမနီယော”တိ ဝါ ပါဌော။ **ပိဒဟေယျာ**တိ သာခါဒီဟိ ထကေယျ။ **ဝိဝရေယျာ**တိ ဝိသဒမုခံ ကတွာ ဝိဝဋံ ကရေယျ။ **ကုမ္မဂ္ဂန္တိ** ဥဒကဝန-ပဗ္ဗတာဒီဟိ သန္နိရုဒ္ဓံ အမဂ္ဂံ။ **ဩဒဟေယျ ဩကစရန္တိ** တေသံ ဩကေ စရမာနံ ဝိယ ဧကံ ဒီပကမိဂံ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဌပေယျ။ **ဩကစာရိကန္တိ** ဒီဃရဇ္ဇုယာ ဗန္ဓိတံယေဝ မိဂိံ။

မိဂလုဒ္ဒကော ဟိ အရညံ မိဂါနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ “ဣဓ ဝသန္တိ၊ ဣမိနာ မဂ္ဂေန နိက္ခမန္တိ၊ ဧတ္ထ စရန္တိ၊ ဧတ္ထ ပိဝန္တိ၊ ဣမိနာ မဂ္ဂေန ပဝိသန္တီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ မဂ္ဂံ ပိဓာယ ကုမ္မဂ္ဂံ ဝိဝရိတွာ ဩကစရဉ္စ ဩကစာရိကဉ္စ ဌပေတွာ သယံ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနေ သတ္တိံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ အထ သာယန္ဟသမယေ မိဂါ အကုတောဘယေ အရညေ စရိတွာ ပါနီယံ ပိဝိတွာ မိဂပေါတကေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠမာနာ ဝသနဋ္ဌာနသန္တိကံ အာဂန္တွာ ဩကစရဉ္စ ဩကစာရိကဉ္စ ဒိသွာ “သဟာယကာ နော အာဂတာ ဘဝိဿန္တီ”တိ နိရာသင်္ကာ ပဝိသန္တိ၊ တေ မဂ္ဂံ ပိဟိတံ ဒိသွာ “နာယံ မဂ္ဂေါ၊ အယံ မဂ္ဂေါ ဘဝိဿတီ”တိ ကုမ္မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ မိဂလုဒ္ဒကော န တာဝ ကိဉ္စိ ကရောတိ၊ ပဝိဋ္ဌေသု ပန သဗ္ဗပစ္ဆိမံ သဏိကံ ပဟရတိ၊ သော ဥတ္တသတိ၊ တတော သဗ္ဗေ ဥတ္တသိတွာ “ဘယံ ဥပ္ပန္န”န္တိ ပုရတော ဩလောကေန္တာ ဥဒကေန ဝါ ဝနေန ဝါ ပဗ္ဗတေန ဝါ သန္နိရုဒ္ဓံ မဂ္ဂံ ဒိသွာ ဥဘောဟိ ပဿေဟိ အင်္ဂုလိသင်္ခလိကံ ဝိယ ဂဟနဝနံ ပဝိသိတုံ အသက္ကောန္တာ ပဝိဋ္ဌမဂ္ဂေနေဝ နိက္ခမိတုံ အာရဘန္တိ။ လုဒ္ဒကော တေသံ နိဝတ္တနဘာဝံ ဉတွာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ တိံသမ္ပိ စတ္တာလီသမ္ပိ မိဂေ ဃာတေတိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ **ဧဝံ ဟိ သော ဘိက္ခဝေ မဟာမိဂသံဃော အပရေန သမယေန အနယဗျသနံ အာပဇ္ဇေယျာ**တိ ဝုတ္တံ။

“နန္ဒီရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ၊ အဝိဇ္ဇာယေတံ အဓိဝစန”န္တိ ဧတ္ထ ယသ္မာ ဣမေ သတ္တာ အဝိဇ္ဇာယ အညာဏာ ဟုတွာ နန္ဒီရာဂေန အာဗန္ဓိတွာ ရူပါရမ္မဏာဒီနိ ဥပနီတာ ဝဋ္ဋဒုက္ခသတ္တိယာ ဃာတံ လဘန္တိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ ဩကစရံ နန္ဒီရာဂေါတိ, ဩကစာရိကံ အဝိဇ္ဇာတိ ကတွာ ဒဿေသိ။

မိဂလုဒ္ဒကော ဟိ ဧကဒါပိ တေသံ သာခါဘင်္ဂေန သရီရံ ပုဉ္ဆိတွာ မနုဿဂန္ဓံ အပနေတွာ ဩကစရံ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဌပေတွာ ဩကစာရိကံ သဟ ရဇ္ဇုယာ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အတ္တာနံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ သတ္တိံ အာဒါယ ဩကစရဿ သန္တိကေ တိဋ္ဌတိ၊ ဩကစာရိကာ မိဂဂဏဿ စရဏဋ္ဌာနာဘိမုခီ

gacchati. Taṁ disvā migā sīsāni ukkhipitvā tiṭṭhanti, sāpi sīsaṁ ukkhipitvā tiṭṭhati, te "amhākaṁ samajātikā ayan"ti gocaraṁ gaṇhanti. Sāpi tiṇāni khādantī viya saṇikaṁ upagacchati. Āraññiko yūthapatimigo tassā vātaṁ labhitvā sakabhariyaṁ[1] vissajjetvā tadabhimukho hoti.

Sattānañhi navanavameva piyaṁ hoti. Okacārikā āraññikassa migassa accāsannabhāvaṁ adatvā tadabhimukhīva pacchato paṭikkamitvā okacarassa santikaṁ gacchati, yattha yatthassā rajju laggati, tattha tattha khurena paharitvā moceti, āraññiko migo okacaraṁ disvā okacārikāya sammatto hutvā okacare usūyaṁ katvā piṭṭhiṁ nāmetvā sīsaṁ kampento tiṭṭhati, tasmiṁ khaṇe sattiṁ jivhāya lehantopi "kiṁ etan"ti na jānāti, okacaropi sacassa uparibhāgena taṁ migaṁ paharituṁ sukhaṁ hoti, piṭṭhiṁ nāmeti. Sacassa heṭṭhābhāgena paharituṁ sukhaṁ hoti, hadayaṁ unnāmeti. Atha luddako āraññikaṁ migaṁ sattiyā paharitvā tattheva ghātetvā maṁsaṁ ādāya gacchati. Evameva yathā so migo okacārikāya sammatto okacare usūyaṁ katvā sattiṁ jivhāya lehantopi kiñci na jānāti, tathā ime sattā avijjāya sammattā andhabhūtā kiñci ajānantā rūpādīsu nandīrāgaṁ upagamma vaṭṭadukkhasattiyā vadhaṁ labhantīti Bhagavā okacaraṁ nandīrāgoti, okacārikaṁ avijjāti katvā dassesi.

Iti kho bhikkhave vivaṭo mayā khemo maggoti iti kho bhikkhave mayā imesaṁ sattānaṁ hitacaraṇena sammāsambodhiṁ patvā ahaṁ Buddhosmīti tuṇhībhūtena anisīditvā dhammacakkappavattanato paṭṭhāya dhammaṁ desentena vivaṭo khemo ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, pihito kummaggo, Aññātakoṇḍaññādīnaṁ bhabbapuggalānaṁ ūhato okacaro nandīrāgo dvedhā chetvā pātito, nāsitā okacārikā avijjā sabbena sabbaṁ samugghātitāti attano hitūpacāraṁ dassesi. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Dvedhāvitakkasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Sakaparisaṁ (Sī, Syā)

ဂစ္ဆတိ။ တံ ဒိသွာ မိဂါ သီသာနိ ဥက္ခိပိတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ သာပိ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တေ "အမှာကံ သမဇာတိကာ အယ"န္တိ ဂေါစရံ ဂဏှန္တိ။ သာပိ တိဏာနိ ခါဒန္တီ ဝိယ သဏိကံ ဥပဂစ္ဆတိ။ အာရညိကော ယူထပတိမိဂေါ တဿာ ဝါတံ လဘိတွာ သကဘရိယံ[1] ဝိဿဇ္ဇေတွာ တဒဘိမုခေါ ဟောတိ။

သတ္တာနဉှိ နဝနဝမေဝ ပိယံ ဟောတိ။ ဩကစာရိကာ အာရညိကဿ မိဂဿ အစ္စာသန္နဘာဝံ အဒတွာ တဒဘိမုခီဝ ပစ္ဆတော ပဋိက္ကမိတွာ ဩကစရဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆတိ၊ ယတ္ထ ယတ္ထဿာ ရဇ္ဇု လဂ္ဂတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ခုရေန ပဟရိတွာ မောစေတိ၊ အာရညိကော မိဂေါ ဩကစရံ ဒိသွာ ဩကစာရိကာယ သမ္မတ္တော ဟုတွာ ဩကစရေ ဥသူယံ ကတွာ ပိဋ္ဌိံ နာမေတွာ သီသံ ကမ္ပေန္တော တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မိံ ခဏေ သတ္တိံ ဇိဝှာယ လေဟန္တောပိ "ကိံ ဧတ"န္တိ န ဇာနာတိ၊ ဩကစရောပိ သစဿ ဥပရိဘာဂေန တံ မိဂံ ပဟရိတုံ သုခံ ဟောတိ၊ ပိဋ္ဌိံ နာမေတိ။ သစဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂေန ပဟရိတုံ သုခံ ဟောတိ၊ ဟဒယံ ဥန္နာမေတိ။ အထ လုဒ္ဒကော အာရညိကံ မိဂံ သတ္တိယာ ပဟရိတွာ တတ္ထေဝ ဃာတေတွာ မံသံ အာဒါယ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝမေဝ ယထာ သော မိဂေါ ဩကစာရိကာယ သမ္မတ္တော ဩကစရေ ဥသူယံ ကတွာ သတ္တိံ ဇိဝှာယ လေဟန္တောပိ ကိဉ္စိ န ဇာနာတိ၊ တထာ ဣမေ သတ္တာ အဝိဇ္ဇာယ သမ္မတ္တာ အန္ဓဘူတာ ကိဉ္စိ အဇာနန္တာ ရူပါဒီသု နန္ဒီရာဂံ ဥပဂမ္မ ဝဋ္ဋဒုက္ခသတ္တိယာ ဝဓံ လဘန္တီတိ ဘဂဝါ ဩကစရံ နန္ဒီရာဂေါတိ, ဩကစာရိကံ အဝိဇ္ဇာတိ ကတွာ ဒဿေသိ။

ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဝိဝဋော မယာ ခေမော မဂ္ဂေါတိ ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ မယာ ဣမေသံ သတ္တာနံ ဟိတစရဏေန သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတွာ အဟံ ဗုဒ္ဓေါသ္မီတိ တုဏှီဘူတေန အနိသီဒိတွာ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတော ပဋ္ဌာယ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေန ဝိဝဋော ခေမော အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ ပိဟိတော ကုမ္မဂ္ဂေါ၊ အညာတကောဏ္ဍညာဒီနံ ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလာနံ ဦဟတော ဩကစရော နန္ဒီရာဂေါ ဒွေဓာ ဆေတွာ ပါတိတော၊ နာသိတာ ဩကစာရိကာ အဝိဇ္ဇာ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သမုဂ္ဃာတိတာတိ အတ္တနော ဟိတူပစာရံ ဒဿေသိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဒွေဓာဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သကပရိသံ (သီ၊ သျာ)

10. Vitakkasaṇṭhānasuttavaṇṇanā

216. **Evaṁ me sutan**ti Vitakkasaṇṭhānasuttaṁ. Tattha **adhicittamanuyuttenā**ti dasakusalakammapathavasena uppannaṁ cittaṁ cittameva, vipassanāpādaka-aṭṭhasamāpatticittaṁ tato cittato adhikaṁ cittanti **adhicittaṁ. Anuyuttenā**ti taṁ adhicittaṁ anuyuttena, tattha yuttappayuttenāti attho.

Tatrāyaṁ bhikkhu purebhattaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto nisīdanaṁ ādāya asukasmiṁ rukkhamūle vā vanasaṇḍe vā pabbatapāde vā pabbhāre vā "samaṇadhammaṁ karissāmī"ti nikkhamanto pi, tattha gantvā hatthehi vā pādehi vā nisajjaṭṭhānato tiṇapaṇṇāni apanento pi[1] adhicittaṁ anuyutto yeva. Nisīditvā pana hatthapāde dhovitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvā viharantopi adhicittaṁ anuyutto yeva.

Nimittānīti kāraṇāni. **Kālena kālan**ti samaye samaye. Nanu ca kammaṭṭhānaṁ nāma muhuttampi achaḍḍetvā nirantaraṁ manasikātabbaṁ? Kasmā Bhagavā "kālena kālan"ti āhāti? Pāḷiyaṁ hi aṭṭhatiṁsa kammaṭṭhānāni vibhattāni, tesu bhikkhunā attano cittarucitaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā nisinnena yāva kocid eva upakkileso nuppajjati, tāva imesaṁ nimittānaṁ manasikārakiccaṁ natthi. Yadā pana uppajjati, tadā imāni gahetvā citte uppannaṁ abbudaṁ nīharitabbanti dassento evamāha.

Chandūpasaṁhitāti chandasahagatā rāgasampayuttā. Imesaṁ pana tiṇṇaṁ vitakkānaṁ khettañca ārammaṇañca jānitabbaṁ. Tattha chandūpasañhitānaṁ aṭṭha lobhasahagatacittāni khettaṁ, dosūpasañhitānaṁ dve domanassasahagatāni, mohūpasañhitānaṁ dvādasapi akusalacittāni. Vicikicchā-uddhaccasampayuttacittāni pana dve etesaṁ pāṭipuggalikaṁ khettaṁ. Sabbesampi sattā ceva saṅkhārā ca ārammaṇaṁ, iṭṭhāniṭṭha-asamapekkhitesu hi sattesu ca saṅkhāresu ca te uppajjanti. **Aññampi nimittaṁ manasi kātabbaṁ kusalūpasaṁhitan**ti tato nimittato aññaṁ kusalanissitaṁ nimittaṁ manasikātabbaṁ. Tattha **aññaṁ nimittaṁ** nāma chandūpasañhite vitakke sattesu uppanne asubhabhāvanā aññaṁ nimittaṁ nāma, saṅkhāresu uppanne aniccamanasikāro aññaṁ

1. Upanentopi (Ka)

၁၀-ဝိတက္ကသဏ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၆။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဝိတက္ကသဏ္ဌာနသုတ္တံ။ တတ္ထ **အဓိစိတ္တမနုယုတ္တေန**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဝသေန ဥပ္ပန္နံ စိတ္တံ စိတ္တမေဝ၊ ဝိပဿနာပါဒက-အဋ္ဌသမာပတ္တိစိတ္တံ တတော စိတ္တတော အဓိကံ စိတ္တန္တိ **အဓိစိတ္တံ။ အနုယုတ္တေန**တိ တံ အဓိစိတ္တံ အနုယုတ္တေန၊ တတ္ထ ယုတ္တပ္ပယုတ္တေနာတိ အတ္ထော။

တတြာယံ ဘိက္ခု ပုရေဘတ္တံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော နိသီဒနံ အာဒါယ အသုကသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ဝါ ဝနသဏ္ဍေ ဝါ ပဗ္ဗတပါဒေ ဝါ ပဗ္ဘာရေ ဝါ သမဏဓမ္မံ ကရိဿာမီတိ နိက္ခမန္တောပိ, တတ္ထ ဂန္တွာ ဟတ္ထေဟိ ဝါ ပါဒေဟိ ဝါ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနတော တိဏပဏ္ဏာနိ အပနေန္တောပိ[1] အဓိစိတ္တံ အနုယုတ္တောယေဝ။ နိသီဒိတွာ ပန ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိဟရန္တောပိ အဓိစိတ္တံ အနုယုတ္တောယေဝ။

နိမိတ္တာနီတိ ကာရဏာနိ။ **ကာလေန ကာလ**န္တိ သမယေ သမယေ။ နနု စ ကမ္မဋ္ဌာနံ နာမ မုဟုတ္တမ္ပိ အဆဍ္ဍေတွာ နိရန္တရံ မနသိကာတဗ္ဗံ၊ ကသ္မာ ဘဂဝါ "ကာလေန ကာလ"န္တိ အာဟာတိ။ ပါဠိယံ ဟိ အဋ္ဌတိံသ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ ဝိဘတ္တာနိ၊ တေသု ဘိက္ခုနာ အတ္တနော စိတ္တရုစိတံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ နိသိန္နေန ယာဝ ကောစိဒေဝ ဥပက္ကိလေသော နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာဝ ဣမေသံ နိမိတ္တာနံ မနသိကာရကိစ္စံ နတ္ထိ။ ယဒါ ပန ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ ဣမာနိ ဂဟေတွာ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နံ အဗ္ဗုဒံ နီဟရိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။

ဆန္ဒူပသံဟိတာတိ ဆန္ဒသဟဂတာ ရာဂသမ္ပယုတ္တာ။ ဣမေသံ ပန တိဏ္ဏံ ဝိတက္ကာနံ ခေတ္တဉ္စ အာရမ္မဏဉ္စ ဇာနိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ ဆန္ဒူပသဉှိတာနံ အဋ္ဌ လောဘသဟဂတစိတ္တာနိ ခေတ္တံ၊ ဒေါသူပသဉှိတာနံ ဒွေ ဒေါမနဿသဟဂတာနိ၊ မောဟူပသဉှိတာနံ ဒွါဒသပိ အကုသလစိတ္တာနိ။ ဝိစိကိစ္ဆာ-ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တစိတ္တာနိ ပန ဒွေ ဧတေသံ ပါဋိပုဂ္ဂလိကံ ခေတ္တံ။ သဗ္ဗေသမ္ပိ သတ္တာ စေဝ သင်္ခါရာ စ အာရမ္မဏံ၊ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌအသမပေက္ခိတေသု ဟိ သတ္တေသု စ သင်္ခါရေသု စ တေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **အညမ္ပိ နိမိတ္တံ မနသိ ကာတဗ္ဗံ ကုသလူပသံဟိတ**န္တိ တတော နိမိတ္တတော အညံ ကုသလနိဿိတံ နိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **အညံ နိမိတ္တံ** နာမ ဆန္ဒူပသဉှိတေ ဝိတက္ကေ သတ္တေသု ဥပ္ပန္နေ အသုဘဘာဝနာ အညံ နိမိတ္တံ နာမ။ သင်္ခါရေသု ဥပ္ပန္နေ အနိစ္စမနသိကာရော အညံ

၁-ဥပနေန္တောပိ (က)

nimittaṁ nāma. Dosūpasañhite sattesu uppanne mettābhāvanā aññaṁ nimittaṁ nāma, saṅkhāresu uppanne dhātumanasikāro aññaṁ nimittaṁ nāma. Mohūpasañhite yattha katthaci uppanne pañcadhammūpanissayo aññaṁ nimittaṁ nāma.

“Imassa hatthā vā sobhanā pādā vā”ti-ādinā nayena hi sattesu lobhe uppanne asubhato upasaṁharitabbaṁ. “Kimhi sāratto’si, kesesu sāratto’si, lomesu -pa- muttesu sāratto’si. Ayaṁ attabhāvo nāma tīhi aṭṭhisatehi ussāpito, navahi nhārusatehi ābaddho, navahi maṁsapesisatehi anulitto, allacammena pariyonaddho, chavirāgena paṭicchanno, navahi vaṇamukhehi navanavutilomakūpasahassehi ca asuci paggharati, kuṇapapūrito, duggandho, jegucchо, paṭikūlo, dvattiṁsakuṇapasañcayo, natthettha sāraṁ vā varaṁ vā”ti evaṁ asubhato upasaṁharantassa sattesu uppanno lobho pahīyati, tenassa asubhato upasaṁharaṇaṁ aññaṁ nimittaṁ nāma hoti.

Pattacīvarādīsu saṅkhāresu lobhe uppanne dvīhākārehi saṅkhāramajjhattataṁ samuṭṭhāpetīti Satipaṭṭhānavaṇṇanāyaṁ vuttanayena assāmikatāvakālikabhāvavasena manasikaroto so pahīyati, tenassa aniccato manasikāro aññaṁ nimittaṁ nāma hoti. Sattesu dose uppanne pana āghātavinayakakacopamovādādīnaṁ vasena mettā bhāvetabbā, taṁ bhāvayato doso pahīyati, tenassa mettābhāvanā aññaṁ nimittaṁ nāma hoti. Khāṇukaṇṭakatiṇapaṇṇādīsu pana dose uppanne “tvaṁ kassa kuppassi? Kiṁ pathavīdhātuyā, udāhu āpodhātuyā? Ko vā panāyaṁ kuppati nāma? Kiṁ pathavīdhātu udāhu āpodhātū? ti-ādinā nayena dhātumanasikāraṁ karontassa doso pahīyati, tenassa dhātumanasikāro aññaṁ nimittaṁ nāma hoti.

Mohe pana yattha katthaci uppanne—

“Garusaṁvāso uddeso, udditthaparipucchanaṁ,
Kālena dhammassavanaṁ, ṭhānāṭṭhānavinicchayo.
Pañca dhammūpanissāya, mohadhātu[1] pahīyatī”ti—

1. Moho (Syā)

နိမိတ္တံ နာမ။ ဒေါသူပသဉှိတေ သတ္တေသု ဥပ္ပန္နေ မေတ္တာဘာဝနာ အညံ နိမိတ္တံ နာမ။ သင်္ခါရေသု ဥပ္ပန္နေ ဓာတုမနသိကာရော အညံ နိမိတ္တံ နာမ။ မောဟူပသဉှိတေ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဥပ္ပန္နေ ပဉ္စဓမ္မူပနိဿယော အညံ နိမိတ္တံ နာမ။

ဣမဿ ဟတ္ထာ ဝါ သောဘနာ ပါဒါ ဝါတိအာဒိနာ နယေန ဟိ သတ္တေသု လောဘေ ဥပ္ပန္နေ အသုဘတော ဥပသံဟရိတဗ္ဗံ။ ကိမှိ သာရတ္တောသိ၊ ကေသေသု သာရတ္တောသိ။ လောမေသု။ပ။ မုတ္တေသု သာရတ္တောသိ။ အယံ အတ္တဘာဝေါ နာမ တီဟိ အဋ္ဌိသတေဟိ ဥဿာပိတော၊ နဝဟိ နှာရုသတေဟိ အာဗဒ္ဓေါ၊ နဝဟိ မံသပေသိသတေဟိ အနုလိတ္တော၊ အလ္လစမ္မေန ပရိယောနဒ္ဓေါ၊ ဆဝိရာဂေန ပဋိစ္ဆန္နော၊ နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ နဝနဝုတိလောမကူပသဟဿေဟိ စ အသုစိ ပဂ္ဃရတိ၊ ကုဏပပူရိတော၊ ဒုဂ္ဂန္ဓော၊ ဇေဂုစ္ဆော၊ ပဋိကူလော၊ ဒွတ္တိံသကုဏပသဉ္စယော၊ နတ္ထေတ္ထ သာရံ ဝါ ဝရံ ဝါတိ ဧဝံ အသုဘတော ဥပသံဟရန္တဿ သတ္တေသု ဥပ္ပန္နော လောဘော ပဟီယတိ၊ တေနဿ အသုဘတော ဥပသံဟရဏံ အညံ နိမိတ္တံ နာမ ဟောတိ။

ပတ္တစီဝရာဒီသု သင်္ခါရေသု လောဘေ ဥပ္ပန္နေ ဒွီဟာကာရေဟိ သင်္ခါရမဇ္ဈတ္တတံ သမုဋ္ဌာပေတီတိ သတိပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယေန အဿာမိကတာဝကာလိကဘာဝဝသေန မနသိကရောတော သော ပဟီယတိ၊ တေနဿ အနိစ္စတော မနသိကာရော အညံ နိမိတ္တံ နာမ ဟောတိ။ သတ္တေသု ဒေါသေ ဥပ္ပန္နေ ပန အာဃာတဝိနယကကစောပမောဝါဒါဒီနံ ဝသေန မေတ္တာ ဘာဝေတဗ္ဗာ၊ တံ ဘာဝယတော ဒေါသော ပဟီယတိ၊ တေနဿ မေတ္တာဘာဝနာ အညံ နိမိတ္တံ နာမ ဟောတိ။ ခါဏုကဏ္ဋကတိဏပဏ္ဏာဒီသု ပန ဒေါသေ ဥပ္ပန္နေ တွံ ကဿ ကုပ္ပသိ၊ ကိံ ပထဝီဓာတုယာ၊ ဥဒါဟု အာပေါဓာတုယာ၊ ကော ဝါ ပနာယံ ကုပ္ပတိ နာမ၊ ကိံ ပထဝီဓာတု ဥဒါဟု အာပေါဓာတူတိအာဒိနာ နယေန ဓာတုမနသိကာရံ ကရောန္တဿ ဒေါသော ပဟီယတိ၊ တေနဿ ဓာတုမနသိကာရော အညံ နိမိတ္တံ နာမ ဟောတိ။

မောဟေ ပန ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဥပ္ပန္နေ—

“ဂရုသံဝါသော ဥဒ္ဒေသော၊ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပရိပုစ္ဆနံ။
ကာလေန ဓမ္မဿဝနံ၊ ဌာနာဋ္ဌာနဝိနိစ္ဆယော။
ပဉ္စ ဓမ္မူပနိဿာယ၊ မောဟဓာတု[၁] ပဟီယတီ”တိ—

၁-မောဟော (သျာ)

Ime pañca dhammā upanissitabbā. Garuṁ upanissāya viharanto hi bhikkhu[1] “ācariyo gāmappavesanaṁ anāpucchantassa pattakāle vattaṁ akarontassa ghaṭasata-udakāharaṇādidaṇḍakammaṁ karotī”ti yattappaṭiyatto hoti, athassa moho pahīyati. Uddesaṁ gaṇhanto pi[2] “ācariyo uddesakāle uddesaṁ aggaṇhantassa asādhukaṁ sajjhāyantassa ca daṇḍakammaṁ karotī”ti yattappaṭiyatto hoti, evampissa moho pahīyati. Garubhāvanīye bhikkhū upasaṅkamitvā “idaṁ bhante kathaṁ? Imassa ko attho”ti paripucchantopi kaṅkhaṁ vinodeti, evampissa moho pahīyati. Kālena Dhammassavanaṭṭhānaṁ gantvā sakkaccaṁ Dhammaṁ suṇantassāpi tesu tesu ṭhānesu attho pākaṭo hoti. Evampissa moho pahīyati. “Idamassa kāraṇaṁ, idaṁ na kāraṇan”ti ṭhānāṭṭhānavinicchaye cheko hoti, evampissa moho pahīyati, tenassa pañcadhammūpanissayo aññaṁ nimittaṁ nāma hoti.

Api ca aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu yaṁ kiñci bhāventassāpi ime vitakkā pahīyanti eva. Imāni pana nimittāni ujuvipaccanīkāni paṭipakkhabhūtāni. Imehi pahīnā rāgādayo suppahīnā honti. Yathā hi aggiṁ allakaṭṭhehipi paṁsūhipi sākhādīhipi pothetvā nibbāpenti yeva, udakaṁ pana aggissa ujuvipaccanīkaṁ, tena nibbuto sunibbuto hoti, evamimehi nimittehi pahīnā rāgādayo suppahīnā honti. Tasmā etāni kathitānīti veditabbāni.

Kusalūpasaṁhitanti kusalanissitaṁ kusalassa paccayabhūtaṁ **ajjhattamevā**ti gocarajjhattameva. **Palagaṇḍo**ti vaḍḍhakī. **Sukhumāya āṇiyā**ti yaṁ āṇiṁ nīharitukāmo hoti, tato sukhumatarāya sāradāru-āṇiyā. **Oḷārikaṁ āṇin**ti candaphalake vā sāraphalake vā ākoṭitaṁ visamāṇiṁ. **Abhinihaneyyā**ti muggarena ākoṭento haneyya. **Abhinīhareyyā**ti evaṁ abhinihananto phalakato nīhareyya. **Abhinivatteyyā**ti “idāni bahu nikkhantā”ti[3] ñatvā hatthena cāletvā

1. Viharato hi (Syā, Ka)
2. Gaṇhatopi (Syā, Ka)
3. Idāni ime bahū nikkhantāti (Syā, Ka)

ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဥပနိဿိတဗ္ဗာ။ ဂရုံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တော ဟိ ဘိက္ခု[၁] “အာစရိယော ဂါမပ္ပဝေသနံ အနာပုစ္ဆန္တဿ ပတ္တကာလေ ဝတ္တံ အကရောန္တဿ ဃဋသတဥဒကာဟရဏာဒိဒဏ္ဍကမ္မံ ကရောတီ”တိ ယတ္တပ္ပဋိယတ္တော ဟောတိ၊ အထဿ မောဟော ပဟီယတိ။ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှန္တောပိ[၂] “အာစရိယော ဥဒ္ဒေသကာလေ ဥဒ္ဒေသံ အဂ္ဂဏှန္တဿ အသာဓုကံ သဇ္ဈာယန္တဿ စ ဒဏ္ဍကမ္မံ ကရောတီ”တိ ယတ္တပ္ပဋိယတ္တော ဟောတိ၊ ဧဝမ္ပိဿ မောဟော ပဟီယတိ။ ဂရုဘာဝနီယေ ဘိက္ခူ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဣဒံ ဘန္တေ ကထံ ဣမဿ ကော အတ္ထော”တိ ပရိပုစ္ဆန္တောပိ ကင်္ခံ ဝိနောဒေတိ၊ ဧဝမ္ပိဿ မောဟော ပဟီယတိ။ ကာလေန ဓမ္မဿဝနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ သက္ကစ္စံ ဓမ္မံ သုဏန္တဿာပိ တေသု တေသု ဌာနေသု အတ္ထော ပါကဋော ဟောတိ။ ဧဝမ္ပိဿ မောဟော ပဟီယတိ။ ဣဒမဿ ကာရဏံ၊ ဣဒံ န ကာရဏန္တိ ဌာနာဋ္ဌာနဝိနိစ္ဆယေ ဆေကော ဟောတိ၊ ဧဝမ္ပိဿ မောဟော ပဟီယတိ၊ တေနဿ ပဉ္စဓမ္မူပနိဿယော အညံ နိမိတ္တံ နာမ ဟောတိ။

အပိစ အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု ယံကိဉ္စိ ဘာဝေန္တဿာပိ ဣမေ ဝိတက္ကာ ပဟီယန္တိ ဧဝ။ ဣမာနိ ပန နိမိတ္တာနိ ဥဇုဝိပစ္စနီကာနိ ပဋိပက္ခဘူတာနိ။ ဣမေဟိ ပဟီနာ ရာဂါဒယော သုပ္ပဟီနာ ဟောန္တိ။ ယထာ ဟိ အဂ္ဂိံ အလ္လကဋ္ဌေဟိပိ ပံသူဟိပိ သာခါဒီဟိပိ ပေါထေတွာ နိဗ္ဗာပေန္တိယေဝ၊ ဥဒကံ ပန အဂ္ဂိဿ ဥဇုဝိပစ္စနီကံ၊ တေန နိဗ္ဗုတော သုနိဗ္ဗုတော ဟောတိ၊ ဧဝမိမေဟိ နိမိတ္တေဟိ ပဟီနာ ရာဂါဒယော သုပ္ပဟီနာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဧတာနိ ကထိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ကုသလူပသံဟိတန္တိ ကုသလနိဿိတံ ကုသလဿ ပစ္စယဘူတံ။ **အဇ္ဈတ္တမေဝါ**တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တမေဝ။ **ပလဂဏ္ဍော**တိ ဝဍ္ဎကီ။ **သုခုမာယ အာဏိယာ**တိ ယံ အာဏိံ နီဟရိတုကာမော ဟောတိ၊ တတော သုခုမတရာယ သာရဒါရုအာဏိယာ။ **ဩဠာရိကံ အာဏိန္တိ** စန္ဒဖလကေ ဝါ သာရဖလကေ ဝါ အာကောဋိတံ ဝိသမာဏိံ။ **အဘိနိဟနေယျာ**တိ မုဂ္ဂရေန အာကောဋေန္တော ဟနေယျ။ **အဘိနီဟရေယျာ**တိ ဧဝံ အဘိနိဟနန္တော ဖလကတော နီဟရေယျ။ **အဘိနိဝတ္တေယျာ**တိ ဣဒါနိ ဗဟုနိက္ခန္တာတိ[၃] ဉတွာ ဟတ္ထေန စာလေတွာ

၁-ဝိဟရတော ဟိ (သျာ၊ က)
၂-ဂဏှတောပိ (သျာ၊ က)
၃-ဣဒါနိ ဣမေ ဗဟူ နိက္ခန္တာတိ (သျာ၊ က)

nikkaḍḍheyya. Tattha phalakaṁ viya cittaṁ, phalake visamāṇī viya akusalavitakkā, sukhumāṇī viya aññaṁ asubhabhāvanādikusalanimittaṁ, sukhumāṇiyā oḷārikāṇinīharaṇaṁ viya asubhabhāvanādīhi kusalanimittehi tesaṁ vitakkānaṁ nīharaṇaṁ.

217. **Ahikuṇapenā**ti-ādi atijegucchapaṭikūlakuṇapadassanatthaṁ vuttaṁ. **Kaṇṭhe āsattenā**ti kenacid eva paccatthikena ānetvā kaṇṭhe baddhena paṭimukkena. **Aṭṭiyeyyā**ti aṭṭo dukkhito bhaveyya. **Harāyeyyā**ti lajjeyya. **Jiguccheyyā**ti sañjātajiguccho bhaveyya.

Pahīyantīti evaṁ imināpi kāraṇena "ete akusalā dhammā sāvajjā dukkhavipākā"ti attano paññābalena upaparikkhato ahikuṇapādīni viya jigucchantassa pahīyanti. Yo pana attano paññābalena upaparikkhituṁ na sakkoti, tena ācariyaṁ vā upajjhāyaṁ vā aññataraṁ vā garuṭṭhāniyaṁ sabrahmacāriṁ saṁghattheraṁ vā upasaṅkamitvā ghaṇḍiṁ paharitvā Bhikkhusaṁghameva vā sannipātetvā ārocetabbaṁ. Bahūnaṁ hi sannipāte bhavissateva eko paṇḍitamanusso, svāyaṁ "evaṁ etesu ādīnavo daṭṭhabbo"ti kathessati, kāyavicchindanīyakathādīhi[1] vā pana te vitakke niggaṇhissatīti.

218. **Asati-amanasikāro āpajjitabbo**ti neva so vitakko saritabbo na manasikātabbo, aññavihitakena bhavitabbaṁ. Yathā hi rūpaṁ apassitukāmo puriso akkhīni nimīleyya, evameva mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvā nisinnena bhikkhunā cittamhi vitakke uppanne aññavihitakena bhavitabbaṁ, evamassa so vitakko pahīyati, tasmiṁ pahīne puna kammaṭṭhānaṁ gahetvā nisīditabbaṁ.

Sace na pahīyati, uggahito dhammakathāpabandho hoti, so mahāsaddena sajjhāyitabbo. Evampi ce aññavihitakassa sato so na pahīyati. Thavikāya muṭṭhipotthako hoti, yattha ca Buddhavaṇṇāpi dhammavaṇṇāpi likhitā honti, taṁ nīharitvā vācentena aññavihitakena bhavitabbaṁ. Evampi ce na pahīyati, thavikato araṇisahitāni nīharitvā

1. Kāyavicchandaniyakathādīhi (Sī) 2. Ugganhato (Syā, Ka)

နိက္ကဍ္ဎေယျ။ တတ္ထ ဖလကံ ဝိယ စိတ္တံ၊ ဖလကေ ဝိသမာဏိ ဝိယ အကုသလဝိတက္ကာ၊ သုခုမာဏိ ဝိယ အညံ အသုဘဘာဝနာဒိကုသလနိမိတ္တံ၊ သုခုမာဏိယာ ဩဠာရိကာဏိနီဟရဏံ ဝိယ အသုဘဘာဝနာဒီဟိ ကုသလနိမိတ္တေဟိ တေသံ ဝိတက္ကာနံ နီဟရဏံ။

၂၁၇။ **အဟိကုဏပေနာ**တိအာဒိ အတိဇေဂုစ္ဆပဋိကူလကုဏပဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ကဏ္ဌေ အာသတ္တေနာ**တိ ကေနစိဒေဝ ပစ္စတ္ထိကေန အာနေတွာ ကဏ္ဌေ ဗဒ္ဓေန ပဋိမုက္ကေန။ **အဋ္ဋိယေယျာ**တိ အဋ္ဋော ဒုက္ခိတော ဘဝေယျ။ **ဟရာယေယျာ**တိ လဇ္ဇေယျ။ **ဇိဂုစ္ဆေယျာ**တိ သဉ္ဇာတဇိဂုစ္ဆော ဘဝေယျ။

ပဟီယန္တီတိ ဧဝံ ဣမိနာပိ ကာရဏေန ဧတေ အကုသလာ ဓမ္မာ သာဝဇ္ဇာ ဒုက္ခဝိပါကာတိ အတ္တနော ပညာဗလေန ဥပပရိက္ခတော အဟိကုဏပါဒီနိ ဝိယ ဇိဂုစ္ဆန္တဿ ပဟီယန္တိ။ ယော ပန အတ္တနော ပညာဗလေန ဥပပရိက္ခိတုံ န သက္ကောတိ၊ တေန အာစရိယံ ဝါ ဥပဇ္ဈာယံ ဝါ အညတရံ ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယံ သဗြဟ္မစာရိံ သံဃတ္ထေရံ ဝါ ဥပသင်္ကမိတွာ ဃဏ္ဍိံ ပဟရိတွာ ဘိက္ခုသံဃမေဝ ဝါ သန္နိပါတေတွာ အာရောစေတဗ္ဗံ။ ဗဟူနံ ဟိ သန္နိပါတေ ဘဝိဿတေဝ ဧကော ပဏ္ဍိတမနုဿော၊ သွာယံ ဧဝံ ဧတေသု အာဒီနဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ ကထေဿတိ၊ ကာယဝိစ္ဆိန္ဒနီယကထာဒီဟိ[၁] ဝါ ပန တေ ဝိတက္ကေ နိဂ္ဂဏှိဿတီတိ။

၂၁၈။ **အသတိအမနသိကာရော အာပဇ္ဇိတဗ္ဗော**တိ နေဝ သော ဝိတက္ကော သရိတဗ္ဗော န မနသိကာတဗ္ဗော၊ အညဝိဟိတကေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ ရူပံ အပဿိတုကာမော ပုရိသော အက္ခီနိ နိမီလေယျ၊ ဧဝမေဝ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ နိသိန္နေန ဘိက္ခုနာ စိတ္တမှိ ဝိတက္ကေ ဥပ္ပန္နေ အညဝိဟိတကေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ဧဝမဿ သော ဝိတက္ကော ပဟီယတိ၊ တသ္မိံ ပဟီနေ ပုန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ။

သစေ န ပဟီယတိ၊ ဥဂ္ဂဟိတော[၂] ဓမ္မကထာပဗန္ဓော ဟောတိ၊ သော မဟာသဒ္ဒေန သဇ္ဈာယိတဗ္ဗော။ ဧဝမ္ပိ စေ အညဝိဟိတကဿ သတော သော န ပဟီယတိ။ ထဝိကာယ မုဋ္ဌိပေါတ္ထကော ဟောတိ၊ ယတ္ထ စ ဗုဒ္ဓဝဏ္ဏာပိ ဓမ္မဝဏ္ဏာပိ လိခိတာ ဟောန္တိ၊ တံ နီဟရိတွာ ဝါစေန္တေန အညဝိဟိတကေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဧဝမ္ပိ စေ န ပဟီယတိ၊ ထဝိကတော အရဏိသဟိတာနိ နီဟရိတွာ

၁-ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိယကထာဒီဟိ (သီ) ၂-ဥဂ္ဂဏှတော (သျာ၊ က)

“ayaṁ uttrāraṇī, ayaṁ adharāraṇī”ti āvajjantena aññavihitakena bhavitabbaṁ. Evampi ce na pahīyati, sipāṭikaṁ nīharitvā “idaṁ ārakaṇṭakaṁ nāma, ayaṁ pipphalako nāma, idaṁ nakhacchedanaṁ nāma, ayaṁ sūci nāmā”ti parikkhāraṁ samannānentena aññavihitakena bhavitabbaṁ. Evampi ce na pahīyati, sūciṁ gahetvā cīvare jiṇṇaṭṭhānaṁ sibbantena aññavihitakena bhavitabbaṁ. Evaṁ yāva na pahīyati, tāva taṁ taṁ kusalakammaṁ karontena aññavihitakena bhavitabbaṁ. Pahīne puna mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvā nisīditabbaṁ, navakammaṁ pana na paṭṭhapetabbaṁ. Kasmā? Vitakke pacchinne kammaṭṭhānamanasikārassa okāso na hoti.

Porāṇakapaṇḍitā pana navakammaṁ katvāpi vitakkaṁ pacchindiṁsu. Tatridaṁ vatthu—Tissasāmaṇerassa kira upajjhāyo Tissamahāvihāre vasati. Tissasāmaṇero “bhante ukkaṇṭhitomhī”ti āha. Atha naṁ thero “imasmiṁ vihāre nhāna-udakaṁ dullabhaṁ, maṁ gahetvā Cittalapabbataṁ gacchāhī”ti āha. So tathā akāsi. Tattha naṁ thero āha “ayaṁ vihāro accantasaṁghiko, ekaṁ puggalikaṭṭhānaṁ karohī”ti. So “sādhu bhante”ti ādito paṭṭhāya Saṁyuttakanikāyaṁ pabbhārasodhanaṁ tejodhātukasiṇaparikammanti tīṇipi ekato ārabhitvā kammaṭṭhānaṁ appanaṁ pāpesi, Saṁyuttakanikāyaṁ pariyosāpesi, leṇakammaṁ niṭṭhāpesi, sabbaṁ katvā upajjhāyassa saññaṁ adāsi. Upajjhāyo “dukkhena te sāmaṇera kataṁ, ajja tāva tvaṁ yeva vasāhī”ti āha. So taṁ rattiṁ leṇe vasanto utusappāyaṁ labhitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ patvā tattheva parinibbāyi. Tassa dhātuyo gahetvā cetiyaṁ akaṁsu, ajjāpi **Tissattheracetiyan**ti paññāyati. Idaṁ pabbaṁ asatipabbaṁ nāma.

219. Imasmiṁ ṭhatvā vitakke niggaṇhituṁ asakkonto “idha ṭhatvā niggaṇhissatī”ti vitakkamūlabhedaṁ pabbaṁ dassento puna **tassa ce bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **vitakkasaṅkhārasaṇṭhānaṁ manasikātabban**ti saṅkharotīti **saṅkhāro,** paccayo, kāraṇaṁ mūlanti attho. Santiṭṭhati etthāti **saṇṭhānaṁ,** vitakkasaṅkhārassa saṇṭhānaṁ **vitakkasaṅkhārasaṇṭhānaṁ,** taṁ manasikātabbanti. Idaṁ vuttaṁ hoti, ayaṁ vitakko kiṁ hetu kiṁ paccayā kiṁ kāraṇā uppannoti vitakkānaṁ mūlañca mūlamūlañca manasikātabbanti. **Kiṁ nu kho ahaṁ**

1. Apacchinne (Syā, Ka)

"အယံ ဥတ္တရာရဏီ အယံ အဓရာရဏီ"တိ အာဝဇ္ဇန္တေန အညဝိဟိတကေန ဘာဝိတဗ္ဗံ။ ဧဝမ္ပိ စေ န ပဟီယတိ၊ သိပါဋိကံ နီဟရိတွာ "ဣဒံ အာရကဏ္ဋကံ နာမ၊ အယံ ပိပ္ဖလကော နာမ၊ ဣဒံ နခစ္ဆေဒနံ နာမ၊ အယံ သူစိ နာမာ"တိ ပရိက္ခာရံ သမန္နာနေန္တေန အညဝိဟိတကေန ဘာဝိတဗ္ဗံ။ ဧဝမ္ပိ စေ န ပဟီယတိ၊ သူစိံ ဂဟေတွာ စီဝရေ ဇိဏ္ဏဋ္ဌာနံ သိဗ္ဗန္တေန အညဝိဟိတကေန ဘာဝိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ယာဝ န ပဟီယတိ၊ တာဝ တံ တံ ကုသလကမ္မံ ကရောန္တေန အညဝိဟိတကေန ဘာဝိတဗ္ဗံ။ ပဟီနေ ပုန မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ၊ နဝကမ္မံ ပန န ပဋ္ဌပေတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? ဝိတက္ကေ ပစ္ဆိန္နေ[1] ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရဿ ဩကာသော န ဟောတိ။

ပေါရာဏကပဏ္ဍိတာ ပန နဝကမ္မံ ကတွာပိ ဝိတက္ကံ ပစ္ဆိန္ဒိံသု။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—တိဿသာမဏေရဿ ကိရ ဥပဇ္ဈာယော တိဿမဟာဝိဟာရေ ဝသတိ။ တိဿသာမဏေရော "ဘန္တေ ဥက္ကဏ္ဌိတောမှီ"တိ အာဟ။ အထ နံ ထေရော "ဣမသ္မိံ ဝိဟာရေ နှာနဥဒကံ ဒုလ္လဘံ၊ မံ ဂဟေတွာ စိတ္တလပဗ္ဗတံ ဂစ္ဆာဟီ"တိ အာဟ။ သော တထာ အကာသိ။ တတ္ထ နံ ထေရော အာဟ "အယံ ဝိဟာရော အစ္စန္တသံဃိကော၊ ဧကံ ပုဂ္ဂလိကဋ္ဌာနံ ကရောဟီ"တိ။ သော "သာဓု ဘန္တေ"တိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သံယုတ္တကနိကာယံ ပဗ္ဘာရသောဓနံ တေဇောဓာတုကသိဏပရိကမ္မန္တိ တီဏိပိ ဧကတော အာရဘိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အပ္ပနံ ပါပေသိ၊ သံယုတ္တကနိကာယံ ပရိယောသာပေသိ၊ လေဏကမ္မံ နိဋ္ဌာပေသိ၊ သဗ္ဗံ ကတွာ ဥပဇ္ဈာယဿ သညံ အဒါသိ။ ဥပဇ္ဈာယော "ဒုက္ခေန တေ သာမဏေရ ကတံ၊ အဇ္ဇ တာဝ တွံယေဝ ဝသာဟီ"တိ အာဟ။ သော တံ ရတ္တိံ လေဏေ ဝသန္တော ဥတုသပ္ပာယံ လဘိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ တဿ ဓာတုယော ဂဟေတွာ စေတိယံ အကံသု၊ အဇ္ဇာပိ **တိဿတ္ထေရစေတိယ**န္တိ ပညာယတိ။ ဣဒံ ပဗ္ဗံ အသတိပဗ္ဗံ နာမ။

၂၁၉။ ဣမသ္မိံ ဌတွာ ဝိတက္ကေ နိဂ္ဂဏှိတုံ အသက္ကောန္တော "ဣဓ ဌတွာ နိဂ္ဂဏှိဿတီ"တိ ဝိတက္ကမူလဘေဒံ ပဗ္ဗံ ဒဿေန္တော ပုန **တဿ စေ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝိတက္ကသင်္ခါရသဏ္ဌာနံ မနသိကာတဗ္ဗ**န္တိ သင်္ခရောတီတိ **သင်္ခါရော၊** ပစ္စယော၊ ကာရဏံ မူလန္တိ အတ္ထော။ သန္တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ **သဏ္ဌာနံ၊** ဝိတက္ကသင်္ခါရဿ သဏ္ဌာနံ **ဝိတက္ကသင်္ခါရသဏ္ဌာနံ၊** တံ မနသိကာတဗ္ဗန္တိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ အယံ ဝိတက္ကော ကိံ ဟေတု ကိံ ပစ္စယာ ကိံ ကာရဏာ ဥပ္ပန္နောတိ ဝိတက္ကာနံ မူလဉ္စ မူလမူလဉ္စ မနသိကာတဗ္ဗန္တိ။ **ကိံ နု ခေါ အဟံ**

၁-အပစ္ဆိန္နေ (သျာ၊ က)

sīghaṁ gacchāmīti kena nu kho kāraṇena ahaṁ sīghaṁ gacchāmi? **Yaṁ nūnāhaṁ saṇikaṁ gaccheyyan**ti “kiṁ me iminā sīghagamanena, saṇikaṁ gacchissāmī”ti cintesi. **So saṇikaṁ gaccheyyā**ti so evaṁ cintetvā saṇikaṁ gaccheyya. Esa nayo sabbattha.

Tattha tassa purisassa sīghagamanakālo viya imassa bhikkhuno vitakkasamāruḷhakālo, tassa saṇikagamanakālo viya imassa vitakkacārapacchedakālo, tassa ṭhitakālo viya imassa vitakkacāre pacchinne mūlakammaṭṭhānaṁ cittotaraṇakālo, tassa nisinnakālo viya imassa vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattappattakālo, tassa nipannakālo viya imassa nibbānārammaṇāya phalasamāpattiyā divasaṁ vītivattanakālo. Tattha “ime vitakkā kiṁhetukā kiṁpaccayāti? Vitakkānaṁ mūlamūlaṁ gacchantassa vitakkacāro sithilo hoti. Tasmiṁ sithilībhūte matthakaṁ gacchante vitakkā sabbaso nirujjhanti. Ayamattho Duddubhajātakena[1] dīpetabbo—

Sasakassa kira beluvarukkhamūle niddāyantassa beluvapakkaṁ vaṇṭato chijjitvā kaṇṇamūle patitaṁ[2]. So tassa saddena “pathavī bhijjatī”ti saññāya uṭṭhahitvā vegena palāyi. Taṁ disvā purato aññepi catuppadā palāyiṁsu. Tadā bodhisatto sīho hoti, so cintesi “ayaṁ pathavī nāma kappavināse bhijjati, antarā pathavībhedo nāma natthi, yaṁ nunāhaṁ mūlamūlaṁ gantvā anuvijjeyyan”ti. So hatthināgato paṭṭhāya yāva sasakaṁ pucchi “tayā tāta pathavī bhijjamānā diṭṭhā”ti. Saso “āma devā”ti āha. Sīho “ehi bho dassehī”ti. Saso “na sakkomi sāmī”ti. “Ehi re mā bhāyī”ti saṇhamudukena gahetvā gato saso rukkhassa avidūre ṭhatvā—

“Duddubhāyati bhaddante, yasmiṁ dese vasāmahaṁ.
Ahampetaṁ na jānāmi, kimetaṁ duddubhāyatī”ti[3]—

Gāthāmāha. Bodhisatto “tvaṁ ettheva tiṭṭhā”ti rukkhamūlaṁ gantvā sasakassa nipannaṭṭhānaṁ addasa, beluvapakkaṁ addasa, uddhaṁ oloketvā vaṇṭaṁ addasa, disvā “ayaṁ saso ettha nipanno, niddāyamāno imassa

1. Daddabhajātakena (Sī) 2. Pati (Sī) 3. Khu 5. 104 piṭṭhe.

သီဃံ ဂစ္ဆာမီတိ ကေန နု ခေါ ကာရဏေန အဟံ သီဃံ ဂစ္ဆာမိ။ **ယံနူနာဟံ သဏိကံ ဂစ္ဆေယျန္တိ** ကိံ မေ ဣမိနာ သီဃဂမနေန၊ သဏိကံ ဂစ္ဆိဿာမီတိ စိန္တေသိ။ **သော သဏိကံ ဂစ္ဆေယျာ**တိ သော ဧဝံ စိန္တေတွာ သဏိကံ ဂစ္ဆေယျ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

တတ္ထ တဿ ပုရိသဿ သီဃဂမနကာလော ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဝိတက္ကသမာရုဠှကာလော၊ တဿ သဏိကဂမနကာလော ဝိယ ဣမဿ ဝိတက္ကစာရပစ္ဆေဒကာလော၊ တဿ ဌိတကာလော ဝိယ ဣမဿ ဝိတက္ကစာရေ ပစ္ဆိန္နေ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ စိတ္တောတရဏကာလော၊ တဿ နိသိန္နကာလော ဝိယ ဣမဿ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တကာလော၊ တဿ နိပန္နကာလော ဝိယ ဣမဿ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာယ ဖလသမာပတ္တိယာ ဒိဝသံ ဝီတိဝတ္တနကာလော။ တတ္ထ ဣမေ ဝိတက္ကာ ကိံဟေတုကာ ကိံပစ္စယာတိ ဝိတက္ကာနံ မူလမူလံ ဂစ္ဆန္တဿ ဝိတက္ကစာရော သိထိလော ဟောတိ။ တသ္မိံ သိထိလီဘူတေ မတ္ထကံ ဂစ္ဆန္တေ ဝိတက္ကာ သဗ္ဗသော နိရုဇ္ဈန္တိ။ အယမတ္ထော ဒုဒ္ဒုဘဇာတကေန[၁] ဒီပေတဗ္ဗော—

သသကဿ ကိရ ဗေလုဝရုက္ခမူလေ နိဒ္ဒါယန္တဿ ဗေလုဝပက္ကံ ဝဏ္ဋတော ဆိဇ္ဇိတွာ ကဏ္ဏမူလေ ပတိတံ[၂]။ သော တဿ သဒ္ဒေန “ပထဝီ ဘိဇ္ဇတီ”တိ သညာယ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဝေဂေန ပလာယိ။ တံ ဒိသွာ ပုရတော အညေပိ စတုပ္ပဒါ ပလာယိံသု။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော သီဟော ဟောတိ၊ သော စိန္တေသိ “အယံ ပထဝီ နာမ ကပ္ပဝိနာသေ ဘိဇ္ဇတိ၊ အန္တရာ ပထဝီဘေဒေါ နာမ နတ္ထိ၊ ယံနူနာဟံ မူလမူလံ ဂန္တွာ အနုဝိဇ္ဇေယျ”န္တိ။ သော ဟတ္ထိနာဂတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သသကံ ပုစ္ဆိ “တယာ တာတ ပထဝီ ဘိဇ္ဇမာနာ ဒိဋ္ဌာ”တိ။ သသော “အာမ ဒေဝါ”တိ အာဟ။ သီဟော “ဧဟိ ဘော ဒဿေဟီ”တိ။ သသော “န သက္ကောမိ သာမီ”တိ။ “ဧဟိ ရေ မာ ဘာယီ”တိ သဏှမုဒုကေန ဂဟေတွာ ဂတော သသော ရုက္ခဿ အဝိဒူရေ ဌတွာ—

“ဒုဒ္ဒုဘာယတိ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ယသ္မိံ ဒေသေ ဝသာမဟံ။
အဟမ္ပေတံ န ဇာနာမိ၊ ကိမေတံ ဒုဒ္ဒုဘာယတီ”တိ[၃]—

ဂါထာမာဟ၊ ဗောဓိသတ္တော “တွံ ဧတ္ထေဝ တိဋ္ဌာ”တိ ရုက္ခမူလံ ဂန္တွာ သသကဿ နိပန္နဋ္ဌာနံ အဒ္ဒသ၊ ဗေလုဝပက္ကံ အဒ္ဒသ၊ ဥဒ္ဓံ ဩလောကေတွာ ဝဏ္ဋံ အဒ္ဒသ၊ ဒိသွာ “အယံ သသော ဧတ္ထ နိပန္နော၊ နိဒ္ဒါယမာနော ဣမဿ

၁-ဒဒ္ဒဘဇာတကေန (သီ) ၂-ပတိ (သီ) ၃-ခု ၅-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ။

kaṇṇamūle patitassa saddena ‘pathavī bhijjatī’ti evaṁsaññī hutvā palāyī”ti ñatvā taṁ kāraṇaṁ sasaṁ pucchi. Saso “āma devā”ti āha. Bodhisatto imaṁ gāthamāha—

“Beluvaṁ patitaṁ sutvā, duddubhanti saso javi.
Sasassa vacanaṁ sutvā, santattā migavāhinī”ti[1].

Tato bodhisatto “mā bhāyathā”ti migagaṇe assāsesi. Evaṁ vitakkānaṁ mūlamūlaṁ gacchantassa vitakkā pahīyanti.

220. “Imasmiṁ vitakkamūlabhedapabbe ṭhatvā vitakke niggaṇhituṁ asakkontena pana evaṁ niggaṇhitabbā”ti aparampi kāraṇaṁ dassento puna **tassa ce bhikkhave**ti-ādimāha.

Dantebhidantamādhāyāti heṭṭhādante uparidantaṁ ṭhapetvā. **Cetasā cittan**ti kusalacittena akusalacittaṁ abhiniggaṇhitabbaṁ. **Balavā puriso**ti yathā thāmasampanno mahābālo puriso dubbalaṁ purisaṁ sīse vā gale vā khandhe vā gahetvā abhiniggaṇheyya abhinippīḷeyya abhisantāpeyya, santattaṁ kilantaṁ mucchāparetaṁ viya kareyya, evameva bhikkhunā vitakkehi saddhiṁ paṭimallena hutvā “ke ca tumhe ko cāhan”ti abhibhavitvā “kāmaṁ taco ca nhāru ca aṭṭhi ca avasissatu sarīre upasussatu maṁsalohitan”ti[2] evaṁ mahāvīriyaṁ paggayha vitakkā niggaṇhitabbāti dassento imaṁ atthadīpikaṁ upamaṁ āhari.

221. **Yato kho bhikkhave**ti idaṁ pariyādānabhājanīyaṁ nāma, taṁ uttānatthameva. Yathā pana satthācariyo tiroraṭṭhā āgataṁ rājaputtaṁ pañcāvudhasippaṁ uggaṇhāpetvā “gaccha, attano raṭṭhe rajjaṁ gaṇha, sace te antarāmagge corā uṭṭhahanti, dhanunā kammaṁ katvā gaccha, sace te dhanu nassati vā bhijjati vā sattiyā asinā”ti evaṁ pañcahipi āvudhehi kattabbaṁ dassetvā uyyojeti, so tathā katvā sakaraṭṭhaṁ gantvā rajjaṁ gahetvā rajjasiriṁ anubhoti, evamevaṁ Bhagavā adhicittamanuyuttaṁ bhikkhuṁ arahattagahaṇatthāya uyyojento “sacassa antarā akusalavitakkā uppajjanti, aññanimittapabbe ṭhatvā te niggaṇhitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā

1. Khu 5. 104 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 52 piṭṭhe.

ကဏ္ဏမူလေ ပတိတဿ သဒ္ဒေန ‘ပထဝီ ဘိဇ္ဇတီ’တိ ဧဝံသညီ ဟုတွာ ပလာယီ”တိ ဉတွာ တံ ကာရဏံ သသံ ပုစ္ဆိ။ သသော “အာမ ဒေဝါ”တိ အာဟ။ ဗောဓိသတ္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ဗေလုဝံ ပတိတံ သုတွာ၊ ဒုဒ္ဒုဘန္တိ သသော ဇဝိ။
သသဿ ဝစနံ သုတွာ၊ သန္တတ္တာ မိဂဝါဟိနီ”တိ[၁]။

တတော ဗောဓိသတ္တော “မာ ဘာယထာ”တိ မိဂဂဏေ အဿာသေသိ။ ဧဝံ ဝိတက္ကာနံ မူလမူလံ ဂစ္ဆန္တဿ ဝိတက္ကာ ပဟီယန္တိ။

၂၂၀။ ဣမသ္မိံ ဝိတက္ကမူလဘေဒပဗ္ဗေ ဌတွာ ဝိတက္ကေ နိဂ္ဂဏှိတုံ အသက္ကောန္တေန ပန ဧဝံ နိဂ္ဂဏှိတဗ္ဗာတိ အပရမ္ပိ ကာရဏံ ဒဿေန္တော ပုန **တဿ စေ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။

ဒန္တေဘိဒန္တမာဓာယာတိ ဟေဋ္ဌာဒန္တေ ဥပရိဒန္တံ ဌပေတွာ။ **စေတသာ စိတ္တန္**တိ ကုသလစိတ္တေန အကုသလစိတ္တံ အဘိနိဂ္ဂဏှိတဗ္ဗံ။ **ဗလဝါ ပုရိသော**တိ ယထာ ထာမသမ္ပန္နော မဟာဗလော ပုရိသော ဒုဗ္ဗလံ ပုရိသံ သီသေ ဝါ ဂလေ ဝါ ခန္ဓေ ဝါ ဂဟေတွာ အဘိနိဂ္ဂဏှေယျ အဘိနိပ္ပီဠေယျ အဘိသန္တာပေယျ၊ သန္တတ္တံ ကိလန္တံ မုစ္ဆာပရေတံ ဝိယ ကရေယျ၊ ဧဝမေဝ ဘိက္ခုနာ ဝိတက္ကေဟိ သဒ္ဓိံ ပဋိမလ္လေန ဟုတွာ “ကေ စ တုမှေ ကော စာဟ”န္တိ အဘိဘဝိတွာ “ကာမံ တစော စ နှာရု စ အဋ္ဌိ စ အဝသိဿတု သရီရေ ဥပသုဿတု မံသလောဟိတ”န္တိ[၂] ဧဝံ မဟာဝီရိယံ ပဂ္ဂယှ ဝိတက္ကာ နိဂ္ဂဏှိတဗ္ဗာတိ ဒဿေန္တော ဣမံ အတ္ထဒီပိကံ ဥပမံ အာဟရိ။

၂၂၁။ **ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိ ဣဒံ ပရိယာဒါနဘာဇနီယံ နာမ၊ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ယထာ ပန သတ္ထာစရိယော တိရောရဋ္ဌာ အာဂတံ ရာဇပုတ္တံ ပဉ္စာဝုဓသိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှာပေတွာ “ဂစ္ဆ၊ အတ္တနော ရဋ္ဌေ ရဇ္ဇံ ဂဏှ၊ သစေ တေ အန္တရာမဂ္ဂေ စောရာ ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ ဓနုနာ ကမ္မံ ကတွာ ဂစ္ဆ၊ သစေ တေ ဓနု နဿတိ ဝါ ဘိဇ္ဇတိ ဝါ သတ္တိယာ အသိနာ”တိ ဧဝံ ပဉ္စဟိပိ အာဝုဓေဟိ ကတ္တဗ္ဗံ ဒဿေတွာ ဥယျောဇေတိ၊ သော တထာ ကတွာ သကရဋ္ဌံ ဂန္တွာ ရဇ္ဇံ ဂဟေတွာ ရဇ္ဇသိရိံ အနုဘောတိ၊ ဧဝမေဝံ ဘဂဝါ အဓိစိတ္တမနုယုတ္တံ ဘိက္ခုံ အရဟတ္တဂ္ဂဟဏတ္ထာယ ဥယျောဇေန္တော “သစဿ အန္တရာ အကုသလဝိတက္ကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အညနိမိတ္တပဗ္ဗေ ဌတွာ တေ နိဂ္ဂဏှိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ

၁-ခု ၅-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ။

arahattaṁ pāpuṇissati, tattha asakkonto ādīnavapabbe ṭhatvā, tatrāpi asakkonto asatipabbe ṭhatvā, tatrāpi asakkonto vitakkamūlabhedapabbe ṭhatvā, tatrāpi asakkonto abhiniggaṇhanapabbe ṭhatvā vitakke niggaṇhitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇissatī”ti imāni pañca pabbāni desesi[1].

Vasī vitakkapariyāyapathesūti vitakkavārapathesu ciṇṇavasī paguṇavasīti vuccati. **Yaṁ vitakkaṁ ākaṅkhissatī**ti idamassa vasībhāvākāradassanatthaṁ vuttaṁ. Ayaṁ hi pubbe yaṁ vitakkaṁ vitakketukāmo hoti, taṁ na vitakketi. Yaṁ na vitakketukāmo hoti, taṁ vitakketi. Idāni pana vasībhūtattā yaṁ vitakkaṁ vitakketukāmo hoti, taṁ yeva vitakketi. Yaṁ na vitakketukāmo, na taṁ vitakketi. Tena vuttaṁ “yaṁ vitakkaṁ ākaṅkhissati, taṁ vitakkaṁ vitakkessati. Yaṁ vitakkaṁ nākaṅkhissati, na taṁ vitakkaṁ vitakkessatī”ti. **Acchecchi taṇhan**ti-ādi Sabbāsavasutte vuttamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Vitakkasaṇṭhānasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Mūlapaṇṇāsaṭṭhakathāya paṭhamo bhāgo niṭṭhito.

1. Dassesi (Ka)

အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတိ၊ တတ္ထ အသက္ကောန္တော အာဒီနဝပဗ္ဗေ ဌတွာ, တတြာပိ အသက္ကောန္တော အသတိပဗ္ဗေ ဌတွာ, တတြာပိ အသက္ကောန္တော ဝိတက္ကမူလဘေဒပဗ္ဗေ ဌတွာ, တတြာပိ အသက္ကောန္တော အဘိနိဂ္ဂဏှနပဗ္ဗေ ဌတွာ ဝိတက္ကေ နိဂ္ဂဏှိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတီ”တိ ဣမာနိ ပဉ္စ ပဗ္ဗာနိ ဒေသေသိ[1]။

ဝသီ ဝိတက္ကပရိယာယပထေသူတိ ဝိတက္ကဝါရပထေသု စိဏ္ဏဝသီ ပဂုဏဝသီတိ ဝုစ္စတိ။ **ယံ ဝိတက္ကံ အာကင်္ခိဿတီ**တိ ဣဒမဿ ဝသီဘာဝါကာရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အယံ ဟိ ပုဗ္ဗေ ယံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေတုကာမော ဟောတိ၊ တံ န ဝိတက္ကေတိ။ ယံ န ဝိတက္ကေတုကာမော ဟောတိ၊ တံ ဝိတက္ကေတိ။ ဣဒါနိ ပန ဝသီဘူတတ္တာ ယံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေတုကာမော ဟောတိ၊ တံယေဝ ဝိတက္ကေတိ။ ယံ န ဝိတက္ကေတုကာမော၊ န တံ ဝိတက္ကေတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ယံ ဝိတက္ကံ အာကင်္ခိဿတိ၊ တံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေဿတိ။ ယံ ဝိတက္ကံ နာကင်္ခိဿတိ၊ န တံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေဿတီ”တိ။ **အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှ**န္တိအာဒိ သဗ္ဗာသဝသုတ္တေ ဝုတ္တမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဝိတက္ကသဏ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ ပဌမော ဘာဂေါ နိဋ္ဌိတော။

၁-ဒဿေသိ (က)

Mūlapaṇṇāsaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akathaṁkathiṁ	378
Akasiralābhī	166
Akicchalābhī	166
Akusalamūlaṁ	206
Akusalaṁ	117
Aṅgaṇaṁ	144, 371
Aggapiṇḍaṁ	150
Agaruṁ katvā	380
Agārasmā	115, 184
Agāriyaṁ	184
Aggipāricariyāya	356
Agocaro	84
Acirapakkantassa	103
Acelako	349
Acchariyaṁ	358
Acchecchi taṇhaṁ	90
Acchaṁ	179
Ajjatagge	141
Ajinakkhipaṁ ajinaṁ	350
Ajjhattameva	393
Ajjhattaṁ	161
Ajjhattaṁ kathaṁkathī	72
Ajjhogāhati	339
Ajjhositabbaṁ	379
Ajjhositā	317
Aññataro	185, 378
Aññā	305
Aññāṇaṁ	229
Aññenaññaṁ paṭicarati	370
Aṭṭiyeyya	394
Aḍḍhadaṇḍakehi	363
Aṇḍajā	341
Aṇumattesu	160
Attanāva attānaṁ	73
Attabyābādhāyapi	384
Attamanā te bhikkhū	90
Attamanavācaṁ nicchāresi	156
Antaraṭṭhakā	353
Antaradhānaṁ	221
Antarāpaṇaṁ	154
Antarāyikā	338
Antarena sinānena	181
Attavādappaṭisaṁyuttā	186
Attavādupādānaṁ	224
Atikkamma rūpe	166
Atipāteyya	357
Atimānī	193
Atimāno	111, 175

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

ပဌမဘာဂေ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကထံကထိံ	၃၇၈
အကသိရလာဘီ	၁၆၆
အကိစ္ဆလာဘီ	၁၆၆
အကုသလမူလံ	၂၀၆
အကုသလံ	၁၁၇
အင်္ဂဏံ	၁၄၄-၃၇၁
အဂ္ဂပိဏ္ဍံ	၁၅၀
အဂရုံ ကတွာ	၃၈၀
အဂါရသ္မာ	၁၁၅-၁၈၄
အဂါရိယံ	၁၈၄
အဂ္ဂိပါရိစရိယာယ	၃၅၆
အဂေါစရော	၈၄
အစိရပက္ကန္တဿ	၁၀၃
အစေလကော	၃၄၉
အစ္ဆရိယံ	၃၅၈
အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှံ	၉၀
အစ္ဆံ	၁၇၉
အဇ္ဇတဂ္ဂေ	၁၄၁
အဇိနက္ခိပံ အဇိနံ	၃၅၀
အဇ္ဈတ္တမေဝ	၃၉၃
အဇ္ဈတ္တံ	၁၆၁
အဇ္ဈတ္တံ ကထံကထီ	၇၂
အဇ္ဈောဂါဟတိ	၃၃၉
အဇ္ဈောသိတဗ္ဗံ	၃၇၉
အဇ္ဈောသိတာ	၃၁၇
အညတရော	၁၈၅-၃၇၈
အညာ	၃၀၅
အညာဏံ	၂၂၉
အညေနညံ ပဋိစရတိ	၃၇၀
အဋ္ဋိယေယျ	၃၉၄
အဍ္ဎဒဏ္ဍကေဟိ	၃၆၃
အဏ္ဍဇာ	၃၄၁
အဏုမတ္တေသု	၁၆၀
အတ္တနာဝ အတ္တာနံ	၇၃
အတ္တဗျာဗာဓာယပိ	၃၈၄
အတ္တမနာ တေ ဘိက္ခူ	၉၀
အတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေသိ	၁၅၆
အန္တရဋ္ဌကာ	၃၅၃
အန္တရဓာနံ	၂၂၁
အန္တရာပဏံ	၁၅၄
အန္တရာယိကာ	၃၃၈
အန္တရေန သိနာနေန	၁၈၁
အတ္တဝါဒပ္ပဋိသံယုတ္တာ	၁၈၆
အတ္တဝါဒုပါဒါနံ	၂၂၄
အတိက္ကမ္မ ရူပေ	၁၆၆
အတိပါတေယျ	၃၅၇
အတိမာနီ	၁၉၃
အတိမာနော	၁၁၁-၁၇၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Atirekadhammo	97
Atisitvā	380
Attukkaṁsanakā	120
Atha	113
Athakhvāhaṁ	156
Atthavedaṁ	178
Atthassa ninnetā	380
Atthi me attā	73
Attho	178
Adanto	197
Adinnādāyī	191
Andhakāre	134
Addhagato	356
Addhamāsikaṁ	350
Addhā	369
Addhānaṁ	71
Addhāvalepanā upakāriyo	362
Adhimattakasimānaṁ	354
Adhimattasatimanto	357
Adhimānikā	187
Anagāriyaṁ	115, 184
Anacchariyā	353
Anabhāvaṁ gameti	85
Anāgāmitā	305
Anāthapiṇḍikassa ārāme	62
Anāpucchā	376
Anāvaṭṭī kāmesu	367
Anāvattidhammo	168
Aniñjamāno	369

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aniyyāniko	320
Anirākatajjhāno	161
Anukampitarūpā	133
Anukampaṁ upādāya	199
Anucaṅkamamāno	377
Anuttaraṁ	43, 56, 284
Anuddhaṁsessati	147
Anupaṭṭhitā	376
Anuppattasadattho	45
Anuppannā ceva āsavā uppajjanti	68
Anuppanno vā kāmāsavo	69
Anupassanā nāma	161
Anupassī	249
Anupādiyaṁ na paritassati	324
Anumodeyyaṁ	151
Anuyutto	373
Anuyogāya	372
Anuruddhapaṭiviruddhassa	316
Anurodhapaṭivirodho	316
Anuvicaramāno	377
Anusenti	187
Anekadhātuṁ	335
Anekavihitā	186
Anekasataṁ khattiyaparisaṁ	339
Anodhi	177
Appakasirena	357
Appaṭipuggalo	149
Appadakkhiṇaggāhī	370
Apadāne	371

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အတိရေကဓမ္မော	၉၇
အတိသိတွာ	၃၈၀
အတ္တုက္ကံသနကာ	၁၂၀
အထ	၁၁၃
အထခွါဟံ	၁၅၆
အတ္ထဝေဒံ	၁၇၈
အတ္ထဿ နိန္နေတာ	၃၈၀
အတ္ထိ မေ အတ္တာ	၇၃
အတ္ထော	၁၇၈
အဒန္တော	၁၉၇
အဒိန္နာဒါယီ	၁၉၁
အန္ဓကာရေ	၁၃၄
အဒ္ဓဂတော	၃၅၆
အဒ္ဓမာသိကံ	၃၅၀
အဒ္ဓါ	၃၆၉
အဒ္ဓါနံ	၇၁
အဒ္ဓါဝလေပနာ ဥပကာရိယော	၃၆၂
အဓိမတ္တကသိမာနံ	၃၅၄
အဓိမတ္တသတိမန္တော	၃၅၇
အဓိမာနိကာ	၁၈၇
အနဂါရိယံ	၁၁၅-၁၈၄
အနစ္ဆရိယာ	၃၅၃
အနဘာဝံ ဂမေတိ	၈၅
အနာဂါမိတာ	၃၀၅
အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ	၆၂
အနာပုစ္ဆာ	၃၇၆
အနာဝဋ္ဋီ ကာမေသု	၃၆၇
အနာဝတ္တိဓမ္မော	၁၆၈
အနိဉ္ဇမာနော	၃၆၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနိယျာနိကော	၃၂၀
အနိရာကတဇ္ဈာနော	၁၆၁
အနုကမ္ပိတရူပါ	၁၃၃
အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ	၁၉၉
အနုစင်္ကမမာနော	၃၇၇
အနုတ္တရံ	၄၃-၅၆-၂၈၄
အနုဒ္ဓံသေဿတိ	၁၄၇
အနုပဋ္ဌိတာ	၃၇၆
အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော	၄၅
အနုပ္ပန္နာ စေဝ အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ	၆၈
အနုပ္ပန္နော ဝါ ကာမာသဝေါ	၆၉
အနုပဿနာ နာမ	၁၆၁
အနုပဿီ	၂၄၉
အနုပါဒိယံ န ပရိတဿတိ	၃၂၄
အနုမောဒေယျံ	၁၅၁
အနုယုတ္တော	၃၇၃
အနုယောဂါယ	၃၇၂
အနုရုဒ္ဓပဋိဝိရုဒ္ဓဿ	၃၁၆
အနုရောဓပဋိဝိရောဓော	၃၁၆
အနုဝိစရမာနော	၃၇၇
အနုသေန္တိ	၁၈၇
အနေကဓာတုံ	၃၃၅
အနေကဝိဟိတာ	၁၈၆
အနေကသတံ ခတ္တိယပရိသံ	၃၃၉
အနောဓိ	၁၇၇
အပ္ပကသိရေန	၃၅၇
အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော	၁၄၉
အပ္ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟီ	၃၇၀
အပဒါနေ	၃၇၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appamattassa	130, 383
Aparapure	327
Aparitassaṁ	324
Apariyādinnāyeva	357
Aparisuddhakāyakammanta-	
sandosahetu	117
Aparisuddhakāyakammantā	117
Aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ	
paṭijānāti	368
Appassādā	367
Apasādeti	370
Appassutā	193
Appaharite	98
Apāpuritvā	154
Apāyo	342
Api panujjamānenāpi	376
Appeva nāma passeyyaṁ	123
Abyāpādavitakko	383, 387
Abbhatthaṁ gacchati	385
Abhi	122
Abhikkantaṁ bho Gotama	133
Abhiceto	165
Abhijjhā	173, 205
Abhijjhālu	119, 192
Abhiññāya saṁvattati	108
Abhinanditabbaṁ	379
Abhinibbhijja jāyanti	341
Abhinibbhidāya	373
Abhininnāmesiṁ	129
Abhinivatteyya	393

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhinihaneyya	393
Abhinīhareyya	393
Abhibhū	37
Abhivaditabbaṁ	379
Abhivādetvā	185
Abhisambuddho	57
Abhihaṭaṁ	349
Abbhutaṁ	358
Amatassa dātā	380
Ayogakkhemakāmo	388
Ayoniso	
manisikāro	66, 285
Ayaṁ vo amhākaṁ	
anusāsanī	199
Araññavanapatthāni	116
Arati	164
Arahatā	314
Arahataṁ	185
Arahaṁ Sammāsambuddho	44, 54
Ariyadhammassa akovido	23
Ariyā	118
Alamariyañāṇadassana-	
viseso	327, 355
Avakujjo papatāmi	355
Avhāyanti	117
Avijjāsamudayā	228-229
Avijjāsavo	70
Avinipātadhammo	167
Avinīto	197

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အပ္ပမတ္တဿ	၁၃၀-၃၈၃
အပရပုရေ	၃၂၇
အပရိတဿံ	၃၂၄
အပရိယာဒိန္နာယေဝ	၃၅၇
အပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တ-	
သန္ဒောသဟေတု	၁၁၇
အပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တာ	၁၁၇
အပရိသေသံ ဉာဏဒဿနံ	
ပဋိဇာနာတိ	၃၆၈
အပ္ပဿာဒါ	၃၆၇
အပသာဒေတိ	၃၇၀
အပ္ပဿုတာ	၁၉၃
အပ္ပဟရိတေ	၉၈
အပါပုရိတွာ	၁၅၄
အပါယော	၃၄၂
အပိ ပနုဇ္ဇမာနေနာပိ	၃၇၆
အပ္ပေဝ နာမ ပဿေယျံ	၁၂၃
အဗျာပါဒဝိတက္ကော	၃၈၃-၃၈၇
အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆတိ	၃၈၅
အဘိ	၁၂၂
အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမ	၁၃၃
အဘိစေတော	၁၆၅
အဘိဇ္ဈာ	၁၇၃-၂၀၅
အဘိဇ္ဈာလု	၁၁၉-၁၉၂
အဘိညာယ သံဝတ္တတိ	၁၀၈
အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ	၃၇၉
အဘိနိဗ္ဘိဇ္ဇ ဇာယန္တိ	၃၄၁
အဘိနိဗ္ဘိဒါယ	၃၇၃
အဘိနိန္နာမေသိံ	၁၂၉
အဘိနိဝတ္တေယျ	၃၉၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘိနိဟနေယျ	၃၉၃
အဘိနီဟရေယျ	၃၉၃
အဘိဘူ	၃၇
အဘိဝဒိတဗ္ဗံ	၃၇၉
အဘိဝါဒေတွာ	၁၈၅
အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ	၅၇
အဘိဟဋံ	၃၄၉
အဗ္ဘုတံ	၃၅၈
အမတဿ ဒါတာ	၃၈၀
အယောဂက္ခေမကာမော	၃၈၈
အယောနိသော	
မနသိကာရော	၆၆-၂၈၅
အယံ ဝေါ အမှာကံ	
အနုသာသနီ	၁၉၉
အရညဝနပတ္ထာနိ	၁၁၆
အရတိ	၁၆၄
အရဟတာ	၃၁၄
အရဟတံ	၁၈၅
အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ	၄၄-၅၄
အရိယဓမ္မဿ အကောဝိဒေါ	၂၃
အရိယာ	၁၁၈
အလမရိယဉာဏဒဿန-	
ဝိသေသော	၃၂၇-၃၅၅
အဝကုဇ္ဇော ပပတာမိ	၃၅၅
အဝှါယန္တိ	၁၁၇
အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ	၂၂၈-၂၂၉
အဝိဇ္ဇာသဝေါ	၇၀
အဝိနိပါတဓမ္မော	၁၆၇
အဝိနီတော	၁၉၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asati-amanasikārā āpajjitabbo	394
Asantaṁ	285, 294
Assaddhā	156, 193
Asampajānā	121
Asammāsambuddhappavedito	321
Asamāhitā	121, 284
Asammohadhammo	127
Asallīnaṁ	128
Asātā	82
Assādaṁ	317
Asāraddho	128
Assāso	313
Asicammaṁ	362
Assutavā puthujjano	21
Asecanakaṁ	382
Assosi kho	329
Ahirikā	193
Aho vata	149
Ahorattānusikkhinā	371
Ahosiṁnukho	71
[Ā]	
Ākaṅkheyya ce	161
Ākoṭeyya	386
Ācāmo	350
Ācāragocarasampannā	160
Ājīvako	156
Ātappāya	372
Ātāpino	130, 384
Ātāpī	248, 249

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āturaṁ	365
Ādīnavaṁ	317, 367, 386
Ādhānaggāhī	194
Āpaṇā vā kammārakulā vā	145
Āpādiṁ	118
Āpādesiṁ	351
Ābādhikaṁ	365
Ābhatā	145
Ābhassarā	36
Āmakacchinno	355
Āmisaññataraṁ	98
Āyasmantaṁyeva Sāriputtaṁ paṭibhātu	104
Āyo	246
Ārakkhādhikaraṇaṁ	362
Āraññako	351
Āraddhavīriyā	194
Ārambhadhātu	288
Ārā	387
Ārāmacetiyāni	123
Āvāsena suddhi	356
Āvuso bhikkhave	103
Āsabhaṁ ṭhānaṁ	332
Āsavasamudayā	229
Āsavā	63
Āsavānaṁ khayañāṇāya	131
Āsavānaṁ khayaṁ	65
Āsavā vighātapariḷāhā	80
Āhārena suddhi	354
Āhāraṁ	210

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသတိအမနသိကာရာ အာပဇ္ဇိတဗ္ဗော	၃၉၄
အသန္တံ	၂၈၅-၂၉၄
အဿဒ္ဓါ	၁၅၆-၁၉၃
အသမ္ပဇာနာ	၁၂၁
အသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတော	၃၂၁
အသမာဟိတာ	၁၂၁-၂၈၄
အသမ္မောဟဓမ္မော	၁၂၇
အသလ္လီနံ	၁၂၈
အသာတာ	၈၂
အဿာဒံ	၃၁၇
အသာရဒ္ဓေါ	၁၂၈
အဿာသော	၃၁၃
အသိစမ္မံ	၃၆၂
အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော	၂၁
အသေစနကံ	၃၈၂
အဿောသိ ခေါ	၃၂၉
အဟိရိကာ	၁၉၃
အဟော ဝတ	၁၄၉
အဟောရတ္တာနုသိက္ခိနာ	၃၇၁
အဟောသိံ နုခေါ	၇၁
[အာ]	
အာကင်္ခေယျ စေ	၁၆၁
အာကောဋေယျ	၃၈၆
အာစာမော	၃၅၀
အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နာ	၁၆၀
အာဇီဝကော	၁၅၆
အာတပ္ပါယ	၃၇၂
အာတာပိနော	၁၃၀-၃၈၄
အာတာပီ	၂၄၈-၂၄၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာတုရံ	၃၆၅
အာဒီနဝံ	၃၁၇-၃၆၇-၃၈၆
အာဓာနဂ္ဂါဟီ	၁၉၄
အာပဏာ ဝါ ကမ္မာရကုလာ ဝါ	၁၄၅
အာပါဒိံ	၁၁၈
အာပါဒေသိံ	၃၅၁
အာဗာဓိကံ	၃၆၅
အာဘတာ	၁၄၅
အာဘဿရာ	၃၆
အာမကစ္ဆိန္နော	၃၅၅
အာမိသညတရံ	၉၈
အာယသ္မန္တံယေဝ သာရိပုတ္တံ ပဋိဘာတု	၁၀၄
အာယော	၂၄၆
အာရက္ခာဓိကရဏံ	၃၆၂
အာရညကော	၃၅၁
အာရဒ္ဓဝီရိယာ	၁၉၄
အာရမ္ဘဓာတု	၂၈၈
အာရာ	၃၈၇
အာရာမစေတိယာနိ	၁၂၃
အာဝါသေန သုဒ္ဓိ	၃၅၆
အာဝုသော ဘိက္ခဝေ	၁၀၃
အာသဘံ ဌာနံ	၃၃၂
အာသဝသမုဒယာ	၂၂၉
အာသဝါ	၆၃
အာသဝါနံ ခယညာဏာယ	၁၃၁
အာသဝါနံ ခယံ	၆၅
အာသဝါ ဝိဃာတပရိဠာဟာ	၈၀
အာဟာရေန သုဒ္ဓိ	၃၅၄
အာဟာရံ	၂၁၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Icchāvacarānaṁ	147
Iṭṭhā	361
Iti	57
Iti rūpassa atthaṅgamo	291
Iti rūpassa samudayo	291
Itthattāya	185
Indriyaparopariyattaṁ	335
Indriyesu aguttadvārā	157
Idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti	304
Idaṁ vatvāna Sugato	102
Idha	78, 105, 191, 245, 315
Idha bhikkhave bhikkhu	252
Iddhipādaṁ	373
Idheva	310
Issā	110, 174
Issukī	193
[U]	
Ukkaṭṭhāyaṁ viharati	12
Ukkāmukhaṁ	179
Ukkujjeyya	134
Ukkuṭikappadhānamanuyutto	350
Uṭṭhahato	362
Uṭṭhāyāsanā vihāraṁ pāvisi	102
Uttarimanussadhammā	327
Udaracchaviṁyeva pariggaṇhāmi	355
Udarāvadehakaṁ	373
Uddhatā	120, 193
Unnaḷā	156

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upaṭṭhitassatī	194
Upadhāya	353
Upanāhī	193
Upanāho	110, 173
Uppannaṁ	164
Upapatti	356
Upapattidevā	35
Upapattiyā suddhi	356
Upasampajja	169, 184
Upasamāya saṁvattati	108
Upādāya	227
Upādānaṁ	316
Upāsakaṁ maṁ	139
Upekkhāvihārasmiṁ	354
Uposatho sadā	183
Ubbhaṭṭhako	350, 368
Ubhatobyūḷaṁ	362
Ubhatomukhā	275
Ubho mahānāgā	157
Urattāḷiṁ	362
Ussoḷhī	373
[E]	
Ekattaṁ	39, 116
Ekantadukkhā	342
Ekantasukhaṁ paṭisaṁvedi	369
Ekamantaṁ	114
Ekamidāhaṁ	367
Ekāgāriko	350
Ekāgārikaṁ	363

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဣ]	
ဣစ္ဆာဝစရာနံ	၁၄၇
ဣဋ္ဌာ	၃၆၁
ဣတိ	၅၇
ဣတိ ရူပဿ အတ္ထင်္ဂမော	၂၉၁
ဣတိ ရူပဿ သမုဒယော	၂၉၁
ဣတ္ထတ္တာယ	၁၈၅
ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တံ	၃၃၅
ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရာ	၁၅၇
ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ	၃၀၄
ဣဒံ ဝတွာန သုဂတော	၁၀၂
ဣဓ	၇၈-၁၀၅-၁၉၁-၂၄၅-၃၁၅
ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု	၂၅၂
ဣဒ္ဓိပါဒံ	၃၇၃
ဣဓေဝ	၃၁၀
ဣဿာ	၁၁၀-၁၇၄
ဣဿုကီ	၁၉၃
[ဥ]	
ဥက္ကဋ္ဌာယံ ဝိဟရတိ	၁၂
ဥက္ကာမုခံ	၁၇၉
ဥက္ကုဇ္ဇေယျ	၁၃၄
ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနမနုယုတ္တော	၃၅၀
ဥဋ္ဌဟတော	၃၆၂
ဥဋ္ဌာယာသနာ ဝိဟာရံ ပါဝိသိ	၁၀၂
ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာ	၃၂၇
ဥဒရစ္ဆဝိံယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာမိ	၃၅၅
ဥဒရာဝဒေဟကံ	၃၇၃
ဥဒ္ဓတာ	၁၂၀-၁၉၃
ဥန္နဠာ	၁၅၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပဋ္ဌိတဿတိ	၁၉၄
ဥပဓာယ	၃၅၃
ဥပနာဟီ	၁၉၃
ဥပနာဟော	၁၁၀-၁၇၃
ဥပ္ပန္နံ	၁၆၄
ဥပပတ္တိ	၃၅၆
ဥပပတ္တိဒေဝါ	၃၅
ဥပပတ္တိယာ သုဒ္ဓိ	၃၅၆
ဥပသမ္ပဇ္ဇ	၁၆၉-၁၈၄
ဥပသမာယ သံဝတ္တတိ	၁၀၈
ဥပါဒါယ	၂၂၇
ဥပါဒါနံ	၃၁၆
ဥပါသကံ မံ	၁၃၉
ဥပေက္ခာဝိဟာရသ္မိံ	၃၅၄
ဥပေါသထော သဒါ	၁၈၃
ဥဗ္ဘဋ္ဌကော	၃၅၀-၃၆၈
ဥဘတောဗျူဠံ	၃၆၂
ဥဘတောမုခါ	၂၇၅
ဥဘော မဟာနာဂါ	၁၅၇
ဥရတ္တာဠိံ	၃၆၂
ဥဿောဠှီ	၃၇၃
[ဧ]	
ဧကတ္တံ	၃၉-၁၁၆
ဧကန္တဒုက္ခာ	၃၄၂
ဧကန္တသုခံ ပဋိသံဝေဒီ	၃၆၉
ဧကမန္တံ	၁၁၄
ဧကမိဒါဟံ	၃၆၇
ဧကာဂါရိကော	၃၅၀
ဧကာဂါရိကံ	၃၆၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekā niṭṭhā	315
Ekāyanena maggena	343
Ekālopiko	350
Ekāhamataṁ	277
Ekāhikaṁ	350
Ekissāpi dattiyā	350
Ekodiṁ karomi	387
Ettāvatāpi	201, 219
Etaparamo	354
Evametaṁ	187
Evameva kho	343, 345, 374
Evaṁ	4-6, 11
Evaṁbhāvī	277
Evaṁ bhāveyya	305
Evaṁ me sutaṁ	91, 185
Evaṁsa te	80
Evaṁsampadaṁ	380
Esevanto	379
[O]	
Okappeyyuṁ	84
Okkamanaṁ	105
Okkhāyikā	355
Okāraṁ	386
Oṭṭhapadaṁ	354
Oṭṭhubhanti	353
Odaheyya okacaraṁ	389
Odhi	177
Opakkamikā	368
Opapātikā	168, 341

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Opilāpessāmi	98
Omuttenti	354
Ohaññeyya	386
Oḷāriko	211
Oḷigallaṁ	83
[Ka]	
Kiñcāpi	99
Kaṇṭakāpassayiko	351
Kaṇṭakaṭṭhānaṁ	83
Kaṇṭhe āsattena	394
Kaṇaṁ	350
Katakaraṇīyo	44
Katakibbisaṁ	183
Katahattho	357
Katūpāsano	357
Kataṁ karaṇīyaṁ	132, 185
Kantāro	74
Kandati	362
Kabaracchāyo	344
Kabaḷīkāro āhāro	211
Kammasamādānānaṁ	334
Kalahaṁ	379
Kalyāṇamittā	193
Kasirena samudāgacchanti	376
Kahāpaṇikaṁ	364
Kaḷopi	349
Kāmavitakko	383
Kāmahetu	362
Kāmanidāno	361

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကာ နိဋ္ဌာ	၃၁၅
ဧကာယနေန မဂ္ဂေန	၃၄၃
ဧကာလောပိကော	၃၅၀
ဧကာဟမတံ	၂၇၇
ဧကာဟိကံ	၃၅၀
ဧကိဿာပိ ဒတ္တိယာ	၃၅၀
ဧကောဒိံ ကရောမိ	၃၈၇
ဧတ္တာဝတာပိ	၂၀၁-၂၁၉
ဧတပရမော	၃၅၄
ဧဝမေတံ	၁၈၇
ဧဝမေဝ ခေါ	၃၄၃-၃၄၅-၃၇၄
ဧဝံ	၄၆-၁၁
ဧဝံဘာဝီ	၂၇၇
ဧဝံ ဘာဝေယျ	၃၀၅
ဧဝံ မေ သုတံ	၉၁-၁၈၅
ဧဝံသ တေ	၈၀
ဧဝံသမ္ပဒံ	၃၈၀
ဧသေဝန္တော	၃၇၉
[ဩ]	
ဩကပ္ပေယျုံ	၈၄
ဩက္ကမနံ	၁၀၅
ဩက္ခာယိကာ	၃၅၅
ဩကာရံ	၃၈၆
ဩဋ္ဌပဒံ	၃၅၄
ဩဋ္ဌုဘန္တိ	၃၅၃
ဩဒဟေယျ ဩကစရံ	၃၈၉
ဩဓိ	၁၇၇
ဩပက္ကမိကာ	၃၆၈
ဩပပါတိကာ	၁၆၈-၃၄၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩပိလာပေဿာမိ	၉၈
ဩမုတ္တေန္တိ	၃၅၄
ဩဟညေယျ	၃၈၆
ဩဠာရိကော	၂၁၁
ဩဠိဂလ္လံ	၈၃
[က]	
ကိဉ္စာပိ	၉၉
ကဏ္ဋကာပဿယိကော	၃၅၁
ကဏ္ဋကဋ္ဌာနံ	၈၃
ကဏ္ဌေ အာသတ္တေန	၃၉၄
ကဏံ	၃၅၀
ကတကရဏီယော	၄၄
ကတကိဗ္ဗိသံ	၁၈၃
ကတဟတ္ထော	၃၅၇
ကတူပါသနော	၃၅၇
ကတံ ကရဏီယံ	၁၃၂-၁၈၅
ကန္တာရော	၇၄
ကန္ဒတိ	၃၆၂
ကဗရစ္ဆာယော	၃၄၄
ကဗဠီကာရော အာဟာရော	၂၁၁
ကမ္မသမာဒါနာနံ	၃၃၄
ကလဟံ	၃၇၉
ကလျာဏမိတ္တာ	၁၉၃
ကသိရေန သမုဒါဂစ္ဆန္တိ	၃၇၆
ကဟာပဏိကံ	၃၆၄
ကဠောပိ	၃၄၉
ကာမဝိတက္ကော	၃၈၃
ကာမဟေတု	၃၆၂
ကာမနိဒါနော	၃၆၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāmā	360
Kāmādhikaraṇo	361
Kāmānaṁ ādīnavo	361
Kāmānaṁ pariññaṁ	359
Kāmāsavo	70
Kāmupādānaṁ	223
Kāmūpasaṁhitā	361
Kāmesu tibbasārāgā	119
Kāmesumicchācāro	202
Kāyasaṅkhāro	227
Kāye	246, 373
Kāyena phusitvā	166
Kāyo passambhati	178
Kālakiriyā	221
Kāḷasilāyaṁ	368
Kālena kālaṁ	391
Kālo	60, 221
Kālaṁ karissati	145
Kiṭṭhasambādhe	386
Kittāvatā	104
Kissa hetu	154
Kiṁjātikā kiṁnidānā	324
Kuṇapaṁ	154
Kupito	150-151
Kummaggaṁ	389
Kulaputtā	115, 184
Kurūrakammantā	369
Kusacīraṁ	350
Kusalamūlaṁ	209
Kusalūpasaṁhitaṁ	393

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kusalaṁ	208
Kusītā	121, 193
Ketabino	156
Kesakambalaṁ	350
Kodhanā	193
Kodho	110, 173
Ko nāmo ayaṁ	382, 358
Kolavikatiṁ	354
Kolodakaṁ	354
Kaṁsapāti	145
[Kha]	
Khajjamānaṁ	278
Khaṇḍadantaṁ	365
Khaṇḍiccaṁ	220
Khattiyaparisā	339
Khayā	45, 56
Kharā	82
Khalitasiraṁ	365
Khāṇuṁ	83
Khīṇāsavo	44
Khemataṁ	183
Khemappatto	338
Kho	14, 113
Kho pana	177, 191
[Ga]	
Gati	356
Gate	273
Gayā	182

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကာမာ	၃၆၀
ကာမာဓိကရဏော	၃၆၁
ကာမာနံ အာဒီနဝေါ	၃၆၁
ကာမာနံ ပရိညံ	၃၅၉
ကာမာသဝေါ	၇၀
ကာမုပါဒါနံ	၂၂၃
ကာမူပသံဟိတာ	၃၆၁
ကာမေသု တိဗ္ဗသာရာဂါ	၁၁၉
ကာမေသုမိစ္ဆာစာရော	၂၀၂
ကာယသင်္ခါရော	၂၂၇
ကာယေ	၂၄၆-၃၇၃
ကာယေန ဖုသိတွာ	၁၆၆
ကာယော ပဿမ္ဘတိ	၁၇၈
ကာလကိရိယာ	၂၂၁
ကာဠသိလာယံ	၃၆၈
ကာလေန ကာလံ	၃၉၁
ကာလော	၆၀-၂၂၁
ကာလံ ကရိဿတိ	၁၄၅
ကိဋ္ဌသမ္ဗာဓေ	၃၈၆
ကိတ္တာဝတာ	၁၀၄
ကိဿ ဟေတု	၁၅၄
ကိံဇာတိကာ ကိံနိဒါနာ	၃၂၄
ကုဏပံ	၁၅၄
ကုပိတော	၁၅၀-၁၅၁
ကုမ္မဂ္ဂံ	၃၈၉
ကုလပုတ္တာ	၁၁၅-၁၈၄
ကုရူရကမ္မန္တာ	၃၆၉
ကုသစီရံ	၃၅၀
ကုသလမူလံ	၂၀၉
ကုသလူပသံဟိတံ	၃၉၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကုသလံ	၂၀၈
ကုသီတာ	၁၂၁-၁၉၃
ကေတဗိနော	၁၅၆
ကေသကမ္ဗလံ	၃၅၀
ကောဓနာ	၁၉၃
ကောဓော	၁၁၀-၁၇၃
ကော နာမော အယံ	၃၈၂-၃၅၈
ကောလဝိကတိံ	၃၅၄
ကောလောဒကံ	၃၅၄
ကံသပါတိ	၁၄၅
[ခ]	
ခဇ္ဇမာနံ	၂၇၈
ခဏ္ဍဒန္တံ	၃၆၅
ခဏ္ဍိစ္စံ	၂၂၀
ခတ္တိယပရိသာ	၃၃၉
ခယာ	၄၅-၅၆
ခရာ	၈၂
ခလိတသိရံ	၃၆၅
ခါဏုံ	၈၃
ခီဏာသဝေါ	၄၄
ခေမတံ	၁၈၃
ခေမပ္ပတ္တော	၃၃၈
ခေါ	၁၄-၁၁၃
ခေါ ပန	၁၇၇-၁၉၁
[ဂ]	
ဂတိ	၃၅၆
ဂတေ	၂၇၃
ဂယာ	၁၈၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Garuṁ kareyyuṁ	152
Gahanaṁ	74
Gāthāhi ajjhabhāsi	182
Gāmaṇḍalā	353
Gāmantasambhatesu	388
Gārayhā	106
Gijjhakūṭe pabbate	368
Goṭṭhā	351
Gopānasivaṅkaṁ	365
Gorakkhaṁ	361
[Gha]	
Ghaṭato	362
Ghammapareto	343
[Ca]	
Cakkhukaraṇī	108
Cakkhundriyasaṁvarasaṁvuto	78
Cakkhuviññeyyā	361
Cakkhubhūto	380
Catukkuṇḍiko	351
Cattaṁ	177
Candanikaṁ	83
Capalā	157
Cittasaṅkhāro	228
Cittaṁ abhininnāmesiṁ	131
Cittaṁ samādhiyati	178
Cuṇṇakajātāni	278
Cetaso vinibandhā	372
Cetiyāni	123
[Ca]	
Cetokhilā	372
Cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ	169
Cetosamathamanuyutto	161
[Cha]	
Chakaṇakāya	362
Chaḍḍanīyadhammo	97
Chandarāgavinayo chandarāgappahānaṁ	364
Chandasamādhi	373
Chandūpasaṁhitā	391
Chambhī	120
Chavaṭṭhikāni	353
Chavadussāni	350
Chinnakukkuccaṁ	378
Jaṅghāvihāraṁ	377
Jaññajaññaṁ viya	154
[Ja]	
Jalābujā	341
Jāgarite	273
Jāgariyaṁ ananuyuttā	157
Jāṇussoṇī	113
Jānatā	314
Jānato	65
Jānaṁ jānāti	380
Jiguccheyya	394
Jighacchā dubbalyaparetā	98
Jighacchitānampi	155
Jiṇṇo	356

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂရုံ ကရေယျုံ	၁၅၂
ဂဟနံ	၇၄
ဂါထာဟိ အဇ္ဈဘာသိ	၁၈၂
ဂါမဏ္ဍလာ	၃၅၃
ဂါမန္တသမ္ဘတေသု	၃၈၈
ဂါရယှာ	၁၀၆
ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ	၃၆၈
ဂေါဋ္ဌာ	၃၅၁
ဂေါပါနသိဝင်္ကံ	၃၆၅
ဂေါရက္ခံ	၃၆၁
[ဃ]	
ဃဋတော	၃၆၂
ဃမ္မပရေတော	၃၄၃
[စ]	
စက္ခုကရဏီ	၁၀၈
စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော	၇၈
စက္ခုဝိညေယျာ	၃၆၁
စက္ခုဘူတော	၃၈၀
စတုက္ကုဏ္ဍိကော	၃၅၁
စတ္တံ	၁၇၇
စန္ဒနိကံ	၈၃
စပလာ	၁၅၇
စိတ္တသင်္ခါရော	၂၂၈
စိတ္တံ အဘိနိန္နာမေသိံ	၁၃၁
စိတ္တံ သမာဓိယတိ	၁၇၈
စုဏ္ဏကဇာတာနိ	၂၇၈
စေတသော ဝိနိဗန္ဓာ	၃၇၂
စေတိယာနိ	၁၂၃
[စ]	
စေတောခိလာ	၃၇၂
စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိံ	၁၆၉
စေတောသမထမနုယုတ္တော	၁၆၁
[ဆ]	
ဆကဏကာယ	၃၆၂
ဆဍ္ဍနီယဓမ္မော	၉၇
ဆန္ဒရာဂဝိနယော ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနံ	၃၆၄
ဆန္ဒသမာဓိ	၃၇၃
ဆန္ဒူပသံဟိတာ	၃၉၁
ဆမ္ဘိ	၁၂၀
ဆဝဋ္ဋိကာနိ	၃၅၃
ဆဝဒုဿာနိ	၃၅၀
ဆိန္နကုက္ကုစ္စံ	၃၇၈
ဇင်္ဃာဝိဟာရံ	၃၇၇
ဇညဇညံ ဝိယ	၁၅၄
[ဇ]	
ဇလာဗုဇာ	၃၄၁
ဇာဂရိတေ	၂၇၃
ဇာဂရိယံ အနနုယုတ္တာ	၁၅၇
ဇာဏုဿောဏိ	၁၁၃
ဇာနတာ	၃၁၄
ဇာနတော	၆၅
ဇာနံ ဇာနာတိ	၃၈၀
ဇိဂုစ္ဆေယျ	၃၉၄
ဇိဃစ္ဆာ ဒုဗ္ဗလျပရေတာ	၉၈
ဇိဃစ္ဆိတာနမ္ပိ	၁၅၅
ဇိဏ္ဏော	၃၅၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jīvikatthā	156
Jīvitaparikkhārā	376
Jegucchī	348
Jegucchismiṁ	351
Jetavane	62
[Jha]	
Jhānavimokkhasamādhi-samāpattīnaṁ	335
Jhāyatha	199
[Ña]	
Ñāṇakaraṇī	108
Ñāṇabhūto	380
Ñāṇabalaṁ	332
Ñātapariññā	30
Ñāti	164
Ñāyassa adhigamāya	241
[Ṭha]	
Ṭhitiyā	211
Ṭhānañca ṭhānato	334
Ṭhānaso hetuso	334
Ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati	313
[Ḍa]	
Ḍaṁsā	361
[Ta]	
Takkapariyāhataṁ	328
Tatra	14, 107, 145
Tatonidānaṁ	381, 386
Tathāgatabalāni	331

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tathāgato	47
Tathā tathā	385
Tathābhūtaṁ tathābhūto vā	124
Tadaṅgappahānaṁ	371
Tadanuttaraṁ	184
Tandi	288
Tanupattapalāso	344
Tapo	373
Tasmātiha	56
Tasito	343
Tassetaṁ pāṭikaṅkhaṁ	145
Tāni sudaṁ āhāremi	352
Tānassu	374
Tiṇṇaṁ saṅgati phasso	381
Titthakaro	313
Titthiyasāvakā	313
Titthiyā	313
Tibbā	82, 342
Tiracchānayoni	342
Tiritāni	350
Tilakāhatagattaṁ	365
Tivisākhaṁ	378
Tīraṇapariññā	30
Tesamahaṁ aññataro	118
Tesaṁ te kārā	163
Tesaṁ tesaṁ	219
Taṁ	130, 360
Taṁ kissa hetu	171, 318
Taṁ brāhmaṇaṁ	378
Taṁ suṇātha	19

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇီဝိကတ္ထာ	၁၅၆
ဇီဝိတပရိက္ခာရာ	၃၇၆
ဇေဂုစ္ဆီ	၃၄၈
ဇေဂုစ္ဆိသ္မိံ	၃၅၁
ဇေတဝနေ	၆၂
[ဈ]	
ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိ-သမာပတ္တီနံ	၃၃၅
ဈာယထ	၁၉၉
[ဉ]	
ဉာဏကရဏီ	၁၀၈
ဉာဏဘူတော	၃၈၀
ဉာဏဗလံ	၃၃၂
ဉာတပရိညာ	၃၀
ဉာတိ	၁၆၄
ဉာယဿ အဓိဂမာယ	၂၄၁
[ဌ]	
ဌိတိယာ	၂၁၁
ဌာနဉ္စ ဌာနတော	၃၃၄
ဌာနသော ဟေတုသော	၃၃၄
ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိဇ္ဇတိ	၃၁၃
[ဍံ]	
ဍံသာ	၃၆၁
[တ]	
တက္ကပရိယာဟတံ	၃၂၈
တတြ	၁၄-၁၀၇-၁၄၅
တတောနိဒါနံ	၃၈၁-၃၈၆
တထာဂတဗလာနိ	၃၃၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တထာဂတော	၄၇
တထာ တထာ	၃၈၅
တထာဘူတံ တထာဘူတော ဝါ	၁၂၄
တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ	၃၇၁
တဒနုတ္တရံ	၁၈၄
တန္ဒိ	၂၈၈
တနုပတ္တပလာသော	၃၄၄
တပေါ	၃၇၃
တသ္မာတိဟ	၅၆
တသိတော	၃၄၃
တဿေတံ ပါဋိကင်္ခံ	၁၄၅
တာနိ သုဒံ အာဟာရေမိ	၃၅၂
တာနဿု	၃၇၄
တိဏ္ဏံ သင်္ဂတိ ဖဿော	၃၈၁
တိတ္ထကရော	၃၁၃
တိတ္ထိယသာဝကာ	၃၁၃
တိတ္ထိယာ	၃၁၃
တိဗ္ဗာ	၈၂-၃၄၂
တိရစ္ဆာနယောနိ	၃၄၂
တိရိတာနိ	၃၅၀
တိလကာဟတဂတ္တံ	၃၆၅
တိဝိသာခံ	၃၇၈
တီရဏပရိညာ	၃၀
တေသမဟံ အညတရော	၁၁၈
တေသံ တေ ကာရာ	၁၆၃
တေသံ တေသံ	၂၁၉
တံ	၁၃၀-၃၆၀
တံ ကိဿ ဟေတု	၁၇၁-၃၁၈
တံ ဗြာဟ္မဏံ	၃၇၈
တံ သုဏာထ	၁၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Tha]	
Thaddhā	193
Thambho	111, 174
[Da]	
Daṇḍaparāyaṇaṁ	365
Daṇḍapāṇī	377
Daṇḍamolubbha	377
Daṇḍādānaṁ	379
Dantebhidantamādhāya	397
Dabbajātiko	382
Dassanā pahātabbā	69, 77
Diṭṭhadhammo	165
Diṭṭhānugatiṁ āpajjati	115
Diṭṭhigataṁ	74
Diṭṭhimānānusayaṁ	209
Diṭṭhiyo	186
Diṭṭhupādānaṁ	223
Diṭṭheva dhamme	169, 184
Diṭṭhaṁ maññati	38
Divāyeva samānaṁ	125
Divāvihārāya	377
Dīgharattaṁ	366
Dukkaraṁ pavivekaṁ	116
Dukkhakkhandho	361
Dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāya	237
Dukkhabahulā	344
Dukkhassantaṁ kareyya	168
Dukkhitaṁ	365
Dukkhe aññāṇaṁ	228

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dukkhaṁ	55, 75, 219
Duggati	342
Duggati pāṭikaṅkhā	172
Duppaṭinissaggī	194
Duppaññā	121, 194
Duppavedite	320
Dubbacā	193
Durakkhāte	320
Durattavaṇṇamevassa	171
Durabhiramaṁ	116
Durabhisambhavāni hi	116
Dūratopi	104
Devaññataro vā	373
Devā	341-342
Desessāmi	19
Dovacassakaraṇehi	370
Doso	107, 206
[Dha]	
Dhanukalāpaṁ sannayhitvā	362
Dhammadesanā	358
Dhammanvayo	331
Dhammapadabyañjanaṁ	358
Dhammapariyāyena	157
Dhammabhūto	380
Dhammavicayo	87
Dhammavinaye	319
Dhammavedaṁ	178
Dhāressanti	104

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ထ]	
ထဒ္ဓါ	၁၉၃
ထမ္ဘော	၁၁၁-၁၇၄
[ဒ]	
ဒဏ္ဍပရာယဏံ	၃၆၅
ဒဏ္ဍပါဏီ	၃၇၇
ဒဏ္ဍမောလုဗ္ဘ	၃၇၇
ဒဏ္ဍာဒါနံ	၃၇၉
ဒန္တေဘိဒန္တမာဓာယ	၃၉၇
ဒဗ္ဗဇာတိကော	၃၈၂
ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ	၆၉-၇၇
ဒိဋ္ဌဓမ္မော	၁၆၅
ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇတိ	၁၁၅
ဒိဋ္ဌိဂတံ	၇၄
ဒိဋ္ဌိမာနာနုသယံ	၂၀၉
ဒိဋ္ဌိယော	၁၈၆
ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ	၂၂၃
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၁၆၉-၁၈၄
ဒိဋ္ဌံ မညတိ	၃၈
ဒိဝါယေဝ သမာနံ	၁၂၅
ဒိဝါဝိဟာရာယ	၃၇၇
ဒီဃရတ္တံ	၃၆၆
ဒုက္ကရံ ပဝိဝေကံ	၁၁၆
ဒုက္ခက္ခန္ဓော	၃၆၁
ဒုက္ခဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာယ	၂၃၇
ဒုက္ခဗဟုလာ	၃၄၄
ဒုက္ခဿန္တံ ကရေယျ	၁၆၈
ဒုက္ခိတံ	၃၆၅
ဒုက္ခေ အညာဏံ	၂၂၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒုက္ခံ	၅၅-၇၅-၂၁၉
ဒုဂ္ဂတိ	၃၄၂
ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါ	၁၇၂
ဒုပ္ပဋိနိဿဂ္ဂီ	၁၉၄
ဒုပ္ပညာ	၁၂၁-၁၉၄
ဒုပ္ပဝေဒိတေ	၃၂၀
ဒုဗ္ဗစာ	၁၉၃
ဒုရက္ခာတေ	၃၂၀
ဒုရတ္တဝဏ္ဏမေဝဿ	၁၇၁
ဒုရဘိရမံ	၁၁၆
ဒုရဘိသမ္ဘဝါနိ ဟိ	၁၁၆
ဒူရတောပိ	၁၀၄
ဒေဝညတရော ဝါ	၃၇၃
ဒေဝါ	၃၄၁-၃၄၂
ဒေသေဿာမိ	၁၉
ဒေါဝစဿကရဏေဟိ	၃၇၀
ဒေါသော	၁၀၇-၂၀၆
[ဓ]	
ဓနုကလာပံ သန္နယှိတွာ	၃၆၂
ဓမ္မဒေသနာ	၃၅၈
ဓမ္မန္ဝယော	၃၃၁
ဓမ္မပဒဗျဉ္ဇနံ	၃၅၈
ဓမ္မပရိယာယေန	၁၅၇
ဓမ္မဘူတော	၃၈၀
ဓမ္မဝိစယော	၈၇
ဓမ္မဝိနယေ	၃၁၉
ဓမ္မဝေဒံ	၁၇၈
ဓာရေဿန္တိ	၁၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhiti	357
Dhuvo	74
Dhammūpasañhitaṁ pāmojjaṁ	178
Dhamme	85, 372
Dhamme pasādo	314-315, 323
Dhammo	135, 178
[Na]	
Na-ehibhaddantiko	349
Nacirasseva	184
Na ceva sampāyissanti	360
Natiṭṭhabhaddantiko	349
Natthi me attā	73
Nandī	55
Nalāṭikaṁ	378
Na sampāyati	371
Na saṁkittīsu	349
Nāgā	157
Nānattaṁ	39
Nānādhātuṁ	335
Nānādhimuttikataṁ	335
Nānāvihitassa	275
Nāparaṁ itthattāya	132, 185
Nāmarūpasamudayā	226
Nāmaṁ	226
Nikkamadhātu	288
Nikāmayamānā	120
Nikāmalābhī	165
Nikkujjitaṁ	134
Nikkhittadhurā	105

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nigrodhārāme	365
Nibbānasaṁvattaniko	386
Nibbānāya saṁvattati	108
Nibbānassa sacchikiriyāya	241
Nibbānaṁ	40, 108
Nimittāni	391
Nimaṁsalohitamakkhitaṁ	278
Nirayo	342
Nirāmisā	283
Nillāḷetvā	378
Nillopaṁ	363
Nivāsetvā	156
Nissaraṇaṁ	317
Nissaraṇappahānaṁ	371
Nīvārā	350
Nu	104
Nekavassagaṇikaṁ	351
Nekkhammavitakko	383, 387
Nekkhammaṁ	386
Netaṁ mama	187
Nemantaniko	155
Nevassa taṁ hoti antarāyāya	179
[Pa]	
Pakkhando	182
Pakkhandanti	362
Pakkhassa	123
Paccāropeti	370
Pacchimañca janataṁ anukampamāno	133

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓိတိ	၃၅၇
ဓုဝေါ	၇၄
ဓမ္မူပသဉ္ဟိတံ ပါမောဇ္ဇံ	၁၇၈
ဓမ္မေ	၈၅-၃၇၂
ဓမ္မေ ပသာဒေါ	၃၁၄-၃၁၅-၃၂၃
ဓမ္မော	၁၃၅-၁၇၈
[န]	
နဧဟိဘဒ္ဒန္တိကော	၃၄၉
နစိရဿေဝ	၁၈၄
န စေဝ သမ္ပာယိဿန္တိ	၃၆၀
နတိဋ္ဌဘဒ္ဒန္တိကော	၃၄၉
နတ္ထိ မေ အတ္တာ	၇၃
နန္ဒီ	၅၅
နလာဋိကံ	၃၇၈
န သမ္ပာယတိ	၃၇၁
န သံကိတ္တီသု	၃၄၉
နာဂါ	၁၅၇
နာနတ္တံ	၃၉
နာနာဓာတုံ	၃၃၅
နာနာဓိမုတ္တိကတံ	၃၃၅
နာနာဝိဟိတဿ	၂၇၅
နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယ	၁၃၂-၁၈၅
နာမရူပသမုဒယာ	၂၂၆
နာမံ	၂၂၆
နိက္ကမဓာတု	၂၈၈
နိကာမယမာနာ	၁၂၀
နိကာမလာဘီ	၁၆၅
နိက္ကုဇ္ဇိတံ	၁၃၄
နိက္ခိတ္တဓုရာ	၁၀၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိဂြောဓာရာမေ	၃၆၅
နိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကော	၃၈၆
နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ	၁၀၈
နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ	၂၄၁
နိဗ္ဗာနံ	၄၀-၁၀၈
နိမိတ္တာနိ	၃၉၁
နိမံသလောဟိတမက္ခိတံ	၂၇၈
နိရယော	၃၄၂
နိရာမိသာ	၂၈၃
နိလ္လာဠေတွာ	၃၇၈
နိလ္လောပံ	၃၆၃
နိဝါသေတွာ	၁၅၆
နိဿရဏံ	၃၁၇
နိဿရဏပ္ပဟာနံ	၃၇၁
နီဝါရာ	၃၅၀
နု	၁၀၄
နေကဝဿဂဏိကံ	၃၅၁
နေက္ခမ္မဝိတက္ကော	၃၈၃-၃၈၇
နေက္ခမ္မံ	၃၈၆
နေတံ မမ	၁၈၇
နေမန္တနိကော	၁၅၅
နေဝဿ တံ ဟောတိ အန္တရာယာယ	၁၇၉
[ပ]	
ပက္ခန္ဒော	၁၈၂
ပက္ခန္ဒန္တိ	၃၆၂
ပက္ခဿ	၁၂၃
ပစ္စာရောပေတိ	၃၇၀
ပစ္ဆိမဉ္စ ဇနတံ အနုကမ္ပမာနော	၁၃၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pañcasu upādānakkhandhesu	291
Pajāpatiṁ	35
Pajahati	175
Paccavekkhitabbaṁ	371
Paccupaṭṭhito	156
Paññānirodhiko	384-385
Paññāya suditṭhaṁ hoti	367
Paññāveyyattiyena	356
Paññāvuddhiko	386
Paññāsampannā	194
Pañhapaṭibhānaṁ	358
Paṭikujjhitvā	154
Paṭikoṭeyya	386
Paṭinissaggī	194
Paṭinissaṭṭhaṁ	177
Paṭipajjeyyuṁ	154
Paṭipadā	108, 334
Paṭippharati	370
Paṭibhāsi	353
Paṭilābho	222
Paṭisaṅkhānappahānaṁ	371, 375
Paṭisaṅkhā yoniso	78
Paṭisallānaṁ	185
Paṭhamena vayasā	356
Paṭṭhitagāvo	351
Paṇḍito	382
Paṇipāto	137
Paṇidhāya	373
Paṇītānaṁ cīvarānaṁ	153
Paṇṇasakaṭaṁ ereti	124

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pattacīvaramādāya	156
Pantāni	116
Pathaviṁ pathavito	26
Pathaviṁ maññati	27
Pathaviṁ abhinandati	30
Paduṭṭhamanasaṅkappā	119
Padhānāya	372
Padhānasaṅkhārā	373
Pannarasavassuddesikā	364
Papañcasaññā	379
Papañcārāmo	316
Papātaṁ	83
Pabbajitā	115
Pabbajanti	184
Pamattā	193
Pamādo	111, 175
Pamuditassa pīti jāyati	178
Payāgā	182
Parakkamadhātu	288
Parappavādā	311
Paramatapassī	348
Paramāya	356
Paramatthadesanā	142
Pariññātaṁ tassa	45
Pariññeyyaṁ tassa	43
Paripanthepi tiṭṭhanti	363
Parinibbāyī	168
Paripucchakatā	294
Paribbājakā	313

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု	၂၉၁
ပဇာပတိံ	၃၅
ပဇဟတိ	၁၇၅
ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ	၃၇၁
ပစ္စုပဋ္ဌိတော	၁၅၆
ပညာနိရောဓိကော	၃၈၄-၃၈၅
ပညာယ သုဒိဋ္ဌံ ဟောတိ	၃၆၇
ပညာဝေယျတ္တိယေန	၃၅၆
ပညာဝုဒ္ဓိကော	၃၈၆
ပညာသမ္ပန္နာ	၁၉၄
ပဉှပဋိဘာနံ	၃၅၈
ပဋိကုဇ္ဈိတွာ	၁၅၄
ပဋိကောဋေယျ	၃၈၆
ပဋိနိဿဂ္ဂီ	၁၉၄
ပဋိနိဿဋ္ဌံ	၁၇၇
ပဋိပဇ္ဇေယျုံ	၁၅၄
ပဋိပဒါ	၁၀၈-၃၃၄
ပဋိပ္ဖရတိ	၃၇၀
ပဋိဘာသိ	၃၅၃
ပဋိလာဘော	၂၂၂
ပဋိသင်္ခါနပ္ပဟာနံ	၃၇၁-၃၇၅
ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော	၇၈
ပဋိသလ္လာနံ	၁၈၅
ပဌမေန ဝယသာ	၃၅၆
ပဋ္ဌိတဂါဝေါ	၃၅၁
ပဏ္ဍိတော	၃၈၂
ပဏိပါတော	၁၃၇
ပဏိဓာယ	၃၇၃
ပဏီတာနံ စီဝရာနံ	၁၅၃
ပဏ္ဏသကဋံ ဧရေတိ	၁၂၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပတ္တစီဝရမာဒါယ	၁၅၆
ပန္တာနိ	၁၁၆
ပထဝိံ ပထဝိတော	၂၆
ပထဝိံ မညတိ	၂၇
ပထဝိံ အဘိနန္ဒတိ	၃၀
ပဒုဋ္ဌမနသင်္ကပ္ပါ	၁၁၉
ပဓာနာယ	၃၇၂
ပဓာနသင်္ခါရာ	၃၇၃
ပန္နရသဝဿုဒ္ဒေသိကာ	၃၆၄
ပပဉ္စသညာ	၃၇၉
ပပဉ္စာရာမော	၃၁၆
ပပါတံ	၈၃
ပဗ္ဗဇိတာ	၁၁၅
ပဗ္ဗဇန္တိ	၁၈၄
ပမတ္တာ	၁၉၃
ပမာဒေါ	၁၁၁-၁၇၅
ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာယတိ	၁၇၈
ပယာဂါ	၁၈၂
ပရက္ကမဓာတု	၂၈၈
ပရပ္ပဝါဒါ	၃၁၁
ပရမတပဿီ	၃၄၈
ပရမာယ	၃၅၆
ပရမတ္ထဒေသနာ	၁၄၂
ပရိညာတံ တဿ	၄၅
ပရိညေယျံ တဿ	၄၃
ပရိပန္ထေပိ တိဋ္ဌန္တိ	၃၆၃
ပရိနိဗ္ဗာယီ	၁၆၈
ပရိပုစ္ဆကတာ	၂၉၄
ပရိဗ္ဗာဇကာ	၃၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Parimuccanti dukkhasmā	318
Pariyantānaṁ	116
Pariyādāya tiṭṭhanti	366
Pariyāya	19
Pariyāyabhattabhojanaṁ	350
Pariyodapeyyuṁ	146
Pariyodātaṁ	179
Pariyonaddhā	145
Pariyosito	97
Pariññātantaṁ Tathāgatassa	54
Parisati	327
Parisāsu	332
Parisuddhakāyakammantā	118
Parisuddhaṁ	179
Pare	191
Palagaṇḍo	393
Palitakesaṁ	365
Palipaṁ palipanno	197
Pallomaṁ	118
Pavane	388
Pavattaphalabhojī	350
Pavattā	380
Pavivitto sudaṁ homi	348
Pavedhamānaṁ	365
Paviveke	105
Pavārito	97
Pavāheti	182
Passatā	314
Passato	65
Passasukhaṁ	373

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Passaṁ passati	380
Passaddhakāyo sukhaṁ	178
Passaddhi	87
Passaddho kāyo	128
Pahitattassa	130, 384
Pahīnaṁ	177
Pahoti	369, 380
Paḷāso	110, 174
Pāṭikaṅkhaṁ	305
Pātimokkhasaṁvarasaṁvutā	160
Pātubhāvo	222
Pāṇātipātī	191
Pāṇupetaṁ	141
Pāṇaharā	82
Pāsādo	344
Pāpakamminaṁ	183
Pāpake akusale	85
Pāpikānaṁ icchānaṁ	370
Pāpake mitte	84
Pāpamittā	193
Pi	373
Piññāka	350
Piṇḍapātapaṭikkanto	329
Piṇḍāya pāvisiṁsu	359
Piyo ca assaṁ	161
Pisuṇavācā	192, 203
Pīti	87
Pītigamanīyo	389
Pītimanassa	178
Pītisukhaṁ	367

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိမုစ္စန္တိ ဒုက္ခသ္မာ	၃၁၈
ပရိယန္တာနံ	၁၁၆
ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တိ	၃၆၆
ပရိယာယ	၁၉
ပရိယာယဘတ္တဘောဇနံ	၃၅၀
ပရိယောဒပေယျုံ	၁၄၆
ပရိယောဒါတံ	၁၇၉
ပရိယောနဒ္ဓါ	၁၄၅
ပရိယောသိတော	၉၇
ပရိညာတန္တံ တထာဂတဿ	၅၄
ပရိသတိ	၃၂၇
ပရိသာသု	၃၃၂
ပရိသုဒ္ဓကာယကမ္မန္တာ	၁၁၈
ပရိသုဒ္ဓံ	၁၇၉
ပရေ	၁၉၁
ပလဂဏ္ဍော	၃၉၃
ပလိတကေသံ	၃၆၅
ပလိပံ ပလိပန္နော	၁၉၇
ပလ္လောမံ	၁၁၈
ပဝနေ	၃၈၈
ပဝတ္တဖလဘောဇီ	၃၅၀
ပဝတ္တာ	၃၈၀
ပဝိဝိတ္တော သုဒံ ဟောမိ	၃၄၈
ပဝေဓမာနံ	၃၆၅
ပဝိဝေကေ	၁၀၅
ပဝါရိတော	၉၇
ပဝါဟေတိ	၁၈၂
ပဿတာ	၃၁၄
ပဿတော	၆၅
ပဿသုခံ	၃၇၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဿံ ပဿတိ	၃၈၀
ပဿဒ္ဓကာယော သုခံ	၁၇၈
ပဿဒ္ဓိ	၈၇
ပဿဒ္ဓေါ ကာယော	၁၂၈
ပဟိတတ္တဿ	၁၃၀-၃၈၄
ပဟီနံ	၁၇၇
ပဟောတိ	၃၆၉-၃၈၀
ပဠာသော	၁၁၀-၁၇၄
ပါဋိကင်္ခံ	၃၀၅
ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ	၁၆၀
ပါတုဘာဝေါ	၂၂၂
ပါဏာတိပါတီ	၁၉၁
ပါဏုပေတံ	၁၄၁
ပါဏဟရာ	၈၂
ပါသာဒေါ	၃၄၄
ပါပကမ္မိနံ	၁၈၃
ပါပကေ အကုသလေ	၈၅
ပါပိကာနံ ဣစ္ဆာနံ	၃၇၀
ပါပကေ မိတ္တေ	၈၄
ပါပမိတ္တာ	၁၉၃
ပိ	၃၇၃
ပိညာက	၃၅၀
ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော	၃၂၉
ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိံသု	၃၅၉
ပိယော စ အဿံ	၁၆၁
ပိသုဏဝါစာ	၁၉၂-၂၀၃
ပီတိ	၈၇
ပီတိဂမနီယော	၃၈၉
ပီတိမနဿ	၁၇၈
ပီတိသုခံ	၃၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko

[Pa]

Puggalā 142
Puññasammatā 182
Pubbaṅgamo 115
Pubbaṇhasamayaṁ 156
Pubbeva sambodhā 117, 367
Purakkhatvā purakkhatvā 150
Purāṇayānakāraputto 156
Purisaṁ -pa- samudācaranti 381
Pettivisayo 342
Pesuññaṁ 379
Pūjeyyuṁ 152
Pūtikuṇape vā 341
Pūtimūlāni 355
Paṁsukūlāni 350

[Pha]

Pharusavācā 192, 203
Phassapaññattiṁ paññapessati 381
Phusitaggaḷaṁ 344

[Ba]

Balavā puriso 397
Balaṁ 313
Bahalapattapalāso 344
Bahiddhā kathaṁ apanāmeti 370
Bahiddhā vā 254, 257
Bahinagare 327
Bahukāro 115
Bahujanasukhāya 127
Bahupāyāsā 367
Bahulamakāsi 385

[Ba]

Bahussutā 193
Byañjanehi 382
Byañjanaṁ 155
Byantameva naṁ akāsiṁ 385
Byantīkaroti 85
Brahmacakkaṁ 333
Brahmacariyapariyosānaṁ 184
Brahmacariyaṁ 132, 185, 346, 373
Brahmacārī 192
Brahmabhūto 380
Bālo 182
Bāhukaṁ 182
Bāhulikā 105
Bāḷhagilānānaṁ 365
Byāpannacittā 119, 192
Byāpādo 173, 205
Byāpādavitakko 383, 385
Brāhmaṇo 113
Bimbisāro 369
Bījayamāno 358
Bujjhati 86
Brūhetā suññāgārānaṁ 161
Beluvalaṭṭhikāya 377
Bojjhaṅgesu 293
Bodhi 56
Bodhisattasseva sato 117

[Bha]

Bhagavā 11-14
Bhagavantaṁ abhivādetvā 185

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပုဂ္ဂလာ ၁၄၂
ပုညသမ္မတာ ၁၈၂
ပုဗ္ဗင်္ဂမော ၁၁၅
ပုဗ္ဗဏှသမယံ ၁၅၆
ပုဗ္ဗေဝ သမ္ဗောဓာ ၁၁၇-၃၆၇
ပုရက္ခတွာ ပုရက္ခတွာ ၁၅၀
ပုရာဏယာနကာရပုတ္တော ၁၅၆
ပုရိသံ။ ပ ။ သမုဒါစရန္တိ ၃၈၁
ပေတ္တိဝိသယော ၃၄၂
ပေသုညံ ၃၇၉
ပူဇေယျုံ ၁၅၂
ပူတိကုဏပေ ဝါ ၃၄၁
ပူတိမူလာနိ ၃၅၅
ပံသုကူလာနိ ၃၅၀

[ဖ]

ဖရုသဝါစာ ၁၉၂-၂၀၃
ဖဿပညတ္တိံ ပညပေဿတိ ၃၈၁
ဖုသိတဂ္ဂဠံ ၃၄၄

[ဗ]

ဗလဝါ ပုရိသော ၃၉၇
ဗလံ ၃၁၃
ဗဟလပတ္တပလာသော ၃၄၄
ဗဟိဒ္ဓါ ကထံ အပနာမေတိ ၃၇၀
ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ၂၅၄-၂၅၇
ဗဟိနဂရေ ၃၂၇
ဗဟုကာရော ၁၁၅
ဗဟုဇနသုခါယ ၁၂၇
ဗဟုပါယာသာ ၃၆၇
ဗဟုလမကာသိ ၃၈၅

[ဗ]

ဗဟုဿုတာ ၁၉၃
ဗျဉ္ဇနေဟိ ၃၈၂
ဗျဉ္ဇနံ ၁၅၅
ဗျန္တမေဝ နံ အကာသိံ ၃၈၅
ဗျန္တီကရောတိ ၈၅
ဗြဟ္မစက္ကံ ၃၃၃
ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာနံ ၁၈၄
ဗြဟ္မစရိယံ ၁၃၂-၁၈၅-၃၄၆-၃၇၃
ဗြဟ္မစာရီ ၁၉၂
ဗြဟ္မဘူတော ၃၈၀
ဗာလော ၁၈၂
ဗာဟုကံ ၁၈၂
ဗာဟုလိကာ ၁၀၅
ဗာဠှဂိလာနာနံ ၃၆၅
ဗျာပန္နစိတ္တာ ၁၁၉-၁၉၂
ဗျာပါဒေါ ၁၇၃-၂၀၅
ဗျာပါဒဝိတက္ကော ၃၈၃-၃၈၅
ဗြာဟ္မဏော ၁၁၃
ဗိမ္ဗိသာရော ၃၆၉
ဗီဇယမာနော ၃၅၈
ဗုဇ္ဈတိ ၈၆
ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာနံ ၁၆၁
ဗေလုဝလဋ္ဌိကာယ ၃၇၇
ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု ၂၉၃
ဗောဓိ ၅၆
ဗောဓိသတ္တဿေဝ သတော ၁၁၇

[ဘ]

ဘဂဝါ ၁၁-၁၄
ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ၁၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhaggesu	370
Bhattagge	150
Bhattasammado	288
Bhadante	16
Bhadrena yobbanena	356
Bhabbo	373
Bhayadassāvī	160
Bhayabheravaṁ	117
Bhavataṇhā	224
Bhavadiṭṭhi	317
Bhavasaṁyojanāni	45
Bhavābhave	378
Bhavāsavo	70
Bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi	135
Bhāvanānayo	112
Bhāvanīyo	161
Bhāveti	88
Bhāsissāmi	20
Bhikkhave	19, 21, 245
Bhikkhavo	15
Bhikkhupātimokkhaṁ	371
Bhiyyo	118
Bhīrukajātikā	120
Bhuttāvī	97
Bhūte abhinandati	34
Bhūte bhūtato sañjānāti	33
Bheravaṁ	117
Bhesakaḷāvane	370
Bhojane amattaññuno	157
Bhiṁsanakatasmiṁ	352

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhiṁsanakāni	123
Bhiṁsanake	353
[Ma]	
Makasa	361
Makkho	110, 173
Maggo	75, 109, 236
Maggo paṭipadaṁ	342
Maggaṁ ācikkheyya	134
Macchariyaṁ	174
Maccharī	193
Maccheraṁ	111
Mado	111, 175
Madhupiṇḍikaṁ	382
Manasikaraṇīye dhamme	69
Manasikaroto	69
Manasikarotha	20
Manāpo	161
Manussā	342
Mano	116
Manaṁ	381
Mamaṁ uddissa	116
Masāṇāni	350
Mahapphalā mahānisaṁsā	163
Mahallako	356
Mahācundo	185
Mahānāgā	158
Mahāpañño	382
Mahābhūtāni	227
Mahāvanaṁ	377

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘဂ္ဂေသု	၃၇၀
ဘတ္တဂ္ဂေ	၁၅၀
ဘတ္တသမ္မဒေါ	၂၈၈
ဘဒန္တေ	၁၆
ဘဒြေန ယောဗ္ဗနေန	၃၅၆
ဘဗ္ဗော	၃၇၃
ဘယဒဿာဝီ	၁၆၀
ဘယဘေရဝံ	၁၁၇
ဘဝတဏှာ	၂၂၄
ဘဝဒိဋ္ဌိ	၃၁၇
ဘဝသံယောဇနာနိ	၄၅
ဘဝါဘဝေ	၃၇၈
ဘဝါသဝေါ	၇၀
ဘဝန္တံ ဂေါတမံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ	၁၃၅
ဘာဝနာနယော	၁၁၂
ဘာဝနီယော	၁၆၁
ဘာဝေတိ	၈၈
ဘာသိဿာမိ	၂၀
ဘိက္ခဝေ	၁၉-၂၁-၂၄၅
ဘိက္ခဝေါ	၁၅
ဘိက္ခုပါတိမောက္ခံ	၃၇၁
ဘိယျော	၁၁၈
ဘီရုကဇာတိကာ	၁၂၀
ဘုတ္တာဝီ	၉၇
ဘူတေ အဘိနန္ဒတိ	၃၄
ဘူတေ ဘူတတော သဉ္ဇာနာတိ	၃၃
ဘေရဝံ	၁၁၇
ဘေသကဠာဝနေ	၃၇၀
ဘောဇနေ အမတ္တညုနော	၁၅၇
ဘိံသနကတသ္မိံ	၃၅၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘိံသနကာနိ	၁၂၃
ဘိံသနကေ	၃၅၃
[မ]	
မကသ	၃၆၁
မက္ခော	၁၁၀-၁၇၃
မဂ္ဂေါ	၇၅-၁၀၉-၂၃၆
မဂ္ဂေါ ပဋိပဒံ	၃၄၂
မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျ	၁၃၄
မစ္ဆရိယံ	၁၇၄
မစ္ဆရီ	၁၉၃
မစ္ဆေရံ	၁၁၁
မဒေါ	၁၁၁-၁၇၅
မဓုပိဏ္ဍိကံ	၃၈၂
မနသိကရဏီယေ ဓမ္မေ	၆၉
မနသိကရောတော	၆၉
မနသိကရောထ	၂၀
မနာပေါ	၁၆၁
မနုဿာ	၃၄၂
မနော	၁၁၆
မနံ	၃၈၁
မမံ ဥဒ္ဒိဿ	၁၁၆
မသာဏာနိ	၃၅၀
မဟပ္ဖလာ မဟာနိသံသာ	၁၆၃
မဟလ္လကော	၃၅၆
မဟာစုန္ဒော	၁၈၅
မဟာနာဂါ	၁၅၈
မဟာပညော	၃၈၂
မဟာဘူတာနိ	၂၂၇
မဟာဝနံ	၃၇၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahāvikaṭabhojanasmiṁ	352
Mānasaṁ	42
Mānābhisamayā	90
Māno	111-112
Māneyyuṁ	152
Mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha	199
Mā pamādattha	199
Mā me cittaṁ ūhaññi	387
Māyā	111, 174
Māyāvī	193
Māro	35
Migadāye	370
Micchāñāṇī	192
Micchādiṭṭhi	205
Micchādiṭṭhī	192
Micchāsati	192
Micchāsaṅkappā	192
Micchāvimuttī	192
Middhasukhaṁ	373
Mīyamāno	361
Mukhanimittaṁ	371
Mukharā	157
Muni	353
Muṭṭhassatī	121, 194
Muttācāro	349
Muttaṁ	39, 177
Muddā	361
Muddhāvasittena	356
Mūlaṁ	13, 55
Musāvādī	192
Musāvādo	203, 379
Mūḷhassa	134
Moghapuriso	329
Moghaṁ	362
[Ya]	
Yañhissa	79-80, 83-84
Yaññena	356
Yato	176-177
Yato kho	200
Yato ca kho	324
Yatonidānaṁ	379
Yathā	130, 360
Yathā ca	285
Yathā taṁ	320
Yathābhūtaṁ	187, 367
Yathābhūtaṁ pajānāti	334
Yathābhūtaṁ yāthābhūtassa	124
Yathā vo khameyya	369
Yathodhi kho	177
Yadidaṁ	242
Yadi nīlakāya	171
Yāva udakabindumhipi	351
Yassa	69
Yassa ca khvāssa atthāya	328
Yānakāraputto	156
Yāvakīvañca me	352
Yāvajīvaṁ	376
Yāvadattho	97

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာဝိကဋဘောဇနသ္မိံ	၃၅၂
မာနသံ	၄၂
မာနာဘိသမယာ	၉၀
မာနော	၁၁၁-၁၁၂
မာနေယျုံ	၁၅၂
မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အဟုဝတ္ထ	၁၉၉
မာ ပမာဒတ္ထ	၁၉၉
မာ မေ စိတ္တံ ဦဟညိ	၃၈၇
မာယာ	၁၁၁-၁၇၄
မာယာဝီ	၁၉၃
မာရော	၃၅
မိဂဒါယေ	၃၇၀
မိစ္ဆာဉာဏီ	၁၉၂
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ	၂၀၅
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ	၁၉၂
မိစ္ဆာသတိ	၁၉၂
မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါ	၁၉၂
မိစ္ဆာဝိမုတ္တီ	၁၉၂
မိဒ္ဓသုခံ	၃၇၃
မီယမာနော	၃၆၁
မုခနိမိတ္တံ	၃၇၁
မုခရာ	၁၅၇
မုနိ	၃၅၃
မုဋ္ဌဿတီ	၁၂၁-၁၉၄
မုတ္တာစာရော	၃၄၉
မုတ္တံ	၃၉-၁၇၇
မုဒ္ဒါ	၃၆၁
မုဒ္ဓါဝသိတ္တေန	၃၅၆
မူလံ	၁၃-၅၅
မုသာဝါဒီ	၁၉၂
မုသာဝါဒေါ	၂၀၃-၃၇၉
မူဠှဿ	၁၃၄
မောဃပုရိသော	၃၂၉
မောဃံ	၃၆၂
[ယ]	
ယဉှိဿ	၇၉-၈၀-၈၃-၈၄
ယညေန	၃၅၆
ယတော	၁၇၆-၁၇၇
ယတော ခေါ	၂၀၀
ယတော စ ခေါ	၃၂၄
ယတောနိဒါနံ	၃၇၉
ယထာ	၁၃၀-၃၆၀
ယထာ စ	၂၈၅
ယထာ တံ	၃၂၀
ယထာဘူတံ	၁၈၇-၃၆၇
ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ	၃၃၄
ယထာဘူတံ ယထာဘူတဿ	၁၂၄
ယထာ ဝေါ ခမေယျ	၃၆၉
ယထောဓိ ခေါ	၁၇၇
ယဒိဒံ	၂၄၂
ယဒိ နီလကာယ	၁၇၁
ယာဝ ဥဒကဗိန္ဒုမှိပိ	၃၅၁
ယဿ	၆၉
ယဿ စ ခွါဿ အတ္ထာယ	၃၂၈
ယာနကာရပုတ္တော	၁၅၆
ယာဝကီဝဉ္စ မေ	၃၅၂
ယာဝဇီဝံ	၃၇၆
ယာဝဒတ္တော	၉၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yāvadatthaṁ	373
Yāvadeva	255
Yāvassu me Sāriputta	355
Yā sīlesu paripūrakāritā	320
Yuvā	356
Yogakkhemassa	373
Yoni	341
Yoniso manasi-kāro	66, 286
Yo hi koci bhikkhave	305
Yaṁ aññatitthiyā	313
Yaṁ idhekaccassa	147
Yaṁnūnāhaṁ	98
Yaṁ bhikkhave vedanā aniccā	365
[Ra]	
Raṅgajāte	171
Racayitvā	154
Rājagahaṁ	155
Rajanīyā	361
Rajāpathe	145
Rajojallaṁ	351
Rati	164
Rattiṁyeva samānaṁ	125
Rāgadosamohānaṁ tanuttā	167
Rāgavirāgo	135
Rājaporisaṁ	361
Rāhumukhaṁ	363
Rissamāno	361
Rukkhacetiyāni	123

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lahukena asanena	357
Lābhasakkārasilokaṁ	120
Lūkhabhāvaṁ	182
Lūkho sudaṁ homi	348
Lokyasammatā	182
Lokkhasammatā	182
Lokānukampāya	127
Lokadhammā	366
Lohitapāṇino	368
[Va]	
Vajjesu	228
Vacīsaṅkhāro	160
Vaṭṭanāvaḷi	355
Vaṇijjā	361
Vattā	380
Vataṁ	373
Vantaṁ	177
Vado	73
Vadhukā	154
Vanakammikaṁ	351
Vanacetiyāni	123
Vanapatthaṁ	116, 376
Vanasaṇḍe	327
Vayo anuppatto	356
Valinaṁ	365
Vasavattirājā	35
Vassaṁvuṭṭhapavāraṇā	97
Vālakambalaṁ	350
Vikiṇṇavācā	157

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယာဝဒတ္ထံ	၃၇၃
ယာဝဒေဝ	၂၅၅
ယာဝဿု မေ သာရိပုတ္တ	၃၅၅
ယာ သီလေသု ပရိပူရကာရိတာ	၃၂၀
ယုဝါ	၃၅၆
ယောဂက္ခေမဿ	၃၇၃
ယောနိ	၃၄၁
ယောနိသော မနသိ-ကာရော	၆၆-၂၈၆
ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခဝေ	၃၀၅
ယံ အညတိတ္ထိယာ	၃၁၃
ယံ ဣဓေကစ္စဿ	၁၄၇
ယံနူနာဟံ	၉၈
ယံ ဘိက္ခဝေ ဝေဒနာ အနိစ္စာ	၃၆၅
[ရ]	
ရင်္ဂဇာတေ	၁၇၁
ရစယိတွာ	၁၅၄
ရာဇဂဟံ	၁၅၅
ရဇနီယာ	၃၆၁
ရဇာပထေ	၁၄၅
ရဇောဇလ္လံ	၃၅၁
ရတိ	၁၆၄
ရတ္တိံယေဝ သမာနံ	၁၂၅
ရာဂဒေါသမောဟာနံ တနုတ္တာ	၁၆၇
ရာဂဝိရာဂေါ	၁၃၅
ရာဇပေါရိသံ	၃၆၁
ရာဟုမုခံ	၃၆၃
ရိဿမာနော	၃၆၁
ရုက္ခစေတိယာနိ	၁၂၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လဟုကေန အသနေန	၃၅၇
လာဘသက္ကာရသိလောကံ	၁၂၀
လူခဘာဝံ	၁၈၂
လူခေါ သုဒံ ဟောမိ	၃၄၈
လောကျသမ္မတာ	၁၈၂
လောက္ခသမ္မတာ	၁၈၂
လောကာနုကမ္ပာယ	၁၂၇
လောကဓမ္မာ	၃၆၆
လောဟိတပါဏိနော	၃၆၈
[ဝ]	
ဝဇ္ဇေသု	၂၂၈
ဝစီသင်္ခါရော	၁၆၀
ဝဋ္ဋနာဝဠိ	၃၅၅
ဝဏိဇ္ဇာ	၃၆၁
ဝတ္တာ	၃၈၀
ဝတံ	၃၇၃
ဝန္တံ	၁၇၇
ဝဒေါ	၇၃
ဝဓုကာ	၁၅၄
ဝနကမ္မိကံ	၃၅၁
ဝနစေတိယာနိ	၁၂၃
ဝနပတ္ထံ	၁၁၆-၃၇၆
ဝနသဏ္ဍေ	၃၂၇
ဝယော အနုပ္ပတ္တော	၃၅၆
ဝလိနံ	၃၆၅
ဝသဝတ္တိရာဇာ	၃၅
ဝဿံဝုဋ္ဌပဝါရဏာ	၉၇
ဝါလကမ္ဗလံ	၃၅၀
ဝိကိဏ္ဏဝါစာ	၁၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vikkhittaṁ	284
Viggahaṁ	379
Vighātapakkhiko	385
Vicikicchāṭṭhānīyā	289
Vicikicchati	372
Vicikicchī	193
Vicitakāḷakaṁ	155, 179
Vijambhitā	288
Vijjā	130
Vijjaṁ uppādetvā	210
Viññātaṁ	39
Viññūnaṁ	380
Vitakkasaṅkhārasaṇṭhānaṁ	395
Viddasuno	316
Vinipāto	342
Vinīlakaṁ	277
Vineyya	248, 250
Vinodameva	385
Vipassanāya samannāgato	161
Vipubbakajātaṁ	277
Vipphanditaṁ	74
Vibbhantacittā	121
Vibhavataṇhā	224
Vibhavadiṭṭhi	317
Vimuccittha	131
Vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ	131
Vimokkhā	166
Vivareyya	134
Vivattayi saṁyojanaṁ	90
Vivādaṁ	379

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vivekanissitaṁ	88
Vivekaṁ nānusikkhanti	104-105
Visamalobho	173
Visuddhidevā	35
Visūkaṁ	74
Viharati	43, 248-249
Vihiṁsakā bhavissanti	191
Vihiṁsāvitakko	383, 385
Vītaccikānaṁ vītadhūmānaṁ	343
Vītarāgaṁ	284
Vītināmeyyaṁ	98
Vīmaṁsānucaritaṁ	328
Vīriyaṁ	87
Vuddho	356
Vuddhiṁ	372
Vusitaṁ	132, 185
Vusitavā	44
Vūpakaṭṭho	184
Vedanā	225-226, 250
Vedanākāyā	225
Vedeyyo	73
Vedo	178
Veramaṇī	206
Veriṁ	183
Vesārajjāni	338
Vesāliyaṁ	325
Vehapphalā	37
Vo	19, 118, 191
Vodānaṁ	335
Vodānapakkhaṁ	386

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိက္ခိတ္တံ	၂၈၄
ဝိဂ္ဂဟံ	၃၇၉
ဝိဃာတပက္ခိကော	၃၈၅
ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနီယာ	၂၈၉
ဝိစိကိစ္ဆတိ	၃၇၂
ဝိစိကိစ္ဆီ	၁၉၃
ဝိစိတကာဠကံ	၁၅၅-၁၇၉
ဝိဇမ္ဘိတာ	၂၈၈
ဝိဇ္ဇာ	၁၃၀
ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေတွာ	၂၁၀
ဝိညာတံ	၃၉
ဝိညူနံ	၃၈၀
ဝိတက္ကသင်္ခါရသဏ္ဌာနံ	၃၉၅
ဝိဒ္ဒသုနော	၃၁၆
ဝိနိပါတော	၃၄၂
ဝိနီလကံ	၂၇၇
ဝိနေယျ	၂၄၈-၂၅၀
ဝိနောဒမေဝ	၃၈၅
ဝိပဿနာယ သမန္နာဂတော	၁၆၁
ဝိပုဗ္ဗကဇာတံ	၂၇၇
ဝိပ္ဖန္ဒိတံ	၇၄
ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တာ	၁၂၁
ဝိဘဝတဏှာ	၂၂၄
ဝိဘဝဒိဋ္ဌိ	၃၁၇
ဝိမုစ္စိတ္ထ	၁၃၁
ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏံ	၁၃၁
ဝိမောက္ခာ	၁၆၆
ဝိဝရေယျ	၁၃၄
ဝိဝတ္တယိ သံယောဇနံ	၉၀
ဝိဝါဒံ	၃၇၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိဝေကနိဿိတံ	၈၈
ဝိဝေကံ နာနုသိက္ခန္တိ	၁၀၄-၁၀၅
ဝိသမလောဘော	၁၇၃
ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ	၃၅
ဝိသူကံ	၇၄
ဝိဟရတိ	၄၃-၂၄၈-၂၄၉
ဝိဟိံသကာ ဘဝိဿန္တိ	၁၉၁
ဝိဟိံသာဝိတက္ကော	၃၈၃-၃၈၅
ဝီတစ္စိကာနံ ဝီတဓူမာနံ	၃၄၃
ဝီတရာဂံ	၂၈၄
ဝီတိနာမေယျံ	၉၈
ဝီမံသာနုစရိတံ	၃၂၈
ဝီရိယံ	၈၇
ဝုဒ္ဓေါ	၃၅၆
ဝုဒ္ဓိံ	၃၇၂
ဝုသိတံ	၁၃၂-၁၈၅
ဝုသိတဝါ	၄၄
ဝူပကဋ္ဌော	၁၈၄
ဝေဒနာ	၂၂၅-၂၂၆-၂၅၀
ဝေဒနာကာယာ	၂၂၅
ဝေဒေယျော	၇၃
ဝေဒေါ	၁၇၈
ဝေရမဏီ	၂၀၆
ဝေရိံ	၁၈၃
ဝေသာရဇ္ဇာနိ	၃၃၈
ဝေသာလိယံ	၃၂၅
ဝေဟပ္ဖလာ	၃၇
ဝေါ	၁၉-၁၁၈-၁၉၁
ဝေါဒါနံ	၃၃၅
ဝေါဒါနပက္ခံ	၃၈၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sa-upādānassa	316
Sa-uttaraṁ	284
Sa-uttaracchado	344
Sakadāgāmī	168
Sakkareyyuṁ	152
Sakkāro	120
Sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā	168
Saṅkhāpi	376
Saṅkhānaṁ	361
Saṅkhāro	227
Saccato thetato	73
Saññā	226, 378
Saṭhā	156, 193
Saṇḍasaṇḍacārinī	349
Sattanikāye	220
Sati	356
Satikaraṇīyameva	388
Satipaṭṭhānā	242
Satimā	248, 250
Sati vā upādisese	305
Satisambojjhaṅgaṁ	293
Satthari kaṅkhati	372
Satthari pasādo	314, 322
Satthā dānaṁ	379
Saddahāno amaccharī	183
Sadā phaggū	183
Saddhā	115-116
Sadevake	360

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Santā	166
Santā ete vihārā	190
Santike	104
Sandacchāyo	344
Salomahaṁsāni	123
Sassatisamaṁ	74
Sassato	74
Sahadhammikā	314-315
Sahadhammikesu	323
Sahadhammena	338
Sahadhammacārino	314
Sahasā appaṭisaṅkhā	369
Sākacchā	340
Sākabhakkho	350
Sāṅgaṇo	144-145
Sāṭheyyaṁ	111, 174
Sāṇāni	350
Sātaccāya	373
Sāthalikā	105
Sādhikaporisā	343
Sādhu vata	157
Sādhukaṁ manasi karotha	19
Sāmākabhakkho	350
Sāmisā	283
Sāyatatiyakaṁ	351
Sāraṇīyaṁ	114
Sārambho	111, 174
Sāro	380
Sālarājā	13
Sālīnaṁ	179

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဥပါဒါနဿ	၃၁၆
သဥတ္တရံ	၂၈၄
သဥတ္တရစ္ဆဒေါ	၃၄၄
သကဒါဂါမီ	၁၆၈
သက္ကရေယျုံ	၁၅၂
သက္ကာရော	၁၂၀
သကိဒေဝ ဣမံ လောကံ အာဂန္တွာ	၁၆၈
သင်္ခါပိ	၃၇၆
သင်္ခါနံ	၃၆၁
သင်္ခါရော	၂၂၇
သစ္စတော ထေတတော	၇၃
သညာ	၂၂၆-၃၇၈
သဌာ	၁၅၆-၁၉၃
သဏ္ဍသဏ္ဍစာရိနီ	၃၄၉
သတ္တနိကာယေ	၂၂၀
သတိ	၃၅၆
သတိကရဏီယမေဝ	၃၈၈
သတိပဋ္ဌာနာ	၂၄၂
သတိမာ	၂၄၈-၂၅၀
သတိ ဝါ ဥပါဒိသေသေ	၃၀၅
သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ	၂၉၃
သတ္ထရိ ကင်္ခတိ	၃၇၂
သတ္ထရိ ပသာဒေါ	၃၁၄-၃၂၂
သတ္ထာ ဒါနံ	၃၇၉
သဒ္ဒဟာနော အမစ္ဆရီ	၁၈၃
သဒါ ဖဂ္ဂူ	၁၈၃
သဒ္ဓါ	၁၁၅-၁၁၆
သဒေဝကေ	၃၆၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သန္တာ	၁၆၆
သန္တာ ဧတေ ဝိဟာရာ	၁၉၀
သန္တိကေ	၁၀၄
သန္ဒစ္ဆာယော	၃၄၄
သလောမဟံသာနိ	၁၂၃
သဿတိသမံ	၇၄
သဿတော	၇၄
သဟဓမ္မိကာ	၃၁၄-၃၁၅
သဟဓမ္မိကေသု	၃၂၃
သဟဓမ္မေန	၃၃၈
သဟဓမ္မစာရိနော	၃၁၄
သဟသာ အပ္ပဋိသင်္ခါ	၃၆၉
သာကစ္ဆာ	၃၄၀
သာကဘက္ခော	၃၅၀
သာင်္ဂဏော	၁၄၄-၁၄၅
သာဌေယျံ	၁၁၁-၁၇၄
သာဏာနိ	၃၅၀
သာတစ္စာယ	၃၇၃
သာထလိကာ	၁၀၅
သာဓိကပေါရိသာ	၃၄၃
သာဓု ဝတ	၁၅၇
သာဓုကံ မနသိ ကရောထ	၁၉
သာမာကဘက္ခော	၃၅၀
သာမိသာ	၂၈၃
သာယတတိယကံ	၃၅၁
သာရဏီယံ	၁၁၄
သာရမ္ဘော	၁၁၁-၁၇၄
သာရော	၃၈၀
သာလရာဇာ	၁၃
သာလီနံ	၁၇၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sālohitā	164
Sāvatthī	62
Sikkhito	357
Sippaññataraṁ	361
Siloko	120
Sivathikāya chaḍḍitaṁ	277, 365
Sītassa purakkhato	361
Sīlabbatupādānaṁ	224
Sīlasampanno	338
Sīlasaṁvaro	23
Sīlesu	315
Sīlesvevassa paripūrakārī	161
Sīlesu paripūrakāritā	314
Sīlaṁ	158, 373
Sīhanādaṁ	313
Sukhabahulā vedanā	344
Sukhavihāritaro	369
Sukhumāya āṇiyā	393
Sukhaṁ vedanaṁ	279
Suññā	311
Suññāgārāni	199
Sutte	273
Sutaṁ	5-8, 11-12, 39
Sudaṁ	352
Suddhassa	183
Subhakiṇhā	37
Subhagavane	12
Subharatāya	100
Suvacā	193
Susumāragire	370

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suhito	97
Sekkho	42
Seniyo	369
Seyyathāpi	373, 388
Seyyasukhaṁ	373
Seyyaṁ	351
Sokaparidevānaṁ samatikkamāya	237
Sotatto	353
Sotāpanno	166
Sobbhaṁ	83
Sovatthiko	389
Sosinno	353
Saṁkiliṭṭhacitto	145
Saṁkiliṭṭhaṁ malaggahitaṁ	171
Saṁkilesaṁ	335, 386
Saṁkhittaṁ	284
Saṁghe kaṅkhati	372
Saṁgho	135, 373
Saṁpatāmi	351
Saṁyojanāni	166
Saṁvaro	64
Saṁsārena suddhi	356
Saṁsāro	356
Saṁsedajā	341
[Ha]	
Hataṁ	350
Hatthapajjotikaṁ	363
Hatthāpalekhano	349
Hatthaṭṭhikaṁ	278

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သာလောဟိတာ	၁၆၄
သာဝတ္ထိ	၆၂
သိက္ခိတော	၃၅၇
သိပ္ပညတရံ	၃၆၁
သိလောကော	၁၂၀
သိဝထိကာယ ဆဍ္ဍိတံ	၂၇၇-၃၆၅
သီတဿ ပုရက္ခတော	၃၆၁
သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ	၂၂၄
သီလသမ္ပန္နော	၃၃၈
သီလသံဝရော	၂၃
သီလေသု	၃၁၅
သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ	၁၆၁
သီလေသု ပရိပူရကာရိတာ	၃၁၄
သီလံ	၁၅၈-၃၇၃
သီဟနာဒံ	၃၁၃
သုခဗဟုလာ ဝေဒနာ	၃၄၄
သုခဝိဟာရိတရော	၃၆၉
သုခုမာယ အာဏိယာ	၃၉၃
သုခံ ဝေဒနံ	၂၇၉
သုညာ	၃၁၁
သုညာဂါရာနိ	၁၉၉
သုတ္တေ	၂၇၃
သုတံ	၅-၃၉
သုဒံ	၃၅၂
သုဒ္ဓဿ	၁၈၃
သုဘကိဏှာ	၃၇
သုဘဂဝနေ	၁၂
သုဘရတာယ	၁၀၀
သုဝစာ	၁၉၃
သုသုမာရဂိရေ	၃၇၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုဟိတော	၉၇
သေက္ခော	၄၂
သေနိယော	၃၆၉
သေယျထာပိ	၃၇၃-၃၈၈
သေယျသုခံ	၃၇၃
သေယျံ	၃၅၁
သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမာယ	၂၃၇
သောတတ္တော	၃၅၃
သောတာပန္နော	၁၆၆
သောဗ္ဘံ	၈၃
သောဝတ္ထိကော	၃၈၉
သောသိန္နော	၃၅၃
သံကိလိဋ္ဌစိတ္တော	၁၄၅
သံကိလိဋ္ဌံ မလဂ္ဂဟိတံ	၁၇၁
သံကိလေသံ	၃၃၅-၃၈၆
သံခိတ္တံ	၂၈၄
သံဃေ ကင်္ခတိ	၃၇၂
သံဃော	၁၃၅-၃၇၃
သံပတာမိ	၃၅၁
သံယောဇနာနိ	၁၆၆
သံဝရော	၆၄
သံသာရေန သုဒ္ဓိ	၃၅၆
သံသာရော	၃၅၆
သံသေဒဇာ	၃၄၁
[ဟ]	
ဟဋံ	၃၅၀
ဟတ္ထပဇ္ဇောတိကံ	၃၆၃
ဟတ္ထာပလေခနော	၃၄၉
ဟတ္ထဋ္ဌိကံ	၂၇၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]		**[Ha]**	
Haranti maññe	116	Hitāya	127
Harāyeyya	394	Hitesinā	199
Have	117	Hirimanā	193
Hi	104	Hīnavīriyā	121

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဟ]		**[ဟ]**	
ဟရန္တိ မညေ	၁၁၆	ဟိတာယ	၁၂၇
ဟရာယေယျ	၃၉၄	ဟိတေသိနာ	၁၉၉
ဟဝေ	၁၁၇	ဟိရိမနာ	၁၉၃
ဟိ	၁၀၄	ဟီနဝီရိယာ	၁၂၁

Mūlapaṇṇāsaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Mūlapaṇṇāsaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Agatiṁ = Agatipathaṁ (Sī)	238
Aggakulassa = Aggakulikassa (Sī, Syā, Ka)	115
Agorasamaṁsatāya = Agorasatāya (Ka, Sī) Agocaratāya (Ka-Sī) Abhogamaṁsatāya (Syā)	216
Ajjunena = Ajjhanena (Syā, Ka)	329
Ajjhosannā = Ajjhāpannā (Sī)	22
Attapariccāgo = Dhanapariccāgo (Syā)	308
Atibhaddako = Atigaruko (Syā)	382
Adhiṭṭhāsi = Aṭṭhāsi (Ka)	207
Adhimattakasimānaṁ = Adhimattakasamādānaṁ (Syā, Ka)	384
Adhimuccantoyeva = Amuñcantoyeva (Sī, Syā)	43
Adhobhāgaṅgamanīyāti = Adhobhāvaṅgamanīyāti (Sī, Syā)	196
Ananuyuttanti = Anupaddutanti (Sī, Syā)	43
Apadisitabbā = Avadisitabbā (Sī, Syā)	95
Abhikantaṁ = Atikantaṁ (Sī)	134
Ariyakoṭiyavāsī Mahādattathero = Pāṭiyakoṭiyavāsī Mahādattathero (Ka)	165
Ariyabalāvahaṁ = Ariyaphalāvahaṁ (Sī, Syā)	333

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

ပဌမဘာဂေ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ ဋ္ဌ····အဋ္ဌကထာ။

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဂတိံ = အဂတိပထံ (သီ)	၂၃၈
အဂ္ဂကုလဿ = အဂ္ဂကုလိကဿ (သီ၊ သျာ၊ က)	၁၁၅
အဂေါရသမံသတာယ = အဂေါရသတာယ (က၊ သီ) အဂေါစရတာယ (က-သီ) အဘောဂမံသတာယ (သျာ)	၂၁၆
အဇ္ဇုနေန = အဇ္ဈနေန (သျာ၊ က)	၃၂၉
အဇ္ဈောသန္နာ = အဇ္ဈာပန္နာ (သီ)	၂၂
အတ္တပရိစ္စာဂေါ = ဓနပရိစ္စာဂေါ (သျာ)	၃၀၈
အတိဘဒ္ဒကော = အတိဂရုကော (သျာ)	၃၈၂
အဓိဋ္ဌာသိ = အဋ္ဌာသိ (က)	၂၀၇
အဓိမတ္တကသိမာနံ = အဓိမတ္တကသမာဒါနံ (သျာ၊ က)	၃၈၄
အဓိမုစ္စန္တောယေဝ = အမုဉ္စန္တောယေဝ (သီ၊ သျာ)	၄၃
အဓောဘာဂင်္ဂမနီယာတိ = အဓောဘာဝင်္ဂမနီယာတိ (သီ၊ သျာ)	၁၉၆
အနနုယုတ္တန္တိ = အနုပဒ္ဒုတန္တိ (သီ၊ သျာ)	၄၃
အပဒိသိတဗ္ဗာ = အဝဒိသိတဗ္ဗာ (သီ၊ သျာ)	၉၅
အဘိကန္တံ = အတိကန္တံ (သီ)	၁၃၄
အရိယကောဋိယဝါသီ မဟာဒတ္တထေရော = ပါဋိယကောဋိယဝါသီ မဟာဒတ္တထေရော (က)	၁၆၅
အရိယဗလာဝဟံ = အရိယဖလာဝဟံ (သီ၊ သျာ)	၃၃၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Aruṇuggaṁ = Aruṇaggaṁ (Sī)	8
Aropimaṁ = Aropitaṁ (Syā, Ka)	377
[Ā]	
Ācikkhantena = Āvikarontena (Sī, Syā)	135
Ādiyā = Ādissā (Sī, Syā)	95
Ābhujatīti = Ābhuñjatīti (Sī)	272
Āmukkamaṇikuṇḍalā = Āmuttamaṇikuṇḍalā (Sī, Syā, Ka)	340
Āyatanamaccho = Ānandamaccho (Sī, Syā)	174
Āyācāpentopi = Yācāpentopi (Sī)	380
[I]	
Ittarāni = Itarāni (Sī)	267
Itthabhāvāya = Itthambhāvāya (Sī, Syā)	132
[U]	
Uṭṭhahati = Upaṭṭhahati (Sī)	387
Uttaruttari = Uttaruttariṁ (Sī)	255
Uttānīkaromīti = Uttāniṁ karomīti (Ka)	57
Udakatumbato = Udakakumbhato (Syā)	273
Udakapupphuḷako = Udakabubbūḷako (Sī, Syā)	385
Uddhaṁyeva = Ubbhaṁyeva (Sī) Ubbhāyeva (Syā)	368
Uparipatantaṁ = Uparipatanaṁ (Ka)	204
Uparibhāgaṅgamanīyataṁ = Uparibhāvaṅgamanīyataṁ (Sī, Syā)	196
Uparīkato = Upanītato (Sī, Syā)	239
Uracakke = Khuracakke (Syā, Ka)	333
Usūyato = Usūyāyato (Syā)	292
[E]	
Etarahi kathāya = Antarākathāya (Sī, Syā, Ka)	59

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အရုဏုဂ္ဂံ = အရုဏဂ္ဂံ (သီ)	၈
အရောပိမံ = အရောပိတံ (သျာ၊ က)	၃၇၇
[အာ]	
အာစိက္ခန္တေန = အာဝိကရောန္တေန (သီ၊ သျာ)	၁၃၅
အာဒိယာ = အာဒိဿာ (သီ၊ သျာ)	၉၅
အာဘုဇတီတိ = အာဘုဉ္ဇတီတိ (သီ)	၂၇၂
အာမုက္ကမဏိကုဏ္ဍလာ = အာမုတ္တမဏိကုဏ္ဍလာ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၄၀
အာယတနမစ္ဆော = အာနန္ဒမစ္ဆော (သီ၊ သျာ)	၁၇၄
အာယာစာပေန္တောပိ = ယာစာပေန္တောပိ (သီ)	၃၈၀
[ဣ]	
ဣတ္တရာနိ = ဣတရာနိ (သီ)	၂၆၇
ဣတ္ထဘာဝါယ = ဣတ္ထမ္ဘာဝါယ (သီ၊ သျာ)	၁၃၂
[ဥ]	
ဥဋ္ဌဟတိ = ဥပဋ္ဌဟတိ (သီ)	၃၈၇
ဥတ္တရုတ္တရိ = ဥတ္တရုတ္တရိံ (သီ)	၂၅၅
ဥတ္တာနီကရောမီတိ = ဥတ္တာနိံ ကရောမီတိ (က)	၅၇
ဥဒကတုမ္ဗတော = ဥဒကကုမ္ဘတော (သျာ)	၂၇၃
ဥဒကပုပ္ဖုဠကော = ဥဒကဗုဗ္ဗုဠကော (သီ၊ သျာ)	၃၈၅
ဥဒ္ဓံယေဝ = ဥဗ္ဘံယေဝ (သီ) ဥဗ္ဘာယေဝ (သျာ)	၃၆၈
ဥပရိပတန္တံ = ဥပရိပတနံ (က)	၂၀၄
ဥပရိဘာဂင်္ဂမနီယတံ = ဥပရိဘာဝင်္ဂမနီယတံ (သီ၊ သျာ)	၁၉၆
ဥပရီကတော = ဥပနီတတော (သီ၊ သျာ)	၂၃၉
ဥရစက္ကေ = ခုရစက္ကေ (သျာ၊ က)	၃၃၃
ဥသူယတော = ဥသူယာယတော (သျာ)	၂၉၂
[ဧ]	
ဧတရဟိ ကထာယ = အန္တရာကထာယ (သီ၊ သျာ၊ က)	၅၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[O]	
Okkantitvā = Okkhanditvā (Sī)	243
Otāraṁ = Okāraṁ (Sī, Syā, Ka)	386
Ovādiyamānattherānaṁ = Ovādditattherānaṁ (Ka)	188
Osajjeyyanti = Aggahesinti (Sī, Syā, Ka) Saṁ 1. 85 piṭṭhe.	366
[Ka]	
Kakkārikaṁ = Kakkārukaṁ (Sī, Syā, Ka)	323
Kaṭacchunā pahāraṁ = Kaṭacchupahāraṁ (Ka)	349
Kaṇḍappamāṇā = Kaṇṭhappamāṇā (Sī, Syā, Ka)	357
Kampi maññe = Tampi aññe (Ka)	105
Kammaṁ vā phalena = Kammaphalena saṁyojenti yasmā (Ka)	166
Kāyavicchindanīyakathādīhi = Kāyavicchandaniyakathādīhi (Sī)	394
Kāḷasiṅgālo = Kāṇasigālo (Sī, Syā)	321
Kurūsu janapade = Kurujanapade (Sī, Syā, Ka)	230
Ketabinoti = Keṭubhinoti (Bahūsu)	156
Kontaputtā = Koṇḍaputtā (Ka)	341
[Kha]	
Khajjupasaṁghānaṁ = Khajjupasaṅkhānaṁ (Sī)	309
Khipamānaṁ = Khipiyamānaṁ (Sī), Pakkhipayamānaṁ (Syā), Pakkhipamānaṁ (Ka)	281
Khettatā = Sukhettatā (Syā, Ka)	312
Khettatāya = Sukhettatāya (Syā, Ka)	312
[Ga]	
Gaggarassarāpi = Baddhassarāpi (Sī), Gambhīrassarāpi (Syā)	340
Gacchanto = Gantā (Sī, Syā) Ṭīkā oloketabbā.	256
Gatapaccāgatikavattaṁ = Gatapaccāgatavattaṁ (Ka)	262
Gāmaṇḍalāti = Gomaṇḍalāti (Sī, Syā, Ka)	353
Gūthādī viya = Sāva (Sī, Syā)	41
Gopayitāti = Gopāyitāti (Syā) Gopāpayitāti (Ka)	127
Gopālakakulaṁ = Gopakulaṁ (Syā) Gopakakulaṁ (Sī)	325

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဩ]	
ဩက္ကန္တိတွာ = ဩက္ခန္ဒိတွာ (သီ)	၂၄၃
ဩတာရံ = ဩကာရံ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၈၆
ဩဝါဒိယမာနတ္ထေရာနံ = ဩဝါဒိတတ္ထေရာနံ (က)	၁၈၈
ဩသဇ္ဇေယျန္တိ = အဂ္ဂဟေသိန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က) သံ ၁-၈၅-ပိဋ္ဌေ။	၃၆၆
[က]	
ကက္ကာရိကံ = ကက္ကာရုကံ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၂၃
ကဋစ္ဆုနာ ပဟာရံ = ကဋစ္ဆုပဟာရံ (က)	၃၄၉
ကဏ္ဍပ္ပမာဏာ = ကဏ္ဌပ္ပမာဏာ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၅၇
ကမ္ပိ မညေ = တမ္ပိ အညေ (က)	၁၀၅
ကမ္မံ ဝါ ဖလေန = ကမ္မဖလေန သံယောဇေန္တိ ယသ္မာ (က)	၁၆၆
ကာယဝိစ္ဆိန္ဒနီယကထာဒီဟိ = ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိယကထာဒီဟိ (သီ)	၃၉၄
ကာဠသိင်္ဂါလော = ကာဏသိဂါလော (သီ၊ သျာ)	၃၂၁
ကုရူသု ဇနပဒေ = ကုရုဇနပဒေ (သီ၊ သျာ၊ က)	၂၃၀
ကေတဗိနောတိ = ကေဋုဘိနောတိ (ဗဟူသု)	၁၅၆
ကောန္တပုတ္တာ = ကောဏ္ဍပုတ္တာ (က)	၃၄၁
[ခ]	
ခဇ္ဇုပသံဃာနံ = ခဇ္ဇုပသင်္ခါနံ (သီ)	၃၀၉
ခိပမာနံ = ခိပိယမာနံ (သီ)၊ ပက္ခိပယမာနံ (သျာ)၊ ပက္ခိပမာနံ (က)	၂၈၁
ခေတ္တတာ = သုခေတ္တတာ (သျာ၊ က)	၃၁၂
ခေတ္တတာ့ယ = သုခေတ္တတာယ (သျာ၊ က)	၃၁၂
[ဂ]	
ဂဂ္ဂရဿရာပိ = ဗဒ္ဓဿရာပိ (သီ)၊ ဂမ္ဘီရဿရာပိ (သျာ)	၃၄၀
ဂစ္ဆန္တော = ဂန္တာ (သီ၊ သျာ) ဋီကာ ဩလောကေတဗ္ဗာ။	၂၅၆
ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ = ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ (က)	၂၆၂
ဂါမဏ္ဍလာတိ = ဂေါမဏ္ဍလာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၅၃
ဂူထာဒီ ဝိယ = သာဝ (သီ၊ သျာ)	၄၁
ဂေါပယိတာတိ = ဂေါပါယိတာတိ (သျာ) ဂေါပါပယိတာတိ (က)	၁၂၇
ဂေါပါလကကုလံ = ဂေါပကုလံ (သျာ) ဂေါပကကုလံ (သီ)	၃၂၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Gha]	
Ghasanti = Gilanti (Sī, Syā)	157
[Ca]	
Cittacāraṁ = Cittavāraṁ (Syā)	18
Cūḷasīhanādasuttaṁ = Cullasīhanādasuttaṁ (Syā)	307
Cetovinīvaraṇasappāyā = Cetovivaraṇasappāyā (Ka)	101
Cokkhacokkhaṁ = Mokkhamokkhaṁ (Syā)	154
[Cha]	
Chakaṇakāyāti kuthitagomayena = Pakkaṭṭhiyāti kaṭhitagomayena (Sī) Chakaṇaṭiyāti kuṭṭhitagomayena (Syā)	362
[Ja]	
Jālenti = Pajjālenti (Sī)	363
Jīvanakammaṁ = Jīvitakappanaṁ (Ka)	361
Jīvamānāpi = Jīvantīpi (Syā)	233
[Ta]	
Taṇhāvicaritāni = Taṇhānaṁ vicaritāni (Sī)	224
Tadatthāya = Tathattāya (Sī, Syā)	96
Tantiyā = Pariyattiyā (Syā, Ka)	58
Tappaccanīyakilese = Tappaccanīkakilese (Syā)	109
Talaṅgara = Vāḷaṅgara (Ka)	188
Tātā = Hantā (Sī, Syā)	135
Tintena = Tattena (Ka)	362
Tirokkhakāle = Parokkhakāle (Syā)	153
[Tha]	
Theravaṁsadīpānaṁ = Theravaṁsappadīpānaṁ (Syā)	2

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဃ]	
ဃသန္တိ = ဂိလန္တိ (သီ၊ သျာ)	၁၅၇
[စ]	
စိတ္တစာရံ = စိတ္တဝါရံ (သျာ)	၁၈
စူဠသီဟနာဒသုတ္တံ = စုလ္လသီဟနာဒသုတ္တံ (သျာ)	၃၀၇
စေတောဝိနီဝရဏသပ္ပါယာ = စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ (က)	၁၀၁
စောက္ခစောက္ခံ = မောက္ခမောက္ခံ (သျာ)	၁၅၄
[ဆ]	
ဆကဏကာယာတိ ကုထိတဂေါမယေန = ပက္ကဋ္ဌိယာတိ ကဋ္ဌိတဂေါမယေန (သီ) ဆကဏဋိယာတိ ကုဋ္ဌိတဂေါမယေန (သျာ)	၃၆၂
[ဇ]	
ဇာလေန္တိ = ပဇ္ဇာလေန္တိ (သီ)	၃၆၃
ဇီဝနကမ္မံ = ဇီဝိတကပ္ပနံ (က)	၃၆၁
ဇီဝမာနာပိ = ဇီဝန္တီပိ (သျာ)	၂၃၃
[တ]	
တဏှာဝိစရိတာနိ = တဏှာနံ ဝိစရိတာနိ (သီ)	၂၂၄
တဒတ္ထာယ = တထတ္တာယ (သီ၊ သျာ)	၉၆
တန္တိယာ = ပရိယတ္တိယာ (သျာ၊ က)	၅၈
တပ္ပစ္စနီယကိလေသေ = တပ္ပစ္စနီကကိလေသေ (သျာ)	၁၀၉
တလင်္ဂရ = ဝါဠင်္ဂရ (က)	၁၈၈
တာတာ = ဟန္တာ (သီ၊ သျာ)	၁၃၅
တိန္တေန = တတ္တေန (က)	၃၆၂
တိရောက္ခကာလေ = ပရောက္ခကာလေ (သျာ)	၁၅၃
[ထ]	
ထေရဝံသဒီပါနံ = ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ (သျာ)	၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dassento = Desento (Sī, Syā)	11
Diṭṭhadhammassa sukhavihāranti = Diṭṭhadhammassa sukhavihāraṁ diṭṭhadhammasukha-vihāranti (Sī, Syā)	133
Duddubhajātakena = Daddabhajātakena (Sī)	396
[Dha]	
Dhane dhaññe = Thane thaññaṁ (Sī)	39
Dhātā = Dhatā (Sī, Syā)	8
[Na]	
Natumhākavaggaṁ = Natumhākavākyaṁ (Dī-Ṭṭha 2. 340 piṭṭhe).	239
Nānāgāhamattaṁ = Nānāgāhappattaṁ (Sī, Syā)	379
Nānāvādamattaṁ = Nānāvādapattaṁ (Sī, Syā)	379
Niṭṭhite = Nimmite (Sī)	370
Nibbattetvā = Vinivaṭṭetvāva (Sī)	282
Niyyātento = Niyyādento (Ka)	96
Nirassati = Nidassati (Ka)	83
Niraṁkatvā = Nirākatvā (?)	161
Nissineho = Nisneho (Sī)	174
Nīharimeva = Nīharitameva (Syā, Ka)	385
Neyyapuggalassa = Veneyyapuggalassa (sabbattha)	305
[Pa]	
Pakkuthitvā = Pakkaṭṭhitvā (Sī) Pakkhipitvā (Syā)	363
Pañcātapatappanaṁ = Pañcātāpatappanaṁ (Sī)	317
Pajahimeva = Chaḍḍitameva (Syā, Ka)	385
Paṭapaṭāyantā = Taṭataṭāyantā (bahūsu)	265
Paṭapaṭāyati = Taṭataṭāyati (bahūsu)	329
Paṭisallo = Paṭimallo (Sī, Syā)	149
Paṇipātenāti = Pāṇipātenāti (Syā, Ka)	136

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဒ]	
ဒဿေန္တော = ဒေသေန္တော (သီ၊ သျာ)	၁၁
ဒိဋ္ဌဓမ္မဿ သုခဝိဟာရန္တိ = ဒိဋ္ဌဓမ္မဿ သုခဝိဟာရံ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရန္တိ (သီ၊ သျာ)	၁၃၃
ဒုဒ္ဒုဘဇာတကေန = ဒဒ္ဒဘဇာတကေန (သီ)	၃၉၆
[ဓ]	
ဓနေ ဓညေ = ထနေ ထညံ (သီ)	၃၉
ဓာတာ = ဓတာ (သီ၊ သျာ)	၈
[န]	
နတုမှာကဝဂ္ဂံ = နတုမှာကဝါကျံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ)။	၂၃၉
နာနာဂါဟမတ္တံ = နာနာဂါဟပ္ပတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၃၇၉
နာနာဝါဒမတ္တံ = နာနာဝါဒပတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၃၇၉
နိဋ္ဌိတေ = နိမ္မိတေ (သီ)	၃၇၀
နိဗ္ဗတ္တေတွာ = ဝိနိဝဋ္ဋေတွာဝ (သီ)	၂၈၂
နိယျာတေန္တော = နိယျာဒေန္တော (က)	၉၆
နိရဿတိ = နိဒဿတိ (က)	၈၃
နိရံကတွာ = နိရာကတွာ (?)	၁၆၁
နိဿိနေဟော = နိသ္နေဟော (သီ)	၁၇၄
နီဟရိမေဝ = နီဟရိတမေဝ (သျာ၊ က)	၃၈၅
နေယျပုဂ္ဂလဿ = ဝေနေယျပုဂ္ဂလဿ (သဗ္ဗတ္ထ)	၃၀၅
[ပ]	
ပက္ကုထိတွာ = ပက္ကဋ္ဌိတွာ (သီ) ပက္ခိပိတွာ (သျာ)	၃၆၃
ပဉ္စာတပတပ္ပနံ = ပဉ္စာတာပတပ္ပနံ (သီ)	၃၁၇
ပဇဟိမေဝ = ဆဍ္ဍိတမေဝ (သျာ၊ က)	၃၈၅
ပဋပဋာယန္တာ = တဋတဋာယန္တာ (ဗဟူသု)	၂၆၅
ပဋပဋာယတိ = တဋတဋာယတိ (ဗဟူသု)	၃၂၉
ပဋိသလ္လော = ပဋိမလ္လော (သီ၊ သျာ)	၁၄၉
ပဏိပါတေနာတိ = ပါဏိပါတေနာတိ (သျာ၊ က)	၁၃၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Patikuṭṭho = Patikiṭṭho (Sī)	140
Patitaṁ = Pati (Sī)	396
Patiṭṭhito = Pahito (Sī, Syā)	231
Pabbatakandarasarasākhā = Pabbatakandarapadarasākhā (Sī, Syā)	102
Pabbaṁ pabbaṁ sandhi sandhi odhi odhi = Pabbapabbaṁ sandhisandhiṁ odhi-odhiṁ (Sī)	265
Pariccātipi = Paṭiccātipi (Sī, Syā)	199
Paribandhe = Paripanthe (Sī, Syā)	376
Pasaṭacittaṁ = Pasavacittaṁ (Syā)	284
Pahīnakampi puna pacchato vāvattatīti = Pahīnakaṁ puna pucchanto vaṭṭatīti (Ka)	366
Pāṭibhogaṁ = Pātibhogaṁ (Ka)	238
Pāthikaputtadamanādīni = Pāṭikaputtadamanādīni (Syā)	309
Pāpappahānaṁ = Pāpappavāhanaṁ (Sī)	181
Pāribandhike = Pāripanthike (Sī, Syā)	166
Pītamallatthero = Dīpamallatthero (Syā)	239
Putoḷi = Mūtoḷi (Sī, Syā)	275
Pupphakamuṭṭhiṁ = Puthukamuṭṭhiṁ (Sī, Syā)	323
[Pha]	
Phuṭṭhagatto = Phuṭitagatto (Sī)	231
[Ba]	
Balavantakhāditā = Dubbalakhādakā (Sī, Syā)	385
Bāḷhaso = Bāliso (Sī, Syā)	41
Bondhissa = Mandassa (Sī) Bimbassa (Syā)	41
[Bha]	
Bhikkhāya = Piṇḍāya (Sī)	326
Bhinnassarāpi = Chinnassarāpi (Sī)	340
Bhūmadevā = Bhummadevā (Sī, Syā)	341
Bhojanavelāya = Bhojanasālāya (Sī, Syā)	126

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပတိကုဋ္ဌော = ပတိကိဋ္ဌော (သီ)	၁၄၀
ပတိတံ = ပတိ (သီ)	၃၉၆
ပတိဋ္ဌိတော = ပဟိတော (သီ၊ သျာ)	၂၃၁
ပဗ္ဗတကန္ဒရသရသာခါ = ပဗ္ဗတကန္ဒရပဒရသာခါ (သီ၊ သျာ)	၁၀၂
ပဗ္ဗံ ပဗ္ဗံ သန္ဓိ သန္ဓိ ဩဓိ ဩဓိ = ပဗ္ဗပဗ္ဗံ သန္ဓိသန္ဓိံ ဩဓိဩဓိံ (သီ)	၂၆၅
ပရိစ္စာတိပိ = ပဋိစ္စာတိပိ (သီ၊ သျာ)	၁၉၉
ပရိဗန္ဓေ = ပရိပန္ထေ (သီ၊ သျာ)	၃၇၆
ပသဋစိတ္တံ = ပသဝစိတ္တံ (သျာ)	၂၈၄
ပဟီနကမ္ပိ ပုန ပစ္ဆတော ဝါဝတ္တတီတိ = ပဟီနကံ ပုန ပုစ္ဆန္တော ဝဋ္ဋတီတိ (က)	၃၆၆
ပါဋိဘောဂံ = ပါတိဘောဂံ (က)	၂၃၈
ပါထိကပုတ္တဒမနာဒီနိ = ပါဋိကပုတ္တဒမနာဒီနိ (သျာ)	၃၀၉
ပါပပ္ပဟာနံ = ပါပပ္ပဝါဟနံ (သီ)	၁၈၁
ပါရိဗန္ဓိကေ = ပါရိပန္ထိကေ (သီ၊ သျာ)	၁၆၆
ပီတမလ္လတ္ထေရော = ဒီပမလ္လတ္ထေရော (သျာ)	၂၃၉
ပုတောဠိ = မူတောဠိ (သီ၊ သျာ)	၂၇၅
ပုပ္ဖကမုဋ္ဌိံ = ပုထုကမုဋ္ဌိံ (သီ၊ သျာ)	၃၂၃
[ဖ]	
ဖုဋ္ဌဂတ္တော = ဖုဋိတဂတ္တော (သီ)	၂၃၁
[ဗ]	
ဗလဝန္တခါဒိတာ = ဒုဗ္ဗလခါဒကာ (သီ၊ သျာ)	၃၈၅
ဗာဠှသော = ဗာလိသော (သီ၊ သျာ)	၄၁
ဗောန္ဓိဿ = မန္ဒဿ (သီ) ဗိမ္ဗဿ (သျာ)	၄၁
[ဘ]	
ဘိက္ခာယ = ပိဏ္ဍာယ (သီ)	၃၂၆
ဘိန္နဿရာပိ = ဆိန္နဿရာပိ (သီ)	၃၄၀
ဘူမဒေဝါ = ဘုမ္မဒေဝါ (သီ၊ သျာ)	၃၄၁
ဘောဇနဝေလာယ = ဘောဇနသာလာယ (သီ၊ သျာ)	၁၂၆

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Maṅgulabhattā = Maṅkulabhattaṁ (Ka) Maṅkuṇabhattā (Sī) 199
Madhurarasaṁ dhammadesanaṁ = Madhurasaraṁ dhammadesanaṁ (Sī)
Madhurasaddhammadesanaṁ (Syā) 115
Manussabhāvo = Manussattabhāvo (Syā) 231
Mamāyantā = Dhanāyantā (Ka) 303
Mammāni tuditvā = Mammāni bhinditvā tuditvā (Sī) 118
Mahāvihāre nivāsīnaṁ = Mahāvihārādhivāsīnaṁ (Sī)
Mahāvihāravāsīnaṁ (Syā) 2
Mahāvāḷo = Mahāsappo (Syā) 208
Mukhe bandhaṁ = Mukhabandhanaṁ (Sī) 58
Mudhāpasanno = Muddhappasanno (Sī, Syā) 295
Morajikavatthu = Morajātakavatthu (Ka) 322

[Ya]

Yathāpi = Yathā hi (Sī) 253
Yojanānaye = Yojanānayena (Syā) 31
Yvāhaṁ bhāvanīyassa garuno = Sāhaṁ Buddharakkhitattherassa (Ka) 207

[Ra]

Ratanadhammūracakkādīsu = Ratanadhammakhuracakkādīsu (Ka) 333
Rissamānoti ruppamāno = Rissamānoti kampamāno (Syā, Ka)
Rissamānoti pīḷiyamāno ruppamāno
ghaṭṭiyamāno (Cūḷani-Ṭṭha) 361
Romanthayamāno = Romatthayamāno (Syā, Ka) 120

[La]

Lañchetvā = Lañcetvā (Syā) 325
Lāmakadhammaṁ = Lāmakakammaṁ (Ka) 191
Loṇasovīrakaṁ = Loṇasuvīrakaṁ (Sī)
Loṇasocirakaṁ (Syā) 350

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မင်္ဂုလဘတ္တာ = မင်္ကုလဘတ္တံ (က) မင်္ကုဏဘတ္တာ (သီ) ၁၉၉
မဓုရရသံ ဓမ္မဒေသနံ = မဓုရသရံ ဓမ္မဒေသနံ (သီ)
မဓုရသဒ္ဓမ္မဒေသနံ (သျာ) ၁၁၅
မနုဿဘာဝေါ = မနုဿတ္တဘာဝေါ (သျာ) ၂၃၁
မမာယန္တာ = ဓနာယန္တာ (က) ၃၀၃
မမ္မာနိ တုဒိတွာ = မမ္မာနိ ဘိန္ဒိတွာ တုဒိတွာ (သီ) ၁၁၈
မဟာဝိဟာရေ နိဝါသီနံ = မဟာဝိဟာရာဓိဝါသီနံ (သီ)
မဟာဝိဟာရဝါသီနံ (သျာ) ၂
မဟာဝါဠော = မဟာသပ္ပော (သျာ) ၂၀၈
မုခေ ဗန္ဓံ = မုခဗန္ဓနံ (သီ) ၅၈
မုဓာပသန္နော = မုဒ္ဓပ္ပသန္နော (သီ၊ သျာ) ၂၉၅
မောရဇိကဝတ္ထု = မောရဇာတကဝတ္ထု (က) ၃၂၂

[ယ]

ယထာပိ = ယထာ ဟိ (သီ) ၂၅၃
ယောဇနာနယေ = ယောဇနာနယေန (သျာ) ၃၁
ယွာဟံ ဘာဝနီယဿ ဂရုနော = သာဟံ ဗုဒ္ဓရက္ခိတတ္ထေရဿ (က) ၂၀၇

[ရ]

ရတနဓမ္မူရစက္ကာဒီသု = ရတနဓမ္မခုရစက္ကာဒီသု (က) ၃၃၃
ရိဿမာနောတိ ရုပ္ပမာနော = ရိဿမာနောတိ ကမ္ပမာနော (သျာ၊ က)
ရိဿမာနောတိ ပီဠိယမာနော ရုပ္ပမာနော
ဃဋ္ဋိယမာနော (စူဠနိ-ဋ္ဌ) ၃၆၁
ရောမန္ထယမာနော = ရောမတ္ထယမာနော (သျာ၊ က) ၁၂၀

[လ]

လဉ္ဆေတွာ = လဉ္စေတွာ (သျာ) ၃၂၅
လာမကဓမ္မံ = လာမကကမ္မံ (က) ၁၉၁
လောဏသောဝီရကံ = လောဏသုဝီရကံ (သီ)
လောဏသောစိရကံ (သျာ) ၃၅၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vaggulivataṁ = Vaggulivattaṁ (Syā)	317
Vañcaniyaṭṭhena = Paccanikaṭṭhena (Sī, Syā)	228
Vattapaṭipattiṁ = Vattapaṭivattaṁ (Sī, Syā)	23
Vanayatīti = Vanatīti (Ka)	12
Vallitvā = Cāletvā (Sī) Valitvā (Syā)	363
Valibhaṅgaṁ = Valibhaṅge (Ka)	378
Vicikiccho = Vicikicchī (Sī, Syā)	72
Vijambhita = Pavijumbhita (Sī)	16
Vibhūtākāro = Vibhūtakālo (Ka)	275
Vimuttattā = Vimuttā (Sī)	166
Visuddhipavāraṇaṁ = Visuddhipavāraṇāya (Ka)	263
Vuccissanti = Bujjhissanti (Ka)	77
Vedayāmīti = Vediyāmīti (Sī, Syā)	279
Voṭṭhabbanakiccaṁ = Votthapanakiccaṁ (Sī)	78
[Sa]	
Sakabhariyaṁ = Sakaparisaṁ (Sī, Syā)	390
Saṭṭhihattha-asītihatthappamāṇena = Sattatihattha-asīti-hatthappamāṇena (Ka)	297
Saṇṭhātuṁ = Sandhāretuṁ (Ka)	165
Sadvārā = Sannadvārā (Ka)	170
Santharitvā = Pattharitvā (Sī, Syā)	69
Sannirumbhanesu = Sannirujjhanesu (Ka)	265
Sannirumbhanaṁ = Sannirujjhanaṁ (Ka)	265
Sappitelamadhusakkarādipūritānaṁ = Sappitelamaṁsasakkarādi-pūritānaṁ (Ka), Sappitelamaṁsarasādi-pūritānaṁ (Syā)	153
Sabbasassasambhārehi = Sabbasambhārehi (Ka)	350
Sampaṭicchantesu = Paṭipannesu (Syā)	245
Sānupapātapatanaṁ = Maruppapātapatanaṁ (Sī, Syā)	317
Suddhantaṁ = Suddhattaṁ (Sī, Syā)	368

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝဂ္ဂုလိဝတံ = ဝဂ္ဂုလိဝတ္တံ (သျာ)	၃၁၇
ဝဉ္စနိယဋ္ဌေန = ပစ္စနိကဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)	၂၂၈
ဝတ္တပဋိပတ္တိံ = ဝတ္တပဋိဝတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၂၃
ဝနယတီတိ = ဝနတီတိ (က)	၁၂
ဝလ္လိတွာ = စာလေတွာ (သီ) ဝလိတွာ (သျာ)	၃၆၃
ဝလိဘင်္ဂံ = ဝလိဘင်္ဂေ (က)	၃၇၈
ဝိစိကိစ္ဆော = ဝိစိကိစ္ဆီ (သီ၊ သျာ)	၇၂
ဝိဇမ္ဘိတ = ပဝိဇုမ္ဘိတ (သီ)	၁၆
ဝိဘူတာကာရော = ဝိဘူတကာလော (က)	၂၇၅
ဝိမုတ္တတ္တာ = ဝိမုတ္တာ (သီ)	၁၆၆
ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ = ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏာယ (က)	၂၆၃
ဝုစ္စိဿန္တိ = ဗုဇ္ဈိဿန္တိ (က)	၇၇
ဝေဒယာမီတိ = ဝေဒိယာမီတိ (သီ၊ သျာ)	၂၇၉
ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စံ = ဝေါတ္ထပနကိစ္စံ (သီ)	၇၈
[သ]	
သကဘရိယံ = သကပရိသံ (သီ၊ သျာ)	၃၉၀
သဋ္ဌိဟတ္ထအသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏေန = သတ္တတိဟတ္ထအသီတိ-ဟတ္ထပ္ပမာဏေန (က)	၂၉၇
သဏ္ဌာတုံ = သန္ဓာရေတုံ (က)	၁၆၅
သဒွါရာ = သန္နဒွါရာ (က)	၁၇၀
သန္ထရိတွာ = ပတ္ထရိတွာ (သီ၊ သျာ)	၆၉
သန္နိရုမ္ဘနေသု = သန္နိရုဇ္ဈနေသု (က)	၂၆၅
သန္နိရုမ္ဘနံ = သန္နိရုဇ္ဈနံ (က)	၂၆၅
သပ္ပိတေလမဓုသက္ကရာဒိပူရိတာနံ = သပ္ပိတေလမံသသက္ကရာဒိ-ပူရိတာနံ (က)၊ သပ္ပိတေလမံသရသာဒိပူရိတာနံ (သျာ)	၁၅၃
သဗ္ဗသဿသမ္ဘာရေဟိ = သဗ္ဗသမ္ဘာရေဟိ (က)	၃၅၀
သမ္ပဋိစ္ဆန္တေသု = ပဋိပန္နေသု (သျာ)	၂၄၅
သာနုပပါတပတနံ = မရုပ္ပပါတပတနံ (သီ၊ သျာ)	၃၁၇
သုဒ္ဓန္တံ = သုဒ္ဓတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၃၆၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Suddhavāre = Buddhavāre (Sī, Syā, Ka)	369
Sūpaṭṭhapitaṁ = Sūpaṭṭhitaṁ (Sī)	263
[Ha]	
Haṅkanavihāraṁ = Taṅkhaṇavihāraṁ (Ka)	188

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုဒ္ဓဝါရေ = ဗုဒ္ဓဝါရေ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၆၉
သူပဋ္ဌပိတံ = သူပဋ္ဌိတံ (သီ)	၂၆၃
[ဟ]	
ဟင်္ကနဝိဟာရံ = တင်္ခဏဝိဟာရံ (က)	၁၈၈

Mūlapaṇṇāsaṭṭhakathāyaṁ

Āhaṭāni aniddiṭṭhāni sesasādhakasuttāni

Sādhakasuttāni	Piṭṭhaṅkā
Evaṁ dhammā te Bhagavanto (Dī 2. 7; Ma 3. 160 piṭṭhesu)	18
Yo bhikkhave pathavīdhātuṁ abhinandati (Saṁ 1. 383 piṭṭhe)	30
Sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi (Khu 1. 434; Khu 8. 30 piṭṭhesu)	65
Vijjā ca kho bhikkhave pubbaṅgamā (Khu 1. 218 piṭṭhe)	112
Passelamūgaṁ uragaṁ dujivhaṁ (Khu 5. 161 piṭṭhe Jātake)	122
Sāriputto bhikkhave pahoti cattāri (Ma 3. 291 piṭṭhe)	210
Seyyathāpi bhikkhave ayaṁ kāyo (Saṁ 3. 58 piṭṭhe)	213
Tathā "Phassapaccayā vedanā, saṅkhārapaccayā (Saṁ 2. 243 piṭṭhādīsu)	213
Yathā mahārāja gehe patante aññena (Khu 11. 35 Milindapañhe)	214
Tassa saṁghāṭipi ādittā sampajjalitā (Saṁ 1. 451 piṭṭhe)	215
Seyyathāpi bhikkhave gāvī niccammā (Saṁ 1. 323 piṭṭhe)	215
Seyyathāpi bhikkhave aṅgārakāsu (Saṁ 1. 324 piṭṭhe)	215
Seyyathāpi bhikkhave coraṁ āgucāriṁ (Saṁ 1. 324 piṭṭhe)	215
Ulūkamaṇḍalakkhika -pa- vissuto (Khuddaka-Ṭṭha 1 Maṅgalasutte samaṇānañca dassananti padavaṇṇanāyaṁ)	322

Imā pana pāḷiyo gavesitabbā

Senāya pasuto	5
Yāva majjhanhike kāle chāyā pharati -pa- rukkhamūlaṁ	13
Sabbaṁ rūpaṁ aniccaṁ sabbā vedanā -pa- dhammesu	18
Jātidhammā jarādhammā atho maraṇadhammino (Aṁ 1. 145 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ)	18
Sabbe dhammā sabbākārena Buddhassa Bhagavato (Khu 9. 376 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ)	18
Yeva te ariyā teva te sappurisā -pa- tajjāte taññevāti	25
Cattāro āsavā kāmāsavo -pa- tena vuccati khīṇāsavoti	44
Thambhaṁ niraṁ katvā nivātavutti	161

မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယံ

အာဟဋာနိ အနိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ သေသသာဓကသုတ္တာနိ

သာဓကသုတ္တာနိ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
ဧဝံ ဓမ္မာ တေ ဘဂဝန္တော (ဒီ ၂-၇၊ မ ၃-၁၆၀-ပိဋ္ဌေသု)	၁၈
ယော ဘိက္ခဝေ ပထဝီဓာတုံ အဘိနန္ဒတိ (သံ ၁-၃၈၃-ပိဋ္ဌေ)	၃၀
သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ (ခု ၁-၄၃၄။ ခု ၈-၃၀-ပိဋ္ဌေသု)	၆၅
ဝိဇ္ဇာ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ (ခု ၁-၂၁၈-ပိဋ္ဌေ)	၁၁၂
ပဿေလမူဂံ ဥရဂံ ဒုဇိဝှံ (ခု ၅-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ)	၁၂၂
သာရိပုတ္တော ဘိက္ခဝေ ပဟောတိ စတ္တာရိ (မ ၃-၂၉၁-ပိဋ္ဌေ)	၂၁၀
သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ အယံ ကာယော (သံ ၃-၅၈-ပိဋ္ဌေ)	၂၁၃
တထာ "ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ (သံ ၂-၂၄၃-ပိဋ္ဌာဒီသု)	၂၁၃
ယထာ မဟာရာဇ ဂေဟေ ပတန္တေ အညေန (ခု ၁၁-၃၅၊ မိလိန္ဒပဉှေ)	၂၁၄
တဿ သံဃာဋိပိ အာဒိတ္တာ သမ္ပဇ္ဇလိတာ (သံ ၁-၄၅၁-ပိဋ္ဌေ)	၂၁၅
သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဂါဝီ နိစ္စမ္မာ (သံ ၁-၃၂၃-ပိဋ္ဌေ)	၂၁၅
သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ အင်္ဂါရကာသု (သံ ၁-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ)	၂၁၅
သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ စောရံ အာဂုစာရိံ (သံ ၁-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ)	၂၁၅
ဥလူကမဏ္ဍလက္ခိက (ပ) ဝိဿုတော (ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ-၁-မင်္ဂလသုတ္တေ သမဏာနဉ္စ ဒဿနန္တိ ပဒဝဏ္ဏနာယံ)	၃၂၂

ဣမာ ပန ပါဠိယော ဂဝေသိတဗ္ဗာ

သေနာယ ပသုတော	၅
ယာဝ မဇ္ဈန္ဟိကေ ကာလေ ဆာယာ ဖရတိ (ပ) ရုက္ခမူလံ	၁၃
သဗ္ဗံ ရူပံ အနိစ္စံ သဗ္ဗာ ဝေဒနာ (ပ) ဓမ္မေသု	၁၈
ဇာတိဓမ္မာ ဇရာဓမ္မာ အထော မရဏဓမ္မိနော (အံ ၁-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ-ထောကံ ဝိသဒိသံ)	၁၈
သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော (ခု ၉-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ-ထောကံ ဝိသဒိသံ)	၁၈
ယေဝ တေ အရိယာ တေဝ တေ သပ္ပုရိသာ (ပ) တဇ္ဇာတေ တညေဝါတိ	၂၅
စတ္တာရော အာသဝါ ကာမာသဝေါ (ပ) တေန ဝုစ္စတိ ခီဏာသဝေါတိ	၄၄
ထမ္ဘံ နိရံ ကတွာ နိဝါတဝုတ္တိ	၁၆၁

Sādhakasuttāni	Piṭṭhaṅkā
Yo hissa bhikkhave samādhi -pa- paññāvimuttīti.	169
Putto yadā homi jayadisassa -pa- pasādayiṁ.	232
Ubho pādāni bhinditvā, -pa- arahattamapāpuṇiṁ	238
Yaṁdiṭṭhiko Satthā hoti -pa- dhammiko ānisaṁsoti.	317
Sukhapatto na rajjāmi -pa- esā me upekkhāpāramīti	354

သာဓကသုတ္တာနိ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
ယော ဟိဿ ဘိက္ခဝေ သမာဓိ (ပ) ပညာဝိမုတ္တီတိ။	၁၆၉
ပုတ္တော ယဒါ ဟောမိ ဇယဒိသဿ (ပ) ပသာဒယိံ။	၂၃၂
ဥဘော ပါဒါနိ ဘိန္ဒိတွာ၊ (ပ) အရဟတ္တမပါပုဏိံ	၂၃၈
ယံဒိဋ္ဌိကော သတ္ထာ ဟောတိ (ပ) ဓမ္မိကော အာနိသံသောတိ။	၃၁၇
သုခပတ္တော န ရဇ္ဇာမိ (ပ) ဧသာ မေ ဥပေက္ခာပါရမီတိ	၃၅၄

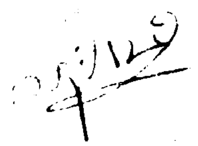

နှ-ဗ-သ-စ—မ-ဋ္ဌ-၁—၂၇-၅-၅၇—၃၀၀၀။